

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่
Modern Academic Development and Promotion Journal (MADPADP) Vol.3 กันยายน - ตุลาคม 2568

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการตึกอรังเกน
เลขที่ 1 ม.12 เขตลำดียงท่า อ.โพธิ์ชัย จ.หนองคาย 43120 ประเทศไทย
DRKET Institute of Academic Development and Promotion
1 M-12, Lamthangkhom Sub-district, Phonphieue District,
Nong Khai Province, 43120 Thailand, Tel: +66610156156

ISSN: 2822-1095 (Online)

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่
Modern Academic Development and Promotion Journal (MADPADP)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2568

Vol.3 No.5 September - October 2025

TCI
ศูนย์บริการอ้างอิงและประเมินผล
Thai-Journal Citation Index Center

DataCite
FIND, ACCESS, AND REUSE DATA

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

Modern Academic Development and Promotion Journal

ปีที่ 3 ฉบับที่ 5 (กันยายน - ตุลาคม 2568)

Vol 3 No.5 (September - October 2025)

ISSN : 2822-1095 (Online)

_ * ***** _

📖 วัตถุประสงค์

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณี ท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 28 กุมภาพันธ์)

ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 เมษายน)

ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)

ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม - สิงหาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 สิงหาคม)

ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ตุลาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ตุลาคม)

ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

เจ้าของ

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกช เลขที่ 1 หมู่ที่ 12 ตำบลเหล่าต่างคำ

อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย 43120 โทร 061-0186156, 082-9356452

E-mail : journalacademicpromotion@gmail.com

บรรณาธิการ

ดร.สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย ตู้อทองคำ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรีเสด็จ กองแกน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

พระนัสชนะ ส่างช้าง, ดร.

นักวิชาการอิสระ

พระมหาฐิติวัตร หมั่นกิจ, ดร.

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์

พระครูสุทธิเมธาวัฒน์, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

☞ **ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ**

วรรณภา บุปผาโสภา

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ

☞ **ฝ่ายประสานงานและจัดการ**

วรรณภา บุปผาโสภา

โทร.061-0186156, Line ID: Ketsada11

e-mail: ketsada.iadp@gmail.com

☞ **ฝ่ายกฎหมาย**

นายชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

☞ **พิสูจน์อักษร**

สมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

ออกแบบปก

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

นักวิชาการอิสระ

จัดรูปเล่ม

นายสมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบพิณพิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

พิมพ์ที่

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ เป็นฉบับที่ 5 ประจำปีพุทธศักราช 2568 วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2568 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2572 และเพื่อให้คุณภาพของบทความไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาระดับทุกระดับ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ ขอขอบคุณผู้นิพนธ์บทความ ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขออภัยไว้ด้วยความยินดียิ่ง

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ข)
สารบัญ	(ช)
แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	1-20
MOTIVATION AFFECTING THE PERFORMANCE OF PERSONNEL IN PHRANAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION <i>ลดาวัลย์ เป็ลียนภักดี และ กมลวรรณ วรรณธำ</i>	
การบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนใน สังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9	21-37
WELFARE MANAGEMENT FOR NON-COMMISSIONED POLICE OFFICERS UNDER METROPOLITAN POLICE DIVISION 9 <i>สายันต์ สามเกลียว, กมลพร กัลยาณมิตร, ทศนีย์ ลักษณะวิชนชัย และ สถิตย์ นิยมญาติ</i>	
การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว จังหวัดนครนายก	38-55
TECHNOLOGY APPLYING IN TOURISM MANAGEMENT IN NAKHONNAYOK PROVINCE <i>แองเจิ้ล สรสกุลชัย, สถิตย์ นิยมญาติ, กมลพร กัลยาณมิตร และ ทศนีย์ ลักษณะวิชนชัย</i>	
วิเคราะห์วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลุธรรม	56-68
AN ANALYSIS OF VIRIYA IN PRACTICING VIPASSANA MEDITATION TO ATTAIN ENLIGHTENMENT <i>พระครูสังฆรักษ์สุธี อภินนฺโท (เมฆปิ่น) และ ธาณี สุวรรณประทีป</i>	

**ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน
ของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์** 69-84

FACTORS AFFECTING THE PERCEPTION OF THE ROLE AND RESPONSIBILITIES
OF INTERNAL AUDITORS IN REGIONAL GOVERNMENT AGENCIES IN NAKHON
SAWAN PROVINCE

ภัทรา หังโส และ กมลวรรณ วรรณธำ

การบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร 85-105

WASTE CRISIS MANAGEMENT IN THE SOUTHERN THONBURI DISTRICT,
BANGKOK METROPOLITAN

รัฐโรจน์ อัครชนกุลกิตติ์, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ชูชีพ เปียदनอก

**ทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของ
ผู้ปฏิบัติงาน งานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา** 106-124

DIGITAL TECHNOLOGY SKILLS AND PROFESSIONAL ACCOUNTING
COMPETENCIES OF FINANCIAL AND ACCOUNTING OFFICERS INFLUENCING
THE QUALITY OF PUBLIC SECTOR ACCOUNTING IN VOCATIONAL EDUCATION
INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF THE VOCATIONAL EDUCATION
COMMISSION

อัมรา นามแก้ว และ กัลยาภรณ์ ปานมะเริง

**แนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหาพฤติกรรมการใช้ความ
รุนแรง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี** 125-140

GUIDELINES FOR SUPPORTING AND ASSISTING LOWER SECONDARY STUDENTS
WITH VIOLENT BEHAVIOR ISSUES IN SCHOOLS UNDER THE SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE IN SARABURI

นิจกมล แดงดง และ ปิ่นณธร หอมบุญมา

รูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 141-158
ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

A MODEL OF INDRIYA DEVELOPMENT FOR INSIGHT MEDITATION PRACTICE
BASED ON FOUR MAHASATIPATTHANA PRINCIPLE PERFORMED BY
DHAMMAMOLEE MEDITATION CENTER, PAKCHONG DISTRICT, NAKHON
RATCHASIMA PROVINCE

พระจะเด็จ โชติมนโต (คงสุขศรี) และ ธาณี สุวรรณประทีป

ปัจจัยด้านการควบคุมภายในและด้านระบบสารสนเทศทางด้านบัญชี 159-175
ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี

FACTORS OF INTERNAL CONTROL AND ACCOUNTING INFORMATION SYSTEMS
AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF ACCOUNTING OPERATIONS

ณัฐพร สุวรรณมิตร และ ดารณี เอื้อชนะจิต

รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศาaram 176-193
อำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยา

A MODEL OF BUDDHIST TOUEISM MANAGEMENT OF WAT PA
BUDDHACHINNAWONGSARAM, PHUKAMYAO DISTRICT, PHAYAO PROVINCE

ดวงพร ทรัพย์สาคร และ ธาณี สุวรรณประทีป

บทบาทของพระสงฆ์กับความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมชาวตะวันตก 194-209

THE ROLE OF MONKS AND THEIR RELATIONSHIP WITH WESTERN CULTURE

จิรารักษ์ อินทนพิชิต, สมชัย ศรีนอก และ พระมหาสมบุญ สุธมโม

การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อ๊ต้อย 210-221
เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

AN ANCIENT BUDDHIST SCRIPTURES OF WAT KAI TIA TALINGCHAN DISTRICT,
BANGKOK

พระปริยัติวัชราท (สมภูมิ สมจิตโต) และ ธาณี สุวรรณประทีป

**รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในตำบลวัดธาตุ
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย** 222-238

A DEVELOPMENT MODEL FOR TEMPLES AS LEARNING CENTERS OF THE
COMMUNITY IN WAT THAT SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, NONG KHAI
PROVINCE

อริย์ธัช เลิศรวมโชค และ มุจจรินทร์ ทศตรกุลพัฒน์

**การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนวัดวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีน
หลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ในพื้นที่ภาคกลาง** 239-255

DEVELOPMENT OF NAWATWITHI COMMUNITY TOURISM ACTIVITIES
TO ACCOMMODATE CHINESE TOURISTS AFTER THE OPENING
OF THE THAI-CHINESE HIGH-SPEED RAILWAY IN THE CENTRAL REGION

*สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล, ภาวณิ อินทร์เล็ก, ปรีญต ไชยนิชัย, ชนิตาภา เพิ่มพูล,
จิตาภา เร่งมีศรีสุข, ภรณุชนาฏ อรรถาเวช และ นิสาชล ตริไพบูลย์*

**THE DEVELOPMENT OF A TRAINING PACKAGE TO ENHANCE
GROWTH MINDSET AND BEHAVIOR IN INSTRUCTION FOR NOVICE
TEACHERS** 256-271

YunHong Zhou and Ratchanee Nokthet

**DEVELOPMENT OF SINGING SKILLS AND LEARNING INTERESTS
TO ACTIVITY-BASED LEARNING FOR PRIMARY STUDENTS IN TAKE
XINGYAO IN BAIQUAN COUNTY** 272-286

Yan Yu and Ratchanee Nokthet

แนวทางพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง กรณีศึกษาเรือนจำกลางราชบุรี 287-306

GUIDELINE FOR THE DEVELOPMENT OF OCCUPATIONAL TRAINING
FOR PRISONERS A CASE STUDY OF RATCHABURI CENTRAL PRISON

กิตติยานันท์ ศรีสวัสดิ์ และ พระพร สุวรรณากาศ

**THE YOUTH PROBLEMS IN THE GLOBALIZATION ERA
THAT AFFECT THE CULTURE IN THAI SOCIETY** 307-321

Narubet Papol

FORECASTING HOUSING PRICES IN URBAN NANNING:

322-342

AN APPLICATION OF TIME SERIES ANALYSIS

Huan Yang, Napawan Netpradit and Lijun Wang

THE PINK MONEY DISCOURSE: AWARENESS AND THE
CONSTRUCTION OF LGBTQ+ CONSUMER IDENTITY IN CRITICAL
MARKETING PERSPECTIVE

343-379

Pongsiri Kamkankaew Vachiraporn Phattarowas and Siriphan Chureemas

อิทธิพลของเทคโนโลยี และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีที่
ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัลกรณีศึกษา พนักงาน
บัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร

380-397

THE INFLUENCE OF TECHNOLOGY AND DESIRABLE CHARACTERISTICS OF
ACCOUNTING PROFESSIONS AFFECT THE DEVELOPMENT OF AN
ACCOUNTANT'S POTENTIAL IN THE DIGITAL AGE A CASE STUDY OF
ACCOUNTING STAFF IN BANGKOK

มณธิชา อัครธนะเศรษฐ์ และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธุ์

A STUDY ON THE INFLUENCING FACTORS AND MECHANISMS
OF MULTIDIMENSIONAL EVALUATION SYSTEMS
ON UNDERGRADUATE DEEP LEARNING EFFECTS

398-411

Zou Yunfei and Sudaporn Pongpisanu

การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะ
แห่งศตวรรษที่ 21

412-424

ACTIVE LEARNING FOR DEVELOPING 21ST-CENTURY SKILLS

ชนากานต์ ร่มศรี

**กฎสามประเภทสำหรับภิกษุสงฆ์: การวิเคราะห์แนวคิดของ
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส** 425-451

THREE CATEGORIES OF RULES FOR BUDDHIST MONKS: AN ANALYTICAL
STUDY OF THE CONCEPT OF HIS HOLINESS PRINCE PATRIARCH
VAJIRANANAVARORASA

อภิสิทธิ์ ปาสาณะเก, ประดุจทิพย์ สายเมฆ, นิธิดี รังสีกาญจน์ส่อง,
พุมพัฒน์ ศิลปะศาสตร์, สาลินี ลิขิตพัฒนะกุล และ ชัยวัฒน์ บ่อมพิทักษ์

**การประเมินความต้องการจำเป็นการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครู
หลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยา** 452-471

NEED ASSESSMENT THE DIGITAL LITERACY OF TEACHER
STUDENTS IN DUAL BACHELOR'S DEGREE PROGRAMS IN
UNIVERSITY OF PHAYAO

วรรณกร พรประเสริฐ, อีวานนท์ พุพวก, พิทยา ดวงตาคำ, ธนพงษ์ พรหมใหม่,
พัชรพรรณ จ้างนิจ, เอี่ยมพร วิทยารัฐ และ รักษิต สุทธิพงษ์

**การบริหารทรัพยากรมนุษย์และแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความ
ผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรม
ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี** 472-490

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT AND WORK MOTIVATION AFFECT
ORGANIZATIONAL COMMITMENT OF OPERATIONAL EMPLOYEES: A CASE
STUDY OF THE AUTOMOTIVE PARTS MANUFACTURING INDUSTRY IN AMATA
CITY INDUSTRIAL ESTATE, CHONBURI PROVINCE

ภัทรพันธ์ บำเพ็ญทาน และ กิตติยา ทศนะบรรจง

**คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะ
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2** 491-508

THE CHARACTERISTICS OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE DIGITAL ERA
THAT INFLUENCE TEACHERS' COMPETENCY IN THE USE OF INFORMATION
AND COMMUNICATION TECHNOLOGY UNDER THE OFFICE OF PHRA NAKHON
SI AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

ลลิตติมา วัฒนกุล, อัจฉราพรรณ กันสุขะ และ อีระวัฒน์ มอนไธสง

**การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบ
ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพ
เชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู** 509-526

THE DEVELOPMENT LEARNING ACTIVITIES BASED ON A DESIGN THINKING
PROCESS AND COMMUNITY BASED LEARNING TO SPATIAL PROFESSIONALISM
AS A TEACHER OF TEACHING PROFESSIONAL STUDENT

พิศาล เครือลิต, ขวัญชนก ขำตั้ง, พชรรัช ไชยมงคล, พิมพ์ใจ แสงความสว่าง,
ชลธิชา กฤษณ์เพ็ชร, รัชิต สุทธิพงษ์ และ วรรณกร พรประเสริฐ

**การศึกษาเปรียบเทียบปริมาณรังสีเลนส์ตาระหว่างการวัดโดยตรง ด้วย
nanoDot OSL และการประมาณค่า Hp(3) จาก OSL ในบุคลากรศูนย์
รักษาหลอดเลือดสงขลานครินทร์** 527-541

A COMPARATIVE STUDY OF EYE LENS RADIATION DOSE BETWEEN DIRECT
NANODOT OSL MEASUREMENT AND HP(3) ESTIMATION FROM OSL IN
PERSONNEL AT SONGKLANAGARIND VASCULAR CENTER

วิฑูรย์ อุปมัย, อนันตญา เลื่อนขาว และ จงวัฒน์ ชีวกุล

**การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสร้าง
เครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)** 542-560

A NEEDS ASSESSMENT FOR TEACHER COMPETENCIES DEVELOPMENT IN
CONSTRUCTING ASSESSMENT TOOLS FOR KEY COMPETENCIES OF LEARNERS
BASED ON THE BASIC EDUCATION CORE CURRICULUM B.E. 2 5 5 1 (REVISED
EDITION B.E. 2560)

เพ็ญนภา แก้วเขียว และ อมรรัตน์ สร้อยสังวาลย์

**การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวท่ามกลางสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง
กรณีศึกษา : บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด** 561-574

ADAPTATION OF RICE FARMERS IN CLIMATE CHANGE CONDITIONS, CASE
STUDY OF BAN SOM HONG, HIN KONG SUBDISTRICT, SUVARNABHUMI
DISTRICT, ROI ET PROVINCE

ผุสดี กิจบุญ, นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์, ปวีณา ภูมิแดนดิน, นฤมล กางเกตุ
และ ดิษยพงศ์ ทกสุวรรณ

- อิทธิพลของการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพ
การทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล** 575-593
THE INFLUENCE OF INTERNAL CONTROL AND RISK MANAGEMENT ON THE
WORK EFFICIENCY OF ACCOUNTANTS IN BANGKOK AND METROPOLITAN
REGION
ปทุมพร ปัจจุโส และ พรรณทิพย์ อย่างกลั่น
- การประเมินคุณภาพแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือเพื่อจัดการข้อมูลการ
ทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน** 594-608
EVALUATION OF A MOBILE APPLICATION FOR MANAGING PHYSICAL FITNESS
TEST DATA FOR USE IN TEACHING AND LEARNING ACTIVITIES
ภาณุพงศ์ ภัทรเชาว์ และ ปวีณ วैयाภรณ์
- ตาเมือนธม พรหมแดน ในมิติทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และการเมือง
ระหว่างประเทศ** 609-630
TA MUEN THOM SANCTUARY AND THE BORDER: GEOGRAPHICAL, HISTORICAL,
AND INTERNATIONAL POLITICAL DIMENSIONS
พระมหาภาณุวิชญ์ ภาณุวิชุชโย นามบุตดี, พระครูสังฆรักษ์ ยศวีร์ ปมุตโต
และพระสุชาติ ผึ้งผาย อาภัสสรโร
- ปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรู้ด้านสุขภาพ
ของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก** 631-649
INFORMATION ACCESS FACTORS AFFECTING THE HEALTH LITERACY OF
PEOPLE IN BANG SOMBOON SUBDISTRICT, ONGKHARAK DISTRICT, NAKHON
NAYOK PROVINCE
จิรายุ บุญเรือน และ วลัยพร รัตนเศรษฐ์
- ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อ
พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขต
คลองสามวา** 650-663
MARKETING MIX FACTORS AND CONSUMER MOTIVATIONS AFFECTING
PURCHASE DECISIONS OF ECO-FRIENDLY FOOD PACKAGING IN KHLONG SAM
WA DISTRICT
กนกกลดา แก้วเนิน และ ธัญปวีณ์ รัตน์พงศ์พร

**ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการ
บริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
นครปฐม**

664-681

THE TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS
AFFECTING PERSONNEL MANAGEMENT IN SCHOOLS UNDER THE SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NAKHON PATHOM

จุฑามาศ ฉิมพาลี และ พระมหาอรรักษ์ จิตบุญโย

**ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบ
ติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์**

682-703

PERCEPTIONS OF CORRECTIONAL OFFICERS ON THE EFFECTIVENESS OF THE
POST-RELEASE OFFENDER MONITORING SYSTEM IN THE DEPARTMENT OF
CORRECTIONS

รชานนท์ เณรพลอย และ วลัยพร รัตนเศรษฐ์

**อิทธิพลของการสร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ที่ส่งผลต่อคุณค่าของ
การรับรู้และความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า**

704-718

THE INFLUENCE OF MULTISENSORY EXPERIENCES ON PERCEIVED VALUE AND
VISITOR ENGAGEMENT IN ELECTRICAL APPLIANCE TRADE EXHIBITIONS

ณัฐกรณ์ ดีมี และ สันติธร ภูริภักดี

**แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของ
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
พระนครศรีอยุธยา เขต 1**

719-734

GUIDELINES FOR ENHANCING COMMUNITY ENGAGEMENT IN IMPROVING
STUDENTS' QUALITY IN SCHOOLS UNDER THE PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ชนิดาภา หามนตรี, ประยูร บุญใช้ และ พรเทพ ฐ์แผน

- ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วที่ส่งผลต่อการบริหารงบประมาณโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร** 735-753
THE IMPACT OF AGILE LEADERSHIP ON BUDGET MANAGEMENT IN SCHOOLS
UNDER THE BANGKOK SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
ณัฐณรงค์ บุญณรงค์, สรสิริ วรวรรณ และ ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข
- แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุน
แม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง** 754-772
GUIDELINES FOR PROMOTING PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT OF BAN
SAM KHAO MOTHER OF THE LAND FUND VILLAGE, OB TOM SUBDISTRICT,
SAM KO DISTRICT, ANGTHONG PROVINCE
กอบกุล กลัดแก้ว และ กมลวรรณ วรรณธำ
- ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมที่มีต่อความคิดริเริ่ม
ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายอนุบาลศึกษา** 773-787
EFFECTS OF GROUP CREATIVE ART ACTIVITIES WITH MIX MEDIA ON THE
ORIGINALITY FOR EARLY CHILDHOOD KHON KAEN UNIVERSITY
DEMONSTRATION SCHOOL KINDERGARTEN DIVISION
พรทิพา ทองสุข, นนทชนนปภพ ปาลินทร์ และ อำไพ สวัสดิ์ดิราช
- INTEGRATING XIANG EMBROIDERY INTO MODERN JEWELRY
DESIGN: A DIALOGUE WITH THE ART NOUVEAU** 788-808
Liu Zhiyi and Khajornsak Nakpan
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน
วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา** 809-827
FACTORS AFFECTING WORK EFFICIENCY OF SUPPORTING PERSONNEL
PHRANAKHON SI AYUTTHAYA RAJABHAT UNIVERSITY
กัตติกมาส กิ่งแก้ว และ กมลวรรณ วรรณธำ

รูปแบบการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน

828-842

ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

THE MODEL OF STRENGTHENING THE HAPPILY BENEFITS IN TODAY'S SOCIETY
BASED ON MAHAYANA BUDDHISM

พระกิจธบุษย์ พรเกษมรุ่งโรจน์, กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์, สมบูรณ์ บุญโท, สวัสดิ์ อโณทัย
และ กันยาวิรัช สัทธาพงษ์

**ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่มีผลต่อ
ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์
องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร**

843-861

WORK-LIFE BALANCE AND ORGANIZATIONAL COMMITMENT AFFECTING JOB
PERFORMANCE OF EMPLOYEES IN A CORPORATE COMMUNICATIONS
COMPANY IN SATHORN DISTRICT

สุภาภรณ์ คำหวาน และ ทองฟู ศิริวงศ์

วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยธุดงค์วัตร

862-876

ANALYSIS OF THE PROMOTION OF VIPASSANA MEDITATION
PRACTICES THROUGH ASCETIC PRACTICES

พระมหานคร ปิยะมโฆ (เวฬุวนารักษ์) และ พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธรรมาจารย์
(นรินทร อภิปัญโญ)

**พฤติกรรมผู้บริโภคและส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ที่ส่งผลต่อ
การตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี**

877-889

THE INFLUENCE OF CONSUMER BEHAVIOR AND THE SERVICE MARKETING MIX
(7PS) ON THE PURCHASE OF COSMECEUTICAL PRODUCTS IN HOSPITALS: A
CASE STUDY OF PATHUM THANI PROVINCE

สุรีย์พัชร แก้วดิษฐ์ และ ทองฟู ศิริวงศ์

การพัฒนาแบบแผนการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 890-909

DEVELOPMENT OF A MODEL FOR ENHANCING TEACHERS' COMPETENCY IN MODERN LEARNING MANAGEMENT TO IMPROVE LEARNERS' QUALITY AT ANUBAN MUEANG UTHAI THANI SCHOOL UNDER THE UTHAI THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สมเกียรติ มาแก้ว

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี 910-925

THE APPLICATION OF THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY IN THE DAILY LIVES OF PERSONNEL AT BAN MAI SUBDISTRICT MUNICIPALITY, MUEANG PATHUM THANI DISTRICT, PATHUM THANI PROVINCE

สมชาติ อ่อนประดิษฐ์, ภัฏญณ์ณัฐ์ สังข์นาค และ ธนกฤต โพธิ์เงิน

แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง 926-941

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF SCHOOL CURRICULUM MANAGEMENT FOCUSING ON STUDENTS' COMPETENCIES IN EDUCATIONAL OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER ANGTHONG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

นทวรรณ โลหะเวช, ประยูร บุญใช้ และ พรเทพ รู้แผน

แนวโน้มรถยนต์ไฟฟ้าจีนในประเทศไทย: การเจาะตลาดผู้สูงอายุด้วยกลยุทธ์การตลาดแบบบอกต่อและการพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้าง 942-956

CHINESE ELECTRIC VEHICLE TRENDS IN THAILAND: PENETRATING THE ELDERLY MARKET WITH VIRAL MARKETING STRATEGY AND STRUCTURAL EQUATION MODEL DEVELOPMENT

ปริญ กัลป์ยาณวัฒน์

บทบาทนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง

957-975

THE DEFINITIVE INTERPRETATION OF PHANTHURAT OGRESS ROLES IN
SANG THONG PERFORMANCE

ภัทรานิษฐ์ อ่อนลมุล, ขวัญใจ คงถาวร และ จินตนา สายทองคำ

**ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข
อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี**

976-991

PEOPLE'S ATTITUDES TOWARDS THE ADMINISTRATION OF SAENSUK
MUNICIPALITY, MUEANG DISTRICT, CHONBURI PROVINCE

ภัทรา เวชสวรรค์

“โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้” พัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างไร
HOW “SCHOOL AS A LEARNING COMMUNITY” IMPROVES EDUCATIONAL
QUALITY

992-1010

อัศววัฒน์ วงศ์จิตติคุณ, อนุกุล ศรีสมบัติ และ ทิพย์ ขำอยู่

การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทสังคมร่วมสมัย

1011-1024

THE USE OF ENGLISH FOR COMMUNICATION IN CONTEMPORARY SOCIAL
CONTEXTS

วันชัย จิงวิบูลย์สถิตย, ศิริลักษณ์ เส็งมี, อุไร ตั้งวิจิตรพันธ์, สุทธิรา เกษมราษฎร์,
ทิพย์พรรณ สำราญจิตร, สุรภา สำเร็จ และ ฉลาด สมพงษ์

**อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีและสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ที่ส่งผล
ต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การอาชีวศึกษา**

1025-1042

THE INFLUENCE OF ACCOUNTING TECHNOLOGY AND THE COMPETENCY OF
GOVERNMENT ACCOUNTANTS ON THE QUALITY OF ACCOUNTING
INFORMATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF THE
VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION

กาญจนาวิดี โพธิ์จา และ จิตาภรณ์ สันจรูญศักดิ์

**การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ“สร้างความสนใจ
ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้”(TUTAR Model) เพื่อส่งเสริม
ความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2** 1043-1073

THE DEVELOPMENT OF A THAI LANGUAGE LEARNING MANAGEMENT MODEL:
“CREATING INTEREST, FOSTERING CURIOSITY, CONNECTING TO CONTENT,
AND DEVELOPING LEARNING” (TUTAR MODEL) TO PROMOTE READING
COMPREHENSION ABILITY OF GRADE 8 STUDENTS

จิตพล สายงาม

กลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 1074-1089

THAI LANGUAGE TEACHING STRATEGIES FOR DEVELOPING 21 ST CENTURY
SKILLS

วันชัย จิงวิบูลย์สถิตย์, กฤษณะ เชี่ยวเวช, รำพึง ชำนาญ, สุมาลี ทองงาม, จริญญา รวยสวัสดิ์
และ ประมวลศักดิ์ ดีมี

**INVESTIGATING THE RELATIONSHIP BETWEEN WORKFORCE
DIVERSITY AND ORGANIZATIONAL SUSTAINABILITY IN NIGERIA’S
MANUFACTURING INDUSTRY: A CASE STUDY OF LAFARGE
AFRICA PLC** 1090-1109

Chinonso Chris Mbazuigwe and Pongsiri Kamkankaew

**การประยุกต์ใช้เทคนิควิเคราะห์จัดกลุ่มเพื่อจำแนกระดับการบริหารจัดการ
ความปลอดภัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2** 1110-1129

AN APPLICATION OF CLUSTER ANALYSIS TECHNIQUE TO CLASSIFY SAFETY
MANAGEMENT LEVELS IN SCHOOLS UNDER PHETCHABURI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

อมรรัตน์ สร้อยสังวาลย์, พูลสวัสดิ์ โคตพงศ์ และ พิชยา อานอฮา

**กลยุทธ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์และช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มยอดขาย
ของกลุ่มแม่ค้าทุเรียนหลงหลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์** **1130-1144**

STRATEGIES FOR UTILIZING SOCIAL MEDIA AND MARKETING CHANNELS TO
INCREASE SALES OF THE LONG-LAPLÆ DURIAN VENDORS GROUP IN
UTTARADIT

จิตรเทพ เนื่องจำนงค์, วชิราพร หอมอ่อน, ญาณิศา เรืองฤทธิ์ และ ธนเดช กังสวัณดี

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน **1145-1168**

**แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงาน
ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา***
**MOTIVATION AFFECTING THE PERFORMANCE OF PERSONNEL IN
PHRANAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCIAL ADMINISTRATIVE
ORGANIZATION**

ลดาวัลย์ เปลี่ยนภักดี¹ และ กมลวรรณ วรรณนัง²

Ladawan Pleanpakdee¹ and Kamonwan Wanthanang²

¹⁻²มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

¹⁻²Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: wkamonwan@aru.ac.th

วันที่รับบทความ : 11 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 16 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 18 กันยายน 2568

Received 11 September 2025; Revised 16 September 2025; Accepted 18 September 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแรงจูงใจของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 228 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) แรงจูงใจของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Citation:

* ลดาวัลย์ เปลี่ยนภักดี และ กมลวรรณ วรรณนัง. (2568). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 1-20.

Ladawan Pleanpakdee and Kamonwan Wanthanang. (2025). Motivation Affecting The Performance Of Personnel In Phranakhon Si Ayutthaya Provincial Administrative Organization.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(5), 1-20.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และด้านเงินเดือนและผลตอบแทน ตามลำดับ 2) สมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการบริการเป็นเลิศ ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ตามลำดับ และ 3) แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ แรงจูงใจ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, สมรรถนะในการปฏิบัติงาน, บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This research aimed to 1) analyze the motivation of personnel at the Ayutthaya Provincial Administrative Organization, 2) assess their work performance competence, and 3) evaluate the motivating factors influencing their work performance competence. The study employed a quantitative research design. The sample consisted of 228 staff members from the Ayutthaya Provincial Administrative Organization, selected through proportional sampling. The research instrument was a structured questionnaire with a reliability coefficient of 0.83. Data analysis was conducted using percentages, means, standard deviations, and multiple regression analysis.

The findings revealed that 1) the overall motivation of the personnel was at a high level. When ranking each motivational factor by average scores, the results indicated achievement, recognition, career development, work environment, and salary and benefits, respectively. 2) The overall work

performance competence of the personnel was at the highest level, with integrity and ethics, teamwork, service excellence, professional expertise, and achievement orientation ranked in descending order of importance. 3) Furthermore, achievement, career advancement, and recognition were identified as motivational factors that significantly and moderately influenced work performance competence.

Keywords: Motivation, Work Performance Competency, Personnel at the Ayutthaya Provincial Administrative Organization

บทนำ

บุคลากรถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหารงานขององค์กร ซึ่งการบริหารงานในหน่วยงานใดก็ตาม จุดมุ่งหมายที่สำคัญก็คือ การทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล และมีการพัฒนาอยู่เสมอ สิ่งสำคัญนี้คือจะทำอย่างไรให้ทรัพยากรบุคคลขององค์กรทำงานอย่างเต็มความสามารถ มีความจงรักภักดีในองค์กร มีพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้วิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารควรต้องเรียนรู้ทั้งหลักการและเทคนิค ตลอดจนสังสมประสบการณ์จากชีวิตจริง เพื่อที่จะกระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันบุคลากรผู้ปฏิบัติงานทั่วไปในองค์กรต่าง ๆ ก็ควรต้องศึกษาการจูงใจเพื่อที่จะเข้าใจพฤติกรรมของบุคลากรและองค์กร การจูงใจจะช่วยทำให้ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรดีขึ้น มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน ช่วยบำบัดความต้องการ ความจำเป็น ความเดือดร้อนของบุคลากรในองค์กรได้ และจะทำให้บุคลากรในองค์กรเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันจะก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานในทิศทางที่ต้องการ และตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ (ณัฐพัชร์ ลาภบำรุงวงศ์, 2562)

องค์กรภาครัฐมีการนำเรื่องสมรรถนะมาใช้โดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) สมรรถนะสำหรับข้าราชการพลเรือน ซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำกลุ่มงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ข้าราชการผู้ปฏิบัติภารกิจในหน้าที่ให้ได้ดียิ่งขึ้นไป และสมรรถนะจะมีบทบาทในการพัฒนาการบริหารทรัพยากร

มนุษย์ในองค์การภาครัฐมากขึ้น และการนำสมรรถนะ (Competency) มาใช้ในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนาให้ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพ มีความสามารถเหมาะสมสำหรับรองรับภารกิจและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการกำหนดต้นแบบสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับตำแหน่งข้าราชการส่วนท้องถิ่นหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น เรื่อง กำหนดมาตรฐานกลางในการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 4) เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เรียกว่า สมรรถนะหลัก 5 รายการ อันได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) การยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม 3) ความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน 4) การบริการเป็นเลิศ 5) การทำงานเป็นทีม โดยในแต่ละสมรรถนะจะมีการกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ หรือตัวอย่างพฤติกรรมในแต่ละระดับ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นองค์การส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 รับผิดชอบพื้นที่จังหวัด ครอบคลุมเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ในการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนภายในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้ความสำคัญในการพัฒนาข้าราชการ ข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษา ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง เพราะถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในกระบวนการบริหารงานบุคคล มีความมุ่งหมายที่จะบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ คุณธรรมจริยธรรม และเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรโดยยึดหลักสมรรถนะ และการพัฒนาขีดความสามารถ ให้สามารถปฏิบัติงานได้เป็นไปตามมาตรฐานของสมรรถนะการทำงานที่องค์กรกำหนด และเป็นกลไกสำคัญที่จะสนับสนุนให้การบริหารงานบุคคลขององค์กรมีบุคลากรที่มีสมรรถนะคุณภาพสูงและมีทักษะขีดความสามารถพร้อมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายรัฐ และนโยบายสำคัญขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (รายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล ประจำปีงบประมาณ 2567 องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กร

บริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแรงจูงใจ สมรรถนะของบุคลากร และแรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะของบุคลากร นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร ในการปฏิบัติงานต่อการบริหารจัดการระบบ การปฏิบัติงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากองค์กรที่จะได้รับประโยชน์แล้ว ผู้เข้าใช้บริการจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็ได้รับประโยชน์จากการทำงานที่มีสมรรถนะด้วยเช่นกัน และเพื่อให้ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานที่ดี มีความสุขในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการรักษาบุคลากร ผู้ปฏิบัติงานที่มีสมรรถนะ ด้วยการให้ความสำคัญกับการจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร เสริมสร้างให้บุคลากรปฏิบัติงานโดยเน้นให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของภาครัฐและประโยชน์สุขของประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบพื้นฐานในการวิจัย ดังนี้

1. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ โดย อับราฮัม มาสโลว์ (Hierarchy of Human Need by Abraham Maslow) อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) แบ่งแรงจูงใจของมนุษย์มีลำดับขั้นอยู่ และแรงจูงใจในขั้นต่ำจะต้องได้สมปรารถนาก่อนที่จะได้แรงจูงใจขั้นสูง ซึ่งแรงจูงใจแบ่ง ออกเป็น 5 ชนิด ดังนี้ ลำดับขั้นที่ 1 ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งจะขาดไม่ได้ ลำดับขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) คือ ความปลอดภัยทางร่างกายและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลำดับขั้นที่ 3 ความต้องการทางสังคม (Social Needs)

ความต้องการที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องการที่จะเข้าไปมีความผูกพันในสังคม ลำดับขั้นที่ 4 ความต้องการการยกย่องและยอมรับ (Esteem Needs) ความต้องการที่จะมีชื่อเสียงเกียรติยศได้รับการเคารพยกย่องในสังคม ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับนับถือ ลำดับขั้นที่ 5 ความต้องการประจักษ์ในคุณค่าของตนเอง (Self-Actualization Need) ความต้องการนี้เป็นความต้องการสูงสุดที่บุคคลควรประสงค์ที่จะประสบความสำเร็จหรือสมหวังในชีวิต (ศิริพงษ์ ลาวัลย์ ณ อยุธยา, 2551)

2. ทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg (Herzberg's Two-Factor Theory) ได้มีการพัฒนาโดย Frederick Herzberg ในปี ค.ศ. 1950-1959 และในช่วงแรกของปี ค.ศ. 1960-1969 (อ้างอิงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2550) ทฤษฎี 2 ปัจจัย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ลักษณะงานที่ท้าทายและความรับผิดชอบ 2) ปัจจัยอนามัยหรือปัจจัยที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน ประกอบด้วยปัจจัย 10 ด้าน ได้แก่ นโยบายและการบริหารของบริษัท การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล ความสัมพันธ์กับหัวหน้างาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ตำแหน่งงาน ความมั่นคงในการทำงาน ชีวิตส่วนตัว สภาพการทำงาน และค่าตอบแทน

3. ทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland (McClelland's motivation Theory) แมคเคลแลนด์ (McClelland, 1961) ได้เสนอทฤษฎีที่ว่าพนักงานจะถูกจูงใจด้วยความต้องการ 3 อย่าง โดยให้เหตุผลว่า “แรงจูงใจของคน และประสิทธิภาพในงานต้องกระตุ้นด้วยความต้องการ 1 ใน 3 อย่างนี้ คือ ความต้องการความสำเร็จ (Needs for Achievement) ความต้องการอำนาจ (Needs for Power) และความต้องการความผูกพัน (Needs for Affiliation)

4. ทฤษฎีแรงจูงใจของ Alderfer (Alderfer's ERG) แอลเดอร์เฟอร์ (Alderfer, 1972) (อ้างอิงใน สมยศ นาวิการ, 2540) นำทฤษฎีลำดับขั้นของ Maslow (1943) มาปรับปรุงได้สรุปว่าปัจจัยในการจูงใจคนแบ่งเป็น 3 กลุ่ม และเกิดเป็นทฤษฎีที่เรียกว่า ERG 3 ระดับ คือ ความต้องการในการที่จะดำรงอยู่ (Existence needs : E) ความต้องการมีสัมพันธภาพทางสังคม (Relatedness needs : R) และความต้องการที่จะเจริญเติบโตก้าวหน้า (Growth needs : G)

5. ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ของแมคเกรเกอร์ (Theory X and Y of McGregor) แมคเกรเกอร์ (McGregor, 1960) ได้ชี้ให้เห็นถึงแบบของการบริหาร 2 แบบ คือ ทฤษฎี X

ซึ่งมีลักษณะเป็นเผด็จการ และทฤษฎี Y หรือการมีส่วนร่วม แต่ละแบบเกี่ยวข้องกับสมมติฐานที่มีต่อลักษณะของมนุษย์ ดังนี้ ทฤษฎี X (Theory X) คือ คนประเภทเกียจคร้าน ในการบริหารจึงควรใช้มาตรการบังคับ มีระเบียบกฎเกณฑ์คอยกำกับ มีการควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิด และมีการลงโทษเป็นหลัก ทฤษฎี Y (Theory Y) คือ คนประเภทขยันควรมีการกำหนดหน้าที่การทำงานที่เหมาะสม ทำลายความสามารถ สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงบวก และควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารงาน

6. ทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom ทฤษฎีความคาดหวังถูกนำเสนอโดย Victor Vroom (1964) ได้เสนอรูปแบบของความคาดหวังในการทำงานมีความเห็นว่าการที่จะจูงใจให้พนักงานทำงานเพิ่มขึ้นนั้นจะต้องเข้าใจ กระบวนการทางความคิดและการรับรู้ของบุคคลก่อน โดยปกติเมื่อคนจะทำงานเพิ่มขึ้นจากระดับปกติ เขาจะคิดว่าเขาจะได้อะไรจากการกระทำนั้น หรือการคาดคิดว่าอะไรจะเกิดขึ้น เมื่อเขาได้แสดง พฤติกรรมบางอย่างในกรณีของการทำงาน พนักงานจะเพิ่มความพยายามมากขึ้นเมื่อเขาคิดว่า การกระทำนั้นนำไปสู่ผลลัพธ์บางประการที่เขามีความพึงพอใจ มีการแบ่งรางวัลออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) รางวัลภายนอก (Extrinsic rewards) เป็นรางวัลที่นอกเหนือจากการทำงาน 2) รางวัลภายใน (Intrinsic rewards) เป็นรางวัลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงาน ประกอบด้วย ความรับผิดชอบ ความท้าทาย หรือเป็นผลลัพธ์ของการทำงานที่มีคุณค่าเชิงบวก

7. ทฤษฎีความเสมอภาค (Adam, Equity Theory) และทฤษฎีการจูงใจของ Adam ในการศึกษาของ วิรัช สงวนวงศ์วาน (2551) ได้อธิบายว่า ปกติแล้วผู้ปฏิบัติงานจะรับรู้ถึงความสัมพันธ์ของผลตอบแทนที่ได้รับจากการทำงานกับการที่ได้ทุ่มเททำงาน และจะเปรียบเทียบอัตราส่วนปัจจัยนำเข้าและปัจจัยนำออก (Input-Output) ของตนเองและเพื่อนร่วมงาน สรุปได้ว่า ทฤษฎีความเสมอภาคเป็นการเปรียบเทียบความพยายามและรางวัลที่ตนเองกับบุคคลอื่นที่ปฏิบัติงานในลักษณะใกล้เคียงกันจะได้รับ

8. ทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) การเสริมแรงของสกินเนอร์ (Skinner's Reinforcement Theory Of Motivation) สกินเนอร์ (Skinner, 1974) ได้พัฒนาทฤษฎีและนำมาใช้เป็นเทคนิคในการจูงใจ สกินเนอร์มีความคิดเห็นว่า พฤติกรรมของบุคคลสามารถควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการให้รางวัลหรือการเสริมแรงกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนา พฤติกรรมนั้นก็จะมีแนวโน้มกระทำซ้ำบ่อยครั้ง แต่ในขณะที่พฤติกรรมซึ่งให้ผลลบหรือไม่ปรารถนา พฤติกรรมนั้นจะมีแนวโน้มที่จะไม่เกิดขึ้นต่อไป โดยมีองค์ประกอบที่

สำคัญ 3 ส่วน คือ 1) สิ่งเร้า (สถานการณ์) 2) การตอบสนอง(พฤติกรรม) 3) ผลกรรม (บวกหรือลบ) พฤติกรรม โดยแบ่งประเภทของการเสริมแรงออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ การเสริมแรงทางบวก (Positive reinforcement) การเสริมแรงทางลบ (Negative or avoidance reinforcement) การยับยั้งพฤติกรรม (Extinction) และการลงโทษ (Punishment)

9. ทฤษฎีความต้องการของเมอร์เรย์ (Murray's Manifest Need Theory) เฮนรี เอ. เมอร์เรย์ (Henry A. Murray, 1938) โดยเมอร์เรย์พบว่า มนุษย์นั้นสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มได้โดยพิจารณาจากความต้องการของบุคคล โดยคำนึงถึงด้านความรุนแรงของความต้องการ (intensity) และทิศทางของพฤติกรรม (direction) กล่าวคือ หากเมื่อบุคคลมีความต้องการที่มีความรุนแรงมากก็จะแสดงพฤติกรรมทางด้านร่างกายออกมาบ่อยครั้ง และเป็นรูปธรรมที่เห็นได้อย่างชัดเจนกว่าความต้องการที่ไม่ถึงขั้นที่รุนแรง และรวมถึงพฤติกรรมที่แสดงออกมาจากความรุนแรงของความต้องการขั้นหุนหันพลันแล่น

10. ทฤษฎีการบริหารองค์กรอย่างเป็นทางการของบาร์นาร์ด (Barnard, 1972) บาร์นาร์ด ได้กล่าวว่า แรงจูงใจคือสิ่งที่หน่วยงานหรือผู้บริหารใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สิ่งจูงใจที่เฉพาะเจาะจงและสามารถให้กับปัจเจกบุคคลได้ และ 2) สิ่งจูงใจทั่วไปซึ่งไม่สามารถให้กับใครโดยเฉพาะเจาะจงได้ มีทั้งสิ้น 8 ประการ คือ สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ สิ่งจูงใจที่เกี่ยวกับโอกาสของบุคคล สิ่งจูงใจด้านสภาพทางกายภาพที่พึงปรารถนา ผลประโยชน์ทางอุดมคติ ความดึงดูดใจทางสังคม สิ่งจูงใจเกี่ยวกับสภาพการทำงาน โอกาสที่มีส่วนร่วมในการทำงานอย่างกว้างขวาง และสภาพการอยู่ร่วมกัน

11. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้แบ่งประเภทของ สมรรถนะออกเป็น 2 ประเภท คือ สมรรถนะหลักสำหรับข้าราชการพลเรือน และสมรรถนะประจำกลุ่มงาน จำแนกได้ดังนี้ 1) สมรรถนะหลัก หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่กำหนดเป็นคุณลักษณะร่วมของข้าราชการพลเรือนทั้งระบบ เพื่อเป็นการหล่อหลอมค่านิยม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกันได้ ซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะ 5 สมรรถนะ ดังนี้ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) การบริการที่ดี (Service Mind) การสั่งสมความเชี่ยวชาญในงาน (Expertise) จริยธรรม (Integrity) และความร่วมแรงร่วมใจ (Teamwork) 2) สมรรถนะประจำกลุ่มงาน คือ สมรรถนะที่กำหนดเฉพาะสำหรับกลุ่มงาน เพื่อสนับสนุนให้ข้าราชการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่หน้าที่และส่งเสริมให้ปฏิบัติภารกิจในหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น โดยโมเดลสมรรถนะกำหนดให้แต่ละกลุ่มงานมีสมรรถนะประจำกลุ่ม

งานละ 3 สมรรถนะ (ยกเว้นกลุ่มงานนักบริหารระดับสูงมี 5 สมรรถนะ) (สำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2551)

จากที่ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของแต่ละแหล่งอ้างอิง จำนวน 10 ท่าน ผู้วิจัยเลือกใช้ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีความคิดเห็นที่ตรงกันมากที่สุดของนักวิจัย 5 ท่าน ได้แก่ ด้านการยอมรับนับถือ ด้านเงินเดือนและผลประโยชน์ตอบแทน ด้านความสำเร็จของงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างตามภารกิจ และพนักงานจ้างทั่วไป ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 528 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณจากสูตร Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีระดับความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ ($e = .05$) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 228 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ 1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง และให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC) และนำไปทดลองกับบุคลากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 ราย เพื่อประเมินค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีของครอนบาค ได้ค่าเท่ากับ 0.83

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้ 1) ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา นำส่งถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เก็บข้อมูลจากบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 228 ฉบับ 3) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถาม เพื่อดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนที่จะนำไป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติ 4) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลตามขั้นตอนต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมข้อมูลได้มาตรวจสอบความถูกต้องและบันทึกข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ 2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) วิเคราะห์แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 64.50 มีอายุ 31 – 40 ปี จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 37.70 มีสถานภาพโสด จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 55.30 มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 63.20 เป็นข้าราชการส่วนท้องถิ่น จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 56.10 มีระยะเวลาในการทำงาน 0 - 9 ปี จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 51.80 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001 - 20,000 บาท จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 24.60

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับ แรงจูงใจ และสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแรงจูงใจของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน

แรงจูงใจ ภาพรวม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านความสำเร็จในการทำงาน	4.51	0.49	มากที่สุด
2. ด้านเงินเดือนและผลตอบแทน	3.85	0.85	มาก
3. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	4.16	0.65	มาก
4. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	4.21	0.63	มากที่สุด
5. ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ	4.28	0.59	มากที่สุด
รวม	4.20	0.52	มาก

ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.20 โดยให้ความสำคัญกับ ด้านความสำเร็จในการทำงานมากที่สุด เท่ากับ 4.51

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน

สมรรถนะในการปฏิบัติงาน ภาพรวม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์	4.40	0.51	มากที่สุด
2. ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม	4.62	0.44	มากที่สุด
3. ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ	4.47	0.48	มากที่สุด
4. ด้านการบริการเป็นเลิศ	4.53	0.48	มากที่สุด
5. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.60	0.44	มากที่สุด
รวม	4.53	0.39	มากที่สุด

ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยรวม 4.53 โดยให้ความสำคัญ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรมมากที่สุด เท่ากับ 4.62

3. แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แรงจูงใจของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	B	S.E.	β	t	Sig.
ค่าคงที่	1.68	0.17		9.70	0.00
1. ด้านความสำเร็จในการทำงาน	0.39	0.04	0.49	9.37	0.00*
2. ด้านเงินเดือนและผลตอบแทน	-0.04	0.03	-0.09	-1.45	0.15
3. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	0.64	0.04	0.11	1.45	0.15
4. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	0.13	0.05	0.21	2.66	0.00*
5. ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ	0.10	0.5	0.16	2.00	0.05*
$R = 0.75$ $R^2 = 0.57$ Adjusted $R^2 = 0.56$ $SE_{est} = 0.26$					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05

จากผลการวิจัย พบว่า แรงจูงใจ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร้อยละ 57 อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.75 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.57 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ (SE_{est}) เท่ากับ 0.26 และค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ เท่ากับ 1.68

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แรงจูงใจของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นเลิศ โดยเฉพาะการสร้างสภาพภูมิใจในสายอาชีพให้แก่บุคลากร และส่งเสริม

ให้บุคลากรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลื่อนตำแหน่งที่ชัดเจนและยุติธรรม รวมถึงการให้ได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการต่าง ๆ การสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรนั้นถือเป็นการสร้างกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ถ้าหากผู้ปฏิบัติงานมีแรงจูงใจที่ดีในการทำงานแล้ว ย่อมเกิดผลดีต่องานและองค์กร จึงส่งผลให้แรงจูงใจของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีพร อินทร (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับสมรรถนะของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของอำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจของบุคลากร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทรินทร์ กลายสุวรรณ (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ไฮเวย์ จำกัด ผลการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ไฮเวย์ จำกัด พบว่า พนักงาน บริษัท ไฮเวย์ จำกัด มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า สมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง ตามแนวทางการปฏิบัติงานที่หน่วยงานกำหนดไว้ โดยนำนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคลไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคล และพัฒนาบุคลากรตามยุทธศาสตร์ให้บุคลากรได้รับการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถ สมรรถนะในการทำงาน เสริมสร้างคุณธรรมในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้ในองค์กร เพื่อให้บุคลากรนำความรู้ไปปรับใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์ผลงานและนวัตกรรม เพื่อพัฒนาองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง จึงส่งผลให้สมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จำเริญราชแพทยาคม (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะหลักของเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ระดับปฏิบัติการ ในมหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการศึกษาพบว่าระดับสมรรถนะหลักของเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ระดับปฏิบัติการ ในมหาวิทยาลัยนเรศวร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภี ขานดาบ (2559)

ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยแรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายวิชาการ 4 ผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายวิชาการ 4 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวน 3 ด้าน โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถ้าแรงจูงใจของบุคลากรมากขึ้นสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรย่อมมีมากขึ้นด้วยเช่นกัน สามารถอภิปรายเป็นรายชื่อได้ดังนี้

3.1 แรงจูงใจด้านความสำเร็จในการทำงาน ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจาก บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา และสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงานอยู่เสมอ ก็จะทำให้บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เกิดความภาคภูมิใจและมีความต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดสมรรถนะในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศนีย์ จันทะนันท์ สิทธิชัย แจ่มปั้นรัก และมีนา ตูลาพัฒน์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อสมรรถนะพนักงานของ บริษัทผลิตภัณฑ์ตราเพชร จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยจูงใจด้านความรับผิดชอบ และด้านความสำเร็จในการทำงานส่งผลต่อสมรรถนะของพนักงาน คิดเป็นร้อยละ 60.8 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนรรักษ์ กระต่ายทอง (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของผู้ตรวจสอบภายในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยแรงจูงใจของผู้ตรวจสอบภายใน ในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อสมรรถนะของผู้ตรวจสอบภายใน บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านความสำเร็จในการทำงาน และปัจจัยด้านความรับผิดชอบ มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของผู้ตรวจสอบภายในบริษัทกลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

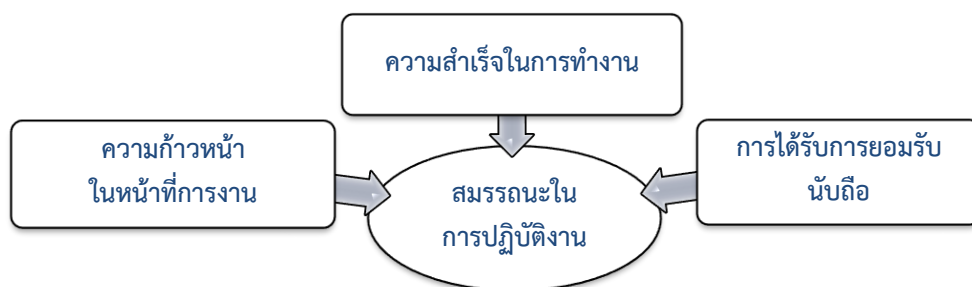
3.2 แรงจูงใจด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการจัดฝึกอบรม

พัฒนาความรู้ ความสามารถ อยู่เสมอ และส่งเสริมให้บุคลากรได้รับโอกาสเติบโต ก้าวหน้าในสายงาน ซึ่งเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร สนับสนุนให้บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพัฒนาผลงานให้ดียิ่งขึ้นต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิศรพงศ์ เอกวนาการ (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการทำงานของบุคลากรส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยแรงจูงใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่ง รองลงมาคือ ด้านความสำเร็จของงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงาน และด้านความรับผิดชอบ ตามลำดับ การวิเคราะห์ปัจจัยค่าจูง พบว่า ด้านเงินเดือนและค่าตอบแทน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านความมั่นคงในงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการบังคับบัญชา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า แรงจูงใจมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับสมรรถนะในการทำงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัทธ์ คงแสง (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แรงจูงใจที่มีผลต่อสมรรถนะในการทำงานของพนักงาน ธนาคารออมสินในเขตจังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานแต่ละด้านไม่ว่าจะเป็นในด้านความสำเร็จของงาน ด้านการได้รับการยอมรับ ด้านความก้าวหน้า ด้านค่าตอบแทน ด้านความมั่นคงในการทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด และเช่นเดียวกันกับระดับสมรรถนะในการทำงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับแรงจูงใจมากที่สุด คือ ด้านความสำเร็จในการทำงาน รองลงมา คือ ด้านความมั่นคงในการทำงาน

3.3 แรงจูงใจด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจาก บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับความร่วมมือ ความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน อีกทั้งผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานให้ความสำคัญและรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ ก็จะเป็นแรงจูงใจหนึ่งที่ทำให้บุคลากรรู้สึกได้รับการยอมรับในการทำงานและสายอาชีพของตน แสดงออกถึงความตั้งใจที่จะพัฒนาความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน ส่งผลสมรรถนะการทำงานมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชยพัทธ์ แอคะนาคะ และทศพร มะหะหมัด (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะหลักของข้าราชการในสังกัดกรมปลัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการในสังกัดกรมปลัด กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสำเร็จของงาน และการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะ

ของงานที่ปฏิบัติ อยู่ในระดับความสำคัญมาก ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานกับสมรรถนะหลักของข้าราชการสังกัดกรมปลัด กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของข้าราชการสังกัดสำนักปลัด กรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติในภาพรวม มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของข้าราชการสังกัดสำนักปลัด กรุงเทพมหานคร ระดับความสัมพันธ์ปานกลางทิศทางเดียวกัน ด้านความสำเร็จของงานและการยอมรับนับถือ และด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ระดับความสัมพันธ์น้อยทิศทางเดียวกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มะลิวรรณ บันแก้ว (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการทำงานของบุคลากรสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบน มีปัจจัยจูงใจด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการได้รับการยอมรับ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบในงาน และด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน อยู่ในระดับมาก ตัวแปรที่สามารถใช้พยากรณ์สมรรถนะการทำงานของบุคลากรสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ ปัจจัยจูงใจด้านความสำเร็จในการทำงานของบุคคล ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และด้านลักษณะ ของงานที่ปฏิบัติ ปัจจัยคำจูงด้านการปกครองบังคับบัญชา ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านสภาพการทำงานและความมั่นคง และด้านผลประโยชน์ตอบแทน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวน 3 ด้าน โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรให้ความสำคัญแรงจูงใจของบุคลากรใน ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ให้บุคลากรได้รับมอบหมายงานที่สำคัญ อีกทั้งควรมีการยกย่อง ชมเชย แสดงความยินดี ระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกัน และสนับสนุนความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานของบุคลากร ให้ได้รับตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น สนับสนุนการศึกษาต่อในรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มพูนทักษะ สมรรถนะในการปฏิบัติงานที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและสนับสนุนภารกิจหน้าที่ขององค์กรอย่างต่อเนื่อง

1.2 ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรดำเนินการเสริมแรงจูงใจของบุคลากรใน ด้านเงินเดือนและผลตอบแทน และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน หน่วยงานในระดับนโยบาย ควรมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพิจารณาอัตราเงินเดือนหรือค่าจ้าง ค่าตอบแทนนอกเวลาปฏิบัติงาน และสวัสดิการต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้สำนักงานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ให้เพียงพอและเหมาะสม เพื่อให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี มีความปลอดภัย ส่งผลให้งานเกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดตามเป้าหมายที่วางไว้

1.3 บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรมีการพัฒนาเกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ บุคลากรยังขาดความรู้ที่เป็นระบบ ความเข้าใจ และทักษะในการทำงานแบบบูรณาการ การปฏิบัติงานของบุคลากรต้องปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงาน แนวทางที่หน่วยงานกำหนดไว้ วางระบบการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง บุคลากรจึงต้องการเข้าใจถึงลักษณะงานเป็นอย่างดี เพื่อให้บุคลากรมีสมรรถนะในการปฏิบัติงานที่ดี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว โดยทำการเปรียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) อื่น ๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อที่จะได้ทราบแรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากร ในแต่ละที่

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคที่บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับ

จากการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อนำผลการศึกษามาปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่อง และนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร 2.3 ควรศึกษาการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรขององค์กรในอนาคตได้ 2.4 ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มากขึ้น โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จำเนียร ราชแพทยาคม. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะหลักของเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ระดับปฏิบัติการในมหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารครุพิบูล*, 5(1), 97 – 110.
- ชยพัทธ์ แอคะนาคะ และทศพร มะหะหมัด. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะหลักของข้าราชการในสังกัดกรมปลัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารช่อพะยอม*, 32(1), 52-73.
- ณัฐพัชร์ ลากบำรุงวงศ์. (2562). การประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 9(2), 161-171.
- ทวีพร อินทร. (2565). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับสมรรถนะของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของอำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี. ใน *การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ทัศนีย์ จันทะนันท์ และคณะ. (2564). ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อสมรรถนะพนักงานของบริษัทผลิตภัณฑ์ตราเพชร จำกัด (มหาชน). *วารสารวิทยาการจัดการวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 2(1), 55-66.
- พัชรินทร์ กลายสุวรรณ. (2560). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ไฮเวย์ จำกัด. ใน *งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มะลิวรรณ ปันแก้ว. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการทำงานของบุคลากรสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบน. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- วิรัช สงวนวงศ์วาน. (2551). *การจัดการพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโด ไชน่า.
- ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา. (2551). *แนวความคิดและทฤษฎีรัฐประศาสนตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: ธนุชนพรัตน์ตั้ง.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2550). *การจัดการและพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์ม และไซเท็กซ์.
- สมยศ นาวิการ. (2540). *การบริหารและพฤติกรรมองค์กร เรื่องการจูงใจจากแนวความคิดไปสู่การประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2551). *การปรับใช้สมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
- โสภี ขานดาบ. (2559). ปัจจัยแรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายวิชาการภาค 4. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2567). *รายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลประจำปี 2567*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2568 จาก <http://aypao.go.th/centerdata/datas/file/1745563483.pdf>
- อนรรักษ์ กระต่ายทอง. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของผู้ตรวจสอบภายในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์. ใน *การค้นคว้าอิสระวิทยาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- อัคร คงแสง. (2561). แรงจูงใจที่มีผลต่อสมรรถนะในการทำงานของพนักงานธนาคารออมสินในเขตจังหวัดนราธิวาส. ใน *บทความวิจัยสาขาวิชาการจัดการ*. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อิสรพงศ์ เอกวนการ. (2563). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อสมรรถนะในการทำงานของบุคลากรส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Barnard, C. I. (1972). *The Function of the Executive*. Massachusetts: Harvard University Press.

McGregor, D. (1960). *The human side of enterprise*. New York: McGraw-Hill.

Murray, H. H. (1938). *Explorations in personality*. New York: Oxford University Press.

McClelland, D. C. (1961). *Power: The inner experience*. New York: Irvington.

Skinner, B. F. (1974). *About Behaviorism*. New York: Alford A Kuapt F.

Vroom, V. H. (1964). *Work and motivation*. New York: McGraw-Hill.

WELFARE MANAGEMENT FOR NON-COMMISSIONED
POLICE OFFICERS UNDER METROPOLITAN POLICE
DIVISION 9

Sayan Samkliaw¹, Kamolporn Kalyanamitra², Tassanee Lakkanapichonchat³ and Satit Niyomyaht⁴

¹⁻⁴Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand

วันที่รับบทความ : 5 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 12 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 14 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้กำกับสถานีตำรวจ 10 คน ข้าราชการตำรวจชั้นประทวน 20 คน และ กต.ตร. 4 คน รวมทั้งสิ้น 34 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จากสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจ

* สายันต์ สามเกลียว, กมลพร กัลยานมิตร, ทัศนีย์ ลักษณะวิชนชัย และ สติธย์ นิยมญาติ. (2568). การบริหารจัดการ
 วัสดุการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่,
 3(5), 21-37.

Sayan Samkliaw, Kamolporn Kalyanamitra, Tassanee Lakkanapichonchat and Satit Niyomyaht. (2025).

Welfare Management For Non-Commissioned Police Officers Under Metropolitan Police

Division 9. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 21-37.;

DOI: <https://doi.org/10.1002/for>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

นครบาล 9 จำนวน 10 แห่ง เครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสรุปความแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 พบว่า สวัสดิการครอบคลุมค่ารักษาพยาบาล การศึกษา ที่พัก และบำนาญ และมีความไม่เป็นธรรมบางส่วน สวัสดิการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของส่วนใหญ่ได้ดี เจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายน้อย การเข้าถึงสิทธิยังมีความเหลื่อมล้ำ ขั้นตอนการเบิกสิทธิยังล่าช้า งบประมาณใช้จ่ายคุ้มค่า มีความยืดหยุ่นในบางด้าน เช่น लागานและลาศึกษา และนโยบายสวัสดิการดำเนินอย่างต่อเนื่อง 2) ปัญหาและอุปสรรค พบว่า สวัสดิการตำรวจชั้นประทวนไม่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน ที่พิจารณาการพัฒนา งบประมาณมีข้อจำกัด และขาดกลไกปรับปรุงนโยบายให้ทันสมัยและเป็นธรรม และ 3) แนวทางพัฒนาที่เสนอ ได้แก่ ปรับค่าตอบแทนให้เหมาะสม กระจายงบประมาณสู่ระดับพื้นที่ ใช้เทคโนโลยีบริหารสวัสดิการ กำหนดหลักเกณฑ์เป็นธรรม ขยายสวัสดิการครอบคลุมครอบครัว ปรับปรุงกฎระเบียบ และสนับสนุนมาตรการช่วยเหลือหนี้สินและรายได้เสริมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและขวัญกำลังใจ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, สวัสดิการ, ตำรวจชั้นประทวน, กองบังคับการตำรวจนครบาล 9

Abstract

This research objectives were (1) to study on the welfare management situation for non-commissioned police officers under Metropolitan Police Division 9, (2) to analyze the problems of welfare management situation for non-commissioned police officers under Metropolitan Police Division 9, and (3) to propose guidelines for enhancing the welfare of non-commissioned police officers under Metropolitan Police Division 9. This research was qualitative. Key informants included: 10 police station superintendents, 20 non-commissioned officers, and 4 police commissioners, totaling 34 key informants selected through a purposive selection from 10 police stations under the Metropolitan Police Bureau's 9th Division. The research instrument was an interview form. Data were analyzed using a descriptive summary. The research results found

that (1) the welfare management situation for non-commissioned police officers under Metropolitan Police Division 9 consisted of welfare coverage: the welfare system covered medical care, education, housing, and pensions, fairness and responsiveness: while the welfare system met the basic needs of most officers, there were some aspects of unfairness and inequality in accessing benefits., officer participation: Officers had limited involvement in policy-making processes., benefit claims process: the procedure for claiming benefits was often slow and delayed., budgeting: the budget was used cost-effectively, and there was flexibility in certain areas like leave and study leave., policy continuity: welfare policies were implemented continuously, (2) the problems of welfare management situation for non-commissioned police officers under Metropolitan Police Division 9 was found that non-commissioned police welfare was not aligned with the current context. Government housing was underdeveloped, budget constrained exist, and there was a lack of mechanisms to modernize and ensured fairness of the policy, (3) the proposed development approaches included that: adjusted compensation to a more appropriate level, distributed the budget to local areas for more effective use, utilized technology: employed technology to manage welfare services, making them more efficient and accessible, established fair criteria: set fair and equitable criteria for benefit distribution, expanded welfare coverage: extend welfare benefits to cover officers' families, improved regulations: updated and improved existing rules and regulations, supported financial well-being: implemented measures to help with debt and provided support for supplementary income. the goal was to enhance the quality of life and boosted morale among officers.

Keywords: Management, Welfare, Non-Commissioned Police, Metropolitan Police Division 9

บทนำ

ข้าราชการตำรวจถือได้ว่าเป็นพนักงานของรัฐ ซึ่งทำงานอยู่ภายใต้กฎระเบียบขององค์กรรัฐ มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน รักษากฎหมาย บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ประชาชน และมีอำนาจในการสอบสวน จับกุม คุมขัง และปราบปราม ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ อาชีพตำรวจ เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่หลายคนฝันใฝ่เพราะเป็นอาชีพที่มีเกียรติและมั่นคง (ทีมข่าวเดลินิวส์ออนไลน์, 2566) แต่ปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการตำรวจชั้นประทวนหรือข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ต่างก็มีเงินเดือนที่น้อย ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันหรือจุนเจือครอบครัวของตนเอง อีกทั้งยังมีภาระหนี้สินของตนเองอีกด้วย (ปัทมพร จันทร และพงษ์พิชญ์ ภักดี ณรงค์, 2563) โดยจากผลสำรวจข้าราชการตำรวจจำนวน 2,253 ตัวอย่าง พบว่า ร้อยละ 67.5 เป็นหนี้สินและร้อยละ 99.9 ต้องการให้มีการปรับปรุงสวัสดิการและค่าตอบแทน (ซูเปอร์โพล, 2567)

กองบังคับการตำรวจนครบาล 9 เป็นหน่วยงานในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 3) โดยมีหน่วยงานในสังกัดจำนวน 10 สถานี ดังนี้ (1) สถานีตำรวจนครบาลท่าข้าม (2) สถานีตำรวจนครบาลแสมดำ (3) สถานีตำรวจนครบาลเทียนทะเล (4) สถานีตำรวจนครบาลบางขุนเทียน (5) สถานีตำรวจนครบาลบางบอน (6) สถานีตำรวจนครบาลภาษีเจริญ (7) สถานีตำรวจนครบาลหลักสอง (8) สถานีตำรวจนครบาลเพชรเกษม (9) สถานีตำรวจนครบาลหนองแขม และ (10) สถานีตำรวจนครบาลหนองค้างพลู (บุศรัตน์ โชคบรรดาลสุข, 2565) ข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ที่มีความซับซ้อนและความหลากหลายทางสังคม โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานะการดำรงชีวิต ความตึงเครียดต่าง ๆ ส่งผลกระทบให้สถานการณ์ปัญหาอาชญากรรมทวีความรุนแรงมากขึ้น (ณัฐฐาพร อีร์ศรีพงศ์, 2560) ข้าราชการตำรวจจึงมีภาระงานหนัก ต้องให้บริการประชาชนตลอด 24 ชั่วโมง การพักผ่อนไม่เป็นเวลา ตำรวจบางตำแหน่งจำเป็นต้องสัมผัสสมรรถภาพหรือมีความเสี่ยงในการปฏิบัติงานส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพกาย นอกจากนี้

ตำรวจยังถูกตั้งความหวังจากสังคมว่าต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึกที่ดี ทำให้ตำรวจต้องรับแรงกดดันทั้งจากหน้าที่ราชการ สังคม และครอบครัวอยู่ตลอดเวลา จนทำให้เกิดภาวะเครียดและส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตได้ง่ายอีกด้วย (สุภาพิชญ์ ธีระวัฒน์, 2566) ดังนั้นผู้บังคับบัญชาควรให้ความสำคัญและสนใจในคุณค่าของคุณภาพชีวิตการทำงาน และบริหารงานให้ปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างเกื้อกูล หากผู้บังคับบัญชามีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน จะทำให้ข้าราชการตำรวจย่อมส่งผลต่อทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงาน บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุข มีขวัญและกำลังใจที่ดี ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่เมื่อใดที่คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคคลลดลง บุคคลจะรู้สึกเหนื่อยล้า ไม่มีแรงกระตุ้นที่จะปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน เกิดการขาดงานและลาออกในที่สุด (สราวุธ วรดิษฐ์, 2563)

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงานมีขวัญกำลังใจถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการปฏิบัติงานตามบทบาทและความรับผิดชอบ หากบุคลากรมีขวัญกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน ย่อมช่วยให้พวกเขาเกิดความพึงพอใจ รวมถึงความรัก ความศรัทธา การเสียสละ และการทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ และสติปัญญา เพื่อปรับปรุงและพัฒนางานให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากปัจจัยดังกล่าวมีผลเชิงลบ จะส่งผลให้บุคลากรลาออกจากงาน เกิดความเบื่อหน่าย และมีความสัมพันธ์ที่เย็นชาต่อกัน อีกทั้งไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ หรือปฏิบัติงานโดยปราศจากความจริงใจและขาดความสามัคคี ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานที่ลดลง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จขององค์กรโดยรวมได้ในที่สุด (ณัฐธิดา คำทรา และเสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์, 2564) ดังนั้น การจัดสวัสดิการทั้งในส่วนที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย และส่วนที่องค์กรเพิ่มเติมขึ้นมาเอง จึงมีบทบาทสำคัญในการลดความขัดแย้งระหว่างพนักงานกับองค์กร ซึ่งจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทั้งสองฝ่าย การศึกษาประเด็นด้านสวัสดิการของข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในพื้นที่นี้ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างศักยภาพ ทัศนคติที่ดี และความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างยั่งยืน

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติงานภายใต้สังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจ

ชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 โดยผลที่ได้ของการศึกษานี้คาดว่าจะช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารในองค์กรตำรวจสามารถพัฒนาระบบสวัสดิการให้เหมาะสมกับความต้องการที่แท้จริงของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน รวมถึงสร้างขวัญและกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพของการบริหารจัดการในองค์กรโดยรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินสภาพการบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9
3. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีสวัสดิการ

Flippo (1984) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการที่ดี โดยมีแนวทางดังนี้ (1) สสนองต่อความต้องการอย่างแท้จริง (2) สวัสดิการที่จัดให้ควรอยู่ในรูปแบบของกลุ่ม เช่น การประหยัดค่าใช้จ่ายและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ซึ่งมีประสิทธิภาพมากกว่าการจัดแบบรายบุคคล (3) ลักษณะของการจัดสวัสดิการควรจะยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกจ้างที่แตกต่างกันออกไป เช่น ความต้องการของเพศชายกับเพศหญิง ในบางเรื่องที่แตกต่างกัน หรือความต้องการของคนโสดกับคนมีครอบครัวย่อมมีความแตกต่างกันในบางเรื่อง (4) การจัดสวัสดิการจะต้องต่อเนื่องและกว้างขวาง โดยมีการวางแผนและการสื่อสารที่ดี เพื่อให้การจัดสวัสดิการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (5) สวัสดิการเป็นต้นทุนอย่างหนึ่งในการผลิต การจัดสวัสดิการจึงต้องสามารถคำนวณเป็นต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายได้ รวมถึงต้องคำนึงถึงฐานะทางการเงินด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจ

สวัสดิการที่มีกฎหมายรองรับ สวัสดิการที่มีกฎหมายรองรับไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งการสวัสดิการภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ (1) สวัสดิการระดับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สวัสดิการประเภทต่าง ๆ ซึ่งจัดให้มีขึ้นโดยคณะกรรมการสวัสดิการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ข้าราชการเป็นส่วนรวม (2) สวัสดิการระดับหน่วยงาน สวัสดิการประเภทต่าง ๆ ซึ่งจัดให้มีขึ้นโดยคณะกรรมการสวัสดิการภายในหน่วยงานระดับกองบัญชาการหรือเทียบเท่า หรือกองบังคับการหรือเทียบเท่าในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ข้าราชการภายในหน่วยงาน (กองสวัสดิการ สำนักงานกำลังพล, 2554) ศศิธร เทือกสุบรรณ, พูลฉัตร วิชัยดิษฐ และ วาสนา จาตุรัตน์ (2561) ศึกษาเรื่องแนวทางเสริมสร้างสวัสดิการของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน สังกัดตำรวจภูธร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ควรจัดให้มีการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน และครอบครัวอย่างเหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมใน ขณะที่จุฑามาศ สอาดเอี่ยม (2562) ได้ศึกษาเรื่องการจัดสวัสดิการที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดสวัสดิการที่สร้างแรงจูงใจให้พนักงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมาจากการเข้าใจความต้องการอย่างแท้จริงของพนักงาน

สรุป สวัสดิการควรตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับอย่างแท้จริง มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และต้องมีการวางแผนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทของข้าราชการตำรวจ ซึ่งควรมีการจัดสวัสดิการทั้งในระดับสำนักงานตำรวจแห่งชาติและระดับหน่วยงานอย่างเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มผู้บังคับบัญชาของกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 ประกอบด้วยผู้กำกับสถานีตำรวจ (ผกก. สน.) จากทั้ง 10 สถานีตำรวจในสังกัด โดยมีจำนวนทั้งหมด 10 คน 2) กลุ่มข้าราชการตำรวจชั้นประทวน ประกอบด้วยข้าราชการตำรวจชั้นประทวนจาก ทั้ง 10 สถานีตำรวจในสังกัด จำนวน 20 คน โดยเลือกตัวแทนจากแต่

ละสถานีจำนวน 2 คน 3) กลุ่มคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจ (กต.ตร.) จำนวน 4 คน ผู้ให้ข้อมูลหลัก รวม 34 คน ได้รับการคัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 จำนวน 10 แห่ง ได้แก่ สถานีตำรวจท่าข้าม บางบอน หนองแขม ภาษีเจริญ เทียนทะเล แสมดำ หลักสอง บางขุนเทียน หนองค้างพลู และเพชรเกษม โดยพิจารณาจากคุณสมบัติที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ เป็นข้าราชการตำรวจชั้นประทวนหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 มีประสบการณ์เกี่ยวกับสวัสดิการตำรวจไม่น้อยกว่า 3 ปี และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมประเด็นการวิจัยได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) ที่แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สภาพการบริหารจัดการสวัสดิการ ปัญหาการบริหารจัดการ และแนวทางการเสริมสร้างสวัสดิการของข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 แบบสัมภาษณ์ดังกล่าวได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยอิงตามกรอบแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น Rine and Montag (1976), Edwin (1996), Flippo (1984) รวมถึงงานวิจัยของนักวิชาการไทยหลายท่าน โดยใช้ 8 องค์ประกอบหลักในการวิเคราะห์ระบบสวัสดิการ ได้แก่ การตอบสนองต่อความต้องการอย่างแท้จริง การตอบสนองต่อความต้องการของคนส่วนใหญ่ การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค ความสะดวก ความประหยัด ความยืดหยุ่น และความต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ประกอบด้วย 3 แนวทางหลัก ได้แก่ การวิจัยเอกสาร ซึ่งเน้นการศึกษาข้อมูลจากรายงานทางราชการ กฎหมาย ระเบียบ และสถิติที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของข้าราชการตำรวจ เพื่อสร้างพื้นฐานทางแนวคิดและเข้าใจกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้อง การวิจัยภาคสนาม โดยใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างร่วมกับคำถามปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารสวัสดิการจากผู้มีประสบการณ์จริง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ในบริบทการทำงานจริงของตำรวจชั้นประทวน เพื่อรับรู้พฤติกรรม การใช้สิทธิสวัสดิการ และข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง อันนำไปสู่ความเข้าใจเชิงลึกและสอดคล้องกับบริบทขององค์กร ทั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการภายใต้การได้รับอนุญาตและ

ความยินยอมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยเพื่อคุ้มครองสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการโดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์และการสังเกต เริ่มจากการถอดความคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด นำมาจัดกลุ่มตามหัวข้อที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาพการบริหารจัดการ ปัญหา และข้อเสนอแนะ จากนั้นวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อหาหัวข้อและรูปแบบที่เชื่อมโยงกับการบริหารสวัสดิการของข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 และสรุปผลพร้อมตีความหมายเพื่อให้เข้าใจภาพรวมของการบริหาร ปัญหา และแนวทางการพัฒนาสวัสดิการให้ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง โดยมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 ผลการวิจัยรายด้าน มีดังนี้

1.1 ด้านการตอบสนองต่อความต้องการอย่างแท้จริง พบว่า การบริหารสวัสดิการมีความครอบคลุมด้านความต้องการพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ เช่น ค่ารักษาพยาบาล การศึกษาของบุตร สวัสดิการที่พัก เงินกู้ฉุกเฉิน และเงินบำเหน็จบำนาญ แสดงถึงความตั้งใจของหน่วยงานในการดูแลบุคลากรอย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดในระดับปฏิบัติการ อาทิ ความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรบ้านพัก ขาดสวัสดิการเฉพาะกลุ่มภารกิจเสี่ยง รายได้ไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ และความยุ่งยากในการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาล ส่งผลให้ข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 บางส่วนต้องรับภาระเกินกำลัง นำไปสู่ความเครียดและพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจกระทบต่อองค์กร

1.2 ด้านการตอบสนองต่อความต้องการของคนส่วนใหญ่ พบว่า การบริหารสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของข้าราชการตำรวจชั้นประทวนได้อย่างทั่วถึง ทั้งในด้านค่ารักษาพยาบาล การศึกษา ที่อยู่อาศัย การลาพักผ่อน เงินกู้ และการดูแลหลังเกษียณ รวมถึงการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต แต่ยังมีข้อจำกัดในบางประเด็น เช่น ความยุ่งยากในการ

เบิกจ่ายสิทธิประโยชน์ ข้อยกักตันทันสิทธิการศึกษาของบุตร การดูแลด้านสุขภาพจิตสำหรับผู้ปฏิบัติงาน และสวัสดิการบางประเภทไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน เช่น เงินช่วยค่าชุดเครื่องแบบและเงินช่วยเหลือพิเศษ ตลอดจนการสื่อสารสิทธิประโยชน์ที่ยังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้เจ้าหน้าที่บางส่วนไม่สามารถใช้สิทธิได้อย่างเต็มที่

1.3 ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า หน่วยงานมีคณะกรรมการสวัสดิการตามระเบียบราชการเพื่อบริหารจัดการด้านที่พักอาศัย การรักษาพยาบาล และการศึกษาของบุตรอย่างชัดเจนในระดับนโยบาย แต่เจ้าหน้าที่ชั้นประทวนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือวางแผนสวัสดิการจริง ๆ โดยมีกรับทราบและปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดเท่านั้น แม้จะมีช่องทางสื่อสารผ่านแอปพลิเคชัน “แทนใจ” เพื่อเสนอความคิดเห็นหรือร้องเรียน แต่ยังคงอยู่ในช่วงเริ่มต้นและไม่สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนากลไกที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการเสนอแนะและปรับปรุงสวัสดิการให้เหมาะสมกับบริบทและภารกิจจริง

1.4 ด้านความเสมอภาค พบว่า การบริหารสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 มีการส่งเสริมความเสมอภาคในการเข้าถึงสิทธิพื้นฐานโดยไม่แบ่งแยกยศ ตำแหน่ง หรือสถานที่ปฏิบัติงาน เช่น การลาทำพิธีทางศาสนา การเบิกค่ารักษาพยาบาล และค่าเล่าเรียนบุตร พร้อมมีมาตรการสวัสดิการเฉพาะสำหรับสายงานที่มีความเสี่ยงสูง เช่น งานสืบสวน งานจราจร และงานปราบปราม แต่ยังพบความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสวัสดิการบางประเภท เช่น การเบิกค่ารักษาพยาบาลบุตรที่ไม่ครอบคลุมลูกบุญธรรม รวมถึงข้อยกักเงื่อนไขการเบิกสวัสดิการ และขอเสนอให้ขยายสวัสดิการไปยังสายงานอื่นที่ไม่ได้อยู่ในภารกิจเสี่ยง เพื่อเสริมสร้างความเท่าเทียมและลดความรู้สึกแบ่งแยกในองค์กร

1.5 ด้านความสะดวก พบว่า การบริหารสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 มีการพัฒนาเครื่องมือและกระบวนการเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ เช่น การใช้แอปพลิเคชัน “แทนใจ” ที่ช่วยให้เจ้าหน้าที่เข้าถึงข้อมูล แจ้งเตือนคำสั่งราชการ และร้องเรียนได้รวดเร็ว รวมถึงการเข้ารับบริการรักษาพยาบาลทั้งในโรงพยาบาลรัฐและเอกชนตามสิทธิ ในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวก ยังมีสโมสรตำรวจสำหรับพักผ่อนและจัดกิจกรรม แต่ขั้นตอนขอรับสวัสดิการบางประเภท เช่น เบิกค่าเช่าบ้าน กู้เงินกองทุนสวัสดิการกลาง และสิทธิการศึกษาบุตร มีความซับซ้อน เอกสารจำนวนมาก และต้องผ่านการพิจารณาหลายชั้น ทำให้เกิดความล่าช้าและเป็นอุปสรรคต่อการใช้สิทธิ

1.6 ด้านความประหยัด พบว่า การบริหารสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 มุ่งเน้นการใช้จ่ายงบประมาณอย่างคุ้มค่าและมีเหตุผล เช่น การกำหนดสิทธิลาภกิจส่วนตัวไม่เกิน 45 วันต่อปี เพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย การจัดบ้านพักส่วนกลางเป็นทรัพยากรร่วมที่ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการพิจารณาเบิกค่าเช่าบ้านอย่างเข้มงวดผ่านคณะกรรมการหลายระดับเพื่อป้องกันการเบิกจ่ายเกินสิทธิ การกำหนดสิทธิลาเลี้ยงดูลูกโดยไม่รับเงินเดือน เพื่อรองรับความจำเป็นของเจ้าหน้าที่โดยไม่กระทบงบประมาณหน่วยงาน เป็นต้น สะท้อนให้เห็นการบริหารที่มุ่งประหยัดรัดกุม ควบคุมค่าใช้จ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ลดทอนคุณภาพชีวิตของเจ้าหน้าที่

1.7 ด้านความยืดหยุ่น พบว่า การบริหารสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 มีความยืดหยุ่นในบางประการ เช่น การสะสมวันลาพักผ่อนตามอายุราชการ การลาศึกษาหรือฝึกอบรมได้สูงสุด 6 ปีโดยยังได้รับเงินเดือน และการลาภกิจในกรณีเร่งด่วนที่สามารถแจ้งภายหลังได้ รวมถึงสิทธิลาภกิจสูงสุด 45 วันต่อปี และลาติดตามคู่สมรสได้นานถึง 4 ปีโดยไม่รับเงินเดือน สมาชิกในครอบครัวยังสามารถใช้สถานที่ออกกำลังกายของสโมสรตำรวจได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านความยืดหยุ่น เช่น การจำกัดสิทธิการศึกษาบุตรเฉพาะบุตรชอบด้วยกฎหมายไม่เกิน 3 คน ขั้นตอนเบิกค่าเช่าบ้านที่ซับซ้อนและไม่มีกลไกช่วยเหลือฉุกเฉินเร่งด่วนในกรณีอุบัติเหตุจากการปฏิบัติหน้าที่

1.8 ด้านความต่อเนื่อง พบว่า การบริหารสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 มีความต่อเนื่องทั้งด้านนโยบายและการดำเนินงาน โดยมีการปรับปรุงระเบียบให้ทันสมัย เช่น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดสวัสดิการ พ.ศ. 2547 และมีสวัสดิการหลักที่ดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนบุตร และการเบิกค่าเครื่องแต่งกาย รวมถึงบำเหน็จตกทอดกรณีเสียชีวิต แต่ยังมีกิจกรรมบางประเภท เช่น การฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพ ยังขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากผูกโยงกับนโยบายผู้บังคับบัญชาในแต่ละช่วงเวลา ทำให้ขาดแผนพัฒนาระยะยาวที่ชัดเจน

2. ปัญหาการบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 ผลการวิจัยพบว่า (1) สวัสดิการไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ โดยเฉพาะค่าอาหาร ที่พัก และการศึกษาบุตร ทำให้หลายรายต้องกู้เงินหรือหารายได้เสริม (2) ที่พักราชการไม่เพียงพอและทรุดโทรม ส่งผลให้ต้องเช่าที่พักเอง และคุณภาพชีวิตต่ำจาก

สภาพแวดล้อมที่ขาดการดูแล (3) ขั้นตอนเบิกสวัสดิการยุ่งยากและล่าช้า ต้องใช้เอกสารมาก และรอนาน ทำให้บางรายไม่ใช้สิทธิ แม้มีความจำเป็น (4) ระบบสวัสดิการไม่มีความยืดหยุ่น ใช้รูปแบบกลาง ไม่สอดคล้องกับภารกิจเฉพาะของแต่ละพื้นที่หรืองานเสี่ยง (5) งบประมาณไม่เพียงพอ ไม่สามารถครอบคลุมการพัฒนาคุณภาพชีวิตกำลังพลได้อย่างทั่วถึง (6) ขาดการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ชั้นประทวน ในการกำหนดนโยบาย ทำให้สวัสดิการไม่ตอบโจทย์ความต้องการจริง และ (7) การจัดสรรสวัสดิการไม่เสมอภาค เช่น สิทธิบ้านพักหรือสวัสดิการเฉพาะบางอย่าง มีความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มบุคลากร

3. แนวทางการเสริมสร้างสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 ผลการวิจัยพบว่า (1) ปรับค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับภารกิจ โดยเฉพาะสายงานภาคสนาม เช่น งานสืบสวนปราบปราม และจราจร ควรมีเงินประจำตำแหน่ง ค่าตอบแทนพิเศษ และเงินค่าเสี่ยงภัยให้สอดคล้องกับภาระงานและค่าครองชีพปัจจุบัน (2) กระจายงบประมาณมายังระดับกองบังคับการ เพื่อให้สามารถจัดซื้ออุปกรณ์จำเป็น เช่น เสื้อเกราะ ยานพาหนะ และเครื่องใช้สำนักงาน ลดภาระค่าใช้จ่ายส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ (3) ใช้เทคโนโลยีบริหารสวัสดิการ เช่น ระบบยื่นคำขอออนไลน์ ตรวจสอบสิทธิ และติดตามผลการเบิกจ่ายแบบเรียลไทม์ เพื่อความสะดวกและลดขั้นตอน (4) กำหนดหลักเกณฑ์สวัสดิการที่เป็นธรรม ให้ทุกระดับเข้าถึงสิทธิอย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะการจัดสรรบ้านพักควรพิจารณาตามความจำเป็นมากกว่าตำแหน่ง (5) ขยายสวัสดิการครอบคลุมครอบครัว เช่นทุนการศึกษาบุตร ตรวจสอบสุขภาพประจำปี และกองทุนช่วยเหลือฉุกเฉิน เพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย (6) ปรับปรุงกฎระเบียบให้ทันสมัย และสอดคล้องกับลักษณะงานในปัจจุบัน ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีลดขั้นตอนซับซ้อน และ (7) ช่วยเหลือด้านหนี้สินและส่งเสริมรายได้เสริม ด้วยมาตรการเหล่านี้ และสนับสนุนอาชีพเสริมที่ไม่กระทบงานหลัก เพื่อเพิ่มความมั่นคงทางการเงิน

อภิปรายผล

1. สภาพการบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 พบว่า ระบบสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนตอบสนองความต้องการพื้นฐานได้บางส่วน แต่ยังขาดความยืดหยุ่นและความเป็นธรรมในการจัดสรร ซึ่งขัดกับแนวคิดของ Flippo (1984) ที่เน้นให้สวัสดิการต้องตอบสนองความต้องการที่แตกต่างของบุคคลอย่างแท้จริง รวมถึงต้องมีความต่อเนื่องและการสื่อสารที่ดีในการบริหารจัดการ

นอกจากนี้ การขาดการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการและความซับซ้อนของกระบวนการเบิกจ่าย ยังทำให้ระบบไม่สอดคล้องกับหลักการที่ว่า การจัดสวัสดิการควรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส จึงควรปรับปรุงระบบให้มีความยืดหยุ่นและส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพื่อให้สวัสดิการตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริงและเสริมสร้างขวัญกำลังใจในระยะยาว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ คณะกรรมการการการตำรวจ สภาผู้แทนราษฎร (2567) ศึกษาเรื่อง สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของข้าราชการตำรวจ จากการศึกษาของคณะอนุกรรมการ พบว่า สภาพปัญหาของสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของข้าราชการตำรวจ ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังพลในสายงานต่าง ๆ เช่น สายงานสอบสวน สายงานอำนวยการ เป็นต้น ปัญหาเงินค่าตอบแทนพนักงานสอบสวน และเงินประจำตำแหน่งข้าราชการตำรวจสายงานอื่น ๆ ที่ได้รับมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะการทำงานที่ใกล้เคียงกัน รวมถึงกรณีที่มีบางตำแหน่งไม่ได้รับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ในส่วนดังกล่าว

2. ปัญหาการบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 พบว่า การบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนยังขาดความสอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติงานและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ระบบสวัสดิการมีลักษณะรวมศูนย์ ขาดความยืดหยุ่น และไม่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างของพื้นที่ หรือภารกิจเฉพาะด้านได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ความซับซ้อนของกระบวนการ การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่ทั่วถึง และการขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ชั้นประทวนรู้สึกถูกละเลยในเชิงโครงสร้าง สถานการณ์ดังกล่าวไม่เพียงสะท้อนข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการเชิงระบบ แต่ยังกระทบต่อขวัญกำลังใจและความผูกพันต่อองค์กรในระยะยาว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นพดล กรรณิกา (2567) ศึกษาเรื่อง เปิดใจตำรวจ กรณีศึกษาตัวอย่างข้าราชการตำรวจทุกสายงานกระจายทั่วประเทศ พบว่า มีปัญหาส่วนตัวเช่น เป็นหนี้ รายได้ไม่เพียงพอ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ คณะกรรมการการการตำรวจ สภาผู้แทนราษฎร (2567) ศึกษาเรื่อง สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของข้าราชการตำรวจ จากการศึกษาของคณะอนุกรรมการ พบว่า ปัญหาเงินค่าตอบแทนการสอบสวนคดีอาญาที่ ข้าราชการตำรวจได้รับไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายในปัจจุบัน ปัญหาที่ทำการสถานีตำรวจและที่พักอาศัยสวัสดิการอยู่ในสภาพเก่าชำรุดทรุดโทรม และยังคงมีจำนวนไม่เพียงพอ ปัญหาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น อุปกรณ์คอมพิวเตอร์และชุดต่อพ่วงอยู่ใน

สภาพเก่า เป็นต้น ปัญหาและการแก้ไขหนี้สินให้แก่ข้าราชการตำรวจ และปัญหาการจัดสวัสดิการค่าวัสดุและเครื่องแต่งกายให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เชิดศักดิ์ สร้อยสุวรรณ (2566) แนวทางการจัดทำโครงการอาคารสวัสดิการที่มีคุณภาพและยั่งยืน สำหรับกองบัญชาการกองทัพบกไทย ผลการศึกษาในประเด็นปัญหาของโครงการอาคารสวัสดิการส่วนกลางของกองบัญชาการกองทัพบกไทย พบว่ามีปัญหาสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ปัญหาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรกายภาพทรุดโทรมไม่ปลอดภัย (2) ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการและการบำรุงรักษา และ (3) ปัญหาจำนวนที่พักอาศัยไม่เพียงพอต่อความต้องการและยังไม่ครอบคลุมสมาชิกทุกประเภท

3. แนวทางการเสริมสร้างสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 พบว่า แนวทางการเสริมสร้างสวัสดิการตำรวจชั้นประทวนควรมุ่งเน้นการปรับค่าตอบแทนให้สอดคล้องกับภาระงานและความเสี่ยงในสายงานภาคสนาม ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มแรงจูงใจและรักษาขวัญกำลังใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การกระจายอำนาจบริหารงบประมาณให้กองบังคับการมีความคล่องตัวมากขึ้น จะช่วยตอบสนองความจำเป็นด้านอุปกรณ์และทรัพยากรได้ทันต่อสถานการณ์ ขณะที่การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้สนับสนุนระบบสวัสดิการ จะช่วยลดขั้นตอนและเพิ่มความโปร่งใสในการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ การส่งเสริมความเสมอภาคในการจัดสรรสวัสดิการเป็นอีกประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในระดับปฏิบัติ ขยายขอบเขตสวัสดิการไปยังครอบครัวเจ้าหน้าที่ที่เป็นกลไกที่ช่วยเสริมความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและจิตใจ ขณะเดียวกัน การปรับปรุงกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและเทคโนโลยี จะช่วยลดอุปสรรคในกระบวนการบริหารจัดการสวัสดิการ และการจัดตั้งมาตรการช่วยเหลือทางการเงินและส่งเสริมรายได้เสริม จะช่วยบรรเทาภาระหนี้สินและเพิ่มความมั่นคงทางการเงินของเจ้าหน้าที่ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิระกันต์ม์ ปิยะธาราธิเบศร์ (2567) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานและความผูกพันต่อองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน ในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ด้านค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรมส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในจังหวัดนนทบุรี และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ คณะกรรมาธิการการตำรวจสภาผู้แทนราษฎร (2567) ศึกษาเรื่อง สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของข้าราชการตำรวจจากการศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการ พบว่า แนวทางการพัฒนาสวัสดิการและสิทธิประโยชน์

ของข้าราชการตำรวจ ได้แก่ ควรกำหนดเงินเพิ่มพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานสอบสวน (ต.พ.ส.) ให้พนักงานสอบสวนในระดับชั้นยศเดียวกันได้รับเงินพิเศษสำหรับตำแหน่งในจำนวนที่เท่ากันทั่วประเทศ ควรจัดสวัสดิการด้านที่พักอาศัยให้แก่ข้าราชการตำรวจ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการสวัสดิการข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 มีความครอบคลุมในด้านพื้นฐาน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ที่พัก และการศึกษาบุตร แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความเพียงพอ ความเท่าเทียม ความสะดวก และการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ รวมถึงปัญหาประมาณ ที่พักไม่เพียงพอ และขั้นตอนที่ซับซ้อน ในการแก้ไข มีข้อเสนอแนะแนวทาง 3 ด้าน ได้แก่ การปรับค่าตอบแทนและโครงสร้างสวัสดิการให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน การเพิ่มความคล่องตัวผ่านเทคโนโลยีและการกระจายอำนาจ และการส่งเสริมความเสมอภาคความร่วมมือ และการช่วยเหลือด้านรายได้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตเจ้าหน้าที่อย่างยั่งยืน

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1.1 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการยื่นคำขอเบิกจ่ายสวัสดิการออนไลน์และติดตามสถานะแบบเรียลไทม์ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการใช้สิทธิ **1.2** ปรับปรุงขั้นตอนการเบิกจ่ายสวัสดิการให้เรียบง่าย ลดเอกสารและขั้นตอนอนุมัติซ้ำซ้อน โดยเฉพาะในกรณีฉุกเฉิน **1.3** ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ชั้นประทวนในการกำหนดนโยบายและแผนงานสวัสดิการ เพื่อให้ตรงกับความต้องการในพื้นที่ **1.4** พัฒนาและขยายที่พักข้าราชการให้ได้มาตรฐานและเพียงพอต่อความต้องการ เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายที่อยู่อาศัยของเจ้าหน้าที่ **1.5** สนับสนุนมาตรการช่วยเหลือข้าราชการตำรวจที่ประสบปัญหาหนี้สิน และส่งเสริมการหารายได้เสริมที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1** ศึกษาการประเมินและติดตามผลลัพธ์ของนโยบายสวัสดิการอย่างต่อเนื่อง เพื่อวัดประสิทธิผลและผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ พร้อมนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนานโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป **2.2** วิจัยการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการบริหารจัดการสวัสดิการตำรวจ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมและตอบสนองความต้องการผู้ใช้ในระดับพื้นที่อย่างแท้จริง **2.3** ศึกษาแนวทางและโมเดลส่งเสริมการมีส่วนร่วมของข้าราชการตำรวจในกระบวนการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการสวัสดิการ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบสวัสดิการโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- กองสวัสดิการ สำนักงานกำลังพล. (2554). *คู่มือสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ข้าราชการตำรวจ*. เรียกใช้เมื่อ 26 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://welfarepolice.com/new/news/read/33>
- คณะกรรมการการตำรวจ สภาผู้แทนราษฎร. (2567). สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของข้าราชการตำรวจ จากการศึกษาของคณะอนุกรรมการ. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จระกัณฑ์ ปิยะธาราธิเบศร์. (2567). คุณภาพชีวิตการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน ในจังหวัดนนทบุรี. *วารสาร วิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 18(1), 79–95.
- จุฑามาศ สะอาดเอี่ยม. (2562). การจัดสวัสดิการที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, ฉบับเสริม(12), 116-129.
- เชิดศักดิ์ สร้อยสุวรรณ. (2566). แนวทางการจัดทำโครงการอาคารสวัสดิการที่มีคุณภาพและยั่งยืน สำหรับกองบัญชาการกองทัพบก. ใน *ดัชนีนิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์ดัชนีบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ซูเปอร์โพล. (2567). โพลเปิดใจตำรวจเกือบ 100%ฝันให้ปฏิรูปเรื่องค่าตอบแทน-สวัสดิการ. เรียกใช้เมื่อ 21 ธันวาคม 2567 จาก <https://www.thaipost.net/x-cite-news/587688/>
- ณัฐพร อีศรีพงศ์. (2560). คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจ กรณีศึกษา สถานีตำรวจนครบาลเทียนทะเล. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.
- ณัฐธิดา คำทรา และเสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2564). ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *Journal of Administrative and Management Innovation*, 9(3), 51-67.

- ทีมข่าวเดลินิวส์ออนไลน์. (2566). อัปเดต! เปิดเงินเดือน ‘ตำรวจไทย’ แต่ละยศรับเดือนละเท่าไร?. เรียกใช้เมื่อ 12 ธันวาคม 2567 จาก <https://www.dailynews.co.th/news/2655366/>
- นพดล กรรณิกา. (2567). เปิดใจตำรวจ กรณีศึกษาตัวอย่างข้าราชการตำรวจทุกสายงานกระจายทั่วประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 21 ธันวาคม 2567 จาก <https://www.thaipost.net/x-cite-news/587688/>
- บุศรัตน์ โชคบรรดาลสุข. (2565). ผลของการให้คำปรึกษารายบุคคลแนวอัตถิภาวนิยมผสมกิจกรรมจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อคุณลักษณะทางอุดมคติตำรวจของพนักงานสอบสวนสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 9. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาประยุกต์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปัทมพร จันทร, พงษ์พิษณุ ภักดีณรงค์. (2563). แนวทางการเสริมสร้างสวัสดิการของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรบางปู. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม*, 2(1), 10-17.
- ศศิธร เทือกสุบรรณ, พูลฉัตร วิชัยดิษฐ์ และ วาสนา จาตุรัตน์. (2561). แนวทางเสริมสร้างสวัสดิการของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน สังกัดตำรวจภูธร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 8(1), 206-214.
- สรารุณ วรดิษฐ์วงศ์. (2563). คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลคลองตัน. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- สุภาพิชญ์ ธีระวัฒน์. (2566). *ตำรวจไทยกับปัญหาสุขภาพจิต*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- Flippo, E. B. (1984). *Principle of Personnel. Management*. New York: McGraw Hill.

การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว จังหวัดนครนายก*

TECHNOLOGY APPLYING IN TOURISM MANAGEMENT IN NAKHONNAYOK PROVINCE

แองเจิล สรสกุลชัย¹, สติติย์ นียมญาติ², กมลพร กัลยานมิตร³ และ ทศนีย์ ลักขณาภิชนชัช⁴
Angel Sorrasakulchai¹, Satit Niyomyaht², Kamolporn Kalyanamitra³ and Tassanee Lakkanapichonchat⁴

¹⁻⁴คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

¹⁻⁴Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand

Corresponding Author's Email: angelhunscher@gmail.com

วันที่รับบทความ : 5 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 22 สิงหาคม 2568

Received 5 August 2025; Revised 20 August 2025; Accepted 22 August 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อวิเคราะห์สภาพการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก (2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก และ (3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน และนักท่องเที่ยว จำนวน 24 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

Citation:

* แองเจิล สรสกุลชัย, สติติย์ นียมญาติ, กมลพร กัลยานมิตร และ ทศนีย์ ลักขณาภิชนชัช. (2568). การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก. วารสารส่งเสริมและพัฒนาศึกษาการสมัยใหม่, 3(5), 38-55.

Angel Sorrasakulchai, Satit Niyomyaht, Kamolporn Kalyanamitra and Tassanee Lakkanapichonchat. (2025). Technology Applying In Tourism Management In Nakhonnayok Province. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 38-55.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ยังอยู่ในช่วงพัฒนา หน่วยงานต่าง ๆ มีการเผยแพร่ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และแอปพลิเคชัน แต่ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลและแผนระยะยาว การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียยังน้อย (2) ปัญหาและอุปสรรคการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก พบว่า ขาดจำกัดด้านงบประมาณ เทคโนโลยีมีต้นทุนสูง ขาดระบบข้อมูลกลาง บุคลากรและชุมชนยังขาดทักษะ โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลไม่ครอบคลุม และนโยบายภาครัฐขาดความต่อเนื่อง และ (3) แนวทางการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก พบว่า ควรจัดทำฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงทุกภาคส่วน กำหนดมาตรฐานข้อมูล พัฒนาทักษะบุคลากรและผู้นำชุมชน ส่งเสริมการแบ่งปันข้อมูล ปรับปรุงช่องทางออนไลน์ และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดเก็บและปรับปรุงข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: เทคโนโลยี การประยุกต์ การบริหารจัดการ ท่องเที่ยว จังหวัดนครนายก

Abstract

This research objectives were (1) to analyze the situation of technology applying in tourism management in Nakhonnayok Province, (2) to study problems and obstacles in technology applying in tourism management in Nakhonnayok Province, and (3) to recommend approaches to technology applying in tourism management in Nakhonnayok Province. The research was qualitative. Key informants included government executives and officials, private sector entrepreneurs, academics, community leaders, and tourists. A total of 24 key informants were purposive selection. The research instrument was an interview form. Data were analyzed using content analysis.

The research results found that (1) the situation of technology applying in tourism management in Nakhonnayok Province technology adoption in tourism management in Nakhon Nayok Province was still in its developmental stages, various agencies disseminate information via websites, Facebook, and applications, but lacked of data linkages and long-term plans. Stakeholder

participation was limited, (2) the problems and obstacles in technology applying in tourism management in Nakhonnayok Province included budget constraints, high technology costs, a lack of a centralized data system, lacked of personnel and community skills, inadequate digital infrastructure, and lacked of continuity in government policy, (3) the approaches to technology applying in tourism management in Nakhonnayok Province suggested establishing a centralized database that connected all sectors and establishing data standards, developed the skills of personnel and community leaders, promoted information sharing, improved online channels, and provided opportunities for community participation in data collection and continuous improvement.

Keywords: Technology, Applying, Tourism Management, Nakhonnayok Province

บทนำ

ปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตประจำวันในทุก ๆ ด้าน และเทคโนโลยีก็ได้ถูกพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปอย่างไม่หยุดยั้ง เทคโนโลยีเอื้ออำนวยความสะดวกในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการสื่อสาร การคมนาคม ทำให้มนุษย์สามารถติดต่อถึงกันข้ามทวีปได้โดยใช้เวลาไม่ถึงนาที (Swu.ac.th, 2019) ที่ผ่านมายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจะเป็นยุทธศาสตร์ที่มีการนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องค่อนข้างช้ากว่ายุทธศาสตร์อื่น แต่จากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วไปทั่วโลก ทำให้เกิดการผลักดันระบบดิจิทัลในยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวให้เดินหน้าไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ตอบโจทย์ประสบการณ์รูปแบบใหม่และความคาดหวังที่เปลี่ยนไปของกลุ่มลูกค้า (รัฐพล วงศาโรจน์, 2565)

จังหวัดนครนายกมีพื้นที่รวมทั้งหมด 2,122 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก อำเภอปากพลี อำเภอบ้านนา และอำเภอองครักษ์ โดยมีระยะทางจากอำเภอเมืองนครนายกไปยังอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ ไปยังอำเภอปากพลี 9 กิโลเมตร ไปยังอำเภอบ้านนา 17 กิโลเมตร และไปยังอำเภอองครักษ์ 32 กิโลเมตร จังหวัดนครนายก ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ

105 กิโลเมตร ตามเส้นทางถนนรังสิต-นครนายก หรือประมาณ 1,326,250 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบ ส่วนทางตอนเหนือและตะวันออกเป็นภูเขาสูง (สำนักงานจังหวัดนครนายก, 2561) จังหวัดนครนายกเป็นหนึ่งในจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองที่มี (ณัฐพร บรมคุณากร, 2563) ศักยภาพโดดเด่นในการท่องเที่ยว และมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้วิสัยทัศน์ นครนายกเมืองในฝันที่ใกล้กรุง ภูเขางาม น้ำตกสวย รวยธรรมชาติ ปราศจากมลพิษ เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม ตามธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณีและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวหลากหลายจึงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก (สิทธิชัย สวัสดิ์แสน และปริญญานาคปทุม, 2565) ข้อมูลจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครนายก พบว่า ในภาพรวมสถิตินักท่องเที่ยวในปี 2563 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมชมเยื่อน (นักท่องเที่ยว/นักท่องเที่ยว) ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศทั้งสิ้น 1,895,098 คน ลดลงจากปี 2562 (3,074,531 คน) อย่างมาก คือ 1,179,433 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 38.36 โดยมีผู้เยี่ยมชมเยื่อนชาวไทยลดลงถึงร้อยละ 37.96 ส่วนผู้เยี่ยมชมเยื่อนชาวต่างชาติลดลงร้อยละ 81.51 และมีแนวโน้มลดลงอีก เนื่องจากเกิดสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทั่วโลก ซึ่งทุกประเทศมีมาตรการควบคุมประชาชนไม่ให้เดินทางข้ามจังหวัดและออกนอกประเทศ (สำนักงานจังหวัดนครนายก, 2566)

ปัจจุบันแม้ว่าสถานการณ์จะเริ่มฟื้นตัว แต่การท่องเที่ยวยังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านการปรับตัวเข้าสู่โลกดิจิทัล ดังเช่นงานการศึกษาของ อนพัทธ์ หนองคู (2563) ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยด้านสื่อดิจิทัลทางการตลาดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่าสื่อดิจิทัลมีบทบาทในการท่องเที่ยวอย่างมาก โดยก่อนการเดินทาง (Pre-trip) จะใช้สื่อดิจิทัลในการค้นหาข้อมูลท่องเที่ยวระหว่างเดินทาง (Duringtrip) จะใช้สื่อดิจิทัลเพื่อบันทึกและเก็บเกี่ยวประสบการณ์หรือรีวิวสถานที่ และเมื่อสิ้นสุดการเดินทาง (Post-trip) นักท่องเที่ยวใช้สื่อดิจิทัลเพื่อแชร์แบ่งปันประสบการณ์แนวโน้มสื่อสังคมออนไลน์ในอนาคต ต้องสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายผ่านการทำการตลาดคอนเทนต์ (Content Marketing) ที่ตรงกับความต้องการและความรู้สึก กล่าวได้ว่านักท่องเที่ยวยุคนี้ต้องยอมรับว่าเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญอย่างมาก ในขั้นตอน การวางแผนการเดินทางของนักท่องเที่ยวผ่านคอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสารโทรศัพท์เคลื่อนที่สมาร์ทโฟน และแท็บเล็ต จากความท้าทายดังกล่าว การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถเพิ่ม

ขีดความสามารถในการแข่งขัน ดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพ และสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับท้องถิ่น ซึ่งจะสอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรอง และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ รวมถึงเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดนครนายก 20 ปี “เมืองน่าอยู่ สู่จุดหมายท่องเที่ยวที่หลากหลาย และการพัฒนาเป็นแหล่งเกษตรมูลค่าสูง” (สำนักงานจังหวัดนครนายก, 2566)

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาถึง “การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว จังหวัดนครนายก” เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และยกระดับศักยภาพการแข่งขันของจังหวัดนครนายกในฐานะแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์สภาพการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว จังหวัดนครนายก
2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก
3. เสนอแนะแนวทางการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว จังหวัดนครนายก

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

สมุณี พิริกิจ (2559) องค์กรประกอบของการท่องเที่ยวนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งนอกจากจะช่วยกระตุ้นให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ยังเป็นผลดีแก่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปด้วย กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยว ประกอบด้วยลักษณะของนักท่องเที่ยว การกระจายตัวของนักท่องเที่ยว กิจกรรมต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว และทัศนคติของนักท่องเที่ยว 2) สินค้าท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยว 3) การคมนาคมขนส่ง 4) ข้อมูลข่าวสารและการบริการ ข้อมูลข่าวสารเป็นเอกสารเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวเดินทางมา

ท่องเที่ยวมากขึ้น 5) ความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกในด้านการเข้าเมือง 6) องค์ประกอบด้านโครงสร้างพื้นฐาน และ 7) การสนับสนุนทางด้านอื่น ๆ เช่น การเงินการธนาคาร กฎระเบียบต่าง ๆ สถานที่ศึกษา แหล่งค้นคว้าด้านต่าง ๆ ความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนความสุภาพและมีไมตรีจิตต่อกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

Adhikary (1995) เสนอ 7-S Model สำหรับการจัดการการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) Strategy (กลยุทธ์) กำหนดวัตถุประสงค์ ลำดับความสำคัญ และขอบเขตกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ Structure (โครงสร้าง) จัดลำดับขั้นและแบ่งหน้าที่อย่างเหมาะสม เพื่อให้การจัดการมีประสิทธิภาพ 3) System (ระบบ) รวมระบบการจัดการข้อมูล การดำเนินงาน การเงิน การตลาด และทรัพยากรบุคคล ให้ทำงานร่วมกันอย่างสอดคล้อง 4) Staff (บุคลากร) จัดบุคลากรที่มีความรับผิดชอบ รอบคอบ และเอาใจใส่บริการนักท่องเที่ยว 5) Skill (ทักษะ) งานมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความรู้ ทักษะ และทัศนคติของบุคลากร 6) Style (รูปแบบการบริหาร) ผสมผสานระหว่างบุคลากรและทักษะ โดยอาจเป็น Top-Down หรือ Bottom-Up และ 7) Share (การแบ่งปัน) แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เพื่อปรับปรุงการจัดการการท่องเที่ยว

3. แนวคิดเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว

Kunchompoo, S., et al. (2017) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาแนวโน้มการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิค EDR พบว่า แนวโน้มการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็นหลายด้าน ได้แก่ ด้านการนำเสนอสารสนเทศผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ด้านขอบข่ายของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ด้านลักษณะของสื่อที่นำเสนอ และด้านการจัดทำฐานข้อมูลนักท่องเที่ยว ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีฉันทามติร่วมกันในทุกด้านในระดับมาก งานวิจัยของ อนพัทย์ หนองคู (2563) เน้นย้ำการจัดทำฐานข้อมูลนักท่องเที่ยวและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการข้อมูลดังกล่าวเพื่อสนับสนุนการวางแผนและพัฒนากการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับการศึกษาของ ทวีสินธุ์ ตั้งเซ่ง และคณะ (2559) ที่พัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยชุมชนซึ่งรวมฐานข้อมูลนักท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของระบบ ตามแนวคิดโมเดล SI-IS ของ ประภัศร์ โคทส์ และคณะ (2562) การเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลระหว่างองค์กรท่องเที่ยว

ภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริการสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ และช่วยเพิ่มศักยภาพในการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ดีขึ้น การบริการสารสนเทศด้านการท่องเที่ยว เป็นกระบวนการดำเนินงานที่อยู่ภายใต้ การบริหารจัดการขององค์กรท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้เข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ตอบคำถาม ที่อยู่ในความสนใจ และได้รับสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการเดินทาง นอกจากนี้ ได้เน้นถึงบทบาทของการมีส่วนร่วมและการบูรณาการความรู้ของบุคลากรและชุมชนในท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ในการพัฒนาการบริการสารสนเทศ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของการบริหารจัดการท่องเที่ยว งานวิจัยของ กขกร กริธัน (2565), โสมวลี ชยามฤต (2564) และ นิกร บุญล้น (2563) ต่างชี้ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพและทักษะของบุคลากรในองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและการทำงานในยุคดิจิทัล รวมถึงการจัดฝึกอบรมและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการใช้งานเทคโนโลยีอย่างเต็มประสิทธิภาพ Yorks (2005) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงงานให้ดีขึ้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะเกี่ยวกับการปรับปรุงมนุษย์อย่างต่อเนื่องเพื่อการแข่งขัน สุปราณี ศรีฉัตรภูมิข (2557) ได้กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรว่าเป็นกระบวนการที่ได้ออกแบบไว้อย่างมีเป้าหมาย เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีโอกาสเรียนรู้ ฝึกอบรม การศึกษา และ การพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และศักยภาพในการทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สรุป การส่งเสริมการท่องเที่ยวในยุคดิจิทัลควรเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดทำและบริหารฐานข้อมูลนักท่องเที่ยว การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น การให้บริการสารสนเทศที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในทุกภาคส่วน เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสร้างการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว จังหวัดนครนายก วิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มหลัก ดังนี้ 1) ภาครัฐ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวและการวางแผนยุทธศาสตร์ จังหวัด ดังนี้ ยุทธศาสตร์จังหวัดท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครนายก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน 2) ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการโรงแรม ร้านอาหาร ผู้นำเที่ยว ในจังหวัดนครนายก จำนวน 6 คน 3) ภาควิชาการ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการท่องเที่ยว และผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยี จำนวน 2 คน 4) ภาคผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดนครนายก จำนวน 2 คน 5) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก จำนวน 4 คน รวมจำนวน 24 คน ใช้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ มีบทบาทหรือประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือเทคโนโลยีในจังหวัดนครนายก มีความรู้หรือเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ให้ข้อมูลเชิงลึกได้ มีความหลากหลายทางมุมมอง และสมัครใจและยินยอมตามหลักจริยธรรมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การวิจัยเอกสารจากหนังสือ งานวิจัย และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา ประกอบกับการวิจัยภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับหน่วยงานรัฐ ผู้ประกอบการ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน และนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกด้านการใช้เทคโนโลยีในภาคการท่องเที่ยว รวมถึง

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อตรวจสอบกิจกรรมและพฤติกรรมในสถานการณ์จริงตามสภาพการใช้เทคโนโลยีในพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยจะนำมาถอดเสียงเพื่อนำข้อมูลดิบมาจัดเก็บและเตรียมสำหรับการวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มุ่งเน้นการสังเคราะห์ สรุป และตีความความหมายของข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว จังหวัดนครนายก ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาดังนี้

1. สภาพการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ผลการศึกษามีดังนี้

1.1 การนำเสนอสารสนเทศผ่านสื่อ พบว่า หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดเผยแพร่สารสนเทศด้านการท่องเที่ยวผ่านสื่อดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันต่าง ๆ โดยมีรูปแบบการนำเสนอแตกต่างกันตามศักยภาพของแต่ละหน่วยงาน ขึ้นอยู่กับงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือดิจิทัล ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องและประสิทธิภาพในการนำเสนอข้อมูล ทั้งนี้ ยังไม่มีการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ทำให้ข้อมูลโดยรวมขาดความเป็นระบบ นักท่องเที่ยวจึงนิยมใช้ข้อมูลจากโซเชียลมีเดียและบทวิจารณ์ เนื่องจากข้อมูลจากภาครัฐยังขาดความทันสมัย ครบถ้วน และเข้าถึงได้สะดวก

1.2 การจัดทำฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยว พบว่า การจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายกยังอยู่ในช่วงพัฒนา แม้หน่วยงานต่าง ๆ มีการจัดเก็บข้อมูลแล้ว แต่ยังขาดการบูรณาการ ทำให้ข้อมูลซ้ำซ้อน ไม่ครบถ้วน โดยเฉพาะข้อมูลจากชุมชนที่ยังไม่มีระบบจัดเก็บที่ชัดเจน บางหน่วยงานเริ่มใช้ Content Management System (CMS) เชื่อมโยงข้อมูล แต่หลายแห่งยังพึ่งพาเครื่องมือพื้นฐาน เช่น Excel หรือ Google Sheet ปัญหาหลักคือ ขาดงบประมาณและบุคลากรเชี่ยวชาญ ทำให้ข้อมูลล้าสมัยและกระจัดกระจาย จึงควรจัดทำแพลตฟอร์มฐานข้อมูลกลางที่รวบรวมข้อมูลจากทุกภาคส่วนให้ครบถ้วน ทันสมัย และเข้าถึงง่าย พร้อมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดเก็บและตรวจสอบข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

1.3 การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน พบว่า การเชื่อมโยงข้อมูลยังติดปัญหา มาตรฐานที่ไม่สอดคล้อง และการส่งข้อมูลที่ไม่สม่ำเสมอ หน่วยงานท้องถิ่นยังใช้ระบบแบบเดิม ทำให้แลกเปลี่ยนข้อมูลลำบาก ข้อมูลดิจิทัลจากชุมชนและผู้ประกอบการยังไม่ถูกบูรณาการเข้าสู่ระบบหลัก ส่งผลให้การวางแผนและประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวยังไม่ครอบคลุม แนวทางที่เสนอคือ จัดตั้งแพลตฟอร์มกลางด้านข้อมูลท่องเที่ยวที่เข้าถึงได้ร่วมกันแบบเรียลไทม์ พร้อมกำหนดมาตรฐานกลาง และใช้เทคโนโลยีต้นทุนต่ำ เช่น คลาวด์ และ Open API เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

1.4 การบริการสารสนเทศด้านการท่องเที่ยว พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้บริการข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านช่องทางหลากหลาย เช่น เว็บไซต์จังหวัด เพจเฟซบุ๊ก และฐานข้อมูลระดับอำเภอ ขณะที่ภาคเอกชน เช่น โรงแรม ร้านอาหาร และผู้นำเที่ยว ใช้โซเชียลมีเดียและเว็บไซต์เผยแพร่ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ทำให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวได้จริง อย่างไรก็ตาม ภาครัฐยังประสบปัญหาเรื่องความครบถ้วน ความทันสมัย และการเชื่อมโยงข้อมูล รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบเอกสารที่ไม่สามารถพัฒนาเป็นระบบสารสนเทศได้ โดยรวม ภาคเอกชนสามารถให้บริการข้อมูลที่ชัดเจน ทันสมัย และเข้าถึงง่ายกว่าภาครัฐ

1.5 การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อรองรับเทคโนโลยี พบว่า หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีการพัฒนาทักษะบุคลากรด้านเทคโนโลยีผ่านการอบรมภายในและเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก แต่ส่วนใหญ่ยังเป็นลักษณะเฉพาะกิจ ขาดแผนระยะยาวที่ชัดเจน ส่งผลให้บุคลากรต้องเรียนรู้จากประสบการณ์มากกว่าหลักสูตรที่เป็นระบบ ภาคเอกชนเน้นทักษะที่สอดคล้องกับธุรกิจ เช่น ระบบจองออนไลน์ การสื่อสารดิจิทัล และการประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดีย โดยรวมยังจำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย พบว่า การมีส่วนร่วมยังอยู่ในระดับการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น และเข้าร่วมกิจกรรมบางรูปแบบ เช่น การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวหรือประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ ขณะที่การมีส่วนร่วมในระดับวางแผน ตัดสินใจ และประเมินผลยังจำกัด การทำงานระหว่างภาคส่วนขาดการประสานอย่างเป็นระบบ ภาครัฐ เอกชน และชุมชนต่างดำเนินการในขอบเขตของตนเอง การขาดแพลตฟอร์มที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมเท่าเทียมจึงเป็นอุปสรรคสำคัญ ข้อเสนอคือ ควรพัฒนาแพลตฟอร์มร่วม

ตัดสินใจ เพื่อสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวในระยะยาว

2. ปัญหาและอุปสรรคในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดไปหาน้อย ได้แก่ (1) งบประมาณจำกัดและต้นทุนเทคโนโลยีสูง (2) ขาดระบบข้อมูลกลางและมาตรฐานข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกัน (3) ข้อมูลสารสนเทศยังไม่เป็นปัจจุบัน ไม่ครบถ้วน และขาดการเชื่อมโยงช่องทางต่าง ๆ (4) บุคลากรและชุมชนขาดทักษะด้านเทคโนโลยี (5) โครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลยังไม่ครอบคลุมในบางพื้นที่ (6) นโยบายภาครัฐขาดความต่อเนื่อง (7) ความไม่แน่นอนในการผลักดันของรัฐและภาคเอกชนต้องรับภาระลงทุนเอง โดยภาพรวม ปัญหาเชิงโครงสร้างทางการเงินและระบบข้อมูลกลางถือเป็นอุปสรรคหลักที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อสนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. แนวทางการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่า (1) พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง (Data Hub) เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ (2) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีให้กับบุคลากรและผู้นำชุมชนผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง (3) พัฒนาแพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชันที่รวมข้อมูลท่องเที่ยวครบวงจร พร้อมระบบจองและบริการเสริม (4) ส่งเสริมการใช้ข้อมูลและทรัพยากรร่วมกัน พร้อมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วน (5) ปรับปรุงเว็บไซต์และช่องทางออนไลน์ให้ทันสมัย ใช้งานง่าย และรองรับหลายภาษา (6) สนับสนุนงบประมาณแก่หน่วยงานและผู้ประกอบการท้องถิ่นในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการท่องเที่ยว (7) พัฒนารูปแบบการสื่อสารแบบผสมผสานทั้งออนไลน์และออฟไลน์ และ (8) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดเก็บและอัปเดตข้อมูล พร้อมอบรมพื้นฐานเทคโนโลยีแก่ประชาชน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลดังนี้

1. สภาพการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก พบว่า แม้จะมีการดำเนินงานหลายด้าน แต่ยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และการเชื่อมโยงข้อมูล โดยหน่วยงานภาครัฐมีการใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแพร่สารสนเทศ แต่ขาดการบูรณาการ ทำให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน ทันสมัย และเข้าถึงยาก ส่งผลให้นักท่องเที่ยวนิยมใช้ข้อมูลจากแหล่งไม่เป็นทางการมากกว่า ฐานข้อมูลของแต่ละหน่วยงานยังไม่เชื่อมโยงกัน เกิดความซ้ำซ้อน โดยเฉพาะข้อมูลจากชุมชนยังขาดการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ข้อมูลระหว่างหน่วยงานยังเชื่อมโยงลำบากจากปัญหามาตรฐานและวิธีการจัดเก็บที่ไม่เป็นระบบ การให้บริการสารสนเทศของภาครัฐยังล่าช้าเมื่อเทียบกับภาคเอกชนที่นำเสนอข้อมูลได้ชัดเจน ทันสมัย และเข้าถึงง่าย การพัฒนาทักษะบุคลากรภาครัฐยังขาดความต่อเนื่องและแผนระยะยาว ขณะที่ภาคเอกชนสามารถพัฒนาได้ตรงความต้องการมากกว่า ส่วนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียยังจำกัดเพียงการให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็น ขาดการมีส่วนร่วมในระดับวางแผนและตัดสินใจ สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาฐานข้อมูลกลาง (Data Hub) แพลตฟอร์มที่เชื่อมโยงทุกภาคส่วน และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ บัณฑิต ตรีมงคล และกิตติยา ปัญญาเยาว์ (2564) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารและประชาสัมพันธ์ พบว่า ชุมชนท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความต้องการระบบสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสาร ต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อรองรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ส่วนนักท่องเที่ยวต้องการรับรู้ ตระหนักรู้ในแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจ โดยการค้นคว้าและสอบถามจากเว็บไซต์ของผู้รีวิวเพื่อประกอบการตัดสินใจ พบว่า ปัจจุบันสื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชนท่องเที่ยวยังไม่มีหลากหลาย และยังไม่สามารถประชาสัมพันธ์จุดเด่นในชุมชนได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ วราภรณ์ ทนงศักดิ์, อรจิรา สิทธิศักดิ์ และชวรินทร์ คุณพิทักษ์ (2565) ศึกษาเรื่องแพลตฟอร์มการจัดการฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ชุมชนปากบารา ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการของผู้ใช้ผู้ใช้มีความต้องการใช้ระบบไอซีทีเพื่อการจัดเก็บ รวบรวม และประมวลผลข้อมูลต่าง ๆ โดยต้องการแปลงรูปแบบการบริหารจัดการเป็นฟังก์ชันอิเล็กทรอนิกส์ที่สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงรูปแบบการใช้งาน มาตรฐาน และการวางแผนในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำฐานข้อมูลในลักษณะออนไลน์ เพื่อสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และสามารถแสดงข้อมูลที่ต้องการได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ วัลลภ วรณโสด (2564) ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน OTOP นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบไปด้วย การทำงานแบบเชื่อมโยงประสาน (Harmonization) สอดคล้องกับการศึกษาของ กวีรัตน์ เกียรติบุญสนอง (2567) ศึกษาเรื่องการปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า บุคลากรจึงต้องมีการปรับตัวและพัฒนาตนเอง โดยปฏิบัติได้สองแนวทางคือการฝึกอบรม (training) และการศึกษา (education or further study) เพื่อเพิ่มทักษะความรู้ ความสามารถ และการปรับตัวเพื่อพัฒนาบุคลากรทางด้านทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล และสอดคล้องกับการศึกษาของ นันทวดี ดีพร้อม และศรัณยา เลิศพุทธรักษ์ (2564) ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษา จังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนในจังหวัดนครนายก หนึ่งในนั้นคือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. ปัญหาและอุปสรรคในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก พบว่า งบประมาณจำกัด ต้นทุนเทคโนโลยีสูง ขาดระบบข้อมูลกลางและมาตรฐานข้อมูลรวม ข้อมูลไม่ครบถ้วน ทันสมัย หรือเชื่อมโยงกัน บุคลากรและชุมชนขาดทักษะดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐานไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ นโยบายรัฐขาดความต่อเนื่อง และภาคเอกชนต้องรับภาระการลงทุนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ พรทิพย์ รุ่งเรือง (2564) ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาจังหวัดนครนายกให้กลายเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวกีฬาเชิงผจญภัย ผลการวิจัยพบว่า อุปสรรคคือ ขาดการทำงานแบบบูรณาการ ขาดเป้าหมายทิศทางที่สอดคล้องกันระหว่างหน่วยงาน และสอดคล้องกับการศึกษาของ สโรธร ล้อมกำบัง (2564) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ผลจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายกพบว่า ควรมีการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดการเดินทาง

3. แนวทางการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก พบว่า ควรมุ่งพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงทุกภาคส่วน กำหนดมาตรฐานข้อมูลที่ชัดเจน ส่งเสริมทักษะดิจิทัลแก่บุคลากรและชุมชน ออกแบบแพลตฟอร์มรวมข้อมูล

แหล่งท่องเที่ยวและบริการต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการใช้งาน ปรับปรุงสื่อออนไลน์ให้ทันสมัย และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมพร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณและการสื่อสารอย่างครอบคลุม สอดคล้องกับการศึกษาของ วีระ แก่นเพชร (2564) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในยุคดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุคดิจิทัลของประเทศไทยประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ (1) การปรับกระบวนการทำงานเข้าสู่ระบบดิจิทัล โดยการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวผ่านระบบการสื่อสารและระบบดิจิทัลให้แก่ผู้บริโภค (2) การผลักดันการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยการกระตุ้นให้เกิดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านระบบการสื่อสารและระบบดิจิทัล (3) ทำการตลาดบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมในเชิงออนไลน์ และการเพิ่มลักษณะของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายให้มีความหลากหลาย และกำหนดให้ลักษณะของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับกิจกรรมที่ออกแบบขึ้นมาในเชิงออนไลน์ และ (4) การสื่อสารบนช่องทางที่หลากหลาย โดยการเลือกใช้ช่องทางในการสื่อสารทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อนำเสนอข้อมูลให้แก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย สอดคล้องกับการศึกษาของ สโรธร ล้อมกำบัง (2564) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ผลจากการศึกษาพบว่า ควรมีการส่งเสริมการโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นช่องทางออนไลน์ ใบปลิว หรือแผ่นพับก็ตาม ทั้งนี้ หน่วยงานราชการควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัดนครนายก และสอดคล้องกับการศึกษาของ สิทธิชัย สวัสดิ์แสน และปริญญานาคปทุม (2565) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจังหวัดนครนายกภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับจังหวัดนครนายกในอนาคตประกอบด้วย การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการเพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่การเปลี่ยนแปลง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาพบว่า การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายกยังมีข้อจำกัดหลายด้าน ได้แก่ การขาดระบบฐานข้อมูลกลาง การนำเสนอสารสนเทศที่ไม่ทันสมัยและไม่ครบถ้วน การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานยังไม่เป็นระบบ ขาดบุคลากร

ที่มีทักษะด้านเทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียยังอยู่ในระดับต่ำ โดยมีปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น งบประมาณจำกัด มาตรฐานข้อมูลไม่สอดคล้อง และนโยบายที่ไม่ต่อเนื่อง แนวทางพัฒนาคือการจัดตั้ง Data Hub ร่วมกัน พัฒนาแพลตฟอร์มที่เชื่อมโยงข้อมูลทุกภาคส่วน ส่งเสริมทักษะดิจิทัลของบุคลากรและชุมชน ปรับปรุงช่องทางออนไลน์ให้ทันสมัย และสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างเป็นระบบเพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพและยั่งยืน **ข้อเสนอแนะจากการวิจัย** 1. หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบควรสนับสนุนงบประมาณสำหรับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง (Data Hub) ที่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อสร้างมาตรฐานข้อมูลที่เป็นระบบและทันสมัย 2. รัฐควรกำหนดนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้นำชุมชนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ 3. หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อขับเคลื่อนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรศึกษาความต้องการและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเป้าหมายในจังหวัดนครนายก เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและช่องทางการสื่อสารให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย 2. ควรทำการประเมินผลการใช้งานแพลตฟอร์มและเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดในอนาคต 3. ควรศึกษาแนวทางการสร้างแรงจูงใจของชุมชนในการมีส่วนร่วมนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก

เอกสารอ้างอิง

- กชกร กรีรัตน์. (2565). การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการทำงานในยุคดิจิทัลของ
ที่ทำการปกครองอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน *การค้นคว้าอิสระ
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กวีรัตน์ เกียรติบุญสนอง. (2567). การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล .
วารสาร เมธีวิจัย Savant Journal of Social Sciences, 1(2), 12–18.
- ณัฐพร บรมคุณากร. (2563). การวิเคราะห์องค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
จังหวัดนครนายกสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวเจนเอเรชั่นวาย. ใน *วิทยานิพนธ์
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ทวีสินธุ์ ตั้งแข็ง และคณะ. (2559). การพัฒนาระบบสารสนเทศของเครือข่ายการ ท่องเที่ยว โดยชุมชนจังหวัดสตูล. *วารสารวิทยาลัยทักษิณ*, 19(2), 67-80.
- นันทวดี ดีพร้อม และศรีณยา เลิศพุทธรักษ์. (2564). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม : กรณีศึกษา จังหวัดนครนายก. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพา ปรีทัศน์*, 16(2), 1-14.
- นิกร บุญล้น. (2563). การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อรองรับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศใน การปฏิบัติงาน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม จังหวัด ฉะเชิงเทรา. ใน *การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อ การพัฒนาท้องถิ่น*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประภัสสร โคทส์, นันทิพย์ วิภาวิน, สุนันทา ชูตินันท์ และโกวิท พืพิศาล. (2562). การพัฒนา รูปแบบการบริการสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวประเทศไทย. *วารสารห้องสมุด สมาคม ห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ*, 63(1), 109-132.
- ปัชฌา ตริมมกล และกิตติยา ปัญญาเยาว์. (2564). การพัฒนาระบบสารสนเทศการท่องเที่ยว โดยชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1. *RMUTT Global Business and Economics Review*, 16(1), 41-54.
- พรทิพย์ รุ่งเรือง. (2564). กลยุทธ์การพัฒนาจังหวัดนครนายกให้กลายเป็นจุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวกีฬาเชิงผจญภัย. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ จัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- รัฐพล วงศาโรจน์. (2565). *8 เทคโนโลยีตอบโจทย์รูปแบบการท่องเที่ยวยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- วราภรณ์ ทนงค์ศักดิ์, อรจิรา สิทธิศักดิ์ และชวินันท์ คุณพิทักษ์. (2565). แพลตฟอร์มการจัดการ ฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ชุมชนปากบารา. *อินทนิล ทักษิณสาร*, 17(2), 9-34.
- วัลลภ วรธนโอสถ. (2564). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน OTOP นวัตกรรมเพื่อ การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ แบบ 2.1*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วีระ แก่นเพชร. (2564). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ในยุคดิจิทัล. *วารสารนวัตกรรมและการจัดการ*, 6(1), 148-160.

- สิทธิชัย สวัสดิ์แสน และปริญญา นาคปทุม. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจังหวัดนครนายกภายหลังสถานการณ์โควิด-19. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 4(2), 38-55.
- สโรธร ล้อมกำปัง. (2564). แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ผลจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก. *วารสารศิลปศาสตร์ มทร.ธัญบุรี*, 2(1), 83-94.
- สุปราณี ศรีฉัตรภูมิข. (2557). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมณี พิรกจ. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวต่างประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทย. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานจังหวัดนครนายก. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดนครนายก (พ.ศ. 2561 – 2565)*. นครนายก: สำนักงานจังหวัดนครนายก.
- สำนักงานจังหวัดนครนายก. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดนครนายก (พ.ศ. 2566 – 2570)*. นครนายก: สำนักงานจังหวัดนครนายก.
- โสมวลี ชยามฤต. (2564). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 38-50.
- อนพัทธ์ หนองคู. (2563). พฤติกรรมและปัจจัยด้านสื่อดิจิทัลทางการตลาดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่สวนดุสิต. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 12(2), 1-15.
- Adhikary, M. (1995). *Management of Ecotourism*. Bangkok: Srinakarinwirot University.
- Kunchompoo, S., et al. (2017). Study on the Trends of Application on Information Technology to Promote Participation Cultural Tourism Using EDFR Technique. *Journal of Information Technology Management and Innovation Rajabhat Maha Sarakham University*, 4(1), 16-26.
- Yorks, L. (2005). *Strategic human resource development*. Mason: South Western Thomson.

Swu.ac.th. (2019). *The impact of IT advancement on human daily life*. Retrieved January 27, 2025 from <http://swu141km.swu.ac.th/index.php/>

วิเคราะห์วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลุธรรม*

AN ANALYSIS OF VIRIYA IN PRACTICING VIPASSANA MEDITATION TO ATTAIN ENLIGHTENMENT

พระครูสังฆรักษ์สุธี อภินนโท (เมฆปัน)¹ และ ธาณี สุวรรณประทีป²

Phrakhrusangkharak Suthree (Mekpan)¹ and Thanee Suwanprateep²

¹⁻²สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Degree of Doctor of Philosophy Vipassana Meditation,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: thanee.suw@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 30 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 8 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 10 กันยายน 2568

Received 30 August 2025; Revised 8 September 2025; Accepted 10 September 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาวิริยะในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อวิเคราะห์วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลุธรรม ระเบียบวิธีวิจัยเป็นเชิงเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า วิริยะมาจากศัพท์ว่า วีระ หมายถึง ความกล้าหาญ ความเพียรของผู้กล้าหาญ ความพยายาม ความอดุสสาเห ความบากบั่น ความอาจหาญไม่ท้อถอย ของคนผู้ปรารถนาความเพียรในการทำกิจต่างๆ วิริยะเป็นคำกลางๆ สามารถนำไปใช้สนับสนุนในการกระทำให้เกิดสุข เช่น เพียรปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน วิริยะเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งที่เป็นดังซึ่งหล่อแห่งธรรมปรากฏร่วมกับหลักธรรมข้ออื่นอยู่เสมอ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิริยะในบทนี้หมายถึงเอาหมวดธรรมที่มีในโพธิปักขิยธรรม วิปัสสนาภาวนา หมายถึง การเจริญอบรม

Citation:

* พระครูสังฆรักษ์สุธี อภินนโท (เมฆปัน) และ ธาณี สุวรรณประทีป. (2568). วิเคราะห์วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลุธรรม. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 56-68.

Phrakhrusangkharak Suthree (Mekpan) and Thanee Suwanprateep. (2025). An Analysis Of Viriya In Practicing Vipassana Meditation To Attain Enlightenment. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 56-68.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ปัญญาให้รู้เท่าทันรูปนามตามเป็นจริง เพื่อคลายความยึดมั่นถือมั่น จึงพ้นไปจากตัณหา และทิฏฐิ ย่อมเป็นผู้ไม่ถูกความทุกข์ครอบงำ การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา คือการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 วิริยะ เป็นองค์ธรรมสำคัญที่ต้องใช้ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 องค์คุณในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ได้แก่ 1) อาตปปี การมีความเพียรเพิกเลสให้ร้อนทั่ว 2) สติมา การมีสติ 3) สัมปชาโน มีความรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่เสมอ อาตปปี คือความเพียรในสัมมปปธาน 4 ความเพียรในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา เป็นเครื่องเพิกเลส ซึ่งสงเคราะห์เข้าในองค์แห่งอริยมรรค ความเพียรชอบเป็นเครื่องประกอบในการตั้งสติกำหนดพิจารณาภายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ด้วยการอาศัยองค์ธรรม 3 ประการเป็นเครื่องประกอบ คือ อาตปปี สัมปชาโน สติมา มีความเพียรเพิกเลสประกอบกับความรู้ตัวมีสติอยู่ในปัจจุบันจนรู้แจ้งอริยสัจ 4 บรรลุโลกุตระธรรม 9 คือ มรรค ผล นิพพาน

คำสำคัญ: วิริยะ, การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา, เพื่อบรรลุธรรม

Abstract

This thematic contains 2 objectives: 1) to study Viriya or effort in Theravada Buddhist scriptures, and 2) to analyze the role of Viriya in practice of Vipassanā meditation for the enlightenment attainment. It employed research using a descriptive analysis approach.

The result showed that Viriya is derived from the word vīra which means courage, the effort of brave, persistence, and perseverance. It refers to the resolute, unflagging effort of a person who undertakes various tasks with diligence. Viriya is a neutral term used to support actions leading to happiness, such as diligent practice in both Samatha and Vipassanā meditation. Viriya is a virtue which is an essential part of Dhamma wheel, often appearing with other virtues as a component of the Bodhipakkhiyadhamma. Vipassanā meditation means the awareness development to realize the true nature of Rūpa-nāma, abandoning attachment, desire or taṇhā and wrong views or Diṭṭhi, and being free from all suffering. The Vipassanā practice follows the Four Foundations of Mindfulness investigation called Satipaṭṭhāna. Viriya is a required factor for this

practice. The key qualities of Vipassana meditation include: 1) *Ātāpī* or effort, involving the diligent for defilements abandonment; 2) *Satimā* or mindfulness or awareness in every present-moment and 3) *Sampajāno* or clear comprehension all times. *Ātāpī* signifies in the Four Right Exertions called 4 *Sammappadhāna*. This diligent effort for *Vipassanā* meditation serves to abandon defilements and it is synthesized in the Noble Eightfold Path. Right effort involves with mindful contemplation on the body, feelings, mind, and mental objects. This practice relies on 3 essential factors: *Ātāpī*, *Sampajāno* and *Satimā* which function for abandoning all defilements, realizing the 4 *Ariyasacca* and attaining 9 supra-mundane paths, the fruits, and *Nibbāna*.

Keyword : Viriya, Practicing vipassana meditation, Attain enlightenment

บทนำ

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ มีคุณสมบัติเฉพาะติดตัวมามากบ้าง น้อยบ้างไม่เท่ากัน แต่มีคุณสมบัติชนิดหนึ่งที่ทุกคนมีอยู่นั้นคือ ความเพียร แต่มีมากน้อยต่างกันตามเหตุปัจจัยของแต่ละคน ความเพียรถือว่ามีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตของทุกคน เพราะทุกคนตั้งแต่เกิดมาก็ต้องพากเพียรพยายามเพื่อให้สามารถดำรงชีพออยู่ในโลกนี้ได้ ความเพียรเป็นค่ากลางๆ เป็นได้ทั้งฝ่ายดี และฝ่ายไม่ดี อยู่ที่บุคคลผู้นั้นจะใช้เวลาเพียรในทางใด คนเราทุกคนต่างอาศัยความเพียร พยายามเดินไปสู่จุดหมายที่วางไว้ เช่น เพียรศึกษา เพียรทำงาน เพียรปฏิบัติเป็นต้น ความเพียรแบ่งออกเป็น 2 ส่วน 1) ทางโลกียะ คือความเพียรทางโลก ทางบ้านเมือง เช่นเพียรศึกษา เพียรทำงาน เพียรประกอบการ เป็นต้น 2) ทางธรรม คือความเพียรทางศาสนา เช่นเพียรศึกษาธรรม เพียรปฏิบัติธรรม เป็นต้น ความเพียรทั้ง 2 ส่วนนี้ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จที่เกิดขึ้นของงานนั้น ๆ ของบุคคลนั้น ๆ แต่ทุกความเพียรไม่ว่าจะสำเร็จทั้งหมด แต่ทุกความสำเร็จ เกิดมีเพราะความเพียรพยายามนั่นเอง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญความเพียรไว้ว่า “วิริเยน ทุกขมจเจติ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คนล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และยังมีพระพุทธพจน์ที่ตรัสถึงความเพียรไว้มากมายหลายพระสูตร เช่น

ตุมเหติ กิจจํ อาตปปี

อกุขาตาโร ตถาคตา

ปฏิปนฺนา ปโมกฺขนติ

ณายิโน มารพฺพธนา

ทํานํทั้งหลายตํ้องทําคความเพียรเอง ตถาคตเป็นแต่ผู้บอก

ผู้มีปกติเพ่งพินิจดำเนินไปแล้ว จักพ้นจากเครื่องผูกของมาร

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ความเพียรเป็นคุณสมบัติของนักสู้ ความรู้เป็นคุณสมบัติของบัณฑิต ความเพ่งพินิจเป็นคุณสมบัติของผู้แสวงหา (โมกขธรรม) เพราะในทางพระพุทธศาสนา ความเพียรเท่านั้นที่จะพยุลงหลักธรรม คุณธรรม จริยธรรมของภิกษุให้ไปสู่เป้าหมายที่ทางไว้ได้ ในทางพระพุทธศาสนา บุคคลที่เป็นสุดยอดของนักเพียรพยายามอย่างที่สุด ก็คงไม่มีใครเกิดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะจุดเริ่มต้นของความเพียรของพระองค์เกิดขึ้นหลังจากที่เสด็จทอดพระเนตรเห็นเทวทูตทั้ง 4 อันมีคนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ เทวทูต 3 อย่างแรก พระองค์ทอดพระเนตรเห็นสภาพแล้วเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน และรู้ว่าทุกคนจะมีสภาพเช่นนั้นจึงทรงดำริที่จะหาวิธีแก้ทุกข์ และเมื่อทรงเห็นสมณะ จึงทรงตรัสสินพระหฤทัยออกผนวช เพราะเห็นว่าการดำรงเพศสมณะจะเป็นทางปฏิบัติให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อทรงออกผนวชโดยการอธิษฐานเพศเป็นบรรพชิตแล้ว ได้ไปศึกษากับครูอาฬารดาบส กาลามโคตรจนได้สมบัติ 7 และศึกษากับอุททกดาบส รามบุตร ได้สมบัติที่ 8 ซึ่งได้รับความสงบและความสุขทางใจมาก แต่ไม่สามารถละอนุสัยกิเลสได้ จึงเสด็จออกจากสำนักอาจารย์ดังกล่าวข้างต้น เสด็จไปทำความเพียรที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เมื่อพระพุทธองค์ประทับนั่งไตรัมไมโพธิ์แล้วเริ่มทำความเพียร ได้มีอุปมา 3 ข้อปรากฏแก่พระองค์ว่า

- 1) ผู้มีกายและจิตยังไม่ออกจากกาม ตรัสรู้ไม่ได้ เปรียบเหมือนไม้สดแช่น้ำ สีก้นย่อมไม่ติดไฟ
- 2) ผู้มีกายออกจากกามแล้ว แต่จิตยังไม่ออกจากกาม ก็ตรัสรู้ไม่ได้ เปรียบเหมือนไม้สดที่ย่อยบนบกนำมาสีย่อมไม่ติดไฟ
- 3) ผู้มีกายและจิตออกจากกามแล้ว ควรตรัสรู้ได้ เหมือนไม้แห้งตั้งอยู่บนบก สี้ให้ติดไฟได้

อุปมา 3 ข้อนี้เป็นกำลังสนับสนุนให้พระพุทธองค์ทรงมุ่งมั่นทำความเพียรด้วยวิธีบำเพ็ญทุกรกิริยา 3 อย่าง คือ

- 1) ทรงกตพระทนต์ด้วยพระทนต์ กตพระตาลุด้วยพระชีวหา
- 2) ทรงผ่อนกลืนลมอัสสาสะปัสสาสะ
- 3) ทรงอดพระกระยาหารจนพระวรกายซูบผอมมาก

พระพุทธองค์ทรงดำริว่า สมณะหรือพรหมณ์ในอดีต ในอนาคต และในปัจจุบัน เสวยทุกขเวทนาที่กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ที่เกิดขึ้นเพราะความเพียรอย่างยิ่งก็เพียงเท่านั้น ไม่เกินไปกว่านี้ แต่พระองค์ยังไม่สามารถบรรลุญาณทัสสนะที่ประเสริฐ ยิ่งไปกว่าธรรมชาติของมนุษย์ จะมีทางอื่นเพื่อการตรัสรู้บ้างไหม เมื่อทรงดำริความข้างต้นแล้ว ทรงหวนระลึกถึงคราวงานแรกนาขวัญของพระราชบิดา พระองค์นั่งประทับอยู่ใต้ต้นหว่านร่มเย็น ได้สังเกตจากลมและอากูศลทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานอันเกิดจากวิเวก จึงมีความรู้แจ้งที่ตามระลึกด้วยสติว่า “ทางนั้นเป็นทางแห่งการตรัสรู้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อทรงเสวยพระกระยาหารจนกระทั่งมีผลกำลังแล้ว จึงทรงเริ่มทำความเพียรทางใจ โดยอธิฐานจิตว่า กามํ ตโจ จ นหารุ จ อวสิสสตุ สรีเร อุปสุสสตุ มสโลหิตํ. ยํ ตํ ปุริสธามเนน ปุริสวรีเยน ปุริสปรกุกเมเน, น ตํ อปาปุนิตวา วิริยสส ธนนาน ภวิสสตี. (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ร่างกายนี้จึงเหลือเพียงหนัง เอ็น และกระดูก โดยแท้ เลือดเนื้อในกายนี้ จึงเหือดแห้ง เมื่อเรายังมิได้บรรลุธรรมที่ควรบรรลุ ด้วยความบากบั่นพากเพียรของบุรุษ การหยุดยั้งความเพียรจักไม่มี” พระองค์ทรงปฏิบัติธรรมจนลุล่วงยาม 3 แห่งราตรีเพ็ญกลางเดือน 6 จึงได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณจากเจ้าชายสิทธัตถะบรมโพธิสัตว์เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้ชอบยิ่งด้วยพระองค์เอง ทำให้ความทุกข์ไม่สามารถครอบงำจิตของพระพุทธองค์ได้

ฉะนั้น ความเพียรจึงเป็นคุณธรรมที่มีอุปการะมากต่อการปฏิบัติธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในใจ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “บุคคลควรทำความเพียรเสียแต่วันนี้ ใครเล่าจะรู้ว่า ความตายจักมีในวันพรุ่งนี้ เพราะว่าความผิดเพี้ยนกับมัจจุราชผู้มีเสนามากนั้น ย่อมไม่มีแก่เราทั้งหลาย พระมุนีผู้สงบ เรียกบุคคลผู้มีความเพียร ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืนซึ่งมีปกติอยู่อย่างนี้นั้นแล้ว ผู้มีราตรีเดียวก็เจริญ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และมีพุทธภาษิตว่า ผู้ใดเกียจคร้าน มีความเพียรเลว พึงเป็นอยู่ตั้งร้อยปี ส่วนผู้ปรารภความเพียรมั่นคง มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ประเสริฐกว่า (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากเนื้อความที่กล่าวมา ทำให้เห็นได้ว่า ผู้ที่จะพ้นจากทุกข์หรือบรรลุถึงเป้าหมายอันสูงสุดได้ จะต้องประกอบด้วยความเพียร ดังพุทธภาษิตว่า “วิริเยน ทุกขมจเจติ คนล่วงทุกข์ได้เพราะ

ความเพียร” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) บุคคลที่ต้องการพ้นจากความทุกข์ตามหลักการแห่งพระพุทธศาสนา บุคคลนั้นจะต้องใช้ความพากเพียรในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในอุทเทสแห่งมหาสติปัฏฐานสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน ทางนี้คือสติปัฏฐาน 4 ประการ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันได้แก่

1. พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้
2. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้
3. พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้
4. พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

ความเพียรเป็นธรรมสนับสนุนในการเจริญวิปัสสนาภาวนาดังคำว่า ศรัทธาเป็นเหตุให้เกิดวิริยะ (ความเพียร) วิริยะเป็นเหตุให้เกิดสติ สติเป็นเหตุให้เกิดสมาธิ สมาธิเป็นเหตุให้เกิดปัญญา และปัญญาเป็นเหตุให้เกิดศรัทธาเป็นต้น (พระโสภณมหาเถระ (มหาสีลยาตอ), 2549) และองค์ธรรมที่ทำให้เกิดวิปัสสนาญาณก็คือ มีความเพียร มีสติ และมีสัมปชัญญะ เมื่อศึกษาปฏิบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอริยสาวกทั้งหลายแล้ว มีธรรมที่จะขาดเสียมิได้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติประสบผลสำเร็จในกิจทั้งปวง และพระพุทธองค์ได้ตรัสปรารภธรรมนี้ไว้ในธรรมหลายหมวด เช่นโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ อันได้แก่ สติปัฏฐาน 4 สัมมปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และมรรคมรรค 8 นอกจากนี้ธรรมนี้ยังเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงที่สุดแห่งทุกข์ของพระสาวกทั้งที่เป็นภิกษุ และภิกษุณี ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจเรื่องนี้

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจธรรมที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการนำผู้ปฏิบัติให้บรรลุเป้าประสงค์หรือที่สุดแห่งทุกข์ได้ นั่นคือ วิริยะ ความเพียร ว่ามีความหมาย ความสำคัญเป็นองค์ประกอบแห่งธรรมอะไร และเป็นประโยชน์เกื้อกูลในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาได้อย่างไร ดังนั้น พระพุทธศาสนาเห็นว่าวิริยะเป็นองค์ธรรมที่มีความสำคัญในชีวิต และแนวคิด

เกี่ยวกับเรื่องวิริยะในพระพุทธศาสนามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่องวิริยะในพระพุทธศาสนา แต่ที่ผ่านมายังไม่ปรากฏการศึกษาเกี่ยวกับวิริยะที่ใช้เพื่อเป็นบาทฐาน หรือเป็นองค์ธรรมครอบคลุมในการปฏิบัติกัมมัฏฐานทั้ง 2 ด้าน คือสมถะ และวิปัสสนา จึงทำให้ผู้วิจัยใคร่ศึกษาวิริยะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา โดยเริ่มต้นจากศึกษาความหมายของวิริยะ องค์ธรรมของวิริยะ ประเภทของวิริยะ บ่อเกิดของวิริยะ หน้าที่ และความสำคัญของวิริยะ อันจะเป็นบริบทที่จะช่วยให้ทราบความหมายวิริยะในทางพระพุทธศาสนาเพื่อใช้เป็นบาทฐาน เป็นองค์ธรรมในการเจริญวิปัสสนาภาวนาได้ชัดเจนขึ้นตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิริยะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อวิเคราะห์วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลुरुธรรม

สมมติฐานการวิจัย

1. วิริยะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
2. เพื่อวิเคราะห์วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลुरुธรรมเป็นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิริยะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และวิเคราะห์วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลुरुธรรม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา ปกรณวิเสส ตลอดจนบทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล โดยเทียบเคียงกับคัมภีร์พระไตรปิฎกและแหล่งข้อมูลต้นฉบับ
3. ขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิและคณาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อเพิ่มเติมประเด็นที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์

4. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามกรอบประเด็นการวิจัย เพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

5. ปรับปรุง แก้ไข และเรียบเรียงเนื้อหาให้เหมาะสมกับการนำเสนอในรูปแบบบทความวิชาการ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลุธรรม” ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. วิริยะในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า วิริยะ หรือความเพียร เป็นธรรมะสำคัญที่ปรากฏอย่างแพร่หลายทั้งในหมวดธรรมฝ่ายโลกียะและโลกุตระ โดยมีความหมายพื้นฐานว่า “ความพยายาม ความบากบั่น ความมุมานะ ความไม่ย่อท้อ” ซึ่งในเชิงรากศัพท์บาลี มาจากคำว่า “วีระ” (vīra) แปลว่า “ผู้กล้า” หรือ “นักรบ” ซึ่งสะท้อนถึงธรรมชาติของผู้ที่กล้าหาญต่อการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างแน่วแน่ วิริยะจึงเป็นทั้งกำลังภายในและพลังแห่งเจตจำนงที่ขับเคลื่อนจิตใจให้ดำรงอยู่ในความไม่เกียจคร้านในพระไตรปิฎก ความวิริยะปรากฏในหลายหมวดธรรม โดยเฉพาะใน สัมมปธาน 4 ได้แก่ 1) สังวรปธาน: เพียรละบาปที่ยังไม่เกิด 2) ปหานปธาน: เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว 3) ภาวนापธาน: เพียรทำกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น 4) อนุรักษนาปธาน: เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพระพุทธพจน์ว่า “วิริเยน ทุกขมจเจติ” คนล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร ไฉนของวิริยะ ในคัมภีร์บาลีและอรรถกถา มีคำที่ใช้แทนความหมายของ “วิริยะ” ได้ เช่น อุตสาหะ (ความหมั่น) ปหานะ (ความละ) ปธานะ (ความตั้งใจแน่วแน่) ปะฏิปัตติ (การปฏิบัติ) คำทั้งหมดนี้เน้นถึงความกล้าหาญ ความอุตสาหะ และความแน่วแน่ของจิตที่ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค พระพุทธโฆษาจารย์ในคัมภีร์ วิสุทธิมรรค ได้อธิบายว่า “วิริยะ เป็นธรรมที่ยกจิตขึ้นจากความอ่อนแอ ไม่ปล่อยให้จิตตกอยู่ในความเกียจคร้าน” อย่างไรก็ตาม ความเพียรที่ไร้การพิจารณาด้วย “โยนิโสมนสิการ” ย่อมเป็นการเพียรที่มีติดบอด อาจก่อให้เกิดผลเสีย เช่น ความฟุ้งซ่าน ความเหนื่อยล้า หรือความหลงผิดในการปฏิบัติ ดังนั้น “วิริยะ” จึงต้องดำเนินไปภายใต้การพิจารณาอย่างรอบคอบ ซึ่งโยนิโสมนสิการจะเป็นตัวช่วยกลั่นกรองว่า “ควรเพียรในสิ่งใด” และ “ควรหยุดพักเมื่อใด” ในคัมภีร์อภิธรรม พระพุทธองค์ทรงสอนให้ “ปรับอินทรีย์ 5” ให้สมดุลกัน ได้แก่ ศรัทธา ↔ ปัญญา วิริยะ ↔ สมาธิ สติ: คุมกลาง “ถ้าวิริยะมาก สมาธิอ่อน จะฟุ้งซ่าน ถ้า

สมาธิมาก วิริยะอ่อน จะเกียจคร้าน ต้องปรับให้เสมอกัน” ศรัทธาที่มั่นคงเป็นปัจจัยสำคัญในการบำเพ็ญวิริยะให้มั่นคงเช่นกัน กล่าวคือ ความเพียรที่แท้ไม่ได้เกิดจากความดีใจ แต่มาจากศรัทธาและฉันทะที่มุ่งมั่นซื่อสัตย์ต่อเป้าหมายแห่งธรรม พร้อมเปิดรับการปรับตัวตามเหตุปัจจัย ซึ่งคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะ กล่าวว่า “วิริยะเป็นเจตสิกที่มีหน้าที่ยักจิดให้ทำกิจ คือ ไม่เกียจคร้าน ไม่ทอดถอยในการกระทำกุศล” จากความหมายของรูปศัพท์ต่าง ๆ ที่เป็นไวยากรณ์ของวิริยะนี้ รวมความแล้ว หมายถึง ความเพียร ความพยายาม ความบากบั่นมั่นคง กำลัง เดช และอานุภาพ ความหมายตามรากศัพท์ (วิระ) คือ ความกล้า ซึ่งเมื่อมีอยู่ในบุคคลใด บุคคลนั้น เป็นผู้มีความกล้าหาญในการสู้กิจนำไปใช้เพื่อจุดหมายทั้งในทางโลกียะและโลกุตระ เป็นไปในทางกายและทางจิตใจ และอาจใช้ไปในทางดีและทางเสื่อมเสีย วิริยะ มีความจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานหรือการกระทำต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในขณะนั้น เพราะหากต้องการความสำเร็จตามจุดหมายที่ตั้งไว้ก็ต้องจำเป็นต้องมีความพยายามเป็นสำคัญ แต่ความพยายามนี้ มิใช่หมายครอบคลุมถึง การปฏิบัติหรือการกระทำที่ไม่มีความหยุด หรือ ไม่รู้ซึ่งพื้นฐานของตนเอง ที่มาจากหลักธรรมแห่งโยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุ และผลในคัมภีร์มงคลธรรมวิริยะจึงเป็นหลักที่มีความสำคัญอันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติในการทำงานหรือการกระทำต่อสิ่งใด ๆ ภายใต้พื้นฐานของหลักการเหตุ และผลที่เกิดจากโยนิโสมนสิการ เพื่อบ่มให้สิ่งนั้น ๆ ดำเนินไปสู่จุดหมาย และสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้ โดยมีความเพียรที่ดำเนินไปในลักษณะของการปฏิบัติตามหลักปธาน 4 ในข้างต้น แต่ทั้งนี้ ความเพียรที่มีมากเกินไป มักจะทำให้เกิดความฟุ้งซ่าน ความไม่มีสติ ความเหน็ดเหนื่อย จนนำไปสู่การการเกิดอุปสรรค และปัญหาในสิ่งนั้น ส่งผลต่อความท้อแท้ตามมาได้ นอกจากนั้น หากมุ่งเพียรต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไป มักจะทำให้เกิดการลืมนึกที่จะกระทำต่อสิ่งอื่นได้ง่ายเช่นกันจากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า วิริยะ คือ ความพากเพียรขยันอดทนสาหัส บากบั่นเอาธุระ มีความเข้มแข็งอดทนความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จไม่ทอดถอยไม่เลิกละทำงานได้ อย่างสม่ำเสมอเนื่องจนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จ มีความอาจหาญแกล้วกล้าใจสู้ไม่หวั่น กลัว ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และความยากลำบากต่าง ๆ ในงาน มองความลำบากและอุปสรรคในงาน เป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องเอาชนะเพื่อให้งานสำเร็จให้ได้ “ความวิริยะมันเกิดจากอะไร” คำตอบก็คือ “เกิด จากศรัทธาหรือฉันทะนั่นเอง” และเป็นศรัทธาที่มั่นคงด้วยไม่ว่าจะมีอุปสรรคใด ๆ มากกระทบก็ตามก็จะ ไม่เปลี่ยนแปลง แต่อาจปล่อยวางหรือวางเฉยในบางเวลาบางสถานการณ์บ้าง เพื่อรอสถานะที่เหมาะสมกว่า ความวิริยะไม่ใช่ความอดทนอย่างเอาเป็นเอาตายหรือต้องให้ได้เสมอ แต่มันคือความยับยั้งชั่งใจและเลือกที่จะทำบางอย่างเพื่อรักษาศรัทธาไว้หรือเพื่อรอวาระที่เหมาะสมอัน

หมายถึงการบรรลุผลแห่งศรัทธา การบำเพ็ญวิริยะนั้นหากว่า เครื่องมากจนเกินไปก็หาได้รับความสำเร็จกิจไม่ แต่ถ้าหย่อนเกินไปก็ไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงควรปรับอินทรีย์คือ วิริยะให้เสมอกับสมาธิให้เสมอกัน เพราะว่า หากวิริยะมาก สมาธิอ่อนผู้ปฏิบัติจะฟุ้งซ่าน แต่ถ้าสมาธิมาก ความเพียรอ่อนผู้ปฏิบัติจะเกียจคร้าน ส่วนการปรับศรัทธากับปัญญาให้เสมอกันนั้น เพราะศรัทธามากปัญญาอ่อนผู้ปฏิบัติจะศรัทธาอย่างเดียวไม่มีปัญญาพิจารณาไตรลักษณ์

2. วิเคราะห์วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลุธรรม ผลการวิจัยพบว่า วิปัสสนาภาวนา หมายถึง การเจริญอบรมปัญญาให้รู้เท่าทันรูปนามตามเป็นจริง เพื่อคลายความยึดมั่นถือมั่น จึงพ้นไปจากตัณหาและทิฐิ ย่อมเป็นผู้ไม่ถูกความทุกข์ครอบงำ การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา คือการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาต้องใช้องค์คุณ 3 คือ มีความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส มีสติ มีสัมปชัญญะ ในการกำหนดรู้ทางกาย เวทนา จิต และธรรม ที่สำคัญต้องพยายามสร้างฉันทะ ระดมความเพียร คอยเร้าจิตไว้ให้มุ่งมั่นเพื่อระวังป้องกัน และละเสียซึ่งอกุศล เพียรเจริญและรักษากุศลมิให้เสื่อมไป เมื่อปฏิบัติด้วยคุณธรรมตามนี้ ย่อมบรรลุถึงความดับทุกข์ทางกาย และทุกข์ทางใจ ย่อมถึงความบริสุทธิ์หมดจดปราศจากกิเลสทั้งหลายทั้งปวงได้ ในบทต่อไปจักได้แสดงเกี่ยวกับการเจริญวิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วิริยะ คือ ความเพียร เป็นองค์ธรรมสำคัญที่ต้องใช้ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำจัดอกุศลและโทมนัส วิริยะ คือ ความเพียรนี้ได้แก่ องค์คุณในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา คือ 1) อาตปปี หมายถึง การมีความเพียรเผากิเลสให้ร้อนทั่ว 2) สติมาการมีสติ คือนึกได้ก่อนทำก่อนพูด ก่อนคิด 3) สัมปชาโน คือมีความรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่เสมอ กล่าวโดยลักษณะของอาตปปี คือความเพียรในสัมมปปธาน 4 คือ เพียรเพื่อละอกุศลเก่า เพียรเพื่อไม่ทำอกุศลใหม่ เพียรเพื่อทำกุศลใหม่ และเพียรเพื่อเพิ่มพูนกุศลเก่า และความเพียรในสัมมปปธาน 4 คือองค์แห่งสัมมาวายามะ การบำเพ็ญความเพียรนั้น หากว่า เพียรมากจนเกินไปก็หาได้รับความสำเร็จกิจไม่ แต่ถ้าหย่อนเกินไปก็ไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงควรปรับอินทรีย์คือวิริยะให้เสมอกับสมาธิให้เสมอกัน เพราะว่า หากวิริยะมาก สมาธิอ่อนผู้ปฏิบัติจะฟุ้งซ่าน แต่ถ้าสมาธิมาก ความเพียรอ่อนผู้ปฏิบัติจะเกียจคร้าน ส่วนการปรับศรัทธากับปัญญาให้เสมอกันนั้น เพราะศรัทธามากปัญญาอ่อน ผู้ปฏิบัติจะศรัทธาอย่างเดียวไม่มีปัญญาพิจารณาไตรลักษณ์ ด้วยการอาศัยองค์ธรรม 3 ประการเป็นเครื่องประกอบ คือ อาตปปี สัมปชาโน สติมา มีความเพียรเผากิเลสประกอบกับความรู้ตัวมีสติอยู่ในปัจจุบันจนรู้แจ้งอริยสัจ 4 บรรลุโลกุตรธรรม 9 คือ มรรค ผล นิพพาน

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลุธรรม” สามารถอภิปรายผลได้อย่างเป็นระบบในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้ 1. วิริยะเป็นองค์ธรรมพื้นฐานของการปฏิบัติธรรม วิริยะ หรือความเพียร ปรากฏอย่างเด่นชัดในทุกหมวดธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญภาวนา ทั้งในระดับโลกียะและโลกุตตระ ความเพียรจึงไม่ใช่เพียงการลงมือกระทำ แต่หมายถึงการมีพลังใจ มีกำลังจิต มีความตั้งมั่นต่อเป้าหมายที่สูงสุด นั่นคือความหลุดพ้นจากทุกข์ วิริยะในบริบทของวิปัสสนาภาวนา จึงเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการเจริญปัญญา เพราะหากไม่มีความเพียรแล้ว จิตจะไม่สามารถกำหนดรู้รูปนามตามความเป็นจริงได้อย่างต่อเนื่อง 2. วิริยะเป็นพลังทางจิตที่กล้าหาญและยืดหยุ่น ความเพียรที่แท้จริงไม่ได้หมายถึงความมุ่งมั่นที่ตึงเครียดหรือเร่งรัดเกินขอบเขต แต่เป็นพลังภายในที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจ ความศรัทธา และฉันทะ ผู้ที่มีวิริยะอย่างถูกต้องจะสามารถตั้งมั่นอยู่กับการภาวนาได้อย่างไม่ย่อท้อ แม้จะมีอุปสรรค หรือความเหนื่อยยาก ก็ยังสามารถดำรงจิตให้อยู่ในธรรมได้โดยไม่สั่นไหว การเพียรเช่นนี้จึงมีลักษณะยืดหยุ่น รู้จักพัก รู้จักแรง รู้จักเลือกเวลาที่เหมาะสม ไม่เพียรโดยไร้ทิศทาง 3. ความเพียรต้องควบคู่ด้วยปัญญาและโยนิโสมนสิการ การเพียรโดยไม่รู้จักรับพิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพของตนเอง อาจนำไปสู่ผลตรงข้าม เช่น พุ่งข้าม เหนื่อยล้า หรือท้อแท้ การมีโยนิโสมนสิการจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติรู้ว่าเวลาใดควรเพียร เวลาใดควรหยุดพัก หรือเวลาใดควรระงับสติไว้เฉย ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุล ไม่เร่งร้อนและไม่เกียจคร้าน 4. วิริยะสัมพันธ์กับธรรมะอื่นอย่างใกล้ชิด การปฏิบัติธรรมให้บรรลุผลจะต้องอาศัยองค์ธรรมอื่น ๆ ควบคู่กัน ได้แก่ ศรัทธา สมาธิ ปัญญา และสติ ความเพียรที่ดีต้องเดินควบคู่กับสมาธิ ถ้าเพียรมากเกินไปแต่สมาธิอ่อน ก็จะทำให้เกิดความฟุ้งซ่าน แต่หากสมาธิมากเกินไปแต่เพียรน้อย ก็จะทำให้เกิดความเฉื่อยชา ฉะนั้นผู้ปฏิบัติจึงต้องมีความสามารถในการปรับสมดุลของธรรมเหล่านี้ให้เหมาะสมต่อจริตของตน 5. วิริยะนำไปสู่การรู้แจ้งอริยสัจ การภาวนาให้ได้ผลสูงสุด ไม่ได้อาศัยเพียงความรู้หรือเทคนิค แต่ต้องอาศัยความเพียรในการสังเกต กำหนด และพิจารณาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้เห็นไตรลักษณ์ในรูป-นาม และเข้าสู่การเจริญวิปัสสนาญาณโดยลำดับ จนกระทั่งถึงการรู้แจ้งอริยสัจสี่ อันเป็นจุดสูงสุดของวิปัสสนาภาวนา 6. ความเพียรต้องพัฒนาให้กลมกลืนกับชีวิตจริง ในทางปฏิบัติ วิริยะไม่ควรเป็นสิ่งที่กีดกันชีวิต แต่ควรเป็นพลังที่ประคับประคองชีวิตให้มีความมุ่งมั่น และพร้อมเผชิญความเปลี่ยนแปลง วิริยะจึงไม่ใช่การขืนใจให้ทำ แต่เป็นการ “กลั่นพลังใจให้มั่นคง” ในการก้าวไปข้างหน้าอย่างมีปัญญา ผู้ปฏิบัติ

ควรเพียรอย่างพอดี ไม่เพียรเกินไป ไม่ละเลยเกินไป และรู้จักเลือกเวลาและวิธีการที่เหมาะสมกับตน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลุธรรม” วิริยะมาจากศัพท์ว่า วีระ หมายถึง ความกล้าหาญ ความเพียรของผู้กล้าหาญ ความพยายาม ความอดสาหัส ความบากบั่น ความอาจหาญไม่ท้อถอย ของคนผู้ปรารถนาความเพียรในการทำกิจต่าง ๆ วิริยะเป็นคำกลาง ๆ สามารถนำไปใช้สนับสนุนในการกระทำให้เกิดสุข เช่น เพียรปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน วิริยะเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งที่เป็นดังซี่กงล้อแห่งธรรมปรากฏร่วมกับหลักธรรมข้ออื่นอยู่เสมอ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิริยะในบทนี้หมายถึงเอาหมวดธรรมที่มีในโพธิปักขิยธรรม **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** จากการทําวิจัยครั้งนี้ประเด็นสำคัญที่ควรศึกษาต่อ คือ 1) ผู้ปฏิบัติควรศึกษาเรื่องวิริยะให้ชัดเจน และวิธีการพัฒนาวิริยะ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา 2) ท่านที่ต้องการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ควรศึกษาการพัฒนาวิริยะให้พอดีเพื่อสามารถสอนหรือปฏิบัติเองได้อย่างถูกต้อง **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเนื้อหาให้มีความเข้าใจมากขึ้นในบริบทเรื่องราวที่เกิดขึ้น และเพื่อประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาวิริยอินทรีย์ในการปฏิบัติธรรมเพื่อขจัดทุกข์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตประจำวัน 2) ศึกษาปรับความเพียรให้พอดีในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลุธรรม 3) วิเคราะห์วิริยอินทรีย์ในฐานะเป็นองค์ธรรมสนับสนุนการตรัสรู้

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. (2528). *วิสุทธิมรรคแปล ภาค 1*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2528). *วิสุทธิมรรคแปล ภาค 1-2*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ). (2552). *อภิธรรมปิฎกเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 1).

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*.

(พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน ของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์*

FACTORS AFFECTING THE PERCEPTION OF THE ROLE AND RESPONSIBILITIES OF INTERNAL AUDITORS IN REGIONAL GOVERNMENT AGENCIES IN NAKHON SAWAN PROVINCE

ภัทรา หังโส¹ และ กมลวรรณ วรรณธำ²

Patthra Hangso¹ and Kamonwan Wanthanang²

¹⁻²มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

¹⁻²Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: wkamonwan@aru.ac.th

วันที่รับบทความ : 5 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 12 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 14 สิงหาคม 2568

Received 5 August 2025; Revised 12 August 2025; Accepted 14 August 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ 2) เปรียบเทียบการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ปัจจัยการรับรู้ที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการเงิน บัญชี และด้านพัสดุของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 147 คน สุ่มแบบสัดส่วน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.95 การวิเคราะห์ข้อมูลโดย

Citation:

* ภัทรา หังโส และ กมลวรรณ วรรณธำ. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 69-84.

Patthra Hangso and Kamonwan Wanthanang. (2025). An Analysis Of Viriya In Practicing Vipassana Meditation To Attain Enlightenment. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 69-84.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ใช้ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการให้ความเชื่อมั่น และด้านกิจกรรมการให้คำปรึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด 2) กลุ่มตัวอย่างที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และประเภทของบุคลากร มีการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน 3) ปัจจัยด้านลักษณะของสิ่งเร้า ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านความรู้สึกรู้สึกหรือทัศนคติ ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ในระดับสูง

คำสำคัญ: การรับรู้, บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน, ผู้ตรวจสอบภายใน, หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค, จังหวัดนครสวรรค์

Abstract

This quantitative research aimed to examine: 1) the level of perception regarding the roles and responsibilities of internal auditors in regional government agencies in Nakhon Sawan Province, 2) the differences in perception classified by personal factors, and 3) the perceptual factors influencing such perceptions. The sample consisted of 147 personnel responsible for finance, accounting, and procurement in regional government agencies, selected using proportional stratified random sampling. Data were collected using a structured questionnaire with a reliability coefficient of 0.95. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, one-way ANOVA, and multiple regression analysis.

The findings revealed that: 1) The overall perception level regarding the roles and responsibilities of internal auditors in regional government agencies in Nakhon Sawan Province was found to be at the highest level. When analyzed

by specific aspects, both assurance activities and consulting activities were perceived at the highest level, 2) The sample groups with differing personal factors—such as age, education level, work experience, and type of personnel—showed no significant differences in their perception of internal auditors' roles and responsibilities, 3) Stimulus characteristics, motivation, and feelings or attitudes were perceptual factors that had a high level of influence on the perception of internal auditors' roles and responsibilities in regional government agencies in Nakhon Sawan Province.

Keywords: Perception, Roles and Responsibilities of Internal Auditors, Internal Auditor, Regional Government Agencies, Nakhon Sawan Province

บทนำ

จากพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 มาตรา ได้มีการบัญญัติให้หน่วยงานของรัฐจัดให้มีการตรวจสอบภายใน การควบคุมภายใน และการบริหารจัดการความเสี่ยง โดยให้ถือปฏิบัติตามมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังกำหนด ส่งผลให้กระทรวงการคลังได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์กระทรวงการคลังว่าด้วยมาตรฐานและหลักเกณฑ์ปฏิบัติการตรวจสอบภายในสำหรับหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2561 เพื่อให้ผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานของรัฐใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากการตรวจสอบภายในนับว่าเป็นเครื่องมือหรือผู้ช่วยที่สำคัญของผู้บริหารหน่วยงานในการติดตามและประเมินการปฏิบัติงานของส่วนงานต่าง ๆ ภายในหน่วยงาน รวมทั้งการเสนอแนะแนวทางหรือมาตรการที่จะทำให้ผลการดำเนินงานสามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ (กระทรวงการคลัง, 2561)

หน่วยตรวจสอบภายในจังหวัด เป็นหน่วยงานในสังกัดปลัดกระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบตรวจสอบราชการบริหารส่วนภูมิภาค ในกรณีที่ส่วนราชการในส่วนกลาง มีหน่วยงานตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคหัวหน้าส่วนราชการในส่วนกลาง อาจมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดดำเนินการแทนตามระเบียบว่าด้วยการบริหารงบประมาณ ระเบียบว่าด้วยการบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ กฎหมายว่าด้วยการเงิน

หรือระเบียบอื่น ๆ ของทางราชการ โดยให้ผู้ตรวจสอบภายในเป็นผู้รับผิดชอบตรวจสอบเฉพาะในส่วนที่ผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการแทน (กระทรวงการคลัง, 2566)

การตรวจสอบภายในโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความเชื่อมั่นและการให้คำปรึกษา และเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานสามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามวัตถุประสงค์ ผู้ตรวจสอบภายในและเจ้าหน้าที่ของหน่วยรับตรวจจึงต้องมีการติดต่อประสานงานกัน เพื่อขอคำแนะนำ คำปรึกษาเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ซึ่งภาระหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในจะต้องปฏิบัติงานการตรวจสอบภายในของหน่วยรับตรวจต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ตามแผนการปฏิบัติงานโดยเน้นการตรวจสอบด้านการเงิน การบัญชี และการบริหารพัสดุ นอกจากนี้ผู้รับตรวจเองจะต้องมีหน้าที่ที่จะอำนวยความสะดวกในการเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องตอบคำถามชี้แจงในประเด็นที่ผู้ตรวจสอบภายในต้องการจะทราบข้อมูล เมื่อผู้ตรวจสอบภายในได้ดำเนินการตรวจสอบแล้วมีข้อบกพร่องเกิดขึ้น ผู้ตรวจสอบภายในจะให้คำแนะนำ หรือข้อเสนอแนะให้ผู้รับตรวจปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ โดยจากการเข้าตรวจสอบอาจทำให้ผู้รับตรวจรู้สึกหรือคิดว่าผู้ตรวจสอบภายในต้องการที่จะจับผิดการปฏิบัติงานของตน ซึ่งอาจทำให้ผู้รับตรวจไม่พึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายใน นอกจากนี้ผู้รับตรวจอาจมีทัศนคติที่ไม่ดี ไม่มีความเชื่อมั่นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการตรวจสอบภายในของผู้ตรวจสอบภายใน และอาจไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำ หรือข้อเสนอแนะ (ศิริภัสสร หวานจริง และ ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ, 2562)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้ทราบถึงระดับการรับรู้ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน เพื่อนำผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของหน่วยตรวจสอบภายในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้หน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายและแผนการตรวจสอบที่ได้กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาปัจจัยการรับรู้ที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์

สมมติฐานการวิจัย

1. บุคลากรของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีระดับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในแตกต่างกัน

2. ปัจจัยด้านการรับรู้ ได้แก่ ด้านประสบการณ์ ด้านความรู้สึกรู้หรือที่คุ้นเคย ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านแรงจูงใจ และด้านลักษณะของสิ่งเร้า ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบพื้นฐานในการวิจัย ดังนี้

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้แต่ละบุคคลมีการรับรู้ที่แตกต่างกันออกไป โดยปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการรับรู้ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับอายุ เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน (ศศิกันต์ รอบคอบ และแสงจิตต์ ไต่แสง, 2566)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคลเพราะการตอบสนองพฤติกรรมใด ๆ จะขึ้นอยู่กับความรู้จากสภาพแวดล้อมของตน และความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้น ดังนั้น การเรียนรู้จะขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้า (ชนมน ภูงค์, 2563)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตรวจสอบภายใน คือ กิจกรรมให้ความเชื่อมั่นและการให้คำปรึกษาอย่างเที่ยงธรรมและเป็นอิสระ ซึ่งจัดให้มีขึ้นเพื่อเพิ่มคุณค่าและปรับปรุงการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐให้ดีขึ้น และจะช่วยให้หน่วยงานของรัฐบรรลุถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยการประเมิน และปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการบริหาร ความเสี่ยง การควบคุม และการกำกับดูแลอย่างเป็นระบบ (กระทรวงการคลัง, 2566)

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการรับรู้ ซึ่งการรับรู้เป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้และการตอบสนองพฤติกรรม โดยขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าและความสามารถในการแปลความหมาย ทั้งนี้ ในบริบทของการตรวจสอบภายใน การรับรู้ดังกล่าวมีความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความเชื่อมั่นและคำปรึกษาอย่างเที่ยงธรรมและเป็นอิสระ เพื่อเพิ่มคุณค่าและปรับปรุงการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐให้มีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศศิกานต์ รอบคอบ และแสงจิตต์ ไต่แสง (2566) ศึกษาเรื่อง การรับรู้บทบาทผู้ตรวจสอบภายในของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ระดับการรับรู้ทั้งในด้านปัจจัยการรับรู้และบทบาทของผู้ตรวจสอบภายในอยู่ในระดับมาก โดยไม่มีความแตกต่างของความคิดเห็นตามระดับการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน อย่างไรก็ตาม พบว่าปัจจัยด้านการรับรู้มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการรับรู้บทบาทของผู้ตรวจสอบภายใน

วันวิสาข์ ประเสริฐไชยกุล (2562) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นที่มีต่อการตรวจสอบภายในในมุมมองของผู้รับการตรวจ ธนากรกรงไทย จำกัด (มหาชน) (สำนักงานใหญ่) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้และความเข้าใจในงานตรวจสอบภายในในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในด้านความหมายและบทบาทหน้าที่ และไม่พบความแตกต่างของความคิดเห็นตามระยะเวลาการทำงานหรือประสบการณ์การได้รับการตรวจสอบ

ลักษณวลัย สิงห์จันทร์ (2562) ศึกษาเรื่อง การรับรู้บทบาทผู้ตรวจสอบภายในต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในของหน่วยงานส่วนกลาง และส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค กรมส่งเสริมการเกษตร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเพศ ระดับการศึกษา และสถานะการทำงานมีผลต่อการรับรู้บทบาทที่แตกต่างกัน ในขณะที่ปัจจัยด้านอายุและระยะเวลาการปฏิบัติงานไม่มีผลต่อความแตกต่างในการรับรู้บทบาท

ชนมน ภูซังค์ (2563) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายในของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า เพศไม่มีผลต่อการรับรู้ แต่ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และระยะเวลาการทำงานของผู้รับตรวจมีผลต่อการรับรู้ประสิทธิภาพของการตรวจสอบภายในอย่างมีนัยสำคัญ

รมิดา อินใส และวรวิทย์ เลหาเมทนี (2562) ศึกษาเรื่อง ทศนคติของผู้รับตรวจและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของการตรวจสอบที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายใน

กรณีศึกษา สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า ทักษะคติของผู้รับการตรวจสอบในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ วิธีการปฏิบัติงาน คุณลักษณะส่วนบุคคล จริยธรรม ตลอดจนการรายงานผลและติดตามผล มีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายใน

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า โดยส่วนใหญ่ระดับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในอยู่ในระดับมาก และปัจจัยด้านการรับรู้ เช่น ความเข้าใจในบทบาท ความรู้เกี่ยวกับงานตรวจสอบภายใน และทักษะคติของผู้รับตรวจ มีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้บทบาทหรือการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายใน ขณะเดียวกัน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และระยะเวลาการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีอิทธิพลต่อระดับการรับรู้บทบาทของผู้ตรวจสอบภายในแตกต่างกันไปตามลักษณะขององค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยผู้วิจัยมีวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ประชากร

ประชากร คือ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการเงิน บัญชี และด้านพัสดุของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ จาก 34 หน่วยงาน จำนวน 230 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการเงิน บัญชี และด้านพัสดุของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ โดยสุ่มแบบสัดส่วน จำนวน 147 คน ซึ่งคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด โดยใช้สูตรของยามาเน (Yamane, 1973, p.727)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (IOC) และเมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด แล้วนำผลการทดลองมาหา

ค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคได้ 0.95 และนำไปเก็บข้อมูลจริงประชากรต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลการวิจัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ ตามที่กำหนดไว้ในการทำวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และประเภทของบุคลากร โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) และคำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage)

5.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านปัจจัยด้านการรับรู้ และด้านความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และประเภทบุคลากร กับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน โดยการทดสอบสมมติฐานด้วย One-Way ANOVA: F – test

5.4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยการรับรู้ที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และพิจารณาจากค่า Adjusted R Square โดยใช้เกณฑ์การแปลค่าระดับความสัมพันธ์แบ่งเป็น 5 ระดับ ซึ่งค่าแต่ละระดับมีความหมาย (Hair et al., 2010) ดังนี้

0.00 – 0.19 หมายถึง มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก

0.20 – 0.39 หมายถึง มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ

0.40 – 0.59 หมายถึง มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

0.60 – 0.79 หมายถึง มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง

0.80 – 1.00 หมายถึง มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยการรับรู้ โดยภาพรวม

ปัจจัยด้านการรับรู้	ระดับการการรับรู้		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านประสบการณ์	3.58	0.80	มาก
2. ด้านความรู้สึกหรือทัศนคติ	4.19	0.68	มาก
3. ด้านความรู้ความเข้าใจ	3.80	0.69	มาก
4. ด้านแรงจูงใจ	4.40	0.52	มากที่สุด
5. ด้านลักษณะของสิ่งเร้า	4.24	0.61	มากที่สุด
โดยภาพรวม	4.04	0.54	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ ทั้ง 5 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.54) และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านแรงจูงใจ ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.52) รองลงมา คือ ด้านลักษณะของสิ่งเร้า ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.61) ด้านความรู้สึกหรือทัศนคติ ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.68) ด้านความรู้ความเข้าใจ ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.69) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านประสบการณ์ ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.80)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน โดยภาพรวม

การรับรู้บทบาทหน้าที่ของ ผู้ตรวจสอบภายใน	ระดับการรับรู้		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านกิจกรรมการให้ความเชื่อมั่น	4.43	0.55	มากที่สุด
2. ด้านกิจกรรมการให้คำปรึกษา	4.43	0.58	มากที่สุด
โดยภาพรวม	4.43	0.54	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า การรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน ทั้ง 2 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.54) และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านกิจกรรมการให้ความเชื่อมั่น และด้านกิจกรรมการให้คำปรึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ ด้านกิจกรรมการให้ความเชื่อมั่น ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.55) และด้านกิจกรรมการให้คำปรึกษา ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.58)

2. ผลการศึกษาการเปรียบเทียบการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 3 สรุปผลการเปรียบเทียบการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	F-test	Sig.	ผลการวิเคราะห์
อายุ	1.00	0.40	ไม่แตกต่าง
ระดับการศึกษา	0.19	0.91	ไม่แตกต่าง
ประสบการณ์การทำงาน	1.17	0.33	ไม่แตกต่าง
ประเภทของบุคลากร	2.46	0.09	ไม่แตกต่าง

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และประเภทของบุคลากร มีการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน

3. การศึกษาปัจจัยการรับรู้ที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านการรับรู้ที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม

ปัจจัยด้านการรับรู้	การรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน			t	p
	B	SE	Beta		
ด้านประสบการณ์	0.076	0.047	0.114	1.625	0.106
ด้านความรู้สึกรู้สึกหรือทัศนคติ	0.132	0.068	0.168	1.947	0.054*
ด้านความรู้ความเข้าใจ	0.023	0.060	0.030	0.383	0.702
ด้านแรงจูงใจ	0.269	0.068	0.262	3.961	0.000*
ด้านลักษณะของสิ่งเร้า	0.340	0.079	0.383	4.321	0.000*

Adjusted R Square = 0.639 R Square = 0.651 R = 0.807 Durbin-Watson = 1.769

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยการรับรู้ที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม มีจำนวน 3 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านลักษณะของสิ่งเร้า ($B = 0.340$ $p = 0.000^*$) รองลงมา คือ ด้านแรงจูงใจ ($B = 0.269$ $p = 0.000^*$) และด้านความรู้สึกรู้สึกหรือทัศนคติ ($B = 0.132$ $p = 0.054^*$) ตามลำดับ และสามารถทำนายได้ว่าปัจจัยการรับรู้ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ ประมาณร้อยละ 63.9 (Adjusted R Square = 0.639) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับ “สูง”

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ อภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการให้ความเชื่อมั่น และด้านกิจกรรมการให้คำปรึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน สะท้อนให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่มีความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน ทั้งในด้านของการตรวจสอบเพื่อให้ความเชื่อมั่น การให้

คำปรึกษา และการมีส่วนช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศศิกานต์ รอบคอบ และแสงจิตต์ ไต่แสง (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้บทบาทผู้ตรวจสอบภายในของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ระดับการรับรู้บทบาทผู้ตรวจสอบภายใน เมื่อจำแนกตามปัจจัยการรับรู้ และจำแนกตามบทบาทผู้ตรวจสอบภายในอยู่ในระดับมากเช่นกัน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มของการรับรู้ที่ชัดเจนในกลุ่มบุคลากรของหน่วยงานราชการโดยเฉพาะในบริบทของงานการเงิน บัญชี และการบริหารพัสดุที่มีเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วันวิสาข์ ประเสริฐไชยกุล (2562) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นที่มีต่อการตรวจสอบภายในในมุมมองของผู้รับการตรวจ ธนากรกรอุไทย จำกัด (มหาชน) (สำนักงานใหญ่) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจในงานตรวจสอบภายในในระดับสูง โดยจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ ได้รับการยอมรับและเข้าใจไปในทิศทางที่ดี

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการเงิน บัญชี และด้านพัสดุของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และประเภทของบุคลากร ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างการบริหารจัดการภายในที่มีระบบถ่ายทอดองค์ความรู้ การกำกับติดตาม และการสื่อสารที่ทั่วถึง ช่วยให้เจ้าหน้าที่ที่มีความเข้าใจตอบบทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในอย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะในกลุ่มงานด้านการเงิน บัญชี และพัสดุที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกับผู้ตรวจสอบภายในอยู่เป็นประจำ ทำให้เกิดการตระหนักรู้และทัศนคติในแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักษณะวลัย สิงห์จันทร์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้บทบาทผู้ตรวจสอบภายในต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตรวจสอบภายใน ของหน่วยงานส่วนกลางและส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค กรมส่งเสริมการเกษตร ผลการศึกษาพบว่า อายุและระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีผลต่อการรับรู้บทบาทของผู้ตรวจสอบภายใน งานวิจัยของ โสภี คุ่มภัย (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ลักษณะของผู้ตรวจสอบภายในตามทฤษฎีของพนังงานเทศบาลในจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งงาน ไม่ส่งผลต่อทัศนคติต่องานตรวจสอบภายใน และงานวิจัยของ ศศิกานต์ รอบคอบ และแสงจิตต์ ไต่แสง (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้บทบาทผู้ตรวจสอบภายในของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษาและประสบการณ์ทำงานไม่มี

ผลต่อระดับความคิดเห็นต่องบบาทของผู้ตรวจสอบภายใน โดยจากผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นระบบของของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีแนวทางปฏิบัติงานชัดเจนและเท่าเทียม ส่งผลให้บุคลากรทุกกลุ่มมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในอย่างสอดคล้องกัน ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนงานตรวจสอบภายในอย่างมีประสิทธิภาพในองค์กรภาครัฐ

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ปัจจัยการรับรู้ที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครสวรรค์ ภาพรวมอยู่ในระดับสูง เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านลักษณะของสิ่งเร้า ด้านแรงจูงใจ และด้านความรู้สึกรู้สึกหรือทัศนคติ ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วิธีการสื่อสารและลักษณะของข้อมูล เช่น ความชัดเจนของเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ และช่องทางการสื่อสาร มีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้บทบาทของผู้ตรวจสอบภายในในองค์กรที่มีระบบราชการชัดเจน การใช้สิ่งเร้าที่มีคุณภาพ เช่น รายงานที่เข้าใจง่าย การประชุมชี้แจง การใช้สื่อที่ทันสมัย และกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม จึงสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการสร้างความเข้าใจต่องบบาทของผู้ตรวจสอบภายในได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศศิกานต์ รอบคอบ และแสงจิตต์ ไต้แสง (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้บทบาทผู้ตรวจสอบภายในของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า การนำเสนอและการสื่อสารของผู้ตรวจสอบภายในที่ชัดเจนสามารถส่งเสริมความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนปัจจัยด้านแรงจูงใจ ซึ่งเป็นปัจจัยลำดับรอง แสดงให้เห็นถึงพลังจากภายในที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ เช่น ความคาดหวังต่อประโยชน์ของงานตรวจสอบ การยอมรับจากผู้ตรวจสอบ หรือการเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายในสามารถช่วยลดข้อผิดพลาด และส่งเสริมการทำงานที่โปร่งใส สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นารถี นาวัลย์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในขององค์การมหาชน ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจของบุคลากรส่งผลต่อความร่วมมือในการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในขององค์การมหาชน ขณะที่ด้านความรู้สึกรู้สึกหรือทัศนคติ แม้จะมีผลในระดับต่ำที่สุด แต่ยังมีบทบาทสำคัญต่อการตีความและรับรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของความไว้วางใจและมุมมองเชิงบวกที่เจ้าหน้าที่มีต่องบบาทของผู้ตรวจสอบภายใน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ รมิตา อินใส และวรวิทย์ เล่าหะเมทธิ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ทัศนคติของผู้รับการตรวจในสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติเชิงบวกมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของงานตรวจสอบภายใน

ซึ่งโดยภาพรวมชี้ให้เห็นว่าการสร้างการรับรู้ต่อบทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในควรดำเนินการอย่างรอบด้าน ทั้งในเชิงการจัดการข้อมูล การสื่อสารเชิงบวก การสร้างแรงจูงใจที่ชัดเจน และการส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อบทบาทของผู้ตรวจสอบภายในในระยะยาว เพื่อสร้างความร่วมมือและความเชื่อมั่นในระบบการตรวจสอบภายในของภาคราชการอย่างแท้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย 1.1 จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจมีระดับการรับรู้สูงสุด แสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน หน่วยงานจึงควรส่งเสริมแรงจูงใจของเจ้าหน้าที่ โดยเน้นการสร้างความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้ถูกต้องและบรรลุเป้าหมาย ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจระหว่างผู้ตรวจสอบภายในกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งให้การยอมรับและคำชมเชยเมื่อปฏิบัติงานได้ดี เพื่อเสริมสร้างการรับรู้บทบาทของผู้ตรวจสอบภายในและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน 1.2 จากผลการศึกษา พบว่า ผู้ปฏิบัติงานมีการรับรู้ในด้านกิจกรรมการให้ความเชื่อมั่นและการให้คำปรึกษาในระดับสูงสุด แต่ยังมีประเด็นที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายใน ได้แก่ การให้ความสำคัญกับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการดำเนินงานและตามแผนปฏิบัติงานประจำปี ซึ่งมีระดับการรับรู้ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ รวมถึงการพัฒนาการให้คำปรึกษาที่เข้าใจง่าย ปฏิบัติได้จริง พร้อมคำแนะนำวิธีแก้ปัญหาจากการตรวจสอบ โดยเน้นการเสริมทักษะการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้คำปรึกษามีประโยชน์และนำไปใช้ในหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.3 จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน ได้แก่ ด้านลักษณะของสิ่งเร้า ด้านแรงจูงใจ และด้านความรู้สึกรู้สึกหรือทัศนคติ โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนา ได้แก่ การจัดการสื่อสารที่ชัดเจนและมีคุณภาพ เช่น รายงานที่ถูกต้อง เข้าใจง่าย และการประชุมชี้แจง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการรับรู้บทบาท การสร้างแรงจูงใจผ่านการยอมรับและชื่นชม พร้อมส่งเสริมความเข้าใจถึงประโยชน์ของการตรวจสอบภายใน เพื่อกระตุ้นความร่วมมือ และการส่งเสริมบรรยากาศที่เปิดกว้าง เป็นมิตร ผ่านการพูดคุยหรือประชุมแบบไม่เป็นทางการ รวมทั้งการนำเสนอผลการตรวจสอบในเชิงบวก เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระยะยาวในองค์กร 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 2.1 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความแตกต่างของการรับรู้

บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในในบริษัทที่หลากหลายมากขึ้น 2.2 ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในเช่น ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร การบริหารจัดการ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ 2.3 ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับทัศนคติและประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายใน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการคลัง. (2561). *หลักเกณฑ์กระทรวงการคลังว่าด้วยมาตรฐานและหลักเกณฑ์ปฏิบัติการตรวจสอบภายในสำหรับหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการคลัง.
- กระทรวงการคลัง. (2566). *หลักเกณฑ์กระทรวงการคลังว่าด้วยมาตรฐานและหลักเกณฑ์ปฏิบัติการตรวจสอบภายในสำหรับหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2561 (ฉบับที่ 4)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการคลัง.
- ชนมน ภูขงค์. (2563). การรับรู้ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายในของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน). ใน *การค้นคว้าอิสระ สาขาการจัดการ*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นาถรพี นาวัลย์. (2559). บทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในขององค์การมหาชน. ใน *สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รมิตา อินใส และวรวิทย์ เลหาะเมทนี. (2562). ทัศนคติของผู้รับตรวจและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของการตรวจสอบที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายใน กรณีศึกษาสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดน่าน. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 1(2), 20-35.
- ลักษณาวลัย สิงห์จันทร์. (2562). การรับรู้บทบาทผู้ตรวจสอบภายในต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในของหน่วยงานส่วนกลาง และส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค กรมส่งเสริมการเกษตร. ใน *การค้นคว้าอิสระ สาขาการบัญชี*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศศิกันต์ รอบคอบ และแสงจิตต์ ไต่แสง. (2566). การรับรู้บทบาทผู้ตรวจสอบภายในของ

- ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน *การค้นคว้าอิสระ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- ศิริภัสสร หวานจริง และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ. (2562). ทศนคติที่มีต่อการตรวจสอบภายใน และ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจสอบและหน่วยรับการตรวจสอบ สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *Journal of Buddhist Education and Research (JBBER)*, 5(2), 145-159.
- โสภี คัมภี. (2559). ลักษณะของผู้ตรวจสอบภายในตามทฤษฎีของพนักงานเทศบาลในจังหวัด ชลบุรี. ใน *งานนิพนธ์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วันวิสาข์ ประเสริฐไชยกุล. (2562). ความคิดเห็นที่มีต่อการตรวจสอบภายในในมุมมองของผู้รับ การตรวจ ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) (สำนักงานใหญ่). ใน *การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตรวจสอบภายใน*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J. & Anderson, R.E. (2010). *Multivariate Data Analysis*. (7th ed.). Pearson: New York.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: New York Harper & Row.

การบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงธนใต้

กรุงเทพมหานคร*

WASTE CRISIS MANAGEMENT IN THE SOUTHERN THONBURI DISTRICT, BANGKOK METROPOLITAN

รัฐโรจน์ อัครธนกฤต¹, กมลพร กัลยาณมิตร², สถิตย์ นิยมญาติ³ และ ชูชีพ เปียदनอก⁴

Rataroj Akarathanakulkit¹, Kamolporn Kalyanamitra², Satit Niyom³ and Chucheeb Biadhok⁴

¹⁻⁴คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

¹⁻⁴Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand

Corresponding Author's Email: mngt@spplastic.co.th1

วันที่รับบทความ : 14 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 25 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 27 กันยายน 2568

Received 14 September 2025; Revised 25 September 2025; Accepted 27 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร 2) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร และ 3) เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานครรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ บุคลากรภาครัฐ ผู้ประกอบการภาคเอกชน ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป รวม 30 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การสรุปความแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร มีนโยบายสอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานครและแนวทาง 3Rs แต่

Citation:

* รัฐโรจน์ อัครธนกฤต, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ชูชีพ เปียदनอก. (2568). การบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 85-105.

Rataroj Akarathanakulkit, Kamolporn Kalyanamitra, Satit Niyom and Chucheeb Biadhok. (2025).

Waste Crisis Management In The Southern Thonburi District, Bangkok Metropolitan.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 85-105.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ทรัพยากรบุคคล ยานพาหนะ และงบประมาณยังไม่เพียงพอ แม้ระบบการจัดการขยะดำเนินการครบวงจรทั้งต้นทาง กลางทาง และปลายทาง แต่ยังต้องอาศัยความร่วมมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพิ่มขึ้น ด้านการประชาสัมพันธ์มีความต่อเนื่อง ใช้หลายช่องทางเข้าถึงประชาชนได้จริง แต่การมีส่วนร่วมยังอยู่ในระดับไม่สูง โดยเฉพาะการคัดแยกขยะครัวเรือน 2) ปัญหาและอุปสรรค พบว่ามีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน บุคลากรและแรงงานไม่เพียงพอ พฤติกรรมการทิ้งขยะไม่ถูกประเภท การมีประชากรแฝง การบังคับใช้นโยบายไม่เข้มงวด รวมถึงข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนบางส่วน และ 3) แนวทางที่เหมาะสม ควรมุ่งเน้นปรับปรุงโครงสร้างและระบบจัดการขยะ ควบคุมการพัฒนานโยบาย กฎหมาย และมาตรการทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมความร่วมมือและสร้างจิตสำนึกประชาชน ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีครบวงจร พร้อมสร้างแรงจูงใจและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม

คำสำคัญ: การบริหารจัดการขยะ, ภาวะวิกฤต, กลุ่มเขตกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร

Abstract

This research objectives were 1) to study the waste crisis management in the Southern Thonburi Districts, Bangkok Metropolitan, 2) to analyze the problems and obstacles affecting the waste crisis management in the Southern Thonburi Districts, Bangkok Metropolitan, and 3) to propose guidelines for waste crisis management in the Southern Thonburi Districts, Bangkok Metropolitan. The research was qualitative. Key informants included 30 government officials, private sector entrepreneurs, community leaders, and the general public. Purposive selection was used. The research instrument used interview forms. Data analysis was conducted using a summary and descriptive method.

The results found that 1) the waste crisis management in the Southern Thonburi Districts, Bangkok Metropolitan, aligned with Bangkok Development Plan and the 3Rs approach. Human resources, vehicles, and budget were insufficient. While the waste management system was fully integrated from the source, middle, and destination, it required further collaboration and modern technology. Public relations and education were ongoing, with multiple

channels of communication that effectively reached the public. However, public participation remained low, particularly in household waste sorting, 2) the problems and obstacles affecting the waste crisis management in the Southern Thonburi Districts, Bangkok Metropolitan included limitations in infrastructure, insufficient personnel and labor, improper waste disposal, and a hidden population. Policy enforcement was still lax, coupled with some households' economic and social constraints, and 3) the guidelines for waste crisis management in the Southern Thonburi Districts, Bangkok Metropolitan should focus on improving waste management structures and systems, along with the development of clear policies and laws, along with supporting economic measures. Furthermore, cooperation and public awareness must be promoted. apply technology for comprehensive waste management, and created incentives and opportunities for all sectors to participate to enhance waste management.

Keywords: Waste management, Crisis, Southern Thonburi District Bangkok Metropolitan

บทนำ

“วิกฤตขยะ” นับเป็นปัญหาของมวลมนุษยชาติที่ส่งผลกระทบต่อสภาวะโลกร้อน (GLOBAL WARMING) อย่างเลี่ยงไม่ได้ และกำลังเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ย้อนกลับมาสร้างผลกระทบรุนแรงต่อมนุษย์ด้วยฝีมือมนุษย์เอง เพราะปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นและการจัดการขยะที่ไม่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นการเทกองในบ่อ การเผา หรือฝังกลบ ล้วนส่งผลโดยตรงต่อระบบนิเวศที่จะสร้างก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) หรือก๊าซมีเทน (CH₄) ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกนำไปสู่การสร้างมลพิษสู่ชั้นบรรยากาศและเป็นตัวการสำคัญให้เกิดความไม่สมดุลและการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศนำไปสู่สภาวะโลกร้อน นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาแหล่งสะสมของเชื้อโรค ปัญหาการปนเปื้อนของสารพิษ ปัญหาการรั่วไหลของขยะออกสู่ทะเล ทำให้มีไมโครพลาสติกในห่วงโซ่อาหารและตกค้างในสัตว์น้ำ ซึ่ง

จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สุขภาพและสาธารณสุขตามมาในท้ายที่สุด (บริษัท วอเตอร์ อินโนเวชั่น จำกัด, 2566)

ปัจจุบันกรุงเทพมหานครประสบกับปัญหาขยะที่มีจำนวนมาก เนื่องจากมีจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้กรุงเทพมหานครมีปริมาณขยะมากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ จากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากรและปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากร ทำให้กรุงเทพมหานครไม่มีความพร้อมและไม่มีความสามารถในการบริหารจัดการขยะที่ดี ส่งผลให้ขยะล้นเมือง ถึงแม้ว่าจะมีการบริหารจัดการที่ดีอย่างไร แต่ถ้าคนในสังคมไร้จิตสำนึก กระบวนการในการจัดการก็ไม่สามารถประสบผลสำเร็จได้ (อรอนงค์ โต้งยะ และหัชชากร วงศ์สายัณห์, 2561) โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานครใต้ที่มีแนวโน้มปริมาณขยะมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ที่มีชุมชนหนาแน่นและกิจกรรมทางเศรษฐกิจคึกคัก จากการวิเคราะห์ข้อมูลของสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร (2567) พบว่ากลุ่มกรุงเทพมหานครใต้ซึ่งประกอบด้วย 7 เขตหลัก ได้แก่ ภาษีเจริญ บางแค หนองแขม บางขุนเทียน บางบอน ราษฎร์บูรณะ และทุ่งครุ มีปริมาณขยะรวมทั้งสิ้นประมาณ 419,000 ตัน ในช่วงปีงบประมาณ 2567 (ตุลาคม 2566 - กันยายน 2567) เขตบางขุนเทียนเป็นพื้นที่ที่มีปริมาณขยะสูงที่สุดในกลุ่ม อยู่ที่ 109,725.68 ตัน เนื่องจากเป็นเขตที่มีพื้นที่กว้างและมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลากหลาย ทั้งตลาดสดขนาดใหญ่และชุมชนริมน้ำที่หนาแน่น เมื่อพิจารณาในเชิงรายวัน กลุ่มกรุงเทพมหานครใต้มีค่าเฉลี่ยการผลิตขยะประมาณ 1,147 ตัน/วัน โดย เขตบางขุนเทียนยังคงนำโด่งด้วยปริมาณขยะสูงถึง 299.80 ตัน/วัน ตามมาด้วย เขตบางแคที่ 261.68 ตัน/วัน สิ่งที่น่าสนใจคือ แม้จะเป็นเขตชานเมือง แต่บางพื้นที่เช่น ภาษีเจริญและบางแค มีปริมาณขยะใกล้เคียงกับเขตชั้นในบางแห่ง เช่น เขตดินแดง ที่มีปริมาณขยะ 223.96 ตัน/วัน ในภาพรวมของกรุงเทพมหานคร ที่มีค่าเฉลี่ยขยะรายวันอยู่ที่ 9,103.41 ตัน กลุ่มกรุงเทพมหานครใต้มีสัดส่วนประมาณ 12.6% ของขยะทั้งหมดในกรุงเทพฯ แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของพื้นที่นี้ในระบบจัดการขยะของเมือง สถานการณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการออกแบบมาตรการจัดการขยะที่เหมาะสม ทั้งการส่งเสริมการคัดแยกขยะที่แหล่งกำเนิด การเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บขน และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในระยะยาว (สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร, 2567)

จากที่มาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผล

ต่อการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร และเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการศึกษาที่ได้คาดหวังว่าจะช่วยสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะในพื้นที่เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะและรักษาสิ่งแวดล้อมของเมืองอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย The World Bank (2012) กล่าวว่า วิธีการในการจัดการขยะมูลฝอยทั่วโลกโดยทั่วไปมี 6 วิธี คือ 1) การลดปริมาณจากแหล่งกำเนิดขยะ (Source reduction) 2) การคัดแยกขยะ (Collection) 3) การนำขยะมูลฝอยไปแปรรูป (Recycling) 4) การนำไปทำปุ๋ยชีวภาพ (Composting) 5) การเผา (Incineration) และ 6) การนำไปถมพื้นที่และการกลบฝัง (Landfilling/Dumping) ซึ่งกระบวนการในการจัดการขยะมูลฝอยถือเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโดยเริ่มตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนกระทั่งถึงกระบวนการกำจัดขั้นสุดท้าย ได้แก่ การควบคุมทั้งขยะมูลฝอย การเก็บ รวบรวม คัดแยก แปรรูป การขนส่งและการขนถ่าย รวมถึงการกำจัดด้วยวิธีการที่ถูกหลักสุขาภิบาล และการนำกลับมาใช้ประโยชน์ ซึ่งต้องเป็นการดำเนินการภายใต้เงื่อนไขของกฎระเบียบทางกฎหมายและทางสังคม โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดในทางสุขภาพอนามัยของมนุษย์ ทัศนียภาพ และสิ่งแวดล้อม ความเหมาะสมเชิงเศรษฐศาสตร์ การกำจัดขยะมูลฝอย การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการยอมรับของสังคม

กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม (2567) กล่าวว่า หลักการ 3Rs – Reduce, Reuse, Recycle หรือลดการใช้ ใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นหลักการลด

ขยะตั้งแต่ต้นทางด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคมซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก ซึ่งหลักการ 3Rs มีดังนี้

1) Reduce – การลดปริมาณขยะ อันดับแรกของการเริ่มปรับพฤติกรรมเพื่อช่วยโลก ลดปริมาณขยะก็คือ การลดการบริโภคซึ่งเป็นขั้นตอนแรกที่ทำได้ง่ายที่สุด เพราะเมื่อเราบริโภคน้อยขยะก็น้อยลง ซึ่งจะเป็นวิธีที่ได้ประสิทธิภาพมากที่สุด โดยให้เข้าใจว่าวิธีการนี้หมายถึงความตั้งใจของเราเองในการลดการใช้ทรัพยากรและพลังงานที่ไม่จำเป็นลงหรือบริโภคเท่าที่จำเป็นหรืออย่างพอเหมาะ

2) Reuse – การใช้ซ้ำ การนำของที่ยังใช้ได้กลับมาใช้ซ้ำอีกครั้งซึ่งหมายถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ต้องทิ้ง ใช้แล้วใช้อีก ใช้อย่างรู้ค่า และคุ้มค่ามากที่สุด อย่างเช่น นำวัสดุเหลือใช้มาผลิตเป็นกระถางปลูกต้นไม้ เลือกซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ได้มากกว่า 1 ครั้ง บำรุงรักษาอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้สามารถใช้ได้ยาวนาน ดัดแปลงสิ่งของให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่ ซ่อมแซมเครื่องใช้หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้ซ้ำ ๆ

3) Recycle – การนำกลับมาใช้ใหม่ การรีไซเคิล คือการเปลี่ยนวัสดุที่ใช้แล้วให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้หรือนำวัสดุมาแปรรูปให้เป็นวัตถุดิบใหม่ และผลิตเป็นสิ่งใหม่ที่สามารถใช้งานได้

2. แนวคิดเรื่องภาวะวิกฤตและการจัดการวิกฤต Sellnow and Seeger (2013) ได้แบ่งภาวะวิกฤตออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างตั้งใจ ได้แก่ การก่อการร้าย การขัดขวางการทำงาน ความรุนแรงในที่ทำงาน ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับลูกจ้าง ความเป็นเจ้าของปัจจัยวัตถุดิบโดยฝ่ายตรงข้าม และการเป็นผู้นำที่ไร้ศีลธรรม 2) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่ตั้งใจ ได้แก่ ภัยธรรมชาติ การแพร่ระบาดของโรค ความขัดข้องทางเทคนิคที่ไม่สามารถมองเห็นได้ ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากความผิดพลาด และความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ Coombs (2010) ได้ระบุว่า การแก้ไขภาวะวิกฤติ (Crisis Containment) ช่วงที่องค์กรรับมือแก้ไขภาวะวิกฤติไม่ให้เกิดความเสียหายและส่งผลกระทบมากยิ่งขึ้น ในขั้นตอนนี้ องค์กรจะต้องมีการสื่อสารไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถึงความรับผิดชอบขององค์กร โดยมีวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ตามแผนเตรียมความพร้อมที่องค์กรได้จัดทำไว้ล่วงหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับหัวข้อการวิจัย ซึ่งรวมถึงกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลสถิติที่สะท้อนสถานการณ์ในปัจจุบัน บทความวิชาการ ข่าวสาร รายงานวิจัยที่ให้ข้อมูลเชิงลึก รวมถึงรายงานและเอกสารเผยแพร่จากหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม เช่น กรมควบคุมมลพิษ ข้อมูลจากสื่อและบทวิเคราะห์ที่นำเสนอแนวคิดและวิธีการบริหารจัดการขยะ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยผู้ที่มีบทบาทหรือเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) บุคลากรภาครัฐ ได้แก่ ของสำนักงานกรุงเทพมหานคร 2) ผู้ประกอบการภาคเอกชน 3) ผู้นำชุมชน และ 4) ประชาชนทั่วไป รวมทั้งสิ้น 30 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) จากพื้นที่ของการวิจัยครั้งนี้ คือ กรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เขตภาษีเจริญ เขตบางแค เขตหนองแขม เขตบางขุนเทียน เขตบางบอน เขตราชบุรีบูรณะ และเขตทุ่งครุ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์นี้อิงตามการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้แนวคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งแบ่งเป็น 4 ส่วน คือส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร และส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับแนวทางในการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การวิจัยเอกสาร ศึกษากฎหมาย นโยบาย รายงานวิชาการ วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่สะท้อนสถานการณ์การจัดการขยะปัจจุบัน การวิจัยภาคสนาม เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้ประสานงานและยื่นหนังสือขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานและผู้ให้ข้อมูลสำคัญอย่างเป็นทางการ พร้อมดำเนินการสัมภาษณ์ภายใต้การคุ้มครองสิทธิของผู้ให้ข้อมูลทุกคน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ฝ่าสังเกตการดำเนินงานจัดเก็บขยะและพฤติกรรมจัดการขยะของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงพฤติกรรมและสถานการณ์จริง

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเริ่มจากการถอดเทปสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อทำความเข้าใจความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้เทคนิคการจัดประเภทข้อมูล (Coding) เพื่อจำแนกประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา จากนั้นจึงสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปแนวโน้มและตีความผลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า

1. นโยบายการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า การบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร ด้านนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยมีทิศทางที่ชัดเจนและสอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) และแผนระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) โดยเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) นอกจากนี้ กรุงเทพมหานครได้ตราข้อบัญญัติเรื่อง ค่าธรรมเนียมการให้บริการในการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2568 เพื่อเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง อย่างไรก็ตาม ภาคเอกชนสะท้อนว่าควรทำให้นโยบายมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น และใช้มาตรการทางเศรษฐกิจจูงจูงสนับสนุน ขณะที่ในระดับชุมชนมีการขับเคลื่อนการจัดการขยะตามนโยบายการลดปริมาณมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร ด้วยแนวคิด 3Rs ส่วนประชาชนมองว่า

นโยบายที่กำหนดเวลา จุดทิ้ง และโครงการ Zero Waste ช่วยให้ปฏิบัติได้จริง และเสนอให้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมกำหนดแนวทางมากขึ้น

2. ทรัพยากร พบว่า การบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร ด้านทรัพยากรยังคงมีข้อจำกัด ทั้งด้านบุคลากร ยานพาหนะ อุปกรณ์ และงบประมาณ ซึ่งไม่สอดคล้องกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามทุกภาคส่วนตั้งแต่หน่วยงานรัฐ ผู้ประกอบการภาคเอกชน ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป ต่างมีความพยายามในการบูรณาการและร่วมมือกัน เช่น การสนับสนุนอุปกรณ์จากภาคเอกชน การจัดกิจกรรมของชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะ ทำให้ระบบการจัดการขยะยังคงดำเนินต่อไปได้ แม้จะไม่เต็มประสิทธิภาพนัก แต่สะท้อนให้เห็นว่าหากมีการลงทุนและเสริมทรัพยากรอย่างเพียงพอ จะสามารถยกระดับการจัดการขยะให้มีความยั่งยืนและรองรับวิกฤตได้ดียิ่งขึ้น

3. ระบบจัดการขยะ พบว่า ระบบจัดการขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร ดำเนินงานอย่างเป็นระบบตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง จนถึงปลายทาง โดยต้นทางสำนักงานเขตได้ส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะและจัดถังขยะตามประเภท กลางทางคือการรวบรวมและขนส่งขยะตามเส้นทางและรอบเวลาที่กำหนด ซึ่งการจัดเก็บจะไม่ให้เหลือขยะตกค้างในแต่ละวัน ปลายทางคือการกำจัดและแปรรูปขยะ เช่น เผา ผังกลบ ทำปุ๋ยหมัก หรือผลิตภัณฑ์ Upcycle ภาคเอกชนเน้นระบบที่มาตรฐานและต่อเนื่อง สร้างมูลค่าเศรษฐกิจ ส่วนชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมโดยคัดแยกขยะ ส่งต่อขยะรีไซเคิล และใช้มาตรการจูงใจ ทำให้ระบบดำเนินงานต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพ และใช้ทรัพยากรขยะอย่างคุ้มค่า อย่างไรก็ตาม การพัฒนายังคงต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนและเทคโนโลยีเพื่อรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในอนาคต

4. การประชาสัมพันธ์การจัดเก็บขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานครมีการดำเนินงานอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง โดยทางสำนักงานเขตใช้ทั้งการประชุม การอบรม และสื่อออนไลน์ควบคู่กับการสื่อสารเชิงรุกเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากประชาชน ส่วนภาคเอกชนเสนอให้เพิ่มการสื่อสารผลลัพธ์เชิงรูปธรรม เช่น การสร้างรายได้หรือสิทธิประโยชน์ เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจ ขณะที่ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดข้อมูลผ่านช่องทางที่ใกล้ชิด เช่น เสียงตามสาย การแนะนำถึงครัวเรือน และแอปพลิเคชันสื่อสารต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายและปฏิบัติจริง ด้านประชาชนทั่วไปได้รับข้อมูลอย่างทั่วถึงจากหลายช่องทางและสามารถนำไปปรับใช้ในการคัดแยกขยะและลดปริมาณขยะในครัวเรือน

5. การให้ความรู้ในการจัดการขยะ พบว่า กลุ่มบุคลากรภาครัฐเน้นการอบรมหลัก 3Rs การลดขยะที่ต้นทาง การเพิ่มมูลค่าให้ขยะ และการใช้สื่อออนไลน์ รวมถึงการปลูกฝังเยาวชนผ่านโครงการ Zero-Waste ในโรงเรียน กลุ่มผู้ประกอบการภาคเอกชนเน้นการให้ความรู้ตั้งแต่โรงเรียนจนถึงผู้ใหญ่ในชุมชนและสถานที่ทำงาน ให้เข้าใจประเภทขยะและวิธีคัดแยก พร้อมสนับสนุนแนวคิด 3Rs อย่างต่อเนื่อง ส่วนกลุ่มผู้นำชุมชนเน้นการให้ความรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การแยกขยะอันตรายและรีไซเคิล การใช้เทคโนโลยีชีวภาพ และการจัดศูนย์เรียนรู้สำหรับเยาวชนเพื่อสืบสานความรู้ต่อเนื่อง ขณะที่ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมอบรมและกิจกรรมชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจการคัดแยก การนำกลับมาใช้ใหม่ และการกำจัดอย่างถูกวิธี ครอบคลุมทุกช่วงวัย การดำเนินงานร่วมกันของทุกภาคส่วนนี้ช่วยให้ประชาชนมีความรู้ มีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน ลดภาระของเมือง และส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร ยังมีความแตกต่างกันตามบริบทชุมชน โดยภาพรวมพบว่าระดับการคัดแยกขยะของครัวเรือนยังอยู่ในสัดส่วนไม่สูงนัก แต่มีชุมชนบางแห่งที่สามารถสร้างความร่วมมืออย่างเป็นระบบ เช่น การจัดตั้งธนาคารขยะ การนำกลับมาใช้ใหม่ และการรณรงค์ Zero-Waste ซึ่งช่วยให้เกิดผลลัพธ์เชิงรูปธรรมมากขึ้น ภาคเอกชนเห็นว่าประชาชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยต้นทาง และควรเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับการให้ข้อมูล การตัดสินใจ และการเลือกแนวทางแก้ปัญหา ขณะที่ผู้นำชุมชนสะท้อนว่าประชาชนจำนวนมากยังให้ความร่วมมือทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน แม้ยังมีบางพื้นที่ที่การมีส่วนร่วมต่ำ แต่แรงจูงใจด้านความสะอาด ความปลอดภัย และรายได้เสริม ทำให้ประชาชนพร้อมปรับตัว หากได้รับข้อมูลและการสนับสนุนที่เหมาะสม ส่วนประชาชนทั่วไปสะท้อนว่าการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับเวลาและวิถีชีวิต แต่เมื่อกิจกรรมตอบสนองความต้องการจริงก็พร้อมเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งต่อการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน 1.1) ขาดแคลนถังขยะเพียงพอต่อปริมาณขยะจริง และถังขยะบางส่วนชำรุดหรือสูญหาย 1.2) พื้นที่ส่วนกลางสำหรับทิ้งขยะไม่เหมาะสมหรือไม่เพียงพอ ทำให้การจัดการขยะไม่เป็นระบบ 1.3) รถเก็บขยะและอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเก็บขยะ 1.4) ระบบดักขยะในคลองยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาขยะตกค้างได้ทั้งหมด เนื่องจาก

ข้อจำกัดของสภาพน้ำและทิศทางการไหล 2) ด้านพฤติกรรมและจิตสำนึกของประชาชน 2.1) ขาดความตระหนักและความรู้ในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง 2.2) การทิ้งขยะไม่ถูกประเภท เช่น เศษอาหารรวมกับขยะทั่วไป ทำให้เกิดกลิ่นเหม็นและกระบวนการเก็บทำได้ยาก 2.3) การมีประชากรแฝงและแรงงานต่างด้าวเพิ่มความซับซ้อนด้านการสื่อสารและการควบคุมขยะ 2.4) การมีส่วนร่วมของประชาชนยังน้อย โดยเฉพาะกลุ่มคนหนุ่มสาว 3) ด้านระบบนโยบายและการบริหาร 3.1) ข้อจำกัดงบประมาณและความล่าช้าในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง 3.2) กฎหมายและนโยบายบางอย่างยังไม่เข้มงวด หรือไม่สอดคล้องระหว่างหน่วยงาน 3.3) การเก็บค่าขยะไม่ครอบคลุมและไม่สม่ำเสมอ ส่งผลต่อความเสมอภาคและการจัดสรรงบประมาณ 3.4) ความร่วมมือระหว่างรัฐและภาคเอกชนยังไม่ราบรื่น 4) ด้านเศรษฐกิจและสังคม 4.1) ครวัเรือนบางส่วนมีภาระทางเศรษฐกิจ จึงไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางการจัดการขยะได้ 4.2) ขยะเศษอาหารที่มีสัดส่วนสูงยังขาดระบบรองรับ เช่น การผลิตปุ๋ยหรือใช้เลี้ยงสัตว์ 4.3) ชุมชนบางพื้นที่ยังไม่เข้มแข็ง ต้องพึ่งพาพื้นที่ของวัดหรือหน่วยงานรัฐเป็นหลัก และ 5. ด้านบุคลากรและแรงงาน 5.1) บุคลากรเก็บขยะมีภาระหนัก ทั้งการยกขยะจำนวนมาก ขยะชิ้นใหญ่ ส่งผลต่อสุขภาพและประสิทธิภาพ และ 5.2) บุคลากรยังไม่เพียงพอสำหรับการเก็บขยะในพื้นที่ทั้งหมด

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) การปรับปรุงโครงสร้างและระบบการจัดการขยะ 1.1) การพิจารณาจ้างบริษัทเอกชนเข้ามาช่วยดำเนินงาน (Privatisation) 1.2) จัดหาพื้นที่รองรับขยะประเภทต่าง ๆ เช่น กิ่งไม้และเศษวัสดุก่อสร้าง 1.3) ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครหรือชมรมชุมชนเพื่อขับเคลื่อนโครงการรีไซเคิลและการจัดการเศษอาหาร 2) การพัฒนานโยบายและกฎหมายสนับสนุน 2.1) ตรากฎหมายและมาตรการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการลด คัดแยก และนำขยะกลับมาใช้ใหม่ 2.2) กำหนดเป็นวาระแห่งชาติพร้อมงบประมาณสนับสนุนต่อเนื่อง 2.3) สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น กองทุน ข้อกำหนดทางภาษี และการรับคืนบรรจุภัณฑ์ 3) การส่งเสริมความร่วมมือและจิตสำนึกของประชาชน 3.1) การณรงค์สร้างความเข้าใจและตระหนักถึงประโยชน์ของการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง 3.2) ใช้กิจกรรมประชาสัมพันธ์ การอบรม และช่องทางสื่อสารต่าง ๆ เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วม 3.3) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน และ 4) การพัฒนาเทคโนโลยีและการจัดการขยะอย่างครบวงจร 4.1) ใช้เทคโนโลยีทันสมัยในการจัดการขยะรีไซเคิลหรือขยะที่ไม่สามารถรีไซเคิลได้โดยไม่ก่อมลพิษ 4.2) จัดตั้งระบบรับซื้อ

คืบชยะเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วม 4.3) จัดการชยะตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทางอย่างชัดเจน ทั้งจุดทิ้งและการแยกประเภทชยะ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการบริหารจัดการภาวะวิกฤตชยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยอภิปรายผลในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. นโยบายการจัดการชยะมูลฝอย พบว่า นโยบายการจัดการชยะมูลฝอยของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานครมีทิศทางที่ชัดเจนและสอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะยาว รวมถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยมีมาตรการสร้างแรงจูงใจ เช่น การเก็บค่าธรรมเนียมตามปริมาณชยะ อย่างไรก็ตาม การนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมยังขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนจากภาคเอกชน การปรับให้เหมาะกับบริบทชุมชน และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง ทำให้เห็นว่าการขับเคลื่อนนโยบายจำเป็นต้องบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของระบบจัดการชยะในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติยา โตะทอง (2565) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชยะของชุมชนในเขตเมือง กรณีศึกษา ชุมชนมัสยิดสุวรรณภูมิ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชยะของชุมชนมัสยิดสุวรรณภูมิ จนได้รับรางวัลชุมชนต้นแบบด้านการจัดการชยะในเขตเมือง คือหน่วยงานภาครัฐมีนโยบายชัดเจน ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุติมา ตั้งประเสริฐ (2566) ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการชยะพลาสติกในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ ศึกษาการจัดการชยะในระดับสากล ผลการวิจัยพบว่า การใช้บังคับกฎหมายภาคประชาชนเป็นไปได้ยาก ต้องสร้างแรงจูงใจให้กับกลุ่มคนในสังคม ผลักดันให้มีการสร้างวัฒนธรรมในการให้ความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อม

2. ทรัพยากร พบว่า การจัดการชยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร มีข้อจำกัดในหลายด้าน ทั้งด้านบุคลากร ยานพาหนะ อุปกรณ์ และงบประมาณ แต่ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน และประชาชน ทำให้ระบบสามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การลงทุนและสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการจัดการชยะในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชุตติกาญจน์ โคตมี, เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา และวัชรินทร์ สุทธิชัย (2566) ทำการวิจัยเรื่อง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลสมเด็จจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า ควรจัดให้มีพนักงานขนส่งขยะ หรือจำนวนรถขนส่งขยะเพิ่มมากขึ้น ควรมีการแยกถังขยะตามประเภทขยะให้ชัดเจนและมีจำนวนเพียงพอ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัยนันท์ธรรณ ขาวงาม (2566) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลวังพร้าว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ความพร้อมอุปกรณ์ในการจัดเก็บขยะจำนวนเพียงพอ ด้านจำนวนถังขยะเพียงพอ ด้านการให้ความรู้ในการจัดการขยะด้านการประชาสัมพันธ์การจัดการขยะที่ถูกต้องเห็นส่งผลประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะ

3. ระบบจัดการขยะ พบว่า ระบบจัดการขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร ดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่การคัดแยกขยะที่ต้นทาง การรวบรวมและขนส่งขยะกลางทาง ไปจนถึงการกำจัดและแปรรูปขยะปลายทาง ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างมาตรฐาน เพิ่มมูลค่า และส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบ อย่างไรก็ตาม การพัฒนายังคงต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนและเทคโนโลยีเพื่อรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติยา โตะทอง (2565) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะของชุมชนในเขตเมือง กรณีศึกษา ชุมชนมัสยิดสุวรรณภูมิ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการปฏิบัติที่ดีในการจัดการขยะชุมชนในเขตเมือง ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ วิธีการในการจัดการขยะมีรูปแบบที่หลากหลาย มีกิจกรรมต่อเนื่องสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทชุมชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สายัน เพื่อยา (2565) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการขยะพลาสติกในจังหวัดสมุทรปราการตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน ผลการวิจัยพบว่า การให้บริการเก็บขยะไม่ทั่วถึง ระบบรวบรวมคัดแยกขยะจากภาคประชาชนมีน้อย ขาดประสิทธิภาพ และเก็บขนเพื่อนำกลับไปหมุนเวียนไปเป็นวัตถุดิบใหม่มีน้อย ส่งผลกระทบให้ต้องนำไปกำจัดโดยการเผาและฝังกลบ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชุติกาญจน์ โคตมี, เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา และวัชรินทร์ สุทธิชัย (2566) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลสมเด็จจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลควรกำหนดวันเวลาในการเก็บรวบรวมและขนส่งขยะอย่างชัดเจน และควรมีจุดเก็บรวบรวมขยะอันตรายที่ชัดเจนและเพียงพอ

4. การประชาสัมพันธ์การจัดเก็บขยะ พบว่า การประชาสัมพันธ์การจัดเก็บขยะของเขตกรุงเทพมหานคร ดำเนินการอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง โดยสำนักงานเขตใช้การประชุม อบรม และสื่อออนไลน์ควบคู่กับการสื่อสารเชิงรุกเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ

จากประชาชน ภาคเอกชนเสนอให้เพิ่มการสื่อสารผลลัพธ์เชิงรูปธรรม เช่น การสร้างรายได้หรือสิทธิประโยชน์ เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจ ขณะที่ผู้นำชุมชนถ่ายทอดข้อมูลผ่านช่องทางใกล้ชิด เช่น เสียตามสาย ครีวเรือน และแอปพลิเคชัน ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและปฏิบัติการคัดแยกขยะได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชูติกาญจน์ โคตมี, เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา และวัชรินทร์ สุทธิชัย (2566) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ผลการวิจัยพบว่า ควรประชาสัมพันธ์หรือรณรงค์ หรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะที่เหมาะสม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัยนันท์ธรรณ ขาวงาม (2566) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลวังพร้าว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า การประชาสัมพันธ์การจัดการขยะที่ถูกต้องเห็นส่งผลประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะ

5. การให้ความรู้ในการจัดการขยะ พบว่า การให้ความรู้ในการจัดการขยะของเขตกรุงเทพมหานคร ดำเนินการอย่างบูรณาการ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยภาครัฐเน้นการอบรมเรื่อง 3Rs การลดขยะต้นทาง การเพิ่มมูลค่าให้ขยะ และการปลูกฝังเยาวชนผ่านโครงการ Zero-Waste ส่วนภาคเอกชนขยายการให้ความรู้ตั้งแต่โรงเรียนจนถึงชุมชนและสถานที่ทำงาน พร้อมสนับสนุนแนวคิด 3Rs อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ผู้นำชุมชนให้ความรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การแยกขยะอันตราย การรีไซเคิล และการสร้างศูนย์เรียนรู้เยาวชน ทำให้ประชาชนทุกช่วงวัยมีความเข้าใจและสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการคัดแยกและลดปริมาณขยะได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วัลลภ แจ่มเหตุผล (2564) ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษา สำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การให้ประชาชนเข้าใจในการลดปริมาณขยะ โดยมีการจัดการอบรมความรู้ประชาชนได้รู้วิธีแยกขยะจากต้นทาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิริพร อินทรจุฑกุล และสมจิต ขอนวงศ์ (2566) ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตำหนักธรรม อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า ควรจัดอบรมให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคัดแยกเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ รวมถึงการนำขยะกลับมาทำสิ่งประดิษฐ์เป็นของต่าง ๆ เช่น ของตกแต่ง บ้าน ของเล่นสำหรับเด็ก เป็นต้น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ขวัญพร ยางเงิน (2568) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเทศบาลร่วมใจสามัคคีอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า การให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน เป็นกระบวนการสำคัญในการจัดการขยะที่ยั่งยืน โดยเริ่มจากการให้ข้อมูลและความรู้แก่ประชาชนในชุมชนเทศบาลร่วมใจสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร เกี่ยวกับ

ปัญหาขยะและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทิ้งขยะอย่างไม่ถูกวิธี และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอบรม การประชุมชุมชน หรือการจัดเวิร์กช็อป (Workshop)

6. การมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะแตกต่างกันตามบริบทชุมชน โดยภาพรวมการคัดแยกขยะในครัวเรือนยังอยู่ในระดับไม่สูงนัก การสร้างกลไกและสิ่งจูงใจด้านความสะอาด ความปลอดภัย และผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับข้อมูล การตัดสินใจ และการกำหนดแนวทางแก้ปัญหา เป็นปัจจัยสำคัญที่จะยกระดับการมีส่วนร่วมและเสริมความยั่งยืนของการจัดการขยะในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทรารวิทย์ ปัญญากุลวัฒน์ (2568) ทำการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการขยะของสำนักงานเขต ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ยังไม่สามารถสร้างวินัยในการลดและคัดแยกขยะของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะมีการจัดเก็บขยะตามเวลาที่กำหนดและณรงค์ไม่ให้เทรวมเพื่อลดขยะให้เล็กลง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพัตรา ใจเหมาะ และคณะ (2566) ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3Rs หมู่ที่ 7 บ้านทับจาก ตำบลทุ่งกระบือ อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ได้แก่ กิจกรรมการให้ความรู้ในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3Rs, DIY กระเป๋ารักษ์โลก, การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และการประกวดบ้านสะอาด และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ได้แก่ ประชาชนที่ได้รับความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ได้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยและมีพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3Rs ที่ดีขึ้น

ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการขยะในกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาและอุปสรรคด้านกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถังขยะไม่เพียงพอหรือชำรุด พื้นที่ทิ้งขยะส่วนกลางไม่เหมาะสม และรถเก็บขยะไม่เพียงพอ ระบบคัดขยะในคลองยังไม่สามารถแก้ปัญหาขยะตกค้างได้ทั้งหมด ด้านพฤติกรรมและจิตสำนึก พบว่าประชาชนยังขาดความตระหนักในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง การทิ้งขยะไม่ถูกประเภท และการมีประชากรแฝงหรือแรงงานต่างด้าวซึ่งยากต่อการควบคุม ด้านระบบนโยบายและการบริหารพบข้อจำกัดงบประมาณ ความล่าช้าในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง กฎหมายและนโยบายบางข้อไม่เข้มงวด การเก็บค่าขยะไม่ครอบคลุม และความร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชนยังไม่ราบรื่น ด้านเศรษฐกิจและสังคม ครัวเรือนบางส่วนมีภาระทางเศรษฐกิจจึงมีส่วนร่วมน้อย และชุมชนบางพื้นที่ไม่เข้มแข็ง ด้านบุคลากรและแรงงาน จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอและมีภาระ

หนัก ทำให้ประสิทธิภาพการจัดการขยะลดลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทรารวี ัญญากุลวัฒน์ (2568) ทำการวิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการขยะของสำนักงานเขต ใน กรุงเทพมหานคร ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการขยะของสำนักงานเขตใน กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนไม่คัดแยกขยะและมีการบริโภคที่ก่อให้เกิดขยะเพิ่มขึ้น รวมถึงความสับสนจากแผนบริหารขยะหลายฉบับของกรุงเทพมหานครที่นำมาปฏิบัติได้ยาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สายัน เปื่อยา (2565) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะพลาสติกในจังหวัดสมุทรปราการตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นของจังหวัดสมุทรปราการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 จนถึงปี พ.ศ. 2564 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง เนื่องจากปัจจัยหลายด้าน เช่น จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทั้งจำนวนประชากรทะเบียนราษฎร และจำนวนประชากรแฝง ซึ่งมีผลมาจากการขยายตัวด้าน เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในจังหวัด

สำหรับ แนวทางในการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของเขตกรุงเทพมหานคร ได้ กรุงเทพมหานคร พบว่า ควรเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชน และ ประชาชน โดยภาครัฐควรปรับปรุงระบบการจัดการขยะ สนับสนุนงบประมาณ และตรากฎหมาย ที่ชัดเจนเพื่อสร้างกรอบการทำงานที่ยั่งยืน ส่วนภาคเอกชนควรเข้ามามีส่วนร่วมผ่านแนวคิด เศรษฐกิจหมุนเวียนและเทคโนโลยีจัดการขยะ ขณะที่ผู้นำชุมชนและประชาชนควรมีบทบาทใน การสร้างจิตสำนึก การคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรีไซเคิลและเพิ่ม มูลค่าขยะ พร้อมทั้งจัดระบบบริการเก็บขยะที่ชัดเจนและสม่ำเสมอเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลด ภาระของหน่วยงานรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทรารวี ัญญากุลวัฒน์ (2568) ทำการ วิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการขยะของสำนักงานเขต ในกรุงเทพมหานคร พบว่า แนว ทางการบริหารจัดการขยะของสำนักงานเขตในกรุงเทพมหานคร พบว่า ควรเน้นการบังคับใช้ กฎหมายอย่างจริงจัง พร้อมเพิ่มบทลงโทษเพื่อผลักดันการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตติมา ตั้งประเสริฐ (2566) ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะพลาสติกในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ: ศึกษาการจัดการขยะในระดับ สากล ผลการวิจัยพบว่า สำหรับประเทศไทย การออกกฎหมายมาใช้บังคับ อาจมีส่วนสำคัญใน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการวิกฤตขยะไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการลงทุนเพียงประการเดียว แต่จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการนโยบายที่มีความชัดเจนและเด็ดขาด พฤติกรรมที่ถูกต้องของประชาชน และความร่วมมือที่เข้มแข็งของทุกภาคส่วน จากการศึกษาการบริหารจัดการภาวะวิกฤตขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงนำเสนอ โมเดลการบริหารจัดการขยะแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ภายใต้ชื่อ “The 4P Model of Sustainable Waste Management” ซึ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งโมเดลนี้เน้นการทำงานร่วมกันของ 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่ Policy (นโยบาย) นโยบายต้องมีความชัดเจน มีกลไกทางเศรษฐกิจและกฎหมายที่ส่งเสริมการคัดแยกขยะ และต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางตั้งแต่เริ่มต้น People (ประชาชน) การสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมการคัดแยกขยะตั้งแต่ครัวเรือนเป็นพื้นฐานสำคัญ โดยต้องอาศัยการให้ความรู้ที่เข้าใจง่ายและสอดคล้องกับวิถีชีวิต รวมถึงการสร้างแรงจูงใจที่จับต้องได้ Partnership (ความร่วมมือ) การจัดการขยะต้องเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ (Government Sector) ภาคเอกชน (Private Sector) ผู้นำชุมชน (Community Leaders) สถาบันการศึกษา (Educational Institutions) และศาสนสถาน (Religious Institutions) เพื่อผนึกกำลังและทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และ Provision (ทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน) การจัดหา (Provision of Resources) บุคลากร รถเก็บขยะ ถังขยะ งบประมาณ การจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน (Provision of Infrastructure) ระบบกำจัดขยะ เทคโนโลยีสถานที่คัดแยก และระบบฐานข้อมูล คุณค่าและประโยชน์ขององค์ความรู้ใหม่นี้มีหลายประการ โมเดลที่พัฒนาขึ้น ช่วยให้การจัดการขยะไม่เพียงเป็นภารกิจของภาครัฐ แต่เป็นความร่วมมือกับชุมชน ทำให้เกิดระบบที่ยั่งยืนและสามารถรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในอนาคตได้ อีกทั้งยังสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมจากการส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ซึ่งช่วยลดภาระการกำจัดปลายทาง สร้างรายได้จากการขายขยะรีไซเคิล และก่อให้เกิดการจ้างงานในระดับชุมชน นอกจากนี้การจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ด้วยการลดมลภาวะทางกลิ่นและทัศนียภาพ แก้ปัญหาขยะตกค้าง และส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สะอาดและน่าอยู่มากขึ้นในกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร

“The 4P Model of Sustainable Waste Management”

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการขยะของกลุ่มเขตกรุงเทพมหานครได้มีนโยบายชัดเจน และสอดคล้องแผนพัฒนา แต่ยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นเพื่อยกระดับการจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1 ภาครัฐควรตรากฎหมายและมาตรการสนับสนุนการลด คัดแยก และนำขยะกลับมาใช้ใหม่ พร้อมสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ เช่น การรับคืนบรรจุภัณฑ์ การลดหย่อนภาษี หรือสิทธิประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับประชาชนและภาคเอกชนที่มีส่วนร่วม
- 1.2 กรุงเทพมหานครควรสนับสนุนการนำแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) มาใช้ร่วมกับเทคโนโลยีทันสมัย เช่น ระบบรับคืนขยะ การรีไซเคิลครบวงจร และการอัพไซเคิล เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ขยะ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ พร้อมทั้งพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อวิเคราะห์และติดตามผลการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ
- 1.3 กรุงเทพมหานครและสำนักงานเขตกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร ควรกำหนดนโยบายด้านการจัดการขยะที่เชื่อมโยงกับบริบทพื้นที่และปริมาณขยะจริง พร้อมจัดสรร

งบประมาณและทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ระบบจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทางดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน 2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 2.1 กรุงเทพมหานครและสำนักงานเขตกลุ่มเขตกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร ควรพัฒนาระบบการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทางอย่างชัดเจน ครอบคลุมการคัดแยก การเก็บรวบรวม และการรีไซเคิล พร้อมจัดหาภาชนะและพื้นที่รองรับขยะอย่างเพียงพอ 2.2 กรุงเทพมหานครและสำนักงานเขตกลุ่มเขตกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ ชุมชน ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อสร้างเครือข่ายการจัดการขยะและกระตุ้นจิตสำนึกในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง 2.3 กรุงเทพมหานครและสำนักงานเขตกลุ่มเขตกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร จัดทำกิจกรรมรณรงค์และอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนทุกช่วงวัย รวมถึงการใช้สื่อประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทางเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 2.4 กรุงเทพมหานครและสำนักงานเขตกลุ่มเขตกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร ควรสนับสนุนผู้นำชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงนโยบายรัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริงและยั่งยืนในพื้นที่ 3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 3.1 ควรขยายการเก็บข้อมูลไปยังประชาชนและชุมชนในเขตกรุงเทพฯ ทั้งหมด เพื่อเปรียบเทียบแนวปฏิบัติและผลลัพธ์การจัดการขยะระหว่างพื้นที่ 3.2 แนะนำให้วิจัยด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการขยะ เช่น การใช้เทคโนโลยีรีไซเคิลขั้นสูงหรือระบบดิจิทัลในการติดตามขยะ เพื่อพัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน 3.3 ควรพิจารณาศึกษาปัจจัยจิตสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมคัดแยกขยะของประชาชน เพื่อออกแบบมาตรการสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม. (2567). *Save โลกด้วยวิถี 3Rs : Reduce Reuse Recycle*. กรุงเทพฯ: กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม.
- กิตติยา โตะทอง. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะของชุมชนในเขตเมืองกรณีศึกษา ชุมชนมัสยิดสุวรรณภูมิ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รัชใช้สังคม*, 8(1), 147–161.

- ชฎาพร ยางเงิน. (2568). การศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเทศบาลร่วมใจสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. *Journal of Academic and Research in Social Sciences*, 1(1), 1-9.
- ชัยนันท์ธรณ์ ขาวงาม. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลวังพร้าว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 18(2), 13-30.
- ชุตिकाญจน์ โคตมี, เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา และวัชรินทร์ สุทธิศัย. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลสมเด็จะจังหวัดกาฬสินธุ์. *Journal of Modern Learning Development*, 8(6), 145-163.
- จิตติมา ตั้งประเสริฐ. (2566). รูปแบบการจัดการขยะพลาสติกในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ: ศึกษาการจัดการขยะในระดับสากล. ใน *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภัทรารีย์ ปัญญากุลวัฒน์. (2568). ผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการขยะของสำนักงานเขต ในกรุงเทพมหานคร. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 3(4), 859-876.
- วัลลภ แจ่มเหตุผล. (2564). แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษา สำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, ฉบับพิเศษ ครบรอบ 15 ปี มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ (ธันวาคม 2564), 262-275.
- สายัน เผื่อยา. (2565). ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะพลาสติกในจังหวัดสมุทรปราการตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน. *วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน*, 4(3), 195-209.
- สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. (2567). ข้อมูลปริมาณมูลฝอยที่จัดเก็บได้ ปีงบประมาณ 2567 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2566 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2567 (รวม 366 วัน). กรุงเทพฯ: สำนักสิ่งแวดล้อม.
- สิริ พรอินทรจุฑกุล และสมจิต ขอนวงศ์. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตำหนักธรรม อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่. *Journal of Lanna Societies*, 1(2), 9-25.

สุพัตรา ใจเหมาะ และคณะ. (2566). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3Rs หมู่ที่ 7 บ้านทับจาก ตำบลทุ่งกระปือ อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

อมรรัตน์ คำโค, กิตติพงษ์ แสนกาวิ และพัชรียา พองจันทา. (2568). ภาวะผู้นำสมัยใหม่เพื่อส่งเสริมสร้างนโยบายการกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 8(4), 342–351.

Coombs, W. T. (2010). Sustainability: A New and Complex “Challenge” for Crisis Managers. *International Journal of Sustainable Strategic Management*, 2(1), 4-16.

Sellnow, T. L., & Seeger, M. W. (2013). *Theorizing Crisis Communication*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

The World Bank. (2012). *What a waste: A global review of solid waste management*. Washington: Urban Development & Local Government Unit.

ทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชี
ของผู้ปฏิบัติงาน งานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชี
ภาครัฐในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา^{*}
DIGITAL TECHNOLOGY SKILLS AND PROFESSIONAL ACCOUNTING
COMPETENCIES OF FINANCIAL AND ACCOUNTING OFFICERS
INFLUENCING THE QUALITY OF PUBLIC SECTOR ACCOUNTING IN
VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF
THE VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION

อัมรา นามแก้ว¹ และ กัลยาภรณ์ ปานมะเร็ง²

Amara Namkeaw¹ and Kalyaporn Panmaroeng²

¹⁻²หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

¹⁻²Master of Accountancy School of Accountancy Sripatum University, Thailand

Corresponding Author's Email: ao_y_sang@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 12 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 13 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 15 สิงหาคม 2568

Received 12 August 2025; Revised 13 August 2025; Accepted 15 August 2025

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับทักษะการใช้เทคโนโลยียุคดิจิทัล
สมรรถนะวิชาชีพการบัญชี ของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชี และระดับคุณภาพการ
บัญชีภาครัฐในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และเพื่อศึกษาผลของ

Citation:

^{*} อัมรา นามแก้ว และ กัลยาภรณ์ ปานมะเร็ง. (2568). ทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชี
ของผู้ปฏิบัติงาน งานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การอาชีวศึกษา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 106-124.

Amara Namkeaw and Kalyaporn Panmaroeng. (2025). Digital Technology Skills And Professional Accounting
Competencies Of Financial And Accounting Officers Influencing The Quality Of Public Sector Accounting In
Vocational Education Institutions Under The Office Of The Vocational Education Commission.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 106-124.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ทักษะการใช้เทคโนโลยียุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีที่มีต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปฏิบัติงานการเงินและงานบัญชีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 208 ท่าน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยคำนึงถึงโอกาสและความน่าจะเป็น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม มีจำนวนทั้งหมด 21 ข้อ คุณภาพของเครื่องมือตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้เทคนิคการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา หรือวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence : IOC) โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลจากการวิเคราะห์ค่า IOC พบว่า ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ $IOC > 0.50$ ผลการศึกษาพบว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยียุคดิจิทัล ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีที่มีต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐโดยรวม พบว่า สมรรถนะวิชาชีพการบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยสถิติที่ใช้ในการสถิติเชิงพรรณนา ซึ่งวิเคราะห์แจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และในการวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรตามวิธีการของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อให้ได้ผลทางสถิติออกมา

คำสำคัญ: ทักษะการใช้เทคโนโลยี, สมรรถนะวิชาชีพการบัญชี, คุณภาพการบัญชีภาครัฐ

Abstract

This independent study aimed to investigate the levels of digital technology skills and professional accounting competencies among financial and accounting personnel, as well as the quality of public sector accounting in vocational education institutions under the Office of the Vocational Education Commission (OVEC). Additionally, the study examined the effects of digital technology skills and professional accounting competencies on the quality of public sector accounting within these institutions. The sample consisted of 208

financial and accounting officers working in vocational education institutions affiliated with OVEC. A probability sampling method was employed to ensure representativeness. The research instrument used for data collection was a questionnaire, which comprised two main sections: demographic information and respondents' perceptions regarding the independent and dependent variables. The questionnaire contained a total of 21 items. The instrument's content validity was assessed using the Index of Item-Objective Congruence (IOC), evaluated by three experts. The results indicated that all items met the required criteria, with IOC values exceeding 0.50. The findings revealed that digital technology skills had a statistically significant positive effect on the overall quality of public sector accounting at the 0.05 significance level. Similarly, professional accounting competencies were found to have a statistically significant positive impact on the overall quality of public sector accounting at the same significance level. Descriptive statistics were employed to analyze frequency, percentage, mean, and standard deviation (S.D.). Pearson's correlation coefficient was used to examine the relationships between variables, and multiple regression analysis was conducted to determine the predictive influence of the independent variables on the dependent variable.

Keywords: Digital Competency, Accounting Professional Competency, Accounting Quality

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) หรือ “กรมอาชีวศึกษา” (เดิม) เป็นหน่วยงานภาครัฐได้จัดตั้งขึ้นจากแนวคิดการจัดการศึกษา อาชีพได้มีมาตั้งแต่ยุคสมัยที่ประเทศไทยเริ่มมีอาชีพหัตถกรรมมากขึ้นนอกเหนือไปจากอาชีพกสิกรรมการอาชีวศึกษาเริ่มอย่างเป็นระบบเมื่อได้รับการบรรจุในโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 เป็นการศึกษาพิเศษซึ่งหมายถึง การเรียนวิชาเฉพาะ เพื่อให้เกิดความชำนาญ โดยในปี พ.ศ. 2452 การจัดการศึกษา ได้

แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ โรงเรียนสามัญศึกษา และโรงเรียนวิสามัญศึกษาสอนวิชาเพื่อออกไปประกอบอาชีพ แผนการศึกษาแห่งชาติ ได้มีผลต่อการกำหนดการศึกษาอาชีพให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 ได้กำหนดว่าวิสามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาชีพซึ่งจัดให้เหมาะสมกับภูมิประเทศ เช่น กสิกรรม หัตถกรรม และพาณิชยกรรม เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับประกอบ การเกษตรกรรมและ อุตสาหกรรมต่าง ๆ และในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2479 ได้ปรากฏคำว่า “อาชีวศึกษา” เป็นครั้งแรกในระบบการศึกษาของประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ อาชีวศึกษา ขั้นต้นกลาง และขั้นสูง โดยรับนักเรียนจากโรงเรียนสามัญศึกษาของทุกระดับประโยค (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2568)

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานของภาครัฐ การบัญชีในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจึงต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีที่ต้องมีทักษะการใช้เทคโนโลยีและสมรรถนะวิชาชีพที่ทันสมัย เพื่อให้การจัดการบัญชีภาครัฐมีคุณภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ (จิระภา ยะโส, สลักจิต นิลผาย และอัครวิทย์ รอบคอบ, 2024)

การศึกษาคครั้งนี้ในยุคดิจิทัลการบัญชีภาครัฐในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยี โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีที่ต้องมีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และสมรรถนะวิชาชีพด้านบัญชีที่ทันสมัย ทักษะดิจิทัลช่วยเพิ่มความแม่นยำและความโปร่งใสในการจัดทำบัญชี ขณะที่สมรรถนะวิชาชีพช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบราชการอย่างถูกต้อง ทั้งสองปัจจัยนี้ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการบัญชีภาครัฐ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านี้จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาบุคลากรและยกระดับการบริหารจัดการทางการเงินในสถานศึกษาอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัย

ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายจึงมีการจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ ปัจจุบันการจัดทำบัญชีและรายงานการเงินของส่วนราชการได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่ดำเนินการผ่านระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐ แบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นระบบบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ ซึ่งเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการปฏิบัติงานด้านการเงินการคลังประกอบกับระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน และการนำเงินส่งคลัง พ.ศ. ๒๕๖๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้มีการกำหนดให้การ

จ่ายเงิน การรับเงิน และการนำเงินส่งคลังของส่วนราชการต้องดำเนินการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ตามหลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติที่กระทรวงการคลังกำหนด และกระทรวงการคลังได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติดังกล่าว (กรมบัญชีกลาง, 2568)

จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง ทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพ การบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย (1) ทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ได้แก่ ทักษะการใช้ระบบ New GFMS Thai ทักษะการใช้โปรแกรมสำนักงาน ทักษะด้านความปลอดภัยไซเบอร์ ทักษะการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี ทักษะการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล และ (2) สมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชี ได้แก่ ความรู้ทางบัญชีและภาษีอากรการบันทึบบัญชีและจัดทำรายงาน การวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ความรู้ด้านกฎหมายและระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งทำการศึกษากับผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยผลการศึกษาที่ได้จะใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการกำหนดแนวทาง วิธีการ และพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านการเงินและการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

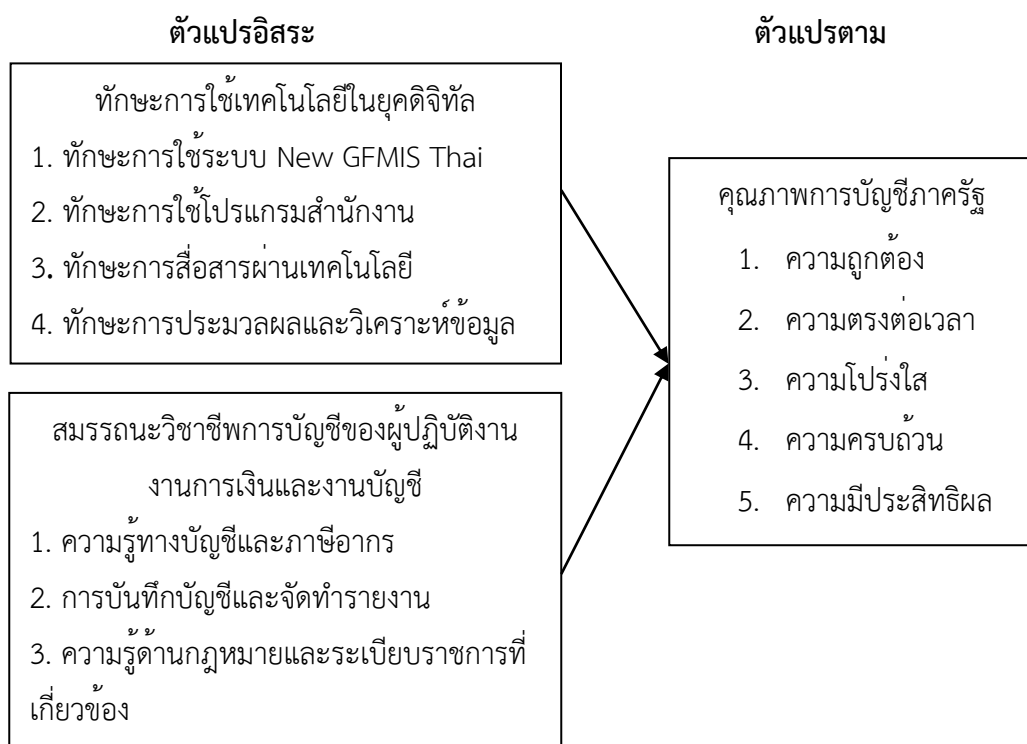
เพื่อศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยียุคดิจิทัล สมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

ทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล และสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชี ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

วีไลรัตน์ เพ็ชรหิัง.(2564) ศึกษาสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชี และการตรวจสอบภายในภาคราชการ ที่มีผลต่อคุณภาพการประเมินการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาอาชีวศึกษารัฐบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาสมรรถนะของ ผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชี ที่มีผลต่อคุณภาพการประเมินการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐ ของสถานศึกษา อาชีวศึกษารัฐบาล สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการอาชีวศึกษา และ 2.ศึกษาการตรวจสอบภายในภาคราชการที่มีผลต่อคุณภาพการประเมินการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาอาชีวศึกษารัฐบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชี และการตรวจสอบภายในภาคราชการที่มีผลเชิงบวกต่อคุณภาพการประเมินการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชี ประกอบไปด้วย ด้านความรู้ ความสามารถ ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้านจริยธรรม ในการปฏิบัติงานด้านทัศนคติในวิชาชีพบัญชี และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการตรวจสอบภายในภาคราชการ ประกอบไปด้วย การตรวจสอบการเงินและบัญชี การตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนดการตรวจสอบการบริหาร การตรวจสอบการดำเนินงาน การตรวจสอบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการตรวจสอบพิเศษ มีผลเชิงบวกต่อคุณภาพการประเมินการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐ

พรธิดา เนตรพรมราช และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธิ์ (2567) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการบัญชี ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี และด้านความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างบุคคล และ 2) การบริหารงานด้านการเงินและบัญชี ด้านความถูกต้อง ตามระเบียบราชการ ด้านการรับเงิน ด้านการจ่ายเงิน และเก็บรักษาเงิน และด้านการจัดทำรายงานทางการเงิน ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐ ของกรมควบคุมโรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 คุณภาพของการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐ ของกรมควบคุมโรค ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มาจากปัจจัยในหลาย ๆ ด้านทั้งในเรื่องของคุณลักษณะของผู้ที่ปฏิบัติงาน ด้านการเงินและบัญชี และการบริหารงานด้านการเงินและบัญชีของฝ่ายบริหารของหน่วยงาน ดังนั้น หน่วยงานจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน รวมถึงตัวบุคคลของผู้ปฏิบัติงานเอง จะต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ เพื่อปรับตัวให้กับสภาพแวดล้อมหรือลักษณะของการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน

ชลมาศ เทียบคุณ (2562) ได้ศึกษาถึงสมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางการบัญชีของนักบัญชีในเขตภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักบัญชีที่เป็นสมาชิกขึ้นทะเบียนกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้าใน 14 จังหวัดภาคใต้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ จำนวน 400 คน วิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งทำการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน วิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันและวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามด้วยระดับนัยสำคัญ 0.05พบว่าสมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการคิดวิเคราะห์ ด้านความรู้เทคนิค ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางบัญชี ด้านการติดตั้งโปรแกรม ด้านการประมวลผลรายการค้า ด้านการจัดทำสารสนเทศ ด้านการแลกเปลี่ยนโยกย้ายข้อมูลระหว่างระบบบัญชีแยกประเภทและระหว่างโปรแกรม

สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีและการตรวจสอบภายใน พบว่า ความรู้ ทักษะ จริยธรรม ทักษะคิด และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการตรวจสอบภายในหลายมิติ ล้วนส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพการประเมินงานบัญชีของสถานศึกษาอาชีวศึกษารัฐบาลโดยการมีบุคลากรที่มีสมรรถนะรอบด้านและระบบตรวจสอบภายในที่มีประสิทธิภาพ ช่วยยกระดับความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของการประเมินผลบัญชีภาครัฐ คุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงาน และการบริหารงานบัญชี พบว่า ความรู้ทางบัญชี จรรยาบรรณ IT และการสื่อสาร รวมถึงการบริหารงานด้านการเงินตามระเบียบราชการ มีผลต่อคุณภาพการประเมินผลบัญชีของกรมควบคุมโรค โดยการพัฒนาศักยภาพและระบบบริหารงานบัญชีอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของนักบัญชี พบว่า ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ ความรู้เทคนิค IT และการสื่อสาร มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการใช้โปรแกรมบัญชีสำเร็จรูป โดยการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้การทำงานบัญชีเป็นระบบมากขึ้น ลดข้อผิดพลาดและเพิ่มความเร็วในการจัดการข้อมูล บุคลากรด้านบัญชีภาครัฐที่มีสมรรถนะรอบด้านทั้งในด้านวิชาชีพ การสื่อสาร จริยธรรม และเทคโนโลยี รวมถึงการมีระบบตรวจสอบ และการบริหารจัดการที่ดี จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของการประเมินผล การปฏิบัติงานบัญชีในหน่วยงานภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

การอาชีวศึกษา โดยมีการออกแบบเครื่องมือในการวิจัยด้วยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน ประกอบด้วยข้อคำถาม 53 ข้อ คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูล ด้านประชากรศาสตร์ และข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และในตอนที่ 2 ถึงตอนที่ 4 จะใช้มาตรวัดแบบประมาณค่า (Rating Scale) เป็นการวัดแบบเรียงลำดับ (Ordinal Scale) ของลิเคิร์ต รายละเอียดดังนี้ ตอนที่ 2 แบบสอบถาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็น ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงาน ตอนที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการบัญชีภาครัฐ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียด ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

การสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษารายละเอียดที่เกี่ยวข้องของการรวบรวมข้อมูลทั้ง แนวความคิด ทฤษฎี หลักการวิธีการเกี่ยวกับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2. นำผลการศึกษาข้อที่ 1 มาสร้างแบบสอบถามโดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน โดยพิจารณาเนื้อหาให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย 3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาตามกรอบแนวคิดเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความครบถ้วน และครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัยแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามอาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

การหาคุณภาพเครื่องมือ

1. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้เทคนิคการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence : IOC) (สุวิมล ติรกานันท์, 2543) ซึ่งค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามรายข้อที่คัดเลือกมาใช้วิจัยในครั้งนี้ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.53 ถึง 1 และค่าความตรง (validity) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1.1. นำเครื่องมือวิจัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ให้คะแนนความคิดเห็นของข้อคำถามแต่ละข้อ โดยกำหนดคะแนนความคิดเห็น ดังนี้

(1) นำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้สูตร IOC ซึ่งมีสูตรคำนวณดังนี้ (Rovinelli & Hambleton, 1977)

(2) พิจารณาข้อที่มีค่า IOC = 0.50 เป็นข้อคำถามที่ใช้ได้

(3) ถ้าข้อคำถามใดมีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ข้อคำถามนั้นตัดออกไป หรือนำไปปรับปรุงแก้ไขใหม่

1.2. ปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 คน

1.3. ผลจากการวิเคราะห์ค่า IOC พบว่า ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ IOC > 0.50

2. จัดพิมพ์แบบสอบถามเพื่อนำไปทดลองใช้เพื่อหาค่าความเที่ยง (reliability) ของแบบสอบถามโดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น และผ่านการตรวจสอบเชิงโครงสร้างและเชิงเนื้อหาแล้วไปทดลองใช้กับตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล (informants) ที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับผู้ให้ข้อมูลที่จะใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับนักบัญชีในประเทศไทยที่ไม่ได้ถูกสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 40 ราย เพื่อนำมาตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถามโดยใช้สูตรการหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามจากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบัทรวมทั้งฉบับ ซึ่งได้เท่ากับ 0.97 เกินเกณฑ์ 0.70 ถือว่าข้อคำถามมีความเชื่อมั่นสามารถนำไปเก็บกับกลุ่มตัวอย่างได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อทำการค้นคว้าอิสระจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 208 แห่ง 2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม พร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อตอบแบบสอบถามการวิจัย เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ไปเก็บรวบรวมแบบสอบถามจำนวน 208 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมากำหนดเป็นประเด็นในการดำเนินการขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของการตอบแล้วนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมดไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และดำเนินการวิเคราะห์

ข้อมูล โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) โดยวิเคราะห์ ดังนี้ ข้อมูลส่วนที่ 1 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล โดยวิเคราะห์แจกแจงความถี่ และร้อยละ ข้อมูลส่วนที่ 2 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับระดับความเห็นเกี่ยวกับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยทำการวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลส่วนที่ 3 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับระดับความเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยทำการวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลส่วนที่ 4 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับระดับความเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยทำการวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ตามวิธีการของเพียร์สัน (Person's correlation coefficient) โดยแปลความหมายค่าสหสัมพันธ์ตามเกณฑ์ (Hinkle D.E. 1998, p. 108) 3. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยการหาค่าสมการถดถอย และหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ผลการวิจัย

1. ระดับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล และสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงาน งานการเงินและงานบัญชี ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยภาพรวม

ตารางที่ 1 แสดงระดับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล และสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงาน งานการเงินและงานบัญชี ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยภาพรวม

	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	อันดับ
ทักษะการใช้ระบบ New GFMS Thai	4.51	.47	มากที่สุด	4
ทักษะการใช้โปรแกรมสำนักงาน	4.36	.52	มาก	8
ทักษะการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี	4.52	.45	มากที่สุด	3
ทักษะการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล	4.23	.63	มาก	11
ความรู้ทางบัญชีและภาษีอากร	4.31	.58	มาก	9
การบันทึกบัญชีและจัดทำรายงาน	4.49	.55	มาก	6
ความรู้ด้านกฎหมายและระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง	4.33	.51	มาก	10
ความถูกต้อง	4.31	.48	มาก	9
ความตรงต่อเวลา	4.58	.48	มากที่สุด	1
ความโปร่งใส	4.50	.44	มากที่สุด	5

ตารางที่ 1 แสดงระดับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล และสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงาน งานการเงินและงานบัญชี ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยภาพรวม (ต่อ)

	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	อันดับ
ความครบถ้วน	4.41	.50	มาก	7
ความมีประสิทธิภาพ	4.57	.52	มากที่สุด	2
รวม	4.43	0.40	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล และสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงาน งานการเงินและงานบัญชี ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย=4.43, S.D.=0.40 เมื่อจำแนกเป็นรายด้านตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ความตรงต่อเวลา ความมีประสิทธิภาพ ทักษะการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี ทักษะการใช้ระบบ New GFMS Thai ความโปร่งใส การบันทึกบัญชีและจัดทำรายงาน ความครบถ้วนค่าเฉลี่ย ทักษะการใช้โปรแกรมสำนักงาน ความรู้ทางบัญชีและภาษีอากร ความถูกต้องค่าเฉลี่ยความรู้ด้านกฎหมายและระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง ทักษะการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล และพบว่า ความตรงต่อเวลามีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ 4.58 (S.D.=0.40)

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบสมมติฐานทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงาน งานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยภาพรวม

Variable	Beta	t-value	Sig.
(Constant)		-.991	.323
ทักษะการใช้ระบบ New GFMS Thai	.038	.531	.596
ทักษะการใช้โปรแกรมสำนักงาน	-.170	-1.539	.125
ทักษะการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี	.222	3.118	.002*

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบสมมติฐานทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงาน งานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยภาพรวม (ต่อ)

Variable	Beta	t-value	Sig.
ทักษะการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล	-.325	-2.384	.018*
ความรู้ทางบัญชีและภาษีอากร	.922	11.469	.000*
การบันทึกบัญชีและจัดทำรายงาน	-.223	-2.503	.013*
ความรู้ด้านกฎหมายและระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง	-.373	-4.440	.000*
หมายเหตุ: n=208, R=, Adjusted R ² =0.491, SE _{EST} =0.65099, F=29.559			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงาน งานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยภาพรวม ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการใช้ระบบ New GFMS Thai ทักษะการใช้โปรแกรมสำนักงาน ทักษะการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี ทักษะการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ความรู้ทางบัญชีและภาษีอากร การบันทึกบัญชีและจัดทำรายงาน ความรู้ด้านกฎหมายและระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง มีค่าอิทธิพลเชิงบวกต่อ

คุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (Beta ของ Standardized Coefficients) เท่ากับ $-.373$ $-.325$ $-.223$ $-.170$ $.038$ $.222$ และ $.922$ ตามลำดับ โดยมีระดับนัยสำคัญของการทดสอบ Sig เท่ากับ $.000^*$ $.000^*$ $.002^*$ $.013^*$ $.018^*$ $.125$ $.596$ ตามลำดับ ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้คือ $.05$ (Sig. = $.000 < .05$) แสดงให้เห็นว่าทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงาน งานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปอภิปรายผล โดยมีประเด็น ดังนี้

ทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย ทักษะการใช้ระบบ New GFMS Thai ทักษะการใช้โปรแกรมสำนักงาน ทักษะการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี ทักษะการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จึงยอมรับสมมติฐาน หมายความว่า ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานภาครัฐ ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐ โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่อยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งพบว่าทักษะการใช้ระบบ New GFMS Thai ช่วยให้การจัดการงบประมาณ การเบิกจ่าย และรายงานผลการใช้เงินเป็นระบบมากขึ้น ทักษะการใช้โปรแกรมสำนักงาน เช่น Excel และ Word ช่วยในการจัดทำเอกสารบัญชีและวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ทักษะการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี เช่น การใช้อีเมล แพลตฟอร์มประชุมออนไลน์ ช่วยให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและชัดเจน ทักษะการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ช่วยให้ผู้สามารถวิเคราะห์งบประมาณและวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ ผลการศึกษายอมรับสมมติฐานว่าทักษะเทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลเชิงบวก ต่อคุณภาพของการดำเนินงานด้านบัญชีภาครัฐในสถานศึกษาอาชีวศึกษา โดยการเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการตรวจสอบได้ของข้อมูลบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ พวงทอง วังราษฎร์ และปิยะดา เนตรสุวรรณ. (2567) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล พบว่าปัจจัยด้านการพัฒนาทักษะนักบัญชี ปัจจัยด้านยอมรับเทคโนโลยี ปัจจัยด้านความทันสมัยของเทคโนโลยีส่งผลต่อเชิงบวกด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน และด้านคุณภาพของงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ahmed Al-Dmour A. (2018) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นเชิงประจักษ์ว่าความน่าเชื่อถือของระบบสารสนเทศทางการบัญชี จะขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติงานที่เป็นไปตามกรอบการทำงานของ SysTrust และส่งผลให้มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพของการรายงานทางการเงินเป็นสื่อกลางความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ

สมรรถนะวิชาชีพการบัญชี ประกอบด้วย ความรู้ทางบัญชีและภาษีอากร การบันทึกบัญชีและจัดทำรายงาน ความรู้ด้านกฎหมายและระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จึงยอมรับสมมติฐาน หมายความว่า ในบริบทของการจัดการบัญชีภาครัฐที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ สมรรถนะวิชาชีพของบุคลากรด้านบัญชีจึงเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐโดยเฉพาะในสถานศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ ความรู้ทางบัญชีและภาษีอากรช่วยให้สามารถดำเนินงานด้านบัญชีอย่างถูกต้องตามหลักวิชาชีพและระเบียบของทางราชการ การบันทึกบัญชีและการจัดทำรายงาน ช่วยส่งเสริมความแม่นยำของข้อมูล และความน่าเชื่อถือของการนำเสนอรายงานทางการเงิน ความรู้ด้านกฎหมายและระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสนับสนุนการยอมรับสมมติฐานว่าสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐ โดยช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความถูกต้อง และความโปร่งใสในการจัดการบัญชีของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลรัตน์ เพ็ชรหิัง (2564) พบว่าสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐมีผลเชิงบวกต่อคุณภาพการประเมินการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รังสิยา พิทักษ์ศรี และ สุธิตาภรณ์ สันจรรย์ศักดิ์ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการบัญชีของกรมการเงินกลาโหม พบว่าสมรรถนะนักบัญชีส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการบัญชีของกรมการเงินกลาโหม

องค์ความรู้ใหม่

การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบบัญชีดิจิทัล การนำระบบบัญชีอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government Accounting) มาใช้ในสถานศึกษาเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและลดข้อผิดพลาด การใช้ระบบ ERP (Enterprise Resource Planning) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลการเงิน การจัดซื้อ และการบริหารงบประมาณอย่างเป็นระบบ ทักษะดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติงานบัญชี การใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูล เช่น Excel ขั้นสูง, Power BI, Tableau เพื่อจัดทำรายงานที่มีประสิทธิภาพความเข้าใจด้านความปลอดภัยไซเบอร์ เพื่อปกป้องข้อมูลทางการเงินของสถานศึกษา การใช้ระบบคลาวด์ในการจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูลบัญชีอย่างปลอดภัยและสะดวก สมรรถนะวิชาชีพการบัญชีในบริบทภาครัฐ ความรู้ด้านกฎหมายและระเบียบการเงินการคลังของราชการ เช่น พ.ร.บ.การบัญชี, ระเบียบกระทรวงการคลัง ทักษะการวางแผนงบประมาณ การควบคุมการใช้จ่าย และการจัดทำรายงานทางการเงินที่ตรวจสอบได้ ความสามารถในการสื่อสารข้อมูลทางการเงินกับผู้บริหารและหน่วยงานตรวจสอบ ผลกระทบต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐ การเพิ่มความแม่นยำและความน่าเชื่อถือของข้อมูลบัญชี การลดความเสี่ยงจากการทุจริตและความผิดพลาดในการจัดทำบัญชี การสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายของสถานศึกษาอย่างมีข้อมูลรองรับ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลและสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีที่ส่งผลต่อคุณภาพการบัญชีภาครัฐของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะผลที่ได้จากการศึกษา แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อให้ได้รับรู้ถึงทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล และสมรรถนะวิชาชีพการบัญชีของผู้ปฏิบัติงานงานการเงินและงานบัญชีที่ คุณภาพการบัญชีภาครัฐ โดยใช้ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ที่ได้เป็นข้อมูลในการสนับสนุนโดยมีข้อเสนอแนะอยู่ 2 ลักษณะ ประกอบด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรมีการพัฒนาแนวทางการอบรมและพัฒนาทักษะผู้ปฏิบัติงาน โดยมีการจัดทำหลักสูตรอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสมรรถนะทางบัญชี โดยอิงจากผลการวิจัย
2. ควรนำผลวิจัยไปปรับปรุงระบบบริหารงานบัญชีในสถานศึกษา โดยพัฒนาโมเดลการปฏิบัติงานบัญชีโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น e-Government, e-Finance

เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงระบบงานและคู่มือปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน 3. ควรจัดทำกรอบสมรรถนะ เพื่อพัฒนารอบสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐ โดยใช้ตัวชี้วัดจากงานวิจัย และใช้เป็นแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงาน หรือเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก/เลื่อนตำแหน่ง 4. ควรเสริมสร้างคุณภาพบัญชีภาครัฐในสถานศึกษา โดยการนำแนวทางจากผลวิจัย ไปพัฒนาเครื่องมือประเมินคุณภาพการบัญชี และเสนอให้นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในแผนกลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษา **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. การวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่อความโปร่งใส ในการบัญชีภาครัฐโดยศึกษาว่าการนำระบบเทคโนโลยี เช่น Blockchain หรือระบบบัญชีอิเล็กทรอนิกส์ มีผลต่อการตรวจสอบและความน่าเชื่อถือของข้อมูลบัญชีอย่างไร หรือวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการใช้เทคโนโลยีกับระดับความโปร่งใสที่ได้รับการประเมิน ในหน่วยงานการศึกษา 2. การพัฒนารูปแบบการจัดการองค์ความรู้สำหรับผู้ปฏิบัติงานบัญชีในยุคดิจิทัล โดยวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดเก็บและถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Management) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสนับสนุน เช่น ระบบคลังความรู้ออนไลน์ หรือ AI เพื่อช่วยในงานบัญชี 3. การศึกษาแนวทางการปรับตัวของบุคลากรบัญชีในสถานศึกษาต่อการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัล เน้นการวิจัยในเชิงพฤติกรรมองค์กร เช่น ความตระหนักรู้ทางดิจิทัล (Digital Literacy) ความเต็มใจในการปรับใช้เทคโนโลยีใหม่ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับคุณภาพงานบัญชีที่เกิดขึ้นจริง 4. การประเมินผลการใช้ระบบบัญชีอิเล็กทรอนิกส์ในสถานศึกษา เปรียบเทียบประสิทธิภาพของสถานศึกษาที่ใช้ระบบบัญชีแบบดั้งเดิม กับสถานศึกษาที่เปลี่ยนมาใช้ระบบอัตโนมัติหรือดิจิทัลวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในระยะยาว 5. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะดิจิทัลของผู้ปฏิบัติงานกับการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลทางการเงิน เน้นคุณธรรม จริยธรรม และความโปร่งใสของการทำบัญชีในภาครัฐ และเสนอเครื่องมือวัดความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ

เอกสารอ้างอิง

กรมบัญชีกลาง. (2567). *แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของกรมบัญชีกลาง พ.ศ. 2557-2561*. เรียกใช้เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.cgd.go.th>

- จีระภา ยะโส, สลักจิต นิลผาย และอัครวิชช์ รอบคอบ. (2024). ผลกระทบของสมรรถนะนักบัญชียุคดิจิทัลที่มีต่อคุณภาพของรายงานทางบัญชีภาครัฐ : สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 6(4), 60–71.
- ชลมาศ เทียบคุณ. (2562). *สมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางการบัญชีของนักบัญชีในเขตภาคใต้*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- พรธิดา เนตรพรมราช และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธิ์ (2567). คุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี และการบริหารงาน ด้านการเงินและบัญชี ที่มีผลต่อคุณภาพการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐของกรมควบคุมโรค. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 7(2), 355–370.
- พวงทอง วัชรราชกูร์ และปิยะดา เนตรสุวรรณ. (2567). ปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 34(1), 1–16.
- รังสิยา พิทักษ์ศรี และ ฐิตาภรณ์ สีนจัญญศักดิ์. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านการบัญชี ของกรมการเงินกลาโหม. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 17(2), 42–55.
- วิไลรัตน์ เพ็ชรหึง. (2564) *สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีและการตรวจสอบภายในภาคราชการที่มีผลต่อคุณภาพการประเมินการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาอาชีวศึกษารัฐบาลสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. Sripatum University. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2568). ประวัติความเป็นมา. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.vec.go.th>
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2543). *การประเมินโครงการ: แนวทางสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Al-Dmour, A. (2018). The impact of the reliability of the accounting information system upon the business performance via the mediating role of the quality offinancial reporting. *The International Journal of Accounting and Business Society*, 26(1), 78-111.

Hinkle, D.E, William ,W. and Stephen G. J. (1998). *Applied Statistics for the Behavior Sciences*. 4th ed. New York : Houghton Mifflin.

Rovinelli, R.J. and Hambleton, R.K. (1977) On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion-Referenced Test Item Validity. *Tijdschrift Voor Onderwijs Research*, 2, 49-60.

แนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหาพฤติกรรมการใช้
ความรุนแรง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี*

GUIDELINES FOR SUPPORTING AND ASSISTING LOWER SECONDARY
STUDENTS WITH VIOLENT BEHAVIOR ISSUES IN SCHOOLS UNDER
THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE IN SARABURI

นิจกมล แดงดง¹ และ ปันณธร หอมบุญมา²

Nijkamon Daengdong¹ and Pannathorn Hombunma²

¹⁻²รัฐศาสตรมหาบัณฑิต อาชีววิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

¹⁻²Master of Political Science Program in Criminology, Justice Administration and Society, Graduate School,
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: nijkamon1203@gmail.com

วันที่รับบทความ : 18 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 23 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 25 สิงหาคม 2568

Received 18 August 2025; Revised 23 August 2025; Accepted 25 August 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง 2) ศึกษาระดับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง และ 3) หาแนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยกลุ่ม

Citation:

* นิจกมล แดงดง และ ปันณธร หอมบุญมา. (2568). แนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 125-140.

Nijkamon Daengdong and Pannathorn Hombunma. (2025). Guidelines For Supporting And Assisting Lower Secondary Students With Violent Behavior Issues In Schools Under The Secondary Educational Service Area Office In Saraburi. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 125-140.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสระเบบุรี จำนวน 21 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกแบบเจาะจง จากนักเรียน กลุ่มดังกล่าวทั้งหมด จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบ ความตรงเชิงเนื้อหาและมีค่าความเชื่อมั่นสูง เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อพฤติกรรมรุนแรงประกอบด้วยปัจจัยภายใน เช่น โรคประจำตัว สภาวะอารมณ์ไม่ คงที่ การควบคุมตนเองต่ำ ปัจจัยด้านครอบครัว เช่น การใช้ความรุนแรงในครอบครัว การขาด ความอบอุ่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม เช่น การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมรุนแรง อิทธิพล จากกลุ่มเพื่อนและสื่อ และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การพบเห็นเหตุการณ์รุนแรงในโรงเรียน หรือชุมชน พฤติกรรมรุนแรงที่พบบ่อยที่สุดคือ การทำร้ายร่างกาย รองลงมาคือการทำลาย ทรัพย์สิน การใช้วาจารุนแรง และการกลั่นแกล้งผ่านสื่อออนไลน์ ผลการศึกษายังพบว่า เพศที่ อยู่อาศัย และอาชีพของผู้ปกครองมีผลต่อทัศนคติต่อพฤติกรรมรุนแรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับ นักเรียน เสริมทักษะชีวิต การมีส่วนร่วมของครอบครัว การรณรงค์รู้เท่าทันสื่อ การออกแบบ พื้นที่เรียนให้ปลอดภัย และการดูแลใกล้ชิดจากครูและผู้ปกครอง

คำสำคัญ: พฤติกรรมการใช้ความรุนแรง, ปัจจัยด้านครอบครัว, ปัจจัยทางสังคม

Abstract

This research aimed to 1) study the factors causing violent behavior, 2) study the level of violent behavior, and 3) find guidelines for supporting and assisting lower secondary students with violent behavior issues in schools under the Secondary Educational Service Area Office in Saraburi. This was a mixed-methods research. The sample group consisted of 200 lower secondary students from 21 schools under the Secondary Educational Service Area Office in Saraburi, selected by a purposive sampling method from the total population of these students. The instrument used was a questionnaire that had undergone content validity checks and had high reliability. Both quantitative and qualitative data were collected. The data was analyzed using

descriptive statistics and hypothesis testing. The research findings revealed that factors influencing violent behavior included internal factors such as congenital diseases, unstable emotional states, and low self-control; family factors such as domestic violence, lack of warmth, and economic problems; social factors such as associating with violent friends, and influence from peer groups and media; and environmental factors such as witnessing violent incidents in school or the community. The most common violent behavior was physical assault, followed by property damage, verbal abuse, and cyberbullying. The study also found that gender, living situation, and parents' occupation had a statistically significant effect on attitudes toward violent behavior at the 0.05 level. The recommendations from the research pointed to the necessity of building good relationships with students, enhancing life skills, promoting family involvement, raising media literacy awareness, designing safe learning spaces, and providing close supervision from teachers and parents.

Keywords: Violent Behavioral, Family Factors, Social Factor

บทนำ

การใช้ความรุนแรงในโรงเรียนเป็นปัญหาสำคัญที่ได้รับความสนใจในระดับประเทศและนานาชาติ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างรุนแรง ปัญหานี้ถูกกล่าวถึงในรายงาน School Violence and Bullying: Global Status Report ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO, 2017) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความรุนแรงในสถานศึกษามีความแพร่หลายและมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางจิตใจของผู้เรียน ในบริบทของประเทศไทย นโยบายและยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเกื้อกูลต่อการเติบโตของเยาวชน

อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาปัจจุบันชี้ให้เห็นว่าความรุนแรงในโรงเรียนยังคงเป็นประเด็นที่น่าเป็นห่วง จากผลการสำรวจ Global School-based Student Health Survey 2021 ขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2021) พบว่า เด็กไทยอายุ 13-17 ปี ร้อยละ 25 เคยถูกกระทำความรุนแรงทางกายในรอบหนึ่งปี และในกลุ่มเด็กผู้ชาย ตัวเลขเพิ่มสูงถึงร้อยละ 35 ปัญหาดังกล่าวไม่เพียงเกิดขึ้นในรูปแบบการทำร้ายร่างกาย แต่ยังรวมถึงการกลั่นแกล้งทางวาจาและสื่อสังคมออนไลน์ (cyber bullying) ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทางจิตใจและอารมณ์ในระยะยาว งานวิจัยของโครงการ “สังคมไทยไร้ความรุนแรง” (Child Watch) โดยคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2565)

สำหรับพื้นที่จังหวัดสระบุรี สถานการณ์ความรุนแรงมีความซับซ้อนและมีปัจจัยหลากหลาย เช่น ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาทางอารมณ์ การติดสุรา ยาเสพติด และปัญหาการพนัน จากรายงานของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี (2566) พบว่ามีผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวจำนวน 35 คน โดยเป็นความรุนแรงทางร่างกายมากที่สุด และในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี ยังพบอัตราการเกิดเหตุความรุนแรงเพิ่มขึ้นจาก 1,000 ครั้งในปี 2566 เป็น 1,234 ครั้งในปี 2567 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) โดยกลุ่มนักเรียนเพศชาย อายุ 12-18 ปี เป็นกลุ่มที่พบพฤติกรรมรุนแรงมากที่สุด ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการมีมาตรการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงและระดับความรุนแรงของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาแนวทางการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนที่มีพฤติกรรมรุนแรงให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาคาดว่าจะประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย มาตรการ และกิจกรรมเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเกื้อหนุนต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของนักเรียนกลุ่มมีปัญหา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี

2. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของนักเรียนกลุ่มมีปัญหา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี

3. เพื่อหาแนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรง

พฤติกรรมความรุนแรงเกิดจากปัจจัยหลายด้านทั้งชีววิทยา จิตวิทยา และสังคม โดยทฤษฎีความก้าวร้าวโดยกำเนิด (Instinct Theory of Aggression) ของฟรอยด์และลอร์เรนซ์มองว่าความรุนแรงเป็นสัญชาตญาณธรรมชาติที่สะสมและต้องระบายออก ขณะที่ทฤษฎีความหงุดหงิด-ความก้าวร้าว (Frustration-Aggression Theory) ของดอลลาร์ดและคณะอธิบายว่าความหงุดหงิดจากการถูกขัดขวางเป้าหมายทำให้เกิดความก้าวร้าวซึ่งอาจนำไปสู่ความรุนแรง นอกจากนี้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของบันดูรามองว่าความรุนแรงเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการสังเกตและเลียนแบบตัวแบบ โดยเฉพาะเมื่อพฤติกรรมนั้นได้รับรางวัลหรือการยอมรับ ส่วนทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) อธิบายว่าบุคคลจะใช้เวลาความรุนแรงเมื่อผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับมีมากกว่าผลเสีย และแนวคิดเชิงสังคม-วัฒนธรรม (Socio-Cultural Perspective) มองว่าความรุนแรงอาจเกิดจากค่านิยม ความเชื่อ หรือโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อต่อการใช้กำลัง ดังนั้นการทำความเข้าใจปัญหาความรุนแรงจึงต้องพิจารณาอย่างบูรณาการทั้งด้านชีววิทยา จิตวิทยา และสังคม เพื่อกำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของอัลเบิร์ต บันดูรา (Albert Bandura) ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างปัจจัยทางบุคคล พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อม (Reciprocal Determinism) การเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านการสังเกต การเลียนแบบ และการสร้างแบบจำลองพฤติกรรม โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ การสังเกต (Attention) การจดจำ (Retention) การเลียนแบบ (Reproduction) และการเสริมแรงพร้อมแรงจูงใจ (Motivation) ทั้งนี้ การเลียนแบบไม่ใช่การลอกแบบโดยตรง แต่เป็นกระบวนการทางความคิด

ที่ผู้เรียนเลือกเรียนแบบเฉพาะสิ่งที่สนใจหรือเห็นว่ามีความสำคัญ โดยผลลัพธ์อาจไม่เหมือนตัวแบบเสมอไป การเรียนรู้จึงขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ ปัจจัยแวดล้อม และการเสริมแรง

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการกล่าวถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนถึงวัยผู้ใหญ่ โดยมีทฤษฎีสำคัญหลายแนว เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory) ที่แบ่งพัฒนาการทางความคิดออกเป็น 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นประสาทสัมผัส-การเคลื่อนไหว ขั้นก่อนปฏิบัติการ ขั้นปฏิบัติการรูปธรรม และขั้นปฏิบัติการนามธรรม ซึ่งแต่ละขั้นสะท้อนความสามารถทางการคิดที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ ทฤษฎีจิตสังคมของเอริกสัน (Erikson's Psychosocial Theory) อธิบายว่ามนุษย์ผ่าน 8 ขั้นของพัฒนาการทางจิตสังคม โดยแต่ละขั้นจะมีความขัดแย้งหลักที่ต้องแก้ไขเพื่อพัฒนาเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud's Psychosexual Theory) มองว่าพัฒนาการบุคลิกภาพเกิดจากการจัดการแรงขับทางเพศในแต่ละช่วงวัย ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์และบันดูรา มองว่าพฤติกรรมเกิดจากการเรียนรู้ผ่านการเสริมแรง การลงโทษ และการเลียนแบบ นอกจากนี้ยังมีแนวคิดด้านพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ (Gardner's Multiple Intelligences) ที่เสนอว่ามนุษย์มีปัญญาหลากหลายด้านซึ่งควรได้รับการพัฒนาอย่างสมดุล

4. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ., 2567) เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีขั้นตอนชัดเจน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก และมีการประสานความร่วมมือกับบุคลากรภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย การเรียน จิตใจ อารมณ์ สังคม และความต้องการพิเศษ ระบบนี้จำแนกนักเรียนได้หลายวิธี เช่น ตามขนาดโรงเรียน ระดับชั้นเรียน ประเภทโรงเรียน และความต้องการพิเศษของนักเรียน โดยมีกระบวนการหลัก 5 ประการ ได้แก่ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการคัดกรองและช่วยเหลือ (2) การคัดกรองนักเรียนเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา และกลุ่มพิเศษ (3) การป้องกันและแก้ไขปัญหาผ่านการให้คำปรึกษาและกิจกรรมป้องกันแก้ไขปัญหา (4) การพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนเพื่อให้พัฒนาตามศักยภาพและกลับสู่ภาวะปกติ และ (5) การส่งต่อกรณีปัญหาที่เกินขอบเขตการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษาไปยังผู้เชี่ยวชาญ

สรุป เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมความรุนแรงมีรากฐานจากปัจจัยหลายมิติ ทั้งด้านชีววิทยา จิตวิทยา และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความก้าวร้าวโดยกำเนิดของฟรอยด์และลอเรนซ์ ทฤษฎีความหงุดหงิด-ความก้าวร้าวของดอลลาร์ดและคณะ รวมถึงทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของบันดูราที่ชี้ให้เห็นว่าการสังเกตและเลียนแบบตัวแบบสามารถนำไปสู่การใช้ความรุนแรงได้หากพฤติกรรมดังกล่าวได้รับการยอมรับหรือเสริมแรง นอกจากนี้ ทฤษฎีทางจิตวิทยาพัฒนาการ เช่น ของเพียเจต์ เอริกสัน ฟรอยด์ สกินเนอร์ และแนวคิดทฤษฎีปัญญของการด์เนอร์ อธิบายว่าพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาในช่วงวัยรุ่นมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมและการตัดสินใจของนักเรียน ดังนั้น การวางแผนทางการดูแลช่วยเหลือจึงต้องอ้างอิงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ., 2567) ที่มีขั้นตอนครอบคลุม ตั้งแต่การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองกลุ่มเสี่ยง การป้องกันและแก้ไขปัญหา การพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียน จนถึงการส่งต่อกรณีรุนแรงไปยังผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งหากดำเนินการอย่างเป็นระบบ และบูรณาการกับความเข้าใจด้านทฤษฎีความรุนแรง การเรียนรู้ทางสังคม และจิตวิทยาพัฒนาการ จะช่วยป้องกันและลดปัญหาพฤติกรรมความรุนแรงในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการ

การวิจัยเรื่องแนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี เป็นเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยใช้ทั้งวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์และรอบด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ คือ นักเรียนกลุ่มที่มีปัญหาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี จำนวน 21

โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกแบบเจาะจง จากนักเรียนกลุ่มดังกล่าวทั้งหมด จำนวน 200 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ได้แก่ ครูที่ปรึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาพิเศษ ตัวแทนผู้ปกครอง นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และนักวิชาการศึกษา รวม 10 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจงเช่นกัน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแนวคำถามสนทนากลุ่ม โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ไม่น้อยกว่า 0.50 และทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่ามากกว่า 0.70 จึงนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาและใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

2.1 แบบสอบถามเชิงปริมาณ ใช้สำหรับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม แบบสอบถามถูกตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ($IOC \geq 0.50$) และทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่า Cronbach's Alpha > 0.70

2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม ใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน ได้แก่ ครูที่ปรึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาพิเศษ ตัวแทนผู้ปกครอง นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และนักวิชาการศึกษา เพื่อให้ได้มุมมองเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมรุนแรงและแนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้แจก แบบสอบถาม แก่นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยให้กรอกข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูล เชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และ สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น ครูที่ปรึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนผู้ปกครอง นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการ บันทึกเสียงและถอดความคำตอบ เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) อย่างเป็นระบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณที่รวบรวมจากแบบสอบถามนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จะถูกนำมาจัดเรียง และตรวจสอบความสมบูรณ์ จากนั้นนำไปวิเคราะห์เพื่อหาลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและ แนวโน้มของตัวแปรต่าง ๆ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูล สำคัญ จะถูกบันทึกและถอดความเพื่อนำไปวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา พร้อมกับตรวจสอบ ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณจะวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุปลักษณะทั่วไปและความแตกต่างของตัวแปรต่าง ๆ ในกลุ่ม ตัวอย่าง ข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์แนวโน้ม และความสัมพันธ์ของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของนักเรียน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้ความ รุนแรงของนักเรียนกลุ่มมีปัญหา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ ความรุนแรงของนักเรียน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใช้ความรุนแรง	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ การ ส่งผล
	(1)	(2)	(3)			
1.ปัจจัยด้านบุคคล						
1.นักเรียนเป็นคนที่นิสัยที่ไม่พอใจ เมื่อไม่ได้รับสิ่งที่ ต้องการ	70 (35.00)	85 (42.50)	45 (22.50)	1.87	.75	2
2.นักเรียนมีอารมณ์โกรธหรือหงุดหงิด ก็จะใช้กำลังใน การแก้ไขปัญหามากกว่าการพูดคุย	52 (26.00)	109 (54.50)	39 (19.50)	1.93	.67	2
3.นักเรียนมีสภาวะทางอารมณ์ที่ก้าวร้าวในการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ	39 (19.50)	121 (60.50)	40 (20.00)	2.01	.63	2
4.นักเรียนมีโรคประจำตัวที่เกิดจากการมีพฤติกรรม การใช้ความรุนแรง เช่น โรคสมาธิสั้น (ADHD) หรือ โรคเครียด	30 (15.00)	132 (66.00)	38 (19.00)	2.04	.58	2

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ การ ส่งผล
	(1)	(2)	(3)			
5.นักเรียนมีอาการหวาดระแวง วิตกกังวลใจ เมื่อทำพฤติกรรมรุนแรง	83 (41.50)	91 (45.50)	26 (13.00)	1.71	.68	2
2.ปัจจัยด้านครอบครัว						
1.นักเรียนอาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดาที่หย่าร้างหรือแยกกันอยู่	88 (44.00)	101 (50.50)	11 (5.50)	1.61	.59	1
2.นักเรียนอาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่	91 (45.50)	100 (50.00)	9 (4.50)	1.59	.57	1
3.นักเรียนมีพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไข้ปัญหา	35 (17.50)	129 (64.50)	36 (18.00)	2.01	.59	2
4.นักเรียนอยู่ในครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น	23 (11.50)	137 (68.50)	40 (20.00)	2.08	.55	2
5.ครอบครัวของนักเรียนมีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับความต้องการพื้นฐานและการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน	72 (36.00)	88 (44.00)	40 (20.00)	1.84	.73	2
3.ปัจจัยทางด้านสังคม						
1.นักเรียนรู้สึกว่าการกลั่นแกล้งหรือแสดงความคิดเห็นในทางลบจากกลุ่มเพื่อนหรือคนรอบข้างในโรงเรียน	91 (45.50)	71 (35.50)	38 (19.00)	1.73	.76	2
2.นักเรียนเคยถูกข่มเหง รังแก ด่าคำหยาบคาย ล้อเลียนปมด้อย หรือทำร้ายทางร่างกายหรือจิตใจจากกลุ่มเพื่อนหรือคนรู้จัก	85 (42.50)	83 (41.50)	32 (16.00)	1.73	.71	2
3.นักเรียนคบเพื่อนหรืออยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆในโรงเรียน	56 (28.00)	104 (52.00)	40 (20.00)	1.92	.69	2
4.นักเรียนอยู่ในกลุ่มเพื่อนและรวมกลุ่มใช้ความรุนแรงบ่อยๆเป็นประจำ	28 (14.00)	115 (57.50)	57 (28.50)	2.14	.63	2
5.นักเรียนคบเพื่อนที่ชอบใช้ความรุนแรงในการแก้ไข้ปัญหา	39 (19.50)	105 (52.50)	56 (28.00)	2.08	.68	2
4. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม						
1.นักเรียนรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นสถานที่เรียน ที่มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการก่อเหตุความรุนแรง	29 (14.50)	136 (68.00)	35 (17.50)	2.03	.56	2
2.นักเรียนรู้สึกว่าสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ไม่มีความปลอดภัยส่งเสริมให้มีเหตุการณ์หรือพฤติกรรมรุนแรง	91 (45.50)	79 (39.50)	30 (15.00)	1.70	.71	2
3.นักเรียนเคยเห็นพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของผู้อื่นในโรงเรียน	117 (58.50)	57 (28.50)	26 (13.00)	1.55	.71	1
4.นักเรียนเคยเห็นพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของผู้อื่นในชุมชน	110 (55.00)	64 (32.00)	26 (13.00)	1.58	.71	1

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง	ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ การ ส่งผล
	(1)	(2)	(3)			
5.นักเรียนเคยมีประสบการณ์ที่ต้องเผชิญหน้ากับความรุนแรงในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่	63 (31.50)	109 (54.50)	28 (14.00)	1.82	.65	2

จากการวิเคราะห์พบว่า พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเกิดจากการผสมผสานของหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล เช่น การมีโรคประจำตัวที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรุนแรง ภาวะอารมณ์ก้าวร้าว ความโกรธง่าย และความวิตกกังวล ปัจจัยด้านครอบครัว เช่น การอยู่ในครอบครัวที่ใช้ความรุนแรง การเลียนแบบพฤติกรรมจากพ่อแม่/ผู้ปกครอง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ของบิดามารดา ปัจจัยด้านสังคม เช่น การอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ใช้ความรุนแรง การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว และการเผชิญกับการกลั่นแกล้งหรือล้อเลียน และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ความไม่ปลอดภัยในโรงเรียน การเผชิญหรือเห็นเหตุรุนแรงทั้งในโรงเรียนและชุมชน ปัจจัยเหล่านี้เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนและเกื้อหนุนให้เกิดพฤติกรรมรุนแรง จึงควรมีการแก้ไขและป้องกันอย่างบูรณาการในทุกมิติ ทั้งด้านบุคคล ครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเกื้อกูลต่อการพัฒนาพฤติกรรมเชิงบวกของนักเรียน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของนักเรียนกลุ่มมีปัญหา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี

พฤติกรรมรุนแรงต่อร่างกาย ปัญหาด้านนี้มีความรุนแรงในระดับที่น่าตกใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมการใช้กำลังเพื่อแก้ปัญหาเมื่อมีอารมณ์โกรธ (ค่าเฉลี่ย 4.70) ซึ่งอยู่ในระดับ “ทำทุกครั้ง” แสดงให้เห็นว่านักเรียนกลุ่มนี้มองว่าการใช้กำลังเป็นเรื่องปกติหรือเป็นทางเลือกแรกเมื่อไม่พอใจ นอกจากนี้การใช้อาวุธทำร้ายผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย 4.64) และการทำร้ายตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.45) ก็เป็นสัญญาณอันตรายที่ชี้ให้เห็นถึงความรุนแรงภายในจิตใจของนักเรียน

พฤติกรรมรุนแรงต่อทรัพย์สิน พฤติกรรมในด้านนี้ก็มีความรุนแรงไม่แพ้กัน การทำลายข้าวของด้วยการจุดไฟเผา ในบ้านและชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.76 และ 4.75) แสดงถึงความก้าวร้าวในระดับที่สูงมาก ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการขาดความยับยั้งชั่งใจและขาดความเข้าใจในผลกระทบของการกระทำของตนเอง

พฤติกรรมรุนแรงทางวาจา แม้จะอยู่ในระดับ “ทำบ่อยครั้ง” แต่พฤติกรรมนี้ก็เริ่มต้นของความขัดแย้งและความรู้สึกไม่ปลอดภัยในสังคม เช่น การใช้คำพูดคุกคามทางเพศ (ค่าเฉลี่ย 4.20) การข่มขู่จะทำร้ายร่างกาย (ค่าเฉลี่ย 4.12) และการล้อเลียนปมด้อยของผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย 3.83) ซึ่งเป็นการทำร้ายจิตใจที่อาจส่งผลกระทบในระยะยาวต่อผู้ถูกกระทำ

พฤติกรรมรุนแรงทางการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต นี่คือปัญหาใหม่ที่น่าเป็นห่วงในยุคดิจิทัล การที่นักเรียนใช้สื่อออนไลน์ในการ ข่มขู่ทำร้ายตัวเองและผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.53) สะท้อนให้เห็นว่าช่องทางออนไลน์ได้กลายเป็นพื้นที่ใหม่ที่ถูกใช้ในการก่อความรุนแรง ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากต่อการควบคุมและติดตามผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อหาแนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี

สามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่าปัญหาพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลให้เกิดแนวทางการดูแลช่วยเหลือที่แตกต่างกันไป ดังนี้

ปัจจัยและแนวทางการดูแลนักเรียน

ด้านบุคคล ปัจจัยด้านนี้พบว่าพฤติกรรมรุนแรงของนักเรียนมักมีต้นตอมาจากประสบการณ์ในอดีต ปัญหาทางอารมณ์ และการรับรู้ที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น แนวทางการดูแลจึงควรเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ไว้วางใจได้ระหว่างครูกับนักเรียน, การรับฟังอย่างไม่ตัดสิน การจัดให้มีการปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ (ครูแนะแนวหรือนักจิตวิทยา), การจัดกิจกรรมเสริมทักษะชีวิต (เช่น การควบคุมอารมณ์และการแก้ปัญหา) และการประสานงานกับครอบครัวและหน่วยงานภายนอกเพื่อการช่วยเหลือที่ครอบคลุม

ด้านครอบครัว ปัญหานี้มักเกิดจากความขัดแย้งในครอบครัว การขาดความอบอุ่น หรือการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม แนวทางการแก้ไขจึงมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างบทบาทของครอบครัวให้เข้มแข็ง โดยส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีเวลาและเข้าใจบุตรหลานมากขึ้น, สร้างความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน, จัดอบรมทักษะการเลี้ยงดูที่เหมาะสม, และสร้างเครือข่ายผู้ปกครองอาสาเพื่อสนับสนุนนักเรียน นอกจากนี้ โรงเรียนควรมีมาตรการรองรับ เช่น การสร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safe Zone) สำหรับนักเรียนที่ครอบครัวไม่พร้อมดูแลอย่างเต็มที่

ด้านสังคม ปัจจัยนี้มาจากอิทธิพลของเพื่อนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว, สื่อที่มีเนื้อหารุนแรง, และการขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมเชิงบวก ดังนั้น แนวทางที่เสนอจึงเน้นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชนหรือชมรม, การสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอกที่

เกี่ยวข้อง (เช่น สถานพินิจ), การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ, การปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี, และการจัดให้มีแบบอย่างที่ดีในโรงเรียนและชุมชน

ด้านสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและชุมชนมีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมนักเรียน แนวทางการดูแลจึงเน้นการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยและเป็นมิตร เช่น การจัดพื้นที่ที่น่าอยู่และมีมุมผ่อนคลาย, การควบคุมจุดเสี่ยงด้วยการติดตั้งกล้องวงจรปิด, การจัดระบบเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง และการร่วมมือกับชุมชนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในตนเองผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น กีฬา ดนตรี หรือศิลปะ เพื่อลดแนวโน้มการใช้ความรุนแรงในระยะยาว

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของนักเรียนกลุ่มมีปัญหา มีความซับซ้อนและหลากหลาย ครอบคลุมทั้งปัจจัยด้านบุคคล ครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เป็นเพราะพฤติกรรมรุนแรงของนักเรียนเกิดจากการผสมผสานของปัจจัยส่วนตัว เช่น โรคประจำตัวที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรุนแรง อารมณ์โกรธง่าย ความวิตกกังวล และการควบคุมตนเองต่ำ ปัจจัยด้านครอบครัว เช่น การใช้ความรุนแรงในครอบครัว การขาดความอบอุ่น การเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่ หรือปัญหาสภาพเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม เช่น การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว การถูกกลั่นแกล้ง หรืออิทธิพลจากสื่อ และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การเห็นเหตุความรุนแรงในโรงเรียนและชุมชน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีสาเหตุหลายมิติ และงานวิจัยของเอกสิทธิ์ ประครองศรี และคณะ (2557) รวมถึงสุจิตรา คำผา (2557) ที่ชี้ให้เห็นว่าการเกิดพฤติกรรมรุนแรงของนักเรียนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้านที่ทำงานร่วมกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนกลุ่มมีปัญหาพฤติกรรมความรุนแรงมักแสดงออกทางร่างกายมากที่สุด รองลงมาคือการทำลายทรัพย์สิน การใช้วาจารุนแรง การข่มขู่ และการกลั่นแกล้งผ่านสื่อออนไลน์ ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนยังขาดทักษะในการควบคุมอารมณ์และการจัดการความเครียด รวมถึงมีแนวโน้มใช้ความรุนแรงเป็นกลไกตอบสนองต่อความไม่พอใจหรือความขัดแย้ง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งระบุว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการเลียนแบบและอิทธิพลของ

สภาพแวดล้อมรอบตัว และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิตรา คำผา (2557) ที่พบว่านักเรียนมักใช้กำลังตอบสนองต่อการถูกรังแก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหาพฤติกรรมรุนแรงควรดำเนินการอย่างบูรณาการ ครอบคลุมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน การพัฒนาทักษะชีวิต การเสริมบทบาทครอบครัว การจัดกิจกรรมเชิงบวกด้านสังคม และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัย ทั้งนี้เป็นเพราะพฤติกรรมรุนแรงเกิดจากปัจจัยหลายมิติที่เกี่ยวพันซึ่งกันและกัน การแก้ไขจึงต้องครอบคลุมทั้งด้านบุคคล ครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศน์ ของ Bronfenbrenner และงานวิจัยของเบญจวรรณ ขำเณก (2559) ที่เน้นความสำคัญของการดูแลนักเรียนแบบองค์รวมเพื่อป้องกันและลดพฤติกรรมรุนแรงในระยะยาว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของนักเรียนกลุ่มมีปัญหา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี ประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ (1) ด้านบุคคล เช่น โรคสมาธิสั้น ภาวะเครียด อารมณ์ก้าวร้าวและโกรธง่าย ใช้กำลังมากกว่าการพูดคุย และมีความวิตกกังวล (2) ด้านครอบครัว เช่น การใช้ความรุนแรงในครอบครัว ผู้ปกครองใช้กำลังแก้ปัญหา รายได้ไม่เพียงพอ การหย่าร้าง และขาดความอบอุ่น (3) ด้านสังคม เช่น การอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ใช้ความรุนแรง ถูกกลั่นแกล้งหรือล้อเลียน และได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน และ (4) ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โรงเรียนและชุมชนมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการก่อเหตุและขาดความปลอดภัย สำหรับระดับพฤติกรรมรุนแรง พบว่ามีทั้งการทำร้ายร่างกาย การทำลายทรัพย์สิน การใช้วาจารุนแรง และการกลั่นแกล้งผ่านการสื่อสารทั้งในและนอกอินเทอร์เน็ต ส่วนแนวทางการดูแลช่วยเหลือ ควรเน้น ด้านบุคคล ด้วยการสร้างความสัมพันธ์และเสริมทักษะชีวิต ด้านครอบครัว ด้วยการสร้างความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียนและอบรมผู้ปกครอง ด้านสังคม ด้วยการสร้างเครือข่ายชุมชนและเสริมทัศนคติที่เหมาะสม และ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการปรับพื้นที่ให้ปลอดภัย มีระบบดูแล **ข้อเสนอแนะในการวิจัย** ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่ 1.1 ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย ควรกำหนดนโยบายเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมรุนแรงของนักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาด้านจิตวิทยาในโรงเรียน กำหนดมาตรการติดตาม

นักเรียนกลุ่มเสี่ยงอย่างใกล้ชิด และบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1.2 ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วม ควรสร้างกลไกการมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน เช่น การจัดคณะทำงานร่วม การประชุม ผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ และกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ 1.3 ข้อเสนอแนะด้านการเรียนรู้ ควรบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการอารมณ์ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และการรู้เท่าทันสื่อในหลักสูตร พร้อมจัดกิจกรรมเสริมทักษะชีวิต เช่น กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมจิตอาสา และการฝึกการสื่อสารอย่างสันติ 1.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรม ควรส่งเสริมค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมที่สนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เช่น การเคารพสิทธิผู้อื่น การช่วยเหลือเกื้อกูล และการใช้เหตุผลแก้ปัญหา โดยใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรม กีฬา หรือศิลปะเป็นสื่อกลางสร้างความสามัคคีในโรงเรียนและชุมชน 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมพื้นที่หรือระดับการศึกษาอื่นเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยและพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในบริบทที่หลากหลาย รวมถึงใช้การวิจัยเชิงผสมผสาน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์และการสังเกตควบคู่กับข้อมูลเชิงปริมาณ

เอกสารอ้างอิง

- เบญจวรรณ ขำเนก. (2559). สภาพปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว: กรณีศึกษานักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารครุศาสตร์*, 23(2), 45–60.
- สุจิตรา คำผา และ Sujitra Kumpa (2557). *ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของวัยรุ่น: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนที่ปึงกรณ์วิทยาพัฒนา (วัดน้อยใน) ในพระราชูปถัมภ์ฯ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). *รายงานสถิติการเกิดเหตุความรุนแรงในสถานศึกษา ปีการศึกษา 2566–2567*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (2565). *โครงการ “สังคมไทยไร้ความรุนแรง”: รายงานโครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด (Child Watch)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระบุรี. (2566). ใน รายงานสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจังหวัดสระบุรี ประจำปี 2566. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

เอกสิทธิ์ ประครองศรี, สมบัติ ท้ายเรือคำ, บังอร กุมพล. (2013). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 21. *Journal of Educational Measurement Mahasarakham University*, 19(2), 240-252.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2017). *School violence and bullying: Global status report*. UNESCO. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2568 จาก <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246970>

World Health Organization. (2021). *Global school-based student health survey: Thailand 2021 fact sheet*. WHO. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2568 จาก <https://www.who.int/publications/m/item/global-school-based-student-health-survey>

รูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนา
ตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง
จังหวัดนครราชสีมา*

A MODEL OF INDRIYA DEVELOPMENT FOR INSIGHT MEDITATION
PRACTICE BASED ON FOUR MAHASATIPATTHANA PRINCIPLE
PERFORMED BY DHAMMAMOLEE MEDITATION CENTER, PAKCHONG
DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

พระจะเด็จ โชติมนโต (คงสุขศรี)¹ และ ธาณี สุวรรณประทีป²

Phra Jaded Chotimanto (Kongsuksri)¹ and Thane Suwanprateep²

¹⁻²สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Degree of Doctor of Philosophy Vipassana Meditation Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Thailand

Corresponding Author's Email: Jaded.kho@gmail.com

วันที่รับบทความ : 30 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 8 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 10 กันยายน 2568

Received 30 August 2025; Revised 8 September 2025; Accepted 10 September 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาอินทรีย์ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรม

Citation:

* พระจะเด็จ โชติมนโต (คงสุขศรี) และ ธาณี สุวรรณประทีป. (2568). รูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 141-158.

Phra Jaded Chotimanto (Kongsuksri) and Thane Suwanprateep. (2025). A Model Of Indriya Development For Insight Meditation Practice Based On Four Mahasatipatthana Principle Performed By Dhammamolee Meditation Center, Pakchong District, Nakhon Ratchasima Province. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 141-158.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

โมลี อำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาอินทรีย์ 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการสร้างความสมดุลระหว่างอินทรีย์ที่เกื้อหนุนกัน โดยมีสติเป็นแกนกลางกำกับให้เกิดความพอดี อันปรากฏชัดในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งชี้ให้เห็นว่าศรัทธาที่มากเกินไปแต่ปัญญาน้อยจะนำไปสู่ความมมง่าย ในทางกลับกัน ปัญญาที่มากแต่ศรัทธาน้อยจะทำให้จิตแข็งกระด้าง เช่นเดียวกับการไม่สมดุลระหว่างวิริยะและสมาธิ การฝึกสติปัฏฐาน 4 เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้อินทรีย์ 5 พัฒนาอย่างสมดุลและยกระดับเป็นพละ 5 และโพชฌงค์ 7 จนสามารถบรรลุมรรค-ผล-นิพพาน สำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลีได้ออกแบบระบบการฝึกที่บูรณาการปัจจัยภายนอกและภายในอย่างครบวงจร โดยมี สัปปายะ 7 เป็นฐานภายนอกเพื่อลดอุปสรรคในการปฏิบัติ สติปัฏฐาน 4 เป็นโครงสร้างหลักภายในเพื่อพัฒนาสติ และการปรับอินทรีย์ 5 ให้สมดุลตามหลัก “เพิ่มสิ่งที่ขาด ลดสิ่งที่เกิน” ของคัมภีร์วิสุทธิมรรค จุดเด่นสำคัญคือ การสอบอารมณ์รายวันและการผสมผสานเมตตาเจโตวิมุตติควบคู่วิปัสสนา เพื่อเสริมศรัทธา ลดนิวรณ์ และทำให้เกิดอุเบกขาเชิงปัญญาอย่างรวดเร็ว ผลลัพธ์เชิงปฏิบัติพบว่านิเวศลดลงต่อเนื่อง สติมั่นคง สมาธิพอดี เหมาะแก่การเจริญปัญญา ความยึดถือลดลง และเกิดความเข้าใจไตรลักษณ์อย่างมั่นคง การวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอ รูปแบบ MPIDE Model ประกอบด้วย M: (Methods for Developing) คือการใช้สัปปายะ 7 และสติปัฏฐาน 4 พัฒนาอินทรีย์ 5 → พละ 5 → โพชฌงค์ 7, P: (Practical Highlights) คือการสอบอารมณ์รายวันปรับสมดุลอินทรีย์, I: (Innovation Creation) คือการผสมผสานเมตตาเจโตวิมุตติกับวิปัสสนา, D: (Doctrinal Consistency) คือความสอดคล้องกับโพธิปักขิยธรรม 37, และ E: (Expected Outcomes) คือผลลัพธ์เชิงปฏิบัติที่ชัดเจน นิเวศลด สติมั่น สมาธิพอดี และปัญญาเห็นตามจริง

คำสำคัญ: อินทรีย์ 5, สติปัฏฐาน 4, วิปัสสนาภาวนา, MPIDE Model

Abstract

This doctoral dissertation aimed to: (1) examine the development of the five spiritual faculties in Vipassanā meditation based on the Four Foundations of Mindfulness in Theravāda Buddhist scriptures; (2) investigate the development of the five faculties at Dhamma Moli Meditation Center, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province; and (3) propose a development model for these faculties in the same context.

A qualitative methodology was employed, integrating documentary research and fieldwork. Findings indicate that the cultivation of faith (saddhā), energy (virīya), mindfulness (sati), concentration (samādhi), and wisdom (paññā) according to the Four Foundations of Mindfulness is a process of balancing mutually supportive faculties, with mindfulness as the central regulator. When balanced, these faculties transform into the five powers (pañca bala) and the seven factors of enlightenment (satta bojjhaṅga), leading to the attainment of the Path, Fruition, and Nibbāna. At Dhamma Moli Meditation Center, a comprehensive system integrates external and internal factors: the seven conducive conditions (sappāya 7) as an external base to minimize hindrances, and the Four Foundations of Mindfulness as the internal framework. The five faculties are adjusted following the Visuddhimagga principle of “increasing what is lacking, reducing what is excessive.” Key features include daily interviews to fine-tune faculty balance and integrating mettā cetovimutti with Vipassanā practice to strengthen faith, reduce hindrances, and foster rapid wisdom-based equanimity. Practical outcomes include reduced hindrances, stable mindfulness, optimal concentration, and firm insight into the Three Characteristics. This study presents the MPIDE Model: M – Methods for Developing (sappāya 7 and Four Foundations of Mindfulness to develop five faculties → five powers → seven factors of enlightenment); P – Practical Highlights (daily interviews for faculty adjustment); I – Innovation Creation

(integration of mettā cetovimutti with Vipassanā); D – Doctrinal Consistency (alignment with the 37 Bodhipakkhiya-dhamma); and E – Expected Outcomes (clear practical results: reduced hindrances, stable mindfulness, optimal concentration, and true insight).

Keywords: Five Spiritual Faculties, Four Foundations of Mindfulness, Vipassanā Meditation, MPIDE Model

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสัจธรรมและปัญญาที่สอนเรื่องความจริงของชีวิตและธรรมชาติที่ทุกคนสามารถศึกษาค้นคว้า พิสูจน์ ทดลองให้รู้จริง เห็นได้ด้วยตนเองตลอดเวลา ที่สำคัญสอนให้ผู้นับถือใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ให้รู้จริงด้วยตนเองก่อนแล้วจึงเชื่อ มนุษย์ยกย่องตนเองว่าเป็นสัตว์ประเสริฐที่สุด มีความคิด ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไปมนุษย์พยายามใช้ ความคิดของตนเองอย่างมากมาย เพื่อจะทำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างราบรื่น ไปสู่สิ่งที่ตนเองมุ่งมั่น บรรดาปรารถนาเพื่อให้ตนเองดำรงชีวิตอยู่ได้

ดังนั้น ไม่ว่าพระพุทธเจ้าในอดีต ในปัจจุบัน และพระพุทธเจ้าที่จะเสด็จอุบัติมาในอนาคต พระองค์ล้วนแล้วแต่จะต้องมาตรัสรู้ รู้แจ้งอริยสัจ 4 ทั้งสิ้น และเป็นหน้าที่โดยตรงขององค์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่จะต้องสั่งสอนเหล่าเวไนยสัตว์ให้รู้ซึ่งถึงอริยสัจ 4 แต่ด้วยวิสัยของมนุษย์ ซึ่งมีจริตไม่เหมือนกัน พระองค์จึงต้องสั่งสอนแตกต่างกัน เป็นชั้น 5 บ้าง อายุตนะ 12 บ้าง ธาตุ 14 บ้าง อินทรีย์ 22 บ้าง ปฏิจจสมุปบาท 12 บ้าง และ อริยสัจ 4 บ้าง เพื่อให้เหมาะกับจริตและกำลังแห่งอินทรีย์ของแต่ละบุคคล คัมภีร์ปฏิภาณภิกขกรรมมัตถสังคหะ (พิมพ์บาลี) กล่าวว่า พระพุทธองค์ทรงพระประสงค์ความอนุเคราะห์หมู่สัตว์ 3 จำพวกคือด้วย

1. เหล่าสัตว์ที่หลงในนาม มีอินทรีย์แก่กล้า และพอใจความย่อ
2. เหล่าสัตว์ที่หลงในรูป มีอินทรีย์ยังไม่แก่กล้านัก และพอใจความปานกลาง
3. เหล่าสัตว์ที่หลงในนามและรูปทั้งสองนั้น มีอินทรีย์อ่อน และพอใจความพิสดาร

บรรดาเหล่าสัตว์ 3 จำพวกนั้นเหล่าสัตว์ที่หลงในนามและกำหนดรู้ถึงชั้นได้ เพราะในชั้นทั้งหลายเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคทรงจำแนกชั้นออกเป็น 4 ประการ (เวทนาชั้น 1 สัญญา ชั้น 1 สังขารชั้น 1 วิญญานชั้น 1) เหล่าสัตว์ผู้หลงในรูปจะกำหนดรู้ถึงอายุตนะ ได้ เพราะอายุตนะทั้งหลายเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคจำแนกรูปเป็น 11 ส่วนทั้งกึ่ง (10 ส่วนครึ่ง)

เหล่าสัตว์ที่ หลงในนามและรูปทั้งสอง จะกำหนดรู้ถึงธาตุได้ เพราะในธาตุทั้งหลายนั้น พระผู้มีพระภาคทรง จำแนกนามและรูปทั้งสองโดยพิสดารบ่เกิดแห่งทุกข์ล้วนเกิดมาจากอินทรีย์ หรืออายตนะ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ สามารถกล่าวได้ว่า ความทุกข์ทั้งหมดทั้งปวง ล้วนเกิดมาจากอินทรีย์ และพระนิพพานเป็นที่สิ้นสุด แห่งทุกข์ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ เน้นด้านปัญญา และสุดยอดของพระพุทธศาสนาก็คือ การ เจริญวิปัสสนาภาวนา วิปัสสนา ภาวนานั้น ต้องได้สภาวะธรรมอันเป็นปรมัตถ์มาเป็นอารมณ์ คือ วิปัสสนาภูมิอันได้แก่

1) ชั้นธ 5	คือ กองทั้ง 5
2) อายตนะ 12	คือ สะพานเครื่องเชื่อมต่อให้เกิดความรู้ มี 12
3) ธาตุ 14	คือ สิ่งที่ทรงไว้ซึ่งสภาพของตนมี 14
4) อินทรีย์ 22	คือ ความเป็นใหญ่มี 22
5) อริยสัจจะ 4	คือ ความจริงอันประเสริฐ มี 4
5) ปฏิจจสมุปบาท 12 คือ ความประชุมพร้อมด้วยเหตุผล มี 12	

การเจริญวิปัสสนาต้องอาศัยอารมณ์วิปัสสนาหรือภูมิแห่งปัญญา ที่เรียกว่าวิปัสสนา ภูมิ เป็นพื้นที่ในการปฏิบัติการ เมื่อเราต้องการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จลงได้ จะต้อง มีตัวยึดเหนี่ยวหรืออุปกรณ์ในการทำงานนั้น ๆ จึงจะเกิดเป็นวิปัสสนาญาณขึ้นได้ วิปัสสนาภูมิ หมายถึง พื้นที่กระทำวิปัสสนาหรืออารมณ์ของวิปัสสนา การเจริญวิปัสสนานั้นต้องกำหนดรู้ อยู่ ที่ วิปัสสนาภูมิ สภาวะที่เป็นอารมณ์ของวิปัสสนาได้ต้องเป็นสิ่งที่มียุ่อยู่จริง ไม่เปลี่ยนแปลงจาก สภาวะของตน คือ เป็นปรมัตถ์ธรรม

ในพุทธพจน์แสดงปฏิบัติ 4 ว่าด้วยแนวการปฏิบัติธรรมของบุคคลที่แตกต่างกันไป เป็น 4 ประเภทคือ บางพวกปฏิบัติลำบากทั้งรู้ได้ช้า บางพวกปฏิบัติลำบากแต่รู้ได้เร็ว บางพวก ปฏิบัติสะดวกแต่รู้ได้ช้า บางพวกปฏิบัติสะดวกทั้งรู้ได้เร็ว พระพุทธองค์ทรงชี้แจงว่า ตัวการที่ กำหนดให้รู้ช้าหรือรู้เร็วก็คืออินทรีย์ 5 กล่าวคือ ถ้าอินทรีย์ 5 อ่อนไปก็รู้ช้า ถ้าอินทรีย์ 5 แข็ง ก็นึกได้เร็ว (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แม้แต่การที่พระอนาคามีแตกต่างกัน ออกไปเป็นประเภทต่าง ๆ ก็เพราะอินทรีย์ 5 เป็นตัวกำหนดด้วย (มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539) หรือกว้างออกไปอีก ความพรั่งพร้อมและความหย่อนแห่งอินทรีย์ 5 นี้แล เป็นเครื่องวัด ความสำเร็จ เป็นอริยบุคคลชั้นต่าง ๆ ทั้งหมดกล่าวคือ เพราะอินทรีย์ 5 เต็ม บริบูรณ์ก็เป็นพระอรหันต์ อินทรีย์ 5 อ่อนกว่านั้นก็พระอนาคามี อ่อนกว่านั้นก็พระ สกทาคามี อ่อนกว่านั้นก็พระโสดาบันประเภทธัมมานุสारी อ่อนกว่านั้นก็พระ

โศดาบันประเภทสหฐานสาร ดังนี้ เป็นต้น ตลอดจนว่าถ้าไม่มีอินทรีย์ 5 เสียเลยโดยประการทั้งปวง ก็จัดเป็นพวกปุถุชนคนภายนอกมีคำสรุปว่า ความแตกต่างแห่งอินทรีย์ทำให้มีความแตกต่างแห่งผล ความแตกต่างแห่งผลทำให้มีความแตกต่างแห่งบุคคล หรือว่าอินทรีย์ต่างกัน ทำให้ผลต่างกัน ผลต่างกันทำให้บุคคลต่างกัน

ในการปฏิบัติที่มีการปรับสมดุลอินทรีย์ที่ไม่สม่ำเสมอจนย่อมมีผลคือ

1. ถ้ามีศรัทธามาก ปัญญาหย่อน ย่อมทำให้โมหะครอบงำ
2. ถ้ามีวิริยะมาก สมาธิหย่อน ย่อมทำให้จิตฟุ้งซ่าน
3. ถ้ามีสมาธิมาก วิริยะหย่อน ย่อมทำให้เฉื่อยชาเกียจคร้าน
4. ถ้ามีปัญญามาก ศรัทธาหย่อน ย่อมทำให้จิตกระด้าง ฟุ้งซ่าน

ส่วนสติยังมากยิ่งดีแก่โยคีผู้ปฏิบัติ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิเคราะห์เทคนิคการปรับอินทรีย์ให้สมดุลในการปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 เพื่อให้เกิดความชัดเจนทั้งหลักการและวิธีการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

ศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมโมลี ตำบลหนองน้ำแดง อ.ปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นศูนย์ฝึกอบรมการปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นแนวการสอนที่มหาเถรสมาคมรับรอง เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยรับภาระหน้าที่ฝึกอบรมพระนิสิตนักศึกษาทุกระดับการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโษส นครปฐม และพระสงฆ์ฆาธิการในเขตหนกลาง เป็นศูนย์ฝึกอบรมพระวิปัสสนาจารย์ สำหรับพระสงฆ์ไทย ตลอดจนเปิดโอกาสให้พระนิสิต นักศึกษา นักเรียน และพุทธศาสนิกชนทั่วไป เข้ารับการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานตามโอกาสต่างๆ โดยไม่ต้องเสียค่าบริการ ยกเว้นแต่มีจิตศรัทธา ศูนย์ปฏิบัติธรรมฯ จึงมีความสำคัญ เนื่องจากศูนย์ฯ เป็นองค์กรใหญ่ ที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาด้านวิปัสสนาภาวนาและเผยแผ่ เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวพุทธแบบองค์รวม จึงควรมีการจัดการทรัพยากรต่างๆ ให้เหมาะสมแก่การศึกษาและปฏิบัติศาสนกิจ ทางพระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เพราะอินทรีย์อันเป็นหลักปฏิบัติที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ต้องพัฒนาอินทรีย์ให้สมบูรณ์ ซึ่งสามารถพัฒนาให้ดำเนินไปสู่มรรค ผล นิพพานได้ และสามารถ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เพราะผู้วิจัยเห็นว่า อินทรีย์นั้นสามารถทำให้เจริญขึ้น และพัฒนาจนเต็ม

ประสิทธิภาพได้ เหตุนี้กระบวนการแห่งการบรรลุธรรมที่จะถึงที่สุดแห่งทุกซ์ได้ นั้นต้องมี อินทรีย์ที่สมดุลแก่กลางจนสุรอบในภาวะแห่งการบ่มเพาะอินทรีย์ชื่อได้ว่าเป็นการเพียร เภา กิเลสอาสวะที่เป็นตัวการทำให้สัตว์ทั้งหลายเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏฏอย่างไม่จบสิ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาอินทรีย์ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ใน คัมภีร์พระพุทธานุญาต
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของ สำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิง เอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Work Research) เพื่อให้ ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งด้านหลักการตามคัมภีร์พระพุทธานุญาต และการประยุกต์ปฏิบัติจริงใน สำนักปฏิบัติธรรม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research)

คัดเลือกเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาพระไตรปิฎกฉบับบาลีและภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 พร้อมบันทึก คัดเลือกเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเศษที่เกี่ยวข้อง เช่น วิสุทธิมรรค, อภิธรรมมัตถสังคหะ, ฎีกา อภิธรรม, อนุฎีกา ฯลฯ ข้อความที่เกี่ยวข้องกับ อินทรีย์ 5, การปรับสมดุลอินทรีย์, สติปัฏฐาน 4, และ การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา หนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความวิชาการที่ เกี่ยวข้องกับหัวข้อ บทวิเคราะห์เชิงวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาอินทรีย์ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา และการประยุกต์ใช้ในบริบทปัจจุบัน การสกัดข้อมูลเชิงหลักธรรม จำแนกเนื้อหาออกเป็นหมวดหมู่ เช่น แนวคิด, หลักการ, กระบวนการ, อุปสรรค, และเทคนิคการพัฒนาอินทรีย์ วิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่าง สติปัฏฐาน 4 และ อินทรีย์ 5 ตามหลักคัมภีร์

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work Research)

การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Informants) พระวิปัสสนาจารย์ 5 รูป นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 5 ท่าน ผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนา 7 ท่าน คัดเลือกโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากประสบการณ์ตรงและความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาอินทรีย์ตามหลักสติปัฏฐาน 4

การใช้เครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ครอบคลุมประเด็น ความเข้าใจเกี่ยวกับอินทรีย์ 5 และการปรับสมดุล วิธีการฝึกและพัฒนาอินทรีย์ตามหลักสติปัฏฐาน 4 อุปสรรคและวิธีแก้ไขในกระบวนการปฏิบัติ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการฝึกเครื่องบั่นทอนเสีย (เมื่อได้รับอนุญาต) เพื่อความถูกต้องของข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนาม สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในกิจกรรมการปฏิบัติที่สำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละกลุ่ม จดบันทึกภาคสนาม (Field Notes) เพื่อบันทึกสภาพแวดล้อม วิธีการฝึก และพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์หลักการและแนวทางการพัฒนาอินทรีย์จากคัมภีร์และเอกสารวิชาการ จัดทำตารางเทียบเคียง (Comparative Table) ระหว่างแนวคิดเชิงคัมภีร์และแนวปฏิบัติจริง

การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ถอดเทปสัมภาษณ์และเข้ารหัสข้อมูล (Coding) จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นวิจัย เช่น วิธีการฝึก, ปัจจัยสนับสนุน, อุปสรรค, ผลลัพธ์ วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เพื่อหาความสอดคล้องหรือความแตกต่างระหว่างหลักการในคัมภีร์กับการปฏิบัติจริง

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง (Triangulation) ทั้งจากเอกสาร คำบอกเล่า และการสังเกตการณ์ การตรวจสอบข้อมูลกลับกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) เพื่อยืนยันความถูกต้อง

4. การสรุปและนำเสนอผลการวิจัย สรุปประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา (Descriptive Presentation) พร้อมอ้างอิงเชิงอรรถจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์ จัดทำ รูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี

ผลการวิจัย

จากการวิจัย “รูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ” ครั้งนี้ ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. วิเคราะห์การพัฒนาอินทรีย์ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การพัฒนาอินทรีย์ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่เน้นการสร้างความสมดุลของ อินทรีย์ 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา โดยมี สติ เป็นแกนกลางกำกับการทำงานของอินทรีย์อื่น ๆ ให้เกื้อหนุนกันอย่างพอดี หลักการดังกล่าวปรากฏชัดในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งอธิบายว่า หากศรัทธามากแต่ปัญญาน้อยย่อมเสี่ยงต่อความมกมาย และหากปัญญามากแต่ศรัทธาน้อยย่อมทำให้จิตแข็งกระด้าง ในทำนองเดียวกัน หากวิริยะมากเกินไปจะเกิดความฟุ้งซ่าน แต่หากสมาธิมากเกินไปจะเกิดความเฉื่อยชา

การฝึกตามหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นวิธีการสำคัญที่ช่วยให้อินทรีย์ทั้ง 5 พัฒนาอย่างสมดุล โดยการกำหนดรู้อย่างต่อเนื่องในกาย เวทนา จิต และธรรม ทำให้สติเกิดความมั่นคงและนำพาให้สมาธิและปัญญาเจริญตามลำดับ เมื่ออินทรีย์ทั้ง 5 มีกำลังสมบูรณ์ย่อมยกระดับเป็น พละ 5 ซึ่งมีความมั่นคงไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรค และเป็นฐานให้เกิด โพชฌงค์ 7 จนกระทั่งสามารถเข้าถึงมรรค-ผลได้

จากการวิเคราะห์พบว่า แนวทางนี้เป็นระบบที่เชื่อมโยงจากหลักธรรมในพระไตรปิฎก เช่น สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค (สติปัฏฐานสังยุตต์ และอินทรีย์สังยุตต์) รวมถึงคำอธิบายในอรรถกถาและคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งล้วนเน้นว่าการเจริญสติปัฏฐาน 4 ไม่เพียงสร้างความรู้เท่าทันสภาวะธรรม แต่ยังทำหน้าที่ปรับสมดุลอินทรีย์ทั้ง 5 ให้เป็นพลังนำไปสู่การรู้แจ้งตามความเป็นจริง

2. วิเคราะห์การพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา การวิเคราะห์การพัฒนาอินทรีย์ 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา) ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แสดงให้เห็นถึงระบบการฝึกอบรมที่มีความครบถ้วนทั้งในด้านหลักธรรมและการจัดการปฏิบัติจริง โดยมีความสอดคล้องกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์วิสุทธิ

มรรค ในด้าน หลักพระไตรปิฎกและอรรถกถา พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า อินทรีย์ 5 เป็นกำลังภายในของผู้ปฏิบัติที่ต้องพัฒนาอย่างสมดุลเพื่อให้การภาวนาบรรลุผลสูงสุด หากอินทรีย์ใดขาดหรือเกียจคร้านทำให้ความก้าวหน้าหยุดชะงัก ดังที่อธิบายใน อินทรีย์สังยุต และ ส.อ. สำนักธรรมโมลีจึงวางโครงสร้างการฝึกโดยใช้สติปัฏฐาน 4 เป็นแกนกลาง และมีการเสริมด้วยเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเกื้อกูลศรัทธาและสมาธิ ในด้านการบูรณาการสิ่งแวดล้อม สำนักนี้มียุทธศาสตร์ประกอบสัปปายะ 7 ครบถ้วน ได้แก่ อาวาสสัปปายะที่เงียบสงบ อุตุสัปปายะที่เย็นสบาย บุคคลสัปปายะที่มีครูบาอาจารย์กำกับอย่างใกล้ชิด ภัตตสัปปายะที่มีการบรรยายธรรมวันละ 2 ครั้ง โกชนสัปปายะที่มีอาหารพอเหมาะ อิริยาปถสัปปายะที่เน้นการสลับนั่ง-เดิน และโคจรสัปปายะที่เข้าถึงได้สะดวก ทั้งหมดนี้ทำหน้าที่เป็น “เงื่อนไขภายนอก” ที่ลดอุปสรรคและส่งเสริมให้การพัฒนาอินทรีย์เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ในด้านความสัมพันธ์ของอินทรีย์ 5 กับสติปัฏฐาน 4 การเจริญสติในทุกอิริยาบถทำให้สติเข้มแข็ง ศรัทธาเกิดจากความมั่นใจในแนวทาง วิริยะคงอยู่จากตารางปฏิบัติที่ชัดเจน สมาธิเจริญจากสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และปัญญาเกิดจากการเห็นไตรลักษณ์ในสภาวะธรรมจริง ครูบาอาจารย์มีบทบาทสำคัญในการสอบอารมณ์และปรับอินทรีย์รายบุคคล เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างคู่ตรงข้าม เช่น ศรัทธากับปัญญา หรือวิริยะกับสมาธิ โดยมีสติเป็นแกนหลัก

จุดเด่นของสำนักธรรมโมลี คือการสอบอารมณ์รายวัน ซึ่งเปลี่ยนแนวคิด “การปรับอินทรีย์” จากเพียงหลักการเชิงทฤษฎีให้เป็นกระบวนการติดตาม-ปรับ-ประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เปรียบเสมือนการแพทย์ทางจิตในระดับคลินิกที่ให้ผลลัพธ์ชัดเจนในระยะสั้น อีกทั้งการสอนเมตตาเจโตวิมุตติควบคู่วิปัสสนาเป็นนวัตกรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติคลายโทสะ เกิดศรัทธาอ่อนโยน และสมาธิทรงตัวได้ง่ายขึ้น จึงเอื้อต่อการเกิดอุเบกขาเชิงปัญญาเร็วกว่าการฝึกวิปัสสนาเพียงอย่างเดียว

ผลที่คาดหวังจากระบบฝึกนี้ ได้แก่ การลดนิเวศอย่างมีนัยสำคัญ ความต่อเนื่องของสติเพิ่มขึ้น สมาธิอยู่ในระดับพอเหมาะต่อการเห็นตามจริง ความยึดถือลดลง และความเข้าใจไตรลักษณ์มั่นคงขึ้น ซึ่งล้วนเป็นตัวชี้นำไปสู่การละสังโยชน์และบรรลุมรรค-ผล-นิพพานตามลำดับ โดยสรุป สำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลีใช้โครงสร้างการฝึกที่เชื่อมโยงสามปัจจัยอย่างครบวงจร ได้แก่ (1) สัปปายะ 7 เป็นเหตุภายนอก (2) สติปัฏฐาน 4 เป็นวิธีภายใน และ (3) อินทรีย์ 5 เป็นพลังจิต เมื่อทั้งสามองค์ประกอบทำงานร่วมกันอย่างสมดุล จึงเกิดกระบวนการภาวนาที่มีพลังและนำไปสู่ผลสูงสุดตามหลักโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ

3. วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาวิจัยพบว่า การพัฒนาอินทรีย์ 5 อันได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องดำเนินไปอย่างมีระบบและสมดุล ทั้งนี้คัมภีร์พระพุทธศาสนาได้วางแนวทางไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในพระไตรปิฎกหมวดอินทรีย์สังยุตและคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งอธิบายว่า อินทรีย์แต่ละข้อมีบทบาทและหน้าที่ต่างกัน แต่ต้องประสานกันจึงจะทำให้การภาวนาเจริญก้าวหน้าได้อย่างแท้จริง

การฝึกในสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลีมีการออกแบบให้เชื่อมโยงปัจจัยภายนอกและภายในเข้าด้วยกันอย่างครบวงจร โดยใช้ สัปปายะ 7 เป็นพื้นฐานเพื่อลดสิ่งรบกวนและสร้างบรรยากาศเกื้อหนุน เช่น การจัดสถานที่ที่สงบเหมาะสม การจัดอาหารและการพักผ่อนอย่างพอดี และการมีครูผู้สอนที่สามารถให้คำแนะนำอย่างถูกต้องและทันเวลา ส่วนในด้านปัจจัยภายใน สำนักใช้ สติปัฏฐาน 4 เป็นโครงสร้างหลักในการฝึก เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถกำหนดรู้กาย เวทนา จิต และธรรม อย่างต่อเนื่อง อันเป็นวิธีสร้างสติให้มั่นคงและเป็นฐานให้สมาธิเจริญขึ้นตามลำดับ เมื่อสมาธิพอดี ปัญญาก็สามารถเกิดขึ้นจากการเห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริง กระบวนการปรับอินทรีย์ของสำนักนี้สอดคล้องกับหลักการในคัมภีร์วิสุทธิมรรคที่กล่าวถึงการ “เพิ่มสิ่งที่ขาด ลดสิ่งที่เกิน” เพื่อรักษาสมดุลของคู่ตรงข้าม เช่น ศรัทธากับปัญญา และวิริยะกับสมาธิ หากศรัทธามากแต่ปัญญาน้อยอาจทำให้หลงเชื่ออย่างมกมาย ในทางกลับกัน หากปัญญามากแต่ศรัทธาน้อยก็อาจทำให้จิตกระด้างไม่เปิดรับธรรมะ ฉันทิก็ฉันทนั้น หากวิริยะมากเกินไปจะเกิดความฟุ้งซ่าน แต่ถ้าสมาธิมากเกินไปจะทำให้เฉื่อยชา ในทุกกรณี สติเป็นศูนย์กลางในการประสานให้ทุกอินทรีย์ทำงานอย่างสมดุลและสอดคล้องกัน

สิ่งที่ทำให้การพัฒนาอินทรีย์ของสำนักนี้มีประสิทธิภาพคือ การสอบอารมณ์รายวัน ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกติดตามและปรับสมดุลแบบเรียลไทม์ ผู้ปฏิบัติจะได้รับคำชี้แนะและปรับแก้ทันที ทำให้ไม่ติดอยู่ในภาวะผิดพลาดหรือยึดติดในความสงบจนไม่เกิดปัญญา อีกทั้งยังมีการสอน เมตตาเจโตวิมุตติควบคู่วิปัสสนา เพื่อช่วยให้จิตอ่อนโยน ลดโทสะ เสริมศรัทธา และทำให้เข้าสู่อุเบกขาเชิงปัญญาได้รวดเร็วขึ้น

ผลจากการพัฒนาอินทรีย์ด้วยวิธีการดังกล่าว ทำให้ผู้ปฏิบัติมีนิมิตลดลง สติมีความต่อเนื่องและมั่นคง สมาธิพอดีต่อการเจริญปัญญา ความยึดถือตัวตนลดลง และเกิดความเข้าใจไตรลักษณ์อย่างมั่นคง อันเป็นปัจจัยนำไปสู่การละสังโยชน์และบรรลุมรรคผลนิพพานในที่สุด

ดังนั้น การพัฒนาอินทรีย์ตามแนวทางนี้จึงถือเป็นกระบวนการบูรณาการที่สอดคล้องกับหลักธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และเป็นแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ

อภิปรายผล

จากการวิจัย “รูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1. อภิปรายผลการพัฒนาอินทรีย์ 5 ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นกลไกสำคัญของ โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ ที่ทำหน้าที่เป็น “กำลังภายใน” เกื้อหนุนการบรรลุธรรม โดยอินทรีย์ 5 ได้แก่ สัทธินทรีย์ (ศรัทธา), วิริยินทรีย์ (ความเพียร), สตินทรีย์ (สติ), สมาธินทรีย์ (สมาธิ) และ ปัญญินทรีย์ (ปัญญา) ล้วนต้องพัฒนาอย่างสมดุลและสอดประสานกัน คัมภีร์วิสุทธิมรรค อธิบายว่า หากศรัทธามากแต่ปัญญาน้อย อาจนำไปสู่ความมกมาย ในทางกลับกัน หากปัญญามากแต่ศรัทธาน้อย จิตอาจแข็งกระด้าง ไม่เปิดรับธรรมะ เช่นเดียวกับคู่ของวิริยะและสมาธิ - วิริยะมากเกินไปทำให้ฟุ้งซ่าน แต่สมาธิมากเกินไปทำให้เฉื่อยชา ดังนั้น สติ จึงเป็นแกนกลางคอยประสานให้ทุกอินทรีย์ทำงานอย่างพอดี หลักการนี้ปรากฏชัดในพระไตรปิฎกหมวด อินทรีย์สังยุต และ สติปัฏฐานสังยุต ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญสติปัฏฐาน 4 กับการพัฒนาอินทรีย์ 5 โดยตรง การกำหนดรู้กาย เวทนา จิต และธรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้สติเข้มแข็ง เป็นฐานให้สมาธิเจริญ และเปิดโอกาสให้ปัญญาเกิดจากการเห็นตามความเป็นจริง (ยถาภูตญาณทัสสนะ) ซึ่งเมื่ออินทรีย์ทั้ง 5 แก่กล้า จะยกระดับเป็น พละ 5 คือ ศรัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ มีความมั่นคงไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรค แนวคิดนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของ สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ ที่ระบุว่า การเจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นการเจริญโพธิปักขิยธรรมทั้งหมดไปพร้อมกัน โดยอินทรีย์ 5 เป็นลำดับเชื่อมจากสัมมปธาน อธิธิบาท พละ โพชฌงค์ จนถึงอริยมรรคมีองค์ 8 ดังนั้นทุกครั้งที่ปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 จึงเป็นการวางรากฐานของการบรรลุธรรมทั้งระบบ จากมุมมองของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ความแก่กล้าหรือหย่อนของอินทรีย์ 5 เป็นปัจจัยกำหนดความเร็ว-ช้าในการรู้ธรรม ผู้ที่มีอินทรีย์ 5 แก่กล้าจะบรรลุได้เร็ว ขณะที่ผู้มีอินทรีย์อ่อนจะต้องใช้เวลามากกว่า โดยสรุป การพัฒนาอินทรีย์ 5 ตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็น

กระบวนการแบบองค์รวม (holistic process) ที่ใช้ สติ เป็นศูนย์กลางประสานกำลังของ ศรัทธา วิริยะ สมาธิ และปัญญา ให้เสริมกันอย่างสมดุล เมื่อดำเนินได้สมบูรณ์จะนำไปสู่ความ มั่นคงของพละ 5 การเกิดโพชฌงค์ 7 และมรรค-ผล-นิพพาน ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของการ ปฏิบัติธรรม

2. อภิปรายผลการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี การพัฒนาอินทรีย์ 5 (ศรัทธา-วิริยะ-สติ-สมาธิ-ปัญญา) ของ สำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ดำเนินการอย่างสอดคล้องกับ หลักคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและแนวปฏิบัติจากพระวิปัสสนาจารย์ร่วมสมัย โดยใช้ สติ ปิฏฐฐาน 4 เป็นแกนกลางของการฝึก เพื่อสร้างสมดุลของอินทรีย์และผลักดันให้การปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนาเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง 1. ความสอดคล้องกับหลักคัมภีร์และพระพุทธ พจน์ ในพระไตรปิฎกหมวด อินทรีย์สังยุต และคำอธิบายใน คัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งชี้ว่า อินทรีย์ 5 เป็น “กำลังภายใน” ที่ต้องพัฒนาให้สมดุล โดยเฉพาะการควบคุมคู่ตรงข้าม เช่น ศรัทธากับ ปัญญา และวิริยะกับสมาธิ ซึ่งต้องมี สติ เป็นแกนกลางประสานให้ทำงานร่วมกันได้อย่างพอดี สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ใน อริยวังสปฏิปทา) ยังอธิบายความต่อเนื่องเชิงโครงสร้างว่า การ เจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นการเจริญโพธิปักขิยธรรมครบทั้งระบบ - เริ่มจากสัมมปธาน → อิทธิ บาท 4 → อินทรีย์ 5 → พละ 5 → โพชฌงค์ 7 → อริยมรรคมีองค์ 8 - ซึ่งแนวทางของ สำนักธรรมโมลีเป็นการปฏิบัติที่อยู่ในสายสัมพันธ์นี้อย่างสมบูรณ์ 2. วิธีการและปัจจัยสนับสนุน ในสำนัก สำนักธรรมโมลีใช้โครงสร้างฝึกที่มีทั้ง เหตุปัจจัยภายใน และ เหตุปัจจัยภายนอก ภายใน: การเจริญสติปัฏฐาน 4 ครอบคลุมทั้ง กาย เวทนา จิต และธรรม โดยเน้นการกำหนดรู้ อย่างต่อเนื่องในทุกอิริยาบถ และการใช้เมตตาเจโตวิมุตติควบคู่ เพื่อเกื้อหนุนศรัทธา ลดโทสะ และทำให้สมาธิทรงตัว ภายนอก: องค์ประกอบ สัปบายะ 7 ครอบคลุม เช่น สถานที่สงบ ครูบา อาจารย์ดูแลใกล้ชิด ตารางปฏิบัติที่ชัดเจน อาหารพอเหมาะ และการสลับอิริยาบถที่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติรักษาความต่อเนื่องของสติได้ง่ายขึ้น 3. การติดตามและการปรับสมดุล อินทรีย์ หนึ่งในจุดเด่นของสำนัก คือ การสอบอารมณ์รายวัน ซึ่งเป็นกลไกติดตาม-ประเมิน- ปรับอินทรีย์ให้เหมาะสมกับสภาพจิตของผู้ปฏิบัติแต่ละคน เช่น หากศรัทธาน้อยเกินไป ครูบา อาจารย์จะเสริมด้วยการบรรยายธรรมและการแผ่เมตตา หากวิริยะมากเกินไปจนฟุ้งซ่าน จะ ชะลอจังหวะและเน้นสมาธิ แนวทางนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของพระสุภีร์ สุตสงวน ว่าการ ปรับอินทรีย์ต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และควรปรับให้สมดุลในระหว่างการปฏิบัติ ไม่ใช่

เพียงตามทฤษฎี ความเชื่อมโยงกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยของพระปลัดทนงค์ ชยนโต พบว่า ผู้ปฏิบัติที่สามารถปรับอินทรีย์ 5 ให้สมดุล จะมีความพร้อมต่อการเห็นธรรมผ่านการกำหนดรูป-นาม ชันธ 5 และอายตนะ 12 ตามสติปัฏฐาน 4 ซึ่งตรงกับแนวกว้างของสำนักธรรมโมลี พระมหาประเสริฐ มนต์เสวี เสนอว่า การใช้วิปัสสนาภูมิและเทคนิคปรับอินทรีย์จะช่วยให้การเข้าสู่ลำดับวิปัสสนาญาณเป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งสำนักธรรมโมลีได้นำแนวคิดนี้มาปรับใช้ในเชิงปฏิบัติ งานของนางสาวณัฏฐิต เลาว์วีระ เน้นการพัฒนาอินทรีย์ผ่านการสำรวจอายตนะ และการเจริญสติปัฏฐาน 4 เพื่อคุ้มครองจิตไม่ให้ถูกรบกวน ซึ่งตรงกับระบบฝึกของสำนัก การให้ความสำคัญกับศรัทธาในพระรัตนตรัยตามที่พระชัยพร จนทวโส และพระประสิทธิ์ มหาบุญโถย พบที่สะท้อนในแนวทางของสำนักที่เสริมศรัทธาผ่านการปฏิบัติเมตตาเจโตวิมุตติและการฟังธรรมสม่ำเสมอ ผลลัพธ์เชิงปฏิบัติ การพัฒนาอินทรีย์ในสำนักธรรมโมลีทำให้ผู้ปฏิบัติ ลดนิเวรณได้อย่างมีนัยสำคัญ สติมีความต่อเนื่อง สมาธิพอต่อการเจริญปัญญา ไม่ต้องหรือหย่อนเกินไป ปัญญาเห็นไตรลักษณ์ในสภาวะธรรมชัดเจน ความยึดถือตัวตนและอุปาทานลดลง ผลลัพธ์เหล่านี้สอดคล้องกับหลักในพระพุทธศาสนาที่ว่า อินทรีย์ 5 เมื่อสมบูรณ์จะยกระดับเป็นพละ 5 และก่อหนุนให้โพชฌงค์ 7 เกิด จนนำไปสู่อรหัตตผล-นิพพาน สรุปอภิปราย สำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลีได้พัฒนาระบบฝึกที่สอดคล้องกับทั้งหลักคัมภีร์และข้อค้นพบจากงานวิจัย โดยผสมผสาน สัปปายะ 7 (ปัจจัยภายนอก),

สติปัฏฐาน 4 (กระบวนการภายใน), และ การปรับอินทรีย์ 5 (พลังจิต) เข้าด้วยกัน ทำให้การภาวนามีความสมดุล ก่อหนุนต่อการเจริญปัญญา และสามารถเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้ ในสำนักปฏิบัติธรรมอื่นได้

3. อภิปรายรูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี รูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ 5 ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะเป็น กระบวนการบูรณาการ (Integrative Process) ที่ผสมผสานหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทจากคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ เข้ากับการออกแบบกิจกรรมปฏิบัติจริงในบริบทสำนักปฏิบัติธรรม 1. โครงสร้างรูปแบบ (Structural Model) สำนักธรรมโมลีออกแบบรูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ 5 ให้เชื่อมโยงปัจจัย 3 กลุ่มอย่างชัดเจนปัจจัยภายนอก – ใช้ สัปปายะ 7 เป็นฐาน เช่น อวาสสัปปายะที่เงียบสงบ อุตุสัปปายะที่เย็นสบาย บุคคลสัปปายะที่มีครูบาอาจารย์คอยดูแล ภัตตสัปปายะที่มีการบรรยายธรรม โกชนสัปปายะที่พอดี อิริยาปถสัปปายะที่สลับนั่ง-เดินอย่างเหมาะสม และ โคจรสัปปายะที่เข้าถึงได้ง่าย กระบวนการภายใน – ใช้ สติปัฏฐาน 4 เป็นโครงสร้างหลัก

กำหนดรู้กาย เวทนา จิต และธรรมอย่างต่อเนื่อง พลังภายใน – การปรับและพัฒนา อินทรีย์ 5 ให้สมดุล โดยมีสติเป็นแกนกลางประสานการทำงานของศรัทธา-ปัญญา และวิริยะ-สมาธิ 2. หลักการจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ในพระไตรปิฎกหมวด อินทรีย์สังยุต และ คัมภีร์วิสุทธิมรรค มีหลักการ “เพิ่มสิ่งที่ขาด ลดสิ่งที่เกิน” เพื่อปรับสมดุลอินทรีย์ เช่น ศรัทธามากแต่ปัญญาน้อยอาจมกมาย ปัญญามากแต่ศรัทธาน้อยจิตอาจแข็งกระด้าง วิริยะมากเกินไปทำให้ฟุ้งซ่าน สมาธิมากเกินไปทำให้เฉื่อยชา สำนักธรรมโมลีได้นำหลักการนี้มาประยุกต์เป็นแนวปฏิบัติจริง โดยการสอบอารมณ์รายวันเพื่อปรับสมดุลอินทรีย์ตามสภาพจิตของผู้ปฏิบัติ 3. เทคนิคสำคัญในรูปแบบการฝึก การสอบอารมณ์รายวัน → กลไกติดตาม-ปรับ-ประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันการติดขัดหรือสุดโต่งในอินทรีย์ใดอินทรีย์หนึ่ง การใช้เมตตาเจโตวิมุตติ ควบคู่วิปัสสนา → สอดคล้องกับทัศนะของพระภิกษุญาณพิศาลเมธี ว่าเมตตาธรรมสามารถเป็นบาทฐานยกสู่วิปัสสนาได้เร็ว และช่วยลดโทสะ เสริมศรัทธา ทำให้สมาธิทรงตัวง่ายขึ้น การจัดตารางปฏิบัติสมดุลระหว่างนั่ง-เดิน-บรรยายธรรม → ช่วยให้วิริยะและสมาธิหนุนกันอย่างเหมาะสม การเน้นจุดหยุดวงจรปฏิบัติสมาธิที่เวทนา-ตัณหา → ใช้สติพิจารณาเห็นไตรลักษณ์เพื่อป้องกันการปรุงแต่งต่อ 4. ความสอดคล้องกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ ที่อธิบายว่า การเจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นการเจริญโพธิปักขิยธรรมครบทุกหมวด ซึ่งรวมถึงอินทรีย์ 5 → พละ 5 → โพชฌงค์ 7 → อริยมรรคมีองค์ 8 สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ชี้ว่า ความแก่กล้าหรือหย่อนของอินทรีย์ 5 เป็นตัวกำหนดความเร็ว-ช้าในการบรรลุธรรม ตรงกับผลวิจัยของ พระปลัดทนงค์ ชยนิโต และ พระสุกัร สุตสงวน ที่พบว่า การปรับอินทรีย์ 5 ต้องทำอย่างต่อเนื่องระหว่างการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผลตามลำดับวิปัสสนาญาณ สอดคล้องกับ นางสาวณัฐจิต เลาว์วิระ ที่เน้นการสำรวจอายตนะและการเจริญสติปัฏฐาน 4 เพื่อป้องกันจิตไม่ให้ถูกรบกวน เสริมด้วยข้อค้นพบของ พระชัยพร จันทวิโส และ พระประสิทธิ์ มหาบุญโณ ว่าศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงของการปฏิบัติ 5. ผลลัพธ์ของรูปแบบการพัฒนา อินทรีย์ 5 มีความสมดุล เกื้อหนุนกันโดยมีสติเป็นแกน สติต่อเนื่อง สมาธิพอดี ปัญญาเห็นไตรลักษณ์ชัด นิรวณฺ์ลดลง ความยึดมั่นถือมั่นเบาบาง ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าสู่สภาวะอุเบกขาเชิงปัญญาได้รวดเร็วขึ้น ผลสุดท้ายคือการพัฒนาไปสู่การละสังโยชน์และบรรลุมรรค-ผล-นิพพานตามหลักโพธิปักขิยธรรม สรุปอภิปราย รูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี เป็น

การประยุกต์หลักคัมภีร์อย่างถูกต้องและครบวงจร โดยผสานปัจจัยสนับสนุน (สัปปายะ 7), กระบวนการฝึกภายใน (สติปัฏฐาน 4), และการปรับสมดุลพลังจิต (อินทรี 5) เข้าด้วยกัน กลายเป็นระบบฝึกที่ไม่เพียงตอบโจทยเชิงทฤษฎี แต่สามารถนำไปใช้จริงและให้ผลเชิงประจักษ์ ทั้งในด้านการพัฒนาสติ สมาธิ ปัญญา และการลดละกิเลสอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาอินทรีในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี” ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ เป็นรูปแบบ **Model: MPIDE** ดังนี้

1. วิธีการพัฒนาอินทรี (Methods for Developing the Spiritual Faculties) “เหตุ-วิธี-พลัง” เหตุ: การใช้ สัปปายะ 7 เป็นฐานภายนอก ลดแรงต้านจากสิ่งแวดล้อม วิธี: การใช้ สติปัฏฐาน 4 เป็นโครงสร้างหลักในการสร้างสติระลึกรูปร่าง-นาม พลัง: การพัฒนาอินทรี 5 → พละ 5 → โพชฌงค์ 7 เพื่อเร่งการบรรลุธรรม-ผล

2. จุดเด่นเชิงปฏิบัติ (Practical Highlights) การสอบอารมณ์รายวัน ทำให้การปรับอินทรีตามหลัก วิสุทธิมรรค (“เพิ่มสิ่งที่ขาด ลดสิ่งที่เกิน”) เป็นกระบวนการปฏิบัติจริง ไม่ใช่เพียงทฤษฎี รักษาสมดุลของคู่ตรงข้าม (ศรัทธา-ปัญญา, วิริยะ-สมาธิ) โดยมีสติเป็นตัวกลางประสาน

3. สร้างนวัตกรรม (Innovation Creation) การผสมผสานเมตตาเจโตวิมุตติควบคู่วิปัสสนา ช่วยสร้างความอ่อนโยนและเปิดกว้างทางจิต เพิ่มศรัทธาและสมาธิ ลดนิรวณ โดยเฉพาะพยาบาท ทำให้เข้าสู่เบกขาเชิงปัญญาได้รวดเร็ว

4. ความสอดคล้องเชิงหลักธรรม (Doctrinal Consistency) โครงสร้างสามชั้นเหตุปัจจัยเชื่อมโยงกับโพธิปักขิยธรรม 37 ชั้นที่ 1: สัปปายะ 7 → ลดแรงต้านภายนอก ชั้นที่ 2: สติปัฏฐาน 4 → พัฒนาสติภายใน ชั้นที่ 3: อินทรี 5-พละ 5-โพชฌงค์ 7 → สร้างพลังนำสู่มรรค-ผล

5. ผลที่คาดหวัง (Expected Outcomes) ผลลัพธ์เชิงปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม นิรวณลดลงต่อเนื่อง สติมั่นคงต่อเนื่อง สมาธิพอดี เหมาะแก่การใช้ปัญญาเห็นตามจริง ความยึดถือน้อยลง เข้าใจไตรลักษณ์อย่างมั่นคงและสามารถละสังโยชนได้ตามลำดับ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย “รูปแบบการพัฒนาอินทรีย์ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” โดยสรุปผู้วิจัยพบว่า การพัฒนาอินทรีย์ 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการสร้างความสมดุลระหว่างอินทรีย์ที่เกื้อหนุนกัน โดยมีสติเป็นแกนกลางกำกับให้เกิดความพอดี อันปรากฏชัดในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งชี้ให้เห็นว่าศรัทธาที่มากเกินไปแต่ปัญญาน้อยจะนำไปสู่ความมกมาย ในทางกลับกัน ปัญญาที่มากแต่ศรัทธาน้อยจะทำให้จิตแข็งกระด้าง เช่นเดียวกับการไม่สมดุลระหว่างวิริยะและสมาธิ การฝึกสติปัฏฐาน 4 เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้อินทรีย์ 5 พัฒนาอย่างสมดุลและยกระดับเป็นพละ 5 และโพชฌงค์ 7 จนสามารถบรรลุมรรค-ผล-นิพพาน และได้นำเสนอรูปแบบ MPIDE Model ประกอบด้วย M: (Methods for Developing) คือการใช้สัปปายะ 7 และสติปัฏฐาน 4 พัฒนาอินทรีย์ 5 → พละ 5 → โพชฌงค์ 7, P: (Practical Highlights) คือการสอบอารมณ์รายวันปรับสมดุลอินทรีย์, I: (Innovation Creation) คือการผสมผสานเมตตาเจโตวิมุตติกับวิปัสสนา, D: (Doctrinal Consistency) คือความสอดคล้องกับโพธิปักขิยธรรม 37, และ E: (Expected Outcomes) คือผลลัพธ์เชิงปฏิบัติที่ชัดเจน นิ वर्ณลต สติมัน สมาธิพอดิ และปัญญาเห็นตามจริง **ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** 1) สำนักปฏิบัติธรรมและผู้สอนวิปัสสนาภาวนาสามารถนำแนวทางการปรับอินทรีย์แบบ “เพิ่มสิ่งที่ขาด ลดสิ่งที่เกิน” ไปปรับใช้กับการสอบอารมณ์รายวัน เพื่อให้เกิดระบบติดตามและปรับสมดุลอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง 2) ควรนำหลักการบูรณาการเมตตาเจโตวิมุตติเข้ากับการฝึกวิปัสสนามาใช้ในหลักสูตรฝึกปฏิบัติ เพื่อเสริมศรัทธา ลดโทสะ และทำให้ผู้ปฏิบัติพร้อมต่อการพิจารณาไตรลักษณ์ 3) สามารถใช้กรอบ “สามชั้นเหตุปัจจัย” (ปัจจัยภายนอก-ปัจจัยภายใน-พลังงานจิต) เป็นโมเดลอ้างอิงในการออกแบบโปรแกรมฝึกภาวนาในสถานปฏิบัติธรรมต่าง ๆ **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ศึกษาการพัฒนาอินทรีย์ 5 ในกลุ่มผู้ปฏิบัติที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน เช่น ผู้ปฏิบัติใหม่ ผู้ปฏิบัติระดับกลาง และผู้ปฏิบัติขั้นสูง เพื่อหาวิธีปรับแนวทางฝึกให้เหมาะสมกับแต่ละระดับ 2) วิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้ระบบปรับอินทรีย์แบบเรียลไทม์ต่อการลดนิ वर्ณ การเพิ่มสติ และการเจริญปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม 3) ศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาอินทรีย์ตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในสำนักปฏิบัติธรรมที่มี

แนวทางต่างกัน เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวงกว้างทั้งในและนอกประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆสาจารย์. (2528). *วิสุทธิมรรค แปล ภาค 2 ตอน 1*. แปลโดย สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมโร). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2557). *มหาสติปัฏฐานสูตร ทางสู่พระนิพพาน*. แปลโดย พระคันธ-สาราภวังค์. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- สำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี. (2566). *เอกสารแนะนำสำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี*. นครราชสีมา: สำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี.
- สุภีร์ ทุมทอง. (2558). *อินทรีย์ 5 พละ 5 ชุติโพธิปักขิยธรรม*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

ปัจจัยด้านการควบคุมภายในและด้านระบบสารสนเทศทางด้านบัญชี
ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี*

FACTORS OF INTERNAL CONTROL AND ACCOUNTING INFORMATION
SYSTEMS AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF ACCOUNTING
OPERATIONS

ณัฐพร สุวรรณมิตร¹ และ ดารณี เอื้อชนะจิต²

Nattaporn Suwannamit¹ and Daranee Uachanachit²

¹⁻²คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

¹⁻²Faculty of Accountancy, Sripatum University, Thailand

Corresponding Author's Email: Pueng.suwnannamit@gmail.com

วันที่รับบทความ : 1 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 31 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 31 ตุลาคม 2568

Received 1 August 2025; Revised 31 October 2025; Accepted 31 October

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านระบบสารสนเทศที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารงานด้านบัญชีในบริษัทเอกชน จำนวนทั้งสิ้น 400 คน ซึ่งได้จากการคำนวณตามสูตรของยามาเน่ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

Citation:

*ณัฐพร สุวรรณมิตร และ ดารณี เอื้อชนะจิต. (2568). ปัจจัยด้านการควบคุมภายในและด้านระบบสารสนเทศทางด้านบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี.วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 159-175.

Nattaporn Suwannamit and Daranee Uachanachit. (2025). Factors Of Internal Control And Accounting Information Systems Affecting The Effectiveness Of Accounting Operations.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 159-175.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ผลการวิจัย 1) ปัจจัยด้านการควบคุมภายใน พบว่า มิติของกิจกรรมควบคุมและการติดตามประเมินผลมีความสัมพันธ์ทางบวกและส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านบัญชี โดยเฉพาะด้านความถูกต้องของข้อมูล ความสามารถในการตรวจสอบย้อนกลับ และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ 2) ปัจจัยด้านระบบสารสนเทศทางบัญชี พบว่า มิติของคุณภาพของข้อมูล และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้มีความสัมพันธ์ทางบวกและส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านบัญชี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในระดับปานกลางถึงสูง ข้อเสนอแนะ องค์กรควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบควบคุมภายในและการปรับปรุงระบบสารสนเทศทางบัญชีให้ทันสมัยและมีคุณภาพ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงานและเพิ่มความน่าเชื่อถือของรายงานทางการเงิน ควรส่งเสริมการอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้ระบบควบคุมภายในและระบบสารสนเทศอย่างถูกต้อง ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการทางบัญชี ลดความเสี่ยงจากข้อผิดพลาดหรือการทุจริต และทำให้องค์กรตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผล, การควบคุมภายใน, ระบบสารสนเทศทางบัญชีประสิทธิผลในการดำเนินงาน, การบัญชี

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the factors of internal control that affect the effectiveness of accounting operations and 2) to study the factors of information systems that affect the effectiveness of accounting operations. This was a quantitative research with a sample group of 400 accounting executives in private companies, which was calculated using Yamane's formula. A questionnaire was used as the data collection tool. The data was analyzed with descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, including Pearson's correlation analysis and multiple regression analysis.

The research findings were as follows: 1) For internal control factors, it was found that the dimensions of control activities and monitoring had a

positive and statistically significant relationship with the effectiveness of accounting operations, especially in terms of data accuracy, traceability, and the cost-effective use of resources. And 2) For accounting information system factors, it was found that the dimensions of data quality and responsiveness to user needs had a positive and statistically significant relationship with the effectiveness of accounting operations, with a correlation coefficient at a moderate to high level. The recommendations are that organizations should focus on the development of internal control systems and the modernization and quality of accounting information systems to enhance operational efficiency and increase the reliability of financial reports. Personnel training should also be promoted to ensure knowledge and understanding of the correct use of internal control systems and information systems. This will help to elevate the quality of accounting management, reduce the risk of errors or fraud, and allow the organization to respond to business changes.

Keywords: Affecting factors, Internal control, Accounting information systems, Effectiveness of operations, Accounting

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการแข่งขันทางธุรกิจ องค์กรทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน หรือรัฐวิสาหกิจ ต่างต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัว เพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างความน่าเชื่อถือในสายตาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2565) ความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางบัญชี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปของงบการเงิน จึงเป็นหัวใจสำคัญในการสะท้อนภาพรวมของผลการดำเนินงานและสถานะทางการเงินขององค์กร ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจของผู้ถือหุ้น นักลงทุน ผู้ให้สินเชื่อ และผู้บริหารระดับสูง (ปรีชา ทาดี, 2564)

การที่งบการเงินมีความถูกต้อง ครบถ้วน และเชื่อถือได้ จะช่วยเพิ่มระดับความมั่นใจในการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร ตลอดจนส่งเสริมความโปร่งใสในการดำเนินธุรกิจ

โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ระบบสารสนเทศทางบัญชี (Accounting Information System: AIS) เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดเก็บ ประมวลผล และสื่อสารข้อมูลทางการเงินอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ความน่าเชื่อถือของงบการเงินนั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย โดยเฉพาะสองปัจจัยสำคัญ คือ “ปัจจัยด้านการควบคุมภายใน” และ “ปัจจัยด้านระบบสารสนเทศทางบัญชี” ซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการกำกับ ดูแล และสนับสนุนการดำเนินงานด้านบัญชี (จรงค์ สิริพิพรหม, 2562)

การควบคุมภายใน (Internal Control) เป็นระบบที่องค์กรออกแบบมาเพื่อให้มั่นใจว่า มีการดำเนินการตามนโยบายและวัตถุประสงค์อย่างถูกต้อง เป็นเครื่องมือในการป้องกันความเสี่ยง ลดโอกาสการทุจริต และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานทางการเงินและบัญชี หากระบบควบคุมภายในมีประสิทธิภาพ ย่อมสามารถลดความคลาดเคลื่อนหรือข้อผิดพลาดในกระบวนการจัดทำงบการเงินได้อย่างมีนัยสำคัญ (สถาบันตรวจสอบภายในแห่งประเทศไทย, 2561) ดังนั้น การควบคุมภายใน เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการรักษาความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลทางการเงิน ทั้งนี้องค์ประกอบของการควบคุมภายใน

ขณะเดียวกัน ระบบสารสนเทศทางบัญชี (AIS) ก็เป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มความแม่นยำ ความทันเวลา และประสิทธิภาพในการจัดการข้อมูลทางบัญชี ระบบ AIS ที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถบันทึกข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ปรับปรุงข้อมูลแบบ real-time และสร้างรายงานทางการเงินที่เชื่อถือได้ ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบและรวดเร็ว ในปัจจุบัน ระบบสารสนเทศทางบัญชีได้ถูกพัฒนาให้มีความทันสมัย รองรับการใช้งานแบบอัตโนมัติ เชื่อมโยงกับระบบ ERP และระบบ cloud computing ซึ่งสามารถลดต้นทุน เพิ่มความถูกต้อง และลดความผิดพลาดจากการป้อนข้อมูลด้วยมือ อย่างไรก็ตาม หากระบบดังกล่าวไม่ได้รับการออกแบบหรือดูแลรักษาอย่างเหมาะสม อาจนำไปสู่ความผิดพลาดในการประมวลผลข้อมูล และส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของงบการเงินได้เช่นกัน (กิตติศักดิ์ ศรีสุข, 2563)

จากที่กล่าวมา ทั้งปัจจัยด้านการควบคุมภายในและปัจจัยด้านระบบสารสนเทศทางบัญชี ต่างมีบทบาทอย่างสำคัญในการส่งเสริมประสิทธิผลของงานด้านบัญชี และช่วยเพิ่มระดับความน่าเชื่อถือของรายงานทางการเงิน การวิจัยในครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการวิเคราะห์ว่า องค์กรควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบใดบ้างภายใต้ระบบควบคุมภายใน และควรปรับปรุงระบบสารสนเทศทางบัญชีในลักษณะใด จึงจะสามารถยกระดับประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านบัญชี และสร้างความน่าเชื่อถือของงบการเงินได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านระบบสารสนเทศทางด้านบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยด้านการควบคุมภายในและด้านระบบสารสนเทศทางด้านบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี ดังนี้

สมมติฐาน ข้อที่ 1 ปัจจัยด้านการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี ด้านความน่าเชื่อถือของงบการเงิน

สมมติฐาน ข้อที่ 2 ปัจจัยด้านการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี ด้านการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

สมมติฐาน ข้อที่ 3 ปัจจัยด้านการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี ด้านการตรวจสอบได้

สมมติฐาน ข้อที่ 4 ปัจจัยของระบบสารสนเทศทางบัญชี ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี ด้านความน่าเชื่อถือของงบการเงิน

สมมติฐาน ข้อที่ 5 ปัจจัยของระบบสารสนเทศทางบัญชี ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี ด้านการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

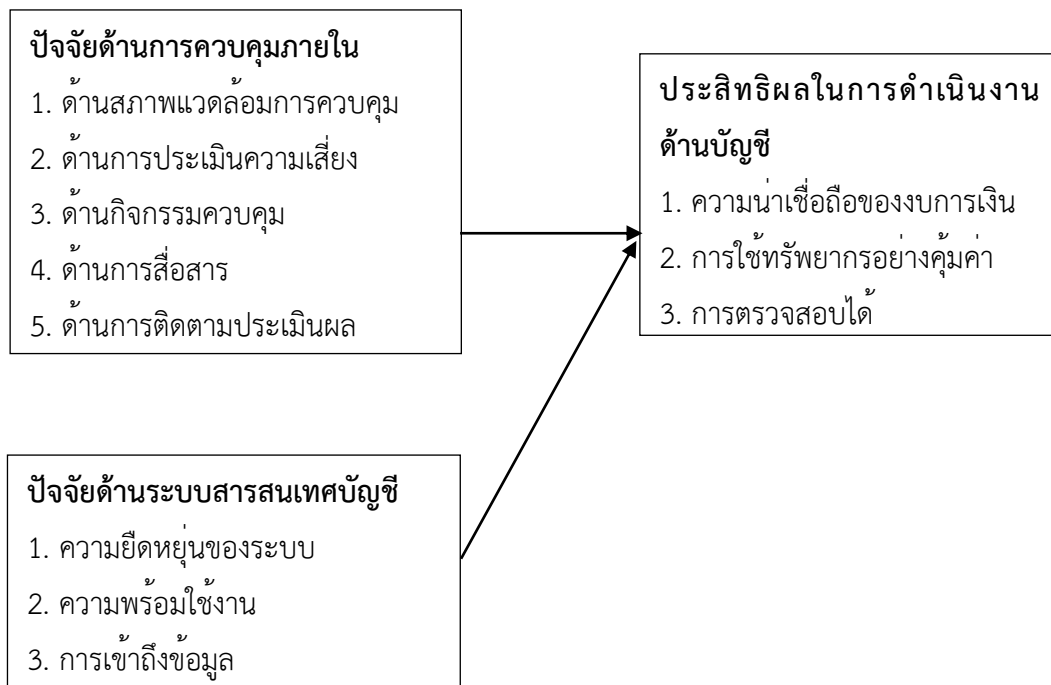
สมมติฐาน ข้อที่ 6 ปัจจัยของระบบสารสนเทศทางบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี ด้านการตรวจสอบได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเบื้องต้นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการควบคุมภายในและด้านระบบสารสนเทศทางด้านบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี มีตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีการควบคุมภายในตามกรอบแนวคิดของ

การควบคุมภายใน (ตามกรอบแนวคิดของ COSO (2013) เป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกระดับในองค์กรมีส่วนร่วมในการจัดให้มีระบบที่ช่วยสร้างความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่าองค์กรจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หลัก 3 ด้าน ได้แก่ ความมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ความเชื่อถือได้ของรายงานทางการเงิน และการปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ (1) สภาพแวดล้อมการควบคุม ซึ่งเป็นรากฐานของระบบการควบคุมภายในที่สะท้อนค่านิยม จริยธรรม และโครงสร้างองค์กร (2) การประเมินความเสี่ยง ซึ่งช่วยให้องค์กรสามารถระบุและจัดการความเสี่ยงที่อาจกระทบต่อเป้าหมาย (3) กิจกรรมการควบคุม เช่น การแบ่งแยกหน้าที่ การตรวจสอบ การจัดทำเอกสาร และการควบคุมทางกายภาพ (4) ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร ที่เน้นการส่งผ่านข้อมูลที่ถูกต้องทันเวลา และเหมาะสมแก่ผู้ใช้งาน และ (5) การติดตามประเมินผล เพื่อให้มั่นใจว่าการควบคุม

ภายในยังมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยองค์ประกอบทั้งหมดนี้มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของรายงานทางการเงิน ความโปร่งใสในการดำเนินงาน และการเสริมสร้างความมั่นคงทางการบริหารในองค์กรธุรกิจและภาครัฐ

2. ทฤษฎีการควบคุมภายในของ

ทฤษฎีการควบคุมภายในตามพระราชบัญญัติ Sarbanes-Oxley (SOX) ซึ่งประกาศใช้ในสหรัฐอเมริกาเมื่อปี 2002 มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และความรับผิดชอบในการรายงานทางการเงินของบริษัท โดยเฉพาะ SOX Section 404 ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายนี้ กำหนดให้บริษัทต้องจัดทำรายงานการประเมินโครงสร้างการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับการรายงานทางการเงิน พร้อมให้ผู้ตรวจสอบบัญชีภายนอกตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง อีกทั้งต้องรายงานข้อบกพร่องของระบบควบคุมภายใน พร้อมแนวทางแก้ไข การปฏิบัติตามข้อกำหนดเหล่านี้ช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดการทุจริตทางการเงิน และเสริมสร้างระบบควบคุมภายในให้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการระบบสารสนเทศทางการบัญชี

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการระบบสารสนเทศทางการบัญชี มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดเก็บ ประมวลผล และนำเสนอข้อมูลทางการเงินให้มีความถูกต้อง เชื่อถือได้ และทันสมัย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยระบบ AIS ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจากระบบการบันทึกแบบมือ ไปสู่ระบบประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ระบบ ERP และระบบบนเว็บ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพของระบบ AIS เช่น ความเกี่ยวข้อง ความถูกต้อง ความสมบูรณ์ ทันเวลา ตรวจสอบได้ และปลอดภัย

4. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพระบบสารสนเทศทางบัญชี

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการใช้ระบบสารสนเทศทางบัญชี มุ่งเน้นที่การใช้ทรัพยากร เช่น เวลา งบประมาณ และบุคลากร ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยพิจารณาจากความต้องการ ความครบถ้วน ความทันต่อเวลา และความเข้าใจได้ของข้อมูลทางบัญชีที่ถูกประมวลผลจากระบบ ซึ่งต้องสามารถตอบสนองการวางแผน การควบคุม และการตัดสินใจของผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากหลายนักวิชาการ เช่น จักรกฤษณ์ จันทะคุณ (2555), จิตรเลขา ทาสี และคณะ (2561), และปริญยพรรณ คงแก้ว และคณะ (2562) ที่เห็นว่า ระบบที่ดีต้องมีการออกแบบ

กระบวนการที่เหมาะสม มีมาตรฐานการปฏิบัติงาน มีแผนรองรับภาวะฉุกเฉิน และมีการปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ระบบสามารถสร้างสารสนเทศที่มีคุณภาพ ถูกต้อง เชื่อถือได้ และทันสมัย โดยข้อมูลต้องสื่อสารได้ง่าย ไม่ซับซ้อน

5. แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการใช้ระบบสารสนเทศทางบัญชี

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการใช้ระบบสารสนเทศทางการบัญชีหมายถึงการใช้ระบบให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านคุณภาพ ความคุ้มค่า ความถูกต้อง ครบถ้วน ทันเวลา และความเข้าใจง่ายของข้อมูลที่ได้จากระบบ ซึ่งต้องสามารถสนับสนุนการดำเนินงานและการตัดสินใจของผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย Peterson และ Plowman (1958) มองว่าประสิทธิภาพคือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร ขณะที่จิตเรลซา ทาสี และคณะ (2561) เน้นความสำคัญของการออกแบบกระบวนการ การเตรียมความพร้อมฉุกเฉิน การกำหนดมาตรฐานการทำงาน และการปรับปรุงระบบให้มีความยืดหยุ่นและตอบโต้ภัยการใช้งาน ส่วนบุญยธรรมศน์ คงแก้ว และคณะ (2562) ชี้ให้เห็นถึง 4 ด้านหลักของประสิทธิภาพ ได้แก่ ความถูกต้อง ความครบถ้วน ความทันต่อเวลา และความเข้าใจได้ ซึ่งมีผลต่อคุณภาพการวางแผน การควบคุม การตัดสินใจ และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร

6. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงาน

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงานตามทฤษฎีของ Woodcock (1989) ชี้ให้เห็นว่าการทำงานที่มีประสิทธิภาพของทีมในองค์กรขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญ 11 ด้าน ได้แก่ การมีบทบาทที่สมดุลภายในทีม การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกัน การเปิดเผยความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ความไว้วางใจและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความร่วมมือและการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ การมีวิธีการทำงานที่ชัดเจน ภาวะผู้นำที่เหมาะสม การติดตามและทบทวนผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร สัมพันธภาพที่ดีระหว่างกลุ่ม และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยแต่ละองค์ประกอบล้วนส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

7. ทฤษฎีเชิงระบบ

ทฤษฎีระบบ เป็นแนวคิดที่มององค์การเป็นระบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยที่สัมพันธ์กันและทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยเน้นการมองภาพรวมและการเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรรูป ผลิตผล และข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งมีผลกระทบต่อกันแบบลูกโซ่ หากส่วนใดส่วนหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลกระทบต่อทั้งระบบ

แนวคิดนี้ช่วยให้นักบริหารสามารถวิเคราะห์ปัญหาและปรับปรุงกระบวนการบริหารได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น แนวคิดทฤษฎีการจัดการเชิงสถานการณ์ ซึ่งเน้นการเลือกใช้แนวทางบริหารที่เหมาะสมกับสถานการณ์เฉพาะ โดยบูรณาการองค์ความรู้และเทคนิคต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะไม่สามารถใช้ได้กับทุกสถานการณ์ทั่วไป แต่ก็ช่วยพัฒนาทักษะของผู้บริหารและต่อยอดไปสู่แนวคิดการจัดการรูปแบบใหม่ในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยด้านการควบคุมภายในและด้านระบบสารสนเทศทางบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารด้านบัญชีของบริษัทเอกชน ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมทั้งสิ้น 500,665 บริษัท กลุ่มตัวอย่างคำนวณด้วยสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.95 จะได้จำนวน 400 บริษัท โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ครอบคลุมข้อมูลทั่วไป ปัจจัยด้านการควบคุมภายใน ปัจจัยด้านระบบสารสนเทศทางบัญชี และประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านบัญชี โดยใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้รับการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และนำผลไปคำนวณหาค่า IOC ซึ่งทุกข้อมีค่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดสอบความเชื่อมั่น โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่า 0.70 ทั้งนี้ ค่าจริงของ Cronbach's Alpha ในแต่ละด้านจะนำเสนอไว้ในบทผลการวิจัยเพื่อยืนยันคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อทำการค้นคว้าอิสระจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม เพื่อขอรับการสนับสนุนจากกองทัพอากาศ จำนวน 304 คน ตามกลุ่มตัวอย่าง
2. ผู้ศึกษาส่งแบบสอบถาม พร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลถึงกองทัพอากาศที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทางออนไลน์ เพื่อตอบแบบสอบถามการค้นคว้าอิสระ เมื่อ

ผู้ตอบแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมแบบสอบถามจำนวน 304 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

3. ผู้ศึกษานำแบบสอบถามมาวิเคราะห์เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมากำหนดเป็นประเด็นในการดำเนินการขั้นตอนต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บข้อมูลครบถ้วน ผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของแบบสอบถาม จากนั้นผู้ศึกษาจึงนำแบบสอบถามมาลงรหัส (Coding) ตามวิธีการศึกษาทางสถิติ และดำเนินการประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติดังนี้

1. สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) เพื่ออธิบายข้อมูลและสรุปข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Average) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ตามวิธีการของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

2.2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อวิเคราะห์สมมติฐานที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี

ตารางที่ 1 ผลรวมระดับความคิดเห็นการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี

ข้อความ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
การควบคุมภายใน			
ด้านสภาพแวดล้อมและการควบคุมภายใน	4.30	0.77	มาก
ด้านการประเมินความเสี่ยง	3.75	0.85	มาก

ด้านกิจกรรมควบคุม	4.41	0.68	มาก
ด้านสารสนเทศและการสื่อสาร	4.14	0.70	มาก
ด้านการติดตามและประเมินผล	4.15	0.95	มาก
รวม	4.15	0.97	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชีอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.04 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.95 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้และให้ความสำคัญต่อระบบควบคุมภายในในภาพรวมค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านกิจกรรมควบคุม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 รองลงมาคือ ด้านสภาพแวดล้อมและการควบคุมภายใน มีค่าเฉลี่ย 4.30 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.77 ตามด้วยด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.95 ด้านสารสนเทศและการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ย 4.14 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70 และด้านการประเมินความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่มที่ 3.75 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.85 จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าองค์กรมีระบบควบคุมภายในในแต่ละด้านที่อยู่ในระดับมาก ซึ่งช่วยสนับสนุนการดำเนินงานด้านบัญชีให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการกิจกรรมควบคุมที่มีการวางระบบการอนุมัติ การแบ่งหน้าที่ และการตรวจสอบอย่างเข้มงวด ขณะที่ด้านการประเมินความเสี่ยงแม้อยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่ยังมีช่องว่างที่อาจพัฒนาเพิ่มเติมได้เพื่อให้การควบคุมภายในมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านระบบสารสนเทศทางบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี

ตารางที่ 2 ผลรวมระดับความคิดเห็นด้านประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านบัญชี

ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านบัญชี			
ความน่าเชื่อถือของงบการเงิน	4.13	0.99	มาก
การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	3.88	0.92	มาก
การตรวจสอบได้	4.08	1.09	มาก
รวม	3.91	1.00	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการควบคุมภายใน และปัจจัยด้านระบบสารสนเทศทางบัญชี ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านบัญชี อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.03 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.91 เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการควบคุมภายใน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.79 รองลงมาคือ ด้านระบบสารสนเทศทางบัญชี มีค่าเฉลี่ย 4.04 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.95 และด้านประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านบัญชีมีค่าเฉลี่ย 3.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.00 ซึ่งแม้ว่าจะมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าปัจจัยต้นทั้งสองด้าน แต่ยังคงอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ปัจจัยด้านการควบคุมภายในและระบบสารสนเทศทางบัญชีมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในระดับมาก ซึ่งมีส่วนสนับสนุนให้การดำเนินงานด้านบัญชีขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดการควบคุมภายในที่ได้รับการประเมินในระดับสูงกว่าด้านอื่น แสดงถึงความเชื่อมั่นของบุคลากรในระบบการจัดการภายในขององค์กรอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากการเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการควบคุมภายในและระบบสารสนเทศทางบัญชี พบว่ามีข้อเสนอแนะที่สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ต้องการให้มีระบบฝึกอบรมหรือคู่มือการใช้งานระบบบัญชีที่ชัดเจนและทันสมัย ผู้ตอบแบบสอบถามหลายรายสะท้อนว่า แม้ระบบสารสนเทศทางบัญชีจะมีศักยภาพสูง แต่ขาด

การอบรมที่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะพนักงานใหม่หรือผู้ไม่มีพื้นฐานด้านไอที ส่งผลให้ไม่สามารถใช้งานระบบได้เต็มประสิทธิภาพ จึงเสนอให้จัดอบรมประจำไตรมาส พร้อมทั้งมีคู่มือแบบดิจิทัลที่เข้าใจง่าย

2. ควรมีช่องทางการสื่อสารที่รวดเร็วและตอบกลับทันทีเมื่อเกิดปัญหาทางระบบ หลายความคิดเห็นระบุว่า ในช่วงเวลาสำคัญ เช่น ปิดงบรายเดือนหรือสิ้นปีบัญชี หากระบบเกิดปัญหาแล้วไม่สามารถติดต่อเจ้าหน้าที่ได้ทันที จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการทำงาน จึงเสนอให้มีช่องทางช่วยเหลือแบบเร่งด่วน

3. แนะนำให้มีการตรวจสอบและประเมินระบบควบคุมภายในโดยบุคคลภายนอกบ้าง ในบางช่วงบางองค์กรอาจมีข้อจำกัดในการประเมินตนเองอย่างรอบด้าน ผู้ตอบแบบสอบถามบางรายเสนอให้มีการจ้างหน่วยงานภายนอกหรือผู้เชี่ยวชาญมาตรวจสอบแบบ Blind Review เพื่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย และไม่อคติต่อระบบเดิม

4. เสนอให้มีการกำหนด KPI และเป้าหมายของระบบควบคุมภายในอย่างเป็นรูปธรรม ผู้ตอบบางส่วนเห็นว่า แม้จะมีการแบ่งหน้าที่และแนวนโยบายที่ชัดเจน แต่ยังไม่มีความชัดเจนที่จับต้องได้ว่าระบบควบคุมภายในประสบผลสำเร็จหรือไม่ จึงควรกำหนดดัชนีวัดผล และนำมาประเมินร่วมกับผลงานฝ่ายบัญชีในแต่ละปี

5. ควรพัฒนาระบบให้รองรับการทำงานแบบออนไลน์และรีโมตมากขึ้น โดยเฉพาะหลังช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 หลายหน่วยงานปรับเข้าสู่ระบบออนไลน์ แต่ระบบสารสนเทศทางบัญชีบางแห่งยังไม่สามารถเข้าถึงจากภายนอกหรือใช้งานผ่านมือถือได้สะดวก ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอให้พัฒนาให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น เพื่อให้รองรับรูปแบบการทำงานยุคใหม่

6. เน้นความสำคัญของการกำกับดูแลเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนหนึ่งเสนอว่า นอกจากระบบและขั้นตอนที่ดีแล้ว ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่มีจริยธรรมในการใช้ข้อมูลบัญชีและการควบคุมภายใน เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใสและเป็นธรรม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการควบคุมภายในและระบบสารสนเทศทางบัญชี (AIS) มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านบัญชีใน 3 มิติ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของงบการเงิน การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการตรวจสอบได้ โดยเฉพาะองค์ประกอบด้าน

สภาพแวดล้อมการควบคุมภายในและการประเมินความเสี่ยง มีผลเชิงบวกต่อความน่าเชื่อถือของงบการเงินและการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด COSO Framework และงานวิจัยของ จิตรเลขา ทาสี และคณะ (2561) ที่ระบุว่า การวางระบบควบคุมภายในอย่างครอบคลุมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพงานด้านบัญชี

นอกจากนี้ การควบคุมและการสื่อสารสารสนเทศยังส่งผลต่อความสามารถในการตรวจสอบได้ โดยสอดคล้องกับ Yuesti et al. (2024) ที่ชี้ว่าการสื่อสารข้อมูลและควบคุมคุณภาพภายในองค์กรส่งผลต่อประสิทธิภาพของ AIS โดยเฉพาะในบริบทที่ต้องการความถูกต้องแม่นยำของข้อมูล สำหรับด้านระบบ AIS เอง พบว่าความยืดหยุ่นของระบบมีอิทธิพลต่อความน่าเชื่อถือของงบการเงิน (Mohamed Saad, 2023) ขณะที่ความพร้อมใช้งานของระบบสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (Sri Gunawan & Nengzih, 2023) และการเข้าถึงข้อมูลที่สะดวกและปลอดภัยส่งเสริมความสามารถในการตรวจสอบทั้งภายในและภายนอก

อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์เหล่านี้อาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอื่น เช่น ความเชี่ยวชาญของผู้ใช้งาน เทคโนโลยีสนับสนุน และวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งควรพิจารณาเป็นข้อจำกัดในการตีความผลการศึกษา ทั้งนี้ การวางระบบควบคุมภายในและ AIS ที่มีคุณภาพ ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิผลด้านบัญชีได้อย่างชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ต้องการตรวจสอบผลกระทบของปัจจัยเหล่านี้ต่อประสิทธิภาพการทำงานของระบบบัญชี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการควบคุมภายในและด้านระบบสารสนเทศทางด้านบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านบัญชี

ปัจจัยด้านการควบคุมภายใน โดยเฉพาะกิจกรรมการควบคุมและการติดตามประเมินผล พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกและส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านบัญชี โดยองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ระบบควบคุมภายในที่รัดกุมและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงช่วยป้องกันความผิดพลาดและการทุจริต แต่ยังช่วยเพิ่มความถูกต้อง ความโปร่งใส และความสามารถในการตรวจสอบย้อนกลับของข้อมูลทางบัญชี ทั้งนี้ องค์กรสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปปรับใช้เพื่อพัฒนาและประเมินระบบควบคุมภายในอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในรายงานทางการเงิน ขณะเดียวกันผู้บริหารสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดมาตรฐานการทำงานด้านบัญชีที่

ช่วยลดความเสี่ยงและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ในเชิงนโยบาย หน่วยงานกำกับดูแลควรกำหนดกรอบมาตรฐานขั้นต่ำของระบบควบคุมภายในที่เหมาะสมกับลักษณะธุรกิจแต่ละประเภท โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) พร้อมทั้งสนับสนุนการจัดอบรมด้านการจัดการควบคุมภายในแก่ผู้ประกอบการและนักบัญชี เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านระบบสารสนเทศทางด้านบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี

ปัจจัยด้านระบบสารสนเทศทางบัญชี โดยเฉพาะด้านคุณภาพของข้อมูลและการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกและส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านบัญชี องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าระบบสารสนเทศที่มีคุณภาพและทันสมัยไม่เพียงช่วยให้ข้อมูลทางบัญชีมีความถูกต้อง รวดเร็ว และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ แต่ยังช่วยสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันขององค์กร ทั้งนี้ องค์กรสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ปรับปรุงระบบสารสนเทศทางบัญชีให้ทันสมัยและตรงตามความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล ขณะเดียวกันสามารถลดความซ้ำซ้อนของงาน เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และสนับสนุนการจัดการข้อมูลทางบัญชีอย่างคุ้มค่า ในเชิงนโยบาย ภาครัฐควรสนับสนุนมาตรฐานขั้นต่ำด้านระบบสารสนเทศทางบัญชีเพื่อยกระดับคุณภาพข้อมูลของธุรกิจ พร้อมส่งเสริมให้ธุรกิจ โดยเฉพาะ SMEs สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศทางบัญชีที่ทันสมัย และสนับสนุนการอบรมบุคลากรให้มีทักษะการใช้ระบบอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ องค์กรควรพัฒนาระบบควบคุมภายในให้รัดกุมและต่อเนื่อง พร้อมปรับปรุงระบบสารสนเทศทางบัญชีให้ทันสมัย มีคุณภาพ และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ พร้อมส่งเสริมการอบรมบุคลากรด้านบัญชีให้สามารถใช้ระบบได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ศึกษาปัจจัยเชิงคุณภาพ เช่น วัฒนธรรมองค์กรและภาวะผู้นำ และอาจใช้วิธีวิจัยแบบผสม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกควบคู่กับเชิงปริมาณ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ ศรีสุข. (2563). ผลกระทบของระบบสารสนเทศทางบัญชีที่มีต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 15(45), 25-40.
- จักรกฤษณ์ จันทะคุณ. (2553). *ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลคนละความหมาย*. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤษภาคม 2568 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/321886>
- จงรักษ์ สิทธิพรหม. (2562). อิทธิพลของระบบสารสนเทศทางบัญชีที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารการบัญชีและการจัดการ*, 11(2), 1-17.
- จิตรเลขา ทาสี และคณะ. (2561). ความรู้ ความเข้าใจของนักบัญชีต่อมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 19 เรื่อง ผลประโยชน์ของพนักงานในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรบัญชีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ สถาบันรัชต์ภาคย์*.
- บุญยพรรณ คงแก้ว, พัทธี พระสงฆ์, อริยญา จินาชาญ และอารยา แก้วคง. (2565). ประสิทธิภาพระบบสารสนเทศทางการบัญชีและคุณลักษณะองค์กรธุรกิจที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เขตภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ บริหารศาสตร์*, 11(4), 124-137.
- ปรีชา ทาดี. (2564). ผลกระทบของคุณภาพการควบคุมภายในและระบบสารสนเทศทางบัญชีต่อคุณภาพของรายงานทางการเงิน. *วารสารการบัญชีและการจัดการ*, 13(1), 45-62.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2565). ใน *รายงานวิจัย: การปรับตัวของธุรกิจไทยในยุคดิจิทัล*. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สถาบันตรวจสอบภายในแห่งประเทศไทย. (2561). *มาตรฐานการตรวจสอบภายในและจรรยาบรรณของผู้ตรวจสอบภายใน*. สถาบันตรวจสอบภายในแห่งประเทศไทย.
- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. (2013). *Internal control – Integrated framework: Executive summary*. COSO.
- Gunawan, S., & Nengzih, N. (2023). Effect of system quality, data quality, security and perceived benefits on user satisfaction of SAP as an accounting information system. *International Journal of Computer Applications*, 182(23).

- Peterson, O., & Plowman, J. (1958). *Measuring organizational effectiveness*. McGraw-Hill.
- Saad, M. (2023). The effect of accounting information systems on business performance during COVID-19: The mediating role of user satisfaction. *International Journal of Data and Network Science*, 7(1), 1–10.
- Woodcock, M. (1989). *Team development manual (2nd ed.)*. Gower Publishing.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis (3rd ed.)*. Harper & Row.
- Yuesti, A., Putra, A. W., & Suryandari, N. N. A. (2024). The effect of information quality and internal control on the effectiveness of accounting information systems in cooperatives in Bali. *International Journal of Economics, Business and Accounting Research (IJEBAR)*, 8(1), 24–34.

รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
ของวัดป่าพุทธชินวงศ์ อําเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา*

A MODEL OF BUDDHIST TOUEISM MANAGEMENT OF WAT PA
BUDDHACHINNAWONGSARAM, PHUKAMYAO DISTRICT,
PHAYAO PROVINCE

ดวงพร ทรัพย์สาคร¹ และ ธาณี สุวรรณประทีป²

Tuangporn Supsakorn¹ and Thanee Suwanprateep²

¹⁻²สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Degree of Doctor of Philosophy Vipassana

Meditation Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: kaisupsakorn @gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 8 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 10 กันยายน 2568

Received 8 September 2025; Revised 8 September 2025; Accepted 10 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เหมาะสมสำหรับวัดป่าพุทธชินวงศ์ และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศ์ จังหวัดพะเยา การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth

Citation:

* ดวงพร ทรัพย์สาคร และ ธาณี สุวรรณประทีป. (2568). รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

ของวัดป่าพุทธชินวงศ์ อําเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา.วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 176-193.

Tuangporn Supsakorn and Thanee Suwanprateep. (2025). A Model Of Buddhist Touism Management Of

Wat Pa Buddhachinnawongsaram, Phukamyao District, Phayao Province.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 176-193.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) พร้อมวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศ์มีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการศรัทธาทางพระพุทธศาสนากับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างทั้งคุณค่าทางจิตวิญญาณแก่ผู้มาเยือนและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนรอบวัด รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเรียกว่า Model: POSC ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม (Physical and Environmental Components) มุ่งออกแบบและดูแลภูมิทัศน์ สิ่งอำนวยความสะดวก และการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีเอกลักษณ์ 2) การจัดการกิจกรรมเชิงพุทธและวัฒนธรรม (Organization of Buddhist and Cultural Activities) เน้นการจัดปฏิบัติธรรม บรรยายธรรม นิทรรศการพุทธศิลป์ และการฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่น 3) การพัฒนาจิตใจและปัญญาของนักท่องเที่ยว (Spiritual and Intellectual Development of Tourists) ผ่านการจัดพื้นที่สมาธิ มุมอ่านหนังสือธรรมะ การติดคติดธรรม และการอบรมสั่งสอนการเจริญสติ 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย (Community and Network Participation) โดยชุมชนมีบทบาทในการให้บริการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ รูปแบบ POSC เป็นต้นแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ดำเนินงานอย่างองค์รวม ครอบคลุมการจัดการสิ่งแวดล้อม กิจกรรมทางศาสนา การพัฒนาจิตวิญญาณของผู้มาเยือน และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย ซึ่งมีคุณค่าเชิงทฤษฎีในการขยายผลสู่พื้นที่อื่น และคุณค่าเชิงปฏิบัติในฐานะคู่มือพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบ, การจัดการ, การท่องเที่ยวเชิงพุทธ, วัดป่าพุทธชินวงศ์

Abstract

This research aimed to: (1) examine the general conditions of Buddhist tourism management in Thai society, (2) study the development of an appropriate model for Buddhist tourism management for Wat Pa Phuttha Chinawong, and (3) propose a Buddhist tourism management model for Wat Pa Phuttha Chinawong, Phayao Province. The study employed a qualitative

research methodology, comprising documentary research and field research. Data were collected through in-depth interviews with key informants and participant observation, and were analyzed using content analysis.

The findings revealed that the Buddhist tourism management of Wat Pa Phuttha Chinawong is characterized by the integration of Buddhist faith with local cultural traditions, creating both spiritual value for visitors and economic benefits for the surrounding community. The developed model, referred to as POSC, consists of four key components: (1) Physical and Environmental Components - focusing on landscape design and maintenance, provision of facilities, and conservation of historical sites with unique characteristics; (2) Organization of Buddhist and Cultural Activities - emphasizing meditation retreats, Dhamma talks, Buddhist art exhibitions, and the revitalization of local traditions; (3) Spiritual and Intellectual Development of Tourists - through the provision of meditation spaces, Dhamma reading corners, inspirational quotations, and short training courses in mindfulness practice; and (4) Community and Network Participation - engaging the community in service provision, establishing collaborative networks, and developing local tour guides. The new body of knowledge generated from this research is the POSC Model, which serves as a holistic framework for Buddhist tourism management. It encompasses environmental management, religious activities, spiritual development of visitors, and community and network participation. The model has theoretical value for application in other contexts and practical value as a guideline for developing Buddhist tourism in alignment with the social, economic, and cultural contexts of local communities in a sustainable manner.

Keywords: A Model, Management, Buddhist Tourism, Wat Pa Phutthachinawongsaram

บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากในอดีตกาลมีวัดและพระพุทธรูปจำนวนมาก ที่ก่อสร้างขึ้นด้วยความเลื่อมใสศรัทธาอันแรงกล้าของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งเปี่ยมล้นและทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และประวัติศาสตร์ รวมทั้งหล่อหลอมด้วยประเพณีและวัฒนธรรมไทยจนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา จึงถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักของพระพุทธศาสนาจึงเป็นแก่นและแกนของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ไปสู่ประชาชน อีกทั้งวัดยังถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้วัดยังเป็นจุดในการเชื่อมโยงเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม

บทบาทของวัดในการท่องเที่ยวมีปรากฏมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ สังฆาทิเสสภิกขุสิกขาบทที่ 2 เรื่องมีว่าสมัยนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุทายีอยู่ในป่าวิหารของท่านสวयงาม นาคู นามขม ห้อยกลางมีระเบียบรอบด้าน จัดเตี้ย ตัง พุก หมอนไว้เรียบร้อย ตั้งน้ำฉันน้ำใช้ไว้พร้อมบริเวณวิหารเตียนสะอาด ชาวบ้านจำนวนมากพากันมาเที่ยวชมวิหารของท่าน พราหมณ์คนหนึ่งกับภรรยาเข้าไปหาท่านพระอุทายีถึงที่อยู่กราบเรียนว่า “พวกข้าพเจ้าอยากชมวิหารของพระคุณเจ้า” ท่านพระอุทายีตอบว่า “พราหมณ์ถ้าเช่นนั้นเชิญชมเถิด” แล้วถือลูกกุญแจไขลิ้มผลึกบานประตูเข้าไปยังวิหาร พราหมณ์เดินตามหลังท่านพระอุทายีเข้าไป ส่วนภรรยาก็เดินตามหลังพราหมณ์เข้าไป ขณะนั้นท่านพระอุทายีเดินไปเปิดปิดหน้าต่างบางตอน เวียนรอบห้องแล้วย้อนมาข้างหลัง ได้จับต้องกายนางพราหมณี พกกลับบ้าน นางจึงบอกแก่พราหมณ์ พราหมณ์โกรธไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุจับต้องกายหญิง ปรับอาบัติสังฆาทิเสสแก่ผู้ล่วงละเมิด (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากข้อความดังที่ปรากฏนี้นับเป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า วัดเริ่มมีบทบาทในฐานะเป็นสถานที่เกี่ยวข้องของประชาชน มาตั้งแต่ในครั้งพุทธกาล ซึ่งคำว่าท่องเที่ยวปรากฏในคำบาลีว่า “จร” อ่านว่า “จะระ” ภาษาบาลีปรากฏคำเกี่ยวกับการท่องเที่ยว คือ วิจรติ, สณฺจจรติ แปลว่า เที่ยว สัญจรไป (พระอัครคณาธิการ (ชวินทร์ สระ

คำ), 2555) คำว่า”จร” มีปรากฏอยู่ในปฐมโองการของพระพุทธเจ้า หลังจากพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วพระองค์ได้ส่งสาวกออกไปเผยแผ่ศาสนาด้วยพระดำรัสว่า ”จรธ ภิกขเว จาริกิ พุทฺชนฺทิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย เทวมนุสฺสานิ แผลเป็นภาษาไทยว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์แก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และยังมีข้อความที่ปรากฏในพระไตรปิฎกตอนหนึ่ง ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสกับพระอานนท์ ว่า อานนท์ สังฆเขยนียสถาน 4 แห่งนี้ เป็นสถานที่ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีศรัทธาจะมาดู ด้วยระลึกว่า “ตถาคตประสูติ ในที่นี้”... ว่า “ตถาคตได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในที่นี้”... ว่า “ตถาคตประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยมในที่นี้”... ว่า “ตถาคตได้เสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสส นิพพานธาตุในที่นี้” อานนท์ ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งจาริกไปยังเจตีย์จักมีจิตเลื่อมใสตายไป ชนเหล่านั้นทั้งหมดหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งจากข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงการเดินทางเพื่อที่จะไปแสดงความเคารพสักการะในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธเจ้านั้น อันมีมาตั้งแต่ในครั้งพุทธกาลจนมาถึงในปัจจุบัน

ฉะนั้น วัดจึงนับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมาตั้งแต่อดีต นับตั้งแต่ชนชั้นกษัตริย์ลงมาจนถึงสามัญชน ซึ่งเป็นประเพณีที่กษัตริย์ผู้ขึ้นครองราชย์ในสมัยอยุธยา จะต้องเสด็จไปนมัสการ ศาสนสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาในฐานะพุทธมามกะ เช่น สมเด็จพระเอกาทศรถ เสด็จไปนมัสการพระพุทธชินราช ใน พ.ศ. 2138 และการเสด็จไปนมัสการพระพุทธบาทที่สระบุรีของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ในปี พ.ศ. 2175 เป็นต้น ส่วนสามัญชนก็พากันไปทำบุญที่วัดในโอกาสต่าง ๆ และพาลูกหลานไปวิ่งเล่นในลานวัด

การท่องเที่ยวในอดีตของวัด คือ การเดินทางมาทำบุญ นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือประกอบศาสนกิจเพื่อความเป็นสิริมงคล อย่างไรก็ตาม ด้วยความที่วัดมีมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า และมีความโดดเด่นเชิงศิลปกรรม จึงทำให้ในปัจจุบัน “การท่องเที่ยววัด” ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะวัดที่มีความงดงามทางด้านพุทธศิลป์ เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ซึ่งมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางไปเที่ยวชมกว่า 8-9 ล้านคนต่อปี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ต่อมา เมื่อประชาชนเริ่มให้ความสนใจต่อศาสนสถานและสถานที่ทรงคุณค่าภายในวัดมากขึ้น วัดต่าง ๆ ที่มีประวัติความเป็นมาและรูปแบบศิลปกรรมที่สะท้อนความรุ่งเรืองในอดีตจึงได้รับการยอมรับในฐานะ “แหล่งท่องเที่ยว” โดยบทบาทด้านการท่องเที่ยว

ของวัดในปัจจุบันปรากฏอย่างกว้างขวาง ทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ รวมถึงการท่องเที่ยวตามคติความเชื่อ เช่น การไหว้พระ 9 วัด การไหว้พระประจำปี หรือพระธาตุประจำปีเกิด วัดต่าง ๆ จึงมีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม การบริหารจัดการ การท่องเที่ยว อาทิ การจัดการปฏิบัติธรรม การเรียนรู้พระพุทธศาสนา และการจัดสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543)

กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่พบเห็นได้ เช่น การไหว้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ การศึกษา ประวัติความเป็นมาของวัดและชุมชน การชมศิลปวัฒนธรรม การทำบุญทำทานตามความเชื่อ การปฏิบัติธรรม รวมถึงการพักผ่อนหย่อนใจพร้อมกับชมทัศนียภาพของธรรมชาติ และการจำหน่ายซื้อสินค้าท้องถิ่นที่ชุมชนรอบวัดนำมาจำหน่าย ซึ่งล้วนเป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ได้อย่างชัดเจน โดยก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชนและวัด ตลอดจนสร้างโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้ ธรรมะ ศิลปวัฒนธรรม การปฏิบัติธรรม และการพัฒนาจิตใจ ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและการเรียนรู้วัดในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา

แม้ว่าที่ผ่านมา จะมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและเชิงพุทธในประเทศไทย เช่น งานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีดึงดูดนักท่องเที่ยว วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ที่พัฒนากิจกรรมการปฏิบัติธรรมสำหรับนักท่องเที่ยว แต่ยังพบข้อจำกัดสำคัญคือ งานวิจัยส่วนใหญ่เน้นเพียงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง เช่น ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรม หรือด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยยังขาดการบูรณาการองค์ประกอบเหล่านี้เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบภายใต้กรอบแนวคิดเดียว

ยิ่งไปกว่านั้น ยังไม่พบงานใดที่ศึกษาเชิงลึกในกรณีของ วัดป่าพุทธชินวงศาaram ซึ่งมี ความโดดเด่นจากการพัฒนาโครงการเชิงพุทธหลากหลาย เช่น การสร้างองค์สัตนาคราชพญามุจลินท์ พระพุทธเมตตาประชาไทย และหอกรรมฐาน ประกอบกับมีการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมและกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กันอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่เคยมีการวิเคราะห์เชิงวิชาการเพื่อพัฒนา “รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ” ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชนโดยรอบ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา, 2567)

ช่องว่างความรู้ดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้การวิจัยนี้มีความจำเป็น โดยมุ่งพัฒนา POSC Model ซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ประกอบด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม (Physical and Environmental Components) การจัดกิจกรรมเชิงพุทธและวัฒนธรรม (Organization of Buddhist and Cultural Activities) การพัฒนาจิตใจและปัญญาของนักท่องเที่ยว (Spiritual and Intellectual Development of Tourists) และการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย (Community and Network Participation) เข้าด้วยกันเป็นรูปแบบองค์รวมที่สามารถใช้เป็นต้นแบบพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างยั่งยืนในพื้นที่อื่นได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าวัดมิได้เป็นเพียงศูนย์กลางทางศาสนาและแหล่งถ่ายทอดคุณค่าทางศีลธรรมเท่านั้น หากยังมีบทบาทสำคัญในฐานะ “แหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา” ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในบริบทประเทศไทยที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยววัดจึงมีลักษณะเฉพาะที่เชื่อมโยงระหว่างศรัทธาทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการเรียนรู้ทางจิตใจ ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและ เสริมสร้างการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่างานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธจำนวนมากยังให้ความสำคัญเพียงบางองค์ประกอบ เช่น ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรม หรือด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยแยกส่วน ขาดการบูรณาการในเชิงองค์รวม และที่สำคัญ ยังไม่มีงานใดศึกษากรณีของ วัดป่าพุทธชินวงศาราม จังหวัดพะเยา อย่างเป็นระบบ ทั้งที่วัดแห่งนี้มีศักยภาพโดดเด่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านกายภาพ (เช่น องค์สถูปนาคราชพญามุจลินท์และศาสนสถานต่างๆ) ด้านกิจกรรม (เช่น การปฏิบัติธรรมและฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่น) รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานภาคีภายนอก การศึกษาครั้งนี้จึงมีความจำเป็นเพื่อพัฒนา แนวทางหรือรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ที่เหมาะสมกับบริบทของวัดป่าพุทธชินวงศาราม และสามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธแห่งอื่นได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

2. เพื่อศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เหมาะสมสำหรับวัดป่าพุทธชินวงศ์

3. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศ์ จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบภาคสนาม (Field Work Research) เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยแบบคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบภาคสนาม โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสารควบคู่กับการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างรอบด้านเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศ์ จังหวัดพะเยา

1. รูปแบบการวิจัย ใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอเชิงพรรณนา

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จาก 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ เจ้าอาวาสและผู้ดูแลการท่องเที่ยวของวัด 5 รูป/ท่าน นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และการท่องเที่ยว 5 ท่าน เจ้าหน้าที่หน่วยงานท่องเที่ยวจังหวัดพะเยา 5 ท่าน พุทธศาสนิกชนผู้มาเยือนและปฏิบัติธรรม 5 ท่านรวมทั้งสิ้น 20 รูป/ท่าน โดยเก็บข้อมูลจนเกิดความอิ่มตัว (Data Saturation)

3. เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อมทั้งเครื่องบันทึกเสียงและบันทึกภาคสนาม เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดย ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและบริบทพื้นที่ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่ม สังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด ตรวจสอบข้อมูลซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลบางรายเพื่อความถูกต้อง (Member Checking)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบด้วย ถอดความข้อมูลจากการสัมภาษณ์และบันทึกภาคสนาม สร้างรหัสและจัดหมวดหมู่ประเด็นสำคัญ พัฒนาเป็นธีมหลัก (Themes) ที่สะท้อนคำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ตีความและสรุปผลเชื่อมโยงกับกรอบทฤษฎีและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศ์ จังหวัดพะเยาสรุปผลได้ ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยประเทศไทยมีวัดและศาสนสถานกระจายอยู่ทุกภูมิภาค ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระธรรมคำสอน การประกอบศาสนกิจ และการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และประเพณีอันทรงคุณค่า ปัจจุบัน การบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้ปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเศรษฐกิจ มีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมทางศาสนา ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก สร้างสื่อความรู้ และใช้เทคโนโลยีประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ยังต้องให้ความสำคัญกับการรักษาสสมดุลระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการธำรงคุณค่าทางศาสนา เพื่อป้องกันการพัฒนาเชิงพาณิชย์ที่อาจกระทบต่อความศรัทธาและบรรยากาศแห่งความสงบ

การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยครอบคลุมกิจกรรมหลากหลาย เช่น การสักการะบูชา การปฏิบัติธรรม การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา การชมงานพุทธศิลป์ และการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน โดยมีนโยบายและโครงการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น “ไหว้พระ 9 วัด” และ “เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนา” ที่ช่วยกระตุ้นการเดินทางและสร้างรายได้ให้ท้องถิ่น นอกจากนี้ วัดยังทำหน้าที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชน ผ่านการจำหน่ายอาหาร ของที่ระลึก และบริการท้องถิ่น พร้อมเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรม เช่น การจัดค่ายปฏิบัติธรรม นิทรรศการศิลปวัฒนธรรม และงานบุญประเพณี ทำให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธในสังคมไทยมีความโดดเด่นและศักยภาพสูงที่จะพัฒนาอย่างยั่งยืน หากสามารถบริหารจัดการโดยคำนึงถึงทั้งมิติศรัทธา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชนควบคู่กันไป

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เหมาะสมสำหรับวัดป่าพุทธชินวงศ์ การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศ์ จังหวัดพะเยา มีลักษณะเป็นกระบวนการทำงานแบบบูรณาการ ที่ให้ความสำคัญทั้งมิติด้านศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชน โดยเริ่มจากการสำรวจสภาพปัจจุบันของวัดทั้งด้านกายภาพ ความพร้อมของบุคลากร กิจกรรมที่มีอยู่ และศักยภาพของพื้นที่ จากนั้นมีการประชุมหารือร่วมกับคณะสงฆ์ ชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคีเครือข่าย เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธี SWOT Analysis อันนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาใน 4 มิติหลักดังนี้ 1) มิติด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม วัดได้ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ร่มรื่น สะอาด และมีบรรยากาศสงบเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม พร้อมจัดระบบสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน เช่น ทางเดิน ป้ายบอกทาง ห้องน้ำสะอาด และพื้นที่จอดรถเพียงพอ อีกทั้งยังมีการอนุรักษ์โบราณสถานและงานศิลปกรรมอย่างรอบคอบ โดยใช้วิธีการซ่อมแซมที่คงเอกลักษณ์เดิม เพื่อรักษามูลค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ 2) มิติด้านกิจกรรมเชิงพุทธและวัฒนธรรม มีการออกแบบและจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา ควบคู่กับการสืบสานประเพณีท้องถิ่น เช่น การบรรยายธรรม การปฏิบัติวิปัสสนา การจัดเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา รวมถึงการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสประสบการณ์เชิงลึก แต่ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชนในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน 3) มิติด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญาของนักท่องเที่ยว วัดจัดให้มีสื่อการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาหลากหลายรูปแบบ ทั้งนิทรรศการถาวร ป้ายสื่อความหมาย สื่อดิจิทัล และกิจกรรมเสวนาธรรม เพื่อให้ผู้มาเยือนได้เข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ในลักษณะนี้ไม่เพียงสร้างความรู้และศรัทธา แต่ยังช่วยยกระดับจิตใจและปัญญาของนักท่องเที่ยว 4) มิติด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย การดำเนินการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดให้ความสำคัญต่อการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทอย่างแท้จริง ทั้งการจำหน่ายอาหารและของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายกับสถานศึกษาและหน่วยงานภาครัฐเพื่อจัดกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงการสนับสนุนการจัดตั้งชมรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดความรู้แก่ผู้มาเยือน ซึ่งช่วยสร้างรายได้ กระจายผลประโยชน์ และปลูกฝังความภาคภูมิใจแก่คนในพื้นที่ ปัจจัยความสำเร็จ การดำเนินงานประสบผลสำเร็จได้เนื่องจากมีผู้นำทางศาสนาที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนมีความเข้มแข็งและพร้อมสนับสนุนกิจกรรมของวัด มีการบูรณาการ

หลักธรรมกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเชิงวิชาการ และมีการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง บทเรียนและแนวปฏิบัติที่ดี ประสบการณ์จากการพัฒนาแสดงให้เห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืนจำเป็นต้องรักษาสมดุลระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวกับการธำรงคุณค่าทางศาสนา ต้องให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน ไปจนถึงการประเมินผล อีกทั้งควรพัฒนาทักษะของพระสงฆ์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความสามารถทั้งด้านศาสนา การสื่อสาร และการบริการ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และคุณค่าทางจิตวิญญาณแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศ์ จังหวัดพะเยา จากการศึกษาค้นคว้า วัดป่าพุทธชินวงศ์มีแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีความเป็นระบบและครอบคลุมทุกมิติ โดยมีเป้าหมายหลักในการธำรงคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มาเยือนในยุคปัจจุบัน การดำเนินงานเป็นลักษณะ “บูรณาการหลายมิติ” ครอบคลุมตั้งแต่การจัดการพื้นที่และสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมเชิงศาสนาและวัฒนธรรม การพัฒนาจิตใจและปัญญาของผู้มาเยือน ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย 1) องค์ประกอบด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม วัดได้ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยเน้นความร่มรื่นและความเป็นธรรมชาติ สร้างบรรยากาศสงบซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้มาเยือนเกิดความรู้สึกผ่อนคลายและพร้อมเปิดใจต่อการเรียนรู้ทางธรรมะ มีการดูแลรักษาความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการจัดโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ทางเดินที่ปลอดภัย การติดตั้งป้ายบอกทางที่ชัดเจน ห้องน้ำสะอาด และที่จอดรถเพียงพอ พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์โบราณสถานและศิลปกรรมเก่าแก่ของวัด เพื่อสืบสานเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม 2) การจัดกิจกรรมเชิงพุทธและวัฒนธรรม กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นมีทั้งรูปแบบที่เน้นการปฏิบัติ เช่น โครงการปฏิบัติธรรมรายเดือนและในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การบรรยายธรรมโดยพระวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียง การจัดค่ายเยาวชนเพื่อปลูกฝังศีลธรรม และกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น งานประเพณีเวียนเทียน งานบุญประจำปี งานทอดกฐิน ซึ่งนอกจากจะสร้างโอกาสให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้พระธรรมคำสอนแล้ว ยังช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ 3) การพัฒนาจิตใจและปัญญาของนักท่องเที่ยว วัดเน้นการสร้างประสบการณ์เชิงจิตวิญญาณแก่ผู้มาเยือน โดยมีพื้นที่สำหรับการเจริญสมาธิและภาวนาอย่างเป็นสัดส่วน จัดเตรียมมุมอ่านหนังสือธรรมะและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ตลอดจนติดตั้งป้ายคติธรรมตามจุดต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นการใคร่ครวญ นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติด้านสติปัญญา

และวิปัสสนา เพื่อให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้และฝึกฝนวิธีการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งช่วยยกระดับทั้งด้านจิตใจและความเข้าใจในพระพุทธศาสนา 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย ชุมชนรอบวัดมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เช่น การจำหน่ายอาหารและของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น การรวมกลุ่มเป็นชมรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวัดและพระพุทธศาสนา รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับโรงเรียน หน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนในการจัดกิจกรรมและสนับสนุนงบประมาณ หรือสื่อประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ยังสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในมรดกทางศาสนาและวัฒนธรรม สรุปลักษณะเด่นของรูปแบบ รูปแบบการบริหารจัดการของวัดป่าพุทธชินวงศ์มีความโดดเด่นในด้านการผสมผสานระหว่างการจัดตั้งคุณค่าทางพระพุทธศาสนากับการตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่พระสงฆ์ ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่เพื่อเผยแพร่ข้อมูลและประชาสัมพันธ์กิจกรรม ทำให้การบริหารจัดการมีความยืดหยุ่น คล่องตัว และสามารถสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศ์ จังหวัดพะเยา ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย จากผลการศึกษา การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีบทบาทครอบคลุมหลายมิติ ทั้งด้านศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชน โดยวัดและศาสนสถานกระจายอยู่ทั่วประเทศ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ควบคู่กับการเป็นพื้นที่เรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้อย่างต่อเนื่อง ลักษณะเด่นของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธในปัจจุบัน คือ การปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี เช่น การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดกิจกรรมทางศาสนาที่หลากหลาย และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ข้อมูล อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาจำเป็นต้องรักษาสมดุลระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการธำรงคุณค่าทางศาสนา เพราะหากมุ่งเน้นเชิงพาณิชย์มากเกินไป อาจ

ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศแห่งความสงบและความศรัทธาของผู้แสวงบุญ นอกจากนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เช่น การปฏิบัติธรรม การสักการะบูชา การร่วมพิธีกรรม และการเรียนรู้วิถีชุมชน มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดค่านิยมและวัฒนธรรมไทย ตลอดจนสร้างรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ท้องถิ่น แต่สิ่งที่ทำให้การบริหารจัดการในภาพรวมยังย่ำแย่ คือ การวางนโยบายที่ไม่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและการบูรณาการทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับวรพลและนภดล ซึ่งว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยมีรากฐานจากศาสนา ศรัทธาและการผสมผสานกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้วัดไม่เพียงเป็นศูนย์กลางศาสนา แต่ยังเป็นพื้นที่เรียนรู้วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ซึ่งตรงกับผลการศึกษาที่พบว่าการจัดการในปัจจุบันยังคงรักษาแก่นทางศาสนาไว้ในขณะเดียวกันก็ปรับตัวตามบริบทสังคม แนวคิดการบูรณาการการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์ศาสนาและสิ่งแวดล้อม ซึ่งปรากฏในงานวิจัยของ UNESCO (2018) ก็สอดคล้องกับผลการศึกษา โดยเน้นความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและการธำรงคุณค่า และแตกต่างกับงานวิจัยส่วนใหญ่เน้นภาพรวมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในหลายพื้นที่ แต่ผลการศึกษานี้ลงลึกไปถึงปัญหาที่เกิดจากการมุ่งเน้นเชิงพาณิชย์เกินไป ซึ่งอาจกระทบต่อความสงบของสถานที่ประเพณีนี้ยังพบว่ายังไม่ถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจนในงานวิจัยก่อนหน้านี้

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เหมาะสมสำหรับวัดป่าพุทธชินวงศ์ การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของวัดป่าพุทธชินวงศ์มีความเป็นระบบและครอบคลุมทุกมิติ โดยใช้กระบวนการ SWOT ANALYSIS วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและศักยภาพของวัด ก่อนกำหนดแนวทางพัฒนาใน 4 มิติหลัก ได้แก่ 1) มิติด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม – ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ร่มรื่น สะอาด จัดสิ่งอำนวยความสะดวกได้มาตรฐาน และอนุรักษ์โบราณสถานอย่างคงเอกลักษณ์เดิม 2) มิติด้านกิจกรรมเชิงพุทธและวัฒนธรรม – จัดกิจกรรมทางศาสนาและงานวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงศรัทธากับวิถีชุมชน เช่น ปฏิบัติธรรม บรรยายธรรม งานบุญประเพณี 3) มิติด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญาของนักท่องเที่ยว – จัดสื่อการเรียนรู้ทางธรรม ป้ายคติธรรม พื้นที่ปฏิบัติสมาธิ และการอบรมเชิงปฏิบัติ 4) มิติด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย – เปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในกิจกรรมและบริการ สร้างเครือข่ายกับโรงเรียน หน่วยงานรัฐ และสนับสนุนชมรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จเกิดจากการมีผู้นำทางศาสนาที่มีวิสัยทัศน์ การบูรณาการหลักธรรมกับการจัดการเชิงวิชาการ และการใช้เทคโนโลยีสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ผลการพัฒนาสะท้อนว่าการจัดการที่ยั่งยืนต้องมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนตั้งแต่ต้นจนจบ และต้องคงไว้ซึ่ง

แก่นแท้ทางพระพุทธศาสนาแม้ในกระบวนการปรับตัวสู่ความทันสมัย สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาตามมิติ (กายภาพ-สิ่งแวดล้อม, กิจกรรมเชิงพุทธ, พัฒนาจิตใจและปัญญา, การมีส่วนร่วมชุมชน) มีความสอดคล้องกับกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของ องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO และงานของ บุญช่วย ที่ระบุว่าพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัย การบูรณาการด้านโครงสร้างพื้นฐาน กิจกรรม และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การใช้กระบวนการ SWOT ANALYSIS ในการกำหนดทิศทางพัฒนาก็ตรงกับวิธีการที่ ศุภวรรณ ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยววัด เพื่อระบุจุดแข็ง-จุดอ่อนและโอกาส-อุปสรรค และแตกต่างงานวิจัยก่อนหน้านี้มักเน้น “กิจกรรมทางศาสนา” หรือ “การปรับภูมิทัศน์” แยกกัน แต่ผลการศึกษาจัดรวมทุกมิติเป็นแผนองค์รวม ซึ่งทำให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างด้านกายภาพ กิจกรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบมากขึ้น การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ประชาสัมพันธ์และบริหารจัดการ ซึ่งในงานทบทวนเดิมบางส่วนยังไม่ได้เน้นเป็นองค์ประกอบหลัก

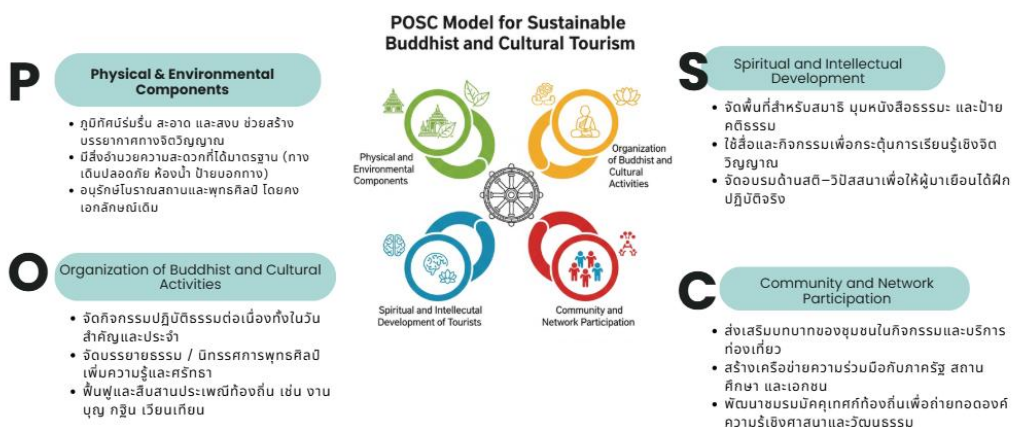
3. รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศ์ จังหวัดพะเยารูปแบบการบริหารจัดการของวัดป่าพุทธชินวงศ์มีลักษณะ “การบูรณาการหลายมิติ” ที่สามารถเชื่อมโยงศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชนเข้าด้วยกันอย่างสมดุล โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ 1) ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม – การจัดสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่น สะอาด พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบถ้วน และการอนุรักษ์โบราณสถานให้คงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรม 2) ด้านกิจกรรมเชิงพุทธและวัฒนธรรม – การจัดกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้งด้านปฏิบัติธรรม การบรรยายธรรม งานบุญ และกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างประสบการณ์เชิงจิตวิญญาณควบคู่กับการเรียนรู้วัฒนธรรม 3) ด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา – การสร้างพื้นที่และสื่อการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นการใคร่ครวญทางธรรม เช่น ป้ายคติธรรม มุมหนังสือธรรมะ และการอบรมสติ-วิปัสสนา 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย – การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหลายภาคส่วน และการพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น จุดเด่นของรูปแบบนี้ คือ ความสามารถในการรักษาแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันก็ตอบสนองต่อความต้องการและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ ด้วยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้การบริหารจัดการมีความคล่องตัว ยืดหยุ่น และสามารถเป็นต้นแบบที่นำไปประยุกต์ใช้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ

อื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิด “การบูรณาการหลายมิติ” ของ อาภรณ์และ สุทธิวรรณ ที่เน้นว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธต้องเชื่อมโยงศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตรงกับข้อเสนอของงานวิจัย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นคือหัวใจของความสำเร็จในระยะยาว และแตกต่างผลการศึกษานี้เน้นการเชื่อมโยง “การพัฒนาจิตใจและปัญญา” เข้ากับ “กิจกรรมท่องเที่ยว” อย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งในงานวิจัยที่ทบทวนก่อนหน้า มักกล่าวถึงการ พัฒนาจิตใจเป็นเพียงผลพลอยได้ ไม่ได้จัดเป็นองค์ประกอบหลักของรูปแบบการจัดการ มีการระบุชัดเจนถึงความสามารถของรูปแบบนี้ที่จะเป็นต้นแบบ (MODEL) ให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิง พุทธอื่น ๆ ในบริบทใกล้เคียง ซึ่งเป็นข้อเสนอใหม่ที่ยังไม่พบในเอกสารทบทวน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยได้สร้างองค์ความรู้เชิงทฤษฎีและปฏิบัติใน 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) Physical and Environmental Components การจัดภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ ร่มรื่น สะอาด ปลอดภัย ควบคู่กับการอนุรักษ์โบราณสถานและศิลปกรรม 2) Organization of Buddhist and Cultural Activities การจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เช่น โครงการปฏิบัติธรรม นิทรรศการ และงานประเพณี เพื่อเชื่อมโยงศรัทธากับวิถีชุมชน 3) Spiritual and Intellectual Development of Tourists การสร้างพื้นที่และกิจกรรมที่ ส่งเสริมการเจริญสติ ศึกษาธรรมะ และการฝึกปฏิบัติภาวนา เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญาของผู้ มาเยือน 4) Community and Network Participation การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคี เครือข่าย ผ่านการบริการ ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ความร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษา-รัฐ และการ พัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น สรุปสั้น ๆ คือ องค์ความรู้ POSC: MODEL ครอบคลุม การจัดการ สิ่งแวดล้อม กิจกรรมเชิงพุทธ การพัฒนาจิตใจ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐาน ของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่ (MODEL : POSC)

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ BIDCK: MODEL

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ได้สำรวจ วิเคราะห์ และนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศ์ จังหวัดพะเยา โดยใช้ข้อมูลจากหลายมิติ ครอบคลุมทั้งสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย บทบาทของวัดในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ปัญหาและข้อจำกัด รวมถึงโอกาสและปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อต่อการพัฒนาผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าพุทธชินวงศ์มีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการศรัทธาทงพระพุทธศาสนากับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างทั้งคุณค่าทางจิตวิญญาณแก่ผู้มาเยือนและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนรอบวัด รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเรียกว่า Model: POSC ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม (Physical and Environmental Components) มุ่งออกแบบและดูแลภูมิทัศน์ สิ่งอำนวยความสะดวก และการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีเอกลักษณ์ 2) การจัดกิจกรรมเชิงพุทธและวัฒนธรรม (Organization of Buddhist and Cultural Activities) เน้นการจัดปฏิบัติธรรม บรรยายธรรม นิทรรศการพุทธศิลป์ และการฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่น 3) การพัฒนาจิตใจและปัญญาของนักท่องเที่ยว (Spiritual and Intellectual Development of Tourists) ผ่านการจัดพื้นที่สมาธิ มุณโหมังสิอธรรมะ การตักคตธรรม และการอบรมสั่งสอน

การเจริญสติ 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย (Community and Network Participation) โดยชุมชนมีบทบาทในการให้บริการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างยั่งยืน โดยหน่วยงานรัฐควรกำหนดแนวทางและมาตรฐานการจัดการที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์คุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรม 2) สนับสนุนงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐาน สำหรับปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ป้ายบอกทางหลายภาษา และการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับประสบการณ์นักท่องเที่ยว 3) พัฒนาศักยภาพบุคลากร ทั้งพระสงฆ์ ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีประชาสัมพันธ์ 4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด หน่วยงานรัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนากิจกรรมและสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็น ดังนี้ 1) การเปรียบเทียบรูปแบบและปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธในบริบทต่างพื้นที่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) การบูรณาการมิติทางจิตวิญญาณในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว 3) การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างยั่งยืน การศึกษาเชิงเปรียบเทียบข้ามพื้นที่และการมีส่วนร่วมของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2550). *พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปากร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). *วัดพัฒนา 43*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- อัครรัตน์ มุสิกานนท์. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา. *วารสารสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*, 1-23.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2543). *การท่องเที่ยวกับพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

- ภัทรสุภา ลีลานภาพรณ. (2551). “การท่องเที่ยวเชิงพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”. ใน สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ. (2556). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). โดย ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- วัดป่าพุทธชินวงศาราม. (2567). เอกสารโครงการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ. พระยา: วัดป่าพุทธชินวงศาราม.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา. (2567). ใน รายงานสภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของจังหวัดพะเยาประจำปี 2566. พระยา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา.
- สุภาภรณ์ บัวใหญ่. (2561). การจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการและเอกสารทางวิชาการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บทบาทของพระสงฆ์กับความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมชาวตะวันตก*

THE ROLE OF MONKS AND THEIR RELATIONSHIP WITH WESTERN CULTURE

จิราลักษณ์ อินทนพิชิต¹, สมชัย ศรีนอก² และ พระมหาสมบุญ สุธมโม³

Jirarak Inthanapichit¹ Somchai Srinok² and Phramaha Somboon Sudhammo³

¹⁻³คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Jirarak999@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 30 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 2 ตุลาคม 2568

Received 27 September 2025; Revised 30 September 2025; Accepted 2 October 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมของชาวตะวันตก พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมตะวันตกด้วยการใช้หลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาในการแผ่ขยายไปสู่ตะวันตกหลายประเทศ เช่น เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ไอซ์แลนด์ รัสเซีย สวีเดน อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม ออสเตรีย สวิสเซอร์แลนด์ โครเอเชีย โรมาเนีย อิตาลี สเปน ทาจิกิสถาน ยูเครน เป็นต้น และบทบาทของพระสงฆ์กับความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมของชาวตะวันตกด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ด้านสังคม 2) ด้านวัฒนธรรม 3) ด้านเศรษฐกิจ 4) ด้านการเมือง และ 5) ด้านการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตะวันตก มีแนวโน้มในทางที่ดี เช่น องค์การสหประชาชาติ สนับสนุนการขยายตัวของพระพุทธศาสนาไปยังดินแดนตะวันตกมากยิ่งขึ้น การร่วมมือกันของ

Citation:

* จิราลักษณ์ อินทนพิชิต, สมชัย ศรีนอก และ พระมหาสมบุญ สุธมโม. (2568). บทบาทของพระสงฆ์กับความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมชาวตะวันตก. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 194-209.

Jirarak Inthanapichit Somchai Srinok and Phramaha Somboon Sudhammo. (2025). The Role Of Monks And Their Relationship With Western Culture. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 194-209.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

กลุ่มชาวพุทธทั่วโลก ทำให้องค์กรพุทธศาสนาเข้มแข็งขึ้นและผลจากกระบวนทัศน์แบบพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสภาพการณ์ในตะวันตก

คำสำคัญ: บทบาทของพระสงฆ์, พระสงฆ์กับความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรม, วัฒนธรรมชาวตะวันตก

Abstract

The purpose of this article is to present a study of The role of monks and their relationship with Western culture. The research results found that Buddhism spread to many Western countries such as Buddhism spread to many Western countries such as Denmark, Finland, Iceland, Russia, Sweden, England, Germany, France, Netherlands, Belgium, Austria, Switzerland, Croatia, Romania, Italy, Spain, Tajikistan, Ukraine, etc. and The role of monks and the cultural relations of Westerners in various aspects. The results of the research found that there are 5 aspects of the role of monks: (1) Social aspect. (2) Cultural aspect. (3) economic aspect. (4) Political aspect and (5) Educational aspect. There is a positive trend, such as the United Nations supporting the expansion of Buddhism into more Western territories. Collaboration of Buddhist groups around the world. This strengthened the Buddhist organization and resulted in a Buddhist paradigm that was more in tune with Western culture and conditions.

Keyword : The role of monks, Monks and cultural relations, Westerner culture

บทนำ

ปัจจุบันพระพุทธศาสนากระจายอยู่ในทวีปยุโรปหรือตะวันตกหลายประเทศ เช่น เดนมาร์ก (Denmark) ฟินแลนด์ (Finland) ไอซ์แลนด์ (Iceland) รัสเซีย (Russia) สวีเดน (Sweden) อังกฤษ (U.K.) เยอรมัน (Germany) ฝรั่งเศส (France) เนเธอร์แลนด์ (Netherlands) เบลเยียม (Belgium) ออสเตรีย (Austria) สวิตเซอร์แลนด์ (Switzerland) โครเอเชีย (Croatia) โรมาเนีย (Romania) อิตาลี (Italy) สเปน (Spain) ทาจิกิสถาน

(Tadjikistan) ยูเครน (Ukraine) เป็นต้น พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปในประเทศแถบตะวันตกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พระสงฆ์ไทยเดินทางไปเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในตะวันตก มีจุดมุ่งหมายในการเผยแผ่ คือ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้นำหลักธรรมไปใช้ในการพัฒนาชีวิตตนเองและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข จนสามารถพัฒนาชีวิตตนเองและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข จนสามารถพัฒนาไปสู่การศึกษาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น สู่การปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงได้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ “กว้างไกลไปในตะวันตกได้มากขึ้น” ด้วยอาศัยปัจจัยหลายประการ ทุกวันนี้การติดต่อคมนาคมกับประเทศอื่น ๆ ในแถบตะวันตกทำได้สะดวกยิ่งขึ้น และพระพุทธศาสนาไม่ใช่ของใหม่สำหรับชาวตะวันตกอีกต่อไป ในทวีปยุโรปและอเมริกาได้ศึกษาและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มปัญญาชนชาวตะวันตกว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีเหตุผลน่าฟัง และมีคำสอนที่ละเอียดลึกซึ้ง ในปัจจุบันมีชาวตะวันตกสนใจในการทำสมาธิ (Meditation) ทุกระดับในสังคมชาวตะวันตกมีความสนใจในหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการประกาศให้พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในศาสนาสำคัญประจำชาติอิตาลี (European News, 2001) รวมทั้งเกิดกระแสนิยมการนำหลักการปฏิบัติสมาธิไปประยุกต์ใช้ในงานสาขาอาชีพต่าง ๆ ในบางประเทศ เช่น ในประเทศอังกฤษ ได้มีการนำหลักการทำสมาธิในเชิงพุทธไปสอนในโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศอังกฤษ รวมทั้งได้จัดชั่วโมงการนั่งสมาธิลงในตารางเรียนประจำสัปดาห์ในหลายโรงเรียน (BBC News, 2024) ในประเทศแคนาดา มีกลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจบางเขต ได้มีกิจกรรมนั่งสมาธิร่วมกันทุกเช้าก่อนออกไปทำหน้าที่ดูแลรักษาความสงบบ้านเมือง เนื่องจากชาวตะวันตกมีความเห็นว่า วิธีผ่อนคลายความตึงเครียดคือการทำสมาธิ ปัญหาของคนที่เจริญในด้านวัตถุส่วนใหญ่แล้วมักจะละเลยการพัฒนาจิตใจ ปัจจุบันชาวตะวันตกกำลังมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับสภาพความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีความรู้สึกประทับใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งเน้นการดำเนินชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติ มีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ชาวตะวันตกเห็นว่า พระพุทธศาสนาเข้าได้ดีกับอุดมการณ์ของคนที่มีความเป็นห่วงต่อสถานการณ์โลกปัจจุบัน (พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท), 2544) ชาวตะวันตกยังเน้นการสอนสมาธิแนวดั้งเดิมของไทยคือ อานาปานสติ สมณะและวิปัสสนา ที่ได้รับความนิยมมาก จนมีการเปิดสอนปฏิบัติสมาธิตามสถานที่ต่าง ๆ มากมาย ทำให้เกิดความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นกับแนวทางปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาแบบไทย ทุกวันนี้ชาวตะวันตกนิยมเดินทางเข้าเมืองไทยเพื่อปฏิบัติกรรมฐานขั้นสูงให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (พอล เดนิสสัน, 2548)

ในบทความนี้จะได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับความสัมพันธ์
ด้านวัฒนธรรมของชาวตะวันตก

พระพุทธศาสนาที่แผ่ขยายไปสู่ตะวันตก

พระพุทธศาสนาที่แผ่ขยายไปสู่ตะวันตก มีพัฒนาการและได้รับการตอบรับที่ดีของ
ชาวตะวันตก ซึ่งให้ความสนใจพระพุทธศาสนาในด้านเนื้อหาเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต
ประยุกต์ใช้ในด้านฝึกปฏิบัติอบรมพัฒนาจิตปัญญาและหลักการทางพุทธศาสนาก็เข้าได้ดีกับ
วัฒนธรรมในการแสวงหาปัญญาของชาวตะวันตก เพราะหลักการพุทธศาสนาเน้นการใช้เหตุผล
ให้อิสระทางความคิด ไม่ผูกขาดทางความคิด ถึงแม้ศาสนาพุทธจะยังไม่เป็นที่แพร่หลายขยาย
วงกว้างทางสังคมในตะวันตก แต่ก็ค่อนข้างเข้ากันได้กับภูมิปัญญาแบบฝรั่งที่มี “คุณค่า” ต่อ
ชีวิตปัจเจกบุคคลและสิ่งแวดล้อม จึงอาจกล่าวได้ว่าสภาพการณ์พระพุทธศาสนาในตะวันตก
เป็นช่วงของการเริ่มต้นที่ได้รับการยอมรับและมั่นคง การไม่ปฏิเสธหรือต่อต้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา นับเป็นโอกาสที่ดีของพระพุทธศาสนาที่จะเติบโตในแผ่นดินตะวันตกต่อไป
การศึกษาเรื่อง บทบาทและความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมในตะวันตก จะทำให้ทราบถึงภาพรวม
ของพระพุทธศาสนาในเวทีโลกได้กว้างขึ้นยิ่งขึ้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มี
ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมกับชาวตะวันตก

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าไปในตะวันตกราวพุทธศตวรรษต้น ๆ ในช่วงแรกยังไม่ได้
ได้รับความนิยมจากชาวยุโรปตะวันตกเท่าใดนัก จนกระทั่งหลังพุทธศตวรรษที่ 21 ความ
เจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีทำให้ผู้คนเลิกเชื่อถือศาสนาอย่างมกมาย เมื่อ
ชาวตะวันตกได้ฟังหลักกาลามสูตร ว่าด้วยวิธีปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนสงสัย อย่าเชื่อถือคำสอนของ
พระองค์โดยทันที จนกว่าจะได้ทดลองปฏิบัติดูก่อน เมื่อเห็นผลแล้วจึงค่อยเชื่อ ชาวตะวันตก
สนใจในคำสอนของพระพุทธองค์ และปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา เมื่อเห็นจริง
ตามนั้นแล้ว จึงประกาศตนเป็นพุทธมามกะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มาจนถึงปัจจุบันทำให้
พระพุทธศาสนาแผ่ขยายไปทั่วตะวันตก ในเวลาต่อมา มีการค้นคว้าศึกษาเรื่องราวของ
พระพุทธศาสนาในทั่วทุกมุมโลก ทำให้ชาวตะวันตกสนใจใฝ่ศึกษา และขยายขอบเขตความรู้
ด้านนี้ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น (การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, 2567)

จากจุดนี้เองที่ชาวตะวันตกเริ่มแสวงหาหนทางใหม่ให้กับชีวิตของตน โดยเฉพาะ
หนทางใหม่ทางจิตวิญญาณ เป็นการแสวงหาที่ค่อนข้างเห็นได้ชัดเจนมากที่สุดของชาวตะวันตก

คำวิพากษ์คริสต์ศาสนาของนักปรัชญาชาวเยอรมัน ฟรีดริช นีทเชอ (Friedrich Wilhelm Nietzsche) นักปรัชญา นักวิจารณ์วัฒนธรรม คีตกวี นักกวี ปราชญ์ภาษกรีกและละติน และนักนิรุกติศาสตร์ชาวเยอรมันที่กล่าวว่า “พระเจ้าตายแล้ว” (Gott is tot!) สะท้อนถึงศรัทธาที่สั่นคลอนของชาวคริสต์จำนวนมาก ปัญญาชนชาวตะวันตก เริ่มสนใจศาสนาอื่นนอกจากคริสต์ศาสนามากขึ้น โดยเฉพาะคำสอนของศาสนาจากตะวันออก ประกอบกับนักวิชาการทั้งหลายได้ศึกษาภาษาสันสกฤตและภาษาบาลี รวมทั้งคำสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้พระพุทธวจนะเริ่มเป็นที่รู้จักในดินแดนตะวันตกมากขึ้น และทำให้หนังสือของ อาร์ทัวร์ โชเพินเฮาเออร์ (Arthur Schopenhauer) นักปรัชญาชาวเยอรมันที่เป็นที่รู้จักกันดีในความแจ่มแจ้งทางปรัชญาและทรรศนียของชีวิตที่ไม่มีพระเจ้า ที่พยายามอธิบายตีความคำสอนของพระพุทธองค์จนเป็นที่รู้จักแพร่หลายไปสู่่วงวรรณศิลป์ด้วย นักประพันธ์ชาวเยอรมันและชาวยุโรปหลายชาติประพันธ์นิยาย เรื่องเล่า ตลอดจนตำนาน บทละครที่สอดแทรกแนวคิดคำสอนพระพุทธศาสนาหรือเป็นเรื่องราวในประเทศอินเดียสมัยพุทธกาล หรือแม้แต่ักเขียนบางท่าน เช่น คาร์ล เยลเลอร์พ (Karl Gjellerup) กวีชาวเดนมาร์ก ซึ่งมีผลงานละครตำนานที่เขียนเป็นภาษาเยอรมันคือ ความรักที่สมบูรณ์-ละครตำนาน ประพันธ์เมื่อปี พ.ศ. 2450 (Die Vollendete Liebe - Ein Legendendrama, 1907) นับเป็นผลพวงของปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาจากตะวันออกที่พบได้หลายประเทศในทวีปยุโรป สะท้อนการรับแนวคิดพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในเยอรมนียุคต้นสมัยใหม่ (The Early Modern Age) ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 อันเป็นช่วงเวลาแห่ง “ความเสื่อมสู่หายนะ” (fin de siècle) ที่ทั้งปัญญาชน และศิลปินชาวยุโรปต่างตระหนักรู้สึกได้ชาวยุโรปจำนวนมากเสื่อมศรัทธาในคริสต์ศาสนาและเริ่มแสวงหาความเชื่อใหม่จากตะวันออกพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นความหวังใหม่ของชาวยุโรปจำนวนมาก โดยเฉพาะสำหรับชาวเยอรมัน สะท้อนให้เห็นได้ในผลงานวรรณกรรมหลายเรื่อง เช่น ในละครตำนานเรื่อง ความรักที่สมบูรณ์ใน “เทวีแห่งพระสัพพัญญู” นี้ คาร์ล เยลเลอร์พใช้เวลาเขียนบทละคร เรื่องนี้เพียง 1 ปีหลังจากงานร้อยแก้ว “กามนิตผู้แสวงบุญ-นวนิยายตำนาน” (Der Pilger Kamanita-Ein Legendenroman ค.ศ.1906) ซึ่งเป็นที่รู้จักดีในประเทศไทยในชื่อ “กามนิต-วาสิฏฐี” และนวนิยายเรื่อง “สิทธารถะ” (Siddharta, ค.ศ.1922) ของแฮร์มันน์ เฮสเซอ (Hermann Hesses) ได้รับการยอมรับจากทั่วโลกว่าเป็น นวนิยายที่ใช้พระพุทธศาสนาเป็นแก่นเรื่องหลัก ในนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ ตัวเอกของเรื่องคือ สิทธารถะและกามนิต ล้วนแสวงหา “ความจริง” โดยที่ “ความจริง” ของตัวเอกทั้งสองนั้นแตกต่างกัน ในเรื่อง “สิทธารถะ” เราได้พบแนวคิด ตัวละคร

ในเรื่องซึ่งมีที่มาจากพระพุทศศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดพบว่า ส่วนประกอบเหล่านี้เป็นเพียงพระพุทศศาสนาแต่เปลี่ยนนอกเท่านั้น นอกจากนี้ หนทางแสวงหา “ความจริง” ของกามนิตในงานประพันธ์ของ เยลเลอร์พ (Karl Gjellerup) ยังต่างจากหนทางแสวงหาความจริงของสิทธารถะ นั่นคือ กามนิตมิได้เดินทางค้นหาความจริงผ่านการแสวงหาตนเอง เช่น สิทธารถะ แต่กามนิตค้นพบ “ความจริง” โดยอาศัยความรักอันมั่นคงของเขาคือมีต่อวาสิฏฐี นางผู้เป็นที่รัก ผู้ซึ่งช่วยให้กามนิตเห็นนิมิตภาพของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่กามนิตได้พบและสนทนาคัวย ก่อนที่จะจบชีวิตโดยไม่รู้เลยว่าเขาได้พบกับองค์สมณโคดมแล้ว ส่วนผลงานประพันธ์ของโรมัส มัันน์ นั้นแตกต่างจากผลงานของแกร์เลอร์พและเฮสเซอร์ ตรงที่ล้วนเป็นงานประพันธ์ที่มีรากหยั่งลึกอย่างมั่นคงในขนบของวัฒนธรรมยุโรป ไม่สามารถเรียกว่าเป็นวรรณกรรมพระพุทศศาสนา เนื่องจากในงานประพันธ์ของโรมัส มัันน์ (Thomas Mann) เราไม่พบส่วนประกอบใด ๆ ที่เป็นพุทศโดยตรง อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าพิศวงว่า ในงานประพันธ์ประเภทเรื่องเล่า (Erzählung) หรือ โนวเลล (Novelle หรือนวนิยายขนาดสั้น) ของโรมัส มัันน์ (Thomas Mann) หลายชิ้นเราได้พบแนวคิดพระพุทศศาสนาเกี่ยวกับประเด็นเรื่อง “การรู้เท่าทันปัจจุบัน” ซึ่งเป็นคุณสมบัติและอุปนิสัยของตัวละครเอก (พรสวรรค์ วัฒนางกูร, 2558)

ละครตำนานเรื่อง ความรักที่สมบูรณ์ ไม่ใช่ เรื่องราวของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในแง่ประวัติศาสตร์ แต่เป็นจินตนาการของผู้ประพันธ์ที่ใช้ฉากเรื่องราวและตัวละครอิงพุทศประวัติ มีพระนางยโสธราเป็นตัวละครเอก พระนางทรงมีความรักอย่างแน่วแน่นุ่มนวลในเจ้าชายสิทธัตถะพระสวามี พระเทวีต้องทรงผจญกับสิ่งล่อลวงมากมาย ทรงทนทุกข์ทรมานพระทัยอย่างแสนสาหัสเนื่องจากพระนางไม่สามารถฉุดรั้งเจ้าชายสิทธัตถะพระสวามีมิให้ทรงออกอุปสมบทและละจาก พระทัยอันแน่วแน่ที่จะบำเพ็ญบารมีสู่การตรัสรู้ได้ พระเทวียโสธราได้ทรงร่วมมือกับพระเจ้าสุทโธทนะพระราชบิดาของพระสวามี ต้องทรงยอมเป็นเครื่องมือของพระเทวทัต พระญาติแห่งพระสวามีที่หวังในครอบครองตัวพระนางและราชบัลลังก์ โดยพระนางไม่ได้ทรงเข้าพระทัยใน “ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” เลย ทรงมุ่งหวังแต่อย่างเดียวที่จะให้องค์พระศาสดาร่วมครองบัลลังก์กับพระนางเท่านั้น ในตอนท้ายที่สุด เมื่อพระเทวียโสธราได้ทรงพบกับพระสวามีหลังจากที่ทรงตรัสรู้เป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระเทวียโสธราทรงเข้าถึงความจริงของชีวิตในที่สุด และทรงบวชและเข้าร่วมทางแห่งพระธรรม (พรสวรรค์ วัฒนางกูร, 2558) การหันเหออกจากคริสต์ศาสนาของเยลเลอร์พ (Karl Gjellerup) และแอร์มันน์ เฮสเซอร์ (Hermann Hesses) นั้นต่างกัน เฮสเซอร์ ตั้งใจที่จะละจากคำสอนของคริสต์ศาสนาด้วย

เหตุผลส่วนตัวที่ต้องการค้นหาคำตอบสำหรับวิกฤติในชีวิต และแม้ว่าเฮสเซอร์จะมีพื้นเพครอบครัวมาจากโลกของคริสต์ศาสนา ตั้งแต่วัยเยาว์รวมทั้งบิดามารดาที่เคยทำงานเป็นผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์ในประเทศอินเดียก็ตาม แต่เฮสเซอร์ในวัยเยาว์รู้สึกเคลือบแคลงกับคำสอนของคริสต์ศาสนาหลายประการ อีกทั้งในบางจุดของคำสอน เฮสเซอร์ถึงกับสะอิดสะเอียนทนไม่ได้ (Mein Glauben, 1930)

จากการศึกษาเรื่องราวของศาสนาและวัฒนธรรมตะวันออก เฮสเซอร์ได้พบทางออกที่สงบสำหรับความขัดแย้งระหว่างจิตวิญญาณและชีวิตที่กอร์ปด้วยรูป รส กลิ่น เสียง ระหว่างการประนีประนอมกับการเป็นตัวของตัวเอง และตั้งแต่ ค.ศ. 1907 เป็นต้นมา เฮสเซอร์ เริ่มศึกษาเรื่องราวของประเทศอินเดีย วัฒนธรรมอินเดีย และต่อมาก็ศึกษาปรัชญาเล่าจื๊อ และขงจื๊อของจีน เช่นเดียวกับงานเขียนชิ้นอื่น ๆ ของเฮสเซอร์ที่เป็นความพยายามที่จะค้นหาตนเองและจัดการกับความขัดแย้งในตัวเอง “สิทธารถะ” (Siddhartha) วรรณกรรมภาษาเยอรมันที่ประพันธ์โดย แฮร์มันน์ เฮสเซอร์(Hermann Hesse) ผู้ลุ่มหลงและแตกฉานในหลักคิดแนวปรัชญาตะวันออก นวนิยายเรื่องนี้มีเนื้อหามุ่งสู่การค้นหาสัจธรรมของการเวียนว่ายตายเกิด หมายถึงความเพียรที่จะไถ่คว้า “อัตตา” คือสิ่งใด ชีวิตมนุษย์เกิดขึ้นมาทำไมและเพื่ออะไร และนิพพานคืออะไร โดยในเรื่องนี้สื่อภาพของสังคมของอินเดียในยุคสมัยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีพระชนม์ชีพอยู่และเสด็จออกเผยแผ่ศาสนาพุทธไปทั่วชมพูทวีป นับเป็นงานประพันธ์อีกชิ้นหนึ่งในกลุ่มนี้ การแสวงหาตนเองของเฮสเซอร์นำไปสู่การแสวงหา “ความจริง” ในปรัชญาตะวันออกในเรื่อง “สิทธารถะ” และ ในเรื่อง “กามินิตผู้แสวงบุญ” ของเยลเลอร์ฟ ตัวเอกของนิยายทั้งสองเรื่องคือ สิทธารถะและกามินิตต่างแสวงหา “ความจริง” โดย “ความจริง” ตามความเข้าใจของสิทธารถะและกามินิตนั้นแตกต่างกัน “ความจริง” ของกามินิตคือ “การที่จะได้สมหวังในความรักกับคนรัก คือ วาสิฏฐี และการได้รางวัลด้วยการเสวยสุขบนสรวงสวรรค์ ในขณะที่ “ความจริง” ของสิทธารถะอยู่ในเอกภาพและความเป็นหนึ่งเดียวกับสรรพสิ่งที่ประมวลอยู่ในคำภีร์ว่า ‘โอม’ (คำว่า “โอม” มาจากภาษาสันสกฤต ประกอบด้วย 3 เสียง คือ : เสียง อะ อุ และ ม (a, u, m) ในศาสนาฮินดู คำว่า “โอม” หมายถึงเทพสูงสุดทั้งสาม ได้แก่ (a) Shiva (พระศิวะ) ผู้ทำลาย (u) Vishnu (พระวิษณุ) ผู้ปกครอง และ (m) Bhrama (พระพรหม) ผู้สร้าง ในพระพุทธศาสนามีการนำคำสวด “โอม” เข้ามาเพื่อสื่อถึงพระรัตนตรัย) เช่นเดียวกับสิทธารถะผู้ซึ่งรู้ตัวในเวลาปัจจุบัน เราได้พบว่า ในผลงานประพันธ์ประเภท “เรื่องเล่า” ช่วงแรก ๆ ของโรมัส มันน์ ตัวเอกในเรื่องเล่าหลายต่อหลายเรื่องต่างมีคุณสมบัติที่จะ “ระลึกรู้เวลาปัจจุบัน” ดังตัวอย่างในเรื่อง “รอวันตาย” (Der Tod) ท่านเคาน์รอคอยความตาย

อย่างรู้ตัวว่าในถึงวันเกิดครบรอบอายุ 40 ปี ตนเองจะสิ้นชีวิตอย่างแน่นอน แต่มัจจุราขกลับเล่นตลกกับท่านเคนและคร่ำชีวิตสุดที่รักของท่านคือบุตรสาวคนเดียว อาซุนชิออน แทนที่จะเป็นตัวท่านเคนเอง นั่นแสดงให้เห็นว่า ท่านเคนมิได้ตระหนักในความจริง คือ “ไตรลักษณ์” ว่า ชีวิตมนุษย์เป็นทุกข์ ต่างก็มีกรรมของตนเองที่บังคับบัญชาไม่ได้

หลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในวิถีแห่งการดำเนินชีวิต

พระสงฆ์นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เป็นสิ่งช่วยเหลือหลอมทั้งชีวิตและจิตใจ ให้ผู้ที่ศึกษามีลักษณะนิสัยให้เป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง ร่าเริงแจ่มใส เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงความเป็นมิตร เข้ากับใคร ๆ ได้ง่าย ยินดีกับการให้ และการแบ่งปัน แต่เมื่อพระสงฆ์นำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้าสู่ตะวันตก คำสอนของพระพุทธศาสนาได้สอนให้ปัญญาชนชาวตะวันตกได้เข้าใจความหมายของ Religion เสียใหม่ว่า พระพุทธศาสนา คือ คำสอน ซึ่งจะต้องใช้ปัญญาพิจารณาจนจะปลงใจเชื่อ ไม่ใช่เทวโองการ หรือ Gospel (ข่าวประเสริฐ) จากพระเจ้าซึ่งแย้งไม่ได้ ในขณะที่พระสงฆ์หรือ พุทธสาวก ก็มีไข่มุกชั้นนารี ซึ่งมีภารกิจหลัก คือ จาริกไปชี้ชวนให้ใครต่อใครมานับถือพระศาสนา มีหน้าที่เพียงอธิบายคำสอนของพระพุทธเจ้าให้คนที่สนใจฟังเท่านั้น ใครไม่สนใจฟัง พระสงฆ์หรือชาวพุทธก็ไม่เคยใช้กฎหมายหรือรัฐธรรมนูญบังคับให้นับถือ หรือหันมานับถือศาสนาในภาวะจำยอม จึงกลายเป็นบทบาทของพระสงฆ์กับชาวตะวันตกที่นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในวิถีแห่งการดำเนินชีวิต (ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์นันท์, 2567) ดังนี้

1) บทบาทด้านสังคม หลักแห่งความแตกต่าง แต่ไม่แตกแยกพระพุทธศาสนาสนองความต้องการของชาวตะวันตกได้ เพราะมีการนำหลักในการประพฤติปฏิบัติแสวงหาความจริงบนพื้นฐานแห่ง “เหตุผล” และสามารถพิสูจน์ให้เห็นผลได้ตามหลักของความเป็นไปตามธรรมชาติ ทั้งยังเน้นความสุขสงบทางจิตใจ ลดความรุนแรงของวัตถุนิยม ทำให้ชีวิตตั้งอยู่บนพื้นฐานความเรียบง่าย และทำให้ลดปัญหาทางสังคมลง อีกทั้งหลักธรรมของพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้ประชาคมโลกมีความรัก ความเมตตากรุณาต่อกัน ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน ตามหลักคำสอน เช่น หลักเบญจศีล เบญจธรรม ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่สอนให้คนเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานของกันและกันภายใต้ความแตกต่าง ในด้านการนับถือศาสนาที่ไม่ยกย่องศาสนาและความเชื่อของตนเองหรือพระพุทธศาสนาเพื่อไปลบหลู่ หรือดู

หมิ่นลัทธิความเชื่อหรือศาสนาอื่น (Oratai P., Bussaya Y., Pakawadee M., Phornchanit S., Anna P. and Juthatip N., 2018)

2) บทบาทด้านวัฒนธรรม การเรียนรู้การใช้ชีวิตท่ามกลางพหุวัฒนธรรม พระพุทธศาสนานั้นเป็นศูนย์กลางในการศึกษา “วัฒนธรรมประเพณี” ที่เกี่ยวกับทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี เพราะพระพุทธศาสนาเป็น “รากฐาน” สำคัญของวัฒนธรรม เนื่องจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีชีวิต กลายเป็นรากฐานในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรม และแม้ว่าเชื้อชาติต่างกัน แต่ก็สามารถผสมผสานอย่างลงตัวและมีคุณภาพชีวิตที่ดีท่ามกลาง “พหุวัฒนธรรม” ร่วมกับชาวตะวันตกที่มาอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและไม่มีปัญหาขัดแย้งเรื่องชนชาติหรือศาสนาระหว่างกัน ทั้งยังดำรงไว้ซึ่งวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของตนไว้ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนแนวความคิดเพิ่มสีสันท่ามกลางความหลากหลายทางเชื้อชาติ ทั้งนี้พระพุทธศาสนายังเป็นแหล่งสร้างสรรค์ศาสนวัตถุ และสืบทอดให้เป็นมรดกแห่งอารยธรรมโลก โดยอาศัยความศรัทธา และความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป พระอุโบสถ เจดีย์ วัด และศาสนสถานอื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็น การสร้างสรรค์ผลงานประณีตอย่างยอดเยี่ยม ที่มีพระพุทธศาสนาเป็นแรงบันดาลใจ

3) บทบาททางด้านเศรษฐกิจ กระบวนทัศน์พื้นฐานความพอเพียง มีคนเป็นจำนวนไม่น้อยในตะวันตกที่เผชิญกับปัญหาทางด้าน “เศรษฐกิจ” แม้บางคนมีหน้าที่การงานทำแล้ว บางคนจบการศึกษาเป็นผู้ใหญ่แล้ว บางคนแต่งงานแล้ว บางคนมีงานทำได้รับเงินเดือนมากพอสมควร แต่ก็ไม่สามารถสร้างเนื้อสร้างตัวในทางเศรษฐกิจได้ บางคนมีอายุมากถึงวัยกลางคนแล้ว หรือบางคนแม้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย แต่ก็ยัง “ไม่สามารถยืนอยู่ด้วยลำแข้ง” ของตนเองในทางเศรษฐกิจได้ ไม่สามารถยกฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ สำหรับปัญหาดังกล่าวได้มีหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาที่ชาวตะวันตกนำมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นธรรมะเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจส่วนบุคคลและครอบครัว เพราะถ้าหากได้นำเอาไปเป็นแนวทางแห่งการ “ประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังและจริงใจ” ในชีวิตประจำวันของชาวตะวันตก เช่น ปัญหาการกระจายรายได้ หรือช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ซึ่งคนรวยก็รวยเหลือล้น ส่วนคนจนก็จนมากเหลือเกิน ล้วนแต่เป็นสาเหตุแห่งความเดือดร้อนทั้งสิ้น บางครั้งเกิดความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างในการทำงาน เพราะไม่สนใจความเป็นมนุษย์เนื่องมาจากแนวคิด “งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข” ในระบบเศรษฐกิจที่เน้นการแข่งขัน สิ่งตามมา คือ ปัญหาโจรผู้ร้ายจี้ปล้นชุกชุม หรือเป็นผู้คอร์รัปชันทำผิดกฎหมาย ผู้ประพฤติผิดศีลธรรม และทำลาย

เศรษฐกิจ (บรรจง โสดาดี, 2546) เป็นเหตุผลให้ชาวตะวันตกหันมามองกระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีลักษณะพระศนะที่ขัดแย้งกับแนวคิดแบบวัตถุนิยม และแบบบริโภคนิยม โดยพระพุทธศาสนาเน้นการสอนในเรื่องการดำเนินชีวิตด้วยความพอดี ส่งเสริมให้เกิดแนวคิดแบบพอเพียง เน้นความจำเป็นในการตอบสนองต่อความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต จึงมีส่วนในการลดความฟุ้งเฟ้อตามค่านิยมต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตประจำวัน

4) บทบาททางด้านการเมือง รากฐานของนักปกครองที่ดีในโลกสมัยใหม่เมื่อมี “อำนาจการเมืองการปกครอง” ที่อยู่เหนือศาสนาและจารีตประเพณีได้นำพาโลกยุคใหม่เข้าสู่ยุคแห่งการแก่งแย่งชิงดีอย่างกว้างใหญ่ พร้อมทั้งเร่งรัดพัฒนา ที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างมากมาย (P.Patara P., 2018) เพราะต่างคนต่างพยายามสร้างผลงานให้โดดเด่น บางครั้งลืมนึกถึงประชาชนผสมกับระบบอุปถัมภ์ที่สร้างการสูญเสียไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งชาวตะวันตกมองว่าหากมีวิถีพุทธวิถีธรรมตามหลักพุทธศาสนาก็จะเป็น “นักปกครองที่ดี” ได้ สามารถบริหารจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งหากพิจารณาในแง่ของโครงสร้างอำนาจหน้าที่เป็นรากฐานที่สำคัญไปสู่การประยุกต์ใช้ และพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตะวันตกได้ (นภาพร เทพรักษา ศิริลักษณ์ หนูทอง และกาญจนา แก้วทอง, 2561) ประกอบกับการสนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มพุทธศาสนิกชน ชมรม สมาคม และองค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์ทั่วโลก ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในตะวันตก พร้อมทั้งได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิคการเผยแพร่ธรรม การปฏิบัติธรรมของกันและกัน การรู้จักเคารพหลักการ กฎ ระเบียบ กติกา และข้อบังคับต่าง ๆ หากต้องการถือเอาความถูกต้องเป็นใหญ่จะต้องยึดหลักของธรรมาธิปไตย โดยมีได้ถือตน หรือถือโลกเป็นใหญ่ มีส่วนร่วมในการเมืองโดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันสิ่งที่ไม่ไปสู่ความเสื่อมและพร้อมที่จะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

5) บทบาททางการศึกษา ต้นทางความรู้ที่ตอบโจทย์การใช้ชีวิตมีเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะทำให้พระพุทธศาสนา “เติบโต” ในซีกโลกตะวันตก คือ การทำหน้าที่ได้อย่างลงตัว และ “ตอบโจทย์การใช้ชีวิต” ของ “พระสมณะทูต” ในโลกปัจจุบัน ประกอบกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาสอดคล้องกับสถานการณ์ในยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งยังมีความร่วมมือกันในการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำงานอย่างมีเป้าหมายเดียวกันแม้จะต่างวิธีการ เช่น การศึกษาทิศทางวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 การศึกษาบทบาทพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์ การศึกษาบทบาทพระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา มีงานวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ถือ

เป็นส่วนสำคัญ และเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ชาวตะวันตกหันมาสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ยังทำให้เกิดงานวิชาการทางพุทธศาสนาที่ถือเป็นส่วนสำคัญ เช่น งานเขียนชื่อ “ศาสนจักรแห่งบูรพทิศ” โดยสเปนเซอร์ อาร์ตี่และงานเขียนของเซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ ชาวอังกฤษ ชื่อ “ประทีปแห่งเอเชีย” ที่เผยแพร่ถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และมีการออกวารสารทางพุทธศาสนาอื่น ๆ เช่น วารสาร “พระพุทธศาสนา” ของพุทธสมาคมระหว่างชาติสากลลอนดอน “พุทธศาสตร์ปริทรรศน์” ของสมาคมเกรตบริเตน และวารสาร “ทางสายกลาง” ของพุทธสมาคมลอนดอน เป็นต้น รวมทั้งหนังสือ และวารสารหลายภาษาที่ออกเผยแพร่โดยชาวพุทธของประเทศต่าง ๆ

แนวโน้มพระพุทธศาสนาในตะวันตกในอนาคต

แนวโน้มพระพุทธศาสนาในตะวันตกในอนาคต โลกแห่งพระพุทธศาสนาในทศวรรษที่ผ่านมา มีเหตุการณ์ที่น่าจะมีส่วนสำคัญต่อความเป็นไปของพระพุทธศาสนาในอนาคตที่มี “เงื่อนไข” หลายประการที่เป็นดัชนีที่สามารถบ่งชี้ถึง “แนวโน้ม” ของพระพุทธศาสนาในประเทศตะวันตก ดังนี้

1) องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) การสร้างเอกภาพเหนือความชิงชังและความแบ่งแยก องค์การสหประชาชาติมีความพร้อมในการส่งเสริมและให้การสนับสนุน โดยรับรองวันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของสหประชาชาติ ซึ่งถือว่าเป็นความหวังของชาวโลกที่จะสร้างสันติภาพในการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เช่น การสนับสนุนของเลขาธิการองค์การสหประชาชาติว่า “มีงานสำคัญเร่งด่วน สำหรับผู้นำศาสนาทั่วโลกที่ต้องรวบรวมพลังกันให้เข้มแข็งยิ่งกว่าเดิม เพื่อที่จะให้พวกเราารู้ถึงปัญหาที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ ปัญญาที่เราสั่งสมมาแต่ดั้งเดิม จำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ช่วยเหลือครอบคลุมมนุษย์อย่างจริงจัง ให้อยู่เหนือความชิงชัง และความแบ่งแยก” ซึ่งการกล่าวถึงหรือการประชุมสุดยอดสันติภาพโลกได้เริ่มกระตุ้นให้ “ผู้นำศาสนา” ร่วมกับ “องค์การสหประชาชาติ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการขจัดความรุนแรงและการเปลี่ยนความรุนแรงนั้นไปสู่ “ความสันติวิธี” พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญที่จะทำการรณรงค์เพื่อสันติภาพของโลกที่มีวัฏจักรแห่งการ “เบียดเบียนกัน” ที่เกิดขึ้นในสังคมพุทธศาสนา “น้อยกว่า” เกิดขึ้นในสังคมศาสนาอื่น เพราะมีความพยายามแบบใช้อารมณ์ด้วย “ปัญญา” ทางพระพุทธศาสนาจะช่วยเปลี่ยนความแปลกแยกที่เกิดขึ้นมายาวนานไปสู่แนวคิดแห่งความเป็น “เอกภาพ” ของมนุษย์ในยุคใหม่ โดยส่วนหนึ่งมีแถลงการณ์ร่วม ๕

ประเด็น เช่น องค์การชาวพุทธ การศึกษาพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์ และการรับรองวันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลเพื่อการทำงานเป็นหนึ่งเดียว เป็นเอกภาพและความร่วมมือ มีผลกระทบด้านบวกต่อการขยายตัวของพระพุทธศาสนาไปยังดินแดนตะวันตกมากยิ่งขึ้น (บ้านจอมยุทธ์, 2567)

2) กลุ่มชาวพุทธทั่วโลก การร่วมมือพัฒนาและสร้างสรรค์พระพุทธศาสนาในตะวันตก กลุ่มชาวพุทธทั่วโลกมีการร่วมมือกันเพื่อการพัฒนาความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกลุ่มประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา โดยได้ร่วมมือกันประชุมหาแนวทางร่วมกันพัฒนาสร้างสรรค์พระพุทธศาสนาให้เข้มแข็งและสอดคล้องกับสภาพการณ์ของโลกปัจจุบัน โดยประเทศไทยได้เป็นศูนย์กลางประสานการร่วมมือของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและมหายาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา ก่อให้เกิดการร่วมมือกันของชาวพุทธมากขึ้น (เดนา เมอร์เรียม, 2543) เช่น “สมัชชาพระพุทธศาสนาแห่งโลก” สพล (The World Buddhism Conference: WBC) ประกอบด้วยสมาชิกภาพ 16 ประเทศ ซึ่งเป็นหลักประกันความมั่นคงและความก้าวหน้าของพระพุทธศาสนาในระดับหนึ่ง นอกจากการประชุมเมื่อปี พ.ศ. 2547 ดังที่มีการแถลงการณ์มีสาระเป็นข้อสรุปประเด็นหลัก ๆ จะมีการสร้างวัดและปราสาทที่สวยงามเพื่อใช้จัดสัมมนาวิชาการ เรื่อง การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระพุทธศาสนา การร่วมมือกันขององค์การชาวพุทธถือเป็นประเด็นสำคัญขององค์การชาวพุทธ การศึกษาพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์ และการรับรองวันวิสาขบูชา เป็นวันสำคัญสากลของโลก (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2547)

3) พระสงฆ์ กลุ่มเป้าหมายและทิศทางการวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนาชาวพุทธทั่วโลกมีการประชุมกลุ่มเพื่อทำให้องค์กรพุทธเข้มแข็งขึ้น ทำให้องค์กรพุทธเข้มแข็งขึ้น มีการทำงานอย่างจริงจัง ทুমเท เสียสละของเหล่าบรรดาพุทธศาสนิก ทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ การไม่ขัดแย้งหักล้างกันเองในเรื่องของลัทธินิกาย รวมถึง “ทิศทางการวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ในศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นระบบ (พระบอบ-ฮอง, 2543) อีกทั้งการปฏิบัติภารกิจของพระสงฆ์ไทยในต่างประเทศ นับว่า มีความสำคัญต่อการพัฒนาการของ “พระพุทธศาสนาในตะวันตก” เป็นอย่างมาก จะเห็นว่าการปรับปรุงพัฒนาองค์กรอยู่เรื่อย ๆ พระสงฆ์ไทยหลายรูปที่ปฏิบัติภารกิจเข้าถึงกลุ่มประชาชนท้องถิ่นในตะวันตก มีความสามารถเผยแผ่พุทธธรรมได้ลึกซึ้งจนสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติ “ชาวต่างชาติ” หรือชาวตะวันตกให้มานับถือพระพุทธศาสนาได้ รวมถึงกลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นชาวตะวันตกเองที่มีศรัทธาและมาฝึก

ปฏิบัติจากไทย พม่า หรือศรีลังกา แล้วกลับไปสั่งสอนในประเทศของตนจนเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยอดเยี่ยม เช่น พระสุเมโธ ศิษย์หลวงพ่อบุชา พระสันติกโร ศิษย์หลวงพ่อบุชชาส เป็นต้น ทำให้เกิดการขยายตัวของพระพุทธศาสนาทั้งสายเถรวาทและมหายาน ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมมีลูกศิษย์เป็นชาวตะวันตกโดยตรงที่มีความรู้ความสามารถในด้านพระพุทธศาสนาดี มีความตั้งใจในการเผยแผ่อย่างจริงจัง และเข้าใจวัฒนธรรมพื้นฐานของตนเองเป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้พระพุทธศาสนาในแดนตะวันตกหรือในตะวันตกพัฒนาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น (ห้องสมุดบ้านจอมยุทธ์ , 2561: ออนไลน์)

4) กระบวนทัศน์แบบพุทธศาสนา : แนวทางลดระดับความขัดแย้งในกระแสโลกใหม่ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ หรือ “Globalization” เป็นสื่อนำกระบวนทัศน์แบบพุทธที่เน้นสันติภาพ มิตรภาพ ภารดรภาพ สอดรับกับสภาพการณ์ของโลกปัจจุบัน เข้าได้กับวิทยาการสมัยใหม่ ให้กระจายออกไปกว้างไกลอย่างไร้ขอบเขต เงื่อนไขเหล่านี้เป็นดัชนีชี้วัดว่าพระพุทธศาสนาในดินแดนตะวันตกเจริญเติบโต รุ่งเรืองและเฟื่องฟูขึ้น (บ้านจอมยุทธ์, 2567) เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการ จากภาวะสังคมปัจจุบันที่มีความแตกต่างทั้งทางความคิดและกระบวนทัศน์ของผู้คนในสังคม ซึ่งเป็นตัวผลักดันให้ผู้คนเกิดความขัดแย้ง (พินิจทอง แมนสมิทธิ์ชัย, 2558) ซึ่งกระบวนทัศน์แบบพระพุทธศาสนาจะนำไปสู่การ “คิดเป็น” การแสวงหาแนวทางตอบข้อสงสัย โดยการ “นำข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ” ที่มีอยู่มาจัดวางกระบวนกรคิดอย่างเหมาะสม เช่น การตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต และการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีลักษณะของการเป็น “นักคิดที่ดี” ไม่ด่วนสรุป พยายามหาทางเลือกที่แตกต่าง มีความคิดริเริ่ม มีทิศทางเป็นของตนเอง เรียนรู้จากความผิดพลาด และเป็น “กระบวนทัศน์แบบพระพุทธศาสนาที่เน้นสันติภาพ” มีความยืดหยุ่นและมีจินตนาการ โดยการพิจารณาทางเลือกที่แตกต่างได้ ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ ส่งผ่านความรู้และนำทักษะมาใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ

สรุป

บทบาทของพระสงฆ์กับความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมชาวตะวันตก โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นตัวเชื่อมวัฒนธรรมตะวันตกให้เกิดแนวคิด หลักดำเนินชีวิต และหลักปฏิบัติขัดเกลาจิตใจ ทั้งสถาบันการศึกษา ที่เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ตามความจริงในธรรมชาติ มีสมาคมชาวพุทธที่พร้อมจะส่งเสริมและรื้อฟื้นความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับพุทธศาสนาให้กับ

ชาวตะวันตก ในขณะที่องค์กรของคณะสงฆ์สามารถขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาไปยังต่างแดนหรือตะวันตก ซึ่งเป็นที่สนใจของชาวตะวันตกที่ต้องมีการปรับตัว อาจมีความกระทบกระทั่งกันบ้างในช่วงแรกของการพัฒนาการ ซึ่งก็ไม่ได้ถือว่าเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการขยายตัวของพระพุทธศาสนา แต่แรงผลักดันให้พุทธศาสนาย้ายตัวและมีความมั่นคงมากขึ้น จนพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อชาวตะวันตก เพราะพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่หล่อหลอมทั้งชีวิตและจิตใจให้รู้จักการให้และการแบ่งปัน ซึ่งพระพุทธศาสนามีบทบาทกับชาวตะวันตกเป็นอย่างมากในวิถีแห่งการดำเนินชีวิต ได้แก่บทบาทด้านสังคมที่เน้นความสุขทางใจ มีความเรียบง่าย และช่วยลดปัญหาสังคม บทบาทด้านวัฒนธรรมที่มีรากฐานสำคัญของวัฒนธรรม ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปกรรม บทบาททางด้านเศรษฐกิจที่มีการส่งเสริมให้เกิดแนวความคิดแบบพอเพียงสนองต่อความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและลดความฟุ่มเฟือย บทบาททางการเมืองที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการรู้จักเคารพ หลักการกฎระเบียบ กติกา และข้อบังคับต่าง ๆ ตามหลักของธรรมาธิปไตย และบทบาทด้านการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมงานวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ถือเป็นส่วนสำคัญและเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ชาวตะวันตกสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาในตะวันตกมีแนวโน้มที่ดี เช่น การสนับสนุนให้ขององค์การสหประชาชาติมีผลกระทบด้านบวกต่อการขยายตัวของพระพุทธศาสนาไปยังดินแดนตะวันตกมากยิ่งขึ้น การร่วมมือกันของกลุ่มชาวพุทธทั่วโลก ทำให้องค์กรพุทธเข้มแข็งขึ้น ทำให้มีทิศทางการวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ และผลจากกระบวนการทัศน์แบบพุทธที่เน้นสันติภาพสอดคล้องกับสภาพการณ์ในดินแดนตะวันตกจะเจริญมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เดนา เมอร์เรียม. (2543). คำปราศรัยแสดงความยินดีใน “หนังสือการประชุมสุดยอดผู้นำชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลกครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 9-11 พฤศจิกายน 2543”. เอกสารการประชุมสุดยอดผู้นำชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลกครั้งที่ 2 ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม.

- นภาพร เทพรักษา ศิริลักษณ์ หนูทอง และกาญจนา แก้วทอง. (2561). การบริหารจัดการของกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่อการจัดการกองทุนหมู่บ้านอันยั่งยืนในอำเภอทุ่งใหญ่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช. เอกสารการประชุมระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ครั้งที่ 4 “วิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”. ระหว่างวันที่ 21-22 มิถุนายน 2561 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช
- บรรจง โสดาดี. (2546). การใช้ตรรกะในวิธีการสอนของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท). ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พินิจทอง แมนสุมิตรชัย. (2558). การุณยสาร: หนทางสู่สันติภาพ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 3(2), 162-175.
- พรสรรค์ วัฒนางกูร. (2011). การรับแนวคิดพุทธศาสนาในงานประพันธ์ของคาร์ล แกร์เลอร์ฟ โรมัส มัณน์ และแฮร์มันน์ เฮสเซอร์. *Silpakorn University e-Journal (Social Sciences. Humanities and Arts)*, 31(1), p. Abstract.
- _____. (2558). ความรักที่สมบูรณ์ใน “เทวี่แห่งพระสัพพัญญู” ละครตำนานของคาร์ล เยลเลอร์ฟ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 7(3), 122 – 133.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). (2547). วิสาขบูชาวันสำคัญสากลของโลก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบอบ-ฮอง. (2543). ทิศทางการวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21. ใน “หนังสือการประชุมสุดยอดผู้นำชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลกครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 9-11 พฤศจิกายน 2543”. เอกสารการประชุมสุดยอดผู้นำชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลกครั้งที่ 2 ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม.
- พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท). (2544). *อุปถัมภ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พอล เดนนิสสัน. (2548). *ความเป็นมาของสมาคมสมณะ: ในมหาสมัยสูตร*. รวบรวมโดยพระมหาเหล่าประชาราษฎร์. อังกฤษ: วัดพุทธวิหารแอสตัน.

- Mein Glauben (1930). อ้างใน: Volker Michels, (2002). “Der ganze Osten atmet Religion” - Siddharta und Hermann Hesses Beziehung zu Indien und China”. ใน: *Hollenreise durch mich selbst, Hermann Hesses Siddharta, Steppenwolf, Regina Bucher* (บรรณาธิการ). สำนักพิมพ์ Andreas Furger และ Felix Graf Neue Zürcher Zeitung.
- บ้านจอมยุทธ์. (2567). การควบคุมทางสังคม. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2567. จาก https://www.baanjomyut.com/libraly_3extension-5
- ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์นันท์. (2567). พุทธศาสนาในยุโรป. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2567. จาก <https://tangosaga.wordpress.com/20158/10/26>.
- BBC News. *Can mindfulness improve pupils' concentration?*. Retrieved from BBC NEWS: <http://www.bbc.com/news/magazine-35688048>.
- European News. (2001). *ITALY-BUDDHISM RECOGNISED*. Buddhist magazine (Buddhayana Quarterly).
- Oratai P., Bussaya Y., Pakawadee M., Phornchanit S., Anna P. and Juthatip N. (2018). *Chedi Maha Boon : Public Visibility of the Myanmar Community in Songkhla Province*.
- P.Patara P., The Creation of Sculpture in Consumerism and Preservation Discourse, “The 3rd National and International Conference on Weaving ASEAN Art and Craft, Innovation Building”, *Walailuk University, Nakhon Si Thammarat*, K.D.G. Thailand, August 31, 2018: 112.

การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย
เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร*

AN ANCIENT BUDDHIST SCRIPTURES OF WAT KAI TIA
TALINGCHAN DISTRICT, BANGKOK

พระปริยัติวัชราท (สมภูมิ สมจิตโต)¹ และ ธาณี สุวรรณประทีป²

Phra Pariyativatjarathorn (Sambhumi Samacitto)¹ and Thanee Suwanprateep²

¹⁻²สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Degree of Doctor of Philosophy Vipassana Meditation Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Thailand

Corresponding Author's Email: vasin25133@gmail.com

วันที่รับบทความ : 4 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 8 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 10 กันยายน 2568

Received 4 September 2025; Revised 8 September 2025; Accepted 10 September 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณตามแนวทางของกรมศิลปากร 2) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ระเบียบวิธีวิจัยเป็นเชิงเอกสารโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณของกรมศิลปากรมีขั้นตอนการสำรวจโดยคณะผู้สำรวจประสานงานผู้ดูแลรักษา และประสานความร่วมมือเจ้าของสถานที่ ผู้ดูแล และชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ การดูแลรักษาและใช้ประโยชน์หลังจากเสร็จสิ้นการสำรวจ ทำให้เจ้าของสถานที่และชาวบ้านตระหนักรู้คุณค่าของ

Citation:

* พระปริยัติวัชราท (สมภูมิ สมจิตโต) และ ธาณี สุวรรณประทีป. (2568). การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 210-221.
Phra Pariyativatjarathorn (Sambhumi Samacitto) and Thanee Suwanprateep. (2025). An Ancient Buddhist Scriptures Of Wat Kai Tia Talingchan District, Bangkok.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 210-221.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

คัมภีร์ใบลาน มีคุณค่าต่อสังคมในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม มีคุณค่าทางวิชาการ และมีคุณค่าที่คัมภีร์โบราณนั้นได้รวบรวมพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไถ่เตี้ย เขตตลิ่งชัน ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบคือ มีการเก็บรักษา การอนุรักษ์ และสืบสานคัมภีร์โบราณเก่าแก่ที่ค้นพบในวัดไถ่เตี้ย โดยมีคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์และฆราวาสดูแลแก้ปัญหา มีการเผยแพร่สู่สังคม ทางวัดมีการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อสะดวกในการเข้ามาศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้คัมภีร์สำคัญแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาของวัดไถ่เตี้ยต่อยอดเพื่อพัฒนาจิตใจ มนุษย์และสังคมไทยได้

คำสำคัญ: การอนุรักษ์สืบสาน, คัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนา, วัดไถ่เตี้ย

Abstract

This thesis has two objectives: 1) to study the conservation of ancient manuscripts according to the guidelines of the Fine Arts Department, 2) to study the conservation of ancient Buddhist manuscripts at Wat Kai Tia, Taling Chan, Bangkok. The research methodology was documentary works using descriptive analysis.

The results found that the management of palm-leaf manuscript conservation by the Fine Arts Department has a survey process by survey team coordinating with the caretakers and cooperate. The head or the caretakers, and the villagers must be a part of conservation, maintenance and utilization after the survey was complete. This encourages the head or place owner and the villagers aware of the value of palm-leaf manuscripts, their value to society as historical evidence, their value as cultural heritage, their academic value, and value as ancient manuscripts that contain Buddhist teachings. The conservation and continuation of ancient Buddhist manuscripts at Wat Kai Tia, Taling Chan, Bangkok has been carried out systematically, namely, the preservation, and continuation of the ancient manuscripts discovered at Wat Kai Tia, supervised by a committee of monks and laity, problem solving, and dissemination to

society. The temple has improved the landscape to facilitate study and is an important source of learning about manuscripts in Bangkok. Learners can apply the knowledge from Buddhist scriptures of Wat Kai Tia to further develop the mind, people and Thai society.

Keywords: Ancient, Buddhist Scriptures, Wat Kai Tia

บทนำ

พระพุทธศาสนาในระยะเริ่มแรกภายหลังพุทธปรินิพพานนั้น ยังไม่มีการบันทึกพระธรรมคำสอนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่สืบทอดกันด้วยวิธี “มุขปาฐะ” (oral tradition) ซึ่งเป็นการท่องจำ ถ่ายทอด และสาธยายต่อ ๆ กันมาระหว่างพระภิกษุสงฆ์¹ โดยมีการจัดรูปแบบการสาธยายเป็นหมวดหมู่ เช่น หมวด 3 หมวด 4 หมวด 5 หรือที่เรียกว่า “พระธรรมหมวดธรรมะ” เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำ การสืบทอดแบบนี้ถือเป็นลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนาเถรวาทในระยะแรกที่ยังคงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ของพระธรรมวินัย ต่อมา เมื่อมีการทำสังคายนา 3 ครั้งในชมพูทวีป เพื่อรักษาความถูกต้องของพระธรรมวินัย การสาธยายยังคงเป็นหัวใจสำคัญ แต่เมื่อพระศาสนาเผยแผ่สู่ดินแดนอื่น ๆ โดยเฉพาะเกาะลังกา พระสงฆ์จึงเล็งเห็นว่าการพึ่งพามุขปาฐะอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ เนื่องจากอาจเกิดความผิดพลาดจากการท่องจำ ประกอบกับสถานการณ์บ้านเมืองและภัยสงครามอาจทำให้พระสงฆ์ผู้ทรงจำถูกล้มตายหรือกระจัดกระจาย จึงมีการตัดสินใจบันทึกพระไตรปิฎกลงบนใบลานครั้งแรกในพุทธศตวรรษที่ 5 (ประมาณ พ.ศ. 433) ณ วัดอาลุลูหาร ประเทศศรีลังกา

การจารึกครั้งนั้นถือเป็น หมายเหตุสำคัญในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงจาก “วัฒนธรรมการจำ” (mnemonic culture) สู่ “วัฒนธรรมการเขียน” (written culture) ทำให้พระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์บาลีอื่น ๆ ได้รับการรักษาไว้อย่างมั่นคงและสามารถถ่ายทอดไปยังประเทศต่าง ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา เช่น พม่า ไทย ลาว และกัมพูชา เมื่อพระพุทธศาสนาแพร่เข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิและอาณาจักรล้านนา จึงมีการคัดลอกคัมภีร์ใบลานเพื่อใช้ในการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างแพร่หลาย การคัดลอกนี้ไม่ใช่เพียงการสืบทอดตัวอักษร แต่ยังเป็น การสืบทอดศรัทธาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพราะคัมภีร์แต่ละชุดมักถูกสร้างขึ้นด้วยเจตนาเป็นพุทธบูชา มีการทำบุญ “ถวายคัมภีร์ใบลาน” ซึ่งเชื่อว่าเป็นอานิสงส์ยิ่งใหญ่ต่อผู้สร้าง ดังนั้นคัมภีร์ใบ

ลานจึงเป็นทั้ง หลักฐานทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตชุมชนในแต่ละยุคสมัย

คัมภีร์ใบลานเป็นหลักฐานสำคัญที่บันทึกทั้งพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราแพทย์ โหราศาสตร์ และกฎหมาย เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต แต่ก็มีข้อจำกัดด้านอายุการใช้งาน เนื่องจากเสื่อมสภาพจากความชื้น ความร้อน แสง และการเก็บรักษาที่ไม่ถูกวิธี อีกทั้งปัจจุบันผู้ที่อ่านอักษรโบราณ เช่น ขอม ไทยน้อย หรือล้านนา มีจำนวนน้อยลงมาก ทำให้ภูมิปัญญาที่อยู่ในคัมภีร์เสี่ยงจะสูญหาย แม้เอกสารใบลานเป็นหลักฐานทางวิชาการขั้นต้นที่มีความสำคัญทางวิชาการเป็นอย่างมาก เพราะในอดีตการบันทึกเรื่องราวทางด้านตำรายา พงศาวดาร วรรณกรรม พุทธศาสนา คาถา และอื่น ๆ เอกสารเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา วิถีชีวิต วิถีชุมชน ความศรัทธา ความเชื่อของคนในท้องถิ่น ซึ่งเอกสารเหล่านั้นยังไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลมากเท่าที่ควร เพราะศูนย์กลางการศึกษา ไม่ได้อยู่ที่วัดเหมือนในอดีต การสืบทอดการอ่านตัวอักษรธรรมซึ่งเป็นอักษรที่จารึกในใบลานที่เคยมีวัดเป็นศูนย์กลางมีน้อยลงมากและใกล้สูญหาย ในปัจจุบัน ส่วนใบลานที่มีบุคคลเป็นเจ้าของครอบครอง ก็มักจะถูกทอดทิ้งจากลูกหลานรุ่นต่อมา เมื่อผู้ใหญ่ในครอบครัวสิ้นชีวิตลงใบลานที่ได้รับมาไม่มีผู้ใดศึกษา เนื่องจากอ่านไม่ได้ บางส่วนนำไปบรรจุในเจดีย์ บางส่วนนำเอาไปขายเป็นของเก่า ปรากฏการณ์เหล่านี้จึงเป็นภาวะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะบรรดาความรู้ ความคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏในเอกสารเหล่านี้ จะไม่ได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง แต่ระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีหน่วยงานองค์กร และบุคคลรวมทั้งสถาบันการศึกษาได้สนใจเรื่องนี้ และมีความพยายามในการศึกษาค้นคว้า รวบรวม และปริวรรต แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมเนื้อหาโดยรวม นอกจากนี้ องค์กรทางวัฒนธรรมที่ทำงานด้านนี้ ก็จะทำงานในด้านลักษณะเอกสารเป็นส่วนมาก ถ้ามีก็จะอยู่ในรูปพิพิธในรูปพิพิธภัณฑสถาน ยังขาดผู้รู้ในการอ่าน แปล หรือหากมีผู้อ่านแปลก็ขาดความต่อเนื่องและไม่มีงบประมาณในการพิมพ์ ทำให้งานด้านนี้ อยู่ในสภาพอ่อนแอเป็นอย่างยิ่ง ขณะที่ปัจจุบันความสนใจของสถานศึกษาหันมาศึกษาหลักสูตรทางด้านท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น แต่องค์ความรู้เกี่ยวกับอักษรโบราณ และเอกสารใบลานในล้านนาไม่ได้นำมาใช้ในระดับการศึกษาต้น ๆ จึงสมควรที่จะมีการศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่องทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง

วัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร เป็นหนึ่งในแหล่งสำคัญที่ค้นพบคัมภีร์โบราณจำนวนมาก โดยเมื่อปี พ.ศ. 2565 พบคัมภีร์เก่าแก่ เช่น วิสุทธิชาดก (พ.ศ. 2163). กุสลวิณัจฉยกถา (พ.ศ. 2232) และ ภิกขุปาติโมกข์ (พ.ศ. 2343) รวมกว่า 653 ผูก ซึ่งถือเป็นหลักฐานทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น แสดงถึงคุณค่าของการอนุรักษ์ของบรรพชนที่ถ่ายทอดพระธรรมคำสอนสู่ชนรุ่นหลัง

อย่างไรก็ตาม คัมภีร์จำนวนมากยังไม่ได้รับการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ ขาดการขึ้นทะเบียนและการจัดหมวดหมู่ตามหลักวิชาการ อีกทั้งหลายเล่มเสื่อมสภาพเพราะถูกเก็บไว้ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หากปล่อยทิ้งไว้อาจสูญหายไปอย่างไม่สามารถกู้คืนได้ การอนุรักษ์จึงไม่ควรจำกัดเพียงการเก็บรักษา แต่ควรมีการปริวรรตเป็นอักษรไทยปัจจุบัน จัดทำฐานข้อมูลดิจิทัล และถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชนและชุมชน เพื่อให้คัมภีร์โบราณกลับมาเป็น “แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต” อีกครั้ง

ดังนั้น การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณของวัดไก่อเตี้ยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในเชิงการรักษามรดกภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา เชิงวัฒนธรรม และเชิงวิชาการ เพื่อให้ความรู้และคุณค่าที่ปรากฏในคัมภีร์สามารถถ่ายทอดสู่สังคมไทยและชนรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณตามแนวทางของกรมศิลปากร
2. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาและขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ด้านเนื้อหา ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณตามหลักเกณฑ์ของกรมศิลปากร ศึกษากระบวนการและรูปแบบการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาที่

วัดไถ่เตี้ย เขตตลิ่งชัน ศึกษาเอกสารทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรักษาและสืบสานคัมภีร์โบราณ

1.2 ด้านเอกสารและแหล่งข้อมูล เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เอกสารของกรมศิลปากร รายงานและคู่มือจากสำนักหอสมุดแห่งชาติ เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) หนังสือ บทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและเอกสารพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาหลักฐานทางธรรมะและแนวคิดการสืบสานคัมภีร์

2.2 ศึกษาข้อมูลจากกรมศิลปากรและสำนักหอสมุดแห่งชาติ เกี่ยวกับมาตรการและขั้นตอนการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ

2.3 ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และงานวิชาการร่วมสมัย เพื่อนำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์กับบริบทของวัดไถ่เตี้ย เขตตลิ่งชัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการ วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ใช้ วิธีการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เพื่อนำแนวทางการอนุรักษ์ของกรมศิลปากรมาเปรียบเทียบกับปฏิบัติจริงของวัดไถ่เตี้ย ใช้ วิธีการสังเคราะห์ (Synthesis) เพื่อสรุปเป็น “รูปแบบการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณ” ที่เหมาะสม

4. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย กำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัย ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารของกรมศิลปากร และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารหลักและเอกสารประกอบทั้งหมด วิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และเปรียบเทียบ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่ข้อค้นพบใหม่และการออกแบบรูปแบบการอนุรักษ์ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ สำหรับการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณในบริบทของวัดไถ่เตี้ย

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ ได้องค์ความรู้ที่เป็นระบบเกี่ยวกับแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ ได้ข้อเสนอเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้จริงในการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณของวัดไถ่เตี้ย เป็นแนวทางต้นแบบในการจัดการคัมภีร์โบราณสำหรับวัดหรือชุมชนอื่น ๆ ในประเทศไทย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. แนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณตามกรมศิลปากร คัมภีร์โบราณเป็นมรดกทางปัญญาที่มีคุณค่าทั้งในด้านศาสนาและวัฒนธรรม ส่วนใหญ่มีอายุเกินกว่า 100 ปี และจารึกด้วยอักษรโบราณ เช่น อักษรขอม ภาษาบาลี/ไทย และอักษรธรรม ซึ่งมีผู้อ่านได้น้อย จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการปริวรรตและถอดความหมาย การเก็บรักษาที่เหมาะสม เช่น หีบธรรม หอธรรม หรือหอไตร เป็นการรักษาไม่ให้ถูกสัตว์และแมลงทำลาย แนวทางของกรมศิลปากรจึงเน้นการซ่อม อนุรักษ์ และเก็บรักษาคัมภีร์อย่างมีระบบ เพื่อป้องกันการสูญหายของเอกสารโบราณที่ทรงคุณค่า

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบสาน วัดไก่อเตี้ยมีการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิด วางแผน ดำเนินการ ไปจนถึงการตรวจสอบและประเมินผล โดยการจัดตั้งคณะทำงานอาสาสมัครอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ ถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและเป็นการพัฒนาที่เกิดจากความสมัครใจ นอกจากนี้ พระสงฆ์ที่มีความรู้ เจ้าหน้าที่กรมศิลปากร และประชาชนในพื้นที่ยังได้ร่วมมือกันอย่างเป็นเครือข่าย ทำให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมพลังในการอนุรักษ์ ส่งผลให้โครงการมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล พร้อมทั้งเป็นการสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทยที่มีคุณค่าต่อชุมชนและชาติ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การอนุรักษ์คัมภีร์โบราณตามแนวทางของกรมศิลปากร ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณของกรมศิลปากร มีขั้นตอนสำคัญคือ การสำรวจคัมภีร์โบราณตามวัดหรือสถานที่ต่าง ๆ โดยคณะผู้สำรวจหรือหัวหน้าคณะต้องติดต่อประสานงานกับเจ้าของสถานที่หรือผู้ดูแลคัมภีร์โบราณเหล่านั้น เพื่อป้องกันความเข้าใจผิด และสร้างความร่วมมือในทุกด้านข้อสำคัญ คือ ควรให้เจ้าของสถานที่ ผู้ดูแล รวมถึงชาวบ้านในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เนื่องจากการมีส่วนร่วมดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยอำนวยความสะดวกในการ

สำรวจ แต่ยังเป็นการสร้างตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของคัมภีร์โบราณแก่ชุมชน การสำรวจและจัดเก็บข้อมูลคัมภีร์โบราณมิได้เพียงบันทึกจำนวนหรือชื่อเรื่อง แต่ยังรวมถึงการตรวจสอบสภาพทางกายภาพ เช่น ความสมบูรณ์ของโบราณ การขาดหายของตัวอักษร หรือ การชำรุดเสียหาย เพื่อกำหนดแนวทางซ่อมแซมที่เหมาะสม ทั้งนี้ การสำรวจจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและรอบคอบ เพื่อรวบรวมเนื้อหาของคัมภีร์โบราณแล้วจัดทำเป็นระบบระเบียบ หมวดหมู่ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าและเก็บรักษา

คัมภีร์โบราณมีคุณค่าหลากหลายประการ ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ซึ่งสะท้อน พัฒนาการของพระพุทธศาสนาและสังคมไทยในแต่ละยุคสมัย คุณค่าทางวัฒนธรรมในฐานะ มรดกที่เชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมและประเพณี คุณค่าทางวิชาการซึ่งเอื้อต่อการศึกษาด้าน พุทธศาสนา ภาษาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนคุณค่าด้านภูมิปัญญา เช่น การบันทึกตำรายาสมุนไพร ความเชื่อ และพิธีกรรมของชุมชนในอดีต

ดังนั้น กรมศิลปากรในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงจึงทำหน้าที่ดูแลสมบัติชาติ อย่างดีที่สุด ด้วยการนำผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และนักภาษาโบราณมาช่วยดำเนินการ เพื่อให้ การสืบค้น รวบรวม และจัดหมวดหมู่คัมภีร์โบราณเป็นไปอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามหลัก วิชาการนอกจากนี้ยังมีการกำหนดมาตรฐานการอนุรักษ์ เช่น การแยกคัมภีร์โบราณตามขนาด ความยาว การจัดเรียงให้ตรงตามสันโบราณ การแยกเก็บคัมภีร์ที่ไม่เข้าชุดกันไว้ต่างหาก เพื่อ รักษาสภาพของคัมภีร์ให้คงอยู่สมบูรณ์ที่สุด การอนุรักษ์โดยกรมศิลปากรไม่ได้เป็นเพียงการเก็บ รักษา แต่ยังเป็นการสร้างระบบการจัดการที่ยั่งยืน โดยผนวกความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ ผู้ดูแล วัด และชุมชนท้องถิ่น เพื่อธำรงรักษาคุณค่าและความหมายของคัมภีร์โบราณในฐานะมรดก ทางวัฒนธรรมของชาติไทย

2. การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน
ผลการวิจัยพบว่า วัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน ควรต้องให้ทุกคนเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้าง เครือข่ายด้วย ทุกคนควรมีโอกาสในการวางแผน กำหนดรูปแบบ การบริหาร และประเมินผล ตลอดจนการตัดสินใจในการกำหนดอนาคตของตนเอง และชุมชนให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น การ แสวงหาความร่วมมือในการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ วัด ชุมชน โรงเรียน สังคม ควรต้องร่วมกัน ปรับปรุงแก้ไข โดยเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องสอดคล้องจากจุดเริ่มต้นของสิ่งที่จะ กระทำไปจนถึงสิ้นสุดในสิ่งที่กระทำร่วมกัน ซึ่งถือเป็นความร่วมมือในการมีส่วนร่วมของทุกคน และเครือข่ายทุกภาคส่วน จนนำไปสู่การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด อย่างมีเป้าหมายของ

ความหลากหลายมาบรรจบเชื่อมโยงกันได้ ด้วยการปลูกจิตสำนึก กระตุ้นเตือนตระหนักรู้ถึงคุณค่าของคัมภีร์โบราณว่าเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและสรรพวิทยาต่าง ๆ

ทั้งนี้ ในการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน ควรต้องมีพระสงฆ์ นักวิชาการ บุคลากร หรือประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้ความเชี่ยวชาญในการอ่านหรือแปลอักษรและภาษาที่จารึกในคัมภีร์โบราณ ได้แก่ อักษรขอม อักษรธรรมล้านนา อักษรธรรมอีสาน อักษรลาว ฯลฯ อย่างไรก็ตามยังขาดบุคลากรที่จะเข้ามาสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนดูแลห้องเก็บรักษาคัมภีร์โบราณ รวมถึงงบประมาณ แม้ปัจจุบันวัดไก่อเตี้ยยังพอมีการดำเนินการอนุรักษ์ แต่ควรต้องหาผู้ศรัทธาทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาร่วมสนับสนุนเพิ่มเติม

อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ แม้ว่าวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน จะได้มีการเก็บรักษาคัมภีร์โบราณไว้ในตู้พระธรรมแล้ว แต่ในอนาคตย่อมเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา การมีแผนการจัดการอย่างต่อเนื่องจึงจำเป็น ณ ปัจจุบัน วัดไก่อเตี้ยถือว่ามีความพร้อมในการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณ โดยเฉพาะการสนับสนุนจากเจ้าอาวาส พระครูวินัยปริยัตยากร ที่ได้มีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ แต่ทั้งนี้ วัดไก่อเตี้ยยังขาดการเผยแพร่คัมภีร์โบราณแก่แก่ที่ค้นพบสู่สังคมภายนอก อาจเนื่องมาจากขณะนี้ทางวัดมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัด จึงเกิดความต่อเนื่องไม่สมบูรณ์ หากดำเนินการได้ทั้งองค์กรรวม ผู้วิจัยมองว่าสามารถร้อยเรียงทั้งหมดเพื่อนำมาต่อยอดในการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาค้นคว้าได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ 1. มิติการอนุรักษ์เชิงวิชาการ (Academic Conservation) งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณมิใช่เพียงการเก็บรักษาเอกสารโบราณให้อยู่รอด แต่ต้องอาศัยระบบการจัดการเชิงวิชาการอย่างครบวงจร ตั้งแต่การสำรวจ การจำแนก การปริวรรต การซ่อมแซม ไปจนถึงการจัดทำทะเบียนและฐานข้อมูลดิจิทัล องค์ความรู้ใหม่คือ การบูรณาการแนวทางของกรมศิลปากรเข้ากับการจัดการของวัดและชุมชน เพื่อให้เกิดมาตรฐานการอนุรักษ์ที่เป็นระบบ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวัดหรือชุมชนอื่น ๆ ได้ 2. มิติการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การอนุรักษ์คัมภีร์โบราณที่ประสบความสำเร็จต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งพระสงฆ์ ชาวบ้าน นักวิชาการ หน่วยงานรัฐ และเอกชน โดยกระบวนการมี

ส่วนร่วมนี้อำให้เกิด “เครือข่ายอนุรักษ์” ที่มีพลังทางสังคม และยังทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักรู้ (Awareness) และความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของตนเอง องค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือ “การสร้างระบบเครือข่ายแบบบูรณาการ” ที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้การอนุรักษ์ดำเนินไปอย่างยั่งยืน 3. มิติการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี (Applied Technology) การวิจัยเสนอว่า การอนุรักษ์คัมภีร์โบราณต้องควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล การสร้างฐานข้อมูลออนไลน์ การจัดทำสำเนาดิจิทัล และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ องค์ความรู้ใหม่ในมิตินี้คือ “รูปแบบการอนุรักษ์แบบดิจิทัล” (Digital Conservation Model) ที่ช่วยให้คัมภีร์โบราณไม่เพียงคงอยู่ แต่ยังเข้าถึงได้ง่ายในวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและนักวิชาการยุคใหม่

ภาพที่ 1 ACA

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดโก่เตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณของกรมศิลปากร มีขั้นตอนการสำรวจโดยคณะผู้สำรวจประสานงานผู้ดูแลรักษา และประสานความร่วมมือ เจ้าของสถานที่ ผู้ดูแล และชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ การดูแลรักษาและใช้ประโยชน์หลังจากเสร็จสิ้นการสำรวจ ทำให้เจ้าของสถานที่และชาวบ้านตระหนักรู้คุณค่าของคัมภีร์โบราณ มีคุณค่าต่อสังคมในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม มีคุณค่าทางวิชาการ และมีคุณค่าที่คัมภีร์โบราณนั้นได้รวบรวมพระธรรม

คำสอนทางพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อ๊ต้อย เขตตลิ่งชัน ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบคือ มีการเก็บรักษา การอนุรักษ์ และสืบสาน คัมภีร์โบราณเก่าแก่ที่ค้นพบในวัดไก่อ๊ต้อย โดยมีคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์และฆราวาสดูแล แก้ปัญหา มีการเผยแพร่สู่สังคม ทางวัดมีการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อสะดวกในการเข้ามาศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้คัมภีร์สำคัญแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานครฯ ผู้ศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาของวัดไก่อ๊ต้อยต่อยอดเพื่อพัฒนาจิตใจ มนุษย์และสังคมไทยได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2558). *คู่มือการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน*. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ.
- _____. (2565). *รายงานการสำรวจและอนุรักษ์เอกสารโบราณในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2561). *เอกสารโบราณและการจัดเก็บในหอธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ.
- กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. (2560). *แนวทางการซ่อมแซมและการเก็บรักษาคัมภีร์ใบลาน*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ดอกกรักร พยัคศรี. (2560). *เอกสารโบราณในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: งานฐานข้อมูลเอกสารโบราณภาคตะวันตก ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พิสิฐ เจริญวงศ์. (2560). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการอนุรักษ์เอกสารโบราณ*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ. (2556). *แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). โดยภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: บทคัดย่อ* กรุงเทพฯ: มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ.
- วัฒนา พิงชื่น. *เอกสารโบราณ “วัดไก่อ๊ต้อย” ต้นแบบการอนุรักษ์ครั้งยิ่งใหญ่*. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <https://www.thaipost.net>
- วีณา วิสเพ็ญ. (2546). “การปริวรรตใบลานในเขตตำบลท่าขนอย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”. ใน *รายงานวิจัย ศิลปวัฒนธรรมและกิจการพิเศษ*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). *ฐานข้อมูลเอกสารโบราณภูมิภาคตะวันตกในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. 2558.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). ใน *รายงานโครงการส่งเสริมการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. (2559). *การบริหารจัดการคัมภีร์ใบลาน*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

_____. (2561). ใน *รายงานการเก็บรักษาและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

สุนน อมรวิวัฒน์. (2556). *การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน

ในตำบลวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย*

A DEVELOPMENT MODEL FOR TEMPLES AS LEARNING CENTERS OF THE COMMUNITY IN WAT THAT SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

อริย์ธัช เลิศรวมโชค¹ และ มุจจรินทร์ ทศตรกุลพัฒน์²

Arithat Loesruamchok¹ and Mutjarin Thatasdonkunlaphat²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

¹⁻²Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: arithat.loes@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 18 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 24 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 26 สิงหาคม 2568

Received 18 August 2025; Revised 24 August 2025; Accepted 26 August 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาบริบท สภาพปัจจุบัน ความพร้อมในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 2) ศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และ 3) พัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิง

Citation:

* อริย์ธัช เลิศรวมโชค และ มุจจรินทร์ ทศตรกุลพัฒน์. (2568). รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในตำบลวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 222-238.

Arithat Loesruamchok and Mutjarin Thatasdonkunlaphat. (2025). A Development Model For Temples As Learning Centers Of The Community In Wat That Subdistrict, Mueang District, Nong Khai Province. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 222-238.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

คุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ 40 รูป/คน และผู้ร่วมสนทนากลุ่มทั้งสิ้น 50 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบท สภาพปัจจุบัน และความพร้อมในการพัฒนาวัดธาตุอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย แสดงให้เห็นถึงศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เนื่องจากมีบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น 2) องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนและมีทรัพยากรภูมิปัญญาหลากหลาย เช่น สมุนไพร จักสาน อาหารพื้นบ้าน พร้อมทั้งมีศรัทธาของประชาชนในระดับสูง สภาพปัจจุบันมีสิ่งปลูกสร้างและพื้นที่ว่างเหมาะแก่การจัดกิจกรรม พระสงฆ์มีวิสัยทัศน์ เปิดกว้างต่อแนวคิดใหม่ ๆ และได้รับการสนับสนุนจากปราชญ์ท้องถิ่น กลุ่มชุมชน มหาวิทยาลัย กศน. โรงเรียน และหน่วยงานท้องถิ่น ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ และทรัพยากร แนวทางพัฒนาเน้นการมีส่วนร่วม เริ่มจากกิจกรรมขนาดเล็กอย่างต่อเนื่องสู่ระบบจัดการความรู้ 3) รูปแบบตั้งอยู่บนแนวคิด 3 ประการ คือ วัดเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อชีวิต ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ และบูรณาการศาสนา วัฒนธรรม การศึกษา อาชีพ ประกอบด้วย 5 ด้านหลัก ได้แก่ บริบทพื้นที่และทรัพยากร บุคลากรและการมีส่วนร่วม ฐานการเรียนรู้และกิจกรรม ภาศิเครือข่ายสนับสนุน และการจัดการอย่างต่อเนื่อง ใช้กระบวนการ 5 ขั้นตอนจากการวิเคราะห์บริบทถึงการประเมินผล จุดเด่นคือการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ความยืดหยุ่น และการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่เพื่อความยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาวัด, ศูนย์กลางการเรียนรู้, ชุมชน, ตำบลวัดธาตุ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the context, current conditions, and readiness for developing Wat That, Mueang District, Nong Khai Province, into a community learning center; 2) to examine the essential components for developing a model to transform Wat That into a community learning center; and 3) to develop a practical model for establishing Wat That as a community learning center. This study employed a qualitative research methodology. The data were collected through in-depth interviews with 40 key

informants (monks and laypersons) and focus group discussions involving a total of 50 participants. An interview guide was used as the primary research instrument, and the collected data were analyzed and presented through descriptive analysis.

The results revealed that: 1) the context, current conditions, and readiness of Wat That demonstrate high potential for development into a community learning center due to favorable conditions for lifelong learning and local cultural preservation; 2) the development model components reflect that the temple serves as a spiritual center and possesses diverse indigenous knowledge resources such as herbal medicine, basketry, and local cuisine while enjoying strong community faith, adequate facilities, visionary monks open to innovation, and substantial support from local scholars, community groups, universities, the Non-Formal Education Center, schools, and local government in terms of expertise, funding, and resources. Development should be participatory, starting with small, continuous activities that evolve into a systematic knowledge management framework; 3) the proposed model is grounded in three core concepts: the temple as a foundation for lifelong learning, community ownership through active participation, and the integration of religion, culture, education, and livelihood. The model comprises five key components context and resources, human resources and participation, learning bases and activities, supporting networks, and management for sustainability implemented through a five-step process from contextual analysis to evaluation. Its strengths lie in inclusive participation at all stages, adaptability, and the integration of local wisdom with modern knowledge to ensure sustainability.

Keywords: Temple development, Community learning center, Community, Wat That Subdistrict

บทนำ

วัดถือเป็นสถาบันทางศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญของสังคมไทยมาแต่โบราณ โดยมีบทบาทไม่เพียงแต่ในด้านพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดมาตั้งแต่รุ่นสู่รุ่น (ธวัชชัย มีผล, 2557) ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีทำให้บทบาทของวัดเปลี่ยนไป วัดจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในยุคปัจจุบันอย่างครบวงจรและต่อเนื่อง (จันทร์ประภา กิติธรรม, 2561) โดยเฉพาะในตำบลวัดธาตุ อำเภอมะนัง จังหวัดหนองคาย ที่มีวัดธาตุซึ่งมีศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรมมากมายแต่ยังขาดรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนสำหรับการดำเนินงานในฐานะศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน (สุนทร คำวงศ์, 2560)

แม้ว่าชุมชนวัดธาตุจะมีความพร้อมในหลายด้าน ทั้งทางกายภาพ ทรัพยากรบุคคล และภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ขาดระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้และการจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมและมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง (วิมล ชื่นชอบ, 2559) การขาดรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมนี้ส่งผลให้ศักยภาพของวัดในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชนไม่ได้ถูกใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ (อภิชาติ ศรีสุวรรณ, 2555) ดังนั้นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบที่ตอบโจทย์บริบทเฉพาะนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในมิติที่หลากหลาย (จิราภรณ์ ทองอินทร์, 2562) สภาพปัญหาปัจจุบัน จากการสำรวจพบว่า ชุมชนวัดธาตุ มีศาลา ห้องสมุด และพื้นที่สำหรับกิจกรรมหลายแห่ง แต่ยังไม่ได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อรองรับการเรียนรู้ของประชาชนทุกวัย (รัชณี ทองแดง, 2563) นอกจากนี้ บุคลากรในวัดยังขาดทักษะในการออกแบบและดำเนินกิจกรรมที่หลากหลาย ตลอดจนขาดกลไกการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างทั่วถึง (พิมพ์ใจ ภูมิวงศ์, 2561) การเชื่อมโยงเครือข่ายกับภาคีภายนอก เช่น โรงเรียนและหน่วยงานท้องถิ่น ยังอยู่ในขั้นเริ่มต้นและขาดความต่อเนื่อง นอกจากนี้ การติดตามและประเมินผลกิจกรรมยังไม่มีระบบที่ชัดเจน ทำให้การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ยังขาดความยั่งยืน

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยพระภิกษุสงฆ์และเจ้าอาวาส ผู้บริหารวัด คณะกรรมการชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ตำบลวัดธาตุ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ครอบคลุมทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและใช้ประโยชน์จากศูนย์การเรียนรู้ในวัด

(สมฤดี สุนทรกิจ, 2556) โดยมีผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก 40 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 50 รูป/คน เพื่อเก็บข้อมูลที่หลากหลายและลึกซึ้ง

ความสำคัญของงานวิจัยนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางวิชาการในการออกแบบรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมและความเหมาะสมกับบริบทของวัดและชุมชนท้องถิ่น (วรพงศ์ สุวรรณรัตน์, 2560) นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติของพระสงฆ์และชุมชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป (อภิชาติ ศรีสุวรรณ, 2555) ที่จะได้ประโยชน์จากการวิจัยคือได้รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของวัดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของตำบลวัดธาตุ ส่งเสริมให้วัดธาตุกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างครบวงจร ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกิจกรรมและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน เป็นแนวทางและต้นแบบสำหรับวัดและชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกันในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัจจุบัน ความพร้อมในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในตำบลวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1. กำหนดขอบเขตและพื้นที่การวิจัย พื้นที่วิจัยคือ ตำบลวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนา วัฒนธรรม และกิจกรรมชุมชน โดยมุ่งศึกษาบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางการเรียนรู้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 40 รูป/คน ได้แก่ พระภิกษุ เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และประชาชนในพื้นที่ (2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 50 รูป/คน แบ่งเป็นกลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี และกลุ่มผู้นำท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และแนวคำถามสนทนากลุ่มที่พัฒนาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่กำหนด จัดสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมมุมมอง ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะ สังเกตการณ์และบันทึกภาคสนามในกิจกรรมของวัดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการถอดความ (Transcription) จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม จัดหมวดหมู่ประเด็น และตีความข้อมูลเพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งด้านข้อมูล แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล เพื่อให้ผลการวิจัยมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัย

1. ศึกษาบริบท สภาพปัจจุบัน ความพร้อมในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

1. บริบทของพื้นที่และชุมชน วัดธาตุตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน และมีบทบาทในด้านศาสนา วัฒนธรรม และกิจกรรมชุมชนมาโดยตลอด ชุมชนโดยรอบเป็นชุมชนกึ่งเมือง-กึ่งชนบท มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

ท้องถิ่นหลากหลาย เช่น สมุนไพร จักสาน อาหารพื้นบ้าน ชาวบ้านยังมีศรัทธาในพระสงฆ์ และวัดยังคงเป็นพื้นที่กิจกรรมสำคัญในงานบุญ เทศกาล และการอบรมคุณธรรม

2. สภาพปัจจุบันของวัดธาตุ วัดมีพื้นที่ว่างและสิ่งปลูกสร้างที่สามารถใช้เป็นสถานที่เรียนรู้ เช่น ศาลาอเนกประสงค์ ลานวัด ห้องสมุดธรรมะ พระสงฆ์มีความตั้งใจในการพัฒนาและเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ ด้านการเรียนรู้เพื่อชุมชน ชุมชนมีปราชญ์ท้องถิ่นและกลุ่มแม่บ้านที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์หรือเวทีชัดเจนในการจัดการความรู้ มีความร่วมมือเบื้องต้นจากโรงเรียนในพื้นที่ กศน. และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ที่สามารถเป็นภาคีร่วมพัฒนาได้

3. ความพร้อมในการพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ คือ 1. ด้านบุคลากร พระสงฆ์มีวิสัยทัศน์ เปิดกว้าง ชยัน และสื่อสารกับชุมชนได้ดี มีคนรุ่นใหม่ แม่บ้าน และปราชญ์ชาวบ้านที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วม ผู้นำท้องถิ่นและองค์กรในพื้นที่ให้ความร่วมมือในระดับหนึ่ง และสามารถขยายความร่วมมือได้ 2. ด้านกายภาพ วัดมีศาลา ห้องประชุม และพื้นที่ว่างสำหรับจัดกิจกรรม สามารถปรับปรุงอาคารบางส่วนให้เป็น “ฐานการเรียนรู้” ได้โดยไม่ต้องใช้งบประมาณมากนัก 3. ด้านเนื้อหาและภูมิปัญญา มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาสร้างกิจกรรม เช่น การทำยาสมุนไพร การทำข้าวหมาก การจักสานไม้ไผ่ ปราชญ์ชาวบ้านและผู้สูงอายุในชุมชนเต็มใจร่วมถ่ายทอดความรู้ แต่ขาดการรวบรวมและจัดระบบความรู้ 4. การสนับสนุนจากภายนอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย พร้อมสนับสนุนด้านวิชาการ วิทยากร และนักศึกษาอาสา กศน. และโรงเรียนท้องถิ่นมีศักยภาพในการบูรณาการกิจกรรมร่วมกับวัด หน่วยงานท้องถิ่น เช่น อบต. เทศบาล มีแนวโน้มสนับสนุนงบประมาณหรือวัสดุบางส่วนหากมีแผนงานชัดเจน

วัดธาตุมีความพร้อมในระดับพื้นฐานและบริบทที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” โดยเฉพาะในด้านบุคลากร ศรัทธาของชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายด้านการศึกษา การพัฒนารูปแบบควรเน้น “การมีส่วนร่วมของชุมชน” และค่อย ๆ ขยับเคลื่อนจากกิจกรรมขนาดเล็ก สู่การสร้างระบบกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2. องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน วัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

1. แนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ การพัฒนารูปแบบวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดธาตุ ตั้งอยู่บนแนวคิดหลัก 3 ประการ คือ 1) วัดเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อชีวิต ไม่ใช่เพียงสถานที่ทางศาสนา แต่เป็นเวทีถ่ายทอดทักษะชีวิต ภูมิปัญญา และคุณธรรม 2) ชุมชนมีส่วนร่วมเป็น

เจ้าของ โดยให้ประชาชนมีบทบาทเป็นทั้ง “ผู้เรียน” และ “ผู้สอน” เพื่อสร้างความร่วมมือ
3) บูรณาการศาสนา วัฒนธรรม การศึกษา อาชีพ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งด้านจิตใจและการดำรงชีวิต

2. องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนา จากการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบควรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ดังนี้ 1. บริบทพื้นที่และทรัพยากร วัดมีพื้นที่รองรับกิจกรรม เช่น ศาลา ลานวัด ห้องสมุดธรรมะ ชุมชนมีทุนทางสังคม เช่น ประชาญ์ท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น งานบุญ สมุนไพรพื้นบ้าน งานจักสาน 2. บุคลากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน พระสงฆ์มีวิสัยทัศน์ ชยัน สื่อสารกับชุมชนได้ดี มีทีมขับเคลื่อนจากคนในชุมชน เช่น คนรุ่นใหม่ แม่บ้าน ผู้สูงอายุ ผู้นำท้องถิ่นและองค์กรในพื้นที่ให้ความร่วมมือในระดับที่สามารถพัฒนาได้ต่อเนื่อง 3. ฐานการเรียนรู้และกิจกรรม ฐานการเรียนรู้ควรครอบคลุมทั้ง “ทักษะชีวิต คุณธรรม อาชีพ” เช่น ฐานสมุนไพรท้องถิ่น ฐานคุณธรรมเยาวชน ฐานจักสานสร้างอาชีพ ฐานการทำอาหารพื้นบ้าน มีกิจกรรมหมุนเวียนเป็นประจำ เช่น เดือนละ 1 ฐานเรียนรู้ 4. ภาควิชาการ ได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย โรงเรียน กศน. และหน่วยงานท้องถิ่น มีศักยภาพในการสนับสนุนด้านวิชาการ วิทยากร และงบประมาณบางส่วน ภาควิชาการมีบทบาททั้งด้านการออกแบบกิจกรรม ถ่ายทอดองค์ความรู้ และส่งเสริมการประเมินผล 5. การจัดการและความต่อเนื่อง มีการออกแบบเป็น “ระบบกิจกรรม” ไม่ใช่โครงการชั่วคราว ใช้การทดลองจัดกิจกรรม (Pilot) เพื่อปรับปรุงก่อนเปิดศูนย์จริง มีการประเมินและปรับรูปแบบอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดทำคู่มือ ป้ายกิจกรรม สื่อส่งเสริมการเรียนรู้ มีการสร้างคณะกรรมการร่วมจากวัด ชุมชน และภาควิชาการเพื่อบริหารจัดการ

3. ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จ พระสงฆ์มีความมุ่งมั่น และได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน ชุมชนมีศรัทธาและพร้อมเข้าร่วมกิจกรรม มีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงาน วัฒนธรรม การศึกษา และองค์กรท้องถิ่น การจัดกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น เดือนละ 1 ครั้ง ทำให้ศูนย์มีชีวิตและไม่หยุดนิ่ง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดธาตุต้องอาศัยการบูรณาการหลายด้านอย่างสอดคล้อง ได้แก่ ทุนชุมชน พระสงฆ์มีวิสัยทัศน์ การมีส่วนร่วมของประชาชน และความร่วมมือจากเครือข่ายวิชาการ การออกแบบรูปแบบที่ตอบโจทย์บริบท และการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบจะนำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์เรียนรู้อย่างยั่งยืน

3. รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคายเป็นแนวทางที่ออกแบบอย่างเป็นระบบเพื่อให้วัดธาตุสามารถทำหน้าที่เป็น “ศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ของชุมชน โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม ศาสนา และสังคมของวัดเป็นฐาน พร้อมบูรณาการภาคีเครือข่ายจากภายในและภายนอกชุมชนอย่างมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบและขั้นตอนที่ชัดเจน ดังนี้

โครงสร้างของรูปแบบ (Components of the Model) รูปแบบพัฒนาแบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบ สำคัญ เป้าหมาย ดังนี้ 1) บริบทและศักยภาพของวัด วัดธาตุมีทำเลในเขตเมือง มีโครงสร้างพื้นฐานพร้อม เช่น ศาลา ห้องสมุด อาคารเรียน และพระสงฆ์ที่มีศักยภาพ ใช้ศักยภาพที่มีอยู่เป็นจุดตั้งต้นของการพัฒนา 2) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนา, ใช้เวทีชุมชน, การวิเคราะห์ความต้องการร่วม ให้ชุมชนเป็นเจ้าของและมีบทบาทในทุกขั้นตอน 3) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ บูรณาการ ธรรมะ-วัฒนธรรม-ทักษะชีวิต, มีค่ายคุณธรรม, สอนอาชีพ, ห้องสมุดชุมชน กิจกรรมตอบสนองกลุ่มเป้าหมายหลากหลาย 4) การพัฒนาเครือข่ายและทุนสนับสนุน สร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย, โรงเรียน, อบต., หน่วยงานวัฒนธรรม เพิ่มพลังขับเคลื่อนด้วยการระดมทรัพยากรภายนอก 5) การติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ใช้ระบบ PDCA, รับฟังความคิดเห็น, ปรับปรุงจากผลประเมิน ทำให้รูปแบบสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

ขั้นตอนการดำเนินงานตามรูปแบบ (Development Process) สามารถสรุปเป็นวงจร 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้ 1. การวิเคราะห์บริบทและทุนชุมชน สำรวจศักยภาพวัด, ความต้องการของประชาชน, จุดแข็ง/อุปสรรค 2. การวางแผนแบบมีส่วนร่วม ตั้งคณะกรรมการ, ระดมความคิดเห็น, ออกแบบกิจกรรม 3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมทั้งเชิงศาสนา อาชีพ และสังคมในพื้นที่วัด 4. การประสานเครือข่ายและทรัพยากร เชิญภาคีเครือข่ายร่วมสนับสนุนด้านงบประมาณ ความรู้ และกำลังคน 5. การประเมินผลและพัฒนาต่อเนื่อง ประเมินผลกิจกรรม, รับฟังข้อเสนอแนะ, ปรับปรุงกิจกรรมต่อไป

ลักษณะเด่นของรูปแบบ เน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน: ไม่ใช่การพัฒนาจากบนลงล่าง แต่ชุมชนมีส่วนร่วมจริงจัง ใช้วัดเป็น “ฐานการเรียนรู้” ไม่ใช่แค่สถานที่ประกอบพิธี แต่เป็นแหล่งเรียนรู้ชีวิต ยืดหยุ่นและปรับใช้ได้หลากหลาย: เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายหลายช่วงวัย

มีระบบประเมินและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้รูปแบบมีชีวิต ไม่หยุดนิ่ง เชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมกับองค์ความรู้สมัยใหม่ เช่น การสอนอาชีพร่วมกับศิลปกรรม

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดธาตุ เป็นรูปแบบที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ใช้ศักยภาพของวัดเป็นฐานในการเรียนรู้ สร้างกิจกรรมที่เชื่อมโยงศาสนา วัฒนธรรม และทักษะชีวิตอย่างเป็นระบบ พร้อมระบบติดตามผลและเครือข่ายภาคีสนับสนุนที่ทำให้รูปแบบนี้มีความยั่งยืนและสามารถปรับใช้กับวัดอื่นได้

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า วัดธาตุตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านและมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และสังคม ชุมชนรอบวัดเป็นชุมชนกึ่งเมือง-กึ่งชนบท มีทรัพยากรทางภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สมุนไพร การจักสาน และอาหารพื้นบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง Community Capitals Framework ที่เน้นการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนชุมชนหลายด้าน เช่น วัฒนธรรม ความรู้ และทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (Flora & Flora, 2013) สภาพปัจจุบันของวัดธาตุสะท้อนความพร้อมในหลายด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ วัดมีศาลา ห้องประชุม และพื้นที่ว่างที่สามารถปรับเป็นฐานการเรียนรู้ได้ ด้านบุคลากร พระสงฆ์มีวิสัยทัศน์ เปิดกว้าง และสามารถสื่อสารกับชุมชนได้ดี นอกจากนี้ ชุมชนมีปราชญ์ท้องถิ่นและกลุ่มแม่บ้านที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ อย่างไรก็ตาม การจัดระบบความรู้ยังไม่เป็นระบบและเวทีการเรียนรู้ยังไม่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Learning Organization ของ Senge (1990) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการสร้างสภาพแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กรและชุมชน ความพร้อมด้านการสนับสนุนจากภายนอกพบว่ามหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถเป็นพันธมิตรเพื่อร่วมพัฒนาได้ การมีเครือข่ายและการสนับสนุนจากภาคีต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิด Social Capital Theory ที่เน้นความสำคัญของความสัมพันธ์เชิงสังคมและเครือข่ายในการสร้างความร่วมมือและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน (Putnam, 2000)

สรุปผลการอภิปรายได้ว่า วัดธาตุมีความพร้อมพื้นฐานและบริบทที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเฉพาะในด้านบุคลากร ศรัทธาของชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย การพัฒนารูปแบบควรเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

(community participation) และเริ่มจากกิจกรรมขนาดเล็กไปสู่ระบบกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความยั่งยืนของศูนย์การเรียนรู้ในระยะยาว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาควรตั้งอยู่บนแนวคิดหลัก 3 ประการ คือ วัดเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อชีวิต ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ และมีการบูรณาการศาสนา วัฒนธรรม การศึกษา และอาชีพ แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎี Asset-Based Community Development (ABCD) ของ Kretzmann และ McKnight (1993) ซึ่งเน้นการใช้ทรัพยากรและศักยภาพที่มีอยู่ของชุมชนในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืน จากการวิจัยพบว่า องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1. บริบทพื้นที่และทรัพยากร วัดมีศาลา ลานวัด ห้องสมุดธรรมะ และชุมชนมีทุนทางสังคม เช่น ปราชญ์ท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้าน และเยาวชน ตลอดจนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น งานบุญ สมุนไพรพื้นบ้าน และงานจักสาน การบูรณาการทุนทางสังคมและวัฒนธรรมนี้สอดคล้องกับแนวคิด Community Capitals Framework ของ Flora และ Flora (2013) ที่เน้นการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยทุนหลายด้าน 2. บุคลากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน พระสงฆ์มีวิสัยทัศน์ ชยัน และสามารถสื่อสารกับชุมชนได้ดี มีทีมขับเคลื่อนจากคนรุ่นใหม่ แม่บ้าน และผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมของชุมชนสอดคล้องกับแนวคิด Participatory Learning and Action (PLA) ที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการมีบทบาททั้งผู้สอนและผู้เรียน 3. ฐานการเรียนรู้และกิจกรรม ฐานการเรียนรู้ครอบคลุมทั้งทักษะชีวิต คุณธรรม และอาชีพ เช่น ฐานสมุนไพรท้องถิ่น ฐานคุณธรรมเยาวชน และฐานจักสาน การจัดกิจกรรมหมุนเวียนอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับแนวคิด Experiential Learning ของ Kolb (1984) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำและสะท้อนประสบการณ์ 4. ภาครีเครือข่ายสนับสนุน ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย โรงเรียน กศน. และหน่วยงานท้องถิ่น มีบทบาทด้านวิชาการ กิจกรรม และงบประมาณ สอดคล้องกับแนวคิด Social Capital Theory ของ Putnam (2000) ที่เน้นความสำคัญของเครือข่ายและความสัมพันธ์เชิงสังคมในการสนับสนุนการพัฒนาชุมชน 5. การจัดการและความต่อเนื่อง การออกแบบเป็นระบบกิจกรรม ใช้วิธีทดลองจัดกิจกรรม (Pilot) และมีการประเมิน ปรับปรุง และสร้างคณะกรรมการร่วม การจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องสอดคล้องกับแนวคิด Learning Organization ของ Senge (1990) ที่เน้นการเรียนรู้ร่วมและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

สรุปผลการอภิปรายได้ว่า ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จ ได้แก่ ความมุ่งมั่นและวิสัยทัศน์ของพระสงฆ์ ศรัทธาและการมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และกิจกรรมที่จัดอย่างต่อเนื่อง การบูรณาการหลายด้าน ทั้งทุนชุมชน ความรู้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน และความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย จะนำไปสู่ความยั่งยืน และความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบดังกล่าวออกแบบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้วัดสามารถทำหน้าที่เป็น “ศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ของชุมชน โดยใช้ทุนทาง วัฒนธรรม ศาสนา และสังคมของวัดเป็นฐาน พร้อมบูรณาการเครือข่ายภาคีจากทั้งภายในและ ภายนอกชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โครงสร้างของรูปแบบ แบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1. บริบทและศักยภาพของวัด วัดธาตุตั้งอยู่ในเขตเมือง มีโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ศาลา หอสมุด อาคารเรียน และพระสงฆ์ที่มีศักยภาพ สามารถใช้ศักยภาพเหล่านี้เป็นฐานในการ พัฒนา แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Asset-Based Community Development (ABCD) ของ Kretzmann และ McKnight (1993) ที่เน้นการใช้ทรัพยากรและศักยภาพที่มีอยู่ของชุมชนเป็น จุดเริ่มต้นในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืน 2. การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม จัดตั้ง คณะกรรมการพัฒนา ใช้เวทีชุมชน และวิเคราะห์ความต้องการร่วม ทำให้ชุมชนเป็นเจ้าของ และมีบทบาทในทุกขั้นตอน สอดคล้องกับแนวคิด Participatory Learning and Action (PLA) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและผู้สอนอย่างแท้จริง 3. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมบูรณาการธรรมะ วัฒนธรรม และทักษะชีวิต เช่น ค่ายคุณธรรม การสอนอาชีพ และหอสมุดชุมชน การออกแบบกิจกรรมเชิงบูรณาการนี้สอดคล้องกับ Experiential Learning ของ Kolb (1984) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและการสะท้อนประสบการณ์ 4. การพัฒนาเครือข่ายและทุนสนับสนุน ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย โรงเรียน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานวัฒนธรรม ช่วยเพิ่มศักยภาพการจัดกิจกรรมและสนับสนุน งบประมาณ แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Social Capital Theory ของ Putnam (2000) ที่ให้ ความสำคัญกับเครือข่ายและความสัมพันธ์เชิงสังคมในการสร้างความร่วมมือและสนับสนุนการ พัฒนาชุมชน 5. การติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ใช้ระบบ PDCA (Plan-Do-Check-Act) รับฟังความคิดเห็นและปรับปรุงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การจัดการอย่างมีระบบ และเรียนรู้ร่วมกันสอดคล้องกับแนวคิด Learning Organization ของ Senge (1990)

ลักษณะเด่นของรูปแบบ คือ เน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ไม่ใช้การพัฒนาจากบนลงล่าง ใช้วัดเป็นฐานการเรียนรู้ชีวิต ไม่ใช่เพียงสถานที่ประกอบพิธี ยืดหยุ่น ปรับใช้ได้หลากหลาย และเหมาะกับกลุ่มเป้าหมายหลายช่วงวัย มีระบบประเมินและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้

รูปแบบมีชีวิตและไม่หยุดนิ่ง เชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมกับองค์ความรู้สมัยใหม่ เช่น การสอน อาชีพร่วมกับศิลปกรรม

สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดธาตุเป็น รูปแบบเชิงกระบวนการมีส่วนร่วม ที่ใช้ศักยภาพของวัดเป็นฐาน สร้างกิจกรรมที่บูรณาการศาสนา วัฒนธรรม และ ทักษะชีวิต พร้อมระบบติดตามผลและเครือข่ายสนับสนุนจากภาคี ทำให้รูปแบบนี้มีความยั่งยืน สามารถปรับใช้กับวัดอื่น ๆ ได้ และเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนในบริบทไทย

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในตำบลวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทั้งในด้านแนวคิด กระบวนการ และปัจจัยความสำเร็จ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

1. แนวคิดการใช้วัดเป็นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต วัดมิได้จำกัดบทบาทเพียงการเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่สามารถพัฒนาให้เป็น “เวทีการเรียนรู้ของชุมชน”

ที่บูรณาการศาสนา วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาคุณธรรม ทักษะชีวิต และอาชีพควบคู่กัน

2. โมเดลการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การออกแบบรูปแบบพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โดยให้ชุมชนมีบทบาทเป็นทั้ง ผู้เรียน และ ผู้สอน ส่งผลให้เกิดความรู้ร่วม (co-creation of knowledge) และสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืน

3. องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในบริบทวัด พบองค์ประกอบ 5 ด้านที่เป็นหัวใจของความสำเร็จ ได้แก่ 1. บริบทพื้นที่และทุนชุมชน 2. บุคลากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน 3. ฐานการเรียนรู้และกิจกรรม 4. ภาวศึ่เครือข่ายสนับสนุน 5. การจัดการและความต่อเนื่อง

4. การเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมกับความรู้สมัยใหม่ กระบวนการพัฒนานั้นการดึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำสมุนไพร การจักสาน อาหารพื้นบ้าน มาผสานกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมสมัยและการจัดการความรู้เชิงระบบ ทำให้เกิดกิจกรรมที่ตอบโจทย์ทั้งการอนุรักษ์และการต่อยอด

5. กระบวนการขับเคลื่อนแบบวงจรพัฒนา (PDCA) การดำเนินงานตามขั้นตอนวิเคราะห์บริบท วางแผน จัดกิจกรรม ประสานเครือข่าย ประเมินและปรับปรุง ทำให้การพัฒนา มีความต่อเนื่อง ยืดหยุ่น และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ตลอดเวลา

6. ปัจจัยหนุนเสริมความยั่งยืน ความมุ่งมั่นและวิสัยทัศน์ของพระสงฆ์ ศรัทธาและการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน การสนับสนุนจากหน่วยงานด้านการศึกษา วัฒนธรรม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็น “วัฒนธรรมการเรียนรู้” ของชุมชน

องค์ความรู้เหล่านี้เป็นการขยายความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในบริบทสังคมไทย โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวัดหรือชุมชนอื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในตำบลวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” พบสาระสำคัญดังนี้ 1. บริบทและความพร้อม

ของวัด วัดธาตุมีศักยภาพด้านกายภาพ เช่น ศาลา ห้องสมุด ลานกิจกรรม และพื้นที่ว่างที่สามารถปรับใช้เป็นฐานการเรียนรู้ได้ ชุมชนโดยรอบมีภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลาย และมีศรัทธาในพระสงฆ์ มีความร่วมมือเบื้องต้นจากโรงเรียน กศน. มหาวิทยาลัย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2. องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนา ประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ (1) บริบทพื้นที่และทุนชุมชน (2) บุคลากรและการมีส่วนร่วม (3) ฐานการเรียนรู้และกิจกรรม (4) ภาควิชาการและเครือข่ายสนับสนุน (5) การจัดการและความต่อเนื่อง รูปแบบเน้นบูรณาการศาสนา-วัฒนธรรม-การศึกษา-อาชีพ และการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกขั้นตอน 3. รูปแบบการพัฒนาและกระบวนการดำเนินงาน ใช้กระบวนการแบบวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) เริ่มจากการวิเคราะห์บริบท วางแผนแบบมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมหลากหลาย ประสานเครือข่าย และประเมินปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ลักษณะเด่นของรูปแบบคือความยืดหยุ่น การปรับใช้ได้กับหลายกลุ่มเป้าหมาย และการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้สมัยใหม่

1. ข้อเสนอแนะด้านการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) สำหรับวัดและชุมชน ใช้รูปแบบการพัฒนาที่ได้จากการวิจัยเป็นแนวทางจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเริ่มจากกิจกรรมขนาดเล็กที่ชุมชนสนใจมากที่สุด แล้วค่อยขยายเป็นระบบ สร้างกลไก “คณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้” ร่วมระหว่างพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และภาควิชาการ 2) สำหรับหน่วยงานการศึกษาและวัฒนธรรม บูรณาการหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมการเรียนรู้กับศูนย์การเรียนรู้ของวัด เช่น การสอนคุณธรรมเยาวชน การอบรมอาชีพ จัดระบบฝึกอบรมวิทยากรชุมชนเพื่อเพิ่มทักษะการถ่ายทอดความรู้ 3) สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการปรับปรุงพื้นที่และสื่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้มีการบันทึกและจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) จัดให้มี นโยบายระดับจังหวัด ส่งเสริมการใช้วัดเป็นฐานการเรียนรู้ชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) พัฒนารอบ มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในวัด เพื่อให้การดำเนินงานมีทิศทางและคุณภาพสอดคล้องกัน 3) บูรณาการความร่วมมือระหว่าง กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสนับสนุนกิจกรรมและการจัดการความรู้

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ศึกษาการประยุกต์ใช้รูปแบบการพัฒนาในวัดอื่นที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบและปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมกับพื้นที่ 2) วิเคราะห์เชิงลึกถึงผลลัพธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมจากการดำเนินศูนย์การเรียนรู้ในระยะยาว 3) วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อติดตามและปรับปรุง

กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง 4) ศึกษารูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ของวัด

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์ประภา กิติธรรม. (2561). *บทบาทของวัดในชุมชนยุคใหม่*. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิราภรณ์ ทองอินทร์. (2562). *การจัดการเรียนรู้ชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. นครราชสีมา: สำนักพิมพ์ราชภัฏ.
- ธวัชชัย มีผล. (2557). *วัดและชุมชนในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาณัฐกร ญะภูธร (อุทานนท์) และพระมหาพงศ์ทราพิทย สุธิโร. (2566). ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารเสถียรวิทย์ปริทัศน์*, 3(3), 124 – 134.
- พระมหาเสถียร ถาวรธมโม และคณะ. (2566). รูปแบบการพัฒนาวัดตามแนว 5 ส. ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(1), 109 – 123.
- พิมพ์ใจ ภูมิวงศ์. (2561). *การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการเรียนรู้*. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รัชณี ทองแดง. (2563). *การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- วรพงศ์ สุวรรณรัตน์. (2560). *แนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยศูนย์การเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิมล ชื่นชอบ. (2559). *การบริหารจัดการองค์ความรู้ในชุมชนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมฤดี สุนทรกิจ. (2556). *เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุธาทิพย์ ยืนยง. (2554). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สุนทร คำวงศ์. (2560). *วัดกับการพัฒนาชุมชน: แนวคิดและกรณีศึกษา*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิชาติ ศรีสุวรรณ. (2555). *การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาชุมชนแห่งชาติ.
- Flora, C., & Flora, J. (2013). *Rural communities: Legacy + change (4th ed.)*. Boulder, CO: Westview Press.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Kretzmann, J., & McKnight, J. (1993). *Building communities from the inside out: A path toward finding and mobilizing a community's assets*. Evanston, IL: ACTA Publications.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York, NY: Simon & Schuster.
- Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. New York, NY: Doubleday.

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนวัดวิถีรองรับนักท่องเที่ยว ชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ในพื้นที่ภาคกลาง*

DEVELOPMENT OF NAWATWITHI COMMUNITY TOURISM ACTIVITIES TO ACCOMMODATE CHINESE TOURISTS AFTER THE OPENING OF THE THAI-CHINESE HIGH-SPEED RAILWAY IN THE CENTRAL REGION

สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล¹, ภารณี อินทร์เล็ก², ปริณุต ไชยนิชัย³, ชนิดาภา เพิ่มพูล⁴, จิดาภา เร่งมีศรีสุข⁵,

ภรณุชญา อรรถาเวช⁶ และ นิสาชล ตรีไพบูลย์⁷

Sompong Phaipataeksakul¹, Paranee Inlek², Parinut Chaiyanich³, Chanidapa Permpoon⁴,

Jidapa Rangmeesrisuk⁵, Pharanucharnart Uttawet⁶ and Nisachon Treepaiboul⁷

¹⁻⁷มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

¹⁻⁷Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand

Corresponding Author's Email: chanidapa.k@rmutsb.ac.th

วันที่รับบทความ : 29 กรกฎาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 6 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 8 กันยายน 2568

Received 29 July 2025; Revised 6 September 2025; Accepted 8 September 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนวัดวิถี 2) พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนวัดวิถี และ 3) ประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน วัดวิถีรองรับนักท่องเที่ยวหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิง

Citation:

* สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล, ภารณี อินทร์เล็ก, ปริณุต ไชยนิชัย, ชนิดาภา เพิ่มพูล, จิดาภา เร่งมีศรีสุข, ภรณุชญา อรรถาเวช และ นิสาชล ตรีไพบูลย์. (2568). การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนวัดวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ในพื้นที่ภาคกลาง. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 239-255.

Sompong Phaipataeksakul, Paranee Inlek, Parinut Chaiyanich, Chanidapa Permpoon, Jidapa Rangmeesrisuk, Pharanucharnart Uttawet and Nisachon Treepaiboul. (2025). Development Of Nawatwithi Community Tourism Activities To Accommodate Chinese Tourists After The Opening Of The Thai-Chinese High-Speed Railway In The Central Region. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 239-255;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย จำนวน 47 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จากเกณฑ์ผู้มีส่วนได้เสียหลัก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจกิจกรรมการท่องเที่ยว แบบวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยว และแบบประเมินศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนนวัตวิถีมีศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่น 2) แนวทางพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตวิธียอมรับนักท่องเที่ยวหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน แบ่งตามอัตลักษณ์และความโดดเด่นของชุมชนแต่ละแห่ง เพื่อเกิดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ได้แก่ 1) ชุมชนนวัตวิถีย่านต้นโพธิ์ จำนวน 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมยลวิถีชาวมอญ กิจกรรมยลวัดสัมพัศศรัทธา และกิจกรรมของดีวิถีย่านโพธิ์: ตลาดโพธิ์ 100 ปี 2) ชุมชนนวัตวิถีย่านท้ายวัด จำนวน 3 กิจกรรม คือ การยกระดับมาตรฐานห้องพักโฮมสเตย์ การจัดพื้นที่ลานริมน้ำ สำราญใจ และกิจกรรมท้ายวัดพาสัมผัสวิถี 3) ชุมชนนวัตวิถีชุมชนพุแค (ตลาดหัวปลี) จำนวน 2 กิจกรรม คือ ตลาดหัวปลีแวะกิน ชิม ชิล และตลาดหัวปลีลยลวิถียามเย็น และ 3) ชุมชนและนักท่องเที่ยวเห็นว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.230$)

คำสำคัญ: การพัฒนา, กิจกรรมการท่องเที่ยว, ชุมชนนวัตวิถี, นักท่องเที่ยวชาวจีน, รถไฟความเร็วสูงไทย-จีน

Abstract

This article has the objectives to 1) analyze the potential of tourism activities in Nawatwithi communities; 2) develop a tourism activity model in Nawatwithi communities, and 3) assess the suitability of tourism activities in Nawatwithi communities to accommodate Chinese tourists after the opening of the Thai-Chinese high-speed railway. This research is a mixed-methods between qualitative research and participatory action research (PAR). The target sample by purposive sampling from the criteria of 47 primary stakeholders. The research instruments consisted of a tourism activity survey, a tourism activity analysis form, and a tourism activity potential assessment form. Data were analyzed by using content analysis and descriptive statistics analysis.

The research results found that; 1) Nawatwithi communities have outstanding potential for tourism activities; 2) the development guidelines for tourism activities in Nawatwithi communities to accommodate Chinese tourists after the opening of the Thai-Chinese high-speed railway route were divided according to the identity and distinctiveness of each community to create more tourism promotion activities in various aspects as follow: 1) Ban Ton Pho Nawatwithi community develops 3 activities: Mon lifestyle sightseeing, Temples touring experience of faith, and Ton Pho good things showcase at 100-year-old Pho Market. 2) Ban Tai Wat Nawatwithi community develops 3 activities: upgrading the standard of homestay accommodation, organizing a fun riverside area, and Tai Wat lifestyle sightseeing and, 3) Phu Kae Nawatwithi community (Hua Pli Market) develops 2 activities: Hua Pli Market, Eat, Taste and Chill, and Hua Pli Market sightseeing in the evening. And The community and tourists agreed that the developed tourism activities of which were at the highest level ($\bar{X} = 4.230$).

Keyword: Development, Tourism activities, Nawatwithi communities, Chinese tourists, Thai-Chinese high-speed rail

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชนได้ให้ความร่วมมือสนับสนุนเป็นอย่างดี จึงส่งเสริมให้เกิดการกิจกรรม การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ สัมผัสประสบการณ์ใหม่ ผ่านวิถีชีวิตการเป็นอยู่ที่แตกต่างของ ชุมชนทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย ซึ่งเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลโดยร่วมกับกระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬา (กก.) ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนได้มีโอกาสนำเสนอเอกลักษณ์ในแบบของตนซึ่ง ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก สามารถกระตุ้นให้นักเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมาก ยิ่งขึ้นในจุดหมายปลายทางใหม่ ๆ ที่ไม่เคยได้พบและเรียนรู้สัมผัสอย่างลงลึกมาก่อน ภายใต้ แนวคิดที่ส่งผลเป็นค่านิยมใหม่ของการท่องเที่ยวและแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมการ ท่องเที่ยวที่ส่งเสริมพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเปิดตัวให้เป็นที่รู้จักและขยายผลไปยัง

พื้นที่ใกล้เคียง เพื่อกระจายรายได้ ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นแก่พื้นที่ชุมชนอย่างแท้จริง (ภูมิ หมั่นพลศรี และคณะ, 2563) การท่องเที่ยวชุมชนจึงเป็นอีกหนึ่งรูปแบบการการท่องเที่ยวที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศ โดยการท่องเที่ยวชุมชนเป็นสะพานเชื่อมระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตเข้าใจความต่างทางวัฒนธรรม สร้างความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืนในที่สุด ซึ่งการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความอยู่ดีมีสุข ตลอดจนรักษาอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น โดยดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผ่านเครื่องมือการพัฒนาการท่องเที่ยวที่หลากหลาย (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2566)

ประกอบกับปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายในการสร้างรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ที่ดำเนินการก่อสร้างระยะที่ 1 จากกรุงเทพมหานครไปยังจังหวัดนครราชสีมา และมีแผนการก่อสร้างไปเชื่อมต่อกับรถไฟจีน-ลาว ที่จังหวัดหนองคายในอนาคต (กรมการขนส่งทางราง กระทรวงคมนาคม, 2566) ซึ่งหากโครงการดังกล่าวแล้วเสร็จจะส่งผลให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวในไทยอย่างมาก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางท่องเที่ยวผ่านการใช้บริการรถไฟจะเพิ่มขึ้นอีก ดังที่เห็นได้จากการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวที่เกิดจากการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงลาว-จีน ที่พบว่ารถไฟลาว-จีน หลังเปิดให้บริการรถไฟสามารถช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจให้กับภูมิภาค และทำให้รถไฟลาว-จีนกลายเป็นทางเลือกหลักในการเดินทางของนักท่องเที่ยว นักศึกษา และนักธุรกิจ อีกทั้งยังเป็นแรงผลักดันหลักให้การท่องเที่ยวลาวปี 2567 ประสบความสำเร็จ และช่วยยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวของ สปป.ลาว และเป็นสัญญาณที่ดีต่อการพัฒนาในอนาคต (ฐานเศรษฐกิจ, 2567)

จากนโยบายการพัฒนาเส้นทางรถไฟความเร็วสูงของไทยเพื่อเชื่อมโยงกับเส้นทางรถไฟลาว-จีน จึงถือเป็นโอกาสสำคัญของชุมชนที่ต้องเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนนวัตวิถี ตลอดจนพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน เพื่อเป็น

การเตรียมความพร้อมของชุมชนให้สามารถรองรับทิศทางการท่องเที่ยวในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนนวัตวิถีในการรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน
3. ประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนวัตวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวต้องมียุทธศาสตร์ประกอบอย่างน้อย 5 ประการ (5A) ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจ (attraction) 2) การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (accessibility) 3) การบริการที่พัก (accommodation) 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (activities) 5) สิ่งอำนวยความสะดวก (destination amenities) (Dickman, 1996) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ ดังที่ ยุทธนา คำพา และอัครกิตติ์ พัฒนสัมพันธ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่ององค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A's ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเขาชีจรรย์ของนักท่องเที่ยวชาวจีน ที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนตัดสินใจเข้าท่องเที่ยวที่เขาชีจรรย์ จากองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A's คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) เกิดจากชื่อเสียงพระพุทธรูปแกะสลัก ด้านการเข้าถึง (Accessibility) เกิดจากการมีรถรับส่งจากที่พักถึงแหล่งท่องเที่ยวเขาชีจรรย์ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) เกิดจากการมีร้านอาหาร เครื่องดื่ม บริการเพียงพอ ด้านที่พัก (Accommodations) เกิดจากการมีที่พักไว้บริการอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว และด้านการตระหนักรู้ (Awareness) เกิดจากการมีเจ้าหน้าที่ พนักงานที่คอยบริการในสถานที่ท่องเที่ยว และมีความเป็นมิตรที่ดีกับนักท่องเที่ยว

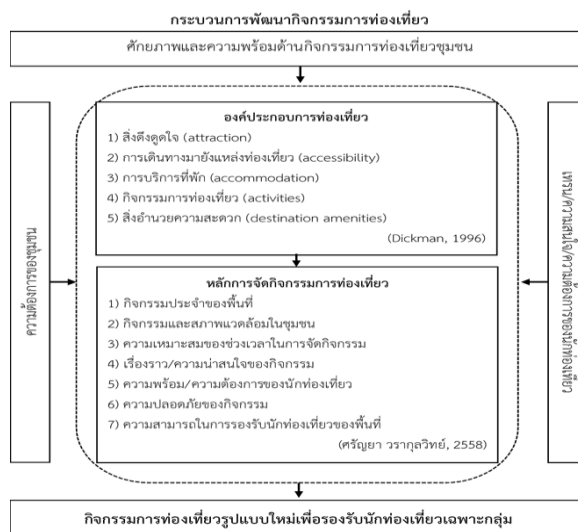
แนวคิดการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว

ศรัญยา วรากุลวิทย์ (2558) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมีกระบวนการที่ควรพิจารณา 7 ประการ ได้แก่ 1) กิจกรรมประจำของพื้นที่ 2) กิจกรรมและสภาพแวดล้อมในชุมชน 3) ความเหมาะสมของช่วงเวลาในการจัดกิจกรรม 4) เรื่องราว/ความน่าสนใจของกิจกรรม 5) ความพร้อม/ความต้องการของนักท่องเที่ยว 6) ความปลอดภัยของกิจกรรม และ 7) ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่

สรุปในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนวัตกรรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวจีนที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน โดยอาศัยหลักการและแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 7 ประการของ ศรัญยา วรากุลวิทย์ (2558) และองค์ประกอบ 5 ประการ ของ Dickman (1996) เพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วยบริบทและความพร้อมของแต่ละชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนวัตกรรมไว้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR)

2. กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวและพัฒนา รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนวิถีชีวิตรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีน ได้แก่ ผู้นำชุมชนวิถีชีวิต สมาชิกกลุ่มอาชีพ OTOP นวัตกรรม ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ที่ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากเกณฑ์ผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Primary Stakeholders) จาก 3 ชุมชน ๆ ละ 12 คน รวมจำนวน 36 คน

2. กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย เพื่อประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนวิถีชีวิตรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ในพื้นที่ภาคกลาง โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 11 คน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญประเมินศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน และ 2) ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว จำนวน 6 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 รูปแบบเครื่องมือ ประกอบด้วย 1) แบบสำรวจกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) แบบวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยว และ 3) แบบประเมินศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว

3.2 การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยว แล้วทำการออกแบบเครื่องมือการวิจัย ทั้งแบบสำรวจกิจกรรมการท่องเที่ยว แบบวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยว แบบประเมินศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว และแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว และนำเครื่องมือทุกชุดให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัยให้ข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นนำมาปรับแก้ และนำเครื่องมือการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความถูกต้องด้านการใช้ภาษา ความเหมาะสมเพื่อเป็นการทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ให้เครื่องมือวัดหรือแบบสอบถามมีเนื้อหาที่เป็นตัวแทนของเนื้อหาสาระของสิ่งที่ต้องการวัดอย่างเพียงพอเป็นความตรงที่เครื่องมือมีสาระ

ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence) ตามวิธีการหาค่า IOC (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) ซึ่งเครื่องมือทั้ง 3 ส่วน มีค่าดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยที่ 0.98

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว และพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตกรรมรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีน ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน วิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวจีน และรวมพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตกรรมรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีน ร่วมกับทีมวิจัยทุกขั้นตอน

4.2 ดำเนินการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนวัตกรรมรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ในพื้นที่ภาคกลาง โดยใช้วิธีการระดมความเห็น (Brainstorming) จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง ดำเนินการโดยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับผู้เชี่ยวชาญประเมินศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว แล้วทำการเก็บข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว และพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตกรรมรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนด้วยวิธีวิเคราะห์ข้อมูล 3 ขั้นตอน (Miles & Huberman, 1994; ขาย โพธิ์สีตา, 2552) ได้แก่ 1) การจัดระเบียบข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2) การแสดงข้อมูล เพื่อนำเสนอข้อมูลจากกิจกรรมกลุ่มย่อยเพื่อสรุปประมวลผลภาพรวมจากกระบวนการศึกษา และ 3) การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกิจกรรม แล้วทำการตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบว่าข้อสรุป/ความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติมากน้อยเพียงใด แล้วทำการสรุปเป็นรูปแบบกิจกรรมเพื่อนำสู่การปฏิบัติต่อไป

5.2 การวิเคราะห์ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนวัตกรรมรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ในพื้นที่ภาคกลาง

โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดช่วงคะแนนและแปลความหมายโดยกำหนดช่วงคะแนนและความหมายไว้ 5 ช่วง ด้วยสูตรคำนวณของ รังสรรค์ สิงห์เลิศ (2551) โดยแต่ละช่องคะแนนของระดับชั้น จะเท่ากับ 0.8 คิดเป็นเกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนในแต่ละระดับชั้น จากเกณฑ์ดังกล่าวได้นำมาสู่การกำหนดการแปลความหมายค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนวัดวิถีในการรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน พบว่า พื้นที่วิจัยทั้งสามชุมชนมีศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันตามอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน โดยมีรายละเอียดของแต่ละชุมชนดังนี้

1.1 ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนวัดวิถีบ้านต้นโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า จุดเด่น ได้แก่ ชุมชนวัดวิถีบ้านต้นโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี มีวิถีชีวิตความเป็นอัตลักษณ์แบบชาวมอญ มีกิจกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตชาวมอญอย่างเด่นชัด และมีวัดเป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยเฉพาะวัดชินวรารามวรวิหาร ที่มีเจ้าอาวาสเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีน ตลอดทั้งยังมีวัดบางหลวง ซึ่งเป็นวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำจังหวัดปทุมธานี จึงมีความสอดคล้องกับโอกาสด้านการท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวต่างชาติโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวจีนที่นิยมท่องเที่ยวในสถานที่สำคัญทางศาสนา วัด และพระเกจิอาจารย์ของไทย จึงควรกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เชื่อมสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ชาวมอญ ความศรัทธาในวัดและพระเกจิในพื้นที่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

1.2 ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนวัดวิถีบ้านท้ายวัด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ชุมชนมีความโดดเด่นด้านการบริหารจัดการภายใต้ผู้นำและทีมงานที่เข้มแข็ง มีกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการพัฒนาพื้นที่เป็นจุดชมวิวและกิจกรรมริมแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น กิจกรรมทานข้าวริมน้ำในที่พักโฮมสเตย์ กิจกรรมตกกุ้งแม่น้ำ กิจกรรมหาปลา ซึ่งถือเป็นรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับโอกาสด้านการท่องเที่ยวชาวจีนในมิติของการเรียนรู้วิถีชุมชนและการให้บริการด้านอาหารท้องถิ่น

ดังนั้นจึงควรกำหนดแนวทางการพัฒนาในสองประเด็นสำคัญ คือ การให้บริการที่แพคเกจโฮมสเตย์ที่ดึงดูดลักษณะวิถีชุมชนให้โดดเด่น และการพัฒนาเป็นหลักที่พักชุมชนที่มีอาหารรองรับนักท่องเที่ยวที่โดดเด่นและแตกต่าง เช่น กิจกรรมตกปลา กิจกรรมกึ่งแม่น้ำ เป็นต้น

1.3 ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนวิถีชุมชนพุกแค (ตลาดหัวปลี) พบว่าชุมชนพุกแค (ตลาดหัวปลี) มีการบริการด้านการท่องเที่ยวชุมชนและกิจกรรมรองรับการท่องเที่ยวแบ่งเป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การให้บริการศูนย์จำหน่ายสินค้าท้องถิ่น (OTOP) จากทั่วประเทศ โดยศูนย์จำหน่ายสินค้าท้องถิ่น (OTOP) เป็นศูนย์กลางตลาดจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น (OTOP) จากทุกภูมิภาคทั่วประเทศ 2) บริการศูนย์อาหารสุขภาพ และจำหน่ายสินค้าชุมชน โดยตลาดหัวปลีเป็นตลาดชุมชนที่จำหน่ายผลผลิตในชุมชนและมาจากพื้นที่ใกล้เคียง 3) บริการศูนย์เรียนรู้และฝึกอบรม โดยตลาดหัวปลีมีศูนย์ฝึกอบรมที่มีทั้งห้องประชุมขนาดใหญ่สามารถรองรับผู้เข้าอบรมได้ 200-400 คนต่อวัน และมีห้องพักรองรับผู้เข้าฝึกอบรมและท่องเที่ยวตลอดปี และ 4) กิจกรรมอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม โดยมีการออกแบบกิจกรรมให้รองรับเทศกาลสำคัญของพื้นที่อยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ตลาดหัวปลีมีจุดเด่นที่สำคัญ คือ การมีผู้นำที่บริหารจัดการอย่างมืออาชีพและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน โดยมีหลักในการบริหารจัดการที่สามารถปรับตัวรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวตลอดเวลา มีการกำหนดกิจกรรมและทำการตลาดทุกช่องทางอย่างต่อเนื่อง มีการออกงานเพื่อสร้างการรับรู้ให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จึงเป็นโอกาสที่สำคัญของการขยายด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนที่มักแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและสะท้อนอัตลักษณ์อย่างชัดเจน โดยมีแนวทางการพัฒนาในประเด็นที่สำคัญ คือ การต่อยอดในการสร้างการรับรู้หรือการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์หลากหลายภาษาโดยเฉพาะภาษาจีนและภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มโอกาสในการรับรู้และดึงดูดความสนใจมากยิ่งขึ้น

2. ผลการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนวิถีชีวิตรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีน หลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ในพื้นที่ภาคกลาง พบว่า แนวทางพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนวิถีชีวิตรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน แบ่งตามอัตลักษณ์และความโดดเด่นของชุมชนแต่ละแห่ง เพื่อเกิดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ชุมชนนวัตวิถีสันตโปธิ์ อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี กำหนดรูปแบบในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน จำนวน 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมยลวิถีชาวมอญ โดยมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชาวมอญที่อาศัยตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อสัมผัสบรรยากาศริมน้ำและวิถีชีวิตชาวมอญในช่วงเวลาต่าง ๆ ตั้งแต่เช้าที่มีกิจกรรมตักมตรทางน้ำ กลางวันที่มีกิจกรรมตกกุ้งและหาปลา และพบค่าที่มีกิจกรรมชมพระอาทิตย์ตกริมแม่น้ำเจ้าพระยา 2) กิจกรรมยลวัดสัมผัสศรัทธา โดยมีกิจกรรมเยี่ยมชมและกราบขอพรวัดสำคัญในพื้นที่ เช่น วัดวัดชินวรารามวรวิหาร วัดเจตวงศ์ วัดบางหลวง เป็นต้น และ 3) กิจกรรมของดีวิถีต้นโพธิ์: ตลาดโพธิ์ 100 ปี เพื่อจัดกิจกรรมตลาดชุมชนริมน้ำในพื้นที่บริเวณต้นโพธิ์ อายุ 150 ปี ตลอดแนวเขื่อนริมแม่น้ำวัดชินวรารามวรวิหาร เพื่อจำหน่ายสินค้าชุมชน และสัมผัสบรรยากาศริมแม่น้ำเจ้าพระยา ภายใต้วิถีวัฒนธรรมชาวมอญ

2.2 ชุมชนนวัตวิถีสันตโยวัด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กำหนดรูปแบบในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน จำนวน 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) การยกระดับมาตรฐานห้องพักโฮมสเตย์ โดยจัดให้พักรู้คำอธิบายการใช้ห้องพัก กฎกติกาการเข้าพัก และมีคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน ที่เป็นภาษาจีนและภาษาอังกฤษไว้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าพักในชุมชน 2) การจัดพื้นที่ลานริมแม่น้ำสำราญใจ เพื่อให้มีลานกิจกรรมกลางแจ้งริมแม่น้ำในการรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในโฮมสเตย์ ได้มีพื้นที่จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ รับประทานอาหารท้องถิ่น พร้อมกับสัมผัสวิถีชีวิตริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีอัตลักษณ์และโดดเด่นในชุมชน และ 3) กิจกรรมทำวัดพาสัมผัสวิถี เป็นกิจกรรมปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพพร้อมกับสัมผัสบรรยากาศวิถีชีวิตของคนชุมชน และมีจุดเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน เช่น การเข้าร่วมพิธีทางศาสนาที่วัดในชุมชน การทำลูกประคบสมุนไพร การทำข้าวยาคุบแบบดั้งเดิม เป็นต้น

2.3 ชุมชนนวัตวิถีชุมชนพุด (ตลาดหัวปลี) จังหวัดสระบุรี กำหนดรูปแบบในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน จำนวน 2 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) ตลาดหัวปลีแวกิน ชิม ชิล กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านอาหารสุขภาพ โดยมีเป้าหมายพัฒนาตลาดเป็นจุดแวะพักรับประทานอาหารที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านสระบุรี เพื่อไปยังจุดหมายอื่น โดยเป็นจุดพักรับประทานอาหารที่สะอาดในบรรยากาศที่ร่มรื่น ชิมเมนู

อร่อย รับประทานอาหารสุขภาพจากผลิตภัณฑ์ในชุมชน และมีจุดถ่ายรูปเช็คอินแบบชิค ๆ ภายในตลาดตลอดทั้งวัน และ 2) ตลาดหัวปลีลวิญญามเย็น เป็นการพัฒนาพื้นที่โอท็อปวิลเลจของตลาดหัวปลีเพื่อจัดจำหน่ายอาหาร สินค้า บริการ และการแสดงพื้นบ้านของชุมชน ในบรรยากาศตลาดไทยย้อนยุคยามค่ำคืน เป็นการเปลี่ยนภาพลักษณ์ของตลาดหัวปลีจากตลาดสวนไผ่ในช่วงกลางวัน เป็นตลาดทรงไทยยามค่ำคืนที่มีอัตลักษณ์และความโดดเด่นเฉพาะตัว

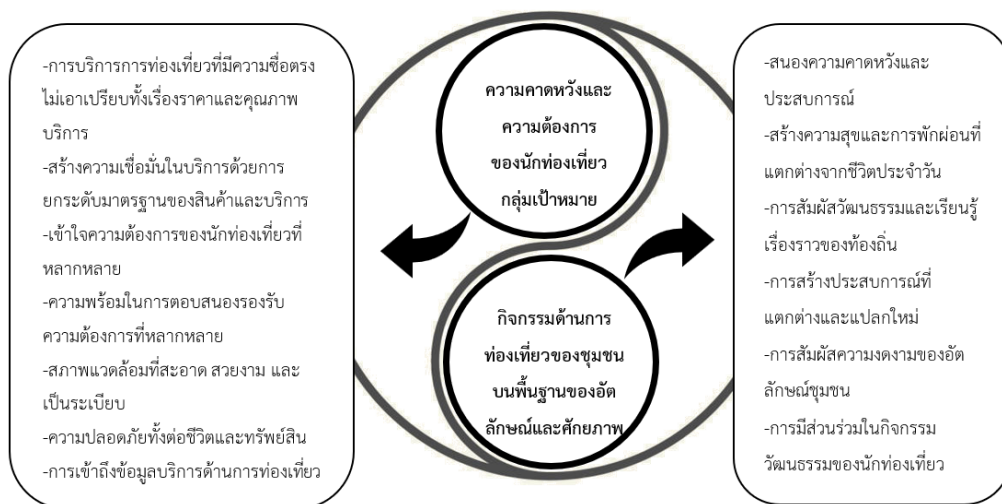
3. ผลการศึกษาระดับความเหมาะสมของกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนวัตวิถี
รองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.230$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการถ่ายทอด/รักษาอัตลักษณ์ของชุมชน ($\bar{X} = 4.573$) ด้านความใหม่ของกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.267$) และด้านการตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย ($\bar{X} = 4.219$) อยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านระยะเวลาจัดกิจกรรม ($\bar{X} = 3.861$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาที่มีประเด็นสำคัญที่นำมาสู่การอภิปรายผลคือการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนวัตวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ในพื้นที่ภาคกลาง ที่พบว่า ชุมชนนวัตวิถียังมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่โดดเด่นตามอัตลักษณ์เฉพาะตามบริบทของแต่ละชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละชุมชนมีทรัพยากร วิธีการบริการจัดการที่แตกต่างกัน และปัจจัยสนับสนุนเพื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้การกำหนดแนวทางพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตวิถีเป็นไปตามบริบทของอัตลักษณ์และความโดดเด่นของชุมชนแต่ละแห่ง โดยการดึงเอาศักยภาพที่มีในชุมชนมาวิเคราะห์ให้สอดคล้องตามความคาดหวังหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยชุมชนนวัตวิถีบ้านต้นโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี กำหนดรูปแบบในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน จำนวน 3 กิจกรรม ขณะที่ชุมชนนวัตวิถีบ้านท้ายวัด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กำหนดรูปแบบในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน จำนวน 3 กิจกรรม ส่วนชุมชนนวัตวิถีชุมชนพุด (ตลาดหัวปลี) จังหวัดสระบุรี กำหนดรูปแบบในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนวัตวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีน จำนวน 2 กิจกรรม ซึ่งผลการศึกษา

ระดับความเหมาะสมของกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนวัดวิถีรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ ดวงดาว โยชิตะ (2562) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านปะอาว อ.เมือง จ. อุบลราชธานี บนแนวคิด “คันโคมะจิซึทึริ” โดยผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนเกิดจากการนำทรัพยากรที่ปัจจุบันมีการนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว เช่น ศูนย์หัตถกรรมทองเหลืองบ้านปะอาว ศูนย์จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพื้นบ้าน ศูนย์เฉลิมราช และโฮมสเตย์บ้านปะอาว และมีแนวทางการพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางการท่องเที่ยว คือ ศูนย์หัตถกรรมทองเหลืองบ้านปะอาว ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพื้นบ้านศูนย์เฉลิมราช และสอดคล้องกับ โชติมา ดีพลพันธ์ และแสงแข บุญศิริ (2565) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านไผ่หู่ช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยผลการศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดจากผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยว และทำการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนจึงได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านไผ่หู่ช้าง จำนวน 6 ด้าน ตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับ พระมหาศรินัญชัย ธนัญชัยเมธี (สุภรรัตนวงศ์) (2566) ที่ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผลการวิจัยได้ข้อสรุปว่า 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ต้องมีการส่งเสริม สืบสานและรักษาสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ให้คงอยู่ต่อไปและทำการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาทดแทนความเสื่อม ความเสียหายที่เกิดจากทรัพยากรหรือการถูกกลืนในค่านิยม ต้องมีวิธีการแก้ไข ความเสียหายในเรื่องขยะมูลฝอยต้องมีการจัดการที่ดี ในบางเรื่องที่ดีต้องอนุรักษ์ไว้ เช่น การส่งเสริมให้ “อุ้มกาเมือง” การใส่เสื้อผ้าพื้นเมือง เรื่องอาหารพื้นเมือง และเรื่องการบริหารจัดการต้องมีผู้นำเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว มีการเชื่อมโยงเครือข่ายรวมทั้งต้องมีแรงจูงใจและงบประมาณ จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์และส่งเสริมให้คงอยู่ตลอดไป โดยการท่องเที่ยวควรมีกิจกรรมดี ๆ กำหนดแนวทางตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว เช่น ความสะดวก (Facility) กิจกรรม (Activity) เครือข่าย (Network) และการกลับไป (Going Back) ภายใต้รูปแบบการพัฒนาเป็น “FANG Model”

จากผลการวิจัยนำมาสู่องค์ความรู้ด้านการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนวัตวิถีรองรับนักท่องเที่ยวรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีน หลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีนในพื้นที่ภาคกลาง ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่รองรับนักท่องเที่ยว หลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ในพื้นที่ภาคกลาง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนวัตวิถี ถูกกำหนดภายใต้บริบทและความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน โดยพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง มีความลักษณะของการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน จึงเกิดการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายตามบริบทของพื้นที่นั้น ซึ่งกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความพร้อมและความต้องการของชุมชน โดยดึงเอาทรัพยากรในชุมชนเป็นแนวทางในการกำหนดกิจกรรมจนเกิดกิจกรรมผ่านอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่สนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม โดยที่ชุมชนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1.1 หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำผลงานวิจัยไปกำหนดนโยบายและแผนงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนา

ศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนวัดวิถีเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ให้มีความพร้อมรองรับกระแสการท่องเที่ยวในอนาคตได้

1.2 ชุมชนวัดวิถีที่เป็นพื้นที่วิจัยควรดำเนินการจัดกิจกรรมที่ได้จากผลการวิจัยให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องเพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวสามารถขับเคลื่อนอย่างเป็นธรรมชาติและ การปรับเปลี่ยนตัวของพื้นที่จนเกิดความยั่งยืนของกิจกรรมในอนาคต 1.3 ชุมชนวัดวิถีตามแนวเส้นทางรถไฟความเร็วสูงสามารถนำผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวของตนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ให้มีความพร้อมรองรับกระแสการท่องเที่ยวในอนาคตได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการศึกษาพบว่าชุมชนวัดวิถีตามแนวเส้นทางรถไฟความเร็วสูงมีลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายตามอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ ดังนั้นควรมีการศึกษา กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนอื่น ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลและจัดกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิด การเชื่อมโยงกิจกรรมที่หลากหลายให้มีความพร้อมรองรับในการรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีน หลังการเปิดเส้นทางรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน ในอนาคต 2.2 ควรมีการศึกษาทดลองกิจกรรม การท่องเที่ยวของชุมชนวัดวิถีที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการ พัฒนา กิจกรรม เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการนักท่องเที่ยวได้อย่างตรงจุดมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการขนส่งทางราง กระทรวงคมนาคม. (2566). *โครงการรถไฟความเร็วสูง ไทย-จีน (กรุงเทพฯ-หนองคาย) ช่วงระยะที่ 1 กรุงเทพฯ-โคราช*. เรียกใช้เมื่อ 25 มีนาคม 2567 จาก <https://www.drt.go.th/public-relations/สรุปข่าเผยแพร่โครงการรถไฟ>
- ชาย โพธิ์สีดา. (2552). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. นครปฐม: สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โชติมา ดีพลพันธ์ และแสงแข บุญศิริ. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้าน ไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 28(3), 130-145.

- ฐานเศรษฐกิจ. (2567). รถไฟลาว-จีนทูลสถิติ 5 เดือนปี 67 ให้ใช้บริการ 8.7 ล้านคน หนุน
เที่ยวลาวบูม. เรียกใช้เมื่อ 25 มีนาคม 2567 จาก [https://www.thansettakij.com/
business/economy/598155](https://www.thansettakij.com/business/economy/598155)
- ดวงดาว โยชิตะ. (2562). แนวทางการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนอย่าง
ยั่งยืน กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านปะอาว อ.เมือง จ. อุบลราชธานี บนแนวคิด “คันโคมะ
จิซทึครี”. ใน รายงานการวิจัย สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น.
- พระมหาศรินธุ์ชัย ธนญชัยเมธี (สุภรรัตน์วงศ์). (2566). รูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
ชุมชนเชิงอนุรักษ์ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. ใน *คุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์คุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 7).
กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒ.
- ภูมิ หมั่นพลศรี, โสภณ มูลหา, และนพคุณ ทองมวล. (2563). การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว
เชิงสร้างสรรค์ ผ่านประสบการณ์เรียนรู้วิถีชุมชนประมงน้ำจืด เขื่อนลำปาว จังหวัด
กาฬสินธุ์. ใน *รายงานการวิจัย คณะศิลปศาสตร์*. มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.
- ยุทธนา คำพา และอัครกิตต์ พัฒนสัมพันธ์. (2560). *องค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A'S ที่มี
อิทธิพลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเขาชีจรรย์ของนักท่องเที่ยวชาว
จีน*. เรียกใช้เมื่อ 17 ธันวาคม 2566 จาก [www.ex-mba.buu.ac.th/ACADEMIC /
Poster2015/poster063 .pdf](http://www.ex-mba.buu.ac.th/ACADEMIC/Poster2015/poster063.pdf)
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2551). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ศรัญญา วรากุลวิทย์. (2558). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: แว่วาวพรีนติ้ง.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2566).
การท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นเรื่องใกล้ตัวกว่าที่คิด. เรียกใช้เมื่อ 25
มีนาคม 2567 จาก [https://tatreviewmagazine.com/article/community-
based-tourism/](https://tatreviewmagazine.com/article/community-based-tourism/).

Dickman, S. (1996). *Tourism: An Introductory Text*. Sydney: Hodder Education.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

THE DEVELOPMENT OF A TRAINING PACKAGE TO ENHANCE GROWTH MINDSET AND BEHAVIOR IN INSTRUCTION FOR NOVICE TEACHERS*

YunHong Zhou¹ and Ratchanee Nokthet²

¹Xingzhou Primary School, Hangzhou County, China

²Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

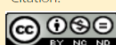
Corresponding Author's Email: 2536882219@qq.com

Received 31 August 2025; Revised 4 September 2025; Accepted 6 September 2025

Abstract

This study evaluated a modular training program designed to strengthen growth mindset and instructional behavior among novice primary school teachers in Hangzhou, China. To address common challenges in classroom management, lesson planning, and student engagement, the program integrated mindset cultivation with practical, evidence-based pedagogy. A mixed-methods, quasi-experimental one-group pretest–posttest design was implemented with 20 novice teachers over five weeks (15 sessions) across three modules: (1) cultivating a growth mindset, (2) mastering core instructional strategies, and (3) applying practices through micro-teaching with structured peer feedback. Quantitative data were collected using standardized measures of growth mindset and instructional behavior; analyses included paired-samples tests, effect sizes, correlations, and regression to examine whether gains in mindset were associated with improvements in instructional behavior.

Citation:

*

YunHong Zhou and Ratchanee Nokthet. (2025). The Development Of A Training Package To Enhance Growth Mindset And Behavior In Instruction For Novice Teachers. *Modern Academic Development And Promotion Journal*, 3(5), 256-271.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

Qualitative data from reflective journals and interviews triangulated the quantitative results. Findings indicated significant pre–post improvements in both outcomes, with growth mindset predicting instructional behavior after training; participants also reported high satisfaction, appropriateness, and feasibility. The results provide empirical support for integrated, modular professional development that connects teachers’ beliefs to day-to-day practice, suggesting a scalable approach to strengthen novice teachers’ professional growth and classroom effectiveness.

Keywords: Growth Mindset, Instructional Behavior, Novice Teachers, Teacher Training, Quasi-Experimental

Introduction

Education is a cornerstone of social and economic development, and the quality of primary school teachers is central to educational outcomes. In rapidly developing cities such as Hangzhou, supporting novice primary school teachers is especially important. Many early-career teachers struggle with classroom management, lesson planning, and sustaining student engagement—challenges that can diminish instructional quality without targeted support.

A growth mindset—the belief that abilities can be developed through effort, effective strategies, and feedback—helps novice teachers reframe difficulties as learning opportunities, persist through setbacks, and model adaptive beliefs for students. Equally crucial is strengthening day-to-day instructional behavior, including coherent lesson design, active learning, formative assessment, and positive classroom management. However, professional development for novices often addresses beliefs and techniques separately rather than in an integrated, practice-embedded way.

This study evaluates an integrated, modular training program for novice primary school teachers in Hangzhou that links growth-mindset cultivation with

concrete pedagogical practices. The program is intended to help teachers adapt to real classroom demands, improve instructional behavior, and ultimately enhance educational quality. Specifically, the study examines whether participation in the program improves teachers' growth mindset and instructional behavior, thereby supporting better classroom management and teacher–student interactions.

Objectives

1. To implement and evaluate the effectiveness of the Training Package in developing growth mindset and effective teaching behaviors among novice primary school teachers in Hangzhou.

1.1 To compare the differences in growth mindset scores of novice teachers before and after participating in the Training Package.

1.2 To compare the differences in teaching behavior scores related to instructional management before and after participating in the Training Package.

1.3 To assess the satisfaction, appropriateness, and feasibility of using the Training Package from the perspectives of teachers and experts.

2. To refine and further develop the Training Package based on analytical findings and feedback from the implementation process to enhance its effectiveness.

Literature Review

1) Growth mindset and links to instructional behavior

A growth mindset is the belief that ability can be developed through effort, effective strategies, and purposeful feedback. Large randomized trials indicate that mindset interventions can raise achievement, especially in higher-challenge contexts (Yeager et al., 2019). At the same time, recent meta-analyses show small-to-moderate average effects that are highly context-

dependent, suggesting mindset is most promising when embedded in authentic pedagogy rather than taught as beliefs alone (Macnamara et al., 2023; Sisk et al., 2018). Reviews centering on teachers report that growth-oriented beliefs are related to teacher motivation, classroom goal structures, and student outcomes (Bardach et al., 2024); teachers’ growth mindset is also positively—though modestly—associated with students’ mindsets (Mesler et al., 2021). Implication: Programs should link mindset language to day-to-day instructional behaviors (e.g., clarity of explanation, questioning, monitoring, feedback).

2) Challenges of novice primary teachers

Novice primary teachers commonly struggle with classroom management, lesson planning, workload, and stress, which can lead to burnout—patterns documented internationally and in China (e.g., Cheng et al., 2023; Zang et al., 2022). In the Hangzhou context, early-career teachers face difficulties adapting to local teaching culture and routines, with implications for instructional quality and student attainment. Implication: There is a clear need for targeted, context-specific support that simultaneously builds beliefs and practical classroom skills for novices.

3) Professional development that integrates beliefs and practice

Effective professional development (PD) consistently exhibits five features: content focus, active learning, coherence, sufficient duration, and collective participation (Desimone, 2009/2011). Mechanisms that translate beliefs into classroom change include evidence-based coaching (Kraft, Blazar, & Hogan, 2018), formative assessment and feedback (Black & Wiliam, 1998), and micro-teaching with video-based reflection—approaches associated with sizable gains in teaching quality (Hattie, 2009/2011). Implication: A “mindset-plus-practice” package that couples mindset discourse with high-leverage routines

and repeated practice–feedback cycles is theoretically and practically warranted.

4) Theoretical lenses for mindset-plus-practice programs

Social Cognitive Theory explains how self-efficacy develops via modeling, mastery experiences, and feedback, directly informing classroom management and instructional decisions (Bandura, 1997; Tschannen-Moran & Woolfolk Hoy, 2001). Adult Learning Theory (Andragogy) emphasizes problem-centered, experience-based, immediately applicable learning, supporting PD designs that cycle learn → practice → get feedback → implement (Knowles, 1984). Implication: A training package should create structured opportunities for novices to try strategies, receive timely feedback, and reflect, building both confidence and skill.

5) Gap and rationale for the present study

Despite growth in both mindset research and practice-anchored PD, there are few integrated training packages in the Chinese primary context that explicitly combine mindset cultivation with day-to-day instructional behaviors for novice teachers and evaluate them systematically. The present study addresses this gap by implementing a context-tailored, modular program that integrates (a) mindset foundations with (b) high-leverage teaching routines and (c) coached practice. A quasi-experimental pretest–posttest design evaluates two aligned outcomes—teachers’ growth mindset and instructional behavior (instructional management)—using established measures (growth-mindset questionnaire; Teaching Behavior Observation Rubric, TBOR-20) and examines implementation outcomes (satisfaction, appropriateness, feasibility). Contribution: The study tests whether embedding mindset in authentic pedagogy improves novice teachers’ classroom practice, and whether changes in growth mindset are associated with gains in instructional behavior—while also judging feasibility for scale-up in Hangzhou.

Methodology

Research Design

A mixed-methods, quasi-experimental one-group pretest–posttest evaluation examined a five-week, modular training program for novice primary-school teachers in Hangzhou, China. The quantitative strand tested pre–post change in two outcomes—Growth Mindset and Instructional Behavior—while the qualitative strand explained mechanisms and implementation quality.

1) Participants and Setting

Sampling and recruitment. Eligible schools in Hangzhou were invited via school leaders. Nominees were screened against inclusion criteria; all participants gave informed consent. Population and sample. Population: novice primary-school teachers in Hangzhou (≤ 3 years' experience). Sample: $n = 20$ purposively selected novice teachers, appropriate for coached practice and powered for within-teacher change using paired analyses.

Inclusion criteria (credibility).

- ≤ 3 years full-time teaching experience (Grades 1–6)
- Current regular teaching load ($\geq \sim 12$ periods/week)
- Availability for all 15 sessions and all assessments
- Principal/mentor endorsement to participate during term time
- No concurrent intensive PD specifically on growth mindset or intensive instructional coaching
- Signed informed consent
- Exclusion criteria. Planned leave during intervention; primarily administrative roles; declined/withdrew consent.

Sampling approach and justification. Purposive sampling ensured a clearly “novice teacher” profile and sustained participation—supporting fidelity in a one-group design.

2) Training Program (Intervention)

Structure. 15 sessions across 5 weeks (~15 contact hours), organized into three integrated modules: (1) Growth Mindset Cultivation; (2) Instructional Behavior Mastery; (3) Practice & Feedback (micro-teaching, video reflection, structured peer feedback, action plans).

Cultural relevance & fidelity. Materials were reviewed by experienced teacher-educators for cultural fit and classroom practicality; minor adaptations followed pilot try-outs. Fidelity was monitored via attendance logs, facilitator checklists, and end-session reflections.

3) Instruments (rationale, validity, reliability)

a) Growth Mindset in Teaching Scale (Likert).

- Rationale. Targets the belief construct addressed in Module 1.
- Content validity. Expert panel (IOC/CVI; retention threshold $\geq .80$).
- Language/culture. Translation–back-translation; cognitive interviews with novice teachers.
- Reliability. Internal consistency (Cronbach's α) reported for this study (~.90 expected; report exact α).

b) Instructional Behavior Self-Assessment (20 items; full score = 100).

- Rationale. Captures key instructional-management routines (lesson coherence, engagement, formative assessment, classroom climate).
- Content validity. Expert review (IOC/CVI $\geq .80$).
- Reliability. Cronbach's α target $\geq .80$ (report exact α / pilot α).
- Observation option (if used). TBOR-20 rubric (20 items; 4-point scale) for live/recorded lesson ratings by trained raters (mean rating for analysis).

c) Qualitative tools.

Brief session evaluations, weekly reflective journals, and end-of-program focus groups assessed satisfaction, appropriateness, feasibility, and mechanisms of change. Trustworthiness: two-coder analysis, constant comparison, member checking of theme summaries, and an audit trail.

4) Procedure (timeline)

- Pretest (Week 0–1): Baseline surveys (Growth Mindset, Instructional Behavior).
 - Intervention (Weeks 1–5): 15-session program delivery with ongoing practice/feedback; complete fidelity logs each session (5 weeks × 3 sessions/week = 15).
 - Posttest (Week 5–6): Repeat surveys.
 - Implementation feedback (endline): Session questionnaires (satisfaction/appropriateness/feasibility), expert review forms, and focus groups.
- 5) Data Collection and Analysis
- Quantitative.
- Descriptives summarized score distributions.
 - Paired-samples t-tests compared pre/post scores for both outcomes; report Cohen’s d (paired) and 95% CIs.
 - Associations between change scores (Δ mindset, Δ behavior) via Pearson correlations; where appropriate, hierarchical regression controlling for baseline.
 - Assumptions (normality, outliers) checked; sensitivity analyses for missing data.
 - Thematic analysis of journals, session feedback, and focus-group transcripts (independent coding → constant comparison → synthesis).
 - Triangulation integrated quantitative and qualitative strands to corroborate outcomes and explain mechanisms.

Table 1 Methodological Workflow

Step	Objective	Methods / Tools	Analysis & Outputs
1. Baseline	Establish current status	Surveys; (optionally) classroom observation	Descriptive statistics; distribution checks

Step	Objective	Methods / Tools	Analysis & Outputs
2. Program Delivery	Provide integrated training	3 modules + micro-teaching + video reflection + peer feedback; implementation logs	Fidelity (attendance, adherence); dosage
3. Outcome Assessment	Test effectiveness	Pre/post surveys (& observations if used)	Paired <i>t</i> ; Cohen's <i>d</i> (paired); 95% CIs; correlations/regression
4.Implementation Feedback	Judge usability & feasibility	Session evals; journals; focus groups; expert review	Thematic analysis; triangulation; usability/feasibility summary

Results

Growth Mindset (Pre–Post Change)

Teachers' growth mindset increased significantly from pre- to post-training. Interpretation. The rise in mean score and a highly significant paired *t*-test indicate the program's positive effect on the targeted belief.

Table 2 Descriptive Statistics and Paired *t*-Test for Growth Mindset (6-point scale)

Measure	n	Scale	Pre M (SD)	Post M (SD)	T (19)	p
Growth Mindset	20	1–6	3.10 (0.75)	4.25 (0.65)	9.87	< .001

Summary Post-training, both outcomes improved significantly. Growth Mindset rose from $M=3.10$ to 4.25 ($\Delta=+1.15$), $t(19)=9.87$, $p<.001$, $d_{\text{sub}z}=2.21$; Instructional Behavior rose from $M=2.85$ to 4.00 , $t(19)=8.94$ (significant). This indicates the program markedly strengthened teachers' mindset and classroom practice. Instructional Behavior (Pre–Post Change)

Observed instructional behavior improved substantially from pre to post.

Table 3 Descriptive Statistics and Paired t-Test for Instructional Behavior (4-point rubric)

Measure	n	Scale	Pre M (SD)	Post M (SD)	t(19)	p
Instructional Behavior	20	1–4	2.85 (0.80)	4.00 (0.70)	8.94	< .001

Summary. Post-training, instructional behavior improved significantly from $M=2.85$ ($SD=0.80$) to 4.00 ($SD=0.70$) on the 1–4 rubric ($\Delta=+1.15$), $t(19)=8.94$, $p<.001$, indicating meaningful gains in classroom practice.

Association Between Mindset and Behavior

Post-training growth mindset correlated strongly with instructional behavior, $r(18) = .85$, $p < .001$; regression (controlling for baseline) yielded standardized $\beta = .75$, $p < .001$, $R^2 = .61$. This suggests that increases in growth mindset were associated with higher instructional behavior after training.

Table 3 Correlation and Regression Summary

Analysis	Coefficient	95% CI	p	R ²
Pearson r (post–post)	.85	[.65, .94]	< .001	—
Regression β (post behavior ~ post mindset + baseline)	.75	—	< .001	.61

Mechanisms of Change (Qualitative Synthesis)

Thematic analysis indicated three reinforcing mechanisms:

- Belief reframing: teachers reinterpreted difficulties as opportunities to learn and improve.
- Strategy uptake: wider use of adaptive practices (e.g., differentiated tasks, formative questioning, proactive classroom management).
- Behavioral enactment: more consistent student-centered dialogue and calmer, positively framed routines.

Example (paraphrase): “ When I viewed mistakes as opportunities, I planned fixes and tried again with clear steps, and my classroom flowed more smoothly.”

Moderation and Follow-up (Exploratory)

- Experience: teachers with < 3 years’ experience showed steeper gains, $\beta = .33$, $p = .008$.
- Class size: efficacy decreased by ~7.5% for classes > 45 students, $p = .046$.
- Sustainability: at short-term follow-up (≈ 3 –6 months), the majority of behavioral gains were retained.

Note. Moderation and follow-up analyses are exploratory and intended to indicate contextual trends and durability of effects.

Implementation Outcomes

Participants rated the program as highly satisfactory, context-appropriate, and feasible to integrate into routine practice. Comments emphasized clarity of module structure, immediate classroom relevance, and the value of structured peer feedback.

Discussion

Discussion

This study shows that a modular training program integrating growth-mindset cultivation with rehearsed classroom practice can meaningfully improve both beliefs and teaching behavior among novice primary-school teachers in Hangzhou. Teachers' Growth Mindset increased by +11.8 points (out of 62) and Instructional Behavior by +12.0 points (out of 100) from pre- to post-training. Post-training scores were strongly associated ($r \approx .85$), and regression indicated that mindset significantly predicted teaching behavior ($\beta \approx .75$, $R^2 \approx .61$). Together, these patterns suggest that when teachers strengthen the belief that ability can be developed, they are more likely to adopt and sustain effective instructional routines.

Theoretical interpretation. The findings align with growth-mindset and social-cognitive perspectives: beliefs about malleability shape persistence, help-seeking, and openness to feedback, while mastery experiences, modeling, and feedback loops build self-efficacy. Qualitative evidence pointed to three reinforcing mechanisms: (1) belief reframing (treating difficulties as opportunities to learn), (2) strategy uptake (e.g., formative questioning, positive classroom management), and (3) consistent enactment via micro-teaching, video-based

reflection, and structured peer feedback. In short, a beliefs-plus-practice design appears more potent than addressing either strand in isolation.

Practical implications. The 15-session/5-week structure proved feasible and acceptable for teachers and school leaders. Three design features were especially impactful: (a) practice-embedded learning that shortens the concept-to-classroom gap; (b) peer structures/PLC that normalize challenge and sustain momentum; and (c) clear planning tools (SMART goals and action plans) that make progress visible and trackable. These features translate “mindset language” into day-to-day instructional routines in real classrooms.

Boundaries and limitations. Causal inference is limited by the one-group pretest–posttest design; unmeasured factors (e.g., leadership support) may have contributed. The behavior outcome was a self-assessment, which may over- or under-estimate actual practice. The sample was small ($n = 20$) and urban, and follow-up was short-term.

Directions for future research. Next steps include: adding comparison groups or randomization to strengthen causal claims; incorporating independent classroom observations alongside self-reports; extending follow-up (≥ 12 months) to test durability; and examining contextual moderators (e.g., class size, subject area, coaching intensity, time for PLC) to identify conditions under which the program has the greatest impact.

Overall conclusion. A deliberately integrated approach—cultivating growth-mindset beliefs while rehearsing high-leverage pedagogical techniques—helped novice teachers reframe challenges, adopt adaptive strategies, and enact more effective classroom behaviors. With mentoring and supportive school culture, this approach offers a practical pathway to strengthen early-career teaching and improve learning environments.

Recommendation

1) Institutionalize the program: Embed the integrated growth-mindset + instructional-behavior training as part of novice-teacher induction and ongoing professional development.

2) Use a steady improvement cycle: Learn key ideas, rehearse through micro-teaching, review lesson video, give and receive structured peer feedback, then apply in the classroom.

3) Provide mentoring and PLC support: Pair novices with mentors and convene PLC meetings that use real classroom evidence (short clips, student work, exit tickets) to set goals and monitor progress.

4) Monitor with study-aligned tools: Assess before and after using the same instruments employed in the research, and use the findings to refine individual and school-level plans.

5) Adapt to context: Tailor routines to subject areas and larger classes with low-prep, high-impact strategies (clear signals, quick transitions, think-pair-share, concise exit tickets).

6) Sustain the gains: Schedule periodic refresh sessions and goal reviews with mentors to maintain momentum and troubleshoot drift.

7) Recognize growth: Offer certification or micro-credentials tied to demonstrated improvement and link them to professional advancement pathways.

8) Build partnerships: Work with universities and education authorities to localize materials, continue research-and-development, and inform evidence-based policy and scale-up.

References

- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W. H. Freeman.
- Bardach, L., Bostwick, K. C. P., Fütterer, T., Kopatz, M., Hobbi, D. M., Klassen, R. M., & Pietschnig, J. (2024). A meta-analysis on teachers' growth mindset. *Educational Psychology Review*, 36, Article 84. <https://doi.org/10.1007/s10648-024-09925-7>
- Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and classroom learning. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 5(1), 7–74. <https://doi.org/10.1080/0969595980050102>
- Cheng, H., Fan, Y., & Lau, H. (2023). An integrative review on job burnout among teachers in China: Implications for human resource management. *The International Journal of Human Resource Management*, 34(3), 529–561. <https://doi.org/10.1080/09585192.2022.2078991>
- Desimone, L. M. (2009). Improving impact studies of teachers' professional development: Toward better conceptualizations and measures. *Educational Researcher*, 38(3), 181–199. <https://doi.org/10.3102/0013189X08331140>
- Desimone, L. M. (2011). A primer on effective professional development. *Phi Delta Kappan*, 92(6), 68–71. <https://doi.org/10.1177/003172171109200616>
- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge.
- Knowles, M. S. (1984). *Andragogy in action: Applying modern principles of adult learning*. Jossey-Bass.
- Kraft, M. A., Blazar, D., & Hogan, D. (2018). The effect of teacher coaching on instruction and achievement: A meta-analysis of the causal evidence. *Review of Educational Research*, 88(4), 547–588. <https://doi.org/10.3102/0034654318759268>

- Macnamara, B. N., & Burgoyne, A. P. (2023). Do growth mindset interventions impact students' academic achievement? A systematic review and meta-analysis with recommendations for best practices. *Psychological Bulletin*, 149(3–4), 133–173. <https://doi.org/10.1037/bul0000352>
- Mesler, R. M. D., Corbin, C. M., & Martin, B. H. (2021). Teacher mindset is associated with development of students' growth mindset. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 73, 101299. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2020.101299>
- Sisk, V. F., Burgoyne, A. P., Sun, J., Butler, J. L., & Macnamara, B. N. (2018). To what extent and under which circumstances are growth mind-sets important to academic achievement? Two meta-analyses. *Psychological Science*, 29(4), 549–571. <https://doi.org/10.1177/0956797617739704>
- Tschannen-Moran, M., & Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17(7), 783–805. [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(01\)00036-1](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(01)00036-1)
- Yeager, D. S., Hanselman, P., Walton, G. M., Murray, J. S., Crosnoe, R., Muller, C., ... Dweck, C. S. (2019). A national experiment reveals where a growth mindset improves achievement. *Nature*, 573(7774), 364–369. <https://doi.org/10.1038/s41586-019-1466-y>

DEVELOPMENT OF SINGING SKILLS AND LEARNING INTERESTS TO ACTIVITY-BASED LEARNING FOR PRIMARY STUDENTS IN TAKE XINGYAO IN BAIQUAN COUNTY*

Yan Yu¹ and Ratchanee Nokthet²

¹Xingyao Primary School, Baiquan County, China

²Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

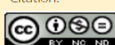
Corresponding Author's Email: 2362094880@qq.com

Received 31 August 2025; Revised 4 September 2025; Accepted 6 September 2025

Abstract

This quasi-experimental study examined the effects of a 15-week activity-based learning (ABL) music program on Grade 4 students at Xingyao Primary School, Baiquan County. Thirty students participated in weekly sessions focused on rhythm, performance, instrumental play, creation, and singing. A singing assessment rubric (pitch, rhythm, timbre, expression) and a learning-interest scale reviewed by experts were used. Data were collected with a pre-test/post-test design and analyzed using paired-samples t tests; changes in score dispersion were also considered. Results showed substantial gains in singing skills (46.70 → 90.33) and learning interest (31.70 → 72.77), together with reduced variability across students, indicating more consistent performance after the intervention. The findings support ABL as an effective multi-sensory, contextual, and collaborative approach that fosters active

Citation:

*

Yan Yu and Ratchanee Nokthet. (2025). Development Of Singing Skills And Learning Interests To Activity-Based Learning For Primary Students In Take Xingyao In Baiquan County.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 272-286.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

participation and creativity in primary music education. Practical implications for lesson planning and assessment in primary music classes are discussed.

Keywords: activity-based learning, singing skills, learning interest, primary students

Introduction

Traditional, teacher-led rote imitation can suppress engagement and constrain skill growth in primary music (Hallam, 2010; Zhao, 2019). Activity-based learning (ABL) reframes instruction as student-centered, experiential, multi-sensory, and collaborative cycles of doing–feedback–reflection (Bonwell & Eison, 1991; Hattie, 2009). Theoretically, ABL aligns with Dewey’s learning-through-experience and Vygotsky’s sociocultural view that development is mediated by scaffolding within the zone of proximal development (Dewey, 1938; Vygotsky, 1978). Empirically, active approaches generally outperform transmission methods and are linked to higher persistence and interest; in primary music, integrating singing with movement and cooperative practice supports pitch/rhythm accuracy and enjoyment.

Research gap. Despite growing international evidence, empirical ABL studies in mainland Chinese primary schools remain scarce; many focus on secondary/ensemble settings, lack quasi-experimental designs, or assess knowledge/listening rather than singing performance and learning interest. Purpose. This study tests a five-week ABL singing program with Grade 4 students at Xingyao Primary School (Baiquan County) using a pretest–posttest design with a standardized singing rubric (pitch, rhythm, tone/voice/breathing, expression) and a validated interest scale, providing context-specific evidence to inform lesson planning, scaffolding, and assessment in primary music.

Objectives

1. To develop a set of music teaching activities based on activity-based learning (ABL) for Grade 4 students at Xingyao Primary School, Baiquan County.

2. To examine the effects of the ABL program on students' singing skills and learning interest.

2.1 To compare students' singing-skill scores before and after participation in the ABL program.

2.2 To compare students' learning-interest scores before and after participation in the ABL program.

Literature Review

1) Activity-Based Learning (ABL)

Activity-based learning is a student-centred, experiential approach in which learners construct knowledge through structured tasks and guided reflection. It is grounded in Dewey's experiential learning and Vygotsky's sociocultural theory and zone of proximal development, highlighting purposeful activity, social interaction, and scaffolded participation (Dewey, 1938; Vygotsky, 1978). Contemporary descriptions emphasise multisensory engagement integrating practical, personal, and social dimensions, and encourage observation, discovery, and application through teacher-supported activity.

Key characteristics. (1) Student-centred task design; (2) authentic/real-world tasks; (3) collaborative problem-solving; and (4) systematic reflection (Cai, 2015; Geneva Global; Vygotsky, 1978; Dewey, 1938).

Implementation essentials. (1) Design mission-like, curriculum-aligned scenarios; (2) provide teacher scaffolding for multisensory exploration; and (3) use multi-method assessment, including self-/peer-review (Geneva Global; Andriema, 2022).

Fit with the present study. In this research, ABL is operationalised through five activity types—body rhythm, comprehensive art performance, instrumental accompaniment, music creation, and song singing—implemented once weekly over 15 weeks; this structure directly targets the two outcomes assessed (singing skills; learning interest).

2) Singing Skills Development

Singing proficiency is typically described across four dimensions: pitch accuracy, rhythmic control, timbre/voice quality, and expressive communication (He, 2020). Classic pedagogical traditions offer structured pathways for skill growth: Dalcroze eurhythmics for internalising pulse, Kodály sight-singing and tonal training for pitch, and Orff integration of movement and instruments for coordinated singing; expressive intent can be examined through situational performance tasks (Jaques-Dalcroze, 1914; Gabrielsson, 2001).

Assessment approaches include auditory pattern matching for pitch and attention to resonance/breath support for timbre/voice quality (Gordon, 1997; Miller, 1986). Contextual and collaborative activities—especially group singing and body rhythm—are frequently associated with gains in rhythm and expression (Rogers, 2010; Zhang, 2015; McPherson & Davidson, 2002). These perspectives align with this study’s four-dimension rubric (pitch, rhythm, timbre, expression) used in pre- and post-assessment.

3) Learning Interest in Music

Learning interest refers to intrinsic motivation and emotional investment in learning; in music it comprises emotional connection, cognitive engagement, and behavioural persistence (Clark, 1988; McPherson, 2010; Wang, 2008). ABL tends to stimulate interest via autonomy (student choice) and enjoyment through collaborative/game-like tasks (Bonwell & Eison, 1991; Eisner, 2002). For measurement, this study employs a 16-item, 5-point scale (max = 80)

administered pre- and post-intervention, consistent with contemporary motivation/interest instruments in music education.

Summary

The literature indicates that ABL—rooted in experiential and social learning—provides multisensory, collaborative structures well suited to developing singing skills (pitch, rhythm, timbre, expression) and enhancing learning interest through meaningful, hands-on participation. This rationale underpins the study's five ABL activity types across 15 weeks and aligns with its pre-post evaluation of these two outcomes.

Methodology

Design and setting

This study adopted a one-group, pretest-posttest, quasi-experimental design in Grade 4 music classes at Xingyao Primary School, Baiquan County, China. Instruction was delivered once weekly (45 minutes) for 15 consecutive weeks using a standardized ABL lesson pack.

Participants and inclusion criteria

From a population of 120 fourth-graders, 30 students were purposively sampled based on enrollment in the school music program and full availability for all sessions; parental consent was obtained. The analytic sample comprised 15 boys and 15 girls (age 9: n=22; age 10: n=8). Inclusion criteria were: (1) enrolled in the formal music curriculum; (2) able to attend all 15 sessions; and (3) parental consent.

Intervention: ABL music program (15 weeks)

The ABL program comprised five activity types mapped to Grade-4 curriculum songs and to the two target outcomes (singing skills; learning interest). Each lesson followed a pre-activity → activity → post-activity

sequence with teacher scaffolding, quick checks for understanding, and self/peer/teacher assessment.

1 . Body Rhythm - “Little Trumpet”: stepping/clapping and group rhythm patterns for rhythmic control.

2 . Comprehensive Art Performance - “The Old Farmer Waiting for Rabbits”: role-play/dance/drama to build expressive communication.

3 . Instrumental Accompaniment - “The Fields Are Calling”: explore timbre/voice quality and rhythm via ensemble arranging (introduce instrument sounds → small-group arranging → reflect on combinations/teamwork).

4 . Music Creation — “Nadam Song”: pitch & rhythm support via melody adaptation/lyric writing with multimedia cultural prompts; share and discuss creations.

5. Song Singing — “Dongjia Children Are Really Happy”: integrate pitch, rhythm, timbre/voice with guided practice/feedback toward expressive performance.

Instructional materials, development, and validation

Lesson plans were blueprint-aligned to core ABL principles; development proceeded through needs analysis, expert content validation (IOC documented), a small try-out, and finalization for classroom use.

Instruments

(1) Feedback forms (students & teacher). Brief forms gathered suggestions on clarity, enjoyment, and perceived difficulty to refine delivery and classroom management.

(2) Practical Singing-Skills Assessment (pre/post). A performance-based test sampled textbook song excerpts across four dimensions with seven tasks: Pitch (melody imitation; single-note recognition), Rhythm (rhythm imitation; rhythm in singing), Timbre/voice quality (breath support & resonance), and Musical expression (situational & emotional expression). Weights sum to

100 (30/30/20/20). Level descriptors defined cut-scores (Excellent 85–100; Good 70–84; Needs Improvement 50–69; Poor 0–49). Administration: individual testing (~8–10 min/student) in a quiet music room using microphone/recorder and keyboard; scored on the spot with an analytic rubric. A rater guide specified administration and anchors; a small calibration round established inter-rater agreement prior to main scoring.

(3) Music Learning-Interest Questionnaire (pre/post). A 16-item Likert scale (1–5; max=80) summarizing six dimensions (general, emotional, participation, perception, activity engagement, long-term interest). Criteria: High ≥60; Medium 40–59; Low <40. Items were age-appropriate; expert review established content validity (IOC documented by the panel of music-education specialists).

Expert validation

Instruments and lesson plans underwent expert review; IOC values were computed and recorded per instrument, meeting the acceptance criterion specified in the protocol and appendices.

Procedure

Phase 1 (design). Classroom observations, teacher interviews, and literature review informed drafting of the five activity types; expert review (IOC) guided revisions.

Phase 2 (pretest). Singing test administered individually (~8–10 min) in a quiet classroom with mic/recorder + keyboard; learning-interest questionnaire administered in groups (10–15 min) with on-the-spot checks for completeness.

Phase 3 (intervention, 15 weeks). One ABL lesson per week (45 min) following the standardized plans; parents were informed of objectives and procedures; participant rights and confidentiality were ensured.

Phase 4 (posttest). Repeat the two instruments under the same conditions; collect brief reflections/observations to support interpretation.

Data analysis

Analyses (SPSS) included descriptive statistics (mean, SD) for all outcomes and paired-samples *t*-tests comparing pre- vs post-intervention singing scores and learning-interest scores; reporting covered per-dimension singing results (Pitch, Rhythm, Timbre, Expression) and total singing score (0–100), plus the interest profile. Where assumptions were in doubt, normality was checked (Shapiro–Wilk) and Wilcoxon signed-rank tests planned as a robustness check; effect sizes (Cohen’s d_{z}) and 95% CIs were computed to aid interpretation.

Results

Present pre–post outcomes for Grade 4 students ($n = 30$) on two indicators: (1) singing skills–Pitch, Rhythm, Timbre/Voice, Musical Expression, and Total (0–100; higher = better), and (2) music learning interest (16–80; higher = better). Tables report means (*M*), standard deviations (*SD*), paired-samples *t*-tests ($df = 29$), and effect sizes (Cohen’s $d_{z} = t/\sqrt{n}$).

Part 1 Singing skills (pre–post; $N = 30$)

Table 1 Singing skills before and after the 15-week ABL program (paired *t*-tests, $df = 29$)

Domain	Pre <i>M</i> (<i>SD</i>)	Post <i>M</i> (<i>SD</i>)	Mean difference (Post–Pre)	95% CI for MD	<i>t</i> (29)	<i>p</i>	Cohen’s d_{z}
Pitch	13.03 (1.76)	27.10 (1.47)	14.07	13.12–15.02	30.21	< .001	5.52
Rhythm	13.07 (1.77)	27.30 (1.29)	14.23	13.30–15.16	31.45	< .001	5.74
Timbre/ Voice	10.30 (1.79)	17.90 (1.39)	7.60	7.05–8.15	28.32	< .001	5.17

Domain	Pre M (SD)	Post M (SD)	Mean difference (Post–Pre)	95% CI for MD	t(29)	p	Cohen's d_{z^*}
Musical Expression	10.30 (1.65)	18.03 (1.31)	7.73	7.19–8.27	29.06	< .001	5.31
Total (0–100)	46.70 (5.21)	90.33 (4.55)	43.63	41.06–46.20	34.71	< .001	6.34

Note. MD = Post mean – Pre mean; Cohen's $d_{z^*} = t/\sqrt{n}$ ($n = 30$).

Plain-language summary. The Total score rose by +43.63 points (95% CI 41.06–46.20), nearly doubling overall performance. All domains improved significantly ($p < .001$) with very large within-subject effect sizes; smaller post-test SDs indicate more uniform performance after the ABL program.

Part 2 Music learning interest (pre–post; $N = 30$)

Table 2 Music learning-interest scores (scale 16–80)

Test	M	SD	t(29)	p	Cohen's d_{z^*}
Pre-test	31.70	6.41			
Post-test	72.77	3.49	40.65	< .001	7.42

Note. $d_{z^*} = t/\sqrt{n}$ ($n = 30$).

Interest increased by +41.07 points (95% CI: 39.00–43.14), shifting the class average from the Low range (≤ 39) before the program to the High range (≥ 60) after the program; lower SD at post-test indicates broader agreement in positive attitudes.

Alignment with objectives

Objective 2.1 (singing skills): Significant pre–post gains for the Total and all four domains confirm improved singing skills.

Objective 2.2 (learning interest): A large, significant pre–post gain confirms increased music learning interest.

Discussion

1) Improvement in singing skills

The ABL program yielded large, statistically significant gains in singing skills (Total: 46.70 → 90.33; all domains $p < .001$) with smaller post-test SDs, indicating more consistent performance across students. These patterns are compatible with experiential learning cycles-doing, feedback, reflection-(Dewey, 1938; Kolb, 1984) and with sociocultural accounts of guided participation and scaffolding within the ZPD (Vygotsky, 1978). Weekly task sequences were explicitly mapped to rubric dimensions (e.g., body-rhythm tasks for rhythmic control; focused vocal work for pitch; balance/listening tasks for timbre/voice; situational performance for expression), which likely contributed to coherent domain-level gains.

2) Enhancement of learning interest

Music learning interest rose substantially (31.70 → 72.77; $p < .001$) with reduced variability at post-test. ABL features that foreground autonomy, competence, and relatedness-structured choices, clear goals with rapid feedback, and collaborative work-align with self-determination theory and are associated with stronger intrinsic motivation and persistence (Ryan & Deci, 2000). Brief cultural or contextual “hooks,” peer interaction, and opportunities to perform/share appear to have created conditions for emotional connection and sustained engagement (see also Hattie, 2009).

3) Integrating the findings

Skill and interest likely reinforced each other. Progress toward concrete, observable goals (e.g., short-phrase pitch accuracy) paired with immediate formative feedback is known to support self-efficacy and on-task persistence (Black & Wiliam, 1998; Hattie & Timperley, 2007). The program's five activity types offered varied, distributed practice inside a time-bounded (45-min) lesson frame-an arrangement consistent with active-learning advantages reported across classroom domains (Hattie, 2009; Prince, 2004).

4) Cultural context considerations (China; county-level vs. urban)

Findings should be interpreted within the county-level public-school context of Baiquan. Relative to large urban schools, factors such as class size, available resources, access to instruments/rooms, extracurricular exposure, and local repertoire can differ and may shape both implementation and outcomes. Linguistic environment (e.g., local accent/dialect) and prevailing classroom norms (e.g., higher deference to teacher direction) may also influence vocal production, confidence in solo singing, and willingness to engage in peer feedback. Consequently, generalization to urban or highly resourced settings should be cautious; cross-regional replications would clarify how context moderates ABL effects.

5) Potential confounders and study limitations

Although the pre-post gains are large and internally consistent, several factors may have inflated or obscured effects:

- Maturation/history/testing: Over 15 weeks, natural development, seasonal events, or practice effects from repeated testing may contribute to score increases.

- Hawthorne/novelty and expectancy: Visibility of a new program and teacher enthusiasm can raise engagement independently of pedagogy.

- Selection and fidelity: Purposive sampling (N = 30) at one school and variability in implementation fidelity (e.g., pace, feedback quality) may limit causal attribution and external validity.

- Measurement issues: The same rubric was used pre/post; absence of blinded, independent raters and no inter-rater reliability reporting may introduce rater bias. Some post-test means approach domain maxima, raising the possibility of ceiling effects and variance compression. Future work should include comparison groups, multiple schools (urban/rural), fidelity checks, blinded scoring with inter-rater reliability, and a delayed post-test to assess retention.

6) Practical implications

For primary music classrooms, evidence supports designing weekly ABL lessons that explicitly target Pitch, Rhythm, Timbre/Voice, and Expression with transparent criteria and quick formative checks. A demonstration → guided practice → feedback → reflection cycle, plus structured student choice and collaborative roles, can simultaneously cultivate performance skills and interest. Adaptations should account for local resources, repertoire, and linguistic/cultural context to maximize transferability.

7) Conclusion

Within Grade 4 music at Xingyao Primary School, a 15-week ABL program was associated with large, coherent improvements in singing skills and learning interest, alongside reduced score dispersion. The pattern aligns with experiential and sociocultural learning perspectives and offers actionable guidance for lesson planning and assessment—while highlighting the need to test ABL across diverse Chinese contexts and under designs that better address potential confounders.

Recommendation

1. Create an ABL resource hub (school–district–national) with downloadable lesson plans, short demo videos, simple assessment forms, and a moderated teacher forum.
2. Embed ABL in weekly music lessons: 45 minutes per week for 15 weeks; set clear lesson objectives and use a shared rubric (self/peer/teacher).
3. Provide stepwise teacher training: ABL basics, lesson/unit design, group/ensemble management, basic vocal technique (breath, resonance), and practical, holistic assessment.
4. Use one unifying theme tied to local culture: link to student interests and other subjects; use a checklist to confirm all steps and log actual time/materials used.
5. Differentiate learning paths: group students by strengths/needs (e.g., pitch-strong, rhythm-weak), set success criteria in advance, and track progress by subgroup.
6. Strengthen evaluation: include a traditional-teaching comparison class; collect pre, post, and 4–8-week follow-up data; use at least two raters.
7. Scale across schools/areas: use the same materials and forms, and compare outcomes across contexts (rural/urban, different SES) to test generalizability.

References

- Andiema, N. C. (2022). Activity-based learning strategies used by teachers in public pre-primary schools in Kenya. *East African Journal of Education Studies*, 5(2), 108–115. doi: 10.37284/eajes.5.2.678.
- Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and classroom learning. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 5(1), 7–74. doi:10.1080/0969595980050102.

- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom* (ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1). Washington, DC: The George Washington University.
- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. New York, NY: Macmillan.
- Gabrielsson, A. (2001). Emotions in strong experiences with music. In P. N. Juslin & J. A. Sloboda (Eds.), *Music and emotion: Theory and research* (pp. 431–449). New York, NY: Oxford University Press.
- Gordon, E. E. (1997). *Learning sequences in music: Skill, content, and patterns*. Chicago, IL: GIA Publications.
- Hallam, S. (2010). The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people. *International Journal of Music Education*, 28(3), 269–289. doi: 10.1177/0255761410370658.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London, UK: Routledge.
- Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81–112. doi: 10.3102/003465430298487.
- Jaques-Dalcroze, É. (1921). *Rhythm, music and education* (H. F. Rubinstein, Trans.). New York, NY: G. P. Putnam's Sons.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- McPherson, G. E., & Davidson, J. W. (2002). Musical practice: Mother and child interactions during the first year of learning an instrument. *Music Education Research*, 4(1), 141–156. doi: 10.1080/14613800220119822.
- Miller, R. (1986). *The structure of singing: System and art in vocal technique*. New York, NY: Schirmer Books.

- Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. *Journal of Engineering Education*, 93(3), 223–231. doi:10.1002/j.2168-9830.2004.tb00809.x.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. doi: 10.1037/0003-066X.55.1.68.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

แนวทางพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง กรณีศึกษาเรือนจำกลางราชบุรี*

GUIDELINE FOR THE DEVELOPMENT OF OCCUPATIONAL TRAINING FOR PRISONERS A CASE STUDY OF RATCHABURI CENTRAL PRISON

กิตติยานัฐ ศรีสวัสดิ์¹ และ พรชัยพร สุวรรณากาศ²

Kittiyanat Sriswat¹ and Phatsaporn Suwannakart²

¹⁻²คณะอาชญวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต

¹⁻²Faculty of Criminology and Justice Administration, Rangsit University, Thailand

Corresponding Author's Email: kittiyanat.s@gmail.com

วันที่รับบทความ : 2 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 9 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 11 กันยายน 2568

Received 2 September 2025; Revised 9 September 2025; Accepted 11 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบในการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี 2. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี 3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ 20 คน ประกอบด้วย กลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับบริหารของกรมราชทัณฑ์และเรือนจำกลางราชบุรี 4 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของเรือนจำกลางราชบุรี 4 คน กลุ่มผู้ต้องขัง ที่เข้ารับการฝึกอาชีพของเรือนจำกลางราชบุรี 5 คน อดีตผู้ต้องขังที่พ้นโทษไม่เกิน 2 ปี 3 คน และนักวิชาการทางด้านอาชญวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม 4 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลในรูปแบบวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analytics) ผลการวิจัยพบว่า

Citation:

* กิตติยานัฐ ศรีสวัสดิ์ และ พรชัยพร สุวรรณากาศ. (2568). แนวทางพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง กรณีศึกษาเรือนจำกลางราชบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 287-306.

Kittiyanat Sriswat and Phatsaporn Suwannakart. (2025). Guideline For The Development Of Occupational Training For Prisoners A Case Study Of Ratchaburi Central Prison.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 287-306.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

1. รูปแบบการฝึกอาชีพของเรือนจำกลางราชบุรี แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบด้วยกัน คือ 1) การฝึกอบรมทักษะอาชีพระยะสั้นและระยะยาว 2) การฝึกอบรมทักษะอาชีพในลักษณะจ้างทำงาน 3) การฝึกอบรมทักษะอาชีพทั่วไป และ 4) การฝึกอบรมทักษะอาชีพเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

2. สภาพปัญหาและอุปสรรคในการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี มีดังนี้ 1) ปัญหาด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย 2) ปัญหาด้านงบประมาณ 3) ปัญหาด้านสถานที่ 4) ปัญหาด้านบุคลากรเจ้าหน้าที่ 5) ปัญหาด้านหลักสูตรการฝึกอบรม 6) ปัญหาด้านระยะเวลา และ 7) ปัญหาด้านอุปกรณ์

3. แนวทางพัฒนาในการพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี มีดังนี้ 1) ด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านสถานที่ 4) ด้านบุคลากรเจ้าหน้าที่ 5) ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม 6) ด้านระยะเวลา และ 7) ด้านอุปกรณ์เครื่องมือ

คำสำคัญ: การฝึกอาชีพผู้ต้องขัง, การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด, การคืนคนดีกลับสู่สังคม, นโยบาย

Abstract

This research aims to study : 1. The Occupational Training models for Prisoners at Ratchaburi Central Prison. 2. Examine the problems and obstacles in Occupational Training for Prisoners at Ratchaburi Central Prison, and 3. Propose development guidelines for Occupational training for Prisoners at Ratchaburi Central Prison. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected from 20 key informants, including 4 executive-level officers from the Department of Corrections and Ratchaburi Central Prison, 4 operational-level officers from Ratchaburi Central Prison, 5 Prisoners undergoing Occupational training, 3 former Prisoners released within the past two years, and 4 scholars in criminology and criminal justice administration. Data were analyzed using content analysis and presented in a descriptive analytical format. The research findings revealed that:

1. The Occupational training models at Ratchaburi Central Prison consist of four main types: 1) short-term and long-term Occupational skill training 2) Occupational training in the form of work-for-hire 3) General Occupational skill training, and 4) Pre-release Occupational training programs.

2. The Problems and obstacles Occupational training for Prisoners at Ratchaburi Central Prison include: 1) Legal issues and law enforcement 2) Budget limitations 3) Inadequate facilities 4) Insufficient personnel 5) Problems with the training curriculum, 6) Limited time for training, and 7) Lack of tools and equipment.

3. The proposed development guidelines correspond to these challenges, focusing on: 1) Legal and law enforcement improvements 2) Increased budget allocation 3) Facility enhancement 4) Personnel development, 5) Curriculum improvement, 6) Time management, and 7) Provision of adequate tools and equipment.

Keywords: Prisoners Occupational training, Offender rehabilitation, Social Reintegration, Policy

บทนำ

การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการฝึกอบรมผู้ต้องขังนับเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยพัฒนาทักษะและเตรียมความพร้อมก่อนการปล่อยตัว โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถพึ่งพาตนเองได้ ลดภาระค่าใช้จ่าย และสามารถดำรงชีวิตภายหลังพ้นโทษได้อย่างมีคุณค่า แนวทางนี้สอดคล้องกับพระดำริของพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ที่ทรงเน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องขังเพื่อการคืนคนดีสู่สังคมอย่างแท้จริง ทั้งยังสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันที่กำลังเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำ การว่างงาน และแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของปัญหาอาชญากรรม

จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 มกราคม 2567 พบว่า ผู้ต้องขังในประเทศไทยมีจำนวนสูงถึง 262,319 คน ซึ่งเกินขีดความสามารถในการรองรับของเรือนจำ ส่งผลให้เกิดปัญหาความแออัดอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในเรือนจำกลางราชบุรีที่มีผู้ต้องขังชายมากกว่า

3,210 คน ซึ่งเกินกว่ามาตรฐานของเรือนจำที่รองรับได้ เช่นเดียวกับผู้ต้องขังหญิงที่มีจำนวนใกล้เคียงกับขีดความสามารถของเรือนจำที่จะรองรับได้เช่นกัน (กรมราชทัณฑ์, 2567) สภาพความแออัดเช่นนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง รวมถึงประสิทธิภาพ ในการดูแล และแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมโดยตรง กรมราชทัณฑ์จึงได้มีแนวทางส่งเสริมการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมผ่านโปรแกรมบำบัดหลายรูปแบบ เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ และการฝึกอาชีพ หรือ “อาชีพบำบัด” ที่มีส่วนสำคัญในการลดการกระทำผิดซ้ำ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ ยังคงมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งด้านสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำที่ไม่เอื้อต่อการฝึกอาชีพ ขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ หลักสูตรที่ขาดความทันสมัยและไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ทั้งยังขาดกลไกโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ และยังขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก(กฤษฎพงศ์ พุทธะกุล และเสกสรร เครือคำ, 2562) ขณะเดียวกัน ผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วเมื่อพ้นโทษ ยังคงประสบปัญหาการถูกตีตราจากสังคม ขาดการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และโอกาสในการจ้างงานที่ถูกจำกัดจากประวัติอาชญากรรม ทำให้การคืนคนดีสู่สังคมยังคงเผชิญอุปสรรคสำคัญ

เรือนจำกลางราชบุรี ถือเป็นหน่วยงานหนึ่งภายใต้สังกัดกรมราชทัณฑ์ โดยได้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรมทักษะอาชีพผู้ต้องขัง และเปิดพื้นที่เรือนจำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีและเหลือโทษไม่มากจะได้รับโอกาสฝึกฝนทักษะอาชีพในสภาพแวดล้อมจริง เช่น การทำเกษตร การเลี้ยงสัตว์ การทำอาหาร และงานบริการในร้าน “Cook & Coff @ ราชบุรี” ซึ่งเปิดเป็นร้านอาหาร ให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้บริการ และเป็นรายได้ให้ผู้ต้องขังเก็บออมเป็นทุนตั้งตัว เมื่อพ้นโทษแม้การดำเนินงานจะมีวัตถุประสงค์ที่ดี แต่ยังคงเผชิญกับปัญหาความต่อเนื่องของการอบรม เช่น ผู้ต้องขังพ้นโทษพร้อมกันทำให้ขาดผู้เข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมบริการต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีปัญหาอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด และความแตกต่างด้านพื้นฐานของผู้ต้องขังแต่ละคนที่ส่งผลต่อความเข้าใจในการเรียนรู้ทักษะอาชีพ

อย่างไรก็ตาม แม้การฝึกทักษะอาชีพจะช่วยเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ แต่หากสังคมยังไม่เปิดโอกาสอย่างเท่าเทียม และกฎหมายหรือนโยบายยังไม่เอื้อต่อการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษ ความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคม ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นอย่างแท้จริง ดังนั้น การศึกษาแนวทางการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง กรณีศึกษาเรือนจำกลางราชบุรี จึงมุ่งหวังให้เกิดข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปพัฒนาแนวทางการฝึกอาชีพได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณค่า ลดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำ และสร้างความสงบสุขให้กับสังคมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบในการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี
2. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี

ทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีพันธะทางสังคม (Social Bonding Theory)

ทฤษฎีพันธะทางสังคม อธิบายถึงความสัมพันธ์ ความผูกพันของบุคคลกับสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสถานที่ทำงาน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการยับยั้งพฤติกรรมเบี่ยงเบนอันนำไปสู่การกระทำผิด โดยบุคคลที่มีพันธะทางสังคมอย่างเข้มแข็ง ย่อมไม่ต้องการทำลายความสัมพันธ์อันดีเหล่านี้ จึงมีแนวโน้มปฏิบัติตามกฎหมายและปทัสฐานของสังคม ทฤษฎีนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ ความผูกพัน (Attachment) ความผูกสมัครรักใคร่ของบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่น เช่น ครอบครัว ครูอาจารย์หรือเพื่อนร่วมงาน อันเป็นแรงจูงใจให้ไม่กระทำผิด ข้อผูกมัด (Commitment) การตั้งเป้าหมายในชีวิต เช่น การศึกษาและการงาน ที่ผลักดันให้หลีกเลี่ยงการกระทำที่อาจทำลายจุดมุ่งหมายในชีวิต การเข้าร่วม (Involvement) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนหรือสังคมช่วยลดโอกาสในการคิดหรือกระทำผิด ความเชื่อ (Belief) การยึดมั่นในศีลธรรม กฎระเบียบ และปทัสฐานของสังคม ซึ่งเป็นเกราะป้องกันพฤติกรรมเบี่ยงเบน หากองค์ประกอบเหล่านี้อ่อนแอลง บุคคลอาจขาดแรงยับยั้งภายใน และมีแนวโน้มก่ออาชญากรรมเพิ่มขึ้น (Hirschi, 1969 อ้างถึงใน จอมเดช ตรีเมฆ, 2561, น.108)

2. ทฤษฎีติดตรา (Labeling Theories)

ทฤษฎีติดตรา มุ่งเน้นไปที่ปฏิกิริยาของสังคมต่อผู้กระทำผิด โดยเฉพาะหลังจากได้รับโทษตามกฎหมายแล้ว การที่สังคมยังคงประทับภาพลักษณ์ของ “อาชญากร” ให้กับบุคคลผู้พ้นโทษ นำไปสู่การปิดกั้นโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมอย่างปกติ แฟรง แทนเนนบาม (Frank

Tannenbaum,1938 อ้างถึงในปกรณ์ มณีปกรณ์, 2553, น.187) ได้เสนอแนวคิด “การระบายสีแห่งความชั่วร้าย” ซึ่งเห็นว่า การตีตราจากสังคมอาจผลักดันให้ผู้กระทำผิด ยังคงยึดติดกับบทบาทของตนในฐานะของอาชญากร ขณะที่จอห์น เบรทเวท (John Braithwaite,1989 อ้างถึงในปกรณ์ มณีปกรณ์,2555,น.411) เสนอแนวคิด “การทำให้อับอาย (Shaming)” และ “การตีตรา(Stigmatization)” ซึ่งทำให้ผู้กระทำผิดไม่สามารถกลับเข้าสู่ ชีวิตปกติได้ง่าย และอาจวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ดังนั้น ทฤษฎีตีตรา จึงเสนอแนวทางในการ ลดการตีตรา เช่น ไม่ควรใช้โทษจำคุกกับความผิดเล็กน้อยหรือการกระทำโดยพลั้งพลาด โดยใช้ มาตรการอื่นแทน เช่น การรอลงอาญา การเสียค่าปรับ หรือการปล่อยตัวก่อนกำหนด หากผู้ ต้องโทษมีพฤติกรรมสำนึกผิดให้ส่งเสริมการฟื้นฟูผู้ต้องโทษผ่านการฝึกอาชีพ การอบรม คุณธรรม จริยธรรม รวมถึงการนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธี การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางราชบุรี

1. ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 คน จาก 5 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่ระดับบริหารของ กรมราชทัณฑ์และเรือนจำกลางราชบุรี 4 คน เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของเรือนจำกลาง ราชบุรี 4 คน ผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอาชีพ 5 คน อดีตผู้ต้องขังที่พ้นโทษไม่เกิน 2 ปี 3 คน และนักวิชาการด้านอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม 4 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) ในลักษณะ กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) แบ่งออกเป็น 5 ชุดคำถาม สำหรับผู้ให้ข้อมูล แต่ละกลุ่ม ครอบคลุมประเด็น ข้อมูลทั่วไป รูปแบบการฝึกอาชีพ ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจน แนวทางการพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขอรับการพิจารณาจริยธรรมในคน โดยได้รับหนังสืออนุมัติจริยธรรม ในคน มหาวิทยาลัยรังสิต เลขที่ COA.No. RSUERB2024-098 และดำเนินการสัมภาษณ์

โดยชี้แจงสิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูลก่อนทุกครั้ง กรณีผู้ให้ข้อมูลปฏิเสธ จะใช้วิธีการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) แทน ทั้งนี้ มีการรักษาความลับโดยใช้รหัสแทนการเรียกชื่อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาถอดความและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยแยกประเด็นหลัก ประเด็นรอง และประเด็นย่อยตามวัตถุประสงค์ หากข้อมูลยังไม่ชัดเจน จะขอข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ให้สัมภาษณ์เดิม เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล

5. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยอ้างอิงจากความแตกต่างของช่วงเวลา สถานที่ และแหล่งข้อมูลหลากหลายกลุ่ม (เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการ ผู้ต้องขัง อดีตผู้ต้องขังที่พ้นโทษและนักอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม) เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ สะท้อนบริบทการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังได้อย่างรอบด้าน พร้อมนำเสนอผลในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analytics)

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง กรณีศึกษา เรือนจำกลางราชบุรี ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี

การศึกษาแนวทางพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขังกรณีศึกษาเรือนจำกลางราชบุรี พบว่า แนวทางการฝึกอาชีพที่ใช้ในปัจจุบันมีความหลากหลายและมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างทักษะให้ผู้ต้องขังได้เตรียมตัวสู่การกลับสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน โดยมีการฝึกอาชีพที่เน้นการใช้ทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้ในตลาดแรงงาน เช่น การฝึกงานฝีมือช่าง การเกษตร การทำอาหาร และงานบริการต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรม ทั้งนี้จากการศึกษารูปแบบการฝึกอาชีพของเรือนจำกลางราชบุรี พบว่าแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบด้วยกัน คือ 1) การฝึกอบรมทักษะอาชีพระยะสั้นและระยะยาว 2) การฝึกอบรมทักษะอาชีพลักษณะจ้างทำงาน 3) การฝึกอบรมทักษะอาชีพทั่วไป และ 4) การฝึกอบรมทักษะอาชีพเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

2. สภาพปัญหาและอุปสรรคในการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี

จากการศึกษา พบว่า ผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกอาชีพในเรือนจำกลางราชบุรี มีโอกาสที่ดีในการพัฒนาทักษะชีวิตและสามารถปรับตัวในสังคมภายหลังพ้นโทษ ซึ่งสามารถลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ และสร้างความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิตในสังคมได้

อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดหลายประการในการฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขัง เช่น

1) **ด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย** พบว่าปัจจุบัน ยังไม่มีกลไกที่ชัดเจนในการลบหรือปิดข้อมูลประวัติอาชญากรรมของผู้ที่พ้นโทษแล้ว อย่างเป็นระบบและอัตโนมัติ ส่งผลให้ข้อมูลประวัติเหล่านี้ยังคงปรากฏอยู่ในทะเบียนของทางราชการ และถูกตรวจสอบโดยนายจ้างก่อนการจ้างงาน แม้ว่าจะไม่มีการปฏิเสธอย่างชัดเจนจากสถานประกอบการ แต่การถูกปฏิเสธรับเข้าทำงาน หรือไม่ได้รับการพิจารณาอย่างแท้จริง มักมีสาเหตุมาจากการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมที่ยังปรากฏอยู่ในระบบ ซึ่งสะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ของอดีตผู้ต้องขังรายหนึ่งที่ว่า มีการตรวจสอบประวัติ บางที่สัมภาษณ์บางที่ให้ความสนใจแต่สุดท้าย ก็ปฏิเสธรับเข้าทำงาน นอกจากนี้ นักวิชาการด้านอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม ยังชี้ว่า หน่วยงานราชการจำนวนมากไม่เปิดโอกาสให้กับผู้ที่เคยต้องโทษมาก่อน โดยถือว่า “การไม่มีประวัติอาชญากรรม” ถือเป็นคุณสมบัติพื้นฐานอันดับแรกของการรับเข้าทำงานของหน่วยงาน

2) **ด้านงบประมาณ** งบประมาณในการส่งเสริมทักษะอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรีแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ งบประมาณจากกรมราชทัณฑ์เป็นงบประมาณจากส่วนกลางที่จัดสรรลงมาและเงินทุนผลพลอยได้ของการฝึกทักษะอาชีพเป็นรายได้ จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้ต้องขังหรืองานบริการฝึกทักษะอาชีพ ซึ่งสามารถนำกลับมาเป็นทุนหมุนเวียน เพื่อใช้ในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ หรือสนับสนุนกิจกรรมการฝึกอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีงบประมาณทั้งจากส่วนกลางและจากเงินผลพลอยได้ แต่ในทางปฏิบัติยังพบอุปสรรคสำคัญ โดยเฉพาะงบประมาณจากกรมราชทัณฑ์ที่มีจำนวนจำกัด ทำให้ฝ่ายฝึกวิชาชีพต้องบริหารจัดการงบประมาณอย่างรอบคอบเพื่อให้เพียงพอต่อการฝึกอบรมผู้ต้องขัง

3) **ด้านสถานที่** เรือนจำกลางราชบุรีแม้จะมีพื้นที่รวม 1,875 ไร่ แต่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ ส่งผลให้เกิดปัญหาในการฝึกทักษะอาชีพของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะความแออัดของเรือนนอนและพื้นที่ฝึกอบรมที่มีจำกัด ไม่เอื้อต่อการใช้เป็นสถานศึกษา การฝึกทักษะอาชีพบางประเภท เช่น การลี้ยงรถ ยังประสบปัญหาด้านสถานที่จอดรถที่ไม่เพียงพอ ขณะที่

กระบวนการยุติธรรมปัจจุบันที่เน้นการคุมขังเป็นหลัก ยังทำให้เกิดความแออัด เกินความจำเป็น ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการฝึกอาชีพโดยตรง

4) ด้านบุคลากรเจ้าหน้าที่ การฝึกทักษะอาชีพในเรือนจำกลางราชบุรียังเผชิญข้อจำกัดด้านบุคลากร โดยเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีหน้าที่หลักในการควบคุมและรักษาความเรียบร้อยมากกว่าการฝึกอบรมทักษะอาชีพ จึงขาดความเชี่ยวชาญในวิชาชีพเฉพาะ ส่งผลให้ต้องพึ่งพาวิทยากรจากภายนอก หรืออาศัยการถ่ายทอดทักษะระหว่างผู้ต้องขัง ด้วยกันเอง ผู้ต้องขังบางส่วนยังไม่เห็นถึงความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งโครงการฝึกงานนอกเรือนจำที่เคยมี เช่น การไปทำงานที่ตลาดศรีเมืองได้ถูกยกเลิกไปตั้งแต่ช่วงโควิด-19 เนื่องจากปัญหาเรื่องกำลังเจ้าหน้าที่ในการควบคุมและความยากในการดูแลผู้ต้องขังนอกพื้นที่ควบคุม

5) ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรการฝึกอบรมทักษะอาชีพสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำกลางราชบุรียังเผชิญข้อจำกัดหลายด้าน ดังนี้

5.1) ข้อจำกัดของหลักสูตรและความไม่สอดคล้องกับความต้องการ หลักสูตรการฝึกอบรมยังคงอยู่ในกรอบเดิม ขาดความหลากหลาย และไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้ต้องขัง อีกทั้งยังขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานภายนอก เงินผลประโยชน์ที่ได้ได้รับมีน้อยนิด นำไปใช้ซื้อเครื่องอุปโภคในเรือนจำไม่ได้มากนัก อุปกรณ์เครื่องมือไม่เพียงพอ และการฝึกอบรมไม่ทั่วถึง เนื่องจากภาวะความแออัดในเรือนจำ ผู้ต้องขังจำนวนมากถูกจัดให้ทำงานในกองงานซึ่งเป็นงานใช้แรงงาน เช่น การพับถุงพลาสติกหรือถุงกระดาษ ซึ่งไม่สามารถต่อยอดเป็นอาชีพได้จริงเมื่อพ้นโทษ

5.2) การเข้าถึงหลักสูตรอย่างจำกัด แม้ผู้ต้องขังจำนวนมากมีความสนใจเข้าร่วมฝึกอบรม แต่เรือนจำสามารถรองรับได้เพียงหลักสูตรละ 30-40 คน ในขณะที่มีผู้ต้องขังมากกว่า 1,000 คน ทำให้ผู้ที่ไม่ได้เข้าฝึกอบรมต้องเข้าสู่กองงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นการจ้างทำของ ขาดทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงหลังพ้นโทษ นอกจากนี้ การควบคุมกันเองระหว่างผู้ต้องขัง โดยแต่งตั้ง ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ส่งผลให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกและการกดขี่ภายในกลุ่มผู้ต้องขังด้วยกันเอง อาทิ ผู้ต้องขังที่มีฐานะดีได้รับสิทธิพิเศษให้ไม่ต้องทำงาน

5.3) ข้อจำกัดด้านหลักสูตรเทคโนโลยีและอิเล็กทรอนิกส์ หลักสูตรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น Word และ Excel ถูกจำกัดเฉพาะในแผนการศึกษา สำหรับนักโทษชั้นดีและมีพื้นฐานความรู้ทางคอมพิวเตอร์เท่านั้น อีกทั้งกฎหมายเรือนจำห้ามใช้อินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์

อิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาทักษะสมัยใหม่ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งขัดแย้งกับเจตนารมณ์ในการพัฒนาอาชีพเพื่อการคืนคนดีสู่สังคม

5.4) ในบางกรณี หากผู้ต้องขังทำงานไม่สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เรือนจำอาจมีมาตรการเพื่อส่งเสริมระเบียบวินัย เช่น การวัดพื้นที่หรือการฝึกกระโดดบ๊อง ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกกองงานหรือทุกเรือนจำจะใช้แนวทางเดียวกัน เนื่องจากเจ้าหน้าที่แต่ละคน มีแนวทางในการปฏิบัติงานและหลักคุณธรรมจริยธรรมที่แตกต่างกัน บางคนมีลักษณะเมตตาและให้คำแนะนำอย่างเข้าใจ ในขณะที่บางคนอาจมีความเข้มงวดเพื่อรักษาระเบียบวินัยโดยรวม ทั้งหมดนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทและวิธีการบริหารจัดการของแต่ละสถานที่

5.5) หลักสูตรกิจกรรมบำบัดมุ่งเน้นด้านสันตนาการมากกว่าการพัฒนาอาชีพ หลักสูตรด้านกีฬาบำบัด ดนตรีบำบัด และศิลปะบำบัด แม้จะมีผู้ต้องขังบางส่วนพ้นโทษออกไปสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ แต่กิจกรรมเหล่านี้มักเป็นการคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานอยู่แล้ว ไม่ได้เป็นการฝึกจากเริ่มต้น ทั้งยังขาดอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม จึงไม่สามารถส่งเสริมเป็นอาชีพได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม มีผู้เห็นต่างออกไปว่า ปัจจุบันการฝึกทักษะอาชีพมีการพัฒนาและปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานมากขึ้น เช่น มีร้าน Cook&Coff คาร์แคร์ และร้านอาหารภายในเรือนจำบางแห่ง รวมถึงการจัดตั้งทัศนศึกษาศูนย์อุตสาหกรรมราชทัณฑ์ที่จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ในการเพิ่มทักษะอาชีพจริงให้แก่ผู้ต้องขัง

6) **ด้านระยะเวลา** ผลการศึกษา พบว่า ข้อจำกัดด้านระยะเวลา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อต่อเนื่องและประสิทธิภาพในการฝึกทักษะอาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางราชบุรี โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

6.1) การดำเนินชีวิตภายในเรือนจำอยู่ภายใต้กรอบเวลา กิจวัตรประจำวันของผู้ต้องขัง เช่น การอาบน้ำ รับประทานอาหาร รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมฝึกทักษะอาชีพล้วนอยู่ภายใต้กรอบเวลาที่ทางเรือนจำกำหนดอย่างเข้มงวด ส่งผลให้ผู้ต้องขังมีเวลา ไม่เพียงพอในการเรียนรู้ทักษะอาชีพอย่างเต็มที่ จึงทำให้การฝึกทักษะอาชีพไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

6.2) ผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษมีเวลาฝึกอบรมไม่เพียงพอ แม้ว่าด้านระยะเวลาอาจไม่ส่งผลกระทบต่อตัวของเจ้าหน้าที่ แต่สำหรับผู้ต้องขังที่มีระยะเวลากักขังเหลือน้อย โดยเฉพาะผู้ที่ถูกส่งตัวไปฝึกยังเรือนจำชั่วคราวก่อนปล่อยตัว เช่น ในโครงการฝึกงานร้าน Cook&Coff กลับพบว่า ผู้ต้องขังบางรายมีเวลาฝึกเพียงไม่กี่สัปดาห์ ส่งผลให้ไม่สามารถเรียนรู้ทักษะได้ครบถ้วนหรือฝึกได้อย่างต่อเนื่อง จึงลดทอนโอกาสในการนำทักษะไปใช้ประโยชน์หลังพ้นโทษ

6.3) ความหลากหลายของวัตถุประสงค์และเวลาที่จำกัด ส่งผลต่อการจัดหลักสูตร อีกหนึ่งปัญหาที่พบคือ ความหลากหลายของวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมฝึกอบรมของผู้ต้องขัง เช่น บางคนเข้าร่วมเพื่อใช้ประกอบการสอบเลื่อนขั้นนักโทษ ขณะที่บางรายต้องการฝึกเพื่อใช้ประกอบอาชีพจริงภายหลังพ้นโทษ อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลาและจำนวนหลักสูตรที่มีอยู่ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของผู้ต้องขังทุกคนได้อย่างเหมาะสม บางช่วงเวลาไม่มีหลักสูตรเพียงพอให้เลือก ขณะที่ผู้ต้องขังบางรายไม่ประสงค์เข้าร่วมฝึก เนื่องจากมีอาชีพเดิมรองรับอยู่แล้ว

7) ด้านอุปกรณ์เครื่องมือ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกทักษะอาชีพภายในเรือนจำกลางราชบุรี ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการฝึกอบรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

7.1) ความไม่พร้อมของอุปกรณ์และเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกทักษะอาชีพมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขังที่เข้าร่วมฝึกอบรม ส่งผลให้การฝึกอบรมภาคปฏิบัติไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการฝึกทักษะที่ต้องใช้อุปกรณ์เฉพาะทาง เช่น คอมพิวเตอร์สำหรับเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีไม่เพียงพอจึงจำกัดการเรียนรู้เฉพาะภาคทฤษฎีเท่านั้น ขณะที่การฝึกตัดผมยังใช้อุปกรณ์ที่ล้าสมัย เช่น บัตตาเลียนแบบมีสาย ทั้งที่ปัจจุบันมีเทคโนโลยีไร้สายและอุปกรณ์เสริมที่เอื้อต่อการเรียนรู้นานกว่า ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวแสดงถึงความไม่สอดคล้องระหว่างจำนวนอุปกรณ์กับผู้เข้าอบรมและไม่ทันสมัยพอต่อการนำทักษะไปประกอบอาชีพจริงภายหลังพ้นโทษ

7.2) ข้อจำกัดในการจัดหาอุปกรณ์ที่มีเทคโนโลยีสูงหรือมีขนาดใหญ่ แม้การฝึกทักษะอาชีพบางประเภทต้องใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยและมีขนาดใหญ่ แต่ด้วยพื้นที่ภายในเรือนจำที่คับแคบ ไม่สามารถจัดหาพื้นที่วางอุปกรณ์เหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม ทางเรือนจำจึงจำเป็นต้องจัดตั้งสถานที่ฝึกอบรมหรือโรงงานฝึกทักษะอาชีพไว้ภายนอก และจัดส่งผู้ต้องขังออกไปฝึกนอกเรือนจำแทน เพื่อให้สามารถใช้งานอุปกรณ์ที่มีมาตรฐานและทันสมัยได้จริง

7.3) ความไม่พร้อมของวัตถุดิบสำหรับการฝึกภาคปฏิบัติ ในกรณีของการฝึกอาชีพด้านการประกอบอาหารและงานบริการที่มีลักษณะการฝึกเพื่อให้ใกล้เคียงกับการประกอบการจริง เช่น ร้านอาหารภายในเรือนจำ ยังคงประสบปัญหาการจัดหาวัตถุดิบที่ไม่เพียงพอ วัตถุดิบในการประกอบอาหาร จะต้องได้รับการจัดสรรผ่านกระบวนการของเรือนจำ และไม่สามารถสั่งซื้อได้โดยตรง ทำให้ในบางครั้งไม่สามารถดำเนินการประกอบอาหารตามสูตรหรือคำสั่งของ

ลูกค้าได้ ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องและคุณภาพของการฝึกทักษะ รวมถึงประสบการณ์ที่ผู้ต้องชังควรจะได้รับ

3. แนวทางในการพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องชังของเรือนจำกลางราชบุรี

ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยมุ่งเน้นที่การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย คือ

1.1) การตรวจสอบประวัติอาชญากรรม ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวกับการตรวจสอบประวัติของบุคคลผู้พ้นโทษ โดยให้พิจารณาพฤติกรรมระหว่างต้องโทษ เช่น ความประพฤติและความตั้งใจในการฝึกอาชีพ ไม่ควรใช้ประวัติอาชญากรรมเป็นเหตุปิดกั้นโอกาสในการทำงานโดยสิ้นเชิง

1.2) การลบล้างประวัติอาชญากรรม ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการลบล้างมลทินและกฎหมายที่เกี่ยวกับการลบล้างประวัติอาชญากรรมให้ผู้พ้นโทษสามารถยื่นขอล้างประวัติได้หลังพ้นโทษอย่างน้อย 10 ปี หากไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงซ้ำ โดยหากกระทำผิดซ้ำควรเพิ่มโทษให้หนักขึ้น

1.3) โอกาสในการเข้ารับราชการ เสนอให้เปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษสมัครสอบเข้ารับราชการในหน่วยงานราชการ อาจต้องพิจารณาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ซึ่งอาจต้องใช้หลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขเฉพาะในการพิจารณาความเหมาะสมของตำแหน่งงาน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการกลับตนเป็นคนดี

1.4) ข้อเสนอแนะเรื่องการแก้ไขพระราชบัญญัติรัฐวิสาหกิจเพื่อสังคม เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติรัฐวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprises) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษสามารถเข้าทำงานในรัฐวิสาหกิจเพื่อสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างกรมราชทัณฑ์และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เพื่อดูแลผู้พ้นโทษในฐานะกลุ่มเปราะบางที่ควรได้รับโอกาสฟื้นฟูและสร้างอาชีพ โดยรัฐวิสาหกิจเพื่อสังคมสามารถนำผลกำไร 70% จากการดำเนินงานไปสนับสนุนผู้พ้นโทษ โดยเฉพาะ เช่นเดียวกับที่ดำเนินการกับกลุ่มเปราะบางอื่น เช่น กลุ่มออทิสติก

2) ด้านงบประมาณ เป็นการจัดสรรงบประมาณที่ได้รับมาจากส่วนกลางนำมาบริหารจัดการเพื่อให้เพียงพอต่อการฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องชัง โดยสามารถนำเอาเงินผลพลอยได้ที่ได้จากการฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องชัง กับอีกส่วนหนึ่งเป็นเงินในส่วนของการพัฒนางานส่วนของร้านค้า

สงครามของเรือนจำ ซึ่งเป็นกำไรของร้านค้าสงครามนำมาใช้ฝึกทักษะอาชีพของผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) **ด้านสถานที่** แม้จะมีข้อจำกัดด้านสถานที่ฝึกอบรมทักษะอาชีพในเรือนจำ แต่เจ้าหน้าที่สามารถเสนอของบพัฒนาและปรับปรุงสถานที่ผ่านโครงการที่ยื่นต่อผู้บังคับบัญชาได้ เช่น การขยายพื้นที่หรือจัดหาอุปกรณ์เพิ่มเติมเพื่อฝึกทักษะอาชีพ นอกจากนี้ การใช้กระบวนการใกล้เคียง ตั้งแต่ภาคประชาชน จนถึงกระบวนการยุติธรรม เช่น ชื่นตำรวจหรืออัยการ ยังสามารถช่วยลดจำนวนผู้ต้องขัง ทำให้เรือนจำไม่แออัด และเปิดโอกาสให้สามารถจัดพื้นที่ฝึกทักษะอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) **ด้านบุคลากรเจ้าหน้าที่** ควรบรรจุแต่งตั้งบุคลากรด้านการอบรมและฝึกวิชาชีพ และด้านสหวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น อาทิ นักสังคมสงเคราะห์, เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ, เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทั่วไป บุคลากรทางการแพทย์และสุขภาพ เช่น นักจิตวิทยา, นักสังคมสงเคราะห์, นักจิตบำบัด และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพและการพัฒนาตนเอง เช่น วิทยากรวิชาชีพต่างๆ เพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินการกิจกรรมด้านการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง รวมถึงจัดสรรบุคลากรมืออาชีพเข้ามาฝึกอบรมผู้ต้องขัง ซึ่งไม่ใช่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ

5) **ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม** แบ่งแนวทาง ได้ดังนี้

5.1) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการฝึกทักษะอาชีพ ควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการฝึกทักษะอาชีพ เพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะในเรือนจำที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลซึ่งมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและทรัพยากร การจัดอบรมผ่านการถ่ายทอดสด (Live) หรือวิดีโอบันทึกเป็นทางเลือกที่ช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทั่วถึงขึ้น พร้อมกับการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้กระบวนการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5.2) การนำ E-Learning มาใช้สนับสนุนการเรียนรู้ต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยี E-Learning เพื่อการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง แม้หลังพ้นโทษแล้ว ก็ยังสามารถใช้ระบบนี้ในการพัฒนาทักษะเพิ่มเติมได้

5.3) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพด้านอื่น ๆ และทักษะเทคโนโลยี ควรเพิ่มหลักสูตรอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น เช่น งานบริการ ประกอบอาหาร งานฝีมือ งานศิลปะ และงานช่าง

พร้อมกับพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยีกราฟิก เช่น การผลิตสื่อ ตัดต่อภาพและวิดีโอ โดยสามารถฝึกอบรมในระบบปิด (ออฟไลน์) เนื่องจากข้อจำกัดด้านการใช้อินเทอร์เน็ตในเรือนจำ

5.4) การสำรวจความคิดเห็นผู้ต้องขังเพื่อปรับหลักสูตร ควรจัดให้มีการสำรวจความต้องการและความคิดเห็นของผู้ต้องขังผ่านแบบสอบถามเป็นประจำทุกปี เพื่อคัดเลือกและจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่สอดคล้องกับความสนใจจริงของผู้ต้องขัง เพิ่มประสิทธิภาพและความตอบสนองต่อผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

5.5) การจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับความสนใจและตลาดแรงงาน หลักสูตรฝึกทักษะอาชีพ ควรสอดคล้องกับความสนใจของผู้ต้องขังและความต้องการของตลาดแรงงาน ในปัจจุบันเนื้อหาหลักสูตรต้องทันสมัยและใช้งานได้จริงหลังพ้นโทษ พร้อมเสริมสร้างทัศนคติที่ดี เช่น ความอดทน ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์ เพื่อช่วยลดการตีตราและเพิ่มโอกาสในการมีงานทำ

5.6) การจัดหลักสูตรอาชีพช่างในแดนชั่วคราวภายนอกเรือนจำ ควรจัดหลักสูตรอาชีพช่าง เช่น ช่างแอร์ ช่างซ่อมบำรุง และช่างไฟฟ้า ในพื้นที่แดนชั่วคราวภายนอกเรือนจำ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ทบทวนความรู้และเตรียมพร้อมก่อนพ้นโทษ

5.7) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการจัดหางาน ควรมีหน่วยงานศึกษาความต้องการตลาดแรงงานอย่างจริงจังและนำหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการนั้นมาฝึกอบรมให้ผู้ต้องขัง พร้อมกับประสานงานกับสถานประกอบการเพื่อสนับสนุนการจ้างงานผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ ลดความรู้สึกเคັงคว้างและโดดเดี่ยว

5.8) การเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังเลือกฝึกอบรมตามความถนัดและสนใจ ควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เลือกฝึกอบรมตามความสนใจและความสามารถจริง เช่น ฝึกทักษะงานขายเพื่อรองรับแนวโน้มการขายออนไลน์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริงหลังพ้นโทษ

5.9) การส่งเสริมความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายภายนอก ควรสร้างแรงจูงใจและมอบรางวัลตอบแทน เช่น การลดหย่อนภาษี เครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือประกาศนียบัตร แก่หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่ให้ความช่วยเหลือในการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและขยายโอกาสในการพัฒนาผู้ต้องขัง

6) **ด้านระยะเวลา** ควรจัดให้ผู้ต้องขังเข้ารับการฝึกอบรมทักษะอาชีพในระยะเวลาที่เหมาะสม ไม่ควรเร่งรัดหรือกระชั้นชิดจนเกินไป เพราะหากระยะเวลาไม่เพียงพอจะส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ ขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ และไม่สามารถพัฒนาทักษะอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น ทักษะการทำอาหารหรือการเป็นบาร์ISTA ซึ่งต้องใช้

เวลาในการฝึกสะสมทักษะ การให้โอกาสฝึกอบรมในระยะเวลาที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถตั้งตัวและประกอบอาชีพหลังพ้นโทษได้ดีขึ้น

7) ด้านอุปกรณ์เครื่องมือ การฝึกอาชีพผู้ต้องขังภายในเรือนจำมักพบปัญหาด้านอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความต่อเนื่องของการเรียนรู้ เพื่อแก้ไขปัญหาในด้านนี้ พบว่ามีแนวทางหลัก ๆ ดังนี้

7.1) การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้างาน ในกรณีที่อุปกรณ์หรือวัตถุดิบไม่เพียงพอ หรือมีปัญหาคณะหน้า ผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่จะดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนเบื้องต้น โดยติดต่อขอความช่วยเหลือจากกองงานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การขอวัตถุดิบจากกองงานเกษตรที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมฝึกอบรมได้ต่อเนื่อง

7.2) การจัดตั้งทัณฑ์วนคณุตสาหกรรมราชทัณฑ์ เนื่องจากข้อจำกัดด้านการนำอุปกรณ์ที่ทันสมัย มีราคาแพง หรือขนาดใหญ่ เข้าไปในเรือนจำได้ ทางกรมราชทัณฑ์ จึงริเริ่มโครงการจัดตั้งทัณฑ์วนคณุตสาหกรรมราชทัณฑ์ ณ จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นสถานที่ฝึกอาชีพที่แยกออกจากเรือนจำและสามารถใช้เครื่องมือทันสมัยได้อย่างเต็มที่ โดยมีโรงงานและอุปกรณ์ครบครัน เพื่อให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาทักษะอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ

การอภิปรายผล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง กรณีศึกษา เรือนจำกลางราชบุรี ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. การฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี เป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ช่วยลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตภายหลังพ้นโทษ รูปแบบการฝึกแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การฝึกอบรมทักษะอาชีพระยะสั้น-ยาว การฝึกอบรมทักษะอาชีพในลักษณะจ้างทำงาน การฝึกทักษะอาชีพทั่วไป และการฝึกทักษะอาชีพเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยมีร้าน “Cook & Coff” และกิจกรรมอื่น ๆ เป็นตัวอย่างที่สร้างโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ฝึกทักษะจริงและสร้างรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพันธะทางสังคม (Social Bonding Theory) ของเฮอร์ซี (จอมเดช ตรีเมฆ, 2561) ที่อธิบายว่าความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างบุคคลกับสถาบันทางสังคม มีส่วนช่วยยับยั้งพฤติกรรมอันนำไปสู่การกระทำผิด ขณะที่ปัจจัยความสำเร็จของการฝึกอาชีพ ได้แก่ ความสอดคล้องกับ

ตลาดแรงงาน หลักสูตรที่เหมาะสม สภาพแวดล้อมและการสนับสนุน และความพร้อมของผู้รับการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวณา เชื้อเมืองพาน (2564) อีกทั้งความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงานและสถานศึกษาในพื้นที่ ทำให้การฝึกมีประสิทธิภาพและยั่งยืน นอกจากนี้ ยังมี “ศูนย์แคร์” ที่ช่วยประสานงานด้านอาชีพและทุนสำหรับผู้พ้นโทษ ซึ่งมีระบบช่วยเหลือก่อนและหลังปล่อยตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะวัฒน์ ปิ่นเจริญ (2564) ตลอดจนการออกใบรับรองฝีมือแรงงานโดยไม่ระบุสถานะของผู้ต้องขัง ยังช่วยลดอคติทางสังคมและเพิ่มโอกาสในการจ้างงานภายหลังพ้นโทษ

2. จากการศึกษาพบว่า การฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขังในเรือนจำกลางราชบุรียังคงประสบปัญหาและอุปสรรคในหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านกฎหมาย งบประมาณ สถานที่ บุคลากร หลักสูตร ระยะเวลา และอุปกรณ์เครื่องมือ โดยเฉพาะปัญหาด้านกฎหมายเกี่ยวกับการลบประวัติอาชญากรรมของผู้พ้นโทษ ซึ่งยังไม่มีระบบที่เอื้อต่อการคืนสิทธิอย่างแท้จริง ซึ่งต่างจากของต่างประเทศสอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ (2561) ส่งผลให้ผู้พ้นโทษขาดโอกาสในการจ้างงาน แม้จะมีความตั้งใจเริ่มต้นชีวิตใหม่ โดยแนวคิดเรื่องการทฤษฎีติดฉลาก (Labeling Theories) และ “การระบายสีสันแห่งความชั่วร้าย” สามารถอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ด้านงบประมาณ พบว่า มีข้อจำกัด โดยเฉพาะการพึ่งพาจากส่วนกลาง จำต้องบริหารจัดการเพื่อให้เพียงพอต่อการฝึกทักษะอาชีพ ปัญหาด้านสถานที่เกิดจากความแออัดในเรือนจำ ซึ่งกระทบต่อการจัดกิจกรรมฝึกอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนด้านบุคลากร พบว่าขาดวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการฝึกอาชีพ ทำให้บางหลักสูตรไม่สามารถจัดฝึกอบรมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ บางหลักสูตร ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และไม่สามารถนำไปใช้ได้จริงหลังพ้นโทษ ขณะเดียวกัน ระยะเวลาในการฝึกอบรมมีจำกัด โดยเฉพาะในกรณีผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษที่มีเวลาในการฝึกไม่เพียงพอ ส่งผลให้ไม่สามารถเรียนรู้ทักษะได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์และเครื่องมือที่ไม่เพียงพอหรือล้าสมัย ทำให้การฝึกขาดประสิทธิภาพ โดยสรุป ปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการฝึกอาชีพในเรือนจำ และลดทอนโอกาสของผู้พ้นโทษในการกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการทบทวนเชิงนโยบาย เพิ่มการสนับสนุนจากภาครัฐ และเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

3. จากผลการศึกษา การฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำกลางราชบุรี พบว่าแนวทางที่ควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ ด้านกฎหมาย งบประมาณ สถานที่ บุคลากร หลักสูตร ระยะเวลา และอุปกรณ์เครื่องมือ โดยเฉพาะด้านกฎหมายมีข้อเสนอให้มีการแก้ไขหรือยกเลิก

ข้อจำกัดในการจ้างงานผู้พ้นโทษ ทั้งในเรื่องประวัติอาชญากรรมและการรับเข้าทำงานในภาครัฐ โดยอ้างอิงถึงระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2566 ซึ่งเริ่มมีการแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการดูแลผู้ต้องขังในระหว่างการปล่อยตัวก่อนกำหนดและหลังพ้นโทษ (กฤษณพงศ์ พุตระกูล และเสกสรรค์ เครือคำ, 2562) ขณะเดียวกัน ยังมีข้อเสนอให้ปรับปรุงพระราชบัญญัติรัฐวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 เพื่อเน้นการจ้างงานผู้พ้นโทษโดยตรง โดยให้ความร่วมมือกับหน่วยงานด้านสังคม เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งนี้ ในด้านงบประมาณ ควรส่งเสริมการใช้จ่ายจากผลผลิตการฝึกทักษะอาชีพและร้านค้าสงเคราะห์เป็นทุนหมุนเวียน ในขณะที่ปัญหาด้านสถานที่ ควรได้รับการแก้ไขผ่านโครงการนำเสนอต่อผู้บริหาร และใช้มาตรการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อลดความแออัดในเรือนจำ (กฤษณพงศ์ พุตระกูล และเสกสรรค์ เครือคำ, 2562) อีกทั้งควรมีการพิจารณาแนวทางประกันตัว การพิจารณาลงโทษทางเลือก และใช้เทคโนโลยี เช่น อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการจัดระบบชุมชนจำลองหรือ Halfway house เพื่อเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังสู่สังคมภายนอก ในด้านบุคลากรควรบรรจุแต่งตั้งบุคลากรด้านการอบรมวิชาชีพและด้านสหวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งไม่ใช่ข้าราชการหรือบุคลากรเจ้าหน้าที่เรือนจำ โดยแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก เพื่อจัดฝึกอบรมทักษะอาชีพให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ขณะที่หลักสูตรการฝึกอาชีพยังมีความล้าสมัยไม่ตอบโจทย์ผู้ต้องขังและตลาดแรงงาน ปัญหานี้ควรได้รับการแก้ไขผ่านการนำเทคโนโลยี เช่น Live และ E-learning มาใช้ในการฝึกอบรม รวมถึงการสอบถามความต้องการจากผู้ต้องขังเพื่อพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับศักยภาพและความสนใจ โดยเน้นการฝึกอาชีพที่สามารถนำไปใช้ได้จริงหลังพ้นโทษ เช่น ทักษะช่างไฟฟ้า ช่างแอร์ และการขายของออนไลน์ ส่วนปัญหาด้านระยะเวลาการฝึกอบรมควรมีการจัดสรรเวลาฝึกอย่างเหมาะสม ไม่เร่งรีบ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับความรู้ครบถ้วน และสามารถต่อยอดอาชีพภายหลังพ้นโทษได้ นอกจากนี้ ปัญหาด้านอุปกรณ์เครื่องมือควรได้รับการจัดการผ่านการประสานงานระหว่างกองงานภายใน เช่น การแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ หรือจัดตั้งทัศนนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ที่กรมราชทัณฑ์เริ่มในจังหวัดชลบุรี เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถเรียนรู้กับประสบการณ์จริง ช่วยยกระดับคุณภาพการฝึกทักษะอาชีพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง กรณี ศึกษา เรือนจำกลางราชบุรี พบว่า มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติที่สำคัญเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนี้ **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) ภาครัฐบาล ควรทบทวนนโยบายและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติราชทัณฑ์และกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจนและครอบคลุมการ ส่งเสริมการฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขัง รวมถึงการให้สิทธิประโยชน์ที่เหมาะสมแก่ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมหลักสูตรการฝึกทักษะอาชีพ เช่น การลดวันต้องโทษ พักการลงโทษ หรือพิจารณาทัณฑ์บน พิเศษ 2) ภาครัฐบาลสร้างแรงจูงใจภาคเอกชน โดยออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อเป็นการ สร้างแรงจูงใจภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขังและตอบรับ ผู้ต้องขังเข้าทำงานภายหลังพ้นโทษ อาทิ สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี สิทธิพิเศษในการจัดซื้อ จัดจ้างภาครัฐหรือมอบประกาศนียบัตรเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับหน่วยงานที่มีส่วนร่วม 3) ภาครัฐบาล ควรสนับสนุนการจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคม สำหรับสนับสนุน ด้านการประกอบ อาชีพบุคคลผู้พ้นโทษ 4) กรมราชทัณฑ์ ควรสำรวจและนำพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าที่ไม่ได้ใช้ ประโยชน์ นำมาปรับปรุงเพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับฝึกอบรมทักษะอาชีพผู้ต้องขัง 5) เรือนจำ/ ทัณฑสถาน ควรกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมกับประเภทของทักษะอาชีพ ที่ต้องการฝึกอบรม ผู้ต้องขัง โดยคำนึงถึงความยากง่ายของหลักสูตรและกำหนดเวลาต้องโทษของผู้ต้องขัง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ 1) กรมราชทัณฑ์ ควรสำรวจความต้องการตลาดแรงงานทั้งปัจจุบัน และอนาคตอย่างสม่ำเสมอ เพื่อฝึกทักษะที่ตรงกับความต้องการ เช่น ด้านดิจิทัล งานช่าง และ เกษตร เป็นต้น 2) กรมราชทัณฑ์ควรพัฒนาหลักสูตรการฝึกทักษะอาชีพที่หลากหลายและ ทันสมัย เช่น ใช้เทคโนโลยีภาพเสมือนจริง(Virtual Reality) และหลักสูตรออกแบบกราฟิก 3) กรมราชทัณฑ์ ควรส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น E-learning, E-book และ Podcast เพื่อให้ผู้ต้องขังเรียนรู้ได้สะดวกและหลากหลายช่องทาง 4) กรมราชทัณฑ์ ควรจัด โครงการอ่านหนังสือเพื่อลดโทษและเพิ่มทักษะการเรียนรู้ ร่วมกับมูลนิธิช่วยคนตาบอดผ่าน แอพ Read for the blind เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และลดความแออัดในเรือนจำ 5) กรม ราชทัณฑ์ ควรจัดหลักสูตรเสริมทักษะชีวิต เช่น การจัดการเงิน การตลาดออนไลน์ ทักษะการ สื่อสาร และการสร้างความไว้วางใจ เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังหลังพ้นโทษสามารถ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2566). สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 6 เมษายน 2566 จาก http://www.correct.go.th/stat102/display/select_date_user.php.
- กรมราชทัณฑ์. (2566). ภารกิจและอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์. เรียกใช้เมื่อ 6 เมษายน 2566 จาก http://www.correct.go.th/?page_id=12255
- กฤษณพงศ์ พุตระกูล และเสกสรรค์ เครือคำ. (2562). ระบบงานราชทัณฑ์ไทยเปรียบเทียบกับประเทศมาเลเซีย. ใน รายงานการวิจัย สถาบันอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม. มหาวิทยาลัยรังสิตและโรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- กองพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์. (2566). สารานุกรมการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง. เรียกใช้เมื่อ 6 เมษายน 2566 จาก http://br.correct.go.th/br_wp/uploadfiles/saranukrom.pdf
- โครงการกำลังใจ. (2566). ความเป็นมา. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2566 จาก <http://www.tsdf.nida.ac.th/th/royally-initiated-projects/10846> .
- จอมเดช ตรีเมฆ .(2561). *CRIMINOLOGY*. (พิมพ์ครั้งที่1). ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ธันวา จิตต์สงวน. (2554). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับภาคการเกษตร*. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปกรณ มณีปกรณ. (2555). *ทฤษฎีอาชีวศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ: เวลด์เทรด ประเทศไทย.
- ปิยะวัฒน์ ปิ่นเจริญ. (2564). แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร่ กรมราชทัณฑ์. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาอาชีวศึกษาและงานยุติธรรม*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยาวณา เชื้อเมืองพาน. (2564). ปัจจัยความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพการนวดไทย ของผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนากุมิสังคมอย่างยั่งยืน*. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (2561). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อักรินทร์ ปูรี. (2565). *ความลับในคุก*. (พิมพ์ครั้งที่1). ปทุมธานี: เอ็นโพร โปรดักชั่น.

New zeland Government. (1993). *Human Rights Act 1993*. Retrieved May 2, 2023, from <https://www.legislation.govt.nz/act/public/1993/0082/latest/DLM304483.html>

New zealand prison. (n.d.). *Our Work*. Retrieved May 2, 2023, from https://www.corrections.govt.nz/our_work/in_the_community.

Singapore Prison Service. (2023). *About Corrections*. Retrieved May 2, 2023, from <https://www.sps.gov.sg/>

Yellow Ribbon Singapore. (2023). *Our story*. Retrieved May 3, 2023, from <https://www.yellowribbon.gov.sg/>

THE YOUTH PROBLEMS IN THE GLOBALIZATION ERA THAT AFFECT THE CULTURE IN THAI SOCIETY*

Narubet Papol

Faculty of Sciences and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Isan,
Thailand

Corresponding Author's Email: Narubet2000@yahoo.com

Received 31 August 2025; Revised 6 September 2025; Accepted 8 September 2025

Abstract

This article examines the impacts of globalization on Thai youth and the resulting cultural transformations within Thai society. It argues that while globalization provides opportunities for creativity, education, and international engagement, it also generates significant challenges including identity confusion, consumerism, language shifts, digital media problems, and the erosion of community bonds. These youth problems affect traditional cultural values such as *kreng jai*, *bun khun*, and Buddhist practices, leading to weakened family ties, reduced religious engagement, and hybridization of language and arts. In response, Thai society has employed coping mechanisms such as integrating cultural heritage into education, strengthening family and community resilience, promoting media literacy, and developing hybrid cultural forms. The article concludes that the key challenge is to balance global engagement with cultural preservation, empowering Thai youth to be both global citizens and cultural custodians.

Keywords: Globalization, Thai youth, Cultural change, Identity, Society

Citation:

* Narubet Papol. (2025). The Youth Problems In The Globalization Era That Affect The Culture In Thai Society. *Modern Academic Development And Promotion Journal*, 3(5), 307-321.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

Introduction

Globalization, broadly defined as the intensification of interconnectedness and interdependence across nations through economic, cultural, technological, and political flows, has penetrated nearly every dimension of Thai society (Giddens, 1990; Robertson, 1992). It is not only visible in the global circulation of goods and capital but also in the diffusion of cultural practices, languages, and lifestyles that now shape the daily lives of Thai citizens. In urban centers such as Bangkok, Chiang Mai, and Hat Yai, the influence of globalization is evident in consumer choices, digital media consumption, and the adoption of hybrid cultural identities. Even in rural areas, advances in communication technology and social media have allowed global values, images, and lifestyles to reach young people with unprecedented speed and intensity (Appadurai, 1996).

Youth are particularly vulnerable to these forces because they occupy a transitional life stage characterized by identity exploration, peer influence, and exposure to global cultural trends (Erikson, 1968; Arnett, 2004). Unlike older generations who have stronger roots in traditional Thai values, today's youth are digital natives who navigate global and local influences simultaneously. Platforms such as TikTok, YouTube, and Instagram present ideals of beauty, success, and consumerist lifestyles that can conflict with deeply embedded Thai cultural norms such as *kreng jai* (deference and respect) and *bun khun* (gratitude and obligation) (Mulder, 1996; Keyes, 2014). As a result, globalization offers young people opportunities to connect, innovate, and modernize, while at the same time creating cultural dissonance, identity confusion, and challenges to traditional Thai social cohesion.

The central argument of this article is that globalization has generated new spaces for creativity, learning, and international exchange among Thai youth, yet it has also exacerbated problems such as consumerism, identity

conflict, erosion of traditional practices, and weakening of cultural values. These problems, if unaddressed, risk undermining the cultural integrity and social fabric of Thai society.

This article is organized into six sections. Following this introduction, the second section discusses the characteristics of Thai youth in the globalization era. The third section analyzes the major youth problems that emerge from global cultural and technological influences. The fourth section examines the specific cultural impacts of these problems on Thai family structures, religion, language, and social values. The fifth section explores coping mechanisms and societal responses, including educational, familial, and community initiatives. Finally, the sixth section offers a discussion and conclusion, emphasizing the balance between embracing globalization and preserving Thai cultural identity.

Youth in the Globalization Era

Thai youth today are often described as *digital natives*, growing up in a social environment saturated by technology, global media, and transnational flows of ideas (Prensky, 2001; Siriyuvasak & Shin, 2007). Unlike their parents and grandparents, who were primarily exposed to localized cultural frameworks transmitted through schools, temples, and families, today's younger generations are increasingly shaped by online networks, international entertainment industries, and global consumer brands. This has given rise to *cosmopolitan aspirations* and *hybrid identities* in which Thai youth mix traditional values with global cultural practices (Jackson, 2004). For instance, many young people simultaneously embrace Buddhist rituals while following global pop culture icons such as K-pop stars or Western influencers on platforms like TikTok and YouTube. This coexistence of local and global values reflects a process of cultural hybridization, where new cultural forms emerge out of the blending of multiple traditions (Canclini, 1995; Robertson, 1995).

However, this hybridity also comes with new pressures. One key influence is *consumer culture*. International advertising and brand marketing create a desire for material goods, lifestyles, and appearances that are often at odds with Thailand's traditional emphasis on moderation and the "sufficiency economy" philosophy (Phongpaichit & Baker, 2009). *Global media influence* further reinforces these aspirations, shaping perceptions of beauty, success, and social status. In addition, migration and labor mobility—both within Thailand (from rural to urban areas) and across borders—have disrupted family cohesion and increased the cultural exposure of youth to foreign values and practices (Rigg, 2012). Finally, *digital communication* has transformed social interaction patterns. While online platforms foster global connectivity, they also contribute to problems such as cyberbullying, online addiction, and declining face-to-face communication (Sereerat, 2015).

When contrasted with past generations, the differences are striking. Older Thai generations were more deeply socialized through family obligations, Buddhist monastic teachings, and community traditions (Mulder, 1996). Youth of the pre-globalization era had limited access to external cultural influences, relying primarily on schools, temples, and state media for knowledge and values. By contrast, contemporary Thai youth are exposed to a *plurality of cultural reference points*, which creates both opportunities for creativity and risks of cultural dissonance. This generational contrast highlights the central challenge of the globalization era: balancing the incorporation of global modernity with the preservation of Thai cultural identity.

Major Youth Problems Emerging from Globalization

1. Identity Confusion and Value Conflict

One of the most significant challenges facing Thai youth in the globalization era is identity confusion. Traditionally, Thai society has

emphasized values such as *kreng jai* (consideration and deference to others), filial piety, and adherence to Buddhist teachings as guiding principles of social interaction (Mulder, 1996; Keyes, 2014). However, the global diffusion of individualist ideologies-promoting self-expression, personal freedom, and autonomy-has often conflicted with these collectivist values (Triandis, 1995). As a result, many Thai youths experience tension between conforming to communal expectations and pursuing individualistic lifestyles. This cultural dissonance can manifest in strained family relationships, weakened respect for elders, and shifting priorities away from community obligations toward personal goals (Inglehart & Baker, 2000).

2. Consumerism and Materialism

The globalization of consumer culture has deeply influenced Thai youth through global advertising, brand marketing, and the pervasive presence of celebrity culture. International corporations strategically target young people with products that symbolize modernity, success, and social status (Featherstone, 2007). K-pop idols, Hollywood celebrities, and digital influencers provide aspirational lifestyles that encourage excessive spending on fashion, beauty, and technology (Siriyuvasak & Shin, 2007). This consumerist orientation has reshaped lifestyle aspirations and economic behavior, often leading to debt among young adults, increased reliance on credit, and prioritization of material goods over traditional cultural values of moderation and sufficiency, once reinforced by King Bhumibol's Sufficiency Economy philosophy (Phongpaichit & Baker, 2009).

3. Language and Communication Shifts

Another visible impact of globalization is the transformation of language practices. Thai youth frequently mix Thai with English or foreign slang, especially on social media platforms (Smakman & Heinrich, 2015). Phrases such

as “โอเคนะ” (OK na) or the insertion of English terms into Thai sentences are now common in everyday communication. While this hybridization reflects global connectivity and creative linguistic adaptation, it also raises concerns about the preservation of the Thai language, particularly formal registers and honorific speech crucial to maintaining traditional respect norms (Dhiravegin, 2011). Over time, such linguistic shifts may contribute to a decline in cultural distinctiveness and intergenerational communication barriers.

4. Digital and Social Media Issues

Digital communication platforms, while enabling global connectivity, also generate new social problems. Thai youth are increasingly vulnerable to cyberbullying, online harassment, and exposure to misinformation (Sereerat, 2015). Additionally, the fast-paced consumption of digital content has been linked to shortened attention spans, declining academic performance, and reduced capacity for sustained interpersonal engagement (Rosen et al., 2013). These digital practices also affect cultural traditions of respect and communication, as online interactions often lack the nuance of face-to-face exchanges governed by Thai cultural norms of politeness and deference (Mulder, 1996).

5. Erosion of Traditional Community Bonds

Finally, globalization has contributed to the erosion of traditional community bonds. Participation in cultural festivals, Buddhist rituals, and temple-based activities among Thai youth has declined as digital entertainment and global leisure activities become more dominant (Keyes, 2014; Pattana, 2005). Temples, once the central institution for moral education and community gathering, now play a reduced role in the daily lives of many young people. This shift undermines the transmission of cultural values, weakens intergenerational ties, and reduces opportunities for collective identity formation rooted in Thai traditions.

Thai youth in the globalization era face multiple challenges that reshape their values, behaviors, and cultural identity. One major issue is identity confusion and value conflict, as traditional principles such as *kreng jai*, filial piety, and Buddhist teachings come into tension with global ideals of self-expression, autonomy, and individualism, creating dissonance in family relationships and weakening respect for elders. Consumerism and materialism further complicate this landscape, with global advertising, celebrity influence, and social media encouraging excessive spending, debt, and prioritization of material success over moderation and sufficiency. Language and communication practices are also shifting, with Thai increasingly mixed with English and foreign slang in digital spaces, which while showcasing creativity and global belonging, also risk undermining the preservation of Thai language, honorific speech, and intergenerational communication. The dominance of digital and social media has introduced problems such as cyberbullying, misinformation, shortened attention spans, and weakened face-to-face interaction, eroding the cultural norms of politeness and deference embedded in Thai society. Finally, traditional community bonds are eroding as participation in festivals, Buddhist rituals, and temple activities declines, with digital entertainment and global leisure often replacing communal practices, reducing the transmission of cultural values and weakening intergenerational solidarity. Collectively, these problems illustrate how globalization is transforming Thai youth culture, challenging the balance between global engagement and cultural preservation.

Impacts on Thai Culture

1. Family Structure: Weakening Intergenerational Ties

One of the most profound cultural impacts of globalization is the transformation of Thai family structures. Traditional Thai families have

historically emphasized intergenerational solidarity, where younger members show deference and support to elders, and in return receive guidance and protection (Mulder, 1996). However, exposure to global ideals of independence and self-reliance has weakened these bonds. Youth migration from rural areas to urban centers for education or employment further reduces daily contact with parents and grandparents (Rigg, 2012). This geographic and cultural distancing has diminished the traditional practice of co-residence and contributed to a growing generational gap in values and lifestyle expectations (Knodel et al., 2013).

2. Religion: Reduced Youth Engagement in Buddhist Practices

Buddhism has long served as the moral and cultural foundation of Thai society, shaping notions of respect, generosity, and spiritual well-being (Keyes, 2014). Yet globalization has led to declining youth participation in temple activities such as *tham boon* (making merit) and *songkran* rituals. Many young people prefer digital entertainment or global leisure activities over religious practice (Pattana, 2005). Furthermore, the commercialization of Buddhist symbols—seen in fashion, accessories, or online memes—has diluted their spiritual significance (Jackson, 2016). As a result, the temple's role as a central site of moral education and community gathering is eroding among younger generations.

3. Social Values: Challenges to *Kreng Jai* and *Bun Khun*

Globalization also challenges deeply rooted Thai social values. *Kreng jai*—a cultural ethic of avoiding conflict and showing deference—has historically structured communication and social harmony. Similarly, *bun khun*, the value of gratitude and reciprocal obligation toward benefactors, has long reinforced social cohesion (Mulder, 1996). Yet global individualism, career competitiveness, and digital communication patterns encourage directness, self-assertion, and prioritization of personal interests (Inglehart & Baker, 2000). While these traits

can empower youth in global contexts, they may weaken the social glue that has traditionally bound Thai communities together.

4. Language and Arts: Cultural Hybridization and Loss of Authenticity

Language and the arts have also undergone hybridization under global influence. Thai youth increasingly incorporate English words, K-pop slang, and internet memes into daily conversation, creating hybrid linguistic codes (Smakman & Heinrich, 2015). While such practices symbolize creativity and global belonging, they also threaten the preservation of formal Thai language and traditional registers of politeness. In the arts, music, dance, and fashion show clear influences from Korean, Japanese, and Western styles, sometimes overshadowing traditional Thai forms such as *luk thung* (folk music) or classical dance. The risk is not merely aesthetic but cultural, as the younger generation may perceive traditional arts as outdated or irrelevant (Siriyuvasak & Shin, 2007).

5. Community Practices: Festivals and Traditions Adapting or Fading

Finally, globalization has reshaped community practices. Traditional festivals such as *Loy Krathong* or *Songkran* remain popular but are increasingly celebrated as commercialized events aimed at tourists rather than spiritual or communal experiences (Askew, 2002). In urban areas, participation in temple fairs, ordination ceremonies, or agricultural rituals has declined as young people gravitate toward global leisure activities like concerts, gaming, or online communities. While some traditions adapt by incorporating modern elements—for example, using digital campaigns to promote temple festivals—others face gradual decline, threatening the continuity of cultural heritage (Pattana, 2005).

Globalization has deeply transformed Thai culture, with its most profound impact seen in family structures where traditional intergenerational solidarity is weakening as youth embrace ideals of independence and migrate to urban centers, creating gaps in values and daily interactions with elders.

Religion, once the foundation of moral and communal life, is losing influence among younger generations as engagement in Buddhist practices such as *tham boon* and *songkran* declines, with many preferring global leisure activities, while commercialization has diluted the spiritual meaning of Buddhist symbols. Core social values such as *kreng jai* and *bun khun*, which once ensured harmony and gratitude in social relationships, are challenged by global individualism and digital communication that promote self-assertion and personal ambition over collective responsibility. Language and the arts are undergoing hybridization, as Thai youth adopt English words, foreign slang, and global cultural styles that overshadow traditional Thai language, music, and dance, raising concerns about the loss of authenticity and the perception of traditional arts as outdated. Community practices, too, are adapting or fading, with festivals like *Loy Krathong* and *Songkran* becoming more commercialized and oriented toward tourism rather than spirituality, while participation in temple fairs and rituals declines as youth turn to global entertainment and online communities. Together, these cultural shifts illustrate how globalization is reshaping Thai identity, weakening traditional structures, and compelling society to reconsider how to preserve cultural continuity in a global age.

Coping Mechanisms and Thai Responses

1. Role of Education: Integrating Cultural Heritage into Curricula

Education is one of the most important mechanisms through which Thai society seeks to cope with the cultural challenges of globalization. The Thai Ministry of Education has emphasized the inclusion of national identity, cultural heritage, and Buddhist ethics in school curricula to strengthen youth awareness of traditional values (Fry & Bi, 2013). Programs such as cultural history courses, moral education, and extracurricular activities linked to festivals are designed to ensure that students develop both global competencies and local cultural

literacy. Scholars argue that integrating cultural education into formal schooling helps balance modernization with heritage preservation, preventing the alienation of youth from their cultural roots (Ockey, 2004).

2. Family and Community Resilience: Intergenerational Projects and Temple-Based Youth Programs

Families and communities continue to play a central role in reinforcing resilience against the disruptive effects of globalization. Intergenerational projects, such as storytelling by elders, community volunteering, and traditional arts workshops, encourage knowledge transfer and cultural continuity (Knodel et al., 2013). Temples, once the moral and social centers of Thai villages, are also adapting to engage youth by offering meditation camps, community service programs, and youth-oriented religious festivals (Pattana, 2005). These initiatives not only strengthen cultural ties but also provide alternatives to the digital consumerist lifestyles that dominate youth culture today.

3. Media Literacy and Critical Thinking Campaigns

Another key coping mechanism is the promotion of media literacy. Thai policymakers and NGOs have initiated campaigns to encourage youth to critically evaluate global media messages, resist harmful consumerist trends, and use digital platforms responsibly (Sereerat, 2015). Programs on cyber-safety, misinformation awareness, and online etiquette are increasingly common in schools and community centers. Such campaigns aim to equip youth with critical thinking skills to navigate the flood of global information while retaining their cultural judgment and identity (Livingstone & Helsper, 2007).

4. Hybrid Cultural Forms: Thai Pop Culture Blending with Global Influences

Rather than resisting globalization entirely, many Thai youths are creating hybrid cultural forms that blend global and local influences. Thai pop culture-particularly in music, film, and fashion-demonstrates how global trends

like K-pop and J-pop can be reinterpreted through Thai creativity (Siriyuvasak & Shin, 2007). For example, Thai pop bands and influencers often combine Western or Korean aesthetics with Thai language lyrics, Buddhist symbolism, or references to Thai festivals. This hybridity illustrates a process of *glocalization* (Robertson, 1995), in which global cultural forms are localized to preserve national identity while remaining relevant to youth aspirations. Such innovations show that globalization does not only erode culture but can also be harnessed to revitalize it in new and dynamic ways.

Thai society has developed several coping mechanisms to address the cultural challenges brought by globalization, beginning with education, where the inclusion of national identity, cultural heritage, and Buddhist ethics in school curricula seeks to strengthen youth awareness of traditional values while balancing global competencies with local cultural literacy through history courses, moral education, and festival-based activities. Families and communities also serve as critical pillars of resilience by organizing intergenerational projects such as storytelling, volunteering, and traditional arts workshops that foster cultural continuity, while temples adapt to modern contexts by engaging youth through meditation camps, service projects, and youth-oriented religious festivals that provide meaningful alternatives to consumerist lifestyles. Another important strategy lies in media literacy and critical thinking campaigns promoted by policymakers and NGOs, which aim to equip young people with the ability to critically evaluate global media, avoid harmful consumerist influences, and practice responsible digital engagement through initiatives on cyber-safety, misinformation, and online etiquette. At the same time, Thai youth are themselves actively creating hybrid cultural forms that merge global and local elements, particularly in pop culture, where music, film, and fashion combine global aesthetics with Thai language, Buddhist symbolism, and cultural references, demonstrating a process of glocalization that transforms globalization into a tool for cultural revitalization rather than

erosion. Together, these responses reflect Thailand's effort to balance global engagement with the preservation and creative renewal of cultural identity.

Conclusion

Globalization has profoundly transformed the lives of Thai youth, creating both opportunities and challenges that directly reshape cultural values and practices in society. Thai youth today, as digital natives, navigate global media, consumer trends, and cosmopolitan aspirations, resulting in hybrid identities that blend local traditions with global influences. While this opens avenues for creativity, education, and international exchange, it also introduces significant problems such as identity confusion, conflicts between collectivist values like *kreng jai* and *bun khun* and global individualism, growing consumerism and materialism driven by advertising and celebrity culture, language shifts through the mixing of Thai with English and foreign slang, digital issues such as cyberbullying and misinformation, and the erosion of traditional community bonds. These problems have led to weakened intergenerational family ties, declining participation in Buddhist practices, challenges to social values, hybridization of language and arts, and reduced involvement in festivals and communal traditions. In response, Thai society has sought coping mechanisms through education reforms that integrate cultural heritage into curricula, family and community resilience programs including temple-based youth activities, media literacy and critical thinking campaigns, and the development of hybrid cultural forms such as Thai pop culture influenced by K-pop and J-pop yet retaining Thai elements. The overall challenge is not to reject globalization but to find balance, enabling youth to engage with global opportunities while preserving and adapting Thai cultural identity. By empowering young people as global citizens and cultural custodians, Thailand can maintain its cultural integrity while thriving in an interconnected world.

References

- Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Arnett, J. J. (2004). *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens through the Twenties*. Oxford: Oxford University Press.
- Askew, M. (2002). *Bangkok: Place, Practice and Representation*. London: Routledge.
- Canclini, N. G. (1995). *Hybrid Cultures: Strategies for Entering and Leaving Modernity*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Dhiravegin, L. (2011). *Thai Politics: Globalization and Cultural Change*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: W. W. Norton & Company.
- Featherstone, M. (2007). *Consumer Culture and Postmodernism*. London: Sage.
- Fry, G., & Bi, H. (2013). *The Evolution of Educational Reform in Thailand: The Thai Education Reform Project (1999–2010)*. Bangkok: Ministry of Education.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Inglehart, R., & Baker, W. (2000). Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*, 65(1), 19–51.
- Jackson, P. (2004). *Constructing Masculinity and Sexuality in Thailand*. In P. Jackson & N. Cook (Eds.), *Genders & Sexualities in Modern Thailand* (pp. 25–53). Chiang Mai: Silkworm Books.
- Jackson, P. (2016). *Buddhism, Legitimation, and Conflict: The Political Functions of Urban Thai Buddhism*. Singapore: ISEAS–Yusof Ishak Institute.

- Keyes, C. F. (2014). *Finding Their Voice: Northeastern Villagers and the Thai State*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Knodel, J., Teerawichitchainan, B., Prachuabmoh, V., & Pothisiri, W. (2013). *The Situation of Thailand's Older Population: An Update Based on the 2010 Census. Population Studies Center Research Report*. University of Michigan.
- Livingstone, S., & Helsper, E. (2007). Gradations in Digital Inclusion: Children, Young People, and the Digital Divide. *New Media & Society*, 9(4), 671–696.
- Mulder, N. (1996). *Inside Thai Society: Religion, Everyday Life, Change*. Bangkok: Silkworm Books.

FORECASTING HOUSING PRICES IN URBAN NANNING: AN APPLICATION OF TIME SERIES ANALYSIS*

Huan Yang¹, Napawan Netpradit² and Lijun Wang³

¹⁻³Lampang Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 66877010202@g.lpru.ac.th

Received 19 July 2025; Revised 11 August 2025; Accepted 13 August 2025

Abstract

Over the past few decades, Nanning has experienced significant urban development and economic growth, in which the real estate sector has played a vital role. Fluctuations in housing prices have had a profound impact on economic stability and social welfare. This study aims to apply advanced statistical time series methods to analyze the evolution of residential housing prices in Nanning and to forecast future trends based on historical data. A dataset comprising 175 data points of residential housing prices in Nanning over the past 15 years was utilized. Six time series analysis methods were compared to examine the characteristics of trend, cycles, and seasonality in housing prices, leading to the development of predictive models. The findings indicate that the Holt-Winters Method yields the lowest Mean Absolute Percentage Error (MAPE) and Mean Absolute Deviation (MAD), suggesting it is the most suitable time series forecasting method for predicting housing prices in Nanning. This study offers empirical evidence to support the formulation of urban housing policies by government authorities and provides valuable reference for

Citation:

*

Huan Yang, Napawan Netpradit and Lijun Wang. (2025). Forecasting Housing Prices In Urban Nanning: An Application Of Time Series Analysis. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 322-342.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

investors and residents regarding future market trends, thereby contributing to sustainable urban development and social equity.

Keywords: Nanning City, Residential Housing, Housing Prices, Forecasting, Time Series Analysis

Introduction

In China, with the advancement of the reform and opening-up policy and the acceleration of urbanization, the real estate industry has experienced explosive growth. The per capita floor area of urban residential housing increased from 6.7 square meters in 1978 to 39.8 square meters in 2019. By 2022, the urbanization rate of the permanent population reached 65.22%, and the built-up urban area expanded to 64,000 square kilometers. The surge in the urban population and the rise in household income have led to a substantial demand for high-quality housing. In 2022, the total output value of China's construction industry reached 31.2 trillion yuan, accounting for 6.9% of the national GDP and employing more than 50 million people. Residential housing assets accounted for 77.7% of total household assets, significantly higher than the 34.6% share in the United States.

Nanning, the capital of Guangxi Zhuang Autonomous Region, serves as the political, economic, and cultural center of the province. The city's rapid development and continuous population growth have brought unprecedented opportunities and challenges to its real estate market. Fluctuations in residential housing prices not only directly affect the well-being of citizens but also serve as an important indicator of the city's economic health and social stability. For homebuyers, understanding housing price trends helps them make more informed purchasing decisions. For real estate developers, forecasting housing prices supports the development of more reasonable pricing strategies and investment plans. Moreover, for the government and regulatory agencies,

insights into housing price movements are essential for formulating effective housing and urban development policies.

Objectives

1. Comparative Analysis of Time Series Methods

Through time series analysis, this study aims to uncover the trend, cyclicity, and seasonality characteristics of residential commercial housing price fluctuations in Nanning. It compares the applicability and accuracy of six time series forecasting methods in predicting housing prices in Nanning with particular attention given to the performance of the Holt-Winters Method in terms of Mean Absolute Percentage Error (MAPE) and Mean Absolute Deviation (MAD).

2. Decision Support

By forecasting future housing price trends, this study aims to provide a scientific basis for government agencies and policymakers to formulate effective real estate policies that promote market stability and healthy economic development. It also offers forward-looking market insights for investors and residents, enabling them to make more informed and rational investment and housing decisions.

3. Academic Contribution

Through empirical analysis, this study enriches the application of time series analysis in the field of real estate market forecasting and provides methodological insights and references for future related research.

Literature Review

In recent years, housing prices have become a key indicator in urban economic research, and many scholars have employed time series methods for empirical research. In the Turkish real estate market, Yilmaz and Kestel (2020)

constructed four models-GLM, VAR, ARIMA, and Holt-Winters-to predict the Housing Price Index (HPI). They found that the SARIMA and Holt-Winters models outperformed the classic ARIMA model in terms of R^2 , MSE, and RMSE, demonstrating the significant impact of seasonal factors on housing prices. This study limited its variables to macroeconomic indicators (such as gold, exchange rates, and interest rates) and lacked city-level economic and policy variables, limiting the model's broad applicability. Krishna (2021) developed five time series forecasting models, including the SARIMA, in their study of Dubai's real estate portfolio model. The results showed that the RMSE values were all close to zero, and the SARIMA model residuals were nearly normally distributed, indicating its suitability for short-term price trend forecasting. However, this study failed to account for unexpected factors such as policy adjustments and the impact of the epidemic, and did not conduct error analysis to assess the long-term effectiveness of the model. Herath et al. (2023) studied housing price trends in Sydney, Australia, using two methods: exponential smoothing with trend adjustment and multiplicative decomposition, combining both trend and seasonality. The results showed that multiplicative decomposition provided the smallest forecast error across four error parameters: MAD, MSE, MAPE, and RMSE, with the lowest MAPE value of 6.92, outperforming other traditional models. While this study was able to validate the forecast results against actual market data, it was limited by a short data period and the neglect of external environmental shocks.

In summary, while previous studies have achieved some success in using time series to analyze housing prices, covering a variety of countries and model types, most studies have primarily relied on macroeconomic indicators or single data sources, failing to consider factors such as local policies, population, and urban expansion. This limits the applicability of these forecast models in rapidly changing cities. In the context of Nanning, China, the factors

affecting the real estate market are very complex. To fill the gap, this study will use six time series analysis methods, combining three factors: trend, cyclical, and seasonality, to predict and compare housing prices in Nanning, providing a reference for the applicability of the model in similar cities in the future.

Methodology

This study applies advanced statistical time series methods to analyze the evolution of residential housing prices in Nanning. Using a dataset of residential housing prices over the past 15 years, the study compares six time series analysis methods: Trend Analysis, Decomposition, Moving Average, Simple Exponential Smoothing, Double Exponential Smoothing, and the Holt-Winters Method. The Mean Absolute Percentage Error (MAPE) and Mean Absolute Deviation (MAD) are used as evaluation criteria to compare the forecasting performance of each model. The model that produces the lowest MAPE and MAD values is identified as the most suitable time series forecasting method for predicting housing prices in Nanning.

1. Analyzing the Dynamic Characteristics of Time Series

This study analyzes how the time series changes over time by identifying its key components: trend (T), cycles (C), seasonality (S), and irregular fluctuations (I). By examining time series plots in relation to time, appropriate statistical methods are selected for further in-depth analysis.

2. Statistical Data Analysis

This study examines six forecasting methods, including Trend Analysis, Decomposition, Moving Average, Simple Exponential Smoothing, Double Exponential Smoothing, and the Holt-Winters Method. The effectiveness of these methods is evaluated using two key metrics: Mean Absolute Percentage Error (MAPE) and Mean Absolute Deviation (MAD), which are used to compare

the differences and accuracy between the predicted values and the actual values. The details are as follows:

2.1 Trend Analysis

Trend analysis is a commonly used technique in time series analysis. The Linear Trend Model assumes that the long-term changes in the data can be represented by a straight line. This model helps to identify long-term trend patterns and provides a basis for forecasting future values.

$$Y_t = a + b \cdot t$$

- Y_t : The predicted value at time t
- a : The intercept, representing the starting point of the trend line on the vertical axis
- b : The slope, indicating the rate of increase or decrease in the trend over time
- t : Time

2.2 Decomposition

The decomposition method breaks down time series data into four components: trend, seasonality, cyclical, and randomness. There are two main types of decomposition models: the Additive Model and the Multiplicative Model.

2.2.1 Additive Model

In the Additive Model, a time series is considered to be a simple summation of Trend, Seasonality, Cyclical, and Irregularity components. This implies that the influence of each component on the time series is independent and additive.

$$Y_t = T_t + C_t + S_t + I_t$$

2.2.2 Multiplicative Model

In the multiplicative model, a time series is considered as the product of four components: trend, seasonality, cyclical, and randomness. This model is suitable when these components interact with each other and jointly influence the overall fluctuations of the time series.

$$Y_t = T_t \times C_t \times S_t \times I_t$$

- Y_t is the actual observation at time t .
- T_t is the trend component at time t .
- S_t is the seasonal component at time t .
- C_t is the cyclical component at time t .
- I_t is the irregular component or error term at time t .

2.3 Moving Average

The moving average method smooths time series data by calculating the average of a fixed number of consecutive data points and updating this average as the time series progresses.

$$F_{t+1} = \frac{\sum_{i=0}^{n-1} Y_{t-i}}{n}$$

- F_{t+1} : Forecast value for time point $t + 1$.
- $\sum_{i=0}^{n-1} Y_{t-i}$: Sum of the last n data points up to time t .
- Y_{t-i} : Actual value at time point $t - i$.
- n is the number of time points used for calculating the average, i.e., the period of the moving average.

2.4 Single Exponential Smoothing

The single exponential smoothing method generates forecasts based on the weighted average of past observations, where the most recent data points are assigned the highest weights, and the weights decrease exponentially over time.

$$F_{t+1} = \alpha Y_t + (1 - \alpha)F_t$$

- F_{t+1} represents the forecast value for time $t + 1$.
- Y_t is the actual observed value at time t .
- F_t is the forecast value at time t .
- α is the smoothing constant, with its value range being $0 < \alpha < 1$.

2.5 Double Exponential Smoothing

Double exponential smoothing considers not only the most recent observations but also the trend in the data. It uses two smoothing equations for forecasting: one to update the current level of the time series, and the other to update the trend component.

Level Equation: $L_t = \alpha Y_t + (1 - \alpha)(L_{t-1} + T_{t-1})$

Trend Equation: $T_t = \gamma(L_t - L_{t-1}) + (1 - \gamma)T_{t-1}$

Forecast Equation for the next period: $F_{t+1} = L_t + T_t$

- Y_t : The actual value at time t .
- L_t : The level component at time t .
- T_t : The trend component at time t .
- F_{t+1} : The forecast value for time $t + 1$.
- α : The level smoothing parameter, controlling the model's emphasis on recent observations, with a value range of $0 < \alpha < 1$.
- γ : The trend smoothing parameter, controlling the model's sensitivity to recent trend changes, with a value range of $0 < \gamma < 1$.

2.6 Holt-Winters Method

The Holt-Winters Method considers not only the level and trend components but also incorporates seasonal adjustments, making it suitable for data with seasonal fluctuations. The Holt-Winters Method is divided into two types: the Additive Model and the Multiplicative Model.

2.6.1 Additive Model

This model is suitable when the magnitude of seasonal variation remains relatively constant and does not change with the level of the time series.

Level Equation: $L_t = \alpha \cdot (Y_t - S_{t-s}) + (1 - \alpha) \cdot (L_{t-1} + T_{t-1})$

Trend Equation: $T_t = \gamma \cdot (L_t - L_{t-1}) + (1 - \gamma) \cdot T_{t-1}$

Seasonality Equation: $S_t = \delta \cdot (Y_t - L_t) + (1 - \delta) \cdot S_{t-s}$

Forecast Equation for the next period: $F_{t+1} = L_t + T_t + S_{t+1-s}$

2.6.2 Multiplicative Model

This model is appropriate when the magnitude of seasonal variations changes in proportion to the level of the time series.

Level Equation: $L_t = \alpha \left(\frac{Y_t}{S_{t-s}} \right) + (1 - \alpha)(L_{t-1} + T_{t-1})$

Trend Equation: $T_t = \gamma(L_t - L_{t-1}) + (1 - \gamma)T_{t-1}$

Seasonality Equation: $S_t = \delta \left(\frac{Y_t}{L_t} \right) + (1 - \delta)S_{t-s}$

Forecast Equation for the next period: $F_{t+1} = (L_t + T_t) \times S_{t+1-s}$

- Y_t : The actual value at time t .
- L_t : The level component at time t .
- T_t : The trend component at time t .
- S_t : The seasonal component at time t .
- F_{t+1} : The forecast value for time $t + 1$.
- α : The level smoothing parameter, controlling the model's emphasis on recent observations, value range $0 < \alpha < 1$.
- γ : The trend smoothing parameter, controlling the model's sensitivity to recent trend changes, value range $0 < \gamma < 1$.
- δ : The seasonal smoothing parameter, controlling the model's adjustment to the seasonal component, value range $0 < \delta < 1$.
- s : The length of the season.

3. Comparison of Forecast Accuracy

This study employs Mean Absolute Percentage Error (MAPE) and Mean Absolute Deviation (MAD) as evaluation criteria. If a forecasting method yields the lowest error in both MAPE and MAD values, it is considered the most suitable predictive model for the given time series data.

3.1 MAPE (Mean Absolute Percentage Error)

MAPE represents the mean percentage error between the predicted values and the actual values. A lower MAPE value indicates higher forecasting accuracy of the model.

$$\text{MAPE} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{|Y_i - \hat{Y}_i|}{|Y_i|} \right) \times 100\%$$

- n is the total number of observations.
- Y_i is the i th actual observation.
- $\hat{Y}_i$ is the i th predicted value.
- $|Y_i - \hat{Y}_i|$ represents the absolute error between the actual and predicted values.
- $|Y_i|$ represents the absolute value of the actual observation.

3.2 MAD (Mean Absolute Deviation)

MAD refers to the mean of the absolute values of forecasting errors. A lower MAD value indicates higher forecasting accuracy of the model.

$$\text{MAD} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n |Y_i - \hat{Y}_i|$$

- n is the total number of observations.
- Y_i is the actual observation at the i th position.
- $\hat{Y}_i$ is the fitted value for the i th observation.

Results

1. $|Y_i - \hat{Y}_i|$ represents the absolute difference between the actual and fitted values.

The data used in this study were obtained from the Wind Information Co., Ltd. database and consist of monthly residential housing prices in Nanning over the past 15 years, covering the period from October 2010 to December 2024, with a total of 175 data points. The price unit is RMB per square meter. Based on this dataset, distribution plots were generated (Figures 1 to 3), and the time series exhibits the following dynamic characteristics: an overall upward trend, a cyclical pattern with repeated fluctuations over longer time spans, relatively small short-term fluctuations within fixed intervals, and only minimal seasonal variation.

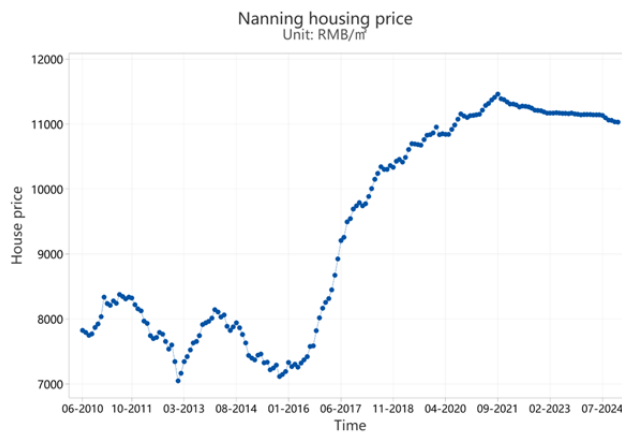

Figure 1: Characteristics of housing price movements in Nanning

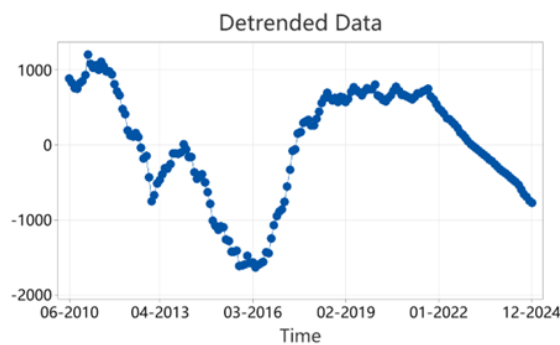

Figure 2: Nanning City's Housing Price Detrended Data

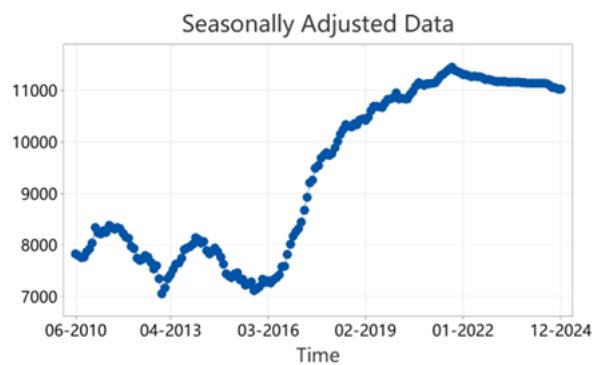

Figure 3: Seasonal adjustment chart of Nanning housing prices

2. Forecasting Results of the Models

2.1 Forecasting Results of the Trend Analysis Method

The forecasting linear equation is: $Y_t = 6914 + 27.93t$, where Y_t denotes the forecasted value at time t . The results show $MAPE=7$, $MAD=628$, as illustrated in Figure 4.

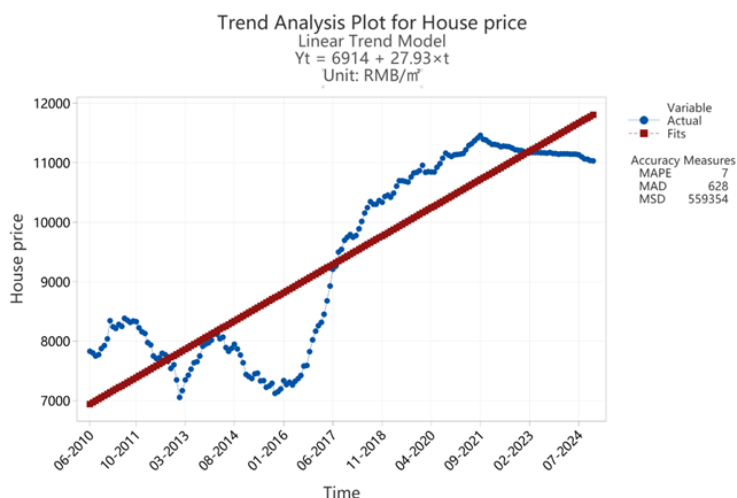

Figure 4: Forecast results using the linear trend model

2.2 Forecasting Results of the Decomposition Method

2.2.1 Additive Decomposition Forecasting Results

Using the additive decomposition model with a seasonal length of 2, the model components are trend plus seasonal. The results show $MAPE=7$, $MAD=628$, as illustrated in Figure 5.

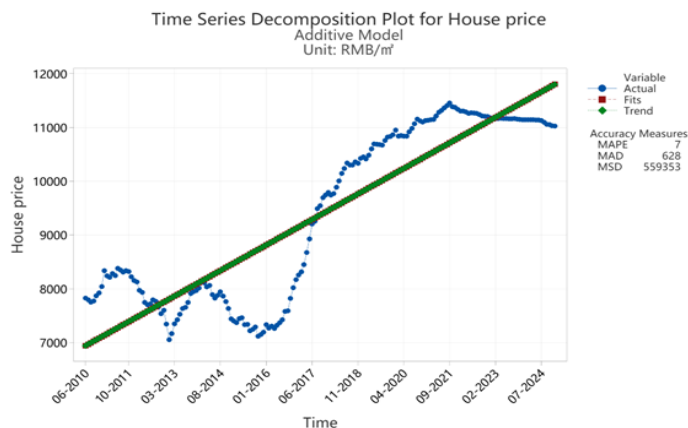

Figure 5: Forecast results using the decomposition-additive model

2.2.2 Multiplicative Decomposition Forecasting Results

Using the multiplicative decomposition model with a seasonal length of 2, the model includes both trend and seasonal components. The results show MAPE=7, MAD=628, as illustrated in Figure 6.

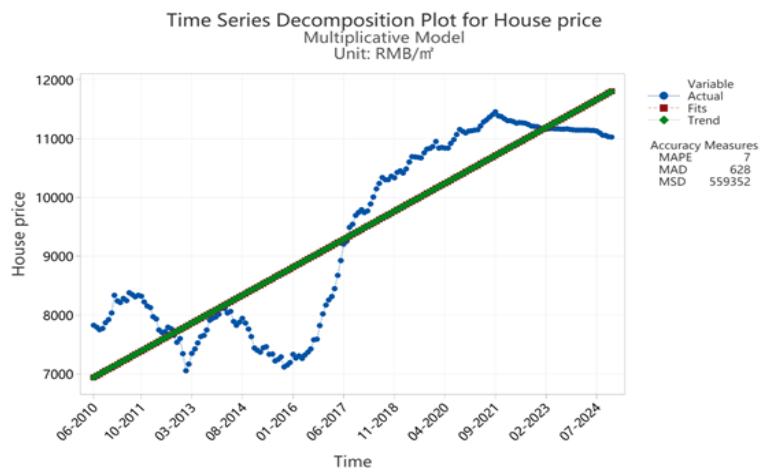

Figure 6: Forecast results using the decomposition-multiplicative model

2.3 Forecasting Results of the Moving Average Method

Using the moving average method with a moving average length of 2, the results show MAPE=1.0, MAD=82.9, as illustrated in Figure 7.

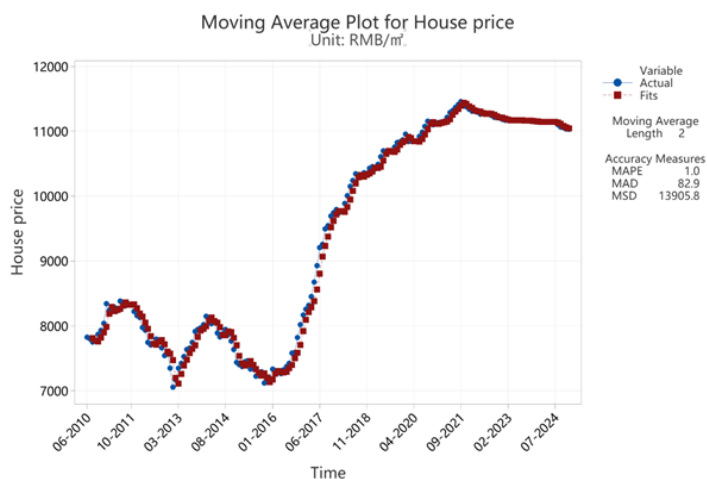

Figure 7: Forecast results using the moving average method

2.4 Forecasting Results of the Single Exponential Smoothing Method

Using the single exponential smoothing method with a smoothing constant of $\alpha = 0.9$, the results show MAPE=0.79 and MAD=66.90, as illustrated in Figure 8.

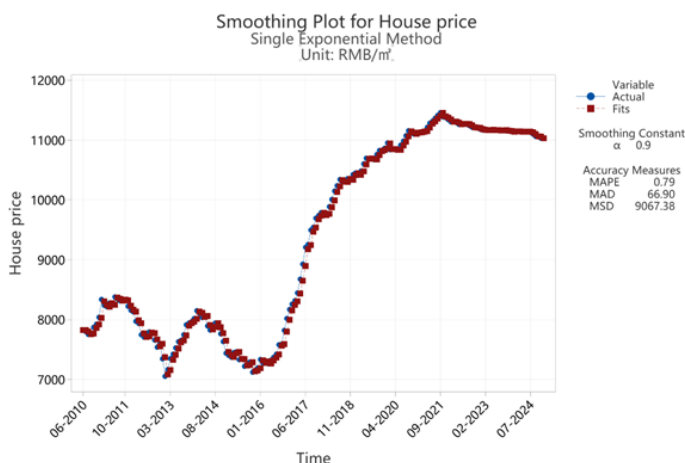

Figure 8: Forecast results using single exponential smoothing method

2.5 Forecasting Results of the Double Exponential Smoothing Method

Using the double exponential smoothing method with smoothing constants α (level) =0.9 and γ (trend)=0.2, the results show MAPE=0.8 and MAD=67.7, as illustrated in Figure 9.

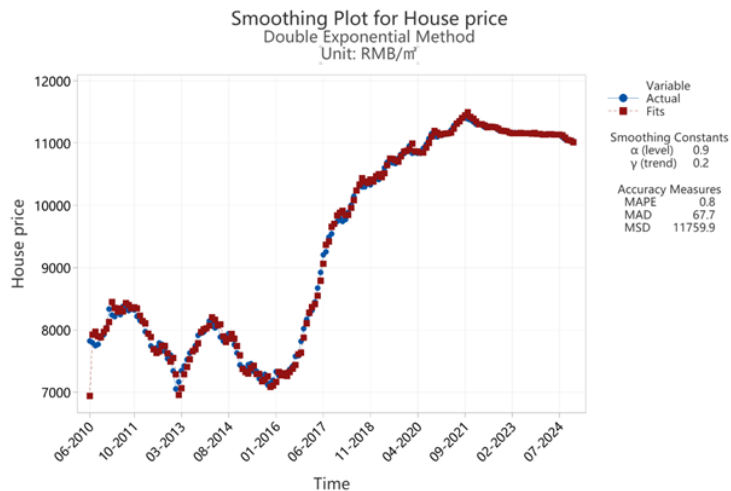

Figure 9: Forecast results using double exponential smoothing method

2.6 Forecasting Results of the Holt-Winters Method

2.6.1 Holt-Winters Additive Forecasting Results

Using the Holt-Winters Additive Method with a seasonal length of 2 and smoothing constants α (level)=0.9, γ (trend)=0.3, and δ (seasonal)=0.1, the model yielded MAPE=0.73 and MAD=60.92, as shown in Figure 10.

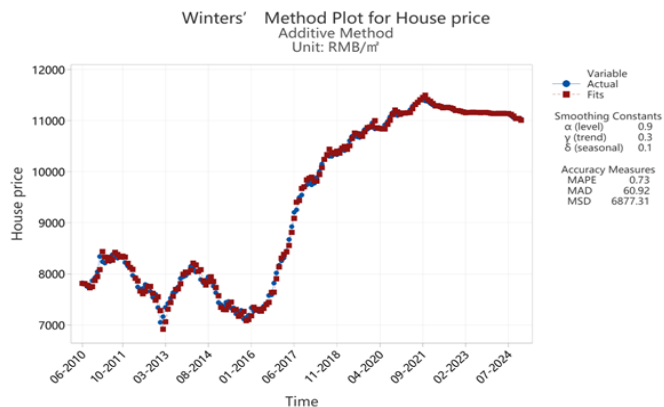

Figure 10: Forecast results using Holt-Winters Method additive model

2.6.2 Holt-Winters Multiplicative Forecasting Results

Using the Holt-Winters Method with the multiplicative model and a seasonal length of 2, the smoothing constants are α (level)=0.9, γ (trend)=0.3, and δ (seasonal)=0.1. The results show MAPE=0.73 and MAD=60.95, as illustrated in Figure 11.

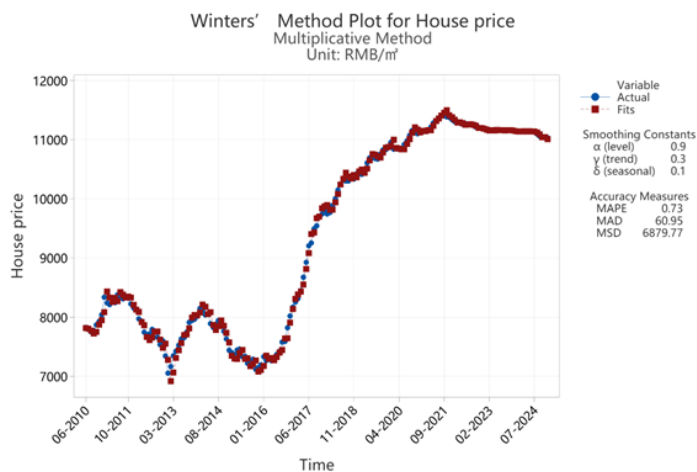

Figure 11: Forecast results using Holt-Winters Method multiplicative model

3. Comparison of Model Accuracy

The forecasting results of the six time-series analysis methods are presented in Table 1. Upon comparison, the Holt-Winters additive model produced the lowest MAPE and MAD values (MAPE=0.73, MAD=60.92), indicating the highest forecasting accuracy among the models evaluated.

	Method		MAPE	MAD
1	Trend Analysis	Linear Trend Model	7	628
2	Decomposition	Additive Model	7	628
		Multiplicative Model	7	628
3	Moving Average		1.0	82.9
4	Simple Exp Smoothing		0.79	66.9
5	Double Exp Smoothing		0.8	67.7
6	Holtwinter's method	Additive Model	0.73	60.92
		Multiplicative Model	0.73	60.95

Table1: Model accuracy comparison table

The Holt-Winters additive model is identified as the most suitable method for forecasting residential housing prices in Nanning, as shown in Table 2 and Figure 12.

		Unit: RMB/m ²		
Time	Actual value	Forecasted value		
		Holtwinter's Additive Model	Simple Exp Smoothing Method	Moving Average Method
		MAPE=0.081	MAPE=0.091	MAPE=0.114
01-2024	11,144.00	11,139.30	11,142.90	11,146.50
02-2024	11,145.00	11,138.60	11,143.90	11,143.00
03-2024	11,143.00	11,144.30	11,144.90	11,144.50
04-2024	11,142.00	11,139.60	11,143.20	11,144.00
05-2024	11,141.00	11,141.90	11,142.10	11,142.50
06-2024	11,139.00	11,138.00	11,141.10	11,141.50
07-2024	11,130.00	11,139.10	11,139.20	11,140.00
08-2024	11,097.00	11,125.60	11,130.90	11,134.50
09-2024	11,061.00	11,089.80	11,100.40	11,113.50
10-2024	11,055.00	11,042.90	11,064.90	11,079.00
11-2024	11,031.00	11,039.20	11,056.00	11,058.00
12-2024	11,029.00	11,012.30	11,033.50	11,043.00

Table 2: Nanning City Residential Commercial Housing Price Forecast Table

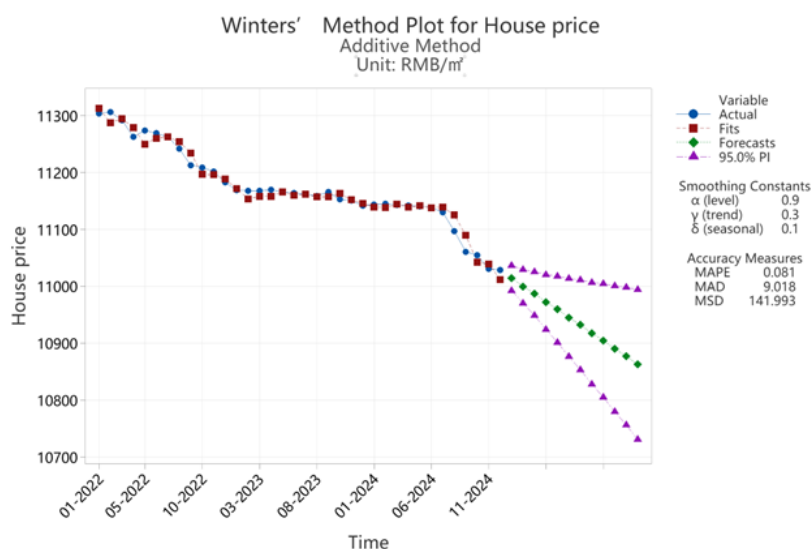

Figure 12: Forecast house prices using Holt-Winters Method additive model

Discussion

This study used a large amount of monthly average data to analyze real estate price fluctuations in Nanning over the past 15 years. Six time-series forecasting methods were compared to determine the most suitable model. The results showed that the Holt-Winters method outperformed the other methods in terms of forecast accuracy, achieving the lowest MAPE and MAD values, with a MAPE value of 0.73.

Trend analysis only considers long-term trends in data and ignores seasonal fluctuations. This can lead to large prediction errors for data with seasonal cyclical characteristics, such as housing prices (such as the annual trading peak and price fluctuations after the Spring Festival). Decomposition models have a static structure and cannot adjust parameters over time. This makes them unresponsive to complex and changing external environments

(such as regulatory policy changes and the COVID-19 pandemic), resulting in large prediction errors. The Holt-Winters method dynamically adjusts predictions using three parameters (level, trend, and season). It can simultaneously capture rising and falling price trends (such as urban expansion) and cyclical fluctuations (such as the annual trading peak season), and its prediction accuracy is often superior to models using single features.

During the research process, it was observed that prediction errors were relatively large for certain months, particularly during periods of frequent policy adjustments. This may be attributed to sudden regulatory changes (such as purchase or loan restrictions), which exerted short-term shocks on the market, and traditional time series techniques were insufficient to fully capture such abrupt fluctuations.

In addition, significant volatility in the real estate market was noted in certain years, which could be associated with economic downturns or shifts in housing policy. This finding suggests that future research should incorporate broader macroeconomic variables to enhance the adaptability and robustness of forecasting models.

Recommendation

This study compared the accuracy of six mainstream forecasting models based on long-term time series data of housing prices in Nanning. The results show that the Holt-Winters model performs best in capturing both the trend and seasonality of housing prices, with the lowest forecast error.

This result contrasts empirically with Yilmaz and Kestel's (2020) study on the Turkish housing market. Their study found that the Holt-Winters model

provided more accurate forecasts than the traditional ARIMA model, which aligns with the findings of this study. This result also aligns with the findings of Krishna's (2021) study on the Dubai real estate market, where both SARIMA and Holt-Winters methods performed best in a dataset with seasonal patterns, demonstrating the broad applicability and stability of this type of model across diverse global market environments.

1. Practical Implications of the Research Findings

In terms of practical applications, the results of this study can provide empirical evidence for government urban housing policymaking. By identifying cyclical and long-term trends in the real estate market and employing high-precision time series forecasting models such as the Holt-Winters model, scientific decisions can be made in advance regarding land supply, housing planning, and market regulation. The forecasting method proposed in this study is highly replicable and can be applied to rapidly developing, densely populated regional cities.

Furthermore, accurate housing price forecasts can help homebuyers make more informed investment decisions and mitigate risk.

2. Recommendations for Further Research

Future research could incorporate additional macroeconomic indicators that influence the real estate market, such as the Consumer Price Index (CPI), GDP growth rate, market interest rates, inflation rate, and credit policies, in order to develop a more comprehensive housing market forecasting model.

This study primarily relies on traditional time series analysis methods. Future studies may consider introducing nonlinear time series modeling techniques, such as hybrid models (e.g., ARIMA-LSTM) or Structural Equation Modeling (SEM), to enhance the adaptability and accuracy of forecasting models. Such improvements could generate more practically valuable results

and offer more precise market insights for government agencies, real estate enterprises, and homebuyers.

References

- Hamilton, J. D. (1994). *Time series analysis*. Princeton University Press.
- Fuller, W. A. (1996). *Introduction to statistical time series* (2nd ed.). John Wiley & Sons.
- Belej, M., & Kulesza, S. (2014). Similarities in time-series of housing prices on local markets in Poland. *Real Estate Management and Valuation*, 22(3), 45–53.
- Belej, M., & Kulesza, S. (2015). The dynamics of time series of real estate prices. *Real Estate Management and Valuation*, 23(4), 35–43.
- Shumway, R. H., & Stoffer, D. S. (2017). *Time series analysis and its applications* (4th ed.). Springer.
- Aderibigbe, T., & Chi, H. (2018). Investigation of Florida housing prices using predictive time series model. In *Proceedings of the Practice and Experience in Advanced Research Computing Conference* (Article 4, 4 pages). ACM. <https://doi.org/10.1145/3219104.3229253>
- Yilmaz, B., & Kestel, A. S. S. (2020). Forecasting house prices in Turkey: GLM, VAR and time series approaches. *Journal of Business, Economics and Finance (JBEF)*, 9(4), 274–291.
- Krishna, N. (2021). *Dubai real estate investment: A predictive and time series analysis*. Rochester Institute of Technology. <https://repository.rit.edu/theses/10943/>
- Herath, S., Mangioni, V., Shi, S., & Ge, X. J. (2023). *Extrapolative time-series modelling of house prices: A case study from Sydney, Australia*. International Journal of Housing Markets and Analysis. <https://www.emerald.com/insight/1753-8270.htm>

THE PINK MONEY DISCOURSE: AWARENESS AND THE CONSTRUCTION OF LGBTQ+ CONSUMER IDENTITY IN CRITICAL MARKETING PERSPECTIVE*

Pongsiri Kamkankaew¹ Vachiraporn Phattarowas² and Siriphan Chureemas³

¹⁻³ North-Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author's Email: pongsiri@northcm.ac.th

Received 30 August 2025; Revised 9 September 2025; Accepted 11 September 2025

Abstract

This article studies the discourse of pink money and its role in building LGBTQ+ consumer identity within a critical marketing perspective. The idea of pink money is both an economic force and a cultural practice that connects markets with identity politics. The study shows how companies recognize LGBTQ+ consumers as a strong market niche, but often use representation in ways that focus on profit rather than deep inclusion. At the same time, LGBTQ+ consumers see pink money as a way to claim visibility, express identity, and demand recognition. This creates a tension where awareness of pink money can be a tool of empowerment but also a sign of commodification. The article highlights that pink money is more than consumption, since it reflects wider struggles for social respect, authenticity, and equality. By linking marketing practices with identity politics, the study provides insight into how consumer culture shapes both empowerment and exploitation of LGBTQ+ communities in the modern market.

Citation:

*

Pongsiri Kamkankaew Vachiraporn Phattarowas and Siriphan Chureemas. (2025). The Pink Money Discourse: Awareness And The Construction Of Lgbtq+ Consumer Identity In Critical Marketing Perspective.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 343-379.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

Keywords: Pink money, LGBTQ+ identity, consumer culture, critical marketing

Introduction

The rise of pink money can be seen as both an economic force and a sociocultural phenomenon that connects market logic with identity politics (Sompomgjaroen, Phongphonphek & Wingworn, 2025). Scholars explain that the term pink money, also called the pink economy or pink market, refers to the purchasing power of LGBTQ+ people and the businesses that target this community (Bell & Binnie, 2000; Bengry, 2011). Research shows that companies have increasingly recognized LGBTQ+ consumers as a profitable niche with strong brand loyalty, especially during symbolic moments like Pride Month (Borges, 2023). In countries such as Brazil and China, the pink economy has grown as firms use advertising and digital marketing to attract this audience, while at the same time shaping how sexual diversity is represented in the public sphere (Dias, 2019; Liu, 2023). This process is not only economic, since it also has a cultural meaning: consumption practices are used to build identity, visibility, and a sense of belonging for LGBTQ+ people (Craveiro, 2011; Vaccari Neto et al., 2024). At the same time, critical studies note that this discourse can reinforce stereotypes and risk turning activism into commodification, showing the tension between profit and transformation (Binotti Netto, 2018). Therefore, pink money must be understood as both an economic opportunity and a sociocultural practice that reflects ongoing struggles for recognition, inclusion, and equality in society.

The central issue in the “pink money” discourse lies in the tension between market logics driven by profit and the recognition of LGBTQ+ consumers as identity-based subjects. On one side, companies approach LGBTQ+ markets as a lucrative niche, emphasizing purchasing power and consumption potential while often framing campaigns in ways that maximize

visibility without necessarily committing to structural inclusion (Borges, 2023; Binotti Netto, 2018). On the other side, LGBTQ+ consumers see themselves not only as buyers but as communities with histories, struggles, and cultural practices that demand authentic recognition and respect (Liu, 2023). This duality creates a paradox: commercial strategies may increase representation, but they risk reducing LGBTQ+ identities to marketing tools, reinforcing stereotypes and privileging profit over genuine social transformation (Moreschi, Martins, & Craveiro, 2011; Vaccari Neto et al., 2024). Critical marketing scholars argue that this tension exposes a deeper contradiction in capitalism: inclusion is offered through market exchange, yet the same exchange can commodify and depoliticize identities, making visibility conditional on profitability rather than rights or equality

The aim of this article is to analyze how awareness of pink money contributes to the construction of LGBTQ+ consumer identity within a critical marketing perspective. The study positions pink money not only as an economic phenomenon but also as a sociocultural force that shapes how LGBTQ+ individuals are represented and recognized in markets. The research seeks to examine how the recognition of LGBTQ+ purchasing power influences the visibility, authenticity, and symbolic identity of consumers in ways that go beyond profit-driven motives. This aim is grounded in the understanding that pink money is tied to both empowerment and commodification, where markets may either reinforce stereotypes or provide inclusive spaces for identity expression (Borges, 2023; Liu, 2023; Binotti Netto, 2018). By focusing on this duality, the article highlights the tension between economic exploitation and social affirmation, and how these dynamics shape LGBTQ+ consumer identity in contemporary society

The significance of this article is that it connects marketing, social justice, and identity politics in the study of pink money. Pink money shows how

economic power of the LGBTQ+ community is not only about consumption but also about social recognition and rights. Marketing often uses LGBTQ+ visibility to create profit, but this can also give space for identity expression and social inclusion. At the same time, it raises questions about whether companies truly support equality or only use diversity as a market tool. This makes pink money a key point where business goals and social justice meet, because the way LGBTQ+ consumers are represented in campaigns reflects wider struggles for respect and equality. By studying this connection, the article shows that awareness of pink money can help explain how identity politics are shaped by markets and how consumer culture becomes a space where both empowerment and commodification exist together.

In conclusion of this section, the idea of pink money shows how markets and identities are linked in both economic and cultural ways. It began in Western societies and later spread across the world, where it was shaped by local contexts and social struggles. It is not only about the spending power of LGBTQ+ people but also about their visibility and recognition in society. Pink money reflects the way businesses use marketing to target this group, while at the same time LGBTQ+ people use consumption to express identity and belonging. This makes pink money both a business strategy and a social discourse that connects profit, culture, and politics.

Origins of the term of Pink Money

The term pink money has its origins in Western societies and was first associated with the idea of the pink pound in the United Kingdom during the 1980s. It was used to describe the purchasing power of gay men and lesbians who became visible as a consumer group with higher disposable incomes, often linked to the absence of traditional family responsibilities such as children. Over time, the term evolved into broader concepts such as the pink dollar in

the United States and the pink economy in global discussions, reflecting the recognition of LGBTQ+ people as a distinct and valuable consumer market (Binotti Netto, 2018; Craveiro, 2011). This early recognition also carried symbolic weight, as the color pink was historically tied to the persecution of homosexuals during World War II, but was later re-appropriated by LGBTQ+ movements as a marker of pride and identity (Vaccari Neto et al., 2024). Thus, the term was not only economic but also political, as it acknowledged the social visibility and agency of LGBTQ+ communities in shaping market behavior.

From these early foundations, the idea of pink money spread globally and was adapted to different cultural contexts. Scholars note that by the 1990s and 2000s, multinational corporations recognized LGBTQ+ consumers as trendsetters with significant market influence, leading to targeted advertising campaigns and the rise of niche industries catering to this demographic (Tanapakorn & Li, 2023). In regions like China, the concept of the pink economy gained prominence in the 2010s as businesses and entrepreneurs identified the unmet demand of LGBTQ+ consumers and began to frame this group as an emerging market, even under restrictive sociopolitical conditions (Liu, 2023). Similarly, in Latin America and Southeast Asia, the term pink money became linked to both economic opportunities and debates on social justice, as LGBTQ+ visibility in consumption intersected with broader struggles for equality (Borges, 2023; Nontayatorn, 2016). The global diffusion of the term demonstrates how marketing, identity, and activism intertwine, making pink money both a business strategy and a discourse that reflects ongoing negotiations between consumer power and the politics of recognition.

The idea of pink money has been explained in different ways by scholars, and these definitions show how the term connects both economic and cultural meanings. One common view is that pink money refers to the purchasing power of LGBTQ+ consumers, who often have higher disposable

income and spend more on lifestyle products, travel, and leisure compared to heterosexual consumers (Tanapakorn & Li, 2023). Another perspective defines pink money as a niche market, where companies create products and services designed to meet the needs of LGBTQ+ consumers. This market view highlights the economic opportunity for businesses that recognize LGBTQ+ people as a valuable consumer group, but it also reflects how marketing strategies can shape visibility and belonging in society (Binotti Netto, 2018; Craveiro, 2011). At the same time, pink money is not only about spending but also about the symbolic power of consumption, showing how LGBTQ+ people use buying practices to express identity and social presence (Vaccari Neto et al., 2024).

Another way of defining pink money is through identity-based consumption, where consumption choices are linked to expressing sexual identity and building community recognition. This view shows how LGBTQ+ consumers are not only targeted by companies but also use the market to make their identities more visible and legitimate (Liu, 2023). In this sense, pink money is connected to commercial visibility, since it reflects how LGBTQ+ presence in the market has grown and how corporations use campaigns to show support for diversity, especially during Pride events (Borges, 2023). However, scholars also point out that commercial visibility can be selective or superficial, as companies may use LGBTQ+ symbols for profit without deep commitment to equality (Nontayatorn, 2016). These multiple definitions—purchasing power, niche market, identity-based consumption, and commercial visibility—show that pink money is more than an economic concept. It is also a social and political discourse that reflects how markets, identity, and power interact in shaping LGBTQ+ consumer life.

In conclusion of this section, the origins of the term pink money show how economic and cultural meanings are closely connected. First linked to the pink pound in the United Kingdom during the 1980s, the idea expanded into the pink dollar and later the global pink economy, reflecting the recognition of

LGBTQ+ people as a visible and valuable market. Over time, this concept spread worldwide and was shaped by different cultural and political contexts, highlighting both business opportunities and social struggles. Pink money is not only about consumer spending but also about identity, visibility, and the power of representation. It demonstrates how markets, culture, and activism meet, making it both an economic force and a discourse of recognition.

Critical Marketing Perspective on Pink Money

In a critical marketing perspective, pink money shows a tension where marketing acts as both recognition and exploitation (Kamkankaew, Meesubthong & Sawang, 2023). On one side, marketing directed at LGBTQ+ consumers can give recognition by creating visibility and showing respect for diversity. It can help build social inclusion and affirm consumer identity through campaigns that use inclusive symbols and messages (Borges, 2023; Craveiro et al., 2011). On the other side, companies often exploit this group by targeting their purchasing power mainly for profit without real commitment to equality. Studies show that firms sometimes use LGBTQ+ imagery only during Pride events, which reduces representation to a commercial strategy and risks reinforcing stereotypes (Binotti Netto, 2018; Vaccari Neto et al., 2024). Research also highlights that mainstream companies may capitalize on public ignorance of LGBTQ+ culture by using simplified or coded representations that generate profit but overlook deeper structural inequalities (Liu, 2023). In this way, marketing of pink money can empower consumer identity while at the same time commodify it, making recognition inseparable from exploitation within critical marketing analysis

The concepts of pinkwashing and symbolic inclusion show how companies use the discourse of diversity without making deep structural change. Pinkwashing means that firms highlight support for LGBTQ+ rights in

their advertising to gain consumer trust while their internal practices or policies may not reflect real commitment to equality (Borges, 2023). Many campaigns are symbolic because they use rainbow colors or pride slogans mainly during specific events, such as Pride Month, to attract consumers, but this inclusion is temporary and commercial rather than transformative (Binotti Netto, 2018). Research also shows that such symbolic actions often reinforce stereotypes, presenting LGBTQ+ people in a narrow or stylized way instead of reflecting their real diversity (Craveiro et al., 2011). In China, for example, companies adopted queer images in advertisements but did so in ways that capitalized on cultural trends without challenging social inequalities, showing how symbolic inclusion can serve market profit while avoiding structural support for the LGBTQ+ community (Liu, 2023). This perspective suggests that pinkwashing and symbolic inclusion are strategies where recognition exists only on the surface, while deeper organizational and societal change is absent.

The idea of consumer citizenship in relation to pink money is marked by ambivalence, as it offers empowerment but also commodification. On one side, LGBTQ+ consumers gain empowerment through visibility in the market, as companies recognize their purchasing power and create products and campaigns that affirm identity and belonging. This recognition can provide a sense of social inclusion and a form of symbolic citizenship when legal rights are still limited (Peñaloza, 2008; Evans, 1993). On the other side, this empowerment is shaped by commodification, since firms often reduce LGBTQ+ identity to a profitable niche market. Research shows that companies use queer imagery to increase sales, but this process risks simplifying diverse identities into stereotypes or temporary campaigns tied to Pride events (Binotti Netto, 2018; Borges, 2023). In China, for example, marketing often reflects cultural codes that make LGBTQ+ lives visible but simultaneously frame them as commercial trends, showing that consumer citizenship is tied to both inclusion and control by the market (Liu, 2023). In this way, the pink economy shows how

empowerment and commodification operate together, creating opportunities for visibility while binding LGBTQ+ identity to the logic of consumption.

In conclusion of this section, pink money shows both promise and limits. On one side, it creates visibility, gives recognition, and offers LGBTQ+ consumers a sense of inclusion through campaigns that use inclusive messages. On the other side, it also shows exploitation, since many firms use symbols only for profit without real change. Pinkwashing and symbolic inclusion highlight how companies present support in advertising but often avoid deeper commitments to equality. Consumer citizenship in this context is ambivalent, as it empowers through recognition while at the same time commodifies identity. This tension shows that pink money is not only about markets but also about power, representation, and the politics of recognition.

Table 1 Critical Marketing Perspective on Pink Money

Concept	Explanation
Recognition vs. Exploitation	Marketing towards LGBTQ+ consumers creates visibility and affirms identity through inclusive symbols and campaigns. However, it also exploits purchasing power mainly for profit, often without deep commitment to equality.
Pinkwashing	Firms highlight LGBTQ+ support in advertising to gain trust while internal practices may not reflect real equality. This creates a gap between image and action.
Symbolic Inclusion	Use of rainbow colors or Pride slogans is often temporary and commercial, reinforcing stereotypes and limiting real diversity. Companies adopt queer images to capitalize on trends without structural change.
	LGBTQ+ consumers gain empowerment through

Consumer Citizenship	recognition and visibility in the market. Yet, this empowerment is tied to commodification, as firms reduce identities to profitable niches, shaping visibility through stereotypes or temporary campaigns.
Empowerment vs. Commodification	Marketing gives LGBTQ+ consumers symbolic inclusion and belonging but also binds their identity to market logic. Visibility is offered, but it is framed within consumerism rather than social equality.

LGBTQ+ Consumer Identity

LGBTQ+ consumer identity is formed in spaces of consumption and through the influence of advertising. These practices create visibility and recognition, but they also limit identity by linking it to market interests.

Identity formation through consumption spaces and advertising

LGBTQ+ consumer identity is built in spaces of consumption and through advertising. These spaces create both visibility and recognition, but they also shape how identity is understood and performed. Consumption spaces such as bars, clubs, and shopping centers are not only sites of economic activity but also social arenas where individuals express belonging and negotiate visibility. In these places, LGBTQ+ consumers find community through shared practices of style, leisure, and consumption. At the same time, advertising plays a role by framing images of LGBTQ+ life that become cultural references. Campaigns that include LGBTQ+ couples, symbols, or narratives help create a sense of representation and encourage identity affirmation. However, these messages are often designed with commercial goals, which means they highlight certain forms of LGBTQ+ identity that are more marketable while leaving out others (Dias, 2019; Borges, 2023).

Advertising also works as a symbolic resource that links products with values of pride, freedom, and equality. Brands that use LGBTQ+ themes in campaigns often present themselves as allies, positioning their products as tools of identity expression. This process creates a link between consumer identity and brand loyalty, where buying becomes a form of support for recognition. Yet, this can also result in selective visibility, as companies may only highlight LGBTQ+ presence during Pride months or in campaigns targeted at affluent urban consumers (Liu, 2023; Vaccari Neto et al., 2024). In this sense, identity formation is shaped by the constant dialogue between empowerment and commodification: while consumption and advertising give voice to LGBTQ+ presence in society, they also reduce complex identities into simplified images for commercial gain.

Tension between representation, stereotyping, and authentic inclusivity

LGBTQ+ consumer identity is shaped by a constant tension between representation, stereotyping, and authentic inclusivity in marketing and consumption. Representation in advertising can create visibility and recognition, helping individuals feel seen in society. However, many campaigns fall into the trap of stereotyping by portraying LGBTQ+ people in narrow, sexualized, or exaggerated ways. For example, studies show that in some markets advertising tends to depict gay men as overly fashionable or hypersexual, which reduces diverse identities into simplified images (Nontayatorn, 2016; Binotti Netto, 2018). This process not only limits authentic self-expression but also reinforces social expectations of what it means to be LGBTQ+. As a result, consumer identity is constructed within boundaries that often privilege commercial value over genuine diversity.

Authentic inclusivity requires more than symbolic representation; it demands campaigns that reflect the real complexity of LGBTQ+ lives. Research from China shows that mainstream companies often use queer imagery only

during Pride or in niche markets, while excluding everyday realities of LGBTQ+ people (Liu, 2023). This selective approach creates what some scholars call “token visibility,” where LGBTQ+ consumers are recognized but only in ways that serve market profit. On the other hand, inclusive campaigns that integrate LGBTQ+ narratives into broader brand strategies can foster loyalty and empowerment, as consumers see their identities respected rather than commodified (Vaccari Neto et al., 2024). The tension between representation, stereotyping, and inclusivity therefore defines how LGBTQ+ consumer identity is built and contested, highlighting the need for critical awareness in marketing practices.

Table 2 LGBTQ+ Consumer Identity in Marketing and Consumption

Aspect	Explanation
Identity formation through consumption spaces and advertising	LGBTQ+ consumer identity is shaped in spaces of consumption such as bars, clubs, and shopping centers, which serve both as economic and social arenas. In these spaces, individuals express belonging and gain visibility through shared practices of leisure and style. Advertising also plays a central role by framing cultural images of LGBTQ+ life. Campaigns that use LGBTQ+ couples, symbols, and narratives create representation and identity affirmation. However, these campaigns are often driven by commercial goals. This means that only certain, more marketable forms of LGBTQ+ identity are shown, while others are left invisible. As a result, identity is formed through a mix of empowerment and commodification, where recognition is tied to consumer markets.

Tension between representation, stereotyping, and authentic inclusivity	LGBTQ+ consumer identity is influenced by how marketing balances representation and stereotyping. Advertising provides visibility, but it can also limit expression by using narrow or exaggerated images, such as portraying gay men as overly fashionable or hypersexual. This reduces diverse identities into simplified categories and reinforces social expectations. Authentic inclusivity goes beyond symbolic presence; it requires campaigns that reflect the complexity of LGBTQ+ lives. Many companies only show queer imagery during Pride or in niche markets, which creates token visibility rather than real inclusion. When campaigns integrate LGBTQ+ narratives into broader strategies, they can foster loyalty and empowerment. This tension shows how identity is contested between genuine diversity and market profit.
---	--

In conclusion of this section, LGBTQ+ consumer identity is shaped through both consumption spaces and advertising, where recognition and visibility are created but also controlled. Spaces like clubs, bars, and shopping centers allow individuals to express belonging and community, while advertising frames cultural images that link products with values of pride and equality. These practices help affirm identity but often highlight only marketable forms of LGBTQ+ life, leaving out others. At the same time, identity is marked by tension between representation, stereotyping, and authentic inclusivity. While campaigns can make people feel seen, many rely on narrow or exaggerated images that reduce diversity. True inclusivity requires deeper

engagement with the complexity of LGBTQ+ lives, moving beyond token visibility and symbolic gestures. In this way, LGBTQ+ consumer identity reflects both empowerment and commodification, shaped by the balance between recognition and market control.

Awareness of Pink Money

Awareness of pink money shows that LGBTQ+ consumers understand their purchasing power and how it links to identity and recognition. This awareness is both a source of empowerment and a reason for caution, as it creates visibility but also raises questions about the motives of companies.

Growing awareness among LGBTQ+ consumers of their purchasing power

Awareness of pink money has become stronger among LGBTQ+ consumers as they recognize their purchasing power in society. Research shows that the idea of pink money is linked to the economic influence of LGBTQ+ people and their role in shaping markets and culture (Vaccari Neto et al., 2024). This awareness reflects a change from being seen as only a niche group to being recognized as an important consumer segment. LGBTQ+ consumers now understand that their spending is not only about buying goods but also about sending a message of visibility and inclusion. Studies highlight that many LGBTQ+ individuals are well educated, have high disposable income, and invest in lifestyle products, which makes their role in consumer markets significant (Tanapakorn & Li, 2023). This awareness also creates a link between economic action and identity, as each purchase can represent a form of empowerment and cultural recognition (Cabanelas, 2007).

At the same time, awareness of pink money also reflects a growing sense of political and social agency (Kamkankaew, et.al., 2025). LGBTQ+ consumers are aware that their collective consumption can influence how

businesses and brands act toward inclusivity and representation (Dias, 2019). This awareness has turned their economic choices into a tool for visibility, making them more demanding toward brands that show real support instead of superficial marketing. In many contexts, LGBTQ+ consumers use their purchasing power to reward companies that align with their values and to reject those that show discrimination or exclusion (Liu, 2023). As a result, the recognition of pink money is not only about economic strength but also about using market participation as a way to claim social space and build identity in a critical marketing perspective.

Intensification of marketing during symbolic periods

Awareness of pink money has grown with the increasing visibility of LGBTQ+ identities and consumer power, especially during symbolic events such as Pride Month. Companies often intensify their marketing strategies at this time through rainbow-themed advertisements, branded merchandise, and sponsorship of Pride parades. This marketing surge highlights both the economic potential of LGBTQ+ consumers and the visibility of their identities in mainstream markets (Goodman, 2022). However, such awareness is frequently concentrated in symbolic periods, raising questions about whether engagement is genuine or temporary. Scholars argue that this seasonal focus can create a form of “rainbow capitalism,” where LGBTQ+ representation is amplified for profit during Pride but minimized in other months (Capizzo, 2020; Ciszek & Pounders, 2020). The awareness generated through these campaigns can strengthen consumer recognition, yet it also risks being seen as performative if not followed by sustained support throughout the year.

The intensification of marketing during Pride Month often reveals a tension between consumer empowerment and corporate commodification. While LGBTQ+ consumers gain visibility and symbolic recognition, they also face the commercialization of their identity (Nehls, 2023). Photovoice studies show

that many LGBTQ+ individuals perceive Pride campaigns as superficial when companies focus on rainbow imagery without deeper commitments to inclusion or advocacy. Some participants describe this practice as “rainbow washing,” where symbolic marketing covers the absence of meaningful action, such as workplace equality or ongoing community support (Nehls, 2023). Despite these criticisms, Pride Month marketing still raises awareness of pink money as a marker of LGBTQ+ purchasing power and cultural influence. This awareness underscores the importance of continuous, authentic engagement rather than limiting recognition to symbolic times of the year (Goodman, 2022; Nehls, 2023).

Awareness as both a source of empowerment and skepticism

Awareness of pink money reflects both empowerment and caution among LGBTQ+ consumers. On one side, the recognition of their purchasing power is a form of social validation, as companies increasingly design campaigns that highlight diversity and inclusion. This awareness can help LGBTQ+ individuals feel represented in the marketplace and can foster a sense of belonging and empowerment (Andreoli et al., 2025). When organizations engage with authentic messages, pink money serves as a tool of visibility and acceptance, allowing LGBTQ+ communities to influence corporate behavior and demand recognition. Such consumer empowerment shows how market dynamics can play a role in expanding social legitimacy, with brands positioning themselves as allies and signaling support through targeted campaigns (Nehls, 2023).

However, awareness is also linked to skepticism, as consumers are not passive in their interpretation of these messages. Many can identify when engagement is inauthentic, often described as pinkwashing, where companies use LGBTQ+ symbols for profit without real commitment to equality (Andreoli et al., 2025). Research shows that consumers may initially respond positively to inclusive imagery, but they also express doubt when corporate practices appear

inconsistent with public messages. This skepticism emerges from the contradiction between symbolic representation and actual organizational behavior, leading to a critical stance toward superficial or opportunistic campaigns (Nehls, 2023). The dual awareness of pink money, therefore, illustrates how it is both a source of empowerment through visibility and influence, and a source of suspicion when inclusivity is reduced to marketing rhetoric.

In conclusion of this section, awareness of pink money shows how LGBTQ+ consumers connect their purchasing power with both identity and social influence. Many now see their spending as a way to express visibility and demand inclusion, while also rewarding or rejecting brands based on their values. This awareness grows stronger during symbolic periods such as Pride Month, when companies use rainbow themes and sponsorships to highlight diversity, though often only for short-term profit. As a result, awareness brings empowerment by giving LGBTQ+ people social recognition in the marketplace, but it also creates skepticism when actions are seen as pinkwashing. In this way, awareness of pink money reflects both confidence in consumer power and caution toward corporate motives.

Table 3 Awareness of Pink Money

Aspect	Explanation
Growing Awareness among LGBTQ+ Consumers of their	Awareness of pink money has increased as LGBTQ+ consumers recognize their economic influence in markets and culture. This awareness shows a change from being a small group to being an important consumer segment. It links spending to identity, as buying products becomes a way to show empowerment and visibility. Many LGBTQ+ individuals have higher education, strong

Purchasing Power	disposable income, and invest in lifestyle products, which makes their role in markets significant. This awareness also connects to social and political action, as consumers use their purchasing power to support brands that show real inclusivity and to reject those that discriminate. In this way, awareness of pink money is not only about economic strength but also about building identity and claiming social space.
Intensification of Marketing during Symbolic Periods	Awareness of pink money also grows during symbolic events, especially Pride Month. Companies increase marketing at this time with rainbow-themed campaigns, sponsorships, and special merchandise. This creates visibility for LGBTQ+ consumers but also raises doubts about authenticity. Many scholars describe this as “rainbow capitalism,” where representation is strong only during Pride but weak in other months. Some consumers see these campaigns as “rainbow washing,” when companies use LGBTQ+ symbols without real action or long-term support. Although Pride marketing increases awareness of purchasing power, it also shows the risk of reducing LGBTQ+ identity to a seasonal profit tool. This highlights the need for continuous and authentic engagement beyond symbolic times.

Market Practices and Identity Construction

Market practices shape LGBTQ+ consumer identity through how people are represented in advertising, branding, and subcultural spaces. These practices create visibility and recognition, but they also reduce diversity when images and messages focus only on selective or marketable forms of identity.

Representation strategies: inclusivity in ads, symbolic references, and lifestyle branding.

Representation strategies play a central role in the link between market practices and the construction of LGBTQ+ consumer identity. Many companies adopt inclusivity in advertisements by featuring LGBTQ+ individuals, couples, or symbols as a way to signal recognition and acceptance. These practices can help challenge the invisibility of marginalized groups while also strengthening consumer identification with brands (Oliveira & Machado, 2021). However, this representation is often uneven, since not all LGBTQ+ identities are shown with the same depth or authenticity. The reliance on selective imagery can create a sense of symbolic inclusion but also leave space for stereotypes and tokenism (Binotti Netto, 2018).

Another common strategy is the use of symbolic references, such as rainbow flags, Pride slogans, or cultural codes drawn from queer communities. These symbols serve as visual markers of diversity and inclusion, helping consumers identify the brand as “LGBTQ+ friendly.” In China, for example, brands have embedded queer iconography and subtle references in marketing campaigns, even under state restrictions, to create recognition without making direct statements (Liu, 2023). Similarly, in Brazil, symbolic branding intensifies during Pride Month, with brands amplifying their visibility and aligning themselves with LGBTQ+ causes to attract consumer attention (Borges, 2023). While these references can be empowering, they can also be viewed as

temporary performances of inclusivity tied to market opportunities rather than ongoing commitments.

For lifestyle branding positions LGBTQ+ consumers not only as buyers but as participants in aspirational identities. Brands often frame LGBTQ+ lives in terms of style, leisure, and consumption, creating an image of the “ideal gay consumer” who is urban, affluent, and trend-conscious (Disemelo, 2014). This framing constructs a consumer identity that links personal freedom and social visibility to material goods and brand affiliation. Yet, it risks marginalizing less affluent or diverse LGBTQ+ experiences by privileging narrow depictions of sexuality and lifestyle. In this way, lifestyle branding both empowers through recognition and excludes through selectivity, shaping consumer identity around marketable ideals rather than the full spectrum of LGBTQ+ realities.

Commercial stereotyping vs. diverse LGBTQ+ realities.

Advertising directed at LGBTQ+ consumers often relies on simplified images that reduce this diverse community to a single, marketable identity. Campaigns may highlight stereotypical notions of the “gay lifestyle,” which emphasize affluence, fashion, or nightlife, while excluding other lived realities such as class, race, or regional differences. This strategy creates visibility, but it also risks reinforcing narrow and homogenized images that do not reflect the multiplicity of LGBTQ+ experiences (Dias, 2019; Disemelo, 2014). Such commercial stereotyping positions LGBTQ+ individuals as valuable consumers but often strips away their broader social and political identities, reducing them to symbolic figures of purchasing power.

LGBTQ+ communities themselves have recognized and questioned these practices. Studies show that while representation in media and advertising can create feelings of recognition, many individuals also perceive a gap between commercial narratives and their daily realities (Oliveira & Machado, 2021). Campaigns often focus on same-sex couples or young urban gay men, leaving aside other identities such as lesbians, bisexuals, transgender

people, or queer individuals of color. This selective visibility means that some members gain cultural legitimacy, while others remain marginalized or invisible. In this way, market practices reproduce hierarchies within the LGBTQ+ spectrum instead of embracing its full diversity.

Critical marketing perspectives argue that identity construction in the context of pink money must move beyond stereotypes to recognize intersectional realities. Research from South Africa, for example, shows how black queer men are frequently excluded from the idealized consumer image, as commercial narratives favor white, affluent gay males (Disemelo, 2014). Similar critiques emerge in Brazil, where advertising campaigns directed at LGBTQ+ audiences are concentrated in wealthier urban centers, failing to capture regional and socioeconomic diversity (Dias, 2019). These dynamics show that while pink money discourse creates visibility and consumer power, it also produces exclusions that mirror broader inequalities. Therefore, identity construction in LGBTQ+ marketing is shaped by an ongoing tension between commercial stereotyping and the demand for authentic and diverse representation.

The role of subcultures and Thai contexts

The concept of pink money in Thailand must be understood in relation to subcultures that shape consumer identity. Research shows that LGBTQ+ individuals, especially gay men in Bangkok, use fashion and lifestyle choices to express individuality and to negotiate visibility within society (Schofield & Schmidt, 2005; Chalakorn, 2016). Clothes and branded items act as cultural markers that allow individuals to show belonging to a subculture while also distinguishing themselves from the mainstream. In this way, consumer practices become a method for constructing identity through shared codes of taste, style, and symbolic value. This dynamic reflects how subcultures create spaces for self-expression while resisting dominant norms.

In the Thai context, subcultural practices intersect with wider social and economic developments. Thailand has a visible LGBTQ+ population with increasing purchasing power, estimated at USD 17 billion annually, which attracts fashion brands, cosmetics companies, and lifestyle industries to target this market (Chalakorn, 2016). Events such as Bangkok's Pride Parade further highlight how subcultural expression has become linked to economic influence. The parade does not only celebrate visibility but also demonstrates the financial clout of LGBTQ+ communities in Asia, where purchasing power is estimated at USD 800 billion (Elite Plus, 2024). Subcultures in Thailand, therefore, function both as cultural identity spaces and as consumer markets, reinforcing how identity and economy are closely linked.

Thai subcultures reveal the tension between authenticity and commercialization. While LGBTQ+ communities use fashion, festivals, and nightlife to affirm their identity, businesses often exploit these practices for profit without addressing deeper issues of inclusion or equality. The passage of same-sex marriage legislation in Thailand in 2024 shows progress, yet commercial recognition often moves faster than social rights (Elite Plus, 2024). This raises questions about whether subcultural visibility is being co-opted into mainstream consumer culture. The Thai case highlights how identity construction is shaped not only by internal subcultural practices but also by external market strategies that recognize the LGBTQ+ community as both a cultural and economic force.

In conclusion of this section, Market practices play a strong role in shaping LGBTQ+ consumer identity through strategies of representation, branding, and subcultural influence. Inclusivity in ads, symbolic references, and lifestyle branding create visibility and recognition, yet they often rely on selective images that privilege narrow depictions of LGBTQ+ life. While rainbow flags, pride slogans, and lifestyle ideals can empower consumers, they also risk tokenism and exclusion when diversity is reduced to marketable forms.

Commercial stereotyping adds to this tension by presenting simplified and homogeneous portrayals that overlook differences of class, race, gender, and geography. This creates recognition but also reinforces inequalities, as some identities are made visible while others remain marginal. In Thailand, the link between subcultures and consumer markets shows how fashion, lifestyle, and events like Pride parades are used to express individuality and community, while at the same time being absorbed into commercial practices. The Thai case highlights the dual role of subcultures as spaces of authentic expression and as targets of market exploitation, showing that identity construction is always negotiated between empowerment and commodification.

Table 4 Market Practices and Identity Construction of LGBTQ+ Consumers

Aspect	Explanation
Representation Strategies	Representation strategies connect market practices with the construction of LGBTQ+ consumer identity. Companies often use inclusivity in ads by showing LGBTQ+ individuals, couples, or symbols to show acceptance. These strategies can increase visibility and recognition, but they are not always authentic. Many ads depend on selective images, symbolic references like rainbow flags, or Pride slogans, which can create tokenism. Lifestyle branding also shows LGBTQ+ people as stylish, urban, and affluent, but this often excludes other realities. Therefore, representation can both empower and limit identity, as it builds recognition but sometimes ignores diversity.

Commercial Stereotyping vs. Diverse Realities	Market practices often reduce LGBTQ+ diversity into narrow stereotypes. Advertising tends to highlight simplified images such as the “gay lifestyle,” focusing on fashion, wealth, or nightlife, while ignoring differences of class, race, gender identity, or region. This creates visibility but also makes identities look the same. LGBTQ+ communities have noticed that while representation in media is positive, it often fails to reflect their daily lives. For example, campaigns usually focus on young urban gay men, leaving out lesbians, transgender people, or queer people of color. This selective visibility reproduces inequality, as some identities gain legitimacy while others remain hidden.
Subcultures and Thai Contexts	In Thailand, subcultures are important for LGBTQ+ identity construction. Fashion, branded items, nightlife, and Pride events give individuals tools to show belonging and difference. Bangkok’s LGBTQ+ community, for example, uses consumption practices to express individuality and social presence. The Thai LGBTQ+ market is estimated at USD 17 billion, which attracts fashion, cosmetics, and lifestyle industries. Events like Bangkok Pride Parade not only celebrate visibility but also show strong economic power. However, there is tension between authenticity and commercialization. Businesses often exploit subcultural practices for profit without supporting deeper equality. Although

	same-sex marriage was legalized in 2024, commercial recognition often grows faster than social rights. This shows how Thai subcultures link identity and economy while also facing the risk of being co-opted into mainstream consumerism.
--	--

Critical Perspective: Profit vs. Transformation

The discourse of pink money shows how market logics can both empower and exploit LGBTQ+ communities. On one side, companies use LGBTQ+ symbols as a way to increase their market reach and profit. Studies show that brands adopt rainbow logos and inclusive campaigns mainly during symbolic times, such as Pride Month, to signal support while aiming to capture consumer attention (Oliveira & Machado, 2021). This practice reflects profit-driven inclusion, where LGBTQ+ identities are transformed into a marketing tool rather than a genuine commitment to equality. As a result, the purchasing power of LGBTQ+ consumers become an attractive niche, but it also risks reducing identities to commercial opportunities.

Likewise, critical scholars argue that pink money should not be understood only as profit-making. It also functions as a symbolic resource for LGBTQ+ visibility and recognition. In markets like China, mainstream firms mobilize subcultural codes to connect with LGBTQ+ consumers, but often without addressing structural inequalities (Liu, 2023). Similarly, in Brazil and South Africa, research highlights how campaigns targeting LGBTQ+ groups reproduce selective visibility, privileging certain groups—such as white, male, middle-class consumers—while marginalizing others (Disemelo, 2014; Baruffi et al., 2019). This shows that commercial inclusion may reinforce stereotypes and exclusions while claiming diversity.

Therefore, pink money is a double-edged sword. It provides visibility, representation, and even some resources for community recognition, but it also risks commodifying identities and depoliticizing LGBTQ+ struggles. Critical marketing perspectives stress that genuine transformation requires moving beyond rainbow branding and symbolic gestures. Instead, companies should integrate inclusivity into their structures, employment practices, and social responsibilities. Only then can the use of pink money shift from being a profit-driven strategy to becoming a force for real social change (Dias, 2019; Vaccari Neto et al., 2024)

The idea of profit versus transformation is central to the debate on pink money. On one hand, companies seek profit by using LGBTQ+ identities as a market tool, but on the other hand, campaigns have the potential to create transformation. Transformational campaigns can challenge prejudice and offer visibility for groups that were once excluded. For example, public visibility through media and advertisements helps reduce stigma and opens social space for LGBTQ+ people (Dias, 2019). This process connects consumer culture with identity politics because representation in campaigns can strengthen recognition of LGBTQ+ rights and lives as legitimate in society.

Moreover, such campaigns have a role in reinforcing identity politics and empowering LGBTQ+ communities. When brands present inclusive narratives, they can go beyond commercial goals and support social change. Studies show that inclusive marketing can encourage dialogue and help to deconstruct stereotypes (Binotti Netto, 2018; Dias, 2019). In this way, campaigns not only aim to capture consumer attention but also act as cultural texts that promote acceptance and social justice. The transformation lies in the possibility of shifting from a purely profit-driven logic to a socially responsible role where marketing helps strengthen equality and collective identity.

The discussion of pink money shows a strong contradiction between profit and transformation. Many companies use LGBTQ+ symbols during Pride

Month or in advertisements to gain profit and wider visibility, but their actions are often limited to consumption rather than structural change. This raises the question of whether buying rainbow products replaces activism or works together with it. On one side, commercial campaign provide visibility and make LGBTQ+ people feel seen in the market. However, critics argue that this visibility can reduce activism into consumption, where the act of buying is seen as political participation itself (Goodman, 2022; Nehls, 2023). This creates a paradox: consumer recognition gives space for identity, but it can also shift focus away from deeper struggles for rights and equality.

Thus, there is evidence that consumption and activism can complement each other. LGBTQ+ communities use market spaces not only to consume but also to signal identity and resist exclusion. For example, when companies go beyond seasonal marketing and support LGBTQ+ causes with policies or donations, their consumption practices can reinforce activism instead of replacing it (Oliveira & Machado, 2021; Andreoli et al., 2025). Yet, when companies only engage in symbolic branding without real commitment, this leads to pinkwashing, which undermines both trust and transformation. Thus, the contradiction lies in whether pink money is a tool for empowerment or a strategy of commodification. The challenge is to ensure that consumption supports activism, instead of turning activism into a market opportunity alone.

In conclusion of this section, the discourse of pink money reveals a central contradiction between profit and transformation. On one side, companies often use LGBTQ+ symbols as tools for market expansion, focusing on seasonal campaigns that generate profit but risk reducing identities to commercial value. On the other side, inclusive marketing can create social recognition, challenge stereotypes, and support visibility for marginalized groups, offering the potential for transformation. This makes pink money a double-edged sword: it can empower by providing representation, yet it can

also commodify and depoliticize LGBTQ+ struggles. Whether consumption replaces activism or complements it depends on the depth of corporate commitment. When inclusivity is integrated into structures and sustained beyond symbolic gestures, pink money can move from a profit-driven strategy toward a force for social change.

Implications

Implications for Marketing Theory

The rise of pink money suggests that marketing theory must move beyond narrow views of consumer segmentation. LGBTQ+ consumers are not only defined by purchasing power but also by identity, culture, and social recognition. Marketing theory should therefore consider how economic practices interact with identity politics, where visibility in campaigns creates both empowerment and commodification. This means that consumer identity is not only shaped by what is sold but also by how recognition is given through branding and representation. By linking market practices with social inclusion, marketing theory gains a wider role in explaining how markets influence cultural meanings and collective struggles for equality.

Marketing theory needs to address the ethical and political dimensions of markets. Pink money shows that profit-driven strategies can reproduce stereotypes if inclusivity is only symbolic. Therefore, marketing theory should not only focus on consumer behavior or brand loyalty but also explore how campaigns affect recognition, diversity, and justice. This involves studying how commercial practices can either support or limit authentic inclusivity and how consumers respond with awareness, empowerment, or skepticism. By integrating these insights, marketing theory can explain the paradox where markets provide visibility but also risk commodifying identity, making the study of pink money central to critical perspectives in marketing.

Implications for LGBTQ+ Communities

The growth of pink money has created both opportunities and challenges for LGBTQ+ communities. On one side, it provides visibility and recognition in the market. When companies include LGBTQ+ themes in their campaigns, many individuals feel represented and valued. This recognition can strengthen identity, build confidence, and promote a sense of belonging in society. It also shows that LGBTQ+ communities are not only social groups but also important economic actors who influence markets. This awareness can increase bargaining power, as companies pay more attention to their needs and voices. For many, such recognition is empowering because it transforms consumer choices into a way of expressing identity and gaining social acceptance.

Additionally, pink money also brings risks. Commercial campaigns often simplify LGBTQ+ identities, turning them into market images that may not reflect the full diversity of the community. When representation is selective or seasonal, such as only during Pride Month, inclusion can feel superficial and temporary. This creates a sense of commodification, where identities are reduced to tools for profit. Some communities may feel excluded if their realities are not represented in advertising or consumer culture. This shows that while pink money can create space for visibility, it can also reinforce inequality within the LGBTQ+ spectrum. For these reasons, the impact of pink money on communities must be understood as both empowering and limiting, depending on how markets choose to engage with diversity.

Implications for Policy and Society

The rise of pink money has strong implications for policy because it highlights the need to connect economic inclusion with equal rights. Many governments see LGBTQ+ consumers as a market group, but policies often do not provide the same level of social protection or recognition. This creates a

gap between market visibility and legal rights. For example, companies may use inclusive images to sell products, while LGBTQ+ people still face discrimination in housing, employment, or health care. Policy makers need to ensure that the recognition of pink money is not only limited to economic terms but is also supported by laws that protect equality and inclusion. Strong anti-discrimination measures, workplace rights, and family rights are needed to match the visibility that markets create. Without such policies, economic recognition risks being symbolic rather than structural.

Moreover, pink money also influences society by shaping how sexual diversity is seen in public life. Consumer markets create visibility for LGBTQ+ people, but this visibility can sometimes be selective or stereotypical. Social debates often follow these images, as campaigns make LGBTQ+ presence more visible in mainstream culture. This can support social acceptance, but it can also reinforce narrow images of what LGBTQ+ identity looks like. Society needs to be aware of this tension and encourage broader recognition that goes beyond commercial campaigns. Community organizations, education, and public institutions play an important role in ensuring that LGBTQ+ people are recognized not just as consumers but as citizens with full rights. In this way, pink money becomes not only a question of markets but also of social justice and collective responsibility.

Implications for Future Research

Future research on pink money should explore how economic and cultural meanings of consumption interact in different social and political contexts. More studies are needed to understand how LGBTQ+ consumer identity is shaped across diverse regions, including countries where rights and visibility are limited. Research should also investigate how awareness of pink money changes over time and how it influences both market practices and community responses. Another important direction is to study how companies can move beyond symbolic actions and create structural forms of inclusion that address real issues of equality. Future work should also examine the long-term effects of commercial strategies on identity politics, especially the balance between empowerment and commodification. Comparative studies across cultures, industries, and generations could provide deeper insight into the complexity of pink money as both an economic opportunity and a tool for social recognition.

Table 5 Implications of Pink Money

Implications	Explanation
Implications for Marketing Theory	Marketing theory must move beyond narrow segmentation and see LGBTQ+ consumers as shaped by identity, culture, and recognition, not only by purchasing power. Visibility in campaigns creates both empowerment and commodification, showing that identity is linked to branding and representation. Marketing also needs to address ethical and political aspects, since symbolic inclusion can reinforce stereotypes. By studying how campaigns affect recognition, diversity, and justice, marketing theory gains a wider role in explaining the paradox of visibility and commodification.
Implications for LGBTQ+ Communities	Pink money provides visibility and recognition, helping LGBTQ+ individuals feel represented, valued, and empowered. It strengthens identity and increases bargaining power in markets. However, risks appear when campaigns simplify identities, create selective representation, or reduce inclusion to seasonal events. This can cause commodification and exclusion, meaning pink money can empower but also limit depending on how companies engage with diversity.
	Pink money shows a gap between market recognition and legal rights. While companies

Implications for Policy and Society	may use inclusive images, many LGBTQ+ people still face discrimination in housing, work, and healthcare. Policies must ensure that visibility in markets is matched with structural protections, such as anti-discrimination laws and equal rights. At the social level, consumer markets shape visibility, but often with stereotypes. Broader recognition beyond campaigns is needed, supported by education, community organizations, and public institutions.
Implications for Future Research	Future studies should examine how economic and cultural meanings of consumption interact in different contexts. Research is needed on LGBTQ+ consumer identity in regions with limited rights, the long-term impact of awareness of pink money, and how companies can move from symbolic to structural inclusion. Comparative studies across cultures, industries, and generations can provide deeper insights into the balance between empowerment and commodification.

Conclusion

The conclusion of this article highlights that pink money is not only about profit but also about recognition, identity, and social inclusion. The discourse shows how the purchasing power of LGBTQ+ people has become a central force in shaping markets and cultural visibility. Companies use pink money as a way to expand their reach, but this often creates a tension

between symbolic inclusion and real commitment to equality. For LGBTQ+ consumers, pink money is both empowering and limiting: it gives space for visibility and belonging, yet it risks turning identity into a tool for marketing. The analysis in this study shows that awareness of pink money helps explain how consumer identity is constructed within critical marketing, where empowerment and commodification exist together. It also shows that true transformation requires moving beyond rainbow symbols toward deeper structural support for equality and rights. Therefore, pink money is best understood as a double-edged discourse that reflects the complex link between markets, social justice, and the ongoing struggle for recognition in society.

References

- Andreoli, T. P., Ribeiro, G. F. da S., Kawano, D., & Ferreira, J. L. (2025). Pinkwashing: The false pro-LGBTQIAP+ discourse and the consumer. *Revista Brasileira de Marketing – ReMark*, 24(Special Issue), 334–358.
- Bell, D., & Binnie, J. (2000). *The sexual citizen: Queer politics and beyond*. Polity Press.
- Bengry, J. (2011). Courting the pink pound: Men only and the queer consumer, 1935–39. *Historical Journal*, 54(3), 927–952.
- Binotti Netto, G. (2018). *Strategic positioning and pink money: a study on the purchasing behavior of homosexual consumers and its relation to market positioning strategies*. Thesis. Federal University of Rio de Janeiro.
- Borges, N. R. (2023). *Between profit and social transformation: the reality of pink money in Brazilian digital marketing*. Thesis. Federal University of Ouro Preto.
- Capizzo, L. W. (2020). Pride, profit, and authenticity: How organizations communicate LGBTQ+ inclusion. *Public Relations Inquiry*, 9(1), 3–21.

- Chalakorn, N. (2016). *Pink money in Thai fashion industry*. Mahidol University.
- Ciszek, E. L., & Pounders, K. (2020). LGBTQ+ and gender identities in consumer culture. *Journal of Public Policy & Marketing*, 39(4), 448–464.
- Craveiro, C., Moreschi, G., & Martins, R. (2011). Pink market: Marketing in growth. *Intercom – Brazilian Society of Interdisciplinary Communication Studies*, 13, 1–15.
- Dias, M. M. (2019). *Pink money and communication: Analysis of advertising narratives and interactions at points of sale in LGBTI consumption in the city of Belém*. Thesis. Federal University of Pará.
- Disemelo, K. (2014). *Black men as pink consumers? A critical reading of race, sexuality and the construction of the pink economy in South African queer consumer media*. University of the Witwatersrand.
- Elite Plus Magazine. (2024, July 5). *Pink money in action: Bangkok's pride parade highlights financial clout*. Elite Plus. Retrieved August 8, 2025, from https://www.eliteplusmagazine.com/Article/1030/Pink_Money_In_Action__Bangkok_s_Pride_Parade_Highlights_Financial_Clout
- Evans, D. T. (1993). *Sexual citizenship: The material construction of sexualities*. Routledge.
- Goodman, S. B. (2022). *We're not gay one month out of the year...We're always who we are: Exploring connections between organizations, Pride branding, and LGBTQ+ publics*. Thesis. Clemson University.
- Kamkankaew, P., Meesubthong, C., & Sawang, K. (2023). Decoding, Connecting and Converting Cultural Understanding and Consumer Behavior: The Imperative of Applying Anthropology in Marketing Management. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 3(6), 1-26.

- Kamkankaew, P., Thanitbenjasith, P., Sribenjachot, S., Phattarowas, V., Thanin, P., & Khumwongpin, S. (2025). The Future of Digital Marketing: What Lies Ahead?. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 5(2), 1-28.
- Liu, X. (2023). *Decoding China's pink economy: Emergence, gendered distinctions, and mainstream companies' pursuit of pink money*. Dissertation. University of British Columbia.
- Moreschi, G., Martins, R., & Craveiro, C. (2011). Pink market: Marketing in growth. *Intercom – Brazilian Society of Interdisciplinary Communication Studies*.
- Nehls, K. (2023). Photovoice of marginalized groups and Pride Month marketing. *International Journal of Market Research*, 65(4), 373–379.
- Nontayatorn, C. (2016). *Pink Money in Thai Fashion Industry*. Thesis. Mahidol University.
- Oliveira, A. S. F., & Machado, M. (2021). More than money: Pink money and the circulation of meanings in the LGBT+ community. *Signos do Consumo*, 13(1), 20–31.
- Peñaloza, L. (2008). Identity and consumption. *Journal of Consumer Research*, 35(1), 322–326.
- Schofield, K., & Schmidt, R. (2005). Fashion and clothing: The construction and communication of gay identities. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 33(4), 310–323.
- Sompomjaroen, C., Phongphonphek, N. & Wingworn, Y. (2025). The Silence Of The Law: Lgbtq+ Rights In Contemporary Chinese Families And The Limitations Of Traditional Chinese Legal Philosophy. *Modern Academic Development and Promotion Journal*, 3(4), 1-26.
- Tanapakorn, E., & Li, H. N. (2023). The transwomen's shopping behaviour of fashion brand in Thailand: Self-esteem, body-image. *Supply Chain and Sustainability Research*, 1(2), 22–39.

Vaccari Neto, N., Rodrigues, E. F., Nogueira, M. S., & Maciel, M. S. D. (2024).
Desvendando o pink money para empreendedores. *International
Journal of Scientific Management and Tourism*, 10(6), 1–21.

อิทธิพลของเทคโนโลยี และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชี
ที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล
กรณีศึกษา พนักงานบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร*

THE INFLUENCE OF TECHNOLOGY AND DESIRABLE
CHARACTERISTICS OF ACCOUNTING PROFESSIONS AFFECT THE
DEVELOPMENT OF AN ACCOUNTANT'S POTENTIAL IN THE DIGITAL
AGE A CASE STUDY OF ACCOUNTING STAFF IN BANGKOK

มณธิชา อัครธนะเศรษฐ์¹ และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธุ์²

Monticha Akarathanaset¹ And Kanoksak Sukwattanasinit²

¹⁻²มหาวิทยาลัยศรีปทุม

¹⁻²Sripatum University, Thailand

Corresponding Author's Email: monticha.aka@spumail

วันที่รับบทความ : 19 กรกฎาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 4 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 6 สิงหาคม 2568

Received 19 July 2025; Revised 4 August 2025; Accepted 6 August 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล 2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถาม โดยใช้ Google Forms จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานบัญชีในเขต

Citation:

* มณธิชา อัครธนะเศรษฐ์ และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธุ์. (2568). อิทธิพลของเทคโนโลยี และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา พนักงานบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 380-397.

Monticha Akarathanaset And Kanoksak Sukwattanasinit. (2025). The Influence Of Technology And Desirable Characteristics Of Accounting Professions Affect The Development Of An Accountant's Potential In The Digital Age A Case Study Of Accounting Staff In Bangkok.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 380-397.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ชุด โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งจัดส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วยพนักงานบัญชีจากหลากหลายธุรกิจองค์กร ประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในงานบัญชี เช่น ระบบบัญชีคลาวด์ โปรแกรม ERP และซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาทักษะทางวิชาชีพเพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี การปรับตัวของบุคลากรต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และผลกระทบของปัจจัยดังกล่าวต่อประสิทธิภาพการทำงานในภาพรวม วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) เทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชี โดยเฉพาะในด้านความสามารถในการทำงานได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ ลดข้อผิดพลาด และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดีขึ้น 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชี เช่น ความรับผิดชอบ จริยธรรม ความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัว มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพในด้านคุณภาพของงาน ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และการสื่อสารกับผู้อื่น

คำสำคัญ: วิชาชีพบัญชี, ศักยภาพนักบัญชี, การพัฒนาทักษะ, การปรับตัวในยุคดิจิทัล, เทคโนโลยีดิจิทัล

Abstract

This research aimed to: (1) study the influence of technology on the development of accountants' potential in the digital era, and (2) study the desirable professional attributes in accounting that affect the development of accountants' potential in the digital era. A quantitative research methodology was employed. Data were collected using questionnaires distributed via Google Forms. The sample consisted of 400 accountants in the Bangkok Metropolitan area, selected through purposive sampling. The respondents included accountants from various business organizations. The study focused on topics such as the application of digital technologies in accounting—such as cloud accounting systems, ERP programs, and data analytics software—the development of professional skills to align with technology, personnel

adaptation to rapid changes, and the impact of these factors on overall work performance. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation, and inferential statistics, including correlation analysis and multiple regression analysis. The research findings revealed that: (1) Digital technology had a statistically significant positive influence on the development of accountants' potential, particularly in enhancing their ability to work faster, more accurately, reduce errors, and improve data analysis. (2) Desirable professional attributes in accounting—such as responsibility, ethics, and the ability to learn and adapt—had a statistically significant influence on the development of work quality, technological competence, and communication skills.

Keywords: Accounting Profession, Accountant Potential, Skill Development, Adaptation in the Digital Era, Digital Technology

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการดำเนินธุรกิจทั่วโลก ส่งผลให้ทุกภาคส่วนต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation) เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในโลกยุคใหม่ วิชาชีพบัญชีซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการข้อมูลทางการเงิน การควบคุมภายใน และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ขององค์กร จึงต้องเผชิญกับแรงกดดันในการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ แผนนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของรัฐบาลไทย ได้เน้นย้ำถึงการยกระดับทักษะดิจิทัลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้พร้อมรองรับการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ขณะเดียวกัน พ.ร.บ. การบัญชี พ.ศ. 2543 ได้ระบุถึงบทบาทของนักบัญชีในการสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของประเทศ จึงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปรับตัวทางเทคโนโลยีในสายงานบัญชีอย่างชัดเจน

ในปัจจุบัน การพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI), การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data), การบัญชีบนคลาวด์ (Cloud Accounting) และโปรแกรม ERP ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานของนักบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ

ส่งผลให้องค์กรสามารถลดขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อน เพิ่มความแม่นยำ และขยายขอบเขตการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ภัทรกร อัครศุภเศรษฐ์, 2565) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของสุนีย์ แสงดาว (2564) พบว่านักบัญชีจำนวนมากยังมีข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และขาดทักษะที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนผ่านสู่องค์กรดิจิทัล ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการยกระดับศักยภาพทางวิชาชีพในระยะยาว

สำหรับกลุ่มพนักงานบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศ พบว่าแม้จะมีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีและเครื่องมือทันสมัย แต่บุคลากรในสายงานบัญชีกลับประสบกับความท้าทายในการพัฒนาทักษะดิจิทัล และการปรับตัวต่อรูปแบบการทำงานใหม่ โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่เร่งให้เกิดวิถีการทำงานแบบ New Normal งานวิจัยของศศิวิมล พันธุ์ศักดิ์ (2566) ระบุว่าบุคลากรทางบัญชีในเขตเมืองส่วนใหญ่ยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จำเป็นต่อการทำงานยุคดิจิทัล เช่น ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล ความละเอียดรอบคอบ และความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการจัดทำรายงานทางการเงินและการวางแผนทางธุรกิจขององค์กร

จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาหัวข้อ “อิทธิพลของเทคโนโลยีและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล” โดยมุ่งเน้นกรณีศึกษาพนักงานบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนาทักษะของนักบัญชีให้สอดคล้องกับบริบทของโลกดิจิทัล อีกทั้งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในองค์กร และสนับสนุนการปฏิรูปวิชาชีพบัญชีให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานข้อที่ 1 อิทธิพลของเทคโนโลยี ส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัลด้านคุณภาพของผลงาน

สมมติฐานข้อที่ 2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชี ส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัลด้านคุณภาพของผลงาน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับนักบัญชียุคใหม่ (New Generation Accountants)

การบัญชีเป็นศาสตร์ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงยุคดิจิทัล เริ่มจากการจดบันทึกด้วยมือ สู่การพัฒนาระบบบัญชีในยุครอมันซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ และเข้าสู่ยุคปัจจุบันที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการข้อมูลทางบัญชี นักบัญชียุคใหม่จึงต้องมีทั้งความรู้และทักษะทางบัญชีประกอบกับทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ และสนับสนุนการตัดสินใจขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ (ผกาพรรณ พรหมสาขา ณ สกลนคร และรัตนาวงศ์ศรีมีเดือน, 2561)

บทบาทของนักบัญชียุคใหม่ไม่ได้จำกัดแค่การบันทึกข้อมูลอีกต่อไป แต่ขยายไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และการมีบทบาทเชิงกลยุทธ์ในการตัดสินใจของธุรกิจ โดยนักบัญชีต้องมีการใช้ข้อมูลอย่างถูกต้องเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและการดำเนินการ (Information) และมีอิทธิพลต่อทิศทางธุรกิจ (Influence) เพื่อรับมือกับความซับซ้อนและความไม่แน่นอนในโลกธุรกิจปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) (วิททยา พรพิพัฒน์กุล, 2567)

การพัฒนานักบัญชียุคใหม่ต้องเริ่มจากการสร้างทัศนคติทางดิจิทัลที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง พร้อมส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรมในองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้และทดลองสิ่งใหม่ ๆ รวมถึงการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เน้นทั้งเทคโนโลยี และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลควบคู่กันไป เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่าง AI, OCR, RPA และระบบบัญชีคลาวด์ ช่วยลดภาระงานซ้ำซ้อน ทำให้นักบัญชีมีเวลามากขึ้นในการวิเคราะห์ และวางกลยุทธ์ทางธุรกิจ (ราชิต ไชยรัตน์, 2563)

นักบัญชีมืออาชีพในอนาคตจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่ผสมผสานระหว่างความรู้ด้านเทคโนโลยี ทักษะการปรับตัวสูง และมีจริยธรรมทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ นักบัญชียังต้องเป็นคู่คิดเชิงกลยุทธ์ให้กับผู้บริหารโดยการใช้ข้อมูลที่มีความถูกต้องมีประสิทธิภาพ และ

ความน่าเชื่อถือ เพื่อใช้ในการกำหนดทิศทางธุรกิจ และส่งเสริมการพัฒนางานองค์กรอย่างยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่เพียงแต่ต้องการทักษะทางเทคนิค แต่ยังต้องการการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดและการเรียนรู้ อีกทั้งการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บัณฑิตสามารถตอบสนองต่อความท้าทายในยุคดิจิทัลได้อย่างแท้จริง (นริศรา วัฒนศัพท์, 2564)

2. แนวคิดการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation)

การเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่ยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งผลต่อความอยู่รอดและการพัฒนาขององค์กรในทุกภาคส่วน แม้เทคโนโลยีดิจิทัลจะมีบทบาทในชีวิตประจำวันมาอย่างยาวนาน แต่การปรับเปลี่ยนองค์กรเพื่อรองรับเศรษฐกิจดิจิทัลยังคงเป็นความท้าทายที่สำคัญ เทคโนโลยีหลักที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านนี้ได้แก่ Big Data, Artificial Intelligence, Blockchain, IoT และระบบอัตโนมัติที่ซับซ้อนขึ้น การเปลี่ยนผ่านนี้ครอบคลุมตั้งแต่การแปลงข้อมูลอนาล็อกเป็นดิจิทัล (Digitization) ไปจนถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปรับปรุงกระบวนการทำงาน (Digitalization) (พลพฐ ปิยวรรณ, 2562)

การนำเทคโนโลยีเข้าสู่องค์กรแบ่งออกเป็นระดับพื้นฐาน เช่น การแปลงเอกสารเป็นดิจิทัล, ระดับกลางที่เกี่ยวข้องกับระบบ ERP และ IoT, และระดับสูงที่ใช้ Big Data และ AI เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์และตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ประสิทธิภาพของการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลขึ้นอยู่กับทางเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม การพัฒนาทักษะบุคลากร และการวางกลยุทธ์องค์กรที่สอดคล้องกับเป้าหมายระยะยาว (Atachi Engineering Co. Ltd., 2025)

ข้อดีของการเปลี่ยนผ่านดิจิทัล ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็วและแม่นยำ เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน และลดต้นทุนในระยะยาว ในขณะที่ข้อจำกัดหลักคือค่าใช้จ่ายในการลงทุน และความท้าทายในการพัฒนาบุคลากรเพื่อปรับตัวกับเทคโนโลยีใหม่ (คาร์ทิก จันทราเสการ์, 2567)

ในบริบทของบัณฑิตวิทยาลัย กระบวนการทำงานต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อใช้เทคโนโลยีในการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลทางบัญชีอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและความรู้ในวิชาชีพจึงเป็นสิ่งจำเป็น องค์กรและสถาบันการศึกษาจึงต้องสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

3. แนวคิดการพัฒนาศักยภาพนักบัญชี (Developing Accountant's Potential)

การพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัลนับเป็นประเด็นสำคัญที่มีบทบาทโดยตรงต่อการยกระดับคุณภาพของวิชาชีพบัญชี โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี มาตรฐานการรายงานทางการเงินระดับสากล และแนวโน้มด้านการกำกับดูแลที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (Pandey & Verma, 2022) การพัฒนาดังกล่าวมิใช่เพียงการเพิ่มพูนความรู้ด้านวิชาการ หากแต่ยังต้องครอบคลุมถึงการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพ ทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะการจัดการการสื่อสาร และจริยธรรมวิชาชีพ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและผู้มีส่วนได้เสียในระบบเศรษฐกิจ (EY, 2021; Grand View Research, 2023) นอกจากนี้ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ และระบบบัญชีบนคลาวด์ ล้วนมีผลโดยตรงต่อบทบาทหน้าที่ของนักบัญชี ซึ่งจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง องค์กรและสถาบันการศึกษาจึงควรมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และตอบสนองต่อบริบทของประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

4. ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM)

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) เป็นกรอบแนวคิดที่พัฒนาโดย Davis (1989) ซึ่งมีรากฐานจากทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผล (TRA) และทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) เพื่ออธิบายกลไกการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีของผู้ใช้ โดยเน้นที่สองปัจจัยหลัก ได้แก่ การรับรู้ว่ามีประโยชน์ (Perceived Usefulness: PU) และการรับรู้ว่ายางต่อการใช้งาน (Perceived Ease of Use: PEOU) ซึ่งส่งผลต่อทัศนคติของผู้ใช้ (Attitude) ความตั้งใจใช้งาน (Behavioral Intention: BI) และการใช้งานจริง (Actual System Use: ASU) แบบจำลองนี้ได้พัฒนาเป็น TAM2 และต่อมาเป็นแบบจำลอง UTAUT และ UTAUT2 โดยเพิ่มตัวแปรสำคัญ เช่น ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ อิทธิพลทางสังคม และแรงจูงใจเชิงความสุข (Venkatesh et al., 2003; 2012) ทั้งนี้ในบริบทของวิชาชีพบัญชี TAM มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับการศึกษาเรื่องนี้ เนื่องจากสามารถอธิบายพฤติกรรมของนักบัญชีต่อการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ เช่น ระบบ ERP ซอฟต์แวร์บัญชีดิจิทัล หรือแพลตฟอร์ม Cloud Accounting ได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในกลุ่มพนักงานบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครที่ต้องเผชิญกับเทคโนโลยีใหม่อย่างต่อเนื่อง หากผู้ใช้รับรู้ว่ามีประโยชน์แล้ว ก็จะช่วยให้เกิดทัศนคติเชิงบวก ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และสามารถใช้งานได้ง่าย ก็จะก่อให้เกิดทัศนคติเชิงบวก

ส่งผลให้มีความตั้งใจในการศึกษาเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้งานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืนในวิชาชีพ ดังนั้น TAM จึงเป็นพื้นฐานเชิงทฤษฎีที่สำคัญในการสนับสนุนกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ และช่วยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านอิทธิพลของเทคโนโลยีและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพของนักบัญชีในยุคดิจิทัลได้อย่างมีนัยสำคัญ (เขียนโค้ดตอบทคอม, 2024)

สรุป นักบัญชียุคใหม่ต้องผสมผสานความรู้ทางด้านบัญชีและทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและสนับสนุนการตัดสินใจขององค์กร บทบาทของนักบัญชีได้ขยายไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงกลยุทธ์และการปรับตัวกับเทคโนโลยีใหม่ เช่น ปัญญาประดิษฐ์และระบบคลาวด์ นักบัญชีต้องมีจริยธรรมสูงและเป็นผู้คิดเชิงกลยุทธ์ในองค์กร การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลซึ่งขับเคลื่อนด้วยข้อมูลขนาดใหญ่ ปัญญาประดิษฐ์ และอินเทอร์เน็ตในทุกสรรพสิ่ง ช่วยเพิ่มความรวดเร็วและลดต้นทุน ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยีอธิบายว่า หากนักบัญชีรับรู้ว่าคุณเทคโนโลยีมีประโยชน์และใช้ง่าย จะมีแนวโน้มยอมรับและใช้งานอย่างต่อเนื่อง แต่ก็มีมีความท้าทายด้านบุคลากรและการลงทุน การพัฒนาศักยภาพนักบัญชีจึงต้องรวมทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะทางวิชาชีพที่ตอบสนองตลาดแรงงาน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรอุษา ด้วงช้าง และประเวศ เพ็ญวุฒิกุล (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพการปฏิบัติงานทางการบัญชีของผู้ทำบัญชี ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยมาตรฐานการปฏิบัติงานในด้านความรู้และทักษะทางวิชาชีพ ด้านความรู้ความเข้าใจกฎหมายทางบัญชี และด้านความเที่ยงธรรม มีอิทธิพลต่อศักยภาพการปฏิบัติงานทางการบัญชี ด้านคุณภาพผลงาน ด้านปริมาณผลงาน ด้านความทันเวลา และด้านความพึงพอใจ ซึ่งช่วยยกระดับศักยภาพและเป็นประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และส่งผลให้องค์กรสามารถปรับตัว และพัฒนาเพื่อให้ดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมั่นคง

สุพจน์ ปานน้อย เจตรัมภา พรหมทะสาร, สุรีย์ โภษกรณ์ภู และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยในการปฏิบัติงานด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพรายงานทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีและเทคโนโลยีส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่มุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างพนักงานบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อวัดทัศนคติ และความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของเทคโนโลยีและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ข้อมูลที่ได้จะถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงปริมาณเพื่อทดสอบสมมติฐานและศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์และการตีความผลการวิจัยอย่างครบถ้วนและมีความน่าเชื่อถือสูง โดยข้อมูลหลักได้ทำการเก็บรวบรวมผ่านแบบสอบถามออนไลน์เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงโดยตรงไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยทำการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง มิถุนายน 2568

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรเป็นผู้ทำบัญชี ในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 28,820 คน (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2567) และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมรับความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ตัวอย่าง

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ผ่าน Google Forms เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นแบบสอบถามข้อมูลประชากรทั่วไปของนักบัญชี เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และตำแหน่งงาน ส่วนที่สองเป็นแบบสอบถามเพื่อวัดทัศนคติและความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรวิจัย จำนวน 33 ข้อ โดยใช้มาตราส่วนลิเคิร์ต 5 ระดับ เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลความคิดเห็นได้อย่างละเอียดและหลากหลาย โดยข้อมูลถูกเก็บรวบรวมผ่านช่องทางออนไลน์ในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง มิถุนายน 2568

เพื่อให้มั่นใจว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index: IOC) ซึ่งได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญด้านบัญชี โดยแบ่งการให้คะแนนเป็น +1 (วัดได้ตรงจุดประสงค์), 0 (ไม่แน่ใจ), และ -1 (ไม่ตรงจุดประสงค์) หลังจากประเมินและวิเคราะห์คะแนน พบว่ามีคำถามที่ไม่ผ่านเกณฑ์ถูกคัดออก 6 ข้อ ส่วนคำถามที่เหลือจำนวน 33 ข้อผ่านเกณฑ์และได้รับการปรับปรุงตามคำแนะนำ เพื่อให้แบบสอบถามมีความเหมาะสมและสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม พบว่า มีคำถามที่ไม่สอดคล้องกับตัวแปรและไม่ผ่านเกณฑ์ จึงได้ทำการคัดออกไปจำนวน 6 ข้อ ส่วนที่เหลือคำถามได้เกณฑ์คะแนน 1 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนด และได้มีคำแนะนำให้เพิ่มเติม ปรับปรุงการใช้คำในบางข้อ ซึ่งทางผู้วิจัยได้มีการทำการแก้ไขปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และท่านอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้เป็นคำถามที่สามารถวัดผลได้ตรงตามวัตถุประสงค์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวม โดยการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วจึงทำการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทำบัญชีในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ผ่านแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้ Google Forms เพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูล และนำส่งลิงค์ผ่านทางช่องทางออนไลน์ต่างๆ เช่น อีเมลล์, แอปพลิเคชัน Line, ทางกลุ่ม Facebook ที่รวมตัวของนักบัญชี เพื่อให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างช่วยตอบแบบสอบถาม โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลช่วง เดือนพฤษภาคม 2568 ถึง เดือนมิถุนายน 2568

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากรายงานวิจัยผ่านการทบทวนวรรณกรรม อีกทั้งศึกษาจากเอกสารวิชาการ บทความ รวมทั้งรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ของหน่วยงานทางบัญชีที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถามแล้วทำการลงรหัส (Coding) จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการลงรหัสเรียบร้อยแล้วไปทำการวิเคราะห์โดยการประมวลผลข้อมูลผ่านการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และตำแหน่งงาน โดยการใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พร้อมกำหนดช่วงการแปลผลตามอันตรภาคชั้น (Class Interval)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การศึกษาอิทธิพลของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล วิเคราะห์ด้วยสถิติทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation)

3. การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล วิเคราะห์ด้วยสถิติการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้เพื่อทดสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม และตรวจสอบสมมติฐานการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของเทคโนโลยีและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาอิทธิพลของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยเพื่อพยากรณ์อิทธิพลของเทคโนโลยี ส่งผลเชิงบวก ต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

ตัวแปร	ด้านคุณภาพของผลงาน				
	Std.	t	Tolerance	VIF	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)		12.120			.000**
1. การยอมรับเทคโนโลยี	.083	1.615	.824	1.214	.107
2. ความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยี	.206	3.845	.760	1.316	.000**
3. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี	.190	3.711	.828	1.207	.000**
R = .372, R ² = .138, Adjusted R ² = .132, SEE = .462, F = 21.186, Sig = .000					

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 1 พบว่า อิทธิพลของเทคโนโลยี 2 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยี และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ด้านคุณภาพของผลงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.372 และสามารถพยากรณ์รวมกันกับการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ได้ร้อยละ 13.8 โดยมีความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์ เท่ากับ .462 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนในด้านการยอมรับเทคโนโลยี ไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์หัดดรอยเพื่อพยากรณ์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชี ส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ด้านคุณภาพของผลงาน

ตัวแปร	ด้านคุณภาพของผลงาน				
	Std.	t	Tolerance	VIF	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)		4.361			.000**
1. ด้านความรู้และทักษะทางวิชาชีพบัญชี	.136	3.011	.0619	1.616	.003*
2. ด้านทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการสื่อสาร	.206	4.191	.0518	1.931	.000**

3. ด้านทักษะการวิเคราะห์และ แก้ปัญหา	.026	0.515	0.497	2.013	.607
4. ด้านจรรยาบรรณทางวิชาชีพ บัญชี	.476	10.695	0.634	1.577	.000**
R = .710, R ² = .504, Adjusted R ² = .499, SEE = .351, F = 100.358, Sig = .000					

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชี ด้านความรู้และทักษะทางวิชาชีพบัญชี ด้านทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการสื่อสาร และด้านจรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชี มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ด้านคุณภาพของผลงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.710 และสามารถพยากรณ์รวมกันกับการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ได้ร้อยละ 50.4 โดยมีความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์ เท่ากับ .351 โดยด้านความรู้และทักษะทางวิชาชีพบัญชี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการสื่อสาร และด้านจรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับด้านทักษะการวิเคราะห์และแก้ปัญหา ไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาอิทธิพลของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

เทคโนโลยีมีอิทธิพลในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ทั้งนี้เนื่องจาก เทคโนโลยีช่วยให้การประมวลผลข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำ ลดข้อผิดพลาดจากการทำงานด้วยมือ และสามารถจัดการข้อมูลจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Porter และ Heppelmann (2014) ที่ระบุว่า เทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงบทบาทและวิธีการทำงานของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีอย่างลึกซึ้ง การนำเทคโนโลยี เช่น ระบบ ERP, ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูล และปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความแม่นยำในการทำบัญชี ทำให้นักบัญชีสามารถทำงานได้รวดเร็วขึ้น และมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ข้อมูล และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้มากขึ้น

นอกจากนี้ เทคโนโลยียังช่วยเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ของ Knowles (1975) ที่ชี้ว่าการพัฒนาศักยภาพในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านเทคโนโลยี

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นว่า นักบัญชียังต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น ความซับซ้อนของระบบและความกังวลด้านความปลอดภัยของข้อมูล ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้รับการกล่าวถึงในงานวิจัยของ Laudon & Laudon (2018) ซึ่งแนะนำให้มีการพัฒนาทักษะทางเทคนิคควบคู่กับการเสริมสร้างจริยธรรมและความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

คุณลักษณะทางวิชาชีพบัญชีที่พึงประสงค์ เช่น ความรับผิดชอบ ความละเอียดรอบคอบ จริยธรรมในการทำงาน และความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา มีอิทธิพลสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในยุคดิจิทัล นักบัญชีต้องสามารถปรับตัวและใช้งานเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องอาศัยความละเอียดรอบคอบและความรับผิดชอบเพื่อให้ข้อมูลถูกต้องและเป็นไปตามมาตรฐานสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานวิชาชีพบัญชีของ IFAC (International Federation of Accountants, 2019) ที่เน้นคุณสมบัติด้านจริยธรรมและความเชี่ยวชาญเป็นพื้นฐานสำคัญของนักบัญชีที่มีคุณภาพ

นอกจากนี้ นักบัญชีที่มีคุณลักษณะในการเรียนรู้ด้วยตนเองและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง มีแนวโน้มที่จะพัฒนาศักยภาพได้ดีกว่า ซึ่งตรงกับแนวคิดของนักวิจัยด้านทรัพยากรมนุษย์อย่าง Grant (2016) ที่ระบุว่าความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัว (adaptability) เป็นคุณลักษณะที่สำคัญในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล

ทั้งนี้ การวิจัยยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะเฉพาะทางควบคู่กับการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้ให้นักบัญชีสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานยุคใหม่ได้อย่างแท้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

อิทธิพลของเทคโนโลยีทั้งด้านความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี มีผลอย่างมากต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะด้านคุณภาพของผลงาน ปริมาณของผลงาน และการบริหารเวลา นอกจากนี้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพ บัญชี ได้แก่ ด้านความรู้และทักษะทางวิชาชีพ ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการสื่อสาร รวมถึงจรรยาบรรณทางบัญชี มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัลในด้านต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม บางด้าน เช่น การยอมรับเทคโนโลยี หรือทักษะการวิเคราะห์และแก้ปัญหา ยังไม่ส่งผลในบางมิติที่ศึกษา **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้**

1. ด้านนโยบาย 1.1 หน่วยงานที่กำกับดูแลควรปรับปรุงหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษาให้รองรับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว 1.2 สถาบันการศึกษาควรพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเทคโนโลยีและคุณลักษณะวิชาชีพ เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต 1.3 องค์กรธุรกิจและภาครัฐควรลงทุนพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีและส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้
2. ด้านปฏิบัติ 2.1 นักบัญชีควรพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีควบคู่กับการเสริมสร้างคุณลักษณะทางวิชาชีพ 2.2 ผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจและระบบสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง 2.3 องค์กรและสมาคมวิชาชีพควรจัดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพที่ตอบสนองความต้องการในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพด้านต่าง ๆ เช่น คุณภาพการสอบบัญชี การรายงานทางการเงิน และการเติบโตในสาขาวิชาชีพบัญชี เพื่อใช้พัฒนาศักยภาพได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น
2. ขยายขอบเขตการศึกษาครอบคลุมภูมิภาคต่าง ๆ และกลุ่มธุรกิจหลากหลายประเภท เพื่อศึกษาความแตกต่างของอิทธิพลเทคโนโลยีและคุณลักษณะทางวิชาชีพในบริบทต่าง ๆ
3. ควรใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพควบคู่กับเชิงปริมาณ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้เข้าใจประสบการณ์และมุมมองของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างลึกซึ้ง และพัฒนาการวิจัยในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2567). *กรมพัฒนาธุรกิจฯ เผยยอดผู้ทำบัญชี กว่า 7.5 หมื่นราย และสำนักงานบัญชี คุณภาพ 171 แห่ง พร้อมให้บริการและแนะนำผู้ประกอบการทั่วประเทศ*. เรียกใช้เมื่อ 25 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.khaosod.co.th/economics/news_8224028

- เขียนโค้ดดอทคอม. (2024). *ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี Technology Acceptance Model – TAM คืออะไร*. เรียกใช้เมื่อ 6 เมษายน 2568 จาก <https://keancode.com/what-is-tam-model/>
- คาร์ทิก จันทราเสการ. (2567). ข้อจำกัดและโอกาสในการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล. *วารสารนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ*, 18(1), 77–95.
- ภัทรพร อัครศุภเศรษฐ์. (2565). ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อการปฏิบัติงานของนักบัญชี. *วารสารวิชาการการบัญชีและการเงิน*, 12(2), 45–60.
- ผกาพรรณ พรหมสาขา ณ สกลนคร และ รัตนา วงศ์รัศมีเดือน. (2561). นักบัญชียุคใหม่กับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี. *วารสารบัญชีและการเงิน*, 7(2), 45–59.
- พลพฐ ปิยวรรณ. (2562). การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลในองค์กร: แนวทางและกลยุทธ์. *วารสารการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ*, 14(1), 25–42.
- พระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543. (2543). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 117 ตอนที่ 22 ก. วันที่ 7 มีนาคม 2543*.
- นริศรา วัฒนศัพท์. (2564). คุณลักษณะนักบัญชียุคใหม่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมดิจิทัล. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 9(3), 134–150.
- ราชิด ไชยรัตน์. (2563). นวัตกรรมเทคโนโลยีในงานบัญชีสมัยใหม่. *วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ*, 10(2), 88–102.
- วิทย์ยา พรพิพัฒน์กุล. (2567). บทบาทและทักษะของนักบัญชียุคใหม่ในธุรกิจยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ*, 12(1), 56–70.
- ศศิวิมล พันธุ์ศักดิ์. (2566). คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบุคลากรทางบัญชีในยุคดิจิทัล: กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารการบริหารธุรกิจและการบัญชี*, 15(1), 101–120.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ไทยแลนด์ 4.0: ยุทธศาสตร์ชาติการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักข่าวสารการพัฒนา.
- สุนีย์ แสงดาว. (2564). อุปสรรคและปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในงานบัญชี. *วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ*, 8(1), 22–38.

- สุพจน์ ปานน้อย เจตรัมภา พรหมทesar, สุรีย์ โปษกรณัฐ และคณะ. (2562). เรื่องปัจจัยในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 1(3), 61–72.
- อรอุษา ดั่งช้าง และประเวศ เพ็ญภูมิกุล. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพการปฏิบัติงานทางการบัญชีของผู้ทำบัญชี ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- Atachi Engineering Co. Ltd. (2025). *Digital transformation in organizations: Trends and challenges*. Bangkok: Atachi Publishing.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319–340.
- EY. (2021). *Future of accounting: Skills for the digital era*. Ernst & Young Global Limited.
- Grand View Research. (2023). *Accounting software market size, share & trends analysis report*. Retrieved from <https://www.grandviewresearch.com>
- Grant, A. M. (2016). *Originals: How non-conformists move the world*. Penguin Random House.
- International Federation of Accountants (IFAC). (2019). *International Education Standards: Professional competence for accountants*. IFAC.
- Knowles, M. S. (1975). *Self-directed learning: A guide for learners and teachers*. Association Press.
- Laudon, K. C., & Laudon, J. P. (2018). *Management information systems: Managing the digital firm* (15th ed.). Pearson.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563–575. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1975.tb01393.x>
- Pandey, R., & Verma, P. (2022). Enhancing accounting professionals' skills in the digital era: A systematic review. *Journal of Accounting and Finance*, 22(4), 102–115.

- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2006). The content validity index: Are you sure you know what's being reported? Critique and recommendations. *Research in Nursing & Health*, 29(5), 489–497. <https://doi.org/10.1002/nur.20147>
- Porter, M. E., & Heppelmann, J. E. (2014). How smart, connected products are transforming competition. *Harvard Business Review*, 92(11), 64-88.
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS quarterly*, 425-478.
- Venkatesh, V., Thong, J. Y., & Xu, X. (2012). Consumer acceptance and use of information technology: extending the unified theory of acceptance and use of technology. *MIS quarterly*, 157-178.
- Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis (3RD ed.)*. New York: Harper and Row Publication.

A STUDY ON THE INFLUENCING FACTORS AND MECHANISMS OF MULTIDIMENSIONAL EVALUATION SYSTEMS ON UNDERGRADUATE DEEP LEARNING EFFECTS*

Zou Yunfei¹ and Sudaporn Pongpisanu²

¹⁻²Saint John's University, Thailand

Corresponding Author's Email: 43864529@qq.com

Received 27 August 2025; Revised 2 September 2025; Accepted 4 September 2025

Abstract

In 21st-century higher education, fostering deep learning is essential for developing critical thinking, creativity, and lifelong learning. This study examined the impact of the Multidimensional Evaluation System (MES) on undergraduates' deep learning, identified key influencing factors, and provided implementation recommendations. A mixed-methods design included a survey of 801 students and interviews with 10 instructors. CFA confirmed a seven-dimensional deep learning construct with 43 indicators (GFI = .958, AGFI = .953, RMSEA = .000, RMR = .020). Overall deep learning was high (M = 3.680), especially in creative thinking, problem-solving, lifelong learning, and thinking ability. Qualitative findings indicated that MES promotes academic, cognitive, social, and emotional growth via project-based, peer/self-assessment, and performance tasks, supported by motivation, feedback, and collaboration. Challenges included unclear rubrics and limited teacher training. Recommendations include refining criteria, targeted professional development,

Citation:

*

Zou Yunfei and Sudaporn Pongpisanu. (2025). A Study On The Influencing Factors And Mechanisms Of Multidimensional Evaluation Systems On Undergraduate Deep Learning Effects.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 398-411.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

and institutional support. The study validates a multidimensional deep learning model and offers practical strategies for achieving 21st-century educational goals.

Keywords: Influencing Factors, Mechanism of Action, Multidimensional Evaluation Systems, Deep Learning Effects

Introduction

In the 21st century, rapid advances in information technology have reshaped higher education by expanding access to diverse resources, methods, and environments. These opportunities also expose the limitations of traditional teaching and assessment in fostering deep learning, which enables learners to integrate and apply knowledge critically for higher-order thinking and problem-solving (Brandt, Dadey, & Evans, 2024; Herlinawati et al., 2024). In today's knowledge economy, graduates must demonstrate not only foundational mastery but also creativity, independent thinking, and lifelong learning (Katsamakos, Pavlov, & Saklad, 2024; Wu et al., 2024). This highlights the urgent need for evaluation systems that promote both academic excellence and holistic development.

The Multidimensional Evaluation System (MES) addresses this need by assessing cognitive, affective, and behavioral domains within a unified framework. Drawing on Gardner's Multiple Intelligences, Biggs and Collis's SOLO Taxonomy, and Sternberg's Successful Intelligence, MES integrates diverse perspectives on learner diversity, cognitive complexity, and real-world problem-solving. Unlike fragmented applications, MES synthesizes these theories to evaluate learning strategies, creativity, and authentic application of knowledge. Research suggests multidimensional assessments enhance motivation, collaboration, and feedback, which are vital for deep learning (Entwistle, 2020; Mehdi & Bahraman, 2022).

Although deep learning theory is well established (Marton & Säljö, 1976; Biggs, 2017; Entwistle, 2001), limited empirical research has examined the specific influence of MES in undergraduate contexts. This study therefore aims to: (1) investigate the impact of MES on undergraduates' deep learning outcomes, (2) analyze key factors and mechanisms shaping its effectiveness, and (3) propose recommendations for higher education implementation. Using a mixed-methods design, it evaluates practices, challenges, and enablers, while considering both positive and potential negative effects. The findings are expected to advance theory, inform policy, and guide practice toward achieving 21st-century learning goals.

Objectives

1. To explore the specific impact of the multi-dimensional evaluation system on the in-depth learning effect of undergraduates;
2. To analyze the key factors and mechanisms that affect the effectiveness of deep learning;
3. Suggestions for implementing a multidimensional assessment system for undergraduate students.

Literature Review

The Multidimensional Evaluation System (MES) integrates cognitive, emotional, social, behavioral, and creative domains to address limitations of traditional assessments, emphasizing formative feedback, reflection, and performance-based tasks (Biggs & Tang, 2011; Fullan & Langworthy, 2014; Bertalanffy, 1968; Vygotsky, 1978; Gardner, 1983; Messick, 1995). Using portfolios, rubrics, peer-assessment, and projects, MES enhances engagement, motivation, and learner strengths while fostering critical thinking, creativity,

collaboration, and professional readiness (Temur, 2007; Hattie & Timperley, 2007; Zhao, 2012).

Deep learning involves integrating new knowledge with prior understanding to develop comprehension, application, higher-order thinking, problem-solving, and creativity (Marton & Säljö, 1976; Biggs, 2017; Entwistle, 2008). Motivation, metacognition, emotional engagement, active learning, collaborative projects, and formative assessment support reflection and self-regulation (Pintrich, 2000; Schunk & DiBenedetto, 2020; Biggs & Tang, 2011; Freeman et al., 2014; Hattie & Timperley, 2007).

The development of deep learning is shaped by personal, social, and environmental factors, including cognitive readiness, self-regulation, effective teaching, feedback, peer collaboration, and supportive environments (Bronfenbrenner, 1979; Dweck, 2006; Vygotsky, 1978). Intrinsic motivation, authentic assessment, and technology integration further enhance curiosity, autonomy, and personalized learning, reinforcing holistic, meaningful, and transferable learning outcomes (Deci & Ryan, 2000; Nicol & Macfarlane-Dick, 2006; Marton & Säljö, 1976; Fullan & Langworthy, 2014).

Methodology

This study employed a mixed-methods design, combining quantitative and qualitative approaches to explore the influence of multidimensional evaluation systems (MES) on undergraduate deep learning outcomes.

1. Population and Sample

The research population consisted of 3,000 undergraduate students and 1,493 full-time faculty members at Yunnan Minzu University in 2025. The sample included 801 undergraduates selected through quota sampling, determined according to Taro Yamane's (1973) formula at a 95% confidence level with a 0.05 margin of error. In addition, 10 full-time instructors were

selected using purposive sampling. Eligible instructors were from the Faculties of Engineering, Humanities and Social Sciences, Arts and Humanities, and Education, with at least five years of teaching experience and holding an academic position of lecturer or above.

2. Research Instruments and Quality Assurance

Two research instruments were employed: a structured questionnaire for undergraduates and an in-depth interview protocol for instructors. The questionnaire included demographic information and 43 items measuring seven MES-based deep learning dimensions (knowledge, thinking ability, learning attitude, practical ability, creative problem-solving, teamwork and communication, and lifelong technical learning) on a five-point Likert scale. The interview protocol explored instructors' understanding of MES, implementation practices, impacts on student abilities and motivation, and suggestions for improvement. Instrument validity was confirmed by five experts, with the Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranging from 0.80 to 1.00. Reliability analysis using Cronbach's alpha indicated high internal consistency across all dimensions.

3. Data Collection

Permission for data collection was obtained from Yunnan Minzu University and ethical clearance was granted by the Human Research Ethics Committee. Questionnaires were distributed to the student sample, while in-depth interviews were conducted with selected faculty members. Data collection included verification of completeness of responses, and interviews were recorded, transcribed, and anonymized to ensure confidentiality.

4. Data Analysis

Quantitative data were analyzed using SPSS and AMOS, applying descriptive statistics (mean, SD) and inferential tests (t-test, ANOVA) to examine group differences by origin, year, faculty, and GPA. Confirmatory Factor Analysis (CFA) tested construct validity using indices such as KMO, Bartlett's test, factor

loadings, χ^2/df , GFI, AGFI, RMSEA, and SRMR, while reliability was assessed with Cronbach's alpha and correlations. Qualitative interview data were examined through thematic analysis to identify patterns in teachers' perceptions of MES and its impact on students' learning, emotions, and motivation. Integration of both strands ensured triangulated insights into MES effectiveness in supporting deep learning.

Results

1 . The Results of Deep Learning Levels among Undergraduate Students

In this study, 801 valid questionnaires were distributed and obtained by taking Yunnan Minzu University as the survey object, and the basic information of the respondents is shown in Table 1

Table 1 presents the mean (M), standard deviation (S.D.), and interpretation of the levels of deep learning outcomes (n = 801).

No.	Items	M	S.D.
1	Knowledge Mastery	3.642	0.930
2	Thinking Ability	3.703	0.911
3	Learning Attitude	3.703	0.928
4	Practical Ability	3.591	0.946
5	Innovative Thinking and Problem Solving	3.774	1.008
6	Teamwork and Communication Skills	3.606	0.866
7	Continuous Learning in Technology	3.742	1.000
Overall		3.680	0.784

According to Table 1, The analysis revealed that undergraduate students at Yunnan Minzu University demonstrated a moderately high level of deep learning outcomes (M = 3.680, SD = 0.784). The highest mean score was found

in creative thinking and problem-solving ($M = 3.774$, $SD = 1.008$), The lowest mean score was in practical ability ($M = 3.591$, $SD = 0.946$).

The results of the independent samples t-test and one-way ANOVA indicated that there were no statistically significant differences in undergraduate students' deep learning outcomes across the variables of year of study, faculty, GPA, and place of origin, as shown in Table 2.

Category	Remark
Year of Study	No significant difference ($F = 1.205$, $p = .307$)
Faculty	No significant difference ($F = 1.048$, $p = .402$)
GPA	No significant difference ($F = 0.273$, $p = .895$)
Place of Origin	No significant difference ($t = 1.568$, $p = .117$)

According to Table 2, Across all categories year of study, faculty, GPA, and place of origin no statistically significant differences were found at the .05 level. This indicates that deep learning outcomes were relatively consistent among students regardless of demographic or academic background.

2. Confirmatory Factor Analysis of Deep Learning Outcomes

All 43 deep learning items were analyzed using correlation coefficients (r), sampling adequacy (MSA), mean (M), and standard deviation ($S.D.$). Correlations ranged from .305 to .714, all significant at the .01 level. Bartlett's Test of Sphericity confirmed that the correlation matrix was not an identity matrix ($\chi^2 = 25,352.044$, $df = 903$, $p = .000$), and the KMO measure was .985, with individual MSA values between .970 and .991, indicating suitability for CFA, as shown in Table 3.

Table 3 Assessment of Preliminary Assumptions for Confirmatory Factor Analysis

Assessment of Preliminary Assumptions	χ^2	KMO	df	p-value
Bartlett's Test	25352.044	.985	903	.000*

* Statistically significant at the .05 ($p < .05$)

First-Order Confirmatory Factor Analysis

The first-order CFA validated the deep learning instrument with 7 components and 43 indicators. Standardized factor loadings ranged from 0.654 to 0.846, all significant. Model fit indices indicated excellent fit: $\chi^2 = 749.996$, $p = .987$; $\chi^2/df = 0.893$; GFI = .958; AGFI = .953; RMSEA = .000; SRMR = .016. The seven components measured were: Knowledge (3 items), Thinking Ability (12), Learning Attitudes (10), Practical Ability (3), Creative Thinking and Problem Solving (3), Teamwork and Communication Skills (9), and Lifelong Learning in Technology (3), demonstrating alignment with empirical data.

3. Results of an In-Depth Interview on Multidimensional Evaluation Systems

Teachers expressed varied familiarity with the multidimensional evaluation system but shared a common view of its differences from traditional assessment. They emphasized its holistic focus on knowledge, skills, attitudes, creativity, and teamwork, beyond mere test scores. The system promotes process-oriented assessment through peer evaluation, self-reflection, projects, and classroom participation. Instructors reported that it enhanced students' motivation, emotional engagement, and learning enjoyment. Teachers observed significant contributions to students' critical thinking, innovation, and practical problem-solving abilities. Implementation examples included programming, arts, sports, and social research projects that integrated theory with practice.

Challenges noted were unclear assessment criteria, lack of transparency, and teachers' need for training. Overall, teachers strongly supported the system as fostering deep learning and 21st-century skills.

Discussion

This study confirms that deep learning among undergraduates at Yunnan Minzu University can be effectively assessed using a multidimensional model. Overall, students demonstrated a relatively high level of engagement with deep learning ($M = 3.680$, $SD = 0.784$), indicating they engage in meaningful, reflective, and critical learning beyond rote memorization. Among the seven dimensions, students scored highest in creative thinking and problem-solving, lifelong learning in technology, thinking ability, and learning attitude, reflecting strong capacities for adaptive, autonomous, and innovative learning (Mezirow, 1991; Bransford et al., 2000). High scores in items such as mindset adjustment after setbacks ($M = 3.963$) and awareness of technological trends ($M = 3.940$) further demonstrate these dispositions.

No statistically significant differences were found across demographic variables, including academic year, GPA, faculty, or place of origin, suggesting that deep learning is broadly accessible and not constrained by background factors (Florian & Black-Hawkins, 2011). Confirmatory factor analysis validated the seven-dimensional model, with excellent fit indices ($GFI = .958$; $RMSEA = .000$), confirming that deep learning is a multifaceted construct requiring comprehensive evaluation approaches (Entwistle & Peterson, 2004).

Qualitative data from instructor interviews reinforced the quantitative findings, indicating that the Multidimensional Evaluation System (MES) is widely understood and positively perceived. MES promotes holistic assessment of knowledge, skills, attitudes, emotional intelligence, and creativity, aligning with learner-centered and performance-based evaluation practices (Birenbaum,

2003). Educators reported applying MES across disciplines using classroom observation, projects, peer and self-assessments, and performance-based tasks, supporting the development of higher-order thinking skills such as critical thinking, problem-solving, and innovation (Zhao, 2012; Shavelson & Baxter, 1992).

MES also enhanced student motivation, engagement, and emotional commitment, fostering self-expression, applied learning, and innovation. However, challenges such as unclear rubrics, lack of transparency, and insufficient teacher training were identified, highlighting the need for institutional support, professional development, and clear guidelines. Overall, MES provides a flexible, meaningful, and effective framework for promoting holistic development, bridging theory and practice, and supporting the shift toward 21st-century learning paradigms (Darling-Hammond & Adamson, 2014).

Recommendation

Recommendations for the Current Study

Undergraduates showed strengths in creativity, problem-solving, and lifelong learning. To sustain this, deep learning should be assessed through multidimensional methods encompassing knowledge, skills, attitudes, teamwork, and innovation. Project-based, peer, and performance assessments, supported by transparent criteria and teacher training, are recommended to foster self-directed learning, creativity, and higher-order thinking.

Recommendations for Future Research

Future studies should include students from multiple institutions and regions to examine deep learning in diverse contexts. Research should explore additional factors such as teaching methods, educational technology, and learning environments, as well as long-term effects of MES on critical thinking,

creativity, self-directed learning, academic achievement, and workplace adaptability.

References

- Bertalanffy, L. von. (1968). *General system theory: Foundations, development, applications*. George Braziller.
- Biggs, J. (2017). *Teaching for quality learning at university (4th ed.)*. McGraw-Hill Education.
- Biggs, J., & Collis, K. (1982). *Evaluating the quality of learning: The SOLO taxonomy*. Academic Press.
- Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for quality learning at university: What the student does (4th ed.)*. McGraw-Hill Education.
- Birenbaum, M. (2003). New insights into learning and teaching and their implications for assessment. *Studies in Educational Evaluation*, 29(1), 1–14.
- Boud, D., & Falchikov, N. (2006). Aligning assessment with long-term learning. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 31(4), 399–413.
- Bransford, J. D., Brown, A. L., & Cocking, R. R. (Eds.). (2000). *How people learn: Brain, mind, experience, and school (Expanded ed.)*. National Academy Press.
- Brandt, C., Dadey, M., & Evans, M. (2024). *Assessing 21st Century Competencies*. National Center for Improvement of Educational Assessment. Center for Assessment
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Darling-Hammond, L., & Adamson, F. (2014). *Beyond the bubble test: How performance assessments support 21st century learning*. Jossey-Bass.

- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. Random House.
- Entwistle, N. (2020). Deep approaches to learning and the role of motivation. *Journal of Educational Psychology*, 45(4), 123–137.
- Entwistle, N. (2008). Teaching and learning for deep understanding: Research-based principles and practice. *Higher Education Review*, 53(1), 1–20.
- Entwistle, N., & Peterson, E. R. (2004). Conceptions of learning and knowledge in higher education: Relationships with study behaviour and influences of learning environments. *International Journal of Educational Research*, 41(6), 407–428.
- Florian, L., & Black-Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813–828.
- Freeman, S., Eddy, S. L., McDonough, M., Smith, M. K., Okoroafor, N., Jordt, H., & Wenderoth, M. P. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 111(23), 8410–8415.
- Fullan, M., & Langworthy, M. (2014). *A rich seam: How new pedagogies find deep learning*. Pearson.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.
- Haleem, A. (2023). Deep learning theory and educational transformation. *Journal of Emerging Technologies in Learning*, 18(4), 22–30.
- Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81–112.
- Herlinawati, H., et al. (2024). The integration of 21st century skills in the curriculum. *Journal of Education and Learning*. PMC

- Katsamakas, E., Pavlov, O. V., & Saklad, R. (2024). *Artificial intelligence and the transformation of higher education institutions*. arXiv.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall.
- Marton, F., & Säljö, R. (1976). On qualitative differences in learning: I-Outcome and process. *British Journal of Educational Psychology*, 46(1), 4–11.
- Messick, S. (1995). Validity of psychological assessment: Validation of inferences from persons' responses and performances as scientific inquiry into score meaning. *American Psychologist*, 50(9), 741–749.
- Mezirow, J. (1991). *Transformative dimensions of adult learning*. Jossey-Bass.
- Nicol, D. J., & Macfarlane-Dick, D. (2006). Formative assessment and self-regulated learning: A model and seven principles of good feedback practice. *Studies in Higher Education*, 31(2), 199–218.
- Pintrich, P. R. (2000). *The role of goal orientation in self-regulated learning*. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp. 451–502). Academic Press.
- Shavelson, R. J., & Baxter, G. P. (1992). What we've learned about assessing hands-on science. *Educational Leadership*, 49(8), 20–25.
- Schunk, D. H., & DiBenedetto, M. K. (2020). Motivation and social cognitive theory. *Contemporary Educational Psychology*, 60, 101832.
- Temur, O. D. (2007). The effects of teaching activities based on multiple intelligences theory on students' achievement and attitude towards mathematics. *International Journal of Instruction*, 1(1), 79–90.
- Torshizi, M. D., & Bahraman, M. (2019). “I explain, therefore I learn: Improving students' assessment literacy and deep learning by teaching”. *Studies in Educational Evaluation*, 61, 66–73.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes* (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Souberman, Eds.). Harvard University Press.

- Wiggins, G. (1998). *Educative assessment: Designing assessments to inform and improve student performance*. Jossey-Bass.
- Wu, X. Y., et al. (2024). *Exploring the effects of digital technology on deep learning*. Education and Information Technologies. SpringerLink
- Zhao, Y. (2012). *World class learners: Educating creative and entrepreneurial students*. Corwin Press.

การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะ แห่งศตวรรษที่ 21*

ACTIVE LEARNING FOR DEVELOPING 21ST-CENTURY SKILLS

ชนากานต์ ร่มศรี

Chanakan Romsri

โรงเรียนเทศบาลวัดเวฬุวัน สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

Wat Weluwan Municipal School, under the Office of Education, Roi-Et Municipality, Thailand

Corresponding Author's Email: Chanakanromsri@gmail.com

วันที่รับบทความ : 24 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 5 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 7 กันยายน 2568

Received 24 August 2025; Revised 5 September 2025; Accepted 7 September 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งอธิบายแนวคิดและการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปรับเปลี่ยนการเรียนรู้จากรูปแบบการสอนเชิงรับไปสู่การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เนื้อหาครอบคลุมทั้งแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน กลยุทธ์การจัดกิจกรรม ผลลัพธ์และประโยชน์ ตลอดจนข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนา Active Learning ช่วยส่งเสริมการคิดขั้นสูง การทำงานร่วมกัน ภาวะผู้นำ ความคิดสร้างสรรค์ และการรู้เท่าทันดิจิทัล ขณะเดียวกันยังเพิ่มแรงจูงใจและความรับผิดชอบในการเรียนรู้ รวมทั้งเชื่อมโยงทักษะกับการทำงานและการใช้ชีวิตจริง บทความนี้สรุปว่า Active Learning ไม่ใช่เพียงเทคนิคการสอน แต่เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเป็นทิศทางอนาคตของการศึกษาในการสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพและพร้อมเผชิญกับความท้าทายในโลกยุคใหม่

Citation:

* ชนากานต์ ร่มศรี. (2568). การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 412-424.

Chanakan Romsri. (2025). Active Learning For Developing 21st-Century Skills.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 412-424.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงรุก, ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21, การมีส่วนร่วมของผู้เรียน, การจัดการเรียนการสอน, การศึกษาอนาคต

Abstract

This article aims to explain the concept and application of Active Learning in developing 21st-century skills, highlighting the shift from passive teaching approaches to student-centered, participatory learning. The content covers relevant theories, the roles of teachers and learners, instructional strategies, benefits and outcomes, as well as challenges and recommendations for improvement. Active Learning enhances higher-order thinking, collaboration, leadership, creativity, and digital literacy, while simultaneously increasing motivation, responsibility, and the ability to link knowledge with real-life situations. The article concludes that Active Learning is not merely a teaching technique but represents a new educational paradigm that places learners at the center and reflects the future direction of education in preparing quality learners who are capable of addressing the challenges of the modern world.

Keywords: Active Learning, 21st-Century Skills, Student Engagement, Instructional Management, Future Education

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาในโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องพัฒนาและปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการใหม่ของผู้เรียนและสังคมในอนาคต การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) จึงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นแนวทางที่มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มากกว่าการรับสารเพียงฝ่ายเดียว (Bonwell & Eison, 1991) แนวทางนี้ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning) ไปสู่การเรียนรู้ที่กระตือรือร้นและมีความหมาย

ในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะที่ซับซ้อนและหลากหลาย เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งล้วนเป็นทักษะที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกยุคใหม่ (Trilling & Fadel, 2009) การเรียนการสอนแบบเดิมที่เน้นการบรรยายและท่องจำไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการเหล่านี้ได้อย่างเพียงพอ เพราะผู้เรียนมักจะมีบทบาทเพียงผู้รับข้อมูล ไม่ได้ฝึกคิด วิเคราะห์ หรือนำความรู้ไปประยุกต์ใช้จริง (Prince, 2004)

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันสร้างองค์ความรู้ในชั้นเรียน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสมรรถนะที่จำเป็นต่อการเผชิญกับโลกยุคใหม่ (Freeman et al., 2014)

วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือเพื่ออธิบายแนวคิดและความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 รวมถึงเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ Active Learning ในบริบทการศึกษาไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการในอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด Active Learning

ความหมายและลักษณะสำคัญ

Active Learning หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ในกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการอภิปราย การแก้ปัญหา การทำงานกลุ่ม หรือการลงมือปฏิบัติจริง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างองค์ความรู้และทักษะที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในสถานการณ์จริง (Bonwell & Eison, 1991) ลักษณะสำคัญของ Active Learning คือ การเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered), การกระตุ้นให้เกิดการคิดเชิงลึก (Deep Learning), การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (Prince, 2004)

รูปแบบและกลยุทธ์การสอน

Active Learning สามารถนำไปประยุกต์ใช้ผ่านหลากหลายรูปแบบและกลยุทธ์ เช่น

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วม โดยอาศัยการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบ (Johnson, Johnson, & Smith, 1998)

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) เป็นกลยุทธ์ที่ให้ผู้เรียนเผชิญกับปัญหาจริงหรือใกล้เคียงความเป็นจริง เพื่อฝึกการคิดเชิงวิเคราะห์ การสืบค้นข้อมูล และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Hmelo-Silver, 2004)

การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project-Based Learning: PjBL) เน้นให้ผู้เรียนสร้างผลงานหรือโครงการที่มีความหมาย โดยเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง และฝึกการวางแผน การทำงานเป็นทีม และการนำเสนอผลลัพธ์ (Thomas, 2000)

2. ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีทักษะที่หลากหลายเพื่อรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ ซึ่งองค์การ OECD และ Partnership for 21st Century Skills (P21) ได้เสนอกรอบทักษะสำคัญดังนี้ (Trilling & Fadel, 2009)

การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking & Problem Solving) ผู้เรียนต้องสามารถวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเหตุผล และตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักฐาน รวมทั้งแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ (Facione, 2011)

การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน (Communication & Collaboration) ความสามารถในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ การใช้ทักษะการฟัง การพูด และการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีความหลากหลาย (Dede, 2010)

ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity & Innovation) การคิดนอกกรอบ และสร้างสรรค์วิธีการใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อปัญหาหรือความต้องการในอนาคต (Robinson, 2011)

การรู้เท่าทันดิจิทัลและสารสนเทศ (Digital & Information Literacy) ความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และใช้ข้อมูลดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และการทำงาน (Eshet-Alkalai, 2004)

3. กรอบแนวคิดการบูรณาการ Active Learning กับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

Active Learning มีศักยภาพสูงในการบูรณาการกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เนื่องจากกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำโครงการ การอภิปราย และการแก้ปัญหา ล้วนกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้การคิดเชิงวิพากษ์ ผูกการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และสร้างนวัตกรรม นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีมาสนับสนุน Active Learning ยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันดิจิทัลและสารสนเทศ (Freeman et al., 2014)

กรอบแนวคิดนี้สามารถอธิบายได้ว่า Active Learning เป็น “กลไก” ที่เชื่อมโยงระหว่าง **วิธีการเรียนรู้** (Learning Approaches) กับ **ผลลัพธ์การเรียนรู้** (Learning Outcomes) โดยผลลัพธ์คือทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องมีเพื่อรับมือกับสังคมยุคใหม่และการเปลี่ยนแปลงของโลก (Zubaidah, 2016)

แนวคิดการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกหรือ Active Learning เป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การเรียนรู้จากการรับสารแบบเจียบเชิงรับไปสู่การมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยผู้เรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้ฟังแต่กลายเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ การอภิปราย และการทำงานกลุ่ม ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบนี้คือการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การกระตุ้นให้เกิดการคิดเชิงลึกและการเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่ฝึกการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา และการเรียนรู้โดยใช้โครงการที่เชื่อมโยงความรู้เข้ากับการปฏิบัติจริง ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีประกอบด้วย การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ตลอดจนการเรียนรู้เท่าทันดิจิทัลและสารสนเทศ ซึ่ง Active Learning สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยพัฒนาทักษะเหล่านี้ได้อย่างรอบด้านเพราะทุกกิจกรรมที่ผู้เรียนลงมือทำจะกระตุ้นให้เกิดการใช้ความคิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ และการแลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นการฝึกใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและการทำงานในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กรอบแนวคิดการบูรณาการ Active Learning เข้ากับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงเป็นแนวทางสำคัญของการจัดการศึกษาในปัจจุบันเพราะไม่เพียงแต่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้แต่ยังสร้างคนรุ่นใหม่พร้อมปรับตัวและสร้างคุณค่าในสังคมอนาคต

การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

1. บทบาทของผู้สอน

ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก ผู้สอนทำหน้าที่เปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้โดยตรงไปเป็น ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และคอยกระตุ้นให้เกิดการคิดเชิงวิเคราะห์ (Prince, 2004) นอกจากนี้ ผู้สอนยังทำหน้าที่เป็น ผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาและความแตกต่างของผู้เรียน เช่น การออกแบบกิจกรรมกลุ่ม การใช้ปัญหาเป็นฐาน หรือการใช้โครงการเป็นฐาน (Hmelo-Silver, 2004) อีกบทบาทสำคัญคือการ เป็น ผู้ประเมินผลแบบต่อเนื่องและสะท้อนกลับ (Feedback & Assessment) โดยการให้ ข้อเสนอแนะในระหว่างการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงและพัฒนาทักษะของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (Black & Wiliam, 2009)

2. บทบาทของผู้เรียน

ผู้เรียนใน Active Learning ต้องมีบทบาทเชิงรุกมากขึ้น โดยเริ่มจากการเป็น ผู้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ทั้งในเชิงการตั้งคำถาม การอภิปราย และการลงมือทำกิจกรรม (Freeman et al., 2014) ผู้เรียนยังเป็น ผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและกลุ่ม ผ่านการสืบค้น ข้อมูล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำงานร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน (Johnson, Johnson, & Smith, 1998) สิ่งนี้ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนา ทักษะการคิด การสื่อสาร และการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งถือเป็นทักษะหลักของศตวรรษที่ 21 และจำเป็นสำหรับการปรับตัวในโลก ที่มีความเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว (Trilling & Fadel, 2009)

3. ตัวอย่างกลยุทธ์การจัดกิจกรรม

เพื่อให้ Active Learning สามารถบรรลุผลได้จริง ผู้สอนควรเลือกใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย เช่น

การเรียนรู้เชิงโต้ตอบ (Interactive Learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นผ่านกิจกรรมถาม-ตอบ เกม หรือเครื่องมือดิจิทัล (Prince, 2004)

การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion, Debate) ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การฟังเชิงลึก และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ (Brookfield & Preskill, 2005)

กรณีศึกษา (Case Study) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์จริง ค้นหาวิธีแก้ปัญหา และเชื่อมโยงความรู้กับโลกความเป็นจริง (Herreid, 2011)

เกมการเรียนรู้ (Gamification) ที่ผสมผสานองค์ประกอบของเกม เช่น คะแนนสะสม หรือการแข่งขัน เพื่อเพิ่มแรงจูงใจและทำให้การเรียนรู้สนุกสนานมากขึ้น (Deterding et al., 2011)

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริม (Active Learning) เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ หรือสื่อมัลติมีเดียที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และพัฒนาทักษะดิจิทัล (Zhu, 2010)

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกช่วยสร้างบทบาทใหม่ทั้งสำหรับผู้สอน และผู้เรียน โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้ประเมินผล ส่วนผู้เรียนต้องมีบทบาทกระตือรือร้นในการสร้างองค์ความรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 กลยุทธ์การจัดการกิจกรรมที่หลากหลายยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ Active Learning ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ผลลัพธ์และประโยชน์ของ Active Learning

การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในหลายมิติ ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 โดยสามารถอธิบายผลลัพธ์และประโยชน์หลัก ๆ ได้ดังนี้

1. พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking Skills: HOTS)

Active Learning กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้การคิดเชิงวิเคราะห์ การประเมินค่า และการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะการคิดระดับสูงตามกรอบของ Bloom's Taxonomy การทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การแก้ปัญหาและการอภิปราย ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดที่ลึกซึ้งและสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่ได้ (Anderson & Krathwohl, 2001; Prince, 2004)

2. ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและภาวะผู้นำ

กิจกรรม Active Learning ส่วนใหญ่มักจัดในลักษณะกลุ่ม ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกการสื่อสาร การแบ่งบทบาท และการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วม สิ่งนี้ช่วยสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมและยังพัฒนาภาวะผู้นำจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การประสานงาน และการนำเสนอ (Johnson, Johnson, & Smith, 1998)

3. เพิ่มแรงจูงใจและความรับผิดชอบในการเรียนรู้

เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น พวกเขาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเอง ทำให้มีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อผลการเรียนรู้ การใช้วิธีการที่สนุกและท้าทาย เช่น เกมการเรียนรู้หรือการใช้เทคโนโลยี ยังช่วยเพิ่มแรงกระตุ้นได้อย่างมีนัยสำคัญ (Deci & Ryan, 2000; Freeman et al., 2014)

4. เชื่อมโยงทักษะกับการทำงานและการใช้ชีวิตจริง

Active Learning มีจุดเด่นในการนำสถานการณ์จริงหรือใกล้เคียงความเป็นจริงมาเป็นฐานในการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นกรณีศึกษา โครงการ หรือการแก้ปัญหาจริง สิ่งนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงทั้งในชีวิตประจำวันและในการทำงาน เช่น การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การคิดสร้างสรรค์ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Hmelo-Silver, 2004; Trilling & Fadel, 2009)

กล่าวโดยสรุป Active Learning ไม่ได้เป็นเพียงวิธีการสอนที่เพิ่มความน่าสนใจให้แก่การเรียนรู้ แต่ยังเป็นกลไกที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนในมิติต่าง ๆ ทั้งทางปัญญา สังคม อารมณ์ และวิชาชีพ ซึ่งทำให้ผู้เรียนพร้อมเผชิญกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุปสรรคและความท้าทาย

แม้ว่า Active Learning จะมีประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แต่การนำไปใช้จริงยังเผชิญอุปสรรคและความท้าทายหลายประการที่ต้องได้รับการพิจารณาและแก้ไข

1. ความพร้อมของครูผู้สอนและการปรับบทบาท

ครูผู้สอนจำนวนมากยังคงคุ้นชินกับบทบาทผู้ถ่ายทอดความรู้เชิงบรรยาย จึงเกิดความท้าทายในการปรับตัวไปสู่บทบาทใหม่ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ที่ต้องออกแบบกิจกรรมและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง หากขาดการพัฒนาทักษะหรือการอบรมต่อเนื่อง ครูอาจประสบความยากลำบากในการนำ Active Learning ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (Michael, 2007)

2. เวลาและทรัพยากรที่จำกัด

การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกต้องการเวลาในการเตรียมการมากกว่าแบบบรรยาย อีกทั้งยังต้องการสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติ

จริง ในบางบริบทที่ทรัพยากรมีจำกัด เช่น โรงเรียนชนบทหรือมหาวิทยาลัยขนาดเล็ก การจัด Active Learning อาจไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มรูปแบบ (Prince, 2004)

3. จำนวนผู้เรียนในชั้นเรียนที่มาก

ห้องเรียนที่มีผู้เรียนจำนวนมากทำให้การดูแลรายบุคคลและการจัดกิจกรรมกลุ่มมีความยากลำบาก ผู้สอนอาจไม่สามารถติดตามการมีส่วนร่วมของผู้เรียนทุกคนได้อย่างทั่วถึง จึงทำให้ผลลัพธ์ของ Active Learning ไม่เต็มศักยภาพ (Freeman et al., 2014)

4. การประเมินผลที่ยังเน้นการสอบข้อเขียน

ระบบการศึกษาหลายประเทศรวมถึงไทยยังคงเน้นการสอบข้อเขียนแบบทดสอบมาตรฐาน ซึ่งวัดได้เพียงความรู้เชิงจำ ไม่สามารถสะท้อนทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา หรือการทำงานร่วมกันได้อย่างแท้จริง การขาดเครื่องมือประเมินที่เหมาะสมจึงเป็นอุปสรรคสำคัญ (Biggs & Tang, 2011)

5. ความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยีและการเข้าถึงสื่อ

ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุน Active Learning อย่างไรก็ตาม นักเรียนบางกลุ่มอาจขาดโอกาสเข้าถึงอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์ หรือสื่อดิจิทัลที่จำเป็น ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเรียนรู้และลดทอนประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Zhu, 2010)

โดยสรุป อุปสรรคเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การนำ Active Learning ไปใช้จริงต้องอาศัยการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ทั้งการพัฒนาครู การลงทุนด้านทรัพยากร การปรับระบบ การประเมิน และการลดความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยี เพื่อให้ Active Learning สามารถเป็นกลไกหลักในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาและข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) สามารถดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน จำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนาและข้อเสนอแนะที่ครอบคลุมทั้งในระดับหลักสูตร ครูผู้สอน นวัตกรรมการสอน ระบบการประเมิน และนโยบายการศึกษา

1. การพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการ Active Learning อย่างเป็นระบบ

หลักสูตรการศึกษาควรถูกออกแบบให้บูรณาการ Active Learning ไว้ในโครงสร้างอย่างชัดเจน ทั้งในด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล การ

มีกรอบหลักสูตรที่ชัดเจนจะช่วยให้ผู้สอนสามารถวางแผนกิจกรรมที่สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้ (Biggs & Tang, 2011)

2. การอบรมพัฒนาครูให้มียุทธศาสตร์ด้านการจัดการเรียนการสอน Active Learning

ครูผู้สอนควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านแนวคิดและทักษะปฏิบัติการในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการมีชุมชนวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) สิ่งนี้ช่วยให้ครูสามารถปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกได้อย่างแท้จริง (Michael, 2007)

3. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและเทคโนโลยี

วัฒนธรรมการเรียนรู้ควรเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของผู้เรียน เช่น โครงการชุมชน การแก้ปัญหาสังคม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างทั้งความรู้และทักษะดิจิทัลที่จำเป็น (Zhu, 2010) การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์หรือสื่อดิจิทัลยังช่วยเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้เชิงโต้ตอบและการทำงานร่วมกัน

4. การพัฒนาระบบการประเมินที่เน้นสมรรถนะ (Competency-Based Assessment)

ระบบการประเมินควรมุ่งวัดความสามารถเชิงสมรรถนะของผู้เรียนมากกว่าการทดสอบความจำแบบดั้งเดิม เช่น การประเมินโครงการ การสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflective Journals) และการประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment) ซึ่งสะท้อนการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันได้ชัดเจนกว่า (Wiggins & McTighe, 2005)

5. การสนับสนุนด้านนโยบายและทรัพยากรจากภาครัฐและสถานศึกษา

การขับเคลื่อน Active Learning จำเป็นต้องมีการสนับสนุนจากนโยบายการศึกษา เช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน การลดจำนวนผู้เรียนต่อห้อง การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และการให้แรงจูงใจแก่ครูในการพัฒนาการสอนรูปแบบใหม่ ๆ หากขาดการสนับสนุนด้านนโยบายและทรัพยากร Active Learning อาจไม่สามารถขยายผลได้อย่างกว้างขวาง (Prince, 2004; Freeman et al., 2014)

กล่าวโดยสรุป แนวทางการพัฒนา Active Learning ควรดำเนินการอย่างบูรณาการในหลายมิติ เพื่อสร้างระบบนิเวศทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มียุทธศาสตร์แห่งศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

สรุป

การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกหรือ Active Learning เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ แนวทางนี้ไม่ใช่เพียงเทคนิคการสอนแต่เป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ด้วยตนเอง ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง นอกจากนี้ Active Learning ยังสะท้อนทิศทางการศึกษาในยุคดิจิทัลที่ผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ขณะที่ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้สนับสนุนการเรียนรู้ การขับเคลื่อนกระบวนการทัศน์นี้อย่างจริงจังจะนำไปสู่ระบบการศึกษาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพพร้อมเผชิญความท้าทายของอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman.
- Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for Quality Learning at University* (4th ed.). Maidenhead: Open University Press.
- Black, P., & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21(1), 5–31.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active Learning: Creating Excitement in the Classroom*. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1. Washington, DC: The George Washington University.
- Brookfield, S. D., & Preskill, S. (2005). *Discussion as a Way of Teaching: Tools and Techniques for Democratic Classrooms* (2nd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
- Dede, C. (2010). Comparing frameworks for 21st century skills. In J. Bellanca & R. Brandt (Eds.), *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn* (pp. 51–76). Bloomington, IN: Solution Tree Press.
- Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). From game design elements to gamefulness: Defining “gamification.” In *Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments* (pp. 9–15). ACM.
- Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93–106.
- Facione, P. A. (2011). *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. Millbrae, CA: Insight Assessment.
- Freeman, S., Eddy, S. L., McDonough, M., Smith, M. K., Okoroafor, N., Jordt, H., & Wenderoth, M. P. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 111(23), 8410–8415.
- Herreid, C. F. (2011). Case study teaching. *New Directions for Teaching and Learning*, 2011(128), 31–40.
- Hmelo-Silver, C. E. (2004). Problem-based learning: What and how do students learn?. *Educational Psychology Review*, 16(3), 235–266.
- Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Smith, K. A. (1998). *Active Learning: Cooperation in the College Classroom* (2nd ed.). Edina, MN: Interaction Book Company.
- Michael, J. (2007). Faculty perceptions about barriers to active learning. *College Teaching*, 55(2), 42–47.

- Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. *Journal of Engineering Education*, 93(3), 223–231.
- Robinson, K. (2011). *Out of Our Minds: Learning to be Creative* (2nd ed.). Chichester: Capstone.
- Thomas, J. W. (2000). *A Review of Research on Project-Based Learning*. San Rafael, CA: Autodesk Foundation.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Wiggins, G., & McTighe, J. (2005). *Understanding by Design* (Expanded 2nd ed.). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Zhu, C. (2010). Teacher roles and adoption of educational technology in the Chinese context. *Journal of Educational Technology Development and Exchange*, 3(1), 1–16.
- Zubaidah, S. (2016). 21st century skills: Skills and competencies for the future. In *Conference Proceedings of the 2016 International Conference on Educational Research and Innovation* (pp. 23–38).

กฎสามประเภทสำหรับภิกษุสงฆ์: การวิเคราะห์แนวคิด
ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส*
THREE CATEGORIES OF RULES FOR BUDDHIST MONKS: AN
ANALYTICAL STUDY OF THE CONCEPT OF HIS HOLINESS PRINCE
PATRIARCH VAJIRANANAVARORASA

อภิภัตร์ ปาसानะเก¹, ประดุกทิพย์ สายเมฆ², นิธิวดี รังสีกาญจน์ส่อง³, พุฒิพัฒน์ ศิลปะศาสตร์⁴,
สาลิณี ลิขิตพัฒนกุล⁵ และ ชัยวัฒน์ ป้อมพิทักษ์⁶

Apipat Pasanaga¹, Pradubtip Saimek², Nithiwadee Rungseekansong³, Phutthiphat Sinlapasart⁴,
Salinee Likitpattanakul⁵ and Chaiwat Pomphithak⁶

^{1,6}มหาวิทยาลัยศรีปทุม

^{1,6}Sripatum University, Thailand

²⁻³มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

²⁻³Eastern University of Management and Technology, Thailand

⁴มหาวิทยาลัยมหิดล

⁴Mahidol University, Thailand

⁵มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

⁵Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: apipat.pasanaga@gmail.com

วันที่รับบทความ : 31 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 5 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 7 กันยายน 2568

Received 31 August 2025; Revised 5 September 2025; Accepted 7 September 2025

บทคัดย่อ

Citation:

* อภิภัตร์ ปาसानะเก, ประดุกทิพย์ สายเมฆ, นิธิวดี รังสีกาญจน์ส่อง, พุฒิพัฒน์ ศิลปะศาสตร์,
สาลิณี ลิขิตพัฒนกุล และ ชัยวัฒน์ ป้อมพิทักษ์. (2568). กฎสามประเภทสำหรับภิกษุสงฆ์: การวิเคราะห์แนวคิด
ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วารสารส่งเสริมและพัฒนานิชาการสมัยใหม่, 3(5), 425-451.

Apipat Pasanaga, Pradubtip Saimek, Nithiwadee Rungseekansong, Phutthiphat Sinlapasart,
Salinee Likitpattanakul and Chaiwat Pomphithak. (2025). Three Categories Of Rules For Buddhist Monks: An
Analytical Study Of The Concept Of His Holiness Prince Patriarch Vajiranavarorasa.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 425-451.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

แนวคิดเรื่องกฎสามประเภทสำหรับภิกษุสงฆ์ ซึ่งริเริ่มโดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ถือเป็นกรอบความคิดสำคัญที่ผสานพระธรรมวินัย กฎหมายแผ่นดิน และจารีตประเพณีเข้าด้วยกัน เพื่อธำรงความสมดุลระหว่างสมณเพศกับสังคมไทยสมัยใหม่ การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (qualitative analysis) โดยอาศัยการวิเคราะห์เอกสาร (documentary research) การวิเคราะห์ข้อความ (textual analysis) จากพระนิพนธ์ แถลงการณ์คณะสงฆ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (comparative study) กับระบบกฎหมายคณะสงฆ์ในประเทศพุทธศาสนาอื่น เช่น ศรีลังกา และเมียนมา

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า กฎสามประเภทมิใช่ระบบที่แยกจากกัน แต่เป็นโครงสร้างแบบบูรณาการซึ่งภิกษุสงฆ์ควรยึดถือพร้อมกัน เพื่อธำรงคุณค่าแห่งสมณเพศและเสริมสร้างศรัทธาของสังคม นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับทฤษฎีกฎหมายพหุนิยม (legal pluralism) ที่ยอมรับการอยู่ร่วมกันของหลายระบบกฎหมายในสังคมเดียว ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ ควรบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับกฎสามประเภทในหลักสูตรอุดมศึกษาของพระสงฆ์ โดยเฉพาะสาขานิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ รวมถึงการจัดตั้งกลไกร่วมระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์ในการกำกับดูแลกิจการพระพุทธศาสนา เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการกลางรัฐ-สงฆ์ และการปรับปรุงระบบตรวจสอบการเงินของวัด เพื่อสร้างความโปร่งใสและเสถียรภาพของสถาบันสงฆ์ในระยะยาว

คำสำคัญ: ภิกษุสงฆ์, กฎหมาย, พระวินัย, จารีต

Abstract

The concept of the “Three Types of Rules for Buddhist Monks,” initiated by His Holiness Prince Vajirananavarorasa, constitutes a significant intellectual framework that integrates the Vinaya (monastic discipline), secular law, and customary traditions. Its purpose is to maintain a balance between the monastic vocation and modern Thai society. This study employs qualitative methods, including documentary research, textual analysis of royal writings, Sangha declarations, and relevant legal documents, as well as comparative

studies with monastic legal systems in other Buddhist countries such as Sri Lanka and Myanmar.

The findings reveal that the Three Types of Rules are not separate or isolated systems, but rather an integrated structure that monks should adhere to simultaneously in order to preserve the integrity of the monastic order and to strengthen public faith. Furthermore, this concept resonates with the theory of legal pluralism, which recognizes the coexistence of multiple legal systems within a single society. From a policy perspective, it is recommended that the content of the Three Types of Rules be incorporated into higher education curricula for monks, particularly in the field of law at Buddhist universities. Additionally, mechanisms of cooperation between the state and the Sangha should be established to oversee Buddhist affairs, such as the creation of a joint State-Sangha committee and the enhancement of financial accountability mechanisms in temples, in order to ensure transparency and long-term stability of the monastic institution.

Keywords: Buddhist monks, Law, Vinaya, Customary Practice

บทนำ

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันได้มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมคุณค่าทางจิตใจและจริยธรรมของประชาชนไทย อีกทั้งยังเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณี และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม หนึ่งในสถาบันหลักที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรงคือ “คณะสงฆ์” ซึ่งทำหน้าที่ในการดำรงพระธรรมวินัย ถ่ายทอดคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และผู้นำจิตใจของสาธุชน อย่างไรก็ตาม ในบริบทของความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้ส่งผลให้บทบาทและสถานภาพของคณะสงฆ์ต้องเผชิญกับความท้าทายหลากหลายประการ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์ซึ่งไม่สอดคล้องกับค่านิยมสาธารณะ กฎหมายบ้านเมือง และพระธรรมวินัย ปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดคำถามที่สำคัญเกี่ยวกับโครงสร้างการปกครอง การควบคุม และการกำกับดูแลคณะ

สังคมในสังคมปัจจุบันว่ามีความเข้มแข็งเพียงใด และสามารถธำรงความศรัทธาของประชาชนไว้ได้หรือไม่ ขณะเดียวกัน ยังนำมาสู่ข้อวิพากษ์เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ต่อระบบกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในสมณเพศอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ เพราะแม้ว่าพระสงฆ์จะเป็นผู้ละโลกียวิสัยเข้าสู่สมณเพศแล้วก็ตาม แต่การอยู่ร่วมในสังคมจำต้องเคารพกฎหมายของบ้านเมืองและจารีตประเพณีของประชาชนผู้ยังครองเรือนด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดแนวคิดที่สำคัญซึ่งมีรากฐานมาจากพระดำริของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส องค์ปราชญ์ทางพระศาสนาและผู้มีบทบาทในการปฏิรูปคณะสงฆ์ไทยในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 แนวคิดสำคัญประการหนึ่งของพระองค์คือ การวางหลักเกณฑ์ว่า พระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้ “กฎสามประเภท” ได้แก่ พระวินัย กฎหมายแผ่นดิน และจารีตประเพณี อันเป็นแนวทางที่ผสมผสานระบบศีลธรรมทางศาสนาเข้ากับระบบกฎหมายของรัฐ และบริบทวัฒนธรรมของสังคมไทยได้อย่างมีดุลยภาพ หลักกฎสามประเภทดังกล่าวนี้นี้ ไม่เพียงเป็นหลักการปกครองภายในคณะสงฆ์ แต่ยังสะท้อนความพยายามที่จะสร้างความสมดุลระหว่างอำนาจศาสนากับอำนาจรัฐ อันเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการจัดระเบียบสังคมในระบบกฎหมายมหาชน โดยเฉพาะในสังคมพุทธที่พระสงฆ์มีบทบาททางจิตวิญญาณและเป็นต้นแบบทางจริยธรรม การปฏิรูปคณะสงฆ์ที่นำโดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงถือเป็นหมุดหมายสำคัญในการวางรากฐานแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ มีลักษณะของ “ธรรมาธิปไตย” ควบคู่กับ “นิติรัฐ” ซึ่งทำให้การปกครองคณะสงฆ์มีได้ดำเนินไปตามพระวินัยล้วน ๆ หากแต่ได้รับการเสริมด้วยกฎหมายของบ้านเมืองและความเข้าใจต่อประเพณีของประชาชน อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดเรื่องกฎสามประเภทจะเป็นหลักการที่มีมานานนับศตวรรษ และได้บันทึกไว้ในตอนท้ายแห่งแถลงการณ์คณะสงฆ์ ก่อนหน้าพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 (วัดโมลีโลกยาราม, 2562: ออนไลน์) ซึ่งถือเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรฉบับแรกที่บัญญัติถึงลักษณะการปกครองฝ่ายพุทธจักร ให้เป็นระเบียบแบบแผน (อย่างเป็นทางการ) เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ของไทย (พระครูธรรมธรธรรมาพร ปภสสโร และคณะ, 2568: 148) แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากยังไม่ตระหนักถึงบทบาทและภาระหน้าที่ตามกฎหมายอย่างชัดเจน การละเลยหรือไม่เข้าใจบทบัญญัติกฎหมายแผ่นดิน ตลอดจนจารีตประเพณีของสังคม จึงอาจนำไปสู่การประพฤติที่ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อตนเอง คณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนาโดยรวม

สถานการณ์ความเสื่อมศรัทธาที่ปรากฏชัดในปัจจุบัน โดยเฉพาะข่าวสารเชิงลบเกี่ยวกับพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์ที่เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนและเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น

การนำที่ดินวัดไปจำหน่าย การยกยอกเงินวัดให้แก่เสก การบุกรุกที่ดินป่าสงวน การเสพเมณ การปลอมแปลงพระเครื่องหรือวัตถุออกจำหน่าย การจำหน่ายหรือเสพยาเสพติด การปล่อยเงินกู้ การเรียไร ฯลฯ ได้กลายเป็นแรงสั่นสะเทือนต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในระดับสังคม ความเสื่อมศรัทธาในส่วนหนึ่งมีรากเหง้ามาจากความไม่เข้าใจในบทบาทของกฎหมายบ้านเมือง จาริตสังคม และกฎแห่งพระธรรมวินัยอย่างรอบด้าน แม้พระสงฆ์จะมีพระธรรมวินัยเป็นบรรทัดฐานภายในของสมณเพศ แต่เมื่ออยู่ร่วมในสังคมก็ต้องเคารพและปฏิบัติตามระบบกฎหมายภายนอกเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ความเข้าใจต่อกฎหมายจึงไม่ใช่เพียงความรู้ในเชิงโลกียะ หากแต่เป็นเงื่อนไขที่สำคัญต่อการธำรงศรัทธาและสมณสาธูปในโลกยุคใหม่ พระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงเป็นแนวทางสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายแผ่นดินและจาริตประเพณี ซึ่งพระองค์ทรงวางรากฐานไว้ใน “พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121” และแสดงแนวพระดำริไว้ในแถลงการณ์คณะสงฆ์ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2514: 40) โดยเน้นว่า “...ภิกษุสงฆ์แม้มีพระวินัยเป็นกฎหมายสำหรับตัวอยู่ส่วนหนึ่งแล้ว ก็ยังจะต้องอยู่ในใต้อำนาจแห่งกฎหมายฝ่ายราชอาณาจักรอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งตราไว้เฉพาะหรือเพื่อคนทั่วไป และยังคงรอนุวัตจาริตของบ้านเมือง อันไม่ขัดต่อกฎหมายสองประเภทนั้นอีก สรุปความ ภิกษุสงฆ์มีกฎหมายอันจะพึงพึงอยู่ 3 ประเภท คือ กฎหมายแผ่นดิน 1 พระวินัย 1 จาริต 1 และพระราชบัญญัตินี้ (ร.ศ.121) เป็นกฎหมายแผ่นดินจึงควรจะรู้จักเข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้อง...” (คู่มือพระสังฆาธิการ, 2567: 13) สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามวางกรอบกฎหมายสามชั้นซ้อนกันที่พระภิกษุต้องเคารพพร้อมกันอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ พระวินัย (internal discipline), กฎหมายแผ่นดิน (external legal norms), และ จาริตประเพณี (socio-cultural order) แนวคิดนี้จึงไม่เพียงเป็นการตีความหน้าที่ของพระสงฆ์ในมิติทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังขยายขอบเขตหน้าที่ของพระสงฆ์ให้มีความสัมพันธ์กับสังคม การเมือง และระบบกฎหมายของรัฐ ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางปฏิรูปแบบองค์รวม ทั้งในด้านโครงสร้างอำนาจ ระบบบริหาร และรูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์ แนวทางดังกล่าวได้สะท้อนผ่านผลงานสำคัญของพระองค์ ทั้งในฐานะผู้วางระบบการศึกษาพระภิกษุ โดยการจัดตั้ง “หลักสูตรนักรธรรม” และ “มหามกุฏราชวิทยาลัย” (พระมหาเจริณ กตปัญโญ (กระพิล) และคณะ, 2563: 72) และในฐานะผู้วางแนวคิดกฎหมายสงฆ์ฉบับแรกของประเทศไทย โดยทรงเชื่อว่าพระสงฆ์ที่มีความรู้ทั้งทางพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมืองจะสามารถเป็นผู้นำศีลธรรมของประชาชนได้อย่าง

แท้จริง นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของกฎหมายสมัยใหม่ จะพบว่าแนวคิดเรื่อง “กฎหมายสามประเภท” มีลักษณะใกล้เคียงกับระบบ กฎหมายพหุนิยม (legal pluralism) ซึ่งยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของกฎหมายหลายระบบในสังคมเดียว กล่าวคือ พระวินัยเปรียบเสมือนกฎหมายของชุมชนศาสนา (religious law) กฎหมายแผ่นดินเป็นกฎหมายของรัฐ (state law) และจารีตคือกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษรของสังคมท้องถิ่น (customary law) การอยู่ภายใต้กฎหมายทั้งสามประเภทนี้ จึงแสดงถึงการเป็นพลเมืองในหลายระดับ (multi-level citizenship) ซึ่งจำเป็นต้องมีความสามารถในการประสานบทบาท และตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม

การที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเน้นให้พระสงฆ์ศึกษาและเข้าใจทั้งสามระบบกฎหมาย ไม่เพียงแต่ช่วยให้พระสงฆ์สามารถดำรงตนได้อย่างเหมาะสมในโลกวิสัยเท่านั้น แต่ยังเป็นการยืนยันว่า พระพุทธศาสนาในบริบทประเทศไทยนั้น ไม่ได้แยกขาดจากโครงสร้างของรัฐหรือสังคม หากแต่มีความเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นผ่านบทบัญญัติกฎหมายและระบบวัฒนธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่า “กฎหมายสามประเภท” เป็นกลไกสำคัญในการรักษาเสถียรภาพของสถาบันสงฆ์ และส่งเสริมธรรมาภิบาลของรัฐไทยในภาพรวม หลักคิดเรื่อง “กฎหมายสามประเภท” ยังมีนัยสำคัญต่อการศึกษาด้านกฎหมายและรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะในแง่ของการจัดการอำนาจ การควบคุมเชิงสถาบัน และการกำกับดูแลเชิงจริยธรรม แนวคิดดังกล่าวยืนยันว่าการอยู่ร่วมกันของระบบศาสนาและระบบรัฐไม่จำเป็นต้องเป็นคู่ตรงข้ามหรืออยู่ในภาวะแข่งขัน หากสามารถออกแบบระบบการบริหารและกฎหมายให้มีพื้นที่รองรับกันอย่างเหมาะสม ก็จะก่อให้เกิด “ระเบียบร่วม” (shared order) ซึ่งทั้งสองระบบต่างมีบทบาทเสริมสร้างกันและกัน ตัวอย่างเช่น การที่พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายย่อมสามารถแนะนำสาธุชนให้ประพฤติชอบทั้งในทางศีลธรรมและในทางกฎหมาย ขณะเดียวกัน รัฐที่เข้าใจในพระธรรมวินัยย่อมสามารถออกกฎหมายหรือใช้อำนาจอย่างไม่ขัดต่อศาสนธรรม อย่างไรก็ตาม การบรรลุผลแห่งอุดมคตินี้จำเป็นต้องอาศัยกลไกทางนโยบายและการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยเฉพาะการเรียนการสอนในระดับคณะสงฆ์ ซึ่งยังคงมีช่องว่างด้านความรู้กฎหมายที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในยุคปัจจุบัน แม้จะมีหลักสูตรนักธรรมบาลี แต่ก็ยังขาดการเชื่อมโยงกับระบบกฎหมายแผ่นดินและระบบจารีตในเชิงปฏิบัติ แม้งานศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับคณะสงฆ์ไทยจะมีจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่ยังเน้นไปที่โครงสร้างการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หรือวิเคราะห์ปัญหาการปฏิบัติผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ขณะที่การศึกษาเชิงนิติปรัชญาเกี่ยวกับกฎหมายสามประเภท ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิร

ญาณวโรรส ยังคงอ้างจำกัด งานวิจัยของ สิทธิ บุตรอินทร์ (2546) เน้นการตีความพระวินัยใน ฐานะกฎหมายภายในคณะสงฆ์ ขณะที่ พระครูธรรมธรรสฐาพร ปภสสโร และคณะ (2568) วิเคราะห์การตรากฎหมายคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ในฐานะกฎหมายแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม ทั้งสอง แนวทางยังมิได้เชื่อมโยงกับจารีตประเพณีหรือแนวคิดกฎหมายพหุนิยมอย่างเป็นระบบ การ ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับกฎหมายประเภทจึงเป็นแนวทางที่พึง พิจารณาอย่างยิ่ง โดยไม่ละทิ้งจุดเน้นทางพระธรรมวินัย แต่เพิ่มเติมความรู้ทางกฎหมายและ สังคมในระดับที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะเชิงระบบให้กับผู้ดำรงสมณเพศในฐานะผู้นำ สังคมและผู้นำศีลธรรม ยิ่งไปกว่านั้น แนวคิดนี้ยังเปิดพื้นที่ให้พิจารณาเชิงเปรียบเทียบกับ ประเทศพุทธศาสนาอื่น เช่น ศรีลังกา เมียนมา หรือกัมพูชา ซึ่งมีกฎหมายคณะสงฆ์และ โครงสร้างการกำกับดูแลพระภิกษุแตกต่างกันออกไป งานศึกษาของ Human Rights Watch (2009) เกี่ยวกับการควบคุมคณะสงฆ์เมียนมา ชี้ให้เห็นผลของการรวมศูนย์อำนาจทางศาสนา ไว้กับรัฐ ขณะที่ Buddhist Temporalities Ordinance (1956, 1960) ของศรีลังกา แสดงให้ เห็นบทบาทของกฎหมายในการควบคุมทรัพย์สินวัดและโครงสร้างอุปถัมภ์พระสงฆ์ ส่วนงาน ของ Yeonsik Jeong (2011) ที่ศึกษากัมพูชา พบว่า ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างรัฐกับ สงฆ์เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดเสรีภาพของพระภิกษุ งานเหล่านี้สะท้อนว่า แนวทาง ควบคุมสงฆ์มีความหลากหลายตามบริบททางการเมืองและวัฒนธรรม งานวิจัยดังกล่าวยืนยัน ความจำเป็นที่ต้องศึกษากฎหมายประเภท ในเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง พระธรรมวินัย กฎหมายแผ่นดิน และจารีตประเพณีอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติทฤษฎีและการ ประยุกต์ใช้จริงในบริบทไทย และเป็นประโยชน์ต่อการประเมินและพัฒนาแนวทางของไทยใน อนาคต อาทิ การกำหนดบทบาทของมหาเถรสมาคม การตรากฎหมายในของคณะสงฆ์ หรือการ ออกข้อบังคับที่มีผลในเชิงกฎหมาย เป็นต้น การเปิดมุมมองเช่นนี้จะช่วยให้เข้าใจสถานะภาพ ของพระสงฆ์ในเชิงกฎหมายอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาจากประเด็นทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น บททบทวนวิชาการเรื่องนี้จึงมีความ มุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์แนวคิดของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เกี่ยวกับ “กฎหมายประเภทสำหรับภิกษุสงฆ์” ในฐานะหลักคิดเชิงระบบที่มีความลุ่มลึก ทั้งใน ด้านนิติปรัชญา การจัดการองค์กรทางศาสนา และการเชื่อมโยงศาสนากับกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งมีได้เป็นเพียงการวางโครงเรื่องในเชิงเนื้อหาเท่านั้น หากยังเป็นการปูพื้นฐานทางความคิดต่อ การทำความเข้าใจบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้ดำรงอยู่ท่ามกลางระบบกฎหมายประเภท อัน

ได้แก่พระวินัย กฎหมายแผ่นดิน และจารีต ซึ่งต่างมีพลังในการกำกับพฤติกรรมของผู้คนในแต่ละระดับอย่างมีนัยสำคัญ และจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมให้เข้าใจและประยุกต์ใช้ในเชิงบูรณาการ เพื่อธำรงพระศาสนา คณะสงฆ์ และความมั่นคงของสังคมโดยรวมอย่างยั่งยืน การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการค้นคว้าจากเอกสารประวัติศาสตร์และพระนิพนธ์ของพระองค์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อนแต่ก็เกี่ยวเนื่องกันระหว่างพระธรรมวินัย กฎหมายของรัฐ และจารีตประเพณีในสังคมไทย พร้อมทั้งเสนอข้อพิจารณาเชิงนโยบายต่อการส่งเสริมความรู้ทางกฎหมายในหมู่พระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายประเภทสำหรับภิกษุสงฆ์

การศึกษาความคิดของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เกี่ยวกับ “กฎหมายประเภทสำหรับภิกษุสงฆ์” จำเป็นต้องอาศัยการวางกรอบแนวคิดอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดที่เชื่อมโยงระหว่างพระพุทธศาสนา นิติปรัชญา และระบบกฎหมายของรัฐ การกำหนดกรอบแนวคิดในงานวิชาการจึงไม่ใช่เพียงการอธิบายคำศัพท์หรือแนวคิดอย่างลอย ๆ หากแต่เป็นการสร้างบริบทความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ซึ่งจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์แนวคิดของพระองค์ในมิติที่ลุ่มลึกยิ่งขึ้น สำหรับกรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในงานศึกษานี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้

1. แนวคิดว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับกฎหมาย

การทำความเข้าใจแนวคิดเรื่องกฎหมายประเภทจำเป็นต้องย้อนกลับไปพิจารณาพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับกฎหมาย ซึ่งในบริบทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ความสัมพันธ์ระหว่างสองระบบนี้ไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบแยกขาด (separation) หากแต่เป็นความสัมพันธ์แบบประสานเกื้อหนุนกัน (integration) ศาสนาถือเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดกฎหมาย จึงส่งผลให้หลักธรรมคำสอนของศาสนามีความเกี่ยวข้องกับนักกฎหมาย และกฎหมายจะได้นั้นก็ต้องเห็นความสำคัญของศาสนาที่มีต่อสังคมเช่นกัน (อภิรักษ์ ปาसानะเก และคณะ, 2566: 173) โดยเฉพาะในวิถีปฏิบัติของพระสงฆ์ไทยที่ดำรงอยู่ในโครงสร้างของรัฐ ซึ่งยอมรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของชาติ แนวคิดนี้มีรากฐานอยู่ในพระพุทธานุญาตและพุทธประวัติ เช่น พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสงฆ์ “อนุวัติต่อพระราชา” ตามพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “อนุชาณามิ ภิกขเว ราชนํ อนุวัติตุ” แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้อนุวัตตามพระราชา (พระปัลลิตระพิน พุทธิสารโร, 2567: 3) แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกับรัฐหรืออำนาจบ้านเมือง ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ก็ต้องมีธรรม

วินัยเป็นกฎหมายภายในของตน ซึ่งต่างจากกฎหมายแผ่นดินที่รัฐตราขึ้นใช้กับคนทั่วไป ความสัมพันธ์เชิงบูรณาการระหว่างศาสนาและกฎหมายในแนวคิดนี้จึงมิใช่การลดศักดิ์ศรีของศาสนาหรือการเอื้อประโยชน์ให้รัฐ แต่เป็นการวางระบบสมดุลที่ต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่สนับสนุนกัน กล่าวคือ ศาสนาเป็นแหล่งกำเนิดของจริยธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานของกฎหมาย ขณะเดียวกันกฎหมายก็เป็นกลไกที่ช่วยให้หลักธรรมสามารถดำรงอยู่ในโลกยุคใหม่ที่ซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น การศึกษาความสัมพันธ์เช่นนี้จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการออกแบบระบบการปกครองของคณะสงฆ์และการกำหนดนโยบายทางศาสนาในระดับรัฐ เพราะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะทั้งผู้นำจริยธรรมและผู้ดำรงอยู่ภายใต้ระเบียบกฎหมายของสังคม แนวคิดนี้ยังช่วยขยายความหมายของคำว่า “ธรรมาภิบาล” ให้ครอบคลุมทั้งระดับจิตสำนึกทางศีลธรรมและระดับนโยบายสาธารณะในเวลาเดียวกัน

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเสนอแนวคิดที่โดดเด่นในเรื่องนี้ โดยทรงถือว่าคณะสงฆ์ไม่ใช่กลุ่มบุคคลที่อยู่นอกโครงสร้างของรัฐ หากแต่เป็นกลุ่มที่มีสถานภาพทางกฎหมาย มีระบบการปกครองภายใน และจำเป็นต้องดำรงอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายหลายประเภท ทั้งพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง และจารีตประเพณีท้องถิ่น อันสะท้อนผ่านพระดำริที่ทรงมีต่อการบัญญัติกฎหมายสงฆ์ใน ร.ศ. 121 และการจัดระเบียบการปกครองสงฆ์ให้มีลักษณะคล้ายราชการ การประสานกันระหว่างระบบศาสนากับรัฐตามแนวคิดนี้ไม่เพียงแต่เป็นการจัดระบบการบริหาร แต่ยังแฝงด้วยหลักจริยธรรมทางศาสนาเพื่อเป็นกลไกควบคุมเชิงคุณธรรมในสังคม พระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้มาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 8 ในยุครัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ถูกยกเลิกและประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 แทน (พระมหากษัตริย์ สุวรรณรัตน์ และคณะ, 2567: 260) นับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และฉบับต่อ ๆ มา ทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทแห่งเดียวในโลกที่มีการปกครองคณะสงฆ์เป็นระบบมากที่สุด (สุนทร ฦ รังสี, 2539: 7) ดังนั้นแนวคิดของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงเป็นตัวอย่างสำคัญของการบูรณาการศาสนธรรมเข้ากับระบบกฎหมายและการเมือง

2. ทฤษฎีกฎหมายกับศีลธรรม (Law and Morality)

ปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมเป็นประเด็นถกเถียงที่เก่าแก่และซับซ้อนที่สุดประเด็นหนึ่งในทางนิติปรัชญา เนื่องจากทั้งกฎหมายและศีลธรรมต่างเป็น

กลไกที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ในสังคม แต่มีลักษณะและที่มาต่างกันอย่างชัดเจน การศึกษาทฤษฎีที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองระบบนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าใจรากฐานของระบบกฎหมาย และต่อการพัฒนาแนวคิดด้านนิติธรรมในบริบทของสังคมที่มีความหลากหลายทางศีลธรรม โดยทั่วไป ศีลธรรมเป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานมาจากความเชื่อ ค่านิยม หรือหลักธรรมทางศาสนา ซึ่งพัฒนาและถ่ายทอดกันมาภายในสังคมในลักษณะไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ขณะที่กฎหมายเป็นระเบียบที่รัฐบัญญัติขึ้นและมีผลบังคับใช้ทางกายภาพ กฎหมายสามารถบังคับได้ด้วยอำนาจของรัฐ แต่ศีลธรรมบังคับด้วยแรงจูงใจภายใน เช่น ความละอายหรือความเกรงกลัวต่อบาป แม้จุดประสงค์ของทั้งสองระบบจะมุ่งไปในทางเดียวกันคือการธำรงความสงบเรียบร้อยในสังคม แต่ลักษณะของการควบคุมแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

นักนิติปรัชญาได้แบ่งความเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมออกเป็นสองแนวทางใหญ่ ๆ ได้แก่ แนวคิดแบบ ธรรมชาตินิยมทางกฎหมาย (Natural Law Theory) และแนวคิดแบบ นิติศาสตร์แบบรูปแบบนิยม (Legal Positivism)

ฝ่ายธรรมชาตินิยมทางกฎหมายเชื่อว่ากฎหมายที่แท้จริงต้องมีรากฐานอยู่บนศีลธรรม กล่าวคือ กฎหมายใดที่ขัดกับหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐาน ย่อมไม่ใช่กฎหมายที่ชอบธรรม แนวคิดหลักของสำนักกฎหมายธรรมชาติเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ ดังนั้นจึงนำมาสู่หลักพื้นฐานที่ว่า กระทำในสิ่งที่ดี หลีกเลียงในสิ่งที่ไม่ดี (Do good, avoid evil) (Germain G. Grisez, 1969: 340-382.) ตัวอย่างที่ชัดเจนของแนวคิดนี้คืองานของนักปรัชญาอย่างโธมัส อควีนาส (Thomas Aquinas) ที่มองว่ากฎหมายของมนุษย์ต้องไม่ขัดแย้งกับกฎของพระเจ้า หากกฎหมายของรัฐขัดกับหลักธรรม ก็ถือว่าไม่มีความชอบธรรมที่จะปฏิบัติตาม เว้นแต่การไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความปั่นป่วนแก่ส่วนรวม (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2561: 169-170) ในกรณีของพระพุทธศาสนาและแนวคิดของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ คุณจะมีลักษณะโน้มเอียงไปทางแนวคิดนี้ กล่าวคือ ทรงถือว่ากฎหมายไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีความหมาย หากปราศจากพื้นฐานทางศีลธรรม

การกำหนด “พระวินัย” เป็นกฎเกณฑ์หนึ่งที่พระสงฆ์ต้องยึดถือ ถือเป็นการยืนยันว่าการควบคุมพฤติกรรมต้องมีรากฐานจากจริยธรรมในระดับลึก ไม่ใช่เพียงการใช้กำลังหรืออำนาจรัฐ การบัญญัติกฎหมายสงฆ์ใน ร.ศ. 121 ก็ไม่ใช่เพียงการออกกฎหมายเพื่อการควบคุมในทางปกครองเท่านั้น แต่ยังสะท้อนเจตจำนงที่จะยกระดับจิตใจและพฤติกรรมของพระภิกษุสามเณรให้สอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงามของสังคม แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีทางจริยธรรมของนักคิดในฝั่งตะวันตก เช่น Aristotle ที่เสนอว่า กฎหมายที่ดีต้องมีเป้าหมายเพื่อ

ความดีสูงสุด (summum bonum) (Sarah Broadie, 1999: 233 - 251) ซึ่งในกรณีของคณะสงฆ์นั้น ความดีสูงสุดคือการธำรงพระศาสนา และความเป็นปกติเรียบร้อยของหมู่สงฆ์ที่สามารถทำหน้าที่ชี้นำสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและจริยธรรม

ในทางตรงกันข้าม ฝ่ายนิติศาสตร์แบบรูปแบบนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายของฮาร์ท (H.L.A. Hart) ได้เสนอว่า กฎหมายคือสิ่งที่มีอยู่จริงตามที่ตราไว้โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความชอบธรรมของกฎหมายขึ้นอยู่กับกระบวนการและรูปแบบในการตรากฎหมาย มากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับสาระทางคุณธรรมของเนื้อหา การแยกกฎหมายออกจากศีลธรรมในแนวคิดนี้ไม่ได้หมายความว่าศีลธรรมไม่สำคัญ แต่หมายถึงการยอมรับว่ากฎหมายสามารถมีอยู่ได้โดยไม่จำเป็นต้องอิงตามในทางศีลธรรมเสมอไป (Hart, H. L. A., 2012: 185-192)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีทฤษฎีที่เน้นการแยกกฎหมายออกจากศีลธรรม แต่ในทางปฏิบัติหลายประเทศยังคงรักษาลักษณะทางศีลธรรมไว้ในระบบกฎหมายอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ความปลอดภัย และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น กฎหมายที่ห้ามการฆ่าคน ลักทรัพย์ หรือการล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งล้วนสอดคล้องกับศีลธรรมพื้นฐานของมนุษยทุกวัฒนธรรม

ในสังคมไทย ซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางจริยธรรม กฎหมายจำนวนมากได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมทางพุทธศาสนาโดยตรง เช่น กฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความกตัญญู การสงเคราะห์บิดามารดา หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสุรา การพนัน และยาเสพติด ซึ่งล้วนตั้งอยู่บนแนวคิดเรื่องการควบคุมกิเลสและส่งเสริมสติของประชาชน ดังนั้นแม้กฎหมายไทยจะมีรูปแบบตามแบบกฎหมายประมวลของตะวันตก แต่ในเชิงสาระก็ยังคงสะท้อนคุณค่าทางศีลธรรมที่ฝังรากลึกในสังคมไทย

อีกประเด็นที่สำคัญคือบทบาทของพระภิกษุในฐานะผู้นำทางศีลธรรมของสังคม เมื่อพระภิกษุดำรงอยู่ในฐานะที่ได้รับความเคารพจากประชาชน การประพฤติของพระภิกษุย่อมส่งอิทธิพลต่อการตีความและรับรู้เรื่องศีลธรรมในระดับสาธารณะ หากพระภิกษุสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการเคารพกฎหมายที่ไม่ขัดต่อพระวินัย และอธิบายให้เห็นถึงความสอดคล้องระหว่างศีลธรรมกับกฎหมาย ก็จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในระบบกฎหมายและยอมรับอำนาจของรัฐโดยสมัครใจ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสังคมนิติธรรมที่ยั่งยืน

ในอีกมุมหนึ่ง หากกฎหมายบ้านเมืองมีเนื้อหาขัดกับหลักศีลธรรมที่สังคมยึดถือ ก็อาจนำไปสู่ภาวะไม่ยอมรับหรือขาดการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น กฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้เฉพาะกลุ่ม หรือที่กำหนดบทลงโทษที่เกินควร ก็อาจถูกวิพากษ์ในทางศีลธรรมจนกระทบต่อความชอบธรรมของกฎหมายโดยรวมได้เช่นกัน

กล่าวโดยสรุป ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมจึงไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามที่ต้องเลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากแต่ควรเป็นความสัมพันธ์แบบประสานเสริมซึ่งกันและกัน กล่าวคือ กฎหมายควรมีรากฐานบนศีลธรรมที่ได้รับการยอมรับในสังคม ขณะเดียวกัน ศีลธรรมก็ควรปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกับหลักนิติรัฐที่เน้นความเสมอภาคและความชัดเจนของกฎเกณฑ์ได้อย่างเหมาะสม ในบริบทของพระพุทธศาสนา การประสานกันของกฎหมายและศีลธรรมจึงไม่เพียงแต่เป็นไปได้ แต่ยังจำเป็นต่อการธำรงความเป็นระเบียบและคุณค่าของสังคมอย่างยั่งยืนด้วย

3. แนวคิดเรื่อง “กฎหมายของสงฆ์” เทียบกับ “กฎหมายของรัฐ”

การทำความเข้าใจเรื่อง “กฎหมายของสงฆ์” เทียบกับ “กฎหมายของรัฐ” มีความสำคัญยิ่งในการวางแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย โดยเฉพาะในสังคมที่พระภิกษุมีสถานะทั้งทางศาสนาและทางกฎหมาย ซึ่งทำให้ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบสองระบบที่แยกจากกันแต่มีพื้นที่ทับซ้อนกันในบางกรณี

กฎหมายของสงฆ์ หมายถึงกฎระเบียบที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระธรรมวินัย อันเป็นคำสอนดั้งเดิมในพระพุทธศาสนา และ กฎมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นระเบียบที่ตราขึ้นภายใต้อำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพื่อใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นเอกภาพและสอดคล้องกับบริบทของรัฐสมัยใหม่

ในขณะที่ กฎหมายของรัฐ เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หรือกฎหมายทั่วไปในหมวดอาญาและแพ่งพยานั้น เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาหรือองค์กรนิติบัญญัติ และมีผลบังคับใช้กับบุคคลทุกกลุ่มในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะเป็นฆราวาสหรือพระภิกษุ

การแยกแยะระหว่างสองระบบนี้มีความชัดเจนในด้าน ฐานะทางกฎหมาย กล่าวคือ พระธรรมวินัยมีสถานะเป็น “ธรรมวินัยภายใน” ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ มิได้มีลักษณะของกฎหมาย แต่มีสถานะเป็นรากฐานทางศีลธรรมและจริยธรรมของสงฆ์ ส่วนกฎมหาเถรสมาคมแม้จะตราขึ้นภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ก็ยังมีใช้กฎหมายในความหมายของกฎหมายทั่วไป

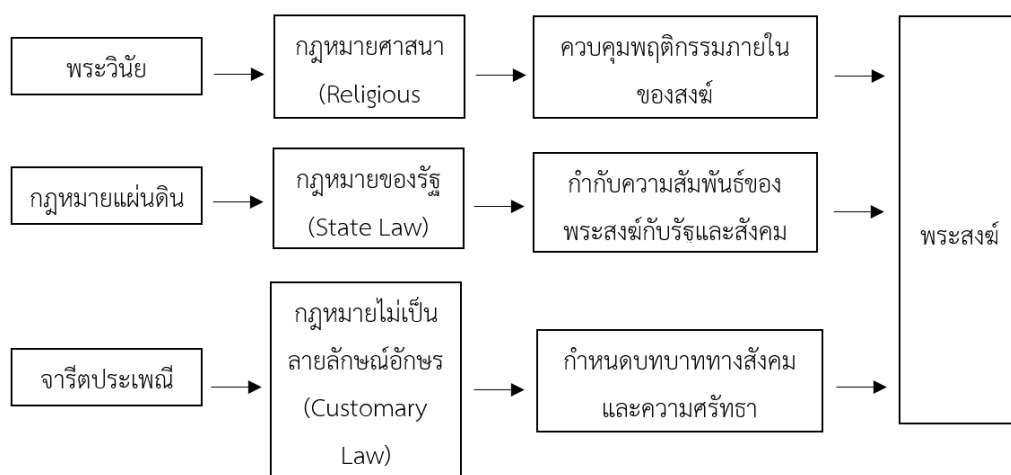
หนังสือ คู่มือพระสังฆาธิการ ของกองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ได้ระบุชัดเจนว่า กฎมหาเถรสมาคมเป็นเพียง “ระเบียบภายในของคณะสงฆ์” ที่มีผลผูกพันเฉพาะกับผู้ที่อยู่ในสถานะบรรพชิตเท่านั้น มิได้มีผลผูกพันกับฆราวาสหรือองค์กรของรัฐ นั่นคือ เป็น “กฎหมายเขตจำกัด” (Limited Jurisdiction Law) ที่สามารถมีผลบังคับใช้ได้ภายในองค์กรสงฆ์เท่านั้น

การเน้นย้ำสถานะนี้ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 295/2516 ซึ่งเป็นบรรทัดฐานสำคัญทางกฎหมาย ศาลได้วินิจฉัยว่า “กฎมหาเถรสมาคมตราขึ้นโดยมหาเถรสมาคมอันประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานโดยตำแหน่ง โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เพื่อประโยชน์ในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ตลอดจนวางหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส แต่กฎมหาเถรสมาคมไม่ใช่กฎหมาย” ดังนั้น แม้จะมีผลภายใน แต่ก็ไม่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมบุคคลภายนอกหรือใช้ในคดีความระหว่างฆราวาสได้โดยตรง (พระปลัดศานิตย์ นิจจุงคุโณ (พงษ์ตุรา), 2567: 1617-1618)

ในอีกมุมหนึ่ง กฎหมายของรัฐ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นเพื่อใช้กำกับดูแลการปกครองคณะสงฆ์ในฐานะที่สงฆ์เป็นสถาบันสำคัญของชาติ กฎหมายดังกล่าวมีสถานะเป็นกฎหมายโดยสมบูรณ์ มีผลผูกพันต่อคณะสงฆ์และหน่วยงานของรัฐ รวมถึงประชาชนทั่วไปในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบทางกฎหมาย เช่น การบริหารจัดการศาสนสมบัติ อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม หรือการพิจารณาตีอาญาที่มีพระภิกษุเป็นคู่ความ

การแยกความแตกต่างระหว่าง “กฎหมายของสงฆ์” และ “กฎหมายของรัฐ” ช่วยให้สามารถเข้าใจแนวคิด “กฎสามประเภท” ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น กล่าวคือ กฎของสงฆ์เป็นระบบควบคุมพฤติกรรมภายในที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระธรรมวินัยและจารีตประเพณี ขณะที่กฎหมายของรัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในระดับประเทศ และกำกับดูแลกิจการของสถาบันศาสนาให้ดำเนินไปอย่างมีระบบภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญและกฎหมายมหาชน เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างสองระบบ เช่น กฎมหาเถรสมาคมขัดกับรัฐธรรมนูญ หรือกระทบสิทธิของบุคคลภายนอก ระบบกฎหมายของรัฐย่อมมีอำนาจสูงสุดในการวินิจฉัย ดังนั้น การตรากฎภายในของสงฆ์จึงต้องกระทำภายใต้กรอบของกฎหมายบ้านเมือง และไม่อาจฝ่าฝืนต่อหลักนิติรัฐได้ แม้จะมีเจตนาดีเพื่อรักษาพระธรรมวินัยก็ตาม แนวคิดดังกล่าวมิได้มุ่งลดทอนศักดิ์ศรีของ

พระธรรมวินัยหรือกฎหมายเถรสมาคม แต่เป็นการยืนยันว่าคณะสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐร่วมกับพลเมืองอื่น ๆ โดยมีความพิเศษเฉพาะในฐานะสถาบันศาสนา ซึ่งมีระบบภายในที่ต้องได้รับการเคารพและสนับสนุนจากรัฐตามสมควร แต่ไม่อาจดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวหรืออยู่นอกเหนือระบบกฎหมายกลาง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายสามประเภทสำหรับภิกษุสงฆ์

ผลการวิเคราะห์

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เกี่ยวกับหลัก “กฎหมายสามประเภท” สำหรับภิกษุสงฆ์ จำเป็นต้องใช้การพิจารณาอย่างเป็นระบบในเชิงประวัติศาสตร์ กฎหมาย และนิติปรัชญา โดยเฉพาะการสังเคราะห์แนวคิดผ่านพระดำริพระนิพนธ์ และเอกสารทางราชการในสมัยที่พระองค์มีบทบาทในการปฏิรูปคณะสงฆ์อย่างเป็นทางการ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความหมายและขอบเขตของกฎหมายสามประเภท วิเคราะห์ข้อความในแถลงการณ์คณะสงฆ์ นัยทางกฎหมายและสังคม และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยอาศัยกรณีศึกษาจริง

1. ความหมายและขอบเขตของกฎหมายสามประเภท

“กฎหมายสามประเภท” เป็นหลักคิดที่สะท้อนการบูรณาการระบบการควบคุมพฤติกรรมภิกษุในระดับต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างมีระเบียบ โดยสามารถจำแนกได้เป็นสามชั้น ได้แก่ พระ

วินัย กฎหมายแผ่นดิน และจารีตประเพณี ซึ่งแต่ละประเภทมีขอบเขตและฐานที่แตกต่างกัน ดังนี้

(1) พระวินัย คือ ระบบกฎหมายภายในของคณะสงฆ์ อันเป็นส่วนหนึ่งของพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมภิกษุในระดับศีลธรรมและจริยธรรม เพื่อให้เป็นระเบียบแบบแผนเป็นไปในทางเดียวกัน เพื่อความเรียบร้อยและอยู่เป็นปกติของคณะสงฆ์ (พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย), 2558: ออนไลน์) เนื้อหาครอบคลุมทั้งบทบัญญัติห้าม (อาบัติต่าง ๆ) และข้อวัตรปฏิบัติที่สงฆ์ต้องถือเป็นวิถีชีวิตโดยสมัครใจ ความสำคัญของพระวินัยอยู่ที่การธำรงสภาพของสมณเพศ และการเป็นต้นแบบจริยธรรมในสังคม

(2) กฎหมายแผ่นดิน เป็นระบบกฎหมายที่รัฐตราขึ้นเพื่อใช้บังคับกับทุกคนในสังคม ไม่เว้นแม้แต่ภิกษุ แม้พระสงฆ์จะมีพระวินัยควบคุมอยู่ภายใน แต่ก็ยังต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อย และสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น กฎหมายแผ่นดินที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ ได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 และ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561

(3) จารีตประเพณี คือ ขนบธรรมเนียมของสังคมที่มีพัฒนาการร่วมกับประวัติศาสตร์ของชุมชน จารีตที่ไม่ขัดต่อกฎหมายสองประเภทแรก ถือเป็นกรอบที่ภิกษุควรให้ความเคารพเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งหรือเสื่อมศรัทธาในหมู่ประชาชน การอนุวัติจารีตจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้พระสงฆ์สามารถปฏิบัติตนให้เหมาะสมในบริบทของสังคมท้องถิ่น

จากการวิเคราะห์พบว่า กฎสามประเภทนี้ได้เป็นเพียงข้อบัญญัติที่วางซ้อนกันโดยไม่มีความสัมพันธ์ หากแต่เป็นระบบที่สอดประสานกันอย่างลึกซึ้ง มีจุดมุ่งหมายร่วมในการธำรงคุณภาพของผู้บรรพชาอุปสมบทและความศรัทธาในศาสนา อีกทั้งยังสามารถยืดหยุ่นตามบริบทของสังคมโดยไม่ขัดแย้งกัน ซึ่งสะท้อนถึงพระปรีชาญาณฉลาดทางนิติศาสตร์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้เป็นอย่างดี

2. วิเคราะห์ข้อความของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าในแถลงการณ์คณะสงฆ์

แถลงการณ์คณะสงฆ์ ระบุเหตุผลและความมุ่งหวังในการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 โดยเฉพาะข้อความที่กล่าวว่า “ภิกษุสงฆ์ แม้มีพระวินัยเป็นกฎหมายสำหรับตัวอยู่ส่วนหนึ่งแล้ว ก็ยังจะต้องอยู่ในใต้อำนาจแห่งกฎหมายฝ่ายอาณาจักร

อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งตราไว้เฉพาะหรือเพื่อคนทั่วไปและยังควรอนุวัติจาริตของบ้านเมือง อันไม่ขัดต่อกฎหมายสองประเภทนั้นอีก” ซึ่งถือเป็นแกนกลางของแนวคิดกฎหมายสามประเภท

จากการวิเคราะห์เชิงข้อความ (textual analysis) พบว่า สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส มิได้มองพระสงฆ์ในฐานะบุคคลเหนือกฎหมาย หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ต้องแสดงแบบอย่างที่ดีในทางกฎหมาย การย้าให้ภิกษุเคารพกฎหมาย บ้านเมืองจึงมิใช่การลดทอนศักดิ์ศรีของสงฆ์ แต่เป็นการสร้างความชอบธรรมในการดำรงอยู่ของพระสงฆ์ในสังคมสมัยใหม่

พระดำริยังสะท้อนทัศนะด้านนิติปรัชญาที่มองว่ากฎหมายมิใช่เครื่องมือของอำนาจรัฐ แต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเครื่องมือในการธำรงศีลธรรมและความสงบสุขของสังคม พระองค์ทรงใช้สำนวนเปรียบเทียบ เช่น “การปกครองที่ไม่อิงอาศัยระเบียบวินัยหรือกฎหมาย ย่อมเหมือนกับการขับขี่ยานพาหนะที่ปราศจากพวงมาลัยหนทางทิศทางและเครื่องห้ามล้อนั่นเอง” (สิทธิ บุตรอินทร์ และคณะ, 2546: 174) เพื่อสื่อให้เห็นภาพชัดเจนว่าการละเลยกฎหมายจะนำไปสู่ความหายนะทั้งส่วนตัวและสังคม ที่สำคัญคือ แนวคิดของพระองค์มิได้เป็นแนวทางสุดโต่ง แต่เป็นแนว “ทางสายกลาง” ที่พยายามผสมผสานระเบียบศาสนาเข้ากับระเบียบโลกิยะ ผ่านการกำหนดระบบปกครองสงฆ์อย่างมีโครงสร้าง และสนับสนุนให้มีการศึกษากฎหมายควบคู่กับพระธรรมวินัย ในแง่นี้ พระองค์จึงเป็นนักปฏิรูปในเชิงระบบอย่างแท้จริง

3. นัยทางกฎหมายและสังคม

กฎหมายสามประเภทยังมีนัยสำคัญทั้งในระดับนิติศาสตร์และสังคมศาสตร์ กล่าวคือ เป็นแนวคิดที่เปิดพื้นที่ให้กับการดำรงอยู่ของกฎหมายหลายระบบ (legal pluralism) ในสังคมเดียวกัน โดยไม่ขัดแย้งกัน ในกรณีของคณะสงฆ์ กฎหมายสามประเภททำหน้าที่เหมือนเครื่องประสานการปกครอง การควบคุม และการธำรงศีลธรรมอย่างเป็นระบบ

(1) ในระดับกฎหมาย แนวคิดกฎหมายสามประเภทยังส่งผลต่อการออกแบบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องโครงสร้างการบริหารที่จัดลำดับชั้นการปกครองให้มีทั้งมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด ไปจนถึงเจ้าอาวาส เพื่อสะท้อนลักษณะของการมีระเบียบปกครองภายในที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างของรัฐ นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าวยังสนับสนุนให้มีกฎหมายมหาเถรสมาคม และสังฆานัติ ที่แม้ไม่ใช่กฎหมายโดยตรง แต่ก็มิผลในทางการควบคุมภายในที่เข้มแข็ง

(2) ในระดับสังคม กฎสามประเภทช่วยอธิบายบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยที่ต้องเป็นทั้งผู้รักษาศีลธรรม ผู้รู้กฎหมาย และผู้มีสัมพันธภาพกับจารีตของชุมชน เมื่อภิกษุมีความรู้ในทั้งสามด้าน ก็จะสามารถดำรงตนเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สาธุชน

(3) ในระดับการศึกษาและนโยบาย แนวคิดนี้เน้นให้เกิดการบูรณาการทางความรู้ในหมู่พระภิกษุ โดยเฉพาะความเข้าใจต่อกฎหมายบ้านเมืองและจารีตของประชาชน ซึ่งนับเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ในบริบทยุคปัจจุบัน การพัฒนาหลักสูตรนันทธรรม การจัดตั้งมหาวิทยาลัย และการส่งเสริมให้พระภิกษุศึกษากฎหมาย ล้วนเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากแนวคิดนี้โดยตรง

4. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยอาศัยกรณีศึกษาจริง

(1) พระวินัย กรณีตัวอย่างที่สะท้อนความเข้มงวดของพระวินัย เช่น การเสพเมณ การครอบครองเงินทอง และการกระทำที่ผิดศีลข้อร้ายแรง ล้วนถูกกำหนดโทษอย่างชัดเจนในพระวินัย หากพระสงฆ์ละเมิดย่อมกระทบต่อสถานภาพสมณเพศทันที

(2) กฎหมายแผ่นดิน ตัวอย่างที่เห็นชัดคือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3773/2538 ซึ่งชี้ชัดว่า แม้พระสงฆ์จะอยู่ในสมณเพศ แต่ยังถือเป็น “บุคคล” ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงสามารถให้กู้ยืมเงินหรือเป็นคู่ความในคดีได้เช่นเดียวกับฆราวาส แสดงให้เห็นถึงอำนาจของกฎหมายแผ่นดินที่ครอบคลุมพระสงฆ์

(3) จารีตประเพณี พระสงฆ์ต้องไปร่วมงานพิธีตามที่ได้รับนิมนต์จากชาวบ้าน เช่น งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญประจำปี หรืองานศพ โดยต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ การไม่รับนิมนต์ไปร่วมแม้ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง และไม่ผิดพระวินัย แต่ขัดต่อค่านิยมและความศรัทธาของประชาชน อาจทำให้เกิดแรงกดดันทางสังคม ส่งผลให้อำศัยอยู่ร่วมกับประชาชนในชุมชนท้องถิ่นนั้นได้อย่างยากลำบาก

จากกรณีเหล่านี้ชี้ว่า “กฎสามประเภท” มีพลังเสริมซ้อนกัน พระสงฆ์ที่ละเลยระบบใดระบบหนึ่งอาจถูกกลไกทางศาสนา กฎหมาย หรือสังคมตามลำดับ ความสัมพันธ์เชิงบูรณาการดังกล่าวจึงเป็นกลไกสำคัญในการรักษาความสมดุลของคณะสงฆ์

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์แนวคิดของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เกี่ยวกับกฎสามประเภท พบว่าเป็นระบบความคิดที่มีความลุ่มลึก เป็นการบูรณาการทางศาสนา กฎหมาย และสังคมที่ก้าวหน้ากว่ายุคสมัยของพระองค์ และยังคงมีความร่วม

สมัยในปัจจุบัน เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันสงฆ์และความศรัทธาของประชาชน

ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศที่มีการกำกับดูแลพระภิกษุสงฆ์ภายใต้กฎหมายแผ่นดิน

ในบริบทของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก ระบบการกำกับดูแลคณะสงฆ์ภายใต้กฎหมายของรัฐมีความหลากหลายและสะท้อนแนวคิดพื้นฐานที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและอำนาจทางการเมือง การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการควบคุมและดูแลพระภิกษุในประเทศพุทธศาสนาอื่น ๆ เช่น ศรีลังกา เมียนมา และกัมพูชา ช่วยให้เข้าใจสถานะของพระสงฆ์ในเชิงกฎหมายอย่างลึกซึ้งมากขึ้น อีกทั้งยังเปิดมุมมองต่อการจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและการเมืองของแต่ละประเทศ

1. เมียนมา การรวมศูนย์อำนาจทางสงฆ์ผ่านรัฐ

ประเทศเมียนมามีระบบการกำกับดูแลพระสงฆ์ที่เข้มงวดที่สุดประเทศหนึ่งในภูมิภาค โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการสงฆ์แห่งรัฐ หรือ State Sangha Maha Nayaka Committee (SSMNC) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 เพื่อทำหน้าที่ควบคุมดูแลคณะสงฆ์ทั่วประเทศอย่างเป็นทางการ คณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วยพระภิกษุระดับสูงที่ได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐ และมีอำนาจหน้าที่ออกกฎ ตราระเบียบ กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในประเทศพม่า (Human Rights Watch, 2009: online) ระบบของเมียนมาจำกัดให้พระสงฆ์ต้องสังกัดหนึ่งในนิกายที่รัฐรับรอง และต้องขึ้นทะเบียนเพื่อรับรองสถานภาพของตน หากพระรูปใดไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการดังกล่าว จะถือว่าอยู่นอกระบบและไม่มีสิทธิในการปฏิบัติกิจทางพระศาสนาในที่สาธารณะ อำนาจการตรวจสอบของ SSMNC ยังรวมไปถึงการปลดจากสมณเพศกรณีที่พระภิกษุละเมิดพระราชกฤษฎีกาและคำสั่งของคณะกรรมการ รวมถึงระเบียบและกฎหมายพระวินัย และขับไล่พระภิกษุออกจากวัดประจำถิ่น (Human Rights Watch, 2009: online) การควบคุมในลักษณะนี้มีข้อได้เปรียบในด้านการจัดระเบียบและควบคุมพฤติกรรมของคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ก็อาจสร้างความกังวลเกี่ยวกับเสรีภาพทางศาสนา โดยเฉพาะเมื่อเครื่องมือทางกฎหมายถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง หรือจำกัดบทบาทของพระภิกษุที่มีจุดยืนต่างจากรัฐ

กรณีศึกษาของเมียนมา ประเทศไทยควรเรียนรู้ว่า การสร้างกลไกกำกับดูแลคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งต้องมาพร้อมกับการสร้างสมดุลระหว่างการควบคุมกับการส่งเสริมเสรีภาพทาง

ศาสนา ไม่ควรให้ฝ่ายรัฐมีอำนาจในการแทรกแซงกิจการสงฆ์มากเกินไปจนกลายเป็นเครื่องมือทางการเมือง

2. ศรีลังกา การควบคุมผ่านกฎหมายทรัพย์สินและโครงสร้างอุปถัมภ์

มาตรา 9 ของรัฐธรรมนูญศรีลังกา ระบุว่า “สาธารณรัฐศรีลังกาจะมอบอำนาจสูงสุดให้แก่พระพุทธศาสนา และด้วยเหตุนี้ รัฐจึงมีหน้าที่คุ้มครองและส่งเสริมพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันก็รับรองสิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับตามมาตรา 10 และ 14(1)(e) แก่ทุกศาสนา” (The Constitution of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka, 1978: 3) แต่ระบบการควบคุมดูแลพระภิกษุไม่ได้รวมศูนย์อำนาจไว้กับรัฐโดยตรงดังเช่นเมียนมา ในศรีลังกามี 4 ศาสนาหลักที่ไม่ต้องจดทะเบียน คือ พุทธ อิสลาม ฮินดู และ คริสต์ แต่ศาสนาอื่นต้องจดทะเบียนเพื่อรับการอุดหนุน สำหรับการกำกับดูแลวัดพุทธ มีกฎหมายเฉพาะที่ว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด (Buddhist Temporalities Ordinance) โดยกำหนดให้วัดต้องมีคณะกรรมการบริหารทรัพย์สิน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นเจ้าอาวาส กฎหมายนี้ได้จำกัดอำนาจในการขายทรัพย์สินและห้ามนำทรัพย์สินไปใช้ในวัตถุประสงค์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงวัดหรือการช่วยเหลือสังคม นอกจากนี้ คณะกรรมการต้องจัดทำรายงานทางการเงินทุก 6 เดือนเพื่อส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ซึ่งหากฝ่าฝืนจะมีบทลงโทษที่ชัดเจน TDRI เปรียบเทียบว่าศรีลังกามีมาตรการตรวจสอบและบทลงโทษที่รัดกุมกว่าไทยมาก (Buddhist Temporalities Ordinance 1956, 1960: 515-542)

คณะสงฆ์ในศรีลังกายังดำรงโครงสร้างการปกครองภายในที่เข้มแข็ง โดยมี Mahanayaka Thero เป็นประมุขสงฆ์ประจำแต่ละนิกาย บทบาทของ Mahanayaka มีความสำคัญทั้งในทางศาสนาและการเมือง ด้วยความที่ผู้นำสงฆ์ระดับนี้ได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐบาลอย่างเป็นทางการ และมักได้รับสิทธิพิเศษเช่นที่พักหลวงและพาหนะหลวง ศรีลังกาเผชิญความตึงเครียดทางชาติพันธุ์ระหว่างชาวทมิฬกับชาวสิงหล โดยชาวทมิฬซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาฮินดู เห็นว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญสร้างความเหลื่อมล้ำทางสิทธิและการยอมรับทางสังคม ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 ประธานาธิบดีไมตรีปาละ สิริเสนา พยายามแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อเสริมความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย โดยเน้นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เสรีภาพ และลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงการรักษาความสงบและความน่าเชื่อถือของสถาบันสงฆ์ อย่างไรก็ตาม กระบวนการปฏิรูปกลับจุดกระแสคัดค้านจากทั้งในและนอกคณะสงฆ์ รวมถึงฝ่ายการเมืองบางส่วนและชาวพุทธบางกลุ่ม ผู้คัดค้านมองว่ารัฐบาล

ยอมอ่อนข้อให้ชาติตะวันตก และอาจลดความสำคัญของพุทธศาสนา ซึ่งมีผู้ศรัทธากว่าร้อยละ 70 ของประชากร 21 ล้านคน ทำให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญกลายเป็นประเด็นอ่อนไหวในสังคม (กานท์กลอน รักธรรม, 2560: ออนไลน์)

บทเรียนสำหรับไทย กรณีศรีลังกาชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงมาตรการตรวจสอบการเงินของวัดในประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันยังขาดความเข้มงวดในการตรวจสอบและบริหารจัดการ

3. กัมพูชา ระบบอุปถัมภ์ผ่านความสัมพันธ์กับรัฐ

กัมพูชาให้สถานะทางกฎหมายแก่พระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ (U.S. Department of State, 2022: online) แต่การจัดระบบคณะสงฆ์มีลักษณะเปิดกว้างมากกว่า ทั้งเมียนมาและศรีลังกา คณะสงฆ์ในประเทศนี้แบ่งออกเป็นสองนิกายหลัก คือ Maha Nikaya และ Dhammayuttika Nikaya โดยนิกาย Maha Nikaya มีขนาดใหญ่และมีอิทธิพลทางสังคมสูง

รัฐบาลกัมพูชามีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์คณะสงฆ์ โดยเฉพาะผ่านการแต่งตั้งผู้นำสงฆ์ระดับสูง เช่น สมเด็จพระสังฆราชแห่งราชอาณาจักร และผ่านกลไกทางการเมือง เช่น กระทรวงศาสนาและกิจการศาสนา พระภิกษุในกัมพูชาต้องปฏิบัติตามระเบียบของรัฐ โดยเฉพาะในการดำเนินกิจกรรมทางสาธารณะ เช่น การจัดพิธีกรรมหรือการแสดงออกทางการเมือง (Yeonsik JEONG, 2011: 25-46)

ที่น่าสนใจก็คือ ในบางช่วงรัฐบาลใช้กลไกทางการเมืองปกครองเพื่อจำกัดบทบาทของพระสงฆ์ที่แสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยในยุคของ สีหนุ (Sihanouk) เมื่อพระสงฆ์เริ่มเข้าร่วมการประท้วง รัฐบาลก็พยายามป้องกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณะสงฆ์ด้วยการจับกุมพระสงฆ์ที่เคลื่อนไหวอย่างแข็งขัน แม้จะไม่มีการใช้กฎหมายคณะสงฆ์ลงโทษโดยตรง แต่การควบคุมผ่านกฎหมายและระเบียบข้อบังคับอื่น รวมถึงกระบวนการบริหาร เช่น การโยกย้ายหรือถอดถอนจากตำแหน่งทางสงฆ์ ก็มีผลทางอ้อมต่อเสรีภาพของคณะสงฆ์

กรณีศึกษาจากกัมพูชา ประเทศไทยควรพิจารณาว่า การอุปถัมภ์ศาสนาโดยรัฐควรเป็นไปในทางส่งเสริมและคุ้มครอง มากกว่าที่จะเป็นการควบคุมเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง การใช้กลไกทางการเมืองในการจัดการกับพระสงฆ์ที่มีบทบาททางการเมืองควรเป็นไปอย่างระมัดระวัง เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนากับรัฐ

4. บทสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศพุทธศาสนาเหล่านี้มีแนวทางการควบคุมและกำกับดูแลพระภิกษุที่แตกต่างกันไปตามลักษณะทางการเมือง วัฒนธรรมและกฎหมายภายใน เมียนมามุ่งรวมศูนย์ผ่านระบบราชการสงฆ์ที่มีอำนาจสูงสุด ศรีลังกาใช้กลไกทางกฎหมายในการควบคุมทรัพย์สินวัดและสนับสนุนโครงสร้างอุปถัมภ์สงฆ์ ขณะที่กัมพูชาดำรงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ผ่านบทบาทของรัฐในกิจการสงฆ์ โดยไม่มีกฎหมายเฉพาะสำหรับคณะสงฆ์ดังเช่นของประเทศไทย แต่มีการใช้กฎหมายอื่นและระเบียบข้อบังคับของราชการควบคู่กับพระธรรมวินัยควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุ

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย แนวคิด “กฎสามประเภท” ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงนิพนธ์ไว้ ถือเป็นจุดสมดุลระหว่างระบบวินัยสงฆ์ ระบบกฎหมายบ้านเมือง และระบบจารีตประเพณี ซึ่งเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ดำรงตนอย่างเหมาะสมในบริบทของรัฐสมัยใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การควบคุมแบบรวมศูนย์เช่นเมียนมาหรืออยู่ในระบบที่รัฐเป็นผู้กำหนดทุกด้านเช่นศรีลังกา หากแต่สามารถประสานทั้งสามระบบได้อย่างกลมกลืน เป็นแนวทางที่ควรได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง

สรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด “กฎสามประเภท” ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทั้งในมิติศาสนา กฎหมาย และการจัดระเบียบสังคมสมัยใหม่ จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการศึกษาพระสงฆ์ การบริหารคณะสงฆ์ และความเข้าใจระหว่างระบบศาสนากับรัฐในระดับเชิงนโยบาย โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านโครงสร้างการปกครองและการกำกับดูแล การพัฒนาหลักสูตรการศึกษา ความร่วมมือของภาครัฐกับคณะสงฆ์ และการพัฒนาระบบสนับสนุนเชิงวิชาการและการวิจัยด้านกฎหมายในหมู่พระภิกษุ

1. ข้อเสนอแนะให้จัดตั้ง “คณะกรรมการกลางร่วมรัฐ-สงฆ์” เสริมด้านโครงสร้างการปกครองและการกำกับดูแล

ปัจจุบันโครงสร้างการกำกับดูแลคณะสงฆ์ไทยอยู่ภายใต้มหาเถรสมาคม ซึ่งมีสถานะเป็นองค์กรสูงสุดทางการปกครองคณะสงฆ์ แต่การทำงานยังขาดกลไกประสานงานอย่างเป็นระบบกับหน่วยงานของรัฐ ทำให้บางครั้งเกิดความซ้ำซ้อนหรือช่องว่างในการกำกับ เช่น กรณีการจัดการปัญหาพระสงฆ์ที่ละเมิดพระธรรมวินัย แต่ไม่เข้าข่ายผิดกฎหมายบ้านเมือง ส่งผลให้

ขาดมาตรการเชื่อมโยงกับภาครัฐ ดังนั้น จึงควรจัดตั้ง “คณะกรรมการกลางร่วมรัฐ-สงฆ์” ที่มีตัวแทนจากมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงยุติธรรม และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมด้านกฎหมาย และการปกครอง จุดแข็งของโมเดลนี้สอดคล้องกับประสบการณ์ในเมียนมา ซึ่งมี State Sangha Maha Nayaka Committee แม้จะมีข้อวิจารณ์ด้านการรวมศูนย์ แต่ก็ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการประสานงานรัฐ-สงฆ์ในเชิงโครงสร้าง

ส่วนการกำกับดูแลการเงินและทรัพย์สินวัด เสนอให้ทุกวัดต้องจัดทำรายงานการเงินประจำปี และส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำการตรวจสอบ รวมทั้งจัดทำมาตรการลงโทษที่ชัดเจน สำหรับพระสงฆ์หรือผู้เกี่ยวข้องที่นำทรัพย์สินวัดไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ โดยศึกษาแนวทางจากศรีลังกาที่ใช้ Buddhist Temporalities Ordinance กำกับดูแลทรัพย์สินวัดอย่างเข้มงวด ซึ่งอาจปรับประยุกต์ใช้ของไทย

2. ควรบรรจุเนื้อหา “กฎสามประเภท” เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาสำหรับพระภิกษุสงฆ์ในระดับอุดมศึกษา

การบรรจุแนวคิด “กฎสามประเภท” ไว้ในหลักสูตรการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์ ถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วนในบริบทปัจจุบัน เนื่องจากภิกษุในยุคใหม่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และกฎหมายบ้านเมืองในระดับที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น หากพระภิกษุไม่มีความรู้ความเข้าใจทั้งในระดับพระธรรมวินัย กฎหมายแผ่นดิน และจารีตของประชาชน ก็อาจประสบปัญหาในการดำรงตนและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้นำจริยธรรมของสังคม

ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ต่างมีพันธกิจหลักในการผลิตพระนักศึกษานิสิตสาขามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ปรัชญา และวัฒนธรรมเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาในสาขานิติศาสตร์นั้นยังคงจำกัดอยู่ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเท่านั้น ขณะที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยยังไม่ได้เปิดสอนหลักสูตรนิติศาสตร์อย่างเป็นระบบ การส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์ หรืออย่างน้อยมีวิชากฎหมายเบื้องต้นสำหรับพระภิกษุ จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง

ประโยชน์ของการบรรจุหลักสูตรดังกล่าวมีหลายประการ ได้แก่ การเพิ่มสมรรถนะทางกฎหมายให้แก่พระสงฆ์ ซึ่งทำหน้าที่ในทางปกครองและถือเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา การรู้เท่าทันกฎหมายจะทำให้สามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างถูกต้อง ไม่ละเมิดกฎหมาย และไม่เสื่อมศรัทธาจากประชาชน อีกทั้งยังสามารถแนะนำญาติโยมให้

ประเพณีถูกต้องตามหลักธรรมและกฎหมาย การรู้กฎหมายไม่เพียงช่วยให้สามารถรักษาสีทิตีของตนเองได้อย่างถูกต้อง แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์การสื่อสาร และการแก้ไขปัญหาในสังคมด้วยเหตุผล (อภิสิทธิ์ ปาसानะเก และคณะ, 2568: 1906)

ยิ่งไปกว่านั้น ประกาศมหาเถรสมาคม ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2568 เรื่อง นโยบายด้านการศึกษาพระภิกษุสามเณร ได้แสดงเจตนารมณ์สนับสนุนการศึกษาสาขานิติศาสตร์สำหรับพระภิกษุสามเณร โดยระบุว่า ไม่ขัดต่อคำสั่งมหาเถรสมาคม ที่ 1/2564 เรื่อง พระภิกษุสามเณรเรียนวิชาหรือสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือกอย่างคฤหัสถ์ พ.ศ. 2564 แต่อย่างไร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปิดกว้างทางวิชาการของคณะสงฆ์ไทย หากสามารถแปลงนโยบายเป็นรูปธรรมได้ ก็จะเป็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อการธำรงสถาบันสงฆ์

3. ภาครัฐและคณะสงฆ์ควรส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพระวินัยกับกฎหมายบ้านเมือง

แม้ว่าพระวินัยจะเป็นกฎหมายเฉพาะภายในของคณะสงฆ์ และมีฐานะเป็นระบบจริยธรรมที่ลึกซึ้งกว่ากฎหมายบ้านเมือง แต่ในทางปฏิบัติ พระภิกษุต้องดำรงตนอยู่ภายใต้ทั้งสองระบบพร้อมกัน การขาดความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างสองระบบนี้อาจนำไปสู่ปัญหา เช่น การตีความที่ขัดกัน หรือการปฏิบัติโดยละเลยข้อกฎหมายของรัฐ ภาครัฐควรมีบทบาทในการจัดหลักสูตรอบรมหรือให้ความรู้ทางกฎหมายแก่พระสังฆาธิการ เจ้าคณะ และพระภิกษุที่ทำหน้าที่ทางการปกครอง ในลักษณะเดียวกับการอบรมผู้บริหารองค์กรภาครัฐ ขณะเดียวกัน คณะสงฆ์เองก็ควรจัดอบรมภายในเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการประสานระหว่างหลักธรรมวินัยกับกฎหมายบ้านเมือง โดยเน้นการแก้ไขปัญหาจริงจากเหตุการณ์ร่วมสมัย เช่น กรณีพระสงฆ์ละเมิดกฎหมายอาญา หรือพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับธุรกิจโดยไม่เข้าใจข้อจำกัดทางกฎหมาย

นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรประสานความร่วมมือกับคณะสงฆ์ในการจัดทำสื่อความรู้ทางกฎหมายที่เป็นมิตรกับผู้ใช้งานอย่างทั่วถึง และเหมาะสมกับบริบทของพระภิกษุ เช่น คู่มือกฎหมายสำหรับพระภิกษุสามเณร คู่มือสิทธิหน้าที่ของเจ้าคณะ และสื่อวิดีโอการสอนกฎหมายพื้นฐาน หากสามารถสร้างระบบความเข้าใจร่วมกันเช่นนี้ได้ ก็จะช่วยลดความตึงเครียดระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์ และเสริมสร้างธรรมาภิบาลทั้งในวงการพระศาสนาและวงการกฎหมาย

4. การพัฒนาระบบสนับสนุนเชิงวิชาการและการวิจัยด้านกฎหมายในหมู่พระภิกษุ

การเสริมสร้างความเข้าใจทางกฎหมายในหมู่พระภิกษุไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการจัดการเรียนการสอนในระดับหลักสูตรเท่านั้น หากแต่จำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดระบบสนับสนุนเชิงวิชาการในระดับลึกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการวิจัยและการผลิตองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับกฎหมายอย่างมีระบบ ซึ่งยังถือเป็นช่องว่างที่สำคัญในวงวิชาการของประเทศไทยในปัจจุบัน พระภิกษุจำนวนมากมีประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติหน้าที่ในวัดและชุมชน และหากได้รับการส่งเสริมให้ทำวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ ก็จะสามารถสะท้อนข้อมูลจากพื้นที่จริงสู่การกำหนดนโยบายที่ตอบสนองบริบทได้ดียิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น การศึกษาว่าด้วยผลกระทบของกฎหมายแพ่งและอาญาต่อกิจกรรมของวัด การตีความข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินของวัด

การสนับสนุนด้านทุนวิจัย การอบรมทักษะการเขียนเชิงวิชาการ และการเปิดพื้นที่ในการเผยแพร่ผลงานผ่านวารสารที่ยอมรับในวงวิชาการ จะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุในฐานะนักวิจัยและนักกฎหมายภาคสนามในเวลาเดียวกัน โดยไม่จำเป็นต้องแยกบทบาทของนักธรรมออกจากนักนิติศาสตร์ หากสามารถประสานความรู้ทั้งสองด้านเข้าด้วยกันได้อย่างกลมกลืน ก็จะช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้แก่สถาบันสงฆ์และเพิ่มคุณค่าเชิงระบบให้แก่สังคมโดยรวม

บทสรุป จากการศึกษาพบว่า แนวคิดกฎหมายสามประเภท ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นหลักการเชิงบูรณาการที่ลึกซึ้งและทันสมัย แม้จะถูกเสนอมาว่าศตวรรษแล้ว แต่ยังคงมีความร่วมสมัยต่อการจัดการคณะสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน การบูรณาการพระวินัย กฎหมายแผ่นดิน และจารีตประเพณี ช่วยให้พระสงฆ์ดำรงตนได้อย่างเหมาะสมทั้งในฐานะผู้นำทางศีลธรรมและในฐานะพลเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญ ผู้เขียนเห็นว่า กฎสามประเภทยังใช้เพียงกรอบควบคุมพระสงฆ์เท่านั้น แต่ยังเป็นสะพานเชื่อมระหว่างศาสนา กฎหมาย และสังคมไทย การพัฒนาในอนาคตควรมุ่งไปที่การปรับปรุงกลไกกำกับดูแลให้มีความโปร่งใส และสร้างความรู้กฎหมายให้แก่พระสงฆ์ ซึ่งจะนำไปสู่การธำรงพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง และสร้างความสมดุลระหว่างธรรมาธิปไตยกับนิติรัฐได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กานท์กลอน รักธรรม. (2560). พุทธศาสนายังสำคัญสุด! ศรีลังกาย้ำ หลังคิดแก้ไขรัฐธรรมนูญ
ด้านศาสนา คลายปมขัดแย้งชาวลิงหล-ทมิฬ. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2568 จาก
<https://thestandard.co/news-world-srilanka-edit-religionconstitution-tosolve-singhol-tamil-conflict/>
- คู่มือพระสังฆาธิการ. (2567). แฉลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 2 พ.ศ. 2457 (เล่ม 2, น. 36) เรื่อง
พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระครูธรรมธรสุภาพร ปภสฺสโร, พระมหาสุพัฒน์ นนทปญฺโญ และ พระครูภาวนาโชติคุณ (ก๊วย
ไฮ้ ชุตินฺธโร). (2568). ย้อนรอยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121
กับแนวคิดในการใช้เป็นเครื่องมือสร้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์. *วารสารพุทธ
นวัตกรรมการจัดการ*, 8(1), 148-162.
- พระปลัดระพิน พุทธิสารโร. (2567). พระสงฆ์ การเมือง คุณ ในสังคมไทย. พระนครศรีอยุธยา:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดศานิตย์ นิจจฺจคุโณ (พงษ์จตุรา). (2567). การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายกับการ
วินิจฉัยกรณีพระภิกษุต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาบนฐานพระวินัยบัญญัติ.
Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(12), 1601-1624.
- พระมหาเจริญ กตปญฺโญ (กระพิล่า), พระครูสมุห์ธนโชติ จิรธมฺโม, และประทีป พิษทองหลาง.
(2563). พระวิสัยทัศน์การศึกษาสงฆ์: สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณว
โรรส. *วารสารปรัชญาและศาสนา*, 5(2), 61-90.
- พระมหาเทพประสาท วชิรญาณเมธี (มากคล้าย). (2558). การปฏิรูปโครงสร้างคณะสงฆ์ไทย
อย่าให้เทียบดับที่ปลายอุโมงค์. เรียกใช้เมื่อ 1 กรกฎาคม 2568 จาก <https://prachatai.com/journal/2015/03/58269>
- พระมหาภราดร สุวรรณรัตน์ และคณะ. (2567). สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใน
ยุครัตนโกสินทร์. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 8(4), 257-267.
- วัดโมลีโลกยาราม. (2562). พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 สมัยรัชกาลที่
5. เรียกใช้เมื่อ 1 กรกฎาคม 2568 จาก <https://www.watmoli.com/wittaya-one/1173/>

- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2561). *ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อานกฤษฎา.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2514). *ประมวลพระนิพนธ์-การคณะสงฆ์ (พระมหาสมณศาสตร์ เล่ม 1)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สิทธิ บุตรอินทร์, ปรีชา บุญศรีตัน และ สุพัฒน์ โตวิจักขณ์ชัยกุล. (2546). สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส: งานและพระดำริด้านการศึกษาและการปกครอง. ใน *รายงานการวิจัยศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทร ณ รังสี. (2539). การปกครองคณะสงฆ์: อดีต ปัจจุบัน อนาคต. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 3(3), 5-21.
- อภิรักษ์ ปาसानะเก, ชัยวัฒน์ ป้อมพิทักษ์, และ สาลินี ลิขิตพัฒนกุล. (2568). การศึกษาความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ...มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี*, 7(1), 1897-1912.
- อภิรักษ์ ปาसानะเก, สาลินี ลิขิตพัฒนกุล, และ ธวัชชัย จันทร์สม. (2566). ความจำเป็นในการเปิดสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 3(5), 156-194.
- Broadie, S. (1999). Aristotle's Elusive Summum Bonum. *Social Philosophy and Policy*, 16(1), 233-251.
- Buddhist Temporalities Ordinance 1956, Vol. X of the Revised Edition of the *Legislative Enactments of Ceylon 1956* (1960).
- Grisez, G. G. (1969). *The First Principle of Practice Reason*. In A. Kenny (Ed.), *Aquinas: A Collection of Critical Essays* (pp. 340-382). Palgrave Macmillan.
- Hart, H. L. A. (2012). *The Concept of Law* (3rd ed.). Oxford University Press.
- Human Rights Watch. (2009). *The Resistance of the Monks: Buddhism and Activism in Burma*. Retrieved July 3, 2025, from <https://www.hrw.org/report/2009/09/22/resistance-monks/Buddhism-and-activism-burma>
- JEONG, Y. (2011). Cambodia's Sangha and Its Relationship with the State. *Suwannabhum Journal*, 3(1), 25-46.

The Constitution of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka 1978 (1978).

U.S. Department of State. (2022). *2022 Report on International Religious Freedom: Cambodia*. Retrieved July 5, 2025, from <https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/cambodia/>

การประเมินความต้องการจำเป็นการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครู
หลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยา*
NEED ASSESSMENT THE DIGITAL LITERACY OF TEACHER STUDENTS
IN DUAL BACHELOR'S DEGREE PROGRAMS
IN UNIVERSITY OF PHAYAO

วรรณกร พรประเสริฐ¹, ธิวนนท์ พูปวก², พิทยา ดวงตาคำ³, ธนพงษ์ พรหมใหม่⁴,
พัชรพรรณ จ่านนิจ⁵, เอื้อมพร วิทยารัฐ⁶ และ รักชิต สุธิพงษ์⁷

Wannakorn Phornprasert¹, Thiwanon Pupuak², Phitthaya Duangtadam³, Tanaphong Prommai⁴,
Patcharapan Jumnongnit⁵, Uamporn Witthayarat⁶ and Ruksit Suttipong⁷

^{1,7}วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

^{1,7}School of Education, University of Phayao, Thailand

²⁻³คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

²⁻³School of Liberal Arts, University of Phayao, Thailand

⁴⁻⁶คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

⁴⁻⁶School of Science, University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: wannakorn.ph@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 18 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 22 สิงหาคม 2568

Received 18 August 2025; Revised 20 August 2025; Accepted 22 August 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครูหลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัย

Citation:

* วรรณกร พรประเสริฐ, ธิวนนท์ พูปวก, พิทยา ดวงตาคำ, ธนพงษ์ พรหมใหม่, พัชรพรรณ จ่านนิจ, เอื้อมพร วิทยารัฐ และ รักชิต สุธิพงษ์. (2568). การประเมินความต้องการจำเป็นการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครู หลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 452-471.

Wannakorn Phornprasert, Thiwanon Pupuak, Phitthaya Duangtadam, Tanaphong Prommai, Patcharapan Jumnongnit, Uamporn Witthayarat and Ruksit Suttipong. (2025). Need Assessment The Digital Literacy Of Teacher Students In Dual Bachelor's Degree Programs In University Of Phayao.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 452-471.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

พะเยา กลุ่มตัวอย่างคือนิสิตวิทยาลัยการศึกษา ชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 333 คน ที่ได้มาโดยการกำหนดขนาดตัวอย่างจากสูตรของ Yamane และสุ่มด้วยวิธีการสุ่มแบบหลาย ขั้นตอน เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้คือ แบบประเมินสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังการรู้เท่าทันดิจิทัล เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มี 6 ด้าน จำนวน 48 ข้อ ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยด้านความตรงเชิงเนื้อหา พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าอำนาจจำแนก มีค่าอยู่ระหว่าง 0.47-0.98 และมีค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.86 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสูตร

$PNI_{modified}$

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นของการรู้เท่าทันดิจิทัลด้านการมีจรรยาบรรณดิจิทัลอยู่ในระดับมากที่สุด ($PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.35) รองลงมาคือ ด้านการสื่อสารดิจิทัล ($PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.32) และด้านการแบ่งปันดิจิทัล ($PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.31) ส่วนความต้องการจำเป็นของการรู้เท่าทันดิจิทัลที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดคือ ด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัล ($PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.18) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การประเมินความต้องการจำเป็น, การรู้เท่าทันดิจิทัล, นิสิตครู

Abstract

This research was a survey research study to investigate the assessment of digital literacy needs among teacher students in dual bachelor's degree programs at the University of Phayao. The sample group consisted of 333 students from the School of Education, years 1–4, in the academic year 2025. The sample size was determined using Yamane's formula and selected through multi-stage random sampling. The research instrument used in this study was a questionnaire assessing the current and desired states of digital literacy, designed in the form of a 5-point rating scale with 6 aspects and 48 items. The content validity, measured using the Index of Item-Objective Congruence (IOC), ranged from 0.67 to 1.00, the discrimination index between 0.47-0.98, and the reliability coefficient was 0.86. The analysis of the needs assessment was conducted using the PNI modified formula.

The results showed that the highest digital literacy need was digital ethics ($PNI_{modified} = 0.35$), it followed by digital communication ($PNI_{modified} = 0.32$) and digital sharing ($PNI_{modified} = 0.31$). The lowest digital literacy need was digital creation ($PNI_{modified} = 0.18$), respectively.

Keywords: Need Assessment, Digital Literacy, Teacher Students

บทนำ

ความเจริญและความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ส่งผลให้ปัจจุบันโลกก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มตัว การดำเนินชีวิต และการเรียนของผู้เรียนล้วนเชื่อมโยงถึงกันผ่านโลกออนไลน์ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและพฤติกรรมของผู้คนในสังคมอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน โดยเฉพาะกลุ่มนิสิต ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ (Kumar, Tiwari, & Zymbler, 2019) ผลสำรวจจากสำนักงานสถิติแห่งชาติและกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (2566) รวมถึงสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2566) ได้ยืนยันว่ากลุ่มคนระดับอุดมศึกษา หรือ Gen Z มีอัตราการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสูงที่สุด และใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เช่น Facebook, Line และ Instagram ในการเรียนและการใช้ชีวิต มากกว่าการใช้ชีวิตที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนทั่วไปในสังคมจริง อย่างไรก็ตาม การใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลอย่างขาดความรู้เท่าทันอาจนำมาซึ่งความเสี่ยงและผลกระทบเชิงลบ ดังที่งานวิจัยของแพทย์หญิงพรรณพิมล วิปุลากร (ศิวพร ปกป้อง และวิมลทิพย์ มุสิกพันธ์, 2553) ได้ชี้ให้เห็นว่าวัยรุ่นมีโอกาสดังกล่าวแสดงพฤติกรรมเสี่ยงสูงขึ้น และการที่สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทมากในการใช้ชีวิตประจำวัน ทำให้วัยรุ่นใช้เวลาไปกับครอบครัวน้อยลงและหันไปรวมกลุ่มกับเพื่อนมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจและการควบคุมอารมณ์ของเด็กและเยาวชน ขณะที่ ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์ (2557) และ ตันติกร ชื่นเกษม (2562) ได้ทำการศึกษาวิจัย พบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมหมกมุ่น จนละเลยการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัวไปกว่าร้อยละ 90 ซึ่งเป็นผลเสียต่อการสร้างสังคมที่มีคุณภาพในระยะยาว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและมนุษย์ มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาและเตรียมความพร้อมของคนในสังคม ประเทศไทยจึงได้กำหนด แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2559 รวมถึงยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่าง

สร้างสรรค์ และการพัฒนากำลังคนให้พร้อมสำหรับเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560 มาตรา 6 ที่มีเป้าหมายในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านดิจิทัล และยุทธศาสตร์ที่ 3 ของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของคนและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรู้เท่าทัน (แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2565) สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยพะเยา ในการผลิตและพัฒนาครูมืออาชีพที่มุ่งเน้นให้นิสิตครูมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล จึงได้จัดทำหลักสูตรผลิตครูปริญญาตรีควบ 2 ปริญญา ซึ่งมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและการสื่อสารทางการศึกษาสำหรับครู ส่งเสริมให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจในการนำไปใช้ในสถานศึกษา

ด้วยเหตุนี้ การปลูกฝัง ทักษะการรู้เท่าทันดิจิทัล จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนและเยาวชน และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้คือครู ซึ่งจะต้องแก้ไขปัญหอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาครูในปัจจุบันยังคงมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดความพร้อมและทักษะในการใช้เทคโนโลยี ทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) รวมทั้งการจัดทำหลักสูตรครูที่มีคุณภาพ ดังนั้นการให้ความสำคัญกับการพัฒนานิสิตครู ซึ่งเป็นครูในอนาคตจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นเร่งด่วน การส่งเสริมให้นิสิตครูมีความรู้ความเข้าใจและสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีวิจารณญาณถือเป็นมาตรฐานหนึ่งที่จะช่วยให้มีทักษะในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม และสามารถหล่อหลอมให้ผู้เรียนในอนาคตใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Gilster, 1997; SNAB, 2001; Buckingham, 2010; Martin, 2006) นอกจากนี้ ทักษะการรู้เท่าทันดิจิทัลยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการทำงานและการสื่อสารในสังคมโลกสมัยใหม่ของผู้เรียนในอนาคตด้วย (Buckingham, 2007; Hobbs, 2010)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าจะมีงานวิจัยจำนวนมากเกี่ยวกับการรู้เท่าทันดิจิทัลทั้งในและต่างประเทศจากนักวิชาการหลายท่าน อาทิ Eshet (2004), Alkali & Hamburger (2004), Jun & Pow (2011), Ng (2012), Shariman Razak & Noor (2012), Muray & Perez (2014), แวตดา เตชาทวิวรรณ และอัจฉรา ประเสริฐสิน (2559), พิศุทธิภา เมธิกุล (2561), บงกช ทองเอี่ยม (2561), และวรรณกร พรประเสริฐ (2564) แต่งานวิจัยส่วนใหญ่ยังคงเป็นการศึกษาเชิงทดลองและการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งยังขาดการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครู

สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการคุรุสภาที่กำหนดให้สถาบันผลิตครูจัดทำกระบวนการพัฒนานิสิตด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาไว้ในหลักสูตรที่จะขอรับรองปริญญา ให้นิสิตครูได้พัฒนาตลอดหลักสูตร (การรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษา ตามมาตรฐานวิชาชีพเพื่อการประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2567, 2567) เป็นครูยุคดิจิทัลที่มีความเข้าใจพฤติกรรมผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปและมีความสามารถในการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้และมีความฉลาดทางดิจิทัลในการป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนในโลกออนไลน์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ซึ่งนิสิตครูวิทยาลัยการศึกษาจะต้องมีทักษะการรู้เท่าทันดิจิทัลที่ดีก่อน จึงจะสามารถนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการแก้ปัญหาในการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้ จากช่องว่างดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะการประเมินความต้องการจำเป็นการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครูหลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ครูยุคดิจิทัล และนำแบบประเมินที่ได้ไปใช้วัดระดับการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครู เพื่อนำมาวางแผนพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูให้นิสิตมีทักษะดิจิทัล และสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในการศึกษาต่อไปในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครูหลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยา

การทบทวนวรรณกรรม

1. หลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา (Double Degree Teacher Education Programs) เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีทั้งความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเอกและมีคุณวุฒิวิชาชีพครูไปพร้อมกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพครูให้มีความรอบรู้ในเนื้อหาวิชาการและมีทักษะการสอนอย่างมืออาชีพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2562) การจัดการหลักสูตรรูปแบบนี้ถือเป็นการตอบสนองต่อปัญหาการขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2555)

มหาวิทยาลัยหลายแห่งในประเทศไทยได้เริ่มเปิดสอนหลักสูตรควบสองปริญญาครูเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว เช่น หลักสูตรของมหาวิทยาลัยพะเยาที่มีการบูรณาการความรู้ใน

สาขาวิชาเฉพาะกับศาสตร์การสอนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ (มหาวิทยาลัยพะเยา, 2565) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตื่นตัวของสถาบันอุดมศึกษาในการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู อย่างไรก็ตาม การดำเนินการหลักสูตรนี้ยังมีข้อท้าทายหลายประการ เช่น ภาระการเรียนรู้ที่หนักของนักศึกษา การบริหารจัดการหลักสูตรที่ซับซ้อน และการประสานงานระหว่างคณะวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา

2. การรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) เป็นแนวคิดที่นักวิชาการหลากหลายท่านได้นิยามไว้ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าเป็นความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาดและมีวิจารณญาณ โดยครอบคลุมทักษะในการเข้าถึง จัดการ ประเมิน และสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งที่มาที่หลากหลาย (Gilster, 1997; Martin, 2006; American Library Association, 2013) นอกจากนี้ยังรวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหา สื่อสาร สร้างสรรค์ และแบ่งปันเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งตระหนักถึงความรับผิดชอบในการใช้งานและเคารพสิทธิของผู้อื่นในสังคมออนไลน์ (Calvani, Fini, & Ranieri, 2009; Newman & Limited, 2008, Kempster, 2008, Ferrari, 2012; Hockly, Dundency, & Pegrum, 2013; Hoechsmann, 2015) กล่าวโดยสรุป การรู้เท่าทันดิจิทัลจึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลได้อย่างสร้างสรรค์ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การรู้เท่าทันดิจิทัลในฐานะมาตรฐานหนึ่งที่ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2562; กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2559) ทำให้มีการศึกษาค้นคว้าจากนักวิชาการหลายท่าน เช่น Martin (2006), Newman & Limited (2008), Kempster (2008), Buckingham (2010), Payton & Hague (2010), และ Hoechsmann (2015) รวมถึงงานวิจัยของ Canada Media Awareness Network (2010), Maneses & Momino (2010), Hobbs (2011), Jun & Pow (2011), Dudeney, Hockly, & Pegrum (2013) และ Deakin Learning Futures (DLF, 2014) ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์จนได้องค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันดิจิทัล 6 ประการ ได้แก่ การประเมินดิจิทัล การเข้าถึงดิจิทัล การสร้างสรรค์ดิจิทัล การสื่อสารดิจิทัล การแบ่งปันดิจิทัล และการมีจรรยาบรรณดิจิทัล

สรุป การรู้เท่าทันดิจิทัล คือความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาด มีวิจารณญาณ และมีความรับผิดชอบ ซึ่งช่วยให้เราสามารถใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลได้อย่างสร้างสรรค์ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ โดยรวมแล้ว การรู้เท่าทันดิจิทัลครอบคลุมทักษะหลัก 6

ประการ ได้แก่ 1) การประเมินดิจิทัล สามารถวิเคราะห์และประเมินข้อมูลจากแหล่งที่มาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การเข้าถึงดิจิทัล สามารถค้นหาและเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การสร้างสรรค์ดิจิทัล สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อสร้างเนื้อหาใหม่ ๆ ได้ 4) การสื่อสารดิจิทัล สามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5) การแบ่งปันดิจิทัล สามารถแบ่งปันข้อมูลและผลงานต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และ 6) การมีจรรยาบรรณดิจิทัล เข้าใจและเคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบในการใช้งาน และมีคุณธรรมเมื่ออยู่ในสังคมออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาความต้องการจำเป็น การรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครูหลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยา และเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นิสิตครูหลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2568 ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 2,048 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตครูหลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยาที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2568 ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 333 คน ที่ได้มาโดยการกำหนดขนาดตัวอย่างจากสูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับ 0.05 และสุ่มด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ดังนี้

1) ทำการสุ่มจำนวนตัวอย่างนิสิตครูจำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา โดยสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของประชากร โดยการเทียบบัญชีไตรยางค์

2) เมื่อได้จำนวนตัวอย่างนิสิตครูตามชั้นปีแล้ว จากนั้นดำเนินการสุ่มนิสิตครูจำแนกตามสาขาวิชาที่ศึกษา จำนวน 10 สาขาวิชา โดยสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของประชากร โดยการเทียบบัญชีไตรยางค์

สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสุ่มจำนวนตัวอย่างนิสิตครูจำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา และสาขาวิชาที่ศึกษา

สาขาวิชา	ชั้นปีประชากรนิสิต					ชั้นปีกลุ่มตัวอย่างนิสิต				
	1	2	3	4	รวม	1	2	3	4	รวม
คณิตศาสตร์	90	85	75	70	320	15	13	12	11	51
เคมี	8	11	14	19	52	1	2	2	3	8
ชีววิทยา	39	31	43	19	132	7	5	7	3	22
ฟิสิกส์	10	3	1	10	24	2	1	1	2	6
พลศึกษา	39	41	41	63	184	7	7	6	10	30
นาฏศิลป์	6	8	9	10	33	1	1	1	2	5
พัฒนาสังคม	34	30	58	57	179	6	5	9	9	29
ภาษาจีน	31	22	31	24	108	5	4	5	4	18
ภาษาไทย	112	125	118	164	519	19	21	18	26	84
ภาษาอังกฤษ	107	135	147	108	497	18	23	23	17	81
รวม	501	505	518	524	2048	81	82	84	85	333

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันดิจิทัล ได้แก่ Eshet (2004), Alkali & Hamburger (2004), Van Deursen & Van Dijk (2009), Li & Ranieri (2010), Cartelli (2010), Jun & Pow (2011), Ng (2012), Shariman Razak & Noor (2012), Muray & Perez (2014), แววดา เตชาทวิวรรณ และอัสรา ประเสริฐสิน (2559), พิศุทธิภา เมธิกุล (2561) และบงกช ทองเอี่ยม (2561) จากนั้นทำการศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยและศึกษาเนื้อหาเพื่อนำมากำหนดเป็นนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ และนำมาพัฒนาเป็นข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จากนั้นดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1) ตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินการรู้เท่าทันดิจิทัล ด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) พบว่าข้อคำถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

2) ผู้วิจัยดำเนินการปรับแก้ไขข้อคำถามในแบบประเมินการรู้เท่าทันดิจิทัล และนำแบบประเมินการรู้เท่าทันดิจิทัล ไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อตรวจสอบตรวจสอบคุณภาพด้านอำนาจจำแนก (Discriminant Index) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน กับนิสิตวิทยาลัยการศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยผู้วิจัยทำการคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบอาสาสมัคร (Volunteer Selection) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.47-0.98

3) จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินการรู้เท่าทันดิจิทัล ด้านความเที่ยง (Reliability) พบว่าแบบประเมินการรู้เท่าทันดิจิทัลทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 0.86

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอหนังสือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยถึงอาจารย์ที่ปรักษานิสิตวิทยาลัยการศึกษา ชั้นปีที่ 1-4 ประกอบด้วย 10 สาขาวิชา ได้แก่ คณิตศาสตร์, ฟิสิกส์, เคมี, ชีววิทยา, พลศึกษา, ภาษาไทย, ภาษาอังกฤษ, ภาษาจีน, พัฒนาสังคม, และนาฏศิลป์ ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2568 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย พร้อมแนบ QR Code เครื่องมือวิจัยแบบออนไลน์ และกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบประเมินเป็นระยะเวลา 14 วัน ผู้วิจัยทำการคัดเลือกข้อมูลที่สมบูรณ์ให้ครบถ้วน ได้จำนวน 333 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

2) การประเมินสภาพสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวัง ของการรู้เท่าทันดิจิทัลฯ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย

โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/ สภาพที่คาดหวัง ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/ สภาพที่คาดหวัง ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/ สภาพที่คาดหวัง ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/ สภาพที่คาดหวัง ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/ สภาพที่คาดหวัง ในระดับน้อยที่สุด

และเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน ดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/ สภาพที่คาดหวัง อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/ สภาพที่คาดหวัง อยู่ในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/ สภาพที่คาดหวัง อยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/ สภาพที่คาดหวัง อยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/ สภาพที่คาดหวัง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) การประเมินความต้องการจำเป็นการรู้เท่าทันดิจิทัลฯ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นด้วยสูตร $PNI_{modified}$ โดยใช้สูตร ดังนี้

$$PNI_{modified} = \frac{(I-D)}{I}$$

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน (สุวิมล ว่องวานิช, 2562) ดังนี้

$PNI = 0.50$ ขึ้นไป หมายถึง มีความต้องการจำเป็นสูงมากที่สุด

$PNI = 0.25 - 0.49$ หมายถึง มีความต้องการจำเป็นสูง

$PNI = 0.10 - 0.24$ หมายถึง มีความต้องการจำเป็นปานกลาง

$PNI = 0.01 - 0.09$ หมายถึง มีความต้องการจำเป็นน้อย

$PNI \leq 0.00$ หมายถึง ไม่มีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย

ผลประเมินความต้องการจำเป็นการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครูหลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยา ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครูหลักสูตรควบระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยา

ด้าน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	M	S.D.	แปลผล	M	S.D.	แปลผล
การประเมินดิจิทัล	3.70	0.72	มาก	4.56	0.63	มากที่สุด
การสื่อสารดิจิทัล	3.43	0.69	ปานกลาง	4.51	0.70	มากที่สุด
การสร้างสรรค์ดิจิทัล	3.67	0.69	มาก	4.32	0.65	มาก
การเข้าถึงดิจิทัล	3.57	0.67	มาก	4.55	0.65	มากที่สุด

การมีจรรยาบรรณดิจิทัล	3.33	0.70	ปานกลาง	4.51	0.76	มากที่สุด
การแบ่งปันดิจิทัล	3.49	0.69	ปานกลาง	4.57	0.65	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันของการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครู เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การประเมินดิจิทัล ($M = 3.70$), การสร้างสรรค์ดิจิทัล ($M = 3.67$) และการเข้าถึงดิจิทัล ($M = 3.57$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันต่ำสุด คือ การมีจรรยาบรรณดิจิทัล ($M = 3.33$) ตามลำดับ

ส่วนสภาพที่คาดหวังของการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครู เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การแบ่งปันดิจิทัล ($M = 4.57$), การประเมินดิจิทัล ($M = 4.56$) และการเข้าถึงดิจิทัล ($M = 3.55$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันต่ำสุด คือ การสร้างสรรค์ดิจิทัล ($M = 3.33$) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนี PNI_{modified} และลำดับความสำคัญการประเมินความ ต้องการจำเป็นการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครูหลักสูตรควระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยา

ด้าน	ค่าเฉลี่ยความ ต้องการจำเป็น สภาพปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยความ ต้องการจำเป็น สภาพที่คาดหวัง (I)	PNI_{modified}	ลำดับ
การประเมินดิจิทัล	3.70	4.57	0.24	5
การสื่อสารดิจิทัล	3.42	4.50	0.32	2
การสร้างสรรค์ดิจิทัล	3.66	4.32	0.18	6
การเข้าถึงดิจิทัล	3.57	4.55	0.28	4
การมีจรรยาบรรณดิจิทัล	3.33	4.51	0.35	1
การแบ่งปันดิจิทัล	3.49	4.56	0.31	3

จากตารางที่ 3 พบว่าความ ต้องการจำเป็นของการรู้เท่าทันดิจิทัลด้านการมีจรรยาบรรณดิจิทัลอยู่ในระดับมากที่สุด (PNI_{modified} เท่ากับ 0.35) รองลงมาคือ ด้านการสื่อสารดิจิทัล (PNI_{modified} เท่ากับ 0.32) และด้านการแบ่งปันดิจิทัล (PNI_{modified} เท่ากับ 0.31)

ส่วนความต้องการจำเป็นของการรู้เท่าทันดิจิทัลที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดคือ ด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัล (PNI_{modified} เท่ากับ 0.18) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครูหลักสูตรควมระดับปริญญาตรีสองปริญญา มหาวิทยาลัยพะเยา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ความต้องการจำเป็นของการรู้เท่าทันดิจิทัลด้านการมีจรรยาบรรณดิจิทัลอยู่ในระดับมากที่สุด (PNI_{modified} เท่ากับ 0.35) สะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักรู้ของนิสิตครูถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในโลกออนไลน์ เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทในทุกมิติของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ การทำงาน หรือการเข้าสังคม ทำให้ผู้ใช้จำเป็นต้องมีความรับผิดชอบและเข้าใจผลกระทบจากการกระทำของตนบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งแตกต่างจากการปฏิสัมพันธ์ในโลกแห่งความเป็นจริงที่สามารถเห็นปฏิกิริยาและผลกระทบได้ทันที การปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณดิจิทัลจึงเป็นเสมือนเกราะป้องกันให้ตนเองและผู้อื่นจากปัญหาต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดการเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) ของ Ribble (2017) ที่กล่าวว่า นิสิตครูเข้าใจถึงความรับผิดชอบและผลกระทบของการกระทำบนโลกออนไลน์ ซึ่งมีความแตกต่างจากการปฏิสัมพันธ์ในโลกแห่งความเป็นจริงที่สามารถเห็นปฏิกิริยาได้ทันที การปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันปัญหาทางดิจิทัลที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น การคุกคามทางไซเบอร์ (Cyberbullying) การละเมิดความเป็นส่วนตัว การแพร่กระจายข้อมูลเท็จ (Misinformation) นอกจากนี้ งานวิจัยของ Kuss (2021) ยังสนับสนุนผลการวิจัยนี้ โดยระบุว่า การให้ความรู้ด้านการมีจรรยาบรรณดิจิทัลในหลักสูตรอุดมศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาเพื่อรับมือกับปัญหาที่ซับซ้อนในยุคดิจิทัล เช่น การกลั่นแกล้งทางออนไลน์และการแพร่กระจายข้อมูลที่ผิด การมีจรรยาบรรณดิจิทัลในระดับสูงจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่านิสิตครูตระหนักถึงความจำเป็นในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมออนไลน์ที่ดี

รองลงมาคือ ด้านการสื่อสารดิจิทัล (PNI_{modified} เท่ากับ 0.32) ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากในปัจจุบันนิสิตครูมีการติดต่อสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, Instagram, และ Twitter เพื่อสร้างและนำเสนอตัวตนในโลกออนไลน์อย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตาม ความสะดวกสบายนี้มาพร้อมกับความเสี่ยงที่ผู้ใช้ต้องระวังในการจัดการข้อมูลส่วนตัว

และการสื่อสารอย่างเหมาะสมเพื่อป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในโลกออนไลน์และในชีวิตจริง (Maneses & Momino, 2010; DLF, 2014) ทั้งนี้เนื่องจากการสื่อสารด้วยข้อความที่ขาดการแสดงออกทางสีหน้าหรือท่าทาง จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoechsmann (2015) ที่กล่าวถึงปัญหาการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมและพฤติกรรมที่ไม่ดีบนโลกออนไลน์ซึ่งสามารถนำไปสู่ความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบถึงชีวิตจริงได้ ดังนั้น Jun & Pow (2011) จึงเสนอว่าแต่ละบุคคลควรสื่อสารกับผู้อื่นโดยยึดหลัก “เราอยากให้ผู้อื่นสื่อสารโต้ตอบอย่างไรกับเรา เราก็ควรกระทำเช่นนั้นกับผู้อื่น” เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีและลดความขัดแย้งในโลกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และด้านการแบ่งปันดิจิทัล ($PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.31) ทั้งนี้เนื่องมาจากการสื่อสารสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการบริโภคข้อมูลข่าวสาร เมื่อนิสิตครูเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลาย มักเกิดการรับและส่งต่อข้อมูลในคราวเดียวกันอย่างรวดเร็ว ทั้งข้อมูลที่เป็นจริงและข้อมูลที่เป็นเท็จ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่นได้หากเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง ดังนั้น การบริโภคข้อมูลข่าวสารในยุคที่เข้าถึงได้ง่ายนี้จึงต้องอาศัยสติปัญญาในการพิจารณา ไม่หลงเชื่อโดยง่าย และควรเผยแพร่ข้อมูลเมื่อมั่นใจในความถูกต้องเท่านั้น มิเช่นนั้นอาจตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอมและเกิดผลกระทบตามมาได้ นอกจากนี้ การเผยแพร่ข้อมูลในโลกโซเชียลยังทิ้งร่องรอยดิจิทัล (Digital Footprint) ที่อาจส่งผลต่อตนเองในอนาคตได้อีกด้วย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Dunbar (1996) และ Kiesler & et al (2000) ที่ระบุว่าในยุคแห่งเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า การแบ่งปันข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม Martin (2006) ได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบคอบก่อนแบ่งปัน โดยต้องตระหนักถึงประโยชน์และโทษของการเผยแพร่ข้อมูล ไม่ควรส่งต่อข้อมูลที่เป็นเท็จซึ่งจะสร้างความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ Hague & Payton (2010) ยังได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าบุคคลควรทำหน้าที่ทั้งผู้รับและผู้ส่งสารที่ดี โดยระมัดระวังการส่งต่อข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง และหากพบข้อมูลอันเป็นเท็จก็ควรแจ้งผู้อื่นให้ทราบเพื่อยับยั้งการเผยแพร่ต่อไป

ส่วนความต้องการจำเป็นของการรู้เท่าทันดิจิทัลที่อยู่ในระดับน้อยที่สุดคือ ด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัล ($PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.18) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของความสามารถด้านการสร้างสรรค์ข้อมูล (Creativity) ของนิสิตครูในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ แม้ว่าการเข้าถึงข้อมูลจำนวนมากบนโลกออนไลน์จะช่วยให้การเรียนรู้รวดเร็วขึ้น แต่ก็อาจนำไปสู่ปัญหาการคัดลอกผลงานทางวิชาการ (academic

plagiarism) โดยขาดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อการเรียนรู้และจริยธรรมทางวิชาการได้ ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Newman & Limited (2008) และ Hoechsmann (2015) ที่เน้นย้ำว่าการนำข้อมูลสารสนเทศจากโลกออนไลน์มาใช้นั้น แต่ละบุคคลควรมีความสามารถในการสร้างสรรค์และออกแบบเนื้อหาใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมทั้งตระหนักถึงจรรยาบรรณและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่นเดียวกับ Jun & Pow (2011) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และออกแบบข้อมูลอย่างมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม นอกจากนี้ Dudeney, Hockly, & Pegrum (2013) ยังได้เสนอว่าการสร้างสรรค์ข้อมูลต้องคำนึงถึงการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ Hobbs (2011) ที่กล่าวว่าการสร้างสรรค์ผลงานจะต้องอยู่ภายใต้การไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ และ Jun & Pow (2011) ยังได้เพิ่มเติมว่าในการทำงานวิชาการ นิสิตครูจำเป็นต้องเข้าใจกฎเกณฑ์ของการทำงานอย่างสร้างสรรค์ เช่น การอ้างอิงที่มาของรูปภาพหรือข้อมูลอย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันการคัดลอกผลงานและผลกระทบที่อาจตามมาในอนาคต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงลำดับความสำคัญของความสามารถด้านการรู้เท่าทันดิจิทัลของนิสิตครู โดยพบว่า จรรยาบรรณดิจิทัลเป็นความสามารถที่มีความต้องการจำเป็นในระดับสูงสุด แสดงให้เห็นว่านิสิตครูตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนอย่างมีความรับผิดชอบในโลกออนไลน์ เพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ทั้งการคุกคามทางไซเบอร์ การละเมิดความเป็นส่วนตัว และการแพร่กระจายข้อมูลเท็จ รองลงมาคือ การสื่อสารดิจิทัล และการแบ่งปันดิจิทัลซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านิสิตครูตระหนักถึงความเสี่ยงของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะปัญหาความเข้าใจผิดจากการสื่อสารด้วยข้อความ การแพร่กระจายข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง และการทิ้งร่องรอยดิจิทัล (digital footprint) ในทางกลับกัน ความต้องการจำเป็นด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัลอยู่ในระดับต่ำที่สุด ซึ่งบ่งชี้ถึงความท้าทายที่นิสิตครูยังคงเผชิญกับการนำข้อมูลจากแหล่งออนไลน์มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างสรรค์ผลงานใหม่ด้วยตนเองอย่างถูกต้องตามหลักจริยธรรมและกฎหมายลิขสิทธิ์ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1.1 ด้านจรรยาบรรณดิจิทัล แม้วานิสิตครูจะมีความต้องการจำเป็นในระดับสูงที่สุด แต่การเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกเป็นสิ่งสำคัญ ควรจัดให้มี

หลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการปฏิบัติจริง 1.2 ด้านการสื่อสารดิจิทัล แม้ว่านิสิตครูจะมีความตระหนักถึงความเสี่ยงของการสื่อสารผ่านข้อความ แต่ควรมีการเสริมสร้างทักษะในเชิงปฏิบัติมากขึ้น ควรจัดให้มีกิจกรรมที่เน้นการฝึกการสื่อสารอย่างมีมารยาท และการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบท เช่น การใช้ภาษาอย่างเป็นทางการในการติดต่อกับอาจารย์ และการใช้ภาษาสุภาพในการแสดงความคิดเห็นบนโซเชียลมีเดีย นอกจากนี้ควรเน้นย้ำถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของคู่สนทนา เพื่อลดโอกาสเกิดความขัดแย้งที่อาจนำไปสู่ปัญหาในชีวิตจริง 1.3 ด้านการแบ่งปันดิจิทัล ความสามารถด้านนี้มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับการรับมือกับข้อมูลเท็จ ควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูลก่อนเผยแพร่ เพื่อให้ นิสิตครูสามารถแยกแยะระหว่างข่าวจริงกับข่าวปลอมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการ ปกป้องข้อมูลส่วนตัว และการตระหนักถึงผลกระทบจากการทิ้งร่องรอยดิจิทัล (Digital Footprint) ที่อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของตนเองในระยะยาว 1.4 ด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัล เป็นความสามารถที่นิสิตครูมีความต้องการน้อยที่สุด ซึ่งบ่งชี้ถึงจุดอ่อนที่ต้องเร่งพัฒนา ควรมีการออกแบบกิจกรรมหรือมอบหมายงานที่ เน้นทักษะการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างสรรค์เนื้อหา โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลที่หลากหลาย แทนการคัดลอกหรือตัดต่อเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ต้องให้ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับ กฎหมายลิขสิทธิ์ และจรรยาบรรณทางวิชาการ เพื่อสร้างทัศนคติที่ถูกต้องและส่งเสริมให้นิสิตครูสามารถสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีคุณภาพและไม่ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 2.1 เนื่องจากผลการวิจัยชี้ว่านิสิตครูมีความต้องการจำเป็นในด้านจรรยาบรรณดิจิทัล, ด้านการสื่อสารดิจิทัล, และด้านการแบ่งปันดิจิทัล ในระดับสูงเป็นอันดับแรก จึงควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทำความเข้าใจในเชิงลึกถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อ 3 ด้านดังกล่าว นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยและพัฒนา รูปแบบกิจกรรมหรือนวัตกรรมการเรียนการสอน ที่เสริมสร้างทักษะดังกล่าวและนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2.2 ด้านการสร้างสรรค์ดิจิทัลมีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด ควรมีการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้ นิสิตครูขาดความต้องการพัฒนาทักษะด้านนี้ เช่น การขาดความรู้ด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ การขาดเครื่องมือ หรือการขาดแรงจูงใจในการสร้างสรรค์ผลงาน รวมทั้งควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรหรือแนวทางการสอนที่เน้น กระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ และการออกแบบเนื้อหาดิจิทัลอย่างเป็น

ระบบ โดยคำนึงถึงหลักจรรยาบรรณและกฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะด้านนี้โดยเฉพาะ

เอกสารอ้างอิง

- การรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษา ตามมาตรฐานวิชาชีพเพื่อการประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2567. (2567). *ราชกิจจานุเบกษา*, 141 (35), 15-19.
- ตันติกร ชื่นเกษม. (2562). ความสัมพันธ์ของการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อการใช้เวลากับครอบครัว ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2555). *การวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- บงกช ทองเอี่ยม. (2561). การพัฒนาตัวชี้วัดทักษะการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาวิชาชีพครูใน มหาวิทยาลัยแบบไม่จำกัดรับ. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 4(1), 291-302.
- แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). *Digital Thailand*. กรุงเทพฯ: กระทรวง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- พิศุทธิภา เมธิกุล. (2561). โปรแกรมพัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัลและพฤติกรรมการใช้ดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ของนักศึกษาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21. ใน *วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์. (2557). พฤติกรรมใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชน. *วารสาร พยาบาลทหารบก*, 15(2), 173-178.
- มหาวิทยาลัยพะเยา. (2565). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี-วิทยาศาสตร์บัณฑิต*. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- วรรณกร พรประเสริฐ. (2564). การวิจัยและพัฒนาแบบวัดเชิงสถานการณ์การรู้เท่าทันดิจิทัล ของนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 23(4), 310-329.
- แววตา เตชาทวิวรรณ และอังศรา ประเสริฐสิน. (2559). การพัฒนาแบบวัดการรู้ดิจิทัลสำหรับ นิสิตนักศึกษาปริญญาตรี. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ศิวพร ปกป้อง และวิมลทิพย์ มุสิกพันธ์. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการ
กระทำความรุนแรงทั้งทางกายและการข่มเหงรังแกผ่านโลกไซเบอร์ของเยาวชนไทย
ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมบูรณ์ ตันยะ. (2563). การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการครู
ศาสตร์*, 2(1), 125-138.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ
และการสื่อสาร. (2566). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย
ปี 2566*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการ
สื่อสาร
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *รายงานการศึกษาเรื่อง
แนวปฏิบัติของการสร้างและส่งเสริมการรู้ดิจิทัลสำหรับครู*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ:
บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2562). *คู่มือการรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการ
ศึกษา*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ, กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2566). *การสำรวจการมี
ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: กองสถิติ
พยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- Alkali, Y., S. & Hamburger, Y., A. (2004). Experiments in Digital Literacy. *Cyberpsychology
& behavior: the impact of the Internet, multimedia and virtual reality on
behavior and society*, 7(4), 421-429.
- American Library Association. Office for Information Technology Policy. Digital Literacy
Task Force. (2013). *Digital literacy, libraries, and public policy: Report of the
Office for Information Technology Policy's Digital Literacy Task Force*.
Retrieved June 17, 2025 from <http://www.districtdispatch.org>
- Buckingham, D. (2010). Defining Digital Literacy. *Nordic Journal of Digital Literacy*,
4(4), 59-71.

- Canada Media Awareness Network. (2010). *Digital Literacy in Canada: From Inclusion to Transformation*. Ottawa: The Network.
- Calvani, A., Fini, A. & Ranieri, M. (2009). *Assessing Digital Competence in Secondary Education: Issue, Models, and Instruments*. In *Information and Media Literacy: Education, Practice, and Pedagogy*. Santa Rosa, CA: Informing Science.
- Cartelli, A. (2010). *Frameworks for Digital Literacy Assessment*. In Proceeding of the European Conference on E-Learning (ECEL2009), Bari, Italy.
- Cartelli, A. (2010). *Frameworks for Digital Literacy Assessment*. In Proceeding of the European Conference on E-Learning (ECEL2009), Bari, Italy.
- Deakin Learning Futures. (2014). *Digital literacy*. Retrieved December 14, 2024, from <https://www.deakin.edu.au/>
- Dudeney, G., Hockly, N., & Pegrum, M. (2013). *Digital literacies*. UK: Routledge.
- Dunbar, R. I. M. (1996) *Grooming, Gossip, and the Evolution of Language* Cambridge. MA: Harvard University Press.
- Eshet, Y., A. (2004). Digital Literacy: A Conceptual Framework for Survival Skills in the Digital Era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93-106.
- Ferrari, Anusca. (2012). *Digital Competence in Practice: An Analysis of Frameworks*. Seville, Spain: Joint Research Center, European Commission.
- Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. New York: Wiley Computer Publications.
- Hobbs, R. (2011). *Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Jun, F., & Pow, J. (2011). Fostering Digital Literacy through Web-based Collaborative Inquiry Learning – A Case Study. *Journal of Information Technology Education: Innovation in Practice*, 10, 58-71.

- Hague, C. & Payton, S. (2010). *Digital literacy across the curriculum*. Bristol: Futurelab.
- Hobbs, R. (2011). *Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Hoechsmann, M., & DeWaard, H. (2015). *Mapping Digital literacy policy and practice in the Canadian education landscape*. Lakehead University, Orillia campus.
- Kempster. (2008). *California ICT digital literacy assessments and curriculum framework*. Retrieved January 28, 2024, from [http://www.ictliteracy.info/rf.pdf/California %20ICT%20Assessments](http://www.ictliteracy.info/rf.pdf/California%20ICT%20Assessments)
- Kiesler, S., Zdaniuk, B., Lundmark, V. and Kraut, R. (2000). Troubles with the internet: the dynamics of help at home. *Human-Computer Interaction*, 15(4), 323–352.
- Kumar, S., Tiwari, P., & Zymbler, M. (2019). Internet of Things is a revolutionary approach for future technology enhancement: a review. *Journal of Big Data*, 6, 1-21.
- Kuss, O. (2021). Online Social Networking and Addiction—A Review of the Psychological Literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(9), 3528-52.
- Li, Y., & Ranieri, M. (2010). Are “digital natives” really digitally competent? A study on Chinese teenagers. *British Journal of Educational Technology*, 41(6), 1029e1042
- Maneses, J. & Momino, J. M. (2010). Putting Digital Literacy in Practice: How Schools Contribute to Digital Inclusion in the Network Society. *The Information Society*, 26(3),197-208.
- Martin, A. (2006). *Digital Literacy and the “Digital Society”*. In C. Lankshear, & M. Knobel (Eds.), *Digital Literacies: Concepts, Policies, and Practices*. New York: Peter Lang.

- Murray, M., C. & Perez, J. (2014). Unraveling the Digital Literacy Paradox: How Higher Education Fails at the Fourth Literacy. *Issues in Informing Science and Information Technology*, 11, 85-100.
- Newman, T. & Limited, T. A. (2008). *A Review of Digital Literacy in 3-16 Year Olds: Evidence, developmental models, and recommendations*. (Timmus Ltd) and Newman, T (2009). Consequences of a Digital Literacy Review: Moving from terminology to action.
- Ng, W. (2012). Can We Teach Digital Natives Digital Literacy? *Journal of Computers and Education*, 59(3), 1065–1078.
- Ribble, M. (2017). *Digital Citizenship in School* (2nd Ed). Eugene, Oregon: The International Society for Technology in Education.
- Shariman, T. P., Razak, N.A. & Noor, N.F.M. (2012). Digital Literacy Competence for Academic Needs: An Analysis of Malaysian Students in Three Universities. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 6(9), 1489-1496.
- SNAP. (2001). Consensus of the School Net National Advisory Board on a foresight of the role of information and communications technologies in learning. (p.165). In *Martin, A. & Madigan, D. (Eds.) Digital literacies for learning*. London: Facet Pub
- Van Deursen, A. & Van Dijk, J. (2009). Internet skills and digital divide. *New Media & Society*, 13(6), 893-911.

การบริหารทรัพยากรมนุษย์และแรงจูงใจในการทำงาน
ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ
กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์
ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี*

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT AND WORK MOTIVATION AFFECT
ORGANIZATIONAL COMMITMENT OF OPERATIONAL EMPLOYEES: A
CASE STUDY OF THE AUTOMOTIVE PARTS MANUFACTURING
INDUSTRY IN AMATA CITY INDUSTRIAL ESTATE, CHONBURI
PROVINCE

ภัทรินทร์ บำเพ็ญทาน¹ และ กิติยา ทศนะบรรจง²

Pattarepan Bumpentan¹ and Kitiya Thassanabanjong²

¹⁻²มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹⁻²Kasetsart University Sriracha Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: Pattarepan.bu@ku.th

วันที่รับบทความ : 27 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 9 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 11 กันยายน 2568

Received 27 August 2025; Revised 9 September 2025; Accepted 11 September 2025

Citation:

* ภัทรินทร์ บำเพ็ญทาน และ กิติยา ทศนะบรรจง. (2568). การบริหารทรัพยากรมนุษย์และแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 472-490.

Pattarepan Bumpentan and Kitiya Thassanabanjong. (2025). Human Resource Management And Work Motivation Affect Organizational Commitment Of Operational Employees: A Case Study Of The Automotive Parts Manufacturing Industry In Amata City Industrial Estate, Chonburi Province.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 472-490.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ แรงจูงใจในการทำงาน 2) เพื่อวิเคราะห์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร และ 3) เพื่อแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ชลบุรี โดยศึกษาในรูปแบบงานวิจัยเชิงปริมาณและใช้เครื่องมือแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานระดับปฏิบัติการ จำนวน 389 ตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า 1) พนักงานมีความคิดเห็นในระดับปานกลางในทุกด้านที่ศึกษา ทั้งในด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร 2) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในบางด้าน เช่น การสรรหาและคัดเลือก การประเมินผลการปฏิบัติงาน และค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยสามารถทำนายความผูกพันต่อองค์กรได้ร้อยละ 4.4 และ 3) แรงจูงใจทั้งด้านปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนไม่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากลักษณะงานที่มีระบบและกระบวนการที่ชัดเจน ทำให้ปัจจัยแรงจูงใจมีผลกระทบน้อยกว่าปัจจัยด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากรมนุษย์, แรงจูงใจในการทำงาน, ความผูกพันต่อองค์กร, อุตสาหกรรมยานยนต์, พนักงานระดับปฏิบัติการ

Abstract

The objectives of this study were to examine the levels of opinions regarding human resource management and work motivation, to analyze how human resource management affects organizational commitment, and to analyze how work motivation affects organizational commitment among operational-level employees in an automotive parts manufacturing company located in Amata City Industrial Estate, Chonburi Province. This quantitative research used questionnaires to collect data from 389 operational-level

employees through snowball sampling. Statistical analyses included mean, percentage, standard deviation, and multiple regression analysis.

The results showed that 1) employees' opinions on all aspects studied human resource management, work motivation, and organizational commitment were at a moderate level. 2) Some aspects of human resource management, such as recruitment and selection, performance appraisal, and compensation and benefits, had a statistically significant effect on organizational commitment at the 0.05 level. These factors could predict 4.4% of the variance in organizational commitment. 3) Both motivational factors and hygiene factors did not have a statistically significant effect on employees' organizational commitment. This may be due to the structured and clear nature of the work, which makes motivational factors less impactful than human resource management factors.

Keyword: Human Resource Management, Work Motivation, Organizational Commitment, Automotive Industry, Operational-level Employees

บทนำ

อุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยถือเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่มีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมเทคโนโลยี การพัฒนาทักษะบุคลากร และการสร้างโอกาสการจ้างงาน นอกจากนี้ ภาครัฐยังให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งสู่การยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการผลิตชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์ในภูมิภาคอาเซียนอย่างยั่งยืน (สภาอุตสาหกรรมยานยนต์, 2565) โดยปัจจุบันกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นฐานการผลิตยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคอาเซียน จากรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทยในตลาดโลก พบว่าไทยมีปริมาณการผลิตรถยนต์ทุกประเภทติดอันดับที่ 10 ของโลก อันดับที่ 5 ในเอเชีย และอันดับที่ 1 ในอาเซียน (วิจัยกรุงศรี, 2563) จากรายงานการส่งออกประจำปี 2566 พบว่าสินค้าส่งออกที่สำคัญที่สุดอันดับ 1 ของประเทศไทย คือ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ

มีมูลค่าส่งออกกว่า 31,024.14 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็นสินค้าสำคัญที่การส่งออกขยายตัวคิดเป็นสัดส่วน 9% (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2566)

นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ เป็นหนึ่งในนิคมอุตสาหกรรมสำคัญที่อยู่ภายใต้นโยบายพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) โดยมีจุดเด่นด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย ครอบคลุมระบบสาธารณูปโภค การคมนาคมขนส่ง และโลจิสติกส์ที่ครบวงจร ทั้งทางบก ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศ ช่วยเชื่อมโยงอุตสาหกรรมการผลิตยานยนต์ในภาคตะวันออกเข้าด้วยกัน ความพร้อมด้านโครงสร้างเหล่านี้สร้างความได้เปรียบด้านการแข่งขันให้กับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคตในระดับภูมิภาค (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2565)

หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรคือ ความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกองค์กรควรให้ความสำคัญและส่งเสริมให้เกิดขึ้นในพนักงาน เมื่อพนักงานมีความผูกพันต่อองค์กร พวกเขาจะมีความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจในการทำงาน และพร้อมสนับสนุนเป้าหมายขององค์กรอย่างเต็มที่ (พัชรินทร์ จันทรสข และ พรศักดิ์ สุจริตรักษ์, 2565) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความผูกพันนี้ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการพัฒนาบุคลากร การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมความสุข และการให้คุณค่าในความสำเร็จของพนักงาน แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงช่วยลดอัตราการลาออกและการขาดงาน แต่ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดต้นทุนในการสรรหาบุคลากรใหม่ และเสริมสร้างความมั่นคงให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างยั่งยืน (จักรพงษ์ อำนวยชัย และ อิบรอฮิม สารีมาแซ, 2567)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์และแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้พนักงานเกิดความผูกพันต่อองค์กร การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นที่พนักงานระดับปฏิบัติการในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ เขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี เนื่องจากเป็นกำลังหลักที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสำคัญขององค์กรโดยตรง นอกจากนี้ อุตสาหกรรมยานยนต์ยังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้องค์กรต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ปรับตัวได้ ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการกำหนด

แนวทางพัฒนาการบริหารและการสร้างแรงจูงใจ เพื่อเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร รวมทั้งเป็นแนวทางให้กับองค์กรอื่น ๆ นำไปปรับใช้ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี
- 2) เพื่อวิเคราะห์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี
- 3) เพื่อวิเคราะห์แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) คือ การดำเนินงานและกำหนดนโยบายในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กร เพื่อสนับสนุนให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเป็นการจัดการที่ครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์งาน การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การฝึกอบรมและพัฒนา การกำหนดค่าตอบแทน การบริหารผลการปฏิบัติงาน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์กับแรงงาน โดยให้ความสำคัญกับการมีบุคลากรที่เพียงพอและเหมาะสม การพัฒนาทักษะและศักยภาพ การจัดการค่าตอบแทนที่เหมาะสม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงานและผู้บริหาร ตามแนวคิดของ Mondy et al. (1999)

2. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงาน

แรงจูงใจ (Motivation) คือ พลังหรือแรงผลักดันที่เกิดจากความต้องการภายในหรือปัจจัยภายนอก ทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย เพื่อให้บรรลุผลที่ต้องการ โดยแรงจูงใจส่งผลให้เกิดความกระตือรือร้น ความตั้งใจ และความพยายามที่ต่อเนื่องในการทำงาน ซึ่งสามารถช่วยสร้างประสิทธิภาพ เพิ่มความผูกพันในองค์กร และนำไปสู่ความพึงพอใจสูงสุดในงาน แรงจูงใจมีผลกระทบต่อการ ผู้บริหาร และบุคลากร โดยช่วยให้องค์กรสามารถ

ดึงดูดและรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพ ส่งเสริมให้บุคลากรทำงานอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ (สุภารัตน์ กุลโชติ, 2566)

2.1 ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory) อธิบายว่ามนุษย์มีความต้องการ 5 ระดับ เรียงจากขั้นต่ำไปหาสูง ประกอบด้วย 1) ความต้องการทางกายภาพ 2) ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง 3) ความต้องการความรักและสังคม 4) ความต้องการในการได้รับการยกย่องนับถือ และ 5) ความต้องการประสบความสำเร็จชีวิต โดยความต้องการในระดับต่ำต้องได้รับการตอบสนองก่อน บุคคลจึงจะสามารถก้าวไปสู่ความต้องการในระดับที่สูงขึ้นได้ (Maslow, A. 1970 อ้างถึงใน พัชรพันธ์ุ แดงไทย, 2564)

2.2 ทฤษฎีแรงจูงใจของแอลเดอร์เฟอร์ (ERG Theory) Alderfer (1972 อ้างถึงใน อรรถชัย ณ ภิบาล, 2566) ที่ได้ปรับปรุงทฤษฎีของมาสโลว์โดยย่อลำดับความต้องการเหลือ 3 ด้าน คือ 1) ความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต 2) ความต้องการทางด้านความสัมพันธ์และ 3) ความต้องการความเจริญก้าวหน้า ซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีมาสโลว์ตรงที่บุคคลสามารถกลับไปสู่ความต้องการในระดับที่ต่ำกว่าได้

2.3 ทฤษฎีแรงจูงใจของแมคคิลินแลนด์ Mc Clelland's theory (1985 อ้างถึงใน สุวิทย์ ปิเงิน, 2563) ที่เน้นว่าพนักงานจะถูกกระตุ้นด้วยความต้องการ 3 ประการ คือ 1) ความต้องการความสำเร็จ 2) ความต้องการอำนาจ และ 3) ความต้องการความผูกพัน โดยบุคคลที่มีความต้องการความสำเร็จสูงจะมุ่งมั่นทำงานให้บรรลุเป้าหมายและต้องการข้อมูลป้อนกลับจากการทำงาน

2.4 ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก Herzberg's two factor theory (1959 อ้างถึงใน จินห์จุฑา นิ่มนวล, 2561) ได้เสนอว่าแรงจูงใจในการทำงานประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยจูง ประกอบด้วย 1) ความสำเร็จในงาน 2) การได้รับการยอมรับนับถือ 3) ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน 4) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ และ 5) ความรับผิดชอบ และ ปัจจัยสุขอนามัย เป็นปัจจัยที่ป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พึงพอใจ ประกอบด้วย 1) นโยบายบริษัทและการบริหารงาน 2) เงินเดือนและสวัสดิการ 3) การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล 4) ความสัมพันธ์กับหัวหน้างาน เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา 5) สภาพในการทำงาน 6) ความมั่นคงในการทำงาน และ 7) ตำแหน่งงาน

3. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร

ความผูกพันต่อองค์กรคือ ทศนคติและความรู้สึกที่บุคคลมีต่อองค์กร โดยมีความเชื่อมั่นในเป้าหมายขององค์กร รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และมีความตั้งใจทุ่มเทความสามารถเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย โดยแสดงออกผ่านความตั้งใจและความพยายามในการทำงานอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งมีความปรารถนาที่จะคงสถานะสมาชิกขององค์กรไว้ในระยะยาว (นภัสสร พรหมเขียว, 2565)

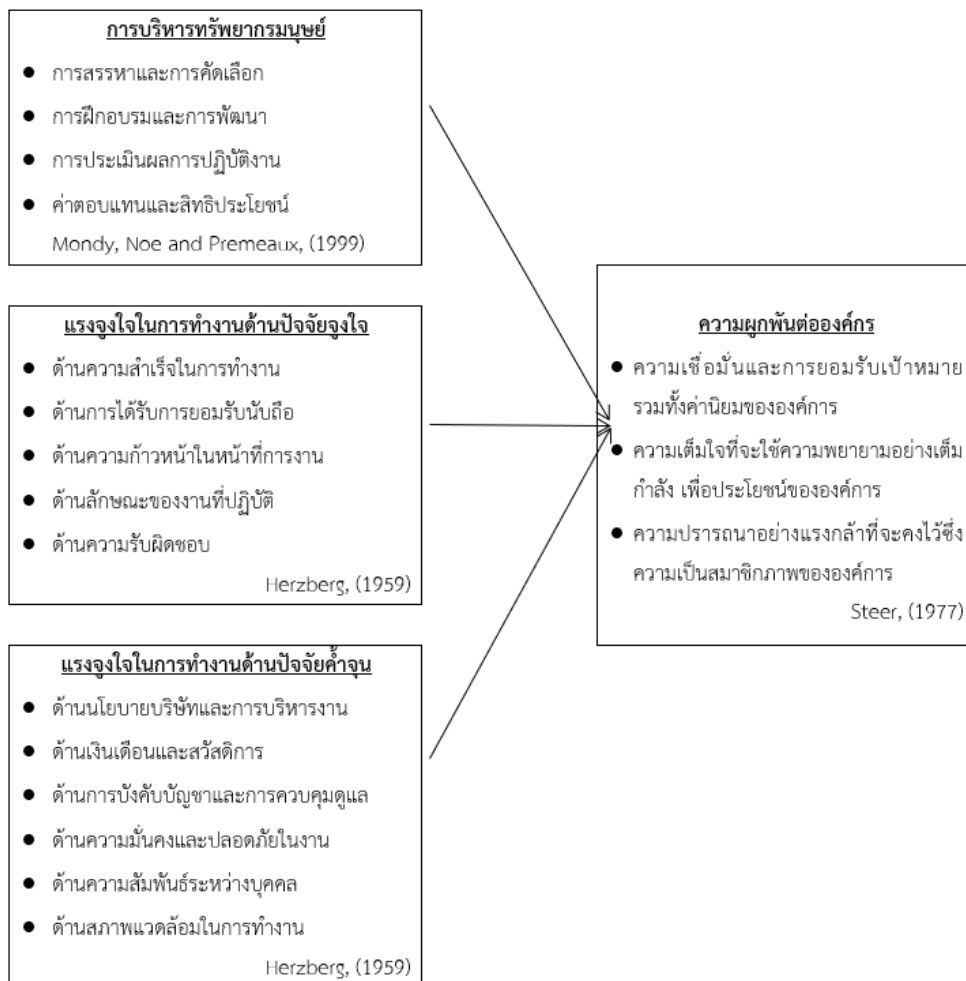
ความผูกพันต่อองค์กรถือเป็นคุณสมบัติสำคัญของบุคลากรที่ส่งผลต่อความสำเร็จและประสิทธิภาพในหลายด้าน โดยมีความสำคัญดังนี้ (1) ด้านการพยากรณ์พฤติกรรมพนักงาน ความผูกพันต่อองค์กรสามารถพยากรณ์อัตราการเข้า-ออกจากงานของพนักงาน และเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพขององค์กรได้ดีกว่าความพึงพอใจในงาน (2) ด้านการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ พนักงานที่มีความผูกพันสูงจะมี 1) อัตราการขาดงาน (Absenteeism) ที่ต่ำเนื่องจากมีแรงจูงใจในการทำงานสูง 2) อัตราการลาออกหรือเปลี่ยนงาน (Turnover) ที่ลดลงเพราะมีความจงรักภักดีและต้องการอยู่กับองค์กรในระยะยาว และ 3) การปฏิบัติงานที่ดีขึ้นเนื่องจากมีความเต็มใจและมุ่งมั่นทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ และ (3) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพ ความผูกพันช่วยสร้างแรงจูงใจให้พนักงานมุ่งมั่นทำงานอย่างเต็มที่ มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของทีม มีความภักดีต่อองค์กร และช่วยสร้างความยั่งยืนในการบริหารจัดการ ลดผลกระทบจากปัจจัยภายนอก (ธีรดา ไชยบรรดิษฐ์, 2562)

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีความผูกพันต่อองค์กร ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดของ Steers (1977) มาเป็นกรอบในการศึกษา เนื่องจากเป็นแนวคิดที่เน้นถึงทัศนคติและพฤติกรรมของบุคลากรที่มีต่อองค์กร สามารถอธิบายความผูกพันต่อองค์กรได้ครอบคลุมและสอดคล้องกับการผูกพันของบุคลากรในหลายรูปแบบ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นให้บุคลากรเต็มใจอุทิศตนเองเพื่อให้องค์กรเติบโต มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร และต้องการทำงานในองค์กรต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์และแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วน

ยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี” การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานด้านปัจจัยจูงใจส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานด้านปัจจัยค้ำจุนส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้การวิจัยศึกษาเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล มีวิธีการดำเนินงานวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานระดับปฏิบัติการในบริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี จำนวน 186 บริษัท แต่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนจึงใช้วิธีการคำนวณ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน เพื่อความครบถ้วนและความสะดวกในการเก็บข้อมูลจึงได้ทำการปรับกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เพิ่ม 10% เป็นจำนวนทั้งหมดทั้งสิ้น 420 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล การบริหารทรัพยากรมนุษย์ แรงจูงใจในการทำงานทั้งด้านปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน รวมถึงความผูกพันต่อองค์กร โดยแบบสอบถามในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ แรงจูงใจ และความผูกพันต่อองค์กร ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 = ไม่เห็นด้วย ถึง 5 = มากที่สุด

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบความเที่ยงตรง ของเนื้อหา โดยใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามกับจุดประสงค์ โดยได้มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มาพิจารณาแบบทดสอบ ซึ่งเกณฑ์การยอมรับว่าแบบทดสอบข้อนั้นวัดได้ตรงกับจุดประสงค์จากค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามทั้งฉบับ

อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 จากนั้นผู้วิจัยได้ทำแบบสอบถามมาทดสอบความเชื่อมั่น ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach) โดยนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแล้วไปทดสอบกับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ตัวอย่าง ค่าความเชื่อมั่นควรอยู่ในเกณฑ์ที่มากกว่า 0.70 โดยค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.751

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมโดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานระดับปฏิบัติการในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ได้แก่ เอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถามจะนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา เป็นการสรุปและอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบ และความผูกพันต่อองค์กร การใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์และแรงจูงใจในการทำงานต่อความผูกพันต่อองค์กร

ผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

พบว่า ผลการศึกษาในส่วนของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ พบว่าพนักงานมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.28 ซึ่งเป็นตัวเลขที่สะท้อนถึงความพึงพอใจในระดับปานกลางในทุกด้าน ทั้งการฝึกอบรมและการพัฒนา การประเมินผลการปฏิบัติงาน ค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ รวมถึงการสรรหาและคัดเลือก ในแต่ละด้านการฝึกอบรมและการพัฒนาได้รับการประเมินในระดับสูงสุดที่ 3.35 ขณะที่การสรรหาและคัดเลือกได้รับการประเมินในระดับต่ำสุดที่ 3.23 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการที่พนักงานยังคงมีความต้องการในการพัฒนาในด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ในด้านแรงจูงใจในการทำงาน ปัจจัยค้ำจุน (เช่น ความมั่นคงในการทำงาน การบริหารงาน และสภาพแวดล้อมในการทำงาน) พบว่าในภาพรวมพนักงานมีระดับแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.28 โดยที่ด้านความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงานได้รับการประเมินในระดับสูงสุดที่ 3.40 ขณะที่ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานได้รับการประเมินในระดับต่ำสุดที่ 3.19 ซึ่งอาจสะท้อนถึงความสำคัญที่พนักงานให้กับความมั่นคงในที่ทำงานเป็นหลัก

ในด้านของแรงจูงใจจากปัจจัยจูงใจ (เช่น ความสำเร็จในการทำงาน ความก้าวหน้า และการยอมรับนับถือ) ผลการศึกษาพบว่าพนักงานมีระดับแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.27 โดยที่ด้านความสำเร็จในการทำงานได้รับการประเมินในระดับสูงสุดที่ 3.34 ขณะที่ด้านการยอมรับนับถือได้รับการประเมินในระดับต่ำสุดที่ 3.22 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความสำเร็จในการทำงานที่พนักงานมองว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างแรงจูงใจ

และในด้านความผูกพันต่อองค์กร พบว่า พนักงานมีระดับความผูกพันในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.29 โดยที่ด้านความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภาพขององค์กรได้รับการประเมินในระดับสูงสุดที่ 3.32 ขณะที่ด้านความเต็มใจที่จะใช้ความพยายามเพื่อประโยชน์ขององค์กรได้รับการประเมินในระดับต่ำสุดที่ 3.25 ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการให้พนักงานมีความผูกพันและร่วมมือในการพัฒนาองค์กรในระยะยาว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรีพบว่า

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

Model	ความผูกพันต่อองค์กร						
	B	S.E.	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	2.462	0.250		9.837	0.001*		
ด้านการสรรหาและคัดเลือก	0.084	0.031	0.141	2.724	0.007*	0.928	1.077
ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา	0.028	0.037	0.039	0.742	0.458	0.910	1.099
ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	0.067	0.029	0.118	2.313	0.021*	0.953	1.049
ด้านค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์	0.074	0.038	0.100	1.952	0.052	0.941	1.063
	R	R ²	AdjustR ²	S.E. (est.)	F	Sig.	
	0.210	0.044	0.034	.27824	4.413	0.002*	

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการสรรหาและคัดเลือก ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ สามารถร่วมกันทำนายความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานได้ร้อยละ 4.4 โดยมีความคลาดเคลื่อนในการทำนายเท่ากับ 0.27824 ค่า F เท่ากับ 4.413 และ ค่านัยสำคัญ ที่ระดับ 0.002 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานในทางที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อวิเคราะห์แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี พบว่า

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของแรงจูงใจในการทำงานด้านปัจจัยจูงใจต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

Model	ความผูกพันต่อการ						
	B	S.E.	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	2.598	0.229		11.368	0.000*		
ด้านความสำเร็จในการ ทำงาน	0.033	0.025	0.068	1.315	0.189	0.946	1.057
ด้านการยอมรับนับถือ	0.053	0.034	0.079	1.525	0.128	0.948	1.054
ด้านความก้าวหน้า	0.037	0.035	0.054	1.047	0.296	0.957	1.045
ด้านลักษณะของงานที่ ปฏิบัติ	0.049	0.033	0.076	1.463	0.144	0.938	1.066
ด้านความรับผิดชอบ	0.041	0.024	0.085	1.664	0.097	0.985	1.015
	R	R ²	AdjustR ²	S.E. (est.)		F	Sig.
	0.160	0.026	0.013	.28127		2.011	0.076

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของแรงจูงใจในการทำงานด้านปัจจัยจูงใจต่อความผูกพันต่อการของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี พบว่า ปัจจัยจูงใจ ได้แก่ ด้านนโยบายบริษัทและการบริหารงาน ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านการบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล ด้านความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ไม่ส่งผลต่อความผูกพันต่อการของพนักงานระดับปฏิบัติการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของแรงจูงใจในการทำงานด้านปัจจัยจูงใจต่อความผูกพันต่อการของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

Model	ความผูกพันต่อองค์กร						
	B	S.E.	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	2.723	.260		10.477	0.000*		
ด้านนโยบายบริษัทและการบริหารงาน	0.044	0.032	0.073	1.397	0.163	0.948	1.055
ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ	0.033	0.036	0.047	0.900	0.369	0.927	1.079
ด้านการบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล	0.044	0.034	0.071	1.293	0.197	0.861	1.162
ด้านความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงาน	0.044	0.026	0.093	1.658	0.098	0.813	1.230
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	0.009	0.020	0.023	0.425	0.671	0.890	1.123
ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	-.003	0.035	-.005	-.095	0.925	0.935	1.070
	R	R ²	AdjustR ²	S.E. (est.)	F	Sig.	
	.125	.016	.000	.28307	1.014	0.416	

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของแรงจูงใจในการทำงานด้านปัจจัยคำจูงต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี พบว่า ปัจจัยคำจูง ได้แก่ ด้านนโยบายบริษัทและการบริหารงาน ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านการบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล ด้านความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ไม่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการในบริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี โดยรวมแล้วพนักงานมีความคิดเห็นในระดับปาน

กลางในทุกด้านที่ศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมจิรา บุตรธียากลัด และ พนิดา นิลอรุณ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน: กรณีศึกษา บริษัท โตโยต้า โกเซ (ประเทศไทย) จำกัด” ซึ่งพบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลการศึกษาในทั้งสองกรณีสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในการสร้างความผูกพันต่อองค์กรในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการฝึกอบรมและพัฒนา และการดูแลความปลอดภัยในการทำงานที่ได้รับการเห็นชอบจากพนักงาน ทั้งนี้เป็นเพราะแนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทั้งในองค์กรที่ศึกษาและในงานวิจัยดังกล่าว มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความสามารถของพนักงาน ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อความผูกพันที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้นของพนักงานกับองค์กร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถทำนายความผูกพันต่อองค์กรได้ร้อยละ 4.4 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสรรหาและคัดเลือก ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์บางด้านสามารถสร้างความผูกพันให้กับพนักงานได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ จรรจิรา คนไหว และ ณัฐภูมิ บุญศรี (2563) ที่ศึกษาการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานโรงแรม กรณีศึกษา โรงแรมโนโวเทล ภูเก็ต โกลด์ริส พบว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยืนยันว่าแนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรสามารถมีผลกระทบในทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์กร ทั้งนี้เป็นเพราะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในส่วนต่าง ๆ เช่น การสรรหาคัดเลือก การประเมินผล และค่าตอบแทน ล้วนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แรงจูงใจในการทำงานทั้งด้านปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนไม่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นผลการวิจัยที่แตกต่างจากงานวิจัยของ วาริน วัตรคราว (2562) ที่พบว่าแรงจูงใจในการทำงานด้านปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนมีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และงานวิจัยของ จิตาภัทร ทูทุมมา (2563) ที่พบผลการวิจัยเช่นเดียวกัน โดยอาจเป็นผลมาจากลักษณะเฉพาะ

ของอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ที่มีการทำงานแบบกะที่เป็นระบบ มีการควบคุมคุณภาพที่เข้มงวด และมีลักษณะงานที่เป็นรูทีนซ้ำ ๆ ซึ่งอาจทำให้ปัจจัยแรงจูงใจตามทฤษฎีของ Herzberg มีผลกระทบต่อความผูกพันต่อองค์กรน้อยกว่าปัจจัยด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะของงานที่มีระบบและกระบวนการที่ชัดเจน อาจทำให้ปัจจัยด้านแรงจูงใจอื่น ๆ มีผลกระทบน้อยลง โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมที่มีการควบคุมและการทำงานที่ซ้ำซ้อน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ แรงจูงใจในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการในบริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี โดยรวมมีความคิดเห็นในระดับปานกลางทุกด้าน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในด้านการสรรหาและคัดเลือก การประเมินผลการปฏิบัติงาน และค่าตอบแทนมีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนแรงจูงใจจากปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนไม่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ การทำงานในอุตสาหกรรมที่มีระบบและกระบวนการที่ชัดเจนอาจทำให้ปัจจัยแรงจูงใจมีผลกระทบน้อยกว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในการสร้างความผูกพันต่อองค์กร ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 1. องค์กรในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ควรปรับปรุงกระบวนการสรรหาและคัดเลือกให้โปร่งใสและยุติธรรม โดยมีเกณฑ์ชัดเจนเหมาะสมกับตำแหน่ง พร้อมตรวจสอบประวัติผู้สมัครอย่างเหมาะสม ควรพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่โปร่งใส ให้ข้อมูลย้อนกลับที่สร้างสรรค์ และนำผลประเมินไปใช้ในการพิจารณาค่าตอบแทนและการเลื่อนตำแหน่งอย่างเป็นธรรม 2. องค์กรควรให้ความสำคัญกับปัจจัยจูงใจ แม้ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ แต่หลักฐานจากงานวิจัยก่อนหน้านี้ยืนยันถึงความสำคัญ โดยควรสร้างโอกาสให้พนักงานได้ใช้ความสามารถในงานที่ทำ ท้าทาย ส่งเสริมการเติบโตในอาชีพ และจัดระบบการยอมรับชื่นชมผลงาน 3. องค์กรควรรักษามาตรฐานของปัจจัยค้ำจุนให้เหมาะสม แม้ผลการวิจัยไม่พบผลต่อความผูกพันต่อองค์กร แต่ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยควรมีมาตรการด้านความมั่นคงและความปลอดภัย ดูแลสุขภาพพนักงาน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย พัฒนาระบบสื่อสารภายใน และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและพนักงาน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป 1. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการบริหาร

ทรัพยากรมนุษย์และแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การระหว่าง
อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์กับอุตสาหกรรมอื่น ๆ 2. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปร
คันกลาง เช่น ความพึงพอใจในการทำงาน การรับรู้การสนับสนุนจากองค์การ หรือบรรยากาศ
องค์การ ที่อาจเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์และแรงจูงใจในการทำงาน
กับความผูกพันต่อองค์การ 3. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเชิงคุณภาพหรือการศึกษาแบบ
ผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อเจาะลึกถึงมุมมองและประสบการณ์ของ
พนักงานระดับปฏิบัติการในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ การใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก
การสังเกตแบบมีส่วนร่วม หรือการจัดกลุ่มสนทนา จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับความรู้สึก
นึกคิด ทศนคติ และพฤติกรรมของพนักงานที่อาจไม่สามารถวัดได้ด้วยแบบสอบถาม **ข้อจำกัด
ของงานวิจัย** 1. งานวิจัยนี้มีขอบเขตการศึกษาที่จำกัดเฉพาะพนักงานระดับปฏิบัติการใน
อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ชลบุรีเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัย
ที่ได้ อาจไม่สามารถนำไปใช้อ้างอิงหรือสรุปผลเป็นการทั่วไปกับพนักงานในระดับอื่น เช่น ระดับ
หัวหน้างาน ระดับผู้จัดการ หรือพนักงานในอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ ได้ 2. การวิจัยครั้งนี้ใช้
วิธีการวิจัยเชิงปริมาณโดยการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจมีข้อจำกัดใน
การเจาะลึกถึงมุมมองและประสบการณ์ที่แท้จริงของพนักงาน การใช้เพียงแบบสอบถามอาจไม่
สามารถสะท้อนความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ และพฤติกรรมที่ซับซ้อนของพนักงานได้อย่าง
ครบถ้วน นอกจากนี้การศึกษานี้เป็นการวิจัยภาคตัดขวางที่เก็บข้อมูลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง
เท่านั้น จึงไม่สามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรต่าง ๆ ตามช่วงเวลาได้ 3. งานวิจัยนี้
ศึกษาเฉพาะตัวแปรการบริหารทรัพยากรมนุษย์และแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความ
ผูกพันต่อองค์การเท่านั้น ซึ่งอาจมีตัวแปรอื่น ๆ ที่สำคัญและส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ
ของพนักงานที่ไม่ได้รวมอยู่ในการศึกษาซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ

เอกสารอ้างอิง

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2565). รายงานประจำปี 2565 การนิคมอุตสาหกรรม
แห่งประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2568 จาก https://www.fact-link.com/search_cate.php?lang=lc&ctrid=003
กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2566). สินค้าส่งออกสำคัญ 10 อันดับแรก พ.ศ. 2558-
2562. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2568 จาก <http://www2.ops3.moc.go.th>

- จรรจิรา คนไหว และ ณัฐวุฒิ บุญศรี. (2563). การบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานโรงแรม. ใน *สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- จักรพงษ์ อำนวยชัย และ อิบรอฮิม สารีมาแซ. (2567). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการทหารในกรมทหารราบที่ 151 จังหวัดนราธิวาส. *วารสารวิชาการและวิจัยสหวิทยาการ*, 4(5), 171-188.
- จิณห์จุฑา นิมมวล. (2561). แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์. ใน *สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ฐิตาภัทร์ ทูมมา. (2563). แรงจูงใจในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายบิวตี้แอนด์เซลล์. ใน *สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธีรดา ไชยบรรดิษฐ์. (2562). แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- นภัสสร พรหมเขียว. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันองค์กรของข้าราชการส่วนภูมิภาค สังกัดกระทรวงมหาดไทย จังหวัดกระบี่. ใน *สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พัชรินทร์ จันทรสข และ พรศักดิ์ สุจริตรักษ์. (2565). การบริหารทรัพยากรมนุษย์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในสถานศึกษาอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี. *วารสารการอาชีวศึกษาภาคกลาง*, 6(1), 40-49.
- พัชรินทร์ แต่งไทย. (2564). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- วาริน วัดคราว. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานกับความผูกพันกับองค์กรของบุคลากรคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. กองทุนส่งเสริมงานวิจัย คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- วิจัยกรุงศรี. (2563). *วิจัยกรุงศรี/บทวิเคราะห์ธุรกิจ/อุตสาหกรรมปี 2563-2565 อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์*. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.krungsri.com>
- สภาอุตสาหกรรมยานยนต์. (2565). *อุตสาหกรรมยานยนต์จำเป็นในการส่งเสริมองค์การ*. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2568 จาก <http://www.thaiauto.or.th>
- สุภารัตน์ กุลโชติ. (2566). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่จังหวัดสงขลา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุวิทย์ ปี่เงิน. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสมาชิกสมาคมผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชน. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อรรถชัย ณ ภิบาล. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานสำนักงานที่ดิน จังหวัดสงขลา. ใน *สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. 1959. *The motivation to work*. New York: John Wiley and Sons. Inc.
- Mondy, R. W., Noe, R. M., & Premeaux, S. R. (1999). *Human resource management (7th ed.)*. Prentice-Hall.
- Steers, R. M. 1977. "Antecedents and outcomes of organizational commitment." *Administrative science quarterly*, 46-56.

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะ
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2*

THE CHARACTERISTICS OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE
DIGITAL ERA THAT INFLUENCE TEACHERS' COMPETENCY IN THE
USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY UNDER
THE OFFICE OF PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

สิทธิติมา วัฒนกุล¹, อัจฉราพรรณ กันสุขะ² และ ธีระวัฒน์ มอนโธสง³

Sittitima Wattanakul¹, Ajcharapun Kunsuya² and Teerawat Montaisong³

¹⁻³หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

¹⁻³Master of Education Program in Educational Administration, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat
University, Thailand

Corresponding Author's Email: 15915074@aru.ac.th

วันที่รับบทความ : 27 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 9 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 11 กันยายน 2568

Received 27 August 2025; Revised 9 September 2025; Accepted 11 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค
ดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 2) ศึกษา

Citation:

* สิทธิติมา วัฒนกุล, อัจฉราพรรณ กันสุขะ และ ธีระวัฒน์ มอนโธสง. (2568). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค
ดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
พระนครศรีอยุธยาเขต 2. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 491-508.

Sittitima Wattanakul, Ajcharapun Kunsuya and Teerawat Montaisong. (2025). The Characteristics Of School
Administrators In The Digital Era That Influence Teachers' Competency In The Use Of Information And
Communication Technology Under The Office Of Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service
Area 2. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 491-508.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 และ 4) ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 กลุ่มตัวอย่างเป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ครู รวมทั้งสิ้น 313 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie&Morgan) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .964 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ระดับสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู อยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง .701 และ 4) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู ได้แก่ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล และด้านการมีวิสัยทัศน์โดยตัวแปรทั้ง 3 สามารถร่วมกันพยากรณ์ สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู ได้ร้อยละ 49.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: คุณลักษณะของผู้บริหารในยุคดิจิทัล,สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู

Abstract

This research aimed to (1) examine the digital leadership characteristics of school administrators under the Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 2, (2) study the ICT competencies of teachers under the same

jurisdiction, (3) investigate the relationship between administrators' digital leadership characteristics and teachers' ICT competencies, and (4) identify which characteristics of digital leadership significantly influenced teachers' ICT competencies. The sample consisted of 313 teachers, determined according to Krejcie and Morgan's sample size table. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of .964. Data analysis employed frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The findings revealed that (1) the overall digital leadership characteristics of school administrators were at a high level in all aspects, (2) teachers' ICT competencies were also at a high level in all aspects, (3) administrators' digital leadership characteristics had a positive correlation with teachers' ICT competencies at a moderate level ($r = .701$), and (4) three characteristics-creating a digital learning culture, being a digital citizen, and having vision-significantly predicted teachers' ICT competencies. Together, these three variables explained 49.7% of the variance in teachers' ICT competencies at the .01 level of statistical significance.

Keywords: Characteristics of School Administrators in the Digital Era, Teachers' ICT Competency

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์การศึกษาของชาติและนโยบายสำคัญหลายประการเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาไทย โดยเฉพาะการปฏิรูปครู ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552; 2556) นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูให้สามารถบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ทันสมัย และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2556; 2557) อย่างไรก็ตาม ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า แม้สถานศึกษากว่าร้อยละ 90

จะมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน ICT แต่มีครูเพียงร้อยละ 26.9 ที่นำเทคโนโลยีมาใช้ และส่วนใหญ่ยังเป็นการใช้เพียงประกอบการสอน ไม่ได้บูรณาการเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์และการสื่อสารของผู้เรียน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, อ้างถึงใน สุภัญญา แซ่มซ้อย, 2560)

ในขณะเดียวกัน เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทต่อการบริหารสถานศึกษาในทุกด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจด้าน ICT และปรับเปลี่ยนทัศนคติและวิธีทัศน์เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดคุณภาพ (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2559) สอดคล้องกับนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มี Digital Literacy, Digital Pedagogy และทักษะการสื่อสาร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561; สำนักงาน ก.ค.ศ., 2563) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้ดำเนินนโยบายพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และมุ่งเน้นการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญและสร้างงานวิจัยนวัตกรรมทางการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2, 2567)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ทั้งนี้เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารและครู ให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

4. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

1. คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การทบทวนวรรณกรรม

1. จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า นักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลไว้หลายประการ โดย สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ (2560) อธิบายว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่โดดเด่น เป็นผู้นำยุคใหม่ที่สามารถมองภาพรวมขององค์กรได้อย่างทะลุปรุโปร่งและชัดเจน มีทักษะและบทบาทในการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถใช้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในอนาคตได้อย่างเหมาะสม ขณะนี้ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2559) เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเรียนรู้เทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (ICT) ตลอดจนเข้าใจผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้สามารถนำ ICT มาใช้ได้อย่างเหมาะสม คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ดารุวรรณ ถวิลการ (2564) อธิบายว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลควรกำหนดวิสัยทัศน์ด้าน ICT ของสถานศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อให้ทราบทิศทางและแนวทางการนำ ICT มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ทั้งในด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ เครือข่าย และระบบไร้สาย เพื่อให้บุคลากรสามารถเข้าถึงและใช้งานได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสม นอกจากนี้ผู้บริหารควรส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการใช้ ICT ภายในสถานศึกษา ทั้งในกระบวนการเรียน

การสอนของครู การบริหารงานด้านต่าง ๆ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พร้อมทั้งสนับสนุนการอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถด้าน ICT อย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารยังควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ ICT ในการปฏิบัติงาน สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรประยุกต์ใช้ ICT เพื่อสร้างนวัตกรรม ใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนและการทำงาน ตลอดจนมีระบบติดตาม กำกับ และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ ICT ของบุคลากรอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การสร้างและพัฒนาพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพต่อไป

จากการสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการ สามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล หมายถึง ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นผู้นำยุคใหม่ที่พร้อมปรับตัวและเปิดรับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มีความรู้และความเข้าใจด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ สามารถบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการบริหารงานในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยี และสามารถสร้างแรงจูงใจให้ครูนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานและจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่ทันสมัย หลากหลาย และท้าทาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในสังคมยุคดิจิทัล

2. สุกัญญา แซ่มซ้อย (2562) อธิบายว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรสามารถถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์กับบุคลากรในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งต้องมีความสามารถในการประยุกต์และบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับความเป็นเลิศขององค์กร ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกดิจิทัล ผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร และสนับสนุนให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง ด้านการปฏิบัติที่เป็นเลิศอย่างมืออาชีพ ผู้บริหารควรจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และนวัตกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งสร้างพลังและสนับสนุนครูผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารจำเป็นต้องส่งเสริมความเป็นผู้นำยุคดิจิทัลและบริหารจัดการองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพและสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน สุดท้ายคือด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ผู้บริหารต้องทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยี ควบคู่กับการส่งเสริมให้บุคลากรตระหนักถึงคุณธรรม จริยธรรม กฎหมาย และความรับผิดชอบต่อสังคม อันจะนำไปสู่การสร้าง

วัฒนธรรมดิจิทัลที่มีคุณภาพและยั่งยืนในสังคม จุฬาลักษณ์ อักษรณรงค์ และกุลลาป ปุริสาร (2561) อธิบายว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเชิงเทคโนโลยีสารสนเทศควรมีคุณลักษณะสำคัญหลายประการ โดยประการแรกคือ ความเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์ ซึ่งผู้บริหารควรสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้อื่นเกิดการยอมรับและไว้วางใจในการทำงานเพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด มีความทันสมัย กล้าตัดสินใจ มีกลยุทธ์ในการทำงาน และสามารถเข้าถึงกลุ่มบุคคลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ประการที่สองคือ การพัฒนาการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการ สื่อการเรียนรู้ รวมถึงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะของบุคลากร ให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาของกระทรวงศึกษาธิการ อันจะช่วยให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ประการที่สามคือ ความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ประการที่สี่คือ การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์กรและการจัดแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในทุกมิติ และประการสุดท้ายคือ ความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ผู้บริหารต้องสามารถตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติงานของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และความร่วมมือกับบุคลากรในองค์กรและชุมชน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ พร้อมทั้งคำนึงถึงความแตกต่างของสมาชิกในองค์กรอย่างมีคุณภาพ

จากการสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการ สามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารต้องสามารถกำหนดและถ่ายทอดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้า 2. ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ตระหนักในคุณธรรม จริยธรรม กฎหมาย และความรับผิดชอบต่อสังคมดิจิทัล 3. ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารต้องพัฒนาและปรับปรุงองค์กรอย่างต่อเนื่อง โดยบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา 4. ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้บนโลกดิจิทัล ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้เกิดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างแพร่หลายภายในองค์กร จนกลายเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน 5. ด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ ผู้บริหารต้องสนับสนุนการจัดการเรียนรู้และนวัตกรรมที่หลากหลาย เพื่อยกระดับคุณภาพของผู้เรียนและบุคลากรในสถานศึกษา

3. จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู พบว่า มีผู้ให้ความหมายและกำหนดกรอบแนวคิดไว้หลากหลายประการ โดยองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization: UNESCO) ได้กำหนดกรอบสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับครูไว้ 6 ด้าน โดยแต่ละด้านแบ่งออกเป็น 3 ระดับสมรรถนะ ทั้งนี้ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานครูด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 โมดูล ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารพื้นฐาน (Basic tools) 2) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ซับซ้อน (Complex tools) และ 3) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่แพร่หลาย (Pervasive tools) นอกจากนี้ คณะกรรมการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Commission on Information and Communications Technology: CICT) (2010 อ้างถึงใน อุบลรัตน์ หริณวรรณ และคณะ, 2557) ได้กำหนดสมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับครู (NICS for teachers) ไว้ 3 ประการ ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างถูกต้องตามกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม และความปลอดภัย 2) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอน และ 3) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ อุบลรัตน์ หริณวรรณ (2557) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาของครู โดยผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะดังกล่าวประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐาน 2) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณ และความปลอดภัย 3) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน และ 4) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ในทำนองเดียวกัน ศรีเพ็ญ พลเดช (2561) ได้ศึกษาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โดยได้กำหนดกรอบสมรรถนะที่จำเป็นต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 7 ด้าน ได้แก่ 1) การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 2) การจัดการสารสนเทศ 3) การออกแบบและผลิตนวัตกรรมการเรียนการสอน 4) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาการเรียนการสอน 5) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์

และการสื่อสารกับผู้เรียน 6) การประเมินผล และ 7) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรมและจรรยาบรรณ

จากการสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการ สามารถสรุปได้ว่า ครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในหลายมิติ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล โดยสมรรถนะที่ควรมี ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารพื้นฐาน เพื่อให้สามารถใช้งานเครื่องมือและอุปกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างถูกต้องตามกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม และปลอดภัย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความมั่นคงในการใช้งาน 3) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 4) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเพิ่มพูนความก้าวหน้าในวิชาชีพครู

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวนทั้งสิ้น 1,571 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จากจำนวนประชากรดังกล่าว ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 313 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 ระดับตามเกณฑ์การกำหนดขนาดโรงเรียน ตามหนังสือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่ ศธ 04009/ว2824 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2566 ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ 4 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 59 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดเล็ก 94 โรงเรียน จากนั้นจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจากแต่ละขนาดโรงเรียน ดังนี้ โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 83 คน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 152 คน และโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 78 คน รวมทั้งสิ้น 313 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) โดยการสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี แนวคิด งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นมีจำนวน 1 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 50 ข้อ และผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .964 แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ โดยสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 5 องค์ประกอบ มีข้อคำถามรวมทั้งสิ้น 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 2) ด้านปรับปรุงอย่างเป็นระบบ 3) ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล 4) ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และ 5) ด้านการปฏิบัติที่เป็นเลิศอย่างมืออาชีพ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งประยุกต์ตามแนวทางของลิเคิร์ต

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู จำนวน 4 องค์ประกอบ มีข้อคำถามรวมทั้งสิ้น 1) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารพื้นฐาน 2) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกต้องตามกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม และปลอดภัย 3) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเรียนการสอน และ 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวทางของ ลิเคิร์ต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เพื่อทำหนังสือถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากครู ในสังกัด

2. นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ส่งไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พร้อมแนบบแบบสอบถามและคิวอาร์โค้ดแบบสอบถามออนไลน์ เพื่อให้ทางสำนักงานเขตพื้นที่ส่งหนังสือไปยังสถานศึกษาในสังกัด

3. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับถัดไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์มาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์หาค่าสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าความถี่ (Frequency)

2. วิเคราะห์คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ด้วย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้านและโดยรวมเสนอในรูปแบบตาราง โดยแปลผลเป็นระดับใช้เกณฑ์

3. วิเคราะห์สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้านและโดยรวม เสนอในรูปแบบตาราง โดยแปลผลเป็นระดับ

4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ตัวแปรคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

5. วิเคราะห์คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและวิเคราะห์สมการการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.59) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.59) รองลงมาคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.60) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านปรับปรุงอย่างเป็นระบบ ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.55)

2. สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.60) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกต้องตามกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรมและปลอดภัย ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.59) รองลงมา คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.61) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.60)

3. คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง .701 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโดยรวม มีความสัมพันธ์สูงสุดกับสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกต้องตามกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรมและปลอดภัย รองลงมาคือด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ และด้านที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเรียนการสอน

4. คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้แก่ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล และด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยตัวแปรทั้ง 3 สามารถร่วมกันพยากรณ์

สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูโดยรวมได้ร้อยละ 49.7 และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ .406

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยภาพรวมมีคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีทักษะในการบริหารจัดการ ครู และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มีสมรรถนะด้านวิชาการและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตลอดจนมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ จรรยาบรรณ และจิตวิญญาณความเป็นครู ทำให้ผู้บริหารสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความทันสมัย คล่องตัว โปร่งใส และส่งเสริมให้ครู บุคลากร และนักเรียนใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรี้ แก้วคำ (2563) ที่พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับมาก

2. ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยีที่มีบทบาทต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งด้านการอบรม พัฒนา และการจัดหาอุปกรณ์ ส่งผลให้ครูมีทัศนคติที่ดี เปิดรับนวัตกรรมใหม่ ๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของเทอดชัย บัวผาย (2558) ที่พบว่าการสนับสนุนด้านการพัฒนาทักษะและการจัดหาอุปกรณ์จากหน่วยงานต้นสังกัดมีผลโดยตรงต่อสมรรถนะด้านไอซีทีของครู

3. จากผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และสนับสนุนการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครู มีส่วนช่วยยกระดับ

สมรรถนะด้าน ICT ของครู แม้ความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็สะท้อนว่าบทบาทของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อการสร้างบรรยากาศการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ Northouse (2019) ที่ชี้ว่าผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ดิจิทัลสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี

4. ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ประกอบด้วย ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล และด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู ได้ร้อยละ 49.7 เนื่องมาจากผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลจะสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครู การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลยังมีส่วนทำให้ครูตระหนักและพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การเป็นพลเมืองดิจิทัลของผู้บริหารมีผลในการเป็นต้นแบบที่ดี ทำให้ครูเกิดความเข้าใจและสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีจริยธรรม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ พัชรี แก้วคำ (2563) ที่พบว่าผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลและส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร มีส่วนช่วยยกระดับการใช้เทคโนโลยีของครูให้อยู่ในระดับสูงขึ้น คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารพื้นฐานของครู ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลและการมีวิสัยทัศน์ โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะได้ร้อยละ 40.8 สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลสามารถกำหนดทิศทางและจัดหาเทคโนโลยีที่เหมาะสม ตลอดจนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะของครู ส่งผลให้ครูสามารถใช้ ICT ขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู ด้านการใช้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีคุณธรรม จริยธรรม และความปลอดภัย ได้แก่ การเป็นพลเมืองดิจิทัล การมีวิสัยทัศน์ และการปฏิบัติที่เป็นเลิศ อย่างมีอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 50.3 ทั้งนี้สะท้อนว่าผู้บริหารที่มีคุณลักษณะดังกล่าวเป็นต้นแบบในการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ กำหนดทิศทางนโยบายที่ชัดเจน และสร้างแรงบันดาลใจให้ครูปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพด้านการใช้ ICT อย่างมีจริยธรรมและปลอดภัย คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาใน

ยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 39.2 แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์สามารถกำหนดนโยบายและชี้นำการบูรณาการเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ช่วยเสริมเจตคติที่ดีและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครู นำไปสู่การใช้ ICT ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และการปฏิบัติที่เป็นเลิศอย่างมืออาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 43.8 สะท้อนว่าผู้บริหารที่สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ดิจิทัลและปฏิบัติหน้าที่อย่างมืออาชีพจะเป็นแรงผลักดันให้ครูตระหนักถึงการพัฒนาความรู้และทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเป็นแรงบันดาลใจในการใช้ ICT เพื่อยกระดับวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีความสำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู ดังนั้น ผู้บริหารควรพัฒนาบทบาทด้านการมีวิสัยทัศน์ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล การเป็นพลเมืองดิจิทัล และการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ เพื่อเป็นแบบอย่าง กำหนดนโยบาย และสร้างแรงจูงใจให้ครูสามารถใช้ ICT ได้อย่างถูกต้อง มีคุณธรรม และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดทั้งต่อการเรียนการสอน การพัฒนาตนเอง และวิชาชีพ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาแนวทางการปรับปรุงอย่างเป็นระบบการบูรณาการเข้ากับการพัฒนาครูผ่านกิจกรรมหรือโครงการด้านเทคโนโลยี เช่น การอบรม การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการใช้เครื่องมือดิจิทัลในงานวิชาการ เพื่อให้การปรับปรุงระบบมีผลเชื่อมโยงกับการยกระดับทักษะ ICT ของครูได้จริง 1.2 พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการบูรณาการสื่อดิจิทัลและนวัตกรรมการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน รวมทั้งสร้างเจตคติที่ดีต่อการใช้ ICT เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดโครงการอบรมและพัฒนาทักษะดิจิทัลให้แก่ผู้บริหารและครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษา ควรสร้างเครือข่ายโรงเรียนดิจิทัลในเขตพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางและเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 2.1 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ หรือโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเขตพื้นที่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น 2.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ เช่น แรงจูงใจในการทำงาน การสนับสนุนจากนโยบายรัฐ หรือบรรยากาศองค์กร ว่ามีผลต่อสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีของครูหรือไม่ ควรพิจารณาศึกษาปัจจัยด้านนวัตกรรมการบริหารจัดการในยุคดิจิทัลที่อาจมีอิทธิพลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครู 2.3 ควรออกแบบงานวิจัยในลักษณะผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร และการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเจาะลึกความคิดเห็น ประสบการณ์ และแนวปฏิบัติของผู้บริหารและครู ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น 2.4 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียนไทย ควรศึกษานวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในอนาคต เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI), การเรียนรู้แบบออนไลน์ และ Metaverse เพื่อให้การพัฒนาครูสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จุฬาลักษณ์ อักษรณรงค์ และ กุหลาบ ปุริสาร. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหนองหาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 8(2), 178- 188
- ดาวรรุวรรณ ถวิลการ. (2564). *ภาวะผู้นำดิจิทัล*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เทอดชัย บัวผาย. (2558). สมรรถนะด้านไอซีทีของครูผู้สอนรายวิชาพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 13(1), 112-125
- พัชรี แก้วคำ. (2563). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษา. *วารสารวิชาการครูศาสตร์*, 21(2), 45-60.

- ศรีเพ็ญ พลเดช. (2561). สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (Processings) การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 2 พ.ศ.2561. เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2567 จาก <https://dspace.bru.ac.th/xmlui/bitstream/handle/>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2567. เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2567 จาก https://www.ayutthaya2.go.th/2023/?page_id=11000
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ใน รายงานการศึกษาเรื่องการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). แผนยุทธศาสตร์การศึกษาของชาติ พ.ศ. 2556–2558. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2563). นโยบายและทิศทางการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.ค.ศ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2556). รายงานประจำปี 2556. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2557). รายงานประจำปี 2557. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจรรยา ขาวสกุล, อีระ รุญเจริญ และ วรสิทธิ์ รัตนวราหะ. (2560). ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. ใน รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครุศาสตร์ วิจัยครั้งที่ 3 นวัตกรรมแห่งการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- อุบลรัตน์ หริณวรรณ. (2557). สมรรถนะด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาของครู. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 15(2), 147-155.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2559). การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล (School Management in Digital Era). เรียกใช้เมื่อ 25 ธันวาคม 2567 จาก <https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/52232/-edu>

Northouse, P. G. (2019). *Leadership: Theory and practice. (8th ed.)*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบ
ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริม
ความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู*

THE DEVELOPMENT LEARNING ACTIVITIES BASED ON A DESIGN
THINKING PROCESS AND COMMUNITY BASED LEARNING
TO SPATIAL PROFESSIONALISM AS A TEACHER
OF TEACHING PROFESSIONAL STUDENT

พิศาล เครือลิต¹, ขวัญชนก ขำตั้ง², พชรรัช ไชยมงคล³, พิมพใจ แสงความสว่าง⁴,
ชลธิชา กฤษณ์เพชร⁵, รักษ์ิต สุธิพงษ์⁶ และ วรณกร พรประเสริฐ⁷

Pisan Khuailit¹, Kwanchanok Khamtang², Phacharatouch Chaimongkon³, Pimjai Saengkhwamsawang⁴,
Chonticha Kritpetch⁵, Ruksit Suttipong⁶, and Wannakorn Phornprasert⁷

^{1-2,6-7}วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

^{1-2,6-7}School of Education, University of Phayao, Thailand

³⁻⁵คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

³⁻⁵School of Science, University of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: wannakorn.ph@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 18 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 22 สิงหาคม 2568

Received 18 August 2025; Revised 20 August 2025; Accepted 22 August 2025

Citation:

* พิศาล เครือลิต, ขวัญชนก ขำตั้ง, พชรรัช ไชยมงคล, พิมพใจ แสงความสว่าง, ชลธิชา กฤษณ์เพชร, รักษ์ิต สุธิพงษ์ และ วรณกร พรประเสริฐ. (2568). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 509-526.

Pisan Khuailit, Kwanchanok Khamtang, Phacharatouch Chaimongkon, Pimjai Saengkhwamsawang, Chonticha Kritpetch, Ruksit Suttipong, and Wannakorn Phornprasert. (2025). The Development Learning Activities Based On A Design Thinking Process And Community Based Learning To Spatial Professionalism As A Teacher Of Teaching Professional Student. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 509-526.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ ก่อนและหลังจากการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างคือนิสิตวิชาชีพครูชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาจิตวิญญาณความเป็นครูมืออาชีพ รหัส 161111 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และ 2) แบบประเมินความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบด้วย Dependent Sample t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มี 6 องค์ประกอบ พบว่าในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ สารสำคัญ, จุดประสงค์การเรียนรู้, เนื้อหาการเรียนรู้, กิจกรรมการเรียนรู้, สื่อการเรียนรู้, และการวัดและประเมินผล และ 2) นิสิตวิชาชีพครูมีความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้, กระบวนการคิดเชิงออกแบบ, ชุมชนเป็นฐาน, ความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่

Abstract

This study was experimental research with the following objectives: 1) to develop learning activities based on the design thinking process combined with community-based learning in order to promote place based professional teaching competence among student teachers 2) to compare the place based professional teaching competence of student teachers before and after

participating in learning activities based on the design thinking process combined with community-based learning. The sample group was 30 first-year student teachers enrolled in the course “The Spirit of Professional Teaching” (Course Code 161111), selected through cluster random sampling. The research instruments consisted of: 1) an evaluation form for assessing the suitability of the learning activities based on the design thinking process combined with community-based learning, and 2) an evaluation form for assessing place-based professional teaching competence. The statistical methods used were the mean, standard deviation, and dependent sample t-test.

The result showed that: 1) the learning activity plan based on the design thinking process combined with community-based learning comprised six components, which were rated at the highest level of suitability overall, including key concepts, learning objectives, learning content, learning activities, learning media, and assessment & evaluation. 2) the place-based professional teaching competence of student teachers after participating in the learning activities was significantly higher than before the activities, at the .05 level of statistical significance.

Keywords: Learning Activities, Design Thinking Process, Community Based, Spatial Professionalism as a Teacher

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาการศึกษาถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับโลก (สำนักงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา, 2559) เนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นยุคแห่งความรู้ (Knowledge-based Society) ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อทุกมิติของสังคม รวมถึงการจัดการศึกษา บทบาทของการศึกษาจึงเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ โดยมีครูเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนา

ครูให้พร้อมที่จะสอน และปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นครูที่แท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ทั้งนี้ Bernie & Charles (2009) ยังได้ระบุว่าสถาบันผลิตครูมีบทบาทสำคัญในการสร้างครือมืออาชีพที่มีความเข้าใจบริบทท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นรากฐานของการพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาวิชาชีพครูในปัจจุบันยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) ได้สรุปปัญหาที่พบว่า การผลิตครูในไทยยังไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุค Digital Disruption โดยสถาบันผลิตครูยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและคุณภาพ ทำให้การฝึกหัดครูขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่าระบบการผลิตและพัฒนาครูยังไม่สามารถสร้างครูที่มีทักษะการคิดและการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง หลักสูตรส่วนใหญ่เน้นเนื้อหามากเกินไป และกระบวนการพัฒนาครูยังคงเน้นการอบรมแบบบรรยายมากกว่าการปฏิบัติจริง ทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนยังไม่ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ในบริบทของการผลิตครูของวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่าแม้จะมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาจิตวิญญาณความเป็นครือมืออาชีพ (รหัส 161111) แต่ยังคงขาดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นิสิตวิชาชีพครูได้ลงมือปฏิบัติจริง และสร้างความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้าง "ความเป็นครือมืออาชีพเชิงพื้นที่" ที่สามารถเข้าใจและแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้จริง การจัดการเรียนการสอนแบบเดิมยังไม่เพียงพอที่จะตอบโจทย์การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับครูในยุคปัจจุบัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องนำแนวคิดและกระบวนการใหม่ ๆ มาปรับใช้ เพื่อยกระดับคุณภาพของนิสิตวิชาชีพครูให้พร้อมสำหรับการเป็นครูในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนิสิตวิชาชีพครู โดยบูรณาการแนวคิด กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ซึ่งเน้นการทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง สร้างสรรค์ และทดสอบแนวทางแก้ไขร่วมกับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Learning) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) ที่เน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง (สุมาลี ชัยเจริญ, 2557) การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาแนวทางใหม่ของการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการสร้าง นวัตกรรม และส่งเสริมความเป็นครือมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู ซึ่งผลที่ได้จะช่วยยกระดับคุณภาพการผลิต

ครูของสถาบันอุดมศึกษาให้สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมและทิศทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครูวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
2. เพื่อเปรียบเทียบความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ ก่อนและหลังจากการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของนิสิตวิชาชีพครูวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบ คือ กระบวนการคิดเพื่อให้เกิดการพัฒนาแนวคิดและนวัตกรรมใหม่ ๆ สำหรับการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุด ตามวิถีทางที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุด บนพื้นฐานของการพิจารณา ตามความต้องการของมนุษย์เป็นหลัก เพื่อให้เกิดการสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ตอบโจทย์การแก้ปัญหาย่างมีประสิทธิภาพ Stanford Design School (2005) โมเดลของ D.School, Stanford university แบ่งย่อยออกมาได้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) Empathize (เข้าใจปัญหา) คือการทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง เหมือนกับการสวมรองเท้าของคนอื่น เพื่อให้รู้ว่าเขามีปัญหาหรือความต้องการอะไร ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกตและสัมภาษณ์ 2) Define (กำหนดปัญหา) หลังจากรวบรวมข้อมูลจากขั้นตอนแรกแล้วให้นำมาวิเคราะห์เพื่อระบุ “ปัญหาที่แท้จริง” ที่ต้องการแก้ไขให้ชัดเจนและตรงประเด็น 3) Ideate (ระดมความคิด) เป็นขั้นตอนของการคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยไม่มีขีดจำกัดใด ๆ เพื่อให้ได้ไอเดียที่หลากหลายมากที่สุด เช่น การระดมสมอง 4) Prototype (สร้างต้นแบบ) คือการนำไอเดียที่ได้มาสร้างเป็นต้นแบบอย่างง่ายและรวดเร็ว เพื่อนำไปทดสอบใช้งานจริง 5) Test (ทดสอบ) เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่นำต้นแบบไปให้กลุ่มเป้าหมายทดลองใช้ เพื่อเก็บข้อเสนอแนะ นำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง

2. แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานคือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีฐานรากมาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) โดยมีเงื่อนไขการเรียนรู้คือการเรียนรู้เป็นกระบวนการลงมือกระทำ (Active Process) ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ความรู้ต่าง ๆ จะถูกสร้างด้วยตัวผู้เรียนเอง โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ร่วมกับข้อมูลหรือความรู้เดิมที่มีอยู่แล้วรวมทั้งประสบการณ์เดิมมาสร้างความหมายในการเรียนรู้ของตนเอง ประสบการณ์ของผู้เรียนจะถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างความรู้ใหม่แนวคิดใหม่ หรือการเรียนรู้รู้นั้นเอง กระบวนการเรียนรู้จึงมักเป็นลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากการร่วมมือกันแก้ปัญหา โดยมีหลักการพื้นฐานสำคัญ 5 ประการ (สมาลิชัยเจริญ, 2557) ประกอบด้วย 1) สถานการณ์ปัญหา (Problem Based) เริ่มต้นการเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและอยากหาทางแก้ไข 2) แหล่งเรียนรู้ (Resource) ใช้ชุมชนเป็นแหล่งข้อมูล เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ธรรมชาติ หรือสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูล 3) ฐานการช่วยเหลือ (Scaffolding) มีการให้คำแนะนำและแนวทางจากครูหรือผู้เชี่ยวชาญในชุมชน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จด้วยตนเอง 4) การโค้ช (Coaching) ครูจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็น “โค้ช” หรือ “ผู้ชี้แนะ” ที่คอยตั้งคำถามและกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง 5) การร่วมมือกันแก้ปัญหา (Collaboration) สนับสนุนให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมุมมองที่หลากหลาย ทำให้การเรียนรู้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุป การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาจิตวิญญาณความเป็นครูมืออาชีพของวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ยังคงมีข้อจำกัดในการส่งเสริมให้นิสิตได้ลงมือปฏิบัติจริงและสร้างความเข้าใจในบริบทท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้ขาดการพัฒนา “ความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่” ที่แท้จริง ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพครูให้สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบใหม่ โดยบูรณาการแนวคิด กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อให้เกิดนวัตกรรม ร่วมกับ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Learning) เพื่อให้นิสิตได้ลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ และยกระดับคุณภาพการผลิตครูของสถาบันอุดมศึกษาให้ตอบสนองต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มุ่งพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู และเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นิสิตวิชาชีพครูชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาจิตวิญญาณความเป็นครูมืออาชีพ รหัส 161111 จำนวน 15 กลุ่มเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตวิชาชีพครูชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาจิตวิญญาณความเป็นครูมืออาชีพ รหัส 161111 จำนวน 1 กลุ่มเรียน รวมทั้งสิ้น 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการดำเนินการเพื่อการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นศึกษาค้นคว้าเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้เวลา 12 ชั่วโมง จำนวน 3 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง จิตวิญญาณครูสู่เพื่อศิษย์ 1.2 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง พุทธวิสมรรณะวิชาชีพ และ 1.3 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง อุดมการณ์ความเป็นครูเชิงพื้นที่ จากนั้นทำการตรวจสอบคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการประเมินความเหมาะสม มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. แบบประเมินความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) และตอนที่ 2 ความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพ

ครู มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบบประเมินความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ ผู้วิจัยทำการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ จากนั้นทำการกำหนดนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ เพื่อนำมาสร้างเป็นข้อคำถามในแบบประเมิน จากนั้นทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผลพบว่ามีความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 และตรวจสอบความเที่ยงกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน พบว่าค่าเท่ากับ 0.84

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ดำเนินการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนและหลัง (One –Group Pre –test Post –test Design) ดำเนินการวัดผลความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จากนั้นดำเนินการวัดผลครั้งสุดท้ายหลัง เพื่อเปรียบเทียบความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้

ระดับคะแนนเกณฑ์การประเมิน

4.51 – 5.00 เหมาะสมมากที่สุด

3.51 – 4.50 เหมาะสมมาก

2.51 – 3.50 เหมาะสมปานกลาง

1.51 – 2.50 เหมาะสมน้อย

1.00 – 1.50 เหมาะสมน้อยที่สุด

โดยกำหนดเกณฑ์พิจารณาความเหมาะสมที่ค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 จึงถือว่าแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครูชั้นปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ Dependent Sample t-test

ผลการวิจัย

เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครูวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินระดับความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู

รายการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. สารสำคัญ			
1.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
1.2 มีความเหมาะสมกับผู้เรียน	4.33	0.58	มาก
1.3 มีความชัดเจนเข้าใจง่าย	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.67	0.38	มากที่สุด
2. จุดประสงค์การเรียนรู้			
2.1 สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 ภาษาที่ใช้มีความชัดเจนเข้าใจง่าย	4.67	0.58	มากที่สุด
2.3 ระบุพฤติกรรมที่สามารถวัดและประเมินได้	4.33	0.58	มาก
รวม	4.67	0.38	มากที่สุด
3. เนื้อหาการเรียนรู้			
3.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
3.2 มีความยากง่ายเหมาะสมกับผู้เรียน	4.33	0.58	มาก
3.3 น่าสนใจเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.67	0.38	มากที่สุด
4. กิจกรรมการเรียนรู้			
4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด

รายการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความเหมาะสม
4.2 สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
4.3 กิจกรรมการเรียนรู้มีความชัดเจนเป็นไปตามลำดับขั้นตอน	5.00	0.00	มากที่สุด
4.4 เราความสนใจของผู้เรียนสร้างความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ร่วมกัน	4.67	0.58	มากที่สุด
4.5 เวลาที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม	4.33	0.58	มาก
รวม	4.73	0.34	มากที่สุด
5. สื่อการเรียนรู้			
5.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
5.2 เราความสนใจของผู้เรียน	4.33	0.58	มาก
5.3 มีความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน	4.67	0.58	มากที่สุด
รวม	4.56	0.58	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผล			
6.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
6.2 สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
6.3 การวัดที่ระบุไว้สามารถประเมินได้	4.33	0.58	มาก
รวม	4.78	0.19	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.68	0.37	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า การประเมินระดับความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบรวมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู โดยผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวมพบว่า มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การวัดและประเมินผล มีระดับมากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมการเรียนรู้ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ ก่อนและหลังจากการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ ก่อนและหลังจากการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การทดสอบ	Mean	S.D.	df	t	sig
ก่อนเรียน	3.35	0.31	29	-13.90*	0.00
หลังเรียน	4.62	0.38			

*p < .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ ก่อนและหลังจากการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของนิสิตวิชาชีพครู มีคะแนนความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่เฉลี่ยเท่ากับ 3.35 คะแนน และ 4.62 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียนพบว่า นิสิตวิชาชีพครูมีความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาแผนกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู มีองค์ประกอบของแผนกิจกรรมการเรียนรู้ 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) สารสำคัญ 2) จุดประสงค์การเรียนรู้ 3) เนื้อหาการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนรู้ 5) สื่อการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ ของนิสิตวิชาชีพครู 5 ชั้น ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 สถานการณ์ปัญหา ชั้นที่ 2 ออกแบบร่วมชุมชน ชั้นที่ 3 เรียนรู้เชื่อมโยงชีวิตจริง ชั้นที่ 4 หนุนเสริมวิทยาการ และชั้นที่ 5

ประเมินผลต้นแบบ โดยการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบ มีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การทำความเข้าใจปัญหาของเป้าหมายเชิงลึก (Empathize) 2) ตีความปัญหา (Define) 3) การระดมจินตนาการแบบไร้ขีดจำกัด (Ideate) 4) สร้างต้นแบบ (Prototype) และ 5) การทดสอบต้นแบบ (Test) และผลงานแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของ สุมาลี ชัยเจริญ (2557) โดยมีหลักการพื้นฐานสำคัญ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) สถานการณ์ปัญหา (Problem Based) 2) แหล่งเรียนรู้ (Resource) 3) ฐานการช่วยเหลือ (Scaffolding) 4) การโค้ช (Coaching) และ 5) การร่วมมือกันแก้ปัญหา (Collaboration) เช่นเดียวกันกับรักชิต สุทธิพงษ์ (2565) ที่กล่าวว่าการนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยการทำทำความเข้าใจความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่นสร้างการทำงานแบบร่วมมือในการระดมสมองเพื่อสร้างแนวคิดที่หลากหลายและลงมือปฏิบัติตามแผนด้วยการสร้างต้นแบบและการทดสอบนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนิวรรณ ตั้งภักดี (2564); มะยุรีย์ พิทยา เสนีย์ (2564), ฐิติมา ญาณวงษา (2564) ในการพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครูคุณภาพของแผนกกิจกรรมการเรียนรู้ในภาพรวมพบว่า มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ ก่อนและหลังจากการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า นิสิตวิชาชีพครูมีความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะนิสิตวิชาชีพครูเกิดการเรียนรู้โดยใช้แผนกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู ด้วยแนวทางการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีองค์ประกอบสำคัญของการผสมผสานแนวคิด มาเป็นแนวทางในการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่จนเกิดกลายเป็นคุณลักษณะสำคัญของนิสิตวิชาชีพครู

ผลการสังเกตพฤติกรรมพบว่า นิสิตวิชาชีพครู แสดงออกถึงพฤติกรรมของการมีความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ ในการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งเป็นเพราะแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนของแผนกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิด

เชิงออกแบบรวมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 12 ชั่วโมง 3 แผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีผลต่อการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู สืบเนื่องจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ก่อให้เกิดพัฒนาการทางการคิดและแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติกิจกรรม ตลอดจนการลงมือทำศึกษาเรียนรู้ พบว่า ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบร่วมชุมชน ขั้นตอนที่ 3 เรียนรู้เชื่อมโยงชีวิตจริง และขั้นตอนที่ 4 หนุนเสริมวิทยาการ ช่วยให้ผู้เรียนได้ซึมซับความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่โดยผู้สอนมีแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกฐานชุมชน สร้างความกระตือรือร้น ความสนใจให้แก่ผู้เรียนผ่านสื่อการเรียนรู้ ที่หลากหลายทันสมัย ทั้งสื่อมัลติมีเดีย สื่อวีดิทัศน์ จากสถานการณ์ของสังคมปัจจุบันที่สอดคล้องกับประสบการณ์ในชีวิตจริง มีการใช้เทคนิคการตั้งคำถามนำการเรียนรู้สู่การคิดเชิงสถานการณ์ ลงมือปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย ผู้เรียนจดจำตัวแบบจากบทเรียนของสถานการณ์สังคมร่วมกันระดมสมองตามกระบวนการกลุ่ม วิเคราะห์ความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ เปิดโอกาสให้นำเสนอสถานการณ์ภาพจำลองสังคมในมิติที่ข้ามวัฒนธรรม จึงทำให้นิสิตวิชาชีพครู มีความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ ก่อนและหลังจากการเรียนรู้ ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบรวมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของนิสิตวิชาชีพครู สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริประภา พงศ์ฤทธิ์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนิสิต และงานวิจัยของ เพ็ญสุตา หิรัญเกิด (2566) และพรสุข ตันตระกูลโรจน์ (2566) ทั้งนี้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบรวมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ยังมีความสำคัญจำเป็นในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่จะขับเคลื่อนพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการผลิตครูในปัจจุบันยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น หลักสูตรที่เน้นเนื้อหามากเกินไป และขาดการฝึกปฏิบัติจริง ทำให้ครูที่ผลิตออกมาไม่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของยุค Digital Disruption นอกจากนี้ ยังขาดการสร้างความเข้าใจและผูกพันกับบริบทท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้าง "ความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่" ที่สามารถแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างแท้จริง ผู้วิจัยได้นำเสนอและทดลองใช้

แนวทางใหม่ในการจัดการเรียนการสอน โดยการบูรณาการแนวคิดสำคัญ 2 ประการเข้าด้วยกัน คือ 1) กระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นการทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง และสร้างสรรค์แนวทางแก้ไข และ 2) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่เน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงในบริบทของชุมชน แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพรู

กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพรู มีองค์ประกอบ 5 ชั้น ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 สถานการณ์ปัญหา คือผู้เรียนระบุปัญหาจากการสำรวจและเข้าถึงสถานการณ์ปัญหาอย่างเข้าใจในบริบท

ขั้นที่ 2 ออกแบบร่วมชุมชน คือผู้เรียนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานผสมผสาน กระบวนการคิดเชิงออกแบบ

ขั้นที่ 3 เรียนรู้เชื่อมโยงชีวิตจริง คือผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงจากประสบการณ์เดิม ผสานประสบการณ์ใหม่ในชีวิตจริง

ขั้นที่ 4 หนุนเสริมวิทยาการ คือผู้เรียนศึกษาเรียนรู้จากแหล่งวิทยาการชุมชน ปรากฏผู้รู้เป็นฐานหนุนเสริม วิทยาการองค์ความรู้ใหม่

ขั้นที่ 5 ประเมินผลต้นแบบ คือผู้เรียนประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอิงสภาพจริงในการประเมินผลการเรียนรู้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย ผู้วิจัยได้พัฒนาและนำเสนอ “แผนกิจกรรมการเรียนรู้” ที่เกิดจากการบูรณาการแนวคิดสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Learning) การผสมผสานแนวคิดทั้งสองนี้เข้าด้วยกันเป็นแนวทางใหม่ที่ได้รับการยืนยันว่ามีคุณภาพและเหมาะสมในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ รวมทั้งผลการวิจัยยืนยันว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพอย่างชัดเจนในการส่งเสริม “ความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่” โดยพบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของนิสิตสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สิ่งนี้ชี้ชัดว่าการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในบริบทของชุมชนสามารถเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของนิสิตครูได้ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1.1 การพัฒนาส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ ต้องประสานความร่วมมือกับชุมชนในพื้นที่ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นแนวทางการปฏิบัติอย่างจริงจังจนความต่อเนื่องของกิจกรรมการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ ฝึกฝนประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอจนเป็นกิจนิสัยของนิสิตวิชาชีพครู 1.2 ผู้สอนควรเน้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกฐานชุมชนเร่งรัดให้นิสิตวิชาชีพครูมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียนและนอกชั้นเรียน เพื่อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้ทุกมิติของการประสานองค์ความรู้จรรยาบรรณวิชาชีพครู ในมิติการเสริมสร้างความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 2.1 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการเรียนรู้เท่านั้น ไม่ได้เป็นการศึกษาผลระยะยาว ดังนั้นการศึกษาค้างต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยในระยะยาวเพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการและพฤติกรรมระดับที่คงทนของความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครู 2.2 การศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้ระหว่างแผนกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการ

คิดเชิงออกแบบร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของนิสิตวิชาชีพครู การนำไปใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามเวลาปกติกับการนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมรูปแบบค่ายฝึกอบรมหรือกิจกรรมเสริมความเป็นครูนอกเวลาเรียนว่ามีผลต่อการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพเชิงพื้นที่ของนิสิตวิชาชีพครูหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมการณ์ศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2552). *มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมการณ์ศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- จิตติมา ญาณะวงษา. (2564). การพัฒนากิจกรรมเสริมความเป็นครูเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ : กรณีศึกษากองทุนแม่จันทน์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 22(2), 154-170.
- นุชจรี กิจวรรณ. (2561). กระบวนการคิดเชิงออกแบบ: มุมมองใหม่ของระบบสุขภาพไทย. *วารสารสภาการพยาบาล*, 33(1), 5-14.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2564). กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : บทสะท้อนจากประสบการณ์และการเรียนรู้. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน*, 2(3), 78-85.
- พรสุข ตันตระรุ่งโรจน์. (2566). การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนิสิตครูด้วยการสร้างสรรค์เกมคอมพิวเตอร์ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ. *Journal of Roi Kaensarn Academy*, 9(4), 107-122.
- เพ็ญสุตา หิรัญเกิด. (2566). แนวทางการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพในยุคดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มะยุรีย์ พิทยาเสนีย์. (2564). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อส่งเสริมความเป็นนวัตกรรมของนักศึกษาครู. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- รักชิต สุทธิพงษ์. (2565). ผลการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบในรายวิชาการอยู่ค่ายพักแรมที่มีต่อผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์และความรับผิดชอบของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 22(1), 122-135.
- รัชนิวรรณ ตั้งภักดี. (2564). ผลของการพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการเรียนการสอนเพื่อการผลิตสื่อโดยใช้รูปแบบการสอนแบบชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบในนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(3), 123-137.
- ศิริประภา พลฤทธิกุล. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนิสิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 13(12), 151-164.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *คู่มือการสรรหาและคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ: เซ็นจูรี่.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *การสร้างความเป็นปึกแผ่นของชาติด้วยครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 8*. กรุงเทพฯ :เจ เค พรินท์แอนด์แอ็ดเวอร์ไทซิง.
- สุมาลี ชัยเจริญ. (2557). *การออกแบบการสอน หลักการ ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. สาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อัฐวุฒิ จ่างวิทยา. (2561). วิวัฒนาการของการคิดเชิงออกแบบ: จากกลยุทธ์การแก้ปัญหาของภาคธุรกิจ สู่องค์ความรู้ในภาควิชาการและไปสู่การย่อส่วนเพื่อนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่. *วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(3), 1944-1957.

Bernie, T. & Charles, F. (2009). *21st Century Skills*. San Francisco: Josseybass.

Stanford. (2005). *Bootcamp Bootleg*, Retrieved November 14, 2018, from <http://dschool.stanford.edu/wpcontent/uploads/2011/03/Bootcamp/Bootleg2010v2SLIM.pdf>

การศึกษาเปรียบเทียบปริมาณรังสีเลนส์ตาระหว่างการวัดโดยตรง
ด้วย nanoDot OSL และการประมาณค่า Hp(3) จาก OSL

ในบุคลากรศูนย์รักษาหลอดเลือดสงขลานครินทร์*

A COMPARATIVE STUDY OF EYE LENS RADIATION DOSE BETWEEN
DIRECT NANODOT OSL MEASUREMENT AND HP(3) ESTIMATION
FROM OSL IN PERSONNEL AT SONGKLANAGARIND VASCULAR
CENTER

วิฑูรย์ อุปมัย¹, อนันตญา เส้นขาว² และ จงวัฒน์ ชีวกุล³

Withoon Upamai¹, Anantaya Senkhaw² and Jongwat Cheewakul³

¹ศูนย์รักษาหลอดเลือดครบวงจรสงขลานครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹⁻²Prince of Songkla University Minimally Invasive Surgical-Interventional Radiology Center Faculty of
Medicine, Prince of Songkla University, Thailand

³สาขารังสีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³Department of Radiology, Faculty of Medicine, Prince of Songkla University, Thailand

Corresponding Author's Email: jongwatcheewakul@hotmail.com

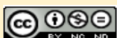
วันที่รับบทความ : 18 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 สิงหาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 22 สิงหาคม 2568

Received 18 August 2025; Revised 20 August 2025; Accepted 22 August 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบปริมาณรังสีเลนส์ตาที่วัดโดยตรงด้วย
เครื่องวัด nanoDot OSL กับการประมาณค่า Hp(3) จาก OSL ที่ติดตั้งบริเวณลำตัวใน

Citation:

* วิฑูรย์ อุปมัย, อนันตญา เส้นขาว และ จงวัฒน์ ชีวกุล. (2568). การศึกษาเปรียบเทียบปริมาณรังสีเลนส์ตาระหว่างการวัด
โดยตรงด้วย nanoDot OSL และการประมาณค่า Hp(3) จาก OSL ในบุคลากรศูนย์รักษาหลอดเลือดสงขลานครินทร์.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 527-541.

Withoon Upamai, Anantaya Senkhaw and Jongwat Cheewakul. (2025). A Comparative Study Of Eye Lens
Radiation Dose Between Direct Nanodot Osl Measurement And Hp(3) Estimation From Osl In Personnel At
Songklanagarind Vascular Center. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 527-541.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

บุคลากรรังสีร่วมรักษา 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าที่วัดได้จาก nanoDot OSL และค่าที่ประมาณการ Hp(3) จาก OSL และ 3) ประเมินปริมาณรังสีเลนส์ตาของบุคลากรเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่ ICRP กำหนด การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบย้อนหลัง (Retrospective analytical study) ประชากรคือบุคลากรศูนย์รักษาหลอดเลือดครบวงจร สงขลาครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2563–2564 กลุ่มตัวอย่างที่เข้าเกณฑ์จำนวน 20 คน ประกอบด้วยแพทย์รังสีร่วมรักษาระบบประสาท แพทย์รังสีร่วมรักษาแบบลำตัว พยาบาล และนักรังสีการแพทย์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ เครื่องวัดรังสี OSL จำนวน 3 ตำแหน่ง ได้แก่ ภายในเสื้อตะกั่ว ภายนอกเสื้อตะกั่ว และ nanoDot OSL ที่ติดกับแว่นตาตะกั่วสำหรับวัดปริมาณรังสีเลนส์ตาโดยตรง การเก็บรวบรวมข้อมูลอาศัยบันทึกการตรวจวัดรังสีประจำบุคคลย้อนหลัง และรายงานผลการตรวจวัดจากสถาบันเทคโนโลยีนิวเคลียร์แห่งชาติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน การถดถอยเชิงเส้น และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการวิจัยที่สำคัญพบว่า ปริมาณรังสีที่เลนส์ตาที่ได้จากการคำนวณค่า Hp(3) มีค่ามากกว่าการวัดโดยตรงจาก nanoDot ประมาณ 2–3 เท่า แต่มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลาง ($r = 0.5, p < 0.05$) โดยกลุ่มแพทย์รังสีร่วมรักษาได้รับรังสีสูงที่สุด ขณะที่พยาบาลและนักรังสีการแพทย์ได้รับปริมาณรังสีน้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ปริมาณรังสีที่วัดได้ทุกกรณีต่ำกว่าขีดจำกัดที่ ICRP กำหนด (20 mSv/ปี) อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ปริมาณรังสีเลนส์ตา, ตัววัดปริมาณรังสีส่วนบุคคล, บุคลากรรังสีร่วมรักษา, การป้องกันรังสีทางการแพทย์

Abstract

This study aimed to: 1) compare eye lens radiation doses measured directly with nanoDot OSL dosimeters and estimated Hp(3) values from body-worn OSL dosimeters among interventional radiology personnel, 2) investigate the correlation between nanoDot OSL measurements and Hp(3) estimations, and 3) evaluate the eye lens radiation dose of personnel in comparison with the dose limits recommended by the ICRP. This research employed a retrospective analytical design. The study population included staff at the

Songklanagarind Vascular Center between 2020 and 2021. The sample consisted of 20 eligible participants, comprising neuro-interventional radiologists, body-interventional radiologists, nurses, and radiologic technologists. The instruments used were three sets of OSL dosimeters positioned at: inside the lead apron, outside the lead apron, and nanoDot OSL affixed to lead glasses for direct eye lens dose measurement. Data collection relied on retrospective records of individual occupational dosimetry and radiation dose reports provided by the Thailand Institute of Nuclear Technology. Statistical analyses included descriptive statistics, Pearson correlation coefficient, linear regression, and one-way analysis of variance (ANOVA). Key findings revealed that Hp(3) estimations were approximately 2–3 times higher than direct nanoDot measurements, though they demonstrated a moderate positive correlation ($r \approx 0.5$, $p < 0.05$). Interventional radiologists received the highest eye lens doses, while nurses and radiologic technologists received significantly lower doses. Importantly, all measured radiation doses remained well below the ICRP annual limit of 20 mSv.

Keywords: Eye lens dose, personal dosimeter, interventional radiology staff, medical radiation protection

บทนำ

การได้รับรังสีจากการปฏิบัติงานทางรังสีวิทยาเป็นปัญหาที่ได้รับความสำคัญอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับนโยบายและกฎหมาย องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันรังสี (ICRP) ได้กำหนดขีดจำกัดปริมาณรังสีที่เลนส์ตาเพื่อลดความเสี่ยงการเกิดต้อกระจกจากรังสี โดยปรับลดจาก 150 มิลลิซีเวิร์ตต่อปี เหลือ 20 มิลลิซีเวิร์ตต่อปี (เฉลี่ย 5 ปี ไม่เกิน 100 มิลลิซีเวิร์ต) เพื่อคุ้มครองบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมที่มีการสัมผัสรังสีอย่างต่อเนื่อง เช่น แผนกรังสีร่วมรักษา (Interventional Radiology: IR) ซึ่งเป็นหัตถการที่ต้องอาศัยการใช้รังสีเอกซ์นำทางในการรักษา

สภาพปัญหาปัจจุบันพบว่าบุคลากรทางการแพทย์ที่ปฏิบัติงานในห้องรังสีร่วมรักษา มีความเสี่ยงต่อการได้รับรังสีกระเจิงที่เลนส์ตา แม้ว่าจะมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันรังสี เช่น แว่นตาตะกั่วหรือฉากกันรังสี แต่การศึกษาหลายชิ้นยังรายงานว่าปริมาณรังสีที่วัดได้ใกล้เคียงกับขีดจำกัดที่ ICRP กำหนด โดยเฉพาะในกลุ่มรังสีแพทย์ที่ต้องอยู่ใกล้กับหลอดเอกซเรย์ในระหว่างหัตถการ (Ciraj-Bjelac et al., 2020; Kaasalainen et al., 2023) การติดตามและประเมินปริมาณรังสีที่เลนส์ตาอย่างเป็นระบบจึงมีความจำเป็นต่อการจัดการความปลอดภัยของบุคลากร (Sakkantapinyo et al., 2017)

สำหรับบุคลากรที่เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แพทย์รังสีร่วมรักษาระบบประสาทและระบบลำตัว พยาบาล และนักรังสีการแพทย์ ที่ปฏิบัติงานในศูนย์รักษาหลอดเลือดครบวงจรสงขลานครินทร์ บุคลากรกลุ่มนี้มีลักษณะงานที่ต้องสัมผัสกับรังสีเป็นประจำและต่อเนื่อง โดยเฉพาะแพทย์รังสีร่วมรักษาที่มีความเสี่ยงสูงกว่ากลุ่มอื่น ทั้งในแง่ปริมาณรังสีที่ได้รับและความแปรปรวนของปริมาณรังสีตามประเภทหัตถการ

ยังไม่มีข้อมูลในประเทศไทยมากพอเกี่ยวกับการเปรียบเทียบวิธีการวัดปริมาณรังสีเลนส์ตาระหว่าง nanoDot OSL กับ Hp(3) จากความเป็นมาและสภาพปัญหาที่กล่าวมา การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญต่อการประเมินและเปรียบเทียบปริมาณรังสีที่เลนส์ตาโดยตรงด้วยเครื่องวัดรังสีชนิด nanoDot OSL และการประมาณค่า Hp(3) จาก OSL ที่ติดตั้งบริเวณลำตัว ซึ่งผลการศึกษาจะช่วยยืนยันความถูกต้องของวิธีการวัดและการประมาณค่า ตลอดจนเป็นแนวทางในการเฝ้าระวังและจัดการความปลอดภัยทางรังสีแก่บุคลากรทางการแพทย์ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการกำหนดมาตรการป้องกันเพิ่มเติมเพื่อปกป้องสุขภาพตาของบุคลากรในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบปริมาณรังสีเลนส์ตาที่วัดโดยตรงด้วยเครื่องวัดรังสีชนิด nanoDot OSL กับค่าปริมาณรังสีเลนส์ตาที่ประมาณการจาก Hp(3) ของ OSL ที่ติดตั้งบริเวณลำตัว ในบุคลากรรังสีร่วมรักษา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าปริมาณรังสีที่วัดโดยตรงจาก nanoDot OSL กับค่าที่ประมาณการจาก Hp(3) ของ OSL

3. เพื่อประเมินระดับการได้รับปริมาณรังสีเลนส์ตาของบุคลากรศูนย์รักษาหลอดเลือด
ครบวงจรสงขลานครินทร์ และเปรียบเทียบกับเกณฑ์ขีดจำกัดมาตรฐานที่ ICRP กำหนด

การทบทวนวรรณกรรม

ICRP Publication 118 (2012) คณะกรรมาธิการระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกัน
รังสี (ICRP) ได้ปรับลดขีดจำกัดปริมาณรังสีที่เลนส์ตาลงอย่างมีนัยสำคัญจาก 150 mSv/ปี
เหลือ 20 mSv/ปี (เฉลี่ยในช่วงเวลา 5 ปี และไม่เกิน 50 mSv ในปีใดปีหนึ่ง) การปรับลดนี้มี
พื้นฐานจากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่พบว่า การได้รับรังสีสะสมในระดับต่ำกว่าที่เคยเข้าใจ
ก็สามารถก่อให้เกิดต้อกระจกจากรังสี (Radiation-induced cataract) ได้ การปรับมาตรฐาน
ดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวทางนโยบายสากลด้านความปลอดภัยทางรังสีและเป็นแรงผลักดัน
ให้แต่ละประเทศพัฒนากฎหมายและมาตรการในการติดตามปริมาณรังสีของบุคลากรใน
ห้องปฏิบัติการรังสีร่วมรักษาอย่างเข้มงวดมากขึ้น

Ciraj-Bjelac et al. (2020) ศึกษามุ่งเน้นการประเมินการได้รับปริมาณรังสีของ
บุคลากรรังสีร่วมรักษาในหลากหลายสภาพแวดล้อมทางคลินิก ผลการวิจัยพบว่าแพทย์รังสีร่วม
รักษามีระดับการได้รับรังสีเลนส์ตาสูงกว่าบุคลากรอื่น ๆ อย่างชัดเจน เนื่องจากการ
ปฏิบัติงานต้องอยู่ใกล้กับแหล่งกำเนิดรังสีโดยตรง ขณะที่พยาบาลและนักรังสีการแพทย์มัก
ได้รับปริมาณรังสีน้อยกว่า ผลงานนี้ชี้ถึงความจำเป็นในการใช้เครื่องมือวัดเฉพาะตำแหน่ง เช่น
nanoDot OSL ที่เลนส์ตา เพื่อสะท้อนค่าที่ใกล้เคียงความจริงที่สุด ทั้งยังเสนอว่าการใช้
เครื่องมือวัดเพียงบริเวณลำตัวอาจไม่เพียงพอสำหรับการประเมินความเสี่ยงของดวงตาอย่าง
แท้จริง

Meijer et al. (2022) ศึกษาการประเมินปริมาณรังสีเลนส์ตาในแพทย์รังสีร่วมรักษา
โดยใช้ OSL ที่ติดตั้งทั้งบริเวณลำตัวและใกล้เลนส์ตา ข้อค้นพบสำคัญคือค่าที่ได้จาก OSL
บริเวณลำตัวมีแนวโน้มสูงกว่าหรือแตกต่างจากค่าที่วัดได้โดยตรงที่ดวงตา ทำให้การใช้ OSL ที่
ลำตัวอาจไม่สามารถแทนค่าเลนส์ตาได้เสมอไป งานนี้ยังชี้ให้เห็นข้อจำกัดของการใช้เครื่องวัด
รังสีที่ไม่ได้ติดตั้งเฉพาะตำแหน่ง รวมทั้งเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนามาตรฐานการวัดรังสีที่
เลนส์ตาให้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อสร้างความมั่นใจว่าการประเมินความเสี่ยงของบุคลากรเป็นไป
อย่างถูกต้อง

Kaasalainen et al. (2023) รายงานการวิจัยเกี่ยวกับการได้รับรังสีของแพทย์ที่ทำหัตถการทางเดินอาหารโดยเฉพาะ ERCP (Endoscopic Retrograde Cholangiopancreatography) พบว่าปริมาณรังสีเลนส์ตามีความแปรปรวนสูงขึ้นอยู่กับระยะเวลาและความซับซ้อนของหัตถการ รวมทั้งพฤติกรรมการใช้อุปกรณ์ป้องกันรังสี เช่น การสวมแว่นตาตะกั่วหรือการใช้อาบกักรังสี การศึกษานี้เน้นย้ำว่าการได้รับรังสีไม่ได้ขึ้นอยู่กับเครื่องมือวัดเพียงอย่างเดียว แต่ยังสะท้อนถึงรูปแบบการทำงานจริงของบุคลากร ผลลัพธ์ที่ได้จึงเป็นหลักฐานสำคัญว่าความแตกต่างของการปฏิบัติงานอาจส่งผลให้ค่าปริมาณรังสีเลนส์ตาแตกต่างกันอย่างมากในกลุ่มบุคลากรประเภทเดียวกัน

Miyaji et al. (2022) ศึกษาในห้องเวชศาสตร์นิวเคลียร์ได้เสนอการใช้เครื่องวัดรังสีเฉพาะตำแหน่งใกล้เลนส์ตา เนื่องจากมีความแม่นยำสูงกว่าการใช้ค่า Hp(3) ที่คำนวณจาก OSL บริเวณลำตัว โดยผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการใช้ OSL ที่เลนส์ตาสามารถสะท้อนค่าที่แท้จริงของปริมาณรังสีที่ดวงตาได้รับอย่างชัดเจน การศึกษานี้สนับสนุนแนวคิดว่าการใช้ OSL ที่ติดตั้งใกล้กับอวัยวะเป้าหมายโดยตรงจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล และสามารถประกอบการกำหนดมาตรการความปลอดภัยในงานที่มีแหล่งกำเนิดรังสีหลายทิศทาง เช่น เวชศาสตร์นิวเคลียร์หรือรังสีร่วมรักษา

Alhasan & Aalam (2022) ได้วิจัยเชิงวิเคราะห์แบบ systematic review และ meta-analysis ได้รวบรวมข้อมูลจากหลายงานวิจัยเกี่ยวกับการเกิดต้อกระจกในบุคลากรทางการแพทย์ที่สัมผัสรังสี ผลการสรุปยืนยันว่าบุคลากรกลุ่มนี้มีความเสี่ยงเกิดความผิดปกติของเลนส์ตาสสูงกว่าประชากรทั่วไปอย่างชัดเจน โดยความเสี่ยงสัมพันธ์กับระยะเวลาการปฏิบัติงานและขาดมาตรการป้องกันที่เหมาะสม งานนี้ถือเป็นหลักฐานระดับสูงที่ตอกย้ำถึงความสำคัญของการเฝ้าระวังปริมาณรังสีเลนส์ตา และชี้ว่าหากไม่มีการติดตามอย่างจริงจัง ปัญหาสุขภาพจากการได้รับรังสีสะสมอาจเกิดขึ้นในระยะยาวได้

Vimolnoch (2017) ศึกษาของ Vimolnoch เป็นงานวิจัยในประเทศไทยที่ใช้เครื่อง OSLD (nanoDot) ในการวัดปริมาณรังสีที่เลนส์ตาของแพทย์รังสีร่วมรักษาที่ทำการรักษาด้วยวิธี TACE ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า nanoDot มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้จริงเนื่องจากมีขนาดเล็ก น้ำหนักเบา และสามารถติดตั้งได้สะดวกบริเวณแว่นตาตะกั่ว การศึกษาในระดับประเทศนี้จึงสะท้อนถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี OSLD ที่มีประสิทธิภาพและเป็นฐานข้อมูลสำคัญที่สนับสนุนความจำเป็นในการศึกษาต่อยอดเพื่อหาความสัมพันธ์กับค่า Hp(3)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับสากลและระดับประเทศ สามารถสรุปได้ว่าเลนส์ตาเป็นอวัยวะที่มีความไวต่อรังสีสูงและบุคลากรทางการแพทย์ โดยเฉพาะแพทย์รังสีร่วมรักษา มีความเสี่ยงสูงต่อการได้รับรังสีเกินเกณฑ์มาตรฐานที่ ICRP กำหนด การใช้วิธีการตรวจวัดปริมาณรังสีทั้งแบบตรง (nanoDot OSL) และการประมาณจากค่า Hp(3) ของ OSL ที่ลำตัว มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการทั้งสองจึงมีความสำคัญในการยืนยันความแม่นยำและกำหนดแนวทางป้องกันรังสีที่เหมาะสมต่อบุคลากรในสภาพการทำงานจริง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบย้อนหลัง (Retrospective analytical study) โดยใช้ข้อมูลปริมาณรังสีที่บันทึกจากการปฏิบัติงานจริงของบุคลากรทางการแพทย์ที่ปฏิบัติงานในศูนย์รักษาหลอดเลือดครบวงจรสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2563–2564

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือบุคลากรทางการแพทย์ที่ปฏิบัติงานในศูนย์รักษาหลอดเลือดครบวงจรสงขลานครินทร์ กลุ่มตัวอย่างคือบุคลากรที่ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาที่ศึกษา และมีบันทึกข้อมูลปริมาณรังสีครบถ้วน รวมจำนวนทั้งสิ้น 20 คน ประกอบด้วยแพทย์รังสีร่วมรักษา ระบบประสาท แพทย์รังสีร่วมรักษา ระบบลำตัว พยาบาล และนักรังสีการแพทย์

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ 1) ปฏิบัติงานในห้องรังสีร่วมรักษาตลอดช่วงเวลาที่ศึกษา 2) สวมใส่อุปกรณ์วัดรังสีทั้ง 3 ตำแหน่งอย่างสม่ำเสมอ และ 3) มีข้อมูลการบันทึกค่ารังสีครบถ้วน

4. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ เครื่องวัดรังสีส่วนบุคคลชนิด OSL (Optically Stimulated Luminescence dosimeter) จำนวน 3 ตำแหน่ง ได้แก่ 1) OSL ภายในเสื้อตะกั่ว 2) OSL ภายนอกเสื้อตะกั่วบริเวณหน้าอก/คอ และ 3) nanoDot OSL ที่ติดกับแว่นตา ตะกั่วใกล้เลนส์ตา เครื่องมือทุกชุดได้รับการสอบเทียบและตรวจสอบความถูกต้องโดยสถาบัน

เทคโนโลยีนิวเคลียร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) มีความไม่แน่นอนประมาณ $\pm 17\%$ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังแสดงในภาพที่ 1

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

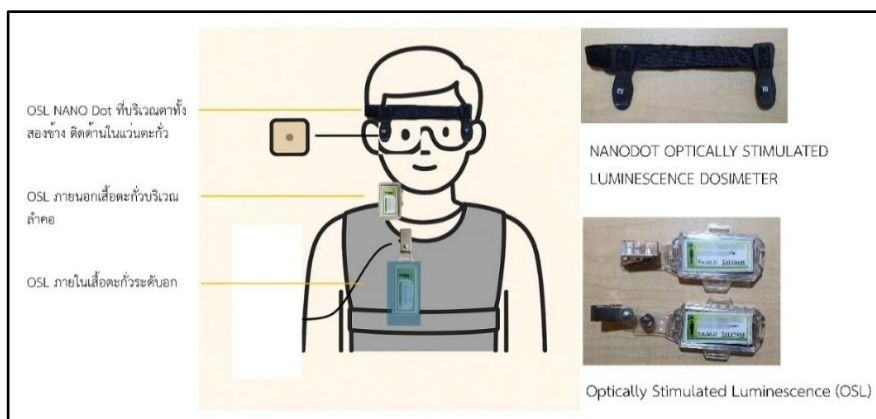
ข้อมูลปริมาณรังสีถูกเก็บจากรายงานการตรวจวัดรังสีประจำบุคคลที่จัดส่งโดยสถาบันเทคโนโลยีนิวเคลียร์แห่งชาติ โดยมีการอ่านค่าและรายงานผลทุก 3 เดือน รวมระยะเวลาเก็บข้อมูล 2 ปี (8 ไตรมาส) ข้อมูลที่ได้ถูกบันทึกลงในแบบฟอร์มที่ออกแบบไว้ พร้อมเก็บข้อมูลทั่วไปของบุคลากร เช่น อายุ เพศ บทบาทหน้าที่ และประสบการณ์ทำงาน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (CV) ใช้สถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบปริมาณรังสีระหว่างกลุ่มบุคลากร การทดสอบแบบ Paired t-test สำหรับเปรียบเทียบค่าปริมาณรังสีระหว่างตาซ้ายและขวา และใช้สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าที่วัดได้จาก nanoDot OSL และค่า Hp(3) ที่ประมาณจาก OSL

เอกสารรับรองการวิจัยในมนุษย์

คณะผู้วิจัยได้ยื่นเอกสารขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ รหัสโครงการวิจัย REC.66-520-49-8 โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ Human Research Ethics Committee of Faculty of Medicine Prince of Songkla University.

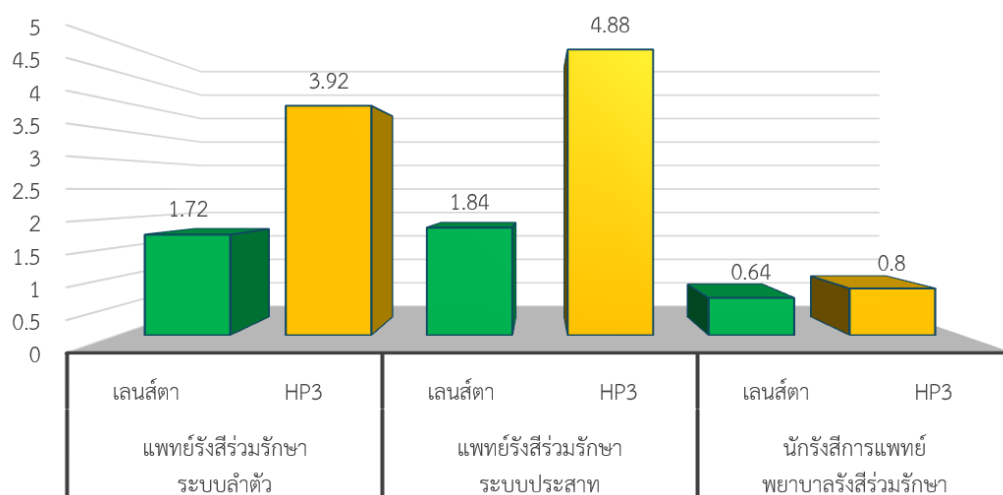
ภาพที่ 1 การติด OSL Dosimeter สำหรับบุคลากรทางรังสี

ผลการวิจัย

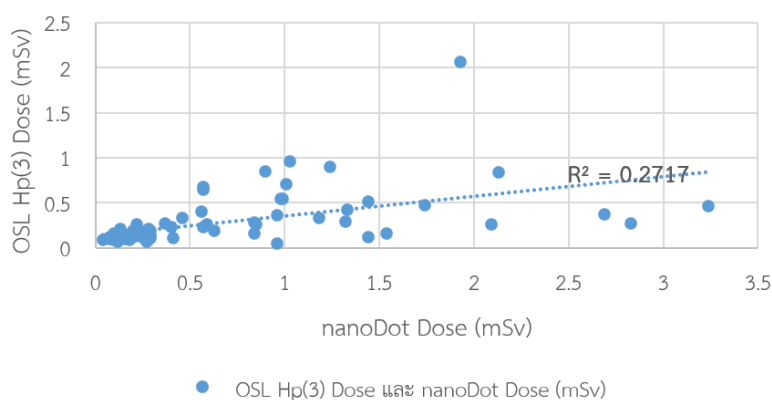
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบปริมาณรังสีเลนส์ตาที่วัดโดยตรงด้วย nanoDot OSL และการประมาณค่า Hp(3) จาก OSL ที่ติดลำตัว ผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Hp(3) ที่ได้จาก OSL ติดลำตัวมีค่ามากกว่าค่าที่วัดได้โดยตรงจาก nanoDot OSL ประมาณ 2–3 เท่า โดยค่าเฉลี่ยปริมาณรังสีเลนส์ตาที่วัดจาก nanoDot เท่ากับ 1.76 mSv/ปี ในขณะที่ค่าเฉลี่ย Hp(3) เท่ากับ 4.27 mSv/ปี ความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) แสดงให้เห็นว่า Hp(3) มีแนวโน้มสูงกว่าค่าที่วัดโดยตรงจากเลนส์ตาอย่างต่อเนื่องทุกช่วงเวลา ดังแสดงในภาพที่ 2

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าที่วัดโดยตรงจาก nanoDot OSL และค่าที่ประมาณการ Hp(3) จาก OSL การวิเคราะห์ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) พบว่าค่า nanoDot และค่า Hp(3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลาง โดยมีค่า $r = 0.52$ ($p < 0.001$) แสดงว่าค่าทั้งสองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นพร้อมกัน แม้ค่า Hp(3) จะสูงกว่าค่า nanoDot อย่างสม่ำเสมอ แต่ยังสามารถใช้ในการประมาณการปริมาณรังสีเลนส์ตาได้ในกรณีที่ไม่สามารถวัดโดยตรง ดังแสดงในภาพที่ 3

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อประเมินระดับการได้รับปริมาณรังสีเลนส์ตาของบุคลากรและเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน ICRP ผลการศึกษาแสดงว่าปริมาณรังสีเลนส์ตาที่บุคลากรทุกกลุ่มได้รับอยู่ต่ำกว่าขีดจำกัดมาตรฐานที่ ICRP กำหนด (20 mSv/ปี) อย่างชัดเจน โดยกลุ่มที่ได้รับรังสีเฉลี่ยสูงสุดคือแพทย์รังสีร่วมรักษา (nanoDot: 1.72–1.84 mSv/ปี, Hp(3): 3.92–4.88 mSv/ปี) ขณะที่พยาบาลและนักรังสีการแพทย์มีค่าการได้รับรังสีเลนส์ตาเฉลี่ยต่ำกว่า 1 mSv/ปี นอกจากนี้ ค่าสูงสุดที่ตรวจพบจาก Hp(3) คือ 7.0 mSv/ปี และจาก nanoDot คือ 4.06 mSv/ปี ซึ่งคิดเป็นเพียง 35% และ 20% ของขีดจำกัดที่อนุญาตตามลำดับ

ภาพที่ 2 ปริมาณรังสีกระเจิง (mSv) ที่เลนส์ตาที่บุคลากรของศูนย์รักษาหลอดเลือดครบวงจร สงขลานครินทร์ได้รับในการทำหัตถการรังสีร่วมรักษาในปี พ.ศ.2563-2564

ภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณรังสีที่วัดได้จาก OSL Hp(3) และ nanoDot ที่บริเวณเลนส์ตา ในปี 2563 และ 2564

อภิปรายผล

การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการใช้ nanoDot OSL เป็นวิธีที่แม่นยำสำหรับการวัดรังสีเลนส์ตาโดยตรง แต่การใช้ค่า Hp(3) จาก OSL ที่ติดลำตัวก็ยังสามารถใช้เป็นทางเลือกได้หากไม่สามารถติดตั้ง nanoDot ได้จริง ทั้งสองวิธีมีความสัมพันธ์กันในระดับที่ยอมรับได้ และปริมาณ

รังสีที่บุคลากรได้รับยังต่ำกว่าขีดจำกัด ICRP อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลยังสะท้อนว่ากลุ่มแพทย์รังสีรักษามีความเสี่ยงสูงสุด จึงควรได้รับการเฝ้าระวังใกล้ชิด และส่งเสริมการใช้อุปกรณ์ป้องกันรังสีอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เปรียบเทียบปริมาณรังสีเลนส์ตาที่วัดโดยตรงด้วย nanoDot OSL และการประมาณค่า Hp(3) จาก OSL ที่ติดลำตัว ผลการวิจัยพบว่าค่า Hp(3) มีค่ามากกว่าค่าที่วัดได้จาก nanoDot ประมาณ 2-3 เท่า ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดของการใช้ OSL ที่ติดลำตัวในการประมาณปริมาณรังสีที่เลนส์ตา เนื่องจากตำแหน่งการติดตั้งอยู่ไกลจากดวงตาและได้รับการป้องกันแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Meijer et al. (2022) ที่รายงานว่า OSL ที่ติดลำตัวมีแนวโน้มให้ค่าการได้รับรังสีสูงกว่าการวัดที่เลนส์ตาโดยตรง และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Miyaji et al. (2022) ที่เสนอให้ใช้เครื่องวัดใกล้เลนส์ตาเพื่อความแม่นยำมากขึ้น ข้อมูลนี้ตอกย้ำว่าการใช้ nanoDot ใกล้เลนส์ตาเป็นวิธีที่สะท้อนค่าปริมาณรังสีจริงได้ดีกว่า

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่า nanoDot OSL และ Hp(3) จาก OSL ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลาง ($r = 0.5, p < 0.001$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าค่า Hp(3) สามารถใช้เป็นตัวแทนในการประเมินรังสีที่เลนส์ตาได้ในระดับหนึ่ง แม้จะมีความแตกต่างของค่าอย่างชัดเจน ความสัมพันธ์นี้สอดคล้องกับ Ciraj-Bjelac et al. (2020) ที่ชี้ว่าการใช้ค่า Hp(3) สามารถช่วยประเมินความเสี่ยงของเลนส์ตาได้เมื่อไม่สามารถวัดโดยตรง และสอดคล้องกับงานของ Vimolnoch (2017) ในประเทศไทยที่พบว่า nanoDot มีความแม่นยำสูง แต่ OSL บริเวณลำตัวก็ยังคงให้ข้อมูลที่ใช้ประโยชน์ได้สำหรับการเฝ้าระวัง

วัตถุประสงค์ที่ 3 ประเมินปริมาณรังสีเลนส์ตาของบุคลากรและเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน ICRP ผลการวิจัยชี้ว่าปริมาณรังสีที่บุคลากรทุกกลุ่มได้รับต่ำกว่าขีดจำกัด 20 mSv/ปี ของ ICRP อย่างชัดเจน โดยเฉพาะค่าที่สูงที่สุดจาก Hp(3) คือ 7.0 mSv/ปี และจาก nanoDot คือ 4.06 mSv/ปี ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาก ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานของ Kaasalainen et al. (2023) ที่พบว่าบุคลากรส่วนใหญ่ยังคงได้รับรังสีต่ำกว่าขีดจำกัด แม้ว่าจะมีความแปรปรวนสูงขึ้นอยู่กับประเภทหัตถการ และยังสอดคล้องกับ Behr-Meenen et al. (2021) ที่รายงานว่าปริมาณรังสีเลนส์ตาของบุคลากรในห้องฟลูโอโรสโคปีส่วนใหญ่ยังอยู่ในเกณฑ์ปลอดภัย ผลการวิจัยนี้ยังสนับสนุนข้อค้นพบของ Alhasan & Aalam (2022) ที่เตือนว่า

การได้รับรังสีสะสมเป็นเวลานานมีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อการเกิดต่อกระดูก จึงควรมีมาตรการเฝ้าระวังต่อเนื่อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ปริมาณรังสีเลนส์ตาที่บุคลากรรังสีร่วมรักษาได้รับจากการปฏิบัติงานยังคงต่ำกว่าขีดจำกัดมาตรฐานที่ ICRP กำหนด (20 mSv/ปี) อย่างมีนัยสำคัญ โดยค่าที่ประมาณจาก Hp(3) มีแนวโน้มสูงกว่าค่าที่วัดโดยตรงจาก nanoDot OSL ประมาณ 2–3 เท่า แต่ทั้งสองวิธีมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r \approx 0.5$, $p < 0.001$) ซึ่งสะท้อนว่า การใช้ค่า Hp(3) จาก OSL ที่ติดลำตัวสามารถใช้แทนการวัดโดยตรงที่เลนส์ตาได้ในระดับหนึ่ง แม้จะมีข้อจำกัดในด้านความแม่นยำก็ตาม นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มแพทย์รังสีร่วมรักษาเป็นกลุ่มที่ได้รับรังสีสูงที่สุด ขณะที่พยาบาลและนักรังสีการแพทย์มีระดับการได้รับรังสีต่ำกว่าอย่างชัดเจน

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผลการศึกษานี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดระบบเฝ้าระวังปริมาณรังสีเลนส์ตาในบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานพยาบาลที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณหรือไม่สามารถติดตั้ง nanoDot ได้ การใช้ค่า Hp(3) จาก OSL ที่ติดลำตัวถือเป็นทางเลือกที่เหมาะสมและสามารถสะท้อนค่าปริมาณรังสีที่เลนส์ตาได้รับในระดับที่ยอมรับได้ ขณะเดียวกันควรเสริมสร้างมาตรการป้องกันรังสี เช่น การใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (PPE) อย่างครบถ้วน การปรับปรุงท่าทางและระยะห่างในการปฏิบัติงาน และการใช้ฉากป้องกันรังสีเพิ่มเติม เพื่อช่วยลดการได้รับรังสีให้น้อยที่สุด จึงเสนอให้มีการกำหนดแนวทางมาตรฐานระดับโรงพยาบาล ดังนี้

1.1 การกำหนดมาตรฐานการใช้ nanoDot OSL กระทรวงสาธารณสุขและโรงพยาบาลควรกำหนดให้มีการใช้ nanoDot OSL ในการเฝ้าระวังปริมาณรังสีเลนส์ตาของบุคลากรรังสีร่วมรักษา โดยเฉพาะในกลุ่มแพทย์ที่มีความเสี่ยงสูง โดยออกข้อกำหนดให้โรงพยาบาลที่มีห้องรังสีร่วมรักษาต้องจัดสรรงบประมาณสำหรับจัดหา nanoDot OSL หรือเทคโนโลยีเทียบเท่า

1.2 ระบบติดตามและรายงานผลรังสีเลนส์ตา จัดตั้งระบบบันทึกและติดตามผลการตรวจวัดรังสีเลนส์ตาเป็นรายบุคคล (Eye lens dose registry) คล้ายกับระบบบันทึกค่า effective dose ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ให้มีการรายงานผลเป็นระยะต่อคณะกรรมการความปลอดภัยทางรังสีของโรงพยาบาล

1.3 การอบรมและเพิ่มความตระหนักรู้ จัดอบรมบุคลากรทางการแพทย์เกี่ยวกับความเสี่ยงของการได้รับรังสีที่เลนส์ตา และวิธีการใช้เครื่องวัดรังสี nanoDot OSL อย่างถูกต้อง เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรใช้มาตรการป้องกันรังสีส่วน

บุคคล (PPE) อย่างครบถ้วน และกำกับดูแลการปฏิบัติงานตามหลัก ALARA (As Low As Reasonably Achievable) 1.4 แนวทางการวิจัยในอนาคตเชิงนโยบายศึกษาต้นทุน-ประสิทธิผล (Cost-effectiveness) ของการใช้ nanoDot OSL เมื่อเทียบกับ OSL ที่ติดลำตัว เพื่อนำไปสู่การจัดทำ มาตรฐานแห่งชาติ 1.5 ผลักดันให้ประเทศไทยมี แนวทางปฏิบัติ (Guideline) ด้านการประเมินปริมาณรังสีเลนส์ตาในบุคลากรทางรังสีที่ชัดเจนและสอดคล้องกับมาตรฐาน ICRP 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาด้วยกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากขึ้น ครอบคลุมหลายสถาบันและหลายประเภทเหตุการณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถสะท้อนสถานการณ์จริงในวงกว้างได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาแบบจำลองทางคณิตศาสตร์หรือเทคนิคเชิงคอมพิวเตอร์ เช่น การใช้ Machine Learning/AI เพื่อทำนายปริมาณรังสีที่เลนส์ตาได้อย่างแม่นยำ รวมถึงการศึกษาผลกระทบในระยะยาว เช่น การติดตามการเปลี่ยนแปลงเลนส์ตาและการเกิดต่อกระจกในบุคลากร เพื่อยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างค่ารังสีที่วัดได้กับผลทางคลินิกจริง ทั้งนี้ การวิจัยเชิงทดลองที่เปรียบเทียบประสิทธิภาพของอุปกรณ์ป้องกันรังสีรูปแบบใหม่ ๆ เช่น แว่นตาตะกั่วชนิดน้ำหนักเบา หรือฉากป้องกันรังสีแบบปรับตำแหน่งได้ ก็นับว่าเป็นแนวทางที่ควรดำเนินการเพื่อเพิ่มมาตรการความปลอดภัยในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณศูนย์รักษาหลอดเลือดครบวงจรสงขลานครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้ให้การสนับสนุนด้านสถานที่ อุปกรณ์ และข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนบุคลากรทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการวิจัย จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

Sakkantapinyo, A., Awikunprasert, P., Pungkun, V., & Sudchai, W. (2017). Measurements of Eye Lens Doses in Phantom Using Optically Stimulated Luminescence (OSL) Dosimeter. *Srinagarind Medical Journal*, 32(5), 427-434.

- International Atomic Energy Agency. (2019). *Occupational radiation protection for the lens of the eye*. Vienna: International Atomic Energy Agency. <https://www.iaea.org/resources/leaflets/occupational-radiationprotection-for-the-lens-of-the>
- Occupational Exposure of the Eye Lens in Interventional Procedures: How to Assess and Manage Radiation Dose. *Journal of the American College of Radiology*, 13(11), 1347–1353. <https://doi.org/10.1016/j.jacr.2016.06.015>
- Meijer, E. J., Van Zandvoort, D. W. H., Loos, M. J. A., Tseng, C. M. E. S. N., & Van Pul, C. (2022). *The eye lens dose of the interventionalist: Measurement in practice*. *Physica Medica*, 100, 1–5. <https://doi.org/10.1016/j.ejmp.2022.05.012>
- Kaasalainen, T., Pekkarinen, A., Kylänpää, L., Rainio, M., Tenca, A., Jokelainen, K., Barner-Rasmussen, N., Puustinen, L., Udd, M., & Lindström, O. (2023). Occupational radiation dose from gastrointestinal endoscopy procedures with special emphasis on eye lens doses in endoscopic retrograde cholangiopancreatography. *Endoscopy International Open*, 11(03), E237–E246. <https://doi.org/10.1055/a-2022-2663>
- Miyaji, N., Miwa, K., Iimori, T., Wagatsuma, K., Tsushima, H., Yokotsuka, N., Murata, T., Kasahara, T., & Terauchi, T. (2022). Determination of a reliable assessment for occupational eye lens dose in nuclear medicine. *Journal of Applied Clinical Medical Physics*, 23(8), e13713. <https://doi.org/10.1002/acm2.13713>
- Akahane, M., Yoshioka, N., & Kiryu, S. (2022). Radiation Protection of the Eye Lens in Fluoroscopy-guided Interventional Procedures. *Interventional Radiology*, 7(2), 44–48. <https://doi.org/10.22575/interventionalradiology.2022-0006>

Vimolnoch, M. (2017). *Measurement of eye lens dose in interventional radiologist from TACE procedures using OSLD* (Master's thesis, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand).

การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสร้าง
เครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*
A NEEDS ASSESSMENT FOR TEACHER COMPETENCIES
DEVELOPMENT IN CONSTRUCTING ASSESSMENT TOOLS FOR KEY
COMPETENCIES OF LEARNERS BASED ON THE BASIC EDUCATION
CORE CURRICULUM B.E. 2551 (REVISED EDITION B.E. 2560)

เพ็ญญา แก้วเขียว¹ และ อมรรัตน์ สร้อยสังวาลย์²

Pennapa Kaewkhiew¹ and Amornrat Soisangwarn²

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

¹Office of the Basic Education Commission , Thailand

²นักวิชาการอิสระ

²Independent Scholar, Thailand

Corresponding Author's Email: amornrat.res@gmail.com

วันที่รับบทความ : 5 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 16 สิงหาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 18 สิงหาคม 2568

Received 5 August 2025; Revised 16 August 2025; Accepted 18 August 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะ
ของครูด้านการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 2) จัดลำดับความสำคัญของ

Citation:

* เพ็ญญา แก้วเขียว และ อมรรัตน์ สร้อยสังวาลย์. (2568). การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการ
สร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). วารสารส่งเสริมและพัฒนานิชาการสมัยใหม่, 3(5), 542-560.

Pennapa Kaewkhiew and Amornrat Soisangwarn. (2025). A Needs Assessment For Teacher Competencies
Development In Constructing Assessment Tools For Key Competencies Of Learners Based On The Basic
Education Core Curriculum B.E. 2551 (Revised Edition B.E. 2560).

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 542-560.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ความต้องการจำเป็น และ 3) เปรียบเทียบความแตกต่างของความต้องการจำเป็น จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การอบรมด้านการวัดและประเมินผล กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน ประสบการณ์การสอนและขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 771 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำแนกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การประเมินสมรรถนะด้านการสร้างเครื่องมือวัด การประเมินความรู้และทักษะในการวัดสมรรถนะผู้เรียน 5 ด้าน และแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา สถิติเชิงอนุมาน และดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI modified) ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามปลายเปิดวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ครูมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะในระดับปานกลางค่อนข้างสูง โดยเฉพาะความรู้ในการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะด้านการแก้ปัญหา การคิด และการสื่อสาร

2) สมรรถนะที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด ได้แก่ การพัฒนาเกณฑ์การตัดสินผลและการเลือกวิธีการวัดและประเมินผล

3) ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทุกตัวแปรที่ศึกษา

ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาสมรรถนะครู ได้แก่ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้เทคโนโลยีช่วยในการประเมิน การส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านชุมชนวิชาชีพ การจัดเตรียมคู่มือและตัวอย่างเครื่องมือที่ชัดเจน รวมทั้งการมีผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: สมรรถนะครู, สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน, การพัฒนาครู, การสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะ, การประเมินความต้องการจำเป็น

Abstract

This study aimed to: (1) assess the needs for developing teachers' competencies in constructing assessment tools for measuring students' core competencies; (2) prioritize these needs; and (3) compare the differences in needs according to gender, training experience in measurement and evaluation,

subject group taught, teaching experience, and school size. The sample comprised 771 teachers under the Office of the Basic Education Commission, selected through multi-stage sampling. A researcher-developed questionnaire, divided into four sections, was used: general respondent information; assessment of competency in constructing measurement tools; assessment of knowledge and skills in five areas of measuring students' competencies; and open-ended questions on problems, obstacles, and suggestions. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, inferential statistics, and the modified Priority Needs Index (PNI modified), while qualitative data from open-ended responses were analyzed using content analysis.

The results revealed that: (1) teachers had moderately high needs for competency development, particularly in knowledge related to constructing tools for assessing problem-solving, thinking, and communication competencies; (2) the most needed competencies were developing scoring criteria and selecting appropriate measurement and evaluation methods; and (3) no statistically significant differences in needs were found at the 0.05 level across all variables. Recommended development strategies include organizing practical training workshops, integrating technology to support assessment, fostering collaborative learning through professional learning communities, preparing clear manuals and sample tools, and providing continuous expert consultation.

Keywords: Teacher Competency, Key Competencies of Learners, Teacher Development, Development of Competency Assessment Tools, Need Assessment

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนา 4 มิติ ได้แก่ นักเรียน ครู โรงเรียน และระบบบริหารจัดการยุคใหม่ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับ

คุณภาพการศึกษาและผลิตกำลังคนที่มีสมรรถนะสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะบทบาทของครูในฐานะกลไกสำคัญจึงต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2556)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ได้กำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5 ด้าน ได้แก่ การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ซึ่งเป็นพื้นฐานสู่การจัดการเรียนรู้อิงสมรรถนะ (Competency-Based Learning) ที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้และการแสดงออกของผู้เรียนในบริบทจริงตามกรอบสมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ มากกว่าการท่องจำ เป็นการเรียนรู้เชิงรุกและเน้นการประเมินตามสภาพจริงเพื่อสะท้อนความสามารถแท้จริงของผู้เรียน การประเมินสมรรถนะจึงมีความสำคัญในการสะท้อนความสามารถของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในสถานการณ์จริง (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2562) ซึ่งแตกต่างจากการประเมินแบบดั้งเดิมที่เน้นความรู้เชิงท่องจำ

สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล (assessment competence) จึงเป็นสมรรถนะหนึ่งที่สำคัญสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู จากการศึกษาสภาพปัญหาการวัดและประเมินผลในสถานศึกษา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการวัดและประเมินสมรรถนะผู้เรียน ขาดทักษะในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะ รวมทั้งไม่มั่นใจในการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2562; ทศนีย์ ชาติไทย, นงลักษณ์ วิรัชชัย และอวยพร เรื่องตระกูล, 2564) สอดคล้องกับรายงานการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ที่พบว่า ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินสมรรถนะผู้เรียนและต้องการการพัฒนาในด้านนี้อย่างเร่งด่วน นอกจากนี้จากผลการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) ยังพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความต้องการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการวัดและประเมินผลตามแนวทางใหม่ที่เน้นสมรรถนะของผู้เรียน แต่ยังขาดโอกาสและรูปแบบการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับรายงานผลการวิจัยของศุภมาส ชุมแก้ว และ ปัญญา อีระวิทย์เลิศ (2564) ที่พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มักใช้แบบทดสอบปรนัยในการวัดผล ซึ่งมีข้อจำกัดในการประเมินสมรรถนะของผู้เรียนอย่างรอบด้าน และผลการวิจัยของ สุจริยา ขมสนิท, พงศ์เทพ จิระโร และเสกสรร ทองคำบรรจง

(2566) ที่พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังคงใช้ข้อสอบแบบเลือกตอบ ถูกผิด และเติมคำสั้น ๆ ในการวัดความรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีข้อจำกัดในการวัดความก้าวหน้าหรือผลการเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ และมักเน้นการวัดความจำมากกว่าความคิดขั้นสูงและการนำไปใช้

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงแนวคิดการวัดและประเมินผลดังกล่าวยังคงเป็นความท้าทายสำหรับครูผู้สอนในประเทศไทย เนื่องจากครูส่วนใหญ่ยังคงคุ้นเคยกับการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเนื้อหารายวิชามากกว่าการวัดสมรรถนะของผู้เรียน (สุวิมล ว่องวานิช, 2564) การเปลี่ยนแปลงจากการประเมินแบบดั้งเดิมไปสู่การประเมินสมรรถนะนั้นต้องอาศัยการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะของครูอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังนั้นการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะผู้เรียนที่มีคุณภาพ และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง

การพัฒนารูปแบบในการส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) การสร้างรูปแบบการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพต้องอยู่บนพื้นฐานข้อมูลและตอบสนองความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอย่างแท้จริง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการสร้างเครื่องมือประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน รวมทั้งจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ตลอดจนเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างรูปแบบการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของครูในยุคปัจจุบัน อันจะเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร และจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความรู้ ทักษะและสมรรถนะของครูด้านการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
2. เพื่อจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความรู้ ทักษะและสมรรถนะของครูด้านการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
3. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของครูด้านการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การอบรมด้านการวัดและประเมินผล กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน ประสบการณ์การสอนและขนาดของสถานศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เพื่อให้การศึกษาค้นนี้มีกรอบแนวคิดที่ชัดเจนและเป็นระบบ จึงได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน, แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะครู มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน เป็นเป้าหมายหลักของการจัดการเรียนรู้ 5 ด้าน ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สมรรถนะเหล่านี้เป็นความสามารถในการนำความรู้ ทักษะ และเจตคติไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างบูรณาการ ซึ่งแตกต่างจากความรู้เชิงเนื้อหาเพียงอย่างเดียว เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาสมรรถนะเหล่านี้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ตรงตามเป้าหมาย ครูจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อตรวจสอบและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน (วิจารณ์ พานิช, 2558; สุวิมล ว่องวาณิช, 2564)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผล

สมรรถนะครู โดยทั่วไปหมายถึงคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งช่วยให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิจารณ์ พานิช, 2558) สำหรับสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล (Assessment Competence) ถือเป็นสิ่งสำคัญของครูในยุคปัจจุบัน โดยหมายถึงความรู้ ทักษะ และทัศนคติของครูในการออกแบบ สร้าง ใช้ และตีความเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงการสอนและสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ในระดับสากล องค์การวิชาชีพที่สำคัญ ได้แก่ American Federation of Teachers, National Council on Measurement in Education และ National Education Association ได้ร่วมกันกำหนดมาตรฐานสมรรถนะครูด้านการประเมินผลไว้ 7 ด้าน ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการวางแผนจนถึงการนำผลไปใช้ ดังนี้ 1) การเลือกวิธีการวัดและประเมินผล ครูควรสามารถเลือกวิธีการประเมินที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และบริบทการเรียนรู้ 2) การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัด ครูควรมีความสามารถในการสร้างเครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพ เช่น แบบทดสอบ แบบประเมินตามสภาพจริง 3) การดำเนินการวัดและตีความผล ครูควรดำเนินการประเมินอย่างเป็นระบบและสามารถตีความผลการประเมินได้อย่างถูกต้อง 4) การใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ครูควรนำข้อมูลจากการประเมินมาปรับปรุงการสอนและวางแผนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน 5) การพัฒนาเกณฑ์การตัดสินผล ครูควรสร้างเกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics) ที่ชัดเจนและเป็นธรรม 6) การสื่อสารผลการประเมิน ครูควรสามารถสื่อสารผลการประเมินให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 7) จรรยาบรรณของผู้ประเมิน ครูควรยึดหลักความยุติธรรมและความรับผิดชอบในการประเมินผลผู้เรียน นอกจากนี้ สมรรถนะครูยังครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และการประยุกต์ใช้ผลการประเมิน (สุวิมล ว่องวานิช, 2564). กรอบสมรรถนะดังกล่าวสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา (2562) และแนวโน้มการประเมินในระดับสากลที่เน้นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการประเมิน (Andrade & Brookhart, 2020)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะครู

การวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่าครูมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผู้เรียน โดยเฉพาะการประเมินตามสภาพจริง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการวิเคราะห์ผลเพื่อนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน (ทัศนีย์ ขาดีไทย และคณะ, 2564; สุเทพ อ่วมเจริญ และอรสา จรูญธรรม, 2560) ทั้งนี้ การพัฒนาที่ประสบความสำเร็จควรเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การโค้ช และการ

สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) รวมถึงการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการประเมินผล การเรียนรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาวิชาชีพครูมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2563; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ, 2561; OECD, 2019)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผล มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียน ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการความรู้ ทักษะ เจตคติ และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยมีสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนทั้ง 5 ด้านตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) เป็นเป้าหมายหลักของการประเมิน ด้วยเหตุนี้ ครูจึงควรมีสมรรถนะการประเมินที่ครบถ้วนทั้งด้านการออกแบบ การดำเนินการ การ วิเคราะห์และการใช้ผลประเมิน โดยการพัฒนาควรใช้รูปแบบที่เน้นการปฏิบัติจริงและมีการติดตาม อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) จำนวน 357,209 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจัดการ เรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) จำนวน 800 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากเกณฑ์ขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane ที่ ระดับความคลาดเคลื่อน 0.04 ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) ขั้นที่หนึ่ง สุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) โดยใช้ภูมิภาคเป็นเกณฑ์การแบ่ง ชั้น ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขั้นที่สอง สุ่มเขตพื้นที่ การศึกษาในแต่ละภูมิภาคด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) ภูมิภาค ละ 5 เขตพื้นที่การศึกษารวม 20 เขตพื้นที่การศึกษา ขั้นที่สาม สุ่มโรงเรียนในแต่ละเขตพื้นที่ การศึกษา โดยแบ่งชั้นตามขนาดของโรงเรียน ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และ ขนาดใหญ่พิเศษ อย่างละ 2 โรงเรียน เป็นเขตพื้นที่การศึกษาละ 8 โรงเรียน รวม 20 เขตพื้นที่ การศึกษา เป็น 160 โรงเรียน และขั้นที่สี่ สุ่มครูจากโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือก โรงเรียนละ 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะครูด้านการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอิงกรอบแนวคิดจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารทางวิชาการ ทั้งในและต่างประเทศ จำแนกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามแบบเลือกตอบและปลายเปิด เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐาน เช่น เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 การประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะครูด้านการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ครอบคลุมสมรรถนะ 7 ด้าน ได้แก่ 1) การเลือกวิธีการวัดและประเมิน 2) การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมิน 3) การดำเนินการวัดและตีความผลการประเมิน 4) การใช้ผลการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน 5) การพัฒนาเกณฑ์การตัดสินผลการวัดและประเมินสมรรถนะผู้เรียน 6) การสื่อสารผลการวัดและประเมินผู้เรียนให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ 7) จรรยาบรรณของผู้ประเมิน โดยเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ แบบสองส่วน (dual response) แบ่งเป็นการประเมินสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังเพื่อวิเคราะห์ระดับความต้องการจำเป็น (need analysis)

ตอนที่ 3 ความรู้และทักษะในการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนจำนวน 5 สมรรถนะสำคัญ ได้แก่ การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี โดยเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ แบบสองส่วน (dual Response) แบ่งเป็นการประเมินสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังเพื่อวิเคราะห์ระดับความต้องการจำเป็น (need Analysis)

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ครูแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะและแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาสมรรถนะของครู

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ โดยทำหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาและโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลพื้นฐานและระดับสมรรถนะครูในด้านต่าง ๆ โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (inferential statistics) เพื่อตรวจสอบความแตกต่างของความต้องการจำเป็นจำแนกตามกลุ่มตัวแปร โดยใช้การทดสอบค่าที (independent samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง 2 กลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง 3 กลุ่มขึ้นไป หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ จะวิเคราะห์เพิ่มเติมด้วยวิธี Scheffé เพื่อเปรียบเทียบรายคู่

4.3 การวิเคราะห์และจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง ด้วยสถิติบรรยาย (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) จากนั้นนำไปคำนวณหาดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ด้วยสูตรคำนวณ modified priority need index (PNI modified) ของนางลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช (2562) ดังนี้ $PNI\ modified = (I - D) / D$ โดย I (important) หมายถึง สภาพที่คาดหวัง, D (degree of success) หมายถึง สภาพปัจจุบัน จากนั้นนำข้อมูลความต้องการจำเป็นมาจัดลำดับความสำคัญ

4.4 ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสอบถามปลายเปิดและสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 771 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 800 คน คิดเป็นร้อยละ 96.38 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง

ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 558 คน คิดเป็นร้อยละ 72.40 มากกว่าเพศชาย ซึ่งมีจำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 27.60 เมื่อพิจารณาในแต่ละช่วงอายุ พบว่า เพศหญิงมีจำนวนมากกว่าเพศชายในทุกช่วงอายุอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป เพศหญิงมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 82.70 ขณะที่เพศชายมีเพียงร้อยละ 17.30 ช่วงอายุที่มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างมากที่สุดคือช่วง อายุ 31-40 ปี จำนวน 294 คน โดยในช่วงอายุดังกล่าวเพศหญิงมีจำนวนถึง 209 คน คิดเป็นร้อยละ 71.10 เมื่อพิจารณาจำแนกตามตำแหน่งและวุฒิการศึกษาสูงสุด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 439 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00 รองลงมาคือปริญญาโท จำนวน 324 คน (ร้อยละ 42.00) และมีเพียง 7 คน (ร้อยละ 0.90) ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ด้านตำแหน่ง พบว่า ครูระดับต้น ได้แก่ ครูผู้สอน และครู มีวุฒิการศึกษาส่วนใหญ่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 91.10 และร้อยละ 83.80 ตามลำดับ ส่วนครูระดับกลาง ได้แก่ ครูชำนาญการ และครูชำนาญการพิเศษ มีสัดส่วนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทเพิ่มขึ้น โดยครูชำนาญการมีผู้สำเร็จปริญญาโท ร้อยละ 40.80 และครูชำนาญการพิเศษมีผู้สำเร็จปริญญาโทสูงถึงร้อยละ 66.00 ขณะที่ตำแหน่งครูเชี่ยวชาญมีจำนวนเพียง 1 คน โดยเป็นครูที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท

ในด้านประสบการณ์การสอนและกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 5 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.60 รองลงมาคือกลุ่มที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.00 ส่วนประสบการณ์การสอนระหว่าง 16 – 20 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 12.20 เมื่อจำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่าสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 5 – 10 ปี ร้อยละ 38.30 กลุ่มคณิตศาสตร์ มีกลุ่มตัวอย่างกระจายในแต่ละกลุ่มประสบการณ์การสอนค่อนข้างหลากหลาย โดยกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดคือมีประสบการณ์การสอนระหว่าง 5 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.10 และมากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.60 สาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์มากกว่า 20 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.70 สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์การสอนระหว่าง 5 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.30 สาระสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์การสอนน้อยกว่า 5 ปี สูงถึงร้อยละ 45.50 ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มสาระอื่น ๆ ส่วนสาระศิลปะและการงานอาชีพ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 5 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.50 และ 34.40 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์การสอนระหว่าง 5 – 10 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.60 รองลงมา คือ มีประสบการณ์การ

สอนมากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.40 และมีประสบการณ์การสอนน้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.60

2. ความต้องการจำเป็นและลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

2.1 ด้านการพัฒนาความรู้และทักษะการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน จากผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI modified) ด้านความรู้และทักษะของครูในการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน พบว่า ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.58, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71) ขณะที่สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม 4.35, S.D. = 0.74) โดยมีค่า PNI modified รวมเท่ากับ 0.215 ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะดังกล่าวในระดับปานกลางค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ความสามารถในการแก้ปัญหา (PNI modified = 0.222) รองลงมา คือ ความสามารถในการคิด (PNI modified = 0.218) และ ความสามารถในการสื่อสาร (PNI modified = 0.213) ตามลำดับ ส่วนด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี แม้ว่าจะมีค่า PNI modified ต่ำสุด (0.208) แต่ก็ยังอยู่ในระดับความต้องการจำเป็นปานกลางค่อนข้างสูงเช่นกัน

2.2 ด้านสมรรถนะครูในการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อสภาพที่เป็นจริงในระดับปานกลางถึงมาก (ค่าเฉลี่ย 3.70, S.D. = 0.64) และสภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.31, S.D. = 0.68) โดยมีค่า PNI modified รวมเท่ากับ 0.166 ซึ่งแสดงถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพด้านสมรรถนะดังกล่าวในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สมรรถนะที่ครูต้องการพัฒนาสูงสุด คือ สมรรถนะด้านการพัฒนาเกณฑ์การตัดสินผลการวัดและประเมินสมรรถนะผู้เรียน (PNI modified = 0.206) รองลงมา ได้แก่ สมรรถนะด้านการเลือกวิธีการวัดและประเมิน และ สมรรถนะด้านการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมิน (PNI modified เท่ากันที่ 0.198) ตามลำดับ ขณะที่สมรรถนะด้านการใช้ผลการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนมีความต้องการจำเป็นรองลงมา (PNI modified = 0.186) ส่วนสมรรถนะด้านจรรยาบรรณของผู้ประเมิน มีความต้องการจำเป็นต่ำสุด (PNI modified = 0.048)

3. ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็น จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบความต้องการจำเป็นระหว่างกลุ่ม พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้ง

ในด้านเพศ ประสบการณ์การอบรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน ประสบการณ์การสอน และขนาดของสถานศึกษา เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่เคยได้รับการอบรมด้านการวัดและประเมินผลกับกลุ่มที่ไม่เคยได้รับการอบรม พบว่า ครูกลุ่มที่ไม่เคยอบรมมีค่า PNI modified เฉลี่ยสูงกว่าครูกลุ่มที่เคยอบรม แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

4. สรุปปัญหาและอุปสรรคในการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลการตอบแบบสอบถาม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ครูประสบมากที่สุดในการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ได้แก่ ด้านการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 48.38 รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาเกณฑ์การตัดสินผลการวัดและประเมินสมรรถนะผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 18.68 ส่วนปัญหาอุปสรรคในการการใช้ผลการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน คิดเป็นร้อยละ 10.77 ด้านการเลือกวิธีการวัดและประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 8.43 ด้านการสื่อสารผลการวัดและประเมินให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 4.28 และจรรยาบรรณของผู้ประเมินมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คิดเป็นร้อยละ 0.78

5. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสอบถามสะท้อนแนวทางสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะผู้เรียน ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการที่เปิดโอกาสให้ครูฝึกปฏิบัติจริง เช่น การสร้างแบบประเมินเกณฑ์การให้คะแนน แบบสังเกต และเครื่องมือประเมินพฤติกรรมหรือชิ้นงาน การนำเทคโนโลยี เช่น AI และระบบออนไลน์ มาช่วยออกแบบและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านชุมชนวิชาชีพเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การอบรมออนไลน์ที่ยืดหยุ่นและเข้าถึงได้ง่าย การจัดเตรียมคู่มือแนวทาง และตัวอย่างเครื่องมือที่ชัดเจนเพื่อลดความคลุมเครือ และการมีผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงเครื่องมือให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

6. กลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะแนวทางสำคัญเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูอย่างมีประสิทธิภาพ และยังยื่น ได้แก่ การจัดอบรมที่มีเป้าหมายชัดเจนและเน้นเชิงปฏิบัติ พร้อมระบบติดตามผลหลังอบรม การเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะผู้เรียนผ่านหลักสูตรพื้นฐานก่อนสร้างและใช้เครื่องมือวัด การพัฒนาความสามารถในการสร้างและใช้เครื่องมือวัดควบคู่กับเทคโนโลยีที่เหมาะสม การบูรณาการแนวทางพัฒนากับงานประจำของครูเพื่อลดภาระซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและชุมชนวิชาชีพเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจ และการปรับปรุงนโยบายและหลักสูตรให้สอดคล้องกับสมรรถนะ โดย

ทบทวนตัวชี้วัดเพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

อภิปรายผล

1. ผลการสำรวจความต้องการจำเป็น พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถนะด้านการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในระดับค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในด้านการสร้างเครื่องมือวัดความสามารถในการแก้ปัญหา การคิด และการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Trilling และ Fadel (2009) และ Partnership for 21st Century Skills (2009) ที่ระบุว่าทักษะเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าครูยังคงประสบปัญหาและขาดความมั่นใจในการประเมินทักษะเชิงสมรรถนะ โดยเฉพาะในด้านการออกแบบสถานการณ์ประเมิน การสร้างเกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics Score) และการนำผลประเมินไปใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ DeLuca และคณะ (2019) รวมถึง นางลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช (2564) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชั้นเรียน พร้อมทั้งจัดทำคู่มือและตัวอย่างเครื่องมือ เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

2. ผลการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นพบว่า ครูมีความต้องการเร่งด่วนที่สุดใน สมรรถนะด้านการพัฒนาเกณฑ์การตัดสินผลการวัดและประเมิน รวมถึงการเลือกวิธีการและเครื่องมือวัดผลที่เหมาะสม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูยังขาดความเชี่ยวชาญในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดที่ซับซ้อน เช่น ความตรง ความเที่ยง และความเชื่อมั่น (สุวิมล ว่องวานิช, 2564; Andrade & Brookhart, 2020) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะระบบการพัฒนาครูที่ยังเน้นการอบรมเชิงบรรยายมากกว่าการลงมือปฏิบัติและยังไม่มีระบบติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะด้านการพัฒนาเครื่องมือวัด เหล่านี้ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการสร้างเครื่องมือวัดที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชั้นเรียน ควบคู่ไปกับการใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเข้าถึงได้ง่าย (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2561; ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ และคณะ, 2565)

3. ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็น พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกตัวแปร ซึ่งผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลเป็นปัญหาเชิงระบบและเป็นความต้องการร่วมของครูทุกกลุ่ม โดยไม่ขึ้นอยู่กับเพศ ประสบการณ์ หรือขนาดของสถานศึกษา ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ DeLuca และคณะ (2019) ที่พบว่าในหลายประเทศครูทุกกลุ่มต่างเผชิญปัญหาเดียวกันด้านการประเมินที่เน้นสมรรถนะ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาครูจึงควรเน้นที่การจัดระบบการพัฒนาในระดับนโยบายที่ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกเขตพื้นที่การศึกษาอย่างเท่าเทียม เพื่อให้การแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพและยั่งยืน (ทัศนีย์ ชาติไทย และคณะ, 2564; Harris และคณะ, 2018)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่มีความต้องการพัฒนาสมรรถนะการประเมินในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสร้างเครื่องมือประเมินสมรรถนะที่ซับซ้อน เช่น ด้านการแก้ปัญหา การคิดและการสื่อสาร นอกจากนี้ ครูยังขาดความเชี่ยวชาญในการสร้างเกณฑ์การตัดสินผลและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดซึ่งเป็นปัญหาเชิงระบบที่พบในครูทุกกลุ่มโดยไม่ขึ้นกับปัจจัยส่วนบุคคล จากผลการวิจัยดังกล่าว จึงสรุปข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาสมรรถนะครูและการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาสมรรถนะครู
 - 1.1 อบรมเชิงปฏิบัติการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเน้นให้ครูได้เรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลอง ฝึกฝนการออกแบบเกณฑ์การให้คะแนน (rubrics) การใช้เครื่องมือวัดจากสถานการณ์จริง และการสะท้อนผลจากผู้เรียน เช่น การวิเคราะห์ชิ้นงานหรือพฤติกรรมการเรียนรู้
 - 1.2 พัฒนาแพลตฟอร์มเทคโนโลยีเพื่อช่วยครูสร้างเครื่องมือวัดและเกณฑ์การตัดสินผล เช่น ระบบช่วยออกแบบเกณฑ์การให้คะแนน (rubrics) ระบบวิเคราะห์ข้อสอบ หรือการใช้ AI ช่วยประเมินชิ้นงาน/โครงการของผู้เรียน เพื่อลดภาระงานและเพิ่มความแม่นยำของการประเมิน
 - 1.3 สร้างคลังเครื่องมือและฐานข้อมูลตัวอย่าง เช่น ฐานข้อมูลเกณฑ์การให้คะแนน (rubrics) ตามกลุ่มสาระ ฐานข้อมูลชิ้นงานพร้อมแบบประเมิน และระบบแลกเปลี่ยนทรัพยากรครูออนไลน์ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในบริบทโรงเรียนต่าง ๆ ได้
 - 1.4 ส่งเสริมระบบพี่เลี้ยง (mentor) และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน เพื่อให้ครูสามารถปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยน

ปัญหา และรับคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์ โดยเฉพาะในโรงเรียนที่ขาดแคลนครูผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมิน 1.5 ปรับระบบสนับสนุนเชิงนโยบายให้เอื้อต่อการพัฒนาครู เช่น การให้เวลาพัฒนาเครื่องมือเป็นส่วนหนึ่งของภาระงาน การปรับระบบประเมินผลงานครูให้พิจารณาจากคุณภาพเครื่องมือที่ครูสร้างเอง และการจัดงบประมาณสนับสนุนการอบรมที่เน้นผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมมากกว่าเอกสารรายงาน 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1 ศึกษา รูปแบบการอบรมที่มีประสิทธิภาพสูงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการประเมินของครู เช่น การวิจัยเชิงทดลองเปรียบเทียบระหว่างการอบรมทั่วไปกับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับการติดตามผลระยะยาว 2.2 วิจัยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทโรงเรียนชนบทและโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งอาจมีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ แต่มีศักยภาพในการสร้างเครือข่ายออนไลน์และการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะต้นทุนต่ำแต่ให้ผลลัพธ์สูง (low-cost/high-impact) 2.3 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการใช้เครื่องมือวัดสมรรถนะของครู เช่น แรงจูงใจ การสนับสนุนจากผู้บริหาร การจัดการภาระงาน และความชัดเจนของนโยบายการประเมินสมรรถนะ 2.4 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพเครื่องมือวัดที่ครูสร้างกับผลสัมฤทธิ์ทางสมรรถนะของผู้เรียน โดยเฉพาะในกลุ่มทักษะซับซ้อน เช่น การแก้ปัญหา การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นดัชนีบ่งชี้คุณภาพการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2.5 วิจัยการประเมินสมรรถนะผ่านการสังเกตและวิเคราะห์วิดีโอ (video-based assessment) โดยใช้เครื่องมือที่วิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เรียนในการทำกิจกรรม เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการวัดสมรรถนะในสถานการณ์จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กาญจนวาสี, ศิริชัย. (2563). ทฤษฎีการประเมิน. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 21(3), 1-15.
- _____. (2564). การประเมินสมรรถนะแบบองค์รวม: แนวคิดและการประยุกต์ใช้. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 22(3), 1-14.
- กมลวรรณ ตังธนากานนท์. (2564). การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 12(2), 1-13.
- คุรุสภา. (2562). ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. *ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 หน้า 68ก* (20 มีนาคม 2562).

- ทัศนีย์ ชาตไทย, นางลักษณ์ วิรัชชัยและอวยพร เรืองตระกูล. (2564). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 22(1), 1-18.
- ทิตนา แคมมณี. (2563). รูปแบบการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดขั้นสูงของนักเรียนไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 22(1), 1-15.
- _____. (2566). แนวทางการพัฒนาระบบการประเมินสมรรถนะหลักของผู้เรียนตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 24(2), 1-10.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2563). การประเมินตามสภาพจริงเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 21(1), 1-14.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อนและธีระวัฒน์ เยี่ยมแสง. (2564). กระบวนการส่งเสริมความสามารถของครูในการสร้างเครื่องมือประเมินสมรรถนะหลักของผู้เรียน. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 23(1), 1-12.
- นางลักษณ์ วิรัชชัยและสุวิมล ว่องวานิช. (2564). ความท้าทายในการประเมินสมรรถนะผู้เรียนไทยในยุคปฏิรูปการศึกษา. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 22(2), 1-17.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2563). การพัฒนาเกณฑ์การประเมินสมรรถนะผู้เรียนแบบรูปบริค. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 21(2), 1-12.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์และคณะ. (2561). การพัฒนาระบบการอบรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลของครู. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 39(1), 1-15.
- วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒนา. (2562). *การพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 8) จรัล สนิทวงศ์การพิมพ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). *การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- ศุภมาส ชุมแก้วและปัญญา ธีระวิทยเลิศ. (2564). สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลของครูยุคใหม่. *ครูสภาวิทยากร*, 2(2), 1-15.
- สุจริยา ขมสนิท, พงศ์เทพ จิระโรและเสกสรรค์ ทองคำบรรจง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผลในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางสะเต็มศึกษา. *วารสารนิสิตวัง*, 25(1), 53-64.
- สุศักดิ์ ปาเฮ. (2556). ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการ*, 15(1), 1-10.
- สุเทพ อ่วมเจริญและอรสา จรูญธรรม. (2560). ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวัดและประเมินผล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 15(1), 112-126.

- สุวิมล ว่องวานิช. (2564). *การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่: ทฤษฎีและปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2565*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *สรุปสาระสำคัญรายงานผลการติดตามและประเมินผลการทำงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579: ช่วงปี พ.ศ. 2560–2562*. สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา.
- Ali, Z. B. M., Wahi, W., & Yamat, H. (2018). A review of teacher coaching and mentoring approach. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(8), 504–524.
- Andrade, H., & Brookhart, S. M. (2020). Classroom assessment as a science of learning: A framework for teacher professional development. *Educational Measurement: Issues and Practice*, 39(1), 1–12.
- Blomberg, G., Sherin, M. G., Renkl, A., Gloger, I., & Seidel, T. (2019). Understanding video as a tool for teacher education: Investigating instructional strategies to promote reflection. *Instructional Science*, 42(3), 443–463.
- DeLuca, C., LaPointe-McEwan, D., & Luhanga, U. (2019). Teacher assessment literacy: A three-dimensional model and empirical validation. *Educational Assessment*, 24(2), 101–120.
- Harris, A., Jones, M., & Huffman, J. B. (2018). School-based teacher learning communities: A systematic literature review. *Educational Research Review*, 24, 1–18.
- OECD. (2009). *Teaching and learning international survey (TALIS) 2008*. OECD Publishing.
- OECD. (2019). *OECD future of education and skills 2030: Conceptual learning framework*. OECD Publishing.

- Partnership for 21st Century Skills. (2009). *P21 framework definitions* (ERIC ED519462). Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519462.pdf>
- Reimers, F. M. (2020). *Empowering teachers to lead for a better world: What top performing systems can teach us*. Teachers College Press.
- Tobin, M., Nugroho, D., & Lietz, P. (2022). A meta-analysis of the effectiveness of teacher professional development programs on designing authentic assessment tasks. *Educational Assessment*, 27(1), 1–25.
- Voorhees, R. A., & Bedard-Voorhees, A. (2017). Principles for competency-based education. *New Directions for Institutional Research*, 2017(1), 1–12.

การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวท่ามกลางสภาพภูมิอากาศที่
เปลี่ยนแปลง กรณีศึกษา : บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด*

ADAPTATION OF RICE FARMERS IN CLIMATE CHANGE CONDITIONS,
CASE STUDY OF BAN SOM HONG, HIN KONG SUBDISTRICT,
SUARNABHUMI DISTRICT, ROI ET PROVINCE

ผุสดี กิจบุญ¹, นิภาพร จงวุฒิเวศย์², ปวีณา ภูมิแดนดิน³, นฤมล กางเกตุ⁴ และ ดิษยพงศ์ หกสุวรรณ⁵

Pussadee Kitboon¹, Nipaporn Jongwutiwes², Paweena Phumdandin³, Naruemol Kangked⁴

and Dissayapong Hoksuan⁵

¹⁻⁵มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹⁻⁵Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Corresponding Author's Email: pussadee.ki@rmu.ac.th

วันที่รับบทความ : 5 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 5 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 7 กันยายน 2568

Received 5 August 2025; Revised 5 September 2025; Accepted 7 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ 2) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าว 3) รูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศในพื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิง

Citation:

* ผุสดี กิจบุญ, นิภาพร จงวุฒิเวศย์, ปวีณา ภูมิแดนดิน, นฤมล กางเกตุ และ ดิษยพงศ์ หกสุวรรณ. (2568). การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวท่ามกลางสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง กรณีศึกษา : บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 561-574.

Pussadee Kitboon, Nipaporn Jongwutiwes, Paweena Phumdandin, Naruemol Kangked and Dissayapong Hoksuan. (2025). Adaptation Of Rice Farmers In Climate Change Conditions, Case Study Of Ban Som Hong, Hin Kong Subdistrict, Suvarnabhumi District, Roi Et Province.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 561-574.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

คุณภาพ โดยมีกลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า 1) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศบ้านส้มโฮง เป็นพื้นที่เหมาะแก่การทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวขาวหอมมะลิ 105 และข้าวเหนียว กข 6 เนื่องจากเป็นข้าวที่ทนแล้งได้ การล่าช้าของฤดูฝนซึ่งส่งผลให้ไม่มีน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตรในชุมชน เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนระยะเวลาการปลูกข้าวในแต่ละพื้นที่เมื่อมีฝนตก 2) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว พบว่า สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ ทำให้เกษตรกรขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตรกระทบต่อระบบการผลิต ทำให้ข้าวในแปลงนาไม่เกิดการเจริญเติบโต และส่งผลให้ได้ผลผลิตไม่เป็นไปตามความต้องการของเกษตรกร 3) รูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ พบว่า เมื่อเกิดการขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร เกษตรกรจะมีการเริ่มขุดสระเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง และยังมีการปรับตัวด้านการผลิตโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพื่อเป็นการประหยัดเวลาและแรงงาน

คำสำคัญ: เกษตรกร, การปรับตัว, สภาพภูมิอากาศ, การทำนาข้าว

Abstract

The purposes of this research were to study 1) the situation of climate change, 2) impacts of climate change on rice farmers, and 3) adaptation to climate change in Ban Som Hong area, Hin Kong Subdistrict, Suwannaphum District, Roi Et Province. Interviews, observations and focus group discussions were used for data collection from 30 rice farmers, using purposive sampling. The qualitative data was analyzed.

The results of the study were as follows: 1) The climate change is impacting agricultural suitability for Ban Som Hong, creating both challenges and opportunities. Most of the rice growers preferred to plant Hom Mali 105 and glutinous rice RD6. Farmers had the ability to adapt to the risks of the climate crisis. In the face of climate risks in agriculture, farmers had

demonstrated different adaptations in the pre-risk period, including using drought-tolerant. 2) The impacts of climate change on rice farmers found that agricultural water scarcity negatively impacts the production system, causing rice in paddy fields to fail to grow and resulting in yields that do not meet farmers' expectations. 3) The adaptation to the drought situation in the Ban Som Hong area, Hin Kong Subdistrict, Suwannaphum District, Roi Et Province found that farmers started to build construction sources to keep water for the drought situation and also used technology to save time and labour.

Keywords: Farmers, Adaptation, Climate, Rice Farming

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น อุณหภูมิที่สูงขึ้น น้ำท่วม ภาวะภัยแล้ง และพายุ เป็นผลให้ภาคเกษตรได้รับความเสียหายอย่างมาก เนื่องจากภาคการเกษตรมีความอ่อนไหวมากที่สุด ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเกษตรกรจำเป็นต้องพึ่งพาสภาพภูมิอากาศเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะพืชแต่ละชนิดมีความสามารถในการทนต่อความแล้ง ความต้องการปริมาณน้ำฝน แสงแดด อุณหภูมิ ปริมาณธาตุอาหาร และลักษณะดินที่แตกต่างกัน (เกรียงไกร แสนทวีสุข, 2561)

พื้นที่ตำบลหินกอง มี 16 หมู่บ้าน 2,739 หลังคาเรือนประชากรทั้งหมด 9,739 คน เทศบาลตำบลหินกอง มีภูมิประเทศเป็นที่ราบมีลำน้ำเสียไหลผ่านตลอดปี มีเนื้อที่ทั้งหมด 54,375 ไร่หรือประมาณ 87 ตารางกิโลเมตร มีภูมิประเทศและอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคาดว่าจะมีความรุนแรง มากขึ้นทั้งในเชิงความผันผวน ความถี่ และขอบเขตที่กว้างขวางมากขึ้น ซึ่งจะสร้างความเสียหายต่อชีวิตและ ทรัพย์สิน ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ตลอดจนระบบผลิตทางการเกษตรที่สัมพันธ์เนื่องกับความมั่นคง ด้านอาหารและน้ำ ขณะที่ระบบนิเวศต่าง ๆ มีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง และมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูงในการสูญเสียความสามารถในการรองรับความต้องการของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างไรก็ดี ระดับความรุนแรงของผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศต่าง ๆ ดังกล่าวที่แต่ละประเทศจะต้องเผชิญจะมีความแตกต่างกัน ทำให้การเป็นสังคมสีเขียว

การรักษาและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการจะได้รับความสำคัญ และความสนใจจากนานาประเทศรวมทั้งประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก รวมถึงการสร้างสมดุลความมั่นคงด้านพลังงานและอาหารมีแนวโน้มที่จะมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น กฎระเบียบและข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อม จะมีความเข้มข้นและเข้มงวดขึ้น โดยกรอบการพัฒนาตามข้อตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และบันทึกความตกลงปารีสจะได้รับการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น (เทศบาลตำบลหินกอง, 2561)

พื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ทั้งหมด 4,560 ไร่ มีจำนวน 251 ครัวเรือน และมีประชากรทั้งหมด 914 คน บ้านส้มโฮงตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำเกษตร มีสภาพอากาศแห้งร้อนอบอ้าวพื้นที่ของหมู่บ้านแบ่งเป็นพื้นที่ทางการเกษตรจำนวน 3,689 ไร่ โดยในพื้นที่ก็ประสบกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศในปี พ.ศ. 2563 เช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ในอำเภอสวรรณภูมิ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ ทั้งประสบภัยแล้งและการขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรในพื้นที่ จึงทำให้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรทั้งในด้านการผลิต การจัดการทรัพยากรน้ำ การเก็บเกี่ยวผลผลิตและด้านเกษตรกร ในพื้นที่บ้านส้มโฮงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศที่หนักและยาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 จนถึงปี พ.ศ. 2566 ที่เกิดภัยแล้งในพื้นที่และส่งผลกระทบต่อเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกข้าวในพื้นที่ ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลงและรายได้ของเกษตรกรลดลงด้วย ดังนั้นจึงทำให้เห็นว่าในพื้นที่บ้านส้มโฮงได้รับผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศมากในพื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพราะมีทั้งประสบกับสถานการณ์ภัยแล้งในพื้นที่โดยมีผลผลิตทางการเกษตรที่ลดลงโดยเปรียบเทียบกับทำการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิตต่อไร่เป็นรายอำเภอ ในปี พ.ศ. 2563 - ปี พ.ศ. 2564 เกษตรกรได้ผลผลิตโดยเฉลี่ย 573 กิโลกรัม ต่อไร่ เมื่อเข้าสู่ฤดูการทำเกษตรในในปี พ.ศ. 2565 เกษตรกรได้ผลผลิตโดยเฉลี่ย 448 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งได้ผลผลิตที่น้อยกว่าในปี พ.ศ. 2564 ถึง 125 กิโลกรัมต่อไร่ เพราะปริมาณน้ำฝนที่ไม่เพียงพอในการทำเกษตร ดังนั้นจึงทำให้ผลผลิตทางการเกษตรมีลดลง จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่ลดลง เนื่องจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป แต่เมื่อเปรียบเทียบในปี พ.ศ. 2563 - ปี พ.ศ. 2566 ผลผลิตทางการเกษตรมีการลดลงและทำให้เกษตรกรขาดรายได้จากการทำเกษตร โดยในปี พ.ศ.2563 ผลผลิตทางการเกษตรลดลง ข้าวเปลือกมีราคา กิโลกรัมละ 14.3 บาท และในปี พ.ศ. 2564 ข้าวเปลือกมีราคา กิโลกรัมละ 12.50 บาท ปี พ.ศ. 2564 และปี พ.ศ. 2565 ข้าวเปลือกมีราคา กิโลกรัมละ

10 บาท และใน ปี พ.ศ. 2566 ข้าวเปลือกมีราคา กิโลกรัมละ 9.50 บาท แต่ผลผลิตของเกษตรกรมีจำนวนที่ลดลงจึงทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่ลดลง จึงทำให้เห็นว่าในแต่ละปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 ถึงปี พ.ศ. 2566 ราคาข้าวเปลือกมีราคาที่ไม่คงที่ ดังนั้นจึงทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งเกษตรกรมีการหาอาชีพเสริมเพื่อที่จะมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นในครัวเรือน (ดวงนภา อุ่มอ่อนศรี, สัมภาษณ์, 2567)

จากสถานการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบของการปลูกข้าวในพื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ว่ามีผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ และเพื่อนำไปสู่การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเพื่อเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในพื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษารูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศในพื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change หรือ UNFCCC) ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ของอากาศ ซึ่งเกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม อันทำให้ส่วนประกอบของบรรยากาศโลกเปลี่ยนแปลงไป นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติในช่วงเวลาเดียวกัน (“Climate change” means a change of climate which is attributed directly or indirectly to human activity that alters the composition of the global atmosphere and which

is in addition to natural climate variability observed over comparable time periods.) (UNITED NATIONS, Online, 2007)

2. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อระบบเกษตรกรรม

สภาพภูมิอากาศของประเทศไทยในปัจจุบันมีความแปรปรวนสูง โดยเฉพาะปริมาณและการกระจายของฝนที่มีความแปรปรวนระหว่างปีและภายในปีเดียวกันค่อนข้างสูง ซึ่งจะทำให้บางปีเกิดภัยแล้ง ขณะที่บางปีเกิดน้ำท่วม ความแปรปรวนของสภาพอากาศทำให้ระบบการเกษตรเกิดความเสียหายและความไม่แน่นอนสูงมากขึ้น ซึ่งความไม่แน่นอนนี้จะส่งกระทบอย่างมากต่อเกษตรกรรายย่อย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2558)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวของมนุษย์

การปรับตัวหรือการเตรียมการรับมือ (Adaptation) เป็นการปรับตัวเราและสิ่งรอบตัวเรา รวมถึงชุมชนให้มีความสามารถในการรับมือ และสร้างภูมิคุ้มกันต่อสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อรับมือต่อสถานการณ์และสภาพปัญหาในพื้นที่ เช่น การสร้างบ้านที่สามารถรองรับปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ การจัดทำพื้นที่กักเก็บน้ำสำหรับชุมชน การเพิ่มขีดความสามารถของครอบครัวและชุมชนในการรับมือและเตรียมความพร้อมต่อภัยพิบัติ การลดปัจจัยเสี่ยงของชุมชนการสร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วมจากปริมาณน้ำฝน จากระดับน้ำทะเลและจากน้ำหลากจากภูเขา หรือ การสร้างฉนวน เพื่อป้องกันความร้อนให้กับที่อยู่อาศัย เป็นต้น โดยการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สามารถกระทำ ได้ 2 ลักษณะ คือ mitigation และ adaptation ในการบรรเทาผลกระทบและการปรับตัวมีความสัมพันธ์ในเชิงผกผัน กล่าวคือ หากการบรรเทาผลกระทบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมาก การปรับตัวก็จะเป็นความจำเป็นและใช้ทรัพยากร (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2555)

สรุป

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อการผลิตของเกษตรกรในกระบวนการผลิตและคุณภาพของข้าวที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้เกษตรกรจึงจำเป็นต้องปรับตัว เพื่อหารูปแบบ วิธีการเพาะปลูกให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวท่ามกลางสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง กรณีศึกษาบ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

1. ประชากร คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 914 คน 251 ครัวเรือน (เทศบาลตำบลหินกอง, 2561)

2. กลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามวัตถุประสงค์ โดยคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ตามวัตถุประสงค์ ในการวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการคัดเลือกผู้เกี่ยวข้องกับปลูกข้าวในพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 30 คน ดังนี้

2.1 ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ จำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน จำนวน 2 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน

2.2 เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการทำการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 4 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ จำนวน 4 คน

2.3 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ จำนวน 20 ราย คัดเลือกโดยเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำนาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศในการทำการเกษตร

เครื่องมือในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) การสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าในประเด็นที่ทำการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยมีประเด็นย่อยตามลำดับประเด็นหลักที่ถูกสร้างขึ้นไว้ล่วงหน้าไว้ ดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล 2) การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ 3) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ 4) การปรับตัวของเกษตรกร

2. การสังเกต โดยเป็นการใช้ลักษณะของการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในชุมชน และการสังเกตวิถีชีวิตของเกษตรกร ในแต่ละช่วงเวลา รวมไปถึงการสังเกตถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มเกษตรกร โดยใช้กรอบประเด็นในการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนในการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และผู้วิจัยมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการทำ

กิจกรรมหรือสิ่งที่กำลังดำเนินอยู่ร่วมกัน เช่น กระบวนการทำนา สภาพแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนา เทคโนโลยีที่ใช้ในการทำนา การลงพื้นที่สำรวจเพื่อศึกษาแปลงนาของเกษตรกร

3. ปฏิทินการผลิต ช่วยบอกเล่าลำดับกิจกรรมทางการผลิตทางการเกษตรในแต่ละช่วงเวลาของรอบปีได้เป็นอย่างดี เช่น การทำนา อย่างชัดเจนในรอบของการเพาะปลูกที่สัมพันธ์กับเวลาในรอบปี และทำให้เห็นการทับซ้อนของกิจกรรม และความสัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศ ฤดูกาล และการเปลี่ยนแปลงเชิงเวลา สามารถวิเคราะห์ข้อจำกัดของทรัพยากร เช่น ข้อจำกัดในเรื่องของปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก ข้อจำกัดของดินในการฟื้นตัวพักการเพาะปลูกในช่วงถัดไป เป็นต้น (สุภางค์ จันทวานิช, 2553)

การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

1. การตรวจสอบข้อมูล จำแนกประเภทตามหมวดหมู่ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนของข้อมูล โดยใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือ ตรวจสอบด้านข้อมูล ดำเนินการทำซ้ำๆจนได้ข้อมูลที่ถี่ถ้วน ตรวจสอบด้านผู้วิจัย และตรวจสอบด้านทฤษฎี

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา การวิเคราะห์แบบอุปนัย และ วิเคราะห์โดยทฤษฎี (สุภางค์ จันทวานิช, 2552)

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในพื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1.1 ด้านกายภาพ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลต่อสภาพภูมิอากาศบ้านส้มโฮง ซึ่งมีลักษณะที่ร้อนอบอ้าวตลอดทั้งปี ฤดูร้อน ก็มีอุณหภูมิที่สูงขึ้นมาก ฤดูหนาว มีอากาศหนาวที่ระยะเวลาสั้นลงและมีอากาศร้อนในฤดูหนาว และฤดูฝน แต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกิดขึ้น ซึ่งทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล จึงส่งผลให้น้ำในการทำเกษตรของเกษตรกรมีไม่เพียงพอ และทำให้ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณ และคุณภาพลดลงจากอดีต

1.2 ด้านชีวภาพ ชาวบ้านในชุมชนบ้านส้มโฮงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาเป็นหลัก เพราะในพื้นที่สามารถทำนาได้เพียงปีละ 1 ครั้งเนื่องจากขาดแคลนน้ำในการทำเกษตร ทำให้ผลผลิตข้าวไม่สมบูรณ์เช่นเดิม รวมถึงช่วงเวลาที่ใช้ในการปลูกข้าวที่เปลี่ยนไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

1.3 ด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่ออาชีพเกษตรกรที่เป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน ทำให้รายได้จากการทำการเกษตรลดลง เกษตรกรบางส่วนจำเป็นต้องเปลี่ยนอาชีพจากการทำนา ไปประกอบอาชีพอื่น และให้เช่าที่นาแทน ส่วนเกษตรกรรายอื่น ๆ ต้องทำอาชีพเสริมอื่น ๆ เพิ่มเติมจากการทำนา

1.4 ด้านสังคม จากปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแทบไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านสมัยใหม่ ชาวบ้านยังคงดำเนินวิถีชีวิตเกษตรกร และมีประเพณีความเชื่อที่สอดคล้องกับวิถีเกษตรกรรมเช่นเดิม

2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 ผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตข้าว การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลให้ผลผลิตข้าวในพื้นที่บ้านส้มโฮงลดลง ทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ โดยก่อนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เกษตรกรบ้านส้มโฮงสามารถผลิตข้าวได้ถึง 330 – 400 กิโลกรัม/ไร่ แต่เมื่อเกิดปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปริมาณผลผลิตข้าวในพื้นที่กลับลดลงเหลือเพียง 300 -350 กิโลกรัม/ไร่ ส่วนในด้านคุณภาพของเมล็ดข้าว พบว่า ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้เมล็ดข้าวคุณภาพลดลง เช่น เมล็ดโตไม่เต็ม ที่ สีไม่สวย และเมล็ดหัก ทั้งนี้เนื่องจากการที่เมล็ดข้าวได้รับน้ำในปริมาณไม่เพียงพอ และการระบาดของแมลงศัตรูพืช (ดวงนภา อุ่มอ่อนศรี, สัมภาษณ์, 2567)

2.2 ผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ พบว่า เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลให้ปริมาณน้ำลดลง ไม่เพียงพอต่อการปลูกข้าว ถึงแม้ว่าทางหมู่บ้านจะมีหนองน้ำที่ใช้ในการเก็บกักน้ำ แต่ยังไม่พอเพียงพอต่อการทำการเกษตร อีกทั้งระยะเวลาที่ฝนตกยังมีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกษตรกรต้องเลื่อนระยะเวลาในการปลูกข้าวออกไป แต่อย่างไรก็ตามในด้านคุณภาพของน้ำในหนองน้ำที่ใช้ในการเกษตร ไม่พบว่าเป็นปัญหาในการปลูกข้าวแต่อย่างใด ถึงแม้จะมีเศษอินทรีย์วัตถุที่เกิดจากใบไม้ร่วงหล่นลงไปในแหล่งน้ำ แต่ไม่ส่งผลต่อการใช้น้ำในการปลูกข้าว

2.3 ผลกระทบต่อระบบการผลิตข้าวของเกษตรกร พบว่า เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตข้าว โดยเปลี่ยนจากการปลูกแบบนาดำ เป็นนาหว่าน เนื่องจากนาหว่านใช้ปริมาณน้ำน้อยกว่า และก่อนมีการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เกษตรกรจะเริ่มดำนาในช่วงเดือนกันยายน เนื่องจากเป็นช่วงที่ปริมาณน้ำฝนมาก

เหมาะแก่การดำนา ส่วนหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เกษตรกรจะเริ่มปลูกข้าวในช่วงเดือนมิถุนายน เนื่องจากปริมาณน้ำฝนน้อย เกษตรกรต้องเก็บกักน้ำฝนตั้งแต่ช่วงต้นฤดูไว้ในบ่อน้ำที่ทำการขุดไว้ในแปลงนา เพื่อนำมาใช้ในการทำนา นอกจากนี้การระบาดของโรคและแมลง รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของดินที่ลดลง อันเกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังทำให้จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ยของเกษตรกรเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

3. เพื่อศึกษารูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศในพื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษาเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการเพาะปลูกข้าว ทราบว่าเกษตรกรมีการปรับตัวของเกษตรกรในการทำการเพาะปลูกข้าว 3 แนวทาง คือ 1. การปรับตัวของเกษตรกรโดยการหาอาชีพเสริมหรือรายได้เสริม ซึ่งจะมี 3 ลักษณะที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพเสริมหลังการทำนา โดยส่วนใหญ่อาชีพเสริมที่เกษตรกรเลือกทำหลังการทำนา คือการรับจ้างทั่วไป รองลงมา คือ การขายของตามตลาดนัด 2. การปรับตัวของเกษตรกรในการปรับรูปแบบการเพาะปลูก เกษตรกรเริ่มมีการปรับตัวการเพาะปลูกข้าวโดยการเริ่มเลื่อนระยะในการเพาะปลูกเพื่อรอน้ำฝนเมื่อฤดูฝนมาถึงเร็วก็จะมี การเริ่มการเพาะปลูกข้าวเพราะต้องมีการรอน้ำฝนในการทำนาเกษตรและหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร 3. การปรับตัวของเกษตรกรด้านเทคโนโลยีการผลิต โดยเกษตรกรมีการนำนวัตกรรมด้านความรู้ และเทคโนโลยีการผลิตมาช่วยในการทำนาได้แก่ รถไถเดินตาม รถเกี่ยวข้าว และรถแทรกเตอร์เข้ามาช่วยทุ่นแรงในระบบการผลิตข้าว

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวท่ามกลางสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง กรณีศึกษา บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด นำมาอภิปรายผลในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. ผลศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในพื้นที่บ้านส้มโฮง ตำบลหินกองอำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า บ้านส้มโฮง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำนาเกษตร คือ การทำนา โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีการปลูกข้าวหอมมะลิ 105 และข้าวเหนียว กข 6 เนื่องจากเป็นข้าวที่ทนแล้งได้ในพื้นที่บ้านส้มโฮง เพราะในพื้นที่บ้านส้มโฮงในช่วงปีพ.ศ. 2551 เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง

ทางสภาพภูมิอากาศโดยทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล การล่าช้าของฤดูฝน ซึ่งส่งผลให้ไม่มีน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตรในชุมชน ทำให้เกษตรกรชุมชนมีการปรับเปลี่ยนระยะเวลาการปลูกข้าวในพื้นที่เมื่อมีฝนตก เนื่องจากพื้นที่ตอนมีลักษณะดินทรายเป็นส่วนมากดินไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ในระยะนาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายบัว เข้มเพชร และศักดิ์ดา จงแก้ววัฒนา (2557) ได้ศึกษาเรื่อง “การรับรู้และการปรับตัวของเกษตรกรบนพื้นที่สูงต่อความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ผลการศึกษาพบว่า เมื่อมีการล่าช้าของฤดูฝน และการขาดแคลนแหล่งน้ำในการทำการเกษตร นอกจากนี้พบว่าเกษตรกรในเขตพื้นที่ศึกษา เมื่อเริ่มได้รับผลกระทบจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ อาทิเช่น การทิ้งช่วงของฝน การขาดแคลนแหล่งน้ำ เกิดปัญหาน้ำท่วม เกษตรกรมีการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาไปตามสถานการณ์หรือแก้ไขเฉพาะหน้าเท่านั้น เช่น เลื่อนฤดูออกไป เปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก ออกไปหาอาชีพเสริมนอกหมู่บ้าน และขุดบ่อเพื่อรองรับน้ำใช้ในฤดูถัดไป สอดคล้องกันเนื่องจาก เมื่อฤดูฝนมาถึงช้าหรือเกิดภัยแล้ง เกษตรกรจะเริ่มเลื่อนการผลิตเกษตรออกไป และเกษตรกรจะหาพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่หรือข้าวที่สามารถทนแล้งได้ มาปลูกในพื้นที่แปลงนาของเกษตรกรในชุมชน”

2. ผลการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว พบว่า เมื่อมีการเปลี่ยนทางสภาพภูมิอากาศส่งผลต่อการทำการเกษตร เนื่องจากในอดีตสภาพภูมิอากาศในพื้นที่บ้าน ส้มโง้งมีฝนตกต้องตามฤดูกาลสามารถทำการเกษตรและได้ผลผลิตทางการเกษตรที่ดี เพราะตั้งแต่เริ่มกระบวนการผลิตข้าวเกษตรกรมีน้ำใช้ในการทำการเกษตรที่เพียงพอทำให้ได้ผลผลิตข้าวที่มาก แต่เมื่อสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ ทำให้เกษตรกรขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตรซึ่งเมื่อขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรจะส่งผลกระทบต่อระบบการผลิตทำให้ข้าวในแปลงนาไม่เกิดการเจริญเติบโตและจะส่งต่อผลผลิตทางการเกษตรได้ผลผลิตไม่เป็นไปตามความต้องการของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดิสอน สุกสมพันธ์ (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลกระทบและการปรับตัวของเกษตรกรปลูกข้าวจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กรณีศึกษา : ชุมชนบ้านทราย เมืองขอนแก่น แขวงหัวพัน สปบ.ลาว ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล ซึ่งส่งผลต่อการเติบโตเมล็ดข้าว และทำให้ต้นข้าวเหี่ยวเฉาก่อนการเติบโตของเมล็ดก่อนระยะเวลาเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ยังเป็นตัวเร่งการขยายพันธุ์ของแมลงศัตรูพืช

โดยเฉพาะตึกแดนและเกษตรกรปลูกข้าวมีลักษณะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยด้านที่มีการปรับตัวมากที่สุด คือด้านสังคม ซึ่งการปรับตัวจากผลกระทบดังกล่าวยังเป็นไปอย่างจำกัดเนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ ขาดการส่งเสริมและการสนับสนุนจากหน่วยงานและต้องใช้งบประมาณดังนั้นเกษตรกรมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวางแผนจัดการน้ำและการสนับสนุนความรู้ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น”

3. ผลการศึกษารูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ พบว่า จากการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านส้มโฮง ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อระบบการผลิต ทรัพยากรน้ำ และส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรในชุมชน ซึ่งเมื่อเกิดผลกระทบต่อการผลิตทำให้เกษตรกรมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดการขาดแคลนน้ำในการทำเกษตร เกษตรกรจะมีการเริ่มขุดสระเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง และเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตเป็นเลื่อนระยะเวลาในการทำนาออกไปเพื่อรอน้ำฝน และปรับเปลี่ยนพืชให้เข้ากับพื้นที่ทำการเกษตรปรับเปลี่ยนระบบการผลิตให้เข้ากับช่วงเวลาการเพาะปลูก และยังมีการปรับตัวด้านการผลิตโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำเกษตรเพื่อเป็นการประหยัดเวลาและแรงงานในการทำเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุณยาพร ปรางบาง และคณะ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การรับรู้และการปรับตัวของเกษตรกรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย กล่าวว่า เกษตรกรจังหวัดลพบุรี และจังหวัดมหาสารคาม รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิซึ่งสอดคล้องกับข้อมูล ทางอุตุนิยมวิทยา สำหรับการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของปริมาณน้ำฝน พบว่า เกษตรกรจังหวัดพิษณุโลก เพียงจังหวัดเดียว ที่รับรู้สอดคล้องกับข้อมูลทางอุตุนิยมวิทยา สำหรับรูปแบบการปรับตัวของเกษตรกรทั้ง 4 จังหวัด พบว่า ส่วนใหญ่เลือก ปรับตัวโดยใช้พันธุ์พืชที่มีความต้านทานต่อความแห้งแล้ง หามาซื้ออื่นนอกเหนือจากการเกษตร ขุดบ่อน้ำเพิ่มเติม เพิ่ม ระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ การประกันผลผลิตจากภัยธรรมชาติ และเพาะปลูกให้มีความหลากหลาย นอกจากนี้ ยัง พบว่า แหล่งน้ำสำรอง จำนวนหนึ่งสิน รายได้อื่นนอกเหนือจากการทำนา พื้นที่เพาะปลูก และ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เป็น ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกร”

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวท่ามกลางสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง กรณีศึกษา บ้านส้มโอง ตำบลหินกอง อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านพื้นที่ บ้านส้มโองเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ดังนั้นเพื่อเป็นการหาแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรในการทำการเกษตร อาจจะต้องหาแนวทางเตรียมป้องกันผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด
2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดนโยบายส่งเสริมหรือแนวทางที่สามารถช่วยแก้ปัญหาให้เกษตรกรได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ไม่ว่าจะเป็น การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมและการปรับตัวของเกษตรกรเพื่อลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้น
3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาค้นคว้าหาพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและสภาพพื้นที่ที่จะทำการเพาะปลูก เพื่อที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และ คำนวณค่าใช้จ่ายในการทำการเกษตร

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2555). *พฤติกรรมกรปรับตัว*. สืบค้นจาก https://eservice.deqp.go.th/media/details?media_group_code&media_id=2433
- เกรียงไกร แสนทวิสุข. (2561). *การรับรู้และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเกษตรกร ผู้ปลูกองุ่นรับประทานสด*. จาก <http://www.wing2rtaf.net/departement/weather/images/commander/2.4%20.pdf>
- ติสสอน สุกสมพันธ์ และคณะ. (2566). *ผลกระทบและการปรับตัวของเกษตรกรปลูกข้าวจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านทราย เมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น*. สาขาวิชาการวางแผนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

เทศบาลตำบลหินกอง. (2561). *สภาพและข้อมูลพื้นฐานทั่วไป*. จาก <https://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER/DRAWER087/GENERAL/DATA0000/00000013.PDF>

PDF

ปญญาพร ปรางบาง และคนอื่น ๆ. (2562). การรับรู้และการปรับตัวของเกษตรกรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย. *วารสารเกษตรพระวรุณ*, 16 (1),105-119

สายบัว เข้มเพชรและศักดิ์ดา จงแก้ววัฒนา. (2557). การรับรู้และการปรับตัวของเกษตรกรบนพื้นที่สูงต่อความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ. *วารสารแก่นเกษตร*, 42,(ฉบับพิเศษ 2), 190-197.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2558). ผลกระทบต่อเกษตรกร. จาก <https://www.oae.go.th/view/1/%E0%B8%95%E0%B>

สุรางค์ จันทวานิช. (2552). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2553). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

UNFCCC. (2 0 0 7). *Investment and Financial Flows to Address the Climate Change*. Background paper. UNFCCC Secretariat, Bonn.

อิทธิพลของการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพ
การทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*
THE INFLUENCE OF INTERNAL CONTROL AND RISK MANAGEMENT
ON THE WORK EFFICIENCY OF ACCOUNTANTS IN BANGKOK AND
METROPOLITAN REGION

ปทุมพร ปัจจุโส¹ และ พรรณทิพย์ อย่างกลั่น²

Pathumpon Patjuso¹ and Phanthip Yangklan²

¹⁻²มหาวิทยาลัยศรีปทุม

¹⁻²Sripatum University, Thailand

Corresponding Author's Email: pathumpon.juso@gmail.com

วันที่รับบทความ : 31 กรกฎาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 22 สิงหาคม 2568

Received 31 July 2025; Revised 20 August 2025; Accepted 22 สิงหาคม 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาอิทธิพลของการควบคุมภายในต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 382 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

Citation:

* ปทุมพร ปัจจุโส และ พรรณทิพย์ อย่างกลั่น. (2568). อิทธิพลของการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 575-593.

Pathumpon Patjuso and Phanthip Yangklan. (2025). The Influence Of Internal Control And Risk Management On The Work Efficiency Of Accountants In Bangkok And Metropolitan Region.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 575-593.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ผลการวิจัย พบว่า 1) การควบคุมภายในต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ได้แก่ ด้านกิจกรรมการควบคุม ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร และการติดตามประเมินผล มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี 2) การบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ได้แก่ ด้านการจัดการความเสี่ยง การติดตามความเสี่ยง มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี
คำสำคัญ: การควบคุมภายใน, การบริหารความเสี่ยง, ประสิทธิภาพการทำงาน, ผู้ทำบัญชี

Abstract

This study aimed to: (1) examine the influence of internal control on the job performance of accountants in Bangkok and its metropolitan area, and (2) examine the influence of risk management on the job performance of accountants in Bangkok and its metropolitan area. The research employed a quantitative approach. The sample consisted of 382 accountants in Bangkok and its metropolitan area. A questionnaire was used as the data collection instrument, and the data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The research findings revealed that: (1) internal control - specifically, control activities, information and communication, and monitoring and evaluation - had a significant positive influence on the job performance of accountants, and (2) risk management - specifically, risk management processes and risk monitoring - had a significant positive influence on the job performance of accountants.

Keywords: Internal Control, Risk Management, Work Efficiency, Accountant

บทนำ

ในบริบทของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เมืองธุรกิจและหน่วยงานต่าง ๆ ตั้งอยู่อย่างหนาแน่น ส่งผลให้เกิดความต้องการผู้ทำบัญชีที่มีความรู้ความสามารถและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่ม

มากขึ้น โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจึงต้องเผชิญกับความเสี่ยงและความท้าทายที่หลากหลาย การมีระบบควบคุมภายในที่เข้มแข็งและการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนขององค์กร (COSO, 2013; IFAC, 2022)

การบริหารความเสี่ยงถือเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่สนับสนุนหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดยช่วยให้การวางแผน การใช้ทรัพยากร และการติดตามผลการดำเนินงาน มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ภายใต้สถานการณ์ที่องค์กรล้วนเผชิญกับความไม่แน่นอนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมาย การบริหารความเสี่ยงที่ดีควรเริ่มจากการระบุ วิเคราะห์ และจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยง พร้อมกำหนดแนวทางการจัดการอย่างเหมาะสม (กองบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 2559)

ดังนั้น การศึกษาอิทธิพลของการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงที่มีต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อทำความเข้าใจการนำระบบดังกล่าวมาใช้ในองค์กร และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชี ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการทำงาน เพิ่มประสิทธิภาพลดความเสี่ยง และเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางการเงินในระดับองค์กร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการควบคุมภายในต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

การทบทวนวรรณกรรม

ปทุมพร หิรัญสาลี (2566) ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการควบคุมภายในที่ดีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยผลการวิจัยพบว่า การควบคุมภายในที่ดี ซึ่งประกอบด้วย ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านกิจกรรมการควบคุม ด้านสารสนเทศและการสื่อสาร และด้าน

การติดตามและประเมินผล ล้วนมีความสัมพันธ์และอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการควบคุมภายในที่มีคุณภาพสามารถช่วยส่งเสริมให้การทำงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารงานในองค์กรจึงควรให้ความสำคัญต่อการควบคุมภายในอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการเน้นการพัฒนาและบริหารจัดการด้านสารสนเทศและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถรับทราบถึงจุดบกพร่องที่เกิดขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขและป้องกันได้อย่างทันท่วงที พร้อมทั้งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จักรีวรรณ จูเมือง (2566) การควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีวิชาชีพขนาดกลางและขนาดย่อม ในเขตกรุงเทพมหานครผลการศึกษา โดยผลการศึกษา พบว่า (1) ปัจจัยที่เกี่ยวกับการควบคุมภายใน ได้แก่ ด้านกิจกรรมการควบคุม ด้านสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการติดตามและประเมินผล ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีในวิชาชีพขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้งในด้านการบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ ด้านการจัดหาทรัพยากร ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านความพึงพอใจของทุกฝ่าย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านการควบคุมภายในในมิติของสภาพแวดล้อมการควบคุม และด้านการประเมินความเสี่ยง ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กรในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวแต่อย่างใด (2) สำหรับปัจจัยด้านการบริหารความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีในวิชาชีพขนาดกลางและขนาดย่อม ได้แก่ ด้านการกำกับดูแลกิจการและวัฒนธรรมองค์กร ด้านกลยุทธ์และการกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดการความเสี่ยง การทบทวนและการปรับปรุง และด้านข้อมูล การสื่อสาร และการรายงานผล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ ด้านการจัดหาทรัพยากร ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านความพึงพอใจของทุกฝ่าย ยกเว้นเฉพาะด้านกลยุทธ์และการกำหนดวัตถุประสงค์ ที่ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีในวิชาชีพขนาดกลางและขนาดย่อมใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดหาทรัพยากร ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านความพึงพอใจของทุกฝ่าย รวมถึงการบริหารความเสี่ยงในด้านการทบทวนและปรับปรุงข้อมูล ซึ่งไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ

การปฏิบัติงานของนักบัญชีในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในด้านความพึงพอใจของทุกฝ่าย ทั้งนี้ผลการศึกษาทั้งหมดมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01

Abiodun, E. A. (2020) ศึกษาเรื่อง ขั้นตอนการควบคุมภายในและประสิทธิภาพ การดำเนินงานของบริษัท ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการควบคุมการตรวจสอบภายใน การบริหารความเสี่ยง และการปฏิบัติตรวจสอบกับความสำเร็จขององค์กร อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติควบคุมและสภาพแวดล้อมการควบคุมมีผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อผลการดำเนินงานของบริษัท ผลการสำรวจแนะนำให้มีการตรวจสอบและจัดการผู้ตรวจสอบภายใน อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ผู้ตรวจสอบภายในต้องตรวจสอบและประเมินกรอบการควบคุมภายในและประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละแผนก การจัดการควรประเมินระดับความเสี่ยง ที่คาดหวังอย่างรอบคอบและพยายามจัดการความเสี่ยงในบางจุด

การควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน ทั้งสองระบบมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการเสริมสร้างประสิทธิภาพ การควบคุมความเสี่ยงเน้นจัดการความเสี่ยงทางการเงินและการทุจริต ส่วนการควบคุมภายในแก้ไขข้อบกพร่องของกระบวนการทำงาน การออกแบบระบบควบคุมภายในควรคำนึงถึงบริบทและขนาดขององค์กร เพื่อให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว โดยเฉพาะในงานบัญชี ความสามารถในการดำเนินงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย ถูกต้อง รวดเร็ว และมีมาตรฐาน สะท้อนถึงการบริหารจัดการที่ดี ความสามารถของบุคลากร และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทำบัญชีในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นสมาชิกที่ขึ้นทะเบียนต่อกรมพัฒนาธุรกิจการค้า จำนวนทั้งสิ้น 67,766 คน (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2567) โดยเป็นผู้ประกอบวิชาชีพผู้ทำบัญชี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้สูตรการคำนวณตามแนวทางของ Krejcie และ Morgan (1970) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 (0.05) และระดับความเชื่อมั่น 95%

2. เครื่องมือในการวิจัย

โดยมีการออกแบบเครื่องมือในการวิจัยด้วยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิดเลือกคำตอบได้เพียงคำตอบเดียว (Check List) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ด้านบัญชี ประเภทธุรกิจการทำงานด้านบัญชี ตอนที่ 2 ถึง ตอนที่ 4 จะใช้มาตราวัดแบบประมาณค่า (Rating Scale) เป็นการวัดแบบเรียงลำดับ (Ordinal Scale) ของลิเคิร์ต รายละเอียดดังนี้ ตอนที่ 2 แบบสอบถาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับการควบคุมภายใน ตอนที่ 3 แบบสอบถาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง ตอนที่ 4 แบบสอบถาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษารายละเอียดที่เกี่ยวข้องโดยรวบรวมข้อมูลเชิงทฤษฎี แนวความคิด และหลักการ เกี่ยวกับอิทธิพลของการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย

2. นำกรอบแนวคิดที่ได้มาสร้างเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 5 ตอน โดยพิจารณาให้เนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย

3. เสนอดัชนีฉบับแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความครบถ้วน และความครอบคลุมของเนื้อหา พร้อมนำข้อเสนอแนะที่ได้รับมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

การวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยเพื่อยืนยันใจว่ามีความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. การประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่พัฒนาตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความรู้ความ

เชี่ยวชาญด้านการบัญชี การควบคุมภายใน และการบริหารความเสี่ยง เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความครอบคลุม และความชัดเจนของข้อคำถาม โดยใช้วิธีประเมิน ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนคือ +1 หมายถึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์, 0 หมายถึงไม่แน่ใจ และ -1 หมายถึงไม่สอดคล้อง ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ผลการประเมินพบว่าค่า IOC เฉลี่ยเท่ากับ 0.972 แสดงว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในระดับสูง 2. การประเมินความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ภายหลังการปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อกำหนดค่าความเชื่อมั่นด้วย ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านการควบคุมภายใน ด้านการบริหารความเสี่ยง และด้านประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี โดยเกณฑ์การยอมรับคือมีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 0.70 ซึ่งถือว่ามีความเชื่อมั่นเพียงพอและเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) ผู้วิจัยติดต่อขอหนังสือรับรองจากคณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม เพื่อทำการขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทำบัญชี ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (2) ผู้วิจัยดำเนินการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โดยรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ (3) ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของแบบสอบถามที่ได้รับการตอบรับ จำนวน 382 ชุด ซึ่งสอดคล้องกับขนาดกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด (4) ดำเนินการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์สรุปผลการวิจัยเพื่อนำเสนอในรูปแบบตารางคำอธิบายผลจากค่าสถิติต่าง ๆ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ดังนี้ 1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์แจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และการวิเคราะห์ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2. การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ตามวิธีการของเพียร์สัน (Person's correlation coefficient) โดยแปลความหมายค่าสหสัมพันธ์ตามเกณฑ์ (Hinkle D.E.1998) 3. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

: MRA) โดยการหาค่าอำนาจพยากรณ์ (Regression equation) และหาค่าสัมประสิทธิ์ การถดถอยแบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของอิทธิพลของการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 382 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1 กลุ่มอายุ 25 – 35 ปี จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 294 คน คิดเป็นร้อยละ 77.0 ประสบการณ์การทำงานด้านบัญชีระหว่าง 1 – 3 ปี จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 47.1 บริษัทเอกชน จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 58.4 และตำแหน่งเจ้าหน้าที่บัญชี จำนวน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 61.3

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการควบคุมภายใน ด้านการติดตามประเมินผล เป็นอันดับแรก ที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.604) ต่อมา คือ ด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.579) ด้านกิจกรรมการควบคุม ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.632) ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.672) และด้านการประเมินความเสี่ยง ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.696) ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง ด้านการติดตามความเสี่ยง เป็นอันดับแรก ที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.575) ต่อมา คือ ด้านการจัดการความเสี่ยง ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.595) และ ด้านการระบุความเสี่ยง ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.623) ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของผู้ทำบัญชี ด้านคุณภาพ เป็นอันดับแรก ที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.557) ต่อมา คือ ด้านความถูกต้องของข้อมูลบัญชี ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.596) ด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.565) และ ด้านความทันเวลา ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.604) ตามลำดับ

การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation coefficient)

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Correlation Coefficient) แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ตัวแปร	CEM	RAM	CTA	IAC	MAE	RID	RMM	RMT	QLA	TLA	AAI	SRA
CEM	1											
RAM	.792**	1										
CTA	.753**	.805**	1									
IAC	.716**	.766**	.820**	1								
MAE	.696**	.759**	.746**	.788**	1							
RID	.648**	.648**	.675**	.685**	.745**	1						
RMM	.650**	.674**	.675**	.705**	.714**	.806**	1					
RMT	.627**	.671**	.648**	.682**	.681**	.765**	.816**	1				
QLA	.621**	.595**	.630**	.638**	.688**	.693**	.706**	.708**	1			
TLA	.585**	.556**	.590**	.598**	.593**	.616**	.664**	.689**	.803**	1		
AAI	.630**	.609**	.651**	.639**	.605**	.607**	.645**	.686**	.733**	.833**	1	
SRA	.565**	.583**	.637**	.635**	.632**	.595**	.652**	.663**	.715**	.785**	.834**	1

**ระดับนัยสำคัญที่ 0.01 สภาพลแวดล้อมการควบคุม (CEM) การประเมินความเสี่ยง (RAM) กิจกรรมการควบคุม (CTA) ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร (IAC) การติดตามผลประโยชน์ (MAE) การระบุความเสี่ยง (RID) การจัดการความเสี่ยง (RMM) การติดตามความเสี่ยง (RMT) ด้านคุณภาพ (QLA) ด้านความทันต่อเวลา (TLA) ด้านความถูกต้องของข้อมูลบัญชี (AAI) ด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ (SRA)

จากตารางที่ 1 พบว่า แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่าง 2 ตัวแปร มีค่าอยู่ในช่วงระหว่าง .556 - .834 ซึ่งมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 โดยด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถือกับด้านความถูกต้องของข้อมูลบัญชีมีความสัมพันธ์กันสูงสุด มีค่าเท่ากับ .834 และด้านความทันต่อเวลากับการประเมินความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กันต่ำสุด มีค่าเท่ากับ .556 จากการวิเคราะห์พบ 7 คู่ตัวแปรที่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับสูง เรียงลำดับ ดังนี้ 1. ด้านความทันต่อเวลา (TLA) กับ ด้านความถูกต้อง

ต้องของข้อมูลบัญชี (AAI) ($r = .833$) 2. ด้านความทันต่อเวลา (TLA) กับ SRA ($r = .785$) 3. การติดตามความเสี่ยง (RMT) กับด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ (SRA) ($r = .663$) 4. กิจกรรมการควบคุม (CTA) กับ ด้านความทันต่อเวลา (TLA) ($r = .590$) 5. ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร (IAC) กับด้านความทันต่อเวลา (TLA) ($r = .598$) ตามลำดับ

ผลทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้หน่วยวิเคราะห์ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปผลการทดสอบได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณเกี่ยวกับการควบคุมภายในต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ด้านคุณภาพ

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig
(Constant)	1.201	.152		7.913	.000
สภาพแวดล้อมการควบคุม	.183	.052	.221	3.553	.000**
การประเมินความเสี่ยง	-.067	.058	-.083	-1.157	.248
กิจกรรมการควบคุม	.117	.064	.133	1.831	.068
ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร	.105	.068	.109	1.533	.126
การติดตามผลประเมินผล	.379	.059	.412	6.477	.000**

$N = 382$, $R = .724^a$, $R^2 = .525$, $SE_{est} = 0.386$, $F = 83.002$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาอิทธิพลของการควบคุมภายในต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

สมมติฐานที่ 1 การควบคุมภายในมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน ด้านคุณภาพของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การควบคุมภายในมีอิทธิพลเชิงบวกส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม ด้านการติดตามผลประเมินผล ค่า sig เท่ากับ 0.000 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านกิจกรรมการควบคุม และ ด้านข้อมูลสารสนเทศและ

การสื่อสาร ไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณเกี่ยวกับการควบคุมภายในต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีด้านความทันต่อเวลา

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig
(Constant)	1.203	.180		6.679	.000
สภาพแวดล้อมการควบคุม	.214	.061	.238	3.501	.001**
การประเมินความเสี่ยง	-.042	.068	-.048	-.608	.544
กิจกรรมการควบคุม	.137	.076	.143	1.796	.073
ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร	.181	.081	.174	2.230	.026**
การติดตามผลประเมินผล	.220	.070	.220	3.160	.002**

N = 382, R = .657, R² = .432, SE_{est} = 0.458, F = 57.110

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 2 การควบคุมภายในมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน ด้านความทันต่อเวลาของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การควบคุมภายในมีอิทธิพลเชิงบวกส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการติดตามผลประเมินผล ค่า sig = 0.001 และ ค่า sig = 0.002 ที่ระดับมีนัยสำคัญ 0.05 ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนด้านการประเมินความเสี่ยงและด้านกิจกรรมการควบคุม ไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณเกี่ยวกับการควบคุมภายในต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีด้านความถูกต้องของข้อมูลบัญชี

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig
(Constant)	1.113	.168		6.620	.000
สภาพแวดล้อมการควบคุม	.214	.057	.241	3.740	.000**
การประเมินความเสี่ยง	.003	.064	.004	.052	.959
กิจกรรมการควบคุม	.215	.071	.227	3.019	.003**
ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร	.186	.076	.180	2.446	.015**
การติดตามผลประเมินผล	.121	.065	.123	1.871	.062

$N = 382$, $R = .701$, $R^2 = .492$, $SE_{est} = 0.428$, $F = 72.747$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 3 การควบคุมภายในมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน ด้านความถูกต้องของข้อมูลบัญชีของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การควบคุมภายในมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานด้านความถูกต้องของข้อมูลบัญชีของผู้ทำบัญชี ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม ด้านกิจกรรมการควบคุม และ ด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร ค่า $sig = 0.000$ ค่า $sig = 0.003$ และ ค่า $sig = 0.015$ ที่ระดับมีนัยสำคัญ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนด้านการติดตามผลประเมินผล และด้านการประเมินความเสี่ยง ไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณเกี่ยวกับการควบคุมภายในต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig
(Constant)	1.278	.162		7.884	.000
สภาพแวดล้อมการควบคุม	.069	.055	.082	1.254	.211
การประเมินความเสี่ยง	-.013	.062	-.016	-.216	.829
กิจกรรมการควบคุม	.216	.069	.241	3.149	.002**
ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร	.180	.073	.185	2.463	.014**
การติดตามผลประเมินผล	.244	.063	.261	3.907	.000**

$N = 382$, $R = .688^a$, $R^2 = .473$, $SE_{est} = 0.413$, $F = 67.548$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 4 การควบคุมภายในมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถือของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การควบคุมภายในมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถือของผู้ทำบัญชี ด้านกิจกรรมการควบคุม ด้านข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการติดตามผลประเมินผล ค่า $sig = 0.002$ ค่า $sig = 0.014$ และ ค่า $sig = 0.00$ ที่ระดับมีนัยสำคัญ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม และด้านการประเมินความเสี่ยง ไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ด้านคุณภาพ

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig
(Constant)	1.047	.142		7.347	.000
การระบุความเสี่ยง	.233	.053	.260	4.349	.000**
การจัดการความเสี่ยง	.226	.063	.242	3.618	.000**
การติดตามความเสี่ยง	.301	.059	.311	5.070	.000**

$N = 382$, $R = .756$, $R^2 = .571$, $SE_{est} = 0.366$, $F = 167.866$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

สมมติฐานที่ 5 การบริหารความเสี่ยงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานด้านคุณภาพของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การควบคุมภายในมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน ด้านคุณภาพของผู้ทำบัญชี ด้านการระบุความเสี่ยง ด้านการจัดการความเสี่ยง และ

การติดตามความเสี่ยง ค่า $\text{sig} = 0.000$ ที่ระดับมีนัยสำคัญ 0.01 ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ด้านความทันต่อเวลา

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig
(Constant)	.920	.165		5.564	.000
การระบุความเสี่ยง	.104	.062	.107	1.677	.094
การจัดการความเสี่ยง	.250	.073	.246	3.446	.001**
การติดตามความเสี่ยง	.427	.069	.406	6.193	.000**

$N = 382$, $R = .714$, $R^2 = .510$, $SE_{\text{est}} = 0.424$, $F = 131.081$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 6 การบริหารความเสี่ยงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานด้านความทันต่อเวลาของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารความเสี่ยงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน ด้านความทันต่อเวลาของผู้ทำบัญชี ด้านการจัดการความเสี่ยง และด้านการติดตามความเสี่ยง ค่า $\text{sig} = 0.001$ และ ค่า $\text{sig} = 0.000$ ที่ระดับมีนัยสำคัญ 0.01 ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนด้านการระบุความเสี่ยง ไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ด้านความถูกต้องของข้อมูลบัญชี

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig
(Constant)	1.028	.165		6.219	.000
การระบุความเสี่ยง	.109	.062	.114	1.759	.079
การจัดการความเสี่ยง	.193	.073	.192	2.657	.008**
การติดตามความเสี่ยง	.458	.069	.442	6.641	.000**

$N = 382, R = .705^a, R^2 = .496, SE_{est} = 0.492, F = 124.207$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 7 การบริหารความเสี่ยงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานด้านความถูกต้องของข้อมูลบัญชีของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ด้านความถูกต้องของข้อมูลบัญชี ด้านการจัดการความเสี่ยง และด้านการติดตามความเสี่ยง ค่า $sig = 0.000$ และ ค่า $sig = 0.008$ ที่ระดับมีนัยสำคัญ 0.05 ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนด้านการระบุความเสี่ยงไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig
(Constant)	1.249	.159		7.838	.000
การระบุความเสี่ยง	.079	.060	.087	1.319	.188
การจัดการความเสี่ยง	.270	.070	.284	3.857	.000**
การติดตามความเสี่ยง	.358	.067	.364	5.382	.000**

$N = 382, R = .692, R^2 = .479, SE_{est} = 0.409, F = 115.624$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 8 การบริหารความเสี่ยงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถือของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารความเสี่ยงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถือของผู้ทำบัญชี ด้านการจัดการความเสี่ยง และด้านการติดตามความเสี่ยง ค่า $sig = 0.000$ ที่ระดับมีนัยสำคัญ 0.01 ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนด้านการระบุความเสี่ยง ไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

อภิปรายผล

การควบคุมภายในส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า การควบคุมภายใน ได้แก่ การติดตามและประเมินผล ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร และกิจกรรมการควบคุม ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ด้านคุณภาพ ด้านความทันต่อเวลา ด้านความถูกต้องของข้อมูล และด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับปทุมพร หิรัญสาลี (2566) กล่าวว่า การควบคุมภายในที่ดี อันได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านกิจกรรมการควบคุม ด้านสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการติดตามและประเมินผล มีความสัมพันธ์และอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าการควบคุมภายในที่ดีช่วยส่งเสริมให้การทำงานขององค์กรมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านสารสนเทศและการสื่อสารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับ Frank Nana Kweku Otoo, Manpreet Kaur and Nissar Ahmed Rather (2023) กล่าวว่า ประสิทธิภาพขององค์กรได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญจากสามมิติของระบบการควบคุมภายใน กิจกรรมการควบคุม สภาพแวดล้อมการควบคุม และการประเมินความเสี่ยง อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของการติดตามการควบคุมต่อประสิทธิผลขององค์กรนั้นไม่สำคัญ ผลลัพธ์ยังแสดงให้เห็นผลกระทบที่ไม่สำคัญของข้อมูลและการสื่อสารต่อประสิทธิผลขององค์กร ผลการศึกษาอาจช่วยผู้ตัดสินใจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการนำระบบการควบคุมภายในเชิงรุกมาใช้ออกแบบและดำเนินการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานประสิทธิผลและความได้เปรียบทางการแข่งขัน การศึกษานี้ส่งเสริมวรรณกรรมโดยพิสูจน์เชิงประจักษ์ว่าระบบการควบคุมภายในมีผลกระทบต่อประสิทธิผลขององค์กร

การบริหารความเสี่ยงส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า การบริหารความเสี่ยง ได้แก่ การจัดการความเสี่ยง การติดตามความเสี่ยง และการระบุความเสี่ยงส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี ด้านคุณภาพ ด้านความทันต่อเวลา ด้านความถูกต้องของข้อมูล และด้านมาตรฐานและความน่าเชื่อถืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับสมยศ อวเกียรติ และสิทธิพร ประวัตรุ่งเรือง (2560) กล่าวว่า การบริหารความเสี่ยงด้านการระบุความเสี่ยง ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านการจัดการความเสี่ยง และด้านการติดตามประเมินผลมีความสัมพันธ์

เชิงบวกกับผลการดำเนินงานโดยรวม ของธุรกิจ SMEs เนื่องจาก หากองค์กรสามารถบริหารความเสี่ยงได้โดยการระบุความเสี่ยง ประเมินความเสี่ยง การจัดการความเสี่ยงและติดตาม ประเมินผลการรายงานความเสี่ยงได้อย่าง ชัดเจนและมีประสิทธิภาพทุก ๆ ด้าน จะทำให้ SMEs มีผลการดำเนินงานดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับLagat Fredrick Kiprop, Dr. Joel Tenai. (2017) กล่าวว่า การติดตามความเสี่ยง [$r = .206, p < .05$] มีประสิทธิภาพความสัมพันธ์เชิงบวกของสถาบันการเงิน ยิ่งมีการติดตามความเสี่ยงมากเท่าใด สถาบันการเงินก็จะมีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นเท่านั้น มีการใช้แนวทางการติดตามความเสี่ยงที่เหมาะสมเพื่อให้แน่ใจว่า ความเสี่ยงสอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการของสถาบันการเงิน เพื่อเปิดเผยข้อผิดพลาดในระยะเริ่มต้น การติดตามความเสี่ยงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานของสถาบันการเงิน ($P < 0.05$) สมมติฐาน (H04) ที่ระบุว่า การติดตามความเสี่ยงไม่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของสถาบันการเงินถูกปฏิเสธ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา อิทธิพลการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยทั้งสองปัจจัยช่วยให้การทำงานมีคุณภาพ ถูกต้อง ทันต่อเวลา และสอดคล้องตามมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ ดังนั้น การเสริมสร้างระบบควบคุมภายในที่รัดกุมและมีการประเมินความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งพัฒนาทักษะของผู้ทำบัญชีให้เข้าใจขั้นตอนและมาตรฐานเพื่อคงประสิทธิภาพการทำงานในระดับสูงและลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะผลที่ได้จากการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี โดยมีข้อเสนอแนะอยู่ 2 ลักษณะ ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ ผู้บริหาร และองค์กร ควรส่งเสริมการอบรมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาทักษะและเสริมสร้างความเข้าใจในบทบาทของผู้ทำบัญชีภายใต้ระบบควบคุมที่มีประสิทธิภาพ และตระหนักถึงความสำคัญของระบบควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงที่มีต่อการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งปรับปรุงกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติตามมาตรฐานสากล ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1. ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีบัญชีและการควบคุมภายใน เช่น การใช้ระบบ ERP, BI

dashboard หรือ blockchain ในการลดความเสี่ยงและเพิ่มประสิทธิภาพ 2. การศึกษาครั้งต่อไปควรมุ่งเน้นไปยังกลุ่มอุตสาหกรรมเฉพาะ เช่น ธุรกิจด้านเทคโนโลยี เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงในแต่ละบริษัท ซึ่งอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานในรูปแบบที่แตกต่างจากภาคธุรกิจทั่วไป

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบูรณาการระบบควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงในบริษัทของผู้ทำบัญชี ซึ่งพบว่าการควบคุมภายในด้านกิจกรรมการควบคุมข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร และการติดตามประเมินผล รวมถึงการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการความเสี่ยงและการติดตามความเสี่ยง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานทุกด้าน ทั้งคุณภาพ ความถูกต้อง ความทันต่อเวลา และมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ องค์ความรู้ที่ได้จะสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบงานให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความท้าทายของวิชาชีพบัญชี ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดข้อผิดพลาด และเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางการเงิน

เอกสารอ้างอิง

- กองบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยนครสวรรค์. (2559). *คู่มือการบริหารความเสี่ยง*. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2568 จาก <https://www.personnel.nu.ac.th/home/images/data/file/risk/11.pdf>
- ปทุมพร หิรัญสาลี. (2023). อิทธิพลของการควบคุมภายในที่ดีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 8(5), 33-48.
- จักรีวรรณ จูเมือง. (2567). การควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2567). *รายชื่อผู้ทำบัญชีที่ขึ้นทะเบียน ปี 2567*. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2568 จาก <https://www.dbd.go.th>

- สมยศ อวเกียรติ และ สิทธิพร ประวัตรุ่งเรือง. (2560). การบริหารความเสี่ยงที่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยพาร์อีส์เทอร์น*, 11(4), 48-62.
- COSO (The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission). (2013). *Internal Control – Integrated Framework (2013)*.
- IFAC (International Federation of Accountants). (2022). *Future-Ready Accountants: The Role of Digital Transformation and Ethics*.
- Abiodun, E. A. (2020). Internal control procedures and firm's performance. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 9(2), 6407-6415.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Hinkle, D.E, William, W. and Stephen G. J. (1998). *Applied Statistics for the Behavior Sciences*. 4th ed. New York: Houghton Mifflin.
- Kiprop, L. F., & Tenai, J. (2017). Effect of risk identification on performance of financial institutions. *International Journal of Business Strategy*, 2(5), 75-87.
- Karina, R., Lestari, F., & Ivone, I. (2023). The Effect of Enterprise Risk Management on Financial Performance and Firm Value: The Role of Environmental, Social and Governance Performance. *Global Financial Accounting Journal*, 7(2), 213-229.
- Otoo, F. N. K., Kaur, M., & Rather, N. A. (2023). Evaluating the impact of internal control systems on organizational effectiveness. *LBS Journal of Management & Research*, 21(1), 135-154.

การประเมินคุณภาพแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือเพื่อจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน*

EVALUATION OF A MOBILE APPLICATION FOR MANAGING PHYSICAL FITNESS TEST DATA FOR USE IN TEACHING AND LEARNING ACTIVITIES

ปานพวงศ์ ภัทรเชาว์¹ และ ปวีณ วิทยาภรณ์²

Panupong Patarachao¹ and Paween Wiyaporn²

¹⁻²มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

¹⁻²Mae Fah Luang University, Thailand

Corresponding Author's Email: panupong.pat@mfu.ac.th

วันที่รับบทความ : 13 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 31 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 2 กันยายน 2568

Received 13 August 2025; Revised 31 August 2025; Accepted 2 กันยายน 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือสำหรับจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนประเภทการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 41 คน (เพศชาย 28 คน และเพศหญิง 13 คน อายุเฉลี่ย 20.10 ± 0.66 ปี) คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือ แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์เคลื่อนที่สำหรับจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายของประชาชนไทยที่สามารถบันทึก แก้ไข ค้นหา และแปลผลการทดสอบสมรรถภาพทางกายได้แบบเรียลไทม์ โดยการพัฒนาภายใต้ฟรื่อออนไลน์แพลตฟอร์มที่ไม่อาศัยการเขียนภาษาทางคอมพิวเตอร์ และการ

Citation:

* ปานพวงศ์ ภัทรเชาว์ และ ปวีณ วิทยาภรณ์. (2568). การประเมินคุณภาพแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือเพื่อจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 594-608.

Panupong Patarachao and Paween Wiyaporn. (2025). Evaluation Of A Mobile Application For Managing Physical Fitness Test Data For Use In Teaching And Learning Activities. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 594-608.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

แบบสอบถามประเมินคุณภาพ 2 ฉบับ ได้แก่ System Usability Scale (SUS) และ Computer System Usability Questionnaire (CSUQ) การเก็บข้อมูลดำเนินการโดยให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้งานแอปพลิเคชันผ่านการจำลองสถานการณ์ทดสอบสมรรถภาพทางกาย แล้วตอบแบบสอบถามประเมินคุณภาพ ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่าคะแนนเฉลี่ย SUS เท่ากับ 62.87 ± 14.05 อยู่ในระดับ C- หรือ “พอใช้” ส่วนผลการประเมิน CSUQ ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.91 ± 1.16 โดยหมวดประโยชน์การใช้งาน (System usefulness) มีค่าเฉลี่ย 2.89 ± 1.36 หมวดคุณภาพของข้อมูล (Information quality) 2.80 ± 1.16 และหมวดคุณภาพของส่วนติดต่อผู้ใช้ (Interface quality) 3.20 ± 1.30 แสดงว่าแอปพลิเคชันมีคุณภาพในระดับที่ยอมรับได้

สรุปได้ว่า แอปพลิเคชันที่พัฒนาสามารถทำงานได้ตรงตามฟังก์ชันที่กำหนด และเหมาะสมต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการข้อมูลและความถูกต้องของการประเมินผล

คำสำคัญ: แอปพลิเคชัน, การทดสอบสมรรถภาพทางกาย, การเรียนการสอน

Abstract

This research aimed to evaluate the quality of a mobile application for managing physical fitness test data for use in teaching and learning activities. The study was survey research involving 41 participants (28 males and 13 females; mean age = 20.10 ± 0.66 years) selected through purposive sampling. The research instrument was a mobile application designed for managing physical fitness test data of the Thai population, which could record, edit, search, and interpret test results in real time. The application was developed on a free online platform without computer programming. Two quality assessment questionnaires were employed: the System Usability Scale (SUS) and the Computer System Usability Questionnaire (CSUQ). Data collection was conducted by having participants use the application in a simulated physical

fitness testing scenario and then complete the quality assessment questionnaires. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation.

The results showed that the mean SUS score was 62.87 ± 14.05 , corresponding to grade C- or “fair.” For the CSUQ, the overall mean score was 2.91 ± 1.16 , with mean scores of 2.89 ± 1.36 for system usefulness, 2.80 ± 1.16 for information quality, and 3.20 ± 1.30 for interface quality, indicating that the application quality was at an acceptable level.

In conclusion, the developed application performed according to its intended functions and was suitable for application in teaching, learning, and practical training in physical fitness testing, enhancing the efficiency of data management and the accuracy of assessment results.

Keywords: Application, Physical Fitness Testing, Teaching and Learning

บทนำ

การส่งเสริมสมรรถภาพทางกายของประชาชนเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญตามนโยบายด้านสาธารณสุขและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประเทศ เนื่องจากสมรรถภาพทางกายที่ดีสัมพันธ์โดยตรงกับการลดความเสี่ยงของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) และการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตประจำวัน องค์ประกอบสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ (Health-related physical fitness) เช่น ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความทนทาน ความอ่อนตัว ความอดทนของระบบหัวใจและหลอดเลือด และองค์ประกอบของร่างกาย เป็นดัชนีสำคัญที่ใช้ประเมินสุขภาพของบุคคล (Liguori, 2018; Miller, 2012) ในประเทศไทย กรมพลศึกษา (2562) ได้พัฒนาคู่มือการทดสอบสมรรถภาพทางกายและเกณฑ์มาตรฐานสำหรับเด็ก เยาวชน และประชาชนไทย เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับหน่วยงานด้านการกีฬาและสุขภาพในการติดตามและพัฒนาสมรรถภาพของประชาชน

การดำเนินการทดสอบสมรรถภาพทางกายในปัจจุบันยังคงใช้ขั้นตอนที่ต้องอาศัยการบันทึกข้อมูลด้วยเอกสารกระดาษ และการป้อนข้อมูลเข้าสู่ฐานข้อมูลในภายหลัง ซึ่งเพิ่มความซ้ำซ้อนของกระบวนการและเสี่ยงต่อความผิดพลาดในการบันทึกและแปลผล โดยเฉพาะเมื่อมีผู้

เข้ารับการทดสอบจำนวนมาก งานวิจัยที่ผ่านมา (จุฬาลงกรณ์, 2564; พิศดา และคณะ, 2564) ชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและอุปกรณ์เคลื่อนที่สามารถช่วยลดขั้นตอนเพิ่มความรวดเร็ว และเพิ่มความถูกต้องในการจัดการข้อมูลด้านสุขภาพได้ นอกจากนี้การจัดเก็บข้อมูลบนฐานข้อมูลออนไลน์แบบเรียลไทม์ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการติดตามและประเมินผล

สำหรับการเรียนการสอนในสาขาวิทยาศาสตร์การกีฬา การฝึกปฏิบัติการทดสอบสมรรถภาพทางกายเป็นกิจกรรมสำคัญที่ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจและสามารถปฏิบัติการประเมินสมรรถภาพได้อย่างถูกต้อง แต่ในทางปฏิบัติ นักศึกษามักประสบปัญหาในการจัดการข้อมูล เช่น ความล่าช้าในการรวบรวมผล การแปลผลที่ซับซ้อน และการบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน ซึ่งอาจลดประสิทธิภาพการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การนำแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนจึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้นักศึกษาได้ฝึกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่สอดคล้องกับสภาพการทำงานจริงและเพิ่มความแม่นยำในการประเมิน

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้มีความสำคัญในการประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือที่พัฒนาขึ้นเพื่อจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายของประชาชนไทย โดยเน้นการประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ ผลการประเมินจะเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือให้เหมาะสมต่อการใช้งานทั้งในเชิงวิชาการและการปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนและเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินสมรรถภาพทางกายในระดับประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือสำหรับจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายของประชาชนไทยสำหรับการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน

การทบทวนวรรณกรรม

สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ (Health-related physical fitness) (Liguori, 2018)

สมรรถภาพทางกาย คือความสามารถทางกายของแต่ละบุคคลที่จะประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวัน โดยไม่เกิดความเหน็ดเหนื่อย หรือความอ่อนเพลีย ยังมีพลังและความแข็งแรง

เหลือไว้พอที่จะประกอบกิจกรรมพิเศษ หรือกิจกรรมที่ต้องทำในกรณีฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมรรถภาพทางกายมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคล ทำให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคคลที่มีสมรรถภาพทางกายดี จะสามารถประกอบกิจวัตรประจำวันด้วยความกระฉับกระเฉง ไม่เหน็ดเหนื่อยหรืออ่อนเพลีย การมีสมรรถภาพทางกายที่ดี มีความสำคัญหลายด้าน เช่น

1. สุขภาพร่างกายแข็งแรง
2. การทำงานของอวัยวะต่างๆ มีการประสานงานร่วมกันได้ดีขึ้น
3. บุคลิกภาพดี มีสัดส่วนของร่างกายเหมาะสม
4. ป้องกันการเกิดโรคต่างๆ ที่มาจากการใช้ชีวิตประจำวัน

องค์ประกอบสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ

1. ความทนทานของระบบหมุนเวียนโลหิต (Cardiorespiratory endurance) หมายถึงความสามารถในการทำงานของระบบหมุนเวียนโลหิต ซึ่งประกอบด้วย หัวใจ ปอด และเส้นเลือดที่จะทำหน้าที่แจกจ่ายออกซิเจนไปยังกล้ามเนื้อและอวัยวะต่าง ๆ ในขณะออกกำลังกายอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน ตัวอย่างกิจกรรมที่ปฏิบัติแล้วแสดงถึงการมีความทนทานของระบบหมุนเวียนโลหิต เช่น การว่ายน้ำระยะไกล การวิ่งระยะไกล

2. สัดส่วนร่างกาย (Body composition) หมายถึง ปริมาณของเนื้อเยื่อชนิดต่าง ๆ ในร่างกาย (กระดูก, ไขมัน, กล้ามเนื้อ) การวัดและประเมินด้านสุขภาพทั่วไปโดยทั่วไปจะทำการประเมินจากเปอร์เซ็นต์ไขมันทั้งหมดของร่างกาย

3. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ (Muscular Strength) หมายถึง ปริมาณสูงสุดของแรงที่กล้ามเนื้อมัดใดมัดหนึ่งหรือกลุ่มกล้ามเนื้อสามารถออกแรงต้านทานได้ในช่วงการหดตัว 1 ครั้ง

4. ความอดทนของกล้ามเนื้อ (Muscular Endurance) หมายถึง ความสามารถของกล้ามเนื้อมัดใดมัดหนึ่งหรือกลุ่มกล้ามเนื้อ ในการหดตัวซ้ำๆ เพื่อต้านแรงหรือความสามารถในการหดตัวครั้งเดียวได้เป็นระยะเวลานาน โดยปราศจากความเมื่อยล้า

5. ความอ่อนตัวหรือความยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง การเคลื่อนไหวอย่างอิสระสูงสุดเท่าที่จะทำได้ของข้อต่อหรือกลุ่มข้อต่อ

ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

วรรณรัตน์ ลาวัง (2561) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาแอปพลิเคชัน “สมาร์ตการดูแล” เพื่อสนับสนุนผู้ดูแลคนพิการทางการเคลื่อนไหว งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแอปพลิเคชัน “สมาร์ตการดูแล” สำหรับสนับสนุนผู้ดูแลคนพิการทางการเคลื่อนไหว โดยใช้กระบวนการวิจัย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ศึกษาความต้องการ วิเคราะห์ข้อมูล ออกแบบและสร้างแอปพลิเคชัน จัดทำคู่มือ ทดสอบและปรับปรุง และเผยแพร่แอปพลิเคชัน รวมระยะเวลาดำเนินการ 24 เดือน แอปพลิเคชันถูกสร้างด้วย ReactJS สามารถใช้งานผ่านเบราว์เซอร์บนคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เคลื่อนที่ มีฟังก์ชันหลักด้านการบันทึกข้อมูลผู้ดูแล-ผู้พิการ และการให้ข้อมูลสนับสนุนการดูแล ผลการทดสอบกับผู้ดูแล 60 ราย พบว่าแอปพลิเคชันมีประสิทธิภาพในระดับมาก ($M = 4.47$, $SD = 0.75$) โดยด้านความเร็วการใช้งานได้คะแนนสูงที่สุด ($M = 4.70$, $SD = 0.57$) รองลงมาคือ ความถูกต้อง และความสามารถในการให้บริการ ($M = 4.35$) ส่วนความพึงพอใจของผู้ใช้ก็อยู่ใน ระดับมาก ($M = 4.45$, $SD = 0.72$) โดยด้านเนื้อหาสาระได้รับคะแนนสูงกว่าด้านการนำเสนอ สรุปได้ว่า แอปพลิเคชัน “สมาร์ตการดูแล” เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ต่อผู้ดูแล อาสาสมัครสาธารณสุข นักวิจัย และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ช่วยเสริมศักยภาพในการดูแลผู้พิการทางการเคลื่อนไหว และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งของผู้พิการและญาติผู้ดูแล

จุฬาวลี มณีเลิศ (2564) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแอปพลิเคชันคัดกรองกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินความพึงพอใจต่อแอปพลิเคชันคัดกรองกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ 5 คน เพื่อประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน และผู้ใช้จริงจำนวน 30 คน เพื่อประเมินความพึงพอใจ เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินประสิทธิภาพ และแบบสอบถามความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า แอปพลิเคชันมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($M = 4.26$, $SD = 0.61$) สามารถคัดกรองและจัดกลุ่มผู้ใช้ได้ 7 กลุ่มตามหลักเกณฑ์ “ป้องกันจราจรชีวิต 7 สี” พร้อมให้คำแนะนำเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ เมื่อทดสอบการใช้งานจริง ผู้ใช้มีความพึงพอใจในระดับมาก ($M = 4.47$, $SD = 0.66$) สะท้อนว่าแอปพลิเคชันสามารถเสริมศักยภาพของชุมชนในการดูแลสุขภาพ เฝ้าระวัง และควบคุมปัจจัยเสี่ยงต่อโรคได้อย่างต่อเนื่อง

สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ (Health-related physical fitness) คือความสามารถทางกายในการทำกิจกรรมประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่เหนื่อยล้าจนเกินไป และพร้อมสำหรับกิจกรรมพิเศษหรือกรณีฉุกเฉิน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความทนทานของระบบหมุนเวียนโลหิต สัดส่วนร่างกาย ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอ่อนตัว (Liguori, 2018; กรมพลศึกษา, 2562) การประเมินสมรรถภาพทางกายมีความสำคัญต่อการวางแผนและติดตามการพัฒนาสุขภาพและสมรรถภาพ ขณะที่งานวิจัยของวรรณรัตน์ ลาวัณ (2561) แสดงให้เห็นว่าแอปพลิเคชันด้านสุขภาพ เช่น “สมาร์ตการดูแล” ช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ความถูกต้อง และการเข้าถึงข้อมูล ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและประเมินแอปพลิเคชันจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายในกิจกรรมการเรียนการสอน.

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือสำหรับจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายของประชาชนไทยสำหรับการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน

กลุ่มประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ สำนักวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ปีการศึกษา 2565

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในขั้นตอนการทดสอบคุณภาพของแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์เคลื่อนที่สำหรับจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ สำนักวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 41 คน โดยสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย และยินยอมเข้าร่วมการงานวิจัยด้วยความสมัครใจ

เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย

ผู้เข้าร่วมวิจัยมีอายุในช่วง 19-25 ปี มีประสบการณ์การให้บริการการทดสอบสมรรถภาพทางกายแก่บุคคลทั่วไปโดยใช้แบบทดสอบสมรรถภาพทางกายตามแบบทดสอบมาตรฐานสำหรับประชาชนไทย (กรมพลศึกษา, 2562) มีความสามารถในการใช้งานอุปกรณ์

โทรศัพท์เคลื่อนที่ในระบบปฏิบัติการ IOS หรือ Android และมีความสามารถในการอ่านและเข้าใจภาษาอังกฤษเบื้องต้น

เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัยจากการวิจัย

ผู้เข้าร่วมการวิจัยมีปัญหาทางด้านการอ่าน หรือ ปัญหาทางด้านสายตาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ประเภทสมาร์ทโฟนเป็นระยะเวลานาน หรือไม่ประสงค์ให้ข้อมูลในการวิจัย หรืออนุญาตให้นำข้อมูลการวิจัยไปใช้

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เลขที่ EC 21106-18, Certificate of Approval (COA) no. 278/2021 โดยผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคนได้ให้ความยินยอมอย่างสมัครใจก่อนเข้าร่วมการศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การประเมินคุณภาพแอปพลิเคชัน

ผู้วิจัยดำเนินการประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ สำนักวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, เพศชายและหญิง จำนวนทั้งสิ้น 41 คน โดยการทดลองใช้งานแอปพลิเคชันตามฟังก์ชันการทำงานต่างๆ โดยการจำลองสถานการณ์การทดสอบสมรรถภาพทางกายฯ และทำการสำรวจเพื่อหาคุณภาพของแอปพลิเคชันโดยประเมินผ่านช่องทางออนไลน์ Google form ตามแบบประเมินดังนี้

(1) การประเมิน *The System Usability Scale (SUS)* เพื่อประเมินความง่ายต่อการใช้งานแอปพลิเคชันซึ่งประกอบด้วยคำถามการประเมิน 10 ข้อ (ภาพประกอบ 1ข.) โดยแต่ละข้อกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ เห็นด้วยมากที่สุดเท่ากับ 5 คะแนนและเห็นด้วยน้อยที่สุดเท่ากับ 1 คะแนน วิเคราะห์ผลโดยนำคะแนนของแบบสอบถามในข้อนี้ (ข้อที่ 1, 3, 5, 7, 9) ลบด้วย 1 จากนั้นนำค่าที่ได้ทั้งหมดบวกกันกำหนดเป็นตัวแปร X นำคะแนนของแบบสอบถามในข้อคู่ (ข้อที่ 2, 4, 6, 8, 10) ลบออกจาก 5 จากนั้นนำค่าที่ได้ทั้งหมดบวกกันกำหนดเป็นตัวแปร Y นำค่าตัวแปร X และ Y มารวมกันผลรวมที่ได้คูณด้วย 2.5 ดังสมการต่อไปนี้ (บุญชัย นิตยสุภาภรณ์ และคณะ, 2563)

$$SUS = (X + Y) \times 2.5$$

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการแปลผลความหมายการประเมิน The System Usability Scale (SUS) (บุญชัย นิตยสุภาภรณ์ และคณะ, 2563)

ช่วงคะแนน SUS	ระดับ	ช่วง Percentile
84.1 – 100	A+	96-100
80.8 – 84.0	A	90-95
78.9 – 80.7	A-	85-89
77.2 -78.8	B+	80-84
74.1 – 77.1	B	70-79
72.6 – 74.0	B-	65-69
71.1 – 72.5	C+	60-64
65.0 – 71.1	C	41-59
62.7 – 64.9	C-	35-40
51.7 – 62.6	D	15-34
0.0 – 51.6	F	0-14

(2) การประเมิน The Computer System Usability Questionnaire (CSUQ) (Lewis, 2018) เพื่อประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันผ่านประสบการณ์ของผู้ใช้งานแอปพลิเคชันฯ (User experience หรือ UX) โดยแบบสอบถาม CSUQ เป็นแบบสอบถามที่ใช้การประเมินในรูปแบบ 7-point Likert Scale ซึ่ง 1 มีความหมายเท่ากับเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง (Strongly agree) และ 7 หมายถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly disagree) คำถามของแบบประเมินประกอบไปด้วยข้อความในการประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันทั้งหมด 16 คำถาม ซึ่งสามารถจำแนกหัวข้อการประเมินเป็น 3 หัวข้อหลัก ได้แก่ System usefulness (ข้อคำถามที่ 1-6), Information Quality (ข้อคำถามที่ 7-12) และ Interface Quality (ข้อคำถามที่ 13-15) ดังแสดงข้อคำถามในภาพประกอบ 1ก.

The Computer System Usability Questionnaire Version 3		Strongly Agree							Strongly Disagree	NA
		1	2	3	4	5	6	7		
1	Overall, I am satisfied with how easy it is to use this system.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	It is simple to use this system.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	I am able to complete my work quickly using this system.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	I feel comfortable using this system.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	It was easy to learn to use this system.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	I believe I became productive quickly using this system.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	The system gives error messages that clearly tell me how to fix problems.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Whenever I make a mistake using the system, I recover easily and quickly.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	The information (such as online help, on-screen messages and other documentation) provided with this system is clear.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	It is easy to find the information I needed.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	The information provided with the system is effective in helping me complete my work.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	The organization of information on the system screens is clear.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	The interface* of this system is pleasant.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14	I like using the interface of this system.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	This system has all the functions and capabilities I expect it to have.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	Overall, I am satisfied with this system.	0	0	0	0	0	0	0	0	0

*The "interface" includes those items that you use to interact with the system. For example, some components of the interface are the keyboard, the mouse, the microphone, and the screens (including their graphics and language).

(ก.)

(ข.)

ภาพที่ 1 ข้อคำถามของแบบสอบถาม CSUQ (ก.) และ SUS (ข.) (Lewis, 2018; บุญชัย นิตยสุภาภรณ์ และคณะ, 2563)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการประเมินคุณภาพแอปพลิเคชันโดยทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความถี่หรือแสดงในรูปค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแจกแจงความถี่ในรูปแบบร้อยละ และวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินคุณภาพแอปพลิเคชันจากแบบสอบถาม The System Usability Scale (SUS) และ The Computer System Usability Questionnaire (CSUQ) โดยใช้สถิติพรรณนาโดยการแจกแจงความถี่หรือแสดงในรูปค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การประเมินคุณภาพแอปพลิเคชันดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 41 คน ประกอบด้วยเพศชาย 28 คน และเพศหญิง 13 คน อายุเฉลี่ย 20.10 ± 0.66 การประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือสำหรับการจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายของประชาชนไทยสำหรับการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนประเมินคุณภาพแอปพลิเคชัน (SUS score, n=41)

ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ยคะแนน ประเมิน
1. ฉันคิดว่าต้องการใช้แอปพลิเคชันนี้บ่อย ๆ	3.12 ± 1.21
2. ฉันพบว่าแอปพลิเคชันนี้ซับซ้อนโดยไม่จำเป็น	2.37 ± 1.02
3. ฉันคิดว่าแอปพลิเคชันนี้ใช้ง่ายมาก	3.85 ± 1.01
4. ฉันคิดว่าต้องการความช่วยเหลือทางเทคนิคในการใช้งานแอปพลิเคชัน	2.98 ± 1.17
5. ฉันพบว่าฟังก์ชันในแอปพลิเคชันทำงานได้อย่างดี	3.46 ± 1.12
6. ฉันคิดว่าฟังก์ชันการทำงานในแอปพลิเคชันนี้ไม่สอดคล้องกัน	2.05 ± 1.16
7. ฉันคิดว่าคนส่วนมากสามารถเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันนี้ได้ อย่างรวดเร็ว	3.95 ± 1.22
8. ฉันพบว่าการใช้งานแอปพลิเคชันนี้ยุ่งยาก	2.17 ± 1.18
9. ฉันรู้สึกมั่นใจในการใช้งานแอปพลิเคชันนี้	3.76 ± 0.94
10. ฉันจำเป็นต้องเรียนรู้หลายสิ่งก่อนจะใช้งานแอปพลิเคชัน	3.44 ± 1.18
ค่า X	13.15 ± 3.99
ค่า Y	12.00 ± 3.94
SUS Score	62.87 ± 14.05

ตารางที่ 4 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนประเมินคุณภาพ
แอปพลิเคชัน (CSUQ Score, N=41)

ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ยคะแนน ประเมิน
1. ในภาพรวมฉันมีความพึงพอใจว่าแอปพลิเคชันนี้มีการใช้งานที่ง่าย	3.07 ± 1.40
2. มันเป็นการง่ายที่จะใช้งานแอปพลิเคชัน	2.93 ± 1.47
3. ฉันสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้นหากใช้แอปพลิเคชัน นี้ (การทดสอบสมรรถภาพทางกาย)	2.68 ± 1.47
4. ฉันมีความมั่นใจในการใช้งานแอปพลิเคชันนี้	3.27 ± 1.55

5. การเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันนี้ง่ายต่อการเรียนรู้	2.85 ± 1.68
6. ฉันเชื่อว่าการใช้แอปพลิเคชันนี้จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้มากขึ้น	2.51 ± 1.47
7. แอปพลิเคชันมีการแสดงข้อความเตือนอย่างชัดเจนและเหมาะสม รวมถึงแสดงแนวทางแก้ไขปัญหา	3.10 ± 1.64
8. หากฉันทำผิดพลาดในการใช้แอปพลิเคชัน ฉันสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดได้อย่างรวดเร็ว	3.24 ± 1.30
9. ข้อมูลที่แสดงผลในแอปพลิเคชันทั้งหมดมีความชัดเจนและเหมาะสม	2.51 ± 1.38
10. ฉันสามารถหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ง่ายเมื่อฉันต้องการ	2.71 ± 1.35
11. ข้อมูลการแสดงผลที่มีอยู่ในแอปพลิเคชันมีประสิทธิภาพในการช่วยเสริมการปฏิบัติงานให้ลุล่วง	2.59 ± 1.28
12. การจัดการข้อมูลในแอปพลิเคชันมีความชัดเจน	2.63 ± 1.48
13. หน้าแสดงผล (Interface) ต่างๆ ในแอปพลิเคชันมีความเหมาะสมและน่าใช้งาน	3.10 ± 1.53
14. ฉันชอบรูปแบบหน้าแสดงผล (Interface) ของแอปพลิเคชันนี้	3.27 ± 1.52
15. แอปพลิเคชันนี้มีฟังก์ชันการทำงานที่ครอบคลุมตามที่ฉันคาดหวัง	3.22 ± 1.24
16. ในภาพรวมฉันมีความพึงพอใจต่อแอปพลิเคชันนี้	2.80 ± 1.38
Overall Score	2.91 ± 1.16
- System usefulness	2.89 ± 1.36
- Information quality	2.80 ± 1.16
- Interface	3.20 ± 1.30

ผลการประเมินความง่ายต่อการใช้งานด้วยแบบสอบถาม System Usability Scale (SUS) พบว่ามีค่าเฉลี่ย 62.87 ± 14.05 ซึ่งอยู่ในระดับ C- หรืออยู่ในเกณฑ์ “พอใช้” ตามเกณฑ์การแปลผลมาตรฐาน ขณะที่ผลการประเมินคุณภาพการใช้งานด้วยแบบสอบถาม Computer System Usability Questionnaire (CSUQ) พบว่าค่าเฉลี่ยในหมวดประโยชน์การใช้งานของระบบ (System usefulness) เท่ากับ 2.89 ± 1.36 หมวดคุณภาพของข้อมูล (Information

quality) เท่ากับ 2.80 ± 1.16 และหมวดคุณภาพของส่วนติดต่อผู้ใช้ (Interface quality) เท่ากับ 3.20 ± 1.30 โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนรวมทุกข้อ (Overall score) เท่ากับ 2.91 ± 1.16 ซึ่งสะท้อนว่าแอปพลิเคชันที่พัฒนามีคุณภาพอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ต่อการใช้งานในบริบทการจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกาย

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือสำหรับการจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายของประชาชนไทยสำหรับการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการประเมินด้วยแบบสอบถาม System Usability Scale (SUS) พบว่ามีค่าเฉลี่ยรวม 62.87 ± 14.05 ซึ่งอยู่ในระดับ C- หรือ “พอใช้” ตามเกณฑ์มาตรฐาน สะท้อนว่าแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้งานได้จริงตามฟังก์ชันที่ออกแบบ แม้ผู้ใช้งานบางส่วนยังต้องอาศัยการเรียนรู้ก่อนใช้งานจริง แต่โดยรวมถือว่าระบบมีคุณภาพเพียงพอสำหรับการใช้งานในกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้ รายชื่อที่ได้คะแนนสูง เช่น “ฉันคิดว่าคนส่วนใหญ่จะสามารถเรียนรู้การใช้งานได้อย่างรวดเร็ว” (3.95 ± 1.22) และ “ฉันคิดว่าระบบนี้ใช้งานได้ง่าย” (3.85 ± 1.01) สะท้อนจุดเด่นด้านความง่ายต่อการเรียนรู้และการใช้งาน

ผลการประเมินด้วยแบบสอบถาม Computer System Usability Questionnaire (CSUQ) พบว่ามีค่าเฉลี่ยรวม 2.91 ± 1.16 อยู่ในระดับ “ยอมรับได้” โดยหมวดที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ คุณภาพของส่วนติดต่อผู้ใช้ (Interface quality) (3.20 ± 1.30) แสดงว่าแอปพลิเคชันมีการออกแบบหน้าจอที่เหมาะสมและใช้งานได้จริง ขณะที่หมวด คุณภาพของข้อมูล (Information quality) ได้คะแนนเฉลี่ย 2.80 ± 1.16 แสดงว่าผู้ใช้งานยังต้องการข้อมูลที่มีความครบถ้วนและชัดเจนมากขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติ

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ วรรณรัตน์ ลาวัณ (2561) ที่พัฒนาแอปพลิเคชัน “สมาร์ตการดูแล” ซึ่งแม้จะมีข้อจำกัดบางประการ แต่ผู้ใช้ให้ความพึงพอใจในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความเร็วและความถูกต้อง เช่นเดียวกับงานของ จุฬาลักษณ์ มณีเลิศ (2564) ที่พัฒนาแอปพลิเคชันคัดกรองโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ซึ่งพบว่าผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในระดับสูง ($M = 4.47$, $SD = 0.66$) การเปรียบเทียบนี้สะท้อนว่าปัจจัยด้าน “คุณภาพของข้อมูล” และ “ความง่ายต่อการใช้งาน” เป็นตัวกำหนดสำคัญต่อคุณภาพของแอปพลิเคชัน

หากมีการพัฒนาเพิ่มเติมในประเด็นนี้ แอปพลิเคชันจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายก็สามารถยกระดับคุณภาพจากระดับ “พอใช้” ไปสู่ “ดีมาก” หรือ “เหมาะสมมาก” ได้

โดยสรุป การประเมินครั้งนี้ชี้ว่าแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพในระดับที่ยอมรับได้ และสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในการจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายในกิจกรรมการเรียนการสอน จุดแข็งของแอปพลิเคชันอยู่ที่ความง่ายต่อการเรียนรู้และอินเทอร์เฟซที่เหมาะสม ขณะที่จุดที่ควรพัฒนาคือการจัดทำข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วนยิ่งขึ้น ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่าแอปพลิเคชันมีศักยภาพในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการข้อมูล ลดความผิดพลาดในการประเมิน และเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแก่นักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนเชิงปฏิบัติในศตวรรษที่ 21

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การประเมินคุณภาพแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือสำหรับจัดการข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายของประชาชนไทย พบว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน แม้ยังมีข้อจำกัดด้านความง่ายต่อการใช้งานและความเร็วในการประมวลผล แต่สามารถตอบสนองการใช้งานในกิจกรรมการเรียนการสอนได้จริง 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่ สามารถนำแอปพลิเคชันไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาหรือการฝึกปฏิบัติด้านการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษา และลดความผิดพลาดในการจัดการข้อมูล 2. ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป 2.1 ขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายทั้งด้านอายุและประสบการณ์การใช้งาน 2.2 ศึกษาผลของการใช้แอปพลิเคชันต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการประเมินสมรรถภาพทางกาย

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ที่ให้การสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 บทความวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแอปพลิเคชันและการศึกษาความฉลาดทางกายของเด็กอายุ 8 ถึง 12 ปี ในจังหวัดเชียงราย” อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานวิจัยครั้งนี้สามารถดำเนินการได้สำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กรมพลศึกษา. (2562). *คู่มือแบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายของเด็กเยาวชน และประชาชนไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: กรมพลศึกษา.
- จุฬาวลี มณีเลิศ. (2564). การพัฒนาแอปพลิเคชันคัดกรองกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 22(3), 109-125.
- บุญชัย นิตยสุภาภรณ์, ฟาชอล โต๊ะเส้น, ธนพล พวงพุ่ม, และลัคนา อภิปัญญาโสภณ. (2563). การพัฒนาและประเมินแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ CUFastTech สำหรับการถ่ายภาพเอกซเรย์ทั่วไป. *วารสารรังสีเทคนิค*, 45(1), 1-7.
- พีรดา อะทาโส, แจ่มจันทร์ ศรีอรุณรัมย์, และนฤมล ศิริวงษ์. (2564). การพัฒนาเว็บแอปพลิเคชันเพื่อการส่งเสริมสุขภาพช่องปาก และฟันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 16(2), 37-51.
- วรรณรัตน์ ลาวัง, อรุณัฐ สุขสวัสดิ์ชื่น, จักริน สุขสวัสดิ์ชื่น และ อโนชา ทัศนารณชัย. (2562). การพัฒนาแอปพลิเคชัน “สมาร์ตการดูแล” เพื่อสนับสนุนผู้ดูแลคนพิการทางการเคลื่อนไหว. ใน *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรวิทย์ สังขทิพย์, ทิพย์รัตน์ อัดไชโย, อภิญา ภูผาทิพย์, และ ภาสกร ธนศิระธรรม. (2566). การพัฒนาแอปพลิเคชันสหกิจศึกษาและการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน. *วารสารวิศวกรรมและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 1(4), 16–24.
- Lewis, J. R. (2018). Measuring perceived usability: The CSUQ, SUS, and UMUX. International. *Journal of Human–Computer Interaction*, 34(12), 1148-1156.
- Liguori, G. (2018). *ACSM's health-related physical fitness assessment manual (5 ed.)*. China: Wolters Kluwer.
- Miller, T. (2012). *NSCA's guide to tests and assessments*. Champaign, IL: Human Kinetics.

ตาเมื่อนม พรหมแดน ในมิติทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการเมืองระหว่างประเทศ*

TA MUEN THOM SANCTUARY AND THE BORDER: GEOGRAPHICAL, HISTORICAL, AND INTERNATIONAL POLITICAL DIMENSIONS

พระมหาภาณุวิชญ์ ภาณุวิชโช นามบุตตี¹, พระครูสังฆรักษ์ ยศวีร์ ปมุตโต²
และพระสุชาติ ผึ้งผาย อาภสโร³

Phramaha Phanuvich Phanuvichayo¹, Phrakhrusangharak Yodsawi Pamoottor² and Phra Suchat Phuengphai³

¹⁻³คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา

¹⁻³Faculty of Social Sciences, MahamakutBuddhist University, Salaya, Thailand

Corresponding Author's Email: Phanuvich.num@mbu.ac.th

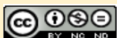
วันที่รับบทความ : 24 กรกฎาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 30 กรกฎาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 1 สิงหาคม 2568

Received 24 July 2025; Revised 30 July 2025; Accepted 1 August 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีจุดประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ปราสาทตาเมื่อนมในฐานะพื้นที่พรหมแดนที่มีความสำคัญทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการเมืองระหว่างประเทศ โดยเน้นทำความเข้าใจถึงความท้าทายและโอกาสในการจัดการพื้นที่พิพาทนี้ ปราสาทตั้งอยู่บนแนวสันปันน้ำของเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นพรหมแดนธรรมชาติระหว่างไทยและกัมพูชา ทำให้มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์มาตั้งแต่สมัยโบราณในฐานะจุดเชื่อมต่อเส้นทางการค้าและศาสนาที่สร้างขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อย่างไรก็ตาม ความไม่ชัดเจนของสนธิสัญญาและแผนที่ยุคอาณานิคมได้นำไปสู่ความขัดแย้งด้านเขตแดนที่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อ

Citation:

* พระมหาภาณุวิชญ์ ภาณุวิชโช นามบุตตี, พระครูสังฆรักษ์ ยศวีร์ ปมุตโต และพระสุชาติ ผึ้งผาย อาภสโร. (2568).

ตาเมื่อนม พรหมแดน ในมิติทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และการเมืองระหว่างประเทศ.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 609-630.

Phramaha Phanuvich Phanuvichayo, Phrakhrusangharak Yodsawi Pamoottor and Phra Suchat Phuengphai.

(2025). Ta Muen Thom Sanctuary And The Border: Geographical, Historical, And International Political

Dimensions. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 609-630.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ความสัมพันธ์ทวิภาคี ทั้งในระดับการทูต เศรษฐกิจ และสังคม การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องอาศัยแนวทางการบริหารจัดการที่ครอบคลุม ซึ่งรวมถึงการเจรจาทางการทูต การปักปันเขตแดนที่ชัดเจน หรือการกำหนดพื้นที่ร่วม ตลอดจนบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศในการเป็นคนกลางและผู้สนับสนุน เพื่อเปลี่ยนผ่านพื้นที่แห่งความขัดแย้งไปสู่พื้นที่แห่งความร่วมมือ และสันติภาพอย่างยั่งยืนในภูมิภาค

คำสำคัญ ปราสาทตาเมือนธม, พรมแดน, ความขัดแย้ง

Abstract

This academic article aims to explore and analyze Ta Muen Thom Sanctuary as a border area of significant geographical, historical, and international political importance, focusing on understanding the challenges and opportunities in managing this disputed territory. The sanctuary is situated on the watershed of the Dongrak Mountains, a natural border between Thailand and Cambodia, granting it strategic importance since ancient times as a nexus for trade and religious routes built during the reign of King Jayavarman VII. However, the ambiguity of colonial-era treaties and maps has led to a protracted border conflict with significant impacts on bilateral relations at diplomatic, economic, and social levels. Resolving this issue necessitates comprehensive management approaches, including diplomatic negotiations, clear border demarcation or joint area designation, and the crucial role of international organizations as mediators and facilitators, to sustainably transform this area from conflict to cooperation and peace in the region.

Keywords: Ta Muen Thom Sanctuary, Border, Conflict

บทนำ

ปราสาทตาเมือนธม ในมิติแห่งพรมแดนที่ซับซ้อน ปราสาทตาเมือนธม หนึ่งในกลุ่มปราสาทตาเมือนอันเลื่องชื่อ ตั้งอยู่บริเวณเทือกเขาพนมดงรัก ณ จุดบรรจบของพรมแดนระหว่างประเทศไทย (จังหวัดสุรินทร์) และราชอาณาจักรกัมพูชา (จังหวัดอุดรธานี)

โบราณสถานแห่งนี้ไม่ได้เป็นเพียงสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงอารยธรรมขอมอันรุ่งโรจน์ในอดีตเท่านั้น แต่ยังคงความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของ “พรหมแดน” ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวและซับซ้อนอย่างยิ่งในความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศมาโดยตลอด บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อสำรวจและวิเคราะห์บทบาทของปราสาทตาเมือนธมในฐานะพื้นที่พรหมแดน โดยพิจารณาจากมิติด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจถึงความท้าทายและโอกาสในการบริหารจัดการพื้นที่พิพาทนี้อย่างยั่งยืนในอนาคต (Chongthanakorn, 2007)

ในมิติทางภูมิศาสตร์ ปราสาทตาเมือนธม ตั้งอยู่บนแนวสันปันน้ำของเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งถือเป็นพรมแดนธรรมชาติที่กั้นแบ่งเขตแดนระหว่างสองประเทศ การวางตำแหน่งทางภูมิศาสตร์เช่นนี้ทำให้ปราสาทมีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์มาตั้งแต่อดีต ไม่เพียงเป็นศาสนสถาน แต่ยังเป็นด่านหน้าสำคัญที่ควบคุมเส้นทางคมนาคมโบราณที่เชื่อมโยงระหว่างอาณาจักรขอมกับดินแดนใกล้เคียง (Ministry of Foreign Affairs, 2011) ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อนและป่าไม้หนาที่บ่งเพิ่มความสำคัญทางยุทธวิธีให้กับปราสาทแห่งนี้ ทำให้กลายเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญที่ทั้งสองฝ่ายต่างให้ความสนใจในการควบคุมดูแล เส้นทางผ่านบริเวณนี้ในอดีตเป็นเส้นทางสายหลักสำหรับการค้า การเดินทาง และการเผยแผ่ศาสนา ซึ่งบ่งบอกถึงบทบาทของตาเมือนธมในการเป็นประตูเชื่อมต่อทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ (Chongthanakorn, 2007) ความลาดชันและช่องเขาตามธรรมชาติในบริเวณนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดเขตแดนที่ทับซ้อนและนำไปสู่ข้อพิพาทในเวลาต่อมา

ประวัติศาสตร์และความสำคัญทางวัฒนธรรมปราสาทตาเมือนธม สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 มีลักษณะเป็นปราสาทหินขนาดใหญ่ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบบาปวนผสมผสานแบบขอม ซึ่งสะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปะและเทคโนโลยีการก่อสร้างของอาณาจักรขอมในยุคนั้น ปราสาทแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายเส้นทางคมนาคมโบราณที่เรียกว่า “เส้นทางสายพระเจ้าชัยวรมันที่ 7” หรือ “อโรคยาศาลา” ซึ่งเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงนครหลวงของอาณาจักรขอมไปยังหัวเมืองต่าง ๆ และสถานพยาบาลตามรายทาง การมีอยู่ของตาเมือนธมบนเส้นทางสายสำคัญนี้ไม่เพียงยืนยันถึงความสำคัญทางวัฒนธรรมและศาสนา แต่ยังเน้นย้ำถึงบทบาทในการเป็นศูนย์กลางการพักพิงและการดูแลสุขภาพของผู้คนในยุคนั้น (Chongthanakorn, 2007) ความวิจิตรของลวดลายแกะสลักและ

โครงสร้างของปราสาทยังคงเป็นหลักฐานที่ชัดเจนถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าซึ่งทั้งประเทศไทยและกัมพูชาต่างให้ความสำคัญและต้องการรักษาไว้

ความซับซ้อนของประเด็นพรมแดนและการเมืองระหว่างประเทศแม้ว่าปราสาทตาเมือนธมจะมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกัน แต่การที่ตั้งอยู่บนแนวพรมแดนกลับทำให้เกิดความขัดแย้งที่ซับซ้อนและอ่อนไหว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผลพวงของสนธิสัญญาและแผนที่ที่จัดทำขึ้นในยุคอาณานิคม ซึ่งมักขาดความชัดเจนและไม่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศจริงบนพื้นดิน (Thongthai & Siriporn, 2013) ความไม่ชัดเจนนี้ได้นำไปสู่การตีความและอ้างสิทธิ์ที่แตกต่างกันระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา การปะทะกันในบางช่วงเวลาได้ตอกย้ำถึงความตึงเครียดของสถานการณ์ และส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ทั้งในระดับการทูต เศรษฐกิจ และสังคม การบริหารจัดการประเด็นพรมแดนที่ตาเมือนธมจึงมิใช่เพียงการแก้ปัญหาทางเทคนิคของการปักปันเขตแดน แต่ยังเป็นการจัดการกับความอ่อนไหวทางการเมือง อารมณ์ความรู้สึกของประชาชน และผลประโยชน์ของชาติ การแก้ปัญหายังย่นยึงจึงต้องอาศัยการเจรจาทางการทูตที่รอบด้าน การทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน และการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อเปลี่ยนพื้นที่พิพาทให้กลายเป็นพื้นที่แห่งสันติภาพและความร่วมมือ ซึ่งจะเป็นก้าวสำคัญในการเสริมสร้างเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค (International Crisis Group, 2011; UNGA, 2011)

ปราสาทตาเมือนธม ภูมิทัศน์และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ปราสาทตาเมือนธม ตั้งอยู่บนแนวสันปันน้ำของเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นพรมแดนธรรมชาติที่กั้นระหว่างประเทศไทย (จังหวัดสุรินทร์) และราชอาณาจักรกัมพูชา (จังหวัดอุดรธานี) การพรรณนาถึงภูมิทัศน์โดยรอบจะกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพของเทือกเขา ป่าไม้ และเส้นทางคมนาคมในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของการเป็นช่องทางผ่านระหว่างสองอาณาจักร ซึ่งทำให้ปราสาทแห่งนี้เป็นมากกว่าศาสนสถาน แต่เป็นด่านหน้าทางวัฒนธรรมและการทหาร (Ministry of Foreign Affairs, 2011)

ลักษณะทางภูมิประเทศ

ปราสาทตาเมือนธมเป็นโบราณสถานสำคัญที่ตั้งอยู่บนแนวสันปันน้ำของเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นพรมแดนธรรมชาติที่แบ่งแยกระหว่างประเทศไทยในจังหวัดสุรินทร์กับราชอาณาจักรกัมพูชาในจังหวัดอุดรธานี (Ministry of Foreign Affairs, 2011) ภูมิประเทศ

โดยรอบปราสาทแห่งนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเข้าใจข้อพิพาทด้านเขตแดน เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ได้ส่งผลต่อการกำหนดแนวพรมแดนมาอย่างยาวนาน ปราสาทแห่งนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าทึบและภูเขาสลับซับซ้อน โดยอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 215 เมตร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสันเขาที่ทอดยาวคล้ายแนวกันธรรมชาติ (แหล่งโบราณคดี, ม.ป.ป.) ลักษณะทางธรณีวิทยาของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหินทรายและศิลาแลง ซึ่งเป็นวัสดุหลักที่นำมาใช้ในการก่อสร้างปราสาทเอง สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาดในการใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นของช่างฝีมือโบราณ (กรมศิลปากร, ม.ป.ป.)

ทิศทางของสันปันน้ำบริเวณที่ปราสาทตาเมือนธมตั้งอยู่นับเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการกำหนดเขตแดนตามหลักสากลและสนธิสัญญาที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนธิสัญญาไทย-ฝรั่งเศสปี 1904-1907 (พ.ศ. 2447-2450) ซึ่งระบุให้ยึดแนวสันปันน้ำเป็นหลักในการแบ่งปันเขตแดน (PPTV HD 36, 2025) อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่สำคัญคือความไม่ชัดเจนและความคลาดเคลื่อนที่พบในแผนที่จัดทำขึ้นในอดีต รวมถึงลักษณะของสันปันน้ำที่ไม่ได้เป็นเส้นตรงเสมอไป ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “พื้นที่สีเทา” หรือพื้นที่ทับซ้อนที่ทั้งสองฝ่ายต่างอ้างสิทธิ์ (The101.world, 2025) การตีความที่แตกต่างกันเกี่ยวกับแนวสันปันน้ำที่แท้จริงในบริเวณที่ปราสาทตั้งอยู่ จึงเป็นต้นเหตุของปัญหาพิพาทที่ยังคงดำเนินอยู่จนถึงปัจจุบัน การที่ปราสาทตาเมือนธมตั้งอยู่ ณ จุดที่ละเอียดอ่อนนี้ จึงทำให้มันกลายเป็นศูนย์กลางของความตึงเครียดด้านพรมแดน และจำเป็นต้องอาศัยการตีความทางภูมิศาสตร์ที่แม่นยำควบคู่ไปกับการเจรจาทางการทูตเพื่อหาข้อยุติที่ยั่งยืน (Thongthai & Siriporn, 2013)

นอกจากความสำคัญทางภูมิศาสตร์ในปัจจุบันแล้ว ปราสาทตาเมือนธมยังมีบทบาทสำคัญในฐานะจุดเชื่อมต่อเส้นทางการค้าและศาสนาโบราณระหว่างอาณาจักรขอมกับดินแดนใกล้เคียงในอดีต ซึ่งสะท้อนความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์มาตั้งแต่โบราณกาล ปราสาทแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายเส้นทางโบราณที่เรียกว่า “เส้นทางสายพระเจ้าชัยวรมันที่ 7” หรือ “อโรคยาศาลา” ซึ่งเชื่อมโยงเมืองหลวงของอาณาจักรขอมไปยังหัวเมืองต่าง ๆ และสถานพยาบาลตามรายทาง (Chongthanakorn, 2007) การเป็นจุดพักและศูนย์กลางการควบคุมบนเส้นทางสายสำคัญนี้ ทำให้ปราสาทตาเมือนธมมิใช่เพียงศาสนสถาน แต่ยังเป็นด่านหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับการเดินทาง การค้า และการเผยแผ่ศาสนาในอดีต บทบาทนี้เน้นย้ำถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ปราสาทมีในฐานะศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและยุทธศาสตร์

ที่เชื่อมโยงภูมิภาค ซึ่งเป็นมรดกร่วมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ แม้จะมีความท้าทายในประเด็นพรมแดนก็ตาม

ประวัติศาสตร์และความสำคัญของปราสาทตาเมือนธม ปราสาทตาเมือนธมเป็นโบราณสถานที่สะท้อนถึงอารยธรรมขอมอันรุ่งเรืองในอดีต ตั้งตระหง่านเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และศิลปะอันล้ำค่า สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ราวพุทธศตวรรษที่ 18 (Chongthanakorn, 2007) พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่และทรงมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนานิกายมหายานไปทั่วอาณาจักรขอม การก่อสร้างปราสาทตาเมือนธมจึงมิใช่เพียงการสร้างศาสนสถานเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงพระราชอำนาจและพระราชศรัทธาของพระองค์ ลักษณะของปราสาทเป็นปราสาทหินขนาดใหญ่ สร้างจากหินทรายและศิลาแลงเป็นหลัก วัสดุเหล่านี้หาได้ง่ายในภูมิภาคแถบเทือกเขาพนมดงรักที่ปราสาทตั้งอยู่ โดยแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางเทคนิคของช่างฝีมือขอมในการนำวัสดุธรรมชาติมาสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่คงทนและงดงาม (กรมศิลปากร, ม.ป.ป.) การออกแบบสถาปัตยกรรมของปราสาทมีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งสะท้อนศิลปะแบบขอมที่โดดเด่นในรัชสมัยของพระองค์ เช่น ระเบียงคด ภาพสลักนูนต่ำ และโคปุระที่ซับซ้อน สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงเป็นเครื่องแสดงความยิ่งใหญ่ทางศิลปะ แต่ยังทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางศาสนาและพิธีกรรมที่สำคัญในยุคนั้น

วัตถุประสงค์หลักของการสร้างปราสาทตาเมือนธมเชื่อว่ามีหลากหลาย ไม่ใช่แค่เพียงเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของ "อโรคยาศาลา" หรือสถานพยาบาลที่จัดตั้งขึ้นโดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งกระจายอยู่ทั่วอาณาจักรเพื่อดูแลสุขอนามัยของพลสกนิกร (Chongthanakorn, 2007) การผสมผสานระหว่างศาสนสถานและสถานพยาบาลแสดงให้เห็นถึงแนวคิดการปกครองที่คำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน นอกเหนือจากนี้ ปราสาทยังมีบทบาทในฐานะจุดแวะพักและศูนย์กลางการควบคุมบน "เส้นทางสายพระเจ้าชัยวรมันที่ 7" ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมโบราณที่เชื่อมโยงเมืองหลวงของอาณาจักรขอมอย่างนครธมไปยังหัวเมืองต่าง ๆ และปราสาทอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ตามแนวชายแดน รวมถึงปราสาทหินพิมายในประเทศไทยปัจจุบัน (แหล่ง โบราณคดี, ม.ป.ป.) ความเชื่อและคติชนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างปราสาทมักผูกโยงกับความศักดิ์สิทธิ์ของเทวรูปและเทพเจ้าในศาสนาฮินดูผสมผสานกับพุทธศานามหายานที่รุ่งเรืองในยุคนั้น โดยเชื่อว่าปราสาทเหล่านี้เป็นที่ประทับของเทพเจ้าและเป็นแหล่งพลังงานศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องคุ้มครองอาณาจักร

บทบาทของปราสาทตาเมือนธมในเส้นทางโบราณเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปราสาทแห่งนี้มีความสำคัญเชิงภูมิรัฐศาสตร์ เส้นทางคมนาคมสายนี้ไม่ได้เป็นเพียงเส้นทางสำหรับผู้แสวงบุญและผู้ป่วยเท่านั้น แต่ยังเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญที่เชื่อมต่อระหว่างอารยธรรมต่าง ๆ ในภูมิภาค ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้า วัฒนธรรม และองค์ความรู้ (UNESCO, 2017) การควบคุมจุดยุทธศาสตร์เช่นปราสาทตาเมือนธมจึงมีความหมายในเชิงอำนาจและอิทธิพลของอาณาจักรขอมในการขยายขอบเขตทางการค้าและวัฒนธรรม การที่ปราสาทตั้งอยู่บนแนวสันปันน้ำที่ปัจจุบันกลายเป็นพรมแดนระหว่างไทยและกัมพูชา ทำให้มรดกทางวัฒนธรรมแห่งนี้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ของทั้งสองประเทศเข้าด้วยกันอย่างแยกไม่ออก (PPTV HD 36, 2025) ความสำคัญทางวัฒนธรรมและศาสนาของปราสาทตาเมือนธมจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานที่ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจร่วมกันของประชาชนทั้งสองฝ่าย แม้จะมีความท้าทายในประเด็นพรมแดน แต่ความงามและความยิ่งใหญ่ของปราสาทยังคงเป็นเครื่องเตือนใจถึงอารยธรรมที่เคยรุ่งโรจน์และเป็นมรดกที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้สำหรับคนรุ่นหลัง

ความซับซ้อนของประเด็นพรมแดนและการเมืองระหว่างประเทศ แม้ว่าปราสาทตาเมือนธมจะมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกัน แต่การที่ตั้งอยู่บนแนวพรมแดนกลับทำให้เกิดความขัดแย้งที่ซับซ้อนและอ่อนไหว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผลพวงของสนธิสัญญาและแผนที่ที่จัดทำขึ้นในยุคอาณานิคม ซึ่งมักขาดความชัดเจนและไม่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศจริงบนพื้นดิน (Thongthai & Siriporn, 2013) สนธิสัญญาเหล่านี้มักอาศัยแนวสันปันน้ำเป็นหลักในการกำหนดเขตแดน ซึ่งในทางทฤษฎีดูเหมือนจะง่าย แต่ในทางปฏิบัติภูมิประเทศของเทือกเขาพนมดงรักมีความคดเคี้ยวและไม่ชัดเจนเสมอไป ทำให้เกิดพื้นที่ทับซ้อนและข้อถกเถียงเกี่ยวกับการตีความแนวเขตแดนที่แท้จริง สถานการณ์นี้ได้นำไปสู่จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งที่ยืดเยื้อมานานหลายทศวรรษ

สาเหตุหลักของข้อพิพาทเกี่ยวกับพรมแดนนี้จึงอยู่บนความแตกต่างในการตีความสนธิสัญญาและแผนที่ฉบับต่างๆที่ทั้งสองประเทศยึดถือ ฝ่ายไทยมักอ้างอิงแผนที่และหลักฐานที่เชื่อว่าปราสาทตั้งอยู่ในเขตแดนของตน โดยยึดหลักตามสนธิสัญญาและแนวสันปันน้ำที่ปรากฏในแผนที่บางฉบับ ในขณะที่เดียวกัน ฝ่ายกัมพูชาก็อ้างสิทธิ์ในพื้นที่ดังกล่าวโดยอ้างถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แผนที่ และข้อตกลงที่พวกเขาเชื่อว่าสนับสนุนการเป็นเจ้าของปราสาท สิ่งที่ทำให้ประเด็นนี้ทวีความซับซ้อนคือการที่เอกสารและแผนที่ในอดีตนั้นถูกสร้างขึ้น

ในบริบทที่แตกต่างกัน บางครั้งก็ขาดความแม่นยำทางวิทยาศาสตร์ที่เพียงพอตามมาตรฐานปัจจุบัน การกล่าวอ้างของแต่ละฝ่ายจึงมีพื้นฐานมาจากชุดข้อมูลและการตีความที่แตกต่างกัน ทำให้การหาข้อยุติต้องอาศัยความพยายามอย่างมากในการสร้างความเข้าใจร่วมกัน (The101.world, 2025)

พัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาได้รับผลกระทบอย่างมากจากประเด็นความขัดแย้งเกี่ยวกับปราสาทตาเมือนธม โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีความตึงเครียด เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งด้านพรมแดนบริเวณปราสาทตาเมือนธมได้แก่ การปะทะกันทางทหารที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ซึ่งสะท้อนถึงความไม่ไว้วางใจและความอ่อนไหวในพื้นที่ชายแดน เหตุการณ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการสูญเสีย แต่ยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับประเทศ นำไปสู่การถอนกำลังพลและการลดระดับความร่วมมือในด้านต่างๆ (International Crisis Group, 2011) แม้จะมีการปะทะ แต่ก็มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาผ่านการเจรจาในระดับทวิภาคีและพหุภาคีอยู่เสมอ ทั้งในกรอบคณะกรรมการการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Commission - JBC) และผ่านเวทีระหว่างประเทศ เช่น สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) หรือแม้กระทั่งการตัดสินใจขององค์กรระหว่างประเทศบางแห่ง อย่างไรก็ตาม การเจรจามักเผชิญกับอุปสรรคจากความเห็นที่แตกต่างกันและการตีความที่ยังไม่บรรจบกัน การที่ปราสาทตาเมือนธมตั้งอยู่บนแนวพรมแดนที่ไม่ชัดเจนจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความท้าทายในการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมและเขตแดนร่วมกันระหว่างสองประเทศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดแต่ก็มีความเปราะบางในบางประเด็น (UNGA, 2011) การทำความเข้าใจจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งและพัฒนาการที่ผ่านมาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการแสวงหาแนวทางที่ยั่งยืนเพื่อเปลี่ยนผ่านจากพื้นที่พิพาทไปสู่พื้นที่แห่งสันติภาพและความร่วมมือในอนาคต

ผลกระทบจากความขัดแย้งต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ความขัดแย้งด้านพรมแดน ณ ปราสาทตาเมือนธมได้ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา ครอบคลุมทั้งมิติทางการทูต เศรษฐกิจ และสังคม ประเด็นนี้ไม่ได้เป็นเพียงข้อพิพาทเกี่ยวกับขอบเขตอธิปไตยเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของความตึงเครียดที่ฝังรากลึก ซึ่งมักปะทุขึ้นเป็นระยะและส่งผลกระทบต่อพลวัตของความสัมพันธ์ทวิภาคี (International Crisis Group, 2011)

ความตึงเครียดทางการทูตและการเมืองเป็นผลกระทบแรก ๆ ที่ปรากฏชัดเจนเมื่อเกิดข้อพิพาทบริเวณปราสาทตาเมือนธม การอ้างสิทธิ์ที่ทับซ้อนและแตกต่างกันในการตีความแผน

ที่และสนธิสัญญาในยุคอาณานิคม (Thongthai & Siriporn, 2013) ได้นำไปสู่การเผชิญหน้าในระดับรัฐบาล การประท้วงทางการเมือง การเรียกเอกอัครราชทูตกลับประเทศ หรือแม้แต่การขับไล่นักการทูต ซึ่งเป็นสัญญาณของความไม่พอใจและความไม่ไว้วางใจที่เพิ่มขึ้นอย่างรุนแรง (Ministry of Foreign Affairs, 2011) ในบางครั้ง ความตึงเครียดดังกล่าวได้บานปลายไปสู่การปะทะกันด้วยอาวุธในพื้นที่ชายแดน ซึ่งก่อให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน (Amnesty International, 2011) เหตุการณ์เหล่านี้ไม่ได้บ่อนทำลายความพยายามในการสร้างสันติภาพและความร่วมมือในระยะยาวเท่านั้น แต่ยังตอกย้ำถึงความเปราะบางของสถานการณ์ชายแดนที่ยังคงไร้ข้อยุติ การเผชิญหน้าทางทหารยังสร้างแรงกดดันมหาศาลต่อผู้นำของทั้งสองประเทศ ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศและท่าทีทางการเมือง เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไป บางครั้งก็จำเป็นต้องแสดงจุดยืนที่แข็งกร้าวเพื่อรักษาอธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติ แม้จะส่งผลให้ความสัมพันธ์ทวิภาคีอยู่ในภาวะชะงักงันก็ตาม

นอกจากนี้ ความขัดแย้งยังส่งผลกระทบต่อความร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศ แม้ว่าทั้งไทยและกัมพูชาจะเป็นสมาชิกของอาเซียน ซึ่งเป็นองค์กรที่ส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาค แต่ประเด็นปราสาทตาเมือนธมมักถูกหยิบยกขึ้นมาหารือในการประชุม ทำให้บางครั้งการประชุมเหล่านี้ต้องเสียเวลาและทรัพยากรไปกับการแก้ไขข้อพิพาทมากกว่าการหารือประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน (UNGA, 2011) แม้ว่าอาเซียนจะพยายามเข้ามามีบทบาทในการไกล่เกลี่ย แต่ความคืบหน้ามักเป็นไปอย่างเชื่องช้า เนื่องจากความอ่อนไหวและความซับซ้อนของประเด็น ตลอดจนหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก อย่างไรก็ตาม ความกดดันจากประชาคมระหว่างประเทศและการตระหนักถึงความจำเป็นในการรักษาสันติภาพในภูมิภาคก็เป็นปัจจัยหนึ่งผลักดันให้มีการเจรจาและแสวงหาทางออกอย่างต่อเนื่อง

ในด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลกระทบจากความขัดแย้งบริเวณปราสาทตาเมือนธมนั้นรุนแรงและจับต้องได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดน การค้าชายแดนซึ่งเป็นเส้นเลือดใหญ่ทางเศรษฐกิจของประชาชนทั้งสองฝั่งมักจะต้องหยุดชะงักลงหรือถูกจำกัดอย่างมากในช่วงที่มีความตึงเครียด (Ministry of Foreign Affairs, 2011) การปิดจุดผ่านแดนและการจำกัดการเคลื่อนย้ายสินค้าและผู้คนส่งผลให้ผู้ประกอบการรายย่อย พ่อค้าแม่ค้า และเกษตรกรที่พึ่งพิงการค้าขายต้องประสบปัญหาขาดรายได้ สินค้าไม่สามารถลำเลียงได้ตามปกติ ซึ่งสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล นอกจากนี้ การลงทุนในพื้นที่ชายแดนก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศมักลังเลที่จะเข้ามาลงทุนในพื้นที่ที่มีความไม่

แน่นอนทางการเมืองและความเสี่ยงด้านความมั่นคง ซึ่งทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาวเป็นไปได้ยากและบั่นทอนศักยภาพของภูมิภาคในการดึงดูดการลงทุนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ภาคการท่องเที่ยวซึ่งเป็นรายได้สำคัญของทั้งสองประเทศก็ได้รับผลกระทบอย่างหนักเช่นกัน เมื่อเกิดเหตุการณ์ปะทะหรือความตึงเครียด นักท่องเที่ยวจะหลีกเลี่ยงการเดินทางไปยังพื้นที่ดังกล่าว ทำให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร และธุรกิจที่เกี่ยวข้องต้องประสบภาวะขาดทุนอย่างรุนแรง การท่องเที่ยวปราสาทตาเมือนธมเองก็ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการปิดพื้นที่หรือการจำกัดการเข้าถึง ซึ่งส่งผลต่อการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (PPTV HD 36, 2025)

ผลกระทบทางสังคมที่สำคัญที่สุดคือต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ชายแดน ผู้คนจำนวนมากต้องอพยพออกจากบ้านเรือนเพื่อความปลอดภัยเมื่อเกิดการปะทะ ทำให้ต้องกลายเป็นผู้พลัดถิ่นชั่วคราวและต้องเผชิญกับความยากลำบากในการดำเนินชีวิต การศึกษาของเด็ก ๆ หยุดชะงัก การเข้าถึงบริการสาธารณสุขเป็นไปได้ยาก และสภาพจิตใจของประชาชนก็ได้รับผลกระทบจากความหวาดกลัวและความไม่มั่นคงที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ (Amnesty International, 2011) ความขัดแย้งยังสร้างความแตกร้างในระดับชุมชน แม้ว่าประชาชนทั้งสองฝั่งชายแดนอาจมีความผูกพันทางวัฒนธรรม ภาษา และประเพณี แต่ความตึงเครียดทางการเมืองอาจถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความแบ่งแยกและความไม่ไว้วางใจ ซึ่งทำให้การฟื้นฟูความสัมพันธ์ในระดับรากหญ้าเป็นไปได้ยาก

แนวทางการแก้ไขและการบริหารจัดการพื้นที่พรมแดน การแก้ไขความขัดแย้งด้านพรมแดน ณ ปราสาทตาเมือนธม ซึ่งเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา จำเป็นต้องอาศัยแนวทางการบริหารจัดการที่ครอบคลุมและรอบด้าน แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงมุ่งเน้นไปที่การระงับข้อพิพาทในระยะสั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในระยะยาว โดยเน้นทั้งการเจรจาทางการทูต การกำหนดเขตแดนที่ชัดเจน และการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน (UNGA, 2011) การเปลี่ยนผ่านจากพื้นที่แห่งความขัดแย้งไปสู่พื้นที่แห่งความร่วมมือเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ต้องใช้ความพยายามและความเข้าใจซึ่งกันและกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การเจรจาและกลไกแก้ไขปัญหาคือหัวใจสำคัญของการแก้ไขข้อพิพาทด้านพรมแดน การสนทนอย่างต่อเนื่องและสร้างสรรค์ระหว่างคู่กรณีเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อทำความเข้าใจจุดยืน

ของแต่ละฝ่าย แสวงหาจุดร่วม และหาทางออกที่ยอมรับได้ทั้งสองฝ่าย กลไกการเจรจาทวิภาคี เช่น คณะกรรมาธิการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Commission - JBC) มีบทบาทสำคัญในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางเทคนิค ประวัติศาสตร์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปักปันเขตแดน การประชุมของ JBC มุ่งเน้นการตรวจสอบแผนที่ สนธิสัญญา และสภาพภูมิประเทศจริงเพื่อหาข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับ (Ministry of Foreign Affairs, 2011) แม้ว่ากระบวนการนี้มักจะดำเนินไปอย่างช้า ๆ และต้องเผชิญกับความท้าทายจากความเห็นที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังเป็นช่องทางหลักในการแก้ไขปัญหาในระดับเทคนิคและกฎหมาย นอกจากกลไกทวิภาคีแล้ว กลไกการเจรจาพหุภาคีก็มีบทบาทในการคลี่คลายข้อพิพาทเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรอบของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ซึ่งไทยและกัมพูชาเป็นสมาชิก (International Crisis Group, 2011) อาเซียนสามารถทำหน้าที่เป็นเวทีสำหรับหารือและไกล่เกลี่ย โดยมีประเทศสมาชิกอื่น ๆ ที่เป็นกลางเข้ามาช่วยผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างสันติ แม้ว่าอาเซียนจะเน้นการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก แต่ในกรณีที่ความขัดแย้งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค อาเซียนก็มีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการเจรจาและส่งเสริมการสร้าง confianza อย่างไรก็ดีตาม ความท้าทายในการบรรลุข้อตกลงผ่านการเจรจามักมาจากหลายปัจจัย เช่น การตีความหลักฐานที่แตกต่างกัน ความอ่อนไหวทางการเมืองภายในประเทศของแต่ละฝ่าย และการขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันที่สะสมมานาน (The101.world, 2025) โอกาสในการบรรลุข้อตกลงจะเพิ่มขึ้นหากทั้งสองฝ่ายยึดหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ความยืดหยุ่น และการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ระยะยาวของความสัมพันธ์ทวิภาคีมากกว่าผลประโยชน์ทางการเมืองระยะสั้น

การปักปันเขตแดนและการกำหนดพื้นที่ร่วม การแก้ไขความขัดแย้งอย่างถาวรจำเป็นต้องมีการปักปันเขตแดนที่ชัดเจนบนพื้นดิน ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการนี้ต้องอาศัยความร่วมมือทางเทคนิคอย่างใกล้ชิดระหว่างคณะทำงานปักปันเขตแดนของทั้งสองประเทศ รวมถึงการสำรวจภูมิประเทศโดยละเอียด การทำแผนที่ร่วม และการปักปันหลักเขตแดนที่เห็นพ้องต้องกัน (PPTV HD 36, 2025) การปักปันเขตแดนตามหลักสากลจะช่วยลดความคลุมเครือและป้องกันการละเมิดอธิปไตยในอนาคต แต่ความท้าทายอยู่ที่การหาจุดร่วมในการตีความแนวสันปันน้ำและลักษณะทางภูมิประเทศอื่น ๆ ที่ระบุในสนธิสัญญาที่ลงนามกันไว้ตั้งแต่ในอดีต ซึ่งบางครั้งมีความกำกวมหรือไม่ได้รับรายละเอียดที่ชัดเจนเพียงพอสำหรับสภาพภูมิประเทศจริงในปัจจุบัน

นอกเหนือจากการปักปันเขตแดน แนวคิดในการจัดตั้งพื้นที่พัฒนาหรือบริหารจัดการร่วมกันก็เป็นทางเลือกที่มีศักยภาพในการเปลี่ยนพื้นที่พิพาทให้กลายเป็นพื้นที่แห่งความร่วมมือ (UNGA, 2011) แนวคิดนี้เสนอให้มีการกำหนดเขตพื้นที่บางส่วนที่ยังคงเป็นข้อพิพาทให้เป็น “พื้นที่ร่วม” ที่ทั้งสองประเทศสามารถเข้าไปบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรหรือส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกันได้ โดยไม่ลดทอนการอ้างสิทธิ์ในอธิปไตยของแต่ละฝ่าย (Amnesty International, 2011) ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษร่วมกัน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรอบปราสาทตาเมือนธม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการค้าชายแดนอย่างถูกกฎหมายภายใต้การดูแลร่วมกัน การจัดตั้งพื้นที่ร่วมนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยลดความตึงเครียดและป้องกันการปะทะ แต่ยังสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประชาชนทั้งสองฝั่งชายแดน ทำให้พวกเขามีส่วนร่วมในการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การดำเนินการนี้ต้องอาศัยกรอบกฎหมายที่ชัดเจน ข้อตกลงที่รัดกุม และกลไกการบริหารจัดการที่โปร่งใสและเป็นธรรม เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผลประโยชน์จะกระจายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย

บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ องค์กรระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการเป็นคนกลาง ผู้สนับสนุน และผู้ให้คำปรึกษาในการแก้ไขข้อพิพาทด้านพรมแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการเจรจาทวิภาคีเผชิญทางตัน ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice - ICJ) แม้จะไม่ได้มีอำนาจในการตัดสินข้อพิพาทเรื่องปราสาทตาเมือนธมโดยตรงเหมือนกรณีปราสาทพระวิหาร เนื่องจากความแตกต่างทางกฎหมายและข้อตกลงในการยื่นคดี แต่หลักการและคำตัดสินของศาลในคดีอื่น ๆ ก็สามารถนำมาเป็นแนวทางในการตีความกฎหมายระหว่างประเทศและแนวปฏิบัติในการกำหนดเขตแดนได้ (ICJ, 1962) การตัดสินใจหรือคำแนะนำจากองค์กรตุลาการระหว่างประเทศสามารถให้ความกระจ่างทางกฎหมายและช่วยลดความไม่ชัดเจนที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้

นอกจากนี้ อาเซียนในฐานะองค์กรระดับภูมิภาคก็มีบทบาทสำคัญในการเป็นเวทีสำหรับการหารือและส่งเสริมการสร้างควมไว้วางใจระหว่างไทยและกัมพูชา (International Crisis Group, 2011) แม้ว่าอาเซียนจะยึดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน แต่ก็สามารถทำหน้าที่เป็น “ผู้ช่วยอำนวยความสะดวก” (facilitator) ในการเจรจา จัดหาผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคให้คำปรึกษา และส่งเสริมมาตรการสร้างความไว้วางใจ (confidence-building measures) เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูล การฝึกซ้อมร่วมกัน หรือการจัดตั้งคณะทำงานร่วมกันในพื้นที่ชายแดน เพื่อลดความหวาดระแวงและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาอย่าง

สันติ (Ministry of Foreign Affairs, 2011) บทบาทของอาเซียนยังรวมถึงการเป็นผู้ผลักดันให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศและหลักการของการแก้ไขข้อพิพาทโดยสันติวิธี การสนับสนุนจากประชาคมระหว่างประเทศและการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศจะช่วยให้การแก้ไขปัญหามรดกมีความชอบธรรมและยั่งยืนมากขึ้น การที่องค์กรระหว่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์จะช่วยให้ทั้งสองประเทศสามารถก้าวข้ามความท้าทาย และมุ่งเน้นไปที่การสร้างอนาคตที่มั่นคงและเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน ซึ่งปราสาทตาเมือนธมจะกลายเป็นสัญลักษณ์ของมรดกที่เชื่อมโยง ไม่ใช่เส้นแบ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอีกต่อไป

ความขัดแย้งด้านพรมแดน ณ ปราสาทตาเมือนธม

ประเด็นเรื่องพรมแดนบริเวณปราสาทตาเมือนธมมีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนอย่างยิ่งในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา ความซับซ้อนนี้มีรากฐานมาจากสนธิสัญญาและแผนที่ที่สร้างขึ้นในยุคอาณานิคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนธิสัญญาที่ลงนามระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในช่วงปี พ.ศ. 2447-2450 ซึ่งบ่งชี้ถึงขาดความชัดเจนและไม่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศจริงบนพื้นดิน (Thongthai & Siriporn, 2013) สนธิสัญญาเหล่านี้มักอาศัยแนวสันปันน้ำเป็นหลักในการกำหนดเขตแดน ซึ่งในทางทฤษฎีดูเหมือนจะง่าย แต่ในทางปฏิบัติ ภูมิประเทศของเทือกเขาพนมดงรักมีความคดเคี้ยวและไม่ชัดเจนเสมอไป ทำให้เกิดพื้นที่ทับซ้อนและข้อถกเถียงเกี่ยวกับการตีความแนวเขตแดนที่แท้จริง สถานการณ์นี้ได้นำไปสู่จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งที่ยืดเยื้อมานานหลายทศวรรษ

สาเหตุหลักของข้อพิพาทเกี่ยวกับพรมแดนนี้จึงอยู่บนความแตกต่างในการตีความสนธิสัญญาและแผนที่ฉบับต่างๆ ที่ทั้งสองประเทศยึดถือ ฝ่ายไทยมักอ้างอิงแผนที่และหลักฐานที่เชื่อว่าปราสาทตั้งอยู่ในเขตแดนของตน โดยยึดหลักตามสนธิสัญญาและแนวสันปันน้ำที่ปรากฏในแผนที่บางฉบับ ในขณะที่ฝ่ายกัมพูชาก็อ้างสิทธิ์ในพื้นที่ดังกล่าวโดยอ้างถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แผนที่ และข้อตกลงที่พวกเขาเชื่อว่าสนับสนุนการเป็นเจ้าของปราสาท สิ่งที่ทำให้ประเด็นนี้ทวีความซับซ้อนคือการที่เอกสารและแผนที่ในอดีตนั้นถูกสร้างขึ้นในบริบทที่แตกต่างกัน บางครั้งก็ขาดความแม่นยำทางวิทยาศาสตร์ที่เพียงพอตามมาตรฐานปัจจุบัน การกล่าวอ้างของแต่ละฝ่ายจึงมีพื้นฐานมาจากชุดข้อมูลและการตีความที่แตกต่างกัน

ทำให้การหาข้อยุติต้องอาศัยความพยายามอย่างมากในการสร้างความเข้าใจร่วมกัน (The101.world, 2025)

พัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาได้รับผลกระทบอย่างมากจากประเด็นความขัดแย้งเกี่ยวกับปราสาทตาเมือนธม โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีความตึงเครียด เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งด้านพรมแดนบริเวณปราสาทตาเมือนธมได้แก่ การปะทะกันทางทหารที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ซึ่งสะท้อนถึงความไม่ไว้วางใจและความอ่อนไหวในพื้นที่ชายแดน เหตุการณ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการสูญเสีย แต่ยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับประเทศ นำไปสู่การถอนกำลังพลและการลดระดับความร่วมมือในด้านต่าง ๆ (International Crisis Group, 2011) แม้จะมีการปะทะ แต่ก็มี ความพยายามในการแก้ไขปัญหาผ่านการเจรจาในระดับทวิภาคีและพหุภาคีอยู่เสมอ ทั้งในกรอบ คณะกรรมาธิการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Commission - JBC) และผ่านเวทีระหว่าง ประเทศ เช่น สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) หรือแม้กระทั่งการ ตัดสินใจขององค์กรระหว่างประเทศบางแห่ง อย่างไรก็ตาม การเจรจามักเผชิญกับอุปสรรคจาก ความเห็นที่แตกต่างและการตีความที่ยังไม่บรรจบกัน การที่ปราสาทตาเมือนธมตั้งอยู่บนแนว พรมแดนที่ไม่ชัดเจนจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความท้าทายในการบริหารจัดการมรดกทาง วัฒนธรรมและเขตแดนร่วมกันระหว่างสองประเทศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดแต่ก็มีความ เปราะบางในบางประเด็น (UNGA, 2011) การทำความเข้าใจจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งและ พัฒนาการที่ผ่านมาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการแสวงหาแนวทางที่ยั่งยืนเพื่อเปลี่ยนผ่านจากพื้นที่ พิพาทไปสู่พื้นที่แห่งสันติภาพและความร่วมมือในอนาคต

ผลกระทบจากความขัดแย้งต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

ความขัดแย้งด้านพรมแดน ณ ปราสาทตาเมือนธมได้ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา ครอบคลุมทั้งมิติทางการทูต เศรษฐกิจ และ สังคม ประเด็นนี้ไม่ได้เป็นเพียงข้อพิพาทเกี่ยวกับขอบเขตอธิปไตยเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ ของความตึงเครียดที่ฝังรากลึก ซึ่งมักปะทุขึ้นเป็นระยะและส่งผลกระทบต่อพลวัตของความสัมพันธ์ทวิ ภาคี (International Crisis Group, 2011)

ความตึงเครียดทางการทูตและการเมืองเป็นผลกระทบแรก ๆ ที่ปรากฏชัดเจนเมื่อเกิด ข้อพิพาทบริเวณปราสาทตาเมือนธม การอ้างสิทธิ์ที่ทับซ้อนและแตกต่างกันในการตีความแผน

ที่และสนธิสัญญาในยุคอาณานิคม (Thongthai & Siriporn, 2013) ได้นำไปสู่การเผชิญหน้าในระดับรัฐบาล การประท้วงทางการทูต การเรียกเอกอัครราชทูตกลับประเทศ หรือแม้แต่การขับไล่นักการทูต ซึ่งเป็นสัญญาณของความไม่พอใจและความไม่ไว้วางใจที่เพิ่มขึ้นอย่างรุนแรง (Ministry of Foreign Affairs, 2011) ในบางครั้ง ความตึงเครียดดังกล่าวได้บานปลายไปสู่การปะทะกันด้วยอาวุธในพื้นที่ชายแดน ซึ่งก่อให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน (Amnesty International, 2011) เหตุการณ์เหล่านี้ไม่ได้บ่อนทำลายความพยายามในการสร้างสันติภาพและความร่วมมือในระยะยาวเท่านั้น แต่ยังตอกย้ำถึงความเปราะบางของสถานการณ์ชายแดนที่ยังคงไร้ข้อยุติ การเผชิญหน้าทางทหารยังสร้างแรงกดดันมหาศาลต่อผู้นำของทั้งสองประเทศ ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศและท่าทีทางการทูต เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไป บางครั้งก็จำเป็นต้องแสดงจุดยืนที่แข็งกร้าวเพื่อรักษาอธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติ แม้จะส่งผลให้ความสัมพันธ์ทวิภาคีอยู่ในภาวะชะงักงันก็ตาม

นอกจากนี้ ความขัดแย้งยังส่งผลกระทบต่อความร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศ แม้ว่าทั้งไทยและกัมพูชาจะเป็นสมาชิกของอาเซียน ซึ่งเป็นองค์กรที่ส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาค แต่ประเด็นปราสาทตาเมือนธมมักถูกหยิบยกขึ้นมาหารือในการประชุม ทำให้บางครั้งการประชุมเหล่านี้ต้องเสียเวลาและทรัพยากรไปกับการแก้ไขข้อพิพาทมากกว่าการหารือประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน (UNGA, 2011) แม้ว่าอาเซียนจะพยายามเข้ามามีบทบาทในการไกล่เกลี่ย แต่ความคืบหน้ามักเป็นไปอย่างเชื่องช้า เนื่องจากความอ่อนไหวและความซับซ้อนของประเด็น ตลอดจนหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก อย่างไรก็ตาม ความกดดันจากประชาคมระหว่างประเทศและการตระหนักถึงความจำเป็นในการรักษาสันติภาพในภูมิภาคก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผลักดันให้มีการเจรจาและแสวงหาทางออกอย่างต่อเนื่อง

ในด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลกระทบจากความขัดแย้งบริเวณปราสาทตาเมือนธมนั้นรุนแรงและจับต้องได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดน การค้าชายแดนซึ่งเป็นเส้นเลือดใหญ่ทางเศรษฐกิจของประชาชนทั้งสองฝั่งมักจะต้องหยุดชะงักลงหรือถูกจำกัดอย่างมากในช่วงที่มีความตึงเครียด (Ministry of Foreign Affairs, 2011) การปิดจุดผ่านแดนและการจำกัดการเคลื่อนย้ายสินค้าและผู้คนส่งผลให้ผู้ประกอบการรายย่อย พ่อค้าแม่ค้า และเกษตรกรที่พึ่งพิงการค้าขายต้องประสบปัญหาขาดรายได้ สินค้าไม่สามารถลำเลียงได้ตามปกติ ซึ่งสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล นอกจากนี้ การลงทุนในพื้นที่ชายแดนก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศมักลังเลที่จะเข้ามาลงทุนในพื้นที่ที่มีความไม่

แน่นอนทางการเมืองและความเสี่ยงด้านความมั่นคง ซึ่งทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาวเป็นไปได้ยากและบั่นทอนศักยภาพของภูมิภาคในการดึงดูดการลงทุนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ภาคการท่องเที่ยวซึ่งเป็นรายได้สำคัญของทั้งสองประเทศก็ได้รับผลกระทบอย่างหนักเช่นกัน เมื่อเกิดเหตุการณ์ปะทะหรือความตึงเครียด นักท่องเที่ยวจะหลีกเลี่ยงการเดินทางไปยังพื้นที่ดังกล่าว ทำให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร และธุรกิจที่เกี่ยวข้องต้องประสบภาวะขาดทุนอย่างรุนแรง การท่องเที่ยวปราสาทตาเมือนธมเองก็ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการปิดพื้นที่หรือการจำกัดการเข้าถึง ซึ่งส่งผลต่อการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (PPTV HD 36, 2025)

ผลกระทบทางสังคมที่สำคัญที่สุดคือต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ชายแดน ผู้คนจำนวนมากต้องอพยพออกจากบ้านเรือนเพื่อความปลอดภัยเมื่อเกิดการปะทะ ทำให้ต้องกลายเป็นผู้พลัดถิ่นชั่วคราวและต้องเผชิญกับความยากลำบากในการดำเนินชีวิต การศึกษาของเด็ก ๆ หยุดชะงัก การเข้าถึงบริการสาธารณสุขเป็นไปได้ยาก และสภาพจิตใจของประชาชนก็ได้รับผลกระทบจากความหวาดกลัวและความไม่มั่นคงที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ (Amnesty International, 2011) ความขัดแย้งยังสร้างความแตกร้างในระดับชุมชน แม้ว่าประชาชนทั้งสองฝั่งชายแดนอาจมีความผูกพันทางวัฒนธรรม ภาษา และประเพณี แต่ความตึงเครียดทางการเมืองอาจถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความแบ่งแยกและความไม่ไว้วางใจ ซึ่งทำให้การฟื้นฟูความสัมพันธ์ในระดับรากหญ้าเป็นไปได้ยากยิ่ง

โดยสรุป ความขัดแย้งด้านพรมแดน ณ ปราสาทตาเมือนธมไม่เพียงเป็นประเด็นที่ท้าทายทางกฎหมายและภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่บั่นทอนความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาในทุกมิติ การแก้ไขปัญหาจึงต้องอาศัยแนวทางที่ครอบคลุม ทั้งการเจรจาทางการทูตที่สร้างสรรค์ การปักปันเขตแดนที่ชัดเจน และการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน การเปลี่ยนผ่านจากพื้นที่แห่งความขัดแย้งไปสู่พื้นที่แห่งความร่วมมือจะนำมาซึ่งเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืนสำหรับทั้งสองประเทศและภูมิภาคโดยรวม

แนวทางการแก้ไขและการบริหารจัดการพื้นที่พรมแดน

การแก้ไขความขัดแย้งด้านพรมแดน ณ ปราสาทตาเมือนธม ซึ่งเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา จำเป็นต้อง

อาศัยแนวทางการบริหารจัดการที่ครอบคลุมและรอบด้าน แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงมุ่งเน้นไปที่การระงับข้อพิพาทในระยะสั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในระยะยาว โดยเน้นทั้งการเจรจาทางการทูต การกำหนดเขตแดนที่ชัดเจน และการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน (UNGA, 2011) การเปลี่ยนผ่านจากพื้นที่แห่งความขัดแย้งไปสู่พื้นที่แห่งความร่วมมือเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ต้องใช้ความพยายามและความเข้าใจซึ่งกันและกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การเจรจาและกลไกแก้ไขปัญหา การเจรจาเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขข้อพิพาทด้านพรมแดน การสนทนาอย่างต่อเนื่องและสร้างสรรค์ระหว่างคู่กรณีเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อทำความเข้าใจจุดยืนของแต่ละฝ่าย แสวงหาจุดร่วม และหาทางออกที่ยอมรับได้ทั้งสองฝ่าย กลไกการเจรจาวิภาคี เช่น คณะกรรมาธิการเขตแดนร่วม (Joint Boundary Commission - JBC) มีบทบาทสำคัญในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางเทคนิค ประวัติศาสตร์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปักปันเขตแดน การประชุมของ JBC มุ่งเน้นการตรวจสอบแผนที่ สนธิสัญญา และสภาพภูมิประเทศจริง เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับ (Ministry of Foreign Affairs, 2011) แม้ว่าการบวนการนี้มักจะดำเนินไปอย่างช้า ๆ และต้องเผชิญกับความท้าทายจากความเห็นที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังเป็นช่องทางหลักในการแก้ไขปัญหาระดับเทคนิคและกฎหมาย นอกจากกลไกวิภาคีแล้ว กลไกการเจรจาพหุภาคีก็มีบทบาทในการคลี่คลายข้อพิพาทเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรอบของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ซึ่งไทยและกัมพูชาเป็นสมาชิก (International Crisis Group, 2011) อาเซียนสามารถทำหน้าที่เป็นเวทีสำหรับหารือและไกล่เกลี่ย โดยมีประเทศสมาชิกอื่น ๆ ที่เป็นกลางเข้ามาช่วยผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาย่างสันติ แม้ว่าอาเซียนจะเน้นการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก แต่ในกรณีที่ความขัดแย้งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค อาเซียนก็มีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการเจรจาและส่งเสริมการสร้างควมไว้วางใจอย่างใดก็ตาม ความท้าทายในการบรรลุข้อตกลงผ่านการเจรจามักมาจากหลายปัจจัย เช่น การตีความหลักฐานที่แตกต่างกัน ความอ่อนไหวทางการเมืองภายในประเทศของแต่ละฝ่าย และการขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันที่สะสมมานาน (The101.world, 2025) โอกาสในการบรรลุข้อตกลงจะเพิ่มขึ้นหากทั้งสองฝ่ายยึดหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ความยืดหยุ่น และการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ระยะยาวของความสัมพันธ์วิภาคีมากกว่าผลประโยชน์ทางการเมืองระยะสั้น

การปักปันเขตแดนและการกำหนดพื้นที่ร่วม การแก้ไขความขัดแย้งอย่างถาวร จำเป็นต้องมีการปักปันเขตแดนที่ชัดเจนบนพื้นดิน ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการนี้ต้องอาศัยความร่วมมือทางเทคนิคอย่างใกล้ชิดระหว่างคณะทำงานปักปันเขตแดนของทั้งสองประเทศ รวมถึงการสำรวจภูมิประเทศโดยละเอียด การทำแผนที่ร่วม และการปักปันหลักเขตแดนที่เห็นพ้องต้องกัน (PPTV HD 36, 2025) การปักปันเขตแดนตามหลักสากลจะช่วยลดความคลุมเครือและป้องกันการละเมิดอธิปไตยในอนาคต แต่ความท้าทายอยู่ที่การหาจุดร่วมในการตีความแนวสันปันน้ำและลักษณะทางภูมิประเทศอื่นๆ ที่ระบุในสนธิสัญญาที่ลงนามกันไว้ตั้งแต่ในอดีต ซึ่งบางครั้งมีความกำกวมหรือไม่ได้ระบุรายละเอียดที่ชัดเจนเพียงพอสำหรับสภาพภูมิประเทศจริงในปัจจุบัน

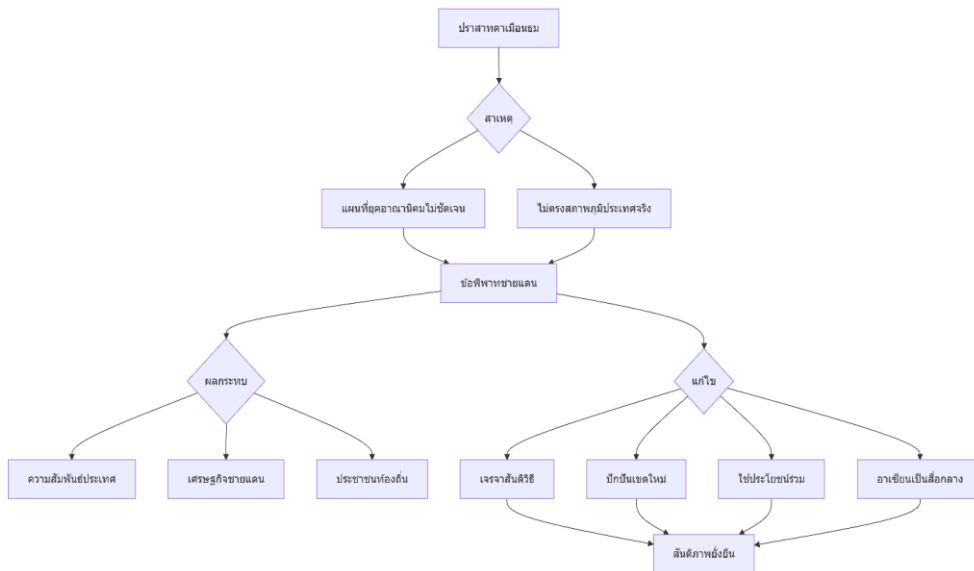
นอกเหนือจากการปักปันเขตแดน แนวคิดในการจัดตั้งพื้นที่พัฒนาหรือบริหารจัดการร่วมกันก็เป็นทางเลือกที่มีศักยภาพในการเปลี่ยนพื้นที่พิพาทให้กลายเป็นพื้นที่แห่งความร่วมมือ (UNGA, 2011) แนวคิดนี้เสนอให้มีการกำหนดเขตพื้นที่บางส่วนที่ยังคงเป็นข้อพิพาทให้เป็น “พื้นที่ร่วม” ที่ทั้งสองประเทศสามารถเข้าไปบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรหรือส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกันได้ โดยไม่ลดทอนการอ้างสิทธิ์ในอธิปไตยของแต่ละฝ่าย (Amnesty International, 2011) ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษร่วมกัน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรอบปราสาทตาเมือนธม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการค้าชายแดนอย่างถูกกฎหมายภายใต้การดูแลร่วมกัน การจัดตั้งพื้นที่ร่วมนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยลดความตึงเครียดและป้องกันการปะทะ แต่ยังสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประชาชนทั้งสองฝั่งชายแดน ทำให้พวกเขามีส่วนร่วมในการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การดำเนินการนี้ต้องอาศัยกรอบกฎหมายที่ชัดเจน ข้อตกลงที่รัดกุม และกลไกการบริหารจัดการที่โปร่งใสและเป็นธรรม เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผลประโยชน์จะกระจายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย

บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ องค์กรระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการเป็นคนกลาง ผู้สนับสนุน และผู้ให้คำปรึกษาในการแก้ไขข้อพิพาทด้านพรมแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการเจรจาวิภาคีเผชิญทางตัน ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice - ICJ) แม้จะไม่ได้มีอำนาจในการตัดสินข้อพิพาทเรื่องปราสาทตาเมือนธมโดยตรงเหมือนกรณีปราสาทพระวิหาร เนื่องจากความแตกต่างทางกฎหมายและข้อตกลงในการยื่นคดี แต่หลักการและคำตัดสินของศาลในคดีอื่น ๆ ก็สามารถนำมาเป็นแนวทางในการตีความกฎหมายระหว่างประเทศและแนวปฏิบัติในการกำหนดเขตแดนได้ (ICJ, 1962) การตัดสินใจ

หรือคำแนะนำจากองค์กรตุลาการระหว่างประเทศสามารถให้ความกระจ่างทางกฎหมายและช่วยลดความไม่ชัดเจนที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้

สรุป อาเซียนในฐานะองค์กรระดับภูมิภาคก็มีบทบาทสำคัญในการเป็นเวทีสำหรับการหารือและส่งเสริมการสร้างควมไว้วางใจระหว่างไทยและกัมพูชา (International Crisis Group, 2011) แม้ว่าอาเซียนจะยึดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน แต่ก็สามารถทำหน้าที่เป็น "ผู้ช่วยอำนวยความสะดวก" (facilitator) ในการเจรจา จัดหาผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคให้คำปรึกษา และส่งเสริมมาตรการสร้างความไว้วางใจ (confidence-building measures) เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูล การฝึกซ้อมร่วมกัน หรือการจัดตั้งคณะทำงานร่วมกันในพื้นที่ชายแดน เพื่อลดความหวาดระแวงและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาอย่างสันติ (Ministry of Foreign Affairs, 2011) บทบาทของอาเซียนยังรวมถึงการเป็นผู้ผลักดันให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศและหลักการของการแก้ไขข้อพิพาทโดยสันติวิธี การสนับสนุนจากประชาคมระหว่างประเทศและการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศจะช่วยให้การแก้ไขปัญหาพรมแดนมีความชอบธรรมและยั่งยืนมากขึ้น การที่องค์กรระหว่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์จะช่วยให้ทั้งสองประเทศสามารถก้าวข้ามความท้าทาย และมุ่งเน้นไปที่การสร้างอนาคตที่มั่นคงและเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน ซึ่งปราศจากตาเถียนธมจะกลายเป็นสัญลักษณ์ของมรดกที่เชื่อมโยง ไม่ใช่เส้นแบ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอีกต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาความขัดแย้งปราสาทตาเมือนธรม ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่หลายประการ ปราสาทแห่งนี้ไม่ได้เป็นเพียงโบราณสถาน แต่เป็นสัญลักษณ์ของมิติพรมแดนที่ซับซ้อนระหว่างไทยและกัมพูชา ซึ่งมีรากฐานจากสนธิสัญญาและแผนที่ยุคอาณานิคมที่ขาดความชัดเจนและไม่ตรงกับสภาพภูมิประเทศจริงบนสันปันน้ำเทือกเขาพนมดงรัก ความไม่แน่นอนนี้เป็นชนวนเหตุของข้อพิพาทที่ยืดเยื้อมานาน ความขัดแย้งส่งผลกระทบรุนแรงในหลายด้าน ทั้งการทูตที่นำไปสู่ความตึงเครียดและการปะทะทางทหาร รวมถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดน ตลอดจนผลกระทบทางสังคมต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน แนวทางการแก้ไขต้องครอบคลุมทั้งการเจรจาทางการทูต การปักปันเขตแดนที่ชัดเจน หรือการกำหนดพื้นที่ร่วม นอกจากนี้ บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น อาเซียน ก็มีความสำคัญในการเป็นคนกลางและสนับสนุนการแก้ไขปัญหายั่งยืน เพื่อเปลี่ยนพื้นที่พิพาทให้เป็นพื้นที่แห่งความร่วมมือและสันติภาพ

สรุป

ปราสาทตาเมือนธมเป็นโบราณสถานสำคัญที่ตั้งอยู่บนแนวสันปันน้ำของเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นพรมแดนธรรมชาติระหว่างไทยและกัมพูชา ทำให้มีมิติซับซ้อนทั้งทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการเมือง แม้จะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “อโรคยาศาลา” และเส้นทางการค้าโบราณ แต่ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์บนสันปันน้ำที่ไม่ชัดเจนตามสนธิสัญญาอนุสัญญาอนุสัญญา ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านพรมแดนที่ยืดเยื้อมานาน ความขัดแย้งนี้มีผลกระทบอย่างมากต่อความสัมพันธ์ทวิภาคี ทั้งในระดับการทูตที่นำไปสู่ความตึงเครียด การปะทะทางทหาร และการลดระดับความร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการค้าชายแดน การลงทุน และการท่องเที่ยวที่หยุดชะงัก รวมถึงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ที่ต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงและความหวาดกลัว การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ตาเมือนธมจำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่ครอบคลุม ทั้งการเจรจาทางการทูตผ่านกลไกทวิภาคี เช่น JBC และกลไกพหุภาคีอย่างอาเซียน เพื่อหาจุดร่วมและความเข้าใจซึ่งกันและกันควบคู่ไปกับการปักปันเขตแดนที่ชัดเจนบนพื้นดินตามหลักสากล และการพิจารณาแนวคิดการจัดตั้ง “พื้นที่ร่วม” เพื่อการพัฒนาและการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน นอกจากนี้บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) และอาเซียน ก็เป็นสิ่งสำคัญในการเป็นคนกลางและผู้สนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างสันติ การเปลี่ยนผ่านจากความขัดแย้งไปสู่ความร่วมมือ ณ ปราสาทตาเมือนธม จะเป็นบทพิสูจน์ถึงความสามารถในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของทั้งสองประเทศและนำมาซึ่งเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (ม.ป.ป.). *พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุรินทร์ นำเที่ยวปราสาทตาเมือนธม*. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568. จาก <https://www.finearts.go.th/surinmuseum/view/11332>
- แหล่ง โบราณคดี. (ม.ป.ป.). *ปราสาทตาเมือนธม*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568. จาก <https://archaeology.sac.or.th/archaeology/744>

- PPTV HD 36. (2025, กุมภาพันธ์ 18). เจาะเบื้องลึกข้อพิพาท “ปราสาทตาเมือนธม” สรุปล
เป็นของใคร-ไทยควรทำอย่างไร. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568. จาก
<https://www.pptvhd36.com/news/%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/243128>
- The101.world. (2025, มิถุนายน 10). ทบทวนปัญหาพิพาทไทย-กัมพูชา: สนธิสัญญา เขตแดน และแผนที่. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568. จาก <https://www.the101.world/revisiting-thailand-cambodia-dispute/>
- Amnesty International. (2011). *Cambodia/Thailand: Civilians caught in deadly border dispute*. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2011/02/cambodia-thailand-civilians-caught-deadly-border-dispute/>
- Chongthanakorn, C. (2007). *Khmer art and architecture in Thailand*. Fine Arts Department.
- International Crisis Group. (2011). *Waging peace: The ABM Treaty and the future of strategic stability*. Asia Report N°200.
- Ministry of Foreign Affairs. (2011). *Press statement on the Cambodia-Thailand border issue*. The Ministry.
- Thongthai, C., & Siriporn, K. (2013). *The border dispute between Thailand and Cambodia: A legal analysis*. Thammasat University Press.
- UNGA. (2011). *Resolution on the situation in Cambodia-Thailand border area*. United Nations General Assembly.
- UNESCO. (2017). *The Ancient City of Ayutthaya*. World Heritage Centre. Retrieved from <https://whc.unesco.org/en/list/575/>

ปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพ
ของประชาชน ตำบลบางสมบุญ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก*

INFORMATION ACCESS FACTORS AFFECTING THE HEALTH LITERACY
OF PEOPLE IN BANG SOMBOON SUBDISTRICT, ONGKHARAK
DISTRICT, NAKHON NAYOK PROVINCE

จिरาย บบุญเรือน¹ และ วลัยพร รัตนเศรษฐ²

Jirayu Boonruan¹ and Walaiporn Ratanaset²

¹⁻²คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

¹⁻²Faculty of Public Administration, Dhurakij Pundit University, Thailand

Corresponding Author's Email: 66130135@dpu.ac.th

วันที่รับบทความ : 5 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 9 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 11 กันยายน 2568

Received 5 September 2025; Revised 9 September 2025; Accepted 11 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบุญ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบุญ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบุญ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการเก็บรวบรวม ข้อมูลด้วยวิธีแบบสอบถามออนไลน์จากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนไทย อายุ 20 - 60 ปี ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลบางสมบุญ อำเภอองครักษ์ จังหวัด

Citation:

* จิรายุ บบุญเรือน และ วลัยพร รัตนเศรษฐ. (2568). ปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบุญ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 631-649.

Jirayu Boonruan and Walaiporn Ratanaset. (2025). Information Access Factors Affecting The Health Literacy Of People In Bang Somboon Subdistrict, Ongkharak District, Nakhon Nayok Province. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 631-649.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

นครนายก จำนวน 345 ราย และวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐานของงานวิจัย ได้แก่ สถิติ Independent Sample (T-Test) สถิติ One-Way ANOVA (F-Test) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบุญ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประชาชน ตำบลบางสมบุญ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สติและสวัสดิการรักษายาบาล มีความรู้ด้านสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่เพศและรายได้ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน ตำบลบางสมบุญ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ได้แก่ ช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ On Air (โทรทัศน์,วิทยุ) ช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ Online (Social Media) และช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ On Ground (การสื่อสารและกิจกรรมในพื้นที่) ล้วนส่งผลต่อความรู้ด้านสุขภาพของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร, ความรู้ด้านสุขภาพ, ตำบลบางสมบุญ

Abstract

The objectives of this research were: (1) to examine the level of health literacy among people of Bang Somboon Subdistrict, Ongkharak District, Nakhon Nayok Province; (2) to compare the levels of health literacy of people in Bang Somboon Subdistrict according to personal factors; and (3) to investigate the factors of information access that affect the health literacy of people in Bang Somboon Subdistrict, Ongkharak District, Nakhon Nayok Province. This study employed a quantitative research design. Data were collected through an online questionnaire administered to a sample of 345 Thai residents aged 20–60 years living in Bang Somboon Subdistrict, Ongkharak District, Nakhon Nayok Province. The data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, frequency, mean, and standard deviation, to describe the general characteristics of the sample.

Inferential statistical analyses were also conducted to test the research hypotheses, including Independent Sample t-Test, One-Way ANOVA (F-Test), and Multiple Regression Analysis.

The research findings revealed that: (1) the overall level of health literacy among people of Bang Somboon Subdistrict, Ongkharak District, Nakhon Nayok Province was high; (2) people of Bang Somboon Subdistrict, Ongkharak District, Nakhon Nayok Province with different personal factors, including age, education level, occupation, and healthcare rights and welfare, showed statistically significant differences in health literacy. Conversely, there were no statistically significant differences based on gender and income.; and (3) information access factors, including access through on-air media (television, radio), online media (social media), and on-ground media (local communication and community activities), all had a statistically significant effect on the health literacy of people in Bang Somboon Subdistrict.

Keywords: Information Access, Health Literacy, Bang Somboon Subdistrict

บทนำ

องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) 17 เป้าหมายขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2558 เพื่อเป็นกรอบการทำงานสำหรับการพัฒนาทั่วโลกจนถึงปี พ.ศ. 2573 โดยเป้าหมายที่ 3 คือ การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกวัย มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรโลกและครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ เช่น การต่อสู้กับโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ และเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ ซึ่งมีเป้าหมาย 9 เป้าหมาย โดย 1 ใน 9 เป้าหมาย คือ ลดการตายก่อนวัยอันควรจากโรคไม่ติดต่อ (Non-communicable diseases, NCDs) ภายในปี พ.ศ. 2573

โดยประเทศไทยได้กำหนดแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) เพื่อให้สอดคล้องกับ SDG คือ ประเด็นที่ 13 การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพะที่ดี

มุ่งเน้นการเสริมสร้าง การจัดการสุขภาวะในทุกรูปแบบ ที่นำไปสู่การมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะที่ดีได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งสนับสนุนให้ทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี และมีทักษะ ด้านสุขภาวะที่เหมาะสม (แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 – 2580)

สถานการณ์ด้านสุขภาวะของคนไทยมีแนวโน้มเป็นโรคไม่ติดต่อมากขึ้น โดยในปี 2562 - 2564 มีจำนวนประชากรที่เสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จำนวนกว่า 400,000 รายต่อปี คิดเป็นร้อยละ 81 ของการเสียชีวิตทั้งหมด (กองโรคไม่ติดต่อ, 2565) ในจำนวนนี้ร้อยละ 80 มาจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง 4 โรคหลัก ได้แก่ โรคมะเร็งโรคหัวใจและหลอดเลือด โรคเบาหวาน และโรคทางเดินหายใจเรื้อรัง ซึ่งสาเหตุเกี่ยวข้องกับปัจจัยเสี่ยงด้านพฤติกรรม และปัจจัยเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม

จังหวัดนครนายกมีประชากรทั้งหมด จำนวน 259,867 ราย โดยร้อยละ 60.2 เป็นประชากรวัยทำงาน อายุ 18-60 ปี และองค์การบริหารส่วนตำบลบางสมบูรณ์ มีประชากรวัยทำงานอายุ 18-60 ปี จำนวน 2,461 ราย คิดเป็นร้อยละ 63 (สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง, 2567) จากข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข แสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในตำบลบางสมบูรณ์ ปี 2567 มีจำนวนผู้ป่วย รวม 1,061 ราย (เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 8) ซึ่งมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (การป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่สำคัญ กลุ่มรายงานมาตรฐาน, HDC ของกระทรวงสาธารณสุข, 2567) ซึ่งหากไม่เร่งดำเนินการก็จะมีผู้ป่วยเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ยังมีโอกาสเสี่ยงจะเป็นโรคแทรกซ้อนอื่น ๆ ตามมา ปัญหาเหล่านี้สาเหตุหนึ่งมาจากประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นในการดูแลตนเอง เช่น การเลือกรับประทานอาหาร การออกกำลังกายไม่ถูกต้อง การไม่สามารถดูแลด้านสุขภาพพื้นฐานของตนเอง ขาดการตัดสินใจเลือกบริการสุขภาพที่เหมาะสม

ดังนั้น เพื่อสร้างความรอบรู้สุขภาพและการสื่อสารสุขภาพให้กับประชาชนและเป็นส่วนเติมเต็มในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและประกอบกับแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางสมบูรณ์ มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนควบคุมป้องกันโรค ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ว่าเป็นอย่างไร อยู่ในระดับใด และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างไร เพื่อนำผล

การศึกษาดังกล่าวมาดำเนินการสนับสนุน ออกแบบ และวางแผนการดำเนินการทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางสมบูรณ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความรู้ด้านสุขภาพแตกต่างกัน
2. ปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ส่งผลต่อความรู้ด้านสุขภาพ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

หนึ่งในหลักการพื้นฐานของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) คือการพัฒนาที่ครอบคลุม (Inclusive Development) มุ่งเน้นให้ประชาชนทุกกลุ่มมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและการตัดสินใจเชิงนโยบาย โดยการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีระบบที่เอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูลอย่างเท่าเทียม และหน่วยงานของรัฐต้องมีลักษณะ “เปิดกว้าง เข้าถึงง่าย โปร่งใส ตรวจสอบได้”

การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ การใช้จ่าย หรือการตัดสินใจใด ๆ จึงเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยสร้างความโปร่งใส ลดความเหลื่อมล้ำ

และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDG 16 โดยเฉพาะ SDG 16.5 ลดการทุจริตในตำแหน่งหน้าที่และการรับสินบนทุกรูปแบบ, SDG 16.6 พัฒนาสถาบันที่มีประสิทธิภาพ

มีความรับผิดชอบและโปร่งใสในทุกระดับ, SDG 16.10 สร้างหลักประกันว่าสาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและมีการปกป้องเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยเป็นไปตามกฎหมายภายในประเทศและความตกลงระหว่างประเทศ (องค์การสหประชาชาติ, 2015)

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ให้คำนิยาม ข้อมูลข่าวสารว่า สิ่งสื่อความหมาย ให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริง ข้อมูลหรือสิ่งใด ๆ ไม่ว่าการสื่อความหมายนั้น จะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเองหรือโดยผ่านวิธีการใด ๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำไว้ในรูปของ เอกสาร แฟ้ม รายงาน หนังสือ แผนผัง แผนที่ ภาพวาด ภาพถ่ายฟิล์ม การบันทึกภาพ หรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งที่บันทึกไว้ปรากฏได้

ประเภทของข้อมูลข่าวสาร

- ข้อมูลข่าวสารของราชการ คือ ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ

- ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล คือ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ หรือสิ่งที่บอกลักษณะ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ

ช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (คู่มือประชาสัมพันธ์จังหวัด กรมประชาสัมพันธ์, วีระพงษ์, 2564)

- การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนด้วยการออกอากาศ หรือ On Air ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารสร้างการรับรู้ที่ประชาชนทั่วไปเข้าถึงได้มากที่สุด รวดเร็ว สะดวกที่สุด

- การใช้เครือข่ายการสื่อสารผ่านสื่อสังคม (Online) คือ การสื่อสารที่เกิดขึ้นบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งผู้คนสามารถเชื่อมต่อ สื่อสาร แบ่งปันข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น หรือเนื้อหาต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดายผ่านทางอินเทอร์เน็ต

- การใช้เครือข่ายการสื่อสารด้วยการทำกิจกรรมในพื้นที่ (On Ground) คือ การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์แบบภาคสนาม เป็นการประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ตรงกลุ่มที่สุด

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่าการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมีบทบาทสำคัญต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ เพราะช่วยให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน สามารถใช้ประกอบการตัดสินใจ แสดงความเห็น และมีส่วนร่วมในกระบวนการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นแหล่งความรู้ในการพัฒนาตนเอง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น สังคมมีความก้าวหน้า และประเทศชาติมีความมั่นคง

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพ

Adams et al. (2009) ได้ให้คำจำกัดความของ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ไว้ว่า ความสามารถในการทำความเข้าใจ ตีความ ความหมายของข้อมูลด้านสุขภาพ จากข้อมูลที่เป็นตัวหนังสือ คำพูด หรือระบบดิจิทัล จนเกิดเป็นแรงจูงใจในการรับหรือปฏิเสธการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพได้

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization-WHO,1998) ได้ให้คำจำกัดความของ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ไว้ว่า ทักษะต่าง ๆ ทางกรรับรู้และทางสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดแรงจูงใจและความสามารถของปัจเจกบุคคลในการเข้าถึง เข้าใจ และใช้ข้อมูล ในวิธีการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและบำรุง รักษาสุขภาพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น (ขวัญเมือง, 2563)

Nutbeam (2000,2006,2008) ได้ให้คำจำกัดความของ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ไว้ว่า ทักษะทางปัญญาและสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดแรงจูงใจและความสามารถของปัจเจกในการแสวงหาทำความเข้าใจ และการใช้ข้อมูลเพื่อส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งการมีสุขภาพที่ดี (ชนวนทอง, 2567)

องค์ประกอบความรอบรู้ด้านสุขภาพ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้ (Nutbeam ; 2000, 2008 อ้างถึงในขวัญเมือง ; 2564)

1. ด้านการเข้าถึง (Accessibility) หมายถึง การใช้ความสามารถในเลือกแหล่งข้อมูล วิธีการในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตน และตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่งจนข้อมูล มีความน่าเชื่อถือ

2. ด้านความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติ

3. ด้านการไต่ถาม (Inquiry) หมายถึง ความสามารถในการตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ของข้อมูลที่นำเสนอ และสามารถเปรียบเทียบวิธีการเลือกรับสื่อเพื่อ หลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับสุขภาพของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งมีการประเมินข้อความ สื่อเพื่อชี้แนะแนวทางให้กับชุมชนและสังคม

4. ด้านการตัดสินใจ (Decision-making) หมายถึง ความสามารถในการกำหนด ทางเลือก และปฏิเสธ/หลีกเลี่ยงหรือเลือกวิธีการปฏิบัติ โดยมีการใช้เหตุผลหรือวิเคราะห์ผลดี-ผลเสีย เพื่อการปฏิเสธ/หลีกเลี่ยง พร้อมแสดงทางเลือก ปฏิบัติที่ถูกต้อง

5. ด้านการนำไปใช้ (Implementation) หมายถึง ความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และปฏิบัติตามแผนการปฏิบัติ พร้อมทั้งมีการทบทวนวิธีการปฏิบัติตามเป้าหมายเพื่อนำมาปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้อง

สรุป ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน มีองค์ประกอบหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพ ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งเรื่องปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะศึกษาปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก เพื่อนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนามาตรการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนไทยอายุ 20 - 60 ปี ที่อาศัยอยู่ในตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวนรวมทั้งสิ้น 2,360 คน (สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง คำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นในการเลือกตัวอย่างที่ร้อยละ 95 เมื่อกำหนดระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการสุ่มอย่างน้อย 342.03 คน หรือประมาณ 342 คน เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นจากการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยจึงได้กำหนดการเก็บข้อมูลสำรองเพิ่ม อีกจำนวน 3 ตัวอย่าง รวมจำนวนขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 345 ตัวอย่าง

วิธีการสุ่มตัวอย่าง อาศัยหลักการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำแนกตามหมู่บ้าน และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามรูปแบบของ Likert's Scale

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือซึ่งใช้เป็นแบบสอบถาม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และปรับแก้ถ้อยคำให้เหมาะสม จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชนที่ตำบลคลองใหญ่ อำเภอองค์กรักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) ผลปรากฏว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมเท่ากับ 0.955 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 0.70 แสดงว่าสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้อย่างน่าเชื่อถือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภอองค์กรักษ์ จังหวัดนครนายก โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามออนไลน์ในรูปแบบลิงก์และคิวอาร์โค้ด ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบางสมบูรณ์ อำเภอองค์กรักษ์ จังหวัดนครนายก โดยเป็นการแจกแบบสอบถามให้ประชาชนจนครบจำนวน 345 ชุด

2. ทำการตรวจสอบข้อมูล โดยตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบข้อมูลของแบบสอบถาม

3. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมแบบสอบถามได้ครบตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 345 ชุด จึงนำไปทำการประมวลผลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (Statistical Package to the Social Sciences : SPSS) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และข้อมูลความรู้ด้านสุขภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐานของงานวิจัย โดยใช้สถิติ Independent Sample (t-Test) สถิติ One-Way ANOVA (F-Test) และเมื่อพบความแตกต่างจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี (Least Significant Difference: LSD) และการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อตรวจสอบความแตกต่างและวิเคราะห์ปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยเป็นออกเป็น 3 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) พบว่า ความรู้ด้านสุขภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = .228) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านการไต่ถาม (Inquiry) ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .244) รองลงมาด้านความเข้าใจ (Comprehension) ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .279) ด้านการตัดสินใจ (Decision-making) ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .407) ด้านการเข้าถึง (Accessibility) ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = .483) และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการนำไปใช้ (Implementation) ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = .378)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบระดับความรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ Independent Sample (t-Test) สถิติ One-Way ANOVA (F-Test) และเมื่อพบความแตกต่างจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี (Least Significant Difference: LSD) พบว่า ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และสิทธิและสวัสดิการรักษาพยาบาล มีความรู้ด้านสุขภาพแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่เพศและรายได้ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสรุปผลการวิเคราะห์ความรอบรู้ด้านสุขภาพ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ แตกต่างกัน	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
	เป็นไปตามสมมติฐาน (แตกต่างกัน)	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน (ไม่แตกต่างกัน)
เพศ	-	✓
อายุ	✓	-
ระดับการศึกษา	✓	-
อาชีพ	✓	-
รายได้	-	✓
สิทธิและสวัสดิการรักษายาบาล	✓	-

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบุรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่า การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน ตำบลบางสมบุรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ผ่านช่องทางสื่อ On Air (โทรทัศน์,วิทยุ), สื่อ Online (Social media) และสื่อ On Ground (การสื่อสารและกิจกรรมในพื้นที่) ล้วนส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชนตำบลบางสมบุรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน ที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพ

ช่องทางการเข้าถึง ข้อมูลข่าวสาร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
Constant	3.922	0.036		108.215	0.000
สื่อ On Air	0.091	0.025	0.200	3.608*	0.000
สื่อ Online	0.057	0.027	0.125	2.150*	0.032
สื่อ On Ground	0.080	0.027	0.165	2.936*	0.004
R = 0.228, R ² = 0.052, Adjusted R ² = 0.044					
Std. Error of the Estimate = 0.22250, F 6.248, Sig. = 0.000					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบุรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก” สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. จากการศึกษาระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบุรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเข้าถึง (Accessibility) ด้านความเข้าใจ (Comprehension) ด้านการไต่ถาม (Inquiry) ด้านการตัดสินใจ (Decision-making) และด้านการนำไปใช้ (Implementation) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ เบนจวรรณ พุณณานิวัฒน์กุล (2564) ที่พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพในภาพรวม อยู่ในระดับมาก

2. จากการศึกษาการเปรียบเทียบระดับความรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สิทธิและสวัสดิการรักษายาบาล ปรากฏผลได้ดังนี้

2.1 เพศแตกต่างกัน ไม่มีผลต่อความรู้ด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากทั้งเพศชายและหญิงต่างสามารถเข้าถึงข้อมูลสุขภาพได้จากหลายช่องทาง เช่น สื่อออนไลน์ โทรศัพท์ วิทยุ และการรณรงค์ของภาครัฐและเอกชน ส่งผลให้ได้รับข้อมูลสุขภาพใกล้เคียงกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาภรณ์ สว่างเมฆ (2563) ที่พบว่า เพศมีผลต่อความรู้ด้านสุขภาพ

2.2 อายุแตกต่างกัน มีความรู้ด้านสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มสูงอายุมักเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงหรือความรู้ดั้งเดิม ขณะที่วัยรุ่นและวัยทำงานมักใช้สื่อดิจิทัลในการแสวงหาข้อมูลสุขภาพ ทำให้เกิดความแตกต่างด้านการรับรู้และการตีความ อีกทั้งวัยสูงอายุมักมีข้อจำกัดทางร่างกายและการจดจำ จึงอาจเข้าใจข้อมูลได้ลดลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัชชา เวสสะโกศล (2562) และ กัลยาณี ตันตรานนท์ และคณะ (2563) ที่พบว่า อายุไม่ส่งผลต่อความรู้ด้านสุขภาพ

2.3 ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความรู้ด้านสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่ามีระดับความรู้ด้านสุขภาพสูงกว่า เนื่องจากมีทักษะการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้สามารถประเมินและเลือกใช้ข้อมูลสุขภาพได้ดีกว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ Nutbeam (2000) แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัชชา เวสสะโกศล (2562) และ กัลยาณี ตันตรานนท์ และคณะ (2563) ที่พบว่า ระดับการศึกษาไม่ส่งผลต่อความรู้ด้านสุขภาพ

2.4 อาชีพแตกต่างกัน มีความรู้ด้านสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประชาชนที่มีอาชีพซึ่งเปิดโอกาสให้เข้าถึงข้อมูลมากกว่า เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และพนักงานเอกชน มีระดับความรู้ด้านสุขภาพสูงกว่ากลุ่มอาชีพที่ใช้แรงงานเป็นหลัก เช่น เกษตรกร แรงงาน และพ่อค้าแม่ค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยาณี ตันตรานนท์ และคณะ (2563)

2.5 รายได้แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อความรู้ด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับรายได้ไม่ได้เป็นตัวกำหนดความรู้ด้านสุขภาพ เนื่องจากข้อมูลสุขภาพปัจจุบันเข้าถึงได้ฟรีและสะดวกผ่านสื่อออนไลน์ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อควรระวังเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูล

โดยไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ พุณณานิวัฒน์กุล (2564) และ ศรีสุตา บุญขยาย (2566) ที่พบว่ารายได้มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพ

2.6 สิทธิและสวัสดิการรักษายาบาลแตกต่างกัน มีความรอบรู้ด้านสุขภาพแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มที่ได้รับสิทธิข้าราชการและประกันสังคมมีระดับความรู้ด้านสุขภาพสูงกว่าผู้ใช้สิทธิบัตรทอง เนื่องจากมีโอกาสเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพได้รับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์และมีระบบส่งเสริมสุขภาพที่ชัดเจน ขณะที่กลุ่มสิทธิบัตรทองยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความแออัดของหน่วยบริการ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรธา มงคลสืบสกุล (2566) ที่สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการสาธารณสุข

3. จากการศึกษาปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพ พบว่า การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ On Air (โทรทัศน์, วิทยุ) สื่อ Online (Social media) และสื่อ On Ground (การสื่อสารและกิจกรรมในพื้นที่) ส่งผลต่อระดับความรู้ด้านสุขภาพของประชาชนตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยช่องทางที่ประชาชนเข้าถึงมากที่สุดคือ สื่อ On Ground รองลงมาคือ สื่อ Online และ สื่อ On Air ตามลำดับ ผลดังกล่าวสะท้อนถึงลักษณะประชากรผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41–60 ปี (คิดเป็นร้อยละ 76) โดยกลุ่มวัยนี้มักใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนดั้งเดิมและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ญาติ และเครือข่ายทางสังคมที่ใกล้ชิด ทำให้สื่อสารตรงและกิจกรรมในพื้นที่ยังคงเป็นช่องทางที่ได้รับความเชื่อถือและมีอิทธิพลสูงสุดต่อการรับรู้ด้านสุขภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ เบญจวรรณ พุณณานิวัฒน์กุล (2564) ที่พบว่าช่องทางการเข้าถึงข้อมูลส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Nutbeam (2000, 2008) ที่อธิบายว่าความรอบรู้ด้านสุขภาพต้องพัฒนาผ่าน 3 ระดับ ได้แก่ ความรอบรู้ขั้นพื้นฐาน (functional) เพื่อใช้ข้อมูลสุขภาพในชีวิตประจำวัน ความรอบรู้ขั้นปฏิสัมพันธ์ (interactive) เพื่อเพิ่มทักษะการสื่อสารและสร้างความร่วมมือในสังคม และความรอบรู้ขั้นวิจารณ์ญาณ (critical) เพื่อคิดวิเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมหรือกระบวนการสื่อสารสุขภาพควรปรับให้เหมาะสมกับบริบทของประชาชน โดยคำนึงถึงช่องทางที่เข้าถึงได้ง่ายและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.3 มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.9 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 48.7 มีสถานภาพการสมรส คือ สมรส/อยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 65.5 และประกอบอาชีพชาวนา/ชาวไร่/ชาวสวน/เลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 56.8 มีรายได้ต่อเดือนอยู่ที่ต่ำกว่า 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.5 และใช้สิทธิบัตรทองในการรักษาพยาบาล คิดเป็นร้อยละ 85.5 และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพส่วนใหญ่ผ่านช่องทางสื่อ On Ground (การสื่อสาร และกิจกรรมในพื้นที่) คิดเป็นร้อยละ 68.4 มีความรอบรู้ด้านสุขภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านการไต่ถาม (Inquiry) รองลงมา ด้านความเข้าใจ (Comprehension) ด้านการตัดสินใจ (Decision-making) ด้านการเข้าถึง (Accessibility) และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการนำไปใช้ (Implementation) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ตำบลบางสมบูรณ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการนำไปใช้ (Implementation) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมการนำความรู้ด้านสุขภาพไปประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวัน โดยควรจัด กิจกรรมสาธิตหรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ที่เน้นการฝึกทักษะ เช่น การอ่านฉลากยา การประเมินอาการเบื้องต้น และการวางแผนสุขภาพอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ควรพัฒนาและใช้ รูปแบบการสื่อสารที่เข้าใจง่าย เช่น “เรื่องเล่า” หรือ “กรณีศึกษา” เพื่อให้ประชาชนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง เช่น การเลือกซื้อ อาหารปลอดภัย หรือการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับช่วงวัย ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

1.2 ภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาสื่อสุขภาพแบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) โดยเน้นการใช้ภาษาที่กระชับ เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น วิดีโอสาธิต แอปพลิเคชัน หรือชุดกิจกรรมฝึกทักษะที่ช่วยให้ประชาชนสามารถลงมือปฏิบัติจริงและเห็นผลจากการนำข้อมูลสุขภาพไปใช้ในชีวิตประจำวัน

1.3 ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร สำหรับการพัฒนาและปรับปรุงช่องทางการสื่อสารด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้หน่วยงานในระดับพื้นที่ เช่น โรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) สามารถดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และงบประมาณที่จัดสรรครอบคลุมทั้งด้านการผลิตสื่อสุขภาพที่ทันสมัย (เช่น วิดีโอ, โปสเตอร์, ชุดความรู้แบบพกพา), การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ด้านการสื่อสารสุขภาพ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อขยายการเข้าถึงข้อมูลให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มวัย โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุผู้มีการศึกษาน้อย หรือผู้ที่ไม่มีช่องทางเข้าถึงอินเทอร์เน็ต

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรมีการพัฒนาและยกระดับบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ให้เป็นผู้นำ ด้านการสื่อสารสุขภาพในระดับชุมชน โดยจัดอบรมให้มีความรู้ด้านสุขภาพที่ทันสมัย พร้อมทั้งเสริมทักษะการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี เช่น การใช้สมาร์ทโฟน แอปพลิเคชันด้านสุขภาพ หรือ Social media เพื่อให้สามารถถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และตรงกับกลุ่มเป้าหมาย

2.2 ควรมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มผู้นำชุมชน เพื่อร่วมกันเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยการทำงานแบบเครือข่าย จะช่วยให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างคุ้มค่าทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ และช่องทางสื่อสาร โดยควรใช้สื่อทุกรูปแบบ ทั้งสื่อ On Air (โทรทัศน์, วิทยุ) สื่อ Online (Social media) และสื่อ On Ground (การสื่อสารและกิจกรรมในพื้นที่) เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของประชาชนแต่ละกลุ่ม

2.3 ควรจัดกิจกรรมเคลื่อนที่ (Mobile Health Promotion) สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น ผู้สูงอายุ กลุ่มแรงงานนอกระบบ ผู้พิการ หรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล อาจมีข้อจำกัดในด้านเวลา สถานที่ หรือเทคโนโลยี เพื่อออกให้บริการในพื้นที่ โดยอาจเป็นการให้คำปรึกษาสุขภาพ แจกจ่ายสื่อความรู้ จัดกิจกรรมให้ความรู้ควบคู่กับการตรวจสุขภาพเบื้องต้น เพื่อให้ประชาชนกลุ่มเฉพาะเหล่านี้ สามารถเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารกับความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถสะท้อนมุมมอง พฤติกรรม และอุปสรรค ในการเข้าถึงและประยุกต์ใช้ข้อมูลสุขภาพได้อย่างรอบด้านมากขึ้น

3.2 ควรศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพในประเด็นเฉพาะทาง เช่น โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) สุขภาพจิต หรือสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ เพื่อให้สามารถออกแบบแนวทางหรือกลยุทธ์การสื่อสารที่เจาะจงและเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละประเด็นสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- องค์การสหประชาชาติ. (2015ก). *การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) 17 เป้าหมาย*.
- สำนักยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580): ประเด็นที่ 13 การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (2565). *ข้อมูลประชากรกลางปี*. กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2565 จาก <https://spd.moph.go.th/mid-year-population/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2564). *การสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากร พ.ศ. 2564*. เรียกใช้เมื่อ 14 ตุลาคม 2567 จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/survey_detail/w6
- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กองสุศึกษา. (2567). *แนวทางการประเมินพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน ตามหลัก 3อ.2ส. และการป้องกันโรคอุบัติใหม่* <https://hed.hss.moph.go.th/guideline/>
- HDC กระทรวงสาธารณสุข. (2567). *การป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่สำคัญ กลุ่มรายงานมาตรฐาน พ.ศ. 2567*. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/report.php>
- ศรีสุตา บุญขยาย. (2566ก). *การพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี*. วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน, 10(1), 1–15.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางสมบูรณ์. (2566). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570)*.

องค์การสหประชาชาติ. (2015ข). *การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป้าหมายที่ 16*.

พรทิพย์ เย็นจะบก. (2552). ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และความฉลาดทางอารมณ์ของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 45(2), 127-161.

ประเทศไทย. (2540). พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 47 ก หน้า 1-14* (10 กันยายน 2540).

วีระพงษ์ ไวทยวงศ์สกุล. (2564). *คู่มือประชาสัมพันธ์จังหวัด*. กรมประชาสัมพันธ์.

กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย. (2560). *ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy): กรอบคิด Health Literacy*.

Sørensen, K., Van den Broucke, S., Fullam, J., Doyle, G., Pelikan, J., Slonska, Z., & Brand, H. (2012). Health literacy and public health: A systematic review and integration of definitions and models. *BMC Public Health*, 12(80), 1–13. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-80>

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กองสุศึกษา. (2554). *องค์ประกอบของความรอบรู้ด้านสุขภาพ*.

ขวัญเมือง แก้วดำเกิง. (2564). *องค์ประกอบของความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy)* [อ้างอิงจาก Sørensen et al., 2012; Pelikan et al., 2014; กองสุศึกษา, 2554; กรมอนามัย, 2560; กรมควบคุมโรค, 2562].

Don Nutbeam. (2000, 2008). *แนวคิดเรื่องความรอบรู้ด้านสุขภาพ* [อ้างอิงใน ขวัญเมือง แก้วดำเกิง, 2563].

ธัญชา เวสสะโกศล. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของข้าราชการตำรวจสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล. ใน *วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา ไม่สังกัดภาควิชา/เทียบเท่า คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.

อมร ธรณ และ ประกันชัย ไกรรัตน์. (2562). ปัจจัยความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีอิทธิพลต่อระดับพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน จังหวัดบึงกาฬ. *วารสารวิชาการกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ*, 15(3), 71-82.

จุฑาภรณ์ สว่างเมฆ. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต้นแบบ จังหวัดกระบี่. *วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน*, 6(3), 121-130.

- กัลยาณี ตันตรานนท์ และคณะ. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชากรวัยทำงาน ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสาธารณสุขล้านนา*, 16(2), 61-71.
- เบญจวรรณ พุณณานิวัฒน์กุล. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อการดูแลสุขภาพตัวเองของประชาชนในกลุ่มวัยทำงาน. *วารสารสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 4(3), 187-203.
- ทรรศนีย์ บุญมั่น. (2566). ปัจจัยความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพ 3อ. 2ส. ของประชาชน อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอินทร์*, 4(1), 137-152.
- ศรีสุดา บุญขยาย. (2566ข). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชนไทย อายุ 15 ปีขึ้นไป: กรณีศึกษาเขตสุขภาพที่ 4. กลุ่มขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และพัฒนากำลังคน ศูนย์อนามัยที่ 4 สระบุรี กรมอนามัย.
- วรธา มงคลสืบสกุล. (2566). การเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขของไทย: ภาพสะท้อนและความเหลื่อมล้ำของกลุ่มเปราะบางทางสังคม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์*, 6(1), 55-69.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An introduction analysis* (2nd ed.). Harper and Row.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจของผู้บริโภค
ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตร
ต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา*
MARKETING MIX FACTORS AND CONSUMER MOTIVATIONS
AFFECTING PURCHASE DECISIONS OF ECO-FRIENDLY FOOD
PACKAGING IN KHLONG SAM WA DISTRICT

กนกดา แก้วเนิน¹ และ ธัญปวีณ์ รัตน์พงศ์พร²

Kanoklada Kaewnoen¹ and Tunpawee Ratpongporn²

¹⁻²บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹⁻²Master of Business Administration, Ramkhamhaeng University, Thailand

Corresponding Author's Email: kanoklada.kt@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 16 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 18 กันยายน 2568

Received 23 August 2025; Revised 16 September 2025; Accepted 18 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจ รวมถึงเปรียบเทียบพฤติกรรมตามปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริโภค ที่เคยซื้อหรือใช้บรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา จำนวน 400 คน โดยใช้การสุ่มแบบสะดวก เครื่องมือคือแบบสอบถามซึ่งมีความเชื่อมั่นเกิน 0.75 ในทุกด้าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

Citation:

* กนกดา แก้วเนิน และ ธัญปวีณ์ รัตน์พงศ์พร. (2568). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 650-663.

Kanoklada Kaewnoen and Tunpawee Ratpongporn. (2025). Marketing Mix Factors And Consumer Motivations Affecting Purchase Decisions Of Eco-Friendly Food Packaging In Khlong Sam Wa District.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 650-663.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ได้แก่ การทดสอบค่าเฉลี่ยแบบทีอิสระ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21-30 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,000-20,000 บาท ภาพรวมระดับความคิดเห็นต่อส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านผลิตภัณฑ์ที่ได้รับค่าเฉลี่ยมากที่สุด ในส่วนของแรงจูงใจของผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยแรงจูงใจด้านผลตอบแทนจากการเลือกซื้อและการยอมรับทางสังคมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการวิเคราะห์เชิงอนุมานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาและรายได้มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ปัจจัยด้านเพศ อายุ และอาชีพไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจภายนอก โดยเฉพาะด้านผลตอบแทนจากการเลือกซื้อเพียงตัวแปรเดียว มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด, แรงจูงใจ, พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ, บรรจุภัณฑ์อาหาร, เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

Abstract

The research on this topic had the objectives of studying purchasing decision behavior, the influence of marketing mix factors and motivation, as well as comparing behavior based on personal factors. The sample group consisted of 400 consumers who had previously purchased or used environmentally friendly food packaging in the Khlong Sam Wa district, using convenience sampling. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient exceeding 0.75 in all aspects. Data was analyzed using descriptive and inferential statistics, namely the independent t-test, one-way analysis of variance, and multiple regression analysis.

Descriptive analysis results revealed that most respondents were female, aged 21–30, with a bachelor's degree and an average monthly income of 10,000–20,000 Baht. The overall opinion on the marketing mix was high, especially for distribution channels and product aspects. Both internal and external consumer motivations were high, with rewards from purchasing and social acceptance being the strongest motivators. Overall purchasing decision behavior was also high. Inferential analysis showed that education level and income significantly affected purchasing decisions at the .05 level, while gender, age, and occupation did not. Furthermore, multiple regression analysis indicated that external motivation, specifically rewards from purchasing, was the single variable with a statistically significant influence on the decision to buy environmentally friendly food packaging at the .05 level.

Keywords: Marketing Mix, Motivations, Purchase Decision Behavior, Food Packaging, Environmentally Friendly.

บทนำ

ในปัจจุบันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมนับวันทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาขยะจากบรรจุภัณฑ์พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (Single-use Packaging) ที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ สัตว์ทะเล แหล่งน้ำ และสุขภาพของมนุษย์ จากข้อมูลขององค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP, 2023, p.17) ระบุว่าโลกมีการผลิตขยะพลาสติกมากกว่า 300 ล้านตันต่อปี และประมาณ 50% ของขยะเหล่านี้เป็นพลาสติกที่มาจากบรรจุภัณฑ์ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ดังนั้นการส่งเสริมการใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Eco-friendly Packaging) จึงเป็นทางเลือกที่ได้รับความสนใจและผลักดันในระดับนโยบายทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ในเวทีโลกองค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) ได้เสนอแนวทาง “เศรษฐกิจพลาสติกใหม่” (New Plastics Economy) เพื่อเปลี่ยนผ่านระบบการจัดการพลาสติกแบบใช้แล้วทิ้งไปสู่ระบบหมุนเวียนอย่างยั่งยืน

ในบริบทของประเทศไทย ปัญหาขยะพลาสติกมีความรุนแรงไม่แพ้เวทีโลก โดยกรมควบคุมมลพิษ (2566, หน้า 6) ระบุว่า ประเทศไทยผลิตขยะพลาสติกมากกว่า 2 ล้านตันต่อปี แต่มีอัตราการรีไซเคิลต่ำกว่า 30% โดยขยะส่วนใหญ่มีแหล่งที่มาจากภาคครัวเรือนและร้านอาหาร ซึ่งใช้บรรจุภัณฑ์อาหารแบบใช้ครั้งเดียวเป็นจำนวนมาก ทั้งจากร้านริมทาง ร้านสะดวกซื้อ และบริการจัดส่งอาหารออนไลน์ เพื่อลดผลกระทบดังกล่าว ยังพบว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคไทยกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่และผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ซึ่งหันมาเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืนมากขึ้น สอดคล้องกับกระแส “Green Consumerism” หรือ “Green Lifestyle” ที่เติบโตต่อเนื่องทั่วโลก อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมให้ผู้บริโภคเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้บรรจุภัณฑ์ ยังจำเป็นต้องเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในแต่ละบริบทเฉพาะพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหนึ่งในเขตที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่และมีจำนวนประชากรมากกว่า 200,000 คน (ข้อมูลจากสำนักงานเขตคลองสามวา, 2568, หน้า 3)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเขตคลองสามวา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า โดยผลการวิจัยที่ได้สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการทำความเข้าใจพฤติกรรมและแรงจูงใจของผู้บริโภคในปัจจุบัน อีกทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการบริโภคที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และสร้างความตระหนักรู้ต่อการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่ยั่งยืนได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของแรงจูงใจของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ผู้บริโภคที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวาที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา

สมมติฐานที่ 3 แรงจูงใจของผู้บริโภค มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Eco-friendly Food Packaging) มุ่งเน้นการลดผลกระทบจากปัญหาขยะพลาสติกและส่งเสริมความยั่งยืน โดยใช้วัสดุธรรมชาติที่ย่อยสลายได้ เช่น กระดาษหรือไบโอพลาสติก รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อเพิ่มคุณสมบัติของบรรจุภัณฑ์ให้ย่อยสลายได้เร็วขึ้น อีกทั้งยังมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่บางเบา ใช้งานน้อย และสามารถรีไซเคิลได้ เพื่อช่วยลดคาร์บอนฟุตพริ้นต์และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ยังเป็นโอกาสทางธุรกิจที่ตอบสนองผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมในยุคปัจจุบัน (Singh et al., 2022)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้บริโภค

แรงจูงใจของผู้บริโภคเป็นพลังภายในที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น บรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งแรงจูงใจอาจมาจากปัจจัยภายใน เช่น ความภาคภูมิใจ ความเชื่อส่วนบุคคล และจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม หรือปัจจัยภายนอก โดยแรงจูงใจมีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ ตั้งแต่การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินและเลือกซื้อ จนถึงพฤติกรรมหลังการซื้อ ซึ่งแรงจูงใจที่มีรากฐานจากคุณค่าและจริยธรรมจะช่วยส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคที่ยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อมได้ (Deci & Ryan, 1985)

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด

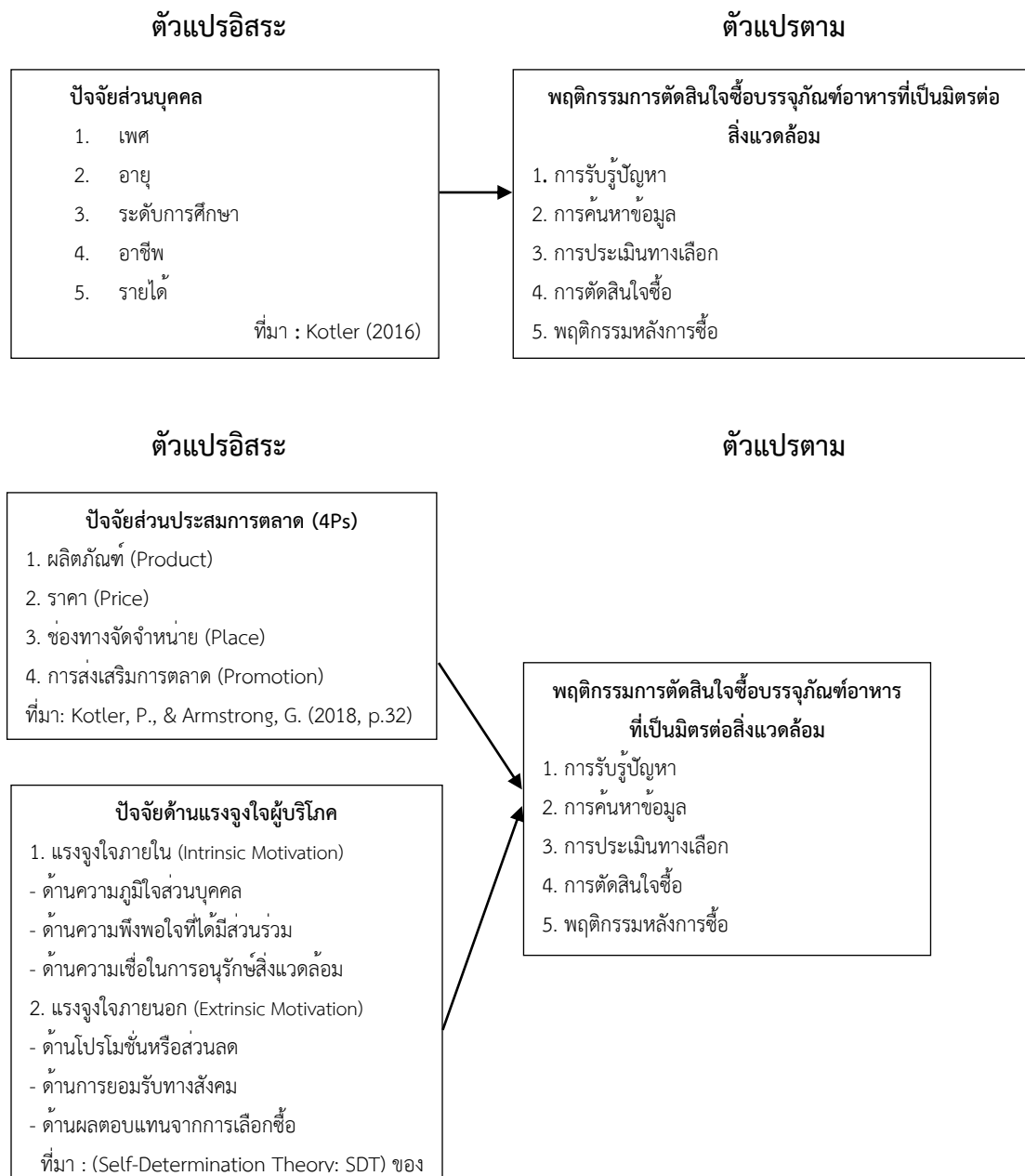
ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix หรือ 4Ps) เป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถวางกลยุทธ์การตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ที่ต้องตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและสร้างความแตกต่าง ราคา ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับคุณค่าที่ลูกค้าได้รับ ช่องทางการจัดจำหน่าย ที่เอื้อต่อการเข้าถึงลูกค้าได้สะดวกและทั่วถึง และการส่งเสริมการตลาด ที่ช่วยสร้างการรับรู้ ความสนใจ และความภักดีต่อสินค้า ทั้ง 4 ปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์กันและต้องได้รับการวางแผนอย่างสมดุล เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดและสร้างความพึงพอใจสูงสุดแก่ผู้บริโภค (Kotler & Armstrong, 2018)

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อ

พฤติกรรม การตัดสินใจซื้อหมายถึงกระบวนการที่ผู้บริโภคใช้ในการเลือก ซื้อ และใช้สินค้า หรือบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยประกอบด้วยหลายขั้นตอน ตั้งแต่การรับรู้ถึงปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และการประเมินหลังการซื้อ ซึ่งแต่ละขั้นตอนอาจได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยภายใน เช่น แรงจูงใจ ทัศนคติ และประสบการณ์ส่วนตัว และปัจจัยภายนอก เช่น สังคม วัฒนธรรม และการตลาด การเข้าใจพฤติกรรมเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้นักการตลาดสามารถวางกลยุทธ์ที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และสร้างความพึงพอใจรวมถึงความภักดีของผู้บริโภคในระยะยาว (Kotler, 2018)

สรุป บรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยลดปัญหาขยะและสะท้อนภาพลักษณ์ด้านความยั่งยืนของผู้บริโภค โดยแรงจูงใจในการตัดสินใจซื้อเกิดได้ทั้งจากปัจจัยภายใน เช่น ความเชื่อและจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม และปัจจัยภายนอก เช่น การส่งเสริมการขายหรือแรงกดดันทางสังคม ขณะเดียวกันส่วนประสมทางการตลาดทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อ โดยเชื่อมโยงตั้งแต่การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก จนถึง การตัดสินใจและพฤติกรรมหลังการซื้อ ซึ่งทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่าการตลาดและแรงจูงใจมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมผู้บริโภคในพื้นที่ดังกล่าว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือผู้บริโภคที่ซื้อหรือเคยใช้บรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงใช้สูตรคำนวณของคอคแรน (Cochran, 2520 อ้างถึงใน วริศรา แซ่มซ้อย, 2563) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างประมาณ 400 คน

วิธีการสุ่มตัวอย่างใช้แบบไม่อิงความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) โดยเลือกเทคนิคการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) ผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) จากผู้บริโภคที่ตรงตามเกณฑ์ ได้แก่ เคยซื้อหรือเคยใช้บรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และพักอาศัยในเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 400 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะดวก รวดเร็ว และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่ (1) คัดกรองผู้ตอบ (2) ข้อมูลทั่วไป (เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้) (3) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4) แรงจูงใจผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอก และ (5) พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งหมดใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ความเที่ยงตรง (Validity) ตรวจสอบด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่ามีค่าเกิน 0.5 แสดงว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาเพียงพอ ส่วนความเชื่อมั่น (Reliability) ตรวจสอบด้วย Cronbach's Alpha จากการทดลองใช้กับกลุ่ม 30 คน ได้ค่า 0.788 สำหรับส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 4 ด้าน 0.796 สำหรับแรงจูงใจ, 0.887 สำหรับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ และค่าเฉลี่ยรวม 0.831 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 0.75 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูงและเหมาะสมต่อการเก็บข้อมูลวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ซึ่งเป็นผู้บริโภคที่เคยซื้อหรือใช้บรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ผ่านระบบ Google Form เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ไปจัดเตรียมเพื่อวิเคราะห์ทางสถิติ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ข้อมูลทุติยภูมิที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากการศึกษาค้นคว้าผ่านแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย และบทความวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค การตลาด และบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คนมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด แรงจูงใจ และพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมใช้สถิติอนุมาน ได้แก่ Independent Sample t-test และ One-Way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และใช้การถดถอยพหุคูณ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาด และแรงจูงใจผู้บริโภคที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา

จากผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในเขตคลองสามวาโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.05, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.97) โดยแบ่งพฤติกรรมออกเป็น 5 ด้านหลัก ได้แก่ การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการซื้อ ซึ่งแต่ละด้านมีผลสรุปดังนี้ ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.15$) แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคมีแนวโน้มในการสนับสนุนการใช้บรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง โดย

มักแนะนำให้ผู้อื่นใช้และมีความตั้งใจซื้อซ้ำ ด้านการตัดสินใจซื้อ ($\bar{X} = 3.80$) และ การรับรู้ปัญหา ($\bar{X} = 3.83$) อยู่ในระดับมาก แสดงถึงความตระหนักรู้ของผู้บริโภคเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากบรรจุภัณฑ์อาหาร และความพร้อมในการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่ยั่งยืน ด้านการประเมินทางเลือก ($\bar{X} = 3.59$) แม้จะอยู่ในระดับมาก แต่ยังสะท้อนถึงความอ่อนไหวด้านราคาหรือคุณสมบัติของบรรจุภัณฑ์ที่ยังไม่เป็นเกณฑ์หลักในการตัดสินใจ ด้านการค้นหาข้อมูล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.31$) อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product), ราคา (Price), ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place), และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในระดับที่แตกต่างกัน โดยรวมสามารถอธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อได้ในระดับที่น่าพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ และ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อมากที่สุด

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาอิทธิพลของแรงจูงใจของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเขตคลองสามวา

ผลการวิเคราะห์พบว่า แรงจูงใจของผู้บริโภคทั้งในด้าน แรงจูงใจภายใน (เช่น ทัศนคติ ความพึงพอใจที่ได้มีส่วนร่วม ความเชื่อมั่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) และ แรงจูงใจภายนอก (เช่น ผลตอบแทน โปรโมชั่น การยอมรับทางสังคม) มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม แรงจูงใจภายนอก โดยเฉพาะ ด้านผลตอบแทนจากการเลือกซื้อ และ ด้านการยอมรับทางสังคม มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่สูงที่สุด

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติ Independent Samples t-test และ One-Way ANOVA พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลบางด้านมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่ระดับนัยสำคัญ .05 ดังนี้ เพศ พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างผู้บริโภคเพศชายและเพศหญิงในพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ แสดงว่าเพศไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมช่วงอายุ พบว่าผู้บริโภคในช่วงอายุต่างกันมีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มอายุ 21–30 ปี มีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่ากลุ่มอายุอื่น ซึ่งอาจเกิดจากความสนใจในกระแสรักษ์โลกและพฤติกรรมผู้บริโภคสมัยใหม่ ระดับการศึกษา พบว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่ามีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อที่แตกต่างจากกลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี โดยกลุ่มที่มีการศึกษาสูงมักแสดงพฤติกรรมเลือกซื้ออย่างรอบคอบและมีความรู้ความเข้าใจในบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่า อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้ระดับกลางถึงสูงและผู้ประกอบอาชีพในภาคธุรกิจเอกชนหรือรับราชการ มักมีพฤติกรรมเลือกซื้อที่เป็นระบบ มีการเปรียบเทียบคุณสมบัติและให้ความสำคัญกับความยั่งยืนของบรรจุภัณฑ์มากกว่ากลุ่มอื่น

อภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในเขตคลองสามวาอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านพฤติกรรมหลังการซื้อซึ่งสะท้อนถึงการกลับมาซื้อซ้ำ การบอกต่อ และการสนับสนุนผลิตภัณฑ์ที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังพบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด รวมทั้งแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอก มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ นกัศวรณ วงกตวรินทร์ (2564) ที่ชี้ว่าความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและทัศนคติของผู้บริโภคมีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ใช้บรรจุภัณฑ์สีเขียว สอดคล้องกับงานวิจัยของ

พัชรี อุทัยสา (2565) ที่ยืนยันว่าปัจจัยด้านราคาและช่องทางการจัดจำหน่ายเป็นตัวแปรสำคัญในการเลือกซื้อบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณฐมน ทรัพย์บุญโต (2565) และ ณัฐติกา แก้วดี (2565) ที่พบว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และการส่งเสริมการตลาดเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเลือกซื้อ รองลงมาคือราคาและช่องทางการจัดจำหน่าย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ค้ารายย่อยซึ่งปัจจัยด้านราคามีอิทธิพลสูง ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูริณัฐ ยมกนิษฐ (2565) ที่ระบุว่าส่วนประสมทางการตลาดทั้งหมด มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อทุกขั้นตอนของการตัดสินใจซื้อ ตั้งแต่การรับรู้ปัญหา การประเมินทางเลือก ไปจนถึงพฤติกรรมหลังการซื้อ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลลิตา โตนุช (2565) ที่เน้นว่าความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมเชิงนิเวศมีบทบาทต่อความตั้งใจซื้อบรรจุภัณฑ์ที่ยั่งยืน รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ก้องกิตติกานต์ ทรัพย์มงคล (2566) ที่ชี้ว่าส่วนประสมทางการตลาดทั้งสี่ด้านมีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค โดยเฉพาะการส่งเสริมการตลาดที่มีอิทธิพลมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิรภาพ กิจเดชากรณ (2566) ที่ศึกษาในกลุ่ม Gen Y พบว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และการส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อ โดยผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณภาพ ความปลอดภัย และการรับข้อมูลที่ถูกต้องจากสื่อ ตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาณุวิชญ์พงษ์ บุญสุขแย้ม (2566) ที่ชี้ว่าปัจจัยด้านราคา ช่องทางจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด และการรับรู้สิ่งแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อ แม้ว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์จะไม่พบอิทธิพลโดยตรงในกรณีของผลิตภัณฑ์สปอนเซอร์บรรจุภัณฑ์แก้วรีไซเคิล และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รามาวดี ดีดาษ (2568) ที่พบว่าปัจจัยด้านการรับรู้ผลิตภัณฑ์และการเปิดรับสื่อแตกต่างกันไปตามอายุและรายได้ของผู้บริโภค ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อในกลุ่มที่ต้องการลดการใช้พลาสติก สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด แรงจูงใจ และคุณลักษณะส่วนบุคคลเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดทิศทางการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการซื้อซ้ำและการแนะนำผู้อื่น ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลมากที่สุด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์และการส่งเสริมการตลาด ขณะที่แรงจูงใจทั้งภายในและ

ภายนอกต่างมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมการซื้อ โดยแรงจูงใจภายนอกมีอิทธิพลสูงกว่า อีกทั้งยังพบความแตกต่างของพฤติกรรมตามอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งกลุ่มวัยหนุ่มสาวและผู้มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มเลือกซื้อซ้ำและใส่ใจสิ่งแวดล้อมมากกว่า โดยสรุป การตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับคุณภาพ ความปลอดภัย แรงจูงใจ และกลยุทธ์การตลาดที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นให้ผู้บริโภคเลือกซื้ออย่างต่อเนื่องได้ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย ประกอบด้วย 1.1 ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเปิดโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และแคมเปญการตลาดที่เน้นคุณสมบัติด้านสิ่งแวดล้อม 1.2 การขาดการค้นหาคำข้อมูลก่อนการซื้อเปิดโอกาสในการสร้างช่องทางสื่อสารข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น กระบวนการผลิตและวัสดุที่ยั่งยืน 1.3 ผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีต่อการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเปิดโอกาสในการส่งเสริมกิจกรรมรณรงค์และสนับสนุนมาตรการทางกฎหมายเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 2.1 ผู้ประกอบการควรพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 2.2 ควรใช้กลยุทธ์การตลาดที่สร้างการรับรู้ เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจและการซื้อซ้ำ 2.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดมาตรการสนับสนุนและสร้างจิตสำนึกผู้บริโภคให้เลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์ขยะพลาสติกของประเทศไทย พ.ศ. 2566. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ณฐมน ทรัพย์บุญโต. (2565). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อภาชนะที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติของผู้บริโภคในจังหวัดเชียงราย. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ณัฐติกา แก้วดี. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในกลุ่มผู้ค้าตลาดเจริญศรี อำเภอดงเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- ธีรภพ กิจเดชากรณ. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีการใช้บรรจุภัณฑ์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กลุ่ม Gen Y ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นภัสวรรณ วงกตวรินทร์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่ใช้บรรจุภัณฑ์สีเขียว. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัชรี อุทัยสาธ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้ค้าตลาดสดเจริญศรี จังหวัดอุบลราชธานี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ภริณัฐ ยมกนิษฐ์. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดกับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในเขตจังหวัดปทุมธานี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ภาณุวิชญ์พงษ์ บุญสุขแย้ม. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์สปอนเซอร์บรรจุภัณฑ์ขวดแก้วรีไซเคิลของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รามาวดี ดีดาษ. (2568). การรับรู้ผลิตภัณฑ์ พฤติกรรมการใช้ และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกาบหมาก. *วารสารบัญชีปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 10(1), 87-100.
- ลลิตา โตนุช. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อบรรจุภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มที่ยั่งยืนของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรศรา แซ่มซอย. (2563). *หลักสถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Singh, R., Mehta, P., & Verma, A. (2022). *Eco-friendly packaging*.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York: Plenum Press.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2018). *Principles of marketing (17th ed.)*. Pearson Education
- Kotler, P. (2018). *Marketing management (15th ed.)*. Pearson Education.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการ
บริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา นครปฐม*

THE TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS AFFECTING PERSONNEL MANAGEMENT IN
SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE NAKHON PATHOM

จุฑามาศ ฉิมพาลี¹ และ พระมหาธำรงค์ จิตบุญโณ²

Jutamass Chimpalee¹ and Phramaha Thamrong Thitapunko²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: mint.laoshi@gmail.com

วันที่รับบทความ : 16 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 21 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 23 ตุลาคม 2568

Received 16 October 2025; Revised 21 October 2025; Accepted 23 October 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม (2) ศึกษาระดับ
การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม และ
(3) วิเคราะห์อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการ

Citation:

* จุฑามาศ ฉิมพาลี และ พระมหาธำรงค์ จิตบุญโณ. (2568). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อ
การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 664-681.

Jutamass Chimpalee and Phramaha Thamrong Thitapunko. (2025). The Transformational Leadership Of
School Administrators Affecting Personnel Management In Schools Under The Secondary Educational
Service Area Office Nakhon Pathom. Modern Academic Development And Promotion Journal,

3(5), 664-681.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

บริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานบุคคล และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น 320 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รวมทั้งใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ตามลำดับ 2. การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” เช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้แก่ ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ด้านการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน ด้านการให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหาทางบุคคล ด้านการสรรหาบุคลากรที่มีคุณภาพ และด้านการจัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมกับภาระหน้าที่ 3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการกระตุ้นทางปัญญา สามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารงานบุคคลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าร้อยละของการอธิบายความแปรปรวนเท่ากับ 93.8 ($R^2 = 0.938$) สมการถดถอยเชิงพหุคูณที่ได้จากการวิจัยมีดังนี้ ในรูปคะแนนดิบ: $Y = 0.018 + 0.397(X_1) + 0.338(X_2) + 0.136(X_4) + 0.121(X_3)$ ในรูปคะแนนมาตรฐาน: $Z = 0.448(X_1) + 0.381(X_2) + 0.176(X_4) + 0.150(X_3)$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา, การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the level of transformational leadership of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Pathom (2) to examine the level of human resource management in schools under the same jurisdiction and (3) to

analyze the influence of transformational leadership of school administrators on human resource management in these schools. The sample group consisted of 320 educational personnel, including school directors, heads of human resource departments, and teachers. Data were analyzed using a statistical software package. Descriptive statistics used in the analysis included frequency, percentage, mean ($\bar{X}$), and standard deviation (S.D.), while inferential statistics included Stepwise Multiple Regression Analysis.

The research findings revealed that 1. The overall level of transformational leadership of school administrators was rated as high. When considering each aspect, the highest mean score was found in idealized influence, followed by inspirational motivation, intellectual stimulation, and individualized consideration, respectively 2. The overall level of human resource management in schools was also high. The mean scores, arranged from highest to lowest, were as follows: teacher and staff development, morale and motivation enhancement, counseling and problem-solving, recruitment of qualified personnel, and personnel placement according to responsibility 3. Four dimensions of transformational leadership—idealized influence, inspirational motivation, individualized consideration, and intellectual stimulation—jointly predicted human resource management at a statistically significant level of .05. The predictive power accounted for 93.8% of the variance ($R^2 = 0.938$) The predictive regression equations derived from the analysis were as follows: Raw score equation: $Y = 0.018 + 0.397(X_1) + 0.338(X_2) + 0.136(X_4) + 0.121(X_3)$ Standard score equation: $Z = 0.448(X_1) + 0.381(X_2) + 0.176(X_4) + 0.150(X_3)$

Keywords: Transformational Leadership of School Administrators, Personnel Administration in Schools, Secondary Educational Service Area Office of Nakhon Pathom

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและมีความซับซ้อนสูง ซึ่งมีผลต่อทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะภาคการศึกษา ทั้งในด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงลักษณะของงานและตลาดแรงงานเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อรูปแบบการจัดการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และรูปแบบการบริหารจัดการของสถานศึกษา (Fullan, 2007; Burns, 1978) ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงได้กำหนด แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ซึ่งเน้นการพัฒนาประเทศใน 6 ด้านหลัก ได้แก่ การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต การพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี และการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา เป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน อีกทั้งผู้นำเป็นผู้ทำให้ผู้ตามทำสิ่งที่เกิดประโยชน์แก่องค์การ นำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จและบรรลุตามนโยบายหรือแผนงานที่วางไว้ โดยใช้ความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวผู้นำชักพาผู้ตามให้ทำสิ่งเหล่านั้น ในที่นี้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของผู้นำมากมาย ดังนี้

สุนทร โคตรบรรเทา (2560) ได้กล่าวถึงความหมายของผู้นำว่า ผู้นำ หมายถึง ผู้ชี้นำ และนำพาผู้อื่นให้ ทำในสิ่งที่ถูกต้อง โดยการกำหนดนโยบายที่ใหญ่และสำคัญขององค์กร

Bass (1985: 14) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ผู้นำจะเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้ตามมีความต้องการที่สูงขึ้น ทำให้ตระหนักถึงความต้องการ สำนึกใน ความสำคัญ คุณค่า จุดมุ่งหมาย และวิธีที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายให้คำนึงถึงผลประโยชน์ของทีมหรือองค์กร นโยบาย มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว และยกระดับความต้องการให้สูงขึ้น

Bennis and Nanus (1985: 217) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความสามารถของผู้นำที่จะปรับรูปและยกระดับแรงจูงใจและเป้าประสงค์ของผู้ตาม ให้บรรลุผล สำเร็จของการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ

Griffin (1996: 524) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง พฤติกรรมของ ผู้นำที่ดำเนินการเหนือความคาดหวังปกติโดยการถ่ายโอนความรู้สึกต่อพันธกิจ การกระตุ้น ประสบการณ์เรียนรู้การตัดสินใจให้ใช้วิธีใหม่ในการคิด

Leithwood and Jantzi (1996: 510) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของผู้นำที่คอยกระตุ้นบุคลากรให้น้องค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จตาม เป้าหมายของกลุ่มและการร่วมมือของกลุ่ม โดยมีการแสดงออกใน 7 ด้าน คือ การระบุนิสัยทัศนคติการถือถุ การยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม การสนับสนุนเป็นรายบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา การเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม และการคาดหวังผลการปฏิบัติงานในระดับสูง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2545) ได้ให้ความหมาย ภาวะผู้นำตามแนวพุทธ คือ คุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีงาม

พระเสด็จ ปกสโร (วงศ์พันธุ์เสือ) (2554) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล นับตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การบริหารงานบุคคล การวางแผนกำลังคน การสรรหาและเลือกสรร การจรรงรักษาบุคลากร การพัฒนาให้บุคลากรก้าวหน้าทันสมัยอยู่เสมอ การควบคุม การประเมินผลการปฏิบัติงานและการให้พ้นจากงานโดยวิธีการต่าง ๆ ตั้งแต่โอน ย้าย ให้ออก ไล่ออก ปลดออก และเกษียณอายุ เป็นต้น เพื่อให้ได้คนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดคงอยู่กับองค์กรยาวนาน

พิมพ์พัทธา สินธูรัตน์ (2556) สรุปว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การดำเนินการที่มุ่งส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนโดยดำเนินการ ครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนอัตรากำลัง การกำหนดตำแหน่ง การสรรหา และการบรรจุแต่งตั้ง การสร้างเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การมีวินัยและการรักษาวินัย และการลาออกจาก ราชการ

กล่าวโดยรวมทฤษฎีและแนวคิดลักษณะผู้นำและภาวะผู้นำ คือ หลักหรือแนวทางแนวคิดนำการนำไปปรับใช้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ ตามเป้าประสงค์ การใช้หลักแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็ขึ้นอยู่กับสภาพบริบท ของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในองค์กร ซึ่งประสิทธิผลจะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จที่เกิดขึ้น ตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ ทำให้ทราบถึงข้อดีข้อเสียการปฏิบัติงานต่าง ๆ ว่าเป็นไปตาม เป้าประสงค์อย่างไร มีประสิทธิผลมากเพียงใด ดังนั้นประสิทธิผลของโรงเรียนเป็นตัวบ่งชี้ ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการอย่างแท้จริง หลักการแนวคิดทฤษฎีและผลงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสตรีและ ประสิทธิภาพของโรงเรียน ทั้งของนักการศึกษาไทยและต่างประเทศที่กล่าวมาแล้ว มีความ สอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือภาวะผู้นำอันเป็นปัจจัยสำคัญของผู้บริหารโรงเรียน ส่งผลไปถึงการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ การเกิดยอมรับในผู้บริหารมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน จากการศึกษาแนวคิด Bass & Avolio (1994) ได้นิยามถึงองค์ประกอบของทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารงานบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัยภาวะผู้นำที่สามารถปรับเปลี่ยนวิธีคิด พฤติกรรม และวัฒนธรรมการทำงานของบุคลากรให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะสามารถวางแผนอัตรากำลัง พัฒนาศักยภาพ ประเมินผลการปฏิบัติงาน และสร้างแรงจูงใจรวมถึงบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม เพื่อให้เห็นแนวโน้มรูปแบบ หรือปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนางานบุคคล รวมถึงศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ ซึ่งจะสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาระบบงานบุคคล และปรับปรุงการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถปรับโครงสร้างองค์กร แบ่งภาระงานใหม่จัดระบบงานบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ครูได้กลับไปปฏิบัติงานตามบทบาทหลักคือการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน หากผู้บริหารสามารถมองเห็นโอกาสในการเปลี่ยนแปลง และกล้าปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานบุคคลให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ก็จะสามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

สมมติฐานของการวิจัย

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ด้านส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับ แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซิลวานา และ ทราจโก (Silvana and Trajko, 2018) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษากับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศ มาซิโดเนีย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสมการถดถอยพหุคูณ ผลวิจัยพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อ ความสำเร็จขององค์กร การปรับปรุงคุณภาพของบุคลากร พัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรโดยเฉพาะตัวแปรที่ส่งผลมากที่สุด ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งการกระตุ้น ให้บุคลากรมีความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม และการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กรและความสำเร็จขององค์กร Lyane Pennell (2023) ได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในด้านการศึกษาแนวทางที่ครอบคลุมเพื่อความสำเร็จทางการศึกษา” อภิปรายแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการนำไปประยุกต์ใช้ในภาคการศึกษา บทความนี้เปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทฤษฎีภาวะผู้นำอื่น ๆ เช่น ภาวะผู้นำตามลักษณะนิสัย ภาวะผู้นำที่เกิดขึ้นใหม่ ทฤษฎีภาวะถูกฉ้อโกงและภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำที่ซับซ้อน ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน และภาวะผู้นำแบบกระจาย ผู้เขียนให้เหตุผลว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นแนวทางที่ครอบคลุมและปรับตัวได้มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการศึกษา

จากการทบทวนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและประสิทธิผลของ โรงเรียนของชาวต่างประเทศพบว่า ความเป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและประสิทธิผลของสถานศึกษาอยู่โดยรวมอยู่ในระดับมาก และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อประสิทธิผลนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งนั่นได้ สะท้อนถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำที่ผู้บริหาร สถานศึกษาและมีส่วนเกี่ยวข้องกับอันส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งการแสดงออกถึง การบริหารงานด้วยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางต่างประเทศ มักมีแนวโน้มที่เกี่ยวข้อง กับผู้ใต้บังคับบัญชา เช่น ความสัมพันธ์การทำงานเป็นทีม และความพึงพอใจ

กล่าวโดยรวมทฤษฎีและแนวคิดลักษณะผู้นำและภาวะผู้นำ คือ หลักหรือแนวทางแนวคิดในการนำไปปรับใช้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ ตามเป้าประสงค์ การใช้หลักแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็ขึ้นอยู่กับสภาพบริบท ของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในองค์กร ซึ่งประสิทธิผลจะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จที่เกิดขึ้น ตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ ทำให้ทราบถึงข้อดีข้อเสียการปฏิบัติงานต่าง ๆ ว่าเป็นไปตาม เป้าประสงค์อย่างไร มีประสิทธิผลมากเพียงใด ดังนั้นประสิทธิผลของโรงเรียนเป็นตัวบ่งชี้ ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการอย่างแท้จริง หลักการแนวคิดทฤษฎีและผลงาน

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสตรีและประสิทธิผลของโรงเรียน ทั้งของนักการศึกษาไทยและต่างประเทศที่กล่าวมาแล้ว มีความสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือภาวะผู้นำอันเป็นปัจจัยสำคัญของผู้บริหารโรงเรียน ส่งผลไปถึงการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ การเกิดยอมรับ ในผู้บริหารมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน จากการศึกษาแนวคิด Bass & Avolio (1994) ได้นิยามถึงองค์ประกอบของทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์
2. การสร้างแรงบันดาลใจ
3. การกระตุ้นการใช้ปัญญา
4. การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล

สรุปเป็นกรอบแนวทางในการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้างานบุคคล และครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม รวมทั้งสิ้น 1,884 คน (ข้อมูลจากปี 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง 320 คน จากประชากรทั้งหมด โดยใช้วิธีเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie และ Morgan ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง และใช้การเทียบบัญญัติไตรยางค์ตามขนาดของโรงเรียนในพื้นที่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ และตำแหน่ง โดยใช้คำถามแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ตามแนวคิดของ Bass และ Avolio (1990) ครอบคลุม 4 ด้าน คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงแต่ละบุคคล ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน ได้แก่ การสรรหาบุคลากร การจัดบุคลากรให้เหมาะสม การพัฒนาและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ การให้คำปรึกษาและแก้ปัญหาการทำงาน ตอนที่ 2 และ 3 ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale) ตั้งแต่ระดับ “มากที่สุด” (5 คะแนน) ถึง “น้อยที่สุด” (1 คะแนน)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้ ทำหนังสือขออนุญาตจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อส่งถึงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม (ทั้งหมด 29 โรงเรียน) จัดทำแบบสอบถามจำนวน 320 ฉบับ และนำส่งด้วยตนเองให้กับกลุ่มตัวอย่าง ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับคืน เพื่อให้มั่นใจว่าเรียบร้อยและครบถ้วน ก่อนนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รวมทั้งใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม 2) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม 3) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้างานบุคคล และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม จำนวน 320 คน การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency: f) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic mean: $\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: S.D.) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อดูตัวแปรที่มีนัยสำคัญและนำค่าสถิติที่ได้ไปสร้างสมการพยากรณ์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และข้อคำถามของการวิจัย โดยผู้วิจัยใช้สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐมเป็นหน่วยวิเคราะห์ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 29 คน หัวหน้างานบุคคล จำนวน 29 คน และครูผู้สอน จำนวน 262 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 320 คน และได้กลับคืนมา 320 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 4 ตอน

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ

ข้อที่	สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ			
1.1 ชาย		98	30.62
1.2 หญิง		222	69.38
	รวม	320	100.00
2. อายุ			
2.1 ต่ำกว่า 30 ปี		44	13.75
2.2 31-40 ปี		76	23.75
2.3 41-50 ปี		139	43.44

ข้อที่	สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
2.4	51 ปีขึ้นไป	61	19.06
	รวม	320	100.00
3. ประสบการณ์การทำงาน			
3.1	ไม่เกิน 10 ปี	113	35.31
3.2	11-20 ปี	133	41.56
3.3	21-30 ปี	71	22.19
3.4	31 ปีขึ้นไป	3	0.94
	รวม	320	100.00
4. ระดับการศึกษา			
3.1	ปริญญาตรี	211	65.94
3.2	ปริญญาโท	100	31.25
3.3	ปริญญาเอก	9	2.81
	รวม	320	100.00
5. ตำแหน่งหน้าที่			
5.1	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	29	9.06
5.2	หัวหน้างานบุคคล	29	9.06
5.3	ครูผู้สอน	262	81.88
	รวม	320	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 320 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 69.38 และเพศชาย จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 30.62 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามอายุส่วนใหญ่อายุ 41-50 ปี จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 43.44 รองลงมาอายุ 31-40 ปี จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 อายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 19.06 และอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามประสบการณ์การทำงาน ส่วนใหญ่ 11-20 ปี จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 41.56 รองลงมา ไม่เกิน 10 ปี จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 35.31 21-30 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 22.19 และ 31 ปีขึ้นไป จำนวน 3 คน

คิดเป็น ร้อยละ 0.94 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา ส่วนใหญ่ปริญญาตรี จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 65.94 รองลงมาปริญญาโท จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 และปริญญาเอก จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.81 ตามลำดับเมื่อพิจารณาตามตำแหน่งหน้าที่ ส่วนใหญ่ครูผู้สอน จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 81.88 รองลงมาผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 9.09 และหัวหน้างานบุคคล จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 9.06 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน (Y_{tot}) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ด้านการให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาการทำงานให้แก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษา (Y_5)

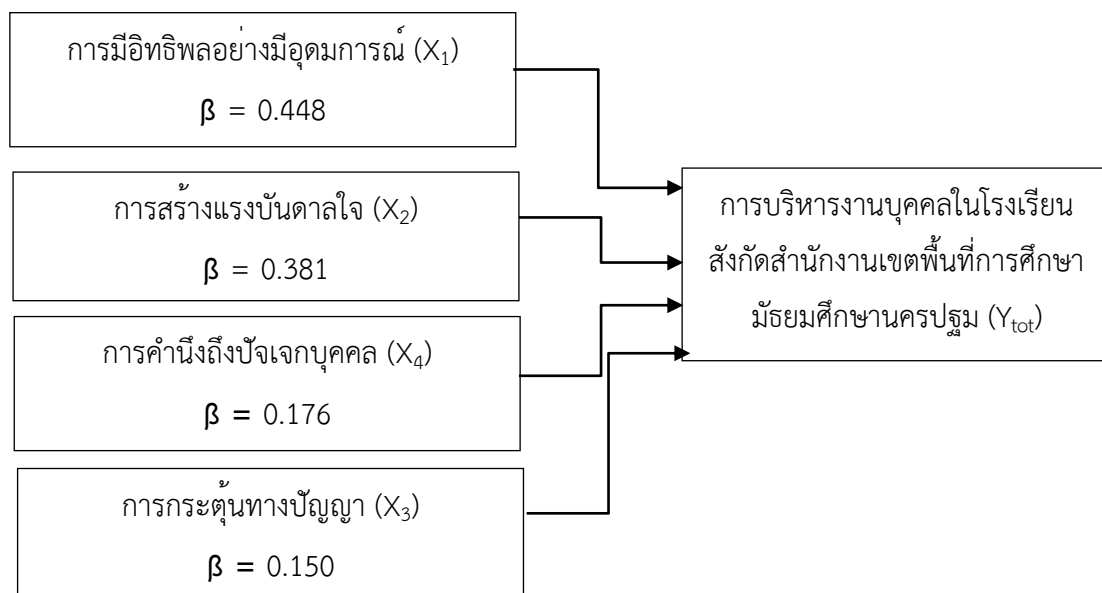
(n=320)

ข้อ	การให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาการทำงานให้แก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษา (Y_5)	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นของในการปฏิบัติงานข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.56	0.53	มากที่สุด
2.	ผู้บริหารสถานศึกษาจัดทำคู่มือต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานให้แก่ครู และบุคลากรในสถานศึกษา	4.56	0.58	มากที่สุด
3.	ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปรึกษาได้ตลอดเวลา	4.52	0.57	มากที่สุด
4.	ผู้บริหารสถานศึกษาให้คำแนะนำวิธีการแก้ปัญหาของบุคลากรได้เป็นอย่างดี	4.49	0.56	มาก
5.	ผู้บริหารมีการติดตามและประเมินผลแนวทางการแก้ไขปัญหาการทำงานของสถานศึกษา	4.18	0.66	มาก
รวม		4.46	0.23	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน (Y_{tot}) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ด้านการให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาการทำงานให้แก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษา (Y_5) โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ อยู่ในระดับมาก 2 ข้อ โดยข้อ

ที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นของการปฏิบัติงานข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.53) และ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดทำคู่มือต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานให้แก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.58) รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปรึกษาได้ตลอดเวลา ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.57) สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารมีการติดตามและประเมินผลแนวทางการแก้ไขปัญหาการทำงานของสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = 0.66)

สรุปผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม อยู่ในระดับ “มาก” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการนำพาองค์กรให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกยุคใหม่ โดยสามารถปรับวิถีคิด วิถีทำงาน และสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดพลังร่วมในการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

1. การวิเคราะห์เชิงลึก ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence) ผู้บริหารแสดงออกถึงความมุ่งมั่น ความเสียสละ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในสถานศึกษา จนเกิดความศรัทธาและยอมรับในความเป็นผู้นำ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ชัดเจน มีอุดมการณ์เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ทำให้เกิดแรงศรัทธาและแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรในองค์กร ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะ “ผู้นำเชิงบารมี” ตามแนวคิดของ Burns (1978) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธัญญา มาตัง (2565) ที่พบว่า ผู้บริหารที่มีอิทธิพลเชิงบารมีสูง จะสามารถโน้มน้าวและสร้างแรงจูงใจในเชิงบวกแก่ผู้ตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) ผู้บริหารสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างมีพลัง จูงใจให้บุคลากรมองเห็นคุณค่าในงานที่ทำ และเกิดความภาคภูมิใจร่วมกันในความสำเร็จขององค์กร ผู้บริหารที่แสดงความศรัทธาและความเชื่อมั่นในการกิจของโรงเรียน จะสามารถกระตุ้นแรงบันดาลใจให้บุคลากรรู้สึกมีส่วนร่วมและพร้อมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass & Avolio (1994) และงานวิจัยของ เนตรนภา เจตน์จำนงค์ (2564) ที่ยืนยันว่าการสร้างแรงบันดาลใจของผู้นำมีความสัมพันธ์โดยตรงกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ด้านการกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) ผู้บริหารมีแนวทางการบริหารที่เปิดกว้างทางความคิด ส่งเสริมให้บุคลากรใช้เหตุผลและความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งสนับสนุนให้ครูมีโอกาสดลองนวัตกรรมหรือแนวทางการเรียนรู้ใหม่ ๆ ภายในสถานศึกษา สิ่งนี้ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass & Riggio (2006) ที่ชี้ว่า “ผู้นำที่กระตุ้นทางปัญญา” จะทำให้ผู้ตามมองปัญหาอย่างสร้างสรรค์และเรียนรู้จากกระบวนการแก้ไขปัญหามากขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระลัษณ์ ขวโณ (ทัมมะสอน) (2564) ที่พบว่าผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของครูจะทำ

ให้การบริหารมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration)

2. ผู้บริหารสถานศึกษามีความเอาใจใส่บุคลากรในระดับรายบุคคล ให้ความสำคัญกับศักยภาพ ความแตกต่าง และความต้องการของแต่ละคน ทั้งในด้านการพัฒนาอาชีพและชีวิตส่วนตัว ผู้บริหารมีความสามารถในการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความถนัดของบุคลากร พร้อมให้คำปรึกษาและเสริมแรงทางบวกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Burns (1978) ที่มองว่าผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดีต้องส่งเสริม “การเติบโตทางวิชาชีพและจิตใจ” ของผู้ตาม อีกทั้งยังตรงกับผลการวิจัยของ ัญญามาศ แดงสีดา (2565) ที่ยืนยันว่าการคำนึงถึงปัจเจกบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความผูกพันและแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากร สรุปเชิงภาพรวม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐมมีความโดดเด่นในทุกองค์ประกอบ โดยเฉพาะด้านการสร้างแรงบันดาลใจและการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในองค์กรอย่างเข้มแข็ง ทำให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจภายในสูงขึ้น มีเจตคติที่ดีต่อองค์กร และส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐมอยู่ในระดับ “มาก” ซึ่งสะท้อนถึงระบบบริหารที่มีความชัดเจน โปร่งใส และให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง การวิเคราะห์เชิงลึก การวางแผนอัตรากำลังและการสรรหา (Manpower Planning & Recruitment) โรงเรียนมีระบบการวางแผนอัตรากำลังที่เหมาะสมกับภารกิจและเป้าหมายทางการศึกษา โดยคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมตรงตามภารกิจของโรงเรียน ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานโดยรวม การพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากร (Training and Development) ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านวิชาชีพ เทคโนโลยี และจิตวิทยาการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ญัฐนิช ศรีลาคำ (2558) ที่ระบุว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 การสร้างแรงจูงใจและการธำรงรักษาบุคลากร (Motivation & Retention) โรงเรียนมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูและบุคลากร เช่น การยกย่องชมเชย การจัดสวัสดิการ การให้รางวัลตามผลงาน และการสร้างบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อนิวัช แก้วจำนง (2552) ที่มองว่าทรัพยากรมนุษย์เป็น “หัวใจขององค์กร” ที่ต้องได้รับการดูแลทั้งด้านจิตใจและคุณภาพชีวิต การประเมินผลการปฏิบัติงาน

(Performance Appraisal) การประเมินผลมีความโปร่งใส เป็นธรรม และใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ ส่งผลให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นในระบบบริหารงานบุคคล และมุ่งมั่นพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างต่อเนื่อง

การบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพเกิดจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่สามารถมองเห็นศักยภาพของบุคลากรและสร้างแรงจูงใจให้ทุกคนพัฒนางานของตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การผสมผสานแนวคิดด้าน “ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง” กับ “การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพัฒนา” ทำให้โรงเรียนมีความเข้มแข็งทางองค์กร มีบุคลากรที่มีความสุขในการทำงาน และส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาโดยรวมของสถานศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมาคือ การสร้างแรงบันดาลใจ และต่ำสุดคือ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคลการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหาร คิดอย่างเป็นระบบ มุ่งมั่นทุ่มเท และเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารสร้างความมั่นใจและแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานตามเป้าหมาย การกระตุ้นทางปัญญา ผู้บริหารส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และริเริ่มสิ่งใหม่ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ผู้บริหารปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเท่าเทียม ยุติธรรม รับฟังเหตุผล และสร้างความมั่นคงทางจิตใจ

2. การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การพัฒนาครูและบุคลากร รองลงมาคือ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ต่ำสุดคือ การจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับหน้าที่ การสรรหาบุคลากร โรงเรียนวางแผนการจัดการความรู้ชัดเจนและค้นหาทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดบุคลากร ผู้บริหารกำหนดหน้าที่ชัดเจน วิเคราะห์งานเพื่อสรรหาผู้เหมาะสม การพัฒนา ผู้บริหารจัดทำแผนพัฒนาและกิจกรรมอบรมสัมมนา ศึกษาดูงานให้ตรงความต้องการ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ผู้บริหารยกย่องเชิดชูเกียรติ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และจูงใจด้วยวิธีสร้างสรรค์ การให้คำปรึกษา ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ปรึกษา รับฟังความคิดเห็น จัดทำคู่มือ และติดตามการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร มีอิทธิพลต่อการบริหารงานบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรสำคัญ

ตามลำดับ ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา ทั้งสี่ตัวแปรสามารถอธิบายความแปรปรวนของการบริหารงานบุคคลได้ ร้อยละ 93.8 (Adjusted $R^2 = 0.938$) สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานคือ $Z' = 0.448(X1) + 0.381(X2) + 0.176(X4) + 0.150(X3)$

ข้อเสนอแนะ 1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ในเขตมัธยมศึกษาขนาดนครปฐม ด้านที่ได้คะแนนต่ำสุดคือ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ผู้บริหารควรปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเท่าเทียม รับฟังความคิดเห็น และสร้างความมั่นใจด้วยความจริงใจและเป็นธรรม 2. การบริหารงานบุคคล ด้านที่ได้คะแนนต่ำสุดคือ การจัดบุคลากรให้เหมาะกับหน้าที่ ผู้บริหารควรวิเคราะห์งานให้ละเอียด จัดบุคลากรตามความถนัด ชี้แจงนโยบายอย่างชัดเจน มีการปฐมนิเทศและอบรมอย่างเหมาะสม 3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านต่าง ๆ เช่น การมีอุดมการณ์ แรงบันดาลใจ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการกระตุ้นทางปัญญา สามารถช่วยพยากรณ์คุณภาพการบริหารงานบุคคลได้ จึงควรนำมาใช้วางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการบริหารให้มีประสิทธิภาพ **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ผู้วิจัยขอเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดนครปฐม 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดนครปฐม 3. ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดนครปฐม

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา อนันตศรี. (2560). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอเขาสมิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. ใน *งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เกศสุตา วรรณสินธ์, (2562). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ณัฐนิช ศรีลาคำ, (2558). การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ ค.ม.* มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

- เนตรนภา เจตน์จำนง. (2562). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. มหาวิทยาลัยสยาม*
- พระแสง ปภัสโร (วงศ์พันธุ์เสือ). (2554). การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ พธ.ม. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย*.
- พิมพ์พร วงศ์อนุสิทธิ์, (2564). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*.
- สมุทร ชำนาญ, (2556). *ภาวะผู้นำทางการศึกษา ทฤษฎี และปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ระยอง: พี เอส การพิมพ์.
- Burns, J. M. (1978). *Leadership*. New York: Harper and Row.
- Griffin, Ricky W. (1996). *Management*. 5^{ed}. Boston: Houghton. Leithwood and Jantzi.

ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์*

PERCEPTIONS OF CORRECTIONAL OFFICERS ON THE EFFECTIVENESS OF THE POST-RELEASE OFFENDER MONITORING SYSTEM IN THE DEPARTMENT OF CORRECTIONS

รชานนท์ เณรพลอย¹ และ วลัยพร รัตนเศรษฐ²

Rachanon Nanploy¹ and Walaiporn Ratanaset²

¹⁻²คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹⁻²Faculty of Public Administration, Dhurakij Pundit University, Thailand

Corresponding Author's Email: 66130236@dpu.ac.th

วันที่รับบทความ : 12 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 19 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 21 กันยายน 2568

Received 12 September 2025; Revised 19 September 2025; Accepted 21 September 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ 2) ศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) ศึกษาปัจจัยในระบบการติดตามที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินการระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ และ 4) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีแบบสอบถามออนไลน์ กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ (ส่วนกลาง) เรือนจำกลางบาง

Citation:

*

รชานนท์ เณรพลอย และ วลัยพร รัตนเศรษฐ. (2568). ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์. วารสารส่งเสริมและพัฒนางานวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 682-703.

Rachanon Nanploy and Walaiporn Ratanaset. (2025). Perceptions Of Correctional Officers On The Effectiveness Of The Post-Release Offender Monitoring System In The Department Of Corrections.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 682-703.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ขวาง เรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ท้นทสถานบำบัดพิเศษกลาง และท้นทสถานหญิงกลาง จำนวน 330 คน เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม และได้รับการตอบแบบสอบถามกลับคืนมาร้อยละ 100 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, F-test (ANOVA) และMultiple Regression

ผลการศึกษาพบว่า 1) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 72.4 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 40.3 มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 63.6 มีอายุการทำงานระหว่าง น้อยกว่า 1 – 5 ปี ร้อยละ 42.7 และพบว่าความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 2) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบการติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ (ระบบติดตาม Wacht list ระบบติดตาม JSOC และระบบติดตาม ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE) ไม่แตกต่างกัน 3) ปัจจัยในระบบการติดตาม (คดีที่กระทำผิด, จำนวนโทษระยะเวลาเฝ้าระวัง, จำนวนครั้งที่กระทำผิดซ้ำ, ได้รับการฝึกวิชาชีพ และการมีอาชีพหลังพ้นโทษ) ในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษกรมราชทัณฑ์ ส่งผลให้ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ได้ร้อยละ 66.10 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ

คำสำคัญ: เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกรมราชทัณฑ์, ประสิทธิภาพ, ระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ

Abstract

This research had the following objectives : (1) to study the level of correctional officers' perceptions regarding the effectiveness of the Department of Corrections' post-release offender monitoring system; (2) to examine the perceptions of correctional officers on the effectiveness of the post-release offender monitoring system in the Department of Corrections classified by the officers' personal factors; (3) to identify systemic factors within the monitoring system that affect its operational effectiveness; (4) to propose guidelines for

developing and improving the post-release offender monitoring system. Data were collected through an online questionnaire administered to a sample group consisted of 330 correctional officers from the Department of Corrections (Headquarters), Bang Kwang Central Prison, Klong Prem Central Prison, Bangkok Remand Prison, Central Correctional Institution for Drug Addicts, and Central Women's Correctional Institution. The data collection tool was a questionnaire, and a 100% response rate was achieved. The statistical methods used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test (ANOVA), and Multiple Regression.

The research finding revealed that : 1) the majority of the respondents were male (72.4%), aged 41-50 years (40.3%), held a bachelor's degree (63.6%), and had less than 1 to 5 years of work experience (42.7%). The overall perception of the correctional officers regarding the effectiveness of the post-release offender monitoring system was at a high level, with a mean score of 4.11. 2) Differences in personal factors did not significantly affect the officers' perceptions on the effectiveness of the three main monitoring systems: Watch List, JSOC, CARE Center (Center for Assistance to Reintegration and Employment) system. 3) However, specific systemic factors, including the type of offense, the duration of the monitoring period, the number of re-offenses, vocational training, and the presence of post-release employment were found to significantly influence officers' perceptions of the system's effectiveness. These factors collectively accounted for 66.10% of the variance in the officers' perceptions, indicating their substantial influence on the perceived operational efficiency of the post-release offender monitoring system.

Keywords: Correctional Officers, the effectiveness, Post-Release Offender Monitoring System

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทยยังคงเป็นประเด็นที่สำคัญ โดยเฉพาะคดีที่ความผิดมีพฤติการณ์รุนแรง อุกฉกรรจ์ และไม่เกรงกลัวกฎหมาย ซึ่งส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อผู้เสียหาย และสังคมโดยรวม ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นจากคดีทางเพศ รวมถึงคดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้วางนโยบายเพื่อแก้ปัญหาผู้ต้องโทษ โดยมุ่งเน้นการฟื้นฟูและคืนผู้ต้องขังสู่สังคม ผ่านแนวคิดบูรณาการทางสังคม เช่น นโยบาย Social Reintegration และการเฝ้าระวังผู้พ้นโทษเพื่อไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำ

กรมราชทัณฑ์ มีหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุม และพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง โดยมีเป้าหมายในการฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนผู้ทำความผิดให้เป็นพลเมืองที่ดี มีสุขภาพจิตและกายแข็งแรง สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมในสังคมอย่างปกติสุข นอกจากนี้ยังมีการฝึกอาชีพเพื่อสร้างทักษะที่ช่วยผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ รวมถึงการติดตามผู้พ้นโทษเพื่อป้องกันการกลับไปกระทำความผิดซ้ำ โดยระบบติดตามที่พัฒนาไว้นี้ จึงมีเป้าหมายในการสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน และสร้างความปลอดภัยในสังคม

จากข้อมูลในปีล่าสุด จำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศอยู่ที่ 285,719 คน เป็นผู้ต้องขังชาย 246,508 คน และผู้ต้องขังหญิง 35,080 คน อัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษระหว่างปีงบประมาณ 2562-2566 อยู่ที่ร้อยละ 17.14 นับเป็นความท้าทายที่ต้องพัฒนาระบบติดตามเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษ กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการติดตามและจัดกลุ่มผู้พ้นโทษที่มีความเสี่ยงผ่านระบบต่าง ๆ ได้แก่ 1. ระบบ Watch List สำหรับติดตามและคัดกรองกลุ่มเสี่ยง เช่น ผู้ต้องขังคดีร้ายแรงหรือกลุ่มที่ไม่มีการสนับสนุนหลังพ้นโทษ 2. ระบบ JSOC (Justice Safety Observation Ad Hoc) เป็นนวัตกรรมที่ใช้ในการเฝ้าระวังกลุ่มผู้พ้นโทษในคดีอุกฉกรรจ์ 7 ฐานความผิด เช่น การฆาตกรรมต่อเนื่องและคดียาเสพติดร้ายใหญ่ 3. ศูนย์ CARE ที่ช่วยเหลือผู้พ้นโทษในการหางานและสร้างอาชีพ รวมถึงทำงานร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายต่าง ๆ การวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อประสิทธิภาพของในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ เพื่อใช้ปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน ยกย่องมาตรการก่อนและหลังปล่อยตัว ตลอดจนพัฒนาโปรแกรมแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูผู้กระทำผิด วิธีการเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำแต่ยังช่วยผู้พ้นโทษมีอาชีพ พร้อมส่งเสริมให้พวกเขา

กลับมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมในสังคมอย่างปกติสุข อีกทั้งช่วยลดโอกาสเกิดอาชญากรรมในสังคม ซึ่งถือเป็นไปตามนโยบายดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์
2. ศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. ศึกษาปัจจัยในระบบการติดตามที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์
4. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์

สมมติฐานการวิจัย

1. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มี ปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อายุการทำงาน) แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในระบบการติดตามหลังผู้ต้องขังพ้นโทษแตกต่างกัน
2. ปัจจัยในระบบการติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษที่ส่งผลต่อ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวความคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดของกรมราชทัณฑ์
กรมราชทัณฑ์ถือเป็นหนึ่งในประเทศภาคีสมาชิกร่วมขององค์การสหประชาชาติที่ยึดแนวทางปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ (Standard Minimum Rules หรือ SMR) การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยแนวปฏิบัติดังกล่าวได้ถูกจัดทำขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 มีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลผู้ต้องขังตั้งแต่ขั้นตอนแรกเริ่มของการรับตัว จนกระทั่งพ้นโทษและกลับสู่สังคมอย่างสมบูรณ์ แนวทางดังกล่าวมีข้อกำหนดสำคัญที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อ 58 และ 59 ซึ่งระบุถึงบทบาทของโทษจำคุก และการดำเนินการของเรือนจำ ดังที่อ้างอิงจาก กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ (2548)

ข้อ 58 ระบุว่า วัตถุประสงค์ของโทษจำคุกคือการปกป้องสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ซึ่งจะสำเร็จได้ หากโทษจำคุกช่วยฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้มีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงในเชิงบวก พร้อมสู่การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการเคารพกฎหมายและสามารถพึ่งพาตนเองได้เมื่อพ้นโทษ

ข้อ 59 กล่าวถึงการที่เรือนจำเลือกใช้มาตรการฟื้นฟูที่เหมาะสม ซึ่งสามารถเป็นทั้งการเยียวยา การศึกษา การอบรมในด้านคุณธรรมและจิตวิญญาณ รวมถึงการให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล โดยยึดตามแนวทาง SMR หรือ Mandela Rules

นอกจากนี้ เมื่อองค์การสหประชาชาติให้การรับรองข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ในวันที่ 21 ธันวาคม 2553 กรมราชทัณฑ์ได้พยายามผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้ โดยเน้นถึงความละเอียดอ่อนระหว่างเพศชายและหญิง ในกรณีผู้ต้องขังหญิงนั้น ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง เช่น

ข้อ 45 และ 46 ระบุว่า เรือนจำควรมีมาตรการช่วยในเรื่องการปรับตัวของผู้ต้องขังหญิง ช่วงเปลี่ยนผ่านหลังพ้นโทษ รวมถึงการเตรียมความพร้อมก่อนและหลังปล่อยพ้นโทษ เพื่อช่วยให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ แนวคิดเรื่องโทษที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) มีพื้นฐานจากศาสตร์อาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม และเชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์มีอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ ทั้งสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมทางจิตใจ โดยเชื่อว่าผู้ที่กระทำผิดนั้น อาจมาพร้อมกับบุคลิกภาพหรือสภาพจิตที่บกพร่อง อันเป็นผลมาจากปัจจัยเหล่านี้ ดังนั้น การฟื้นฟูผู้กระทำผิดจึงนับเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อช่วยให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลของบทลงโทษที่หลากหลาย เป้าหมายสำคัญยังคงเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องโทษให้กลับมาเป็นคนดี สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมั่นคงและมีคุณค่า ซึ่งไม่เพียงช่วยเหลือผู้ต้องโทษเอง แต่ยังรวมถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมในระยะยาว การฟื้นฟูดังกล่าว ครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ของเรือนจำ ได้แก่ การศึกษา การฝึกอาชีพ การพัฒนาจิตใจ ศีลธรรม การบำบัดด้านจิตวิทยาและแพทย์รวมถึงสวัสดิการต่างๆ สำหรับผู้ต้องขัง นอกจากนี้ยังขยายมาสู่ชุมชนผ่านมาตรการอื่น ๆ เช่น การคุมประพฤติ การพักโทษ ระบบยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และความยุติธรรมผ่านชุมชน (นิรันทร ไชยชมภู, 2564, น.34-35)

2. เพลินใจ แต่เกษม (2545 : 311) กล่าวว่า ผู้กระทำผิดในสังคมจากอดีตที่เน้นการลงโทษเป็นสำคัญ ต่อมาได้เริ่มมีการพัฒนา และเห็นว่าควรหันมาแก้ไขผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรมในสังคม ซึ่งเชื่อว่าสามารถช่วยเหลือผู้กระทำผิดตลอดจนครอบครัวได้

แนวความคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย เกิดขึ้นเนื่องจากแนวความคิดสำคัญ ๆ 3 ประการ คือ (1) ประโยชน์ของการลงโทษเปลี่ยนไปจากการแก้แค้นเป็นการแก้ไข (2) การป้องกันสังคมจากอาชญากรรม การหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก (Recidivism) เพราะปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้ และ (3) การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ต้องขัง เป็นการเตรียมความพร้อมให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุข (สุทธิรัตน์ จตุราศรีบริสุทธิ, 2564, น. 54-55)

3. Evert Vedung (2006 : 397) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์จากการนำนโยบายไปปฏิบัติซึ่งประกอบไปด้วยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทันที (immediate outcomes) ผลลัพธ์ที่เกิดระหว่างการดำเนินการ (immediate outcomes) และผลลัพธ์สุดท้าย (ultimate outcomes) ในที่นี้ผู้วิจัยนำ แนวคิดการประเมินผลใน 3 ตัวแบบมาประกอบความคิดที่ว่า ผลลัพธ์นโยบายพิจารณาจากการบรรลุมุ่งหมายที่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เป็นหลัก และพิจารณาการประเมินผลที่มองทุกผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นแม้ว่าจะไม่ใช่เป้าหมายที่วางไว้ก็ตาม ในลักษณะ Side – effect รวมทั้งการมองปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างประสิทธิผลของนโยบายการติดตามผู้หาที่พ้นโทษ ประกอบการสร้างแบบสอบถามและการสุ่มงานวิจัยที่เชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว

4. มุขรินทร์ เฟื่องน้อย และ ลลิตา นิพิฐประศาสน์ สุนทรวิภาต (2562) ได้ศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังในเรือนจำการศึกษา

กรมราชทัณฑ์ เป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยมีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ที่เน้นให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขัง พร้อมจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ เช่น หนังสือและเครื่องมือที่จำเป็น ทั้งนี้ สามารถใช้ของส่วนตัวได้หากได้รับอนุญาต ตามข้อกำหนดในกฎหมายดังกล่าว กรมราชทัณฑ์ มีหน้าที่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะด้านการสร้างความปลอดภัยในสังคม อันเป็นเป้าหมายสำคัญประการที่สองของหน่วยงาน (กรมราชทัณฑ์, 2557) หนึ่งในมาตรการสำคัญคือการพัฒนากระบวนการพัฒนาระบบพฤตินิสัย (Software) สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำโดยจัดโครงสร้างและการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อส่งเสริมการคุมขัง การฟื้นฟู และการปรับพฤติกรรมให้ตรงกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม หนึ่งในโครงการหลักที่ได้รับความสำคัญคือ “เรือนจำการศึกษา” ซึ่งกำหนดขึ้นตามหนังสือคำสั่ง ยธ.0704.7/319 ลงวันที่ 29 กรกฎาคม 2558 โครงการนี้มีหลักการและเป้าหมายชัดเจน ได้แก่ 1) พัฒนาศักยภาพทางการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำหรือทัณฑสถาน 2) ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกับสถานศึกษาภายนอก 3)

ประกันคุณภาพในทุกมิติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในเรือนจำ และ 4) สร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมในกระบวนการฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้กระทำผิด แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังยังเชื่อมโยงกับแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อพัฒนาองค์รวมด้านการเรียนรู้และเพิ่มโอกาสในการคืนคนดีสู่สังคม

5. นโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ 8 มิติ ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลง (กรมราชทัณฑ์, 2567) ประกอบด้วย

มิติที่ 1 การดำเนินการโครงการพระราชทานอย่างต่อเนื่อง

มิติที่ 2 ยุทธศาสตร์ความมั่นคงปลอดภัยในเรือนจำและสถานที่ควบคุม

มิติที่ 3 พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและหลักทัณฑ์

วิทยา

มิติที่ 4 พัฒนาพฤตินิสัยแก้ไขผู้ต้องขังให้ตรงกับปัญหาของการกระทำความผิด

มิติที่ 5 พัฒนาและต่อยอดการศึกษา การฝึกอาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน

มิติที่ 6 พัฒนาระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และช่วยเหลือหลังพ้นโทษ

มิติที่ 7 ยุทธศาสตร์สร้างการยอมรับและสร้างความเชื่อมั่นของสังคมต่อผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษ

มิติที่ 8 พัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนงานราชทัณฑ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิภาพดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และวิธีสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ (ส่วนกลาง) เรือนจำกลางบางขวาง เรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง และทัณฑสถานหญิงกลาง จำนวน 1,559 คน (กรมราชทัณฑ์, 2567)

กลุ่มตัวอย่างคำนวณตามสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เมื่อกำหนดระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 จากการคำนวณขนาดตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น ได้ขนาดตัวอย่างไม่น้อยกว่า 319 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นขนาดอย่างต่ำเพื่อป้องกันการผิดพลาดจากการตอบแบบสอบถามอย่างไม่สมบูรณ์ และเพื่อความน่าเชื่อถือของข้อมูลการ

วิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดการเก็บข้อมูลสำรองเพิ่มอีก 11 ตัวอย่าง รวมจำนวนขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 330 ตัวอย่าง

วิธีสุ่มตัวอย่างตามหลักการความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และอาศัยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบ่งตามหน่วยงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ เพื่อเก็บข้อมูล

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุการทำงาน ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิภาพการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณ ค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามรูปแบบของ Likert (1961)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคำถามปัจจัยในระบบการติดตามผู้ต้องขังที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิภาพการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณ ค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามรูปแบบของ Likert (1961)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือซึ่งใช้แบบสอบถาม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และปรับแก้ถ้อยคำให้เหมาะสม จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเรือนจำจังหวัดนนทบุรี จำนวน 35 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) ตัวแปรแรกคือ ปัจจัยความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิภาพการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.977 ในส่วนของปัจจัยในระบบการติดตามผู้ต้องขังส่งผลต่อความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน พบว่า ค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ 0.984 โดยการบรรลุมิติประสงค์ในสองด้านหลัก ได้แก่ 1) การลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ และ 2) การมีอาชีพหรือการมีงานทำของผู้ต้องขังพ้นโทษ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 0.70 แสดงว่าสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้อย่างน่าเชื่อถือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ โดยขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บข้อมูลเพื่อวิจัยนี้ดำเนินการใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) ในรูปแบบลิงก์และคิวอาร์โค้ด เพื่อส่งให้เจ้าหน้าที่ส่วนกลางของกรมราชทัณฑ์และเจ้าหน้าที่เรือนจำที่ระบุไว้จนได้จำนวนครบ 330 ชุดตามเป้าหมาย
2. หลังจากการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเรียบร้อยและสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถาม
3. ได้นำแบบสอบถามกลับมาทบทวนเพื่อความถูกต้องและเรียบร้อยของข้อมูลก่อนที่จะนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมแบบสอบถามได้ครบตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 330 ชุด จึงนำไปทำการประมวลผลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (Statistical Package to the Social Sciences : SPSS) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับประสิทธิภาพการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ และข้อมูลปัจจัยในระบบการติดตามผู้ต้องขังที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับประสิทธิภาพการดำเนินงานในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมุติฐานของงานวิจัย โดยใช้ สถิติ Independent Sample (t-Test) สถิติ One-Way ANOVA (F-Test) และเมื่อพบความแตกต่างจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี (Least Significant Difference: LSD) และการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบความแตกต่างและวิเคราะห์ปัจจัยในระบบการติดตามผู้ต้องขังส่งผลต่อความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องในระบบประกอบด้วย ระบบ Watch list, ระบบ JSOC และระบบศูนย์ CARE

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) พบว่า ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .633) เมื่อพิจารณาเป็นในแต่ละระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ ระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ watch list ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = .650) รองลงมา ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ JSOC (Justice Safety Observation ad hoc : JSOC) ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .664) และอันดับสุดท้าย คือ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ ศูนย์ (CARE) ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = .719)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ Independent Sample (t-Test) สถิติ One-Way ANOVA (F-Test) และเมื่อพบความแตกต่างจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี (Least Significant Difference: LSD) พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอายุการทำงาน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบการติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
	เป็นไปตามสมมติฐาน (แตกต่างกัน)	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน (ไม่แตกต่างกัน)
มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการ ดำเนินการในระบบการติดตาม ผู้ต้องขังพ้นโทษ		
เพศ	-	✓
อายุ	-	✓
ระดับการศึกษา	-	✓
อายุการทำงาน	-	✓

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยในระบบการติดตามที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินการระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ โดยใช้การ วิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่า ปัจจัยในระบบการติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ ระบบ watch list ระบบ JSOC ระบบ ศูนย์ (CARE) ล้วนมีผลต่อความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ อย่างมีนัยทางสถิติ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างปัจจัยในระบบการติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์

ปัจจัยในระบบการติดตาม ผู้ต้องขังพ้นโทษที่ส่งผลกระทบต่อความ คิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานต่อ ประสิทธิผลการดำเนินการใน ระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของ กรมราชทัณฑ์	ผลการทดสอบ สมมติฐาน		Standardized Coefficients	T	sig
	B	Std.Error	Beta		
Constant	1.096	0.122		8.951	0.000*
1. ปัจจัยในระบบการติดตามผู้ต้องขัง ที่ส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นของ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อ ประสิทธิผลการดำเนินการในระบบ ติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ watch list	0.189	0.063	0.216	3.000	0.003*
2. ปัจจัยในระบบการติดตามผู้ต้องขัง ที่ส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นของ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อ ประสิทธิผลการดำเนินการในระบบ ติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ JSOC	0.209	0.066	0.250	3.161	0.002*
3. ปัจจัยในระบบการติดตามผู้ต้องขัง ที่ส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นของ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อ ประสิทธิผลการดำเนินการในระบบ ติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ ศูนย์ ประสานงานและส่งเสริมการมีงาน ทำ (CARE)	0.332	0.054	0.390	6.104	0.000*
R = 0.813, R ² = 0.661, Adjusted R ² = 0.685 Std.Error of the Estimate = 0.37034, F = 211.829, Sig = 0.000					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิภาพการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์” ผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. จากการศึกษา ระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิภาพการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ ระบบ watch list ระบบ JSOC และระบบศูนย์ CARE

1.1 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิภาพของการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ (watch list) โดยภาพรวมถือว่าอยู่ในระดับสูง แต่ยังมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงและพัฒนาระบบเพิ่มเติมในด้านต่างๆ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ของระบบให้ดียิ่งขึ้น โดยประเด็นที่สำคัญรองลงมาก็คือปัญหาการขาดบุคลากรที่สามารถให้การติดตามดูแลผู้ต้องขังพ้นโทษอย่างต่อเนื่องภายในชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานระบบดังกล่าว โดยเจ้าหน้าที่เห็นว่าการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาด้านต่าง ๆ รวมถึงการแก้ไขปัญหาเรื่องบุคลากร จะช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานของระบบบรรลุเป้าหมายได้ในระดับที่มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะในเรื่องการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายที่สอดคล้องกับนโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ 8 มิติ ที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะมิติที่ 4 ในการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังให้ตรงกับปัจจัยที่นำไปสู่การกระทำผิด ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับหลักคิดของ Evert Vedung (2006) ที่เน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ที่เกิดจากการนำนโยบายมาปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยผลลัพธ์ทันที (immediate outcomes) ผลลัพธ์ระหว่างทาง (intermediate outcomes) และผลลัพธ์สุดท้าย (ultimate outcomes) โดยการบรรลุเป้าหมายที่รอบด้านจะช่วยให้ระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษสามารถสร้างผลเชิงบวกต่อชุมชนได้อย่างยั่งยืน

1.2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิภาพในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ JSOC โดยรวมอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงหรือพัฒนาเพิ่มเติมในหลายด้าน เพื่อให้ระบบ JSOC มีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพสูงสุด ปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานคือ การขาดแคลนบุคลากรที่ทำหน้าที่ติดตามและดูแลผู้ต้องขังพ้นโทษอย่างต่อเนื่องภายในชุมชน ซึ่งปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดข้อจำกัดในการใช้งานระบบ JSOC ได้ อย่างเต็มประสิทธิภาพ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความเห็นว่าการแก้ปัญหาขาดแคลน

บุคลากรและการปรับปรุงระบบในด้านต่าง ๆ จะส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ โดยเฉพาะในประเด็นการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ ทั้งนี้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ในแนวคิดแบบ 8 มิติ ซึ่งมุ่งยกระดับการเปลี่ยนแปลงในมิติที่ 4 โดยเน้นการพัฒนาพฤติกรรมและแก้ไขปัญหาของผู้ต้องขังให้ตรงกับสาเหตุของการกระทำผิด ทฤษฎีของ Evert Vedung (2006) เกี่ยวกับการประเมินผลลัพธ์จากการนำนโยบายไปปฏิบัติในแง่มุมที่เชื่อมโยงกันระหว่างผลลัพธ์ทันที (immediate outcomes) ผลลัพธ์ที่เกิดในระหว่างกระบวนการดำเนินงาน (intermediate outcomes) และผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย (ultimate outcomes) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพสูงสุดของระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษทั้งในด้านเชิงกลยุทธ์และเชิงปฏิบัติ

1.3 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของศูนย์ CARE โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับที่ดีมากอย่างไรก็ตามมีข้อเสนอแนะว่าควรปรับปรุงและพัฒนาระบบเพิ่มเติมในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับผลลัพธ์ของระบบให้ดียิ่งขึ้น ความท้าทายสำคัญที่พบคือการขาดแคลนบุคลากรที่สามารถติดตามดูแลผู้ต้องขังพ้นโทษได้อย่างต่อเนื่องในชุมชน ส่งผลต่อการใช้งานระบบติดตาม และจำกัดศักยภาพในการบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ของศูนย์ CARE เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นว่าการพัฒนาระบบและแก้ไขปัญหาด้านบุคลากรจะส่งผลสำคัญต่อการดำเนินงาน เช่น การลดอัตราการกระทำผิดซ้ำและการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังพ้นโทษสามารถประกอบอาชีพหรือมีงานทำ ทั้งนี้เป้าหมายดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายบริหารราชทัณฑ์ 8 มิติ โดยเฉพาะในมิติที่ 4 ที่มุ่งพัฒนาพฤติกรรมและแก้ไขปัญหาที่นำไปสู่การกระทำผิด และมิติที่ 6 ที่เน้นเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวรวมถึงการช่วยเหลือหลังพ้นโทษ ผลการวิจัยดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับแนวคิดของ Evert Vedung (2006) ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์จากการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยแบ่งออกเป็นสามระดับ ได้แก่ ผลลัพธ์ทันที (immediate outcomes) ผลลัพธ์ระหว่างดำเนินการ (intermediate outcomes) และผลลัพธ์สุดท้าย (ultimate outcomes) ซึ่งทฤษฎีนี้สนับสนุนแนวทางการพัฒนาและแก้ปัญหาระบบติดตามอย่างเป็นระบบเพื่อบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของศูนย์ CARE

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ ระบบ watch list ระบบ JSOC และระบบศูนย์ CARE จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอายุการทำงาน ปรากฏผลได้ดังนี้

2.1 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาแยกตามระบบติดตามต่างๆ เช่น ระบบ Watch List, JSOC และศูนย์ CARE พบว่าความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการระบบเหล่านี้ยังคงอยู่ในระดับสูงเช่นกัน ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีเพศแตกต่างกันไม่มีความเห็นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ทั้งชายและหญิงในกรมราชทัณฑ์ไม่ว่าจะปฏิบัติงานในส่วนกลาง เรือนจำหรือทัณฑสถาน ต่างได้รับข้อมูลเกี่ยวกับระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ รวมทั้งทราบถึงแนวทางการดำเนินการ ความท้าทายในการใช้งาน และประเด็นที่ต้องพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบในด้านการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายในการลดการกระทำผิดซ้ำ การสร้างอาชีพ การได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน และการสร้างสังคมที่ปลอดภัย ระบบการติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษได้มีส่วนสำคัญที่สอดคล้องกับนโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ 8 มิติ โดยเฉพาะมิติที่ 4 ซึ่งมุ่งพัฒนาพฤติกรรมและแก้ไขผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับปัญหาการกระทำผิด และมิติที่ 6 ที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและช่วยเหลือหลังพ้นโทษ กรมราชทัณฑ์ (2567)

2.2 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในช่วงอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ โดยภาพรวมความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้งในระบบติดตาม Watch List, ระบบติดตาม JSOC และระบบติดตามศูนย์ CARE ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสภาพอายุของเจ้าหน้าที่ไม่ได้สร้างความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญต่อความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของระบบติดตามดังกล่าว เจ้าหน้าที่ในทุกช่วงอายุไม่ว่าจะเป็นอายุน้อยหรือมาก ล้วนแสดงความเห็นต่อระบบติดตามในระดับที่ใกล้เคียงกัน อันเป็นผลมาจากการสื่อสารและฝึกอบรมอย่างทั่วถึงในระดับองค์กรที่ช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันโดยไม่ขึ้นอยู่กับวัย ระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษถูกมองว่ามีศักยภาพในการควบคุมพฤติกรรมผู้ต้องขังที่ก่ออาชญากรรมร้ายแรงหรือเหตุการณ์สะเทือนขวัญที่ประชาชนให้ความสนใจ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีความจำเป็นในการปรับปรุงและพัฒนาทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายทั้งในกระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงปลอดภัยของสังคม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของระบบติดตาม ลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ และส่งเสริมให้ผู้ต้องขังพ้นโทษมีอาชีพและงานทำ อันจะช่วยสร้างความปลอดภัยและความมั่นใจแก่ประชาชน ตามนโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ 8 มิติ โดยเฉพาะในมิติที่ 4 การพัฒนาพฤติกรรมให้สอดคล้องกับปัญหาการกระทำผิด และมิติที่ 6 การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

และช่วยเหลือหลังพ้นโทษ กรมราชทัณฑ์ (2567) เป็นแนวทางสำคัญที่สอดคล้องกับการวิจัยของ มุขรินทร์ เฟลิ่งน้อย และลลิตา นิพัฐประศาสน์ สุนทรวิภาต (2562) ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านอายุ ไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังในเรือนจำ

2.3 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความเห็นต่อประสิทธิผลในระบบ ติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ โดยภาพรวมพบว่าความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ไม่ว่าจะ เป็นระบบติดตามในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ระบบ Watch List, JSOC และศูนย์ CARE ซึ่ง สะท้อนให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ทุกกลุ่มมีมุมมองต่อระบบอย่างใกล้เคียงกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่าง ด้านพื้นฐานการศึกษา ทั้งนี้ เนื่องจากระบบดังกล่าวถูกออกแบบให้ใช้งานง่ายและไม่ซับซ้อน จนเกินไป ส่งผลให้เจ้าหน้าที่สามารถปรับตัวและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบ ติดตามดังกล่าวยังมีบทบาทสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมผู้ต้องขังที่ก่อคดีร้ายแรง รวมถึงคดีที่ สังคมให้ความสนใจ อย่างไรก็ตาม เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของระบบ จำเป็นต้องปรับปรุงและ พัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น เพิ่มบุคลากร งบประมาณ และการร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งใน กระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยของ สังคมเป้าหมายสำคัญคือการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง และสนับสนุนให้ผู้พ้นโทษมี อาชีพและงานทำ เพื่อป้องกันปัญหาระดับสังคมและสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนว่าระบบ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขพฤตินิสัยและส่งเสริมการปรับตัวเข้าสู่สังคมอย่างปกติ สุข ตามนโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ 8 มิติ โดยเฉพาะในมิติที่ 4 การพัฒนาพฤตินิสัยให้ สอดคล้องกับปัญหาการกระทำผิด และมิติที่ 6 การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและช่วยเหลือ หลังพ้นโทษ กรมราชทัณฑ์ (2567) ทั้งนี้ ความเห็นดังกล่าวไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของมุข รินทร์ เฟลิ่งน้อย, ลลิตา นิพัฐประศาสน์ สุนทรวิภาต (2562) ซึ่งระบุว่าระดับการศึกษาของ เจ้าหน้าที่ส่งผลต่อความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังในเรือนจำ

2.4 เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่มีอายุงานแตกต่างกันมีความเห็นต่อประสิทธิผลในระบบ ติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งโดยรวมถือว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาใน รายละเอียด เช่น ระบบติดตาม Watch List, ระบบ JSOC และศูนย์ CARE พบว่าความคิดเห็น ของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับประสิทธิผลของระบบยังคงอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่อายุ การทำงานน้อยกว่า 5 ปี และผู้ที่มีอายุงานมากกว่า 10 ปี ต่างก็มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ สาเหตุหลักมาจากแนวทางการดำเนินงานที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนและการ ปฏิบัติตามระบบเดียวกันในทุกระดับ ทำให้เกิดความเข้าใจในระบบได้อย่างทั่วถึง ระบบติดตาม ผู้ต้องขังพ้นโทษยังถูกมองว่ามีศักยภาพในการควบคุมพฤติกรรมของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะผู้ที่เคย

ก่อคดีร้ายแรงและเป็นที่สนใจของประชาชน อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นในการปรับปรุงและพัฒนาต่าง ๆ เช่น การเพิ่มบุคลากร งบประมาณ และการสร้างความร่วมมือจากหน่วยงานเครือข่ายทั้งในกระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในด้านความปลอดภัย เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพระบบดังกล่าวให้สามารถลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ ผลักดันให้ผู้ต้องขังมีอาชีพและสร้างชีวิตใหม่หลังพ้นโทษ ซึ่งจะช่วยป้องกันสังคม เพิ่มความเชื่อมั่นแก่ประชาชน และส่งเสริมให้ผู้พ้นโทษปรับตัว เข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข นโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ 8 มิติ โดยเฉพาะในมิติที่ 4 การพัฒนาพฤตินิสัยให้สอดคล้องกับปัญหาการกระทำผิด และมิติที่ 6 การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและช่วยเหลือหลังพ้นโทษ กรมราชทัณฑ์ (2567) ถือเป็นการส่งเสริมเป้าหมายการป้องกันการกระทำผิดซ้ำอย่างชัดเจนตรงกับการศึกษา โดย มุขรินทร์ เพ็ญน้อย และลลิตา นิพิฐประศาสน์ สุนทรวิภาต (2562) ที่ค้นพบว่า อายุการทำงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไม่ได้มีผลต่อความคิดเห็นในด้านการดำเนินการพัฒนาผู้ต้องขัง

3. ปัจจัยในระบบการติดตามผู้ต้องขังที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

3.1 ประเภทคดีที่กระทำผิด เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการ ระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ watch list ซึ่งอยู่ในระดับสะท้อนให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ให้ความสำคัญกับการจำแนกกลุ่มเสี่ยงตามประเภทคดี เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจคัดกรองผู้ที่ควรเข้าสู่ระบบ Watch List โดยมีเป้าหมายเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมและลดการกระทำผิดซ้ำ

3.2 จำนวนครั้งที่กระทำผิดซ้ำ เป็นปัจจัยสำคัญการดำเนินการ ระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ JSOC อยู่ในระดับมาก ระบบนี้ออกแบบมาเพื่อใช้ข้อมูลจากการกระทำผิดซ้ำมาเป็นการประเมินในการ “จับตา” หรือสอดส่องผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยง โดยใช้เทคโนโลยีและการบูรณาการกับเครือข่ายหน่วยงานความมั่นคง ในการประเมินความจำเป็นของระบบ JSOC

3.3 การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังพ้นโทษ เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ ศูนย์ CARE อยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ระบบของศูนย์ CARE มีเป้าหมายชัดเจนในการเตรียมพร้อมให้กับผู้พ้นโทษได้มีอาชีพมีรายได้หลังการปล่อยตัว ซึ่งเป็นการฟื้นฟูพฤตินิสัยอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การฝึกอาชีพระหว่างต้องโทษหรือในระยะเปลี่ยนผ่านจึงเป็นจุดเน้นสำคัญที่ส่งผลให้เจ้าหน้าที่เห็นถึงความ “มีประสิทธิภาพ” ของระบบ CARE

ปัจจัยในระบบที่กล่าวถึงส่งผลต่อมุมมองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ โดยความคิดเห็นที่แตกต่างกันนี้สอดคล้อง

กับสมมติฐานที่กำหนดไว้ อาจกล่าวได้ว่า ระบบติดตามดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์ด้านการลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ และส่งเสริมการมีอาชีพและงานทำของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนในการสร้างความมั่นใจต่อกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง รวมถึงการเฝ้าระวังให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้าสู่ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งแนวทางดังกล่าวยังมีความเชื่อมโยงกับนโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ใน 8 มิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติที่ 4 ที่เน้นการพัฒนาพฤตินิสัยและแก้ไขปัญหาของผู้ต้องขังให้ตรงกับสาเหตุของการกระทำผิด และมิติที่ 6 ที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวและการช่วยเหลือหลังพ้นโทษตามแผนยุทธศาสตร์ กรมราชทัณฑ์ (2567)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 72.4 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.3 มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 63.6 มีอายุการทำงานระหว่าง น้อยกว่า 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.7 และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ (โดยการบรรลุวัตถุประสงค์ใน 2 เรื่อง 1. การลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ 2. การมีอาชีพมีงานทำของผู้ต้องขังพ้นโทษ) จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอายุการทำงาน ผลปรากฏว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ระบบที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อประสิทธิผลส่วนใหญ่ คือระบบ Watch list รองลงมา ระบบ JSOC และลำดับสุดท้ายระบบ ศูนย์ CARE และปัจจัยในระบบติดตามที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้พ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ (โดยการบรรลุวัตถุประสงค์ใน 2 เรื่อง 1. การลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ 2. การมีอาชีพมีงานทำของผู้ต้องขังพ้นโทษ) ปัจจัยในระบบ Watch list ที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ คือ ประเภทคดีที่กระทำผิด ปัจจัยในระบบ JSOC ที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ คือ จำนวนครั้งที่กระทำผิดซ้ำ และปัจจัยในระบบ ศูนย์ CARE ที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ คือ การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังพ้นโทษ ซึ่งปัจจัยในระบบดังกล่าวสามารถอธิบายความแปรปรวนในความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อประสิทธิผลการดำเนินการในระบบติดตามผู้พ้นโทษของกรมราชทัณฑ์ได้ถึงร้อยละ 66.10 ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็น

องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของระบบติดตามผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ **ข้อเสนอแนะในการวิจัย** 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1 มีนโยบายในการพัฒนาระบบการติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษที่มีอยู่ในปัจจุบัน และคิดค้นระบบในการติดตามใหม่ต่อไป 1.2 จัดตั้งส่วนงานที่ทำหน้าที่โดยตรงในการดำเนินการระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ เพื่อให้ไม่กระทบต่อจำนวนผู้ปฏิบัติงานที่มีภาระงานในการปฏิบัติหน้าที่คุมผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถาน 1.3 มีโครงการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นอาสาสมัครราชทัณฑ์ โดยการที่บุคคลทั่วไปสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ในการแก้ไข พันฟู และติดตามผู้กระทำผิดที่อยู่ในความดูแลของกรมราชทัณฑ์ รวมถึงช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข 2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ 2.1 ปรับปรุงและพัฒนาระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ ให้มีประสิทธิภาพในการติดตาม โดยผู้บริหารให้การสนับสนุนในการพัฒนาในด้าน บุคลากร เทคโนโลยี เพื่อให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพ และบรรลุประสิทธิผลในการลดการกระทำผิดซ้ำ, การมีอาชีพมีงานทำของผู้ต้องขังพ้นโทษเป็นการป้องกันสังคม และสร้างความมั่นใจให้กับสังคม 2.2 สร้างภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังผู้ต้องขังพ้นโทษ เนื่องด้วยเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ มีภารกิจในการควบคุม และพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังที่อยู่ในการควบคุมของเรือนจำ และทัณฑสถาน เป็นงานที่ต้องปฏิบัติ 24 ชั่วโมง จำนวนเจ้าหน้าที่จึงไม่เพียงพอที่จะดำเนินการติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษได้ จึงต้องได้รับความร่วมมือจาก หน่วยงานของรัฐด้านความมั่นคง และด้านการพัฒนาสังคม และหน่วยงานภายในกระทรวงยุติธรรม และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อดำเนินการร่วมกันในการเฝ้าระวังผู้ต้องขังพ้นโทษในชุมชน 2.3 ประสานความร่วมมือจากผู้ประกอบการในการช่วยส่งเสริมการมีอาชีพของผู้ต้องขังพ้นโทษ ให้มีการฝึกอาชีพให้ผู้ต้องขัง ในขณะที่ถูกคุมขังให้มีทักษะในการทำงานและภายหลังพ้นโทษสามารถรับผู้ต้องขังพ้นโทษเข้าทำงานได้ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีอาชีพมีงานทำ สามารถเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวได้ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ 2.4 จัดการอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนการดำเนินการในระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ เพื่อให้เกิดความรู้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 3.1 ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการศึกษา ถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินการระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษ 3.2 ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการศึกษา เปรียบเทียบระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษของประเทศไทยกับระบบติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษในต่างประเทศ 3.3 ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการศึกษา ระบบการติดตามใหม่ที่

นอกเหนือจากที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำมาใช้ในการติดตามผู้ต้องขังพ้นโทษให้มีประสิทธิภาพต่อไป 3.4 ผู้วิจัยเห็นควร มีการศึกษาในกลุ่มประชากรที่เป็นผู้ต้องขังพ้นโทษซึ่งจะได้ข้อมูลผลการดำเนินการระบบติดตามผู้ต้องขัง มีประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ ลดการกระทำผิดซ้ำ และการมีอาชีพมีงานทำ

เอกสารอ้างอิง

นิรันดร์ ไชยชมภู. (2564). แนวความคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดของกรมราชทัณฑ์.

เรียกใช้เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://rsuir-library.rsu.ac.th/bitstream/123456789/1566/1/NIRUN%20CHAICHOMPHU.pdf>

สุทธิรัตน์ จตุราศรีบริสุทธิ. (2564). แนวคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย (After-Care).

เรียกใช้เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2021/TU_2021_6105038050_12611_23857.pdf

กรมราชทัณฑ์. (2567). นโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ 8 มิติ ยกระดับการเปลี่ยนแปลง.

เรียกใช้เมื่อ 6 พฤศจิกายน 2568 จาก <http://www.correct.go.th/copkhon/main/images/data/%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%A2%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%A2%208%20%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%B4.pdf>

กรมราชทัณฑ์ กลุ่มงานส่งเสริมการจำแนกลักษณะและงานทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง กองทัณฑ์

ปฏิบัติ. (2566). คู่มือการจำแนกลักษณะนักโทษเด็ดขาด ตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565.

กรมราชทัณฑ์. (2566). กฎกระทรวง มาตรการเฝ้าระวังนักโทษเด็ดขาดภายหลังพ้นโทษ

มาตรการการคุมขังภายหลังพ้นโทษ และการคุมขังฉุกเฉิน พ.ศ.2566. เรียกใช้เมื่อ 14 ตุลาคม 2567 จาก https://www.moj.go.th/attachments/20230224091659_11358.pdf

- กรมราชทัณฑ์. (2564). *หลักเกณฑ์ในการพิจารณากลับกรงผู้ที่อาจเข้าข่ายเป็นนักโทษเด็ดขาดที่ต้องเฝ้าระวังการก่ออาชญากรรมสะท้อนขวัญหรือเป็นภัยต่อสังคม (Watch List) พ.ศ.2564*. เรียกใช้เมื่อ 14 ตุลาคม 2567 จาก <http://www.correct.go.th/infosaraban64/letter/filepdf/1620708310.pdf>
- กรมราชทัณฑ์. (2563). *แนวทางปฏิบัติในการกักขังผู้ที่อาจเข้าข่ายเป็นนักโทษเด็ดขาดต้องเฝ้าระวังการก่ออาชญากรรมสะท้อนขวัญหรือเป็นภัยต่อสังคม (Watch List) ของเรือนจำ/ทัณฑสถาน พ.ศ.2563*. เรียกใช้เมื่อ 14 ตุลาคม 2567 จาก <http://www.correct.go.th/infosaraban63/letter/filepdf/1605675730.pdf>
- มุขรินทร์ เพลิงน้อย และ ลลิตา นิพิฐประศาสน์ สุนทรวิภาต (2562). ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่มีต่อการดำเนินการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังในเรือนจำการศึกษา. *วารสารสหวิทยาการวิจัย*, 6(1), 118-127.
- Evert Vedung. (2006). *Policy Evaluation*. เอกสารการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An introduction analysis* (2nd ed.). Harper and Row.

อิทธิพลของการสร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ที่ส่งผลต่อคุณค่า ของการรับรู้และความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภท เครื่องไฟฟ้า*

THE INFLUENCE OF MULTISENSORY EXPERIENCES ON PERCEIVED VALUE AND VISITOR ENGAGEMENT IN ELECTRICAL APPLIANCE TRADE EXHIBITIONS

ณัฐกรณ์ ตีมี¹ และ สันติธร ภูริภักดี²

Nattakon Deemee¹ and Santidhorn Pooripakdee²

¹⁻²หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอีเวนต์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹⁻²Master of Arts Tourism, Hotel and Event Management, Silpakorn University, Thailand

Corresponding Author's Email: nattakond@gmail.com

วันที่รับบทความ : 5 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 24 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 26 กันยายน 2568

Received 5 September 2025; Revised 24 September 2025; Accepted 26 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทดสอบอิทธิพลของระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ต่อ
คุณค่าการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า 2) ทดสอบอิทธิพลของ
คุณค่าการรับรู้ที่มีต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงาน 3) ทดสอบอิทธิพลของระบบประสาทสัมผัส
ทั้ง 5 ต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงาน และ 4) ทดสอบอิทธิพลของระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5
ต่อความผูกพันผ่านคุณค่าการรับรู้ การวิจัยมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้

Citation:

* ณัฐกรณ์ ตีมี และ สันติธร ภูริภักดี. (2568). อิทธิพลของการสร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ที่ส่งผลต่อคุณค่าของการ
รับรู้และความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5),
704-718.

Nattakon Deemee and Santidhorn Pooripakdee. (2025). The Influence of Multisensory Experiences on
Perceived Value and Visitor Engagement In Electrical Appliance Trade Exhibitions.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 704-718.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าในประเทศไทย จำนวน 400 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้น

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าให้ความสำคัญกับระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในระดับมากที่สุด โดยด้านการมองเห็นได้รับความสำคัญสูงสุด รองลงมาคือการรับรส การได้ยิน การได้กลิ่น และการสัมผัสตามลำดับ 2) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ระบบประสาทสัมผัสด้านการมองเห็นมีอิทธิพลต่อคุณค่าการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงาน โดยเฉพาะด้านการได้กลิ่น การรับรส และการสัมผัสที่มีอิทธิพลสูงที่สุด ขณะที่ด้านการมองเห็นมีอิทธิพลน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประสาทสัมผัสอื่น ๆ และ 4) ระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 และคุณค่าของการรับรู้สามารถร่วมกันทำนายความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 76.0

คำสำคัญ: ประสาทสัมผัสทั้ง 5 , คุณค่าของการรับรู้, ความผูกพัน

Abstract

This study aimed to 1) examine the influence of the five sensory systems on the perceived value of attendees at electrical appliance trade exhibitions, 2) examine the influence of perceived value on attendee engagement, 3) examine the influence of the five sensory systems on attendee engagement, and 4) examine the influence of the five sensory systems on engagement through perceived value. The research was quantitative in nature, using a questionnaire as the research instrument, and data were collected from 400 attendees of electrical appliance trade exhibitions in Thailand, selected through purposive sampling. Data analysis employed descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, specifically structural equation modeling (SEM).

The results revealed that 1) Participants in the electrical appliances trade show attached the highest level of importance to the five sensory systems, with vision receiving the greatest importance, followed by taste, hearing, smell, and touch, respectively. 2) The results of the second research objective showed that the sensory system of vision had a statistically significant influence on the perceived value of participants in the electrical appliances trade show. 3) All five sensory systems had a positive and statistically significant influence on participants' engagement, with smell, taste, and touch having the strongest influence, while vision had the least influence compared to the other senses and 4) The five sensory systems and perceived value could jointly predict participants' engagement at a statistically significant level, explaining 76.0% of the variance.

Keywords: Five Senses, Perceived Value, Engagement

บทนำ

งานแสดงสินค้าถือเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแบรนด์และผู้บริโภค โดยไม่เพียงมุ่งนำเสนอสินค้าและบริการ แต่ยังมุ่งสร้างประสบการณ์ที่ดึงดูดและน่าจดจำผ่านการกระตุ้นระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การสัมผัส และการรับรส แนวคิด Sensory Marketing เชื่อว่าการกระตุ้นประสาทสัมผัสอย่างมีประสิทธิภาพสามารถเสริมสร้างคุณค่าของการรับรู้ (Perceived Value) และเพิ่มความผูกพัน (Engagement) ของลูกค้าได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางการตลาดเชิงกิจกรรมที่เน้นสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคและแบรนด์โดยตรง (เพ็ญจันทร์ ถึงใจ, 2564)

แม้การใช้ระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 จะมีศักยภาพสูงในการสร้างความประทับใจ แต่การออกแบบงานแสดงสินค้ายังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ เช่น การเลือกใช้สี เสียง หรือกลิ่นที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะสินค้าอาจลดทอนความพึงพอใจ และทำให้ผู้เข้าร่วมงานไม่สามารถเชื่อมโยงกับเอกลักษณ์ของแบรนด์ได้อย่างชัดเจน (Blessing Lola A., 2023) นอกจากนี้ ความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมายที่มีความชอบและความคาดหวังแตกต่างกันยังก่อให้เกิดความ

ซับซ้อนในการออกแบบประสบการณ์ ตัวอย่างเช่น เพลงจังหวะเร็วอาจสร้างความตื่นเต้นให้กลุ่มวัยรุ่น แต่กลับไม่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าในประเทศไทย มีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อที่พึ่งพาการรับรู้จากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสโดยตรง เช่น การสัมผัสสินค้าที่แสดงถึงคุณภาพวัสดุ การฟังเสียงฟรีเซนต์ที่น่าสนใจ หรือการเห็นการออกแบบบูธที่ดึงดูดตา ประสบการณ์เหล่านี้ส่งผลต่อการประเมินคุณค่าด้านหน้าที่ อารมณ์ และสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความเชื่อมั่นในแบรนด์และการตัดสินใจซื้อ (Tu, Yang & Lin, 2023)

จากแนวคิดและสภาพปัญหาที่กล่าวมา อิทธิพลเปรียบเทียบของปัจจัยทางประสาทสัมผัสด้านการมองเห็นและการได้ยินต่อการรับรู้คุณค่าเชิงอารมณ์ของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าเทคโนโลยี จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการออกแบบกิจกรรมและพื้นที่จัดแสดงให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ที่ได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความเชื่อมโยงเชิงอารมณ์และพฤติกรรม เช่น การกลับมาร่วมงานซ้ำ การซื้อสินค้า และการบอกต่อ ซึ่งจะช่วยเสริมศักยภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรมงานแสดงสินค้าในระยะยาวภายภาคหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่ส่งผลต่อคุณค่าของการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณค่าของการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานที่ส่งผลต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่ส่งผลต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ต่อความผูกพันในการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า ผ่านคุณค่าของการรับรู้

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5

ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส (Sensory Experience) เป็นแนวคิดหลักของการตลาดเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Marketing) ที่มุ่งเน้นการกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การสัมผัส การดมกลิ่น และการลิ้มรส เพื่อสร้างความทรงจำและความผูกพันที่ลึกซึ้งระหว่างผู้บริโภคกับแบรนด์ การมองเห็นช่วยดึงดูดความสนใจผ่านการออกแบบบุธ สีเส้น และแสงไฟที่เหมาะสม การได้ยินสร้างบรรยากาศด้วยเสียงดนตรีหรือเสียงบรรยาย การสัมผัสช่วยให้ลูกค้ารับรู้คุณภาพของสินค้าและเพิ่มความมั่นใจในการตัดสินใจซื้อ กลิ่นที่น่าพึงพอใจช่วยสร้างบรรยากาศและอารมณ์เชิงบวก ส่วนการลิ้มรส แม้มักพบในงานแสดงสินค้าประเภทอาหาร แต่ก็มีบทบาทสำคัญในการเสริมคุณค่าการรับรู้และกระตุ้นพฤติกรรมซื้อ (เพ็ญจันทร์ ถึงใจ, 2564)

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่า

การรับรู้คุณค่าเป็นแนวคิดที่อธิบายกระบวนการซึ่งผู้บริโภคประเมินความคุ้มค่า คุณภาพ และประโยชน์จากสินค้า บริการ หรือประสบการณ์ที่ได้รับ ทฤษฎีที่จำแนกคุณค่ามี 5 มิติ ได้แก่ (1) Functional Value คุณค่าเชิงหน้าที่หรือการใช้งาน (2) Social Value คุณค่าทางสังคม (3) Emotional Value คุณค่าทางอารมณ์ (4) Epistemic Value คุณค่าเชิงความรู้ และ (5) Conditional Value คุณค่าตามเงื่อนไขเฉพาะในบริบทของงานแสดงสินค้า เครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้บริโภคมักพิจารณาคุณค่าด้านการใช้งานจากการทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ คุณค่าด้านอารมณ์จากการได้รับประสบการณ์ที่น่าจดจำ และคุณค่าด้านสังคมจากภาพลักษณ์ที่เกิดจากการเลือกใช้สินค้าของแบรนด์ที่มีชื่อเสียง (หทัยภัทร วิฑูรณิช, 2563)

แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันของผู้เข้าร่วมงาน

ความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานหมายถึงระดับความสัมพันธ์ที่มั่นคงและยั่งยืนที่เกิดขึ้นระหว่างผู้บริโภคกับองค์กร ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งเชิงการรับรู้ (Cognitive) อารมณ์ (Emotional) และพฤติกรรม (Behavioral) ความผูกพันในบริบทของงานอีเวนต์ยังรวมถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือการบอกต่อประสบการณ์สำหรับงานแสดงสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้า ความผูกพันเกิดขึ้นได้จากการที่ผู้เข้าร่วมงานรู้สึกมีส่วนร่วมกับกิจกรรม ได้ทดลองสินค้า ได้รับข้อมูลเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ

และรู้สึกเชื่อมโยงกับแบรนด์ทั้งในเชิงอารมณ์และพฤติกรรม ซึ่งจะนำไปสู่การซื้อซ้ำและการกลับมาเข้าร่วมงานในอนาคต (วิฑูรย์ โขตระพันธ์, 2563)

แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดเชิงกิจกรรม

การตลาดเชิงกิจกรรมเป็นกลยุทธ์ที่ใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างประสบการณ์ตรงกับผู้บริโภค ถือเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication: IMC) โดยมุ่งสร้างการรับรู้ ความสนใจ และความผูกพันผ่านการออกแบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสทั้ง 5 (ปิยะรัตน์ มหิธานนท์, 2566)

สรุป พบว่าการสร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การสัมผัส การดมกลิ่น และการลิ้มรส มีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มคุณค่าการรับรู้และความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้า โดยเฉพาะในงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าที่สามารถออกแบบการนำเสนอให้ดึงดูดสายตาด้วยสีสันทันและแสงไฟ เสริมบรรยากาศด้วยเสียงดนตรีหรือคำบรรยาย จัดให้ผู้เข้าร่วมได้ทดลองสัมผัสผลิตภัณฑ์จริง ใช้กลิ่นสร้างความรู้สึกเชิงบวก และอาจเสริมด้วยการลิ้มรสเพื่อเพิ่มความประทับใจ ประสบการณ์ที่ครบถ้วนเช่นนี้ช่วยให้ผู้เข้าร่วมงานประเมินคุณค่าของสินค้าในหลายมิติ ทั้งด้านการใช้งาน อารมณ์ และสังคม เกิดความเชื่อมั่นในคุณภาพและความคุ้มค่า นำไปสู่ความผูกพันทั้งในเชิงความคิด อารมณ์ พฤติกรรม และสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของ ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่มีต่อ คุณค่าการรับรู้ และ ความผูกพัน ของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคคลทั่วไปในประเทศไทยที่เคยเข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยอ้างอิงข้อมูลจำนวนผู้เข้าชมงานแสดงสินค้าทั่วประเทศในรอบปีที่ผ่านมา ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 13,447,605 คน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากขนาดประชากรมีจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ($e = 0.05$) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 400 คน

ทั้งนี้ เพื่อให้การเก็บข้อมูลมีความสอดคล้องกับโครงสร้างประชากรและลดข้อจำกัดของการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) ผู้วิจัยจึงปรับใช้วิธีการสุ่มเชิงโควตา (Quota Sampling) ผ่านช่องทางออนไลน์ โดยกำหนดโควตาตามตัวแปรประชากรศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ และระดับการศึกษา เพื่อให้ได้สัดส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับประชากรจริงมากที่สุด วิธีการนี้ช่วยเพิ่มความเป็นตัวแทน (Representativeness) ของกลุ่มตัวอย่าง และทำให้ผลการวิจัยสามารถสะท้อนถึงพฤติกรรมและความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าได้อย่างเหมาะสม

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือ ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่พัฒนาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมี 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1. กำหนดโครงสร้างและเนื้อหา ออกแบบแบบสอบถามให้ครอบคลุม 4 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไป ระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 คุณค่าของการรับรู้ และความผูกพันของผู้เข้าร่วมงาน
2. พัฒนาข้อคำถาม อ้างอิงจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมปรับถ้อยคำให้ชัดเจน เข้าใจง่าย โดยใช้มาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ
3. จัดลำดับและรูปแบบ จัดลำดับคำถามจากข้อมูลทั่วไปไปสู่ประเด็นหลัก มีคำชี้แจงอย่างชัดเจน และออกแบบให้ง่ายต่อการตอบทั้งแบบออนไลน์ (Google Forms) และแบบเอกสาร

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบ ได้แก่ นักวิชาการด้านการตลาดเชิงประสบการณ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมผู้บริโภค และผู้มีประสบการณ์ในอุตสาหกรรมงานแสดงสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยใช้ดัชนี IOC ข้อที่ต่ำกว่า 0.50 ถูกปรับแก้หรือถอดออก ส่วนข้อที่ได้ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปนำมาใช้จริง ส่วนความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน และวิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งหากมีค่าเกิน 0.70 ถือว่ายอมรับได้ และแสดงว่าเครื่องมือมีความสม่ำเสมอเพียงพอ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ ผ่าน Google Forms โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า ภายในระยะเวลา 12 เดือนที่ผ่านมา การเผยแพร่ลิงก์แบบสอบถาม

ดำเนินการผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กลุ่มผู้บริโภคสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มรีวิวลิตภัณฑ์ และชุมชนผู้เคยเข้าร่วมงานแฟร์และนิทรรศการ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data): ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความจากฐานข้อมูลวิชาการทั้งในและต่างประเทศ เพื่อใช้ในการออกแบบเครื่องมือ นิยามตัวแปร และประกอบการอภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อระบบประสาทสัมผัส คุณค่าการรับรู้ และความผูกพันของผู้เข้าร่วมงาน

2. การวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ต่อคุณค่าการรับรู้และความผูกพันของผู้เข้าร่วมงาน พร้อมทั้งวิเคราะห์บทบาทตัวแปรคั่นกลาง (Mediating Variable) โดยใช้วิธี Bootstrapping Method ผ่านโปรแกรม PROCESS Macro ของ Hayes เพื่อทดสอบอิทธิพลส่งผ่าน (Indirect Effect) และกำหนดช่วงความเชื่อมั่นที่ 95% ซึ่งเป็นวิธีที่มีความแม่นยำและกำลังการทดสอบสูงกว่าวิธีการดั้งเดิมของ Baron and Kenny (1986) หรือ Sobel's Test ที่มีข้อจำกัดเรื่องสมมติฐานการแจกแจง นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบสมมติฐานเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์ ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linearity) การไม่มีปัญหาสหสัมพันธ์เชิงพหุ และการแจกแจงปกติของค่าความคลาดเคลื่อน เพื่อให้มั่นใจว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือทางสถิติ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาอิทธิพลของ ระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่ส่งผลต่อคุณค่าของการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
การมองเห็น	4.60	0.474	มากที่สุด
การได้ยิน	4.35	0.609	มากที่สุด
การไต่กลิ่น	4.20	0.697	มาก
การสัมผัส	4.16	0.945	มาก
การรับรส	4.39	0.688	มากที่สุด
ภาพรวม	4.34	0.543	มากที่สุด

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นในระดับมากที่สุด โดยเฉลี่ยในภาพรวม (ค่าเฉลี่ย = 4.34, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.543) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การมองเห็น (ค่าเฉลี่ย = 4.60) รองลงมาคือ การรับรส (ค่าเฉลี่ย = 4.39) การได้ยิน (ค่าเฉลี่ย = 4.35) การไต่กลิ่น (ค่าเฉลี่ย = 4.20) และ การสัมผัส (ค่าเฉลี่ย = 4.16) ตามลำดับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณค่าของการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานที่ส่งผลต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า

ตารางที่ 2 ระบบประสาทสัมผัสด้านการมองเห็นมีอิทธิพลต่อคุณค่าการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า

ตัวแปร	คุณค่าการรับรู้						
	B	Std. Error	β	t	Sig	Tolerance	VIF
(Constant)	1.804	0.306		5.899	0.000		
ด้านการมองเห็น	0.528	0.066	0.371	7.979	0.000*	1.000	1.000

$R^2 = 0.138$, Adjust $R^2 = 0.136$, $F = 63.659$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ระบบประสาทสัมผัสด้านการมองเห็นมีอิทธิพลต่อคุณค่าการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig = 0.000) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.528 และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.371 ซึ่งสามารถทำนายคุณค่าการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานได้คิดเป็นร้อยละ 13.8 ($R^2 = 0.138$) ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1.1 และยังพบว่า ค่า Tolerance เท่ากับ 1.000 และค่า VIF

เท่ากับ 1.000 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน (Tolerance > 0.10 และ VIF < 10) แสดงว่าไม่พบปัญหาความสัมพันธ์ซ้อนกันของตัวแปรอิสระ (Multicollinearity)

สมมติฐานที่ 1.2 ระบบประสาทสัมผัสด้านการได้ยินมีอิทธิพลต่อคุณค่าการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาอิทธิพลของระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่ส่งผลต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า

ทุกประสาทสัมผัสมีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความผูกพัน โดยด้านการมองเห็นมีอิทธิพลในระดับน้อย ($\beta = 0.258$, $R^2 = 6.7\%$) ขณะที่ด้านการได้ยินมีอิทธิพลปานกลาง ($\beta = 0.582$, $R^2 = 33.8\%$) ส่วนด้านการได้กลิ่น การสัมผัส และการรับรส มีอิทธิพลสูงมาก โดยเฉพาะการได้กลิ่น ($\beta = 0.754$, $R^2 = 56.8\%$) การรับรส ($\beta = 0.735$, $R^2 = 54.0\%$) และการสัมผัส ($\beta = 0.718$, $R^2 = 51.6\%$) ซึ่งสามารถอธิบายความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานได้อย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าประสาทสัมผัสที่เกี่ยวข้องกับการสัมผัสตรง และการรับรู้ทางกายภาพมีบทบาทสำคัญที่สุดในการสร้างความผูกพัน ขณะที่การมองเห็นแม้จะมีอิทธิพลเชิงบวกแต่มีความสำคัญน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประสาทสัมผัสอื่น ๆ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาอิทธิพลของระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ต่อความผูกพันในการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า ผ่านคุณค่าของการรับรู้

ตารางที่ 3 อิทธิพลของระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า ผ่านคุณค่าของการรับรู้

ตัวแปร	ความผูกพัน					Tolerance	VIF
	B	Std. Error	β	t	Sig		
(Constant)	0.821	0.173		4.759	0.000		
ระบบประสาทสัมผัสทั้งห้า	0.215	0.086	0.138	2.509	0.013*	0.200	4.989
คุณค่าของการรับรู้	0.939	0.069	0.747	13.608	0.000*	0.200	4.989

$R = 0.872$ $R^2 = 0.760$, Adjust $R^2 = 0.759$, $F = 629.942$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ระบบประสาทสัมผัสทั้งห้าและคุณค่าของการรับรู้ สามารถร่วมกันทำนายความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยร่วมกันทำนายความแปรปรวนได้ร้อยละ 76.0 ($R^2 = 0.760$) และมีค่าค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณเท่ากับ 0.872 สำหรับ ค่า Tolerance และ VIF พบว่า ตัวแปรระบบประสาทสัมผัสทั้งห้าและคุณค่าของการรับรู้ มีค่า Tolerance เท่ากับ 0.200 และค่า VIF เท่ากับ 4.989 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นภาพรวมที่สำคัญว่าประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อความผูกพันเพียงอย่างเดียว แต่ทำงานผ่านกลไกของการสร้างคุณค่าการรับรู้ กล่าวคือ เมื่อผู้เข้าร่วมงานได้รับการกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้ง 5 พวกเขาจะตีความและรับรู้คุณค่าในเชิงวัฒนธรรม อารมณ์ และประสบการณ์ที่ได้รับ ซึ่งเป็นตัวแปรคั่นกลางที่ผลักดันให้เกิดความผูกพันและความภักดีต่อแบรนด์ในที่สุด ดังนั้น โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุจึงประกอบด้วยเส้นทางที่ซับซ้อน ซึ่งสะท้อนว่าประสาทสัมผัสและการรับรู้คุณค่าต่างเสริมแรงกันและกันเพื่อนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างผู้เข้าร่วมงานกับสินค้าและแบรนด์

อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ 1 เพื่อทดสอบอิทธิพลของ ระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่ส่งผลต่อคุณค่าของการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า

ผลการวิจัยพบว่า ระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การสัมผัส การดมกลิ่น และการลิ้มรส มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณค่าการรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า การออกแบบประสบการณ์ที่สามารถกระตุ้นประสาทสัมผัสเหล่านี้ อย่างครบถ้วนช่วยให้ผู้เข้าร่วมงานเกิดการรับรู้ในเชิงบวก เห็นว่างานมีคุณค่า คุ่มค่า และตอบสนองความคาดหวังของตนเองได้ ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิด Sensory Experience และผลการวิจัยของธนธร สันติชาติ และคณะ (2564) ที่ยืนยันว่าการกระตุ้นประสาทสัมผัสอย่างมีเอกลักษณ์สามารถเพิ่มคุณค่าทางจิตใจและอารมณ์ของผู้บริโภคได้จริง รวมถึงสอดคล้องกับ Gaskill (2004) ที่อธิบายว่าประสบการณ์หลายมิติส่งผลต่อการรับรู้คุณค่า แต่กรณีนี้ได้ให้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่เจาะจงในบริบทงานแสดงสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าในประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ 2 เพื่อทดสอบอิทธิพลของ คุณค่าของ การรับรู้ของผู้เข้าร่วมงานที่ส่งผลต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภท เครื่องไฟฟ้า

ผลการวิจัยยืนยันว่าคุณค่าของการรับรู้มีอิทธิพลต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดง สินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า เมื่อผู้เข้าร่วมรับรู้ว่าคุณภาพและตอบโต้ภัย ความต้องการ จะเกิดความรู้สึกผูกพัน ความรักดี และความเชื่อมั่นต่อแบรนด์ในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฏิพรรณ ยุติธรรมสถิต (2564) และนิชา อัครเมธากุล (2560) ที่ ระบุว่า การสร้างคุณค่าทางอารมณ์ คุณภาพ และการมีปฏิสัมพันธ์ในงาน ส่งผลต่อความสัมพันธ์ เชิงลึกและการมีส่วนร่วมซ้ำในอนาคต ตรงกับแนวคิด Engagement ของ Rosado-Pinto และ Loureiro (2020) ที่อธิบายว่าความผูกพันจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เข้าร่วมรับรู้ถึงคุณค่าและ ความหมายจากประสบการณ์

อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ 3 เพื่อทดสอบอิทธิพลของ ระบบ ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่ส่งผลต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่อง ไฟฟ้า

ผลการวิจัยชี้ว่า ระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีอิทธิพลต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงาน แสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า การกระตุ้นประสาทสัมผัสหลายมิติทำให้ผู้เข้าร่วมเกิด ประสบการณ์ที่น่าประทับใจ เพิ่มความใกล้ชิดและความเชื่อมั่นต่อสินค้าและแบรนด์ ส่งผลให้ เกิดความสัมพันธ์ระยะยาว สอดคล้องกับงานของ Sinanagic & Lacalendola (2020) ที่ พบว่าการบูรณาการการใช้ประสาทสัมผัสในสภาพแวดล้อมการขายช่วยสร้างความทรงจำและ ความผูกพันกับแบรนด์ได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิด Multisensory Marketing ที่ เน้นการสร้างประสบการณ์เชิงจิตวิทยาหลายมิติ

อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ 4 เพื่อทดสอบอิทธิพลของระบบ ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ต่อความผูกพันในการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า ผ่านคุณค่าของการรับรู้

ผลการวิจัยพบว่า ระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 ส่งผลต่อความผูกพันของผู้เข้าร่วมงาน ผ่านคุณค่าของการรับรู้ โดยการกระตุ้นประสาทสัมผัสทำให้ผู้เข้าร่วมรับรู้ว่าการเข้าร่วมงานมี ความหมายและเป็นประโยชน์ ต่อยอดสู่ความผูกพันและความจงรักภักดีต่อแบรนด์ สอดคล้อง กับงานของ Vitali (2022) ที่พบว่า การใช้เทคโนโลยีสร้างประสบการณ์แบบอินเทอร์แอคทีฟ

เช่น AR/VR สามารถเพิ่มคุณค่าการรับรู้และเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เข้าร่วมให้เกิดความผูกพันได้จริง แสดงให้เห็นว่าการออกแบบประสบการณ์ประสาทสัมผัสที่มีคุณภาพและตรงความต้องการผู้บริโภค จะส่งผลเชิงบวกต่อความผูกพันอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสในงานแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากการมองเห็น การรับรส การได้ยิน การได้กลิ่น และการสัมผัสตามลำดับ ด้านคุณค่าของการรับรู้พบว่ามีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยให้ความสำคัญกับคุณค่าด้านเงื่อนไขมากที่สุด รองลงมาคือด้านหน้าที่อารมณ์ ความแปลกใหม่ และสังคม ส่วนความผูกพันของผู้เข้าร่วมงานก็อยู่ในระดับมากที่สุด โดยความผูกพันทางพฤติกรรมมีค่าสูงที่สุด รองลงมาคือปฏิสัมพันธ์และอารมณ์ ซึ่งสะท้อนว่าการออกแบบประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสอย่างครบถ้วนและสอดคล้องสามารถเสริมสร้างทั้งคุณค่าการรับรู้และความผูกพันกับผู้เข้าร่วมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ได้แก่ 1) ผู้จัดการแสดงสินค้าควรออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นประสาทสัมผัสทั้ง 5 อย่างครบถ้วน 2) ฝ่ายการตลาดและประชาสัมพันธ์ควรใช้สื่อออนไลน์และดิจิทัลเพื่อถ่ายทอดคุณค่าและประสบการณ์ที่โดดเด่นทั้งก่อน ระหว่าง และหลังงาน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความภักดีต่อแบรนด์ 3) ฝ่ายพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการควรออกแบบสินค้าและบริการให้เชื่อมโยงกับการรับรู้คุณค่าที่เกิดจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส พร้อมนำผลการวิจัยไปใช้กำหนดกลยุทธ์การขายและการจัดกิจกรรมทดลองสินค้าในงาน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ได้แก่ 1) ขยายขอบเขตการศึกษาไปยังงานแสดงสินค้าหลากหลายประเภทเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของประสบการณ์ประสาทสัมผัส 2) ศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี VR และ AR เพื่อสร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสและวัดผลต่อคุณค่าการรับรู้และความผูกพันในยุคดิจิทัล 3) ทำการวิจัยแบบทดลองหรือกรณีศึกษาเพื่อยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส คุณค่าการรับรู้ และความผูกพันให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ธนธร สันติชาติ และคณะ. (2564). การสร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสสำหรับงานเทศกาลเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย. *วารสารการวิจัยและนวัตกรรมด้านการจัดการ*, 1(1), 1-12.
- ปฎิพรรณ ยุติธรรมสถิต. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันของลูกค้าในอีเวนต์เสมือนจริง. ใน *สารนิพนธ์หลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิชา อัครเมธากุล. (2560). การสื่อสารการตลาดผ่านงานแสดงสินค้าเพื่อภาคธุรกิจ: กรณีศึกษา Medical Devices ASEAN 2018. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปิยะรัตน์ มหิตธานนท์. (2566). การตลาดเชิงกิจกรรม ภาพลักษณ์ขององค์กรที่มีต่อทัศนคติและการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมของผู้บริโภค กรณีศึกษา Kave Condo. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เพ็ญจันทร์ ถึงใจ. (2564). การศึกษาเรื่องการรับรู้ทางประสาทสัมผัสจากประสบการณ์ของผู้รักในแบรนด์ ผ่านหน้าร้าน Freitag. ใน *สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิฑูรย์ โชตนะพันธ์. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันของพนักงาน พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร และผลการปฏิบัติงานส่วนบุคคลกรณีศึกษาการประกันครหลวง. ใน *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หทัยภัทร วิฑูรานิซ. (2563). อิทธิพลของการรับรู้คุณค่าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความผูกพันของผู้บริโภคผ่านช่องทางเฟซบุ๊กแฟนเพจตราสินค้าแฟชั่น. ใน *สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Blessing Lola A. (2023). *3 biggest problems facing trade show organizers (and how to beat them)*. Retrieved July, 10, 2025, from <https://www.swapcard.com/blog/3-biggest-problems-facing-trade-show-organizers-and-how-to-beat-them>
- Gaskill, A. (2004). *The influence of consumption values on motorcycle brand choice*. Doctoral dissertation, Auckland University of Technology.

- Rosado-Pinto, F., & Loureiro Sandra Maria, C. (2020). *The growing complexity of customer*
- Spence, C. (2020). *Senses of place: Architectural design for the multisensory mind. Cognitive Research: Principles and Implications*, 5(46). Retrieved July, 10, 2025, from <https://doi.org/10.1186/s41235-020-00243-4>
- Sinanagic, D., & Lacalendola, C. (2020). *The power of the five senses: A multisensory brand experience in sport stores (Bachelor's thesis)*. Linnaeus University.
- Tu, J. C., Yang, C. H., & Lin, S. H. (2023). *Exploring consumer perception and acceptance of recycled merchandise under five-sense design. Environment, Development and Sustainability*. Retrieved July, 10, 2025, from <https://doi.org/10.1007/s10668-023-02968-w>
- Vitali, V., Bazzani, C., Gimigliano, A., Cristani, M., Begalli, D., & Menegaz, G. (2022). Trade show visitors and key technological trends: From a literature review to a conceptual framework. *Journal of Business & Industrial Marketing*.

แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

พระนครศรีอยุธยา เขต 1*

GUIDELINES FOR ENHANCING COMMUNITY ENGAGEMENT IN IMPROVING STUDENTS' QUALITY IN SCHOOLS UNDER THE PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ชนิดาภา หามนตรี¹, ประยูร บุญใช้² และ พรเทพ รุ่งแผน³

Chanidapa Hamontree¹, Prayoon Bunchai² and Pornthep Ruphan³

¹⁻³มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

¹⁻³Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: chanidapahanomtree@gmail.com

วันที่รับบทความ : 20 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 31 สิงหาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 2 กันยายน 2568

Received 20 August 2025; Revised 31 August 2025; Accepted 2 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา (2) เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา วิธีดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ

Citation:

* ชนิดาภา หามนตรี, ประยูร บุญใช้ และ พรเทพ รุ่งแผน. (2568). แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 719-734.

Chanidapa Hamontree, Prayoon Bunchai and Pornthep Ruphan. (2025). Guidelines For Enhancing Community Engagement In Improving Students' Quality In Schools Under The Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 719-734.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ทั้งหมด 176 สถานศึกษา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Mogan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 121 สถานศึกษา โดยมีผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน รวม 242 คน โดยผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้แทนชุมชนในคณะกรรมการสถานศึกษาที่ไม่ใช่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือผู้เชี่ยวชาญ 7 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ (2) แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา มีดังนี้ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สถานศึกษาควรสร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมที่มีผู้แทนจากหลายภาคส่วน สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนและใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ควรจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสาธิตผลงานเพื่อให้ได้รับข้อมูลสะท้อนกลับ (feedback) ที่มีคุณค่าจากผู้ใช้งานโดยตรง ซึ่งจะช่วยให้อาจปรับปรุงและพัฒนาผลงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยการสร้างกลไกหรือคณะทำงานที่ชัดเจน 4) ด้านการมีส่วนร่วมในดำเนินการ สร้างต้นแบบที่ดีในชุมชนโดยแนะนำให้สถานศึกษาคัดเลือกบุคคลที่เป็นแบบอย่าง

Abstract

This research aimed (1) to examine community participation in developing the quality of students in educational institutions, and (2) to propose guidelines for enhancing community participation in improving student quality. The research method consisted of two steps: Step 1 : Studying community participation in the development of student quality. The sample

included 176 educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area 1, Phra Nakhon Si Ayutthaya. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table, resulting in 121 institutions. Each institution provided two informants, totaling 242 participants. Informants consisted of school administrators and community representatives on the educational institution committee who were neither administrators nor teachers of schools under the Office of the Primary Educational Service Area 1. The research instrument was a questionnaire, and the data were analyzed using means and standard deviations.

Step 2: Proposing guidelines for community participation. The sample consisted of seven experts selected through purposive sampling. The research instrument was a semi-structured interview form, and the data were analyzed using content analysis. Research findings revealed that: Overall, community participation in student quality development was at a high level. The highest mean score was found in participation in decision-making, followed by participation in monitoring and evaluation, while the lowest mean score was in participation in operations.

Guidelines for enhancing community participation in student quality development were as follows:

Decision-making: Educational institutions should strengthen community participation by establishing joint committees with representatives from various sectors, fostering mutual understanding between schools and communities, and utilizing the community as a learning resource.

Monitoring and evaluation: Activities should be organized to exchange knowledge and present work outcomes, thereby obtaining valuable feedback from stakeholders to improve and refine practices.

Planning: Clear mechanisms or working groups should be established.

Operations: Good practice models should be developed within communities, with schools identifying and showcasing exemplary individuals.

บทนำ

บ้าน วัด โรงเรียน หรือที่เรียกว่า “บวร” คือสามเสาหลักคู่สังคมไทยซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่เกื้อกูล ประเทศไทยมายาวนาน การบริหารงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ผ่านมาก็ยึดหลักการนี้มาโดยตลอด เพราะทั้งบ้านและวัดโดยรวมแล้วก็คือชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียนนั่นเอง โดยความจริงที่ยอมรับกันโดยทั่วไปคือ “โรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้” การร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทั้ง 2 ฝ่าย คือสถานศึกษาได้พลังจากชุมชนมาช่วยในการจัดการศึกษาและชุมชนได้การศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ช่วยให้ทราบความเคลื่อนไหวหรือความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่าย ช่วยลดและแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน และช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือ ประโยชน์กับโรงเรียนและประโยชน์ต่อชุมชน ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2560:13)

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานยึดหลักการที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจสังคม ความรู้ และ คุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใฝ่รู้ มีทักษะในการ แสวงหาความรู้ที่เพียงพอต่อการพัฒนางานอาชีพ และคุณภาพชีวิตส่วนตน สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้ อย่างเท่าทัน และชาญฉลาด และมีความเป็นประชาธิปไตย 2) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทยให้มีความรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่น และประเทศชาติ มีความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีทั้งของ ครอบครัว ชุมชน สังคมไทย และสังคมโลก 3) หลักแห่งความเสมอภาค คนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียม ควบคู่ไปกับความมีคุณภาพ โดยไม่แบ่งชนชั้น หรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม และ 4) หลักการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้าง เอกลักษณ์ศักดิ์ศรีและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ วิระศักดิ์ วงศ์อินทร์ (2557, หน้า 11) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้มีส่วน

เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การรับผิดชอบ การวางแผน การปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผล โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการบริหารงาน อติทยา ขาวคม (2557, หน้า 12) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือและมี

ส่วนร่วมซึ่งกันและกันในทุก ๆ ด้าน ระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง โดยเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล คม คาชัน (2558, หน้า 19 อ้างถึงใน สุวิมล หงส์วิไล, 2559) การมีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วมกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่เริ่มวางแผน การร่วมตัดสินใจ การดำเนินการต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหรือการมีบทบาทในกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นด้วยความเต็มใจตั้งแต่ต้นจนจบกิจกรรม สุวิมล หงส์วิไล (2559, หน้า 11) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ สนับสนุน ตัดสินใจ กำหนดการวางแผนอย่างมีระบบ กำหนดนโยบาย มีการติดตามผล และประเมินผลร่วมกัน นำผลการปฏิบัติไปปรับปรุง พัฒนางานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไป กนกรัตน์ ทำจะดี (2561, หน้า 25) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลทุกฝ่ายได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมในด้านแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ เพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ จินตวิทย์ เกษมสุข (2554) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะมีส่วนร่วมในการคิด การศึกษา และค้นคว้าหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนความต้องการของชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดหาหรือปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย โสภิตา ศรีนุ่น (2558) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ การที่ประชาชนเข้าร่วมในการแสดงออกด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดการระบบ หรือกำหนดระบบโครงสร้างการเป็นการประเมินปัญหาหรือทางเลือกที่จะสามารถเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาโดยประเมินสภาพที่เป็นอยู่และสาเหตุของปัญหา ตั้งแต่การค้นหาคำถามความต้องการที่แท้จริงการหาโอกาสหรือช่องทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการและการหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติการ โกลด์ (Gold. 2000 : 29) ได้ศึกษาเรื่อง การให้ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า การ

ปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนในเขตเมืองครอบคลุม ไปถึงความต้องการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชนและนักศึกษาที่มีรายได้ต่ำ จะมีปัญหาในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีผลต่อทำให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

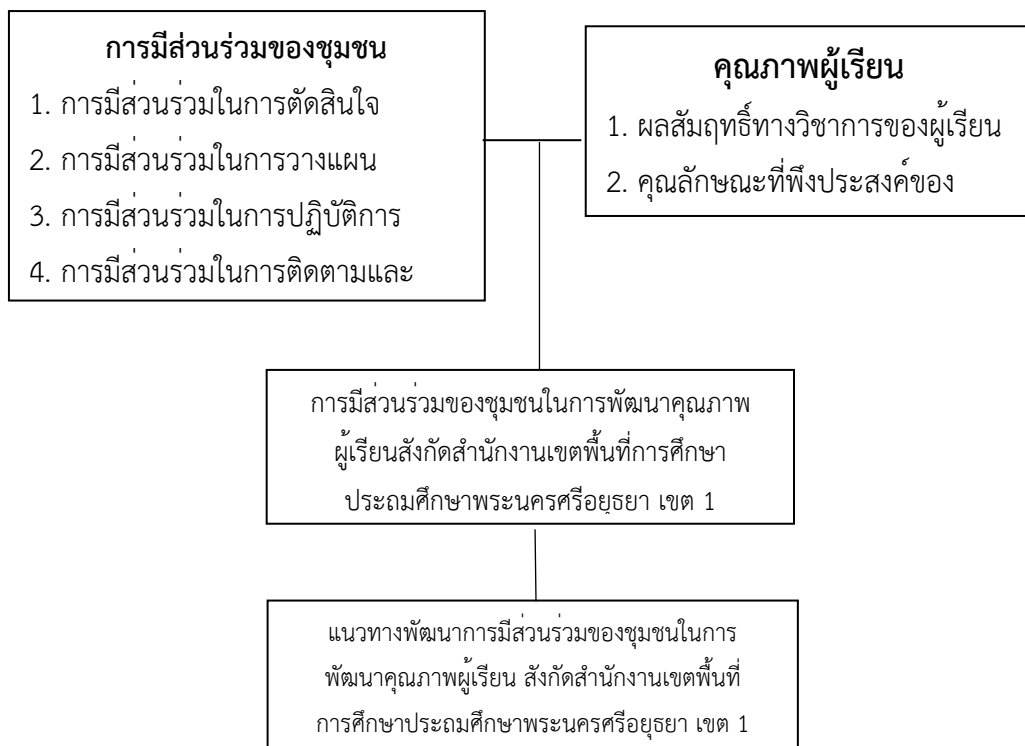
เนื่องจากปัจจุบันนี้ผู้ปกครองและชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการดูแลบุตรหลานและไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเท่าที่ควร และจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนในอำเภออุทัย อีกทั้งเป็นผู้บริหารในอำเภอ มาแล้ว 15 ปี ทราบสาเหตุว่า การที่ผู้ปกครองและชุมชน ไม่ได้ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเท่าที่ควร เนื่องจากผู้ปกครองต่างก็สนใจแต่เรื่องของการประกอบอาชีพ การหารายได้ให้กับครอบครัว และทั้งภาระการดูแลนักเรียน ให้กับทางโรงเรียนแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น ทุกครั้งที่ทางโรงเรียนมีกิจกรรม หรือขอความร่วมมือ จึงไม่ค่อยมีการตอบรับจากชุมชนเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
2. เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

จากการศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวความคิดของ นันทนา แสนจำลาห์ (2554 : 52 อ้างถึงใน ลลิตา ปวะบุตร, 2555) อติทยา ขาวคม (2557 : 12) วีระศักดิ์ วงศ์อินทร์ (2557 : 11) คม คาซัน (2558 : 19 อ้างถึงใน สุวิมล หงส์วิไล, 2559) บุญญฤทธิ์ ระพันธ์ (2561 : 14) กนกรัตน์

ทำจะดี (2561 : 25) William (1980 อ้างถึงใน ชนิกา นาคแก้ว, 2562 : 10) นิภาพร พินิจมนตรี (2563 : 44) Cohan and Uphoff (1980 : 223) เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ (2565) ผู้วิจัยได้สรุป การมีส่วนร่วมของชุมชน ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้แทนชุมชนในคณะกรรมการสถานศึกษาที่ไม่ใช่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 176 สถานศึกษา โดยมีผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 176 สถานศึกษา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ตามจำนวนสถานศึกษา จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ (Krejcie and Morgan อ้างถึงใน ไพศาล วรคำ, 2562 : 101-102) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 121 สถานศึกษา โดยมีผู้ให้ข้อมูล โรงเรียนละ 2 คน รวม 242 คน และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม แบบแบ่งชั้น ภูมิ ตามสัดส่วนของจำนวนในสถานศึกษาในแต่ละอำเภอ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 9 อำเภอ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 1 ฉบับ โดยโครงสร้างของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้.

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ตำแหน่ง มีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ชนิด 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert อ้างถึงใน ไพศาล วรคำ, 2562 : 252)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา แจ้งไปยังสถานศึกษาเพื่อทำการขอเก็บข้อมูล

3.2 นำแบบสอบถามและหนังสืออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา แจ้งไปยังสถานศึกษาเพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 นำแบบสอบถามที่ได้มาแล้ว มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละฉบับ

3.4 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

1. วิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยการหาค่า ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการรวม และรายด้านเสนอรูปแบบตารางและนำผลการวิเคราะห์ทางสถิติและมาแปลผล ดังนี้ (ศิริชัย กาญจนาวสี, 2559 หน้า 156)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยผู้ให้ข้อมูล สถานศึกษาละ 2 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาหรือตัวแทนผู้ปกครองของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 121 สถานศึกษา โดยมีผู้ให้ข้อมูล สถานศึกษาละ 2 คน รวม 242 คน ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลฉบับสมบูรณ์คืนมาได้ 242 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งผู้วิจัยได้สอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ประเภทตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยมีรายละเอียดปรากฏดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	105	43.39
หญิง	137	56.61
รวม	242	100
อายุ		
ต่ำกว่า 25 ปี	3	1.24
25 – 35 ปี	33	13.63
36 – 45 ปี	96	39.67
46 – 55 ปี	91	37.60
สูงกว่า 55 ปี	19	7.86
รวม	242	100

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประเภทตำแหน่ง		
ผู้บริหารสถานศึกษา	121	50
กรรมการสถานศึกษา(ไม่ใช่ครูและผู้บริหารในสถานศึกษา)	121	50
รวม	242	100
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	79	32.65
ปริญญาตรี	39	16.11
ปริญญาโท	100	41.32
ปริญญาเอก	24	9.92
รวม	242	100
ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน		
ต่ำกว่า 5 ปี	114	47.11
5 - 10 ปี	71	29.34
10 ปีขึ้นไป	57	23.55
รวม	242	100

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาหรือตัวแทนผู้ปกครองของโรงเรียน จำนวน 242 คน โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 56.61 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 43.39 อายุ 36-45 ปี จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 39.67 รองลงมา เป็น 46-55 ปี จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 37.60 ประเภทตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 50 กรรมการสถานศึกษา (ไม่ใช่ครูและผู้บริหารในสถานศึกษา) จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ระดับการศึกษา ระดับปริญญาโท จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 41.32 รองลงมาเป็นระดับระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 32.65 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 47.11 รองลงมาเป็น 5 – 10 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 29.34

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล
ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ	4.29	0.64	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน	4.26	0.63	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ	4.26	0.62	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล	4.27	0.63	มาก
ภาพรวม	4.27	0.63	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาหรือตัวแทนผู้ปกครองของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.63) วิเคราะห์รายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.64) รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.63) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.62)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก อันเนื่องมาจากหลักการมีส่วนร่วม 4 ประการ ได้แก่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล ซึ่งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการตัดสินใจในระดับมากที่สุด โดยชุมชนมีบทบาทในการพิจารณา เสนอแนะ และกำหนดแนวทางพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรกร ชวดกลางลา (2565, น.205) ที่ชี้ว่าโรงเรียนที่ใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม จะมีประสิทธิผลในการบริหารงานสูงขึ้น และตรงกับงานของ สุธี สุดลอย (2564) ที่พบว่าชุมชนในพื้นที่เดียวกันมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับมาก การสร้างคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ประกอบการ ตลอดจนการใช้ช่องทางสื่อสารหลากหลาย เช่น เวทีประชาคมหรือระบบออนไลน์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยชุมชนเข้ามาร่วมกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และกิจกรรมทางการศึกษา ซึ่งช่วยให้คุณภาพผู้เรียนสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และสังคม การแยกจุดเน้นหลักสูตรรายวิชา การประสานงานกับผู้ปกครองเป็นรายบุคคล และการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดประชาชนหรือแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะคิดวิเคราะห์และนวัตกรรมได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศ์เทพ หับทิม (2559) ที่พบว่าการวางแผนร่วมกันของโรงเรียนและชุมชนทำให้เกิดการระดมทรัพยากรและการเรียนรู้ร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ความซื่อสัตย์ วินัย ความรับผิดชอบ และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น กิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วม เช่น งานจิตอาสา ประเพณีท้องถิ่น การแนะแนวอาชีพ และการฝึกทักษะอาชีพ ล้วนช่วยให้นักเรียนพัฒนาทั้งทักษะชีวิตและค่านิยมที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌญิณรัตน์ ทัทขวา (2558) ที่ชี้ว่าโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมกันดำเนินกิจกรรมจะช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยชุมชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดเกณฑ์การประเมินและร่วมตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถใช้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกิจกรรมสาธิตผลงานเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งยังสามารถใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้โดยตรง ให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง ผลการมีส่วนร่วมลักษณะนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถสร้างนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ท้องถิ่น และสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของร่วมของทั้งโรงเรียนและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา สมปอง (2568) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ

บริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ครอบคลุมตั้งแต่การตัดสินใจ วางแผน ดำเนินการ ติดตามประเมินผล จนถึงการรับผลประโยชน์และความรับผิดชอบร่วมกัน

ผลการวิจัยยืนยันว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ วางแผน ดำเนินการ หรือการติดตามและประเมินผล ล้วนมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของสังคม การสร้างโครงสร้างการมีส่วนร่วมที่เป็นระบบ เปิดช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย และบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่การเรียนการสอน จะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย ยั่งยืน และเป็นรูปธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครมีภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะด้าน ความมีวิสัยทัศน์ และ การปรับตัว ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของผู้บริหารในการกำหนดเป้าหมาย วางทิศทางการพัฒนาโรงเรียน และการเปิดรับการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Yukl (2013) ที่ชี้ว่าผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะสามารถสร้างแรงบันดาลใจและเพิ่มพลังให้บุคลากรทำงานไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน ด้าน การปรับตัว ที่อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Heifetz, Grashow & Linsky (2009) เรื่อง Adaptive Leadership ซึ่งเน้นว่าผู้นำต้องสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อน โดยมองการเปลี่ยนแปลงเป็นโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนา ความสามารถนี้ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษารับมือกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เช่น การปรับหลักสูตร นโยบาย การศึกษา และเทคโนโลยีใหม่ ส่วนด้าน ความซื่อสัตย์ แม้อยู่ในระดับ “มาก” แต่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความน่าเชื่อถือและบรรยากาศการทำงานที่เป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Brown, Treviño & Harrison (2005) ที่ระบุว่าความซื่อสัตย์ของผู้นำช่วยสร้างความไว้วางใจและความผูกพันในองค์กร ในด้าน การบริหารงานงบประมาณ พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะ การบริหารการเงิน และ การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีความสามารถในการวางแผน ควบคุม และจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกับงานของ Lunenburg & Ornstein (2012) ที่กล่าวว่าการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการศึกษาเชิงคุณภาพ

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์เชิงสถิติพบว่า ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วมีอิทธิพลต่อการบริหารงานงบประมาณอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะ 3 ด้าน ได้แก่ ความมีวิสัยทัศน์ ($\beta = .505$) มีผลสูงสุด แสดงว่าผู้บริหารที่กำหนดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจนจะช่วยให้การใช้จ่ายงบประมาณมีทิศทางและเกิดประโยชน์สูงสุด ความซื่อสัตย์ ($\beta = .269$) สะท้อนว่าการยึดมั่นในหลักคุณธรรมช่วยให้การบริหารงบประมาณโปร่งใสและตรวจสอบได้ ซึ่งตรงกับหลักธรรมาภิบาลทางการศึกษา (World Bank, 2018) การสื่อสาร ($\beta = .181$) บ่งชี้ว่าการสื่อสารที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพช่วยสร้างความเข้าใจร่วมและความร่วมมือในการบริหารงบประมาณ

สรุปได้ว่า ผลวิจัยนี้ยืนยันว่า ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่ว โดยเฉพาะด้านวิสัยทัศน์ ความซื่อสัตย์ และการสื่อสาร เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีและงานวิจัยก่อนหน้านี้ ทั้งยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาในอนาคต

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะไปยังสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานให้บรรลุตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาได้ ดังนี้ 1. จัดตั้งคณะกรรมการร่วมจากหลายภาคส่วน เพื่อมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้านหลักสูตร การพัฒนาทักษะ และนวัตกรรมของผู้เรียน 2. สื่อสารเป้าหมายและความสำคัญของการเรียนรู้อย่างทั่วถึง ผ่านช่องทางหลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนสะท้อนความคิดเห็นได้ต่อเนื่อง 3. สร้างความเชื่อมั่นด้วยการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ ทำให้ชุมชนเห็นคุณภาพและเป็นเจ้าของร่วมของโรงเรียน 4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนทรัพยากรงบประมาณ และแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน 5. จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น จิตอาสา งานประเพณี หรือการฝึกงาน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง 6. เปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมทดสอบและประเมินผลงานของนักเรียน เพื่อให้ feedback ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและปรับปรุง **ข้อมูลแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 2. ควรศึกษาความสัมพันธ์และการเสริมสร้าง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา สมปอง. (2568). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- ณิณฤตน์ ทัพขวา. (2557). การมีส่วนร่วมของโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พงศ์เทพ ทับทิม. (2559). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.
- วัชรกร ขวดกลางลา.(2565).ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วีระศักดิ์ วงศ์อินทร์. (2557). การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. *ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*.
- สุธิ์ สุดลอย. (2564). แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. *ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*.

สุวิมล หงส์วิไล. (2559). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสระบัว อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

อติตยา ขาวคม. (2557). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองโรงเรียนสิงห์สมุทรสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. ใน *งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วที่ส่งผลต่อการบริหารงบประมาณโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร*

THE IMPACT OF AGILE LEADERSHIP ON BUDGET MANAGEMENT IN
SCHOOLS UNDER THE BANGKOK SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE

ณัฐณรงค์ บุญณรงค์¹, สรสิริ วรารณ² และ ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข³

Natnarong Boonnarong¹, Sornsiri Voravarn² and Prapawan Trakulkasemsuk³

¹⁻³หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการศึกษาและความเป็นผู้นำ
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

¹⁻³Master of Education Program in Educational Management and Leadership

Panyapiwat Institute of Management, Thailand

Corresponding Author's Email: natnaronglpk@gmail.com

วันที่รับบทความ : 20 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 31 สิงหาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 2 กันยายน 2568

Received 20 August 2025; Revised 31 August 2025; Accepted 2 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับของภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาระดับในการบริหารงานงบประมาณ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร 3) เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วที่ส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

Citation:

* ณัฐณรงค์ บุญณรงค์, สรสิริ วรารณ และ ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข. (2568). ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วที่ส่งผลต่อการบริหารงบประมาณโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 735-753.

Natnarong Boonnarong, Sornsiri Voravarn and Prapawan Trakulkasemsuk. (2025). The Impact Of Agile Leadership On Budget Management In Schools Under The Bangkok Secondary Educational Service Area Office. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 735-753.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 119 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน จำนวน 215 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วของผู้บริหารสถานศึกษา และการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานครมีระดับภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วและการบริหารงานงบประมาณอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีรายละเอียดในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณารายด้านทั้งสิ้น 5 ด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน และระดับมาก 3 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ 1) ความมีชีวิตชีวา รองลงมา คือ 2) การปรับตัว 3) ความคล่องแคล่ว 4) การสื่อสาร และ 5) ความซื่อสัตย์ ตามลำดับ ส่วนด้านการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วที่ส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วที่ส่งผลต่อ การบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาได้ร้อยละ 79.40 ซึ่งภาวะผู้นำแบบ คล่องแคล่วที่ส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวม มีทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ 1) ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วด้านการสื่อสาร มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณใน รูปคะแนนดิบ (B) เท่ากับ .201 และในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ .181 2) ภาวะผู้นำ แบบคล่องแคล่วด้านความมีชีวิตชีวา มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบ (B) เท่ากับ .588 และในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ .505 และ 3) ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่ว ด้านความซื่อสัตย์ มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบ (B) เท่ากับ .245 และใน รูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ .269 ตามลำดับ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่ว, การบริหารงบประมาณ, งบประมาณสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to: 1) study the level of agile leadership among school administrators under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office; 2) study the level of budget management in schools under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office; and 3) analyze the influence of agile leadership on budget management in schools under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office. The sample consisted of 119 schools under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office. The respondents were 215 school administrators, comprising school directors and deputy school directors, from schools under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office. The research instrument was a questionnaire covering the content related to school administrators' agile leadership and schools' budget management under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office. The statistics used for data analysis included frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

Research Findings : The research found that school administrators under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office exhibited agile leadership and budget management at the highest level overall. When considering all five aspects of agile leadership, two aspects were rated at the highest level and three aspects at a high level. The aspect with the highest mean score was 1) vision, followed by 2) adaptability, 3) agility, 4) communication, and 5) integrity, respectively. Regarding the budget management of school administrators in schools under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office, the overall level was found to be at the highest level. The researcher concluded that the data analysis results were consistent with the proposed hypothesis: agile leadership significantly influences the budget management of school administrators under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office in Bangkok, at a

statistical significance level of 0.05. The model could explain 79.40% of the variance in agile leadership's influence on school administrators' budget management. Agile leadership, in terms of its overall influence on budget management, comprises three main dimensions: 1) Agile leadership in communication – has a multiple regression coefficient in raw score (B) of .201 and in standardized score (β) of .181; 2) Agile leadership in vision – has a multiple regression coefficient in raw score (B) of .588 and in standardized score (β) of .505; 3) Agile leadership in integrity – has a multiple regression coefficient in raw score (B) of .245 and in standardized score (β) of .269, respectively.

Keywords : Agile Leadership, Budget Management, School Budget

บทนำ

การศึกษาถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และยังเป็นสิ่งหนึ่งที่กำหนดหรือระบุถึงความรู้ ความสามารถ และต่าง ๆ ของบุคคลได้ โดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาคุณภาพของการศึกษาไทยยังคงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาของประเทศ โดยหนึ่งในปัญหาหลักคือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่มาจากการจัดสรรงบประมาณที่ไม่ทั่วถึง การบริหารจัดการงบประมาณที่ไม่เป็นระบบทำให้โรงเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่ชนบทที่มักได้รับงบประมาณน้อยกว่าโรงเรียนในเมืองใหญ่ ส่งผลให้โอกาสทางการศึกษาของนักเรียนในพื้นที่เหล่านี้ถูกจำกัด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) อย่างไรก็ตามตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้ใช้งบประมาณจำนวนมากในการพัฒนาการศึกษา โดยงบประมาณด้านการศึกษาคิดเป็น 1 ใน 4 ของงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งถือว่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยโลกและประเทศในกลุ่ม OECD ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่างบประมาณทางการศึกษาของประเทศไทยมีมากเพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2561) ด้วยงบประมาณที่มีมากเพียงพอแต่คุณภาพการศึกษาไทยก็ยังคงมีปัญหาด้านคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนักวิชาการไทยจำนวนมากได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้ใกล้เคียงกันว่า ปัญหาสำคัญมาจากภาครัฐที่ขาดประสิทธิภาพในการจัดการงบประมาณ ดังนั้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยจึงมีใช้การ

หุ้มนงบประมาณให้มากขึ้นเพื่อแก้ปัญหา หากแต่จะต้องจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพและเท่าเทียม (ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข และสุภาวดี วงษ์สกุล, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาและความท้าทายที่เกิดจากระบบการศึกษา ด้านประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และการใช้จ่ายงบประมาณทางการศึกษาไว้ว่า เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและระบบการจัดการที่ต้องได้รับการปรับปรุงเป็นลำดับแรก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ด้วยเหตุนี้งานงบประมาณของสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อระบบงานของการบริหารสถานศึกษาในทุก ๆ ฝ่ายเป็นอย่างมาก หากสถานศึกษาใดขาดงบประมาณที่เพียงพอต่อการพัฒนาแล้วนั้น ก็ย่อมส่งผลถึงคุณภาพของการพัฒนาทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดหาสื่อการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาครูและบุคลากรในการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการเพิ่มโอกาสในการเข้ารับการพัฒนาตนเองของครู การพัฒนาตามนโยบายของแผนปฏิบัติการประจำปี การส่งเสริมการเรียนรู้ของฝ่ายวิชาการ รวมถึงงานธุรการและการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอีกด้วย ดังนั้นงบประมาณจึงมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาต่อการบริหารทุกอย่าง และส่งผลถึงภาพลักษณ์ของสถานศึกษาแห่งนั้นด้วย โดยสถานศึกษาที่มีระบบการบริหารด้านงบประมาณที่ดีจะส่งผลการพัฒนาการบริหารภายในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งความสามารถในการบริหารงานด้านงบประมาณจะเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญและส่งผลการพัฒนาสถานศึกษาในทุกด้าน เพราะการบริหารสถานศึกษานั้นมีรากฐานสำคัญที่งานงบประมาณเป็นลำดับต้น ๆ (สกลลักษณ์ สิงห์ราช, 2560) อย่างไรก็ตามการจัดการงบประมาณสถานศึกษาในภาพรวมยังคงมีปัญหาหลายประการ ทั้งในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณที่ไม่สมดุล การบริหารจัดการงบประมาณที่ไม่เป็นระบบ และการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ (World Bank, 2018; สกลลักษณ์ สิงห์ราช, 2560) ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารสถานศึกษา หากองค์กรใดมีผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็จะสามารถสั่งการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงาน ตลอดจนทำกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่ดีจะสามารถจัดการงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยการบริหารจัดการงบประมาณที่ดีจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ เพิ่มโอกาสในการพัฒนาครูและบุคลากร และสร้างสภาพแวดล้อมที่

เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (Bennis, 2009) ซึ่งผู้นำที่มีความคล่องแคล่วและสามารถปรับตัวได้ดีกับการเปลี่ยนแปลงจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการบริหารจัดการงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Heifetz & Linsky, 2017) สุวัฒน์ จุลสุวรรณ (2554) ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการที่ผู้นำใช้อำนาจและอิทธิพลในการโน้มน้าวให้บุคคลปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน อำนาจ ชนวงษ์ (2555) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร ยุพา จันทวงศ์ (2559) สรุปไว้ว่า ภาวะผู้นำ คือ บุคลิกภาพพิเศษหลายอย่างที่สามารถจะกระตุ้น จูงใจ หรือบังคับให้บุคลากรปฏิบัติตาม จนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร วัลลภ ปุยสุวรรณ (2560) สรุปไว้ว่า ภาวะผู้นำ คือ พฤติกรรมของผู้นำที่แสดงถึงความสามารถในการบริหารตามทฤษฎีกระบวนการบริหาร และความสามารถในการนำผู้อื่นได้ใน สถานการณ์ต่าง ๆ โดยการจูงใจให้ผู้ร่วมงานเกิดแรงจูงใจภายใน เพื่อให้ผู้ร่วมงานพึงพอใจ ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ด้วยความเต็มใจ และใช้ความพยายามของตนในการปฏิบัติงาน โดยทุ่มเทกำลังความคิด กำลังความรู้ความสามารถในการช่วยกันแก้ปัญหา เพื่อมุ่งสู่ความมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน นิสาลักษณ์ จันทรอร่าม (2561) สรุปไว้ว่า ภาวะผู้นำ คือ คุณลักษณะหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกซึ่งมีอิทธิพลกับผู้ตาม โดยการโน้มน้าวจูงใจ และสร้างแรงกระตุ้นผลักดันให้สมาชิกหรือบุคคลในองค์กรได้เกิดแรงบันดาลใจ สร้างค่านิยม ความเชื่อให้คล้อยตาม และปฏิบัติงานให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในองค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และยังเป็นกระบวนการอิทธิพล หรืออำนาจทางสังคมที่บุคคลหนึ่ง ตั้งใจใช้อิทธิพลหรืออำนาจต่อผู้อื่นให้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนด เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่ว (Agile Leadership) คือ แนวคิดและวิธีการในการนำพาทีมงานหรือองค์กร ที่เน้นการพัฒนากระบวนการหรือการทำงานให้มีความคล่องตัว รวดเร็ว ลดขั้นตอนที่ซับซ้อน ลักษณะของการเป็นผู้นำแบบคล่องแคล่ว คือการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ทีมงานสามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ มีอิสระในการเสนอความคิดเห็น มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในทีม การสื่อสารที่ชัดเจน และส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วไว้ ดังนี้

นิภาพร สุวัฒน์นิช (2562) กล่าวถึง ภาวะของผู้นำแบบคล่องแคล่ว หมายถึง ความยืดหยุ่นความคล่องตัว ความรวดเร็ว เน้นการทำงานอย่างรวดเร็ว มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ระหว่างคนในองค์กร ส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมในองค์กรและสร้างบรรยากาศการทำงานที่สามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจได้อย่างรวดเร็ว

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2563) กล่าวถึง ภาวะของผู้นำแบบคล่องแคล่วว่า เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการสร้างการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวได้อย่างรวดเร็วพร้อมด้วยความยืดหยุ่น โดยสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมทั้งระดับปฏิบัติการ ระดับทีมงานและระดับบริหาร เพื่อนำองค์กรไปสู่ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและสร้างคุณค่าให้กับสังคมทุกภาคส่วน รวมทั้งประเทศชาติในภาพรวม

ภาวะผู้นำ คือ คุณลักษณะหรือลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกทางภายนอก เช่น ความชาญฉลาด ความเข้มแข็ง ความมั่นคง หรือจากพฤติกรรมและทัศนคติที่ดี เช่น ความรับผิดชอบ ความอดทน ความเข้าใจ การสื่อสารที่ดี จนส่งผลให้สามารถสร้างความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกในองค์กรและเป็นผู้มีความสามารถในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ

เกตุจันทร์ทา ศรีวะรมย์ (2560) ได้นำเสนอขอบข่ายการบริหารงานงบประมาณ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ 1. การจัดทำงบประมาณเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ แผนงาน/โครงการและกำหนดค่าใช้จ่าย เป็นการจัดทำแผนทางการศึกษา ประมาณการรายจ่าย ประมาณการรายรับและสร้างสมดุลระหว่างรายจ่ายกับรายรับ 2. การอนุมัติงบประมาณ เป็นการนำเสนอแผนงบประมาณต่อผู้มีอำนาจอนุมัติตามที่กฎหมายกำหนด 3. การบริหารงบประมาณ เป็นการบริหารควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามแผนหรือปรับแผนหากมีกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น 4. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบว่าได้ใช้จ่ายงบประมาณบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่

ผู้วิจัยได้สรุปทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการทำงานแบบคล่องแคล่วได้ดังนี้ กระบวนการทำงานแบบคล่องแคล่วคือนกระบวนการที่ทำให้เกิด การทำงานที่เป็นอิสระทางความคิดของผู้ปฏิบัติ ไม่ติดกรอบการทำงาน เน้นผลลัพธ์ที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ ผู้นำที่รับฟังความคิดเห็นและสร้างความไว้วางใจและให้โอกาสผู้ปฏิบัติในการทดลองและพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การบริหารงบประมาณที่ดีเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือผู้บริหารสถานศึกษา ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกับประสิทธิภาพการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

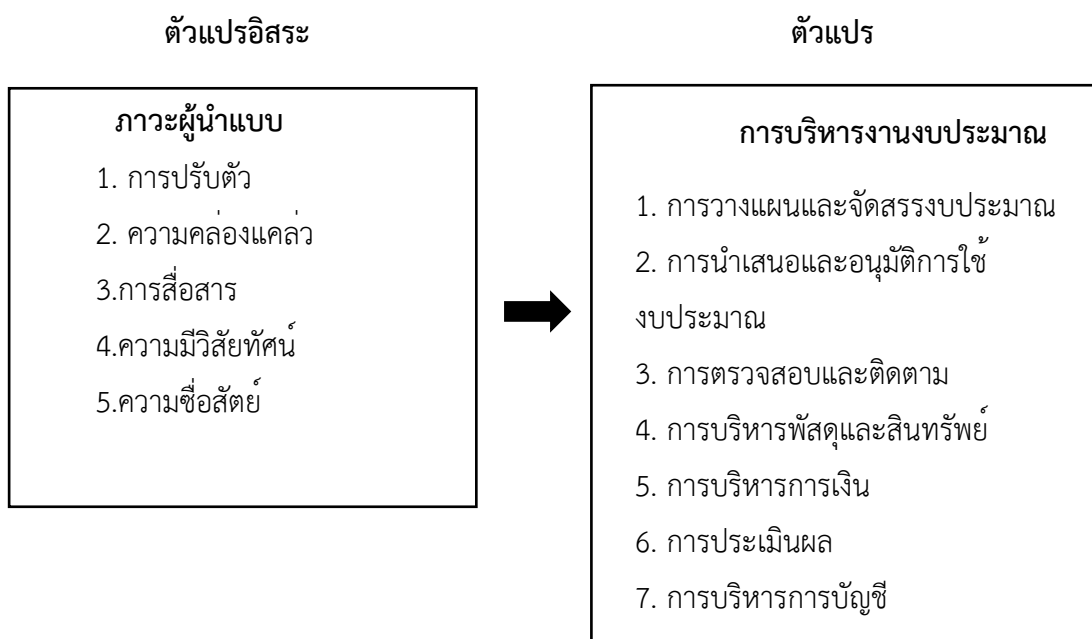
การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งหากผู้บริหารมีภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่ว สามารถจุดประกาย สร้างกระบวนการทำงานที่ยืดหยุ่น คล่องตัว และสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แก่บุคลากรในองค์กร สามารถตัดสินใจอย่างชาญฉลาดภายใต้สถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษา และช่วยให้เกิดการพัฒนาคูณภาพการศึกษาได้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่ว ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาระดับในการบริหารงานงบประมาณ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร
3. เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วที่ส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 119 โรงเรียน รวมจำนวนผู้บริหารสถานศึกษาทั้งสิ้น 479 คน (บัญชีรายละเอียดอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา สังกัด สพม.กท, 2566)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 213 คน ได้มาจากการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Krejcie & Morgan, (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมต่อการ

วิเคราะห์ข้อมูลมากที่สุด อีกทั้งเพื่อป้องกันปัญหาความไม่สมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา ผู้วิจัยจึงทำการปรับจำนวนกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนทั้งสิ้น 250 คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ที่มีขั้นตอนในการดำเนินการแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร มี 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การปรับตัว 2) ความคล่องแคล่ว 3) การสื่อสาร 4) ความมีวิสัยทัศน์ และ 5) ความซื่อสัตย์ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่าแบบของลิเคิร์ต (Likert's scale) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับระดับการบริหารงานงบประมาณสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนและจัดสรรงบประมาณ 2) การนำเสนอและอนุมัติการใช้งบประมาณ 3) การตรวจสอบและติดตาม 4) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ 5) การบริหารการเงิน 6) การประเมินผล และ 7) การบริหารการบัญชี เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่าแบบของลิเคิร์ต (Likert's scale) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยกำหนดเกณฑ์แปลผลคะแนนเพื่อแปลความหมายตามค่าเฉลี่ยของระดับภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารงานงบประมาณโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร บุญชม ศรีสะอาด.2545)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 250 คน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ได้รับมอบหมายของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยมีหนังสือขออนุญาตการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากสถาบันการจัดการ ปัญญาวัฒน์เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามระเบียบและขั้นตอนในแต่ละโรงเรียนกำหนดไว้ จำนวน 250 ชุด ด้วยวิธีการ คือ การเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองหรือการส่งทาง Social network เช่น ส่งออนไลน์ Google Form, QR-code หรือการส่งทาง Line

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ตามระเบียบและขั้นตอนที่แต่ละโรงเรียนกำหนดด้วยตนเอง

3.4 ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีภาระงานจำนวนมากและเวลาจำกัด การเก็บรวบรวมข้อมูลจึงใช้เวลานานและต้องอาศัยความพยายามในการติดต่อประสานงานอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยตระหนักถึงข้อจำกัดดังกล่าว จึงดำเนินการด้วยตนเองโดยนำแบบสอบถามไปขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารแต่ละโรงเรียนแบบตัวต่อตัว เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสร้างความเข้าใจร่วมกันก่อนการตอบแบบสอบถาม โดยจำนวนที่ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3.5 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทุกฉบับก่อนจะนำมาดำเนินการจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ถูกต้องสมบูรณ์ได้ทั้งสิ้น 215 คน คิดเป็นร้อยละ 86 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 250 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 อธิบายข้อมูลพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

4.2 วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ด้าน โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 วิเคราะห์ระดับการบริหารงานงบประมาณสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ทั้ง 7 ด้าน โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.4 วิเคราะห์ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วที่ส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 215 คน จากโรงเรียนทั้งสิ้น 52 โรงเรียน โดยมีลักษณะประชากรศาสตร์ ของผู้ตอบแบบสอบถาม 4 รายการคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา

N=215

ลักษณะประชากรศาสตร์	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
เพศชาย	146	67.91
เพศหญิง	69	32.09
2. อายุ		
25 - 30 ปี	2	0.93

ลักษณะประชากรศาสตร์	จำนวน	ร้อยละ
31 – 40 ปี	116	53.95
41 – 50 ปี	64	29.77
51 – 60 ปี	33	15.35
3. ระดับการศึกษา		
ปริญญาโท	183	85.12
ปริญญาเอก	32	14.88
4. ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา		
น้อยกว่า 3 ปี	80	37.21
4 – 6 ปี	80	37.21
7 – 9 ปี	33	15.35
10 ปีขึ้นไป	22	10.23

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 215 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้ เพศ เป็นเพศชาย จำนวน 146 คน (ร้อยละ 67.91) และเพศหญิง จำนวน 69 คน (ร้อยละ 32.09) ตามลำดับ อายุ มีอายุระหว่าง 31 ถึง 40 ปี จำนวน 116 คน (ร้อยละ 53.95) มีอายุระหว่าง 41 ถึง 50 ปี จำนวน 64 คน (ร้อยละ 29.77) มีอายุระหว่าง 51 ถึง 60 ปี จำนวน 33 คน (ร้อยละ 15.35) และมีอายุระหว่าง 25 ถึง 30 ปี จำนวน 2 คน (ร้อยละ 0.93) ระดับการศึกษา จบการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 183 คน (ร้อยละ 85.12) ระดับปริญญาเอก จำนวน 32 คน (ร้อยละ 14.88) ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาน้อยกว่า 3 ปี จำนวน 80 คน (ร้อยละ 37.21) ระยะเวลา 4 ถึง 6 ปี จำนวน 80 คน (ร้อยละ 37.21) ระยะเวลา 7 ถึง 9 ปี จำนวน 33 คน (ร้อยละ 15.35) และระยะเวลา 10 ปีขึ้นไป จำนวน 22 คน (ร้อยละ 10.23) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และระดับการบริหารงานงบประมาณสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยภาพรวม

ด้าน	M	SD	ระดับ
1. การวางแผนและจัดสรรงบประมาณ	4.509	.544	มาก
2. การนำเสนอและอนุมัติการใช้งานงบประมาณ	4.466	.651	มาก
3. การตรวจสอบและติดตาม	4.515	.483	มากที่สุด
4. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์	4.580	.459	มากที่สุด
5. การบริหารการเงิน	4.625	.493	มากที่สุด
6. การบริหารบัญชี	4.542	.539	มากที่สุด
7. การประเมินผล	4.558	.474	มากที่สุด
รวม	4.542	.520	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ระดับการบริหารงานงบประมาณสถานศึกษาของผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.542$ $SD = .520$) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน คือ การตรวจสอบและติดตาม การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี การประเมินผล โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การบริหารการเงิน ($M = 4.625$ $SD = .493$) รองลงมา คือ การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ($M = 4.580$ $SD = .459$) การประเมินผล ($M = 4.558$ $SD = .474$) การบริหารบัญชี ($M = 4.542$ $SD = .539$) และการตรวจสอบและติดตาม ($M = 4.515$ $SD = .483$) ตามลำดับ และพบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ การวางแผนและจัดสรรงบประมาณ และการนำเสนอและอนุมัติการใช้งานงบประมาณ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวางแผนและจัดสรรงบประมาณ ($M = 4.509$ $SD = .544$) รองลงมาการนำเสนอและอนุมัติการใช้งานงบประมาณ ($M = 4.466$ $SD = .651$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วของผู้บริหารสถานศึกษา จากผลการวิเคราะห์พบว่า ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่ว (Agile Leadership) ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการส่วนใหญ่มีความสามารถในการปรับตัวและการนำพา

สถานศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสถานการณ์วิกฤติเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความมีวิสัยทัศน์ (Vision) – อยู่ในระดับสูงสุดและมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงว่าผู้บริหารสามารถกำหนดเป้าหมาย และทิศทางของโรงเรียนได้อย่างชัดเจน มองเห็นโอกาสในการพัฒนาการศึกษาและการจัดการ โรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและชุมชน สามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ทั้งภายนอกและภายในเพื่อใช้ในการวางแผนและตัดสินใจได้อย่างแม่นยำ รวมถึงสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกันของบุคลากรและครูให้มีความร่วมมือสูง ตรงกับผลการศึกษาของ ดวงศักดิ์ นิภาพันธ์ (2564) ที่ระบุว่าภาวะผู้นำแบบอโรลด์ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านกรอบความคิด โดยมีวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และค่านิยม เป็นตัวส่งเสริมการคิดแบบคล่องตัว และสร้าง สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการทำงานอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การปรับตัว (Adaptability) – อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้นำสามารถยอมรับและเข้าใจการเปลี่ยนแปลงได้ มองการเปลี่ยนแปลงเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเอง สามารถปฏิบัติงานในงาน ใหม่ ๆ ได้เต็มความสามารถ ควบคุมอารมณ์และจัดการความขัดแย้งภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยของ นิภาพร สุวัฒน์วนิช (2562) และอริญญา เกลิงศรี (2563) สนับสนุนว่า ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วเน้นความยืดหยุ่น ความรวดเร็ว การปฏิสัมพันธ์ระหว่าง บุคลากร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้ทันเวลา ความคล่องแคล่ว การสื่อสาร และความซื่อสัตย์ – อยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารสามารถสร้าง สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานเต็มประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้ทีมเสนอความคิดเห็น สร้าง ความสัมพันธ์ที่ดี และส่งเสริมการเรียนรู้ต่อเนื่อง การสื่อสารที่ชัดเจนและความซื่อสัตย์ช่วยให้ บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นและปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ Firilit (2019) และอริญญา เกลิงศรี (2563) ระบุว่าผู้นำแบบคล่องแคล่วเป็นเหมือนเข็มทิศที่นำทีมไปสู่จุดมุ่งหมายอย่าง ถูกต้อง

2. การบริหารงานงบประมาณสถานศึกษาการวิเคราะห์พบว่า การบริหารงาน งบประมาณโดยผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ใน ระดับมากที่สุด โดยผู้บริหารมีแนวปฏิบัติที่เป็น ระบบและเคร่งครัดในการจัดทำงบประมาณ การกำหนดโครงการ กิจกรรม รวมถึงรายรับ- รายจ่ายผูกพันภายในโรงเรียน สามารถตรวจสอบ ติดตาม และสรุปผลได้ทันเวลา ทำให้การ บริหารจัดการมีความโปร่งใส คล่องตัว และสนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การบริหารการเงิน การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ การประเมินผล

การบริหารบัญชี และการตรวจสอบติดตาม อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงถึงความสำคัญของการควบคุมการดำเนินงานทางการเงินและทรัพยากร เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ การวางแผนและจัดสรรงบประมาณ และการนำเสนอและอนุมัติการใช้งบประมาณ อยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงขั้นตอนสำคัญในการทำงานที่ต้องเป็นระบบและสามารถตรวจสอบได้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับเชิงศักดิ์ บุญแสน (2553) กิติมา ปริดีติลล (อ้างถึงใน เดช ดอนจันทร์โคตร, 2550) และจิรนนท์ สมน้อย (2559) ที่ระบุว่าการบริหารงานงบประมาณในสถานศึกษาต้องมีระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับ ทฤษฎี PDCA ของเดมมิง ที่ใช้การวางแผน (Plan) ปฏิบัติ (Do) ตรวจสอบ (Check) และปรับปรุงแก้ไข (Action) เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหาร

3. ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วที่ส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณการวิเคราะห์พบว่าภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วที่ส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณประกอบด้วย 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ความมีวิสัยทัศน์ (Vision) – เป็นเข็มทิศนำทางสู่ความสำเร็จ ช่วยกำหนดแนวทางและเป้าหมายขององค์กรได้อย่างชัดเจน กระชับ และเข้าใจง่าย ส่งผลให้การบริหารงานงบประมาณมีประสิทธิภาพ และสร้างความไว้วางใจให้กับบุคลากรในการระดมทรัพยากรและการใช้งบประมาณ Parker, Holesgrove, and Pathak (2015) และ Heifetz & Linsky (2017) ระบุว่าผู้นำที่คล่องแคล่วสามารถนำทางทีมและสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกัน พร้อมปรับเปลี่ยนกระบวนการให้สอดคล้องกับบริบทและทรัพยากรที่มีความซื่อสัตย์ (Integrity) – ผู้บริหารที่ตรงไปตรงมา ยึดหลักการ ไม่เอานโยบายตามอารมณ์ส่วนตัว สามารถสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นในการบริหารงบประมาณ ทำให้การใช้จ่ายงบประมาณมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า Horney & O'Shea (2015) และ Mollor (2021) ให้ความเห็นว่าความซื่อสัตย์เป็นรากฐานของผู้นำแบบคล่องแคล่ว ทำให้ผู้นำสามารถสร้างความตระหนักรู้ในตนเองและสร้างแรงบันดาลใจแก่บุคลากร การสื่อสาร (Communication) – การถ่ายทอดเป้าหมายและนโยบายอย่างชัดเจน ช่วยให้บุคลากรเข้าใจตรงกันและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี สามารถปฏิบัติงานตามนโยบายได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีและรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมช่วยลดภาระบุคลากรและสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เณริศา อิศรางกูร ณ อยุธยา (2564) และ ทิวาพร พระสุพรรณ & พระมหาอรรงค์ จิตปัญญ (2566) ระบุว่าภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วต้องเน้นการสื่อสารและการสร้างบรรยากาศให้บุคลากรสามารถทำงานได้เต็มประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วของผู้บริหารสถานศึกษามี ผลสัมฤทธิ์ทางบวกสูง ต่อการบริหารงานงบประมาณ ทำให้การวางแผน การจัดสรร และการดำเนินงานมีความโปร่งใส

คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ ช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและพัฒนาไปสู่ความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย 146 คน (67.91%) และ เพศหญิง 69 คน (32.09%) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี 116 คน (53.95%) จบ การศึกษาระดับปริญญาโท 183 คน (85.12%) ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหาร น้อยกว่า 3 ปี และ 4-6 ปี เท่ากันที่ 80 คน (37.21%)

2. ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วของผู้บริหารสถานศึกษาผลการวิเคราะห์ภาพรวมอยู่ใน ระดับ มากที่สุด โดยมี 5 ด้าน ได้แก่ ความมีวิสัยทัศน์ (มากที่สุด) เน้นการกำหนดเป้าหมายและ ทิศทางที่ชัดเจน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และการสร้างบรรยากาศร่วมมือ การปรับตัว (มากที่สุด) สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลง มองว่าเป็นโอกาส พร้อมทำงานใหม่ และควบคุม อารมณ์เมื่อเผชิญความขัดแย้ง ความคล่องแคล่ว (มาก) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร ปรับปรุงกระบวนการทำงาน และแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย การสื่อสาร (มาก) มุ่งเน้นการ สื่อสารอย่างเป็นระบบ สื่อสารพันธกิจและบทบาทให้ชัดเจน เปิดโอกาสบุคลากรแสดงความคิดเห็น ความซื่อสัตย์ (มาก) ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ ไม่เลือกปฏิบัติ ยึดหลักความเป็นธรรมและ ข้อเท็จจริง

3. การบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ที่สุด โดย 7 ด้านมีผลลัพธ์ดังนี้ การบริหารการเงิน (สูงสุด) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ การ ประเมินผล การบริหารบัญชี การตรวจสอบและติดตาม การวางแผนและจัดสรรงบประมาณ การนำเสนอและอนุมัติการใช้งบประมาณ (ต่ำสุด)

4. ภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วที่ส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณผลการวิเคราะห์ ตามสมมติฐาน พบว่าภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วส่งผลต่อการบริหารงานงบประมาณอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยอธิบายความแปรปรวนได้ 79.40% ซึ่งมี 3 ด้านสำคัญคือ ความมีวิสัยทัศน์ ($B = .588$, $\beta = .505$) ความซื่อสัตย์ ($B = .245$, $\beta = .269$) การสื่อสาร ($B = .201$, $\beta = .181$)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรจัดพัฒนาครูเรื่องการปฏิบัติงานตามแนวทางและคู่มือการบริหารงานงบประมาณสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมและพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ลดภาระครู ลดภาระงาน เพื่อคืนครูสู่ห้องเรียนให้ได้มากที่สุด โดยเมื่อมีการจัดอบรมหรือประชุมร่วมกัน กำหนดเป็นแผนการบริหารงานงบประมาณที่ชัดเจนแล้วนั้น จะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเข้าใจ และไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือหมดไฟในการทำงานด้านโลยีหรือเทคนิค วิธีการต่าง ๆ นำมาลดภาระหรือช่วยให้ข้าราชการครูผู้ปฏิบัติงานงบประมาณของสถานศึกษาได้ปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ ด้วยงานบริหารงานงบประมาณเป็นลักษณะงานสนับสนุนการจัดการศึกษาในสถานศึกษาที่อยู่ภายใต้กฎ ระเบียบที่ชัดเจน จึงสามารถนำเทคโนโลยีหรือกระบวนการใหม่ ๆ มาแบ่งเบาการปฏิบัติงานของครูได้ 2. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่ว ที่เน้นการมีวิสัยทัศน์ที่จะนำพาการบริหารงานงบประมาณดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการสื่อสารที่ชัดเจน ทัวถึง เพื่อไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนจากการสื่อสารในองค์กรหรือนอกองค์กร ด้วยภารกิจสำคัญของการบริหารงานงบประมาณคือ การระดมทรัพยากร ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อให้ภารกิจดังกล่าวประสบความสำเร็จ ดังนั้น การสื่อสารที่ดี จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญและมีความระมัดระวังในการสื่อสาร และความซื่อสัตย์ที่เป็นคุณสมบัติสำคัญของการบริหารงานงบประมาณให้โปร่งใสเพื่อให้เกิดธรรมาภิบาลในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ **ข้อมูล**

แนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1. ควรศึกษาภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วใน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาและสถานศึกษาประเภทอื่น ๆ ทั่วประเทศ เพื่อทำความเข้าใจความหลากหลายของบริบทและปัจจัยที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ 2. ควรมีการติดตามและประเมินผลการนำนโยบายและคู่มือการบริหารงานงบประมาณ ไปใช้จริงในสถานศึกษา โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานเพื่อระบุอุปสรรคและปัจจัยแห่งความสำเร็จ 3. ควรมีการศึกษาเชิงทดลอง โดยออกแบบและประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมพัฒนาผู้บริหารและครูในด้านภาวะผู้นำแบบคล่องแคล่วและการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานงบประมาณ 4. ควรมุ่งเน้นการศึกษา ปัจจัยที่ส่งเสริมหรือขัดขวางการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส ในการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษา รวมถึงถอดบทเรียนจากกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.(2561). *เจาะลึกบัญชีรายจ่ายด้านการศึกษาไทยและข้อเสนอเชิงนโยบาย*. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.eef.or.th/บัญชีรายจ่ายการศึกษา/>
- นิภาพร สุวัฒนวิช. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนมัธยมศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข, และสุภาวดี วงศ์สกุล. (2562). *การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและประเทศสิงคโปร์: การพัฒนาการศึกษาไทยสู่การเป็นศูนย์กลางการศึกษาอาเซียน*. การประชุมวิชาการปัญญาภิวัฒน์ระดับชาติ ครั้งที่ 9. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, F133-145.
- อริญญา เถลิงศรี. (2563). การใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- World Bank. (2018). *World Development Report 2018: Learning to Realize Education's Promise*.
- Heifetz, R. A., & Linsky, M. (2017). *Leadership on the Line: Staying Alive Through the Dangers of Change*. Harvard Business Review Press.

แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้
จังหวัดอ่างทอง*

GUIDELINES FOR PROMOTING PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT
OF BAN SAM KHAO MOTHER OF THE LAND FUND VILLAGE, OB TOM
SUBDISTRICT, SAM KO DISTRICT, ANGTHONG PROVINCE

กอบกุล กลัดแก้ว¹ และ กมลวรรณ วรรณนัง²

Kobkun Kladkaew¹ and Kamonwan Wanthanang

¹⁻²มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

¹⁻²Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: wkamonwan@aru.ac.th

วันที่รับบทความ : 27 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 7 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 9 กันยายน 2568

Received 27 August 2025; Revised 7 September 2025; Accepted 9 September 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง และ 2) เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสมาชิกหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว

Citation:

* กอบกุล กลัดแก้ว และ กมลวรรณ วรรณนัง. (2568). แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 754-772.

Kobkun Kladkaew and Kamonwan Wanthanang. (2025). Guidelines For Promoting Participation In The Development Of Ban Sam Khao Mother Of The Land Fund Village, Ob Tom Subdistrict, Sam Ko District, Angthong Province. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 754-772.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

จำนวน 140 คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.90 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และ 2) แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ได้แก่ (1) ควรมีช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายในการแจ้งผลการดำเนินงาน โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ (2) ควรจัดให้มีการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงิน การบัญชี และการพัสดุ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของสมาชิกเป็นหลัก และ (3) ควรปรับปรุงแบบการประชุมให้มีลักษณะแบ่งกลุ่มย่อยก่อนเวทีใหญ่ เพื่อให้สมาชิกได้เสนอข้อคิดเห็นอย่างทั่วถึงก่อนนำไปสรุปในเวทีใหญ่

คำสำคัญ: หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน, แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วม, บ้านสามขาว

Abstract

This research article aimed 1) to study the public participation in the development of Ban Sam Khao mother of the land fund village, Ob Tom subdistrict, Sam Ko district, Angthong province, and 2) To propose guidelines for promoting public participation in the development of Ban Sam Khao mother of the land fund village, Ob Tom subdistrict, Sam Ko district, Angthong province. This research is a combination of quantitative and qualitative research, divided into 2 step: Step 1: Quantitative research, the population of 140 head of household are members of Ban Sam Khao mother of the land fund village. Data were collected using a structured questionnaire with a reliability coefficient of 0.90.

The data were analyzed using frequency, percentage, mean and standard deviation. Step 2: Qualitative research presents guidelines for promoting public participation in the development of Ban Sam Khao mother of the land fund village, Ob Tom subdistrict, Sam Ko district, Angthong province. The main informants 9 people. who were purposively selected. The research instrument was an interview form, and data was analyzed by content analysis. and present descriptive data.

The findings revealed that: 1) The level of public participation in the development of Ban Sam Khao mother of the land fund village, Ob Tom subdistrict, Sam Ko district, Angthong province was found to be high. The public participation for benefits were the highest aspect. Meanwhile, the public participation for evaluation was the lowest aspect; 2) There were guidelines and suggestions for promoting public participation in the development of Ban Sam Khao mother of the land fund village, Ob Tom subdistrict, Sam Ko district, Angthong province, namely (1) There should be multiple channels for disseminating the operational outcomes, specially through online platforms, (2) Recommended that internal audits covering financial, accounting and inventory, with an emphasis on member participation, and (3) the meeting should be arranged to have breakout sessions where members can propose their ideas before consolidating them for the plenary session.

Keywords: Mother of the Land Fund Village, Guidelines for Promoting Participation, Ban Sam Khao

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 65 ได้กำหนดไว้ว่า รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันสู่เป้าหมายดังกล่าว ต่อมาได้มีประกาศราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2561 เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 เป็นยุทธศาสตร์ชาติตามรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย ที่ต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป้าหมายการพัฒนาประเทศคือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นประเด็นปัญหาภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ที่มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เน้นการบริหาร จัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย เอกราช อธิปไตย และมีความ สงบเรียบร้อยในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยีและระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อม สามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคง ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการร่วมกับ ส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่มีใช้ภาครัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตร ประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล (นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด (พ.ศ. 2566 - 2570), 2566) ทั้งนี้คณะรัฐมนตรีได้ลงมติ เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2559 ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เลขที่ นร 0505/ว(ล) 605 เห็นชอบการขับเคลื่อนนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมุ่งสร้างความเข้าใจถึงเครือข่ายระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด สร้างการรับรู้และดำเนินการให้มีความเชื่อมโยงด้านการป้องกัน ปราบปราม และการ บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด (แผนประชารัฐสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคง ปลอดภัย ยาเสพติด แนวทางดำเนินงานขับเคลื่อน พ.ศ. 2559 - 2560, 2559) เพื่อให้สามารถตอบโจทย์ การแก้ไขปัญหาระดับหมู่บ้าน/ชุมชน สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และ กรมการพัฒนาชุมชนจึงร่วมกันดำเนินการโครงการเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ภายใต้โครงการที่มีชื่อว่า “กองทุนแม่ของแผ่นดิน” (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

พ.ศ.2546 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้เสด็จแปรพระราชฐานไปเยี่ยมพสกนิกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระองค์ได้เสด็จ เยี่ยมราษฎรของหมู่บ้านที่เคยมีปัญหายาเสพติดและสามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยพลังของประชาชน ที่ อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ตามกระบวนการชุมชนเข้มแข็งด้วยการใช้แนวทางสันติวิธี ให้ผู้เคยค้าเคยเสพในระดับหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากผู้ที่เป็น “การะ” ให้กลับมาเป็น “พลัง”

ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้กับหมู่บ้านของตนเอง โดยที่ภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน ทรงพอพระราชหฤทัยในการแก้ไขปัญหาดังนี้เป็นอย่างมาก ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ผ่านเลขาธิการ ป.ป.ส. เพื่อให้เป็นประโยชน์ของหมู่บ้านและชุมชนต่าง ๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งราษฎร อาสาสมัครทั้งหลาย จึงมีความเห็นร่วมกันว่า พระราชทรัพย์ที่ได้รับพระราชทานนั้นถือเป็นมงคลสูงสุด เป็นเสมือนพระราชปณิธานของพระองค์ ที่ทรงจะให้มีการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านและชุมชน หากได้นำพระราชทรัพย์พระราชทานนี้ไปไว้ที่หมู่บ้านและชุมชน ก็จะเป็นขวัญกำลังใจสูงสุดของปวงราษฎรทั้งหลาย ที่จะดำเนินการให้พระราชปณิธานของพระองค์บรรลุผล จึงได้เรียกพระราชทรัพย์พระราชทานนี้ว่า “กองทุนแม่ของแผ่นดิน” และเรียกชื่อหมู่บ้านและชุมชนที่ได้รับกองทุนแม่ของแผ่นดินว่า “หมู่บ้านกองทุนแม่” (กรมการพัฒนาชุมชน, 2555)

กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว หมู่ที่ 2 ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ได้รับพระราชทานเงินขวัญถุง จำนวน 8,000 บาท เมื่อปี พ.ศ. 2551 ปัจจุบันมีเงินต่อยอดรวมกว่า 46,000 บาท และเป็นกองทุนแม่ของแผ่นดิน อยู่ในระดับ A ที่มีการดำเนินงานเป็นรูปธรรม (ระดับ A คือ กองทุนที่เข้มแข็ง มีระบบการเฝ้าระวังอย่างยั่งยืน สามารถพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ได้) จึงได้รับการคัดเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินระดับอำเภอ เมื่อปี พ.ศ. 2560 เป็นศูนย์การเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ และเป็นสถานที่ศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาวจะเป็นการดำเนินงานโดยคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นหลัก ในลักษณะของการให้ชุมชนดูแลชุมชนเองให้มากที่สุด ในส่วนของการแก้ไขผู้เสพยาให้หลักการให้หมู่บ้านเป็นโรงพยาบาล กรรมการเป็นหมอ ใช้ครอบครัวเป็นเตียงผู้ป่วย และให้คนในชุมชนเป็นผู้ช่วยหมอให้การดูแลรักษา ยารักษาคือความรักความเมตตา ทั้งนี้คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาวที่มีความเข้มแข็งมาก ทำให้สมาชิกวางใจมอบหมายการดำเนินการต่าง ๆ ของกองทุนให้คณะกรรมการดำเนินการเป็นหลัก และเริ่มเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ น้อยลง เมื่อมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกองทุนจะพบว่าสมาชิกเพียงบางกลุ่มและมักจะเป็นสมาชิกกลุ่มเดิมเข้าร่วมกิจกรรมฯ (ทะเบียนรายชื่อการเข้าร่วมกิจกรรมและรายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว, 2567) อนึ่ง การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพและความยั่งยืนในการเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนกองทุนแม่ของแผ่นดินอย่างแท้จริง เพื่อบรรลุตามวิสัยทัศน์การดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินคือ “ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ได้ผลอย่างยั่งยืน ด้วยพลังสามัคคีของชาวบ้านให้พึ่งพาตนเองบนพื้นฐานของทุนทางสังคมที่มีอยู่

และต่อยอดไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนด้วยปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง” ดังนั้นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขยายแนวคิดการพัฒนาความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน ด้วยกระบวนการกองทุนแม่ของแผ่นดิน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนของหมู่บ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินเพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนากิจการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในพื้นที่อำเภอสามโก้ และพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงให้มีการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบพื้นฐานในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ หมายถึง ภูมิหลังของแต่ละบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ เป็นต้น โดยจะบ่งบอกถึงความเป็นมาของแต่ละบุคคล ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีความคิด การตัดสินใจ และเป้าหมายที่ต่างกัน (ปาริฉัตร โชติภูมิเวทย์, 2565)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น ร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน ในลักษณะของการร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของประชาชน (ธัญญลักษณ์ ใจเที่ยง, 2563)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนแม่ของแผ่นดิน มีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ เงินขวัญถุงพระราชทาน ทุนศรัทธาและทุนปัญญา โดยเงินขวัญถุงพระราชทาน เป็นพระราชทรัพย์ที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้พระราชทานให้กับหมู่บ้านและชุมชน โดยสำนักงาน ป.ป.ส. ได้สมทบงบประมาณส่วนหนึ่ง นำมาจัดสรรให้กับหมู่บ้านและชุมชน แห่งละ 8,000 บาท เงินจำนวนนี้เปรียบเสมือนสิ่งทีระลึกถึงพระราชปณิธานของพระองค์ จึงถือเป็นเงินศักดิ์สิทธิ์เก็บไว้เป็นเงินขวัญถุงในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยไม่นำมาใช้, ทุนศรัทธา เป็นเงินที่ราษฎรในหมู่บ้าน/ชุมชนร่วมกันบริจาคอย่างต่อเนื่องและรวบรวมด้วยพลังความศรัทธา สมทบเข้ากองทุนแม่ของแผ่นดิน และทุนปัญญา เป็นเงินที่ราษฎรในหมู่บ้านและชุมชน คิดค้นขึ้นด้วยภูมิปัญญาตนเองในการระดมทุนเพื่อขยายกองทุนให้งอกเงยขึ้น (อุสา สุทธิสาคร และคณะ, 2564)

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วม โดย การมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล โดยเฉพาะกองทุนแม่ของแผ่นดิน ที่ต้องพึ่งพา กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ บนพื้นฐานของทุนทางสังคมที่มีอยู่และต่อยอดไปสู่การ ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของกองทุนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดที่ยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กษมา วรรณโร (2566) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองทราย อำเภอมะลัน จังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ด้านการบริหารจัดการ และด้านการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษายังพบว่าระดับความสำเร็จในการ ดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดบ้านคลองทรายอยู่ในระดับมาก

วราวุฒิ บานเย็นงาม และ โชติ บดีรัฐ (2566) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนตามแนวทางกองทุนแม่ของแผ่นดิน ในพื้นที่อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัย พบว่า 1) การดำเนินการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดในชุมชนตามแนวทางกองทุนแม่ของแผ่นดิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยที่มีส่งผลต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนตามแนวทาง

กองทุนแม่ของแผ่นดิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของคนในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และด้านบริหารจัดการกองทุน ส่งผลต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนด้านอื่นไม่ส่งผล และ3) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนตามแนวทางกองทุนแม่ของแผ่นดิน พบว่า ด้านปัญหา อุปสรรค คือ การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐมีน้อยไม่เพียงพอ ขาดการสนับสนุนจากองค์กรภาคเอกชน ขาดการชักชวนผู้ติด ผู้เสพยาเสพติด ให้เข้าสู่กระบวนการเข้าค่ายเพื่อบำบัดยาเสพติด และขาดการส่งเสริมอาชีพแหล่งทุน รวมทั้งการให้กำลังใจต่อฟื้นฟูไม่กลับไปเสพยาอีก ด้านข้อเสนอแนะ คือ ควรให้การสนับสนุนและช่วยเหลืองบประมาณการดำเนินงาน ชักชวนผู้ติด/ผู้เสพยาเสพติด ให้เข้าสู่กระบวนการเข้าค่ายเพื่อบำบัดยาเสพติด ให้การสนับสนุน ส่งเสริมอาชีพ การสนับสนุนแหล่งทุนสร้างอาชีพ รวมทั้งขอการสนับสนุนองค์กรภาคเอกชน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า โดยส่วนใหญ่การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนตามแนวทางกองทุนแม่ของแผ่นดิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสมาชิกหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง จำนวน 140 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น นำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและหาข้อดีข้อเสียความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (IOC) และเมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด แล้วนำผลการทดลองมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคได้ 0.90 และนำไปเก็บข้อมูลจริงประชากรต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลการวิจัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ตามที่กำหนดไว้ในการทำวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 บุคลากรสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอ่างทองที่รับผิดชอบงานด้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอำเภอสามโก้ จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับหมู่บ้าน จำนวน 2 คน และกลุ่มที่ 4 สมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของแบบสอบถาม มาพิจารณาในด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง จากผู้ให้ข้อมูลหลัก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 คน และเข้าพบผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัน เวลาที่นัดหมาย และดำเนินการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเรียบร้อยแล้ว นำเนื้อหาที่ได้ไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน	ระดับการมีส่วนร่วม		
	μ	σ	การแปลผล
ด้านการตัดสินใจ	3.41	0.50	มาก
ด้านการดำเนินงาน	3.89	0.30	มาก
ด้านการรับผลประโยชน์	4.18	0.35	มาก
ด้านการประเมินผล	3.16	0.36	ปานกลาง
โดยภาพรวม	3.66	0.35	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.66$, $\sigma = 0.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการรับผลประโยชน์ ($\mu = 4.18$, $\sigma = 0.35$) รองลงมา ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน ($\mu = 3.89$, $\sigma = 0.30$) ด้านการตัดสินใจ ($\mu = 3.41$, $\sigma = 0.50$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการประเมินผล ($\mu = 3.16$, $\sigma = 0.36$)

2. การศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ดังนี้

2.1 ด้านการประเมินผล หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ควรมีช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายในการแจ้งผลการดำเนินงาน โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊กและไลน์ และควรแนบเอกสารประกอบการประชุมลงในช่องทางออนไลน์ทุกครั้ง โดยจะต้องดำเนินการอย่างโปร่งใสและเปิดเผย ประสานงานกับเจ้าหน้าที่อำเภอเพื่อขอการสนับสนุนและส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมการตรวจสอบสภาพกองทุนแม่ของแผ่นดินร่วมกับคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินในระดับหมู่บ้านและสมาชิกกองทุน โดยจะต้องทำงาน

ร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐควรรายงานผลการตรวจสอบสภาพกองทุนแม่ของแผ่นดินทุกหมู่บ้าน เสนอต่อส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาให้คำรับรองผลการตรวจสอบสภาพสำหรับใช้ในการวางแผนปฏิบัติการ เพื่อฟื้นฟู หรือส่งเสริมการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ทั้งนี้ อำเภอก็ควรจัดตั้งชุดปฏิบัติการตรวจสอบสภาพกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับอำเภอ และลงพื้นที่ตรวจสอบสภาพกองทุนแม่ของแผ่นดินตามเกณฑ์ที่กำหนดด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม และตรวจเอกสาร คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินในระดับหมู่บ้านควรจัดให้มีการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงิน การบัญชี และการพัสดุ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของสมาชิกเป็นหลัก โดยผู้ตรวจสอบภายในควรเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกหรือประชาชนในหมู่บ้าน ผู้ตรวจสอบภายในที่ทำหน้าที่ตรวจสอบกองทุนควรจัดทำรายงานการตรวจสอบและแจ้งผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะให้คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับหมู่บ้านทราบ เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไข ในการบริหารจัดการกองทุน และคณะกรรมการควรแจ้งผลการตรวจสอบภายใน ให้สมาชิกรับทราบโดยทั่วกัน โดยดำเนินการตรวจสอบใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ, ด้านการเงิน, ด้านการบัญชี และด้านการพัสดุ คณะกรรมการกองทุนควรจัดทำเอกสารไว้เป็นหลักฐานและจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ ณ ที่ทำการของกองทุน ทั้งนี้ต้องมีความสะดวกในการสืบค้น อ้างอิง และพร้อมให้สมาชิกเข้าตรวจสอบได้ตลอดเวลา โปร่งใสทุกขั้นตอน พร้อมเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ คณะกรรมการกองทุนควรทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานรายปีให้ครบถ้วน และประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานในทุกช่องทางเพื่อให้สมาชิกร่วมกันตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และควรทำให้สมาชิกเห็นว่าโครงการต่าง ๆ ที่ใช้เงินของกองทุนดำเนินกิจกรรมมีสมาชิกได้รับผลประโยชน์ โดยถ่ายรูปหรือเก็บเรื่องราวความสำเร็จของผู้ที่ได้รับประโยชน์มาถ่ายทอดกับสมาชิกคนอื่น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่า เงินของกองทุนที่ใช้ไปผ่านการกลั่นกรอง และได้ผลลัพธ์ที่เกิดประโยชน์แก่หมู่บ้านกลับคืนมา

2.2 ด้านการตัดสินใจ หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขา คณะกรรมการกองทุนควรทำเอกสารสรุปข้อมูลในเรื่องที่จะให้สมาชิกตัดสินใจแบบเข้าใจง่ายก่อนการประชุม และเผยแพร่ข้อมูลล่วงหน้าผ่านทางช่องทางต่าง ๆ ควรกระจายโอกาสให้สมาชิกทุกกลุ่มแสดงความคิดเห็น หมุนเวียนตัวแทนของแต่ละกลุ่มเข้าร่วมตัดสินใจ โดยไม่ผูกมัดอยู่กับสมาชิกกลุ่มเดิม ๆ ควรรับฟังทุกความคิดเห็นที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในภาพรวม โดยมีการจดบันทึกข้อมูลทุกข้อเสนอและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เช่น รับไว้พิจารณา, อยู่ระหว่างดำเนินการ หรือดำเนินการแล้ว เป็นต้น ควรปรับปรุงแบบการประชุมให้มีลักษณะแบ่งกลุ่มย่อยก่อนเวทีใหญ่ เพื่อให้สมาชิกได้เสนอ

ข้อคิดเห็นอย่างทั่วถึงก่อนนำไปสรุปในเวทีใหญ่ สร้างช่องทางเสนอความคิดเห็นตลอดปี ไม่เพียงแต่เฉพาะเวลาเวทีประชาคมเท่านั้น เช่น กล้องรับฟังความคิดเห็น, ไลน์ส่วนกลางของ กองทุน ควรจัดเวทีประชาคมในช่วงเย็น หรือช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ เพื่อให้ สมาชิกสะดวกเข้าร่วมประชุม นำความคิดเห็นหรือข้อสรุปที่ได้จากการประชาคมไปดำเนินการจริง แล้วรายงานผลกลับมาให้สมาชิกรับทราบผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้น ให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ควรเปิดเวทีให้สมาชิกกองทุนได้แสดงความคิดเห็น สะท้อนปัญหา และให้ข้อเสนอแนะอย่างเสรี ในรูปแบบเวทีถอดบทเรียน หรือการเขียนใส่ในกล่องรับฟังความคิดเห็น โดย ไม่ต้องเปิดเผยตัว

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วราวุฒิ บานเย็นงาม (2566) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ ส่งผลต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนตามแนวทางกองทุนแม่ของ แผ่นดิน ในพื้นที่อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนตามแนวทางกองทุนแม่ของแผ่นดิน ใน พื้นที่อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนตามแนวทางกองทุนแม่ของแผ่นดิน ใน พื้นที่อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอยู่ในระดับมาก และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กษมา วรรณโร (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการดำเนินงาน ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้าน กองทุนแม่ ของแผ่นดิน บ้านคลองทราย อำเภอมะลัน จังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการ มีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิงห์ ปานะชา (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของ องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย - พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย - พม่าอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

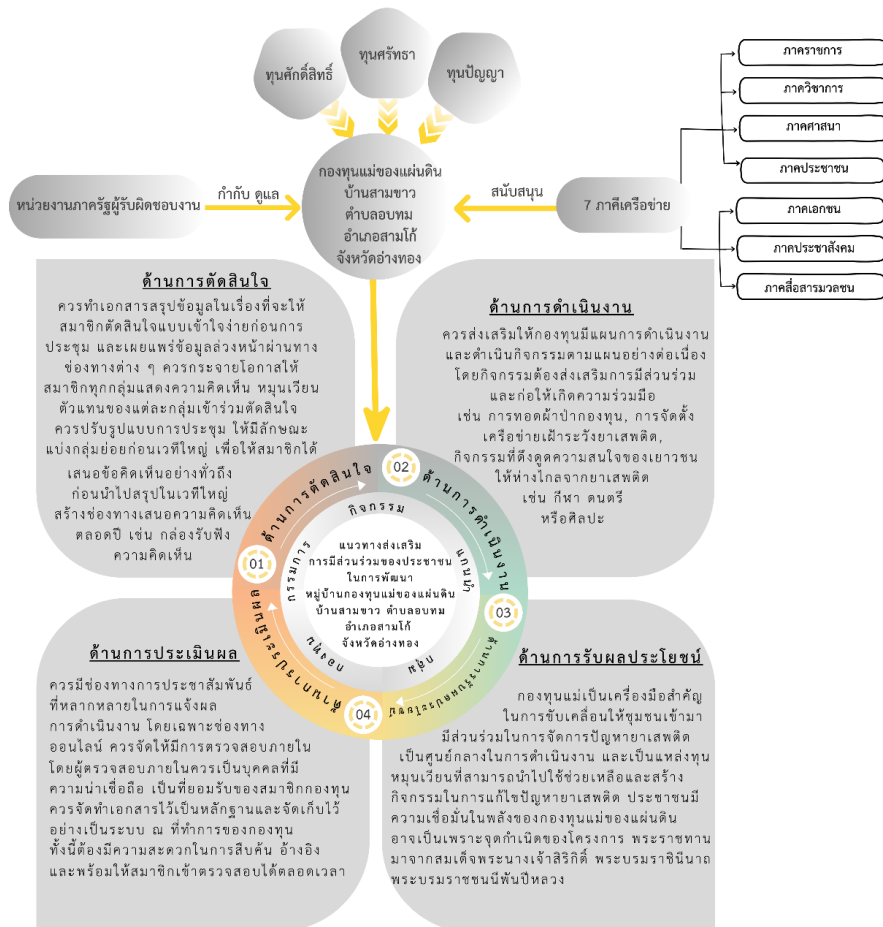
ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสายบุรี จังหวัดอ่างทอง สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านการประเมินผล หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ควรมีช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายในการแจ้งผลการดำเนินงาน โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ และควรแนบเอกสารประกอบการประชุมลงในช่องทางออนไลน์ทุกครั้ง ประสานงานกับเจ้าหน้าที่อำเภอเพื่อขอการสนับสนุนและส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมการตรวจสอบกองทุนแม่ของแผ่นดินร่วมกับคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินในระดับหมู่บ้านและสมาชิกกองทุน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐควรรายงานผลการตรวจสอบกองทุนแม่ของแผ่นดินทุกหมู่บ้าน เสนอต่อส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาให้คำรับรองผลการตรวจสอบ สำหรับใช้ในการวางแผนปฏิบัติการ เพื่อฟื้นฟู หรือส่งเสริมการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ทั้งนี้อำเภอควรจัดตั้งชุดปฏิบัติการตรวจสอบกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับอำเภอ และลงพื้นที่ตรวจสอบกองทุนแม่ของแผ่นดินตามเกณฑ์ที่กำหนดด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม และตรวจเอกสาร คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินในระดับหมู่บ้านควรจัดให้มีการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงิน การบัญชี และการพัสดุ โดยผู้ตรวจสอบภายในควรเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกหรือประชาชนในหมู่บ้าน ผู้ตรวจสอบภายในที่ทำหน้าที่ตรวจสอบกองทุนควรจัดทำรายงานการตรวจสอบและแจ้งผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะให้คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินระดับหมู่บ้านทราบ เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไข ในการบริหารจัดการกองทุน และคณะกรรมการควรแจ้งผลการตรวจสอบภายใน ให้สมาชิกรับทราบโดยทั่วกัน คณะกรรมการกองทุนควรจัดทำเอกสารไว้เป็นหลักฐานและจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ ณ ที่ทำการของกองทุน ทั้งนี้ต้องมีความสะดวกในการสืบค้น อ้างอิง และพร้อมให้สมาชิกเข้าตรวจสอบได้ตลอดเวลา โปร่งใสในทุกขั้นตอน พร้อมเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิญญา ก่อเดิม และ อภิภรณ์ ราษิด (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในจังหวัดนราธิวาส ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการประเมินผลมากขึ้น ควรกำหนดให้มีการติดตามประเมินผลโดยภาคประชาชนในกิจกรรม/โครงการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส และสรุปผล

ความก้าวหน้าในการดำเนินงาน เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะมีผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน

2. ด้านการตัดสินใจ หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง คณะกรรมการกองทุนควรทำเอกสารสรุปข้อมูลในเรื่องที่จะให้สมาชิกตัดสินใจแบบเข้าใจง่ายก่อนการประชุม และเผยแพร่ข้อมูลล่วงหน้าผ่านทางช่องทางต่าง ๆ ควรกระจายโอกาสให้สมาชิกทุกกลุ่มแสดงความคิดเห็น หมุนเวียนตัวแทนของแต่ละกลุ่มเข้าร่วมตัดสินใจโดยไม่ผูกมัดอยู่กับสมาชิกกลุ่มเดิม ๆ ควรรับฟังทุกความคิดเห็นที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในภาพรวม โดยมีการจดบันทึกข้อมูลทุกข้อเสนอและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เช่น รับไว้พิจารณา, อยู่ระหว่างดำเนินการ หรือดำเนินการแล้ว เป็นต้น ควรปรับปรุงแบบการประชุมให้มีลักษณะแบ่งกลุ่มย่อยก่อนเวทีใหญ่ เพื่อให้สมาชิกได้เสนอข้อคิดเห็นอย่างทั่วถึงก่อนนำไปสรุปในเวทีใหญ่ สร้างช่องทางเสนอความคิดเห็นตลอดปี ไม่เพียงแต่เฉพาะเวลาเวทีประชาคมเท่านั้น เช่น กล้องรับฟังความคิดเห็น ควรจัดเวทีประชาคมในช่วงเย็น หรือช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ เพื่อให้สมาชิกสะดวกเข้าร่วมประชุม นำความคิดเห็นหรือข้อสรุปที่ได้จากการประชาคมไปดำเนินการจริง แล้วรายงานผลกลับมาให้สมาชิกรับทราบผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ควรเปิดเวทีให้สมาชิกกองทุนได้แสดงความคิดเห็น สะท้อนปัญหา และให้ข้อเสนอแนะอย่างเสรี ในรูปแบบเวทีถอดบทเรียน หรือการเขียนใส่ในกล่องรับฟังความคิดเห็น โดยไม่ต้องเปิดเผยตัว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อธิพงษ์ ตันศิริ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ศึกษากรณี อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ควรสนับสนุนการจัดประชุมกลุ่มย่อย, จัดทำแผนออกเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับประชาชนรายครัวเรือนเป็นประจำสม่ำเสมอเพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับประชาชนในการแลกเปลี่ยนข้อมูล และเพิ่มช่องทางการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย เช่น การให้เขียนแสดงความคิดเห็นแล้วหย่อนลงในกล่องกระดาษเพื่อให้ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน นำข้อคิดเห็นต่าง ๆ จากประชาชนไปพิจารณาดำเนินการ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 โมเดลการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลบหม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง แบบองค์รวม

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลบหม อำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง พบว่า กองทุนแม่ของแผ่นดินประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วนได้แก่ ทุนศักดิ์สิทธิ์ (เงินพระราชทานขวัญฤกษ์ 8,000 บาท) ทุนศรัทธา (เงินที่สมาชิกบริจาคเข้ากองทุน) และทุนปัญญา (เงินที่สมาชิกร่วมกันคิดค้นขึ้นด้วยภูมิปัญญาของตนในการระดมทุนเข้ากองทุน) โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน และได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจาก 7 ภาควิชา

การพัฒนาในพื้นที่ เมื่อได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนและประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล ตามแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของหมู่บ้าน จะช่วยสร้างเสริมให้กองทุนมีความเข้มแข็ง สามารถเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบให้กองทุนอื่น ๆ เข้ามาศึกษาดูงานได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินให้บรรลุตามเป้าหมายของกองทุน เพราะกองทุนนี้ดำรงอยู่ได้ด้วยพลังของชุมชนเป็นหลัก หากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ กองทุนก็ไม่สามารถตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาเสพติดภายในชุมชนได้อย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องนำมาปฏิบัติ ดังนี้ 1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยจากการศึกษาเรื่อง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ ดังต่อไปนี้ 1.1 ข้อเสนอแนะด้านการประเมินผล หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ควรมีช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายในการแจ้งผลการดำเนินงาน โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ ควรมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่อำเภอเพื่อขอการสนับสนุนและส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมการตรวจสอบสภาพกองทุนแม่ของแผ่นดินร่วมกับคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินในระดับหมู่บ้านและสมาชิกกองทุน 1.2 ข้อเสนอแนะด้านการตัดสินใจ หมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ควรทำเอกสารสรุปข้อมูลในเรื่องที่จะทำให้สมาชิกตัดสินใจแบบเข้าใจง่ายก่อนการประชุม และเผยแพร่ข้อมูลล่วงหน้าผ่านทางช่องทางต่าง ๆ ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกกลุ่มแสดงความคิดเห็น หมั่นเวียนตัวแทนของแต่ละกลุ่มเข้าร่วมตัดสินใจ และควรปรับปรุงแบบการประชุมให้มีลักษณะแบ่งกลุ่มย่อยก่อนเวทีใหญ่ เพื่อให้สมาชิกได้เสนอข้อคิดเห็นอย่างทั่วถึงก่อนนำไปสรุปในเวทีใหญ่ 1.3 ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม ควรมีการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงการสื่อสารระหว่างกันมากขึ้น เพื่อสร้างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เช่น จัดทำช่องทางการแจ้งเบาะแสผู้เสพผู้ค้ายาเสพติดแก่กองทุนที่ปลอดภัยและเป็นความลับผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น การสร้างแบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) หรือการรายงานผลแบบทันที เช่น ระบบการรายงานผลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (Google Sheets) เพื่อให้สามารถสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลา

ได้อย่างรวดเร็วและโปร่งใส 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะศึกษาเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล ตลอดจนสำรวจการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ดังนั้น เพื่อให้เกิดผลการศึกษาที่ครอบคลุม และเกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ควรมีการศึกษายวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นดังต่อไปนี้ 2.1 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินในอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ที่มีผลการดำเนินงานในกองทุนที่ต้องมีการปรับปรุง หรือเป็นหมู่บ้านที่มีผลการจัดระดับสุขภาพของกองทุนอยู่ในระดับ B หรือ C เพื่อหาปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน และนำมาวิเคราะห์หาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ดีที่สุดในระดับอำเภอต่อไป 2.2 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านสามขาว ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยใช้กรอบแนวคิดอื่น ๆ หรือปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น ตัวชี้วัดข้อมูลแบบตรวจสอบสุขภาพกองทุนแม่ของแผ่นดิน 4 ด้าน 19 ตัวชี้วัด ของกรมการพัฒนาชุมชน หรือปรัชญาแนวคิดของกองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นต้น เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น 2.3 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน โดยศึกษาเปรียบเทียบกับ ประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดินในพื้นที่จังหวัดอ่างทองที่มีความเข้มแข็งและยกระดับสมาชิกกองทุนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับจังหวัดต่อไป 2.4 ควรศึกษาความต้องการและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน เพื่อจะได้ข้อมูลการมีส่วนร่วมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ในการบริหารจัดการกองทุนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2555). *แนวทางการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานนโยบายและยุทธศาสตร์ กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน.

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). *คู่มือวิทยาการกองทุนแม่ของแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาทุนและองค์กรการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กษมา วรธนโร. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านคลองทราย อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี. ใน *สารนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเขตพระนคร กรุงเทพมหานครต่อการพัฒนาทักษะเยาวชนไทย 4.0. ใน *รายงานวิจัย*. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี. (2566). *นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด (พ.ศ. 2566 - 2570)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- ปาริฉัตร โชติภูมิเวทย์. (2565). การบริหารจัดการกระบวนการทำงานที่บ้าน (WFH) เพื่อคุณภาพชีวิต ของพนักงานต่อประสิทธิภาพการทำงานในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของกลุ่มธนาคาร. ใน *สารนิพนธ์ บริญญาการจัดการมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรารุณี บานเย็นงาม และโชติ บดีรัฐ. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนตามแนวทางกองทุนแม่ของแผ่นดิน ในพื้นที่อำเภอสาทเหล็ก จังหวัดพิจิตร. *Journal of Modern Learning Development*, 8(11), 283-296.
- สำนักงาน ป.ป.ส. (2559). *แผนพระราชัฐสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด แนวทาง ดำเนินงานขับเคลื่อน พ.ศ. 2559 – 2560*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สิงห์ ปานะชา. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย - พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 7(2), 195-220.
- อติพงษ์ ตันศิริ. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ศึกษากรณี อำเภอแกลง จังหวัดระยอง. ใน *การค้นคว้าอิสระ หลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

- อภิญา ก่อเต็ม และอีกบารัน ราซิด. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหา
ยาเสพติดในจังหวัดนราธิวาส. *วารสารสภาการสาธารณสุขชุมชน*, 4(3), 56-68
- อุสา สุทธิสาคร และคณะ. (2564). การเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชนกองทุนแม่
ของแผ่นดินในกรุงเทพมหานคร. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(43), 245-260.

ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมที่มีต่อ
ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น
ฝ่ายอนุบาลศึกษา*

EFFECTS OF GROUP CREATIVE ART ACTIVITIES WITH MIX MEDIA ON
THE ORIGINALITY FOR EARLY CHILDHOOD KHON KAEN UNIVERSITY
DEMONSTRATION SCHOOL KINDERGARTEN DIVISION

พรทิพา ทองสุข¹, นนทชนนปภพ ปาลินทร² และ อำไพ สวัสดิ์ดิรา³

Porn-tipa Thongsuk¹, Nontachanonpaphop Palintorn² and Ampai Sawadirat³

¹⁻³หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชธานี

¹⁻³Master degree of Education, Early Childhood Education, Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: pornth@kku.ac.th

วันที่รับบทความ : 8 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 8 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 10 ตุลาคม 2568

Received 8 September 2025; Revised 8 October 2025; Accepted 10 October 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม 2) เปรียบเทียบความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมก่อนและหลังการจัดกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กปฐมวัยชายและหญิง อายุระหว่าง 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาล 1/5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายอนุบาลศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 40 คน ได้มา

Citation:

* พรทิพา ทองสุข, นนทชนนปภพ ปาลินทร และ อำไพ สวัสดิ์ดิรา. (2568). ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมที่มีต่อความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายอนุบาลศึกษา.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 773-787.

Porn-tipa Thongsuk, Nontachanonpaphop Palintorn and Ampai Sawadirat. (2025). Effects Of Group Creative Art Activities With Mix Media On The Originality For Early Childhood Khon Kaen University Demonstration School Kindergarten Division. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 773-787.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster sampling) ใช้วิธีการทดลองแบบ One group pretest-posttest design เครื่องมือที่ใช้การวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม จำนวน 16 แผน มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก และแบบสังเกตความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.67-1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การทดสอบค่าที (t-test for dependent samples)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.67 อยู่ในระดับปรับปรุง หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยโดยรวมเท่ากับ 11.27 อยู่ในระดับดี 2. ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม สูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

คำสำคัญ: กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม, ความคิดริเริ่ม, เด็กปฐมวัย

Abstract

This research aimed to 1) study the originalities of preschool children who received group creative art activities with mixed media and 2) compare the originalities of preschool children who received group creative art activities with mixed media before and after the activities. The sample group used in the research was 40 male and female preschool children aged between 4-5 years studying in kindergarten 1/ 5 Second semester of the academic year 2024, Kindergarten Demonstration School, Khon Kaen University, Mueang District, Khon Kaen Province. The method of experimentation was one group pretest-posttest design. The research instruments consisted of 16 lesson plans of group creative art activities with mixed media, which were of high quality, and an observation form of early childhood children's originalities with a consistency index of 0.67-1.00. The statistics used in data analysis were mean, standard deviation, and t-test for dependent samples.

The results of the research were as follows: 1. The originalities of preschool children before the group creative art activities with mixed media had mean of 7.67, which was at the improvement level. After organizing group creative art activities with mixed media, the overall initiative of the preschool children was 11.27, which was reasonable 2. The originalities of the preschool children who received group creative art activities with mixed media, after receiving group creative art activities with mixed media, the preschool children's initiative was significantly higher than before the activities, at a statistical level of .01.

Keywords: Group creative art activities with a mix of media, Originality, Early childhood

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การพัฒนาประเทศให้ทันโลกศตวรรษที่ 21 จึงต้องพัฒนาทั้งเทคโนโลยีและทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีความยืดหยุ่นปรับตัวได้ในทุกสถานการณ์เพื่อให้ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข (นาตยา ปานโพธิจาน, 2562) ภาศิเพื่อการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills, 2013) ได้ศึกษาและสำรวจแนวโน้มของเทคโนโลยีและตลาดแรงงานในอนาคต จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดที่อธิบายถึงทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยหนึ่งในทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ซึ่งในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยมีความเชื่อว่าการพัฒนาคนให้มีคุณภาพควรต้องเริ่มตั้งแต่ระดับปฐมวัย เพราะเด็กปฐมวัยเป็น ช่วงเวลาทองของการส่งเสริมพัฒนาการในทุกๆด้านทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ ด้านสังคมและด้านสติปัญญา เพราะเป็นช่วงวัยที่สมองพัฒนาสูงสุด การพัฒนาเด็กในช่วงวัยนี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) การจัดการศึกษาปฐมวัยต้องคำนึงถึงพัฒนาการตามวัย ความรัก ความเอื้ออาทร และบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างรากฐาน

คุณภาพชีวิตให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเป็นพลเมืองคุณภาพของสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี ตามทฤษฎีพัฒนาการบุคลิกภาพของอีริกสัน เด็กอยู่ในขั้นความคิดริเริ่ม ความรู้สึกผิด เด็กจะเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว ยอมรับค่านิยมของครอบครัว และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้อิสระในการทำกิจกรรม และการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ จะช่วยกระตุ้นให้เด็กกล้าคิดต่าง มีจินตนาการ และลงมือทำสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเอง ส่งผลให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาศักยภาพเต็มที่ (ศิริประภา สุวรรณรัตน์, 2568) ในช่วง 6 ปีแรกของชีวิต เซลล์สมองเจริญสูงสุด การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะการคิด จินตนาการ การสร้างตัวตน และเรียนรู้การแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย พร้อมสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่คุณภาพ พร้อมสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ความคิดริเริ่มเป็นองค์ประกอบสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย ควรเป็นกิจกรรมที่ให้เด็ก ลงมือปฏิบัติจริง โดยหนึ่งในนั้นคือ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยให้เด็กกล้าแสดงออก คิด จินตนาการ และสร้างสรรค์ผลงาน การจัดกิจกรรมควรเหมาะสมตามวัย เปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้ริเริ่ม ลงมือทำ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สามารถทำได้ทั้ง งานเดี่ยวและงานกลุ่ม การทำงานกลุ่มช่วยส่งเสริมทักษะทางสังคม การทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมถึงทักษะทางภาษาในการสื่อสารและแสดงความคิดเห็น รูปแบบกิจกรรมมีทั้ง 2 มิติ เช่น การวาดภาพ การฉีกปะ การตัดปะ การพับ การพิมพ์ และ 3 มิติ เช่น การร้อย การประดิษฐ์เศษวัสดุ การปั้น หรือ ศิลปะแบบสื่อผสม กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยสื่อผสม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้เป็นผู้เลือกวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายชนิดและมีความแตกต่างกันซึ่งเด็กสามารถเลือกได้ตามความสนใจของตนเอง (Hildebrand, 1975) เด็กต้องอาศัยทักษะการสังเกต การคิดริเริ่ม และคิดวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงความรู้เดิมเข้ากับจินตนาการ และนำวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นมาสร้างสรรค์เป็นผลงานตามจินตนาการของตนเองให้ออกมาเป็นผลงานที่แปลกใหม่แตกต่างจากเดิม การเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาจัดกิจกรรมควรต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กเป็นสิ่งสำคัญและควรเป็นวัสดุปลอดภัยที่เด็กสามารถนำมาต่อเติม สร้าง และเคลื่อนย้ายได้หลายรูปแบบตามจินตนาการ สามารถหาได้ง่ายรอบตัวเด็ก เช่น วัสดุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ก้อนหิน กิ่งไม้ ใบไม้ เมล็ดพืช เศษวัสดุหรือสิ่งของเหลือ

ใช้ได้แก่ กล่องกระดาษ หลอดพลาสติก ขวดน้ำพลาสติก ฝาขวดน้ำ วัสดุอุปกรณ์สำหรับทำงานประดิษฐ์ ได้แก่ ไม้พรม ลวดกำมะหยี่ ดินน้ำมัน ลูกบิด หรือของเล่นตามมุมต่าง ๆ ในชั้นเรียน ที่เด็กสามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานตามความคิด และจินตนาการของเด็ก (อัครพล ไชยโชค, 2565)

จากที่มาและความสำคัญที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมที่มีต่อความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย โดยมีความเชื่อว่ากิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม จะเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกวัสดุที่จะนำมาใช้ในการทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ เสริมสร้างทักษะทางสังคมจากการที่เด็กจะได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อย ให้เด็กได้ฝึกการทำงานร่วมกันกับเพื่อน ช่วยเหลือและรับผิดชอบงานของตนเอง มีส่วนร่วมในการทำงานให้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย ได้มีการพูดคุยสื่อสารกับเพื่อนอย่างเหมาะสม ถ้าสื่อสารและแสดงความคิดเห็นของตนเองออกมาให้คนอื่นรับรู้ ส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดริเริ่มลงมือทำเพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานหรือชิ้นงานที่แปลกใหม่ และสามารถนำไปประยุกต์หรือต่อยอดเพื่อพัฒนาตนเองนำไปสู่การเป็นนวัตกรรมตัวน้อย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม

สมมติฐานการวิจัย

ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย หลังที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม

การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริม ความคิดริเริ่มและความคิดสร้างสรรค์ ของเด็ก เนื่องจากกิจกรรมนี้เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกสื่อ วัสดุ และเทคนิคตามความสนใจของตนเอง สามารถลงมือปฏิบัติจริง และตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง นอกจากนี้ การทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มยังช่วยพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม โดยเด็กจะได้ฝึกการฟัง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมมือและแบ่งปันความคิดเห็น รวมถึงการยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น ส่งผลให้เกิดทักษะด้านภาษา และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเด็กยังเกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง การใช้สื่อผสมทั้งแบบ 2 มิติ และ 3 มิติ ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์อย่างหลากหลาย ฝึกการเชื่อมโยงความรู้เดิมเข้ากับจินตนาการและความคิดริเริ่ม ทำให้เด็กสามารถพัฒนาศักยภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างครบถ้วน การจัดกิจกรรมศิลปะในลักษณะนี้ยังช่วยให้เด็กเตรียมพร้อมในการเรียนรู้และการเข้าสังคมในอนาคตอย่างเหมาะสม (Schumacher, 1988) และช่วยให้เด็กได้สร้างงานศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผ่านการผสมผสานวัสดุ เทคนิค และสื่อที่หลากหลายตามความสนใจของตนเอง ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนและครูได้อย่างเต็มที่ (พัชรนันท์ วรรณพงศ์ศิริ, 2567)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย

ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา โดยหมายถึงความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และนำความคิดไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งเกิดจากการกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออกในรูปแบบที่ไม่ซ้ำใคร เด็กที่มีความคิดริเริ่มมักมีลักษณะเด่นคือ ความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออก ช่างสังเกต และมีความสามารถในการคิดเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างอิสระ นอกจากนี้ความคิดริเริ่มยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและความคิดเชิงวิเคราะห์ ทำให้เด็กสามารถเผชิญสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างมั่นใจและสร้างสรรค์ การส่งเสริมความคิดริเริ่มในเด็กปฐมวัยจึงควรจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทดลอง ค้นคว้า และตั้งคำถาม พร้อมสนับสนุนการใช้จินตนาการและการแสดงออกทางความคิดที่หลากหลาย รวมถึงการยกย่องและให้รางวัลต่อ

ความคิดแปลกใหม่อย่างเหมาะสม เพื่อพัฒนาให้เด็กมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ การคิดวิพากษ์ และสามารถนำความคิดไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ต่อไป (จันทร์สุดา สมสุข, 2565)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมกับความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย

การส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีความคิดริเริ่ม คือการกระตุ้นให้เด็กกล้าแสดงออก กล้าพูด แสดงความคิดเห็น กล้าคิดสิ่งใหม่ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมช่วยให้เด็กมีส่วนร่วม เรียนรู้และลงมือทำด้วยตนเอง เลือกวัสดุวางแผน ตัดสินใจ และทำงานร่วมกับเพื่อน ครูมีบทบาทสร้างบรรยากาศให้เด็กคิดสร้างสรรค์ ผลงานที่แปลกใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเกิดจากความคิดริเริ่มในการจินตนาการและสร้างผลงานที่ไม่ซ้ำใคร งานวิจัยของ ชลธิชา ชิวปริษา (2554) พบว่าเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะด้วยใบตอง มีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านความคิดละเอียดลออ และงานวิจัยของ อมรินทร์ แผ่นหิน (2564) พบว่าหลังจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่มของเด็กเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เนื่องจากเด็กได้เลือกวัสดุตามจินตนาการลงมือปฏิบัติ และฝึกทำงานอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดผลงานที่แปลกใหม่และพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์โดยรวม

สรุป ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่าการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดริเริ่ม การวางแผนแก้ปัญหา การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น กล้าคิดตัดสินใจและริเริ่มลงมือทำสิ่งที่แปลกใหม่ ไม่ซ้ำกับผู้อื่นและมีความภาคภูมิใจในผลงานและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบ การทดลองเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียว ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลองที่มีการวัดผลก่อนและหลังการทดลองในกลุ่มตัวอย่างเดียว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างและวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ เด็กนักเรียนชายและหญิง อายุ 4 - 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาล 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายอนุบาลศึกษา จำนวน 287 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กนักเรียนชายและหญิง อายุ 4 - 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาล 1/5 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายอนุบาลศึกษา โดยใช้สุ่มแบบกลุ่ม (cluster sampling) จำนวน 40 คน

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม และแบบสังเกตความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย

1. แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ปรับปรุง พ.ศ. 2564) รวมทั้งงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการออกแบบแผนกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม โดยประกอบด้วยชื่อกิจกรรม จุดประสงค์ สาระสำคัญ วิธีดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ การวัดและประเมินผล และบันทึกหลังสอน จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินคุณภาพแผนมาตราส่วน 5 ระดับ เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ ผลการประเมินได้ค่าเฉลี่ย 4.27 แสดงว่าแผนมีความเหมาะสมมาก จึงนำไปทดลองใช้กับนักเรียนอนุบาล 1/4 จำนวน 40 คน เพื่อปรับปรุงรายละเอียด ก่อนนำไปใช้จริงกับนักเรียนอนุบาล 1/5 จำนวน 40 คน

2. แบบสังเกตความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างแบบสังเกตความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย พร้อมกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ (2 = แสดงด้วยตนเอง, 1 = แสดงโดยกระตุ้น, 0 = ไม่แสดง) และจัดทำคู่มือการใช้งาน นำเสนอแบบสังเกตต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกับแผนกิจกรรมเพื่อปรับค่าให้เหมาะสมกับบริบทปฐมวัย จากนั้นคำนวณค่า IOC พบว่าแบบสังเกตความคิดริเริ่มมีค่า IOC เท่ากับ 0.67-1.00 แสดงว่าแบบสังเกตมีความสอดคล้องและสามารถใช้งานได้ ทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาล 1/4 จำนวน 40 คน โดยใช้ผู้สังเกต 2 คน และคำนวณความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินด้วย ICC = 0.702 ($p < .001$) แสดงว่าอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ ก่อนนำแบบสังเกตไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างวิจัยจริงคือ นักเรียนชั้นอนุบาล 1 ห้อง 5 จำนวน 40 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยใช้แบบ One Group Pretest–Posttest Design โดยเริ่มจากสังเกตความคิดริเริ่มของเด็กก่อนการทดลอง (Pre-test) จัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม 16 แผน เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 แผน วันละ 40 นาที และสังเกตหลังการทดลอง (Post-test) ผู้วิจัยทำงานร่วมกับผู้ช่วยวิจัย สังเกตและบันทึกคะแนนความคิดริเริ่มของเด็ก พร้อมแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมตามแผน หลังสิ้นสุดการทดลอง ใช้แบบสังเกตชุดเดิมประเมินความคิดริเริ่มของเด็กเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. รวบรวมคะแนนจากแบบสังเกตความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย
2. นำคะแนนที่ได้จากแบบสังเกตความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยนำไปวิเคราะห์ค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน
3. นำคะแนนที่ได้จากข้อ 2 นำไปวิเคราะห์หาคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
4. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมโดยการทดสอบสมมติฐานใช้สูตร t-test for dependent sample
5. การสังเกตระหว่างปฏิบัติกิจกรรม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม

จากการศึกษาความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม จากแบบสังเกตความคิดริเริ่มของเด็กโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) สรุปในรูปแบบตาราง ดังแสดงผลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากการสังเกตความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยก่อน และ หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม

ความคิดริเริ่ม ของเด็กปฐมวัย	n	k	ก่อนจัดกิจกรรม			หลังจัดกิจกรรม		
			$\bar{X}$	SD	ระดับ	$\bar{X}$	SD	ระดับ
	40	14	7.67	1.55	ปรับปรุง	11.27	1.89	ดี

จากตารางที่ 1 พบว่า ก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับปรับปรุง ($\bar{X} = 7.67$, $SD = 1.55$) ภายหลังจากการได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 11.27$, $SD = 1.89$) แสดงให้เห็นว่า ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม

ความคิด ริเริ่มของ เด็กปฐมวัย	n	k	ก่อนจัดกิจกรรม		หลังจัดกิจกรรม		$\bar{D}$	t	p
			$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD			
	40	14	7.67	1.55	11.27	1.89	3.60	11.38**	0.001

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากการทดลองการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมที่มีต่อความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย พบข้อสังเกตดังนี้

ในสัปดาห์ที่ 1-2 เด็กมีความตื่นตัวและกระตือรือร้นต่อกิจกรรมและอุปกรณ์ สังเกตได้จากการตั้งคำถามและพูดคุยกับเพื่อนว่าต้องการสร้างผลงานอะไร อย่างไรก็ตาม เด็กยังไม่คุ้นกับการทำงานกลุ่ม ร่วมกันคิดได้ไม่มาก มักทำงานแบบต่างคนต่างทำแล้วนำมารวมกัน ครูจึงต้องคอยแนะนำและกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ผลงานที่ได้ยังอิงจาก

ประสบการณ์เดิม ขาดความแปลกใหม่ แม้แต่ละกลุ่มจะไม่ซ้ำกัน ส่วนการตอบคำถาม เด็กบางคนกล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างเล็กน้อย ขณะที่บางคนยังไม่กล้าตอบเพราะกลัวซ้ำเพื่อน ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยกระตุ้นและสนับสนุนให้เด็กคิดและนำเสนอผลงานได้

ในช่วงสัปดาห์ที่ 3-5 ของการจัดกิจกรรม เด็กมีพัฒนาการด้านการทำงานกลุ่มชัดเจนขึ้น สามารถแบ่งหน้าที่ วางแผนการทำงาน และออกแบบผลงานร่วมกันก่อนลงมือปฏิบัติจริง อีกทั้งยังกล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างและสร้างสรรค์มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีเด็กบางส่วนที่ไม่ค่อยมีส่วนร่วม ครูจึงต้องช่วยกระตุ้นและประนีประนอมในการทำงาน ผลงานของเด็กแม้ยังไม่แตกต่างมากนัก แต่เมื่อให้นำเสนอ เด็กสามารถอธิบายและเสริมความแปลกใหม่ตามจินตนาการของตน เช่น การออกแบบสวนสัตว์ที่มีทั้งสัตว์ กระบองเพชร และร้านกาแฟ หรือการสร้างหนังสือนิทานสโนไวท์ที่ถือส้มแทนแอปเปิ้ล

ช่วงสัปดาห์ที่ 6-8 ของการจัดกิจกรรม เด็กเข้าใจในรูปแบบของกิจกรรมที่ครูจัดให้ ในการตอบคำถาม เด็กจะพยายามตอบในสิ่งทำแปลกใหม่ น่าสนใจ และเด็กส่วนใหญ่จะตอบออกมาในลักษณะที่แตกต่างจากเพื่อนโดยสิ้นเชิง มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนมากขึ้น ช่วยกันหยิบจับอุปกรณ์ มีการเสนอแนะและแสดงความคิดเห็นร่วมกันในกลุ่มของตนเอง ช่วยกระตุ้นเพื่อนเมื่อเพื่อนไม่สนใจในกิจกรรมที่กำลังทำหรือเพื่อนทำแตกต่างจากที่วางแผนกันไว้ ยังมีเด็กบางคนที่ต้องได้คอยกระตุ้นให้ช่วยเพื่อนในกลุ่ม หรือกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็น ผลงานของเด็กในช่วงสัปดาห์นี้ไม่ซ้ำกันกับกลุ่มเพื่อน มีการดัดแปลงผลงานให้แตกต่างจากที่เห็นทั่วไป ชื่นนำเสนอผลงานสามารถพูดนำเสนอผลงานได้ แสดงความพึงพอใจในผลงานของตนเอง เมื่อครูถามถึงปัญหาที่พบระหว่างทำงานส่วนที่มีปัญหาสามารถบอกครูได้ และบอกวิธีการแก้ปัญหากลุ่มตนเองได้

จากการจัดกิจกรรมทั้ง 8 สัปดาห์ จะเห็นได้ว่าเด็กมีพัฒนาการด้านความคิดริเริ่มดีขึ้นอย่างเป็นลำดับและต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมสามารถส่งเสริมให้เด็กมีความคิดริเริ่มสูงขึ้นได้จริง

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมที่มีต่อความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย ขออภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมโดยรวมอยู่ในระดับปรับปรุง หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมสูงขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้จัดทำกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะด้านการคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยโดยตรงซึ่งแตกต่างจากกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ตามปกติที่จัดขึ้นในห้องเรียน จากเดิมการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ในห้องเรียนจะเป็นในรูปแบบการทำงานเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ สื่อและวัสดุที่ใช้ไม่ได้มีความหลากหลายมากนัก เด็กจะใช้อุปกรณ์บางอย่างร่วมกันแต่จะต่างคนต่างทำงานของตนเองในพื้นที่ของตนเอง ส่วนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมนี้เป็นการจัดกิจกรรมในรูปแบบงานกลุ่มมีการใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายอย่างน้อย 3 ชนิดขึ้นไปต่อหนึ่งกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้มีอิสระในการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ เกิดการคิดจินตนาการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ น่าสนใจและไม่ซ้ำกับผู้อื่นจากอุปกรณ์ที่ครุมีไว้ให้ ใช้คำถามปลายเปิดเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้เกิดการคิดในหลากหลายมิติ คิดเชื่อมโยงความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่เพื่อต่อยอดหรือดัดแปลงผลงานให้แปลกใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริมาภิญญอนันตพงษ์ (2550) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมกลุ่มด้วยสื่อที่หลากหลายช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยได้ดีกว่าการทำงานเดี่ยว

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม โดยรวมหลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมเป็นการดำเนินกิจกรรมที่เป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นกระตุ้น เป็นการนำเด็กเข้าสู่กิจกรรม โดยการเล่นเกม เล่นิทาน หรือร้องเพลงที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่จะทำ มีการใช้คำถามปลายเปิดสอดแทรกเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้คิด สร้างบรรยากาศให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายเพื่อให้เด็กมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ครูผู้สอนใส่ใจในคำตอบของเด็กซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกอุ่นใจ ปลอดภัยว่าคำตอบของตนเองไม่ได้ผิด ซึ่งสอดคล้องกับ สุธีรา งามเกียรติทรัพย์ (2564) พบว่า การสร้างบรรยากาศเป็นสิ่งสำคัญเพื่อที่จะก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ขึ้น เพราะบรรยากาศที่เต็มไปด้วยการยอมรับและการกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ จะช่วยให้เด็กได้พบความคิดใหม่ ๆ และสามารถ

พัฒนาศักยภาพทางด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้เจริญก้าวหน้าตามขีดความสามารถตามแต่ละบุคคล

2.2 ขั้นสร้างผลงาน เป็นขั้นที่เด็กสร้างข้อตกลงร่วมกัน เลือกและใช้สื่ออุปกรณ์ในการทำกิจกรรม โดยครูคอยกระตุ้นให้เด็กเชื่อมโยงความรู้เดิมไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เปิดโอกาสให้ได้กระตือรือร้น แสดงความคิดเห็น และวางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เด็กได้ฝึกการทำงานกลุ่ม การแก้ปัญหา และการตัดสินใจร่วมกัน ทำให้ผลงานมีความแปลกใหม่ ไม่ซ้ำใคร และเด็กเกิดความสุขสนุกสนานในการทำกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาคิดริเริ่มของ Torrance (1964) ที่กล่าวว่าเด็กวัย 4-6 ปีมีจินตนาการสูงและสามารถวางแผนการเล่นได้ รวมถึงงานวิจัยของ ชลธิชา ชิวปรีชา (2554) ที่พบว่าการทำกิจกรรมศิลปะด้วยวัสดุที่หลากหลาย เช่น ใบตอง ช่วยส่งเสริมความคิดริเริ่มและการสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่ เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและภาคภูมิใจในผลงาน

2.3 ขั้นนำเสนอผลงาน เป็นขั้นตอนที่เด็กได้นำผลงานของตนเองออกมาพุดนำเสนอหน้าชั้นเรียน เด็กเกิดความภาคภูมิใจและพึงพอใจในผลงาน เพราะได้ตัดสินใจด้วยตนเองและพิสูจน์แล้วว่าความคิดของตนเองสามารถสร้างสรรค์ออกมาเป็นชิ้นงานได้จริง นอกจากนี้ เด็กยังสามารถอธิบายถึงปัญหาที่พบเจอระหว่างทำกิจกรรมและวิธีการแก้ปัญหาได้แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ ทฤษฎีโครงสร้างทางปัญญาของกิลฟอร์ด (Guilford, 1976) ที่อธิบายว่าความคิดริเริ่ม คือความคิดที่แปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดเดิม และต้องอาศัยจินตนาการเชิงประยุกต์ บุคคลที่มีความคิดริเริ่มมักมีลักษณะกล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าทดลอง และอยากพิสูจน์ความคิดของตนเอง พร้อมทั้งรู้สึกพึงพอใจและตื่นเต้นเมื่อได้ลงมือทำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรินทร์ แผ่นหิน (2564) ที่เปรียบเทียบผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ต่อความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบว่า เด็กมีความคิดริเริ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พบว่า ระดับความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.67 อยู่ในระดับปรับปรุง หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยเท่ากับ 11.27 อยู่ในระดับดี เปรียบเทียบความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วย

สื่อผสม หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสม ความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย
 - 1.1 ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย หน่วยงานการศึกษาควรสนับสนุนแนวทางและสื่อการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรม
 - 1.2 ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วม ควรส่งเสริมให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบและสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ของเด็ก
 - 1.3 ข้อเสนอแนะด้านการเรียนรู้ ครูควรศึกษาและทำความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎี และแบบประเมินที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้จัดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่
 1. ควรมีการศึกษาการใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่มด้วยสื่อผสมที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ให้ครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดยืดหยุ่น และด้านความคิดละเอียดละออ
 2. ในการวิจัยที่มีผู้วิจัย 2 คนขึ้นไป ควรมีการประชุมร่วมกันหลังเสร็จสิ้นในแต่ละกิจกรรมเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือมุมมองของผู้วิจัยแต่ละคน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในงานวิจัยที่ตรงกัน การบันทึกข้อมูลวิจัยจะได้สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- จันทร์สุตา สมสุข. (2565). ผลการจัดกิจกรรมเล่นิทานปลายเปิดที่มีต่อความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย. ใน *สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชธานี.
- ชลธิชา ชิวปรีชา. (2554). ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะด้วยใบตอง. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัทธนันท์ วรรณพงศ์สิริ. (2567). *ศิลปะสื่อประสม Mixed Media Art*. เรียกใช้เมื่อ 30 มิถุนายน 2562 จาก https://bsru.net/cf_chl_tk=r9kZyZt4LiQzdoFmFfaycJIWI1VKfjKL3T4B_WwciJA-1749916905-1.0.1.1-ebi3umt48WrVY4hccMxmGOMwTbi2D2krVjM0LzghsSs
- พิทยาภรณ์ สิงหกานตพงศ์ และ ณัฐรดา มณีรัตน์. (2550). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย*. คณะครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

- ศิริประภา สุวรรณรัตน์. (2568). การพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่มสำหรับเด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมศิลปะการต่อเติม. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 10(1), 1183-1192.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2550). *การศึกษาปฐมวัย*. เอกสารประกอบการสอน. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุธีรา งามเกียรติทรัพย์. (2564). การสร้างบรรยากาศในการเรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์. *วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน*, 7(1), 23-34.
- อมรินทร์ แผ่นหิน. (2564). ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีต่อความคิดริเริ่มของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2. ใน *สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชธานี.
- อัศรพล ไชยโชค. (2565). เสริมสร้างการคิดเด็กปฐมวัยด้วยการเล่นลูสพาร์ตส์ผ่านกิจกรรมศิลปะจากวัสดุท้องถิ่น. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 20(2), 101-164.
- Guilford, J.P. (1967). *The Nature of Human Intelligence*. McGraw-Hill Book Company
- Schumacher, E. F. (1988). *Small is beautiful: Economics as if people mattered*. Harper Perennial. https://sciencepolicy.colorado.edu/students/envs_5110/small_is_beautiful.pdf
- Torrance, E. P. (1964). *Education and creativity in creativity progress and potential*. New York McGraw-Hill.

INTEGRATING XIANG EMBROIDERY INTO MODERN JEWELRY DESIGN: A DIALOGUE WITH THE ART NOUVEAU*

Liu Zhiyi¹ and Khajornsak Nakpan²

Faculty of decorative, Silpakorn University, Thailand

Corresponding Author's Email: ZHIYI_L@silpakorn.edu

Received 3 August 2025; Revised 17 August 2025; Accepted 19 August 2025

Abstract

Traditional handicrafts like Xiang embroidery are facing a decline, struggling to find relevance in the context of modern art and design. This study aims to explore the integration of Xiang embroidery with the Art Nouveau movement, which, with its well-established theoretical and artistic framework, offers potential for revitalizing traditional crafts. By comparing the aesthetic elements of Xiang embroidery and the Art Nouveau style, the research identifies shared design principles and seeks to extract key concepts from Western jewelry influenced by Art Nouveau. Using literature review, case studies, and field research, the paper examines how Xiang embroidery elements can be adapted into contemporary jewelry design that aligns with modern aesthetic preferences. The study concludes that incorporating Art Nouveau design principles offers a viable path for reinterpreting Xiang embroidery in a modern context, providing it with renewed artistic value and market potential in contemporary jewelry design. This integration further highlights its dual significance: enriching the contemporary art field through

Citation:

* Liu Zhiyi and Khajornsak Nakpan. (2025). Integrating Xiang Embroidery Into Modern Jewelry Design: A Dialogue With The Art Nouveau. *Modern Academic Development And Promotion Journal*, 3(5), 788-808.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

cross-cultural innovation while contributing to the long-term preservation and sustainable revitalization of traditional crafts.

Keywords: Xiang embroidery, Art Nouveau, traditional handicrafts, jewelry design, cultural integration, Aesthetic principles

Introduction

Art Nouveau is a very representative art style. It inherits the concept of the Arts and Crafts Movement. It has been developed for many years and still maintains a very important position in the world design field. In the process of world modernization, various fields of the art world have also pushed the original art into a more complex and changeable situation. The benefit is that art has been able to flourish with the tide of the times and a hundred schools of thought contend. However, the problem that needs to be faced is that art itself has begun to face chaotic expressions and bottlenecks. In this era, Art Nouveau began to appear around 1890 and achieved brilliant achievements from 1910. It greatly cut off the complexity and redundancy of classical art, promoted the world's art style from classical to modern, and became a monument in the history of aesthetics (Grishina, 2024). Therefore, the study of Art Nouveau not only concerns the evolution of artistic design but also offers a lens through which to trace the roots of aesthetic style in modern design.

Turning from the Western context to China, embroidery represents another significant artistic tradition with a long historical trajectory. In ancient China, embroidery was a traditional handicraft that has been developed for more than 3,000 years. Its earliest traceable appearance can be traced back to Emperor Shun. Among the many embroidery schools in China, Xiang embroidery is collectively referred to as Xiang embroidery, and its origin can be traced back to the Spring and Autumn Period and the Warring States Period. Xiang embroidery can be regarded as a young embroidery school in history. It

was not until the Guangxu period that the “Wu Caixia Embroidery Workshop” was opened in Changsha (Wu, 2024). Only then did Xiang embroidery establish its independent status, and it still has extremely high artistic value today.

However, in contrast to the enduring influence of Art Nouveau, the modern development of Xiang embroidery has faced significant challenges. It has been increasingly squeezed by the survival pressures brought on by modern art. This predicament is largely due to several inherent demands of the craft itself: a high cost of preliminary training, a time-intensive creative process, and a significant risk of failure. These factors have led to Xiang embroidery’s marginalization in a contemporary aesthetic culture that values simplicity, efficiency, and rapid dissemination. Even in Changsha, Hunan—the birthplace of Xiang embroidery—the industry has struggled. In recent years of global economic downturn, it has nearly vanished from the market. The craft, already known and practiced by few, is on the brink of disappearing from the very land where it originated.

The author believes that finding a viable path for Xiang embroidery to survive in today’s aesthetic landscape is an urgent task. Only by adapting to the characteristics of modern art and embracing necessary innovations can the essence of Xiang embroidery be preserved and this ancient art form, with over a thousand years of history, continue to thrive (Wang, 2019). In this regard, the emergence of the Art Nouveau movement, though brief in duration, presents a valuable point of reference. Its profound impact on cultural development, artistic philosophy, and broader social meaning provides an important framework for rethinking how traditional crafts such as Xiang embroidery might be revitalized in the modern era.

Objectives

1. How do the aesthetic principles underpinning Art Nouveau and Xiang embroidery converge conceptually and stylistically, and what insights can such a comparative analysis provide for understanding their shared design language?

2. In what ways can Xiang embroidery techniques and motifs be reinterpreted within Art Nouveau-inspired jewelry design, and how effectively can such integration address the demands of contemporary craftsmanship?

Literature Review

1. Overview of Art Nouveau

Art Nouveau is a landmark design movement that emerged in the late 19th century and peaked in the early 20th century. Widely developed across Europe and North America, it has exerted a lasting influence over the past century. Though mainly rooted in the West, Art Nouveau manifested in diverse forms across different countries, characterized by its spontaneous experimentalism. In the broader history of European art, the movement marked a dynamic transitional period and became a notable cultural phenomenon (Sembach, 2002). Stylistically, it blended straight and curved lines with graphic and decorative elements. The movement favored fluid, organic forms to express nature and femininity, often delving into themes of life, death, and desire. Its influence extended beyond art to architecture, fashion, interior design, sculpture, literature, and music—catalyzing a global artistic shift (Grady, 1955).

Historically, the movement arose in post-war Europe, where the Industrial Revolution had transformed economies and displaced traditional crafts. With new materials like glass and metal and improved technologies, artists resisted historicism, initiating Art Nouveau as a break from the past. They shifted art from elitist values to more accessible forms, using industrial

materials to create functional yet aesthetically rich objects (GÜN, 2021). This period of rapid industrialization also brought environmental degradation, sparking a renewed artistic focus on nature and rural life. The relationship between humans and nature became a core theme, shaping the organic visual language of Art Nouveau. In 1888, Samuel Bing established the Maison de l'Art Nouveau in Paris, formally naming the movement (Weisberg et al., 2004). Initially, the Art Nouveau movement was simplified into a modern style, and in its subsequent development it laid the seeds for modernism. Not only that, many artists and designers emerged in this movement, who bravely broke the shackles of traditional thinking and promoted an art movement based on the harmonious relationship between man and nature, absorbing the ideological and cultural nourishment of all ethnic groups of mankind, and promoting the integration of science and technology with art models. This was an unprecedented Art Nouveau movement and one of the solid cornerstones of today's art.

Art Nouveau is recognized for its flowing, nature-inspired lines and decorative elegance. Artists studied organic growth to derive creative insights, using nature not as a template to copy, but as a foundation for artistic reinterpretation. While critics viewed some works as overly ornate or lacking technical rigor, the movement was not imitation but reconstruction—transforming natural motifs into a unique visual language distinct from realism.

2. Artistic characteristics of Xiang embroidery

Xiang embroidery, unlike other regional embroidery schools, lacks strong local characteristics. Though its origins date back to at least the Han Dynasty, it took centuries to fully evolve. Renowned for its intricate craftsmanship and high artistic value, Xiang embroidery is especially distinguished by its refined use of color. Using techniques such as color blending and mixed stitching, artisans achieve smooth transitions from light to dark tones with remarkable

precision and vibrancy. Its primary techniques include mixed and fluffy stitches, creating rich, natural visual effects.

Today, according to design requirements, textures, and themes, more than 70 embroidery methods have been developed, and their techniques are unique and superb. The flexibility and variety of needlework and the realistic light and dark contrast in color create the three-dimensional, realistic, delicate and elegant artistic characteristics of Xiang embroidery (Li, 2024).

In terms of patterns, early Xiang embroidery mainly featured dragon and phoenix totems and witchcraft. In ancient times, Hunan was located in an inland mountainous area, and the local culture was mainly based on traditional Chu-Han culture, with a strong religious atmosphere (Yanzi & Wei, 2020). Therefore, early Xiang embroidery artists mostly loved characters from myths and legends and blessing calligraphy and paintings. At the end of the Qing Dynasty, the country opened up, and the subject matter of Xiang embroidery was no longer solidified. Instead, it quickly spread across the country with the rise of national industry. The subject matter and techniques were updated, and literati painters joined in the creation of embroidery paintings. The Xiang embroidery works of this period covered everything from flowers, birds, fish, insects to mountains, rivers and beasts. Traditional religious elements also became more diverse due to the update of technology, and the three-dimensional sense and realism were raised to a higher level. The Xiang embroidery of this period largely integrated the theories and techniques of Chinese painting and calligraphy, which not only strengthened the connection with traditional Chinese art, but also brought more innovative embroidery products.

3. Comparative Analysis and Integration of Xiang embroidery and Art Nouveau Movement: Based on Multiple Theoretical Perspectives

Form–function aesthetics highlights the harmonious unity between visual appearance and practical use, offering a framework to compare Xiang embroidery and the Art Nouveau movement. Xiang embroidery is defined by delicate realism, symmetrical composition, and precise craftsmanship, often depicting birds and flowers in an orderly, linear style. In contrast, Art Nouveau embraces flowing curves, organic asymmetry, and expressive dynamism. Despite differences, both traditions value natural themes, decorative lines, and visual elegance. By abstracting Xiang embroidery’s motifs into the fluid language of Art Nouveau, a synthesis of classical Chinese form and modern Western style emerges. Functionally, Xiang embroidery carries symbolic meaning in clothing and décor, while Art Nouveau infuses aesthetic design into everyday items. Integrating embroidery into contemporary wearable art fosters a dialogue between function and cultural identity.

Semiotics provides a lens for interpreting symbolic meaning in both traditions. Xiang embroidery encodes cultural values through motifs such as peonies for wealth, mandarin ducks for love, and dragons for power—imagery rooted in Chinese rituals. Art Nouveau, on the other hand, uses lilies, vines, and peacocks to express personal emotion and idealized beauty. Barthes’ notion of shared narrative structures is particularly relevant here: both Xiang embroidery and Art Nouveau transform nature and cultural symbols into “texts” that convey layered meanings. Rather than merely juxtaposing motifs, semiotic analysis reveals how each tradition reconstructs symbolic systems, which can then be recombined into new hybrid visual languages (Dan, 2021).

Similarly, Bhabha’s theory of cultural hybridity(Bhabha, 1994). becomes more than a general framework—it explains how the fusion of Xiang embroidery’s ritual-symbolic heritage with Art Nouveau’s industrial-modern sensibility generates a “Third Space.” This emergent cultural form is neither wholly Chinese nor entirely Western, but a negotiated synthesis that preserves symbolic resonance while enabling innovative reinterpretations. Recent

interdisciplinary design research also emphasizes hybridity as a driver of innovation, showing how craft traditions can be revitalized through cross-cultural design strategies (Liu et al., 2024)

While Xiang embroidery stems from China's ritual-oriented traditions and Art Nouveau from Western industrial modernity, both reflect a reverence for nature, artisanal aesthetics, and the unification of art and life. The Daoist concept of harmony between humanity and nature that underpins Xiang embroidery resonates with the organic flow and natural motifs central to Art Nouveau. This shared sensibility enables a cross-cultural synthesis, where inherited craft traditions and modern design ideologies converge. Such integration not only revitalizes Xiang embroidery's cultural value in contemporary design but also fosters an intercultural aesthetic that bridges historical depth and innovative visual expression.

Methodology

This study uses literature review, case analysis, and field investigation to explore the connection between Xiang embroidery and Art Nouveau, aiming to develop design approaches for Art Nouveau-inspired Xiang embroidery. By examining Art Nouveau's stylistic features alongside Xiang embroidery's techniques and aesthetics, the research identifies jewelry design trends that resonate with contemporary tastes and explores how Art Nouveau principles can be effectively applied to jewelry incorporating Xiang embroidery elements.

1. Literature Research

During the initial phase of defining the research topic, various factors and challenges were carefully considered. After determining the focus of the study, an extensive collection of theoretical resources and data was gathered. High-value information was extracted, and relevant domestic and international publications, as well as related works, were selectively reviewed and

incorporated based on the needs of the writing and argumentation process. This approach not only maximized the effective use of existing scholarly research but also provided a deeper understanding of the historical context of the Art Nouveau movement and a more comprehensive view of Xiang embroidery. These efforts helped establish an initial impression of the research subject, laying a strong foundation for achieving optimal results in subsequent studies.

2. Case Analysis

The author considers case analysis the most direct method for examining the connections between Art Nouveau and Xiang embroidery. Cases were selected based on representativeness and scholarly recognition: Art Nouveau works were drawn from canonical jewelry and decorative arts (e.g., Lalique, Guimard), while Xiang embroidery pieces were chosen from museum collections and certified masterworks. Comparative analysis was conducted within a structured framework focusing on three dimensions: formal elements such as line, symmetry, and color; thematic motifs with emphasis on natural and symbolic imagery; and craftsmanship techniques, including material handling and detail execution. This methodological design clarifies logical and stylistic links between the two traditions, allowing for the extraction of insights through multidimensional analysis.

3. Field Investigation Method

The birthplace of Xiang embroidery is the author's hometown, where the most comprehensive Xiang Embroidery Research Museum has been established. Through on-site visits to the museum and the surrounding areas of Xiang embroidery's origin, the author connected with artisans who are still practicing this traditional craft. These interactions provided firsthand insights into their experiences and genuine perspectives on the art of Xiang embroidery, offering valuable, practical knowledge beyond theoretical studies and enriching the research with authoritative expertise.

Results

1. Application of Art Nouveau in Jewelry Design

After the emergence of the Art Nouveau movement, it quickly set off a sensation in European jewelry design, subverting the various restrictions in traditional jewelry design and bringing about a design trend of romantic classical revival. In the Victorian era, the industrialized scale production of jewelry began. The Art Nouveau movement led a technical and ideological innovation in jewelry design, creating an unprecedented visual experience. Among them, a large number of natural beauties were depicted, mainly flowers, insects, snakes and birds, etc. Artists and designers captured their dynamics and used modern materials to freeze them into jewelry (Misiorowski & Dirlam, 1986). In jewelry design, Art Nouveau expressed a counterintuitive, anti-traditional spirit marked by a rejection of materialism, a return to nature, and a pursuit of aesthetic beauty. Amid rapid industrialization, its delicate forms symbolized quiet resistance to heavy industry.

Insects and snakes are the most widely used elements in Art Nouveau jewelry. Insects are full of dynamics, and their body structure and movement are in line with the Art Nouveau artists' pursuit of natural aesthetics. Drawing on Japan's unique and primitive cultural traditions, insects, once an element of rejection, are transformed into a new artistic symbol full of dynamic beauty and natural aesthetic pursuit in glass and jewelry design. (Tsoumas, 2019), For example, Lalique's "Dragonfly Woman" (Figure 1)

Figure 1 Dragonfly Woman (source: by René Lalique)

Lalique's work merges female nudity with dragonflies, creating a striking blend of eroticism and horror. The snake motif, rooted in Western mythology where it holds divine significance in ancient Greek culture, symbolizes danger and deterrence. Its sinuous, flexible form perfectly aligns with designers' pursuit of curved beauty.

In the Art Nouveau jewelry design of the same period, the female body also appeared in many works. On the one hand, the main consumers of jewelry are women, and on the other hand, the female body is inherently curvaceous. Many designers combine female nudity with natural flowers and birds to create jewelry works with complex artistic language. These works either express the feminine beauty of women or directly use the image of evil women in mythology. For example, the snake woman Medusa appeared in Lalique's earrings. The historical background of the Art Nouveau movement is the wave of the Industrial Revolution, the liberation of social thought, and the further deepening of human spiritual communication. Women are slowly breaking away from the gazed subject in the traditional perspective and starting to gain more voice. These social changes are recorded by Art Nouveau designers in their works. While providing artistic value, they also witness the painful and confused social conditions at the end of the 19th century.

This movement inspired many talented designers, who left works that are difficult to cover up their brilliance for future generations. It is the existence of these artists that the Art Nouveau movement can be passed down to this day.

One of the most representative artists is French jewelry designer René Lalique, who began his apprenticeship in jewelry design at the age of 16 and became a mainstay in the Art Nouveau movement, creating heights that traditional jewelry design had never reached before (Isbill, 2003).

Georges Fouquet was also a pioneer in the jewelry design of the Art Nouveau Movement. His works have a very high market value and the general public is keen on his designs. He is good at carving various mythological figures, and there are also various animal elements in his works. His most famous work is a snake-shaped bracelet designed for the actress Sarah in 1899 with his friend Mucha. This is Fouquet's most popular and beloved work, and it also made him reach a position second only to Lalique in the Art Nouveau Movement. (Figure 2)

Figure 2 snake bracelet (Source: by Alphonse Mucha and Georges Fouquet)

The West has been continuously cultivating in the field of art since the Renaissance. In modern aesthetics, the West occupies an absolute dominant position. Oriental art and Oriental aesthetics have also been dissolved by Western art. At present, among Asian cultures, Japanese traditional art is more prominent in Western concepts, but it is also the result of “Western understanding” and is not an orthodox Japanese native art style. In order to counter the current dominant trend of Western art, the first thing we need to do is to integrate their historical experience and try to form a design concept in the same direction as the market in a short period of time. Oriental art has never lacked independent and innovative styles, but it does lack the attitude of integrating the market and facing the public. In the ancient East, art is often a palace that ordinary people cannot reach. Learning the characteristics of replicability and wide spread in Western modern art can reduce this risk.

2. Fusion of design languages

As mentioned earlier, the Art Nouveau style celebrates the beauty of nature, incorporating elements such as insects, flowers, and birds into its works—a hallmark of its aestheticism. In many ways, this philosophy aligns with the historical themes of Xiang embroidery, which traditionally focused on subjects like flowers, birds, fish, insects, animals, and landscapes. However, Xiang embroidery's themes have become relatively rigid over time, lacking the flexibility and variety seen in the Art Nouveau movement. For Xiang embroidery elements to be successfully integrated into jewelry design, the Art Nouveau movement offers a valuable reference, with its well-documented achievements in the field of jewelry. The following sections will analyze and compare specific cases to explore the connections and mutual inspiration between Xiang embroidery and the Art Nouveau style.

The image compares the Xiang embroidery piece "Luoshen Pearl" with a work by Art Nouveau jewelry designer René Lalique. (Figure 3)

Figure 3 Luoshen Pearl and “Four Dragonflies” Pendant Necklace (source: by Hunan Embroidery Museum and by René Lalique)

In “Luoshen Pearl,” the relationship between dragonflies and flowers is depicted using abundant realistic curves. The delicate textures of flower petals and the ethereal quality of the dragonfly's antennae create a vibrant and enchanting scene.

In Lalique's jewelry design, the dragonfly's wings and body are deconstructed into symmetrical elements, with a blue gemstone embedded at the center. This composition evokes an otherworldly sense of life and an indescribable aura of elegance. Both works share a striking thematic overlap, while their visual expressions exhibit a harmonious compatibility. This comparison highlights how the creative principles of Xiang embroidery align closely with the core tenets of the Art Nouveau movement.

The image compares the Xiang embroidery piece "Dancing Bamboo" with a work by René Lalique. (Figure 4)

Figure 4 Dancing Bamboo and Crystal, Enamel, Diamond Pendant Necklace
(source: by René Lalique and by Hunan Embroidery Museum)

Lalique utilized the malleability of metal to craft a winding, intricate tree branch, accentuating it with enamel-colored leaves that appear strikingly lifelike. The jewelry piece seems to be a “fragment” of nature, without a defined beginning or end, capturing a moment of natural beauty with fluid and organic design elements that bring it closer to the aesthetics of nature.

“Dancing Bamboo” shares a similar artistic approach. The embroidery captures a snippet of bamboo branches, depicting a delicate connection between a butterfly and bamboo leaves. This abstract concept resonates with the untamed growth and vitality portrayed in Lalique's piece, creating a transcendent dialogue between the two works that bridges time and space.

3 Innovation of technology and materials

In the context of modern technology, a wide range of materials can be used in jewelry design, covering both organic and inorganic materials. Since 1890, the Art Nouveau movement has become famous around the world thanks to the Industrial Revolution, and boldly used industrial materials in the fields of decoration and jewelry design. Such as glass, enamel, metal, In 1911,

architect André Arfvidson designed a block of artists' studios at 31 rue Campagne-Première in Paris. The façade is distinguished by its prominent use of glazed tiles as a key architectural element (Marshall, 2021). Gaudi's use of ceramic mosaics (trencadís), Louis Comfort invented Tiffany "Favrile Glass", etc., paved the way for modern jewelry design (Ward, 2005). Today, Xiang embroidery can also transcend the limitations of materials and combine with metal jewelry to create a unique visual effect.

Drawing on the history of the Art Nouveau Movement, at that time, the emergence of the Art Nouveau Movement transformed jewelry design from “craftsman-type jewelry” to “artist-type jewelry”, and its artistry overshadowed the value of the material itself. This transformation not only made designers more passionate about their works and improved the quality of their works, but also better reflected the talents and abilities of designers. Designers of this period placed more emphasis on the core principles of formal beauty and learning from nature. As a result, the jewelry designs of the past using precious metals and expensive gemstones were gradually eliminated, and more new industrial materials were used instead. Enamel glass, pearl agate, moonstone, obsidian, etc. were unprecedentedly used in jewelry, breaking the constraints of previous materials.

3.1 Contemporary expression of the fusion of Xiang embroidery and Art Nouveau style: Towards postmodern and digital jewelry trends

While this paper focuses on exploring the stylistic integration between Xiang embroidery and Art Nouveau, the sustainable development of traditional craftsmanship within modern design systems requires more than a reconfiguration of aesthetic language. It must also engage with the broader theoretical discourse of postmodernism—where plurality, intertextuality, and hybrid identities reshape artistic production—and the structural transformations of the jewelry industry in the digital age. Today's jewelry market is no longer

driven solely by a singular aesthetic ideal, but increasingly values diverse dimensions such as eco-friendly materials, emotional resonance, personalized customization, and technological integration. Digital fabrication technologies (e.g., 3D printing, augmented reality visualization, parametric modeling) have become key enablers in jewelry design, offering opportunities to reinterpret Xiang embroidery motifs with unprecedented flexibility and interactivity. These technological shifts also provide a practical bridge linking the symbolic richness of embroidery with the adaptive, consumer-oriented ethos of Art Nouveau-inspired jewelry. These emerging priorities offer new design interfaces for reimagining Xiang embroidery through the lens of Art Nouveau.

3.2 Sustainability: Dual renewal from material selection to cultural ecology

Against the backdrop of growing global carbon neutrality initiatives and heightened environmental awareness, sustainable design has become a key direction for innovation in the jewelry industry. From a materials perspective, an increasing number of brands are incorporating recycled metals, lab-grown gemstones, and biodegradable materials to minimize resource waste and reduce environmental impact. Rooted in the use of natural silk threads and handcrafted techniques, Xiang embroidery inherently embodies “non-industrial” and “low-carbon” qualities. When combined with sustainable materials—such as eco-friendly metals or linen fibers—it can further reinforce its ecological and ethical value in contemporary design. More importantly, as a traditional craft, the very act of preserving and passing down Xiang embroidery contributes to cultural sustainability. By integrating its motifs into reusable and modular jewelry systems—such as detachable earrings, brooches, or interchangeable pendants—designers can help reduce overproduction in the accessories market while promoting “cultural recycling” and “symbolic reuse.” This approach fosters a model of sustainable design that spans both ecological responsibility and symbolic continuity.

Discussion

1. Advantages of Combining Art Nouveau with Xiang Embroidery

Within the framework of Art Nouveau, Xiang embroidery finds renewed relevance in modern aesthetics—a significant advancement for a traditional craft with over a millennium of history. While Art Nouveau emerged in the West, it represents a modernist spirit China largely missed during its feudal era. This study positions Xiang embroidery within this global artistic language, revealing shared values between the two traditions: both are deeply rooted in nature-inspired visual expression.

The decline of Xiang embroidery today stems not from a lack of technical skill, but from limited thematic innovation. In contrast, Art Nouveau jewelry—characterized by its organic forms and rejection of material convention—offers a compelling path forward. By merging embroidery with contemporary jewelry, this heritage craft can capture the attention of younger, aesthetically-driven consumers, essential for its cultural revitalization.

Embracing innovation in both materials and methods, Xiang embroidery can follow Art Nouveau’s legacy of artistic freedom—prioritizing expressive form over material cost. Today’s youth, shaped by postmodern sensibilities, value conceptual depth, visual ingenuity, and narrative-rich design. As such, Xiang embroidery’s bold entry into contemporary jewelry not only modernizes the craft but also enriches jewelry design with cultural meaning. This fusion may well mark a new chapter in the evolution of both disciplines.

2. Limitations of the Combination of Art Nouveau and Xiang embroidery

2.1 Lack of consumer education

Xiang embroidery’s symbolic richness and technical depth are often underappreciated by modern consumers, who typically engage with traditional crafts on a surface level. Without targeted cultural education and branding

strategies, even sophisticated designs may struggle to resonate beyond niche markets, creating a gap between artistic value and market appeal.

2.2 Technical implementation and process integration are difficult

Xiang embroidery's flat, silk-thread construction contrasts with the structural complexity of metal jewelry. Integrating both materials involves overcoming issues like bonding, durability, and differing physical properties, making mass production and structural design significantly more complex.

Recommendation

To integrate Xiang embroidery into contemporary jewelry design, the following strategies are recommended:

1. Foster cross-disciplinary collaboration among traditional embroiderers, jewelry designers, digital artists, and material scientists to enable innovative techniques such as 3D printing, laser engraving, and textile-metal hybrids, translating embroidery into wearable art.

2. Incorporate heritage-based design thinking into educational curricula to deepen designers' understanding of traditional motifs, symbolism, and craftsmanship, resulting in more culturally informed creations.

3. Align with sustainable fashion by combining Xiang embroidery's handmade, low-carbon nature with eco-friendly materials like recycled metals, biodegradable fibers, and lab-grown gemstones.

4. Emphasize cultural storytelling in branding, highlighting the heritage, symbolism, and craftsmanship behind each piece to attract culturally engaged and niche global consumers. Beyond jewelry, this integrative model could also inform broader creative industries: in textiles and fashion, Xiang embroidery motifs may inspire hybrid garments that merge traditional stitchwork with modern silhouettes; in interior and architectural design, Art Nouveau's organic

lines combined with embroidered panels or textile-based installations can generate innovative aesthetic solutions.

These measures can help transform Xiang embroidery and Art Nouveau fusion from concept to market-ready design, revitalizing traditional craft while shaping modern aesthetics.

References

- Bhabha, H. K. (1994). The postcolonial and the postmodern: The question of agency. *The location of culture*, 171-197. [https://doi.org/https://doi.org/10.4324/9780203820551](https://doi.org/10.4324/9780203820551)
- Dan, C. (2021). *A Study on the Aesthetic Problem in Roland Barthes' Semiotic Aesthetics* [Master, <https://link.cnki.net/doi/10.27389/d.cnki.gxadu.2021.000196>
- Grady, J. (1955). Nature and the Art Nouveau. *The Art Bulletin*. <https://doi.org/10.1080/00043079.1955.11408304>
- Grishina, A. (2024). Historical and cultural aspects of Art Nouveau style in object design. *International Journal of Science and Research Archive*, 12(2), 2205-2210. [https://doi.org/https://doi.org/10.30574/ijrsra.2024.12.2.1374](https://doi.org/10.30574/ijrsra.2024.12.2.1374)
- GÜN, F. T. (2021). THE PLACE AND IMPORTANCE OF HYBRIDITY IN ARTS AND CRAFTS AND ARTS NOUVEAU ART MOVEMENTS. *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 5(15), 394-405.
- Isbill, J. A. (2003). *The continuing influence of René Lalique in jewelry design*. California State University, Dominguez Hills.
- Li, H. (2024). *Introduction to Chinese Embroidery*. Springer Nature.

- Liu, G., Shi, Q., Yao, Y., Feng, Y.-L., Yu, T., Liu, B., Ma, Z., Huang, L., & Diao, Y. (2024). Learning from hybrid craft: investigating and reflecting on innovating and enlivening traditional craft through literature review. *Proceedings of the 2024 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*,
- Marshall, A. (2021). The Skin of a Line: Surface Conditions in the Ceramic Skin of Art Nouveau. *Architecture and Culture*. <https://doi.org/10.1080/20507828.2021.1919855>
- Misorowski, E. B., & Dirlam, D. M. (1986). Art Nouveau: Jewels and Jewelers. *Gems & Gemology*, 209.
- Sembach, K.-J. (2002). *Art Nouveau*. Taschen.
- Tsoumas, J. (2019). Insects in Japanese culture: Influences on the fin de siècle glass and jewelry design. *Figura: Studies on the Classical Tradition*, 7(1), 185-210.
- Wang, L. (2019). Inheritance and innovation of embroidery in modern design. 3rd International Conference on Art Studies: Science, Experience, Education (ICASSEE 2019),
- Ward, V. (2005). *Architectonic Jewellery: An interrogation of the translation of ideas from architecture to jewellery through the design and production of contemporary jewellery* [The Glasgow School of Art].
- Weisberg, G. P., Becker, E., & Possémé, É. (2004). *De oorsprong van l'art nouveau: het Bing imperium*. Amsterdam University Press.
- Wu, L. (2024). A Brief Analysis on the Development of Chinese Embroidery Crafts. *Cultural and Art Innovation-International Academic Forum*, 3(3), 43-45.
- Yanzi, S., & Wei, F. (2020). Deconstruction of the Totem Worship Theme in Xiang Embroidery. *Western Leather*, 42(23), 62-63+65.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร
สายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*
FACTORS AFFECTING WORK EFFICIENCY OF SUPPORTING
PERSONNEL PHRANAKHON SI AYUTTHAYA RAJABHAT UNIVERSITY

กัตติกมาส กิ่งแก้ว¹ และ กมลวรรณ วรรณธำ²

Kattikamas kingkawe¹ Kamonwan Wanthanang²

¹⁻²มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

¹⁻²Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: wkamonwan@aru.ac.th

วันที่รับบทความ : 12 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 16 สิงหาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 18 สิงหาคม 2568

Received 12 August 2025; Revised 16 August 2025; Accepted 18 August 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จำนวน 169 คน สุ่มแบบสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียง

Citation:

* กัตติกมาส กิ่งแก้ว และ กมลวรรณ วรรณธำ. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 809-827.

Kattikamas kingkawe Kamonwan Wanthanang. (2025). Factors Affecting Work Efficiency Of Supporting Personnel Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 809-827.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

จากมากไปหาน้อย ได้แก่ เวลา ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ปริมาณงาน กระบวนการปฏิบัติงาน และคุณภาพของงาน และ 2) ความก้าวหน้าในตำแหน่งและความมั่นคงในอาชีพ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา และลักษณะงาน สามารถอธิบายความผันแปรของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาในระดับมาก

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ

Abstract

This research article aimed to 1) The study was conducted to examine the performance of academic support personnel at Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. 2) The study was conducted to examine the factors affecting the performance of academic support personnel at Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. This study was quantitative research. The report authors selected a total of 169 support personnel at Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University by proportional sampling. The research instruments were a 5-level rating scale questionnaire with a reliability of 0.92. The statistics used in data analysis were percentages, means, standard deviations, and multiple regression analysis. The research results found that 1) The overall performance of academic support personnel at Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University was at a high level. The following factors were considered, in order of importance : time, operating costs, workload, work processes, and work quality. 2) Career advancement and stability, relationships with coworkers and supervisors and job description were able to explain the variation in the performance of academic support personnel at Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University at a high level.

Keywords: Performance efficiency, Factors Affecting Work Efficiency, Supporting Personnel

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 มาตรา 7 ระบุว่าให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา การส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอนการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี ทุนบำรุงศิลปและวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาบริหารงานโดยจำแนกบุคลากรในการปฏิบัติงาน เป็น 2 สายงาน คือ 1) บุคลากรสายวิชาการ ประกอบไปด้วยคณาจารย์ และครูโรงเรียนสาธิต 2) บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนงานให้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ ครูโรงเรียนสาธิต นักศึกษา นักเรียน และประชาชนโดยมีตำแหน่งเช่น งานนิติการ งานการเงินและบัญชี งานบริหารงานทั่วไป งานวางแผนและนโยบาย เป็นต้น โดยบุคลากรมีประเภทตำแหน่งเป็น ข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัย พนักงานราชการ ลูกจ้างประจำ และเจ้าหน้าที่ประจำตามสัญญา ดำเนินงานภายใต้แผนยุทธศาสตร์ ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566 - 2570) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มีวิสัยทัศน์ คือ“เป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีความเป็นเลิศด้านการพัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับการศึกษา และพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนด้วยทุนทางวัฒนธรรมแห่งเมืองมรดกโลกภายในปี 2570” มียุทธศาสตร์ 4 ข้อ คือ 1) ยกระดับคุณภาพการผลิตและพัฒนากำลังคนชั้นสูงสู่การเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษา 2) เพิ่มขีดความสามารถในการนำการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน 3) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรม ด้วยทุนทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลก 4) ยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง (มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา,2566)

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน หมายถึง การทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยมีเทคนิควิธีการที่เหมาะสมในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดปัญหาและอุปสรรคและลดความขัดแย้งให้น้อยที่สุด โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัย เรื่อง แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ กฤตภาคิน มิ่งโสภา และณกมล จันทร์สม (2564) ซึ่งอ้างอิงถึงทฤษฎีของ Peterson and Plowman (1989) โดยกำหนดองค์ประกอบของประสิทธิภาพใน

การปฏิบัติงานไว้ 5 ข้อ คือ 1) คุณภาพของงาน 2) ปริมาณงาน 3) เวลา 4) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ 5) กระบวนการปฏิบัติงาน ทำให้ผู้วิจัยรู้ว่าหากต้องการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรจำเป็นต้องทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรก่อนถึงจะสามารถส่งเสริมหรือพัฒนาปัจจัยในการปฏิบัติงานของบุคลากรได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (Maslow, 1943 อ้างถึงใน ชไมพร คงโพ, 2559) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีความต้องการเป็นลำดับ 5 ขั้น ดังนี้ 1) ความต้องการของร่างกาย 2) ความต้องการความปลอดภัย 3) ความต้องการด้านสังคมหรือความต้องการความรักและการยอมรับ 4) ความต้องการการยกย่อง 5) ความต้องการประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิต ซึ่งทฤษฎีนี้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลายองค์กรเพื่อดูแลเติมเต็มความต้องการขั้นต่างๆ ให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและทำงานได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำเสนอให้แก่ผู้บริหารทราบเป็นแนวทางในการวางแผนนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยความก้าวหน้าในตำแหน่งและความมั่นคงในอาชีพ, การได้รับการยอมรับนับถือ, ค่าตอบแทนและสวัสดิการ, ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา และลักษณะงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบพื้นฐานในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีสองปัจจัยของเฟรดเดอริก เฮอริซเบิร์ก ในปี ค.ศ.1950-1959 และในช่วงแรกของปี ค.ศ.1960-1969 อ้างถึงโดย ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ กล่าวว่า ทฤษฎีสองปัจจัย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน มี 5 ด้าน คือ ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ลักษณะงานที่ทำ และความรับผิดชอบ 2) ปัจจัยอนามัยหรือปัจจัยที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงานมี 10 ด้าน คือ นโยบายและการบริหารของบริษัท การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแลความสัมพันธ์กับหัวหน้างาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา ตำแหน่งงาน ความมั่นคงในการทำงาน ชีวิตส่วนตัว สภาพการทำงาน และค่าตอบแทน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2550)

2. แนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ Maslow (1943) อ้างถึงโดย ชไมพร คงโพ กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีความต้องการเป็นลำดับ 5 ขั้น คือ 1) ความต้องการของร่างกาย เช่น ความต้องการปัจจัยสี่ 2) ความต้องการความปลอดภัย เช่น ต้องการความมั่นคงในการทำงานและการเงิน ความต้องการได้รับการปกป้องคุ้มครอง 3) ความต้องการด้านสังคม หรือต้องการความรักและการยอมรับ 4) ความต้องการการยกย่อง ต้องการได้รับการเคารพนับถือ ความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ สถานะที่ดีในสังคมและมีชื่อเสียงในสังคม 5) ความต้องการประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิตขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละบุคคล (ชไมพร คงโพ, 2559)

3. แนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจของแอลเดอร์เฟอร์ (1969) อ้างถึงโดย ชไมพร คงโพ กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ 1) ความต้องการเพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค 2) ความต้องการด้านความสัมพันธ์ภาพเป็นความต้องการที่จะให้และรับไม่ตรีจากบุคคลที่แวดล้อม ประกอบด้วยความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ 3) ความต้องการความเจริญก้าวหน้าเป็นความต้องการในระดับสูงสุดของบุคคลต้องการการยกย่อง และประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งหลังจากที่ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี พบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมี 10 ด้าน คือ ลักษณะงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าใน

ตำแหน่ง ความสำเร็จของงาน การยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์อันดีกับผู้ร่วมงาน นโยบาย และแผน สวัสดิการความมั่นคงของงาน และสถานที่ปฏิบัติงาน (ไข่มพร คงโพ, 2559)

4. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ การทำเรื่องแห่งประเทศไทย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ด้านค่าตอบแทน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ด้านความมั่นคงในการทำงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และด้านสวัสดิการ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (กัญญาณัฐ ปิ่นเกษ, 2559)

5. แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เพื่อให้พนักงานเกิดความพึงพอใจได้โดยการให้คุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน สร้างทัศนคติของบุคคลที่มีต่องาน อันเป็นผลมาจากการได้รับสิ่งที่ดีจากการทำงาน ได้แก่ 1) การจ่ายค่าตอบแทน 2) งานที่ทำ 3) มีโอกาสได้รับความก้าวหน้าในการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น 4) การมีหัวหน้าที่ดี 5) มีเพื่อนร่วมงานที่ดี 6) สภาพการทำงาน 7) มีความมั่นคงในงาน (ณัฐพัชร์ ลาภบำรุงวงศ์, 2562)

6. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินการบัญชี หน่วยงานราชการ เขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินการบัญชี หน่วยงานราชการ เขตพื้นที่กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงาน ได้แก่ ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน เทคโนโลยีสารสนเทศ สถานที่ปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสาร รองลงมา คือ ด้านคุณสมบัติ ได้แก่ ประสบการณ์ การศึกษา ตำแหน่ง ด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และด้านผลตอบแทนการปฏิบัติ ได้แก่ เงินเดือน สิทธิสวัสดิการ การเลื่อนขั้นตำแหน่ง (ศิริขวัญ ผลวิจิตร, 2562)

7. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัทเอกชน Gen Y ในเขตพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า แรงจูงใจในการทำงานด้านปัจจัยจูงใจมีผลต่อความผูกพันของพนักงานในองค์กรมีปัจจัยด้านความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ทำ ความรับผิดชอบในงานที่ทำ ความก้าวหน้าในการทำงาน จะมีผลกับความผูกพันของพนักงานในองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และพบว่า แรงจูงใจในการทำงานด้านปัจจัยค่าจูงมีผลต่อความผูกพันของพนักงานในองค์กรมีปัจจัยด้านค่าตอบแทนในการทำงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อน

ร่วมงาน ชีวิตความเป็นอยู่ส่วนตัว นโยบายและการบริหารงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความมั่นคงในการทำงาน และสถานะของอาชีพจะมีผลกับความผูกพันของพนักงานในองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ณัฐพัชร ศรีวิไล, 2563)

8. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า ปัจจัยเชิงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการปฏิบัติงานมีแรงจูงใจในการปฏิบัติด้านความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน การได้รับการยอมรับในการปฏิบัติงาน ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (นิตา ประพุดติธรรม, 2563)

9. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจเกี่ยวกับด้านสวัสดิการและผลตอบแทน สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน การยอมรับนับถือมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ และปัจจัยการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความผูกพันต่อหน่วยงาน การทำงานเป็นทีม ความก้าวหน้าในการทำงาน เทคโนโลยีสารสนเทศ รายได้และสวัสดิการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการทำงาน (ชนะเอก เขียวบางยาง และ สุภาสินี ปริญญานิพนธ์, 2564)

10. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทแพลทเนร่าจำกัด พบว่า แรงจูงใจในการทำงานด้านความสำเร็จของงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านการปกครองบังคับบัญชา ด้านลักษณะงาน และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทแพลทเนร่าจำกัด (นนธิรัฐ โฉมวัฒนา, 2564)

11. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการเงิน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยเชิงใจในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การได้รับการยอมรับ ลักษณะของงาน ความสำเร็จในการทำงาน และความรับผิดชอบ ตามลำดับ ส่วนของข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความก้าวหน้าในการทำงาน (นันทนา ตียะธนากุล, 2564)

12. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงานและปัจจัยการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงาน ปัจจัยการทำงานเป็นทีม และประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานโรงพยาบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงาน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านการพัฒนาศักยภาพ ด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน ด้านความรู้ความสามารถ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานโรงพยาบาล ปัจจัยการทำงานเป็นทีม ได้แก่ ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านการแบ่งงานตามความสามารถของบุคคล ด้านความรับผิดชอบ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานโรงพยาบาล (โสรยา สุภาพล, สุวรรณ หงษ์วิจิตร, ลัดดาวัลย์ สำราญ, ชุติพร ลักษณะพิพัฒน์, เพ็ญพิชชา โพธากุล, 2564)

จากที่ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของแต่ละแหล่งอ้างอิงผู้วิจัยจึงเลือกนำปัจจัยที่มีความคิดเห็นที่ตรงกันมากที่สุดของนักวิจัย จำนวน 5 อันดับ สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานคือ ความก้าวหน้าในตำแหน่งและความมั่นคงในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ลักษณะงาน และความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มีจำนวน 293 คน ผู้วิจัยจะกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ซึ่งทำให้มีกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวนทั้งสิ้น 169 คน

2. เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มี 3 ส่วน คือ 1) คำถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล 2) คำถามระดับความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน 3) เป็นคำถามระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ

ความถูกต้อง และให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ (IOC) และนำไปทดลองกับบุคลากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 ราย เพื่อประเมินค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าเท่ากับ 0.955

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา นำส่งมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา 2) นำแบบสอบถาม (google form) ส่งให้กับบุคลากร จำนวน 10 หน่วยงาน 3) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมและตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถามก่อนจะนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 68.60 มีอายุระหว่าง 41–50 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 มีอายุงานระหว่าง 11–15 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 34.32 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 30,001–40,000 บาท จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 45.56 เป็นคนโสด จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 49.70 มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 64.50 ส่วนใหญ่สังกัดสำนักงานอธิการบดี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 51.50 และเป็นพนักงานมหาวิทยาลัย จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 51.48

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	$\bar{x}$	SD	แปลผล	อันดับ
---	-----------	----	-------	--------

1. ความก้าวหน้าในตำแหน่งและความมั่นคงในอาชีพ	3.84	0.99	มาก	4
2. การได้รับการยอมรับนับถือ	3.94	0.78	มาก	2
3. ค่าตอบแทนและสวัสดิการ	3.53	1.04	มาก	5
4. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา	4.13	0.77	มาก	1
5. ลักษณะงาน	3.91	0.82	มาก	3
ค่าเฉลี่ยรวม	3.87	0.73	มาก	

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ให้ความสำคัญกับปัจจัยในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 3.87 โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชามากที่สุด เท่ากับ 4.13

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	$\bar{x}$	SD	แปลผล	อันดับ
1. ด้านคุณภาพของงาน	4.09	0.70	มาก	5
2. ด้านปริมาณงาน	4.13	0.75	มาก	3
3. ด้านเวลา	4.22	0.69	มาก	1
4. ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ	4.18	0.70	มาก	2
5. ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน	4.12	0.75	มาก	4
ค่าเฉลี่ยรวม	4.15	0.60	มาก	

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.15 โดยให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านเวลามากที่สุด เท่ากับ 4.22

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ตัวแปรอิสระ	ความก้าวหน้า ในตำแหน่ง และความ มั่นคงในอาชีพ	การได้รับ การ ยอมรับ นับถือ	ค่าตอบแทน และ สวัสดิการ	ความสัมพันธ์ กับเพื่อน ร่วมงานและ ผู้บังคับบัญชา	ลักษณะ งาน
ความก้าวหน้า ในตำแหน่งและ ความมั่นคงใน อาชีพ	1	0.74	0.73	0.60	0.72
การได้รับการ ยอมรับนับถือ	0.74	1	0.65	0.74	0.81
ค่าตอบแทน และสวัสดิการ	0.73	0.65	1	0.57	0.70
ความสัมพันธ์กับ เพื่อนร่วมงาน และ ผู้บังคับบัญชา	0.60	0.74	0.57	1	0.75
ลักษณะงาน	0.72	0.81	0.70	0.75	1

จากผลการวิจัย พบว่า มีตัวแปรที่มีค่าความสัมพันธ์กันสูงเกิน 0.80 คือ การได้รับการยอมรับนับถือ และลักษณะงาน ผู้วิจัยจึงเลือกตัดตัวแปรอิสระการได้รับการยอมรับนับถือ แล้วเลือกตัวแปรลักษณะงานนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis)

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ด้วย Multiple regression analysis

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	B	S.E.	Beta	t	Sig.
---	---	------	------	---	------

ของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ

1. ความก้าวหน้าในตำแหน่งและความมั่นคงในอาชีพ	3.59	1.71	0.17	2.10	0.04
2. ค่าตอบแทนและสวัสดิการ	-0.75	1.43	-0.04	-0.53	0.60
3. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา	6.30	1.94	0.24	3.24	0.00
4. ลักษณะงาน	12.03	2.37	0.47	5.09	0.00

Constant = 37.73 $R^2 = 0.64$ $SE_{est} = 10.16$ F = 59.12* Adjusted $R^2 = 0.63$

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการวิจัย พบว่า ความก้าวหน้าในตำแหน่งและความมั่นคงในอาชีพ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา และลักษณะงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาตรงตามตำแหน่งงานและสูงกว่าตำแหน่งงานที่สังกัด ทำให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน และส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานในมหาวิทยาลัยมาแล้วมากกว่า 10 ปี ทำให้มีความเชี่ยวชาญในงานที่ปฏิบัติงาน เมื่อจำแนกประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานรายด้านเรียงอันดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ 1) ด้านเวลา พบว่าบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยามีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับการตรงต่อเวลาและรักษาเวลาในการปฏิบัติงาน เป็นอันดับ 1 อยู่ในระดับมาก เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีการกำหนดมาตรการในการบริหารงบประมาณโดยจัดประชุมติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งสอดคล้องกับศุภฤกษ์ โคตรทอง (2565) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในเขตอำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี กล่าวว่า บุคลากรเทศบาลในเขตอำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ได้ให้ความสำคัญกับเวลาในการทำงานโดยจะมีความตรงต่อเวลาและรักษาเวลาในการปฏิบัติงานก่อนที่จะดำเนินงานที่ได้รับมอบหมาย 2) ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ พบว่า บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยามี

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงาน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดและคุ้มค่า เป็นอันดับ 1 อยู่ในระดับมาก เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีการปลูกฝังให้บุคลากรนำสิ่งของหรือวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำ เพื่อลดต้นทุน ลดขยะสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม 3) ด้านปริมาณงาน พบว่า บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยามีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับการจัดลำดับความสำคัญของปริมาณงานเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน เป็นอันดับ 1 อยู่ในระดับมาก เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีการวางแผนการทำงานโดยจัดลำดับก่อนหลังและบริหารจัดการปริมาณงานโดยคำนึงถึงถึงความสำคัญ ความเร่งด่วน และผลกระทบต่อความสำเร็จของการทำงาน เพื่อให้ใช้ทรัพยากรและเวลาอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับศุภฤกษ์ โคตรทอง (2565) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในเขตอำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี พบว่า มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านปริมาณงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับหัวข้อก่อนที่จะดำเนินงานบุคลากรมีการจัดลำดับความสำคัญของปริมาณงานเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน เป็นอันดับ 1 4) ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน พบว่า บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยามีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับการจัดลำดับความสำคัญของงาน เป็นอันดับ 1 อยู่ในระดับมาก เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีการกำหนดให้ผู้รับผิดชอบโครงการต้องรายงานผลการดำเนินโครงการหลังเสร็จสิ้นโดยมีการจัดลำดับความสำคัญของงาน มีการวางแผนการปฏิบัติงาน มีการประเมินติดตามการปฏิบัติงาน และการรายงานผลการดำเนินงานเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับอุซม เจียร์จินดา (2563) ที่ศึกษาเรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ทักษะติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานสามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 5) ด้านคุณภาพของงาน พบว่า บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยามีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับการวางแผนในการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าอย่างสม่ำเสมอ เป็นอันดับ 1 อยู่ในระดับมาก เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีการกำหนดให้บุคลากรต้องจัดทำแผนการดำเนินงานหรือโครงการต่างๆ ก่อนการดำเนินงานเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ ชลิดา ทิพย์มงคล (2564) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการ

บริหารจัดการองค์กร กรณีศึกษาบริษัทซูเปอร์วอเตอร์จำกัด พบว่า การวางแผนส่งผลต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร กรณีศึกษาบริษัทซูเปอร์วอเตอร์จำกัด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มีจำนวน 3 ปัจจัย ซึ่งสามารถอธิบายเป็นรายข้อได้ดังนี้

1. ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งและความมั่นคงในอาชีพ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมาก เนื่องจากถ้าบุคลากรรู้ว่าตำแหน่งของตนเองมีความก้าวหน้าและมั่นคงปลอดภัย เช่น การประเมินเลื่อนขั้นเงินเดือนอย่างเป็นธรรม การได้รับการพัฒนาในด้านการศึกษาต่อ การฝึกอบรมหรือเพิ่มประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรมชัดเจน จะเป็นแรงจูงใจก่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรเป็นอันดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ Maslow (1943) อ้างถึงใน ชไมพร คงโพ (2559) ได้กล่าวไว้ว่า ความต้องการความปลอดภัยเป็นความต้องการทางกายภาพที่ได้รับการตอบสนองระดับที่เพียงพอหรือเหนือกว่าความต้องการอยู่รอด ซึ่งมนุษย์ต้องการเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้น เช่น ต้องการความมั่นคงในการทำงานและการเงิน และสอดคล้องกับนิดา ประพฤติธรรม (2563) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการปฏิบัติงานมีแรงจูงใจในการปฏิบัติด้านความสำเร็จ จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ด้านการได้รับการยอมรับในการปฏิบัติงาน และด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

2. ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมาก เนื่องจากบุคลากรให้ความสำคัญกับการมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา เป็นอันดับ 1 อยู่ในระดับมาก หากบุคลากรมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา รวมไปถึงหากผู้บังคับบัญชามีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรก็จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรเป็นอันดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับณัฐพัชร ศรีวิไล (2563) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัทเอกชน Gen Y ในเขตพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า แรงจูงใจในการทำงานด้าน

ปัจจัยคำจูงมีผลต่อความผูกพันของพนักงานในองค์กรมีปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ด้านลักษณะงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมาก เนื่องจากลักษณะของงานเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานและความพึงพอใจในการทำงาน หากงานมีขอบเขตที่ชัดเจน มีความท้าทายจะช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ ลดความเบื่อหน่าย ช่วยให้บุคลากรอยากเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เพื่อนำความรู้ไปปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย หากองค์กรมีการกระจายงานอย่างเหมาะสมตรงตามตำแหน่งและความสามารถ ก็จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติของบุคลากรในองค์กรเป็นอันดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับนันทวัน สมหมาย (2566) ที่ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 22 พบว่า ปัจจัยจูงใจมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 22 มีจำนวน 2 ด้าน คือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ และด้านความสำเร็จในการทำงาน และสอดคล้องกับนนธิ์ฐ โฉมวัฒนา (2564) ที่ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน of พนักงานบริษัทแพท เนรา จำกัด พบว่า แรงจูงใจในการทำงานด้านความสำเร็จของงานด้านลักษณะงานมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน of พนักงานบริษัทแพท เนรา จำกัด

จากประเด็นการอภิปรายดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปได้ว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้จากผลการวิจัยสามารถส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาได้ตามที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความก้าวหน้าในตำแหน่งและความมั่นคงในอาชีพ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา และลักษณะงานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งและความมั่นคงในอาชีพ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาควรจัดทำและทบทวนแผนพัฒนาทรัพยากรบุคคลอยู่เสมอ และส่งเสริมบุคลากรให้ได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ เพื่อยกระดับศักยภาพของบุคลากร

1.2 ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาควรมีกิจกรรมที่การสร้าง ความผูกพันและความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาอยู่เสมอ

1.3 ด้านลักษณะงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาควรสร้างความหลากหลายในการปฏิบัติงาน โดยสลับหรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมบางอย่างเป็นระยะ เพื่อเพิ่มความท้าทายและกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์แก่บุคลากร

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2.2 ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมในหลายมิติ เพื่อมาประกอบการวิเคราะห์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและมีความน่าเชื่อถือให้กับงานวิจัยในครั้งต่อไป

2.3 ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- กฤตภาคิน มิ่งโสภา และณกมล จันทรสม. (2564). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 23(2), 209–222.
- กัญญานัฐ ปิ่นเกษ. (2559). การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ การท่าเรือแห่งประเทศไทย. ใน *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- จุฑารัตน์ เพ็ชรสุวรรณ. (2560). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานโรงแรมบางกอกเซ็นเตอร์. ใน *การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์*

- มหบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์. วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ชนะเอก เขี้ยวบางยาง และ สุภาสินีย์ ปริญญานิพนธ์. (2564). ปัจจัยการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 5(4), 837-848.
- ชนิศา หาญสมบุญ และกรเอก กาญจนโกคิน. (2563). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรทางพิเศษแห่งประเทศไทย. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(1), 46-58.
- ชไมพร คงโพ. (2559). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์. ใน *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ชลิตา ทิพย์มงคล. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรกรณีศึกษา บริษัท ซุปเปอร์ วอเตอร์. ใน *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ณัฐพัชร์ ลากบำรุงวงศ์. (2562). การประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 9(2), 161-171.
- ณัฐพัชร์ ศรีวิไล. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัทเอกชน Gen Y ในเขตพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร. ใน *บทความวิจัยโครงการบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดวงใจ ดวงจันทร์. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่. ใน *บทความวิจัยสาขาวิชาการจัดการ*. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นนธิรัฐ โฉมวัฒนา. (2564). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัท แพลท เนรา จำกัด. ใน *บทความวิจัยสาขาวิชาการจัดการ*. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นรินทร์ บุญเกียรติ และนันทินา โชติพทยานนท์. (2565). ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการในสำนักงานงบประมาณ. *วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ*, 6(3), 1-20.

นันทนา ตียะธนากุล. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางด้านการเงิน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต หลักสูตรทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นันทวัน สมหมาย. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 22. ใน *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ*. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นิดา ประพุดติธรรม. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 10(2), 58-80.

เบญจพร กลิ่นสีงาม. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร กรณีศึกษา : กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์*. วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. (2566). *แผนยุทธศาสตร์ ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ.2566*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2567 จาก <https://www.aru.ac.th/myadmin/uploads/plan/download/20240625-e7e488a8.pdf>

เวทยา ใฝ่ใจดี สุขยีน เทพทอง และวัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ. (2564). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความผูกพันองค์กรและอิทธิพลของความผูกพันองค์กรต่อประสิทธิภาพการทำงานกรณีศึกษารัฐวิสาหกิจในประเทศไทย. *วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์*, 17(27), 71-87

ศรัณย์ วัฒนา. (2560). การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ 4.0 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไปสู่ประเทศไทย 4.0. ใน *งานนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจสำหรับผู้บริหาร*. วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศิริขวัญ ผลวิจิตร. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินการบัญชี หน่วยงานราชการ เขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. ใน *สารนิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี*. วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2550). *การจัดการและพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์ม และไซเท็กซ์.
- ศุภฤกษ์ โคตรทอง. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในเขตอำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี. ใน *งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*.
- โสธยา สุภาพล, สุวรรณี หงษ์วิจิตร, ถัดดาวลัย สำราญ, ชุติพร ลักษณะาพิพัฒน์, เพ็ญพิชชา โพธากุล. (2564). ปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงานและปัจจัยการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ในจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ Journal of MCU Social Science Review*, 10(2), 211-225
- อัครเดช ไม้งันทร์. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมติดตั้งเครื่องจักรสายการผลิตในจังหวัดสงขลา. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 5(1), 95-120.
- อุษคม เจียรจินดา. (2563). เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 3(2), 59-70.

รูปแบบการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน

ตามหลักพระพุทธศาสนาหายาน*

THE MODEL OF STRENGTHENING THE HAPPILY BENEFITS IN TODAY'S SOCIETY BASED ON MAHAYANA BUDDHISM

พระกิจบุษย์ พรเกษมรุ่งโรจน์¹, กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์², สมบูรณ์ บุญโท³, สวัสดิ์ อโนทัย⁴

และ กันยาวิร์ สัทธาพงษ์⁵

Phra Kidthabud Pornkasemrungsang¹, Kittipong Suwannawong², Somboon Boondo³, Sawat Anothai⁴
and Kanyawee Sathapong⁵

¹⁻⁵มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

¹⁻⁵Saint John's University, Thailand

Corresponding Author's Email: kittipong_c1@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 22 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 27 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 29 ตุลาคม 2568

Received 22 October 2025; Revised 27 October 2025; Accepted 29 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน 2) ศึกษาหลักคุณธรรมจริยธรรมของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาหายานว่าด้วยประโยชน์สุข 3) เสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนาหายาน 4) สร้างองค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนาหายาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใตกระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา

Citation:

* พระกิจบุษย์ พรเกษมรุ่งโรจน์, กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์, สมบูรณ์ บุญโท, สวัสดิ์ อโนทัย และ กันยาวิร์ สัทธาพงษ์. (2568).

รูปแบบการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนาหายาน.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 828-842.

Phra Kidthabud Pornkasemrungsang, Kittipong Suwannawong, Somboon Boondo, Sawat Anothai and Kanyawee Sathapong. (2025). The Model Of Strengthening The Happily Benefits In Today's Society Based On Mahayana Buddhism. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 828-842.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ผลการวิจัยพบว่า 1) การเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน คือ การจะดำเนินชีวิต ทำงาน ทำกิจกรรม เพื่อตนเอง หรือ สังคม โดยสุจริต เป็นธรรม 2) หลักคุณธรรมจริยธรรมของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาว่าด้วยประโยชน์สุข คือ มีแนวความคิดในเรื่องการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้คนที่พ้นจากความทุกข์ หรือ ความหลุดพ้น 3) การเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนาว่าด้วยประโยชน์สุข คือ ยึดถือความเสียสละนำไปสู่ความกรุณาและมุนีตาในสัตว์ทั้งหลาย 4) องค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนาว่าด้วยประโยชน์สุข คือ เป็นการนำปัญญามาชำระจิตเดิมแท้ที่ถูกแปดเปื้อนด้วยกิเลสต่าง ๆ เพื่อให้เข้าพุทธภาวะแห่งโพธิจิตนั้น

คำสำคัญ: รูปแบบ, การเสริมสร้างประโยชน์สุข, สังคมปัจจุบัน, พระพุทธศาสนาว่าด้วยประโยชน์สุข

Abstract

This research article aims to 1) Study the concept of promoting happiness in today's society. 2) Study the principles of morality and ethics of Bodhisattvas in Mahayana Buddhism regarding happiness. 3) Promote happiness in today's society according to the principles of Mahayana Buddhism. 4) Create new knowledge and methods for promoting happiness in today's society according to the principles of Mahayana Buddhism. It is a qualitative research using documentary research methods under analytical, critical and methodological study processes to lead to the creation of new knowledge in philosophy and Buddhism.

The research results found that 1) Promoting happiness in today's society means living, working, and doing activities for oneself or society honestly and fairly. 2) The moral principles of Bodhisattvas in Mahayana Buddhism regarding benefits and happiness are the concept of helping people to escape from suffering or liberation. 3) Promoting happiness in today's society according to the principles of Mahayana Buddhism is to uphold sacrifice, leading to compassion and joy for all beings. 4) New knowledge and methods for enhancing happiness in today's society according to the principles of

Mahayana Buddhism, namely, using wisdom to purify the original mind that is tainted by various defilements in order to enter the Buddhahood of Bodhicitta.

Keywords: Pattern, promotion of well-being, modern society, Mahayana Buddhism

บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่มีพระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดา มีพระธรรม คือ ธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ เกี่ยวกับความจริงตามธรรมชาติของทุกข์ และวิธีการดับทุกข์ ที่พระองค์ทรงตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง และตรัสสอนไว้เป็นหลักคำสอนสำคัญ มีพระสงฆ์ (ภิกษุ ภิกษุณี) สาวกผู้ตัดสินใจออกบวชเพื่อศึกษาปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนธรรม-วินัย ของพระบรมศาสดา เพื่อบรรลุสู่จุดหมาย คือ พระนิพพาน และสร้างสังฆะ เป็นชุมชนเพื่อสืบทอดคำสอนของพระบรมศาสดา รวมเรียกว่าพระรัตนตรัย นอกจากนี้ในพระพุทธศาสนา ยังประกอบด้วยคำสอนสำหรับการดำรงชีวิตที่ดีงามสำหรับผู้ที่ยังไม่ออกบวช (คฤหัสถ์ - อุบาสก และอุบาสิกา) ซึ่งหากรวมประเภทบุคคลที่ที่นับถือ และศึกษาปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาแล้ว จะจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือ ที่เรียกว่า พุทธบริษัทสี่ (อง.ปญจก. (ไทย) 22/201/220)

พระพุทธศาสนามีนิกายหลักอยู่ 2 นิกาย คือ “เถรวาท” ได้แก่ นิกายที่ยอมรับมติของพระเถระในสังคายนาครั้งที่ 1 ภายหลังพุทธปรินิพพาน 3 เดือน โดยทั่วไปจะเรียกนิกายนี้ว่า “พระพุทธศาสนายุคแรก” (Early Buddhism) ปัจจุบันแพร่หลายในประเทศ ศรีลังกา พม่า ไทย ลาว เขมร บังคลาเทศ และอินเดียบางส่วน ส่วนอีกนิกาย คือ นิกาย “มหายาน” ที่พัฒนามาจากพระภิกษุกลุ่มหนึ่งที่ไม่ยอมรับมติสังคายนาครั้งที่ 1 โดยทั่วไปจะเรียกนิกายนี้ว่า “พระพุทธศาสนายุคหลัง” (Later Buddhism) ปัจจุบันแพร่หลายในประเทศ ทิเบต จีน ไต้หวัน เกาหลี มองโกเลีย ญี่ปุ่น ภูฏาน เนปาล เวียดนาม และอินเดียบางส่วน แม้ว่าจะต่างนิกาย แต่คำสอนหลักของพระพุทธศาสนาทั้งสองนิกาย ไม่ว่าจะเป็นอริยสัจสี่ ปฏิจจสมุปบาท ไตรสิกขา ไตรลักษณ์ และหลักกรรม เป็นต้น ล้วนเป็นคำสอนเดียวกัน แต่การอธิบายของมหายานอาจแตกต่างออกไปในบางแง่มุม ทั้งนี้เพราะความเข้าใจแตกต่างกัน และด้วยอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในภายหลัง และที่สำคัญ คือ พระพุทธศาสนานิกายมหายาน ให้ความสำคัญต่ออุดมการณ์พระโพธิสัตว์ จากปัญหาที่กล่าวมา ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็น

ปัญหาได้ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย คือ การมีปัญหาสุภาพจากโรคภัยไข้เจ็บ และประพฤติดนในทางที่ไม่ถูกต้องดีงาม 2) ด้านจิตใจ คือ ไม่มีจิตใจเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน 3) ด้านสังคม คือ การอยู่ร่วมกัน โดยไม่คำนึงถึงการถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อกัน สร้างความเดือดร้อนทะเลาะวิวาท ไม่ได้อยู่ร่วมกันโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคม 4) ด้านปัญญา คือ ไม่มีความรู้ และความคิดที่ถูกต้องดีงาม ใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาที่ทำให้สังคมปัจจุบันไม่มีความสุขทั้งกาย และใจ

แนวทางการแก้ปัญหาสามารถนำหลักธรรมต่าง ๆ แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักบารมี 6 ประการ ของพระพุทธศาสนามาหา เพราะเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่า และมีความสำคัญในการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคม การนำแนวทางของพระพุทธศาสนา มาหาเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน คือ การนำหลักคุณธรรมจริยธรรมคำสอนของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติโดยเริ่มที่ตัวบุคคลแล้วชักชวน สอนช่วยเหลือ ให้ผู้อื่นปฏิบัติ วิธีที่ผู้คนในสังคมหากประพฤติปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมดำรงตนอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา อย่างมั่นคงด้วยขันติ วิริยะ สังคมที่เต็มไปด้วยจิตใจดีงามของผู้นั้นเช่นนี้จะทำให้เกิดประโยชน์สุข และทุกคนในสังคมจะมีแต่ความสุขได้ ด้วยหลักบารมี 6 ประการ คือ

- 1) ทานบารมี การให้บริจาค ช่วยเหลือ สงเคราะห์
- 2) ศีลบารมี การสำรวมระวังกายวาจา ไม่ให้ทำบาปทั้งหลาย
- 3) ขันติบารมี ความอดทนอดกลั้น ไม่ถือโทษ ไม่โกรธตอบและให้อภัย
- 4) วิริยะบารมี ความพากเพียร ความพยายาม มุ่งทำความดีเพื่อช่วยเหลือผู้คนในสังคม
- 5) สมาธิบารมี ความตั้งใจมั่น ความมั่นคงเด็ดเดี่ยวต่อปณิธาน มีความมุ่งมั่นเป็นคนดี
- 6) ปัญญาบารมี การสั่งสมอบรมจิตให้ประกอบด้วยปัญญาเสมอ (ขุ.พุทธ. (ไทย)

33/1/414)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนา” ใน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย คือ การมีสุขภาพดี ปลอดพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ มีการเอาใจใส่ดูแลร่างกาย ดำเนินชีวิตไปในทางที่ไม่อันตรายต่อสุขภาพของตนเอง และประพฤติดีงาม 2) ด้านจิตใจ คือ การมีจิตใจสดชื่น เบิกบาน ผ่องใส และสงบสุข ไม่กลัดกลุ้ม กังวล มีกำลังใจ ปราศจากความท้อแท้ หดหู่เศร้าโศก หรือโกรธชัง มีเมตตา กรุณา มี

ทัศนคติ และการมองโลกในแง่ดี 3) ด้านสังคม คือ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น กลมกลืน มีเมตตาริจิตมิตรภาพ ปราศจากสัมพันธภาพพัวพัน ไม่ก่อความเดือดร้อน หรือเบียดเบียนผู้อื่น 4) ด้านปัญญา คือ การมีความรู้ และความคิดที่ถูกต้องดีงาม ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข รู้จักคิด หรือพิจารณาด้วยเหตุผล สามารถแก้ปัญหา หรือหลุดพ้นจากความทุกข์ ตลอดจนรู้จัก การดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญา สามารถเป็นที่พึ่งของตนเองได้ ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนา มหายาน ซึ่งจะนำความเอื้ออาทรเกื้อกูลอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขในสังคมปัจจุบันได้อย่าง ยั่งยืน ดังจะได้อภิปรายรายละเอียดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาหลักคุณธรรมจริยธรรมของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา มหายานว่า ด้วยประโยชน์สุข
3. เพื่อเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนา มหายาน
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน ตามหลักพระพุทธศาสนา มหายาน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน

สุวิญ รักสัตย์ (2555: 48-49) ได้กล่าวถึงประโยชน์สุขในสังคมว่า จำเป็นต้องใช้ศาสนา เข้ามาขัดเกลาให้แก่สังคมมนุษย์ ซึ่งการเสริมสร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นในสังคมตามแนว หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มหายาน คือ บารมี 6 และอปมัญญา 4 มหาปณิธาน 4 และ หลักมหาปัญญา เป็นแนวทางที่จะช่วยเสริมสร้างประโยชน์สุข ให้กับสังคมปัจจุบัน เพราะ พระพุทธศาสนา มหายานมุ่งเมตตาให้การช่วยเหลือแก่ผู้อื่น เมตตามีความสำคัญต่อการ เสริมสร้างประโยชน์สุขและทำให้ผู้คนมีความสุข หากผู้คนในสังคมมีความเมตตาต่อกัน จึงจะ อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ในฐานะที่สังคมไทยเป็นสังคมที่มีผู้ศรัทธาในพระพุทธศาสนา จำนวนมาก การนำแนวทางปฏิบัติของพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติตาม จะเป็นอีก แนวทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมได้ด้วยดี

องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (2024) รายงานฉบับของ OECD (2024) ชี้ให้เห็นว่า การวัดความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) ของประชาชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเกาหลี ควรขยายเกินกว่าตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ เช่น GDP โดยเน้นมิติที่ครอบคลุมสุขภาพ การศึกษา สิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ทางสังคม และความเท่าเทียม รายงานพบว่า หลายประเทศในภูมิภาคนี้มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจสูงแต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพชีวิต เช่น การเข้าถึงบริการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย การพัฒนานโยบายเชิงองค์รวมที่บูรณาการมิติทางสังคมและจิตใจจึงมีความสำคัญ นอกจากนี้ OECD เสนอให้ประเทศต่าง ๆ นำกรอบ “Beyond GDP” ไปปรับใช้ในการกำหนดนโยบาย เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและความสุขภาวะของประชาชนในระยะยาว ยิ่งไปกว่านั้น ในการเสริมสร้างประโยชน์สุขควรได้นำหลักพระพุทธศาสนาเข้ามากำกับในการขัดเกลาจิตใจแก่สังคมมนุษย์

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักคุณธรรมจริยธรรมของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา มหายานว่าด้วยประโยชน์สุข

พระมหาสาธยันท์ วิสุทโธ (เทียนครบ) และคณะ (2561) ได้วิจัยเรื่อง โพธิจิตในพระพุทธพระพุทธศาสนา มหายาน: ศึกษาวิเคราะห์พื้นฐานพระพุทธศาสนายุคต้น ผลการวิจัยพบว่า โพธิจิตในพระพุทธศาสนายุคต้น คือ จิตที่ประกอบด้วยพุทธ-ธรรมบารมี 10 และโพธิปักขิยธรรม 37 เป็นองค์ธรรมที่สำคัญแห่งโพธิทำให้รู้ชัดธรรมที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยากรู้ตามได้ยากสงบ ประณีต เป็นกระบวนธรรมแห่งอิทัปปัจจยตา หรือหลักปฏิจจสมุปบาท 12 อันเป็นกระบวนธรรมที่บูรณาการกับหลักอริยสัจ 4 โดยมีอริยมรรคมองค์ 8 เป็นกระบวนวิธีที่ทำให้จิตเข้าถึงความรู้ชัดความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความสลัดทิ้งอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา วิราคะ นิโรธ และนิพพาน โพธิจิตในพระพุทธพระพุทธศาสนา มหายานมีสาระถึง 2 ประการคือ 1) สมมติโพธิจิต เป็นโพธิจิตดั้งเดิมมีเมตตากรุณาเป็นแรงจูงใจ โดยปกติแสวงหาความรู้แจ้งเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์เป็นวิธีการบ่มเมล็ดพุทธะของเราและสั่งสมบุญเป็นเหตุนำไปสู่รูปพรหม (นิរมาณ-กาย) ของพระพุทธะ คือ ความเป็นพระพุทธเจ้า และ 2) ปรมัตถโพธิจิต เป็นจิตมีปัญญาสูงสุด โดยมีโพธิจิตดั้งเดิมเป็นแรงจูงใจซึ่งหมายถึงจิตรอบรู้ความว่างอันเป็นธรรมชาติแท้จริงของทุกสิ่งที่ปรากฏ และเข้าถึงความหลุดพ้นเป็นเหตุนำไปสู่รูปแท้ของพระพุทธเจ้า คือ ธรรมกายโพธิจิตในมหายานเป็นโพธิจิตเดิมแท้ที่มีความบริสุทธิ์โดยธรรมชาติซึ่งมีพันธกรรมแห่งความเป็นพุทธะหรือตถาคตอยู่แนวคิดนี้สอดคล้องกับพุทธางกูร (เมล็ดพันธุ์-พุทธะ) ในยุคต้น

การปลูกโพธิ์จิตขึ้นแล้วปรารถนาความเป็นพระพุทเจ้าเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ในมหานาน ได้มียุคต้นเป็นรากฐาน ดุจครั้งเมื่อพระสุเมธดาบส ได้มีศรัทธาเสื่อมในพุทธคุณของพระที่บังกร พุทธเจ้า ได้สละชีวิตทอดกายให้พระพุทเจ้าเสด็จพระดำเนินข้าม พร้อมด้วยเหล่าพระชีนาสพ แล้วปรารถนาสัพพัญญุตญาณเพื่อโปรดเวไนยสัตว์เช่นเดียวกัน

พระปรีชา เกียนกือ (โพธิ์เงิน) (2561) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างความเป็น โพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ศรัทธาบารมี 6 ปณิธาน 4 และ อุดมการณ์ 3 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำพามนุษย์ไปสู่ แนวทางความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา ได้ ความเป็นโพธิสัตว์ บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา จริยธรรมของ พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยามีแนวคิดหลักอยู่ที่เรื่องความกรุณาต่อสรรพชีวิตที่จะต้องมีการปฏิบัติ และกรุณาควบคู่กันไป จึงจะสามารถบรรลุโพธิภาวะได้ ถือเป็นเอกลักษณ์ของฝ่ายมหายาน และแนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา ใช้กลวิธีการสอนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์กมาพัฒนา เป็นกระบวนการสอน ได้แก่ 1) การประเมินการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเรื่อง ศรัทธา เป้า หมายความเป็นโพธิสัตว์ บารมี 6 อุดมการณ์ 3 และปณิธาน 4 2) ดำเนินการสอนได้โดยอุปาย และกลวิธีการสอนเพื่อให้พุทธศาสนิกชนจึงให้นำกลับไปปฏิบัติ และ 3) ติดตามผลด้วยการ ประเมินการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลัก พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา

พระมหาคมสัน วิสุทธาโณ (เนียมคชบาล) (2560) ได้วิจัยเรื่อง วิธีปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึง ความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า หลักความสุข และการเข้าถึงความสุขตาม หลักพระพุทธศาสนา มี 3 อย่าง คือ ความสุขอย่างหยาบ คือ กามสุข ความสุขอย่างกลาง คือ ฌานสุข และ ความสุขอย่างละเอียด คือ นิพพานสุข วิธีปฏิบัติให้ถึงความสุขทั้ง 3 อย่างนั้น คือ กามสุข ได้แก่ การให้ทานและการรักษาศีล ฌานสุข ได้แก่ การเจริญสมาธิ และ นิพพานสุข ได้แก่ การปฏิบัติในหนทางแห่งมรรค หรือ วิปัสสนากัมมัฏฐาน วิธีปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความสุข ตามหลักพระพุทธศาสนาพบว่า (1) ความสุขทางกาย เป็นความสุขที่เกิดจากการสัมผัสรับรู้ อายตนะภายในกระทบกับอายตนะภายนอก (2) วิธีปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงกามสุข คือ การ พิจารณาให้เกิดความรู้ในส่วนที่เป็นคุณและโทษของกามสุขเพื่อไม่ให้ลุ่มหลงโดยมีศีลเป็น หลักประกัน (3) วิธีปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงฌานสุข เป็นความสุขที่เกิดจากการทำสมาธิขั้นอุปปรา

สมาธิ (4) วิธีปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงนิพพานสุข เกิดจากปัญญามี 3 ระดับคือปัญญารู้เข้าใจในกาย และจิตเพื่อการดำเนินชีวิต ปัญญารู้แจ้งในรูปธรรมและ ปัญญารู้แจ้งใน นามธรรม (5) วิธีการพัฒนาตนเพื่อให้เข้าถึงความสุขอย่างหยาดด้วยทานและศีล (6) วิธีการพัฒนาตน เพื่อให้เข้าถึงความสุขอย่างกลางด้วยสมาธิ (7) วิธีการพัฒนาตนเพื่อให้เข้าถึงความสุขอย่างละเอียด ด้วยปัญญา

เอกชัย อุไรสินธว์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติตามปฏิปทาของพระโพธิสัตว์ในสังคมไทยปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า พระโพธิสัตว์หมายถึง ผู้ซึ่งตั้งจิตแน่วแน่มุ่งมั่นในการบำเพ็ญเพียรเพื่อที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตด้วยการสร้างสมบารมี 10 ประการ ปฏิปทาของพระโพธิสัตว์ในฝ่ายเถรวาทนี้ดำเนินไปในบริบทของบารมี 10 หรือ ทสบารมี เป็นหลัก อีกทั้งยังพบว่าพระโพธิสัตว์มีการบำเพ็ญธรรมในหมวดย่อยอื่น ๆ นอกเหนือจากบารมี 10 นี้อีกจำนวนหนึ่ง ปฏิปทาของพระโพธิสัตว์ตามแนวบารมี 10 และหลักธรรมอื่น ๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันสำหรับชาวพุทธและศาสนิกชนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น การบริจาคตานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของทรัพย์ สิ่งของ การให้ความรู้เป็นทานในสื่อรูปแบบหนังสือ หรือโซเชียลมีเดีย และการบริจาคอวัยวะ เช่น การบริจาค โลหิต หรือการบริจาคเสต็มเซลล์ เป็นต้น

Long, 2025 ได้วิจัย แนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาหายนามีการตีความอย่างหลากหลาย ทั้งในฐานะบุคคลอุดมคติ บุคคลในตำนาน และสัญลักษณ์ของปัญญาและกรุณาในจิตใจมนุษย์ การศึกษาชี้ให้เห็นว่า พระโพธิสัตว์มิใช่เพียงสัญลักษณ์ทางศาสนา แต่เป็นแนวคิดที่สะท้อนการพัฒนาเชิงจิตวิญญาณและจริยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของสังคมสมัยใหม่ ผู้เขียนเสนอให้เข้าใจพระโพธิสัตว์อย่างเป็นองค์รวม (Integral approach) ที่รวมทั้งมิติภายนอกและภายใน เพื่อสร้างแนวทางแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยกรุณา ปัญญา และการเสียสละ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสุภาพของมนุษย์ร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

สรุป การเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักคุณธรรมจริยธรรมของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาหายน คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางกาย ทางใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยความเอื้ออาทร มีน้ำใจไมตรี มีทัศนคติที่ดีต่อกัน โดยใช้ปัญญาในการพิจารณาแยกแยะสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ภายใต้กระบวนการวิจัยทางปรัชญาแบบวิภาษวิธี (Dialectic method) และการใช้เหตุผลแบบมีวิจารณ์ญาณ (Discursive method) ด้วยกระบวนการของการศึกษาเชิงการประยุกต์ใช้ อันประกอบด้วยการวิเคราะห์ (Analysis) การวิพากษ์ (Appreciation) และการวิธาน (Application) เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา

แหล่งข้อมูล 1. เชิงเอกสาร ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาเอกสารปฐมภูมิ (Primary source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียบเรียงข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ คือ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน 2. เพื่อศึกษาหลักคุณธรรมจริยธรรมของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาหายานว่าด้วยประโยชน์สุข 3. เพื่อเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนาหายาน 4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนาหายาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้คัดเลือกมาแล้ว ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้แล้วนำมาวิเคราะห์โดยปรับความคิดที่เอนเอียงออกไปให้มีความเป็นวัตถุวิสัยหรือน่าเชื่อถือมากที่สุด ซึ่งสามารถศึกษาและยืนยันได้จากข้อมูลที่พิสูจน์แล้ว

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันหลักพระพุทธศาสนาหายาน ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน ทำให้เข้าใจได้ว่าการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน คือ การจะดำเนินชีวิต ทำงาน ทำกิจกรรม เพื่อตนเอง หรือ สังคม โดยสุจริต เป็นธรรม ได้แก่ 1. ทางกาย คือ การมีสุขภาพดี ปลอดพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ มีการเอาใจใส่ดูแลร่างกาย และดำเนินชีวิตไปในทางที่ไม่อันตรายต่อสุขภาพของตนเอง 2. ทางจิตใจ ได้แก่ การมีจิตใจสดชื่น เบิกบาน มีเมตตา กรุณา และเข้าถึงจิตใจที่อ่อนโยน สามารถเข้าถึงความสุขที่ประณีตได้ 3. ทางสังคม ได้แก่ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น มีมิตรภาพ ไม่ก่อความเดือดร้อน หรือเบียดเบียนกัน 4. ทางปัญญา ได้แก่ การมีองค์ความรู้ และความคิดที่ถูกต้องดีงาม รู้จักคิด หรือพิจารณาด้วยเหตุผล สามารถแก้ปัญหาด้วยวิธีการแห่งปัญญาได้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาหลักคุณธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนา มหายานว่าด้วยประโยชน์สุข ทำให้เข้าใจว่า ลักษณะทั่วไปของพระพุทธศาสนา คือ มีแนวความคิดในเรื่องการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้คนให้พ้นจากความทุกข์ หรือ ความหลุดพ้นความแตกระหว่างพระพุทธศานามหายาน กับ เถรวาท คือ พระพุทธศานามหายาน ยึดหลักคำสอนของพระโพธิสัตว์ในเรื่องของปัญญาและ ความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ ในขณะที่พระพุทธศาสนาเถรวาท เน้นการสอนให้คนมีสติและปัญญา ยึดมั่นในความเป็นที่พึ่งแห่งตน และเข้าถึงการหลุดพ้นจากห้วงความทุกข์

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศานามหายาน ทำให้พบว่า มีรากเหง้าของปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติของจิตมนุษย์ ต้องการเอาตัวรอด รักสุขเกลียดทุกข์ เกิดการสะสมขึ้นทุกวัน จนกลายเป็นกิเลสขึ้นพื้นฐาน คือ การอยากมี อยากเป็น จนกลายเป็นความเห็นแก่ตัว เป็นปัญหาสังคมที่สำคัญ การดำเนินชีวิตแบบประโยชน์สุขของพระโพธิสัตว์ที่ยึดถือความเสียสละ คำสอนเรื่องปรัชญาปารมิตาได้นำไปสู่ความกรุณาและมฤตาในสัตว์ทั้งหลาย เมื่อสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา หลงเหลืออยู่ เมื่อสัตว์ทั้งหลายต่างมีพุทธภาวะ และเมื่อสัตว์ทั้งหลายต่างรักสุข เกลียดทุกข์ ต้องการอิสรภาพและความสงบสุข สัตว์ทั้งหลายจึงต้องสร้างความรักแบบพระโพธิสัตว์ให้มีในตน และช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์จากสังสารวัฏ จึงมุ่งมั่นพัฒนาชีวิตของตนเองแบบองค์รวมตามหลักไตรสิกขา โดยมีศีล สมาธิ และปัญญาเป็นแนวทางพัฒนาจิตใจ ปัญญา และสังคมสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

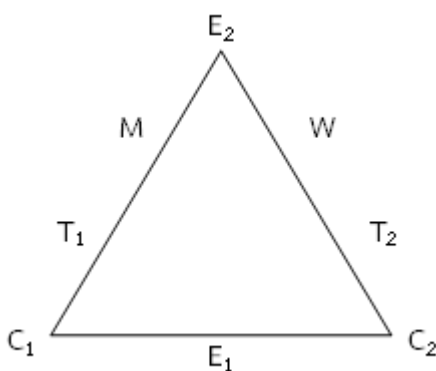
การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยสรุปว่า แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน จะพัฒนาแบบแยกส่วนในลักษณะการพัฒนาวัตถุประสงค์ของ พัฒนาด้านเศรษฐกิจเพื่อการอยู่ดีกินดี และเมื่อประชาชนอยู่ดีกินแล้ว สิ่งอื่นจะตามมา ทั้งการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม ตระการพัฒนานี้จะก่อให้เกิดความเสียหายตาม จึงควรพัฒนาแบบองค์รวมเช่นเดียวกับชีวิตของมนุษย์ที่ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ สอดคล้องกับรายงานฉบับของ OECD (2024) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การวัดความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) ของประชาชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเกาหลี ควรขยายเกินกว่าตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ เช่น GDP โดยเน้นมิติที่ครอบคลุมสุขภาพ การศึกษา สิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ทางสังคม และความเท่าเทียม รายงานพบว่า หลายประเทศในภูมิภาคนี้มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจสูงแต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพชีวิต เช่น การเข้าถึงบริการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย การพัฒนานโยบายเชิงองค์รวมที่บูรณาการมิติทางสังคมและจิตใจจึงมีความสำคัญ นอกจากนี้ OECD เสนอให้ประเทศต่าง ๆ นำกรอบ “Beyond GDP” ไปปรับใช้ในการกำหนดนโยบาย เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและสุขภาวะของประชาชนในระยะยาว ยิ่งไปกว่านั้น ในการเสริมสร้างประโยชน์สุขควรได้นำหลักพระพุทธศาสนาเข้ามากำกับในการขัดเกลาจิตใจแก่สังคมมนุษย์

การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยสรุปว่า หลักคุณธรรมจริยธรรมของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาหมายถึงด้วยประโยชน์สุข ด้วยเหตุที่มีแนวความคิดในเรื่องการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้คนให้พ้นจากความทุกข์ จึงได้มีหลักธรรมเพื่อนำมาเสริมสร้างในการประพฤติปฏิบัติที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม และนำไปใช้การแก้ปัญหาที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม สอดคล้องกับบุญโรจน์ เสรวิพัฒน์วุฒิ (2566) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสังคมในมิติবারมี 6 พบว่า การพัฒนาสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมแบบกำหนดทิศทาง มีการวางแผนเพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ ทั้งรูปแบบ สภาพแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และจิตใจ ประชาชนในสังคมที่พัฒนาแล้วย่อมมีความสุข สะดวกสบาย มีสภาพการดำรงชีวิตที่ดีทั้งด้านวัตถุและทางจิตใจ ปัจจุบันการใช้เศรษฐกิจอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นตัวชี้วัดการพัฒนาสังคม จึงเกิดปัญหาด้านครอบครัว ความขัดแย้งทางการเมืองและความยากจน คำสอนเรื่องบาร์มี 6 เป็นหลักการพัฒนาชีวิตและสังคมที่พระพุทธศาสนาพยายามใช้ใน

การดำเนินชีวิต และหากได้ดำเนินรอยตามผู้เป็นต้นแบบอย่างพระโพธิสัตว์จะทำให้เกิดความมั่นใจ

การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยสรุปว่า การเสริมสร้างประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนาหายาน ถือเป็นการแก้ไขที่สำคัญ เพราะกับดักของประโยชน์สุขจะเกิดขึ้นได้ต้องเข้าใจสิ่งที่เป็นปัญหา นั่นคือ ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ที่ต้องการละลายพฤติกรรมด้วยหลักพระพุทธศาสนาในระดับที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ Long, 2025 ได้วิจัย อธิบายว่า แนวคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาหายานมีการตีความอย่างหลากหลาย ทั้งในฐานะบุคคลอุดมคติ บุคคลในตำนาน และสัญลักษณ์ของปัญญาและกรุณาในจิตใจมนุษย์ การศึกษาชี้ให้เห็นว่าพระโพธิสัตว์มิใช่เพียงสัญลักษณ์ทางศาสนา แต่เป็นแนวคิดที่สะท้อนการพัฒนาเชิงจิตวิญญาณและจริยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของสังคมสมัยใหม่ ผู้เขียนเสนอให้เข้าใจพระโพธิสัตว์อย่างเป็นองค์รวม (Integral approach) ที่รวมทั้งมิติภายนอกและภายใน เพื่อสร้างแนวทางแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยกรุณา ปัญญา และการเสียสละ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสุขภาวะของมนุษย์ร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 2E2C2TMW Model

จากภาพสามารถอธิบายแนวความคิดของกระบวนการได้ ดังนี้

E1 ย่อมาจาก Egoism ความเห็นแก่ตัว การมุ่งแสวงหา กอบโกยแต่ประโยชน์ตนเพียงอย่าง เดียว โดยไม่สนใจว่าการกระทำของตนนั้นสร้างความเดือดร้อนให้แก่บุคคลอื่น หรือส่งผล กระทบเสียหายแก่สิ่งอื่น ขาดการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

E2 ย่อมาจาก Emptiness ศูนย์ตา สภาวะจิตที่ว่างจากการยึดมั่นถือมั่นสิ่งทั้งปวง ว่างจากความ เป็นตัวตนหรือของตน โพธิจิตไม่มีการปรุงแต่งยึดถือเอาเป็นตัวตน ปราศจาก ความโลภ ความโกรธ ความหลง

C1 ย่อมาจาก Charity การบริจาค การตั้งตนบำเพ็ญทานบารมีด้วยการให้สิ่งของ การ ให้ความรู้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ การให้แนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการยกระดับ จิตในการให้อภัย ไม่ถือโกรธ อาฆาตจองเวร

C2 ย่อมาจาก Compassion ความกรุณา มองเห็นความทุกข์ยากลำบากของผู้อื่น มี จิตสงสารอยากช่วยเหลือให้เขาพ้นจากความทุกข์ มีจิตปรารถนาปลดปล่อยความทุกข์นั้นโดย ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

T1 ย่อมาจาก Trustfulness ความมีสัจจะ การเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ จริงใจ และมีความ ความตรง (ประพฤติสุจริต) และความแท้ (ไม่เหลวไหล) การมีสัจจะยังหมายถึงการทำให้สิ่งใดทำ จริง ไม่ย่อท้อ และมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำอย่างเต็มที่ มุ่งมั่น ตั้งใจ ใฝ่ดีที่จะไปให้ถึง

T2 ย่อมาจาก Treatment การลงมือปฏิบัติ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำความรู้จากทฤษฎีมาผสมผสานกับการลงมือทำจริง เพื่อให้เกิดการ เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งรวมถึงการฝึกฝน ทักษะ การแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์สิ่ง ต่าง ๆ การลงมือปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญในการนำไปสู่ความสำเร็จ เพราะเป็นขั้นตอนที่นำ แนวคิดไปสู่ความเป็นจริง

M ย่อมาจาก Mind จิตใจ จิตที่มุ่งสู่การตรัสรู้ เพื่อประโยชน์สุขของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เป็นความปรารถนาที่จะบรรลุเป็นพระพุทธเจ้าเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ และเป็นแนวคิด สำคัญในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน โพธิจิตมี 2 ระดับ คือระดับ สมมติโพธิจิต (ตั้งความ ปรารถนา) และระดับ ปรมาตถโพธิจิต (การเห็นแจ้งความว่าง)

W ย่อมาจาก Wisdom ปัญญา ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว และความฉลาดที่เกิดจากการ เรียนรู้และคิด เป็นความสามารถในการคิดและกระทำโดยใช้ความรู้ ประสบการณ์ ความเข้าใจ และสามัญสำนึก ในทางพระพุทธศาสนา ปัญญายังหมายถึงการรู้ทั่วถึงเหตุถึงผล รู้สิ่งควรทำ ควรเว้น และเป็นแสงสว่างที่ขจัดความหลงผิดและนำสู่การพ้นทุกข์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การเสริมสร้างประโยชน์สุขนั้นได้มุ่งเน้นการนำไปประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน จึงได้มองการเสริมสร้างประโยชน์สุขแบบองค์รวมและมีความสัมพันธ์กันทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญา แม้แต่ศาสนพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาหายานที่ได้แฝงกุศโลบายของการดำเนินชีวิตด้วยประโยชน์สุข **ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์** 1) ประยุกต์ใช้อย่างองค์รวม งานวิจัยจะเกิดคุณค่าเมื่อทุกฝ่ายร่วมมือ ทั้งบุคคล ภาคประชาสังคม ภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานอิสระ เพื่อสนับสนุนการเผยแผ่หลักพุทธธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ 2) บทบาทคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ควรตรวจสอบและกำกับความเหมาะสมของการเผยแผ่ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาและสืบทอดต่อรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืน 3) การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย นำงานวิจัยประกอบการวางนโยบายและการอบรมเตรียมความพร้อมพระสงฆ์ไทยในการเผยแผ่ธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงาน 4) การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและพัฒนาบุคลากร สนับสนุนการเรียนรู้ของศาสนทายาทรุ่นใหม่ และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล สังคม และประเทศในบริบทสังคมปัจจุบัน **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับจริยศาสตร์แบบประโยชน์สุขตามหลักพระพุทธศาสนาหายานกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับสัจฉิญาของศาสนพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาหายานกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมปัจจุบัน 3) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่างของหลักประโยชน์สุขตามแนวพุทธจริยศาสตร์กับกระบวนทรรศน์ทางจริยศาสตร์หลังนวยุค 4) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยหลักปัจจุสมุปบาทในพระพุทธศาสนาหายานและเถรวาท 5) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการสังเคราะห์หลักคำสอนเรื่องประโยชน์สุขในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมดิจิทัล 6) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมทั้งในลักษณะการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมในเรื่องประโยชน์สุขในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

บุญโรจน์ เสรีวัฒนาวุฒิ. (2566). การพัฒนาสังคมในมิติবারมี 6. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 21(1), 400-405.

- พระปรีชา เกียนกือ (โพธิ์เงิน). (2561). แนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรม ของพระพุทธศาสนามหายานตามแนวพุทธจิตวิทยา. ใน *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิตติต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาคมสัน วิสุทธาโณ (เนียมคชบาล). (2560). วิธีปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสายัณห์ วิสุทโธ (เทียนครบ) และคณะ. (2561). โพธิจิตในพระพุทธพุทธปรัชญามหายาน: ศึกษาวิเคราะห์บนฐานพระพุทธศาสนายุคต้น. *วารสารธรรมทรรศน์*, 18(3), 342-343.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวิญ รักสัตย์. (2555). *พระพุทธศาสนามหายาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บางกอกบลิ๊ก.
- เอกชัย อุไรสินธุ์. (2564). แนวปฏิบัติตามปฏิปทาของพระโพธิสัตว์ในสังคมไทยปัจจุบัน. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา*. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Long, D. E. (2025). Elusive notions of Bodhisattvas: Personified, idealized, mystified, naturalized and integral. *Religions*, 16(6), 764.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). *Measuring well-being beyond GDP in Asia, South-East Asia and Korea*. OECD Publishing.

ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่มีผล
ต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและ
ประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร*

WORK-LIFE BALANCE AND ORGANIZATIONAL COMMITMENT
AFFECTING JOB PERFORMANCE OF EMPLOYEES IN A CORPORATE
COMMUNICATIONS COMPANY IN SATHORN DISTRICT

สุภาภรณ์ คำหวาน¹ และ ทองฟู ศิริวงศ์²

Supaporn Kumwarn¹ and Tongfu Siri Wong²

¹⁻²มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹⁻²Ramkhamhaeng University, Thailand

Corresponding Author's Email: Kumwarn.spp@gmail.com

วันที่รับบทความ : 13 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 26 สิงหาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 28 สิงหาคม 2568

Received 13 August 2025; Revised 26 August 2025; Accepted 28 August 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาความสมดุลชีวิตกับการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร (2) เพื่อศึกษาความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร (3) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์

Citation:

* สุภาภรณ์ คำหวาน และ ทองฟู ศิริวงศ์. (2568). ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 843-861.

Supaporn Kumwarn and Tongfu Siri Wong. (2025). Work-Life Balance And Organizational Commitment Affecting Job Performance Of Employees In A Corporate Communications Company In Sathorn District.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 843-861.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร (4) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล (5) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร มีจำนวน 145 การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งใช้เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติเชิงอนุมาน เพื่อการทดสอบสมมติฐานในแต่ละข้อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยการใช้วิธีการทดสอบ t-test สำหรับข้อมูลที่จำแนกเป็น 2 กลุ่ม และวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว สำหรับข้อมูลที่จำแนกมากกว่า 2 กลุ่ม และทำการเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยใช้วิธี LSD และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลวิจัยพบว่า 1) การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งงานและอายุงาน พบว่า พนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทรที่มี อายุงานแตกต่างกัน ประสิทธิภาพในการทำงาน แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ พบว่า มีจำนวน 1 คู่ ได้แก่ อายุงาน 6-10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับการทำงาน (ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในแต่ละด้าน ด้านระดับความสมดุลชีวิตกับการทำงาน และด้านความยืดหยุ่นของเวลา) และความผูกพันในองค์กร (ด้านต้นทุน และด้านอารมณ์) ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน 3) ค่า Adjusted R Square มีค่าเท่ากับ 0.450 แสดงว่าสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการทำงานพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทรได้ร้อยละ 45.00 ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

คำสำคัญ: ความสมดุลชีวิตกับการทำงาน, ความผูกพันในองค์กร, ประสิทธิภาพในการทำงาน

Abstract

This research article aimed to: (1) examine the work-life balance of employees in a corporate communication and public relations company located in the Sathorn district, (2) study the organizational commitment of employees, (3) investigate the employees' work performance, (4) compare the differences across personal factors, and (5) analyze the influence of work-life balance and organizational commitment on employees' work performance. The sample consisted of 145 employees of the company. Data analysis was divided into two parts: descriptive statistics—used to describe the general characteristics of the sample, including frequency, percentage, mean, and standard deviation—and inferential statistics—used to test hypotheses, including the t-test for two-group comparisons, one-way analysis of variance (ANOVA) for comparisons among more than two groups, LSD post hoc comparisons, and multiple regression analysis.

The research findings revealed that: (1) Among personal factors classified by gender, age, marital status, educational level, average monthly income, job position, and years of service, it was found that employees with different years of service demonstrated significantly different work performance at the .05 level. Pairwise comparison showed a significant difference between the groups with 6–10 years of service and those with more than 10 years of service. (2) Work-life balance (in terms of individuals influencing roles in different aspects, level of balance, and time flexibility) and organizational commitment (in terms of continuance and affective commitment) positively affected work performance. (3) The Adjusted R Square was 0.450, indicating that

45.00% of the variance in employees' work performance could be explained by work-life balance and organizational commitment at the .05 level of significance.

Keywords: work-life balance, organizational commitment, work performance

บทนำ

ในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในปีค.ศ. 2019 – 2022 (Open Development Thailand, 2020) ที่ผ่านมา หลายองค์กรรวมถึงบริษัทเอกชนในประเทศไทย ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายการทำงานมาเป็นรูปแบบการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home: WFH) เพื่อรองรับมาตรการด้านสาธารณสุขและความปลอดภัยของพนักงาน และรองรับข้อจำกัดในการเดินทางและการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งส่งผลให้พนักงานจำนวนมากได้สัมผัสกับรูปแบบการทำงานที่ยืดหยุ่นมากขึ้น มีโอกาสในการบริหารเวลาและกิจกรรมชีวิตส่วนตัวได้อย่างมีอิสระมากขึ้น ส่งผลให้หลายคนสามารถสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน (Work-Life Balance) ได้ดีขึ้นกว่าเดิม ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบอีเมลตอนเย็นที่บ้าน นั่งทำงานในร้านกาแฟระหว่างรอประชุม หรือแม้กระทั่งเจอจากกับลูกค้าบนรถไฟฟ้าที่กำลังวิ่งอยู่

หลังจากสถานการณ์โรคระบาดคลี่คลาย หลายบริษัทได้ทยอยปรับนโยบายกลับมาเป็นรูปแบบ (Work On-site) อีกครั้ง แต่ในมุมมองของพนักงานบางกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงนี้กลับสร้างความรู้สึกสูญเสียความยืดหยุ่นในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้สมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานลดลงอย่างชัดเจน ผลกระทบที่ตามมาคือพนักงานบางส่วนเริ่มรู้สึก ขาดความยืดหยุ่นในการปรับตัว และขาดความผูกพันต่อองค์กร และในที่สุดคือประสิทธิภาพในการทำงานที่ลดลง (Le Monde, 2024).

การทำงานแบบผสมผสานระหว่างงานกับการใช้ชีวิตเข้าด้วยกันมาพร้อมกับอิสรภาพและความยืดหยุ่นในการที่จะสลับไปมาระหว่างความต้องการที่จะทำงานและการใช้เวลาส่วนตัว จึงต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กร เช่น การจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์เชื่อมต่อการทำงานที่มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน การกำหนดตารางเวลาการทำงานที่

ยืดหยุ่นสำหรับบางหน้าที่บางตำแหน่งให้สามารถทำงานจากที่บ้านได้ รวมทั้งการใช้ตัวชี้วัดผลสำเร็จหรือ Key Performance Indicator (KPI) ที่เน้นผลลัพธ์ของงานมากกว่ากระบวนการทำงาน การขาดสมดุลอาจนำไปสู่ภาวะหมดไฟในการทำงาน โดยองค์กรอนามัยโลกได้ให้คำจำกัดความที่จะอธิบายผลกระทบที่ตามมาไว้ว่า อาการที่เป็นภาวะทางจิตใจอันเกิดจากความเครียดเรื้อรังในการทำงานซึ่งไม่ได้รับการจัดการให้เรียบร้อย ความรู้สึกสูญเสียพลังงานหรือมีภาวะอ่อนเพลีย มีความนึกคิดที่เหินห่างจากงานมากขึ้น หรือรู้สึกถึงงานของตนเองในทางลบหรือต่อต้านงาน และมีความเป็นมืออาชีพลดลง (ธนาคารกรุงเทพ, 2022)

ดังนั้นการศึกษาเรื่องความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทรเพื่อให้ทราบถึงประโยชน์ที่ได้รับเมื่อพนักงานในองค์กรจะต้องทำให้ประสิทธิภาพของงานมีประสิทธิภาพผลตรงตาม Key Performance Indicator (KPI) แต่ปริมาณงานที่ได้รับ อาจเกินขีดความสามารถในการดำเนินการให้แล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนด แต่พนักงานก็ยังคงสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามเวลาที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพและยังรู้สึกผูกพันกับองค์กร โดยศึกษาในเรื่องของปัจจัยส่วนบุคคล การผสมผสานสมดุลระหว่างการทำงานกับการใช้ชีวิตเข้าด้วยกัน ความผูกพันในองค์กรของพนักงาน การบริหารจัดการกับความเครียดที่เกิดจากการแบ่งเวลาระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว การจัดการเวลาที่ยืดหยุ่น ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดนโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสม และตอบโต้ความคาดหวังของพนักงานในยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมดุลชีวิตกับการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร
2. เพื่อศึกษาความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร

3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร

4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทรกับประสิทธิภาพในการทำงาน

5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และอายุงาน ของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทรที่แตกต่างกันประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกัน

สมมติฐาน 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการชีวิตกับการทำงาน และความผูกพันในองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยฉบับนี้ใช้แนวคิดทฤษฎีของ Clark's Work/Family Border Theory (2000) เป็นหนึ่งในทฤษฎีสำคัญที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างงานและครอบครัว โดยเน้นว่าทั้งสองด้านนี้มีเขตแดน (Borders) ที่สามารถต่อรอง ปรับเปลี่ยน และจัดการได้ เพื่อให้บุคคลสามารถรักษาสมดุลชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว (work-life balance) ได้อย่างเหมาะสม และแนวคิดทฤษฎีของ Meyer และ Allen (1991) เป็นหนึ่งในทฤษฎีที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดในด้านพฤติกรรมองค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการทำงาน ความภักดี และการคงอยู่ของพนักงานในองค์กร แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความผูกพันเชิงอารมณ์ ความผูกพันเชิงต้นทุน และความผูกพันเชิงจริยธรรม

นอกจากนี้ใช้แนวคิดทฤษฎีของ Petersen & Plowman (1953) เป็นหนึ่งในทฤษฎีพื้นฐานสำคัญที่ถูกใช้อ้างอิงในการวิจัยและการประเมินผลการทำงานในองค์กรอย่างกว้างขวางในการจัดการ และการบริหารงาน โดยเฉพาะในการวิจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) ซึ่งการประเมินประสิทธิภาพของพนักงานจะต้องพิจารณาจากหลายมิติ ไม่ใช่เพียงปริมาณงานหรือความเร็วในการทำงานเท่านั้น แต่ควรรวมถึงปริมาณของงาน คุณภาพของงาน ต้นทุนในการดำเนินงาน การพัฒนาและปรับปรุง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม พบว่า ความสมดุลระหว่างชีวิตหรือความผูกพันในองค์กรส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของนนธิรัฐ โฉมวัฒนา (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อนประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน บริษัท แพลท เนรา จำกัด พบว่าพนักงาน บริษัท แพลท เนรา จำกัดพบว่าแรงจูงใจในการทำงานด้านความสำเร็จของงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านการปกครองบังคับบัญชา ด้านลักษณะงาน และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่ง สรุปได้ว่ามีผลกระทบต่อนประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน สาลินี ชัยวัฒนพร สุนิสา พัทมา และฉันทิพย์ จำเดิมแผ่ดงศึก (2566) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษา: ศูนย์ถันยรักษ์ โรงพยาบาลศิริราช พบว่าพนักงานมีประสิทธิภาพในระดับมาก โดยประสิทธิภาพในการทำงานด้านการพัฒนาและการปรับปรุงค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนถึงความพยายามที่จะเรียนรู้และพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ของพนักงาน รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน อย่างไรก็ตามประสิทธิภาพในการทำงานด้านคุณภาพของงานมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนให้เห็นว่าพนักงานให้ความสำคัญกับความถูกต้อง แม่นยำ และมาตรฐานของงาน ทั้งนี้องค์กรควรพิจารณาการจัดการประเมินคุณภาพของงานในแต่ละบุคคลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงานหรือการติชมหากมีการทำงานที่ดีเพื่อเพิ่มกำลังใจให้กับพนักงาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพจน์ อภิรักษ์ธรา และปฐวิภา ภูมิภาณูจน์ (2565) ศึกษาเรื่องบรรยากาศองค์กรและคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี พบว่าบรรยากาศองค์กรและคุณภาพชีวิตในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการ

ปฏิบัติงานของพนักงานสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน และเมื่อพิจารณา
รายด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบ ด้านการให้การสนับสนุน ด้านการบูรณาการทางสังคม
หรือการทำงานร่วมกัน ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตด้านอื่น ด้านสถานภาพการ
ทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

3. สรุป

จากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่า ความสมดุลระหว่างชีวิต
และการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน และความผูกพันในองค์กรที่ส่งผลต่อ
ประสิทธิภาพในการทำงานเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบงานวิจัยที่ผสมผสานทั้งสองแนวคิดเข้า
ด้วยในบริบทที่ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่ส่งผลต่อ
ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานโดยตรง งานวิจัยฉบับนี้จึงมีความสำคัญที่จะเติมเต็ม
ช่องว่างทางวิชาการ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในด้านการบริหารองค์กร รวมถึง
การบริหารจัดการนโยบายด้านการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ศึกษา พนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่ง
ในเขตสาทร จำนวน 145 ราย (ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ พนักงานบริษัทการสื่อสารและ
ประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร จำนวน 145 ราย ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการกำหนดขนาด
ของตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากประชากรที่ทราบจำนวนแน่นอน
ของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ได้จำนวนขั้นต่ำ 107 คน และเก็บ
ข้อมูลจริงได้ทั้งสิ้น 112 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

- (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- (2) ความคิดเห็นของพนักงานเกี่ยวกับความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน
- (3) ความคิดเห็นของพนักงานเกี่ยวกับความผูกพันในองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน
- (4) แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงาน

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน บริษัทจากวารสารวิชาการ หนังสือวิชาการ บทความวิชาการรวมถึง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ให้ครอบคลุมตรงตามความมุ่งหมายในการศึกษา

3.2 ศึกษาข้อคำถามที่มาจากแบบสอบถามของงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาถึงความสอดคล้อง ครอบคลุม และตรงประเด็น กับแนวคิดและทฤษฎีที่ต้องการศึกษา ออกแบบสร้างข้อคำถามเพื่อให้แบบสอบถามสามารถนำไปใช้ได้

3.3 นำแบบสอบถามที่ออกแบบและสร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อเป็นการตรวจสอบและขอคำแนะนำเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้แบบสอบถามครอบคลุมและตรงประเด็นกับเนื้อหามากที่สุด และพร้อมที่จะนำเสนอต่อคณะกรรมการการค้นคว้าอิสระ เพื่อปรับปรุงแบบสอบถามใหม่ให้มีความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ก่อนการนำไปใช้

3.4 ผู้ศึกษานำชุดแบบสอบถามฉบับร่าง ที่ได้รับการปรับปรุงถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ในการพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และเพื่อตรวจสอบความถูกต้องสำหรับข้อคำถามโดยได้ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่า 0.60 จากนั้นนำข้อแบบสอบถาม ที่ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 ชุด โดยทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำแบบสอบถามมาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ได้ค่ามากกว่า 0.70 ในทุกด้าน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาสมมูลระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัท

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ อาทิ เอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และบทความวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ Independent Samples t-test, One-way ANOVA, การวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffé และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบความสมมูลระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่องความสมมูลระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร สรุปผลได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 60.7 มีอายุอยู่ระหว่าง 26 – 35 ปี จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5 มีสถานภาพโสด จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 82.1 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 77.7 โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000 – 30,000 บาท จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 44.6 ตำแหน่งระดับปฏิบัติการ จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 60.7 และมีอายุงาน 1-5 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 48.2

2. การวิเคราะห์ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.518 เมื่อพิจารณารายด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานพบว่าด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในแต่ละด้าน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.55$) รองลงมาคือ ด้านระดับความสมดุลชีวิตกับการทำงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.42$) ด้านความยืดหยุ่นของเวลา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.41$) ด้านการสนับสนุนจากองค์กร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$) และด้านระดับความเครียดจากการทำงานที่กระทบชีวิตส่วนตัว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.01$) ตามลำดับ

3. การวิเคราะห์ด้านความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.764 เมื่อพิจารณารายด้านความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัทพบว่าด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.15$) รองลงมาคือ ด้านต้นทุน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.06$) และด้านจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.58$) ตามลำดับ

4. การวิเคราะห์ด้านประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.673 มากที่สุดในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน คือ ด้านการพัฒนาและการปรับปรุง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$) รองลงมาคือ ด้านเวลาในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$) ด้านปริมาณงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$) และด้านคุณภาพของงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.71$) ตามลำดับ

5. การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร โดยจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งงานและอายุงาน พบว่า พนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทรที่มี อายุงานแตกต่างกัน ประสิทธิภาพในการทำงาน แตกต่างกัน ($\text{Sig}<0.05$) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ พบว่า มีจำนวน 1 คู่ ได้แก่ อายุงาน 6-10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป

6. การวิเคราะห์ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร พบว่าความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน (ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในแต่ละด้าน ด้านระดับความสมดุลชีวิตกับการทำงาน และด้านความยืดหยุ่นของเวลา) และความผูกพันในองค์กร (ด้านต้นทุน และด้านอารมณ์) ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน ค่า Adjusted R Square มีค่าเท่ากับ 0.450 แสดงว่าสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการทำงานพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทรได้ร้อยละ 45.00 ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในแต่ละด้านมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านระดับความสมดุลชีวิตกับการทำงาน ด้านความยืดหยุ่นของเวลา ด้านอารมณ์ และด้านต้นทุนตามลำดับ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 55.0 เป็นการส่งผลจากปัจจัยอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยไม่ได้นำมาศึกษา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานและความผูกพันในองค์กร

องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ด้านระดับความสมดุลชีวิตกับการทำงาน	3.42	.880
ด้านการสนับสนุนจากองค์กร	3.40	.935
ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในแต่ละด้าน	3.55	.596
ด้านความยืดหยุ่นของเวลา	3.41	.970
ด้านระดับความเครียดจากการทำงานที่กระทบชีวิตส่วนตัว	3.01	.852
ด้านอารมณ์	3.15	.948
ด้านต้นทุน	3.06	.926
ด้านจริยธรรม	2.58	.992

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.518 เมื่อพิจารณารายด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานพบว่าด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในแต่ละด้าน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านระดับความสมดุลชีวิตกับการทำงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความยืดหยุ่นของเวลา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการสนับสนุนจากองค์กร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และด้านระดับความเครียดจากการทำงานที่กระทบชีวิตส่วนตัว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะความสำคัญของสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานรวมถึงความยืดหยุ่นของเวลาซึ่งทั้งสองสิ่งนี้มีผลต่อบทบาทในแต่ละด้านของพนักงานอีกด้วย หากพนักงานมีความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน จัดการเวลาได้เป็นอย่างดี ก็จะสามารถจัดการกับบทบาทที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นบทบาทที่บ้านหรือที่ทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Shiqi Wang and Phatthararuethai Kenikasahmanworakhun (2566) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานและประสิทธิภาพของพนักงาน กรณีของ HUAZHI EXCELLENT PRODUCTIVITY PROMOTION (BEIJING) CO., LTD. ธุรกิจอาจประสบปัญหาเมื่อผู้บริหารไม่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานและผลผลิตของพนักงาน ผลผลิตที่แย่งความเครียดและการขัดสีของพนักงาน และค่าใช้จ่ายในการสรรหาและการฝึกอบรมที่สูงขึ้นเป็นบางส่วนของสิ่งเหล่านี้ ความสามารถของธุรกิจในการดำเนินนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานประสิทธิภาพขององค์กรและการดึงดูดและรักษาผู้มีความสามารถอาจถูกขัดขวางจากการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการเชื่อมต่อปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ ซึ่งส่งผลเสียต่อประสิทธิภาพการทำงานและการขาดงาน จุดประสงค์ของการศึกษานี้คือเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานและประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานใน Huazhi Excellent Productivity Promotion (Beijing) Co. ผลการวิจัยพบว่าคุณภาพชีวิตการทำงาน รวมถึงสภาพการทำงาน ($\beta = 0.216$) โอกาสในการก้าวหน้า ($\beta = 0.200$) โอกาสในการพัฒนาความสามารถ ($\beta = 0.383$) และค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม ($\beta = 0.229$) ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงาน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตัวแปรทั้งสี่รวมกันคาดการณ์ผลการปฏิบัติงานของพนักงานสูงถึง 86.2%

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.764 เมื่อพิจารณารายด้านความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัทพบว่าด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือด้านต้นทุน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และด้านจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ สะท้อนถึงความสำคัญในเรื่องความคิดและความรู้สึกของพนักงานที่มีต่อองค์กร เมื่อพนักงานรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมและได้รับการสนับสนุนจากองค์กรอย่างเต็มที่ก็จะรู้สึกผูกพันและอยากที่จะอยู่กับองค์กรไปอีกนาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรัมพร ไช้ลายอง และ ศิริรินทร์ กิตติสุขสถิต (2565) ศึกษาเรื่องอิทธิพลของสมดุลชีวิตกับการทำงานที่มีต่อความตั้งใจลาออกและความตั้งใจคงอยู่กับองค์กรในกลุ่มบุคลากรภาคการศึกษา โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากข้อมูลการสำรวจความสุคนธ์การทำงาน พ.ศ. 2564 จำนวน 2,028 คน มาวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) เพื่อจำแนกองค์ประกอบของสมดุลชีวิตกับการทำงาน ตามแนวคิดของ Greenhaus และคณะ (2003) ผลการศึกษาอิทธิพลของสมดุลชีวิตกับการทำงานที่มีต่อการลาออก และการคงอยู่กับองค์กร พบว่า สมดุลด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานของบุคลากร และสมดุลด้านความพึงพอใจ ช่วยเพิ่มโอกาสที่บุคลากรจะคงอยู่กับองค์กร (Adjusted odd ratio: AOR = 1.43 และ 2.3 ตามลำดับ) และช่วยลดโอกาสที่บุคลากรภาคการศึกษาจะตั้งใจลาออก (AOR = 0.66 และ 0.45 ตามลำดับ) การศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการการสร้างเสริมสมดุลชีวิตกับการทำงาน ซึ่งจะช่วยลดทอนอัตราการลาออก และเพิ่มอัตราการคงอยู่กับองค์กรได้ โดยกลยุทธ์ในการรักษาบุคลากรให้คงอยู่กับองค์กร ควรมุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลด้านการมีส่วนร่วม และสมดุลด้านความพึงพอใจเป็นหลัก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าด้านประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทร โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.673 มากที่สุดในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน คือ ด้านการพัฒนาและการปรับปรุง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านเวลาในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านปริมาณงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และด้านคุณภาพของงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะสะท้อนให้เห็นว่าพนักงานให้ความสำคัญกับความถูกต้อง แม่นยำ และมาตรฐานของงาน ทั้งนี้องค์กรควรพิจารณาการจัดการประเมินคุณภาพของงานในแต่ละบุคคลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานหรือการติดตามหากมีการทำงานที่ดีเพื่อเพิ่มกำลังใจให้กับพนักงาน สอดคล้องกับงานวิจัยที่ สาลินี ชัยวัฒนพร สุนิสา พัดมา

และฉันทิพย์ จำเดิมเผด็จศึก (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษา: ศูนย์ถันยรักษ์ โรงพยาบาลศิริราช พบว่าความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลทางด้าน อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ประสบการณ์การทำงาน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ไม่แตกต่างกัน พนักงานมีประสิทธิภาพในระดับมาก โดยประสิทธิภาพในการทำงานด้านการพัฒนาและการปรับปรุงค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนถึงความพยายามที่จะเรียนรู้และพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ของพนักงาน รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน อย่างไรก็ตามประสิทธิภาพในการทำงานด้านคุณภาพของงานมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนให้เห็นว่าพนักงานให้ความสำคัญกับความถูกต้อง แม่นยำ และมาตรฐานของงาน ทั้งนี้องค์กรควรพิจารณาการจัดการประเมินคุณภาพของงานในแต่ละบุคคล ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงานหรือการติชมหากมีการทำงานที่ดีเพื่อเพิ่มกำลังใจให้กับพนักงาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งงาน แตกต่างกัน ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทรไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะการไม่มีความแตกต่างของประสิทธิภาพการทำงานในกลุ่มพนักงานที่มีลักษณะต่างกัน สะท้อนถึงวัฒนธรรมองค์กรที่มีความเข้มแข็ง พนักงานทุกคนมีค่านิยมร่วมกันและยึดมั่นในเป้าหมายขององค์กร ซึ่งนำไปสู่ความการบรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติงานและการประสานงานอย่างสอดคล้องกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นนธิรัฐ โฉมวัฒนา (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน บริษัทแพลท เนรา จำกัด พบว่าพนักงาน บริษัทแพลท เนรา จำกัด ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน จะส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน บริษัท แพลท เนรา จำกัด ไม่แตกต่างกันและพนักงาน บริษัทแพลท เนรา จำกัด ที่มีระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน ทำให้ประสิทธิภาพ การทำงานของพนักงาน บริษัทแพลท เนรา จำกัด นั้นมีความแตกต่างกัน และพบว่าแรงจูงใจในการทำงานด้านความสำเร็จของงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านการปกครองบังคับบัญชา ด้านลักษณะงาน และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่ง สรุปได้ว่ามีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน of พนักงาน บริษัท แพลท เนรา จำกัด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 พบว่าพบว่าความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน (ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในแต่ละด้าน ด้านระดับความสมดุลชีวิตกับการทำงาน และด้านความยืดหยุ่นของเวลา) และความผูกพันในองค์กร (ด้านต้นทุน และด้านอารมณ์) ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน ค่า Adjusted R Square มีค่าเท่ากับ 0.450 แสดงว่าสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการทำงานพนักงานบริษัทการสื่อสารและประชาสัมพันธ์องค์กรแห่งหนึ่งในเขตสาทรได้ร้อยละ 45.00 สอดคล้องกับงานวิจัยที่ นนธิรัฐ โฉมวัฒนา (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน บริษัทแพลท เนรา จำกัด พบว่าพนักงาน บริษัทแพลท เนรา จำกัด ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน จะส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน บริษัท แพลท เนรา จำกัด ไม่แตกต่างกันและพนักงาน บริษัทแพลท เนรา จำกัด ที่มีระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน บริษัทแพลท เนรา จำกัด นั้นมีความแตกต่างกัน และพบว่าแรงจูงใจในการทำงานด้านความสำเร็จของงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านการปกครองบังคับบัญชา ด้านลักษณะงาน และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่ง สรุปได้ว่ามีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน บริษัท แพลท เนรา จำกัด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่าความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน (ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในแต่ละด้าน ด้านระดับความสมดุลชีวิตกับการทำงาน และด้านความยืดหยุ่นของเวลา) และความผูกพันในองค์กร (ด้านต้นทุน และด้านอารมณ์) ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. การสนับสนุนจากองค์กร องค์กรควรเพิ่มความชัดเจนและความเข้มแข็งในการสนับสนุนพนักงานในด้านชีวิตและงาน เช่นหัวหน้ามีทักษะในการสนับสนุนลูกน้องทั้งในด้านงานและด้านชีวิตส่วนตัว หรือเปิดโอกาสให้พนักงานสามารถขอความช่วยเหลือได้โดยไม่รู้สึกลด สิ่งเหล่านี้จะช่วยยกระดับความผูกพันและความกระตือรือร้นในการทำงานได้มากยิ่งขึ้น 2. ส่งเสริมความผูกพันในองค์กร มีพนักงานบางส่วนไม่ได้รู้สึกผูกพันกับองค์กร ซึ่งอาจมีหลายปัจจัย เช่น ความรู้สึกไม่มั่นคงในด้านสวัสดิการหรือโอกาสก้าวหน้า ปริมาณงานที่ได้รับ หรือความรู้จากต่อหัวหน้างาน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติม โดยเฉพาะในด้านจริยธรรม องค์กรควร

เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความร่วมมือ และความภาคภูมิใจในองค์กร เช่น Team Day หรือ Company Outing นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการสร้างระบบยกย่องและให้รางวัล เช่น รางวัลพนักงานดีเด่น เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจในการอยู่กับองค์กรในระยะยาว 3. การจัดการความเครียดและสุขภาพะ มีงานบางส่วนที่พนักงานระบุว่ายากที่จะแยกชีวิตงานกับส่วนตัว สะท้อนให้เห็นว่าพนักงานมีความเครียดพอสมควรจากภาระงาน ทำให้พนักงานยังรู้สึกว่างานรุกรุ่นเวลาส่วนตัว มีความเครียดสะสม จัดการเวลาและพักผ่อนไม่เพียงพอ เกิดความเหนื่อยล้า องค์กรควรพัฒนานโยบาย Flexible Work Arrangement จัดให้มีเวลาทำงานแบบยืดหยุ่น เช่น เข้า-ออกงานในช่วงเวลาที่เหมาะสมกับภาระส่วนตัว หรือ WFH อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1-2 วัน ตามลักษณะงาน รวมถึงจัดสรรพื้นที่ส่วนตัวและกิจกรรมผ่อนคลายภายในองค์กร เช่น มุมพักผ่อนเงียบ ๆ นอกจากนี้ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการช่วยลดภาระงาน เช่น ระบบจัดการเวลา, ระบบติดตามงาน, Automation ช่วยลดงานซ้ำซ้อน เพื่อให้พนักงานมีความเครียดและความกดดันที่ลดลง ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น 4. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน จากผลการวิจัยพบว่าพนักงานมีระดับประสิทธิภาพในการทำงานอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาและการปรับปรุงซึ่งถือเป็นจุดแข็งที่สำคัญขององค์กร เนื่องจากสะท้อนให้เห็นว่าพนักงานมีความพร้อมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และปรับตัวเพื่อพัฒนาตนเอง แต่หากขาดการส่งเสริมและระบบสนับสนุนที่ดี พนักงานที่มีศักยภาพก็อาจเกิดความเบื่อหน่าย หรือขาดความท้าทายในงาน จนนำไปสู่ภาวะหมดไฟ (Burn Out) หรือเลือกย้ายงานเพื่อหาโอกาสเติบโตที่ดีกว่า ดังนั้นองค์กรควรที่จะจัดสรรงบประมาณการเรียนรู้สำหรับพนักงาน เช่น การเรียนคอร์สออนไลน์ การเข้าร่วมอบรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1. แม้ว่าการใช้แบบสอบถามสามารถวัดค่ากลางและหาความสัมพันธ์ได้ แต่ยังไม่สามารถเจาะลึกเหตุผลเบื้องหลัง การใช้วิธีการวิจัยที่หลากหลาย เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มความหลากหลายของวิธีการวิจัย เช่น การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมมากขึ้น อาจใช้การเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร และการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายและสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลวิจัย 2. ควรศึกษาเปรียบเทียบในบริบทองค์กรที่แตกต่างกันเพื่อเพิ่มความครอบคลุมและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย เช่น องค์กรภาครัฐและเอกชน พนักงานในภาคอุตสาหกรรมอื่น ๆ หรือภาคธุรกิจขนาดเล็-กลาง เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของ Work-

Life Balance และประสิทธิภาพการทำงานที่แตกต่างกัน 3. ควรศึกษาตัวแปรเชิงจิตวิทยาเพิ่มเติม จากผลการวิจัยข้างต้นพบว่าระดับความเครียดจากการทำงานที่กระทบชีวิตส่วนตัวมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่มปัจจัย Work-Life Balance แสดงให้เห็นว่าความเครียดเป็นจุดที่ควรให้ความสนใจอย่างยิ่งขึ้น การวิจัยในอนาคตควรเพิ่มเติมตัวแปรเชิงจิตวิทยาที่มีผลโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อความสมดุลชีวิตกับงานและประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น ภาวะหมดไฟในการทำงาน (Burnout) ความพึงพอใจในชีวิต หรือความวิตกกังวลจากงาน (Work Anxiety) ในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงองค์กรสูง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จงกลรัตน์ วงศ์นาถ. (2546). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทกลุ่มแอดวานซ์ รีเสิร์ช จำกัด. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- จรัมพร โห้ลายอง และ ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต. (2565). อิทธิพลของสมดุลชีวิตกับการทำงานต่อความตั้งใจลาออก และความตั้งใจคงอยู่กับองค์กรในกลุ่มบุคลากรภาคการศึกษา. *สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล.*
- จารุพันธ์ อธิอาวัชกุล. (2553). *บริหารคนเหนือตำรา 2*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯธุรกิจ.
- ฐานเศรษฐกิจ. (2561). *การทำงานและการใช้ชีวิตที่ไร้เส้นแบ่ง (Work-Life Integration)*. (น. 26). ฐานเศรษฐกิจ.
- นนธิ์ฐ โฉมวัฒนา. (2564). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทแพลท เนรา จำกัด. คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประกาย อีระวัฒนากุล. (2556). *พฤติกรรมองค์การเชิงบวก (Positive Organizational Behavior)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งโรจน์ อรรถานิติ. (2554). *Employee Engagement การสร้างความผูกพันของพนักงานในองค์กร*. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

- BrandInside. (2021). *Work life balance ยังมี – เมื่อคน Gen Z คือแรงขับเคลื่อนหลักของกระแส “การลาออกครั้งใหญ่”*. เรียกใช้เมื่อ 28 มิถุนายน 2025 จาก <https://brandinside.asia/work-life-balance-disillusion/>
- HR Society Magazine. (2561). *การทำงานและการใช้ชีวิตที่ไร้เส้นแบ่ง (Work-Life Integration)*. 16(186). (น.18–21). ธรรมนิติ.
- Open Development Thailand. (2020). *โรคระบาด: โควิด-19*. เรียกใช้เมื่อ 28 มิถุนายน 2025 จาก <https://thailand.opendevdevelopmentmekong.net/th/topics/pan-demics-covid-19/>
- Campbell, J.P. (1990). *Modeling the performance prediction problem in industrial and organizational psychology*. In M. D. Dunnette & L. M. Hough (Eds.), *Handbook of industrial and organizational psychology* (Vol. 1, 2nd ed., pp. 687–732). Consulting Psychologists Press.
- Clark, S. C. (2000). *Work/family border theory: A new theory of work/family balance*. *Human Relations*, 53(6), 747–770. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0018726700536001>
- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). *A three-component conceptualization of organizational commitment*. *Human Resource Management Review*, 1(1), 61–89.
- Petersen, R. A., & Plowman, R. E. (1953). *Public Administration: A Tool for Development*. New York: Prentice-Hall.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Third editio. Newyork : Harper and Row Publication.

วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยธุดงค์วัตร*

ANALYSIS OF THE PROMOTION OF VIPASSANA MEDITATION PRACTICES THROUGH ASCETIC PRACTICES

พระมหานคร ปิยธมโม (เวฬุวนารักษ์)¹ และ พระครูปลัดสัมพิพัฒนธรรมาจารย์ (นิรันดร์ อภิภูโล)²

Phramaha Nakhon Piyadhammo (Weruwanarak)¹ and Phrakrupaladsampipaddhanadhammajan

(Niran Abhipuṭṭho)²

¹⁻²สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Degree of Doctor of Philosophy Vipassana Meditation

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: mahanakon25222@gmail.com

วันที่รับบทความ : 30 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 4 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 6 กันยายน 2568

Received 30 August 2025; Revised 4 September 2025; Accepted 6 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาธุดงค์วัตรในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยธุดงค์วัตรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการนำข้อมูลมาเรียบเรียง วิเคราะห์สรุป และบรรยายเชิงพรรณนา ผลจากการวิจัยพบว่า ธุดงค์วัตรในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ องค์คุณเครื่องกำจัดกิเลสที่ทำให้เกิดความมกน้อยความสันโดษ แบ่งออกเป็น 13 ประเภท เช่น การนุ่งห่มผ้าบังสุกุล (บังสุกุลิ๊งคฤตงค์), การทรงไตรจีวร (เตจีวริ๊งคฤตงค์), การเที่ยวบิณฑบาต (ปิณฑปาติ๊งคฤตงค์), การสมาทานอยู่ป่า อยู่ห่าบ้านคนอย่างน้อย 500 ชั่วณู (อารัญญิ๊งคฤตงค์) และ การเว้นนอน อยู่ด้วยเพียง 3 อิริยาบถ ได้แก่ การยืน การเดิน การนั่ง

Citation:

*

พระมหานคร ปิยธมโม (เวฬุวนารักษ์) และ พระครูปลัดสัมพิพัฒนธรรมาจารย์ (นิรันดร์ อภิภูโล). (2568). วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยธุดงค์วัตร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 862-876.

Phramaha Nakhon Piyadhammo (Weruwanarak) and Phrakrupaladsampipaddhanadhammajan

(Niran Abhipuṭṭho). (2025). Analysis Of The Promotion Of Vipassana Meditation Practices Through Ascetic Practices. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 862-876.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

(เนสัชชิกังคฤตงค์) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเน้นความเรียบง่าย เพื่อลดละกิเลสที่เป็นอุปสรรคต่อจิตใจ และเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยธุดงค์วัตร คือ การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติสมาทานข้อวัตรเพื่อขัดเกลากิเลส แบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ การใช้จีวรเป็นเครื่องเตือนสติและเจริญสติในชีวิตประจำวัน (จีวรปฏิสังยุตต์), การบิณฑบาตแบบไม่เลือกอาหารเพื่อฝึกการปล่อยวาง และฝึกการเจริญปัญญา (ปินทปาตปฏิสังยุตต์), การเลือกสถานที่ปฏิบัติ หรือพักอาศัยที่เรียบง่ายเพื่อสร้างความสงบและสมาธิ (เสนาสนปฏิสังยุตต์), และการปฏิบัติธรรมด้วยความเพียรใน 3 อริยาบถ ได้แก่ การยืน การเดิน การนั่ง (วิริยปฏิสังยุตต์) การปฏิบัติเหล่านี้ช่วยให้ศีล สมาธิ ปัญญา มีความสมบูรณ์ และสามารถส่งเสริมการบรรลุธรรม คือ มรรค ผล และนิพพาน

คำสำคัญ: การส่งเสริม, วิปัสสนาภาวนา, ธุดงค์วัตร

Abstract

This research has two objectives: 1) to study the ascetic practices in Theravada Buddhist scriptures and 2) to analyze the promotion of Vipassana meditation practice through ascetic practices. This study is a documentary research. Data from Theravada Buddhist scriptures and related documents were compiled, analyzed, summarized, and described descriptively. The research results revealed that ascetic practices in Theravada Buddhist scriptures are qualities that eliminate defilements that lead to contentment and solitude. They can be divided into 13 types, such as wearing a thin robe (pansukuli kang thung), wearing the triple robe (tejivari kang thung), going on alms rounds (pindapati kang thung), living in the forest away from people for at least 500 bow-lengths (arañhikang thung), and abstaining from sleeping, living in only three postures: standing, walking, and sitting (nesajji kang thung). The aim is to emphasize simplicity. To reduce the defilements that are obstacles to the mind and to further promote the practice of Vipassana meditation, promoting the practice of Vipassana meditation with dhutanga practices, that is, having diligence, discernment, and mindfulness in order to purify defilements, can be

divided into four categories: using robes as a reminder and cultivating mindfulness in daily life (civara-patisangyutta), accepting alms without selecting food to practice letting go and practicing the development of wisdom (pindapata-patisangyutta), choosing a place to practice or stay simply to create peace and concentration (senasana-patisangyutta), and practicing Dhamma with diligence in three postures: standing, walking, and sitting (viriya-patisangyutta). These practices help to perfect morality, concentration, and wisdom and can promote the attainment of the Dhamma, namely the path, the fruition, and nirvana.

Keywords: The Promotion, Vipassana Meditation, Through Ascetic

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยให้ความเคารพนับถือมากที่สุดอีกศาสนาหนึ่งเป็นศาสนาที่เน้นหลักของการปฏิบัติ 3 อย่าง คือ ปรียัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ โดยเฉพาะหลักปฏิบัติของพระพุทธองค์ทรงเน้นมากที่สุดคือ การเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณให้แสงสว่างแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายที่ควรแก่การบรรลुरुธรรมการปฏิบัติจึงเป็นเป้าหมายหนึ่งที่ผู้ใดในการศึกษา ทำความเข้าใจในหลักของการปฏิบัติให้รู้แจ้ง เห็นจริง สิ่งที่ทรงชี้ให้มนุษย์เดินและแสวงหา คือ มรรค ผล นิพพาน อันเป็นปัจจัยหลักของการเข้าสู่กระแสแห่งพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงและบัญญัติไว้ ด้วยการชำระจิตใจให้สะอาดหมดจด ละความโลภ ความโกรธ ความหลง พระพุทธองค์จึงได้มอบกิจหรือธรรมาให้กับผู้บวชเข้ามาในศาสนาอยู่ 2 ธรรมาด้วยกัน คือ คันถธรรมา และวิปัสสนาธรรมา พระพุทธองค์ทรงแสดงอุบายในการฝึกปฏิบัติให้กับพระภิกษุโดยเมื่อให้กัมมัฏฐานแล้วทรงชี้ให้เห็นว่า การอยู่ในป่านั้นย่อมถือว่าเป็นวัตรปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาจิตของตนเองให้สูงขึ้น เนื่องจากธรรมชาติเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติ และเป็นปัจจัยหลักของการบรรลुरुธรรม แม้แต่การปฏิบัติตามหลักของจตุตถวัตรก็เช่นเดียวกัน ย่อมอาศัยธรรมชาติเป็นสิ่งที่เกื้อกูลในการปฏิบัติธรรม

จตุตถวัตรที่ทรงอนุญาตไว้มี 13 วิธี ได้แก่ (1) ถิ่นผ้าบังสุกุลเป็นวัตร (2) ถิ่นผ้าสามผืนเป็นวัตร (3) ถิ่นการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร (4) ถิ่นการบิณฑบาตตามลำดับบ้านเป็นวัตร (5) ถิ่นการฉันเพียงมือเดียวเป็นวัตร (6) ถิ่นการฉันอาหารในบาตรเป็นวัตร (7) ถิ่นการห้ามภักตร์ที่เขา

นำมาถวายภายหลังเป็นวัตร (8) ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร (9) ถือการอยู่โคนไม้เป็นวัตร (10) ถือการอยู่กลางแจ้งเป็นวัตร (11) ถือการอยู่ในป่าช้าเป็นวัตร (12) ถือการอยู่ในเสนาสนะที่เขาจัดให้เป็นวัตร (13) ถือการนั่งเป็นวัตร รุดงควัตรตามที่กล่าวมาแล้วนี้ถือได้ว่า เป็นเจตนาที่แสดงออกมาเพื่อกำจัดกิเลสของตนเองเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัยและความเพียรด้วยข้อวัตรปฏิบัติด้วยรุดงควัตร ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสสรรเสริญพระมหากัสสปเถระว่าเป็นผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอด้วยพระองค์และเป็นผู้สันโดษยินดีด้วยจีวร บิณฑบาต ตามมีตามได้

การสมาทานปฏิบัติรุดงควัตรนั้นก็เพื่อกำจัดกิเลสที่เป็นต้นเหตุแห่งความเศร้าหมองเป็นรากเหง้าแห่งกองทุกข์ได้แก่โลภะ โทสะโมหะเป็นต้นเป็นกองทุกข์ทั้งสิ้น สรรพสัตว์ทั้งหลายมีเวทดาและมนุษย์ทั้งหลายละทิ้งประโยชน์อันยอดเยี่ยมถือเอาแต่สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส ไม่ยินดีในประโยชน์ของความเป็นสมณะ ส่วนผู้ใดเจริญวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นทางสายเอกและเป็นทางสายเดียวที่ทำให้ผู้ดำเนินทางสายนี้ ถึงความหมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงเสียได้ ซึ่งความโศกและความร่ำไร เพื่อดับทุกข์และโศมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อกะทำนิพพานให้แจ้ง ในพระสูตรต้นตบิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต จตุตถปัณณาสก์ ปฏิปทาวรรค ยุกนัทสสูตร อธิบายว่า “ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เจริญวิปัสสนามีสมณะนำหน้า เมื่อเธอเจริญวิปัสสนามีสมณะนำหน้ามรรคย่อมจะเจริญ เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคอยู่ ย่อมละอนุสัยได้สังโยชน์ทั้งหลายย่อมสิ้นไป” จะเห็นได้ว่าผู้ที่เจริญวิปัสสนาอยู่เป็นนิจิกเลสไม่สามารถครอบงำจิตได้ หนทางที่จะนำไปสู่ความสิ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงคือ อริยมรรคมีองค์ 8 เพราะความไม่รู้แจ้งในอริยสัจ 4 สัตว์ทั้งหลายจึงได้ท่องเที่ยวไปในวัฏฏะสงสารไม่รู้จักสิ้นดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่าภิกษุทั้งหลาย เพราะความไม่รู้แจ้งอริยสัจ 4 เราและเธอทั้งหลายจึงได้เที่ยวเร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนานนี้

การปฏิบัติรุดงควัตรเป็นข้อปฏิบัติที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการเจริญวิปัสสนาภาวนาของพระภิกษุ ซึ่งประกอบด้วยศีล การสำรวมอินทรียมัสติ มีสัมปชัญญะ มีความสันโดษเมื่อพักอยู่ในป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ที่แจ้ง ที่ล้อมฟาง ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา พระพุทธองค์ทรงตรัสเป็นข้อสรุปว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพิจารณาเห็นกายในกายอยู่คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ไปสู่ปากดีไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่าง นั่งคู้บัลลังก์ นั่งคู้บัลลังก์ ดำรงสติไว้จำเพาะหน้า เธอมีสติหายใจออก มีสติหายใจออกเมื่อหายใจออกยาวก็รู้ว่าหายใจออกยาว” ดังนั้น แม้รุดงควัตรจะเป็นแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้เพื่อการขัดเกลากิเลสและส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา แต่ในปัจจุบันกลับมีการปฏิบัติที่ลดน้อยลง และขาดการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ

ปัญหานี้ส่งผลให้พระภิกษุบางรูปและผู้สนใจธรรมะขาดโอกาสในการเข้าถึงการปฏิบัติที่ลึกซึ้ง และได้ผลจริง อีกทั้งยังส่งผลต่อการดำรงไว้ซึ่งรูปแบบการปฏิบัติที่เป็นมรดกทางธรรมอันทรงคุณค่า

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยชุดดวงศัตร” เพื่อไขความเคลือบแคลงสงสัยในประการต่าง ๆ ให้มีความกระจ่างชัดยิ่งขึ้น เพราะการปฏิบัติชุดดวงศัตรเป็นการปฏิบัติเพื่อขัดเกลากิเลสให้สิ้นไป และการปฏิบัติชุดดวงศัตรยังเป็นการเผยแผ่ศาสนาอีกประการหนึ่งคือเป็นการทำให้ดู ทำให้เห็น เป็นข้อวัตรที่พระภิกษุผู้ที่ปฏิบัติแล้วทำให้บุคคลอื่นได้สัมผัสถึงข้อปฏิบัติตนในสมณเพศอย่างแท้จริง เป็นอุบายวิธีประกอบความพากเพียรในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อชำระกิเลสต่าง ๆ ให้เป็นผู้มีก่น้อย สันโดษ อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะเป็นข้อมูลในเชิงวิชาการ เกื้อกูล เป็นปัจจัยที่สำคัญ อันเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของพุทธศาสนิกชนคนรุ่นหลัง สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชุดดวงศัตรในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยชุดดวงศัตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยชุดดวงศัตร” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการวิจัยต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จากคัมภีร์พระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ จากคัมภีร์ อรรถกถา ปกรณวิเสส วิสุทธิมรรค และหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง
2. เรียบเรียง ตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูล ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของแหล่งที่มา โดยเปรียบเทียบกับคัมภีร์พระไตรปิฎก
3. กำหนดประเด็นเพิ่มเติม หรือรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และคณาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญ

4. วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล และสรุปคำตอบปัญหาการวิจัย ตามคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และคณาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญ
5. ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ โดยการเข้าพบกับอาจารย์ที่ปรึกษา และคณาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางเป็นระยะ ๆ
6. ปรับปรุง แก้ไขเนื้อหา ตามคำแนะนำของคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ และดำเนินงานตามขั้นตอนของบัณฑิตวิทยาลัย

ผลการวิจัย

1. รุดงควัตรในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

รุดงควัตร คือ ข้อปฏิบัติประเภทวัตรที่ผู้สมัคใจจะพึงสมาทานประพฤติดได้ เพื่อเป็นอุบายขัดเกลากิเลส ช่วยส่งเสริมความมกน้อยและสันโดษ หรือ กิจอันพึงกระทำ ขนบธรรมเนียมของพระภิกษุสงฆ์ที่ประพฤติดและปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย องค์ธรรมของรุดงค์ คือ วิริยเจตสิกความสำคัญของรุดงค์ คือ รุดงควัตรเป็นข้อวัตรปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ให้พระภิกษุถือปฏิบัติ โดยไม่มีการบังคับแล้วแต่ใครจะสมัคใจสมาทานนำไปปฏิบัติ ซึ่งรุดงควัตรจะช่วยกำจัดขัดเกลากิเลสภายในจิตใจให้เป็นผู้มีความมกน้อย ความสันโดษ ความสงัด ความไม่สั่งสมกิเลส การปรารภความเพียร และความเป็นผู้เลี้ยงง่าย

รุดงควัตร คือ องค์คุณเครื่องกำจัดกิเลส แบ่งเป็น 13 ประเภท ได้แก่ บังสุกุลิ๊งครุดงค์ หรือ บังสุกุลิ๊งครุดงค์ สมาทานการนุ่งห่มผ้าบังสุกุลเป็นวัตร เถจิวิริ๊งครุดงค์ สมาทานการทรงไตรจีวรเป็นวัตร ปินทปาติ๊งครุดงค์ สมาทานการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร สบทานจาริ๊งครุดงค์ สมาทานการเที่ยวบิณฑบาตไปตามลำดับเป็นวัตร เอกาสนิ๊งครุดงค์ สมาทานการนั่งฉัน ณ อาสนะเดียวเป็นวัตร ถือการนั่งฉัน ณ ที่แห่งเดียว ปัตตปินทิ๊งครุดงค์ สมาทานการฉันในบาตรเป็นวัตร ขลุปัจฉาภัตติ๊งครุดงค์ สมาทานงดฉันอาหารมื้อหลังเป็นวัตร อารัญญิ๊งครุดงค์ สมาทานการอยู่ป่าเป็นวัตร รุกขมุลิ๊งครุดงค์ สมาทานอยู่โคนไม้เป็นวัตร อัปโภกาสิ๊งครุดงค์ สมาทานการถืออยู่ที่ไม่แจ้งเป็นวัตร โสสานิ๊งครุดงค์ สมาทานการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร ยถาสันถติ๊งครุดงค์ สมาทานการอยู่ในเสนาสนะตามที่เขาจัดให้เป็นวัตร และ เนสัชชิ๊งครุดงค์ สมาทานการนั่งเป็นวัตร

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับรุดงควัตร คือ หลักธรรมที่สะท้อนเจตนารมณ์ในการฝึกฝนตนอย่างเคร่งครัด เพื่อให้มีความเพียร ความมกน้อย ความสันโดษ และการหลุดพ้นจากกิเลส

ชุดงศัตร์จึงสัมพันธ์กับหลักธรรมสำคัญหลายประการ ได้แก่ สันโดษ 3 ได้แก่ ยินดีตามที่ได้ ยินดีตามกำลัง และ ยินดีตามสมควร, อปัณณกปฏิบัติ 3 ข้อปฏิบัติที่ไม่ผิด ปฏิบัติที่เป็นส่วน เก่นสารเนื้อแท้ ซึ่งจะนำผู้ปฏิบัติถึงความเจริญงอกงามในธรรม เป็นผู้ดำเนินอยู่ในแนวทาง แห่งความปลอดภัยจากทุกข์อย่างแน่นอนไม่ผิดพลาด ได้แก่ การสำรวมอินทรีย์ ความรู้จัก ประมาณาการบริโภค และการหมั่นประกอบความดี ไม่เห็นแก่นอน, ปาริสุทธิศีล 4 ความ ประพฤติบริสุทธิ์ ได้แก่ ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ ความสำรวมอินทรีย์ ความบริสุทธิ์แห่ง อาชีวะ และ ศีลที่เกี่ยวกับปัจจัย 4 ได้แก่ การพิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ ให้เป็นไปตาม ความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่บริโภคด้วยตัณหา สปัจริยธรรม 8 ธรรมของสัตว์บุรุษ ได้แก่ มีศรัทธา มีหิริ มีโอตตปปะ เป็นพหูสูต มีความเพียรอันปรารถนาแล้ว มีสติมั่นคง มีปัญญา เป็นต้น และ วิริยะ 7 บทบาทที่เกี่ยวกับชุดงศัตร์ ได้แก่ ความเพียรอันมั่นคง ความพยายาม อย่างแรงกล้า คุณธรรมที่เป็นใหญ่ พยายามต่อกิจการงาน ความเพียรพยายามในการปฏิบัติ วิปัสสนา ความเพียรพยายามที่มีความเจริญมั่นคงอย่างแรงกล้า และ ความเพียรเป็นใหญ่

การปฏิบัติชุดงศัตร์ของพระอริยสาวกในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏเด่นชัดที่ ได้แก่ พระมหากัสสปเถระ ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นเลิศกว่าพระภิกษุรูปอื่น ๆ ด้านการถือชุดงศ วัตร พระอุบาลเถระ พระเวทขทิวรณียเถระ พระราหุลเถระ และพระสุภูติเถระ ในที่นี้ พระ อุบาลเถระ พระเวทขทิวรณียเถระ พระราหุลเถระ และพระสุภูติเถระ แม้ว่าทั้ง 4 ท่าน จะ ไม่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเลิศในทางชุดงศ แต่ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติชุดงศัตร์จนบรรลุธรรม เหมือนพระมหากัสสปเถระ และทั้ง 5 ท่านนี้ ก็ได้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนาและ ได้ปฏิบัติชุดงศเป็นวัตรอย่างเคร่งครัดจนบรรลุธรรมได้ในที่สุด

2. วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยชุดงศัตร์

การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยชุดงศัตร์ คือ วิธีปฏิบัติพัฒนาเพื่อความ หลุดพ้น เป็นองค์คุณเครื่องสลัดหรือกำจัดกิเลส เพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพาน ได้แก่

1) การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยจิวรปฏิสังยุตต์ คือ การมีความเพียร มี สัมปชัญญะ มีสติใช้จิวรเป็นเครื่องเตือนสติ เพื่อเป็นตัวแทนของความเรียบง่าย ความพอเพียง และการปล่อยวาง ช่วยให้ผู้ปฏิบัติพิจารณาถึง ความไม่เที่ยง (อนิจจัง) ของวัตถุ จิวรช่วยเสริม การเจริญสติในชีวิตประจำวัน เช่น ขณะสวมใส่หรือเก็บรักษา ใช้ในการพิจารณา (ทุกขัง) เพื่อ ระลึกว่าความลำบากหรือข้อจำกัดในชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของความจริง การพิจารณาจิวรยังช่วย ฝึกให้มองเห็น (อนัตตา) หรือความไม่มีตัวตน ผ่านการเห็นว่าจิวรเป็นเพียงสิ่งหนึ่งในโลกที่

เกิดขึ้นและดับไป ซึ่งถือว่าเป็นการรักษาศีล ทำให้จิตเกิดเป็นสมาธิ และสามารถทำให้ประเทืองปัญญา ตามลำดับ

2) การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยปณิธาตปฏิสันยัต คือ การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติฝึกฝนความเรียบง่ายและสละความยึดมั่นในความสะดวกสบาย โดยใช้การรับปณิธาตแบบไม่เลือกอาหารหรือผู้ถวาย ในลักษณะที่ผู้ปฏิบัติมุ่งเน้นการพิจารณาอาหารด้วยสติและปัญญา โดยผู้ปฏิบัติรับปณิธาตโดยไม่เลือกความหลากหลายของอาหารและไม่มุ่งหวังความพิเศษ จากนั้นให้พิจารณาว่าอาหารเป็นเพียงสิ่งหนึ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงชีวิต พร้อมเจริญสติถึงความไม่เที่ยง (อนิจจัง) การพัฒนาจิตใจและปัญญา ให้พิจารณาอาหาร ฝึกการเข้าใจในความทุกข์ (ทุกขัง) และความไม่มีตัวตน (อนัตตา) ของสิ่งต่าง ๆ ทำให้สามารถสร้างจิตใจที่มั่นคงและสงบ ซึ่งถือว่าเป็นการรักษาศีล ทำให้จิตเกิดเป็นสมาธิ และสามารถทำให้ประเทืองปัญญาได้ตามลำดับ

3) การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยเสนาสนปฏิสันยัต คือ การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติปฏิบัติธรรมที่เน้นความเรียบง่ายและความเหมาะสมในสถานที่อยู่อาศัย โดยเน้นการใช้ที่พักที่มอบความสงบและช่วยเสริมสร้างสติ สมาธิ และปัญญา โดยเลือกสถานที่อยู่อาศัยที่เรียบง่าย ไม่มีสิ่งรบกวน เช่น วัดป่า หรือสถานที่ที่เงียบสงบปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยการพิจารณาความไม่เที่ยงของสิ่งปลูกสร้าง (อนิจจัง) ทำกิจวัตร เช่น การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ หรือการพักผ่อนด้วยความสติในพื้นที่ที่เรียบง่าย สร้างความตั้งมั่นในจิตใจและพิจารณาธรรมะ เช่น การเข้าใจในความทุกข์ (ทุกขัง) และความไม่มีตัวตน (อนัตตา) เพิ่มความสงบและมั่นคงในจิตใจ ซึ่งถือว่าเป็นการรักษาศีล ทำให้จิตเกิดเป็นสมาธิ และสามารถทำให้ประเทืองปัญญา ตามลำดับ

4) การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยวิริยปฏิสันยัต คือ การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติปฏิบัติธรรมที่เน้นการฝึกฝนด้วยความเพียรพยายาม อยู่ใน 3 อริยาบทเท่านั้น คือ ยืน เดิน นั่ง จะไม่เอนตัวลงให้หลังสัมผัสพื้น เพื่อเสริมสร้างความมุ่งมั่นและความตั้งใจให้เข้มแข็ง โดยการมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พิจารณารูป-นามในปัจจุบัน ตามความเป็นจริง ว่าเป็นสิ่งไม่เที่ยง (อนิจจัง) มีความเป็นทุกข์ (ทุกขัง) และเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน (อนัตตา) ใช้ความเพียรเป็นเครื่องมือในการเจริญปัญญา ทำให้ลดละความยึดมั่นถือมั่น ช่วยฝึกการปล่อยวางความสะดวกสบายและความต้องการที่ไม่จำเป็น สร้างความมั่นคงในจิตใจเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิต

อภิปรายผล

จากการวิจัย “วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยธุดงค์วัตร” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ธุดงค์วัตรในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ องค์คุณ เครื่องกำจัดกิเลสที่ทำให้เกิดความมักน้อยสันโดษ แบ่งออกเป็น 13 ประเภท เช่น การนุ่งห่มผ้า บังสุกุล (บังสุกุลิ๊งคธุดงค์), การทรงไตรจีวร (ไตรจีวรคธุดงค์), การเที่ยวบิณฑบาต (บิณฑบาตคธุดงค์), การสมาทานอยู่ป่า (อารัญญคธุดงค์) และ การเว้นนอน อยู่ด้วยเพียง 3 อิริยาบถ ได้แก่ การยืน การเดิน การนั่ง (เนสัชชคธุดงค์) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเน้นความเรียบง่าย เพื่อลดละกิเลสที่เป็นอุปสรรคต่อจิตใจ และเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อปฏิบัติอันสมควรแก่นิพพานของ

พระพุทธโฆสเถระ ได้ให้ทัศนะไว้ในหนังสือ “คัมภีร์วิสุทธิมรรค” อธิบายว่า ผู้สละโลกามิส (สิ่งล่อใจให้ติดอยู่ในโลก ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส) ผู้ไม่เสียดายอาลัยในชีวิต ผู้ปรารถนาจะทำข้อปฏิบัติอันสมควรแก่นิพพานให้ถึงพร้อม รวมเป็น 13 ประการ ได้แก่ (1) บังสุกุลคธุดงค์ (2) เติจีวรคธุดงค์ (3) บิณฑบาตคธุดงค์ (4) สบทานจาริกคธุดงค์ (5) เอกาสนิกคธุดงค์ (6) ปัตตบิณฑิกคธุดงค์ (7) ขลุปัจจัยกัฏฐคธุดงค์ (8) อารัญญคธุดงค์ (9) รุกขมูลคธุดงค์ (10) อัพโกลาสคธุดงค์ (11) โสสานิกคธุดงค์ (12) ยถาสันถติกคธุดงค์ (13) เนสัชชคธุดงค์ และยังมีความสอดคล้องกับธุดงค์ 13 ของ

พระอุปัชฌาย์เถระ ได้ให้ทัศนะไว้ในหนังสือ “วิมุตติมรรค” อธิบายว่า ธุดงค์มี 13 ข้อ ได้แก่ (1) บังสุกุลคธุดงค์ ถือผ้าบังสุกุลเป็นปกติ (2) เติจีวรคธุดงค์ ถือผ้า 3 ผืนเป็นปกติ (3) บิณฑบาตคธุดงค์ ถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นปกติ (4) สบทานจาริกคธุดงค์ ถือการเที่ยวบิณฑบาตตามลำดับบ้านเป็นปกติ (5) เอกาสนิกคธุดงค์ ถือการฉันอาหาร ณ อาสนะเดียวเป็นปกติ (6) ปัตตบิณฑิกคธุดงค์ ถือการฉันในบาตรเป็นปกติ (7) ขลุปัจจัยกัฏฐคธุดงค์ ถือการห้ามภตที่ถวายภายหลังเป็นปกติ (8) อารัญญคธุดงค์ ถือการอยู่ป่าเป็นปกติ (9) รุกขมูลคธุดงค์ ถือการอยู่โคนไม้เป็นปกติ (10) อัพโกลาสคธุดงค์ ถือการอยู่กลางแจ้งเป็นปกติ (11) โสสานิกคธุดงค์ ถือการอยู่ในป่าช้าเป็นปกติ (12) ยถาสันถติกคธุดงค์ (13) เนสัชชคธุดงค์ ถือการนั่งอย่างเดียวเป็นปกติ และมีความสอดคล้องกับธุดงค์ของพระมหากัสสปเถระในงานวิจัยของ

พระครูรัตนญาณโสภิต (บุญเลิศ รัตนญาณ) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาปฏิบัติภาวนาในการถือธุดงค์ของพระมหากัสสปเถระ” ผลการวิจัยพบว่า ปฏิบัติภาวนาในการถือธุดงค์ของพระมหากัสสป

เถระสามารถนำมาประยุกต์ใช้ การถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการใช้วัตถุสิ่งของอย่างเห็นคุณค่าได้ การถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตรสามารถนำมาเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้โดยการเป็นผู้เอาใจใส่ในกิจวัตรของพระสงฆ์ การไม่ทอดทิ้งธุระในการบิณฑบาต เพราะการบิณฑบาตเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนา การอยู่ป่าเป็นวัตร การอยู่ป่าช่วยส่งเสริมความเป็นผู้ขี้เถลา และความมกน้อย ยินดีในเสนาสนะป่า อันสงบ สงัด เหมาะแก่การปลีกวิเวกนั่นเอง และยังมีความสอดคล้องกับการปฏิบัติธุดงค์วัตรในงานวิจัยของ

พระสุทัศน์ กตสโร (ประทุมแก้ว) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบการปฏิบัติธุดงค์วัตรในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดและหลักการปฏิบัติธุดงค์วัตรในพระพุทธศาสนานั้นคำว่าธุดงค์แปลตามตัว หมายถึง องค์คุณเครื่องกำจัดกิเลส ประกอบด้วยข้อวัตรปฏิบัติ 13 ข้อ เรียกว่า ธุดงค์วัตร 13 ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติสามารถเลือกปฏิบัติข้อใดข้อหนึ่งได้ตามความสมัครใจ และไม่จำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทุกข้อ เพราะการปฏิบัติขึ้นอยู่กับบุญบารมี ความอดทน และความเพียรเช่น การถือปฏิบัติข้ออรุณญิกังคะ (อยู่ป่า) และโสสานิกังคะ (อยู่ป่าช้า) เพราะธุดงค์เป็นแนวทางเอื้อให้ผู้ปฏิบัติได้มีความวิเวกปราศจากความวุ่นวาย มุ่งต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อขจัดเกลากิเลสภายในของแต่ละบุคคล

จากเอกสารและงานวิจัยที่ยกมาอ้างนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่า ธุดงค์วัตรในพระพุทธศาสนาประกอบด้วยข้อวัตรปฏิบัติ 13 ข้อ เช่น การนุ่งห่มผ้าบังสุกุล (บังสุกุลิกังคธุดงค์), การทรงไตรจีวร (เตจีวริกังคธุดงค์), การเทียวบิณฑบาตเป็นวัตร (บิณฑบาติกังคธุดงค์), การสมาทานอยู่ป่าเป็นวัตร (อารุณญิกังคธุดงค์) และ การเว้นนอนเป็นวัตร อยู่ด้วยเพียง 3 อิริยาบถ ได้แก่ การยืน การเดิน และการนั่ง (เนสัชชิกังคธุดงค์) เป็นแนวทางเอื้อให้ผู้ปฏิบัติได้มีความวิเวกปราศจากความวุ่นวาย มุ่งต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อขจัดเกลากิเลส และประโยชน์ของผลการวิจัยนี้ มีทั้งในเชิงปฏิบัติและวิชาการ โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนและการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนารวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งในเรื่อง “ธุดงค์วัตรในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยธุดงค์วัตร คือ การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติสมาทานข้อวัตรเพื่อขจัดเกลากิเลส แบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ การใช้จีวรเป็นเครื่องเตือนสติและเจริญสติในชีวิตประจำวัน (จีวรปฏิสังยุตต์), การบิณฑบาตแบบไม่เลือกอาหารเพื่อฝึกปล่อยวางและเจริญปัญญา (บิณฑบาตปฏิสังยุตต์), การเลือกสถานที่ปฏิบัติ หรือพักอาศัยที่เรียบง่ายเพื่อสร้างความสงบและสมาธิ (เสนาสนปฏิสังยุตต์), และการปฏิบัติ

ธรรมด้วยความเพียรใน 3 อริยาบถ ได้แก่ การยืน การเดิน การนั่ง (วิริยปฏิสังยุตต์) การปฏิบัติเหล่านี้ช่วยให้ศีล สมาธิ ปัญญา มีความสมบูรณ์ และสามารถส่งเสริมการบรรลุธรรม คือ มรรค ผล และนิพพาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริโภควัตถุ 4 ของ

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสสมมหาเถร) ได้ให้ทัศนะไว้ในหนังสือ “อริยวิงสปฏิปทา ปฏิปทาอันเป็นวงศ์แห่งพระอริยเจ้า” อธิบายว่า การบริโภควัตถุ 4 คือ จีวรบิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรค ที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาต ที่มีความจำเป็นแก่การดำรงชีวิต จะต้องพิจารณาถึงประโยชน์และความจำเป็นในการใช้สอยทุกครั้งหรือมิฉะนั้นแล้วก็ต้องระลึกรู้ให้เป็นอารมณ์ของวิปัสสนาทุก ๆ ครั้งเมื่อตาเห็นรูปหูได้ยินเสียงจมูกได้กลิ่นลิ้นลิ้มรสหรือไคลกระทบสัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ การระลึกรู้เช่นนี้จะทำให้ไม่หลงเพลิดเพลินยินดีไปกับอารมณ์ที่น่าปรารถนา นอกจากนี้การพิจารณาประโยชน์ หรือการปฏิบัติวิปัสสนาในขณะที่บริโภควัตถุ 4 ยังช่วยในการพัฒนาสติสมาธิและปัญญาซึ่งเป็นองค์ของอริยมรรคอีกด้วย และยังมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์เป็นข้อวัตรของ

พระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจจกาโร) ได้ให้ทัศนะไว้ในหนังสือ “ประมวลปัญหาเฉลยธรรมวิภาค ปรีเฉทที่ 2” อธิบายว่า จุดประสงค์เป็นข้อวัตรจริยาพิเศษอย่างหนึ่ง ตามแต่ใครจะสมควรใจสมาทาน ไม่ใช่กิจจำเป็นคือจะถือก็ได้ ไม่ถือก็ได้ เป็นเครื่องกำจัดกิเลสที่เป็นไปเพื่อความมักน้อยสันโดษ เป็นอุบายที่จะให้ละปลิโพธ 10 และยังบารมี 30 ทศให้บริบูรณ์ เพื่อเข้าสู่มรรคมาปฏิบัติที่แท้จริงได้ เพราะเป็นไปกับความระงับและทรมานฝึกฝนที่จะทำให้เป็นคนใจเด็ดมั่นคง สมควรแก่การงานในหน้าที่และสมควรแก่การตรัสรู้ และมีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับจุดควมตรในงานวิจัยของ

พระมหาไพฑูลย์ วิบุโล (เลิศฤทธิ์ธนะกุล) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าของเสนาสนะนอกจากเป็นที่อยู่อาศัยแล้ว คุณค่าอีกอย่างหนึ่งคือเป็นที่ปฏิบัติจุดประสงค์ โดยการถือหลักฝึกฝนตนตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นแนวทางศึกษาปฏิบัติธรรมที่ใช้ควบคู่กับจุดควมตร จุดประสงค์ แปลว่า องค์กำจัดกิเลส (ที่อยู่ในใจ) หรือกระบวนการฝึกฝนตนให้พ้นจากกองทุกข์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวทางที่พระสงฆ์สามารถเลือกปฏิบัติสำหรับฝึกฝนกิเลส ตัณหา มานะ ในวิถีชีวิตที่เหมาะสมได้ ว่าโดยย่อมี 3 อย่าง คือ จุดควมตรอย่างเพลา อย่างกลาง และอย่างอุกฤษฏ์ ซึ่งแต่ละวิธีนั้นเหมาะสำหรับบรรพชิต เพราะเป็นอุบายฝึกฝน ภิกษุผู้อยู่ในเสนาสนะไม่ให้อยึดติดในที่อยู่อาศัย และยังมีความสอดคล้องกับจุดควมตรในงานวิจัยของ

พระนิพล ขนติโพล (บัวบาน) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาเนสัชชิกังคธุดงค์วัตรในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของพระราชสิทธิอาจารย์ วิ. (ทองใบ ปกสสโร)” ผลการวิจัยพบว่า ธุดงค์วัตรหมายถึง ธรรมเครื่องขัดเกลาจิตใจให้เบาบางเป็นธรรมเครื่องช่วยให้ผู้ถือปฏิบัติธุดงค์เพิ่มความเพียรให้มากยิ่งขึ้น ว่าโดยหลักในคัมภีร์แล้วมี 13 ประการ คือ การบิณฑบาตเป็นปกติการอยู่ป่าเป็นปกติ เป็นต้น มีหลักปฏิบัติอยู่ 4 หมวด คือ ว่าด้วยเครื่องนุ่งห่ม หมวดว่าด้วยอาหาร หมวดว่าด้วยที่อยู่อาศัย หมวดว่าด้วยการปรารภความเพียร คือการถืออิริยาบถ 3 เว้นการนอน การสมาทานธุดงค์วัตรก็เพื่อกำจัดกิเลสที่เป็นเหตุแห่งความเศร้าหมองเป็นรากเหง้าของความทุกข์

จากเอกสารและงานวิจัยที่ยกมาอย่างนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่า การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ คือ การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยธุดงค์วัตร เพื่อขัดเกลาจิตใจ และการปฏิบัติเหล่านี้ยังช่วยให้ศีล สมาธิ ปัญญา มีความสมบูรณ์ และสามารถส่งเสริมการบรรลุธรรม คือ มรรค ผล และนิพพาน ประโยชน์ของผลการวิจัยนี้ มีทั้งในเชิงปฏิบัติและวิชาการ โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนและการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งในเรื่องของ “การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยธุดงค์วัตร” อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยธุดงค์วัตร คือ การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติสมาทานข้อวัตรเพื่อขัดเกลาจิตใจ แบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ การใช้จีวรเป็นเครื่องเตือนสติและเจริญสติในชีวิตประจำวัน (จีวรปฏิบัติสังยุตต์), การบิณฑบาตแบบไม่เลือกอาหารเพื่อฝึกปล่อยวางและเจริญปัญญา (บิณฑบาตปฏิบัติสังยุตต์), การเลือกสถานที่ปฏิบัติ หรือพักอาศัยที่เรียบง่ายเพื่อสร้างความสงบและสมาธิ (เสนาสนปฏิบัติสังยุตต์) และ การปฏิบัติธรรมด้วยความเพียรใน 3 อิริยาบถ ได้แก่ การยืน การเดิน การนั่ง (วิริยปฏิบัติสังยุตต์) การปฏิบัติเหล่านี้ช่วยให้ศีล สมาธิ ปัญญา มีความสมบูรณ์ และสามารถส่งเสริมการบรรลุธรรม คือ มรรค ผล และนิพพาน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยธุดงค์วัตร คือ การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติสมาทานข้อวัตรเพื่อขัดเกลาจิตใจ ข้อปฏิบัติประเภทวัตรที่ผู้สมัครใจจะพึง

สมาทานประพฤติได้ เพื่อเป็นอุบายขัดเกลากิเลส และช่วยส่งเสริมความมกน้อยและความสันโดษ แบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ 1) การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร และถือทรงเพียงไตรจีวรเป็นวัตร (จีวรปฏิสังยุตต์), 2) การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติถือเทีรวบิณฑบาตเป็นวัตร ถือเทีรวบิณฑบาตไปตามลำดับเป็นวัตร ถือนั่งฉัน ณ อาสนะเดียวเป็นวัตร คือฉันวันละครั้งเดียว ลุกจากที่แล้วไม่ฉันอีก ถือฉันเฉพาะในบาตรเป็นวัตร คือ ไม่ใช้ภาชนะใส่อาหารเกิน 1 อย่างคือบาตร และ ถือห้ามภักที่ถวายภายหลังเป็นวัตร คือเมื่อได้ปลงใจกำหนดอาหารที่เป็นส่วนของตน ซึ่งเรียกว่า ห้ามภัก ด้วยการลงมือฉัน เป็นต้นแล้ว ไม่รับอาหารที่เขานำมาถวายอีก แม้จะเป็นของประณีต (ปิณฑปาตปฏิสังยุตต์), 3) การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติถืออยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ห่างจากบ้านคนอย่างน้อย 500 ชั่วธนู คือ 25 เส้น ถืออยู่โคนไม้เป็นวัตร ถืออยู่ที่แจ้งเป็นวัตร ถืออยู่ป่าช้าเป็นวัตร และ ถืออยู่ในเสนาสนะแล้วแต่เขาจะจัดให้ (เสนาสนปฏิสังยุตต์) และ การมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติถือการนั่งเป็นวัตร คือ เว้นนอน อยู่ด้วยเพียง 3 อิริยาบถ ได้แก่ การยืน การเดิน การนั่ง (วิริยปฏิสังยุตต์) ซึ่งการปฏิบัติเหล่านี้ช่วยให้ศีล สมาธิ ปัญญา มีความสมบูรณ์ และสามารถส่งเสริมการบรรลธรรม คือ มรรค ผล และนิพพาน

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยชุดดวงควัตร” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นข้อเสนอแนะไว้ ดังนี้ 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยชุดดวงควัตร” ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรกำหนดให้ การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยชุดดวงควัตร เป็นแนวทางแห่งการเจริญวิปัสสนาภาวนาเพื่อความพ้นจากทุกข์ 2) มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรกำหนดให้ การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยชุดดวงควัตร เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรในสังคมทุกระดับ 3) มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรกำหนดให้ การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยชุดดวงควัตร เสนอสภาวิชาการและสภามหาวิทยาลัย เพื่อนำไปบรรจุในแผนกลยุทธ์ หรือแผนปฏิบัติการประจำปี โดยให้รายงานความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยชุดดวงควัตร” ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยจีวรปฏิสังยุตต์ 2) วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยปิณฑปาตปฏิสังยุตต์ 3) วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนา

ภาวนาด้วยเสนาสนปฏิบัติ 4) วิเคราะห์การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยวิธีปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2553). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

_____. (2539). *ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสส*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิญญาน,

พระครูรัตนญาณโสภิต (บุญเลิศ รตนธำโน). (2557). “ศึกษาปฏิบัติในการถืออัฐมของพระมหากัสสปเถระ”. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระญาณโรดม (สนธิ์ กิจจาโร). (2529). *ประมวลปัญหาเฉลย ธรรมวิภาค ปรีเฉทที่ 2*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย,

พระนิพล ขนติโพล (บัวบาน). (2560). “ศึกษาเนสัชชกัณฑ์คฤตในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของพระราชสิทธิอาจารย์ วิ. (ทองใบ ปกสโร)”. ใน *สารนิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธโฆสเถระ คัมภีร์วิสุทธิมรรค. (2554). *แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อาน อสภมหาราษฎร)*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพรส จำกัด,

พระมหาชินวัฒน์ จกาวโร. (2556). *พระอภิธรรม เจตสิกปรมัตถ์*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอบีค ดีสทรีบิวชั่น จำกัด.

พระมหาไพฑูริย์ วิบุโล (เลิศฤทธิ์ธนะกุล). (2551). “การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนา”. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุทัศน์ กตสาโร (ประทุมแก้ว). (2557). “ศึกษารูปแบบการปฏิบัติอัฐมในสังคมไทย”. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระโสมณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตถาโณ). (2529). *ธรรมปริทรรศน์ 2*. กรุงเทพฯ: ศรีสมบัติการพิมพ์.

พระอุปติสสเถระ. (2560). *วิมุตติมรรค*. แปลโดย พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 39). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสสมหาเถร). (2554). *อริยวงศ์ปฏิบัติ ปฎิบัติอันเป็นวงศ์แห่งพระอริยเจ้า*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์.

พฤติกรรมผู้บริโภคและส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี*

THE INFLUENCE OF CONSUMER BEHAVIOR AND THE SERVICE MARKETING MIX (7PS) ON THE PURCHASE OF COSMECEUTICAL PRODUCTS IN HOSPITALS: A CASE STUDY OF PATHUM THANI PROVINCE

สุรีย์พัชร แก้วดิษฐ์¹ และ ทองฟู ศิริวงศ์²

Sureepat Kaewdistee¹ and Tongfu Siriwong²

¹⁻²มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹⁻²Ramkhamhaeng university, Thailand

Corresponding Author's Email: Bellesureepat10@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 กรกฎาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 31 สิงหาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 2 กันยายน 2568

Received 29 July 2025; Revised 31 August 2025; Accepted 2 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) (2) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี เมื่อจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ และ (3) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของพฤติกรรมผู้บริโภคตาม TPB ร่วมกับองค์ประกอบทางการตลาดบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี

Citation:

* สุรีย์พัชร แก้วดิษฐ์ และ ทองฟู ศิริวงศ์. (2568). พฤติกรรมผู้บริโภคและส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 877-889.

Sureepat Kaewdistee and Tongfu Siriwong. (2025). The Influence Of Consumer Behavior And The Service Marketing Mix (7ps) On The Purchase Of Cosmeceutical Products In Hospitals: A Case Study Of Pathum Thani Province. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 877-889.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริโภคที่เคยซื้อหรืออยู่ในระหว่างการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี จำนวน 405 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) การเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffé และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมตาม TPB และส่วนประสมการตลาดบริการอยู่ในระดับมาก ลักษณะประชากรศาสตร์บางปัจจัย เช่น เพศ อายุ และรายได้ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจซื้อ นอกจากนี้ พฤติกรรมผู้บริโภคด้านทัศนคติ และการควบคุมพฤติกรรม รวมถึงองค์ประกอบทางการตลาดบริการด้านกระบวนการ (Process) และลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในประเด็น “ความเชื่อมั่นในคุณภาพของผลิตภัณฑ์” และ “การตัดสินใจซื้อซ้ำ” ซึ่งสามารถอธิบายพฤติกรรมและการซื้อของผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุม

คำสำคัญ: พฤติกรรมผู้บริโภค, ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน, ส่วนประสมทางการตลาดบริการ, การตัดสินใจซื้อ, เวชสำอาง

Abstract

The objectives of this study were threefold: (1) to examine consumers' opinions regarding consumer behavior based on the Theory of Planned Behavior (TPB) and the service marketing mix (7Ps), (2) to analyze the differences in purchasing decisions of cosmeceuticals in hospitals in Pathum Thani Province when classified by demographic characteristics such as gender, age, educational level, and income, and (3) to investigate the influence of consumer behavior according to TPB together with the elements of the service marketing mix on purchasing decisions of cosmeceuticals in hospitals in Pathum Thani Province.

This research employed a quantitative approach using a questionnaire as the primary data collection instrument. The sample consisted of 405 consumers who had either purchased or were considering purchasing cosmeceuticals in hospitals in Pathum Thani Province. A convenience sampling method was applied. Data analysis was performed using both descriptive statistics and inferential statistics, including t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), Scheffé's post-hoc test, and multiple regression analysis.

The findings revealed that consumers' opinions toward behaviors under TPB and the service marketing mix were rated at a high level. Certain demographic characteristics, namely gender, age, and income, showed statistically significant differences in purchasing decisions. Moreover, consumer attitudes and perceived behavioral control, as well as elements of the service marketing mix, particularly process and physical evidence, were found to have significant influences on purchasing decisions. Notably, the factors of "belief in product quality" and "repeat purchase decisions" were identified as key determinants, explaining consumers' purchasing behavior comprehensively.

Keywords: Consumer Behavior, Theory of Planned Behavior (TPB), Marketing Mix (7Ps), Purchasing Decision, Cosmeceutical Products

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคผ่านนโยบายด้านสาธารณสุขและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ซึ่งกำหนดให้เวชสำอางเป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องควบคุมอย่างเข้มงวด ทั้งในด้านความปลอดภัยและการโฆษณา ขณะเดียวกันแนวคิดด้านพฤติกรรมผู้บริโภคก็มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการอธิบายพฤติกรรมผ่านทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Ajzen (1991) ที่ชี้ให้เห็นว่าทัศนคติ อิทธิพลจากสังคม และการควบคุมพฤติกรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค เช่นเดียวกับ

แนวคิด 7Ps ซึ่งเป็นกรอบในการวางกลยุทธ์ด้านการตลาดบริการที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย

อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาในปัจจุบันพบว่าผู้บริโภคจำนวนไม่น้อยมีพฤติกรรมซื้อเวชสำอางด้วยตนเองโดยไม่ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์หรือเภสัชกร ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสม งานวิจัยของ Suki et al. (2023) และ Nguyen & Huynh (2023) พบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติและการรับรู้คุณค่ามีผลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางและเวชสำอางอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ในบริบทไทย งานวิจัยของ ญัฐชา บัณฑิตขจร (2564) ระบุว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์มากกว่าการพิจารณาด้านความปลอดภัยจากแหล่งจำหน่าย

ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี โรงพยาบาลหลายแห่งได้เพิ่มช่องทางการจำหน่ายเวชสำอางเพื่อเป็นรายได้เสริม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการคัดกรองโดยผู้เชี่ยวชาญ อย่างไรก็ตาม ผู้บริโภคในพื้นที่ยังมีทางเลือกอื่น เช่น ร้านขายยา คลินิกเสริมความงาม และแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งมีการทำตลาดเชิงรุกกว่า ส่งผลให้เกิดการแข่งขันสูง และความท้าทายต่อการดึงดูดให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อในโรงพยาบาล งานวิจัยของกิตติวัฒน์ คล้ายนิล (2565) ระบุว่าแม้ผู้บริโภคจะรับรู้ว่าคุณภาพเวชสำอางในโรงพยาบาลมีความปลอดภัย แต่ก็ยังได้รับอิทธิพลจากราคาหรือการรีวิวในโซเชียลมีเดียอยู่มาก

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล โดยใช้กรอบแนวคิดร่วมระหว่าง TPB และ 7Ps เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมของผู้บริโภคในมิติที่หลากหลาย ทั้งในด้านความเชื่อ แรงจูงใจ และปัจจัยทางการตลาด ผลจากการวิจัยนี้จะช่วยให้โรงพยาบาลสามารถกำหนดกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ในการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์

3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้บริโภคที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานีแตกต่างกัน
2. พฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยฉบับนี้อาศัยกรอบแนวคิดจาก ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Ajzen (1991) ซึ่งอธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลได้รับอิทธิพลจาก 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ (1) ทศนคติต่อพฤติกรรมนั้น (Attitude toward the Behavior), (2) บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย (Subjective Norms) และ (3) การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) โดยทฤษฎีนี้ถูกนำมาใช้ในหลายสาขาเพื่อวิเคราะห์และทำนายพฤติกรรมของผู้บริโภคได้อย่างแม่นยำ

นอกจากนี้ยังใช้กรอบแนวคิด ส่วนประสมทางการตลาดบริการ (Service Marketing Mix หรือ 7Ps) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product), ราคา (Price), ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place), การส่งเสริมการตลาด (Promotion), บุคลากร (People), กระบวนการให้บริการ (Process) และลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) โดยแนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาโดย Booms และ Bitner (1981) และได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในภาคบริการ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม พบว่า มีการประยุกต์ใช้ TPB และ 7Ps เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรม การซื้อของผู้บริโภคในหลากหลายบริบท ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ ณิชนน ศิริยวัฒน์ (2563) และ ณัฐชา บัณฑิตขจร (2564) ศึกษาปัจจัยด้านการบริการและทัศนคติที่มีผลต่อการเลือกซื้อเวชสำอางในเขตเมือง มั่นสนันท์ โรจน์รุ่งศศิธร (2564) และ ดุขยา สุขวราภิรมย์ (2565) ศึกษาอิทธิพลของสื่อและบุคลากรทางการแพทย์ต่อความไว้วางใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ Suki et al. (2023) และ Nguyen & Huynh (2023) ใช้ TPB ในการวิเคราะห์พฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ดูแลสุขภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยพบว่าทัศนคติและความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลสูง Bevan-Dye & Synodinos (2025) ศึกษาพฤติกรรมการซื้อเวชสำอางในกลุ่มผู้บริโภคแอฟริกาใต้ โดยใช้ทั้ง TPB และ 7Ps พบว่าความไว้วางใจในแบรนด์และกระบวนการบริการมีบทบาทสำคัญ

3. สรุป

จากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่า TPB และ 7Ps เป็นกรอบแนวคิดที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบงานวิจัยที่ผสมผสานทั้งสองแนวคิดเข้าด้วยกันในบริบทการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาลโดยตรง งานวิจัยฉบับนี้จึงมีความสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย และสามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงกลยุทธ์ในด้านการตลาดบริการของโรงพยาบาลได้อย่างเป็นรูปธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมผู้บริโภคและส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรคือผู้บริโภคที่เคยซื้อหรือกำลังตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี กำหนดขนาดตัวอย่างตามสูตรของ Cochran (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนขั้นต่ำ 385 คน แต่เก็บข้อมูลจริงได้ทั้งหมด 405 คน โดยใช้การสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling)

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนหลัก ได้แก่ ตอนแรกเป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงประชากรศาสตร์ ตอนที่สองเป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคตามกรอบแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ซึ่งครอบคลุมถึงทัศนคติ บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ตอนที่สามเป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับส่วนประสมทางการตลาดบริการ (Service Marketing Mix: 7Ps) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการ และลักษณะทางกายภาพ และตอนสุดท้ายเป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อเวชสำอางใน 4 ด้านหลัก ซึ่งสะท้อนถึงพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคในมิติที่แตกต่างกัน

โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) สูงกว่า 0.80 และตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) สูงกว่า 0.70 ทุกด้าน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ โดยแบบสอบถามออฟไลน์แจกในโรงพยาบาลและสถานพยาบาลในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ส่วนแบบสอบถามออนไลน์เผยแพร่ผ่านช่องทางที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น เพจโรงพยาบาล กลุ่มผู้ป่วย และกลุ่มสุขภาพบน Facebook เพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องโดยตรง พร้อมทั้งมีการอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอความยินยอมก่อนการตอบแบบสอบถามอย่างชัดเจน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ Independent Samples t-test, One-way ANOVA, การเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Scheffé และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎี TPB และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคตามกรอบ TPB โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.67) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ทศนคติต่อพฤติกรรม (Attitude) ($\bar{X} = 4.12$), การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) ($\bar{X} = 3.84$) และอิทธิพลจากสังคม (Subjective Norms) ($\bar{X} = 3.72$)

สำหรับส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) โดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.64) โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ กระบวนการให้บริการ (Process) ($\bar{X} = 4.10$) รองลงมาคือ ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) ($\bar{X} = 4.05$) และบุคคล (People) ($\bar{X} = 4.01$)

2. ความแตกต่างของการตัดสินใจซื้อเวชสำอาง จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วย Independent Samples t-test และ One-way ANOVA พบว่า ลักษณะประชากรศาสตร์บางประการมีความแตกต่างต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เพศ: พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้าน “การตัดสินใจซื้อซ้ำ” (Sig. < 0.05)

อายุ: พบความแตกต่างใน “การตัดสินใจซื้อครั้งแรก” และ “ความเชื่อในคุณภาพผลิตภัณฑ์เวชสำอาง” (Sig. < 0.05)

รายได้และสภาพผิว: มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในบางด้านของการตัดสินใจซื้อ โดยเฉพาะ “การรับรู้ถึงความปลอดภัย” และ “ความเชื่อในคุณภาพผลิตภัณฑ์เวชสำอาง”

3. อิทธิพลของ TPB และ 7Ps ต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่า พฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎี TPB และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. < 0.05)

พฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎี TPB พบว่า “ทัศนคติต่อพฤติกรรม” และ “การควบคุมพฤติกรรม” มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อในทุกด้าน

ส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) พบว่า “กระบวนการ” และ “ลักษณะทางกายภาพ” เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎี (TPB) และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps)

องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ทัศนคติต่อพฤติกรรม (Attitude)	4.12	0.58
อิทธิพลจากสังคม (Subject Norms)	3.72	0.66
การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control)	3.84	0.60
ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	4.10	0.56
ด้านราคา (Price)	3.86	0.59
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	3.85	0.63
ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)	3.83	0.61
ด้านบุคคล (People)	4.01	0.59
ด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence)	4.05	0.57
ด้านกระบวนการ (Process)	4.10	0.56

อภิปรายผล

1. ระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) จากผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคมีระดับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎี TPB และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้าน “ทัศนคติต่อพฤติกรรม” “การควบคุมพฤติกรรม” และ “กระบวนการ” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชมน ศิริยงวัฒนา (2563) ที่พบว่าผู้บริโภคมีทัศนคติเชิงบวกต่อผลิตภัณฑ์เวชสำอาง และมีความมั่นใจในคุณภาพของผลิตภัณฑ์สูง อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Lien Ngo et al. (2020) ที่ระบุว่า ทัศนคติและการควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลสูง

ต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้าในกลุ่มความงาม ในด้านส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) พบว่ากระบวนการและลักษณะทางกายภาพเป็นปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญ สอดคล้องกับงานของ มนัสนันท์ โรจน์รุ่งศศิธร (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดบริการที่มีขั้นตอนชัดเจนและสถานที่จ่ายผลิตภัณฑ์ที่สะอาด ปลอดภัย ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภค

2. ความแตกต่างของการตัดสินใจซื้อเวชสำอาง จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ รายได้ และสภาพผิวมีความแตกต่างต่อการตัดสินใจซื้อในบางด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะผู้ที่สภาพผิวแพ้ง่ายและมีรายได้ระดับกลางขึ้นไป มีแนวโน้มการตัดสินใจซื้อซ้ำและเชื่อมั่นในคุณภาพของเวชสำอางมากกว่ากลุ่มอื่น ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดุษยา สุขวราภิรมย์ (2565) ที่พบว่า ผู้บริโภคหญิงและกลุ่มคนวัยทำงานมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและผลลัพธ์ของผลิตภัณฑ์เวชสำอางอย่างชัดเจน เช่นเดียวกับ Nguyen & Huynh (2023) ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านรายได้และสภาพผิวเป็นตัวแปรสำคัญต่อพฤติกรรมการซื้อเวชสำอางในคลินิกเวชกรรม

3. อิทธิพลของพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎี TPB และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาล จังหวัดปทุมธานี ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า ตัวแปรตาม TPB ได้แก่ “ทัศนคติต่อพฤติกรรม” และ “การควบคุมพฤติกรรม” มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความเชื่อในคุณภาพผลิตภัณฑ์และการตัดสินใจซื้อซ้ำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้บริโภคมีพฤติกรรมซื้อที่เกิดจากความมั่นใจส่วนตัวและการรับรู้ว่าตนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้นอกจากนี้ องค์ประกอบใน 7Ps โดยเฉพาะ “กระบวนการ” และ “ลักษณะทางกายภาพ” มีอิทธิพลสูงเช่นกัน สอดคล้องกับงานของ Wang et al. (2024) ที่ชี้ว่าความเชื่อมั่นในบริการและบรรยากาศการขายที่ดีส่งผลให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อซ้ำ เมื่อใช้กรอบแนวคิด TPB ร่วมกับ 7Ps สามารถอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุมและแม่นยำ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Suki et al. (2023) และ Bevan-Dye & Synodinos (2025) ที่ชี้ให้เห็นว่าโมเดลแบบบูรณาการสามารถเพิ่มความแม่นยำในการทำนายพฤติกรรมผู้บริโภคในอุตสาหกรรมสุขภาพและความงาม

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยในครั้งนี้ได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าในเชิงวิชาการและการประยุกต์ใช้ในทางการตลาดบริการ โดยเฉพาะในบริบทของเวชสำอางในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะ คือ ต้องการความเชื่อมั่น ความปลอดภัย และความเข้าใจในตัวผลิตภัณฑ์อย่างลึกซึ้ง การบูรณาการระหว่างทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ทำให้สามารถอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคได้อย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งมิติทางจิตวิทยาและมิติทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ องค์ความรู้สำคัญที่ค้นพบคือ ผู้บริโภคจำนวนมากสามารถตัดสินใจซื้อเวชสำอางด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ หากมีทัศนคติเชิงบวกต่อผลิตภัณฑ์และมีความรู้สึกละเอียดถี่ถ้วนสามารถควบคุมพฤติกรรมการซื้อได้ ซึ่งต่อยอดแนวคิดของ TPB ว่าทัศนคติและการควบคุมพฤติกรรมมีบทบาทสูงในการเกิดเจตนาและนำไปสู่พฤติกรรมจริง

ในขณะเดียวกัน พบว่าองค์ประกอบด้านการตลาดบริการโดยเฉพาะ “กระบวนการบริการ” และ “ลักษณะทางกายภาพ” มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและกระตุ้นให้เกิดการซื้อซ้ำและการรับรู้ถึงคุณภาพของสินค้า ซึ่งเป็นปัจจัยหลังการตัดสินใจซื้อที่สำคัญยิ่ง การออกแบบจุดให้บริการในโรงพยาบาลจึงไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่จำหน่ายสินค้า แต่เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ผู้บริโภคที่ส่งผลต่อความภักดีในระยะยาว อีกทั้ง การศึกษานี้ยังได้เสนอแนวคิดในการใช้ตัวแปรตามแบบหลายมิติ (Multidimensional Purchase Decision) ที่ครอบคลุมตั้งแต่การตัดสินใจซื้อครั้งแรก การตัดสินใจซื้อซ้ำ ความเชื่อในคุณภาพ และการรับรู้ถึงความปลอดภัย อันเป็นแนวทางที่ช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในตลาดผลิตภัณฑ์สุขภาพที่กำลังเติบโตอย่างต่อเนื่อง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้พบว่าพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) และส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาลในจังหวัดปทุมธานีอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะทัศนคติเชิงบวกต่อผลิตภัณฑ์ ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการซื้อ และประสบการณ์ที่ได้รับจากกระบวนการบริการและสภาพแวดล้อมของจุดจำหน่าย เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการซื้อครั้งแรก การซื้อซ้ำ ความเชื่อมั่นในคุณภาพ และการรับรู้ถึงความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการใช้กรอบแนวคิด TPB ร่วมกับ 7Ps สามารถอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุม ทั้งในมิติจิตวิทยาผู้บริโภคและกลยุทธ์การตลาดบริการในโรงพยาบาล

ข้อมูลประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ รายได้ และสัณยคติ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ ดังนั้นจึงควรพิจารณาการทำ Segmentation เพื่อปรับกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสมกับกลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกัน เช่น การออกแบบโปรโมชั่น การให้คำปรึกษาเฉพาะบุคคล หรือการสื่อสารเชิงจิตวิทยาเพื่อตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่ม

ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์จากข้อค้นพบ TPB และ 7Ps ได้แก่ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อเวชสำอาง โดยให้แพทย์หรือบุคลากรผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้แนะนำและให้ข้อมูลเชิงลึก เพิ่มความน่าเชื่อถือและความมั่นใจของผู้บริโภค การปรับปรุงกระบวนการบริการและสภาพแวดล้อมของจุดจำหน่ายให้เข้าถึงง่าย ปลอดภัย สะดวกสบาย และเอื้อต่อการตัดสินใจซื้อซ้ำ พร้อมทั้งสร้างประสบการณ์ที่ดีจากการใช้บริการจริง เพื่อกระตุ้นความเชื่อมั่นและความจงรักภักดีต่อผลิตภัณฑ์

สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจง เช่น ผู้ที่มีปัญหาผิวเฉพาะกลุ่ม ผู้บริโภคในโรงพยาบาลเอกชนระดับพรีเมียม และเปรียบเทียบพฤติกรรมการซื้อเวชสำอางในโรงพยาบาลกับช่องทางอื่น เช่น ร้านขายยา คลินิกความงาม หรือออนไลน์ เพื่อให้เข้าใจแนวโน้มและความแตกต่างเชิงพฤติกรรมอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้การใช้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของผู้บริโภคต่อเวชสำอางในโรงพยาบาล จะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่สนับสนุนการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ทำให้สามารถออกแบบกลยุทธ์การตลาดบริการและการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมและตรงจุดมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กิตติวัฒน์ คล้ายนิล. (2565). พฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เวชสำอางจากการรับรู้รีวิวของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- คุชยา สุขวราภิรมย์. (2565). อิทธิพลของอินฟลูเอนเซอร์ในสื่อโซเชียลมีเดียที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มนัสนันท์ โรจน์รุ่งศศิธร. (2564). พฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์เวชสำอางในร้านขายยากรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.
- Bevan-Dye, A. L., & Synodinos, C. (2025). A consumer decision model for skincare products in urban South Africa. *Journal of Consumer Behaviour and Marketing*, 23(1), 14–27.
- Booms, B. H., & Bitner, M. J. (1981). Marketing strategies and organization structures for service firms. In J. Donnelly & W. R. George (Eds.), *Marketing of Services* (pp. 47–51). American Marketing Association.
- Lien, N. T. H., Ngo, L. V., Le, H. T., & Quang, D. D. (2020). Factors influencing consumer behavior toward dermatological cosmetics: Evidence from Vietnam. *Asian Journal of Business Research*, 10(3), 62–75.
- Nguyen, T. H., & Huynh, P. T. L. (2023). Exploring the role of perceived safety and brand trust in cosmetic purchasing decisions. *Journal of International Consumer Marketing*, 35(2), 115–129.
- Suki, N. M., Suki, N. M., & Azman, N. H. (2023). Social media influencers and consumer buying behavior in the beauty industry. *International Journal of Business and Society*, 24(1), 77–94.
- Wang, J., Chen, L., & Li, S. (2024). Perceived quality and consumer repurchase behavior in cosmetic products. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 75, 103–444.

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่
เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1*
DEVELOPMENT OF A MODEL FOR ENHANCING TEACHERS’
COMPETENCY IN MODERN LEARNING MANAGEMENT TO IMPROVE
LEARNERS’ QUALITY AT ANUBAN MUEANG UTHAI THANI SCHOOL
UNDER THE UTHAI THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE 1

สมเกียรติ มาแก้ว

Somkiat Makaew

โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1

Anuban Mueang Uthai Thani School under the Uthai Thani Primary Educational Service Area Office 1,
Thailand

Corresponding Author’s Email: Akkrawat_won@dusit.ac.th

วันที่รับบทความ : 26 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 27 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 29 ตุลาคม 2568

Received 26 September 2025; Revised 27 October 2025; Accepted 29 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนา

Citation:

*

สมเกียรติ มาแก้ว. (2568). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 890-909.

Somkiat Makaew. (2025). Development Of A Model For Enhancing Teachers’ Competency In Modern
Learning Management To Improve Learners’ Quality At Anuban Mueang Uthai Thani School Under The
Uthai Thani Primary Educational Service Area Office 1.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 890-909.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

สมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยมีการวิจัย 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 72 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ระยะที่ 3 การศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู จำนวน 56 คน ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 72 คน และนักเรียน 312 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ 3) แบบทดสอบ และ 4) แบบประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ สภาพที่คาดหวัง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ และความต้องการจำเป็น เมื่อจัดลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวางแผน การจัดการเรียนรู้ตามลำดับ 2) ผลการสร้างรูปแบบ ที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ คือ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหา (4) การดำเนินการ (5) การประเมินผล และ (6) เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า (1) ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครู โดยรวมมีระดับพัฒนาการอยู่ในระดับ สูงมาก และพบว่าหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ผลการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกของครูยุคใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้น ป.6 ระหว่างปี 2565 กับปี 2566 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 6 (2) ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (3) ผลการประเมินความพึงพอใจของฝ่ายบริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (4) ผลการ

ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ยุคใหม่, สมรรถนะครู

Abstract

This research article has the following objectives: 1) study the fundamental information concerning the development of teachers' competencies in modern learning management for improving student quality 2) develop a model for enhancing teachers' competencies in modern learning management to improve student quality 3) implement the developed model; and 4) evaluate the model's effectiveness The study was conducted in four phases as follows Phase 1: Study of the fundamental information. The participants included 72 individuals comprising school administrators, teachers, and school board members, along with 5 experts Phase 2: Model development. The participants were 9 experts Phase 3: Model implementation. The target group consisted of 56 teachers Phase 4: Model evaluation. The participants included 72 individuals comprising school administrators, teachers, and school board members, as well as 312 students. The research instruments consisted of (1) questionnaires, (2) interview forms, (3) achievement tests, and (4) evaluation forms. Data were analyzed using content analysis and statistical methods including percentage, mean, standard deviation, t-test, relative development score, and the Priority Needs Index (PNI Modified).

The research findings revealed that:

1. From the study of the fundamental information, the current situation was at a high level overall, with the highest mean score in the area of learning management planning. The desired condition was at the highest level overall, with the highest mean score in learning assessment and evaluation. The priority

needs ranked from highest to lowest were: learning assessment and evaluation, learning activity management, and learning management planning.

2. The developed model consisted of six components: (1) principles, (2) objectives, (3) content, (4) implementation, (5) evaluation, and (6) success conditions. The model and its manual were evaluated by experts as highly appropriate and valid.

3. The results of the model implementation indicated that (1) teachers' knowledge and understanding of active learning management were at a very high level, and their post-development scores were significantly higher than pre-development scores at the .05 level of statistical significance; (2) teachers' abilities in modern active learning management were at a high level overall.

4. The evaluation of the model revealed that (1) the academic achievement of Grade 6 students increased by 6 percent from the 2022 academic year to the 2023 academic year; (2) the model's feasibility and usefulness were rated at the highest level overall; (3) administrators, teachers, and school board members were highly satisfied with the model; and (4) students' satisfaction with active learning management was also at the highest level overall.

Keywords: Modern Learning Management, Teacher Competency

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม โดยนายยุทธศาสตร์ชาติมาเป็นกรอบความคิดสำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ มีสาระสำคัญ ดังนี้ กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560, หน้า 100 -108) ได้นำกล่าวในยุทธศาสตร์ที่ 2 ไว้ดังนี้ การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ มี

เป้าหมายพัฒนากำลังคนให้มีทักษะ และสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศ ฉะนั้นสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่จัดการศึกษา ต้องผลิตบัณฑิตให้มีความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศเฉพาะด้าน ตลอดจนให้มีการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ การพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในสาขาที่ตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะด้านการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

การกำหนดสมรรถนะของครูกำหนดเป็น 2 ประเภท คือ สมรรถนะหลักและสมรรถนะตามสายงานที่ปฏิบัติและมีการประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครูโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนและใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดกรอบการพัฒนาครู ตามนโยบายพัฒนาครูทั้งระบบซึ่งมีกรอบความคิดมาจากแนวคิดของ McClelland (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2558, หน้า 2 - 3) นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้อธิบายกล่าวถึงสมรรถนะไว้ว่า “สมรรถนะเป็นคุณลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความสามารถ (Ability) และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (Other Characteristics) และเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลายซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น (Motives) อุปนิสัย (Traits) ภาพลักษณ์ภายใน (Self-image) และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (Social role) ที่แตกต่างกันทำให้แสดงพฤติกรรมการทำงานที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรบุคคลแนวใหม่ภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน โดยส่งเสริมสนับสนุนให้ส่วนราชการบริหารทรัพยากรบุคคลตามกรอบมาตรฐานความสำเร็จด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล (Standard for Success) เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อความสำเร็จของส่วนราชการ การพัฒนาสมรรถนะของครูผู้สอนจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน

โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานีเป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ซึ่งเปิดทำการเรียนการสอนใน 2 ระดับ คือ ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 จนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีพันธกิจหลักในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามวิสัยทัศน์ที่มุ่งมั่นจะเป็น “โรงเรียนชั้นนำระดับภาค พร้อมสู่มาตรฐานสากล บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อสร้าง “เด็กอุทัยสูงค่า มี

ปัญญาคู่ความดี” ตามเอกลักษณ์ของโรงเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว โรงเรียนได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาที่สำคัญไว้หลายประการ โดยเฉพาะกลยุทธ์ที่ 2 “สร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา” และกลยุทธ์ที่ 3 “ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21” ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่สะท้อนถึงความมุ่งมั่นของโรงเรียนในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้มีคุณภาพสูงและเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านมา กลับพบปัญหาสำคัญที่สวนทางกับเป้าหมายดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี ในช่วงปีการศึกษา 2565 และ 2566 พบว่าผลการเรียนของนักเรียนโดยรวมมีแนวโน้มลดลงอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาที่อาจเกิดขึ้น ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยรวมของ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ลดลงจาก 92.47 คะแนน ในปีการศึกษา 2565 เหลือเพียง 83.48 คะแนน ในปีการศึกษา 2566 คิดเป็นคะแนนที่ลดลงเฉลี่ยถึง 8.99 คะแนน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มสาระวิชาหลักที่พบปัญหาเด่นชัดคือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ คะแนนลดลงมากที่สุดถึง 23.28 คะแนน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คะแนนลดลง 12.53 คะแนน และกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ คะแนนลดลง 9.83 คะแนน แม้จะมีบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น สังคมศึกษาฯ และสุขศึกษาฯ ที่มีคะแนนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่ภาพรวมที่คะแนนลดลงอย่างต่อเนื่องในกลุ่มสาระวิชาสำคัญหลายด้าน แสดงให้เห็นถึง ช่องว่างและปัญหาที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี, 2567)

ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ได้พยายามยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดและการปฏิบัติงานตามโครงการพัฒนาครูรูปแบบครบวงจร โดยให้โรงเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตแก่นักเรียน สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดกระบวนการคิดและแก้ปัญหาให้สามารถเติบโตในสังคมอย่างมีคุณค่า และจากการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของโรงเรียน พบว่า มีปัจจัยสนับสนุนทางด้านทรัพยากรมีความพร้อมและสภาพชุมชนมีความพร้อมและมีครูสอนครบชั้น ครบตามวิชาเอกที่ต้องการ นอกจากนี้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เท่าทันกับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ผลการประเมินคุณภาพภายใน

ของสถานศึกษา มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน มีคุณภาพอยู่ในระดับ ดีเยี่ยม จุดที่ควรพัฒนา ได้แก่ การพัฒนานักเรียนที่มีผลการเรียนอ่อน ปานกลางให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปพร้อมกับเด็กเก่งได้ และมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม จุดที่ควรพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาครูและบุคลากรด้านภาษาอังกฤษ ให้ได้ระดับ A1 – B2 ขึ้นไป การเพิ่มศักยภาพด้านการใช้ ICT ระดับสูงยิ่งขึ้นให้ครูและบุคลากร และจากการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จะส่งผลให้เกิดจุดที่ควรพัฒนา คือ การพัฒนาสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนของครูและบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นแบบอย่างที่ดีมีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และมีการพัฒนาสมรรถนะของครูในยุคใหม่ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกคนในโรงเรียนในการออกแบบ วินิจฉัยปัญหาของโรงเรียน พัฒนา ประสานการทำงาน ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการกิจ ตลอดจนร่วมกันสะท้อนผลการปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยมีคาดหวังว่าจะได้แนวทางปฏิบัติที่ดีเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี ในการพัฒนาสมรรถนะของครูเพื่อจัดการเรียนรู้ในยุคใหม่ อย่างมีประสิทธิภาพและให้เป็นแบบอย่างของสถานศึกษาในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพสามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1

4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1

การทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

กัลยา พงศ์ศิริ (2567) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นโครงสร้างหรือแบบจำลองของเรื่องที่ต้องการศึกษาที่แสดงความสัมพันธ์ให้เห็นถึงโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันแสดงขั้นตอนการทำงานมีหลักการและแนวคิดในการอธิบายถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อนำข้อคิดเห็นที่ได้ไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป

Cummings and Worley (2013) กล่าวว่า Model ไว้นิยามศัพท์ว่าเป็นการย่อส่วน (Simplification) ปรากฏการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดให้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ เป็นการแสดงให้เห็นแบบแผนที่เป็นรูปธรรมของทฤษฎี หรือเป็นการประพฤติปฏิบัติในเชิงอุดมคติเพื่อให้คนอื่น ๆ สามารถเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน โดยอ้างอิงหรือดัดแปลงจากพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นเป็นแบบอย่าง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างหรือแบบจำลองของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านการศึกษาและพัฒนาขึ้นมา ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ เป็นการแสดงให้เห็นแบบแผนที่เป็นรูปธรรมของหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิดและความเชื่อที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการแสดงโครงสร้างทางความคิดหรือองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญเป็นขั้นเป็นตอนสำหรับถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อหรือเครื่องมือเข้าช่วยเพื่อทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง สามารถตรวจสอบ และเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจได้

อลิษา ถิ่นใหญ่ (2566) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย โครงสร้างและสร้างสื่อและการติดตามประเมินผล การทำความเข้าใจในลักษณะและธรรมชาติของผู้เรียน ตลอดจนไปถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยผู้สอนจะต้องเข้าใจและเรียนรู้ว่าผู้เรียนมีพื้นฐาน และพัฒนาไปในรูปแบบใด สามารถอธิบายและคาดหมายผลจากการพัฒนารูปแบบได้

โดยใช้เครื่องมือและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปด้วยกัน

พลชัย ชุมปัญญา (2566) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การสร้างรูปแบบที่สัมพันธ์กันจากกรอบแนวคิดพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลจากการใช้รูปแบบ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การพัฒนารูปแบบ คือ การสร้างรูปแบบจำลองขึ้นมา โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษา หรือจากบุคคล 2) ทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ คือ นำรูปแบบจำลองที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ หรือทดลองใช้ต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสร้างและพัฒนารูปแบบ เป็นกระบวนการที่เราสร้างขึ้นหรือปรับปรุงโครงสร้างแบบแผน การดำเนินงานขององค์การหรือหน่วยงาน ซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน รวมถึงวิธีการหรือกระบวนการว่าเป็นแบบใด อาจเป็นตัวแทนของสิ่งที่จับต้องได้ เช่น วัตถุ หรือสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น แนวคิด หรือระบบ โดยรูปแบบที่ได้จะมีลักษณะเฉพาะขึ้นอยู่กับผู้ที่ศึกษา ส่วนมากประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

ความสำคัญของสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้

เสาวลักษณ์ ประมาณและคณะ (2565) กล่าวว่า สมรรถนะครู จะบ่งบอกถึงความสามารถที่อยู่ในตัวครูที่จะนำมาส่งเสริมการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสอดคล้องกันในหลายด้านแตกต่างกันตามบริบทต่าง ๆ ซึ่งครูจะต้อง มีสมรรถนะที่สามารถนำมาปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการทำงาน บทบาทหน้าที่ในวิชาชีพ และจะต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ให้สามารถส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้สูงสุด ควรมีสมรรถนะที่ตรงกับศาสตร์ของตนเองเพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียนได้เหมาะสม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความสำคัญของสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ คือ สมรรถนะครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา การมีครูที่มีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งมีผลต่ออนาคตของสังคมและประเทศชาติในภาพรวม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาการพัฒนาแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ได้แก่ ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 1 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 2,983 คน (โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 1 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566 ได้มาจากการเปิดตาราง Krejcie & Morgan (สุจิตรา เทียนสวัสดิ์, 2534) จากประชากร 2,983 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 700 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร เป็นแบบบันทึกข้อมูลจากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1
2. แบบทดสอบ ใช้สำหรับทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ใช้ในการวิจัยระยะที่ 3
3. แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1
4. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คือ แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1
5. แบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่ม เป็นแบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 และระยะที่ 3
6. แบบประเมิน เป็นแบบประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ และประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 และระยะที่ 4

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิด หลักการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

2. สร้างเครื่องมือการวิจัยเพื่อสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ต้องการศึกษา

3. นำเครื่องมือการวิจัยที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพและพิจารณาความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น ความครอบคลุมของประเด็นที่ใช้วิเคราะห์ สังเคราะห์ความถูกต้อง ความชัดเจนของภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของข้อคำถามด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของข้อคำถามรายข้อกับนิยามเชิงปฏิบัติการว่าเหมาะสมหรือไม่ ผู้วิจัยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.80-1.00

4. รวบรวมข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมไปหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ด้วยวิธี Item total correlation ผู้วิจัยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.22-0.77 และวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยใช้วิธีของ Cronbach

5. ปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจัดพิมพ์เครื่องมือเป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ส่งเครื่องมือการวิจัยให้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 700 คน พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ให้ตอบกลับ

2. ตรวจสอบและคัดแยกเครื่องมือการวิจัยที่สมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ ทั้ง 700 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 สังเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ และนำประเด็นเหล่านั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลของการวิจัย 4 ประเด็น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 สรุปได้ดังนี้

1.1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ 2) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู 3) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ 4) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ยุคใหม่ 5) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 6) บริบทของโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 และ 7) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 สภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สภาพที่คาดหวังในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี เมื่อจัดลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) การดำเนินการ 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

3.1 ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยรวมมีระดับพัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ผลการประเมินสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามลำดับ

4. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

4.1 ผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เปรียบเทียบระหว่างปีการศึกษา 2566 กับ ปีการศึกษา 2567 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น ร้อยละ 6

4.2 ผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

4.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของฝ่ายบริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การประเมินผลรูปแบบ รองลงมา คือ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และเนื้อหาของรูปแบบ

4.4 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการวางแผนจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 สรุปได้ดังนี้ 1) การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ยุคใหม่ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน บริบทของโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี และ 7) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สภาพที่คาดหวังในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี เมื่อจัดลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการวางแผน การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นบทบาท หน้าที่ของครู ผู้สอนที่จะต้องปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครูทุกคน โดยการวางแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดโครงสร้างหลักสูตร ลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาและวิธีการพัฒนาการของเด็กและวัยรุ่น ทั้งกระบวนการเรียนรู้ ทักษะ ความรู้ความสามารถ ความสนใจ และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้เตรียมไว้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ครูทุกคนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการวัด โดยจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ประเมินตามสภาพจริงและประเมินเพื่อพัฒนา สอดคล้องกับไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2556) กล่าวว่า การวางแผนการเรียนรู้นี้เป็นกิจกรรมในการ คาดคิดและกระทำของครูก่อนที่จะเริ่มดำเนินการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่งนั่นเอง ซึ่งโดยทั่วไปจะ ประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกเนื้อหา การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล สอดคล้องกับวิทยา พัฒนาเมธาดา (2560) กล่าวถึง หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไว้ว่า การที่ครูผู้สอนจะเลือกรูปแบบการวัดและประเมินผล การเรียนรู้รูปแบบใด ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผลว่ามี วัตถุประสงค์อย่างไร เช่น 1) ต้องการวัดองค์ความรู้และทักษะปฏิบัติเบื้องต้นว่ามีเท่าใด ควรใช้

รูปแบบการวัด (Test) 2) ต้องการรู้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้น้อยแค่ไหนจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้การประเมิน (Assessment) เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด 3) ต้องการทราบว่าผู้เรียนได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จนเกิดประโยชน์ด้วยการประเมินแบบมีส่วนร่วมจากการยอมรับ ชื่นชม และให้รางวัล

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) การดำเนินการ 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี ได้ผ่านกระบวนการสร้างและหาคุณภาพของรูปแบบเกิดจากการวิเคราะห์เพื่อระบุปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ โดยการสังเคราะห์แนวคิดทั้งจากนักการศึกษาต่างประเทศและนักการศึกษาในประเทศ เป็นการผสมผสานหลักการ แนวคิดที่ลงตัว จึงเป็นการพัฒนาตามขั้นตอนที่ถูกต้อง โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาแนวคิดรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ บริบทของโรงเรียนอนุบาลอุทัยธานี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ ดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบ และตัวชี้วัดการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ และดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และดำเนินการพัฒนาเพื่อกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบจึงได้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับสฤกุลการ สังข์ทอง (2562) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของนักการศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือ แนวคิดหรือทฤษฎีซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัด การเรียนรู้ คือ เป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นหลังจากใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ คือ การจัดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้บรรยากาศการเรียนรู้รวมถึงเทคนิควิธีสอนต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ควรจัดเป็นขั้นตอนและในแต่ละขั้นก็จะมี ความแตกต่างกันไปตามหลักการที่นำมาใช้ สอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2563) ได้ศึกษา รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในการศึกษาชั้นเรียนและการชี้แนะโดยพี่เลี้ยงของมหาวิทยาลัย

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากและปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบประกอบด้วยความเป็นมา หลักการ วัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และบริบทที่เอื้อต่อความสำเร็จ และคู่มือการใช้โดยรูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 พบว่า 1) ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยรวมมีระดับพัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ผลการประเมินสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามลำดับ สอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2563) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในการศึกษาชั้นเรียน และการชี้แนะโดยพี่เลี้ยงของมหาวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า ผลการใช้รูปแบบ ในปี 2560 และการขยายผลการใช้รูปแบบในปี 2561 พบว่า 1) ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หลังพัฒนาปี 2560 ร้อยละ 79.00 และหลังการพัฒนาปี 2561 ร้อยละ 74.45 2) ครูมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก 3) ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก และ 4) ครูมีความสามารถในการสะท้อนและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

4. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี พบว่า 1) ผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เปรียบเทียบระหว่างปีการศึกษา 2566 กับ ปีการศึกษา 2567 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น ร้อยละ 6 2) ผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการประเมินความพึง

พอใจของฝ่ายบริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การประเมินผลรูปแบบรองลงมา คือ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และเนื้อหาของรูปแบบ และ 4) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการวางแผนจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ได้เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก และจากการศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีผลงานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก แล้วนำความรู้มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริง ทำให้ครูได้รับทราบถึงแนวทางในการจัดการเรียนการสอนชัดเจนขึ้น ตลอดจนนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมมากขึ้น ทำให้นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจในการเรียนมากขึ้น ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าและพัฒนาตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวก ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับชรินทร์ ชะเอมเทศ (2561) ได้ศึกษา การใช้รูปแบบการสอน Active Learning เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการบัญชีบริหาร สำหรับผู้เรียนระดับ ปวส. 2 สาขาการบัญชี ผลการวิจัย พบว่า 1) บทเรียนวิชาการบัญชีบริหารที่ใช้รูปแบบการสอน Active Learning มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนวิชาการบัญชีบริหาร โดยใช้รูปแบบการสอน Active Learning สูงกว่าก่อนเรียน และ 3) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียน การสอนวิชาการบัญชีบริหาร โดยใช้รูปแบบการสอน Active Learning อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับจุฑามาศ เพิ่มพูนเจริญยศ (2561) ได้ศึกษา การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนอัจฉริยะสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลไทรโยค ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนอัจฉริยะ พบว่า โดยรวมผู้เรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับพึงพอใจมาก สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนอัจฉริยะช่วยกระตุ้นหรือสร้างความสนใจให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง อีสาระในการค้นคว้าหาความรู้ มีเทคโนโลยีที่หลากหลายมาช่วยสนับสนุนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้อยู่ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้อยู่ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนนั้น ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ต้องประกอบด้วย การสร้างความรู้ความเข้าใจสำหรับครูผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนรู้อยู่ยุคใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหา การอภิปราย การทำงานกลุ่มหรือการทดลอง ในที่นี้ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้นำทางและผู้สนับสนุนมากกว่าผู้บรรยาย เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ด้วยตัวเองปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองมีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือและการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อมีการปฏิบัติจริงมีการทดลองแก้ปัญหา และการทำโครงการช่วยเสริมความเข้าใจรวมถึงการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นซึ่งกระบวนการนี้จะเป็นการช่วยในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อยู่ยุคใหม่ การประยุกต์ใช้ความรู้เน้นการใช้ความรู้ในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์ที่จำลองขึ้นกล่าวได้ว่าประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้อยู่ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน คือ การเพิ่มความเข้าใจและความจำช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่มากขึ้น ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหาถูกพัฒนาอย่างเต็มที่ที่สร้างความมั่นใจในตนเองช่วยให้นักเรียนมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ซึ่งเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง การจัดการเรียนรู้อยู่ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จึงเป็นแนวทางที่สามารถปรับใช้ได้หลายบริบทการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา เพื่อสร้างนักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้อยู่ยุคใหม่ของโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานีพบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก โดยครูมีจุดเด่นด้านการวางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนความต้องการมากที่สุดคือด้านการวัดและประเมินผล รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การดำเนินการ การประเมินผล และ

เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการพัฒนาพบว่าครูมีความรู้และสมรรถนะเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนสูงขึ้นร้อยละ 6 และรูปแบบได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด ทั้งจากผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน **ข้อเสนอแนะการวิจัย** 1. ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษารายละเอียดและวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ก่อนนำไปใช้ 2. จากผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดนโยบายแนวทางหรือพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่อย่างจริงจัง เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบในบริบทของสถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่พิเศษ ระดับประถมศึกษา ดังนั้นควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในโรงเรียนขนาดที่แตกต่างกัน เพื่อจะเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละขนาดและความต้องการของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จุฑามาศ เพิ่มพูนเจริญยศ. (2561). *การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนอัจฉริยะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลไทรโยค. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.*
- ชรินทร์ ชะเอมเทศ. (2561). *การใช้รูปแบบการสอน Active Learning เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการบัญชีบริหาร สำหรับผู้เรียนระดับ ปวส. 2 สาขาการบัญชี. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยอาชีวศึกษาสันติราษฎร์ในพระอุปถัมภ์.*
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2563). *รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในการศึกษาชั้นเรียนและการชี้แนะโดยพี่เลี้ยงของมหาวิทยาลัย. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 11(2), 75-92.*
- ทิตนา แคมมณี. (2559). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2556). *เปิด 6 อุปสรรคการทำงานครูไทย สอนหนัก ขาดจิตวิญญาณ ไร้ทักษะ ICT*. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2568 จาก <http://www.enn.co.th/5942>.
- โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี. (2567). *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี ประจำปีการศึกษา 2566*. อุทัยธานี: โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1.
- วิทยา พัฒนเมธาดา. (2560). *การจัดการเรียนรู้ (Learning Management)*. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2568 จาก <https://www.kansuksa.com/8/>
- สกุลการ สังข์ทอง (2562). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านอย่างมี วิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (การสอนภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของ
บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี*

THE APPLICATION OF THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY
IN THE DAILY LIVES OF PERSONNEL AT BAN MAI SUBDISTRICT
MUNICIPALITY, MUEANG PATHUM THANI DISTRICT, PATHUM THANI
PROVINCE

สมชาติ อ่อนประดิษฐ์¹, กัญจน์ณัฐ สังข์นาค² และ ธนกรฤต โพธิ์เงิน³

Somchart Onpradit ¹, Kanchanat Sangnak² and Thanakrit Phoe-ngurn³

¹นักวิชาการอิสระ

¹Independent Researcher, Thailand

²⁻³คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

²⁻³Faculty of Political Science, Pathumthani University, Thailand

Corresponding Author's Email: thanakrit@ptu.ac.th

วันที่รับบทความ : 14 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 21 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 23 กันยายน 2568

Received 14 September 2025; Revised 21 September 2025; Accepted 23 September 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ระดับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต 2) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ตามลักษณะส่วนบุคคล และ 3) เสนอแนวทางการใช้หลักปรัชญาดังกล่าว งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ โดยอ้างอิงกรอบแนวคิดการประยุกต์ใช้ของจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2548) กลุ่ม

Citation:

* สมชาติ อ่อนประดิษฐ์, กัญจน์ณัฐ สังข์นาค และ ธนกรฤต โพธิ์เงิน. (2568). การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 910-925.

Somchart Onpradit, Kanchanat Sangnak and Thanakrit Phoe-ngurn. (2025). The Application Of The Philosophy Of Sufficiency Economy In The Daily Lives Of Personnel At Ban Mai Subdistrict Municipality, Mueang Pathum Thani District, Pathum Thani Province.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 910-925.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ตัวอย่างคือบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำนวน 92 คน จาก 125 คน ตามเกณฑ์ตารางของ Krejcie & Morgan เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test รวมทั้ง One-way ANOVA

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือความมีเหตุผล ความรู้ ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน 2) การเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศและอายุ ราชการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่อายุ ระดับการศึกษา และรายได้มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับ .05 3) แนวทางพัฒนา ได้แก่ การสร้างวินัยทางการเงิน การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและพอประมาณ การส่งเสริมการออม การปลูกฝังเหตุผลในการตัดสินใจ และการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับความรู้เพื่อสร้างความสมดุลในการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การดำรงชีวิต, การประยุกต์ใช้, บุคลากรเทศบาล, ปทุมธานี

Abstract

The objectives of this study were to 1) examine the extent to which the Philosophy of Sufficiency Economy is applied in daily life, 2) compare its application across personal demographic factors, and 3) propose guidelines for enhancing its implementation. A quantitative research design was employed, drawing upon the conceptual framework of Jirayu Israngkul Na Ayudhya (2005). The sample consisted of 92 out of 125 personnel of Ban Mai Subdistrict Municipality, Mueang Pathum Thani District, Pathum Thani Province, determined using Krejcie and Morgan's sampling table. A five-point Likert scale questionnaire was used as the research instrument. Data were analyzed using descriptive statistics (frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (t-test and one-way ANOVA).

The findings revealed that 1) the overall application of the Philosophy of Sufficiency Economy was at a high level. The highest mean score was found

in the ethical dimension, followed by rationality, knowledge, moderation, and immunity, respectively. 2) When comparing demographic factors, gender and years of service showed no significant differences, whereas age, educational attainment, and income indicated statistically significant differences at the .05 level. 3) Suggested guidelines for improvement include encouraging reasonable and moderate spending, promoting savings and financial discipline, fostering rational decision-making, instilling social and environmental responsibility, and integrating ethical values with knowledge to achieve a balanced way of life.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Daily Life, Application, Municipal Personnel, Pathum Thani

บทนำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยทรงเน้นการพัฒนามีสติ บนพื้นฐานของ “ทางสายกลาง” และการใช้เหตุผลควบคู่กับคุณธรรม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและความสมดุลในการดำรงชีวิต ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544) เป็นต้นมา ประเทศไทยได้ปรับทิศทางการพัฒนาโดยให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง และเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และคณะ, 2548) ต่อมาแผนฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 ได้ยกระดับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นปรัชญานำทางการพัฒนาอย่างจริงจัง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมที่มั่นคงและมีภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมในทุกระดับ

ในปัจจุบัน หลักปรัชญานี้มิได้จำกัดเฉพาะการกำหนดนโยบายชาติ แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้กับหน่วยงาน องค์กร ชุมชน และการดำเนินชีวิตส่วนบุคคล เพื่อให้ก้าวทันต่อการ

เปลี่ยนแปลง โดยไม่สูญเสียความสมดุลของการพัฒนา (อาคม เติมพิทยาไพสิฐ, 2554) การเน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ สร้างวินัย และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ถือเป็นหัวใจสำคัญที่นำไปสู่การอยู่รอดอย่างมั่นคงแม้ท่ามกลางการแข่งขันระดับโลก

รัฐบาลไทยได้นำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้เป็นยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) โดยมีวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ผ่าน 6 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ ความมั่นคง การแข่งขัน ศักยภาพมนุษย์ ความเสมอภาคทางสังคม การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งล้วนสอดคล้องกับแก่นแท้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งสร้างพลเมืองที่มีคุณธรรม ความรู้ และทักษะชีวิตที่สมดุล

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เพื่อทำความเข้าใจถึงระดับการปฏิบัติ แนวทางการพัฒนา และปัจจัยที่สอดคล้องกับบริบทขององค์กรท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญต่อการวางแผนยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรและชุมชนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เสนอแนวทางการพัฒนาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

การทบทวนวรรณกรรม

ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ พระองค์ได้มีพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” คำประกาศดังกล่าวเป็นเครื่องยืนยันถึงพระราชปณิธานที่จะอุทิศพระวรกายและพระปรีชาญาณเพื่อพัฒนาประเทศชาติในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และยึดหลักคุณธรรม ควบคู่กับองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนา

พระราชดำริเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงมิได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงนามธรรม หากแต่สะท้อนเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล เน้นความพอดี เหตุผล และความไม่ประมาท ดังที่พระราชดำรัสเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ได้อธิบายว่า ความพอเพียงมิใช่เพียงการมีใช้เพื่อเลี้ยงชีพเท่านั้น แต่หมายถึงการดำเนินชีวิตที่รู้จักพอ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และคำนึงถึงความพอประมาณและเหตุผลในทุกด้านของการกระทำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550 : 5-6) กระแสพระราชดำริดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างกว้างขวาง ทั้งจากนักวิชาการ ภาคราชการ และภาคเอกชน ที่ต่างร่วมกันหาวิธีการน้อมนำปรัชญานี้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลจริง

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2548) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า นักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกันสรุปสาระสำคัญของปรัชญานี้ให้อยู่ในกรอบ “สามห่วง สองเงื่อนไข” เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจและการปฏิบัติ โดย “สามห่วง” ได้แก่ (1) ความพอประมาณ หรือการรู้จักดำเนินชีวิตในระดับที่เหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไปและไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น (2) ความมีเหตุผล คือการพิจารณาตัดสินใจอย่างรอบคอบบนฐานข้อมูลและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และ (3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว คือการเตรียมความพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ส่วน “สองเงื่อนไข” ได้แก่ เงื่อนไขด้านความรู้ ที่เน้นการนำความรู้และการไตร่ตรองมาใช้ในการวางแผน และเงื่อนไขด้านคุณธรรม ที่เน้นความซื่อสัตย์ ความเพียร และการดำเนินชีวิตด้วยสติปัญญา

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตจริงช่วยให้การพัฒนาสามารถเดินหน้าอย่างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อย่างไรก็ดี ยังมีความ

เข้าใจที่จำกัดอยู่ในบางกลุ่ม ที่มองว่าปรัชญานี้หมายถึงเพียงการประหยัดหรือการทำเกษตรแบบพอเพียงเท่านั้น ทั้งที่แท้จริงแล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกมิติของสังคม ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กร อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงเป็นแนวคิดเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับการพัฒนาสมัยใหม่ ในขณะที่ต่างประเทศบางส่วนอาจตีความผิดว่า “ความพอเพียง” เท่ากับการไม่ก้าวหน้า แต่ในความเป็นจริงแล้ว เศรษฐกิจพอเพียงคือแนวทางการพัฒนาที่เน้นการเติบโตอย่างมั่นคง มีเสถียรภาพ และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเชิงปริมาณ(Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการศึกษาดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำนวน 125 คน (เทศบาลตำบลบ้านใหม่, 2568) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของเครจซี่ และมอร์แกน Krejcie and Morgan (1970 : 608) ได้ จำนวน 92 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยครอบคลุมตามโครงสร้างของทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจากเอกสารที่มีอยู่แล้ว พร้อมทั้งได้ทำการปรับปรุงคำถามให้มีความเหมาะสมกับสภาพองค์กร และบุคคลในองค์กร

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) ทำการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่ม บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งสิ้น 201 ชุด
- 2) จัดเก็บรวบรวม ตรวจสอบความถูกต้อง และความครบถ้วนของแบบสอบถาม ซึ่งผู้ศึกษาได้รับแบบสอบถามคืนมา ทั้งสิ้น 92 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100
- 3) นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลกรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุราชการ และรายได้ โดยใช้ร้อยละ (percentage)

2) วิเคราะห์ระดับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3) วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ โดยใช้ค่า t-test

4) วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา อายุราชการและรายได้ โดยใช้ค่า F- test เมื่อพบความแตกต่างจะใช้วิธีการทดสอบหาความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ scheffe's สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์กำหนดไว้ที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ระดับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ปรากฏผลดังนี้

1.1 การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ ด้านความพอประมาณ และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.2 ด้านความพอประมาณ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ท่านมีการกำหนดการทำงานตามลำดับขั้นตอนและ มีการปฏิบัติชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาท่านปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับความสามารถของตนตามศักยภาพของตน ท่านได้นำแนวคิด

เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำงานและในชีวิตครอบครัว และท่านดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมทั้งในด้านการหารายได้ ด้านการใช้จ่าย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.3 ด้านความมีเหตุผลโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ท่านสามารถรับมือและสามารถดกกลั่นต่อสถานการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ท่านพิจารณาทางเลือกที่มีเหตุผลและ ประหยัด การปฏิบัติงานท่านใช้ หลักในการคิดและแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และวางแผนเรื่องการทำงานทุกครั้ง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.4 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ มีการวางแผนกลยุทธ์ในการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ท่านมีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ใช้เวลาว่างสร้าง / หารายได้เสริม นอกเหนือจากการทำงานประจำ และสร้างวินัยในการออมเพื่อใช้จ่ายยามจำเป็น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.5 ด้านความรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ข้อ และระดับปานกลาง 1 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ มีการแสวงหาความรู้โดยติดตามข่าวสารทำให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา เพิ่มทักษะ และศึกษาหาความรู้เพื่อนำมาพัฒนาการทำงานอยู่เสมอ ท่านค้นคว้าหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ และการดำเนินชีวิต อย่างต่อเนื่อง และท่านได้เข้าอบรมกับโครงการที่หน่วยงานของท่านจัดอบรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.6 ด้านคุณธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ท่านยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริตในการดำเนินชีวิตไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา เมื่อมีข้อขัดแย้ง เลือกใช้การแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี ท่านปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และท่านมีจิตใจเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลกันในองค์กร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. ผลการเปรียบเทียบการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

2.1 บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีเพศต่างกัน มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความพอประมาณ ด้านความรู้และด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน

2.2 บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ที่มีอายุต่างกัน มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม และรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ดังนั้น จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe) ปรากฏผลดังนี้การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามอายุ โดยรวม บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็น ต่างกัน 5 คู่ คือ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุ 18-30 ปี กับบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุ 31-40 ปี บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุ 18 - 30 ปี กับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุ 41-50 ปี และบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุ 18- 30 ปี กับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุ อายุ 51-60 ปี บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุ 31 - 40 ปี กับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุ 41-50 ปี บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุ 31 - 40 ปี กับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุ 51-60 ปี

2.3 บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม และรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ที่กำหนดไว้ดังนั้น จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe) ปรากฏผล ดังนี้ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวม ข้าราชการตำรวจ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็น ต่างกัน 3 คู่ คือ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี กับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี กับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี กับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีระดับการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี

2.4 บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุราชการต่างกันมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม และ รายด้าน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.5 บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้ต่างกันมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าแตกต่างกันทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe) การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามรายได้โดยรวม ต่างกัน 5 คู่ คือ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้10,000-20,000 บาทกับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้20,001-25,000 บาท บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้10,000-20,000 กับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้ 25,001 -35,000 บาท บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้10,000-20,000 กับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้ 25,001 -35,000 บาทกับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้ 35,001 บาทขึ้นไป และบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้ 20,001-25,000 บาท กับ บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้ 35,001 บาทขึ้นไป

3. แนวทางพัฒนาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี พบว่า ส่งเสริมการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและพอประมาณ สนับสนุนการออมและวินัยทางการเงิน ปลูกฝังความมีเหตุผลในการตัดสินใจ สร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม พัฒนาคุณธรรมควบคู่กับความรู้

อภิปรายผล

1) การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานีโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ ด้านความพอประมาณ และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี มี

ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเป็นการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมควรตั้งอยู่บนหลักของความพอประมาณ ทั้งในการหารายได้และการใช้จ่าย โดยความพอประมาณในการหารายได้หมายถึงการทำงานอย่างสุจริต ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ในชีวิตประจำวันเราต้องเผชิญกับการตัดสินใจอยู่เสมอ ซึ่งการตัดสินใจที่ดีควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล การไตร่ตรองอย่างรอบคอบ และคำนึงถึงผลที่จะตามมาอย่างรอบด้านซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษาของเสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์ (2560) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชุมชนบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี พบว่าประชาชนประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประยุกต์หลักความมีเหตุผล มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และด้านความพอประมาณ ตามลำดับ

จากผลการศึกษาผู้ศึกษาจึงขออภิปรายผลเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านความพอประมาณ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ มีการกำหนดขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ และมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน โดยมุ่งเน้นให้แต่ละบุคคลปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับความสามารถและศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษาของ มนชยา แถมเงิน (2556) การนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ในการดำเนินชีวิตของประชาชน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลห้วยวน อำเภอยะรัง จังหวัดพะเยา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวและด้านความพอประมาณ ปัญหา อุปสรรค

1.2 ด้านความมีเหตุผลโดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สามารถรับมือและอดทนต่อสถานการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาได้อย่างเหมาะสมมีความสามารถในการพิจารณาทางเลือกอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ ตัดสินใจอย่างประหยัดและคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษาของ มนชยา แถมเงิน (2556) การนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ในการดำเนินชีวิตของประชาชน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลห้วยวน อำเภอยะรัง จังหวัดพะเยา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวและด้านความพอประมาณ ปัญหา อุปสรรค

1.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า มีการวางแผนกลยุทธ์ในการทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร พร้อมรับมือกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากสถานการณ์ต่าง ๆ และเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษาของมนชยา แถมเงิน (2556) การนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ในการดำเนินชีวิตของประชาชน กรณีศึกษา

เทศบาลตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านความมีเหตุมีผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวและด้านความพอประมาณ ปัญหา อุปสรรค

1.4 ด้านความรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า มีความใฝ่รู้ โดยติดตามข่าวสารเพื่อให้เข้าใจและเท่าทันสถานการณ์ปัจจุบันมุ่งพัฒนาตนเองด้วยการเพิ่มพูนทักษะและความสามารถอย่างต่อเนื่อง ศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับใช้และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษาของ สุธาสินี คงล้อม (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มอาชีพ องค์การบริหารส่วนตำบลดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่า มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($X = 3.88$, $S.D. = .38$) และ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มี 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เงื่อนไขความรู้ รองลงมา คือ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเงื่อนไขคุณธรรม

1.5 ด้านคุณธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ให้ความสำคัญกับคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติตน เมื่อเกิดข้อขัดแย้ง เลือกใช้วิธีการเจรจาและแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีเสมอซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษาของ สุธาสินี คงล้อม (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มอาชีพ องค์การบริหารส่วน ตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่า มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($X = 3.88$, $S.D. = .38$) และ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มี 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เงื่อนไขความรู้ รองลงมา คือ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเงื่อนไขคุณธรรม

2) การเปรียบเทียบการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี พบว่า

2.1 บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีเพศต่างกัน มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษาของ ปรีศนา โลมากุล (2560) การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชน ในจังหวัดชลบุรี ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ, อายุในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีการ

ประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน

2.2 บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุต่างกัน มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษาของ เสาวนารถ เล็กเลสินธุ์ (2560) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชุมชนบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ โดยประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ต่างกันจะมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุก ๆ ด้านแตกต่างกัน

2.3 บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม และรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษาของ เสาวนารถ เล็กเลสินธุ์ (2560) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชุมชนบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ โดยประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ต่างกัน จะมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุก ๆ ด้านแตกต่างกัน

2.4 สมมติฐานที่ 4 พบว่า บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีอายุราชการต่างกันมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษาของ เสาวนารถ เล็กเลสินธุ์ (2560) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชุมชนบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ โดยประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ต่างกัน จะมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุก ๆ ด้านแตกต่างกันยกเว้น ประชาชนที่มีเพศ และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน แต่มีการประยุกต์ใช้ไม่แตกต่างกัน

2.5 สมมติฐานที่ 4 พบว่า บุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ ที่มีรายได้ต่างกันมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ซึ่งสอดคล้องกับผลงานศึกษาของ เสาวนารถ เล็กเลสินธุ์ (2560)การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชุมชนบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ผลการเปรียบเทียบการ

ประยุกต์ใช้ โดยประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ต่างกัน จะมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุก ๆ ด้านแตกต่างกันยกเว้น ประชาชนที่มีเพศ และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน แต่มีการประยุกต์ใช้ไม่แตกต่างกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่าการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือความมีเหตุผล ความรู้ ความพอประมาณ และภูมิคุ้มกันตามลำดับ การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศและอายุราชการไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่อายุ ระดับการศึกษา และรายได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แนวทางพัฒนาที่สำคัญ คือ การส่งเสริมการใช้จ่ายอย่างพอประมาณและมีเหตุผล การออมและวินัยทางการเงิน การปลูกฝังเหตุผลในการตัดสินใจ การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับความรู้เพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ในส่วน **ข้อเสนอแนะจากการศึกษา** ได้แก่ 1. ด้านความพอประมาณ ควรดำเนินชีวิตโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ทราบสถานะทางการเงินของตนเองอย่างชัดเจน และสามารถควบคุมการใช้จ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดสรรรายได้บางส่วนไว้สำหรับการออม ป้องกันการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย และสร้างความมั่นคงในอนาคต 2. ด้านความมีเหตุผล ควรนำปัญหา อุปสรรค หรือข้อเสนอนะที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการหรือภารกิจที่ผ่านมา เช่น โครงการพัฒนาทักษะอาชีพชุมชน หรือโครงการส่งเสริมสุขภาพในองค์กร มาถอดบทเรียนและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปวางแผนปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานในอนาคต เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้อย่างแท้จริง 3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ภายใต้โครงการส่งเสริมวินัยทางการเงินส่วนบุคคล ควรกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับการออมอย่างชัดเจนเมื่อมีรายได้เกิดขึ้น ควรแบ่งส่วนหนึ่งสำหรับการออมอย่างสม่ำเสมอหรือเลือกลงทุนในรูปแบบที่มีความเสี่ยงต่ำ เช่น พันธบัตรรัฐบาล หรือสลากออมสิน เพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าของเงินออม และสร้างความมั่นคงทางการเงินในระยะยาวอย่างยั่งยืน 3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี สร้างวินัยในการออมด้วยการแยกบัญชีออมตั้งเป้าหมาย และใช้ระบบหักเงินอัตโนมัติ ลดรายจ่ายฟุ่มเฟือย และจัดบันทึกรายรับ-รายจ่ายเพื่อควบคุมพฤติกรรมทางการเงิน เมื่อออมได้ตามเป้า ควรให้รางวัลตัวเองเล็กน้อย เพื่อสร้าง

แรงจูงใจ การออมช่วยให้มีเงินใช้ยามจำเป็น และเป็นก้าวแรกสู่ความมั่นคงในชีวิตระยะยาว

4. ด้านคุณธรรม ภายใต้โครงการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงานของเทศบาล เน้นการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีโดยส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พร้อมเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นอย่างจริงจัง ปราศจากอคติ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและไมตรีที่ดีภายในองค์กรซึ่งจะนำไปสู่ความเสียสละและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างยั่งยืน

5. ด้านความรู้ ภายใต้โครงการส่งเสริมธรรมาภิบาลและความโปร่งใสในการบริหารงานท้องถิ่น ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลอาษา ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ทั้งในการควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานของเทศบาล เพื่อสร้างความโปร่งใส ความเชื่อมั่น และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอในการศึกษาในครั้งต่อไป ได้แก่ 1. ศึกษาเรื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ควรเพิ่มพื้นที่ในการศึกษา 2. ควรจะศึกษาเรื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ควรเพิ่มเทคนิคในการศึกษา 3. ควรจะศึกษาเรื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของบุคลากรเทศบาลตำบลบ้านใหม่ อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ควรเพิ่มสถิติในการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2551). *คำปรารภ" ใน คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระดาบส.
- ปริศนา โลมากุล. (2560). การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชน ในอำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี. ใน *งานนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มนชยา แถมเงิน. (2556). ความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งต่อการประยุกต์ใช้ ของประชาชนในเขตจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 17(76), 12.

- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ(UNDP). (2550). รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550: เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนา แห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2550). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554ก). การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สุธาสิณี คงกล่อม. (2557). การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มอาชีพองค์การบริหารส่วนตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก. ใน บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2560). ความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี, 11(25), 88-98.
- อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ. (2554). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ของไทย. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2568 จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=2774

แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะ
ของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง*

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF SCHOOL CURRICULUM
MANAGEMENT FOCUSING ON STUDENTS' COMPETENCIES IN
EDUCATIONAL OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER
ANGTHONG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

นทวรรณ โลหะเวช¹, ประยูร บุญไช้² และ พรเทพ รุ่งแผน³

Natawan Lohavate¹, Prayoon Boonchai² and Pornthep Rupan³

¹⁻³มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

¹⁻³Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: Natawan4231@gmail.com

วันที่รับบทความ : 20 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 31 สิงหาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 2 กันยายน 2568

Received 20 August 2025; Revised 31 August 2025; Accepted 2 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด

Citation:

* นทวรรณ โลหะเวช, ประยูร บุญไช้ และ พรเทพ รุ่งแผน. (2568). แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 926-941.

Natawan Lohavate, Prayoon Boonchai and Pornthep Rupan. (2025). Guidelines For The Development Of School Curriculum Management Focusing On Students' Competencies In Educational Opportunity

Expansion Schools Under Angthong Primary Educational Service Area Office.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 926-941.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน คือขั้นตอนที่ 1 การศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ปีการศึกษา 2567 จำนวน 195 คน เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม แบบประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.950 สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียน จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ดังนี้ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้โดยชุมชนอย่างรอบด้าน กำหนดโครงสร้างหลักสูตรที่ชัดเจน ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และนำผลการประเมินหลักสูตรมาวิเคราะห์ร่วมกับคณะกรรมการวิชาการ เพื่อปรับปรุงเนื้อหา วิธีการสอน และเครื่องมือประเมินให้สอดคล้องกับสมรรถนะของผู้เรียนในปีถัดไป

คำสำคัญ: แนวทางพัฒนา , หลักสูตรสถานศึกษา , สมรรถนะของผู้เรียน

Abstract

This research aimed to 1) study the management of competency-based curriculum in schools under the Office of the Extended Educational Opportunities, Ang Thong Primary Educational Service Area, and 2) propose guidelines for developing competency-based curriculum management in schools under the Office of the Extended Educational Opportunities. The

research was conducted in two steps: Step 1 studied the management of competency-based curriculum in schools under the Office of the Extended Educational Opportunities, Ang Thong Primary Educational Service Area. The sample consisted of 195 school administrators and teachers in subject areas in schools under the Office of the Extended Educational Opportunities, using Krejci and Morgan tables. The instrument was a questionnaire with a reliability of 0.950. The statistical analysis used included means and standard deviations. Step 2 proposed guidelines for developing competency-based curriculum management in schools under the Office of the Extended Educational Opportunities. The informants included seven experts with knowledge and expertise in curriculum management in schools under the Office of the Extended Educational Opportunities, selected through purposive sampling. The research instrument was a semi-structured interview form. It is an open-ended question. Data analysis is content analysis. The research results found that 1) the overall management of the school curriculum that focuses on student competency in the extended educational opportunity schools under the Office of the Primary Educational Service Area of Ang Thong was at a high level. 2) Guidelines for developing the management of the school curriculum that focuses on student competency in the extended educational opportunity schools under the Office of the Primary Educational Service Area of Ang Thong are as follows: Promote and support comprehensive community-based learning, establish a clear curriculum structure, systematically organize student development activities, and analyze the results of the curriculum evaluation together with the academic committee to improve the content, teaching methods, and assessment tools to be consistent with student competencies in the following year.

Keywords: Development Guidelines, School Curriculum, Student Competencies

บทนำ

การจัดการศึกษานับเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสังคมและเศรษฐกิจ ในปัจจุบันรัฐบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน การจัดการศึกษาให้เยาวชนและประชาชนมีศักยภาพนั้นมีสิ่งสำคัญที่เป็นมาตรฐานในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา คือ หลักสูตร เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องชี้ทิศทางในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่จุดหมายปลายทางตามที่หลักสูตรกำหนด หลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

ปัจจุบันประเทศไทยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เริ่มใช้กับโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียน ที่มีความพร้อมในปีการศึกษา 2552 และปีการศึกษา 2554 ใช้หลักสูตรกับทุกชั้นปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) หลักสูตรแกนกลางมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยมีการกำหนดวิชาแกนหลักที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนเหมือนกัน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559) การบริหารงานด้านหลักสูตรของสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรแกนกลางซึ่งคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้กำหนด จากนั้นสถานศึกษา จะต้องทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ได้ร่วมกันวางแผนกำหนดแนวทางในการพัฒนาด้านการศึกษาของสถานศึกษาจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองท้องถิ่นและชุมชน เน้นการปฏิบัติ มีการประเมินผลตามสภาพจริงให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอ่างทอง ได้จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตร จากรายงานการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ประจำปี 2567 ที่พบว่า จุดที่ควรพัฒนาด้านคุณภาพผู้เรียนคือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดวิจารณ์ญาณ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหา ซึ่งเป็นผลสะท้อนปัญหาของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่พบว่า จุดที่ควรพัฒนาในด้านกระบวนการบริหารและการจัดการคือการพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษา และระบบการบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง, 2567) ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
2. เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

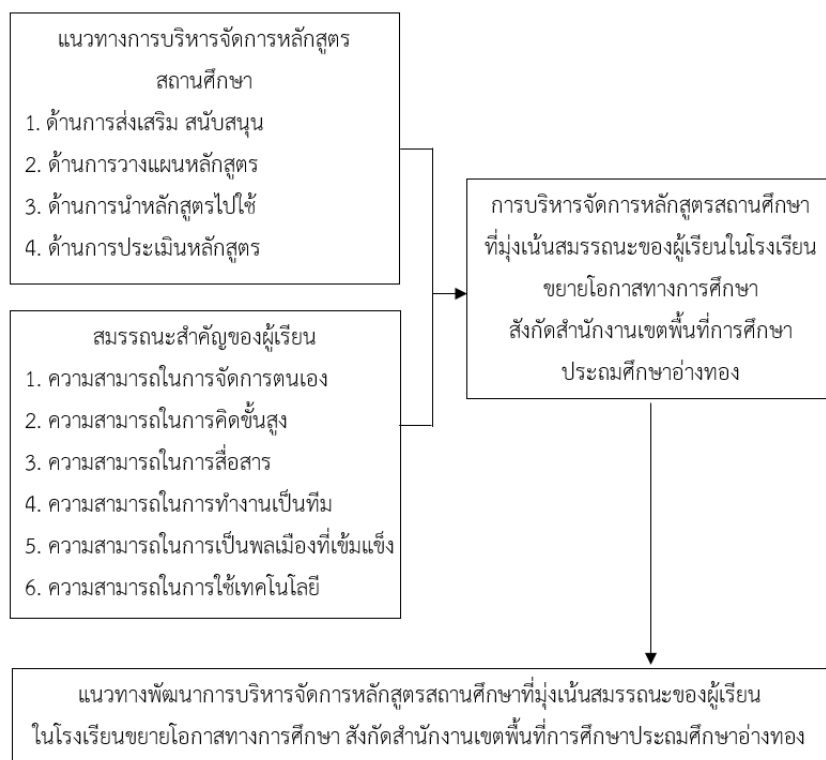
สมมติฐานการวิจัย

1. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง อยู่ในระดับใด
2. แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองมีแนวทางอย่างไร

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยมีขอบเขตเนื้อหาในการศึกษา วิเคราะห์ประกอบด้วย 1) แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาจากแนวคิดของ ไทเลอร์(1949), เดมมิง (1950), กุลิค และเออวิก (1973), คูนซ์, โดเนล และเวอร์ริช (1980),

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551), วีระชัย ศรีหาพล (2557), ดวงใจ ไชยลังการ (2558), ประเวศ เวชชะ (2559), กุลจิรา คำมูล (2559) และสำนักงานพันธกิจการศึกษา (2565) จากการศึกษาแนวคิดข้างต้น ได้แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. ด้านการส่งเสริม สนับสนุน 2. ด้านการวางแผนหลักสูตร 3. ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ 4. ด้านการประเมินหลักสูตร 2) การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนจากแนวคิดของ วารินทร์ แก้วอุไร และคณะ (2554) รวมไปถึงนักทฤษฎี นักวิชาการ สามารถสรุปได้ 6 สมรรถนะ ดังนี้ 1. ความสามารถในการจัดการตนเอง 2. ความสามารถในการคิดขั้นสูง 3. ความสามารถในการสื่อสาร 4. ความสามารถในการทำงานเป็นทีม 5. ความสามารถในการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง 6. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี³⁾ เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนใน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอ่างทอง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ปีการศึกษา 2567 แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 39 คน และครูผู้สอน 479 คน รวมทั้งหมด 518 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ปีการศึกษา 2567 จำนวน 195 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางจี้ชีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของครูแต่ละโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียน แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบสำรวจรายการ (Check list) ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง อายุ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) ด้านการส่งเสริม สนับสนุน 2) ด้านการวางแผนหลักสูตร 3) ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) ด้านการประเมินหลักสูตร มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert's rating scale)

3. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถาม จากแนวคิดทฤษฎีเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม เป็นประเด็นคำถามในแบบสอบถาม ดังนี้ 3.1 นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

เพื่อตรวจสอบความถูกต้องความชัดเจนของสำนวนภาษาและความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยพิจารณาค่าดัชนี ความสอดคล้องระหว่างข้อความกับนิยามศัพท์เฉพาะ โดยผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะข้อความที่มีค่าดัชนี ความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 3.2 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาเสนอประธานคณบดีวิทยาลัย เพื่อให้ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ 3.3 ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.950

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้ 4.1 ติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครู 4.2 ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมแนบ QR Code ลิงค์แบบสอบถามออนไลน์ (Google form) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังโรงเรียนและประสานขอความร่วมมือ จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ในการตอบแบบสอบถาม 4.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับ ดำเนินการวิเคราะห์ และสรุปผลตามขั้นตอนของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้คอมพิวเตอร์จัดกระทำข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จทางสถิติ ดังนี้ 5.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป โดยใช้สถิติ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) 5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลโดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปล

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียน จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในงานฝ่ายวิชาการ 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบเติมคำตอบ ตอนที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มีลักษณะ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 4 ด้าน ด้านละ 3 ข้อ รวมทั้งสิ้น 12 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านการส่งเสริม สนับสนุน 2) ด้านการวางแผนหลักสูตร 3) ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ 4) ด้านการประเมินหลักสูตร

3. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ 3.1 ศึกษาเอกสาร หลักการสัมภาษณ์ การสร้างคำถาม เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมขอบเขตด้านเนื้อหาตามที่กำหนด 3.2 สร้างคำถามในการสัมภาษณ์ โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 จากแบบ สอบถามการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ในประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของแต่ละด้านมาสร้างข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษาและพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ 3.3 นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา 3.4 จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ และเตรียมนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสานงานเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ไปยังผู้บริหารโรงเรียน

ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยนำเสนอแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือให้กับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยนำเสนอแบบสอบถามโดยแนบ QR CODE ใช้การตอบแบบสอบถาม ด้วย Google Form ในช่วงเวลาราชการ พร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม ให้กับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง เพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม 3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามแต่ละฉบับก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ผู้วิจัยนำเสนอแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด มาตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของคำตอบในแบบสอบถามแต่ละชุด นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ 2) แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) 3) แบบสอบถามตอนที่ 2 สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองคือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของข้อมูลตามแนวของลิเคิร์ท (Likert, 1967) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลข้อมูลค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

ตารางที่ 1 ภาพรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล	อันดับ
1. ด้านการส่งเสริม สนับสนุน	4.20	0.489	มาก	3
2. ด้านการวางแผนหลักสูตร	4.21	0.457	มาก	2
3. ด้านการนำหลักสูตรไปใช้	4.19	0.480	มาก	4
4. ด้านการประเมินหลักสูตร	4.26	0.307	มาก	1
รวมเฉลี่ย	4.22	0.383	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาพบว่าระดับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการประเมินหลักสูตร รองลงมาคือด้านการวางแผนหลักสูตร ด้านการส่งเสริมสนับสนุน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการนำหลักสูตรไปใช้ สำหรับรายละเอียดรายด้านพบว่า ด้านการส่งเสริมสนับสนุนเด่นเรื่องการพัฒนาครูให้สามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้ตามสมรรถนะของผู้เรียน แต่ยังขาดความพร้อมด้านสื่อและอุปกรณ์ ด้านการวางแผนหลักสูตรมีจุดเด่นที่การกำหนดวิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายสอดคล้องกับสมรรถนะของผู้เรียน แต่ยังขาดความชัดเจนในโครงสร้างรายวิชาและเวลาเรียน ด้านการนำหลักสูตรไปใช้เด่นที่การวัดและประเมินผลสมรรถนะผู้เรียนอย่างเป็นระบบ แต่กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนยังไม่ต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ส่วนด้านการประเมินหลักสูตรมีความเข้มแข็งในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปรับปรุงสมรรถนะผู้เรียน แต่ยังขาดการนำผลการประเมินมาปรับปรุงหลักสูตรในปีถัดไปอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ด้าน	แนวทางการพัฒนา
1. ด้านการส่งเสริม สนับสนุน	1. ดำเนินการสำรวจและจัดหาสื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย 2. บริหารจัดการวัสดุ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก 3. จัดเตรียมห้องปฏิบัติการให้มีความพร้อม เพื่อรองรับต่อการใช้งาน 4. อบรมบุคลากรด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยี และปัญญาประดิษฐ์ (AI) อย่างสม่ำเสมอ 5. จัดเตรียมอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศที่หลากหลาย และทันสมัย พร้อมระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง
2. ด้านการวางแผนหลักสูตร	1. แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นทางการ 2. คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรต้องประกอบไปด้วยบุคลากรที่หลากหลาย 3. จัดประชุมหารือ มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลสม่ำเสมอ 4. มีการประยุกต์ใช้แนวทางจากต้นสังกัด รวมไปถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 5. ส่งเสริมความรู้และทักษะของคณะกรรมการด้วยการอบรมและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง
3. ด้านการนำหลักสูตรไปใช้	1. เลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และสมรรถนะของผู้เรียน 2. นำสื่อการสอนมาใช้อย่างหลากหลาย ทั้งรูปแบบดิจิทัล สื่อสิ่งพิมพ์ ทรัพยากรท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้จริง 3. ใช้สื่อการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง สามารถลงมือปฏิบัติได้จริง 4. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ควบคู่กับการเลือกสื่อที่เหมาะสม 5. มีการนิเทศและกำกับการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้อย่างใกล้ชิด พร้อมให้ข้อเสนอแนะ

ด้าน	แนวทางการพัฒนา
4. ด้านการประเมินหลักสูตร	1. มีการวัดและประเมินผลหลักสูตรที่มุ่งเน้นสมรรถนะผู้เรียนเป็นประจำในทุกปี 2. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการการนิเทศ ติดตาม 3. ใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล 4. มีการนิเทศ ติดตามการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ 5. มีการใช้แบบฟอร์มสังเกตพฤติกรรมและเกณฑ์ประเมินที่ชัดเจน 6. ครูต้องร่วมประเมินหลักสูตรและรวบรวมผลการประเมินในแต่ละภาคเรียน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด สพป.อ่างทอง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จที่สำคัญที่สำนักงานเขตพื้นที่ให้กับนโยบายการจัดการศึกษาเชิงคุณภาพ ทั้งการกำหนดแนวทาง การอบรมครู การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ (สังกัด อุทรานันท์, 2552; สมชาย ใจดี, 2564) ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาสมรรถนะตามเป้าหมายหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน พบว่าผู้บริหารและครูมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาทักษะความรู้ และเจตคติของครู เพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งจัดอบรมและติดตามพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครูสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสมรรถนะผู้เรียน (มณีรัตน์ ประเสริฐสุข, 2562)

ด้านการวางแผนหลักสูตร สถานศึกษาสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย และเป้าหมายที่สอดคล้องกับสมรรถนะผู้เรียน บริบทท้องถิ่น และความต้องการของประเทศ ทำให้การวางแผนหลักสูตรมีประสิทธิภาพสูงสุด (สมปอง จิตตระกูล, 2564) ส่วนด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ครูสามารถดำเนินการวัดและประเมินผลสมรรถนะผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ

ตรวจสอบได้ และสามารถติดตามพัฒนาการของผู้เรียนตามเกณฑ์สมรรถนะที่กำหนด (ศิริวรรณ สินธุ, 2561)

ด้านการประเมินหลักสูตร สถานศึกษามีการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนเพื่อนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดระบบคุณภาพภายในที่สอดคล้องกับนโยบายของ สพป.อ่างทอง (ชุติมา แสงจันทร์, 2560)

โดยสรุป การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สพป.อ่างทอง อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งด้านการส่งเสริม สนับสนุน การวางแผน การนำไปใช้ และการประเมินผล ซึ่งสะท้อนถึงความพร้อมของสถานศึกษาและความเข้มแข็งของผู้นำและครูในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีจุดเด่นด้านการประเมินหลักสูตร และจุดที่ควรพัฒนา คือ การนำหลักสูตรไปใช้จริง รายงานพบว่า การส่งเสริมและสนับสนุนมีความเข้มแข็งในเรื่องการพัฒนาครูให้จัดการเรียนรู้ตามสมรรถนะ แต่ยังขาดความพร้อมด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ การวางแผนหลักสูตรมีการกำหนดวิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายสอดคล้องกับสมรรถนะของผู้เรียน แต่ยังขาดความชัดเจนในการกำหนดโครงสร้างและเวลาเรียน การนำหลักสูตรไปใช้มีการวัดและประเมินผลสมรรถนะอย่างเป็นระบบ แต่กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนยังไม่ต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ส่วนการประเมินหลักสูตรมีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปใช้พัฒนาผู้เรียนได้ดี แต่ยังขาดการนำผลไปปรับปรุงหลักสูตรในปีต่อไปอย่างจริงจัง

แนวทางการพัฒนา ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน พร้อมสนับสนุนสื่อ เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การวางแผนหลักสูตรให้มีโครงสร้างและเวลาเรียนที่ชัดเจน สอดคล้องกับสมรรถนะและบริบทของผู้เรียน การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีระบบ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกและบูรณาการกับชีวิตจริง และการประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเพื่อนำผลมาปรับปรุง พัฒนา และสร้างความยั่งยืนของหลักสูตรที่มุ่งเน้นสมรรถนะผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในการจัดการเรียนรู้เชื่อมโยงบริบทท้องถิ่น พร้อมสร้างเครือข่ายภายนอก สนับสนุนทรัพยากร จัดสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะครู อย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับสมรรถนะผู้เรียน 2. วางแผนหลักสูตรอย่างเป็นระบบ กำหนด โครงสร้างและรายวิชาให้ชัดเจน สอดคล้องกับสมรรถนะและความต้องการของผู้เรียน พร้อมให้ ครูและคณะกรรมการหลักสูตรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การพัฒนาไปจนถึงการประเมิน 3. จัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เน้นสมรรถนะศตวรรษที่ 21 การคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการใช้สื่อหลากหลาย พร้อมนิเทศ ติดตาม และ สนับสนุนครูอย่างต่อเนื่อง 4. นำผลการประเมินหลักสูตรมาปรับปรุงอย่างเป็นระบบ ร่วมกับครู ผู้บริหาร และชุมชน ใช้เครื่องมือประเมินหลากหลาย สังเคราะห์ผลร่วมกัน เพื่อให้หลักสูตร ทันสมัย ส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียน และใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1. ควรขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยแบ่งตาม ขนาดโรงเรียน หรือระหว่างโรงเรียนของรัฐบาลและโรงเรียนของเอกชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ ครบคลุม และสามารถเปรียบเทียบ แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ ได้ อย่างชัดเจน 2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการหลักสูตรที่มุ่งเน้น สมรรถนะของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านบุคลากร ด้านทรัพยากรทางการศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชน และบริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจส่งผลโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อ ประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านหลักสูตร 3. ควรดำเนินการวิจัยในลักษณะการมีส่วนร่วม เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการ ศึกษามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ทดลอง และปรับปรุงหลักสูตรภายในบริบทของตนเอง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับที่ 2) และที่แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545*. กรุงเทพฯ : สยามสปอร์ต ซินดิเคท.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545*. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา.

- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). *การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : วีพริ้นท์.
- มณีรัตน์ ประเสริฐสุข. (2562). *การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะของผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ สินธุ์. (2561). *การนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สงัด อุทรานันท์. (2532). *พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย ใจดี. (2564). *การบริหารหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน : บทบาทของการพัฒนาครูและระบบนิเทศติดตาม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*.
- สมปอง จิตตระกูล. (2564). *การวางแผนหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะของผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง. (2567). *รายงานผลการบริหารและพัฒนา ทรัพยากรบุคคล*. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://atg.go.th/atg>.

แนวโน้มรถยนต์ไฟฟ้าจีนในประเทศไทย: การเจาะตลาดผู้สูงอายุด้วยกลยุทธ์การตลาดแบบบอกต่อและการพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้าง*

CHINESE ELECTRIC VEHICLE TRENDS IN THAILAND: PENETRATING THE ELDERLY MARKET WITH VIRAL MARKETING STRATEGY AND STRUCTURAL EQUATION MODEL DEVELOPMENT

ปริญ กัลยาณวัฒน์

Prin Kanlayanawat

วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

Siam Technology College, Thailand

Corresponding Author's Email: wachiraporn.research@gmail.com

วันที่รับบทความ : 6 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 26 สิงหาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 28 สิงหาคม 2568

Received 6 August 2025; Revised 26 August 2025; Accepted 28 August 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (EV) สัญชาติจีนในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีศักยภาพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุไทยจำนวน 400 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน และโมเดลสมการโครงสร้างผลการวิจัยพบว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการมีอิทธิพลต่อความน่าเชื่อถือของแบรนด์ (Brand Trust) และทัศนคติ (Attitude) ขณะเดียวกันการตลาดแบบบอกต่อ (Word-of-Mouth: WOM) และการรับรู้ข้อมูลผ่านเครื่องมือค้นหา (Search Engine

Citation:

* ปริญ กัลยาณวัฒน์. (2568). แนวโน้มรถยนต์ไฟฟ้าจีนในประเทศไทย: การเจาะตลาดผู้สูงอายุด้วยกลยุทธ์การตลาดแบบบอกต่อและการพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้าง. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 942-956.

Prin Kanlayanawat. (2025). Chinese Electric Vehicle Trends In Thailand: Penetrating The Elderly Market With Viral Marketing Strategy And Structural Equation Model Development. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 942-956.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

Marketing: SEM_INFO) ส่งผลเชิงบวกต่อทัศนคติ และทัศนคดียังทำหน้าที่เป็นตัวแปรสื่อกลางระหว่าง WOM และ SEM_INFO กับความตั้งใจซื้อ ของผู้สูงอายุไทย ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ EV ของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความปลอดภัย ความสะดวกสบาย บริการหลังการขายที่น่าเชื่อถือ การสร้างประสบการณ์เชิงบวกที่นำไปสู่ WOM และการจัดการข้อมูลออนไลน์ที่เข้าถึงง่ายและน่าเชื่อถือ งานวิจัยนี้จึงให้ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์แก่ผู้ประกอบการ EV จีนในการออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการที่ตอบโจทย์ผู้สูงอายุ พร้อมทั้งการผสานกลยุทธ์ WOM และ SEM เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของแบรนด์ และเสนอแนวนโยบายเพื่อสนับสนุนการใช้ EV อย่างยั่งยืนในสังคมผู้สูงอายุไทย

คำสำคัญ: รถยนต์ไฟฟ้าจีน, ตลาดผู้สูงอายุ, การตลาดแบบบอกต่อ, โมเดลสมการโครงสร้าง

Abstract

The objective of this research is to study the factors influencing the attitudes and purchase intentions of Chinese-brand electric vehicles (EVs) among senior citizens in Thailand, a continuously growing consumer group. This quantitative study collected data via questionnaires from 400 Thai senior citizens and analyzed it using confirmatory factor analysis and structural equation modeling. The results show that the developed model is consistent with the empirical data. Product and service factors were found to influence brand trust and attitude. Word-of-Mouth (WOM) and information from Search Engine Marketing (SEM_INFO) positively affected attitude, which in turn acted as a mediating variable between WOM, SEM_INFO, and purchase intention. These findings highlight that the key factors in the EV purchasing decisions of the elderly are safety, convenience, reliable after-sales service, positive experiences that generate WOM, and easily accessible, trustworthy online information. This research provides strategic recommendations for Chinese EV manufacturers to design products and services tailored to seniors, integrate WOM and SEM strategies to build brand credibility, and offers policy suggestions to support the sustainable use of EVs in Thai elderly society.

Keywords: Chinese EVs, Elderly Market, Structural Equation Model (SEM)

บทนำ

อุตสาหกรรมยานยนต์ทั่วโลกกำลังเผชิญการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญสู่ยุครถยนต์ไฟฟ้า (EV) อันเป็นผลจากแรงกดดันด้านสิ่งแวดล้อม นโยบายสนับสนุนจากภาครัฐ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการลดหย่อนภาษีและเงินอุดหนุนเพื่อเร่งการยอมรับ EV ส่งผลให้ตลาดมีอัตราการเติบโตสูงในช่วงหลายปีที่ผ่านมา (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2566) หนึ่งในผู้เล่นหลักที่โดดเด่นคือค่ายรถยนต์จากประเทศจีน เช่น BYD, MG, NETA และ ORA ซึ่งสามารถเจาะตลาดได้อย่างรวดเร็วด้วยกลยุทธ์ด้านราคา เทคโนโลยีล้ำสมัย และการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ทำให้มีส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Chen, 2022)

ขณะเดียวกัน ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ กลุ่มผู้สูงอายุ (Silver Market) มีทั้งจำนวนที่เพิ่มขึ้นและกำลังซื้อสูง อีกทั้งยังคงมีวิถีชีวิตที่แอคทีฟและแสวงหาสินค้าที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจซื้อสินค้าที่มีมูลค่าสูงและเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีใหม่ เช่น EV อาจเต็มไปด้วยความซับซ้อน ทำให้ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาข้อมูลที่เชื่อถือได้ (Lee & Lee, 2018) ในบริบทนี้ กลยุทธ์การตลาดแบบบอกต่อ (Word-of-Mouth: WOM) และการตลาดผ่านเครื่องมือค้นหา (Search Engine Marketing: SEMkt) จึงมีบทบาทสำคัญ WOM เป็นช่องทางการสื่อสารที่ผู้บริโภคให้ความเชื่อถือมากที่สุดเนื่องจากสะท้อนจากประสบการณ์จริงของผู้ใช้งาน ขณะที่ SEMkt ทำหน้าที่เป็นประตูแรกในการค้นหาข้อมูลและสร้างการรับรู้ในยุคดิจิทัล (Kozinets, 2002)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ายังมีช่องว่างการวิจัยที่สำคัญ ได้แก่ 1) งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษา EV ในภาพรวม แต่ยังมีน้อยที่มุ่งเจาะตลาดผู้สูงอายุซึ่งกำลังกลายเป็นกำลังซื้อหลักในอนาคต 2) การศึกษาเกี่ยวกับ WOM และ SEMkt ยังไม่เพียงพอที่จะอธิบายบทบาทร่วมกันของทั้งสองกลยุทธ์ต่อความตั้งใจซื้อ EV โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ และ 3) งานวิจัยที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และราคาเป็นหลัก แต่ยังขาดการบูรณาการด้านบริการ แบรนด และการสื่อสารการตลาดดิจิทัลเข้าด้วยกันในเชิงโครงสร้าง ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นในการเติมเต็มช่องว่างเชิงวิชาการดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ บริการ และแบรนด์ที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อ EV จีนในกลุ่มผู้สูงอายุ (2) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของการตลาดแบบบอกต่อ (WOM) และการตลาดผ่านเครื่องมือค้นหา (SEMkt) ต่อความตั้งใจซื้อ EV (3) เพื่อพัฒนาและทดสอบโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยต่างๆ และ (4) เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์แก่ผู้ประกอบการและผู้กำหนดนโยบาย สมมติฐานการวิจัยประกอบด้วย H1–H8 ครอบคลุมความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ บริการ แบรนด์ WOM และ SEMkt กับความตั้งใจซื้อ EV จีนของผู้สูงอายุไทย ซึ่งจะช่วยให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทั้งเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวโน้มและปัจจัยขับเคลื่อนการเติบโตของรถยนต์ไฟฟ้าจีนในประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะ พฤติกรรม และความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุไทยที่มีศักยภาพในการซื้อรถยนต์ไฟฟ้า
3. เพื่อสร้างและทดสอบโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ EV จีน, บริการและโครงสร้างพื้นฐาน, ความน่าเชื่อถือของแบรนด์, การตลาดแบบบอกต่อ (WOM), ทศนคติต่อ EV และความตั้งใจซื้อ EV ในกลุ่มผู้สูงอายุ
4. เพื่อเสนอแนวทางหรือข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบการและผู้กำหนดนโยบายในการเจาะตลาดผู้สูงอายุสำหรับ EV จีน รวมถึงการปรับปรุงกลยุทธ์ SEM และการใช้ประโยชน์จาก WOM

สมมติฐานการวิจัย

H1: ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ EV จีน (PRO) ส่งผลเชิงบวกต่อความน่าเชื่อถือของแบรนด์ EV จีน (BRA)

H2: ปัจจัยด้านบริการและโครงสร้างพื้นฐาน (SER) ส่งผลเชิงบวกต่อทัศนคติต่อ EV (ATT)

H3: ความน่าเชื่อถือของแบรนด์ EV จีน (BRA) ส่งผลเชิงบวกต่อทัศนคติต่อ EV (ATT)

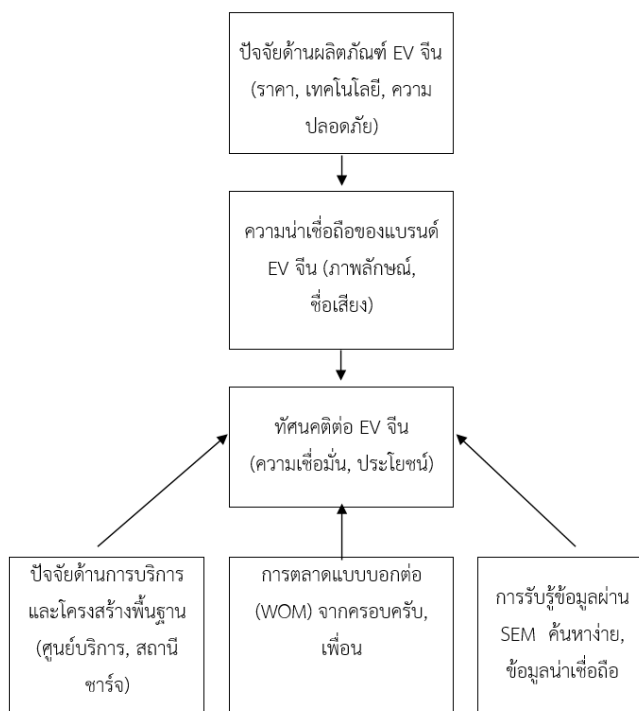
H4: การตลาดแบบบอกต่อ (WOM) ส่งผลเชิงบวกต่อทัศนคติต่อ EV (ATT)

H5: การรับรู้ข้อมูลผ่าน SEM (SEM_INFO) ส่งผลเชิงบวกต่อทัศนคติต่อ EV (ATT)

H6: ทัศนคติต่อ EV (ATT) ส่งผลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อ EV (INT)

H7: ทัศนคติต่อ EV (ATT) เป็นตัวแปรสื่อกลาง (Mediator) ระหว่าง WOM และความตั้งใจซื้อ EV

H8: ทัศนคติต่อ EV (ATT) เป็นตัวแปรสื่อกลาง (Mediator) ระหว่าง SEM_INFO และความตั้งใจซื้อ EV

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดและโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM)

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับรถยนต์ไฟฟ้า (EV) และอุตสาหกรรมในประเทศไทย

EV หมายถึงยานพาหนะที่ใช้พลังงานไฟฟ้าเป็นหลักในการขับเคลื่อน ซึ่งแบ่งเป็นหลายประเภท เช่น BEV (Battery Electric Vehicle) และ PHEV (Plug-in Hybrid Electric Vehicle) การเติบโตของ EV ในประเทศไทยได้รับแรงหนุนจากนโยบาย EV 3.0 และ 3.5 ของภาครัฐ ซึ่งครอบคลุมเงินอุดหนุนและสิทธิประโยชน์ทางภาษี ส่งผลให้ยอดขายจดทะเบียน EV เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด การแข่งขันในตลาดทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาของแบรนด์ EV จากจีน ซึ่งนำเสนอทางเลือกที่หลากหลายและราคาที่แข่งขันได้ (กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2566)

2. บทบาทของแบรนด์รถยนต์ไฟฟ้าจีนในตลาดโลกและไทย

จีนเป็นผู้นำด้านการผลิตและส่งออก EV รายใหญ่ที่สุดของโลก ด้วยนโยบายสนับสนุนที่แข็งแกร่งและระบบนิเวศที่ครบวงจร แบรนด์จีนได้ขยายตลาดไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งถือเป็นตลาดสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จุดแข็งของ EV จีนคือ ราคาที่เข้าถึงง่าย เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า (เช่น ระบบช่วยเหลือการขับขี่อัจฉริยะ, แบตเตอรี่ประสิทธิภาพสูง) และกลยุทธ์การตลาดเชิงรุก ที่เน้นการสร้างเครือข่ายศูนย์บริการและสถานีชาร์จเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค (Zhou et al., 2022)

3. ตลาดผู้สูงอายุ (Silver Marketing) และพฤติกรรมผู้บริโภค

เนื่องจากมีกำลังซื้อ เวลาว่าง และแนวโน้มที่จะใช้จ่ายเพื่อสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดี และการใช้ชีวิตที่สะดวกสบายมากขึ้น งานวิจัยในประเทศไทยชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความน่าเชื่อถือ ความปลอดภัย ความสะดวกในการใช้งาน ตลอดจนการได้รับบริการหลังการขายที่มีคุณภาพและครอบคลุม เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างความมั่นใจและลดความเสี่ยงในการตัดสินใจซื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของสินค้าที่มีมูลค่าสูงหรือเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีใหม่ ผู้สูงอายุมักตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งที่น่าเชื่อถือและคำแนะนำจากบุคคลใกล้ชิด เช่น ครอบครัวและเพื่อน มากกว่าการพึ่งพาการโฆษณาเชิงพาณิชย์เพียงอย่างเดียว (วิภาดา ใหม่เพย, 2568)

4. การตลาดแบบบอกต่อ (Word-of-Mouth Marketing - WOM)

การตลาดแบบบอกต่อ (Word-of-Mouth Marketing: WOM) คือกระบวนการที่ผู้บริโภคสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการกับผู้อื่น ซึ่งได้รับการ

ยอมรับว่าเป็นหนึ่งในกลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากมีความน่าเชื่อถือมากกว่า การโฆษณาแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะเมื่อข้อมูลมาจากบุคคลที่ผู้รับสารรู้จักและไว้วางใจ เช่น เพื่อน ญาติ หรือสมาชิกในกลุ่มสังคม ในกลุ่มผู้สูงอายุ อิทธิพลของ WOM ยิ่งทวีความสำคัญ เนื่องจากพวกเขามักพึ่งพาคำแนะนำจากคนใกล้ชิดในการตัดสินใจซื้อสินค้าที่มีความซับซ้อน หรือไม่คุ้นเคย กลไกของ WOM ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มา ความเชี่ยวชาญของผู้ให้ข้อมูล และความถี่ในการสื่อสาร (กานต์ ทองกะไล, 2568)

5. การตลาดผ่านเครื่องมือค้นหา (Search Engine Marketing - SEM) และพฤติกรรม การค้นหาข้อมูลของผู้สูงอายุ

การตลาดผ่านเครื่องมือค้นหา (SEM) ครอบคลุมทั้ง SEO (Search Engine Optimization) ซึ่งเป็นการปรับปรุงเว็บไซต์ให้ติดอันดับการค้นหาแบบธรรมชาติ และ PPC (Pay-Per-Click) Advertising หรือ Search Ads ที่เป็นการซื้อโฆษณาบน Search Engine SEM มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะแหล่งข้อมูลหลักสำหรับการค้นหาข้อมูลสินค้า โดยเฉพาะ สินค้าที่มีมูลค่าสูงเช่นรถยนต์ สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ แม้บางส่วนอาจไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี แต่ กลุ่ม "Silver Surfers" มีจำนวนเพิ่มขึ้นและใช้ Search Engine ในการค้นหาข้อมูลเบื้องต้น เปรียบเทียบราคา และอ่านรีวิว คำค้นหา ที่ผู้สูงอายุใช้อาจเน้นคุณสมบัติด้านความปลอดภัย และความสะดวกสบาย การปรากฏในอันดับต้น ๆ ของผลการค้นหา และการมีเว็บไซต์ที่ใช้งานง่าย จะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและส่งเสริมการตัดสินใจซื้อได้ โดย SEM อาจเป็นจุดเริ่มต้น ของการค้นหาข้อมูล ก่อนที่ผู้สูงอายุจะหันไปสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากคนใกล้ชิด (WOM) (Liu & Shankar, 2019)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บ รวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) งานวิจัยนี้ใช้ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ผ่านแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ผู้สูงอายุในประเทศไทยที่มีอายุตั้งแต่ 60-75 ปี ที่มีใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ ส่วนบุคคลและ/หรือมีบทบาทในการตัดสินใจซื้อรถยนต์ในครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ $N = 400$ คน (หรือมากกว่า ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของโมเดล) เพื่อให้เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ SEM ที่ต้องการจำนวนข้อมูลที่มากพอ วิธีการสุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ การสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) โดยการแจกแบบสอบถามออนไลน์และ/หรือแบบสอบถามกระดาษในพื้นที่เขตเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อและเข้าถึง EV ได้ง่ายกว่า ทั้งนี้ การเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดด้านความสามารถในการอ้างอิงเชิงสรุป (Generalizability) เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างอาจไม่สามารถเป็นตัวแทนของผู้สูงอายุทั้งหมดในประเทศไทยได้ จึงควรระบุข้อจำกัดนี้อย่างชัดเจนในการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก

1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, รายได้เฉลี่ยต่อเดือน, ประสบการณ์การขับขี่, ความถี่ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

2) คำถามวัดตัวแปรแฝง

ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ EV จีน (PRO) 4 ข้อ (เช่น EV จีนมีราคาคู่แข่ง, เทคโนโลยีทันสมัย, มีระบบความปลอดภัยสูง, ขับขี่สะดวกสบาย)

ปัจจัยด้านบริการและโครงสร้างพื้นฐาน (SER) 3 ข้อ (เช่น ศูนย์บริการ EV จีนเข้าถึงง่าย, สถานีชาร์จมีเพียงพอ, บริการหลังการขายดี)

ความน่าเชื่อถือของแบรนด์ EV จีน (BRA) 3 ข้อ (เช่น แบรนด์ EV จีนน่าเชื่อถือ, มีชื่อเสียงที่ดี, ข้อมูลจากบริษัทน่าเชื่อถือ)

การตลาดแบบบอกต่อ (WOM) 4 ข้อ (เช่น คำแนะนำจากครอบครัวมีผลต่อการตัดสินใจ, คำแนะนำจากเพื่อนมีผล, การบอกต่อในกลุ่มสังคมมีผล, เนื้อหาที่บอกต่อเป็นเชิงบวก)

การรับรู้ข้อมูลผ่าน SEM (SEM_INFO) 2 ข้อ (เช่น ค้นหาข้อมูล EV บน Google ได้ง่าย, ข้อมูลที่พบใน Search Engine น่าเชื่อถือ)

ทัศนคติต่อ EV (ATT) 3 ข้อ (เช่น ชื่นชอบ EV, เชื่อมั่นใน EV, เห็นประโยชน์ของ EV)

ความตั้งใจซื้อ EV (INT) 2 ข้อ (เช่น มีความตั้งใจจะซื้อ EV ในอนาคต, มีความตั้งใจจะแนะนำ EV ให้ผู้อื่น)

ทุกข้อคำถามใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale 5 ระดับ (1 = น้อยที่สุด/ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง, 5 = มากที่สุด/เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

3) คำถามปลายเปิด (ถ้ามี): เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะดำเนินการในช่วง เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2568 โดยผู้วิจัยจะอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่กลุ่มตัวอย่างอย่างชัดเจน และรับรองการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลจะถูกเก็บรวบรวมผ่านแบบสอบถามออนไลน์ที่สร้างด้วยแพลตฟอร์ม Google Forms และอาจมีการแจกแบบสอบถามกระดาษในบางพื้นที่เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่คุ้นเคยกับการใช้งานออนไลน์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้จะถูกนำเข้าโปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) เพื่อการวิเคราะห์เบื้องต้น และโปรแกรม AMOS (Analysis of Moment Structures) สำหรับการวิเคราะห์ SEM โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ค่าความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและข้อมูลในภาพรวม

2) การวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ตรวจสอบค่า Cronbach's Alpha ของตัวแปรสังเกตได้แต่ละชุดเพื่อประเมินความคงที่ของเครื่องมือวัด

3) การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis - CFA) ใช้เพื่อประเมินความเที่ยงตรงของการสร้าง (Construct Validity) ของโมเดลการวัด (Measurement Model) โดยพิจารณาค่า Factor Loadings ของตัวแปรสังเกตได้ต่อตัวแปรแฝง และดัชนีความสอดคล้องของโมเดล (Goodness-of-Fit indices) เช่น χ^2/df , CFI, GFI, TLI, RMSEA, SRMR

ตรวจสอบค่า Average Variance Extracted (AVE) และ Composite Reliability (CR) เพื่อประเมิน Convergent Validity และ Reliability ของแต่ละตัวแปรแฝง

ตรวจสอบ Discriminant Validity โดยเปรียบเทียบค่ารากที่สองของ AVE กับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง

4) การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling - SEM):

ใช้เพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรแฝงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในโมเดลเชิงโครงสร้าง (Structural Model)

ประเมินดัชนีความสอดคล้องของโมเดลโดยรวมอีกครั้ง เพื่อยืนยันว่าโมเดลมีความเหมาะสมกับข้อมูล

วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Standardized Path Coefficients) ที่แสดงทิศทางและขนาดของอิทธิพลระหว่างตัวแปรแฝง รวมถึงค่า P-value ที่แสดงนัยสำคัญทางสถิติ

การวิเคราะห์ตัวแปรสื่อกลาง (Mediation Analysis): ดำเนินการวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบบทบาทของทัศนคติต่อ EV (ATT) ในฐานะตัวแปรสื่อกลางระหว่าง WOM และ SEM_INFO กับความตั้งใจซื้อ EV (INT)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการสำรวจผู้สูงอายุจำนวน 400 คน พบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 55 อายุเฉลี่ย 67 ปี มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40 มีรายได้ 15,000-30,000 บาทต่อเดือน จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 45 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตใช้งานเป็นประจำทุกวัน จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 55 และ มีความสนใจในรถยนต์ใหม่ในอนาคต จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis - CFA)

ผลการวิเคราะห์ CFA แสดงให้เห็นว่าโมเดลการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยมีดัชนีความสอดคล้องดังนี้: $\chi^2/df = 2.45 (< 3.0)$, CFI = 0.92 (>.90), TLI = 0.91 (>.90), RMSEA = 0.06 (<.08), และ SRMR = 0.05 (<.08) ค่า Factor Loadings ของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวต่อตัวแปรแฝงมีค่าสูงและมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) ซึ่งยืนยัน Convergent Validity ของตัวแปรแฝงทุกตัว นอกจากนี้ ค่า AVE และ CR ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (AVE = 0.56 > .50, CR = 0.85 > .70) และผลการทดสอบ Discriminant Validity แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแฝงแต่ละตัวมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

3. ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling - SEM)

ผลการวิเคราะห์ SEM แสดงให้เห็นว่าโมเดลเชิงโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยดัชนีความสอดคล้องโดยรวมของโมเดลเชิงโครงสร้างเป็น $\chi^2/df = 2.78$, CFI = 0.93, TLI = 0.92, RMSEA = 0.07, SRMR = 0.06

ตารางที่ 1 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง

สมมติฐาน	ความสัมพันธ์	ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (Beta)	S.E.	C.R.	P-value	ผลการทดสอบ
H1	PRO → BRA	0.45	0.08	5.62	0.001	ยอมรับ
H2	SER → ATT	0.40	0.07	5.14	0.001	ยอมรับ
H3	BRA → ATT	0.35	0.06	5.83	0.001	ยอมรับ
H4	WOM → ATT	0.50	0.09	5.56	0.001	ยอมรับ
H5	SEM_INFO → ATT	0.42	0.07	6.00	0.001	ยอมรับ
H6	ATT → INT	0.60	0.05	12.00	0.001	ยอมรับ

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรสื่อกลาง

H7 ทศนคติต่อ EV (ATT) เป็นตัวแปรสื่อกลางระหว่าง WOM และความตั้งใจซื้อ EV (INT) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ATT เป็นตัวแปรสื่อกลางแบบสมบูรณ์ โดยมีผลกระทบทางอ้อมที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$)

H8 ทศนคติต่อ EV (ATT) เป็นตัวแปรสื่อกลางระหว่าง SEM_INFO และความตั้งใจซื้อ EV (INT) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ATT เป็นตัวแปรสื่อกลางแบบบางส่วน โดยมีผลกระทบทางอ้อมที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$)

อภิปรายผล

1. ผลกระทบของปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการ (H1, H2, H3)

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านราคา ความปลอดภัย และบริการหลังการขายมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความน่าเชื่อถือของแบรนด์ (Brand Trust) และทศนคติต่อ EV ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ ใจดี (2566) ที่ระบุว่าผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับความคุ้มค่า

และความปลอดภัยเป็นหลักในการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า สำหรับกลุ่มนี้ การสื่อสารจุดแข็งด้านราคาที่เหมาะสม ระบบความปลอดภัยที่สูง และบริการหลังการขายที่ครอบคลุมจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความพึงพอใจ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อ การเน้นจุดแข็งเหล่านี้จึงถือเป็นกลยุทธ์สำคัญสำหรับแบรนด์จีนในการสร้างความแตกต่างและความน่าเชื่อถือในตลาดผู้สูงอายุ

2. บทบาทของการตลาดแบบบอกต่อ (Word of Mouth; WOM) (H4, H7)

ผลการวิเคราะห์ระบุว่า WOM มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อทัศนคติ (ATT) และความตั้งใจซื้อ โดยเฉพาะคำแนะนำจากครอบครัวและเพื่อนฝูง ซึ่งเป็นช่องทางที่ทรงพลังสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรภรณ์ สมบัติ (2564) ที่ระบุว่า การสร้างประสบการณ์เชิงบวกและความพึงพอใจสามารถเปลี่ยนลูกค้าสูงอายุให้เป็น “ผู้บอกต่อ” ที่น่าเชื่อถือ การส่งเสริมให้ลูกค้าปัจจุบันเป็นผู้ให้คำแนะนำที่ดี จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและกระตุ้นความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

3. อิทธิพลของการรับรู้ข้อมูลผ่าน SEM (H5, H8)

การรับรู้ข้อมูลผ่าน Search Engine (SEM_INFO) ส่งผลต่อทัศนคติและความตั้งใจซื้อผ่านทัศนคติ (ATT) ซึ่งสนับสนุนแนวคิดว่าการปรากฏตัวของแบรนด์บนผลการค้นหาและข้อมูลที่ชัดเจน น่าเชื่อถือ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุที่อาจยังไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี การปรับปรุงข้อมูลบนเว็บไซต์และแพลตฟอร์มออนไลน์ให้เป็นมิตรและเชื่อถือได้ จะช่วยดึงดูดความสนใจตั้งแต่ขั้นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวดี จันทร์อุไร (2563) ที่เน้นว่าประสบการณ์การค้นหาข้อมูลออนไลน์ส่งผลต่อการสร้างทัศนคติและความตั้งใจซื้อ

4. ทัศนคติ (ATT) เป็นตัวแปรสื่อกลาง

ทัศนคติ (ATT) ทำหน้าที่เป็นตัวแปรสื่อกลางระหว่างปัจจัยภายนอก (WOM และ SEM_INFO) กับความตั้งใจซื้อ การสร้างทัศนคติที่เป็นบวกต่อ EV เป็นขั้นตอนสำคัญในการเปลี่ยนความสนใจเป็นการตัดสินใจซื้อ การสร้างประสบการณ์ที่ดีและข้อมูลที่เชื่อถือได้จะช่วยเสริมสร้างทัศนคติในเชิงบวก สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริณา คำปวน (2565) ที่ระบุว่า การส่งเสริมทัศนคติที่ดีเป็นกลยุทธ์สำคัญในการกระตุ้นความตั้งใจซื้อในกลุ่มผู้สูงอายุ

5. นัยยะเชิงกลยุทธ์โดยรวม

การวิเคราะห์ด้วย SEM ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ อย่างชัดเจน ทำให้ผู้ประกอบการสามารถวางกลยุทธ์การตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากผลการวิเคราะห์แสดงว่า WOM มีอิทธิพลโดยตรงและสูงกว่าการลงทุนใน SEM คำแนะนำคือ ควรเน้นสร้างความรักดีและความพึงพอใจในกลุ่มลูกค้าสูงอายุ เพื่อให้กลุ่มนี้กลายเป็นผู้บอกต่อที่น่าเชื่อถือ ซึ่งจะสร้างผลกระทบเชิงบวกในระยะยาวและเพิ่มการรับรู้ในกลุ่มเป้าหมาย การผสมผสานกลยุทธ์ SEM และ WOM จะช่วยสร้าง Ecosystem ของแบรนด์ที่แข็งแกร่งและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ได้พัฒนาและทดสอบโมเดล SEM ซึ่งชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ บริการ ความน่าเชื่อถือ การตลาดแบบบอกต่อ และการรับรู้ข้อมูล เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติและความตั้งใจซื้อ EV ของกลุ่มผู้สูงอายุไทย ผลลัพธ์นี้สนับสนุนกลยุทธ์การตลาดเน้นความปลอดภัย ความสะดวกสบาย และการสร้างความน่าเชื่อถือผ่าน WOM รวมถึงการปรับปรุง SEM ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย

- ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการ EV จีน** ประกอบด้วย 1.1 พัฒนาและสื่อสารคุณสมบัติของรถยนต์ไฟฟ้าที่ตอบโจทย์ผู้สูงอายุ เช่น ความปลอดภัย การขับที่ง่าย เทคโนโลยีช่วยเหลือที่ใช้งานง่าย 1.2 สร้างเครือข่ายบริการหลังการขายที่เข้มแข็ง เพื่อสร้างความมั่นใจและความพึงพอใจให้กับผู้สูงอายุ 1.3 ลงทุนในกลยุทธ์การตลาดแบบบอกต่อ (Word-of-Mouth: WOM) ผ่านโปรแกรมแนะนำลูกค้าและกิจกรรมพบปะลูกค้าเก่า 1.4 เพิ่มประสิทธิภาพการรับรู้ข้อมูลผ่านเครื่องมือค้นหา (Search Engine Marketing: SEM) ด้วยการเลือกคำค้นหาที่เหมาะสม พัฒนาเนื้อหาที่เข้าใจง่าย และออกแบบเว็บไซต์ให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ 1.5 ผสมผสานกลยุทธ์ SEM และ WOM เพื่อสร้าง Ecosystem ของแบรนด์ที่แข็งแกร่ง เพิ่มความน่าเชื่อถือ และกระตุ้นความสนใจของกลุ่มผู้สูงอายุ
- ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบาย** ส่งเสริมการใช้รถยนต์ไฟฟ้าสำหรับผู้สูงอายุด้วยสิทธิประโยชน์และโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อกลุ่มนี้ พร้อมจัดให้มีข้อมูลที่ครบถ้วนและน่าเชื่อถือเพื่อลดความเข้าใจผิดและสร้างความมั่นใจในการใช้รถยนต์ไฟฟ้า
- ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต** ศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีเชิงคุณภาพ พัฒนาโมเดล SEM ที่รวมปัจจัยด้านอิทธิพลทางสังคมและจิตวิทยา และทำการศึกษาตามระยะเวลา (Longitudinal Study) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้สูงอายุต่อการใช้รถยนต์ไฟฟ้าในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กานต์ ทองกะโลย. (2565). อิทธิพลของการสื่อสารแบบบอกต่อออนไลน์ที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารแบบบอกต่อของผู้สูงอายุไทยในสถานการณ์โควิด-19: กรณีศึกษาผู้ใช้บริการจัดส่งอาหาร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ฐานข้อมูล Thammasat University.
- กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่. (2566). *รายงานสถานการณ์อุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย กระทรวงอุตสาหกรรม*. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤษภาคม 2568 จาก <https://www.mindustry.go.th/ev-report2023>
- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2566). *รายงานแนวโน้มอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย*. กระทรวงอุตสาหกรรม. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤษภาคม 2568 จาก <https://www.industry.go.th/ev-trends2023>
- พรทิพย์ ใจดี. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อความน่าเชื่อถือและทัศนคติของผู้สูงอายุที่มีต่อรถ EV จีน. *วารสารการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภค*, 12(1), 45-60.
- วรารักษ์ สมบัติ. (2564). การสร้างความเชื่อมั่นผ่านการตลาดบอกต่อในกลุ่มผู้สูงอายุ. *วารสารกลยุทธ์ธุรกิจ*, 8(2), 78-89.
- วิกานดา ใหม่เพย. (2568) พฤติกรรมผู้บริโภคกลุ่มสูงวัยในจังหวัดแพร่ในฐานะเมืองสูงวัยระดับสุดยอดของประเทศไทย. *วารสารสันติสุขปริทรรศน์*, 6(1), 94-105
- วิภาวดี จันทร์อุไร. (2563). ผลของการค้นหาข้อมูลออนไลน์ต่อความรู้สึกและพฤติกรรมการซื้อของผู้สูงอายุ. *วารสารเทคโนโลยีและการตลาด*, 9(3), 34-49.
- ศิริณา คำปวน (2565). การส่งเสริมทัศนคติในกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อกระตุ้นการซื้อรถ EV. *วารสารกลยุทธ์และการจัดการ*, 11(4), 55-70.
- Chen, L. (2022). The Rise of Chinese Electric Vehicle Brands in Southeast Asia. *Journal of Automotive Industry Trends*, 15(3), 45-58.

- Kozinets, R. V. (2002). The field behind the screen: Using netnography for marketing research in online communities. *Journal of Marketing Research*, 39(1), 61-72.
- Lee, S., & Lee, H. (2018). Technology adoption and information sources among elderly consumers. *Journal of Consumer Research*, 45(3), 456-470.
- Liu, Y., & Shankar, V. (2019). The role of search engine marketing in consumer decision-making. *Journal of Marketing Research*, 56(4), 594-611.
- Zhou, Y., Li, X., & Wang, J. (2022). The rise of Chinese electric vehicle industry: Policy, technology, and market strategies. *International Journal of Automotive Technology and Management*, 22(3), 245-267.

บทบาทนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง*

THE DEFINITIVE INTERPRETATION OF PHANTHURAT OGRESS ROLES IN SANG THONG PERFORMANCE

ภัทรานิษฐ์ อ่อนลมุล¹, ขวัญใจ คงถาวร² และ จินตนา สายทองคำ³

Patranit Oonlamon¹, Kwanjai Khongthavorn² and Jintana Saithongkham³

¹⁻³หลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

¹⁻³Master of Fine Arts Program in Performing Arts Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts, Thailand

Corresponding Author's Email: patranitt@gmail.com

วันที่รับบทความ : 20 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 8 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 10 กันยายน 2568

Received 20 August 2025; Revised 8 September 2025; Accepted 10 September 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลเกี่ยวกับนางพันธุรัต วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิด ทฤษฎี เรื่องบทบาท และนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า นางพันธุรัตที่ปรากฏในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง มีบทบาทที่สำคัญ 2 บทบาท คือ 1. บทบาทความเป็นกษัตริย์ ความเป็นผู้นำปกครองเมืองยักษ์แทนพระสวามีที่สิ้นพระชนม์ไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง ความสามารถในการบริหารบ้านเมืองและความรับผิดชอบในฐานะผู้ปกครอง 2. บทบาทแม่ นางพันธุรัตมีบทบาทของความเป็นแม่ผู้เปี่ยมด้วยความรักและความเมตตาต่อพระสังข์ บทบาทความเป็นแม่ของนางพันธุรัตถือเป็นบทบาทสำคัญในละครนอกเรื่องสังข์ทอง เพราะเป็นการสร้างปมให้ตัวละครหลักคือพระสังข์ได้มีวิชาความรู้ ของวิเศษและมนต์วิเศษติดตัวไป เพื่อใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ตามเนื้อหาที่ในโครงเรื่องหลัก

Citation:

* ภัทรานิษฐ์ อ่อนลมุล, ขวัญใจ คงถาวร และ จินตนา สายทองคำ. (2568). บทบาทนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 957-975.

Patranit Oonlamon, Kwanjai Khongthavorn and Jintana Saithongkham. (2025). The Definitive Interpretation Of Phanthurat Ogress Roles In Sang Thong Performance.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 957-975.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

และถูกถ่ายทอดผ่านการแสดงที่ละเอียดอ่อน ในเรื่องของลีลาท่ารำตามรูปแบบนาฏศิลป์ไทย และสอดแทรกเทคนิคเฉพาะของผู้แสดงเข้าไปในการตีบท เพื่อสื่อสารให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใย และความโศกเศร้าอย่างสุดซึ้งเมื่อพระสังข์กำลังจะจากไป ทั้งสองบทบาทที่สำคัญดังกล่าวนี้ทำให้ตัวละครนางพันรุตเป็นตัวละครที่มีมิติซับซ้อน ทั้งในฐานะยักษ์ผู้มีอำนาจและในฐานะแม่ผู้เต็มเปี่ยมด้วยความรัก เมื่อถูกถ่ายทอดผ่านการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตอนพระสังข์หนีนางพันรุต ทำให้เราได้เห็นมิติของตัวละครที่ชัดเจนขึ้น

คำสำคัญ: นางพันรุต, ละครนอก, สังข์ทอง

Abstract

This article aims to analyze the definitive interpretation of Phanthurat Ogress's roles in the Sang Thong performance. It is qualitative research. Data were collected about Nang Panthurat. The data were analyzed using concepts and theories about roles and presented with analytical descriptions. The study results indicate that Nang Phanthurat, who appears in the Sang Thong performance, plays two important roles: 1. As a queen, she is a leader who rules the giant city in place of her late husband, demonstrating strong leadership, governance skills, and a sense of responsibility as a ruler. 2. As a mother, Nang Phanthurat exhibits love and compassion for Phra Sang. Her maternal role is crucial in the drama "Sangthong," providing a plot that allows the main character, Phra Sang, to acquire knowledge, magical items, and spells to solve various problems, aligned with the core storyline. This maternal portrayal is delivered through a delicate performance, incorporating traditional Thai dance moves and the actress's unique techniques to express deep love, concern, and sadness, especially when Phra Sang attempts to run away. These two vital roles make Nang Phanthurat a complex character—both a powerful giant and a loving mother. When performed in the play Sangthong, the scene where Phra Sang flees from Nang Phanthurat highlights the different facets of her character more clearly.

Keywords: Phanthurat, Lakhon Nok, Sang Thong

บทนำ

นางยักษ์เป็นตัวละครประเภทมนุษย์ฝ่ายหญิงที่มีรูปร่างที่สูงใหญ่ มีน้ำหนักาน่าเกลียด น่ากลัว มีพลังกำลังมาก และมักมีนิสัยดุร้าย กินมนุษย์และสัตว์เป็นอาหาร มีอาวุธประจำกาย เป็น กระบอง ทั้งยังมีอิทธิฤทธิ์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น สามารถแปลงกาย เหาะเหินเดินอากาศได้ หรือดลบันดาลให้ได้รับสิ่งที่พึงประสงค์ เป็นต้น (นันทนา สาธิตสมมนต์, 2557: 142) ในวรรณกรรมและการแสดงละครของไทยหลายประเภทมีบทบาทนางยักษ์ปรากฏอยู่ในเรื่องเป็นจำนวนมาก เช่น นางศุภลักษณ์ในเรื่องอุณรุท นางสำมะนกขาในเรื่องรามเกียรติ์ นางผีเสื้อน้ำในเรื่องสุวรรณหงส์ นางผีเสื้อสมุทรในเรื่องพระอภัยมณี นางสนธิ์และนางเมรีในเรื่องรถเสน และนางพันธุรัต จากละครนอกเรื่อง สังข์ทอง เป็นต้น

ตัวละครนางยักษ์มักเป็นผู้สร้างปมปัญหาให้เกิดความขัดแย้งในเนื้อเรื่อง มักเป็นผู้สร้างเหตุหรือจุดพลิกผัน หรืออาจสร้างความลึกลับเป็นเรื่องราวใหญ่โต ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวละครนางยักษ์นั้นเป็นตัวละครมีสถานะและบทบาทสำคัญของเรื่อง อย่างเช่น นางพันธุรัต ในเรื่องสังข์ทอง มีสถานะและบทบาทความเป็นกษัตริย์และความเป็นแม่ เป็นตัวละครที่สร้างจุดพลิกผันให้พระสังข์ได้วิชาความรู้ ของวิเศษและมนต์วิเศษเพื่อใช้แก้ปัญหาในโครงเรื่องหลักต่อไป

เรื่องบทบาทของนางพันธุรัตค่อนข้างมีความน่าสนใจ เป็นตัวละครที่มีมิติซับซ้อน ทั้งในฐานะยักษ์ผู้มีอำนาจและในฐานะแม่ผู้เต็มเปี่ยมด้วยความรัก บทบาทของนางเป็นส่วนสำคัญที่ขับเคลื่อนเรื่องราวทั้งหมดในวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง และยังเป็นตัวละครที่สะท้อนให้เห็นถึงความรักอันบริสุทธิ์ของแม่ที่มีต่อพระสังข์ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมอย่างลึกซึ้ง ไม่ต่างจากความรักของมารดาบังเกิดเกล้าอีกด้วย ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องราวของนางพันธุรัตในละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตามทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton) (อ้างถึงใน ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2545: 115) กล่าวถึง สถานะ (status) เป็นตัวกำหนดบทบาท (role) โดยสถานะคือตำแหน่งหรือบทบาททางสังคมของบุคคล ซึ่งจะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงเรื่องราวของนางพันธุรัตในวรรณกรรมและกระบวนการทำสำคัญในตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัตได้อย่างชัดเจน

การแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัต เป็นเรื่องราวตอนที่พระสังข์รู้ความจริงว่านางพันธุรัต ผู้เป็นแม่ที่เลี้ยงตนมานั้นเป็นยักษ์แปลงกายมา ประกอบกับ

ความระลึกถึงแม่บังเกิดเกล้าของตัวเอง อยากกลับไปดูว่าแม่บังเกิดเกล้าเป็นอย่างไรบ้าง จึงขโมยของวิเศษได้แก่ รูปเงาะ ไม่เท่าและเกือบแก้วเหาะหนีไป ในขณะที่นางพันธุรัตออกไปป่าเพื่อหาอาหารกินตามประสาयัภย์ เมื่อนางพันธุรัตกลับมาถึงเมืองตามหาพระสังข์ไม่เจอและของวิเศษทั้งหลายก็หายไปก็รู้แน่ว่าพระสังข์หนีไปแล้ว จึงสั่งไพร่พลยัภย์ออกติดตาม เมื่อเจอพระสังข์อยู่บนเชิงผาที่ดีใจ แต่ไม่อาจปีนขึ้นไปหาพระสังข์ได้ด้วยอำนาจแรงอธิษฐานของพระสังข์ จึงเฝ้าอ่อนวอนให้พระสังข์กลับมาหาตน แต่ด้วยความหวาดกลัวพระสังข์ก็ไม่ยอมลงมาหา นางเฝ้าอ่อนวอนลูกด้วยความรักจนขาดใจในที่สุด ก่อนขาดใจตายลงนางได้ประสาทของวิเศษทั้งหมดให้และได้สละมหาจินตามนต์ให้พระสังข์ได้ศึกษาไว้ที่เชิงผา เพื่อให้ลูกได้มีวิชาติดตัวไม่ต้องตกทุกข์ได้ยาก พระสังข์เมื่อเห็นแม่เจ็บปวดจนขาดใจก็รีบรุดลงมาหาด้วยความอาลัยรักมารดาที่เลี้ยงมาจนเติบโตใหญ่ บทนางพันธุรัตในฐานะแม่ผู้ดูแลพระสังข์เป็นเสมือนสัญลักษณ์ถึงความรักที่บริสุทธิ์ของแม่ที่มีต่อลูกแม่จะเป็นคนละสายพันธุรัตก็มีข้อคิดสอนใจเรื่องความกตัญญูและความรักระหว่างแม่กับลูก ซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตและคติความเชื่อของคนไทยในอดีตได้เป็นอย่างดี

บทบาทของนางพันธุรัตในฐานะผู้ปกครองเมือง และฐานะแม่ผู้ดูแลพระสังข์เป็นกระบวนท่ารำของนางพันธุรัต ตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัต ในละครนอกเรื่องสังข์ทอง ถือเป็นกระบวนท่าที่สำคัญและงดงามทั้งลีลาท่ารำที่มีการตีบทออกมาเพื่อสื่อถึงความรัก ความห่วงใย และความโศกเศร้าอย่างสุดซึ้งเมื่อพระสังข์กำลังจะจากไป สอดแทรกกับบทความเป็นผู้นำในการสั่งการไพร่พลและข้าราชการอย่างน่าสนใจ เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสนใจศึกษา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์แก่แวดวงนาฏศิลป์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง

การทบทวนวรรณกรรม

ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของนางพันธุรัตและเรื่องของนางยัภย์ ดังนี้

1. เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวของนางพันธุรัตและนางยัภย์

1.1 บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตอน นางพันธุรัตเลี้ยงพระสังข์ พระสังข์หนีนางพันธุรัต พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

1.2 บทละครเรื่องสังข์ทอง ตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัตของกรมศิลปากร พ.ศ. 2559

2. เนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการทำรำ

2.1 นาฏยลักษณะของนางยักษ์ในโขนและละครรำ โดยจิรัชญา บุรวัฒน์ (2558)

2.2 กลวิธีการแสดงบทบาทนางยักษ์แปลงในละครนอก โดย นันทนา สาธิตสมมนต์ พ.ศ. 2557

2.3 การสัมภาษณ์ ธาณิต ศาลากิจ เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1 ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton) ในหนังสือจิตวิทยาสังคม ของ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร พ.ศ. 2545

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบงานวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลจากวีดิทัศน์และการสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์บทบาทของนางพันธุรัตสู่กระบวนการทำรำสำคัญในตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัต

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สร้างแบบบันทึกข้อมูลหรือใบวิเคราะห์เอกสาร เพื่อกำหนดช่องหรือหัวข้อที่ต้องการจดบันทึกข้อมูล ใช้แบบบันทึกข้อมูลนี้ในการจดบันทึกรายละเอียดจากเอกสารแต่ละฉบับอย่างเป็นระบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

บทความนี้มีมุ่งศึกษาเชิงเอกสาร และเนื้อหาการแสดง ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของนางพันธุรัต

3.2 ศึกษาเนื้อหาการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัต จากวีดิทัศน์ของกรมศิลปากร และการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำเนื้อหาส่วนที่เกี่ยวข้องกับนางพันธุรัตจากเอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้องมาจัดกระทำข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกหรือใบวิเคราะห์เอกสาร จัดกระทำข้อมูลโดยการแยกประเภทและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีเรื่องบทบาทมาวิเคราะห์

5. นำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

6. อภิปรายผล สรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์บทบาทของนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทองพบว่า นางพันธุรัตเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง ซึ่งมีสถานะเป็นกษัตริย์และเป็นแม่ของพระสังข์ (status) จึงปรากฏบทบาทที่สำคัญทั้ง 2 บทบาทของนางพันธุรัตในเรื่องสังข์ทอง คือ 1. บทบาทความเป็นกษัตริย์ (role) มีความเป็นผู้นำปกครองเมืองยักษ์แทนพระสวามีที่สิ้นพระชนม์ไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง ความสามารถในการบริหารบ้านเมืองและความรับผิดชอบในฐานะผู้ปกครอง 2. บทบาทแม่ (role) นางพันธุรัตเป็นแม่ผู้เปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตาและความเสียสละที่มีต่อลูก คือ พระสังข์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทบาทความเป็นแม่ของนางพันธุรัตถือเป็นบทบาทสำคัญในละครนอกเรื่องสังข์ทอง เพราะเป็นการสร้างปมให้ตัวละครหลักคือพระสังข์ได้มีวิชาความรู้ ของวิเศษและมนต์วิเศษติดตัวไปเพื่อใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ตามเนื้อหาที่ในโครงเรื่องหลัก

1. บทบาทของนางพันธุรัต ตอน พระสังข์หนีนางพันธุรัต ที่ปรากฏในเนื้อหาวรรณกรรม

บทบาทของนางพันธุรัตที่ปรากฏในเรื่องสังข์ทอง ตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัตส่วนใหญ่เป็นบทบาทของความเป็นแม่ ที่มีความรักความหวังดีต่อลูก คือพระสังข์อย่างสุดหัวใจ มีเนื้อหาที่เป็นบทบาทของความเป็นผู้นำ ผู้ปกครองเมือง สอดแทรกมาเป็นช่วง ๆ เช่น ตอนคำว่าข้าราชการที่ดูแลพระสังข์ไม่ดี หรือตอนสั่งการให้ตามหาพระสังข์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บทบาทที่เป็นการสร้างปมในการดำเนินเรื่อง ให้พระสังข์มีวิชาความรู้ ของวิเศษและมนต์วิเศษติดตัวไปนั้นสัมพันธ์กับบทบาทของความเป็นแม่เป็นส่วนใหญ่ บทบาทของความเป็นแม่ของนางพันธุรัตนี้ถูกผูกโยงกันมาตั้งแต่เนื้อหาตอนนางพันธุรัตเลี้ยงดูพระสังข์ มาจนถึงตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัต ดังจะได้แสดงให้เห็น ดังนี้

บทบาทของนางพันธุรัตเริ่มต้นขึ้นในตอนที่เราท่องนำพระสังข์มาถึงเขตแดนเมืองยักษ์ โดยถือสารของท้าวฤๅษณ์คราษมาด้วย หมายถึงฝากฝังให้เป็นลูกของนางยักษ์ พันธุรัตแต่ใครได้ทักท้วงนางพันธุรัตไม่ได้รับพระสังข์เป็นลูกไว้ว่ายักษ์กับมนุษย์ไม่อาจอยู่ร่วมกันได้ ให้อำนาจของพระรถและนางเมรีเป็นตัวอย่าง หากรับมาชีวิตก็จะวายปราณลงไป แต่ด้วยความรักความเสน่หะหาอยากมีลูกไว้เป็นแก้วตาดวงใจ ต่อให้ใครทักท้วงไว้นางก็ไม่ฟัง ทั้งยังสั่งให้ขับไล่ใครไปในที่สุด ความว่า

ว่าพลางทางสังขสรวรรค์	จงช่วยกันขับไล่ไสเสกศา
แต่นี้สืบไปอย่าให้มา	มันว่ากูเล่นให้เป็นกลาง

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2497: 67)

ความรักของนางพันธุรัตที่แสดงออกต่อพระสังข์ ยังยอมปลอมแปลงตนเองและข้าราชการบริพารเหล่ายักษ์ให้ร่างกลายเป็นมนุษย์เพื่อไม่ให้พระสังข์เกิดความหวาดกลัว เมื่อรับพระสังข์เข้าเมืองจึงจัดพิธีสมโภชอย่างยิ่งใหญ่ ความว่า

แล้วสั่งกุมภภัณฑ์ให้จัดแจง	ตักแต่งเร่งรัดอย่าขัดขวาง
อีกทั้งข้าเฝ้าท้าวนาง	ต่างต่างแผลงฤทธิ์นิมิตกาย
ให้เป็นมนุษย์สุดสิ้น	ตรัสพลางเทพินผันผาย
เข้าที่นฤมิตบิดเบียนกาย	เจ็ดฉายโสภาก่ออวด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2497: 67-68)

ในตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัต พระสังข์ได้แอบลอบเข้าไปในบริเวณที่นางพันธุรัตห้ามไว้ก่อนออกไปประพาสป่า และได้ใช้นิ้วจุ่มลงไปใบบ่อทองจนต้องพันผ้าเพื่อซ่อนสีทองที่ติดนิ้วมา และแกล้งโกหกว่ามีบาดบาด ด้วยความห่วงใยของนางพันธุรัตก็เฝ้าได้ถาม เมื่อทราบว่ามีบาดเจ็บ นางก็น้ำตาคลอด้วยสงสารลูก และโกรธพี่เลี้ยงเป็นหนักหนา จับมัดและตีในฐานะที่ปล่อยให้พระสังข์ได้รับอันตราย อันแสดงให้เห็นความรักที่มีให้พระสังข์ ความว่า

ได้เอยได้ฟัง	นางมารโกรธพี่เลี้ยงสาวศรี
น้ำตาคลอตาด้วยปราณี	ให้มัดตีพี่เลี้ยงนางใน
นางนมพี่เลี้ยงเรียงหน้า	มึงไม่นำพาเอาใจใส่
ให้เล่นมิดเล่นพราหมณ์	ตีให้บรรลัยประเดี๋ยวนี้

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2497: 76)

เนื้อหาตอนนี้ในสุวรรณสังขชาดก ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่าขณะที่นางพันธรัตเฝ้าใต้ถ้ำมาถึงนิวที่พันผ้าไว้ต่อพระสังข์ พระสังข์แกล้งโกหกไปว่าเล่นผ้าไม้ มีดเลยบาดเอา นางก็เอานิ้วขึ้นมาดู เห็นว่านิ้วของพระสังข์เป็นสีทองก็รู้แน่ว่าพระสังข์แอบเข้าไปในบริเวณที่ตนห้ามไว้ จึงใช้น้ำลายถ่มลงใส่นิ้วแล้วเช็ดออก นิ้วก็กลายเป็นผิปกติ ความว่า

“พูดแล้วนางยักขเทวีจึงแก้ผ้าพันออกเห็นนิ้วก็ย่นนั้นมีสีเป็นทอง นางจึงถ่มน้ำลายรดนิ้วก็ย่น ๆ ที่มีสีทองนั้นก็หายไปทันที”

หอสมุดวชิรญาณ (2568: ออนไลน์)

อันแสดงให้เห็นว่านางพันธรัตแม้จะทราบดีว่าพระสังข์ได้เข้าไปบริเวณที่ห้าม แต่ก็ไม่ได้ว่าอะไร กลับห่วงใยและเมตตาต่อพระสังข์อย่างบริสุทธิ์ใจ เมื่อตอนที่นางพันธรัตกลับมาจากหาสัตว์กินในป่า นางไม่เห็นลูกก็เศร้าโศกเป็นอย่างมาก พลังว่าพี่เลี้ยงดูแลพระสังข์ให้ดีตามคำสั่ง ความว่า

ถูกใจให้อยู่กับลูกรัก	คอยพิทักษ์ถนอมกลม่อเมลิ้ง
ช่างละให้หายไปจากวังเวียง	มันน่าเสี่ยงสับซ้ำให้หน้าใจ
ว่าพลางนางรำไศกา	น้ำตาแฉกถึงหลังไหล
ไปเปิดดูบ่อทองเห็นพร่องไป	เร่งพะวงสงสัยไม่รู้แล้ว
มาดูรูปเงาป่าไม่ปรากฏ	หายหมดทั้งไม้เท้าและเกือกแก้ว
ลูกน้อยกลอยสวาทเจ้าคลาสแคล้ว	หนีแม่ไปแล้วนะออกอา

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2497: 81-82)

เมื่อนางพันธรัตตามมาเจอพระสังข์นั่งอยู่บนภูเขาใหญ่ นางทั้งร้องให้ทั้งตีใจที่เจอลูก ได้กล่าวตัดพ้อต่อพระสังข์ว่าหนีแม่แม่ทำไม มีความขัดเคืองอะไร และพยายามปีนขึ้นไปหาลูก แต่ด้วยแรงอธิฐานของพระสังข์ ทำให้นางไม่อาจปีนขึ้นไปได้ นางก็เรียกให้พระสังข์ลงมาหา แต่พระสังข์ก็ไม่ลงมา ดังเนื้อความที่ว่า

นั่งอยู่โยนนั้นพ่อขวัญข้าว	ขัดเคืองอะไรเล่าเจ้าจึงหนี
มาเถิดขุนหัวอย่ากลัวตี	ดูเอาเถิดซึ้งมีมา
นางร้องให้รำแล้วซ้ำเรียก	ปีนตะกายตะเกียกขึ้นไปหา

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2497: 85)

จิรัชญา บุรวัฒน์ (2558) ได้กล่าวถึงนางพันธรัตว่าเป็นแบบอย่างของมารดาที่มีความรักต่อบุตร เมื่อนางพันธรัตรู้ว่าพระสังข์หายไปก็ตกใจ ทุกข์ร้อนและโศกเศร้าเสียใจ รีบเกณฑ์ไพร่พลออกตามหาพระสังข์ แม้พระสังข์จะเป็นเพียงลูกเลี้ยงของนาง แต่นางก็รักพระสังข์ดัง

บุตรในอุทร นางเลี้ยงดูพระสังข์เป็นอย่างดีด้วยความรัก นางพันธุรัตได้ทำหน้าที่ของความเป็นแม่ได้อย่างครบถ้วน นางถือได้ว่าเป็นผู้ให้ชีวิตใหม่กับพระสังข์ ถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกคือการรับเลี้ยงดูพระสังข์จากท้าวฤๅษณ์ อีกครั้งคือนางได้ยกอุปการะ ไม้เท้า และ เกือกแก้ว พร้อมกับมนต์มหาจินตามนต์ให้กับพระสังข์ ซึ่งเปรียบเสมือนให้ความรู้ และอาวุธที่พระสังข์จะใช้ดำรงชีวิตในโลกภายนอกได้ นางพันธุรัตเลี้ยงดูพระสังข์ ให้ความสุขสบายทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ และนางยังแสดงออกถึงความรักและห่วงใยพระสังข์จนวาระสุดท้ายของชีวิต

2. บทบาทของนางพันธุรัต ตอน พระสังข์หนีนางพันธุรัต ที่ถูกถ่ายทอดออกมาในการแสดงละครนอก

ในการแสดงละครนอก จุดเด่นของการแสดงคือการแสดงอารมณ์ ซึ่งแสดงออกทั้งทางสีหน้าและท่าทาง มีการแสดงท่าแบบธรรมชาติมากขึ้น มีบทบาทตลกเพื่อเพิ่ม อรรถรสให้กับการแสดง นางยักษ์ในละครนอกที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ นางพันธุรัตในละครนอกเรื่อง สังข์ทอง นางผีเสื้อสมุทรในละครนอกเรื่อง พระอภัยมณี เป็นต้น นางยักษ์ยังเป็นตัวละครสำคัญที่ช่วยดำเนินเรื่องราวของการแสดงให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางต่างๆ สร้างความสลับซับซ้อนให้แก่โครงเรื่องและเป็นการเพิ่มอรรถรสให้แก่เนื้อเรื่องมากยิ่งขึ้น

ผู้แสดงตัวละครนางพันธุรัตซึ่งเป็นบทบาทของนางยักษ์ เพื่อให้เห็นถึงความเป็นนางยักษ์อย่างชัดเจนในมุมมองของผู้ชม “จึงมีการคัดเลือกผู้แสดงที่มีรูปร่างลักษณะ สูงใหญ่ แข็งแรง เพราะผู้แสดงต้องแสดงออกถึงความเข้มแข็งของตัวละคร มีทักษะด้านนาฏศิลป์ไทยที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีเนื่องจากบทบาทนางยักษ์เป็นบทที่ต้องแสดงความสง่างามแต่แฝงไว้ด้วยพลัง ความดุร้าย และอารมณ์ที่ลึกซึ้งกว่านางเอกทั่วไป” (ธานิต ศาลากิจ, 2568: 4 มีนาคม, สัมภาษณ์) ผู้แสดงบทบาทนางพันธุรัตต้องมีบุคลิกที่สง่างามเนื่องจากบทบาทนางพันธุรัตเป็นบทบาทของนางกษัตริย์ที่ต้องมีความเป็นผู้นำเมืองยักษ์

ภาพที่ 1 ฉากในการแสดงตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัต

ที่มา : สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

สืบค้นเมื่อ : 29 เมษายน 2568

เมื่อบทบาทนางพันธุรัตถูกถ่ายทอดออกมาเป็นการแสดง การแสดงบทบาทนางพันธุรัต ซึ่งเป็นตัวละครนางยักษ์และการตีบทในการแสดงจึงต้องสื่อถึงอารมณ์อย่างชัดเจน การแสดงออกจากสีหน้าจึงเป็นข้อจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการแสดงบทบาทนางพันธุรัต ต้องสื่ออารมณ์ในการแสดงให้ผู้ชมถึงความโศกเศร้าเสียใจ ความรักความอาลัย ดีใจและเสียใจพร้อม ๆ กันในบทละครที่กล่าวว่า

ตบมือหัวเราะทั้งน้ำตา

ร้องเรียกลูกยาด้วยยินดี”

(กรมศิลปากร, 2559: 40)

จากบทละครในตอนนี้สื่อให้เห็นถึงความดีใจที่ได้พบพระสังข์ พร้อมทั้งเสียใจไปพร้อม ๆ กันที่พระสังข์หนีตนขึ้นไปอยู่บนเขา การสื่ออารมณ์ในตอนนี้ถึงต้องมีความชัดเจนในสีหน้า สามารถสื่อถึงอารมณ์ในการแสดงว่าแสดงได้ออกมาดีมากน้อยแค่ไหน ทั้งนี้ผู้วิจัยจะแสดงกระบวนการสำคัญ ๆ ในการแสดงบทบาทนางพันธุรัตในละครนอกเรื่องสังข์ทองพอสังเขปไว้ดังนี้

บทบาทนางพันธุรัตที่ถูกถ่ายทอดมาสู่การแสดงมีกระบวนการทำสำคัญ เช่น ทำเรียกให้ลูกลงมาหา ทำโศกเศร้าเสียใจ ทำกำมือทูปอก และทำเกลือกกลิ้งจนขาดใจ ผู้วิจัยจะขอนำเสนอไว้ดังต่อไปนี้

- ทำเรียกให้ลงมาหา ในลักษณะยืนเรียกมือเดียว และยืนเรียกสองมือ นอกจากนี้ยังมีท่านี้เรียกว่าด้วยเช่นกัน ท่าทางที่แตกต่างกันเหล่านี้สื่อสารให้เห็นอารมณ์ที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ เป็นการเลียนแบบอาการของคนเมื่อมาถึงจึงยืนเรียกมือเดียว และเมื่อมีการเน้นย้ำให้เข้ามาหาจึงใช้เรียกสองมือแสดงอาการให้มาโดยไว เมื่อตรอมใจจึงทรุดตัวลงนั่ง ทั้งยังพยายามเรียกให้เข้ามาหา มีระดับการใช้ภาษาที่แตกต่างกันไป เป็นต้น

ภาพที่ 2 ท่ายืน กวักมือเรียกลูกมือเดียว

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 ท่ายืน กวักมือเรียกลูกสองมือ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 4 ท่านั่ง กวักมือเรียกลูกสองมือ
ที่มา: ผู้วิจัย

- ท่าโศกเศร้าเสียใจ เป็นท่าที่แสดงให้เห็นความเสียใจที่ถูกกำลังหนีจากตนไป ท่าเสียใจนี้ยังมีการสับเท้า คือเคลื่อนเข้าในลักษณะเซไปมาเพื่อเสริมให้เห็นความโศกเศร้าเป็นอย่างมาก จนทำให้ไม่อาจทรงตัวอยู่เป็นปกติได้ และยังมีท่ายืนร้องไห้แสดงอาการของการยืนแทบจะไม่ไหว เพื่อส่งอารมณ์ไปถึงคนดูในหลายอริยาบถ เป็นต้น

ภาพที่ 5 ทำยืนโคกเศร้า เสียใจ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 6 ทำนั่งร้องไห้ในเพลงโอด
ที่มา: ผู้วิจัย

- ทำก้ามือทูปอก แสดงอาการอัดอั้นตันใจ ดั่งเนื้อร้องในบทของกรมศิลปากรที่ว่า “โคกก็ตอกเพียงจะพัง” ทั้งนี้เพื่อแสดงความรักความอัดอั้นตันใจให้ลูกเห็น

ภาพที่ 7 ทำกำมือตอก ในท่อน “โคกก็ตอกเพียงจะพัง”

ที่มา: ผู้วิจัย

- ทำทอดตัว ล้มเกลือกกลิ้ง ตอนนี้เป็นตอนที่นางพันธุรัตหมดแรงไม่อาจป็นขึ้นภูเขาไปหาพระสังข์ได้ ก็ทอดตัวล้มลง เมื่อความโศกเศร้าเสียใจที่เข้ามาประดังบั่นทอนเรี่ยวแรงให้ลดลง ประกอบกับแรงอธิฐานที่พระสังข์ได้อธิฐานไว้ ทำให้นางหมดแรงลงทอดกาย และเสียใจจน ออกแตกตายในที่สุด

ภาพที่ 8 ท่าทอดตัว ล้มเกลือกกลิ้ง
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 9 ท่าทอดตัวตาย
ที่มา: ผู้วิจัย

บทบาทนางพันธุรัตในละครนอกเรื่องสังข์ทองตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัต ในการ
แสดงใช้การรำตีบทตามบทละคร มีบทการเจรจาระหว่างพระสังข์และนางพันธุรัตสอดแทรก

เข้ามาเป็นช่วง ๆ ด้วยอุปนิสัยของนางพันธุรัตที่มีความเป็นนางกษัตริย์การแสดงออกของตัวละครจึงมีความสวยงามและนิ่มนวล ใช้การตีบทที่ไม่รวดเร็ว ตัวละครนางพันธุรัตแสดงออกถึงความรักลูกที่เลี่ยนดูมากจนสุดหัวใจ ความโศกเศร้าเสียใจ และความเมตตากรุณาที่มีต่อพระสังข์ มีการตีบทการขอร้องอ่อนน้อมให้พระสังข์ลงมาหาจนตนขาดใจตายในที่สุด

อภิปรายผล

ได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อวิเคราะห์บทบาทของนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง ดังนี้

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง ที่ปรากฏในตัวบท 1. บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตอน พระสังข์หนีนางพันธุรัต พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (2497) และ 2. บทละครเรื่องสังข์ทอง ตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัตของกรมศิลปากร (2559) ทั้งสองเล่มให้ความเห็นที่สอดคล้องกัน กล่าวคือนางพันธุรัตเป็นนางยักษ์ มีลักษณะเป็นนางกษัตริย์ มีความรักความเมตตากรุณาอันบริสุทธิ์เหมือนมารดาบังเกิดเกล้า ยอมเสียสละความสุขส่วนตนแปลงกายดูแลพระสังข์ พุ่มพัก เอาใจใส่ ดูแลจน พระสังข์เจริญวัย ทั้งยังตายเพื่อส่งเวรความรักในท้ายที่สุด เนื้อหาตอนนีถือเป็น การสร้างปมของโครงเรื่องหลัก ถือเป็นบทบาทนางยักษ์ในฐานะตัวเอกที่สำคัญ ซึ่งมักมีอยู่หลายบทบาท กระจายอยู่ตลอดการดำเนินเรื่อง และเป็นบทบาทที่สร้างสีสันและดำเนินเรื่องให้การแสดงมีความพลิกผัน ตื่นเต้น และคลี่คลายในที่สุด

เมื่อถูกถ่ายทอดผ่านการแสดงบทนางพันธุรัตผ่านลีลาท่าทางที่ละเอียดอ่อน งดงามสามารถสื่อถึงอารมณ์เศร้าโศกขณะที่พระสังข์กำลังจะจากไป มีความสอดคล้องกับเนื้อหาในนาฏยลักษณะของนางยักษ์ในโขนและละครรำของ จิรัชญา บุรวัฒน์ (2558) ที่พบว่าการแสดงบทนางนางพันธุรัต แสดงออกได้ถึงแบบอย่างของมารดาที่มีความรักต่อบุตร เมื่อ นางพันธุรัตรู้ว่าพระสังข์หายไปก็ตกใจ ทุกข์ร้อนและโศกเศร้าเสียใจ รีบเกณฑ์ไพร่พลออกตามหาพระสังข์ แม้พระสังข์จะเป็นเพียงลูกเลี้ยงของนาง แต่นางก็รักพระสังข์ดังบุตรในอุทร นางเลี้ยงดูพระสังข์เป็นอย่างดีด้วยความรัก และยังมีความสอดคล้องกับ กลวิธีการแสดงบทบาทนางยักษ์แปลง ในละครนอก ของ นันทนา สาธิตสมมนต์ (2557) พบว่ามีบทบาทการแสดงอารมณ์ตามบทบาทเน้นการแสดงออกอย่างเปิดเผยและมีลักษณะเกินจริง โดยแสดงออกผ่านทาง สีหน้า แววตา

และท่าทาง เช่น อารมณ์รัก จะใช้สีหน้ายิ้มแย้มส่งสายตาดูอ่อนโยนยั่ววน อารมณ์เสียใจ จะใช้สีหน้าแวตาศรัทหมอง กิริยาสะอึกสะอื้น เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องบทบาทนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในบรรดานางยักษ์ที่ปรากฏในละครนอกทั้งหมด นางพันธุรัตน์เป็นนางยักษ์เพียงคนเดียวที่ปรากฏความรักอันบริสุทธิ์ ไม่เจือด้วยกิเลสหรือความอยากได้ใด ๆ เรื่องราวของนางพันธุรัตที่ต้องพลัดพรากจากลูกแม่จะมีความคล้ายคลึงกับนางเมรีกับพระรถเสน แต่กลับมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงอาจเป็นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างนางพันธุรัตกับพระสังข์เป็นความสัมพันธ์ของแม่ลูก ส่วนนางเมรีกับพระรถเสนเป็นสามีภรรยา เมื่อพิจารณาตอนที่นางเมรีออกติดตามพระรถเสน ก็ยังมีความอยากได้ อยากครอบครอง ทั้งยังอธิฐานให้ชาติหน้าพระรถต้องเป็นฝ่ายตามนางไปบ้าง ในทางกลับกันนางพันธุรัตกลับมีเพียงแต่ความหวังดีต่อพระสังข์อย่างบริสุทธิ์ใจ ผู้แสดงบทบาทนางพันธุรัตจึงต้องตีบทอย่างสุดกำลัง ไม่ว่าจะเป็นท่าแสดงความรัก ความโศกเศร้า หรือกระทั่งท่าล้มเกลือกกลิ้ง เพื่อให้เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของความเป็นแม่ที่รักลูกอย่างบริสุทธิ์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษามหาบทนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง สรุปผลได้ว่านางพันธุรัตเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องด้วยบทบาทที่สำคัญ 2 บทบาท คือ 1. บทบาทความเป็นกษัตริย์ ความเป็นผู้นำปกครองเมืองยักษ์แทนพระสวามีที่สิ้นพระชนม์ไป ในบทบาทความเป็นกษัตริย์ของนางพันธุรัตได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งความสามารถในการบริหารบ้านเมืองและความรับผิดชอบในฐานะผู้ปกครอง สามารถควบคุมไพร่พลยักษ์ให้ยอมรับในความเป็นผู้นำปกครองเมืองได้ ดังตัวอย่างในตอนที่พระสังข์หนีไปนางพันธุรัตได้ตกลงส่งสัญญาณเรียกไพร่พลหม้ายักษ์ ทั้งยักษ์และยักษ์นิเมื่อได้ยินเสียงกลองต่างก็รีบรุดมากันอย่างพร้อมเพรียง แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับ 2. บทบาทแม่ นางพันธุรัตมีบทบาทของความเป็นแม่ผู้เปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตาและความเสียสละที่มีต่อลูก คือ พระสังข์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทบาทความเป็นแม่ของนางพันธุรัตถือเป็นบทบาทสำคัญในละครนอกเรื่องสังข์ทอง เพราะเป็นการสร้างปมให้ตัวละครหลักคือ

พระสังข์ได้มีวิชาความรู้ ของวิเศษและมนต์วิเศษติดตัวไป เพื่อใช้แก้ปัญหาคำต่าง ๆ ตามเนื้อหาในโครงเรื่องหลัก ทั้งสองบทบาทถูกถ่ายทอดเป็นกระบวนการทำรำที่งดงามไปด้วยลีลาท่ารำตามแบบอย่างนาฏศิลป์ไทยและเทคนิคเฉพาะของผู้แสดง โดยเฉพาะกระบวนการท่าที่แสดงความเป็นแม่มีกระบวนการท่าหลักที่สะท้อนให้เห็นถึงความรักความอาลัยของนางพันธุรัต เช่น ท่าเรียกพระสังข์ให้ลงมาจากภูเขาให้ลักษณะนั่งและยืนเรียก ท่าโศกเศร้าตรอมทมที่พระสังข์ไม่ยอมลงมาหา ท่ากำมือทูปอกตนเองแสดงอารมณ์อัดอั้นตันใจ และท่าล้มเกลือกกลิ้งจนขาดใจตายในที่สุด กระบวนท่าเหล่านี้เป็นการตีบทแสดงอารมณ์ความรู้สึกให้เห็นความรักของนางพันธุรัตที่มีต่อลูกอย่างเข้าถึงอารมณ์ของผู้ชมได้ทุกครั้งที่มีการแสดง

การศึกษาบทบาทนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทองมีข้อเสนอแนะในการวิจัยประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** กล่าวคือ กระบวนท่ารำในการศึกษาบทบาทนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตอน พระสังข์หนีนางพันธุรัต เป็นกระบวนการท่ารำตามรูปแบบกรมศิลปากร สามารถนำไปใช้ศึกษาเพื่อสืบทอด เผยแพร่ กระบวนท่ารำ สำหรับผู้สนใจในสาสตร์นาฏศิลป์ไทยต่อไป **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** จากประเด็นที่ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทนางพันธุรัตในการแสดงละครนอกเรื่องสังข์ทอง ทำให้เห็นถึงบทบาทนางยักษ์ในละครนอกของกรมศิลปากร พบว่ามีตัวละครหลักในการแสดงละครนอกของกรมศิลปากรที่น่าสนใจศึกษาบทบาท หรือด้านอื่น ๆ อีกหลายตัวละคร ได้แก่ นางเมรี นางผีเสื้อน้ำ นางสนธิ หรือแม่กระตังนางยักษ์อื่น ๆ ให้การแสดงโขน ก็อาจศึกษาในลักษณะของการเปรียบเทียบ หรือศึกษากระบวนการท่ารำไว้ เพื่อเป็นประโยชน์และสามารถเพิ่มองค์ความรู้ในวงวิชาการนาฏศิลป์ให้ยิ่งขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

- จิรัชญา บุญวัฒน์. (2558). นาฏยลักษณะของนางยักษ์ในโขนและละครรำ. ใน *ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธานิต ศาลากิจ. (4 มี.ค. 2568). *ผู้แสดงบทบาทนางยักษ์*. (ภัทรานิษฐ์ อ่อนละมุล, สัมภาษณ์)
- นันทนา สาริตสมมนต์. (2557). กลวิธีการแสดงบทบาทนางยักษ์แปลงในละครนอก. ใน *ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. (2497). *บทละครนอก เรื่องสังข์ทอง*. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบรร. (2545). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน.

สำนักงานสังคีต กรมศิลปากร. (2559). *ศิลป์ ปิน ศิลปะ ศิลปากร*. นนทบุรี: ไทภูมิพับลิชชิ่ง.

สำนักงานสังคีต กรมศิลปากร. (2561). *ศิลป์ ปิน ศิลปะ ศิลปากร*. นนทบุรี: ไทภูมิพับลิชชิ่ง.

สำนักงานสังคีต กรมศิลปากร. (2563). *การแต่งหน้านางยักษ์ ของกรมศิลปากร*. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤษภาคม 2568 จาก www.youtube.com/watch?v=0Ee4K3y7s3A&t=250s

แสง มนวิthur. (2541). *นาฏยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

หอสมุดวชิรญาณ. (2568). *ปัญญาสชาดก*. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2568 จาก <https://vajirayana.org/ปัญญาสชาดก/ปัญญาสชาดก-ปัจฉิมภาค/๓-สุวรรณสังชาดก>

ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี*

PEOPLE'S ATTITUDES TOWARDS THE ADMINISTRATION OF SAENSUK MUNICIPALITY, MUEANG DISTRICT, CHONBURI PROVINCE

ภัทรา เวชสุวรรณค์

Pattara Vajsawan

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: pattara.vaj8@gmail.com

วันที่รับบทความ : 4 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 13 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 15 กันยายน 2568

Received 4 September 2025; Revised 13 September 2025; Accepted 15 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข และ 2) เปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 46,628 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 คน ได้มาจากการคำนวณสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย และโดยวิธีการเลือกโดยบังเอิญ ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

Citation:

*

ภัทรา เวชสุวรรณค์. (2568). ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 976-991.

Pattara Vajsawan. (2025). People's Attitudes Towards The Administration Of Saensuk Municipality, Mueang District, Chonburi Province. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 976-991.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก คือ ทศนคติบริการสาธารณะทางด้านการศึกษา และวัฒนธรรม รองลงมาคือ ทศนคติบริการสาธารณะทางด้านงานสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ทศนคติบริการสาธารณะทางด้านงานให้บริการ และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ทศนคติด้านบริการสาธารณะทางด้านสาธารณูปโภค ตามลำดับ 2) การเปรียบเทียบทศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีระดับทศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ทศนคติของประชาชน, การบริหารงานเทศบาล, การมีส่วนร่วม, คุณภาพการบริการสาธารณะ, เทศบาลเมืองแสนสุข

Abstract

This research aimed to study 1) public attitudes toward the administration of Saensuk Municipality and 2) compare public attitudes toward the administration of Saensuk Municipality, Mueang District, Chonburi Province, classified by personal factors. This survey research utilized quantitative research methods. The population used in this study consisted of 46,628 residents of Saensuk Municipality, Mueang District, Chonburi Province. The sample size of 360 was derived from Taro Yamane's formula. The data collection tool consisted of a questionnaire using simple random sampling and accidental selection. Data were analyzed using percentages, means, and standard deviations. Hypothesis testing was performed using a one-way ANOVA.

The research results found that 1) people's attitudes towards the management of the Sansuke municipal government. Overall, the highest average level is the attitude towards public services in education and culture. Next is the public service attitude towards public health and the environment,

with public service attitude and the lowest average being public service attitude. 2) Compare people's attitudes towards the management of Saensuk city government. According to personal factors such as gender, age, marital status, education level, occupation, and monthly income, there is no difference in the management attitudes of people of different genders, ages, marital status, education level, occupation, and monthly income towards the city of Sangsuk.

Keywords: Public attitudes, municipal administration, participation, public service quality, Saensuk Municipality

บทนำ

เทศบาลเป็นการปกครองท้องถิ่นรูปหนึ่งของไทย ตามหลักการกระจายอำนาจ กล่าวคือราชการบริหารส่วนกลาง กระจายอำนาจไปให้ประชาชนในท้องถิ่นมีอิสระที่จะดำเนินการปกครองตนเองภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด เป็นการปูพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย ระบบรัฐสภา เพราะเป็นการจำลองรูปแบบการปกครองประเทศมาใช้ในท้องถิ่น ปัจจุบันเทศบาลจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 ซึ่งได้กำหนดให้การ จัดตั้ง การเปลี่ยนชื่อ การเปลี่ยนแปลงเขต หรือการเปลี่ยนแปลงฐานะของเทศบาล ให้กระทำ เป็นพระราชกฤษฎีกา เทศบาลมีฐานะเป็นนิติบุคคล แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร เทศบาล มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย และความสะอาด สร้างและบำรุงถนน และท่าเรือ ดับเพลิงและกู้ภัยจัดการศึกษาให้บริการสาธารณสุข สังคม สงเคราะห์และรักษาวัฒนธรรมอันดีในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังอาจจัดให้มีสาธารณูปโภคและ สาธารณูปการอื่น ๆ ได้ตามสมควร (วิรัช ธีรพันธุ์เมธี, 2539)

เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญ ในการบริหารและพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในเขตเทศบาล ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริม การท่องเที่ยว เนื่องจากแสนสุขเป็นที่ตั้งของชายหาดบางแสน ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มี ชื่อเสียงของประเทศ ทศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข สะท้อนถึงประสิทธิภาพและความสามารถในการให้บริการสาธารณะ ความคิดเห็นของ

ประชาชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถบ่งบอกถึงความสำเร็จหรือข้อบกพร่องของนโยบายที่นำมาใช้ ทั้งนี้ การศึกษาและวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนจะช่วยให้หน่วยงานสามารถพัฒนาแนวทางการบริหารงานให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ ประชาชนมีความคาดหวังต่อการบริหารงานของเทศบาลมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และการให้บริการภาครัฐที่มีคุณภาพ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและประเมินผลการดำเนินงานของเทศบาลถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (นฤมล ใจดี, 202)

จากบริบทดังกล่าว การศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เพื่อให้เข้าใจถึงความคิดเห็น ความพึงพอใจ และข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกันมีระดับทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน
2. ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน
3. ประชาชนที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีระดับทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน
4. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีระดับทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

5. ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีระดับทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

6. ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันมีระดับทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2546) ได้ให้ความหมายว่า ทัศนคติ หมายถึง การประเมินความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจของบุคคลความรู้สึกด้านอารมณ์และแนวโน้มการ ปฏิบัติที่มีผลต่อความคิดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Kotler, MMIII) หรือหมายถึงแนวโน้มของการเรียนรู้ที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือความคิดที่มีลักษณะแสดงความพอใจหรือไม่พอใจ (Etzel, Walker and Stanton, 2001) ทัศนคติเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อความเชื่อความเชื่อก็มิอิทธิพลต่อทัศนคติ

ชวนะ ภวานนท์ (2547) ได้กล่าวว่า บุคคลสามารถ แสดงทัศนคติออกได้ 3 ประเภท คือ

1. ทัศนคติเชิงบวก เป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลแสดงออกมีความรู้สึกอารมณ์จากสภาพจิตใจในด้านดีต่อบุคคลอื่น หรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่งทั้งหน่วยงาน องค์การ สถาบัน และการดำเนินกิจการขององค์การและอื่น ๆ ทัศนคติเชิงบวก (Positive Attitude) ทำให้การปฏิบัติออกมาในทางบวก (Act Positively)

2. ทัศนคติเชิงลบ เป็นทัศนคติที่สร้างความรู้สึกเป็นไปในทางเสื่อมเสียไม่ได้รับความเชื่อถือหรือไว้วางใจอาจมีความเคลือบแคลงระแวงสงสัย รวมทั้ง เกลียดชังต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือหน่วยงาน องค์การ สถาบันและการดำเนินการขององค์การและอื่น ๆ ทัศนคติเชิงลบ (Negative Attitude) ทำให้การปฏิบัติออกมาในเชิงลบ (Act Negative)

3. ทัศนคติที่บุคคลไม่แสวงความคิดเห็นเป็นเรื่องเป็นราว หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งหรือต่อบุคคล หน่วยงาน สถาบัน องค์การ และอื่น ๆ โดยสิ้นเชิงจากแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติในด้านต่าง ๆ มาใช้ในการอธิบายเปรียบเทียบกรอบทัศนคติของผู้บริโภค

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ชัยสมพล ชาวประเสริฐ (2552) ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง ระดับความรู้สึกในทางบวกของบุคคลต่อสิ่งใด สิ่งหนึ่งความพึงพอใจของผู้รับบริการจึงเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกในทางบวกของผู้รับบริการต่อการบริการ อันเป็นผลมาจากการประเมินเปรียบเทียบสิ่งที่ลูกค้าได้รับในการบริการกับสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังว่าจะได้รับการบริการ ซึ่งความรู้สึกนี้สามารถแปรเปลี่ยนได้หลายระดับปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ

พิมล เมฆสวัสดิ์ (2550) ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นในกระบวนการบริการระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการเป็นผลของการรับรู้และประเมินคุณภาพของการบริการ ในสิ่งที่ผู้รับบริการคาดหวังว่าควรจะได้รับและสิ่งที่ผู้รับบริการได้รับจริงในแต่ละสถานการณ์ซึ่งระดับความพึงพอใจอาจไม่คงที่ผันแปรไปตามช่วงเวลาที่แตกต่างกันได้ทั้งนี้ความพึงพอใจมีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านการรับรู้คุณภาพของผลิตภัณฑ์บริการ ผู้รับบริการจะรับรู้ว่าคุณสมบัติบริการที่ได้รับมีลักษณะตามพันธะสัญญาของกิจการแต่ละประเภทตามที่ควรจะเป็นมากน้อยเพียงใด เช่น แยกที่เข้าพักในโรงแรมจะได้พักในห้องพักที่จองไว้ลูกค้าที่เข้าไปในภัตตาคารจะได้รับอาหารตามที่สั่ง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นบริการที่ผู้รับบริการควรจะได้รับตามลักษณะของการบริการแต่ละประเภท ซึ่งจะสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าในสิ่งที่ลูกค้าต้องการ

2. องค์ประกอบด้านการรับรู้คุณภาพของการนำเสนอบริการ ผู้รับบริการจะรับรู้ว่าการนำเสนอบริการในกระบวนการบริการของผู้ให้บริการมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นความสะดวกในการเข้าถึงบริการ พฤติกรรมการแสดงออกของผู้ให้บริการตามบทบาทหน้าที่และปฏิริยาการตอบสนองการบริการของผู้ให้บริการต่อผู้รับบริการ ในด้านความรับผิดชอบต่อการให้บริการใช้ภาษาสื่อความหมายและการปฏิบัติตนในการให้บริการ จะเห็นว่าความพึงพอใจเกิดจากการประเมินคุณค่าการรับรู้คุณภาพของการบริการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์บริการตามลักษณะของการบริการและกระบวนการนำเสนอบริการในวงจรของการให้บริการระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ซึ่งถ้าตรงกับสิ่งที่ผู้รับบริการมีความต้องการหรือตรงกับความคาดหวังที่มีอยู่หรือประสบการณ์ที่เคยได้รับบริการตามองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น ก็ย่อมจะนำมาซึ่งความพึงพอใจในบริการนั้น แต่หากเป็นไปในทางตรงกันข้ามสิ่งที่ผู้รับบริการได้รับจริงไม่ตรงกับการรับรู้ที่คาดหวังผู้รับบริการย่อมเกิดความไม่พึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์และ

การนำเสนอบริการได้จึงสามารถแสดงเป็นภาพองค์ประกอบของความพึงพอใจได้แนวทางการเสริมสร้างความพึงพอใจความพึงพอใจเป็นสิ่งที่ผู้ดำเนินการจะต้องคำนึงถึงทั้งในฐานะผู้ให้บริการและจะต้องคาดคิดในฐานะของผู้รับบริการร่วมด้วย เพื่อที่จะสามารถส่งเสริมให้เกิดความพึงพอใจในการบริการขึ้นได้โดยสามารถกระทำผ่านขั้นตอนต่าง ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริการสาธารณะในระดับท้องถิ่น

วุฒิสาร ตันไชย (2557) การบริการสาธารณะระดับท้องถิ่น (Les Services Publics Lascaux) ได้แก่ บริการสาธารณะที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการจัดทำ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Les Collectivités Locales) บริการสาธารณะที่ดำเนินการจัดทำโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภท คือ บริการสาธารณะระดับชาติซึ่งมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดทำกับบริการสาธารณะซึ่งเป็นหน้าที่แท้ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 3 ระดับ อันได้แก่ บริการสาธารณะระดับเทศบาล (Les Services Publics Communes) บริการสาธารณะระดับจังหวัด (Les Services Publics Département) และบริการสาธารณะระดับภาค (Les Services Publics Régionaux) โดยมีกฎหมายแบ่งแยกหน้าที่ และประเภทของบริการสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทจะเป็นผู้จัดทำบริการสาธารณะซึ่งเป็นหน้าที่แท้ๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดทำ สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. บริการสาธารณะทางด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ
2. บริการสาธารณะทางด้านงานสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม
3. บริการสาธารณะทางการศึกษา และวัฒนธรรม
4. บริการสาธารณะทางด้านงานให้บริการ

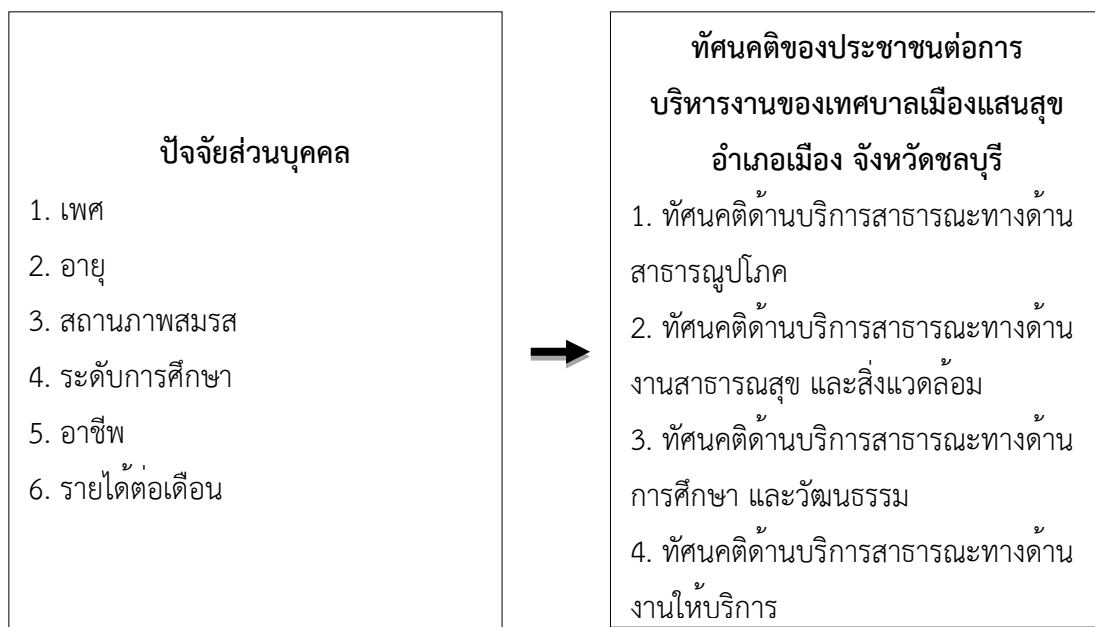
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กานติมา วายลม (2562) ศึกษาเรื่อง ทักษะคิดของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับทักษะคิดของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด และ 2) เปรียบเทียบทักษะคิดของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาล นครปากเกร็ด จำนวน 395 คน จากประชากรทั้งหมด 37,790 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านสาธารณูปโภค การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกรณี 2 ตัวอย่าง (t-test independent) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า 1) ทักษะคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.08) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.22) รองลงมา คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับที่ค่อนข้างมาก ($\bar{X}$ = 4.12) และน้อยที่สุด คือ ด้านสาธารณูปโภค อยู่ในระดับที่ค่อนข้างมาก ($\bar{X}$ = 3.89) ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาล นครปากเกร็ด จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้พิจารณาจากขอบเขตงาน และสามารถนำมาสรุปเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 46,628 คน (เทศบาลเมืองแสนสุข, 2566) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้หลักการคำนวณของ Yamane (ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, 2565) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 360 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ผ่านระบบออนไลน์ โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีการเลือกโดยบังเอิญ (Accidental sampling) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายปิด จะเป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด จะเป็นคำถามเกี่ยวกับระดับทัศนคติของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ การสร้างเครื่องมือตามกำหนดกรอบแนวคิด และมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้เท่ากับ .933 การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษครั้งนี้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลการวิจัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีตามที่กำหนดไว้ในการทำวิจัย

4. สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การหาค่าร้อยละ (Percentage) 2) การหาค่าเฉลี่ย (Mean) 3) การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 4) การทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เรื่อง ทักษะคติของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 56.39 มีอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 41.94 สถานภาพโสด จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 58.06 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 45.28 มีอาชีพพนักงานเอกชน จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 30.28 มีรายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 48.61

1. ผลการศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ในภาพรวม

ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงาน ของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	ความเห็นหรือความรู้สึก			
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	ลำดับ
1. ทัศนคติด้านบริการสาธารณะทางดาน สาธารณูปโภค	4.09	0.70	มาก	4
2. ทัศนคติบริการสาธารณะทางด้านงาน สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม	4.13	0.71		2
3. ทัศนคติบริการสาธารณะทางด้านการศึกษา และวัฒนธรรม	4.20	0.64	มาก	1
4. ทัศนคติบริการสาธารณะทางด้านงาน ให้บริการ	4.10	0.69	มาก	3
รวม	4.13	0.68	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.13$, $SD = 0.68$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก คือ ทัศนคติบริการ

สาธารณะทางการศึกษา และวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.20$, $SD = 0.64$) รองลงมาคือ ทักษะคติ
บริการสาธารณะทางด้านงานสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 4.13$, $SD = 0.71$) ทักษะคติ
บริการสาธารณะทางด้านงานให้บริการ ($\bar{x} = 4.10$, $SD = 0.69$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ
ทักษะคติด้านบริการสาธารณะทางด้านสาธารณูปโภค ($\bar{x} = 4.09$, $SD = 0.70$) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมือง
แสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงาน
ของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	2	2.07	1.04	1.78	0.190
ภายในกลุ่ม	257	207.78	0.58		
รวม	359	209.85			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการ
บริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติ
One-way ANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับ
ทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน
ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงาน
ของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	5	23.45	4.69	1.91	0.099
ภายในกลุ่ม	354	186.39	0.53		
รวม	359	209.85			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการ
บริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ โดยใช้สถิติ
One-way ANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับ

ทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามสถานภาพการสมรส

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	3	23.07	7.69	0.66	0.211
ภายในกลุ่ม	356	186.77	0.53		
รวม	359	209.85			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามสถานภาพการสมรส โดยใช้สถิติ One-way ANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพการสมรสแตกต่างกัน มีระดับทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 5 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	4	8.76	2.19	1.87	0.104
ภายในกลุ่ม	355	201.09	0.57		
รวม	359	209.85			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้สถิติ One-way ANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 6 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	5	18.89	3.78	1.01	0.183
ภายในกลุ่ม	354	190.95	0.54		
รวม	359	209.85			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอาชีพ โดยใช้สถิติ One-way ANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีระดับทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 7 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	4	17.89	4.47	2.27	0.148
ภายในกลุ่ม	355	191.96	0.54		
รวม	359	209.85			

*($p \leq .05$)

จากตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามรายได้ต่อเดือน โดยใช้สถิติ One-way ANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก คือ ทัศนคติบริการสาธารณะทางด้านการศึกษา และวัฒนธรรม รองลงมาคือ ทัศนคติบริการสาธารณะทางด้าน

งานสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ทักษะค่าบริการสาธารณะทางด้านการให้บริการ และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ทักษะด้านบริการสาธารณะทางด้านสาธารณสุขปโภค ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยหลายประการ เช่น การรับรู้ของประชาชนต่อคุณภาพการบริการ การเข้าถึงบริการที่มีความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชนในแต่ละด้าน ซึ่งด้านการศึกษาวัฒนธรรมและสาธารณสุขมีการพัฒนาที่เห็นผลอย่างชัดเจน ทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีขึ้น ส่วนด้านสาธารณสุขปโภคอาจจะมีผลทำให้การพัฒนาและการให้บริการที่ยังไม่ทั่วถึง หรือยังมีปัญหาในการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เพียงพอในบางพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กานติมา วายลม (2562) ศึกษาเรื่อง ทักษะจิตของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ทักษะจิตของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีระดับทัศนคติต่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยเหล่านี้อาจไม่ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการรับรู้หรือความพึงพอใจในบริการของเทศบาล เนื่องจากประชาชนทุกกลุ่มอาจได้รับประสบการณ์การบริการที่คล้ายคลึงกันจากเทศบาล ทำให้ทัศนคติที่เกิดขึ้นมีลักษณะเดียวกัน หรือความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลไม่ได้มีอิทธิพลมากพอที่จะทำให้เกิดความแตกต่างที่สำคัญในทัศนคติของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กานติมา วายลม (2562) ศึกษาเรื่อง ทักษะจิตของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1 การพัฒนาการให้บริการด้านสาธารณสุขปโภค จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะจิตด้านบริการสาธารณะทางด้านสาธารณสุขปโภคมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เทศบาล

ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ระบบขนส่งมวลชน และระบบบำบัดน้ำเสีย เพื่อให้บริการที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น 1.2 การส่งเสริมบริการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม แม้ว่าด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมจะได้รับการประเมินในระดับสูง แต่เทศบาลควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสาธารณสุขในชุมชน การจัดการขยะ และการรักษาความสะอาดของพื้นที่สาธารณะ เพื่อรักษาระดับความพึงพอใจของประชาชน 1.3 การเพิ่มช่องทางการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล ผ่านเวทีประชาคม แอปพลิเคชัน หรือช่องทางออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนมีบทบาทในการพัฒนาเมือง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 การให้บริการประชาชนที่มีประสิทธิภาพ ควรปรับปรุงกระบวนการให้บริการของเทศบาลให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบออนไลน์ในการติดต่อราชการ หรือแอปพลิเคชันสำหรับรับเรื่องร้องเรียนและข้อเสนอแนะ

2.2 การพัฒนาโครงการด้านการศึกษาและวัฒนธรรม เนื่องจากประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการด้านการศึกษาและวัฒนธรรม เทศบาลควรจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและโครงการด้านการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม เช่น กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน หรือโครงการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.3 การพัฒนานโยบายที่ครอบคลุมกลุ่มประชากรทุกกลุ่ม แม้ว่าผลการศึกษาระบุว่าเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนไม่มีผลต่อทัศนคติของประชาชน แต่เทศบาลควรคำนึงถึงความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่ม เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ และกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เพื่อให้การพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

3.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อทัศนคติของประชาชน เช่น ความโปร่งใสในการบริหารงานของเทศบาล การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

3.2 ควรศึกษาทัศนคติของประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการบริหารงานของเทศบาลแต่ละแห่ง และหาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) มาปรับใช้

3.3 ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับมุมมองของประชาชนที่อาจไม่สามารถวัดได้ด้วยแบบสอบถามเพียงอย่างเดียว

เอกสารอ้างอิง

- เกษญา ผาทอง. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ชวนะ ภวานนท์. (2547). *การสร้างบุคลิกภาพของยี่ห้อต่างชาติในรัสเซีย*. ประชาชาติธุรกิจ, 14-16 ตุลาคม.
- เทศบาลเมืองแสนสุข, (2566). *เทศบาลเมืองแสนสุข: ข้อมูลเทศบาลเมืองแสนสุข*. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2566 จาก <https://www.hfocus.org/content/2023/08/28287>
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน *รายงานการวิจัย*. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49* (1 พฤษภาคม 2562).
- พระสถาพร ปุณณนโธ (เจ้าจวนจระ) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 3(2), 16-31.
- พระสุตรักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 2(2), 8-13
- ไพฑูรย์ โพธิสว่าง. (2565). *การทำวิจัยทางสังคม หลักการปฏิบัติวิธีปฏิบัติและสถิติ*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเถปิฎก 2500*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.
- Elizabet, B. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. New York: Harper & Row.

“โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้” พัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างไร*

HOW “SCHOOL AS A LEARNING COMMUNITY” IMPROVES EDUCATIONAL QUALITY

อัศวรัตน์ วงศ์ฐิติคุณ¹, อนุกุล ศรีสมบัติ² และ ทิพย์ ขำอู๋³
Akkrawat Wongthitikun¹, Anukoon Srisombat² and Thip Khumyoo³
^{1,3}คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

^{1,3}Faculty of Education, Suan Dusit University, Thailand
²สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1
²Chiangmai Primary Educational Service Area Office 1, Thailand

Corresponding Author's Email: Akkrawat_won@dusit.ac.th

วันที่รับบทความ : 21 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 24 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 26 กันยายน 2568

Received 21 September 2025; Revised 24 September 2025; Accepted 26 September 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด “โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้” ในฐานะยุทธศาสตร์สำคัญในการปฏิรูปและยกระดับคุณภาพการศึกษา แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นกรอบการทำงานที่เน้นการเรียนรู้และการปฏิบัติทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การไตร่ตรองสะท้อนคิด และความร่วมมือ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน หลักการสำคัญประกอบด้วย การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การบ่มเพาะวัฒนธรรมแห่งความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม การส่งเสริมการ

Citation:

* อัศวรัตน์ วงศ์ฐิติคุณ, อนุกุล ศรีสมบัติ และ ทิพย์ ขำอู๋. (2568). “โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้”
พัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างไร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 992-1011.

Akkrawat Wongthitikun, Anukoon Srisombat and Thip Khumyoo. (2025). How “School As A Learning
Community” Improves Educational Quality. Modern Academic Development And Promotion Journal,
3(5), 992-1011.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

พัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และการสร้างวัฒนธรรมแห่งการสืบเสาะและนวัตกรรม การเน้นย้ำถึงความรับผิดชอบร่วมกันต่อความสำเร็จของนักเรียน ส่งเสริมให้เกิดการสนทนาเชิงวิพากษ์ และสร้างสรรค์ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์การสอนและการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สภาพแวดล้อมดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยลดความรู้สึกลดเดี่ยวของครู แต่ยังเสริมสร้างความมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นอย่างสอดคล้องกันว่า การขับเคลื่อน SLCs ที่ประสบความสำเร็จมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะและความพึงพอใจในงานของครูที่สูงขึ้น และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมพัฒนาการแบบองค์รวม โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ สนับสนุนภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ และสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อความร่วมมือและความไว้วางใจ แม้จะมีความท้าทายในทางปฏิบัติ แต่การปลูกฝังแนวคิดนี้ให้หยั่งรากลึกในวัฒนธรรมองค์กร คือหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, คุณภาพการศึกษา, การเรียนรู้แบบร่วมมือรวมพลัง, การบริหารโรงเรียน

Abstract

This article aims to analyze and synthesize the concept of “Schools as Learning Communities” (SLCs) as a pivotal strategy for educational reform and quality enhancement. The concept has been widely acknowledged as a framework that emphasizes continuous professional learning and practice, reflective inquiry, and collaboration, by actively engaging all stakeholders, including teachers, students, parents, and the broader community. Its core principles comprise the development of a shared vision centered on student learning; the cultivation of a culture of collaboration and teamwork; the promotion of ongoing professional development; and the establishment of a culture of inquiry and innovation. By underscoring collective responsibility for student success and fostering critical and constructive dialogue, SLCs lead to the advancement of more effective instructional strategies and problem

solving. Such an environment not only mitigates teachers' sense of isolation but also reinforces commitment to shared goals. Convergent empirical evidence consistently indicates that successful implementation of SLCs is positively associated with higher teacher competence and job satisfaction, as well as significant improvements in student achievement, alongside the promotion of holistic development. School leaders play a pivotal role as visionary leaders who support distributed leadership and create conditions conducive to collaboration and trust. Despite practical challenges, embedding this concept deeply within organizational culture is central to the sustainable improvement of educational quality.

Keywords: School as Learning Community, Professional Learning Community, Quality of Education, Collaborative Learning, School Administration

บทนำ

ในสภาพบริบททางการศึกษาทั่วโลกที่ปัจจุบันกำลังเผชิญกับพลวัตของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการก้าวหน้าของสังคมฐานความรู้ การปฏิวัติด้านเทคโนโลยีครั้งที่สี่ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เพิ่มขึ้น (Redondo-Sama et al., 2025; Schleicher, 2012) ความท้าทายในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างความสำเร็จให้กับผู้เรียนทุกคนยังคงเป็นวาระเร่งด่วนระดับโลก ดังที่สะท้อนในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 ของสหประชาชาติ (United Nations, 2019) ความกดดันในการรับรองว่าผู้เรียนแต่ละคนจะประสบความสำเร็จและสถานศึกษาจะบรรลุความเป็นเลิศได้นั้นได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Shields, 2010). ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาก็ได้แสวงหารูปแบบและแนวทางใหม่ ๆ ในการปฏิรูปสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (Hopkins et al., 2014) ท่ามกลางความพยายามเหล่านี้ แนวคิด “โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้” (School as Learning Community, SLC) และ “ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” (Professional Learning Communities, PLCs) ได้มีความโดดเด่นขึ้นมาเป็นกรอบแนวคิดที่ทรงอิทธิพลและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ (Štehlík et al., 2021; Villegas-Ochoa,

2024; Zhang et al., 2022). แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากการงานของ Peter Senge (1990) ซึ่งได้นำเสนอ “องค์กรแห่งการเรียนรู้” (Senge, 1990) และต่อมา Hord (1997) ได้ให้คำอธิบายที่เป็นระบบของ PLC ในฐานะ “ชุมชนของการสืบค้นและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง” (Hord, 1997) โดยนิยามว่า PLC คือ “กลุ่มบุคคลที่แบ่งปันและตั้งคำถามอย่างวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติของตนอย่างต่อเนื่อง สะท้อนความคิด ร่วมมือ มีความครอบคลุม เน้นการเรียนรู้ และส่งเสริมการคิดแบบเติบโต” (Stoll et al., 2006, p. 223) นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แนวคิดนี้ได้แพร่หลายอย่างรวดเร็วและกลายเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาในหลายภูมิภาค โดยเฉพาะในเอเชีย ซึ่งญี่ปุ่นเป็นผู้บุกเบิกและขยายเครือข่ายไปยังประเทศต่าง ๆ รวมถึงเกาหลีใต้ จีน ไต้หวัน อินโดนีเซีย เวียดนาม และประเทศไทย (Sato, 2019; Saito et al., 2024) การศึกษาวิจัยจำนวนมากได้ยืนยันถึงความเชื่อมโยงเชิงบวกระหว่างการดำเนินงานตามแนวคิด SLC/PLC กับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน การพัฒนาวิชาชีพครู และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Lomos et al., 2011; Lutfia et al., 2022; Vescio et al., 2008) ด้วยศักยภาพอันโดดเด่นนี้ SLC จึงเป็นแกนหลักของการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา และส่งเสริมการปรับตัวอย่างยั่งยืนของสถานศึกษา เพื่อตอบสนองความท้าทายของศตวรรษที่ 21 และผลิตพลเมืองที่มีสมรรถนะ (Admiraal et al., 2019; Pimpakant Baokhum, 2024)

การที่ “โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้” สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น อาศัยกลไกและองค์ประกอบสำคัญหลายประการที่ทำงานประสานกันอย่างเป็นระบบ (Luanrit, 2022) หนึ่งในหัวใจสำคัญคือการมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียน (DuFour, 2004; Sato, 2012b) SLC เน้นย้ำว่าสถานศึกษามีภารกิจหลักในการรับรองว่าผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ ไม่ใช่แค่การได้รับการสอนเท่านั้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการติดตามผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการสร้างความรับผิดชอบร่วมกันของบุคลากรทุกคนต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (DuFour, 2004; Hord, 1997) แนวคิดนี้ยังได้ให้ความสำคัญกับการให้โอกาสการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงแก่ครู ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง (Darling-Hammond et al., 2024; Saito et al., 2024) กลไกถัดมาคือการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Admiraal et al., 2021; Vescio et al., 2008) SLC ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ครูและบุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สะท้อนความคิดอย่างวิพากษ์ และแบ่งปันความรู้เพื่อปรับปรุงการ

ปฏิบัติการสอนของตนเอง (Christensen, 2025; Saito et al., 2024) การเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ ผังแน่นอยู่กับการปฏิบัติงานจริงผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสังเกตการณ์ในชั้นเรียน การให้ข้อเสนอแนะแบบเพื่อนร่วมงาน และการอภิปรายเชิงสะท้อนคิด (Lutfia et al., 2022; Vescio et al., 2008) นอกจากนี้ ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ (Distributed Leadership) และภาวะผู้นำเชิงสนทนา (Dialogic Leadership) เป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อน SLCs (Antinluoma et al., 2021; Olmo-Extremiera et al., 2024; Redondo-Sama et al., 2025) ผู้นำไม่ได้เป็นเพียงแค่ผู้บริหาร แต่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดโอกาสในการเรียนรู้และร่วมสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชน ในกระบวนการตัดสินใจและการกำหนดทิศทางของโรงเรียน (Flores-Fahara et al., 2021; Redondo-Sama, 2016) SLC ยังโดดเด่นด้วยการเปิดรับการมีส่วนร่วมจากชุมชนภายนอก อย่างกว้างขวาง โดยมองว่าผู้ปกครองและชุมชนเป็นพันธมิตรที่สำคัญในการปฏิรูปโรงเรียนและมีส่วนร่วมในทุกมิติของกิจกรรมโรงเรียน (Redondo-Sama et al., 2025; Saito et al., 2024) การผสมผสานรวมกลไกเหล่านี้เข้าด้วยกันทำให้ SLCs ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูและการปรับปรุงคุณภาพการสอนเท่านั้น แต่ยังสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งเสริมความร่วมมือ ความไว้วางใจ และความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่ดีขึ้นทั้งในด้านวิชาการ สังคม และอารมณ์ และยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวมของโรงเรียนได้อย่างยั่งยืน (Lutfia et al., 2022; Pimpakant Baokhum, 2024; Villegas-Ochoa, 2024).

แม้ว่า “โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้” จะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพอันโดดเด่นในการยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่การนำไปปฏิบัติและธำรงรักษาแนวคิดนี้ก็เผชิญกับความท้าทายและความซับซ้อนหลายประการ (Šteh et al., 2021; Villegas-Ochoa, 2024) ความไม่สอดคล้องในการนิยามแนวคิดที่ชัดเจน (Christensen, 2025; DuFour, 2004) รวมถึงการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร การแยกตัวของครู และภาระงานด้านธุรการที่มากเกินไป (Lutfia et al., 2022; Saito et al., 2024; Šteh et al., 2021) ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญที่ต้องได้รับการพิจารณา นอกจากนี้ การสร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความเชื่อ เป้าหมาย และผลประโยชน์ที่แตกต่างกันก็เป็นสิ่งท้าทาย (Šteh et al., 2021) การวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวกับ PLC/SLC มักจำกัดอยู่ในบริบทของประเทศใดประเทศหนึ่ง ทำให้การเปรียบเทียบและการรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจในระดับสากลเป็นไปได้ยาก (Christensen, 2025) แม้จะมีการรับรู้ถึงประโยชน์ที่หลากหลาย แต่ยังคงมีความต้องการ

งานวิจัยเชิงลึกที่ครอบคลุมมากขึ้น เพื่อทำความเข้าใจว่าองค์ประกอบเฉพาะของ SLCs โดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงสนทนาและการมีส่วนร่วมจากชุมชนในวงกว้าง จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพที่ยั่งยืนในบริบทที่หลากหลายได้อย่างไร (Olmo-Extremera et al., 2024; Redondo-Sama et al., 2025) ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งที่จะวิเคราะห์และอธิบายถึงวิธีที่โมเดล “โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้” สามารถปรับปรุงคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ บทความยังได้นำเสนอการวิเคราะห์ถึงศักยภาพและความท้าทายของการนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษาไทยโดยเฉพาะ

พื้นฐานทางทฤษฎีและกรอบแนวคิด

แนวคิดเรื่อง “โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้” (School as a Learning Community: SLC) ได้รับความสนใจอย่างมากในฐานะรูปแบบการปฏิรูปที่สำคัญเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา แนวคิดนี้ไม่ได้เป็นเพียงวิธีแก้ไขทางเทคนิคเท่านั้น แต่เป็นระบบที่ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ ปรัชญา และระบบกิจกรรมที่กำหนดนิยามใหม่ของโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้มากขึ้น จึงขอเสนอความหมายและหลักการพื้นฐาน รวมถึงรากฐานทางทฤษฎี ดังนี้

ความหมายและหลักการพื้นฐาน นักการศึกษาและนักวิจัยหลายคนได้ให้นิยามโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ (SLC) สอดคล้องกันว่าเป็นกรอบการทำงานร่วมกันที่ส่งเสริมการสะท้อนคิด นวัตกรรมทางการสอน และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันและความรับผิดชอบร่วมกันต่อผลลัพธ์ (Steh et al., 2021; Olmo-Extremera et al., 2024; Saito et al., 2024; Villegas-Ochoa, 2024; จินณภัทร พิบูลวิจิตดำรง, 2565; ปุณณช ทองศรี et al., 2568) แนวคิดนี้แตกต่างจาก “ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” (Professional Learning Communities หรือ PLCs) ซึ่งมักจะเน้นที่ครูเป็นหลัก โดย SLC จะขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในโรงเรียน รวมถึงครู นักเรียน ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชนในวงกว้าง องค์ประกอบสำคัญของ SLCs ประกอบด้วยสามเสาหลัก ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ (Vision) มุ่งเน้นการให้โอกาสการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงแก่ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน ครู หรือแม้แต่ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนในท้องถิ่น วิสัยทัศน์นี้ควรเป็นผลลัพธ์จากกระบวนการที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและมุ่งเน้นที่การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสำคัญ 2) ปรัชญา (Philosophy) ประกอบด้วยสามประเด็นสำคัญ ได้แก่ ปรัชญาด้านสาธารณะ

(Public Philosophy) ที่สนับสนุนให้ครูเปิดชั้นเรียนต่อสาธารณะ ปรัชญาประชาธิปไตย (Democratic Philosophy) ที่เน้นการมีชีวิตที่เชื่อมโยงกัน การรับฟังความคิดเห็น และเคารพผู้อื่น และปรัชญาแห่งความเป็นเลิศ (Philosophy of Excellence) ที่ส่งเสริมให้ครูทุกคนมุ่งมั่นทำหน้าที่อย่างเต็มที่เพื่อให้ให้นักเรียนบรรลุศักยภาพสูงสุดของตนเอง และ 3) ระบบกิจกรรม (Activity Systems) ประกอบด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Communities) และการทำงานแบบเป็นเพื่อนร่วมงาน (Collegiality) รวมถึงการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น (Local Participation) การเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียนมักเกิดขึ้นในรูปแบบกลุ่มและเน้นการแสวงหาความช่วยเหลือ (help-seeking) ซึ่งบ่งบอกถึงความเข้าใจและความไว้วางใจในเพื่อนร่วมชั้น

รากฐานทางทฤษฎี โมเดลชุมชนแห่งการเรียนรู้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีหลายแขนง ประกอบด้วย 1) ทฤษฎีการสร้างความรู้ทางสังคม (Social Constructivism) ความรู้ถูกสร้างขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและกระบวนการสร้างความหมายร่วมกัน (Linder et al., 2012) 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ขององค์กร (Organizational Learning Theory) พัฒนาโดย Argyris & Schön (1978) และทฤษฎีองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organizations Theory) ที่ Senge (1990) องค์กรพัฒนาขึ้นผ่านกระบวนการที่เป็นระบบในการได้มาซึ่งความรู้ การแบ่งปัน และการประยุกต์ใช้ (Gray et al., 2017) 3. ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ (Distributed Leadership Theory) หน้าที่ความเป็นผู้นำถูกแบ่งปันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย แทนที่จะกระจุกตัวอยู่ที่ตำแหน่งที่เป็นทางการ (Hsieh et al., 2024) และ 4) ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) โรงเรียนทำหน้าที่เป็นระบบที่ซับซ้อนและปรับตัวได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อทั้งองค์กร (Kalkan, 2016)

แนวคิด “โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้” (School as a Learning Community: SLC) คือ กรอบการทำงานเพื่อปฏิรูปการศึกษาที่มองโรงเรียนเป็นระบบที่ทุกฝ่ายร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ นวัตกรรม และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการสร้างความรู้และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ร่วมกัน แนวคิดนี้ตั้งอยู่บน 3 เสาหลัก ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ปรัชญา และระบบกิจกรรม ซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีสำคัญที่เน้นถึงการสร้างความรู้ผ่านกิจกรรมทางสังคมอย่างเป็นระบบ

กลไกสำคัญสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การพัฒนาวิชาชีพแบบร่วมมือ กลไกหลักที่โรงเรียนในชุมชนแห่งการเรียนรู้ใช้ในการพัฒนาคุณภาพคือ การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องที่ฝังอยู่กับบริบทของโรงเรียน (Linder et al., 2012) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) แตกต่างจากแนวทางการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบดั้งเดิม โดยให้ครูมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน ณ สถานที่ปฏิบัติงาน ซึ่งตอบสนองต่อความท้าทายในห้องเรียนและความต้องการของนักเรียนโดยตรง (Tayag, 2020) แนวทางนี้ช่วยให้ครูสามารถสร้างความรู้ใหม่เกี่ยวกับการสอน พร้อมทั้งท้าทายความเชื่อและข้อสันนิษฐานเดิมเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ Zahedi et al. (Zahedi et al., 2021) พบว่าครูในชุมชนแห่งการเรียนรู้มีการพัฒนาความรู้ด้านเนื้อหาและการสอน (pedagogical content knowledge) และแนวปฏิบัติในการสอนอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเทียบกับครูในรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพแบบดั้งเดิม

การสืบสอบร่วมกันและการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลเป็นฐาน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ดำเนินงานผ่านกระบวนการสืบสอบร่วมกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งครูจะร่วมกันตรวจสอบข้อมูลของนักเรียน วิเคราะห์แนวปฏิบัติในการสอน และพัฒนาวิธีการแทรกแซงที่ตรงเป้าหมาย (Moulakdi & Bouchamma, 2020) กระบวนการนี้ประกอบด้วยวงจรการวางแผน การนำไปปฏิบัติ การประเมินผล และการทบทวนไตร่ตรองอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งช่วยให้เกิดการพัฒนาแนวปฏิบัติในการสอนอย่างต่อเนื่อง Kareem และ Kin (Abdull Kareem & Mei Kin, 2021) ได้ระบุ 4 ขั้นตอนสำคัญของการสืบสอบร่วมกันไว้ดังนี้ 1) การระบุปัญหา ที่มิวิเคราะห์ข้อมูลผลการเรียนของนักเรียนเพื่อระบุช่องว่างทางการเรียนรู้ 2) การวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริง การตรวจสอบร่วมกันเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการสอนและปัจจัยเชิงระบบ 3) การพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหา การออกแบบวิธีการแทรกแซงที่อิงตามหลักฐานและการวางแผนการนำไปปฏิบัติ และ 4) การประเมินผลกระทบท การประเมินประสิทธิผลของวิธีการแทรกแซงอย่างเป็นระบบ และการปรับปรุง

ภาวะผู้นำร่วมและการตัดสินใจแบบกระจายอำนาจ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะกระจายความรับผิดชอบด้านภาวะผู้นำระหว่างครูและผู้บริหาร สร้างโอกาสในการตัดสินใจร่วมกันและความเป็นเจ้าของร่วมกันในความพยายามพัฒนาโรงเรียน (Hsieh et al., 2024) รูปแบบภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจนี้ช่วยเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจและความเป็นอิสระทางวิชาชีพของครู ขณะที่ยังคงมุ่งเน้นที่เป้าหมายร่วมและความรับผิดชอบ

ร่วมกันต่อผลลัพธ์ งานวิจัยโดย (Christensen, 2025) แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนที่มีระดับภาวะผู้นำร่วมสูงกว่า จะมีความเที่ยงตรงในการดำเนินโครงการริเริ่มเพื่อการพัฒนาที่สูงกว่าและมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนกว่า ครูในสภาพแวดล้อมเหล่านี้รายงานว่ามีความพึงพอใจในงานเพิ่มขึ้น ประสิทธิภาพทางวิชาชีพสูงขึ้น และมีความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายขององค์กรมากขึ้น

ผลกระทบต่อผลลัพธ์ของผู้เรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลักฐานเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นถึงผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในหลายวิชาและหลายระดับชั้น Chi และ Kadandale (Chi & Kadandale, 2022) พบว่านักเรียนในโรงเรียนที่มีชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มั่นคงมีการพัฒนาคะแนนสอบมาตรฐานสูงกว่าโรงเรียนรูปแบบดั้งเดิม 15-20% Moulakdi และ Bouchamma (Moulakdi & Bouchamma, 2020) ได้ทำการวิเคราะห์อย่างครอบคลุมในโรงเรียนประถมศึกษาที่ใช้แนวปฏิบัติของ PLC และ (ชนันภรณ์ อารีกุล et al., 2567) พบการพัฒนาที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) คะแนนความเข้าใจในการอ่าน (ขนาดอิทธิพล = 0.42) 2) ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ (ขนาดอิทธิพล = 0.38) 3) ทักษะการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์ (ขนาดอิทธิพล = 0.35) และ 4) การวัดความผูกพันของนักเรียน (ขนาดอิทธิพล = 0.51)

ความผูกพันและแรงจูงใจของนักเรียน ชุมชนแห่งการเรียนรู้สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้นผ่านแนวปฏิบัติในการสอนที่ดีขึ้นและความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนที่แน่นแฟ้นขึ้น งานวิจัยบ่งชี้ว่านักเรียนในโรงเรียนที่มีชุมชนแห่งการเรียนรู้แสดงให้เห็นถึงระดับความผูกพันทางวิชาการ แรงจูงใจภายใน และพฤติกรรมการกำกับการเรียนรู้ด้วยตนเองที่สูงขึ้น (Jafar et al., 2022) วัฒนธรรมความร่วมมือที่เป็นลักษณะเด่นของชุมชนแห่งการเรียนรู้ขยายไปถึงประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนด้วย โดยมีการเพิ่มโอกาสในการทำงานร่วมกันของเพื่อน การประเมินผลตามสภาพจริง และแนวทางการเรียนรู้ที่ปรับให้เหมาะกับแต่ละบุคคล ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ทัศนคติต่อการเรียนรู้ของนักเรียนดีขึ้นและความมุ่งมั่นพากเพียรทางวิชาการเพิ่มขึ้น

ความเสมอภาคและการลดช่องว่างทางผลสัมฤทธิ์ ชุมชนแห่งการเรียนรู้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่น่าสนใจเป็นพิเศษในการจัดการกับปัญหาความเสมอภาคทางการศึกษาและลดช่องว่างทางผลสัมฤทธิ์ Chi และ Kadandale (Chi & Kadandale, 2022) พบว่าชุมชนแห่ง

การเรียนรู้ในระดับชั้นเรียนช่วยลดช่องว่างด้านผลการเรียนระหว่างกลุ่มประชากรต่าง ๆ ได้อย่างมีนัยสำคัญ พร้อมทั้งยกระดับผลสัมฤทธิ์โดยรวม การมุ่งเน้นการสอนที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและแนวปฏิบัติการสอนที่แตกต่างกันภายในชุมชนแห่งการเรียนรู้ช่วยทำให้เกิดแนวทางการศึกษาที่ตอบสนองและครอบคลุมมากขึ้น ครูพัฒนาความสามารถทางวัฒนธรรมที่สูงขึ้น และใช้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการสนับสนุนผู้เรียนที่หลากหลาย

หลักฐานเชิงประจักษ์บ่งชี้ว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Communities) เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับผลลัพธ์ทางการศึกษาของนักเรียนอย่างครอบคลุม โดยไม่เพียงแต่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านทักษะการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แต่ยังสร้างสภาพบริบทที่เกื้อหนุนให้นักเรียนมีความผูกพัน แรงจูงใจภายใน และความสามารถในการกำกับการเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ยังมีบทบาทในการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาและลดช่องว่างทางผลสัมฤทธิ์ระหว่างกลุ่มผู้เรียนที่มีความหลากหลาย ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ผลต่อการพัฒนาวิชาชีพครู

ความรู้และทักษะการสอนที่เพิ่มขึ้น ครูในชุมชนแห่งการเรียนรู้แสดงให้เห็นการพัฒนาความรู้ด้านเนื้อหาและการสอน ความสามารถในการออกแบบการสอน และทักษะการจัดการชั้นเรียนอย่างมีนัยสำคัญ (Zahedi et al., 2021) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบร่วมมือสร้างโอกาสอย่างต่อเนื่องสำหรับการพัฒนาทักษะ การเป็นพี่เลี้ยงโดยเพื่อนร่วมงาน และการปฏิบัติงานเชิงไตร่ตรอง การเรียนรู้ทางวิชาชีพภายในชุมชนมีลักษณะดังนี้ 1) การเรียนรู้ที่ฝังอยู่กับงาน การพัฒนาวิชาชีพเกิดขึ้นในบริบทการสอนจริง 2) การไตร่ตรองร่วมกัน ครูมีส่วนร่วมในการสนทนาที่มีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการสอน 3) การสังเกตการณ์และการให้ข้อมูลป้อนกลับโดยเพื่อนร่วมงาน กระบวนการสังเกตการณ์ในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบและการให้ข้อมูลป้อนกลับที่สร้างสรรค์ และ 4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ครูดำเนินโครงการสืบสวนที่มุ่งเน้นการปรับปรุงผลลัพธ์ของนักเรียน

ประสิทธิผลทางวิชาชีพและความพึงพอใจในงานที่เพิ่มขึ้น งานวิจัยแสดงให้เห็นอย่างสม่ำเสมอว่าครูในชุมชนแห่งการเรียนรู้รายงานระดับประสิทธิผลทางวิชาชีพ ความพึงพอใจในงาน และความมุ่งมั่นในอาชีพที่สูงขึ้น (Tayag, 2020) สภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและ

ร่วมมือกันช่วยลดความโดดเดี่ยวทางวิชาชีพและมอบโอกาสในการเติบโตและการยอมรับอย่างต่อเนื่อง Kalkan (Kalkan, 2016) พบว่า ครูในโรงเรียนที่มีลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งแสดงให้เห็นผลที่เกิดขึ้น ดังนี้ 1) คะแนนด้านประสิทธิภาพทางวิชาชีพสูงขึ้น 23% 2) อัตราการลาออกต่ำลง 18% 3) ความพึงพอใจต่อโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพมากขึ้น 31% และ 4) การให้คะแนนด้านการสนับสนุนและความร่วมมือของเพื่อนร่วมงานสูงขึ้น 27%

การพัฒนาภาวะผู้นำและความก้าวหน้าในอาชีพ ชุมชนแห่งการเรียนรู้สร้างเส้นทางสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำครูผ่านโครงสร้างภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจและกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน ครูรับบทบาทผู้นำที่หลากหลาย เช่น ผู้อำนวยการของโรงเรียน การพัฒนาหลักสูตร การเป็นพี่เลี้ยง และการวางแผนพัฒนาโรงเรียน (Hairon et al., 2019) การพัฒนาภาวะผู้นำมีส่วนช่วยในการรักษาครูคุณภาพสูงและสร้างศักยภาพภายในสำหรับการพัฒนาโรงเรียนอย่างยั่งยืน ครูจำนวนมากในชุมชนแห่งการเรียนรู้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและดำรงตำแหน่งผู้นำที่เป็นทางการในอัตราที่สูงกว่าเพื่อนร่วมงานในโรงเรียนแบบดั้งเดิม

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาวิชาชีพครูในหลายมิติ โดยครูที่เข้าร่วมในชุมชนดังกล่าวมีการพัฒนาความรู้ด้านเนื้อหาและทักษะการสอน การออกแบบการจัดการเรียนรู้ และการบริหารจัดการชั้นเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการเรียนรู้ที่ฝังอยู่กับงานจริง การไตร่ตรองการปฏิบัติงานร่วมกัน การสังเกตการณ์และให้ข้อมูลป้อนกลับโดยเพื่อนครู ตลอดจนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมการทำงานที่เกื้อหนุนและส่งเสริมความร่วมมือยังช่วยลดความโดดเดี่ยวทางวิชาชีพ ส่งผลให้ครูมีระดับประสิทธิภาพทางวิชาชีพ ความพึงพอใจในงาน และความมุ่งมั่นต่อวิชาชีพสูงขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ยังเป็นเวทีสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำและสร้างโอกาสความก้าวหน้าในสายอาชีพให้แก่ครูผ่านโครงสร้างภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจและกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน

ผลต่อการพัฒนาสถานศึกษา

วัฒนธรรมและบรรยากาศองค์กร โรงเรียนที่ดำเนินงานในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้จะพัฒนาวัฒนธรรมองค์การที่เป็นบวกมากขึ้น ซึ่งมีลักษณะของความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความมุ่งมั่นร่วมกันต่อความสำเร็จของนักเรียน (Gray et al., 2017) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเหล่านี้สร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนต่อนวัตกรรม การกล้าได้กล้า

เสีย และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตัวชี้วัดสำคัญทางวัฒนธรรมประกอบด้วย 1) ความรับผิดชอบร่วมกัน บุคลากรทุกคนรู้สึกรับผิดชอบต่อความสำเร็จของนักเรียน 2) ความไว้วางใจทางวิชาชีพ ระดับความเชื่อมั่นในความสามารถและความตั้งใจของเพื่อนร่วมงานที่สูง 3) การมุ่งเน้นนวัตกรรม ความเต็มใจที่จะทดลองแนวทางใหม่ ๆ และเรียนรู้จากความล้มเหลว และ 4) กรอบความคิดที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล การใช้หลักฐานเพื่อประกอบการตัดสินใจอย่างสม่ำเสมอ

การสื่อสารและการประสานงานที่ดีขึ้น ชุมชนแห่งการเรียนรู้สร้างระบบการสื่อสารและกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร (Meeuwen et al., 2020) การประชุมที่มีอย่างสม่ำเสมอ ระเบียบปฏิบัติที่มีโครงสร้างสำหรับการแบ่งปันข้อมูล และกระบวนการวางแผนร่วมกันช่วยปรับปรุงความสอดคล้องขององค์กร การปรับปรุงเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงที่ดีขึ้นระหว่างหลักสูตรการสอน และการประเมินผล การจัดสรรและใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การประสานงานที่ดีขึ้นระหว่างโปรแกรมและบริการต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนที่เพิ่มขึ้น

ศักยภาพการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนแห่งการเรียนรู้แตกต่างจากโครงการปฏิรูปที่มาจากภายนอก โดยจะพัฒนาศักยภาพภายในสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านระบบการเรียนรู้ที่ฝังตัวอยู่และโครงสร้างภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ (Harris & Jones, 2017) ความยั่งยืนนี้เกิดขึ้นได้จากกลไก ดังนี้ 1) ระบบการจัดการความรู้ กระบวนการที่เป็นระบบสำหรับการรวบรวม แบ่งปัน และประยุกต์ใช้การเรียนรู้ขององค์กร 2) การวางแผนสืบทอดตำแหน่ง การพัฒนาผู้นำหลายคนที่มีความสามารถในการรักษากระแสการพัฒนา 3) วงจรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการปกติสำหรับการทบทวนไตร่ตรอง การประเมินผล และการปรับตัว และ 4) การเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอก ความสัมพันธ์กับโรงเรียนและองค์กรอื่น ๆ ที่ให้โอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ความท้าทายในการนำไปปฏิบัติและปัจจัยสู่ความสำเร็จ

ความท้าทายทั่วไปในการนำไปปฏิบัติ แม้จะมีประโยชน์ที่ได้รับการบันทึกไว้ การนำชุมชนแห่งการเรียนรู้ไปปฏิบัติก็เผชิญกับความท้าทายที่สำคัญหลายประการ ดังนี้ 1) ข้อจำกัดด้านเวลาและการจัดตารางเวลา: การสร้างเวลาที่เพียงพอสำหรับการทำงานร่วมกันภายในตารางเรียนที่มีอยู่ต้องใช้วิธีแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์และมักต้องใช้ทรัพยากรเพิ่มเติม (Jafar et

al., 2022) 2) การต่อต้านทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนจากวัฒนธรรมปัจเจกนิยมไปสู่วัฒนธรรมความร่วมมืออาจเผชิญกับการต่อต้านจากครูที่คุ้นเคยกับการทำงานแบบแยกเดี่ยว (Linder et al., 2012) 3) ศักยภาพความเป็นผู้นำ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องการการอำนวยความสะดวกที่มีทักษะและความสามารถในการเป็นผู้นำแบบกระจายอำนาจซึ่งอาจจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา (Christensen, 2025) และ 4) ข้อจำกัดด้านทรัพยากร การนำชุมชนแห่งการเรียนรู้ไปปฏิบัติมักต้องการทรัพยากรเพิ่มเติมสำหรับการพัฒนาวิชาชีพ เทคโนโลยี และกิจกรรมการประสานงาน

ปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ งานวิจัยได้ระบุปัจจัยหลายประการที่จำเป็นต่อการนำชุมชนแห่งการเรียนรู้ไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การสนับสนุนที่เข้มแข็งจากฝ่ายบริหาร ผู้อำนวยการและผู้บริหารระดับเขตพื้นที่ต้องให้การสนับสนุน ทรัพยากร และการอุทิศเวลาสำหรับการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ (Hsieh et al., 2024) 2) การมุ่งเน้นที่การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างชัดเจน กิจกรรมทั้งหมดต้องรักษาความเชื่อมโยงที่ชัดเจนกับผลลัพธ์ของนักเรียนและหลักฐานของผลกระทบ (Moulakdi & Bouchamma, 2020) 3) การพัฒนาวิชาชีพอย่างเป็นระบบ ครูต้องการการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกัน การวิเคราะห์ข้อมูล และกระบวนการสืบสอบ (Abdull Kareem & Mei Kin, 2021) และ 4) โครงสร้างองค์การที่เอื้ออำนวย โรงเรียนต้องสร้างตารางเวลา นโยบาย และขั้นตอนที่อำนวยความสะดวกในการทำงานร่วมกัน (Meeuwen et al., 2020)

ศักยภาพและความท้าทายในบริบทการศึกษาไทย การประยุกต์ใช้แนวคิด "โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้" ในประเทศไทย จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อลักษณะเฉพาะของระบบการศึกษาและวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่ส่งผลทั้งในเชิงเอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าว

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและความท้าทาย 1) โครงสร้างการบริหารแบบรวมศูนย์และวัฒนธรรมสั่งการ ระบบการศึกษาไทยมีลักษณะเด่นคือการบริหารจัดการที่รวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง นโยบาย งบประมาณ และตัวชี้วัดต่าง ๆ จะถูกกำหนดและถ่ายทอดลงมาสู่สถานศึกษาในลักษณะบนลงล่าง (Top-Down) โครงสร้างเช่นนี้ขัดแย้งกับหลักการสำคัญของ SLCs ที่เน้น ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ (Distributed Leadership) และการมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโรงเรียน ส่งผลให้สถานศึกษาขาดความเป็นอิสระเชิงวิชาการ และครูมีแนวโน้มที่จะดำเนินงานในลักษณะของผู้ปฏิบัติตามนโยบาย มากกว่าการเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม (Co-creator) 2) วัฒนธรรมอาวุโสและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

สังคมไทยให้ความสำคัญกับระบบอาวูโสและความเคารพต่อผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่า ซึ่งสะท้อนอย่างชัดเจนในวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียน ปัจจัยนี้อาจทำให้ครูรุ่นใหม่หรือผู้ที่มีตำแหน่งต่ำกว่ารู้สึกไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง หรือทักท้วงแนวปฏิบัติเดิมของผู้บริหารและครูอาวูโส สถานะดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางใจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการเกิดวัฒนธรรมการสนทนาเชิงวิพากษ์และไตร่ตรองสะท้อนคิด อันเป็นหัวใจของ SLCs 3) ภาระงานครูที่ซับซ้อนและนอกเหนือการสอน ภาระงานของครูไทยไม่จำกัดอยู่เพียงการสอน แต่ยังครอบคลุมงานเอกสาร งานธุรการ การประเมินตามตัวชี้วัดจำนวนมาก และการดำเนินโครงการพิเศษต่าง ๆ ตามนโยบายจากหน่วยงานภายนอก ภาระงานเหล่านี้ส่งผลให้ครูไม่มีเวลาและพลังงานที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมหลักของ SLCs เช่น การวางแผนการสอนร่วมกัน การสังเกตชั้นเรียน และการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน งานวิจัยจำนวนมากยืนยันว่าภาระงานที่มากเกินไปเป็นหนึ่งในอุปสรรคสำคัญที่สุดที่ทำให้การขับเคลื่อน PLC ในโรงเรียนไทยเป็นไปอย่างผิวเผินและขาดความต่อเนื่อง 4) วัฒนธรรมการทำงานแบบปัจเจกนิยมและ “ห้องเรียนปิด” ในระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม ห้องเรียนมักถูกมองว่าเป็นพื้นที่ส่วนตัวของครูแต่ละคน การที่เพื่อนครูจะเข้ามาสังเกตการสอนจึงอาจถูกตีความในเชิงลบว่าเป็นการจับผิดหรือการประเมิน ซึ่งนำไปสู่การต่อต้านโดยปริยาย ทศนคตินี้ท้าทายต่อหลักการ “การเปิดชั้นเรียน” ของ SLCs ที่มองว่าห้องเรียนเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพร่วมกันของครูทุกคน และ 5) การมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์จากการทดสอบระดับชาติ แรงกดดันจากคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) และการแข่งขันเพื่อเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา ส่งผลให้โรงเรียนและครูจำนวนมากมุ่งเน้นการสอนเพื่อเตรียมนักเรียนสำหรับการสอบเป็นหลัก ทำให้การจัดการเรียนการสอนเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาให้ครบถ้วนตามหลักสูตรมากกว่าการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) และการพัฒนาสมรรถนะที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของ SLCs

ปัจจัยที่เอื้ออำนวยและเป็นโอกาส 1) นโยบายส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ PLC เป็นนโยบายระดับชาติและเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การประเมินวิทยฐานะ สร้างความชอบธรรมให้ผู้บริหารสามารถจัดสรรเวลาและทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการรวมกลุ่มของครูได้ 2) รากฐานวัฒนธรรม “การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน” สังคมไทยมีรากฐานของความเป็นชุมชนและความเอื้ออาทร ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ หากผู้บริหารสามารถสร้างความไว้วางใจและสื่อสารเป้าหมายได้อย่างชัดเจนว่า กระบวนการ

ของ SLCs คือ “การร่วมมือเพื่อพัฒนา ไม่ใช่การประเมินเพื่อตัดสิน” 3) การตื่นตัวด้านนวัตกรรมการศึกษาจากภาคส่วนต่าง ๆ ปัจจุบันมีเครือข่ายสถานศึกษา องค์กรภาคประชาสังคม และนักการศึกษารุ่นใหม่ที่พยายามขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาผ่านแนวทางที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการศึกษาด้านสมรรถนะ การเคลื่อนไหวเหล่านี้ทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ซึ่งโรงเรียนที่สนใจสามารถเรียนรู้จากต้นแบบ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสร้างพันธมิตรในการขับเคลื่อน SLCs ได้ และ 4) ความต้องการพัฒนาวิชาชีพของครูอย่างมีความหมาย ครูโดยเฉพาะครูรุ่นใหม่ มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริงและส่งผลกระทบต่อนักเรียนโดยตรง SLCs ซึ่งมีลักษณะเป็นการพัฒนาวิชาชีพที่ฝังอยู่กับงาน จึงสามารถตอบสนองต่อความต้องการนี้ได้ดีกว่าการอบรมแบบแยกส่วนที่จัดโดยหน่วยงานภายนอก

องค์ความรู้ใหม่

แนวคิด “โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้” (School as a Learning Community: SLCs) เป็นรูปแบบการปฏิรูปการศึกษาที่ทรงพลังและมีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับ โดยอาศัยการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นหัวใจสำคัญ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ผ่านกลไกสำคัญต่าง ๆ เช่น การพัฒนาวิชาชีพแบบร่วมมือที่ฝังอยู่กับการปฏิบัติงาน การใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจ และภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ความสำเร็จของ SLCs ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนที่เข้มแข็งของฝ่ายบริหาร และการสร้างโครงสร้างที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

สรุป

แนวคิด “โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้” เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาที่อิงหลักฐานเชิงประจักษ์ ซึ่งมุ่งแก้ไขข้อจำกัดของโครงสร้างการศึกษาแบบดั้งเดิมผ่านกระบวนการพัฒนาวิชาชีพแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำร่วม และการสืบสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างกลไกที่ยั่งยืนในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแนวทางดังกล่าวส่งผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อผลลัพธ์ทางการศึกษาในหลายมิติ โดยนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและระดับความผูกพันสูงขึ้น ในขณะที่ครูผู้สอนมีประสิทธิผลทางวิชาชีพ ความพึงพอใจในงาน และศักยภาพความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้

สถานศึกษาที่มีวัฒนธรรมองค์การเชิงบวกและมีศักยภาพในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนเชิงระบบ การพัฒนาภาวะผู้นำ และการบริหารจัดการความท้าทายด้านทรัพยากรและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จิณณภัทร พิบูลวิฑิตดำรง. (2565). การบริหารความเป็นเลิศ : กลยุทธ์สู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 14(1), 337–352.
- ชนันภรณ์ อารีกุล, ลักษิกา สุทธิวาริ, ศรัณย์ ชุมเนตร, & ญัฐนันท์ สาริโก. (2567). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานครโดยใช้แนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้. *วารสารศึกษิตา*, 6(1), 69–82.
- ปณณนุช ทองศรี, กรณ์ยพล วิวรธมมงคล, & ณรงค์เดช รัตนานนท์เสถียร. (2568). การนิเทศห้องเรียนแห่งความสุขตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้. *วารสารปัญญา*, 32(1), 140–153.
- Abdull Kareem, O., & Mei Kin, T. (2021). An Analysis on the Implementation of Professional Learning Communities in Malaysian Secondary Schools. *Asian Journal of University Education*, 17(1), 192. <https://doi.org/10.24191/ajue.v17i1.12693>
- Chi, V. H. I., & Kadandale, P. (2022). *All Groups Are Not Created Equal: Class-Based Learning Communities Enhance Exam Performance and Reduce Gaps*. *CBE Life Sciences Education*, 21(3). <https://doi.org/10.1187/CBE.21-09-0240/ASSET/IMAGES/LARGE/CBE-21-AR52-G005.JPEG>
- Christensen, A. A. (2025). A Global Measure of Professional Learning Communities. *Professional Development in Education*, 51(2), 214–230. <https://doi.org/10.1080/19415257.2022.2065516>

- Gray, J. A., Kruse, S. D., & Tarter, C. J. (2017). Developing professional learning communities through enabling school structures, collegial trust, academic emphasis, and collective efficacy. *Educational Research Applications*, 2017(1), 1–8.
- Hairon, S., Chua, C. S. K., & Abbas, D. (2019). Professional Learning Communities. In B. Wong, S. Hairon, & P. Ng (Eds.), *School Leadership and Educational Change in Singapore* (pp. 107–122). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-74746-0_7
- Harris, A., & Jones, M. S. (2017). Professional Learning Communities: A Strategy for School and System Improvement? *Cylchgrawn Addysg Cymru/ Wales Journal of Education*, 19(1), 16–38. <https://doi.org/10.16922/wje.19.1.2>
- Hsieh, C.-C., Chen, Y.-R., & Li, H.-C. (2024). Impact of school leadership on teacher professional collaboration: evidence from multilevel analysis of Taiwan TALIS 2018. *Journal of Professional Capital and Community*, 9(1), 1–18. <https://doi.org/10.1108/JPCC-01-2023-0002>
- Jafar, M. F., Yaakob, M. F. M., Awang, H., Zain, F. M., & Kasim, M. (2022). Disentangling the Toing and Froing of Professional Learning Community Implementation by Reconnecting Educational Policy with School Culture. *International Journal of Instruction*, 15(2), 307–328. <https://doi.org/10.29333/iji.2022.15218a>
- Kalkan, F. (2016). Relationship between professional learning community, bureaucratic structure and organisational trust in primary education schools. *Kuram ve Uygulamada Egitim Bilimleri*, 16(5), 1619–1637. <https://doi.org/10.12738/estp.2016.5.0022>
- Linder, R. A., Post, G., & Calabrese, K. (2012). *Professional Learning Communities: Practices for Successful Implementation*. The Delta Kappa Gamma Bulletin, 78(13). <https://www.mspnet.org/projects/rites/26544.html>

- Meeuwen, P. Van, Huijboom, F., Rusman, E., Vermeulen, M., & Imants, J. (2020). Towards a comprehensive and dynamic conceptual framework to research and enact professional learning communities in the context of secondary education. *European Journal of Teacher Education*, 43(3), 405–427. <https://doi.org/10.1080/02619768.2019.1693993>
- Moulakdi, A., & Bouchamma, Y. (2020). Elementary Schools Working as Professional Learning Communities: Effects on Student Learning. *International Education Studies*, 13(6), 1. <https://doi.org/10.5539/ies.v13n6p1>
- Olmo-Extremuera, M., Fernández-Terol, L., & Domingo-Segovia, J. (2024). Leading a Professional Learning Community in Elementary Education: A Systematic Review of the Literature. *Journal of Research on Leadership Education*, 19(1), 53–76. <https://doi.org/10.1177/19427751221145207>
- Saito, E., Suwanmonkha, S., Anunthavorasakul, A., & Saejea, V. (2024). What is School as Learning Community: Definition, Expectation, and Implications. *NIETS Journal*, 5(2), 60–71.
- Šteh, B., Kalin, J., & Mažgon, J. (2021). Partnership Between Teachers and School Counsellors for Quality Learning and Work in the Community. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 9(2), 147–159. <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2021-9-2-147-159>
- Tayag, J. R. (2020). Professional Learning Communities in Schools: Challenges and Opportunities. *Universal Journal of Educational Research*, 8(4), 1529–1534. <https://doi.org/10.13189/ujer.2020.080446>
- Villegas-Ochoa, F. M. (2024). *Estado del Arte sobre Comunidades de Aprendizaje Profesional en las prácticas de gestión escolar: (2020-2023)*. *Revista Peruana de Investigación e Innovación Educativa*, 4(1), e26747. <https://doi.org/10.15381/rpiiedu.v4i1.26747>

Zahedi, S., Bryant, C. L., Iyer, A., & Jaffer, R. (2021). Professional learning communities at a primary and secondary school network in India. *Asia Pacific Education Review*, 22(2), 291–303. <https://doi.org/10.1007/s12564-020-09665-7>

การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทสังคมร่วมสมัย*

THE USE OF ENGLISH FOR COMMUNICATION IN CONTEMPORARY SOCIAL CONTEXTS

วันชัย จิงวิบูลย์สถิตย์¹, ศิริลักษณ์ เส็งมี², อุไร ตั้งวิจิตรพันธ์³, สุทธิรา เกษมราษฎร์⁴,

ทิพย์พรรณ สำราญจิตร⁵, สุรภา สำเร็จ⁶ และ ฉลาด สมพงษ์⁷

Wanchai Chungwiboonsatid¹, Sirilak Sengmee², Urai Tangwijitpan³, Sutthira Kasemrad⁴,

Tippun Sumranjit⁵, Surapha Sumroeng⁶ and Chalad Sompong⁷

¹วิทยาลัยสงฆ์ระยอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Rayong Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

²⁻⁷ข้าราชการครูบำนาญ

²⁻⁷Government Retired Teachers, Thailand

Corresponding Author's Email: dr.wanchai.c@gmail.com

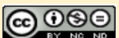
วันที่รับบทความ : 16 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 26 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 28 ตุลาคม 2568

Received 16 October 2025; Revised 26 October 2025; Accepted 28 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทสังคมร่วมสมัย” มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายแนวคิดและกระบวนการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ การทำงาน และการดำรงชีวิตในสังคมโลกาภิวัตน์ เนื้อหามุ่งเน้นการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง และส่งเสริมการใช้ภาษาที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการพัฒนา

Citation:

* วันชัย จิงวิบูลย์สถิตย์, ศิริลักษณ์ เส็งมี, อุไร ตั้งวิจิตรพันธ์, สุทธิรา เกษมราษฎร์, ทิพย์พรรณ สำราญจิตร, สุรภา สำเร็จ และ ฉลาด สมพงษ์. (2568). การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทสังคมร่วมสมัย. ว

ารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 1011-1025.

Wanchai Chungwiboonsatid, Sirilak Sengmee, Urai Tangwijitpan, Sutthira Kasemrad, Tippun Sumranjit, Surapha Sumroeng and Chalad Sompong. (2025). The Use Of English For Communication In Contemporary Social Contexts. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 1011-1025.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ความสามารถทางภาษาด้านโครงสร้างไวยากรณ์ควบคู่กับทักษะการฟังและการพูดอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด และความรู้สึก ตลอดจนสร้างความเข้าใจอันดีในสังคม กระบวนการสื่อสารพื้นฐานประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร โดยมีการตอบสนองกลับ (Feedback) เพื่อประเมินประสิทธิผลของการสื่อสาร การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลและสังคมการทำงานแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องการบุคลากรที่สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางสำคัญคือการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภาษาอังกฤษ ส่งเสริมเจตคติเชิงบวกผ่านบทเรียนที่สนุกสนาน มีส่วนร่วม และเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เพื่อให้การเรียนรู้ภาษาอังกฤษเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร, บริบทสังคมร่วมสมัย, ทักษะในศตวรรษที่ 21

Abstract

The academic article titled “The Use of English for Communication in Contemporary Social Contexts” aims to explain the concepts and processes involved in using English as a means of communication in today’s society, where the English language plays a vital role in learning, working, and daily life in a globalized world. The discussion emphasizes the use of various learning activities that connect classroom practices with real-life situations, focusing on developing grammatical competence alongside listening and speaking skills for effective communication.

Teachers play a crucial role in empowering learners to use English as a tool for accessing knowledge, exchanging information, ideas, and emotions, and fostering mutual understanding within society. The basic communication process consists of four main components: sender, message, medium, and receiver, with feedback serving as an indicator of communication effectiveness.

Developing English communication skills is therefore essential, particularly in the digital age and the 21st-century workforce, where effective communication is a key competency. The significant pedagogical approach lies in motivating learners to recognize the importance of English, promoting positive attitudes through engaging, participatory, and life-related lessons to ensure sustainable language learning outcomes.

Keywords: English for Communication; Contemporary Social Contexts; 21st Century Skills

บทนำ

ในยุคสังคมร่วมสมัย ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งในด้านเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่การก่อเกิดของสังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) ที่ผู้คนจากหลากหลายประเทศเข้ามาอยู่อาศัยและทำงานร่วมกัน การศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพในการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ และการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในโลกยุคใหม่

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้ “ภาษาอังกฤษ” เป็นวิชาภาษาต่างประเทศที่สำคัญ เนื่องจากภาษาอังกฤษมีบทบาทเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างบุคคล การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการเข้าถึงองค์ความรู้ในระดับสากล ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษว่าเป็นประเด็นพัฒนาที่สังคมไทยให้ความสนใจอย่างจริงจัง โดยเฉพาะภายหลังการก่อตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ที่กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง (English as a Lingua Franca) ในการสื่อสารระหว่างประเทศสมาชิกทั้งสิบประเทศ ซึ่งส่งผลให้ความสามารถด้านภาษาอังกฤษของคนไทยกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและสังคม

ในบริบทดังกล่าว การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยจึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการสื่อสาร ทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยเฉพาะทักษะการฟังและพูดซึ่งเป็นพื้นฐานของการสื่อสารระหว่างบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติจริง ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออกทางภาษา การเรียนรู้ควรบูรณาการความรู้ด้านโครงสร้างไวยากรณ์ (Grammar) ควบคู่กับทักษะการใช้ภาษา (Language Skills) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างประโยคและถ่ายทอดความหมายได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ในขณะเดียวกัน ทักษะภาษาอังกฤษยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทการทำงานยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีการติดต่อสื่อสารกับนานาชาติประเทศอย่างต่อเนื่อง ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว ไม่เพียงแต่สร้างความมั่นใจและภาพลักษณ์ที่เป็นมืออาชีพ แต่ยังส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานและการพัฒนาทางอาชีพในอนาคต ดังนั้น การส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว และได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร การแสวงหาความรู้ และการพัฒนาตนเองให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและใช้ภาษาอังกฤษในบริบทจริงให้มากที่สุด ทั้งในห้องเรียนและชีวิตประจำวัน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการสื่อสารอย่างรอบด้าน

ดังนั้น การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทสังคมร่วมสมัย จึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต การศึกษา และการทำงานในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทักษะด้านภาษาไม่เพียงเป็นการเสริมสร้างศักยภาพส่วนบุคคล แต่ยังเป็นรากฐานในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในเวทีโลกอย่างยั่งยืน

หลักการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

ในสังคมร่วมสมัย ภาษาอังกฤษทำหน้าที่เป็น “ภาษากลาง” สำหรับการสื่อสารระหว่างผู้คนต่างภาษา ใช้ในการเข้าถึงองค์ความรู้ การทำงาน และการใช้ชีวิตประจำวัน ข้อมูลข่าวสารรอบตัว ตั้งแต่ป้ายประกาศ สื่อสิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ ไปจนถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ล้วนมีภาษาอังกฤษแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ผู้มีความสามารถด้านภาษาอังกฤษย่อม

ได้เปรียบในการศึกษา การประกอบอาชีพ และการพัฒนาทักษะชีวิต โดยเฉพาะในบริบทการท่องเที่ยวและบริการที่ต้องติดต่อกับชาวต่างชาติอย่างต่อเนื่อง สถานประกอบการและผู้ให้บริการจึงควรพัฒนาความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อยกระดับคุณภาพบริการและสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือน (นฤมล จิตรเอื้อ และเชมมารี รักษ์ชูชีพ, 2568) นอกจากนี้ ในมิติธุรกิจ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลหลักในการติดต่อสื่อสาร องค์กรจึงให้ความสำคัญกับบุคลากรที่มีทักษะภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะทักษะการพูด ซึ่งสัมพันธ์กับโอกาสก้าวหน้าในวิชาชีพ (สุริน ร่มคำ และคณะ, 2568)

แนวคิดการเรียนการสอนเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) เน้น การใช้ภาษาในสถานการณ์จริง มากกว่าการท่องจำกฎไวยากรณ์เพียงอย่างเดียว ให้ความสำคัญกับ ความคล่องแคล่ว (fluency) ควบคู่ ความถูกต้อง (accuracy) ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น เกม สวมบทบาท อภิปราย งานปฏิบัติ กลุ่มย่อย/จับคู่ และเปิดโอกาสให้ครูทำหน้าที่เป็น ผู้อำนวยความสะดวก และ ผู้ร่วมสื่อสาร เพื่อเป็นแบบอย่างทางภาษา (วิภาดา ประสารทรัพย์, 2542 : 66-95)

ในระดับยุทธศาสตร์ผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จมักใช้ กลยุทธ์การเรียนรู้ภาษา (language learning strategies) อย่างเป็นระบบ เช่น การวางแผน การกำกับตนเอง การประเมินตนเอง การจดบันทึกและสรุปความ ตลอดจนการใช้กลยุทธ์ด้านอารมณ์และสังคมเพื่อเสริมพลังการเรียนรู้ ทำให้เรียนเร็วขึ้น มั่นใจมากขึ้น และถ่ายโอนความรู้ไปสู่สถานการณ์ใหม่ได้ดี (Oxford, 1990 : 1-8) กลยุทธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการ 12 ประการของการใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ภาษา (ยิดหยุ่น สอนได้ สังเกตได้บ้าง/ไม่ได้บ้าง เกี่ยวข้องทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ อารมณ์ และสังคม ฯลฯ; Oxford, 1990 : 8-14) ดังนี้

ประการที่ 1 ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายหลัก คือ มีความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารนั้น ผู้เรียนจะมีปฏิสัมพันธ์ที่แท้จริงในการใช้ภาษาในบริบทหนึ่ง ๆ อย่างมีความหมาย กลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารอย่างกระตือรือร้นและก่อให้เกิดทั้งแนวทางทั่วไปและแนวทางเฉพาะในการส่งเสริมการพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสาร

ประการที่ 2 ช่วยให้สามารถนำตนเองได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งการนำตนเองนี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับผู้เรียนภาษา ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนไม่สามารถมีครูคอยชี้แนะการใช้ภาษาตลอดเวลา

นอกชั้นเรียนนอกจากนี้การนำตนเองยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาความสามารถในภาษาใหม่ที่เรียนด้วย

ประการที่ 3 ช่วยขยายบทบาทของผู้สอน นอกเหนือจากภาระหน้าที่ใหม่ในฐานะผู้อำนวยการอำนวยความสะดวก ผู้ช่วยเหลือ ผู้แนะแนวทาง ผู้ให้คำปรึกษา ผู้ให้ความร่วมมือ ผู้ให้ความคิด ผู้วินิจฉัย และผู้ร่วมการสื่อสาร ผู้สอนต้องรู้จักกลยุทธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ฝึกกลวิธีการเรียนรู้ให้ผู้เรียน และช่วยเหลือให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนมากขึ้น

ประการที่ 4 เน้นวิธีการแก้ปัญหา กลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหา ช่วยให้งานสำเร็จและบรรลุผลตามเป้าหมาย เช่น ผู้เรียนใช้กลยุทธ์การใช้เหตุผลหรือกลยุทธ์การเดาเพื่อให้เข้าใจบทอ่านภาษาต่างประเทศได้ดีขึ้น กลยุทธ์การจำช่วยให้ผู้เรียนสามารถจำในสิ่งที่ต้องการจำ กลยุทธ์ด้านอารมณ์ความรู้สึกช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย หรือมีความมั่นใจมากขึ้น ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

ประการที่ 5 เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่กำหนดชัดเจนที่ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของตน เช่น การจดบันทึก การวางแผนการเรียนรู้ การประเมินตนเอง

ประการที่ 6 เกี่ยวข้องกับผู้เรียนในหลายด้าน นอกจากด้านความรู้ความเข้าใจยังรวมถึงด้านที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและตรวจสอบการเรียนรู้ ด้านอารมณ์ สังคม และด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนรู้ภาษาเป็นกระบวนการระหว่างบุคคลทั้งด้านอารมณ์ สังคม เท่า ๆ กับด้านความรู้ความเข้าใจและด้านการควบคุมตรวจสอบการเรียนรู้

ประการที่ 7 สนับการเรียนรู้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น ในการเรียนรู้ภาษาใหม่ต้องใช้ทั้งวิธีการเรียนรู้และเนื้อหาที่จะทำให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ กลยุทธ์ดังกล่าว คือ กลยุทธ์การเรียนรู้โดยตรง ส่วนกลยุทธ์เมตาคอกนิทิฟ กลยุทธ์ด้านอารมณ์ และกลยุทธ์ด้านสังคมเป็นกลยุทธ์โดยอ้อม ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกันกับเนื้อหาโดยตรง แต่มีผลต่อการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามทั้งกลยุทธ์การเรียนรู้โดยตรงและกลยุทธ์การเรียนรู้โดยอ้อม ต่างมีความสำคัญและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ประการที่ 8 ไม่สามารถสังเกตได้ แม้ว่าในบางครั้งการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นสิ่งที่สังเกตได้ แต่กลยุทธ์การสร้างเชื่อมโยงทางความคิดหรือกลยุทธ์การจำไม่สามารถสังเกตเห็นได้ รวมทั้งกลยุทธ์ที่ผู้เรียนใช้นอกห้องเรียน จึงเป็นการยากสำหรับผู้สอนที่จะรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

ประการที่ 9 เป็นการปฏิบัติที่รู้ตัวเป็นส่วนใหญ่ การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้หลาย ๆ ครั้งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของผู้เรียนในการควบคุมการเรียนรู้ของตน นักวิจัยบางท่าน

เห็นว่ากลยุทธ์การเรียนรู้เป็นการปฏิบัติที่รู้ตัวเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามหลังจากได้ปฏิบัติหรือใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ไประยะหนึ่ง จะสามารถทำได้โดยอัตโนมัติ

ประการที่ 10 เป็นสิ่งที่สามารถสอนได้ด้วยการฝึกกลยุทธ์การเรียนรู้ (Learning Strategy Training) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการศึกษา การฝึกกลยุทธ์การเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ในการใช้กลยุทธ์การเรียนรู้มากขึ้น และสามารถนำไปใช้กับงานได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ประการที่ 11 มีความยืดหยุ่น ไม่มีลำดับหรือรูปแบบที่แน่นอน ผู้เรียนสามารถเลือกใช้ผสมผสาน และจัดลำดับตามความเหมาะสม

ประการที่ 12 ต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ระดับความตระหนักรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ สิ่งที่เป็นต้องงานหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ความคาดหวังของผู้สอน อายุ เพศ สัญชาติ แบบการเรียนรู้บุคลิกภาพ ระดับความสนใจ และจุดประสงค์การเรียนรู้ภาษา (R., Oxford, 1990 : 8-14) สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ภาษาเพื่อการสื่อสาร โดยมีลักษณะของสมมติฐานการเรียนรู้และการรู้ภาษา (The Acquisition Learning Hypothesis) กระบวนการเรียนรู้ภาษาของคนเรามี 2 แบบ คือ การรู้ภาษา (Language Acquisition) และการเรียนภาษา (Language Learning) ดังนี้

1. การรู้ภาษา (Language Acquisition) เป็นวิธีการเรียนรู้ภาษาที่มีกระบวนการคล้ายคลึงกับการเรียนรู้ภาษาแม่ เป็นการเรียนรู้ภาษาโดยไม่รู้ตัว ผู้เรียนจะไม่คิดว่ากำลังเรียนภาษาอยู่เพราะมุ่งที่ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารเป็นสำคัญ ผู้เรียนมักไม่รู้ตัวว่าได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ของภาษาแล้วเพราะการไม่มีการเน้นเรื่องคำเกณฑดังกล่าว แต่ผู้เรียนจะรู้สึกได้ถึงความถูกต้องของภาษา แม้จะไม่ได้เรียนรู้กฎเกณฑ์โดยตรง การเรียนรู้แบบนี้จึงมีลักษณะเป็นธรรมชาติ ไม่เป็นทางการ และมีความคงทน

2. การเรียนภาษา (Language Learning) เป็นวิธีการเรียนภาษาอย่างรู้ตัว เรียนรู้กฎเกณฑ์ของภาษาเป็นหลัก ผู้เรียนจะสามารถอธิบายกฎเกณฑ์ของภาษาได้ มีความรู้เกี่ยวกับตัวภาษาที่เรียน แต่ในกระบวนการเรียนด้วยวิธีนี้ ไม่มีการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารเหมือนในชีวิตประจำวันจึงเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ (คราเชน Krashen อ้างใน สมพร โกมารทัต, 2555 : 23-25)

ยิ่งไปกว่านั้น แนวคิดของ Krashen ว่าด้วย The Acquisition-Learning Hypothesis ชี้ว่า กระบวนการพัฒนาภาษามีทั้ง การรู้ภาษา (language acquisition) ซึ่งเกิด

ตามธรรมชาติผ่านการใช้ภาษาในการสื่อสาร และ การเรียนภาษา (language learning) ซึ่งเป็นกระบวนการรู้ตัวที่มุ่งทำความเข้าใจกฎเกณฑ์ของภาษาทั้งสองส่วนเกี่ยวพันกันในการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารอย่างยั่งยืน (คราเชน อ่างใน สมพร โกมารทัต, 2555 : 23–25)

จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ภาษาทั้งสองรูปแบบคือ การรู้ภาษา (language acquisition) และการเรียนภาษา (language learning) มีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ภาษาของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม การรู้ภาษา (language learning) เป็นสิ่งจำเป็นในเบื้องต้นที่จะทำให้ผู้เรียนภาษาสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารได้อย่างอัตโนมัติเป็นธรรมชาติและจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ภาษาที่จะใช้ในการสื่อสารเพิ่มขึ้นโดยไม่มี ความกังวลว่าจะใช้ภาษาผิด

วัตถุประสงค์และกระบวนการสื่อสารภาษาอังกฤษ

การสื่อสารเป็นกลไกหลักของการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคม ช่วยเชื่อมโยงผู้คน สร้างความเข้าใจ และถ่ายทอดวัฒนธรรม ในมิติการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ การเข้าใจ โครงสร้าง กระบวนการสื่อสาร ช่วยให้การออกแบบการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ โดยองค์ประกอบพื้นฐานประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) สื่อ (Channel) และ ผู้รับสาร (Receiver) พร้อม ปฏิกริยาโต้ตอบ (Feedback) เพื่อประเมินประสิทธิผล (กอบกาญจน์ วงศ์วิสิทธิ์, 2551 : 4–5) ทิศทางการสื่อสารแบ่งได้เป็น ทางเดียว และ สองทาง ขึ้นกับการมี/ไม่มีการตอบสนอง แนวคิดของ Lasswell สรุปสาระการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารไว้ว่า “ใคร กล่าวอะไร ผ่าน สื่อใด แก่ใคร และเกิดผลอย่างไร” (Who says what in which channel to whom with what effect?) (Lasswell, 1966 : 12) ด้วยเหตุนี้ วัตถุประสงค์ของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในบริบทสังคมร่วมสมัยจึงมุ่งที่

1. ความสามารถในการถ่ายทอดความหมายได้ตรงประเด็นและเหมาะสมตามบริบท
2. ความคล่องแคล่วและความถูกต้องควบคู่กัน
3. ความมั่นใจและความสามารถใช้ภาษาในสถานการณ์จริงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

4. การใช้สื่อและช่องทางที่หลากหลายอย่างมีวิจารณญาณ

การสื่อสารเป็นกลไกสำคัญของการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม เพราะเป็นกระบวนการที่ช่วยเชื่อมโยงผู้คนให้เกิดความเข้าใจและสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในมิติของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ การเข้าใจโครงสร้างของกระบวนการสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยกระบวนการสื่อสารประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร พร้อมด้วยปฏิริยาโต้ตอบที่ช่วยประเมินประสิทธิผลของการสื่อสาร ทั้งนี้กระบวนการสื่อสารสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งแบบทางเดียวและแบบสองทาง ขึ้นอยู่กับการมีหรือไม่มีการตอบสนองจากผู้รับสาร ซึ่งแนวคิดของ Lasswell ได้เสนอกรอบวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารว่า “ใคร กล่าวอะไร ผ่านสื่อใด แก่ใคร และเกิดผลอย่างไร” ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจการสื่อสารในทุกบริบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในสังคมร่วมสมัยที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการถ่ายทอดความหมายได้ตรงประเด็นและเหมาะสมตามบริบท มีความคล่องแคล่วและถูกต้องในเวลาเดียวกัน มีความมั่นใจในการใช้ภาษาในสถานการณ์จริงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ตลอดจนสามารถเลือกใช้สื่อและช่องทางการสื่อสารได้อย่างหลากหลายและมีวิจารณญาณ ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบัน

แนวทางการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทสังคมร่วมสมัย

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้านโครงสร้างองค์กร กระบวนการทำงาน เทคโนโลยี และแรงงานพหุวัฒนธรรม ทำให้การพัฒนาสมรรถนะภาษาอังกฤษเป็นเงื่อนไขสำคัญของทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้แก่ (1) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (2) ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และ (3) ทักษะชีวิตและอาชีพ (สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, 2568) แนวทางปฏิบัติสำคัญ ได้แก่

แนวทางที่ 1 สร้างแรงจูงใจ (Motivation) ทำให้ผู้เรียน “เห็นคุณค่าและเป้าหมาย” ของการมีทักษะภาษาอังกฤษ กำหนดเป้าหมายเฉพาะบุคคล และออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ตรวจวัดได้ แรงจูงใจเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จในการเรียนภาษา (Lasswell, 1966 : 98)

แนวทางที่ 2 สร้างเจตคติเชิงบวก (Positive Attitude) ลดประสบการณ์เชิงลบด้วยบทเรียนที่ “สนุก มีความหมาย และเชื่อมโยงชีวิตจริง” ใช้การเรียนแบบผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) ที่กระตุ้นการลงมือทำ (พรพิมล รียาย และธนากร ขำศร, 2552 : 13)

แนวทางที่ 3 เพิ่มความรู้และพัฒนาทักษะอย่างรอบด้าน บุรณาการ ฟัง-พูด-อ่าน-เขียน ให้ “ใช้ได้ ใช้ถูก ใช้เป็น และใช้คล่อง” กระตุ้นการเรียนรู้จากแหล่งรอบตัว เช่น ป้ายผลิตภัณฑ์ สื่อสิ่งพิมพ์ รายการสื่อ วัสดุงานจริงของหน่วยงาน รวมทั้งการสืบค้นออนไลน์ (British Council, 2568 :)

แนวทางที่ 4 เสริมความมั่นใจ (Confidence) ออกแบบกิจกรรม สถานการณ์จริง (Real-life tasks) เช่น การสัมภาษณ์ชาวต่างชาติในพื้นที่ท่องเที่ยว การนำเสนอภาษาอังกฤษในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความคุ้นชินและความกล้าใช้ภาษา (FMCP ENGLISH, 2568)

แนวทางที่ 5 คำนึงถึงรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) สำรวจความถนัดและความชอบของผู้เรียน ปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้รายบุคคล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ (วิไล แฉงศรี, 2568)

แนวทางทั้ง 5 แนวทางล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ควรตระหนักในการจัดการเรียนรู้ภาษาให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะการสร้างเจตคติเชิงบวกด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ “ผู้เรียนมีส่วนร่วม” เนื่องจากแนวทางนี้จะทำให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง นำสาระของภาษาไปสื่อสารซึ่งจะสอดคล้องกับการเรียนภาษาเพื่อการสื่อสาร

สรุปแนวทางการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทสังคมร่วมสมัย

ในยุคดิจิทัลและโลกการทำงานสมัยใหม่ การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเป็นความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์ แนวทางที่ได้ผลคือการ ปลุกแรงจูงใจ สร้างเจตคติที่ดี พัฒนาทักษะครบวงจร ใช้ภาษาจริงอย่างต่อเนื่อง ออกแบบการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ควบคุมการบูรณาการความรู้ไวยากรณ์กับการใช้ภาษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้อย่างมั่นใจ เหมาะสมตามบริบท และยั่งยืน

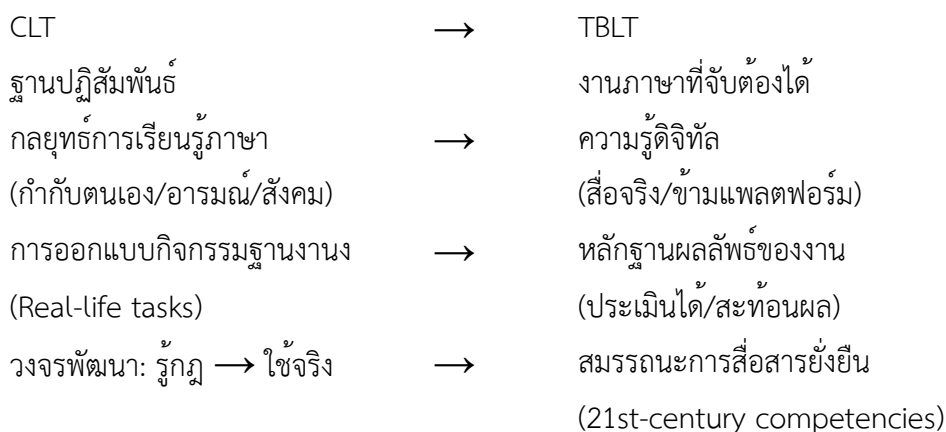
จะเห็นได้ว่า หัวใจหลักในหลักการเรียนรู้การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทสังคมร่วมสมัยทั้งในการศึกษา ธุรกิจ และการท่องเที่ยว ผู้ที่มีทักษะภาษาอังกฤษโดยเฉพาะการพูดจึงได้เปรียบในหน้าที่การงานและโอกาสทางอาชีพ การเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทสังคมร่วมสมัยควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาในสถานการณ์จริงมากกว่าการเรียนรู้ไวยากรณ์เพียงอย่างเดียว โดยผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทในการกระตุ้นและอำนวยความสะดวกผ่านกิจกรรมหลากหลาย ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วขึ้น มีความมั่นใจ และสามารถนำภาษาไปใช้ใน

บริบทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เชื่อมโยงกับทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ (acquisition) และการเรียนแบบมีแบบแผน (learning) ซึ่งต่างมีบทบาทเสริมกันในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

แนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) ให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาในสถานการณ์จริงโดยเน้นความคล่องแคล่วควบคู่ความถูกต้องผ่านกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์สูง เช่น การสวมบทบาท การอภิปราย และงานกลุ่ม ในขณะเดียวกัน Task-Based Language Teaching (TBLT) ขยายแนวคิด CLT โดยใช้งานภาษาที่มีเป้าหมายชัดเจน (tasks) เป็นตัวขับเคลื่อน ช่วยสร้างหลักฐานการเรียนรู้ที่สังเกตได้และประเมินได้ง่ายกว่า ขณะที่ “ความรู้ดิจิทัล” ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อภาษาอังกฤษจริงจำนวนมากและฝึกทักษะการสื่อสารข้ามแพลตฟอร์มอย่างมีวิจารณญาณเชิงวิเคราะห์ CLT เน้นการปฏิสัมพันธ์และเจตคติทางภาษา ส่วน TBLT ทำให้การออกแบบการเรียนรู้ “จับต้องได้” ผ่านผลลัพธ์ของงาน เมื่อผสมกับกลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาของผู้เรียน (เช่น การตั้งเป้าหมาย การประเมินตนเอง และกลยุทธ์อารมณ์-สังคม) จะเกิดวงจรพัฒนา ที่ช่วยให้ผู้เรียนก้าวจาก “รู้กฎ” ไปสู่ “ใช้ได้จริง” อย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทสังคมร่วมสมัย” ผู้จัดทำได้จัดทำเป็นองค์ความรู้ใหม่ตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่สำหรับการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสาร

สรุป

การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทสังคมร่วมสมัยนั้นจะเห็นได้ว่าในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในโลกยุคดิจิทัลและการทำงานศตวรรษที่ 21 แนวทางสำคัญคือการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของภาษาอังกฤษ ดังนั้นในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในบริบทจริงให้มากที่สุด และควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาในสถานการณ์จริงมากกว่าการเรียนรู้ไวยากรณ์เพียงอย่างเดียว โดยผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทในการกระตุ้นและอำนวยความสะดวกผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- กอบกาญจน์ วงศ์วิสิทธิ์ (2551). *ทักษะภาษาเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตน.
- จุฑาภรณ์ การพบ และฐิตินารถ คำยอด (2558). การศึกษารูปแบบการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้ให้บริการคุณภาพการท่องเที่ยวจังหวัดสตูล. ใน *รายงานวิจัย. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา*.
- นฤมล จิตรเอื้อ และเขมมารี รักชูชีพ (2558). *กลยุทธ์การจูงใจการท่องเที่ยวระยะยาวแบบเปี่ยมสุขของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวต่างประเทศ*. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2568 จาก <http://www.bus.rmutt.ac.th/journal/pdf/vol7-no2-06.pdf>
- พรพิมล รียาย และธนากร ขำศร. (2552). การพัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย. ใน *รายงานวิจัย. กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่*.
- วิภาดา ประสารทรัพย์. (2542). *พฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วิไล แฉงศรี (2568). *แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของผู้เรียน : เภาให้ถูกที่คัน*. เรียกใช้เมื่อ 2 กันยายน 2568 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/457133>
- สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) (2568). *ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2568 จาก <http://www.okmd.or.th/okmd-opportunity/new-gen/262/>

- สถาบันภาษาอังกฤษ. (2557). *คู่มือการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแนวใหม่ตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษที่เป็นสากลระดับชั้นประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สมพร โกมารทัต (2555). รูปแบบการจัดการโปรแกรมภาษาญี่ปุ่นระดับอุดมศึกษาเพื่อธุรกิจนำเข้า. ใน *ดุชนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุชนิพนธ์ติต สาขาวิชาการจัดการการศึกษา*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (2551). *ตัวชี้วัดและหลักสูตรแกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว (2568). *วารสารสถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ประจำปี 2558*. เรียกใช้เมื่อ 14 กันยายน 2568 จาก <http://wp.doe.go.th/wp/images/statistic/sy/sy2558.pdf>
- สุริน ร่มคำ และคณะ (2568). *การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันโดยใช้บทบาทสมมติ*. เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2585 จาก <http://www.lannapoly.ac.th/mis/download.php?ResearchID=91>
- แสงระวี ดอนแก้วบัว. (2558). *ภาษาศาสตร์สำหรับครูสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- British Council. (2568). *วิธีที่ช่วยพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษให้มีสำเนียงคล้ายเจ้าของภาษามากที่สุด*. เรียกใช้เมื่อ 14 กันยายน 2568 จาก <https://www.britishcouncil.or.th/english/tips/how-to-improveyour-english-pronunciation-to-talk-like-a-native>
- Byrne, D. (1976). *Teaching Oral English*. London: Longman Group VK.
- Englishgang.com (2568). *ความสำคัญภาษาอังกฤษกับการทำงานในยุคปัจจุบัน*. เรียกใช้เมื่อ 30 สิงหาคม 2568 จาก <https://englishgang.com/>
- FMCP ENGLISH (2568). *การสร้างความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ 5 วิธี*. เรียกใช้เมื่อ 2 กันยายน 2568 จาก <https://www.fmcpenglish.com>
- Lasswell, H.D. (1966). "The Structure and Function of Communication in Society". In *Public Opinion and Communication*. New York: Free Press.

R., Oxford. (1990). *Language Learning Strategies: What every teacher should know*. Boston, MA.: Heinle & Heinle.

Sujjanun, J. (2011). *Learning and teaching English grammar*. Chiang Mai: Chiang Mai University.

อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีและสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*

THE INFLUENCE OF ACCOUNTING TECHNOLOGY AND THE
COMPETENCY OF GOVERNMENT ACCOUNTANTS ON THE QUALITY
OF ACCOUNTING INFORMATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS
UNDER THE OFFICE OF THE VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION

กาญจนาวดี โพธิ์จา¹ และ ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์²

Kanchanawadi Phochar¹ and Titaporn Sincharoonsak²

¹⁻²มหาวิทยาลัยศรีปทุม

¹⁻²Sripatum University, Thailand

Corresponding Author's Email: kphochar@gmail.com

วันที่รับบทความ : 5 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 15 สิงหาคม 2568; วันที่รับบทความ : 17 สิงหาคม 2568

Received 5 August 2025; Revised 15 August 2025; Accepted 17 August 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีเครื่องมือ

Citation:

* กาญจนาวดี โพธิ์จา และ ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์. (2568). อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีและสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 1025-1042.

Kanchanawadi Phochar and Titaporn Sincharoonsak. (2025). The Influence Of Accounting Technology And The Competency Of Government Accountants On The Quality Of Accounting Information In Educational Institutions Under The Office Of The Vocational Education Commission. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 1024-1042.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

การวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 208 คน ผลการวิจัยพบว่า

1) อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในภาพรวม มีระดับความคิดเห็นด้วยมาก อีกทั้ง ด้านความสามารถของระบบ ด้านการใช้งานที่ง่ายและเข้าถึงได้ ด้านความปลอดภัยของระบบ และด้านการฝึกอบรมเทคโนโลยี ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี เป็นอย่างมาก

2) อิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า อิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในภาพรวม ด้านความรู้และทักษะเฉพาะทาง ด้านทัศนคติ ทักษะ ประสิทธิภาพในการทำงาน และด้านการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี เป็นอย่างมาก ดังนั้น ควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี และการฝึกอบรมสมรรถนะการบัญชีภาครัฐ ในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงิน การบัญชีและพัสดุ ที่เกี่ยวข้องการระบบเทคโนโลยีทางการบัญชีภาครัฐ New GFMS Thai อย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและระบบบัญชีที่ทันสมัย เพื่อยกระดับคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ให้สอดคล้องกับคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพคุณภาพสถานศึกษา และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้งานในข้อมูลการบัญชี อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: เทคโนโลยีทางการบัญชี, สมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ, คุณภาพข้อมูลทางการบัญชี

Abstract

This research aims to study 1) the influence of accounting technology on the quality of accounting information in educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission and 2) to study the influence of the competence of government accountants on the quality of accounting

information in educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission. It is a quantitative research. The research tool is a questionnaire with a sample group. That is, there are 208 financial and accounting personnel in educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission.

The research results found that

1) The influence of accounting technology has a positive effect on the quality of accounting information in educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission. It was found that the influence of accounting technology has a positive effect on the overall quality of accounting information. There are many levels of opinions as well. In terms of system capabilities, ease of use and accessibility, system security, and technology training, the results have a significant positive impact on the quality of accounting data.

2) The influence of the competence of government accountants has a positive effect on the quality of accounting information in educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission. It was found that the influence of the competence of government accountants has a positive effect on the overall quality of accounting information. In terms of specialized knowledge and skills, attitudes, skills, work experience, and continuous professional development, these factors have a significant positive impact on the quality of accounting data. Therefore, the development of accounting technology skills and training in public accounting competencies should be promoted for the work of financial, accounting, and procurement personnel involved in the New GFMIS Thai public accounting technology system on a continuous and consistent basis. This includes the use of modern technology and accounting systems to enhance the quality of accounting data,

in line with professional standards and educational institution quality, and to effectively respond to the needs of users of accounting data.

Keywords: accounting technology, Competency of government accountants, Accounting data quality

บทนำ

ประเทศไทยได้พัฒนาระบบราชการเพื่อเพิ่มความโปร่งใส รวดเร็ว และลดความผิดพลาดในการบันทึกบัญชี จึงได้รวมออกแบบระบบบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ (GFMIS) โดยกรมบัญชีกลาง สำนักงานประมาณ และสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อแก้ไขปัญหาการทำบัญชีด้วยมือและให้ข้อมูลการเงินแบบเรียลไทม์แก่ทุกภาคส่วน ระบบนี้เริ่มใช้งานในปีงบประมาณ 2547 โดยทำงานคู่ขนานกับบัญชีมือในช่วงแรก ก่อนที่กรมบัญชีกลางจะเปิดให้เบิกจ่ายตรงผ่านระบบในเดือนมีนาคม 2548 พร้อมจัดอบรมการใช้งานให้หน่วยงานภาครัฐปรับตัวอย่างเหมาะสม (ณัฐพล เงินสวาท, 2562)

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาซึ่งมีสถานศึกษาภาครัฐทั่วประเทศ ต้องใช้ระบบบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ (New GFMIS Thai) ในงานพัสดุ การเงิน และบัญชี ซึ่งงานบัญชีเป็นหน่วยงานหลักที่มีผลต่อคุณภาพงบการเงินที่ใช้ประกอบการตัดสินใจ ปัจจุบันกรมบัญชีกลางกำหนดเกณฑ์ประเมินผลการปฏิบัติงานบัญชีภาครัฐ 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง รวดเร็ว ครบถ้วน และโปร่งใส โดยสถานศึกษาระดับหน่วยเบิกจ่ายต้องปฏิบัติตาม 3 ด้านแรก (กรมบัญชีกลาง กองบัญชีภาครัฐ, 2564) ซึ่งส่งเสริมให้มีการกำกับดูแลงานบัญชีให้ได้งบการเงินคุณภาพ แต่บางสถานศึกษายังไม่ผ่านเกณฑ์ประเมินดังกล่าว (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2567)

แม้เทคโนโลยีจะถูกนำมาใช้แพร่หลาย แต่จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอและขาดความเชี่ยวชาญในการใช้ระบบ New GFMIS Thai ส่งผลให้การจัดทำบัญชีล่าช้าและเกิดความผิดพลาด เพิ่มความเสี่ยงต่อคุณภาพการควบคุมภายในและการปฏิบัติงานตามเกณฑ์ กรมบัญชีกลาง ปัญหานี้สะท้อนความจำเป็นในการเพิ่มบุคลากรที่มีความรู้ด้านการเงิน บัญชี และไอที พร้อมจัดอบรมพัฒนาทักษะเพื่อยกระดับประสิทธิภาพและคุณภาพข้อมูลทางบัญชีของสถานศึกษา

ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมีความสนใจและให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยให้เข้าใจถึงเรื่อง อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีและสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษา โดยเฉพาะในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีของสถานศึกษา นำไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาวางแผนและปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีการบัญชี การพัฒนาสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาในยุคดิจิทัลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลให้รายงานทางการเงินในระบบ New GFMS Thai ของสถานศึกษามีคุณภาพของทางการบัญชีตามเกณฑ์การประเมินที่กรมบัญชีกลางกำหนด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความถูกต้องเชื่อถือได้

สมมติฐานที่ 2 อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความรวดเร็วและทันเวลา

สมมติฐานที่ 3 อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความครบถ้วน

สมมติฐานที่ 4 อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านการตรวจสอบได้

สมมติฐานที่ 5 อิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความถูกต้องและเชื่อถือได้

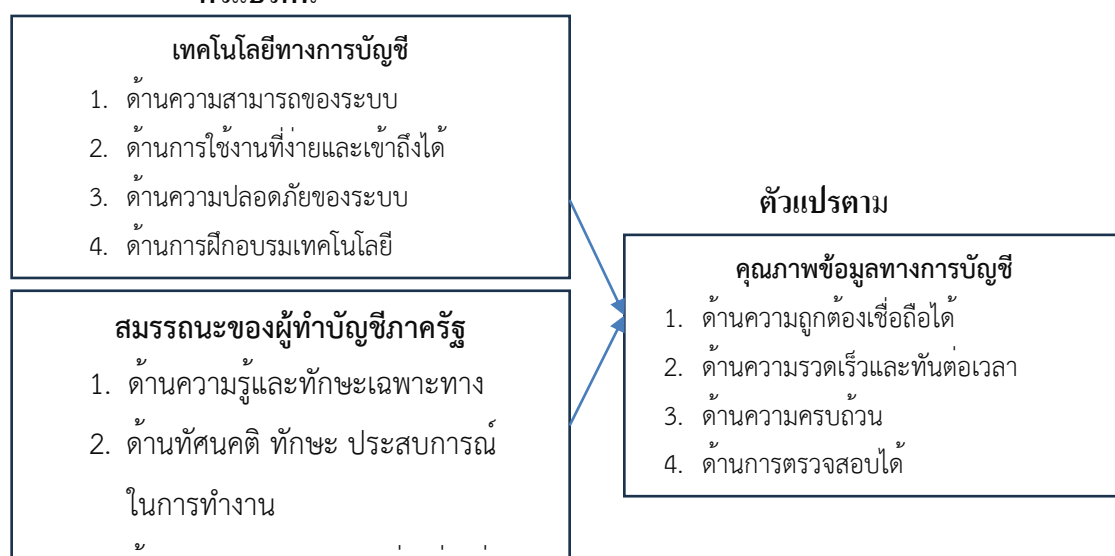
สมมติฐานที่ 6 อิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความรวดเร็วและทันเวลา

สมมติฐานที่ 7 อิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความครบถ้วน

สมมติฐานที่ 8 อิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านการตรวจสอบได้

ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่อง อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีและสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ดังนี้

ตัวแปรต้น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศทางบัญชี ในบริบทของระบบ New GFMS Thai มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากระบบดังกล่าวเป็นเครื่องมือหลักที่ช่วยในการบริหารจัดการทางการเงินและงบประมาณของภาครัฐ ในประเทศไทย ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในสายงานบัญชีและการเงินภาครัฐ จำเป็นต้องมีความรู้และทักษะเฉพาะทางเกี่ยวกับระบบนี้อย่างลึกซึ้งเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลรัตน์ เพ็ชรหิัง (2564) พบว่าสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชี (ความรู้ ความสามารถ ทักษะวิชาชีพ ปฏิสัมพันธ์จริยธรรม ทัศนคติ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ) และการตรวจสอบภายในหลายมิติ

(การเงินและบัญชี การปฏิบัติตามข้อกำหนด การบริหาร การดำเนินงาน การตรวจสอบ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการตรวจสอบพิเศษ) ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (0.05) ต่อคุณภาพการประเมินการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐของสถานศึกษาอาชีวศึกษารัฐบาล สอดคล้องกับพรธิดา เนตรพรมราช และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธิ์ (2567) พบว่า คุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี (ความรู้ จรรยาบรรณ เทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร) และการบริหารงานด้านการเงินและบัญชีตามระเบียบราชการ ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (0.05) ต่อคุณภาพการประเมินผลการปฏิบัติงานด้านบัญชีของกรมควบคุมโรค โดยการพัฒนาบุคลากรและระบบงานอย่างต่อเนื่องมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพองค์กร สอดคล้องกับชลมาศ เทียบคุณ (2562) ศึกษาพนักงานบัญชีที่มีสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (การคิดวิเคราะห์ ความรู้เทคนิค IT และการสื่อสาร) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการใช้โปรแกรมบัญชีสำเร็จรูป (การติดตั้ง การประมวลผล การจัดทำสารสนเทศ และการแลกเปลี่ยนข้อมูล) ช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ความถูกต้อง และลดข้อผิดพลาดในการทำงาน สรุปรวม บุคลากรด้านบัญชีภาครัฐที่มีสมรรถนะรอบด้านทั้งด้านวิชาชีพ การสื่อสาร จริยธรรม และเทคโนโลยี รวมถึงการมีระบบตรวจสอบและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของการประเมินผลการปฏิบัติงานบัญชีภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ

จากการทบทวนงานวิจัย พบว่า เทคโนโลยีทางการบัญชี และ สมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี สอดคล้องกับภูวนาถ ภาคไศยน์ และ จิรพงษ์ จันทรงาม (2566) พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมการทำงาน ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบสารสนเทศทางการบัญชี ทั้งด้านความถูกต้องและเชื่อถือได้ การลดขั้นตอนการทำงาน และการบรรลุวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับโชษิตา คลายศรี (2564) พบว่า การใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและสารสนเทศ เช่น โปรแกรมบัญชีสำเร็จรูป บัญชีออนไลน์บนคลาวด์ และ Blockchain มีผลเชิงบวกต่อการพัฒนาบุคลากรและประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี โดยการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ ช่วยให้ปฏิบัติงานได้รวดเร็ว ตรงตามเป้าหมาย และมีความถูกต้องเชื่อถือได้ สอดคล้องกับทิพย์สุดา ทาสีดา (2565) พบว่า ความน่าเชื่อถือของสารสนเทศทางการบัญชีมีผลเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานทางการเงินในด้านความถูกต้องและเชื่อถือได้ ระบบการควบคุมภายใน ความทันต่อเวลา และความสมบูรณ์ของข้อมูล อย่างมีนัยสำคัญ สรุปรวม เทคโนโลยีทางการบัญชีที่

ทันสมัยและการพัฒนาสมรรถนะผู้ทำบัญชี ทั้งด้านความรู้ ทักษะการใช้เทคโนโลยี และการรักษามาตรฐานคุณภาพข้อมูล มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ความรวดเร็ว และความครบถ้วนของข้อมูลทางการบัญชีในภาครัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบ เชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจำนวน 433 แห่ง ในปีการศึกษา 2567 รวมทั้งสิ้น จำนวน 433 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2567)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตามสูตรคำนวณของ Taro Yamane (Yamane, 1976) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาในครั้งนี้จำนวน 208 คน มีระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้ความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 5 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจ (Survey) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการบัญชีโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 5 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในลักษณะของคำถามปลายเปิด (Open Ended) เพื่อประเมินคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) นำแบบสอบถามพบที่ปรึกษาและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ 2) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543.) พบว่าค่า IOC ของข้อคำถามทุกข้อสูงกว่า 0.5 ซึ่งบ่งชี้ถึงความเหมาะสมของ

เนื้อหา และ 3) ดำเนินการทดลองใช้แบบสอบถามกับ กลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เป้าหมาย จำนวน 40 ชุดข้อมูล เพื่อนำผลที่ได้มาทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือด้วย โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) (ลวิ ตรา ไชยเดช, 2564) ผลการทดสอบ พบว่าค่าความน่าเชื่อถืออยู่ที่ 0.937 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับ ที่สูงและเหมาะสมสำหรับการใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้จึงมีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้วิเคราะห์ และ ทดสอบสมมติฐานด้วยวิธีการทางสถิติผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) หมายถึง ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากการเก็บรวบรวมโดยตรง ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย และการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างที่ เลือกไว้ โดยมุ่งเน้นให้ข้อมูลที่สะท้อน ความคิดเห็นและประสบการณ์จริงของผู้ให้ข้อมูล 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปแบ่งเป็นการวิเคราะห์โดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ใช้สถิติการถดถอยเชิงพหุคูณ Multiple Regression Analysis (ลวัน สายยศและอังคณา สายยศ, 2543) 5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการ วิเคราะห์ด้วยสถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีและสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐที่ ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ อาชีวศึกษา การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาอิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลต่อ คุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบไปด้วย 4 ด้านได้แก่ ด้านความสามารถของระบบ ด้านการใช้งานที่ง่ายและเข้าถึงได้ ด้านความปลอดภัยของระบบ และด้านการฝึกอบรมเทคโนโลยี แสดงผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับ เทคโนโลยีทางการบัญชี ดังตารางที่ 1 – 4 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความรวดเร็ว ทันเวลา ถูกต้องเชื่อถือได้

ตัวแปร	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
ค่าคงที่		6.132	0.000**		
ด้านความสามารถของระบบ	0.072	.827	0.490	0.399	2.504
ด้านการใช้งานที่ง่ายและเข้าถึงได้	0.120	1.304	0.194	0.361	2.771
ด้านความปลอดภัยของระบบ	0.425	5.085	0.000**	0.437	2.288
ด้านการฝึกอบรมเทคโนโลยี	0.094	1.462	0.145	0.145	1.339

R = 0.616, R² = 0.379, Adjusted. R² = 0.367, SEest = 0.38716, F = 30.972, Sig. = 0.000*

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า ไม่มีปัญหา Multicollinearity (VIF สูงสุด 2.771 ต่ำกว่า 10) และสมมติฐานที่ 1 เทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีด้านความถูกต้องเชื่อถือได้ (Sig = 0.000) โดยเฉพาะด้านการฝึกอบรมเทคโนโลยีที่มีผลชัดเจน (Beta = 0.079, Sig = 0.000) ส่วนด้านความสามารถของระบบ การใช้งานง่าย และการฝึกอบรมเทคโนโลยีในบางประเด็น ไม่มีผลชัดเจน

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความรวดเร็วและทันต่อเวลา

ตัวแปร	β		Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)		5.603	0.000**		
ด้านความสามารถของระบบ	0.247	2.599	0.010**	0.399	2.504
ด้านการใช้งานที่ง่ายและเข้าถึงได้	0.082	0.822	0.412	0.361	2.771
ด้านความปลอดภัยของระบบ	0.193	2.127	0.035*	0.437	2.288
ด้านการฝึกอบรมเทคโนโลยี	0.105	1.505	0.134	0.747	1.339

R = 0.518, R² = 0.268, Adjusted. R² = 0.254, SEest = 0.42324, F = 18.610, Sig. = 0.000*

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์พบว่า ไม่มีปัญหา Multicollinearity (VIF สูงสุด 2.771 ต่ำกว่า 10) และสมมติฐานที่ 2 เทคโนโลยีทางการบัญชีมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อ

คุณภาพข้อมูลทางการบัญชีด้านความเร็วและทันเวลา (Sig = 0.010) โดยเฉพาะด้านความสามารถของระบบ (Beta = 0.24, Sig = 0.010) และการฝึกอบรมเทคโนโลยี (Beta = 0.193, Sig = 0.035) มีผลชัดเจน ส่วนด้านการใช้งานง่ายและเข้าถึงได้ และบางประเด็นของการฝึกอบรมเทคโนโลยีไม่มีผลชัดเจน

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความครบถ้วน

ตัวแปร	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)		8.875	0.000**		
ด้านความสามารถของระบบ	0.159	1.799	0.073	0.399	2.504
ด้านการใช้งานที่ง่ายและเข้าถึงได้	0.040	0.434	0.665	0.361	2.771
ด้านความปลอดภัยของระบบ	0.449	5.325	0.000**	0.437	2.288
ด้านการฝึกอบรมเทคโนโลยี	0.019	0.299	0.765	0.747	1.339
R = 0.608, R ² = 0.369, Adjusted. R ² = 0.357, SEest = 0.33139, F = 29.703, Sig. = 0.000*					

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์พบว่า ไม่มีปัญหา Multicollinearity (VIF สูงสุด 2.771 ต่ำกว่า 10) และสมมติฐานที่ 3 เทคโนโลยีทางการบัญชีมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีด้านความครบถ้วน (Sig = 0.000) โดยเฉพาะด้านการฝึกอบรมเทคโนโลยี (Beta = 0.449, Sig = 0.000) ส่งผลอย่างชัดเจน ส่วนด้านอื่น ๆ มีผลเชิงบวกแต่ไม่เป็นนัยสำคัญ

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านการตรวจสอบได้

ตัวแปร	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)		7.880	0.000**		
ด้านความสามารถของระบบ	0.189	2.094	0.037*	0.339	2.504
ด้านการใช้งานที่ง่ายและเข้าถึงได้	0.155	1.637	0.103	0.361	2.771
ด้านความปลอดภัยของระบบ	0.301	3.488	0.001**	0.437	2.880
ด้านการฝึกอบรมเทคโนโลยี	0.015	0.225	0.823	0.747	1.339

ตัวแปร	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
--------	---------	---	------	-----------	-----

R = 0.584, R² = 0.341, Adjusted. R² = 0.328, SEest = 0.36750, F = 26.285, Sig. = 0.000*

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์ไม่มีปัญหา Multicollinearity (VIF สูงสุด 2.771) และสมมติฐานที่ 4 พบว่าเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีด้านการตรวจสอบได้ (Sig = 0.001) โดยเฉพาะด้านการฝึกอบรมเทคโนโลยี (Beta = 0.301, Sig = 0.001) มีผลชัดเจน ส่วนด้านอื่น ๆ แม้มีผลเชิงบวกแต่ไม่เป็นนัยสำคัญ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาอิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบไปด้วย 3 ด้านได้แก่ ด้านความรู้และทักษะเฉพาะทาง ด้านทัศนคติ ทักษะ ประสิทธิภาพในการทำงาน และด้านการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง แสดงผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐ ดังตารางที่ 5 – 8 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความถูกต้องและเชื่อถือได้

ตัวแปร	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
--------	---------	---	------	-----------	-----

(Constant)		5.137	0.000**		
ด้านความรู้และทักษะเฉพาะทาง	0.212	3.306	0.001**	0.449	2.225
ด้านทัศนคติ ทักษะ ประสิทธิภาพในการทำงาน	0.399	6.004	0.000**	0.416	2.403
ด้านการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง	0.265	3.566	0.000**	0.333	2.999

R = 0.790, R² = 0.624, Adjusted. R² = 0.619, SEest = 0.30046, F = 112.921, Sig. = 0.000*

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 5 ผลวิเคราะห์ไม่มีปัญหา Multicollinearity (VIF สูงสุด 2.999) และสมมติฐานที่ 5 พบว่า สมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีด้านความถูกต้องและเชื่อถือได้ (Sig < 0.01) ในทุกด้านที่ศึกษา จึงยอมรับสมมติฐานนี้

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความรวดเร็วและทันเวลา

ตัวแปร	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)		4.743	0.000**		
ด้านความรู้และทักษะเฉพาะทาง	0.049	0.063	0.524	0.449	2.225
ด้านทัศนคติ ทักษะ ประสบการณ์ ในการทำงาน	0.511	6.362	0.000**	0.416	2.403
ด้านการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง	0.156	1.743	0.083	0.333	2.999
R = 0.672, R ² = 0.452, Adjusted. R ² = 0.444, SEest = 0.36540, F = 56.076, Sig. = 0.000*					

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 6 ผลวิเคราะห์ไม่มีปัญหา Multicollinearity (VIF สูงสุด 2.999) และสมมติฐานที่ 6 พบว่า สมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีด้านความรวดเร็วและทันเวลา (Sig < 0.01) แต่บางด้านไม่ผ่านเกณฑ์ จึงยอมรับสมมติฐานบางส่วน

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านความครบถ้วน

ตัวแปร	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)		9.060	0.000**		
ด้านความรู้และทักษะเฉพาะทาง	0.152	2.099	0.037*	0.449	2.225
ด้านทัศนคติ ทักษะ ประสบการณ์ ในการทำงาน	0.636	8.425	0.000**	0.416	2.403
ด้านการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง	-0.030	-0.361	0.719	0.333	2.999
R = 0.672, R ² = 0.452, Adjusted. R ² = 0.444, SEest = 0.36540, F = 56.076, Sig. = 0.000*					

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 7 ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig < 0.05) ต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีด้านความครบถ้วน จึงสนับสนุนสมมติฐานที่ 7 อย่างไรก็ตาม มีบางตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงปฏิเสธสมมติฐานในบางประเด็น

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ อิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ด้านการตรวจสอบได้

ตัวแปร	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)		8.034	0.000**		
ด้านความรู้และทักษะเฉพาะทาง	0.152	2.203	0.037*	0.449	2.225
ด้านทัศนคติ ทักษะ ประสบการณ์ ในการทำงาน	0.636	8.422	0.000**	0.416	2.403
ด้านการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง	-0.030	-1.319	0.719	0.333	2.999
R = 0.719, R ² = 0.517, Adjusted. R ² = 0.510, SEest = 0.28932, F = 72.738, Sig. = 0.000*					

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 8 ผลวิเคราะห์ไม่พบปัญหา Multicollinearity (VIF สูงสุด 2.999) สมรรถนะผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีด้านการตรวจสอบได้ (Sig < 0.05) จึงยอมรับสมมติฐาน แต่บางตัวแปรไม่ผ่านเกณฑ์จึงปฏิเสธสมมติฐานในบางประเด็น

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษา เรื่อง อิทธิพลของเทคโนโลยีและสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สามารถนำมาอภิปราย ผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. อิทธิพลเทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านความสามารถของระบบและด้านความปลอดภัยของระบบ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยด้านความปลอดภัยของระบบเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญสะท้อนให้เห็นว่าการมีระบบที่ปลอดภัยและมีมาตรการควบคุมที่ดี ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในการใช้งาน ส่งผลให้การป้อนและประมวลผลข้อมูลทางบัญชีมีความถูกต้องและเชื่อถือได้มากขึ้น ปัจจัยนี้ยังสะท้อนถึงบทบาทของผู้ปฏิบัติงานที่มีความตั้งใจและความเต็มใจในการใช้ระบบ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อประสิทธิภาพของการทำงาน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีด้านระบบสารสนเทศทางการบัญชี ที่ชี้ว่า ความสามารถและความปลอดภัยของระบบเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อคุณภาพข้อมูล เช่นเดียวกับงานของนริศรา วัฒนศัพท์ (2564) ที่ชี้ว่าการผสมผสานสมรรถนะของนักบัญชีกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ตลอดจนสอดคล้องกับวิชฌ มณียศ (2563) ที่มองว่าเทคโนโลยีเป็นแรงผลักดันสำคัญต่อบทบาทนักบัญชีในอนาคต อีกทั้งยังเป็นไปในทิศทางเดียวกับภูวนาถ และจิรพงษ์

(2566) ที่พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมการทำงานช่วยเพิ่มความถูกต้องและความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาของ FARIDA, MULYANI et al. (2564) และสุริรัตน์ ปัญญาวงศ์ (2562) ที่ยืนยันว่าคุณภาพของระบบสารสนเทศทางการบัญชีมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความถูกต้องของข้อมูลและประสิทธิภาพขององค์กร รวมถึงการศึกษาของโซซิดา คลายศรี (2564) และทิพย์สุตา ทาสีดา (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีร่วมกับการพัฒนาบุคลากรช่วยให้การทำงานด้านบัญชีมีความถูกต้อง เชื่อถือได้ และบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศ เช่น Sarsiti (2020) และ Syamsuddin et al. (2023) ที่ยืนยันว่าระบบควบคุมภายในและเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีคุณภาพช่วยยกระดับคุณภาพรายงานทางการเงินและความโปร่งใสในการบริหารจัดการ โดยภาพรวม ผลการวิจัยนี้ตอบย้ว่าความสามารถและความปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีทางการบัญชีเป็นรากฐานสำคัญต่อการสร้างคุณภาพข้อมูลทางบัญชีที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ ซึ่งสอดคล้องกับทั้งแนวคิดเชิงทฤษฎีและผลการวิจัยที่ผ่านมาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. อิทธิพลสมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ด้านความถูกต้องและความเชื่อถือได้ โดยผู้ทำบัญชีที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทาง ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ทักษะคิดที่เหมาะสม และมีการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง สามารถใช้เทคโนโลยีทางการบัญชีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และใช้ระบบป้องกันข้อมูลที่น่าเชื่อถือ จึงช่วยให้การดำเนินงานทางบัญชีมีความถูกต้อง แม่นยำ และลดข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีที่มีสมรรถนะสูงสามารถสร้างคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีได้อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของนพฤทธิ์ มั่งมี (2566) ที่เสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของนักวิชาชีพบัญชีเพื่อรองรับกฎหมายและสิทธิประโยชน์ด้านภาษี โดยเน้นสมรรถนะหลัก 9 ด้าน เช่น ความรู้ ทักษะทางวิชาการ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการจัดการองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการปฏิบัติงานบัญชีอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับธนวรรณ แฉ่งขำโถม (2562) ที่ชี้ให้เห็นว่าความรู้ การจัดการความรู้ และการพัฒนาทักษะเพิ่มเติมของนักบัญชี มีผลเชิงบวกต่อการยกระดับสมรรถนะการทำงานในสำนักงานบัญชี ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของนันท์นภัส รักเดชะ (2563) พบว่าคุณลักษณะและสมรรถนะของผู้จัดทำบัญชีภาครัฐ เช่น จรรยาบรรณวิชาชีพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ

ความสามารถในการจัดทำรายงานทางการเงินอย่างทันทั่วทั้งที่มีบทบาทสำคัญต่อการรักษาคุณภาพรายงานทางการเงิน ส่วนจันทปภา ปุณยวิติโรจน์ (2563) เน้นว่าทักษะทางปัญญา ทักษะเชิงปฏิบัติ คุณลักษณะเฉพาะบุคคล และทักษะการปฏิสัมพันธ์ มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของนักบัญชี ขณะที่วรพล จันทะพันธ์ (2563) แสดงให้เห็นว่าทักษะนักบัญชี คุณภาพ โดยเฉพาะด้านการจัดการธุรกิจ ความเชื่อถือได้ และความทันเวลา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีองค์การบริหารส่วนตำบล โดยสรุปการวิจัยครั้งนี้ตอบย้่าว่า สมรรถนะของผู้ทำบัญชีภาครัฐไม่เพียงแต่เป็นปัจจัยกำหนดคุณภาพข้อมูลทางการเงิน บัญชีในมิติความถูกต้องและความเชื่อถือได้ แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทั้งแนวคิดทางทฤษฎีและผลการวิจัยในอดีต ทั้งในบริบทของประเทศไทยและต่างประเทศ

องค์ความรู้ใหม่

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โปรแกรมบัญชีสำเร็จรูป ระบบ New GFMIS Thai และการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานรัฐ ช่วยเพิ่มความถูกต้อง รวดเร็ว และโปร่งใสในการจัดทำบัญชีภาครัฐ ขณะเดียวกัน บุคลากรที่มีสมรรถนะทางวิชาชีพ ทั้งด้านความรู้ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ความเข้าใจมาตรฐานบัญชี และจริยธรรมในการทำงาน มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างข้อมูลบัญชีที่มีคุณภาพ งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาระบบบัญชีที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยทั้งเทคโนโลยีที่ทันสมัย และบุคลากรที่มีความสามารถ และความรับผิดชอบสูง เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านระบบเทคโนโลยี ทักษะ ความรู้ ทศนคติ และการพัฒนาวิชาชีพ มีอิทธิพลต่อคุณภาพข้อมูลบัญชีในสถานศึกษา ผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีจึงต้องมีสมรรถนะและความพร้อมรอบด้าน เพื่อให้การจัดทำบัญชีในระบบราชการผ่านระบบ New GFMIS Thai มีประสิทธิภาพและคุณภาพ 1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1.1 สถานศึกษาควรพัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เหมาะสม มีพื้นที่จัดเก็บเอกสารเป็นสัดส่วนและสะดวกต่อการใช้งาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพงานบัญชี 1.2 ผลการวิจัย

สามารถนำไปใช้พัฒนาตนเองและองค์กร เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพทั้งในระดับบุคคลและองค์กร 2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยในอนาคตควรประเมินผลการปฏิบัติงานในระบบ New GFMS Thai เพื่อเปรียบเทียบกับระบบเดิมอย่างชัดเจน และควรเก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น งานพัสดุ งานบัญชี การเงิน งานแผนและงบประมาณ เพื่อให้ได้ภาพรวมที่ครอบคลุมและแม่นยำ

เอกสารอ้างอิง

- ชลมาศ เทียบคุณ. (2562). สมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางการบัญชีของนักบัญชีในเขตภาคใต้. ใน *การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- โชษิตา คลายศรี. (2564). นวัตกรรมเทคโนโลยีและสารสนเทศกับการพัฒนาบุคลากรและประสิทธิภาพงานบัญชีในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล. *วารสารวิจัยและพัฒนาการบัญชี*, 12(2), 45–63.
- ณัฐพล เงินสวาท. (2562). ความสัมพันธ์ของการปฏิบัติงานการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ (GFMS) ที่มีผลต่อคุณภาพรายงานการเงินของส่วนราชการในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต*. คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ทิพย์สุดา ทาสีดา. (2565). ผลกระทบของความน่าเชื่อถือของสารสนเทศทางการบัญชีต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของสำนักงานบัญชีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการการบัญชีและการเงิน*, 14(1), 23–41.
- นริศรา วัฒนศัพท์. (2564). การพัฒนาสมรรถนะของผู้ทำบัญชีและการใช้เทคโนโลยีสามารถส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของข้อมูลที่เกิดขึ้น. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
- นันทน์ภัส รักเดชะ. (2563). คุณลักษณะและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้จัดทำบัญชีภาครัฐที่มีผลต่อคุณภาพรายงานการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคใต้ของประเทศไทย. *มหาบัณฑิต คณะบัญชี*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม

- เนตรพรมราช, พ., และ สุวัฒน์สินธิ์, ก. (2567). คุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี และการบริหารงานด้านการเงินและบัญชีที่มีผลต่อคุณภาพการประเมินผล การปฏิบัติงานด้านบัญชีของกรมควบคุมโรค. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 7(2), 355–370.
- ภูวนาถ ภาคิเคียน & จิรพงษ์ จันทรงาม. (2566). อิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบสารสนเทศทางการบัญชี สำนักงานอัยการสูงสุด. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(7), 35–47.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วรพล จันทะขันธุ์. (2563). ผลกระทบของทักษะนักบัญชีคุณภาพที่มีต่อประสิทธิภาพในการทำงานของนักบัญชีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- วิไลรัตน์ เพ็ชรหิิง. (2564). สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชี และการตรวจสอบภายในภาคราชการที่มีผลต่อคุณภาพการประเมินการปฏิบัติงานด้านบัญชีภาครัฐ ของสถานศึกษาอาชีวศึกษารัฐบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. ใน *การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต*. คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). *เกี่ยวกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. เรียกใช้เมื่อ 15 ธันวาคม 2567 จาก <https://vec.go.th>
- Farida, I., Mulyani, S., Akbar, B., & Setyaningsih, S. D. (2021). Implementation and performance of accounting information systems, internal control and organizational culture in the quality of financial information. *Utopía y Praxis Latinoamericana*, 26(Extra 7), 355–368.
- Smith, M. (2020). Cloud accounting and financial management: Opportunities and risks. *International Journal of Accounting Information Systems*, 38, 100472. <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2020.100472>
- Yamane, T. (1976). *Statistics: An introductory analysis (2nd ed.)*. New York: Harper and Row.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ
“สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้”
(TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความ
สำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*

THE DEVELOPMENT OF A THAI LANGUAGE LEARNING MANAGEMENT
MODEL: “CREATING INTEREST, FOSTERING CURIOSITY, CONNECTING
TO CONTENT, AND DEVELOPING LEARNING” (TUTAR MODEL) TO
PROMOTE READING COMPREHENSION ABILITY OF GRADE 8
STUDENTS

จตุพล สายงาม

Jatupol Saingam

โรงเรียนเทศบาล 2 หอนงบัว สำนักงานการศึกษาเทศบาลนครอุบลราชธานี

Municipal School 2 Nong Bua Office of Education, Ubon Ratchathani Municipality, Thailand

Corresponding Author's Email: Jatu010422@gmail.com

วันที่รับบทความ : 26 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 20 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 22 ตุลาคม 2568

Received 26 September 2025; Revised 20 October 2025; Accepted 22 October 2025

Citation:

* จตุพล สายงาม. (2568). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ“สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้”(TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 1043-1073.

Jatupol Saingam. (2025). The Development Of A Thai Language Learning Management Model: “Creating Interest, Fostering Curiosity, Connecting To Content, And Developing Learning” (Tutar Model) To Promote Reading Comprehension Ability Of Grade 8 Students. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 1043-1073.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการจัดการเรียนรู้ การอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 2) เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 3) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิจัยครั้งนี้ได้นำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 โรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว สังกัดเทศบาลนครอุบลราชธานี จำนวน 37 คนที่กำลังเรียนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือวิจัย คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์สภาพการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย คู่มือการใช้รูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าที (Dependent Samples t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนจริง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ภาพรวมนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.68$) โดยมีความคิดเห็นในระดับมาก 3 ลำดับสูงสุด คือ ข้อ 13) ครูสอนการอ่านจากเรื่องง่ายไปหา

ยาก ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมา คือ ข้อ 1) นักเรียนมีวัตถุประสงค์ในใจเมื่ออ่านทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.04$) และข้อ 25) นักเรียนมีความสุขและได้รับความรู้ในการอ่านจับใจความภาษาไทย ($\bar{X} = 4.00$)

2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเป็นการผสมผสานการจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และทฤษฎีการถ่ายโยงการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เรียกว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 Triggering ขั้นกระตุ้นและสร้างความสนใจ ขั้นที่ 2 Understanding ขั้นทำความเข้าใจเนื้อหาบทเรียน ขั้นที่ 3 Transferring ขั้นถ่ายโยงความรู้สู่การออกแบบ ขั้นที่ 4 Assessment ขั้นประเมินผลงานผ่านวิธีการที่หลากหลาย และขั้นที่ 5 Reflection ขั้นสรุปและสะท้อนความรู้ โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีการบูรณาการสภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คิดและทำ กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ค้นคว้าสืบเสาะหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้เอง โดยครูช่วยกระตุ้นให้เกิดการคิดอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีประสิทธิภาพ 82.38/84.23 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

3) ความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 หลังการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

4) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยรวม 4.60 อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การอ่านจับใจความ, รูปแบบการจัดการเรียนรู้, ส่งเสริมความสามารถด้านการอ่าน

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the current problems and needs in the learning management of Thai reading comprehension among Grade 8 students; (2) to develop a Thai language learning management model entitled “Creating Interest, Fostering Curiosity, Connecting to Content, and Developing Learning” (TUTAR Model) to enhance students’ reading comprehension ability to meet the 80/80 efficiency criterion; (3) to examine the effects of using the TUTAR Model in improving the Thai reading comprehension ability of Grade 8 students; and comprehension. The research was conducted with 37 students from Class 2/1, Municipal School 2 Nong Bua, under Ubon Ratchathani Municipality, during the first semester of the 2024 academic year. The sample was selected using the cluster random sampling method. The research instruments included a questionnaire and interview form on the current condition of Thai learning management, a model implementation manual, lesson plans, a reading comprehension ability test, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics: frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics using the dependent samples t-test.

The findings were as follows:

1. The overall condition of Thai language instruction for enhancing reading comprehension was rated at a moderate level ($\bar{X} = 3.68$). The three highest-rated aspects were: (a) teachers guided reading from simple to more complex texts ($\bar{X} = 4.34$), (b) students had clear purposes when reading ($\bar{X} = 4.04$), and (c) students experienced happiness and gained knowledge through reading comprehension activities ($\bar{X} = 4.00$).

2. The developed instructional model integrated practice-based learning, constructivist learning theory, and transfer of learning theory. The model comprised principles, objectives, instructional process, assessment, and

implementation conditions. The TUTAR Model consists of five steps: Triggering (stimulating interest), Understanding (comprehending lesson content), Transferring (applying knowledge to design tasks), Assessment (evaluating through various methods), and Reflection (summarizing and reflecting on learning). The model emphasized learner-centered activities, self-directed learning, and inquiry, supported by teacher guidance. The model achieved an efficiency score of 82.38/84.23, meeting the 80/80 criterion.

3. Students' reading comprehension ability after learning with the TUTAR Model was significantly higher than before learning at the .05 level, confirming the research hypothesis.

4. Students' overall satisfaction with the TUTAR Model was at the highest level ($t = 4.60$).

Keywords: reading comprehension, instructional model, enhancing comprehension ability

บทนำ

การอ่านจับใจความเป็นการแสวงหาความรู้ที่สำคัญ เพราะเป็นทักษะที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเรียน และเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป เป็นหัวใจสำคัญของการอ่านเนื้อเรื่องให้เข้าใจ ให้ผู้อ่านสามารถแสดงความคิดเห็น มีความฉลาด ประสบความสำเร็จในการเรียน ช่วยพัฒนาการศึกษา พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต และการประกอบอาชีพสู่ความก้าวหน้าในอนาคตได้ (กนกวรรณ ภูมิ. 2560) ซึ่งการอ่านจับใจความเป็นการอ่านเพื่อทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง เข้าใจจุดหมายสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ถูกต้อง เข้าใจความคิดเห็นที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอต่อผู้อ่าน ตลอดจนวินิจฉัยคุณค่าที่ตนอ่านอย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้อ่านเพื่อคาดเดาความหมายจากเนื้อเรื่องที่อ่าน (ทิตนา แหมมณี. 2556) องค์ประกอบของการอ่านจับใจความที่ทำให้ผู้อ่านจับใจความได้ดี ความรู้ด้านภาษา ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีและหลักภาษา ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านฟัง พูด อ่าน เขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่อง คือ ถ้าผู้อ่านมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่องจะใช้เวลาอันน้อยลงและประสบการณ์ทางด้านความคิด คือเมื่อบุคคลเริ่มสื่อสารก็จะเริ่มคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์

เรื่องราวหรือสิ่งอื่น ๆ ที่ผ่านเข้าไปในสมอง เมื่อเติบโตถึงวัยที่สามารถอ่านจับใจความจะทำให้ สะสมความคิดจากการอ่านเรื่องต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น (สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. 2545) ซึ่งการอ่าน จับใจความ เป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นของการอ่านทุกรูปแบบ โดยอ่านเพื่อทำความเข้าใจเนื้อ เรื่อง เข้าใจจุดมุ่งหมาย สาระสำคัญของเรื่องที่อ่าน และเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้ถึงผู้อ่าน ซึ่ง ชุตินา ยอดตา (2561) ได้อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของการอ่านจับใจความ ไว้ว่า การอ่าน จับใจความมีความสำคัญ เพราะเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการอ่านระดับขั้นสูงขึ้นไป เพราะถ้าหากนักเรียนไม่สามารถอ่านจับใจความได้ ก็จะส่งผลให้ไม่สามารถเข้าใจเรื่องที่อ่าน เนื่องจากการอ่านจับใจความมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในแก่นเรื่องที่อ่านได้ถูกต้อง ซึ่ง จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการอ่านจับใจความมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ถือได้ว่าเป็น การอ่านขั้นพื้นฐานที่สำคัญ โดยการอ่านจับใจความให้ได้นั้น ต้องอาศัยกระบวนการฝึกฝนอย่าง สม่ำเสมอ จนเกิดเป็นความสามารถทางด้านการอ่านจับใจความ และสามารถนำความรู้ไปต่อ ในการอ่านระดับที่สูงขึ้นได้

จากการพิจารณาผลการทดสอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวัดความรู้ ความสามารถทั่วไปวิชาภาษาไทย ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว ปีการศึกษา 2566 พบว่า นักเรียนมีคะแนนการอ่านภาษาไทยจากการทดสอบการอ่านจับใจความสำคัญ โดยมี คะแนนเฉลี่ย 10.54 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน (ฝ่ายวิชาการโรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว. 2566) ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยใน ฐานะครูผู้สอนภาษาไทยเล็งเห็นว่า หากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีปัญหาทักษะ การ อ่าน โดยเฉพาะการอ่านจับใจความสำคัญ จะทำให้ยากต่อการตีความและเกิดความไม่เข้าใจใน เนื้อหาที่เรียน ทำให้การสื่อสารไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้นเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ ผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ครูจึงควรพัฒนาความสามารถ ในการอ่านจับใจความ สำคัญขั้นเบื้องต้นของผู้เรียน เพื่อเป็นพื้นฐานการพัฒนาทักษะความสามารถ ในการอ่านขั้นสูง ในระดับชั้นอื่น ๆ

จากการสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนรายวิชาภาษาไทยในโรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว มีความเห็นว่า ครูควรมีวิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจในกิจกรรม และ ตื่นตัวในการเรียนรู้ และในการจัดการเรียนรู้ให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ครูต้องศึกษา วิเคราะห์และฝึกทดลองใช้เทคนิควิธีสอน หลักการ แนวคิด และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จน เกิดความชำนาญ ควรมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการขั้นตอนชัดเจนในการ

จัดการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละขั้นตอนต้องมีรายละเอียดของกิจกรรมการสอน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ดังที่ วัชรรา เล่าเรียนดี (2553) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์วิธีการสอนแต่ละรูปแบบย่อมเหมาะสมกับแต่ละระดับของจุดประสงค์การเรียนรู้ ดังนั้น ในการสอนการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย ซึ่งเป็นการสอนทักษะหนึ่งที่สำคัญ จึงควรพิจารณาเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม จากข้อมูลที่กำลังมาข้างต้น และจากการประมวลปัญหาและความสำคัญของการหารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยให้กับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยอาศัยหลักการและแนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ (Active Learning) ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism) และทฤษฎีการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning Theory) มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย โดยดำเนินการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้”

(TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดทฤษฎีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Model of Teaching)

นักวิชาการศึกษามากมายท่าน ได้ให้ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ หรือรูปแบบการเรียนการสอนไว้ดังนี้

Joyce และ Weil (2009) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนการ (plan) หรือรูปแบบ (pattern) ที่สามารถใช้สอนในห้องเรียนหรือสอนแบบกลุ่มย่อย ซึ่งบรรยายให้เห็นถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน และเป็นแบบการหรือรูปแบบที่สอนให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนที่มีคุณภาพ สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามปรัชญาทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอนโดยอาศัยวิธีการสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ เข้าไปช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ

Oliva (2009) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือแนวทางของพฤติกรรมการสอนของครู ที่เน้นเทคนิคการสอนเฉพาะเจาะจง เป็นรูปแบบหรือแผนการสำหรับการออกแบบวัสดุ อุปกรณ์ การสอน แนวทางการเรียนรู้ในห้องเรียนและการจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี จิตวิทยา ปรัชญา และวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล บางรูปแบบจะประกอบด้วยเหตุผลขั้นการสอน (ซึ่งเป็นกิจกรรมหรือพฤติกรรมของครูและผู้เรียน) อธิบายถึงระบบสนับสนุนวิธีประเมิน พัฒนาการของผู้เรียนแต่ละรูปแบบจะมีเป้าหมายเฉพาะในการพัฒนาผู้เรียน

ทิศนา ขัมมณี (2560) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือ สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญาทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยขั้นตอนหรือกระบวนการสำคัญในการสอน รวมทั้งวิธีสอน เทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนเป็นไปตามทฤษฎี

จากนิยามความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แบบแผนองค์ประกอบของการจัดการเรียน การสอนที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ

ทางการเรียนการสอน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน สารความรู้ และสิ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ระบบสังคม หลักการตอบสนอง ระบบสนับสนุน และเงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ โดยการนำเอาวิธีการอย่างมีระบบมาใช้ในการดำเนินงานอย่างรอบคอบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งสามารถยืดหยุ่นได้ตามสภาพความเป็นจริงเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด

2. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ (Active Learning)

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ (Active Learning) ไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

Meyers & Jones (1993) การจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พูด ฟัง อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็น ขณะลงมือทำกิจกรรมในกระบวนการแก้ปัญหา การอภิปรายกลุ่มย่อย แบบไม่เป็นทางการ สถานการณ์จำลอง กรณีศึกษา การแสดงบทบาทสมมติ และกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งผู้เรียนต้องประยุกต์ใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้ในการทำกิจกรรมดังกล่าวด้วย

Sutherland & Bonwell (1996) การจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ คือ การเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน และมีการควบคุมตัวเองอยู่ในระดับสูง ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยลักษณะของกิจกรรมจะครอบคลุมกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งอาจจัดกิจกรรมเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะของการร่วมแรงร่วมใจได้ทำงานเป็นกลุ่ม โดยมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และนักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

เนาวนิตย์ สงคราม (2555) การจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมในการเรียนด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะผ่านทางกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และทักษะด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับผู้เรียน

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่าการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองอย่างกระตือรือร้น โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการพูด ฟัง อ่าน คิด เขียน และแสดงความคิดเห็นขณะลงมือปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วยวิธีสอน และเทคนิค

การสอนที่หลากหลาย ซึ่งส่งผลให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง อย่างมีความหมาย เพื่อนำไปสู่การแปลความ และถ่ายทอด โดยต้องมีการบวนการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า และการสะท้อนคิด

3. แนวคิดและทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism)

ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักวิธีการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ด้วยการนำความรู้เดิมมาเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้เรื่องใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ผู้เรียนได้วิเคราะห์หรือตั้งคำถามจากโจทย์ปัญหาผ่านกระบวนการสะท้อนความคิด (Reflective thinking) มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนคนอื่นในกลุ่ม มีการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ (Action learning) ซึ่งนำไปสู่การค้นคว้าหาคำตอบหรือสร้างความรู้ใหม่ การนำเสนอสาระเกี่ยวกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism) ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ หลักการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีสร้างความรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้ การนำทฤษฎีการสร้างความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอน มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการสร้างความรู้ไว้อย่างมากมาย ดังนี้

บุปผชาติ ทัททิกรณ์ (2552) เป็นทฤษฎีที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวตนของเรา กับสิ่งแวดล้อมตัวเรา ทั้งที่อยู่ใกล้และไกล เพื่อให้เกิดการสร้างความรู้หรือค้นพบความรู้จากการเชื่อมโยงประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ในโครงสร้างความรู้ ความคิดเพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างความรู้ ความคิดนั้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเกิดโครงสร้างความรู้ขึ้นใหม่

Piaget (ทิตินา แคมมณี. 2560) เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยพัฒนาการทางชีวปัญญาของบุคคล มีการปรับตัวผ่านทางกระบวนการซึมซับหรือดูดซึม (Assimilation) และกระบวนการปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) พัฒนาการเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรับและซึมซับข้อมูล หรือประสบการณ์ใหม่เข้าไปสัมพันธ์กับความรู้ หรือโครงสร้างทางปัญญาเดิมที่มีอยู่

Vygotsky (1987) การสร้างความรู้ของบุคคลโดยการสร้างกระบวนการจำสิ่งที่ตัวเองรับรู้ได้โดยใช้สัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายที่เป็นข้อตกลงทางสังคม และถูกถ่ายทอดมาทางวัฒนธรรม เป็นสื่อกลางให้ระลึกถึงสิ่งนั้น ซึ่งทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเองในเวลาต่อมา

ทั้งนี้กล่าวโดยสรุปว่า แนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้มีความเชื่อว่า ความรู้เกิดจากผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยอาศัยพื้นฐานจากความรู้เดิมหรือประสบการณ์

ที่ผู้เรียนเคยประสบมาแล้ว นำมาตรวจสอบกับสิ่งใหม่ที่ได้พบมาแล้วมีการปรับให้เป็นความรู้ของตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4. แนวคิดและทฤษฎีการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning Theory)

มีนักการศึกษาให้ความหมายของการถ่ายโยงการเรียนรู้ไว้อย่างหลายความหมาย ดังนี้

Elliot and others (2000) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการเรียนรู้หัวข้อหนึ่งที่ส่งผลอิทธิพลต่อการเรียนรู้ในเวลาต่อมา และเป็นความสามารถในการใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยสร้างความเข้าใจสถานการณ์ใหม่ต่าง ๆ ที่ท้าทาย ผู้เรียนจะมีโอกาสฝึกหัดความรู้หรือกลวิธีต่าง ๆ จนเชี่ยวชาญ เพื่อให้สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้นมาประยุกต์ใช้ หรือนำไปเรียนรู้สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการถ่ายโยงการเรียนรู้จะแบ่งเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ 1) การถ่ายโยงการเรียนรู้เชิงบวก (positive transfer) เป็นการใช้ประสบการณ์จากการเรียนรู้ในครั้งก่อนมาเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ในครั้งใหม่ ทำให้เกิดการรับรู้ในสิ่งใหม่ได้สะดวกรวดเร็วและชัดเจนยิ่งขึ้น 2) การถ่ายโยงการเรียนรู้เชิงลบ (negative transfer) คือ ประสบการณ์จากการเรียนรู้ในครั้งก่อนขัดขวางหรือไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ในครั้งใหม่ หรืออาจทำให้ผู้เรียนสับสนยิ่งขึ้น และ 3) การถ่ายโยงการเรียนรู้ที่เป็นศูนย์ (zero transfer) คือ การเรียนรู้ในครั้งก่อนที่ไม่มีผลต่อการเรียนรู้ในครั้งใหม่

Haskell (2001) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการใช้การเรียนรู้ที่ผ่านมาแล้ว เมื่อมีการเรียนรู้สิ่งใหม่ และเป็นการประยุกต์ใช้การเรียนรู้นั้นไปยังสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน หรือสถานการณ์ใหม่ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้พื้นฐานของการคิด และเป็นพื้นฐานของการแก้ปัญหาต่าง ๆ

ณัฐกานต์ รักนาค (2552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การถ่ายโยงการเรียนรู้เป็นการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์หนึ่งไปใช้อีกสถานการณ์หนึ่ง ทั้งที่มีบริบทใกล้เคียงและแตกต่างกัน รวมถึงการได้ความรู้ใหม่จากการบูรณาการความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การถ่ายโยงการเรียนรู้ หมายถึง การนำความรู้ที่เคยเรียนรู้อยู่มาแล้ว มาเป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจในสิ่งใหม่ รวมทั้งสามารถเลือกและประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการแก้ปัญหาใหม่ ๆ จากการบูรณาการความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคผังกราฟิก (Graphic Organizers)

ความหมายของคำว่า ผัง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2544 หมายถึง แบบที่เขียนย่อหรือขยายจากสิ่งต่าง ๆ ส่วนคำว่า กราฟ หมายถึง แผนภูมิที่ใช้เส้น จุด หรือภาพ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน 2544)

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2551) ได้กล่าวว่า ผังกราฟิก หมายถึง แผนผังรูปภาพที่แสดงความคิดหรือข้อมูลสำคัญๆ ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ระเบียบ ในรูปแบบต่าง ๆ กัน เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนสามารถนำเอาข้อมูลที่อยู่อย่างกระจัดกระจายจำนวนมาก มาจัดเป็นระบบ ระเบียบ สามารถอธิบายให้เกิดความเข้าใจ และจดจำความรู้ เนื้อหาสาระนั้นๆ ได้ง่าย และยาวนาน นอกจากใช้ในการประมวลความรู้หรือจัดความรู้ดังกล่าวแล้ว ในหลายกรณีที่นักเรียนมีความคิดริเริ่มหรือสร้างความคิดขึ้น ผังกราฟิกยังเป็นเครื่องมือทางการคิดได้ดี เนื่องจากการสร้างความคิดซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมอยู่ในสมอง จำเป็นต้องมีการแสดงออกมาให้เป็นรูปธรรม ผังกราฟิกเป็นรูปแบบของการแสดงออกของความคิด ที่สามารถมองเห็น และอธิบายได้อย่างเป็นระบบชัดเจน และอย่างประหยัดเวลาด้วย

ทิตินา แคมมณี (2560) ได้กล่าวว่า ผังกราฟิกเป็นแผนผังทางความคิด ซึ่งประกอบไปด้วยความคิดหรือข้อมูลสำคัญ ๆ ที่เชื่อมโยงกันอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้เห็นโครงสร้างของความรู้หรือเนื้อหาสาระนั้น ๆ การใช้ผังกราฟิกเป็นทักษะที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ จำนวนมาก เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระนั้นได้ง่ายขึ้นเร็วขึ้น และจดจำได้นาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเนื้อหาสาระหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่นักเรียนประมวลมานั้นอยู่ในลักษณะกระจัดกระจาย ผังกราฟิกเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนจัดข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นระบบระเบียบ อยู่ในรูปแบบที่อธิบายให้เข้าใจ และจดจำได้ง่าย

สรุปได้ว่า เทคนิคการใช้ผังกราฟิก หมายถึง วิธีการนำเสนอข้อมูลหรือข้อความรู้ โดยใช้ทักษะในการคิด การสังเกต การเปรียบเทียบ การแยกแยะ การจัดประเภท การเรียงลำดับ การใช้ตัวเลข ออกมาในลักษณะของแผนภาพแบบต่าง ๆ ทำให้เห็นโครงสร้างของความรู้ได้ชัดเจน และทำให้เกิดความจำ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ได้ง่าย รวดเร็ว และจำได้นานขึ้น

6. แนวคิดและทฤษฎีการอ่านจับใจความสำคัญ (Reading For Main Idea)

Duffy Roehler และ Mason (1984) ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีในการอ่านจับใจความสำคัญและการอ่านเพื่อความเข้าใจที่มีความเชื่อพื้นฐานอยู่ 4 ประการ คือ

1) การใช้ข้อมูลที่มากหรือน้อยที่มาจากหลายระดับความรู้ (graphonomic) หน่วยคำ (morphemic) เกี่ยวกับความหมายของคำ (semantic) โครงสร้างประโยค (syntactic) เกี่ยวกับการปฏิบัติ (pragmatic) ลักษณะที่เป็นแบบแผน (schematic) และการตีความ

2) มุมมองของการปฏิสัมพันธ์ของการอ่านเพื่อความเข้าใจ กระบวนการในที่ซึ่งผู้อ่านใช้ทั้งยุทธวิธี bottom-up และ top-down ที่เหมาะสม

3) การยอมรับที่มีในใจของผู้อ่านกว่าตัวหนังสือที่พิมพ์

4) เน้นย้ำการอ่านเป็นกระบวนการยุทธวิธี ในขณะที่ผู้อ่านตรวจสอบความเข้าใจและฝึกควบคุมมากกว่าใช้กระบวนการขณะอ่าน

Raygor and Raygor (1985) ได้แบ่งระดับการอ่านไว้ดังนี้

1. ความเข้าใจตามอักษร (Literal Comprehension) เป็นระดับความเข้าใจที่ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับคำ และความคิดเห็นของผู้เขียน ระดับนี้เกี่ยวข้องกับผู้อ่านน้อยที่สุด ผู้อ่านเพียงรับรู้ข้อมูลจากผู้เขียนเท่านั้น

2. ความเข้าใจระดับตีความ (Interpretive Comprehension) เป็นระดับของ ความเข้าใจที่ผู้อ่านสามารถหาความสัมพันธ์ เปรียบเทียบข้อมูลจากเรื่องที่อ่านกับประสบการณ์ของ ผู้อ่าน ผู้อ่านสามารถเข้าใจและลำดับเหตุการณ์ ทราบความสัมพันธ์ของเหตุและผล และตีความข้อมูลทั่วไปได้

3. ความเข้าใจระดับนำไปใช้ (Applied Comprehension) เป็นความเข้าใจในระดับความเข้าใจที่ผู้อ่านสามารถประเมินความคิดเห็นของผู้เขียน

ชฎารัตน์ ภูทางนา (2563) ได้กล่าวไว้ว่า การอ่านจับใจความสำคัญ หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดความหมายจากสาร หรือตัวอักษรออกมาเป็นความคิด การทำความเข้าใจเนื้อเรื่องที่อ่านจับประเด็นสำคัญของเรื่องนั้นได้

นิภาพรรณ ทองสว่าง (2564) ได้กล่าวไว้ว่า การอ่านจับใจความสำคัญเป็น องค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยให้การแสวงหาความรู้ จะต้องสามารถจับประเด็นสำคัญของเรื่องที่ อ่าน รวมไปถึงมีความเข้าใจความหมายของคำ กลุ่มคำ ประโยค และข้อความ แยก ส่วนประกอบของประโยคหลักและประโยคย่อย ค้นหาสาระสำคัญของเนื้อเรื่องที่อ่าน และเข้าใจ จุดมุ่งหมาย แปลความคิดของผู้เขียนจากเรื่องที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารได้

จากความหมายของการอ่านจับใจความดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การอ่านจับใจความเป็นการอ่านที่มุ่งค้นหาสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านแล้วเข้าใจความหมาย สามารถสรุป

สาระสำคัญของเรื่องที่อ่าน และตอบคำถามได้ว่าข้อความนั้นกล่าวถึงเรื่องอะไร ซึ่งระดับของความเข้าใจนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายระดับ ได้แก่ บอกรายละเอียด แปลความ ตีความ สรุปความ และประเมินค่า

7. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ (Satisfaction)

Kotler and Armstrong (2002) รายงานว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดขึ้นต้องมีสิ่งจูงใจ (motive) หรือแรงขับเคลื่อน (drive) เป็นความต้องการที่กดดันจนมากพอที่จะจูงใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งความต้องการของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ความต้องการบางอย่างเป็นความต้องการทางชีววิทยา (biological) เกิดขึ้นจากสภาวะตึงเครียด เช่น ความหิวกระหายหรือความลำบากบางอย่าง เป็นความต้องการทางจิตวิทยา (psychological) เกิดจากความต้องการการยอมรับ (recognition) การยกย่อง (esteem) หรือการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน (belonging) ความต้องการส่วนใหญ่อาจไม่มากพอที่จะจูงใจให้บุคคลกระทำในช่วงเวลานั้น ความต้องการกลายเป็นสิ่งจูงใจ เมื่อได้รับการกระตุ้นอย่างเพียงพอจนเกิดความตึงเครียด โดยทฤษฎี ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดมี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีของอับราฮัม มาสโลว์ (Maslow's theory motivation) และทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์ (S. M. Freud)

1. ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's theory motivation)

Maslow Abraham (1970) ค้นหารีวิธีที่จะอธิบายว่าทำไมคนจึงถูกผลักดัน โดยความต้องการบางอย่าง ณ เวลานั้น ทำไมคนหนึ่งจึงทุ่มเทเวลาและพลังงานอย่างมาก เพื่อให้ได้มาซึ่งความปลอดภัยของตนเอง แต่อีกคนหนึ่งกลับทำสิ่งเหล่านั้น เพื่อให้ได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น คำตอบของมาสโลว์ คือ ความต้องการของมนุษย์จะถูกเรียงตามลำดับจากสิ่งที่กดดันมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด ทฤษฎีของมาสโลว์ ได้จัดลำดับความต้องการตามความสำคัญ คือ

1.1 ความต้องการทางกาย (physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐาน คือ อาหาร ที่พัก อากาศ ยารักษาโรค

1.2 ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) เป็นความต้องการที่เหนือกว่าความต้องการเพื่อความอยู่รอด เป็นความต้องการในด้านความปลอดภัยจากอันตราย

1.3 ความต้องการทางสังคม (social needs) เป็นการต้องการการยอมรับจากเพื่อน

1.4 ความต้องการการยกย่อง (esteem needs) เป็นความต้องการการยกย่องส่วนตัว ความนับถือ และสถานะทางสังคม

1.5 ความต้องการให้ตนประสบความสำเร็จ (self – actualization needs) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล ความต้องการทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ

บุคคลพยายามที่สร้างความพึงพอใจให้กับความต้องการที่สำคัญที่สุดเป็นอันดับแรกก่อน เมื่อความต้องการนั้นได้รับความพึงพอใจ ความต้องการนั้นก็จะหมดลง และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลพยายามสร้างความพึงพอใจให้กับความต้องการที่สำคัญที่สุดลำดับต่อไป ตัวอย่างเช่น คนที่อดอยาก (ความต้องการทางกาย) จะไม่สนใจต่องานศิลปะชิ้นล่าสุด (ความต้องการสูงสุด) หรือไม่ต้องการยกย่องจากผู้อื่น หรือไม่ต้องการแม้แต่อากาศที่บริสุทธิ์ (ความปลอดภัย) แต่เมื่อความต้องการแต่ละขั้นได้รับความพึงพอใจแล้ว ก็จะมีความต้องการในขั้นลำดับต่อไป

2. ทฤษฎีแรงจูงใจของ فروยด์

Freud S. (1964) ตั้งสมมุติฐานว่า บุคคลมักไม่รู้ตัวมากนักว่าพลังทางจิตวิทยามีส่วนช่วยสร้างให้เกิดพฤติกรรม فروยด์พบว่า บุคคลเพิ่มและควบคุมสิ่งเร้าหลายอย่าง สิ่งเร้าเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมอย่างสิ้นเชิง บุคคลจึงมีความฝัน พูดคำที่ไม่ตั้งใจพูด มีอารมณ์อยู่เหนือเหตุผล และมีพฤติกรรมหลอกหลอน หรือเกิดอาการวิตกกังวลอย่างมาก

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ของความพึงพอใจที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เพื่อสรุปคำจำกัดความในการนำไปใช้ในการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ในการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความคิดเห็นที่เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยแบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านเนื้อหา สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ประเมินโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

จากการศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยรูปแบบต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับผู้เรียนทั้งทางด้านเทคนิค วิธีการ การจัดกิจกรรม และด้านอื่น ๆ โดยครูจะต้องพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพแก่

ผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนคนอื่นๆ ในชั้นเรียน ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสม โดยกำหนดรูปแบบในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ครั้งนี้ ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้แนวทางขั้นตอนในการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอนตามรูปแบบของ “SPIE Model” (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. 2561) ร่วมกับการออกแบบเชิงระบบ และการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ของ Joyce และ Weil (2009) รวมทั้งใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธีสอน (Mixed Methodology) โดยใช้การวิจัยเชิงทดลองตามแบบแผนการวิจัย One Group Pretest–Posttest Design (ธีรวุฒิ เอกะกุล. 2552) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 Survey (R1) การสำรวจเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการสร้าง/พัฒนาแบบ

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพการจัดการเรียนรู้ สภาพปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ภาษาไทย ปัญหา และความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยในการอ่านจับใจความสำคัญที่นักเรียนประสบมา และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ ความต้องการสำหรับการจัดการเรียนรู้ และแนวทางการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 จากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการสอนวิชาภาษาไทยที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 10 ปี รวมทั้งใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) ในการทบทวนวรรณกรรม วิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การผสมผสานการจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ (Active Learning) การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism) การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning Theory)

และการเรียนรู้เทคนิคผังกราฟิก (Graphic Organizers) เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในขั้นตอน Survey (R1) การสำรวจเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการสร้าง/พัฒนารูปแบบ

1. แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2. แบบสัมภาษณ์แนวทางการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และความต้องการความจำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ สำหรับครูผู้สอนวิชาภาษาไทย

3. แบบวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นตอนการสำรวจเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการสร้างรูปแบบครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนรู้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิธีการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทย ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และข้อมูล จากแบบสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 Product/ Innovation Development (D1) การสร้างและพัฒนา
รูปแบบ

ผู้วิจัยสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จึงนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

เพื่อวิเคราะห์คุณภาพ และปรับปรุงก่อนนำไปสู่การเตรียมการ เพื่อทดลองในสถานการณ์จริง กับกลุ่มตัวอย่าง

ทดลองใช้ (Try out) ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบทดสอบวัดความสามารถ ด้านการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ฉบับทดลองใช้ 40 ข้อ) ไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองที่เป็นนักเรียนที่เรียนเนื้อหาวิชาภาษาไทย เรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ Try out ครั้งที่ 1 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 และ 2/3 จำนวน 40 คน เพื่อหาคุณภาพรายข้อ (ความยากง่าย และอำนาจจำแนก) จากนั้นคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพใช้ได้ให้เหลือ 30 ข้อ และนำไป Try out ครั้งที่ 2 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 และ 2/3 โรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว ประกอบด้วยนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับเก่ง ปานกลาง และอ่อน โกล่เคียงกัน จำนวน 37 คน เพื่อหาคุณภาพทั้งฉบับ (ความเชื่อมั่น)

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้ เป็นการสะท้อนคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความยากง่าย อำนาจจำแนก และความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ขั้นตอนที่ 3 Implementation (R2) การทดลองเพื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ใช้การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Design) โดยใช้แบบแผนการวิจัย One Group Pretest-Posttest Design โดยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไปใช้ในชั้นเรียนจริงกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญก่อนเรียน และดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ 10 แผน แล้วทำการทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญหลังเรียน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบที่สร้างและพัฒนาขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าที (Dependent Sample t-test)

ขั้นตอนที่ 4 Evaluation & Revision (D2) การประเมินและปรับปรุงรูปแบบ

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยเพื่อสะท้อนและประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบจากขั้นตอนที่ 3 เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาตัดสินว่านวัตกรรมหรือรูปแบบที่สร้างขึ้นนั้น สามารถใช้ได้จริง บรรลุวัตถุประสงค์ ก่อให้เกิดความพึงพอใจหรือการยอมรับได้มากน้อยเพียงใด ตลอดจนมีข้อจำกัดหรือจุดบกพร่องใดๆ ที่ต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผลการวิจัย

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนจริง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ภาพรวมนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.68$) โดยมีความคิดเห็นในระดับมาก 3 ลำดับสูงสุด คือ ข้อ 13) ครูสอนการอ่านจากเรื่องง่ายไปหายาก ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมา คือ ข้อ 1) นักเรียนมีวัตถุประสงค์ในใจเมื่ออ่านทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.04$) และข้อ 25) นักเรียนมีความสุขและได้รับความรู้ในการอ่านจับใจความภาษาไทย ($\bar{X} = 4.00$) สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านจับใจความสำคัญ พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านต่ำมีสาเหตุมาจากหลายประการ คือ ครูผู้สอนไม่ใช้สื่ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ใช้วิธีสอนแบบบรรยาย นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย ครูยึดหลักสูตรมากเกินไปและพยายามเร่งสอนให้จบตามหลักสูตร นักเรียนมีความสนใจในวิชาภาษาไทยน้อย ไม่เห็นความสำคัญเพราะคิดว่าเป็นภาษาแม่ของประเทศตนเอง ขาดสื่อการเรียนการสอน เอกสารประกอบการสอนไม่น่าสนใจ แผนการจัดการเรียนรู้ที่

ครูใช้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะทางภาษาอย่างครบถ้วน และไม่ได้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้อย่างแท้จริง สื่อและอุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ไม่หลากหลาย และที่สำคัญคือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ครูจะเป็นผู้อธิบายให้ความรู้ในเนื้อหาหรือให้นักเรียนศึกษาจากใบความรู้ ใบงาน หนังสือเรียน ครูและนักเรียนมีความต้องการให้การเรียนรู้เป็นลักษณะที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนคนอื่น ๆ ในชั้นเรียนผ่านกิจกรรมการอ่านและคิดวิเคราะห์จับใจความสำคัญที่เป็นกระบวนการขั้นตอนอย่างเหมาะสม และทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงความรู้ด้านต่างๆ และมีการร่วมกันแลกเปลี่ยนในกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งมีการนำเสนอผลงานจากการสรุปความรู้ในรูปแบบ Concept Mapping หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่หลากหลาย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย และจะเป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเป็นการผสมผสานการจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และทฤษฎีการถ้อยแถลงการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เรียกว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่นิเวศ พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยแบ่งการดำเนินการในกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็น 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 T : Triggering ขั้นกระตุ้นและเร้าความสนใจ ขั้นที่ 2 U : Understanding ขั้นทำความเข้าใจเนื้อหาบทเรียน ขั้นที่ 3 T : Transferring ขั้นถ้อยแถลงความรู้สู่การออกแบบ ขั้นที่ 4 A : Assessment ขั้นประเมินผลงานผ่านวิธีการที่หลากหลาย และขั้นที่ 5 R : Reflection ขั้นสรุปและสะท้อนความรู้ โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีการบูรณาการสภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน มีอิสระในการคิดและทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถค้นคว้าสืบเสาะหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้เอง โดยครูช่วยกระตุ้นให้เกิดการคิดอย่างเป็นขั้นตอน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีส่วนกระตุ้นให้ผู้เรียนบรรลุตามที่วัตถุประสงค์ตั้งไว้ คือ ความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีประสิทธิภาพ 82.38/84.23 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

3. ความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนรู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

4. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนรู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยรวม 4.60 อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้ มีข้อที่ควรนำมาอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย ซึ่งผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่วนใหญ่ผู้เรียนจะมีปัญหาในการไม่เห็นความสำคัญของเนื้อหาที่เรียน และมีความเชื่อว่าภาษาไทยเป็นภาษาแม่ที่รู้จักและมีความคุ้นเคยมานาน นอกจากนี้ส่วนใหญ่ผู้เรียนจะมีปัญหาเกี่ยวกับการจับใจความสำคัญของเนื้อหาที่อ่านในภาพรวม ไม่สามารถสรุปได้เป็นส่วนใหญ่ ไม่มีความเชื่อมโยงในเนื้อหาที่อ่านเพราะผู้เรียนไม่สามารถใช้กลยุทธ์การอ่านที่เหมาะสมได้ ความรู้เดิมของผู้เรียนที่สามารถนำมาใช้ประกอบในเรื่องที่อ่านอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้เป็นเพราะอาจจะมาจากปัญหาในภาพรวมคืออัตราการอ่านหนังสือเฉลี่ยของคนไทยอยู่ในระดับต่ำ ไม่รักการอ่านเท่าที่ควร แรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนอย่างแรกคือผู้สอน รวมถึงรูปแบบวิธีการสอน สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Dakin, Caitlin (2013) ได้ทำการศึกษาวิจัยผลการอ่านเพื่อความเข้าใจ พบว่า ความสามารถสำหรับนักเรียนที่จะเข้าใจสิ่งที่กำลังอ่านเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับความสำเร็จในด้านวิชาการและความพร้อมด้านอาชีพ และเป็นสิ่งสำคัญที่นักเรียนแต่ละคนรู้วิธีการอ่านและการได้มาความหมายจากข้อความ การศึกษาครั้งนี้พบว่า การอ่านข้อความเพื่อความเข้าใจของนักเรียนโดยใช้การบันทึกเสียง การอภิปราย และการสัมภาษณ์ จะมีความแตกต่างระหว่างความเข้าใจเกี่ยวกับข้อความผ่านการ

อ่านและกลยุทธ์การอ่านทั่วไปแตกต่างกัน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาการอ่านให้เข้าใจของนักเรียน โดยครูผู้สอนควรพัฒนาวิธีการสอนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนร่วมกันและส่งเสริมให้นักเรียนมีความมั่นใจในการอ่านตำราที่ยากขึ้น ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาภาษาได้โดยใช้แรงจูงใจในการเรียนรู้ บทบาทครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และหาโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการใช้ภาษาและสะท้อนผล กิจกรรมในชั้นเรียนจะนำไปสู่การปฏิบัติงานทางภาษา เช่น งานกลุ่ม ภาระงานอื่นๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการหรือกลยุทธ์การสอนของครู ครูผู้สอนจึงต้องปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนต้องเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของตนเอง การอ่านจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันโดยไม่จำกัดขอบเขต สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองทุกที่ทุกเวลาตามความสนใจ ตามความพร้อม และตามความสามารถของผู้เรียน นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้การอ่าน ครูควรเน้นย้ำการนำความรู้ไปถ่ายโยงความรู้ใหม่ ๆ เพื่อประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำตนเองและฝึกฝนทักษะของตน การเรียนรู้การอ่านจึงมีความหมายเชื่อมโยงกับบริบทภายนอกที่เป็นปัจจุบันและอนาคต การเพิ่มพูนทักษะการอ่านเป็นฐานของทักษะอื่นๆ ในการขยายประสบการณ์และพัฒนาความเข้าใจสิ่งที่รับรู้ให้ลุ่มลึกขึ้น และยังสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ กรกนก โยธาฤทธิ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความ โดยใช้เทคนิค SQ4R ประกอบสื่อประสม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้เทคนิค SQ4R ประกอบสื่อประสม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.13/81.85 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 2) ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิค SQ4R ประกอบสื่อประสม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนมีคะแนนการอ่านจับใจความหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 81.85 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความ โดยใช้เทคนิค SQ4R ประกอบสื่อประสมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 82.38/84.23 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยเลือกใช้ขั้นตอนในการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน ตามรูปแบบของ “SPIE Model” (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. 2561) โดยมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 S : Survey การสำรวจเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการสร้างขั้นตอนที่ 2 P : Product การสร้างและพัฒนานวัตกรรม ขั้นตอนที่ 3 I : Implementation

การทดลองเพื่อตรวจสอบคุณภาพ ขั้นตอนที่ 4 E : Evaluation การประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม สอดคล้องกับที่ บุญชม ศรีสะอาด (2560) กล่าวว่า ในการมุ่งพัฒนานวัตกรมนั้นสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี แต่วิธีการที่ได้รับการยอมรับและมีโอกาสประสบความสำเร็จมากที่สุด คือ การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) เพราะเป็นการดำเนินงานที่มีความเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน อยู่ในระดับมากที่สุด มีการดำเนินการพัฒนารูปแบบตามกระบวนการวิจัยและพัฒนาอย่างครบถ้วน ทำให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ และยังสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ รัตนะ บัวสนธ์ (2556) ที่ได้นำเสนอว่า การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R and D) เป็นการพัฒนานวัตกรรม (หรือบางทีก็เรียกว่าผลิตภัณฑ์) โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือดำเนินการในแต่ละขั้นตอนทางการพัฒนา ทั้งนี้เป้าหมายสำคัญของการวิจัยและพัฒนาก็คือ การได้นวัตกรรม (หรือผลิตภัณฑ์) ที่เป็นต้นแบบสามารถนำไปใช้หรือแก้ปัญหาได้จริง และธาวิน หมั่นนรินทร์ (2560) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่าน จับใจความ (PPPE Model) สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งได้สร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย โดยใช้การวิจัยและพัฒนาที่เป็นการดำเนินงานที่มีความเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือ ส่งผลให้รูปแบบที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 13.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.66 และหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.54 จาก 30 คะแนน ค่า t เท่ากับ 26.97 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เป็นเพราะนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ

“สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ ปัทมญา คำเก้ง (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถ การอ่านจับใจความภาษาไทย โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ประกอบ นิทาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาความสามารถ การอ่านจับใจความภาษาไทย โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ประกอบนิทาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.02/85.19 2) ความสามารถในการ อ่านจับใจความภาษาไทยหลังจากที่ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ประกอบ นิทานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนการอ่านจับใจความภาษาไทย โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ประกอบนิทาน โดยรวมอยู่ระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่ เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับ ใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยรวม 4.60 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนมีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้อย่างมีความสุข มีความสนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย และมีนิสัยรักการอ่านมากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับน่าพึงพอใจมาก ที่สุดเป็นอันดับแรกที่ค่าเฉลี่ย 4.81 ส่วนความพึงพอใจว่ากิจกรรมการเรียนรู้จากรูปแบบฯ ทำ ให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนเป็นอย่างดี น่าพึงพอใจมากที่สุดเป็นลำดับรองลงมาที่ ค่าเฉลี่ย 4.78 ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ได้มีการสอบถามข้อมูล พื้นฐานจากนักเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประชากรในการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความ ต้องการในการจัดการเรียนรู้ ทำให้ทราบความต้องการพื้นฐานเพื่อพัฒนารูปแบบขึ้น อีกทั้งใน การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ โยงสู่ เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับ ใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลง มือปฏิบัติจริงและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งเกิดการเชื่อมโยงความรู้สู่แผนผังความคิด และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยของ พิบุลย์ ตัญญุบุตร (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการอ่านจับใจความของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ แบบ SQ4R ร่วมกับข้อมูลท้องถิ่น

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา และสอดคล้องกับ อนรรักษ์ นวลศรี และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ผลการวิจัยพบว่า 1) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกลุ่มสาระภาษาไทย เรื่อง การอ่านจับใจความสำคัญร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 83.02/80.16 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ไม่เรียนไฝ่รู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนจริง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ภาพรวมนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทยอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.68$) โดยมีความคิดเห็นในระดับมาก 3 ลำดับสูงสุด คือ ข้อ 13) ครูสอนการอ่านจากเรื่องง่ายไปหายาก ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมา คือข้อ 1) นักเรียนมีวัตถุประสงค์ในใจเมื่ออ่านทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.04$) และข้อ 25) นักเรียนมีความสุขและได้รับความรู้ ในการอ่านจับใจความภาษาไทย ($\bar{X} = 4.00$) สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่าน จับใจความสำคัญ พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านต่ำมีสาเหตุมาจากหลายประการ คือ ครูผู้สอน ไม่ใช้สื่ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ใช้วิธีสอนแบบบรรยาย นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย ครูยึดหลักสูตรมากเกินไปและพยายามเร่งสอนให้จบตามหลักสูตร นักเรียนมีความสนใจในวิชาภาษาไทยน้อยไม่เห็นความสำคัญเพราะคิดว่าเป็นภาษาแม่ของประเทศตนเอง ขาดสื่อการเรียนการสอน เอกสารประกอบการสอนไม่น่าสนใจ แผนการจัดการ

เรียนรู้ที่ครูใช้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะทางภาษาอย่างครบถ้วน และไม่ได้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้อย่างแท้จริง สื่อและอุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ไม่หลากหลาย และที่สำคัญคือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ครูจะเป็นผู้อธิบายให้ความรู้ในเนื้อหาหรือให้นักเรียนศึกษาจากใบความรู้ ใบงาน หนังสือเรียน ครูและนักเรียนมีความต้องการให้การเรียนรู้เป็นลักษณะที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนคนอื่น ๆ ในชั้นเรียนผ่านกิจกรรมการอ่านและคิดวิเคราะห์จับใจความสำคัญที่เป็นกระบวนการขั้นตอนอย่างเหมาะสม และทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงความรู้ด้านต่างๆ และมีการร่วมกันแลกเปลี่ยนในกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งมีการนำเสนอผลงานจากการสรุปความรู้ในรูปแบบ Concept Mapping หรือรูปแบบอื่นๆ ที่หลากหลาย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย และจะเป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเป็นการผสมผสานการจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และทฤษฎีการถ้อยแถลงการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เรียกว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนรู้ ใฝ่รู้ โยงสู่นิยาม พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยแบ่งการดำเนินการในกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็น 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 T : Triggering ขั้นกระตุ้นและเร้าความสนใจ ขั้นที่ 2 U : Understanding ขั้นทำความเข้าใจเนื้อหาบทเรียน ขั้นที่ 3 T : Transferring ขั้นถ้อยแถลงความรู้สู่การออกแบบ ขั้นที่ 4 A : Assessment ขั้นประเมินผลงานผ่านวิธีการที่หลากหลาย และขั้นที่ 5 R : Reflection ขั้นสรุปและสะท้อนความรู้ โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีการบูรณาการสภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน มีอิสระในการคิดและทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถค้นคว้าสืบเสาะหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้เอง โดยครูช่วยกระตุ้นให้เกิดการคิดอย่างเป็นขั้นตอน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีส่วนกระตุ้นให้ผู้เรียนบรรลุตามที่วัตถุประสงค์ตั้งไว้ คือ ความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีประสิทธิภาพ 82.38/84.23 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

3. ความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนรู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

4. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนรู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยรวม 4.60 อยู่ในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนรู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 มีประโยชน์ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ที่สอนอย่างลึกซึ้งและถูกต้อง เกิดความคงทนในการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูสอน ทำให้ได้พัฒนาทักษะทางสังคม ซึ่งส่งผลให้มีความสุขสนุกสนานในการเรียนทำให้เกิดความสนใจและตั้งใจเรียนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าการทำวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการออกแบบบทเรียนที่สนับสนุนการเรียนรู้เสริมสร้างทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในระดับสูงขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการเรียนรู้ทักษะอื่นๆ ของผู้เรียนในด้านการสร้างนวัตกรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย แบบ “สร้างความสนใจ ใฝ่เรียนรู้ โยงสู่เนื้อหา พัฒนาการเรียนรู้” (TUTAR Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประโยชน์ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์ที่สอนอย่างลึกซึ้งและถูกต้อง เกิดความคงทนในการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูสอนทำให้ได้พัฒนาทักษะทางสังคมซึ่งส่งผลให้มีความสุขสนุกสนานในการเรียนทำให้เกิดความสนใจและตั้งใจเรียนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าการทำวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการออกแบบบทเรียนที่สนับสนุนการเรียนรู้เสริมสร้างทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในระดับสูงขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการเรียนรู้ทักษะอื่น ๆ ของผู้เรียนในด้านการสร้างนวัตกรรมต่อไป

2. ควรจัดทำวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อประกอบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการอ่าน ในการพัฒนาและกระตุ้น การเรียนรู้ของนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น และบูรณาการวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัยยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ภูทิม. (2560). การศึกษาความสามารถในการอ่านจับใจความและการเขียนสื่อความ วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับการสอนอ่านแบบปฏิบัติการ. ใน *วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กรกนก โยธาฤทธิ. (2565). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความ โดยใช้เทคนิค SQ4R ประกอบสื่อประสมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- งานวิชาการ, โรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว. (2566). *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาพ.ศ. 2566*. สำเนาเอกสารวิชาการของสถานศึกษา. โรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว.
- ชฎารัตน์ ภูทางนา. (2563). การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญ โดยวิธีการสอนแบบสื่อประสมกับวิธีการสอนแบบ SQ4R ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลเมืองชลุง (บุรีวิทยาคาร). ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ชุติมา ยอดตา. (2561). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R เพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ณัฐกานต์ รักนาค. (2552). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ด้านการแก้ปัญหการให้เหตุผลและการเชื่อมโยง ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2561). *การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา*. มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.

- ทิตนา แหมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2560). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธาวิน หมื่นนรินทร์. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านจับใจความ (PPPE Model). เรียกใช้เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561. จาก http://www.Kroobannok.com/board_view.php?b_id=149239&bcat_id=16.
- ธีรภูมิ เอกะกุล. (2552). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- นิภาพรณ ทองสว่าง. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยม. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2555). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อการสร้างองค์ความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนิสิตนักศึกษาครุศาสตร์บัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. ใน *รายงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุปผชาติ ทัพพิกรณ์. (2552). *เทคโนโลยีสารสนเทศทางวิทยาศาสตร์ศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปัทมญา คำเก็ง. (2564). การพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความภาษาไทยโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ประกอบนิทาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2551). *การพัฒนาการคิด*. กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิค พรินต์.

- พิบูลย์ ตัญญบุตร. (2557). การพัฒนาการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ แบบ SQ4R ร่วมกับข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2556). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). *พจนานุกรมศัพท์ธรรมวิธีวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2553). *รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2545). *หลักและวิธีสอนอ่านภาษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อนุรักษ์ นวลศรี และคณะ. (2564). การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ร่วมกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์. ใน *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Dakin, Caitlin. (2013). *The Effects of Comprehension Through Close Reading*. Education Masters. Paper 237. MS in Literacy Education. St. John Fisher College.
- Duffy, L.R.Roehler, & J.Mason. (1984). *Comprehension instruction : Perspectives and suggestions* (pp.265-280). New York: Longman.
- Elliot, A. J. , & Thrash, T. M. (2000). *Approach – avoidance motivation in Personality : Approach and avoidance temperaments and goals*. Journal of Personality and Social Psychology, 82, 804 - 818.
- Freud, S. (1964). *Group Psychology and The Analysis of The Ego Sigmund Freud*. New York: Bantam Books.
- Haskell, R. E. (2001). *Transfer of Learning*. San Diego, CA Academic Press.
- Joyce Bruce; & weil Marsha. (2009). *Models of teaching*. 8th ed. Boston, Ma.: Pearson.

- Kotler, P., Armstrong, G., Saunders, J. and Wong, V. (2002). *Perceived Effect of Boko - Haram Insurgency on Means of Accessing Cowpea from North-East Nigeria to Bodija Market, Ibadan, Oyo State, Nigeria*. Principles of Marketing. 3rd European Edition, Prentice - Hall, London.
- Maslow, Abraham. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row Publishers.
- Meyers, Chet; & Jones, Thomas. B. (1993). *Promoting Active Learning: Strategies for the College Classroom*. San Francisco: Jossey - Bass.
- Oliva, P.F. (2009). *Developing the Curriculum*. (7th ed). Boston: Allyn and Bacon.
- Raygeor, Alton L., and Robin D. Raygor. (1985). *Effection Reading*. U.S.A.: McGraw – Hill Inc.
- Sutherland, T.E., and Bonwell, C.C. eds. (1996). *Using Active Learning in College Classes : A Range of Options for Faculty*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Vygotsky, L.S. (1987). *Instructional Implication, and Applications of Social Stoical Psychology*. New York: Cambridge University Press.

กลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21*

THAI LANGUAGE TEACHING STRATEGIES FOR DEVELOPING 21ST CENTURY SKILLS

วันชัย จิงวิบูลย์สถิตย์¹, กฤษณะ เชี่ยวเวช², รำพึง ชำนาญ³, สุมาลี ทองงาม⁴, จริยา รวยสวัสดิ์⁵
และ ประมวลศักดิ์ ดีมี⁶

Wanchai Chungwiboonsatid¹, Krisana Chiewvej², Rumpeung Chamnan³, Sumelee Thongngam⁴,
Jariya Ruasawat⁵ and Pramuan Sak Deemee⁶

^{1,2,6}วิทยาลัยสงฆ์ระยอง มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,6}Rayong Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

³⁻⁵ครูเกษียณราชการ

³⁻⁵Government Retired Teachers, Thailand

Corresponding Author's Email: dr.wanchai.c@gmail.com

วันที่รับบทความ : 30 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 16 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 18 ตุลาคม 2568

Received 30 September 2025; Revised 16 October 2025; Accepted 18 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “กลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21” มุ่งอธิบายแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยนำหลักการ กระบวนการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์เป็นกรอบองค์ความรู้เชิงกลยุทธ์ เพื่อใช้พัฒนาการเรียนรู้ภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ ในการเรียนรู้ภาษาไทยให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีการวางแผน จัดระบบ และประเมินตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนมีเป้าหมาย รับผิดชอบ และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการจัดบันทึก การวางแผน และการประเมินผลการเรียนรู้ โดยทั้งนี้ ครูผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจใน

Citation:

* วันชัย จิงวิบูลย์สถิตย์, กฤษณะ เชี่ยวเวช, รำพึง ชำนาญ, สุมาลี ทองงาม, จริยา รวยสวัสดิ์ และ ประมวลศักดิ์ ดีมี. (2568). กลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 1074-1089.

Wanchai Chungwiboonsatid, Krisana Chiewvej, Rumpeung Chamnan, Sumelee Thongngam, Jariya Ruasawat and Pramuan Sak Deemee. (2025). Thai Language Teaching Strategies For Developing 21st Century Skills. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 1074-1089.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

แนวคิดและทฤษฎีการสอน สามารถค้นคว้าและพัฒนาตนเอง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างอิสระ ค้นหาคำตอบได้หลากหลาย รวมทั้งจัดกิจกรรม เทคนิค และสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะภาษาไทยได้อย่างรอบด้าน

คำสำคัญ: กลยุทธ์การสอนภาษาไทย, การสอนภาษาไทยกับการพัฒนา, การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21

Abstract

The academic article titled “Thai Language Teaching Strategies for Developing 21st Century Skills” aims to explain approaches to Thai language instruction that enhance essential 21st-century skills. It integrates relevant principles, processes, and theories to synthesize a strategic knowledge framework for improving the effectiveness of Thai language learning. Successful Thai language learning requires systematic planning, organization, and continuous self-assessment to help learners set goals, take responsibility, and solve problems independently. This can be achieved through methods such as note-taking, learning plan design, and self-evaluation. Moreover, teachers should possess a deep understanding of pedagogical theories and concepts, as well as the ability to engage in self-directed research and professional development. By doing so, they can encourage learners to think independently, explore multiple solutions, and actively participate in learning activities. Effective teaching techniques, learning activities, and instructional media should be employed to foster learner engagement and promote comprehensive development of Thai language skills.

Keyword: Thai Language Teaching Strategies, Thai Language Teaching and Developing, Developing 21st Century Skills

บทนำ

ภาษาไทยนั้น เป็นภาษาประจำชาติ สะท้อนถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยและวัฒนธรรมทางภาษาที่สืบทอดกันมาอย่างช้านาน มีคุณค่ายิ่งต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เพราะภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้เป็นสะพานเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องราว ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ภาษาไทยจึงเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและแสดงถึงความเป็นไทย เป็นเครื่องมือที่คนไทยใช้ติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันสำหรับสร้างความเข้าใจและความร่วมมือแก่กันและกัน ใช้ประกอบอาชีพในการพัฒนาความรู้ ความคิดให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อีกทั้งเป็นพื้นฐานที่สำคัญเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ดังนั้นภาษาไทยจึงเป็นสมบัติของชาติที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยต่อไป (Office of the National Primary Education Commission, 2001) ในการจัดการศึกษาให้ก้าวทันโลกในศตวรรษที่ 21 การจัดการศึกษาไทยที่มุ่งผลิตคนที่มีความรู้ทักษะจำนวนหนึ่งไปทำงานในโรงงานและหน่วยธุรกิจ ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรมแบบศตวรรษที่ผ่านมาเป็นเรื่องล้าสมัย เพราะโลกได้เปลี่ยนแปลง ไปอย่างมาก และคงเปลี่ยนอยู่เรื่อย ๆ ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการบริหาร จัดการทางเศรษฐกิจและสังคม โลกเศรษฐกิจสมัยศตวรรษที่ 21 เน้นการใช้แรงงานที่มีความรู้ทักษะแนวคิดวิเคราะห์เป็น มีจินตนาการ และเรียนรู้อะไรใหม่ ๆ ได้ดีปรับตัว ได้เก่ง แก้ปัญหาได้เก่ง การจัดการศึกษาจึงต้องเปลี่ยนแปลงอย่างขนาดใหญ่ เพื่อพัฒนา พลเมืองที่ฉลาด รับผิดชอบ คิดวิเคราะห์สังเคราะห์ประยุกต์ใช้เป็น มีความสามารถในการท างาน แก้ไขปัญหาและแข่งขันทางเศรษฐกิจได้มากขึ้น ประเทศที่ไม่สามารถจัดการศึกษาของตนให้ก้าวตามทันได้จะถูกทอดทิ้งให้ล้าหลังตกต่ำลง ประชากรจะตกงานเพิ่มขึ้น ประเทศไทยจำเป็นต้องปฏิรูปการจัดการศึกษาในเชิงโครงสร้างทั้งระบบ เข้าใจสภาพปัญหา เป้าหมายแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เห็นการณ์ไกลเพื่อประโยชน์คนส่วนใหญ่เน้นที่ผลลัพธ์หรือสมรรถนะเพื่อสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 เช่น การอยากรู้อยากเห็น รักการอ่าน การเรียนรู้ เรียนด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้รับผิดชอบ มีความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว มีองค์กร และบุคลากรการติดตามสนับสนุนฝึกอบรมให้ครูอาจารย์เข้าใจ มีความรู้ทักษะ ที่สามารถทำตามหลักสูตรได้จริง ซึ่งรวมทั้งวิธีการเรียนการสอน และการประเมินผลผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์

ประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ (ธัญญารัตน์ ชื่นแสงจันทร์, 2563, 32)

การสอนภาษาไทยควรมีกิจกรรมที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายทั้งสามประการ โดยผู้สอนสามารถใช้กิจกรรมและสื่อที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการอ่าน เช่น 1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลาง และหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อวิเคราะห์ตัวชี้วัดได้ถูกต้อง 2) จัดกิจกรรมให้นักเรียนเห็นคุณค่าการอ่านในชีวิตประจำวัน 3) สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการอ่าน 4) ส่งเสริมความตระหนักถึง ความสำคัญของภาษาไทยในฐานะสื่อสร้างความคิดและวัฒนธรรม 5) ฝึกทักษะภาษาอย่างต่อเนื่อง 6) บูรณาการทักษะฟัง พูด อ่าน เขียน อย่างเหมาะสม 7) ใช้สื่อส่งเสริมการอ่านที่น่าสนใจ เหมาะสมกับวัย และปลอดภัยต่อศีลธรรม เช่น หนังสือที่นำไปทำกิจกรรมต่อได้ และ 8) ประเมินผลการอ่านให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เช่น การจับใจความจากสิ่งที่อ่าน (ศูนย์ พัฒนาและประยุกต์วิชาการ, 2568, ออนไลน์)

การนำวิธีการสอนอ่านหลาย ๆ วิธี มาใช้ร่วมกับกลยุทธ์การเรียนการสอน ประสานกับ ทฤษฎีการเรียนการสอนพัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้ เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับจะเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะการอ่านเพิ่มขึ้น ซึ่งทักษะและ ประสบการณ์ ในการอ่านเนื้อหาแต่ละประเภทให้รู้เรื่อง สามารถสื่อสารเรื่องราวนั้น ๆ ให้ผู้อื่น เข้าใจได้นั้นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทยจึงควรทำความเข้าใจรูปแบบการสอน หลาย ๆ วิธีดัดแปลงให้เหมาะสมกับผู้เรียน (กิตติยาดี บุญชื่อ, 2548) ในด้านกลยุทธ์อภิ ปัญญา เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้นักเรียน ตระหนักถึงกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ มี การวางแผนควบคุม และตรวจสอบกระบวนการเรียนรู้ของตนเองได้ด้วยตนเอง นับเป็นกลยุทธ์ ที่สำคัญวิธีหนึ่ง นอกจากนี้กลยุทธ์ ทางปัญญายังช่วยให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถเข้าใจในสิ่งที่อ่าน โดยใช้กิจกรรมฝึกหัด วิเคราะห์ การให้ข้อมูลย้อนกลับ กลยุทธ์การ จำ ช่วยให้นักเรียนจำ สามารถสื่อสารเกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน โดยถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเขียนแผนภูมิเล่าเรื่อง การทำหนังสือเล่มเล็กตลอดจนการเขียนเรื่องใหม่โดยใช้เค้าโครงจาก เรื่องที่อ่าน (พัชรี ทองเรือง, ปัญญา เลิศไกร และ กันตภณ หนูทองแก้ว, 2560)

จะเห็นได้ว่า ภาษาไทยนั้น สืบทอดมายาวนาน และเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดใน ชีวิตประจำวันอันเป็นวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นไทย ซึ่งในส่วนนี้ผู้จัดทำจะอธิบายในเชิง ของกลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยนำเนื้อหาที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการอธิบาย ประกอบด้วย หลักการเกี่ยวกับกลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาไทย กระบวนการสอน

ภาษาไทย รวมไปถึงการนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 มาสร้างเป็นกรอบองค์ความรู้แล้วนำมาประมวลผล และชี้ให้เห็นว่ากลยุทธ์ที่ใช้ในการสอนภาษานั้น สามารถนำมาเสริมเป็นลักษณะไม่ว่าจะเป็นทักษะการสื่อสาร การเรียนรู้ การวางแผนที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพได้มากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

หลักการเกี่ยวกับกลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาไทย

ในส่วนของผู้จัดทำขออธิบายเกี่ยวกับหลักการเกี่ยวกับกลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาไทย โดยมีลักษณะของ สมมติฐานการเรียนรู้และการรู้ภาษา (The Acquisition Learning Hypothesis) กระบวนการเรียนรู้ภาษาของคนเรามี 2 แบบ คือ การรู้ภาษา (Language Acquisition) และการเรียนภาษา (Language Learning) ดังนี้

1. การรู้ภาษา (Language Acquisition) เป็นวิธีการเรียนรู้ภาษาที่มีกระบวนการคล้ายคลึงกับการเรียนรู้ภาษาแม่ เป็นการเรียนรู้ภาษาโดยไม่รู้ตัว ผู้เรียนจะไม่คิดที่กำลังเรียนภาษาอยู่เพราะมุ่งที่การใช้ภาษาการสื่อสารเป็นสำคัญ ผู้เรียนมักไม่รู้ตัวว่าได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ของภาษาแล้วเพราะการไม่มีการเน้นเรื่องกฏเกณฑ์ดังกล่าว แต่ผู้เรียนจะรู้สึกได้ถึงความถูกต้องของภาษา แม้จะไม่ได้เรียนรู้กฎเกณฑ์โดยตรง การเรียนรู้แบบนี้จึงมีลักษณะเป็นธรรมชาติ และไม่เป็นการ

2. การเรียนภาษา (Language Learning) เป็นวิธีการเรียนภาษาอย่างรู้ตัว เรียนรู้กฎเกณฑ์ของภาษาเป็นหลัก ผู้เรียนจะสามารถอธิบายกฎเกณฑ์ของภาษาได้ มีความรู้เกี่ยวกับตัวภาษาที่เรียน แต่ในกระบวนการเรียนด้วยวิธีนี้ ไม่มีการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารเหมือนในชีวิตประจำวันจึงเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ (คราเชน Krashen อ้างใน สมพร โกมารทัต, 2555, 23-25). ซึ่งสอดคล้องกับ ความสำคัญของกลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาไทยที่ว่าด้วยการรู้จักใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาที่เหมาะสมจะมีผลต่อการเรียนภาษา กลยุทธ์จะช่วยให้การเรียนรู้ง่ายขึ้น ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น มีความสนุกสนานในการเรียน มีความมั่นใจในการใช้ภาษามากขึ้นสามารถเรียนให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับไปใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ผู้เรียนที่ประสบผลสำเร็จในการเรียนมักใช้กลยุทธ์ในการเรียนการเรียนโดยยึดกลยุทธ์ต่าง ๆ มากำกับการเรียนรู้ของตนเอง เช่น การจัดระบบการเรียน การวางแผนการเรียน การประเมินตนเอง โดยทำเป็นประจำอยู่เสมอสม่ำเสมอควบคู่ไปกับกระบวนการต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผล

การใช้วิจารณ์งาน การถ่ายทอดข้อมูล เป็นต้น การสอดแทรกพฤติกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำได้มากที่สุดต่อผู้เรียนได้แก่ การจดบันทึก การสรุปเนื้อหา เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เรียนยังใช้กลยุทธ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางจิตใจและทางสังคมมาใช้ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ต่าง ๆ ตามที่ต้องการได้อีกด้วย (R., Oxford, 1990, 1-8.) การเรียนรู้ภาษาที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการใช้ “กลยุทธ์การเรียนรู้ภาษา” ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาได้อย่างรวดเร็ว มีความมั่นใจ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้ในสถานการณ์จริง ทั้งนี้ กลยุทธ์ดังกล่าวสัมพันธ์กับหลักการสำคัญ 12 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 ส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายหลักของการเรียนภาษา คือ การมีความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาในบริบทจริงได้อย่างมีความหมาย กลยุทธ์การเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสื่อสารอย่างกระตือรือร้น ส่งผลให้พัฒนาทักษะการสื่อสารได้ทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึก

ประการที่ 2 เสริมสร้างการนำตนเองในการเรียนรู้ ผู้เรียนภาษาจำเป็นต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เนื่องจากไม่สามารถพึ่งพาครูได้ตลอดเวลา การนำตนเองจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะภาษาอย่างต่อเนื่อง

ประการที่ 3 ช่วยขยายบทบาทของผู้สอน ผู้สอนไม่ได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ให้คำแนะนำ ผู้ร่วมเรียนรู้ และผู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเป็นอิสระทางการเรียนรู้ โดยต้องเข้าใจกลยุทธ์ของผู้เรียนและสามารถฝึกฝนให้ผู้เรียนใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่ 4 เน้นการแก้ปัญหาเป็นหลัก กลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหการเรียนรู้ เช่น การใช้เหตุผล การเดาความหมายจากบริบท หรือการจำเชิงกลยุทธ์ เพื่อเพิ่มความเข้าใจและความมั่นใจในการเรียนรู้

ประการที่ 5 เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การจดบันทึก การวางแผนการเรียนรู้ และการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นการกระทำที่ช่วยให้ผู้เรียนควบคุมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนได้อย่างมีระบบ

ประการที่ 6 เกี่ยวข้องกับผู้เรียนในหลายมิติ กลยุทธ์การเรียนรู้ไม่เพียงเกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมด้านอารมณ์ สังคม และการควบคุมตรวจสอบการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้ภาษาเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างบุคคลและอารมณ์อย่างใกล้ชิด

ประการที่ 7 สนับสนุนการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยกลยุทธ์ทางตรง เช่น การจำ การฝึกพูด การอ่านซ้ำ ช่วยพัฒนาทักษะภาษาที่เฉพาะเจาะจง ขณะที่กลยุทธ์ทางอ้อม เช่น การวางแผน การควบคุมอารมณ์ และการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ช่วยเสริมการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ ทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกัน

ประการที่ 8 การไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง กลยุทธ์บางอย่าง เช่น การคิด เชื่อมโยงหรือการจำ เป็นกระบวนการภายในที่ยากต่อการสังเกต แม้บางกลยุทธ์ เช่น การทำงานกลุ่ม จะเห็นได้ชัด แต่โดยทั่วไปผู้สอนมักไม่สามารถทราบแน่ชัดว่าผู้เรียนใช้กลยุทธ์ใดในการเรียนรู้

ประการที่ 9 กระบวนการที่ผู้เรียนรู้ตัวในการปฏิบัติ การใช้กลยุทธ์สะท้อนถึงความพยายามของผู้เรียนในการควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง แม้ช่วงแรกจะเป็นการกระทำที่รู้ตัว แต่เมื่อใช้บ่อยครั้งจะกลายเป็นพฤติกรรมอัตโนมัติ

ประการที่ 10 สามารถสอนได้ผ่านการฝึกฝนกลยุทธ์ (Strategy Training) การฝึกใช้กลยุทธ์อย่างเป็นระบบช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงวิธีการเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น และสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่ 11 มีความยืดหยุ่นสูง กลยุทธ์ไม่มีรูปแบบตายตัว ผู้เรียนสามารถเลือก ปรับ หรือผสมผสานกลยุทธ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้เฉพาะบุคคลและสถานการณ์ได้อย่างอิสระ

ประการที่ 12 ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ การใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมต้องพิจารณาจากระดับความตระหนักรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ ลักษณะของงานและกิจกรรม ความคาดหวังของผู้สอน อายุ เพศ สัญชาติ บุคลิกภาพ แรงจูงใจ และเป้าหมายการเรียนรู้ (R.L., Oxford, 1990, 8-14.) สอดคล้องกับ การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับหลักการเกี่ยวกับกลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาไทย ไว้ว่ากำหนดการจัดการเรียนรู้เป็นวางแผนระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องจัดทำให้เสร็จก่อนเริ่มเปิดภาคเรียนหรือปีการศึกษาใหม่ เพราะกำหนดการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อไป

1. เป็นแนวทางในการทำแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน กล่าวคือ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เป็นต้องดูกำหนดการจัดการเรียนรู้เป็นหลัก ทั้งนี้เพราะกำหนดการจัดการเรียนรู้จะบ่งให้ทราบว่าในแต่ละวันของสัปดาห์จะต้องจัดการเรียนรู้เนื้อหาใด กิจกรรมข้อใด

2. ทำให้ผู้สอนได้เห็นแผนงานการจัดการเรียนรู้ระยะยาว ได้ทราบเนื้อหาที่จะต้องจัดการเรียนรู้ตลอดภาคเรียนนั้นเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมตัว และการวางแผนทำงานตลอดภาคเรียนหรือตลอดปีการศึกษา

3. เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายวิชาการและฝ่ายบริหารของโรงเรียน ในการวางแผนงานบริหารด้านวิชาการของโรงเรียน เช่น การวางแผนจัดทำตารางจัดการเรียนรู้ จัดผู้สอนเข้าจัดการเรียนรู้ จัดเตรียมเอกสาร จัดเตรียมวันสอบกลางภาค สอบปลายภาค จัดเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ เตรียมห้องสมุด เตรียมห้องเรียน เตรียมการใช้อาคารสถานที่ต่างๆ เป็นต้น

4. เป็นประโยชน์ต่อผู้สอนผู้จัดการเรียนรู้ในการเตรียมการจัดการเรียนรู้อย่างกว้างๆ ในกรณีที่กำหนดการจัดการเรียนรู้มีรายละเอียดมากพอ ก็สามารถใช้กำหนดการจัดการเรียนรู้แทนแผนการจัดการเรียนรู้ได้ ทำให้ผู้สอนผู้จัดการเรียนรู้สามารถเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้เตรียมแหล่งวิทยาการ เตรียมวิทยากร เตรียมศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากเอกสารต่างๆ โดยดูจากกำหนดการจัดการเรียนรู้ได้ (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2550)

หลักการเกี่ยวกับกลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาไทย ส่วนสำคัญผู้จัดทำจะเน้นที่ การรู้ภาษากับการเรียนรู้ภาษา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่เป็นกลยุทธ์ในการเรียนรู้ภาษาไทย การที่จะเรียนรู้ภาษาไทยได้ประสบความสำเร็จจะองค์มีการจัดระบบการเรียนรู้ การวางแผน และการประเมินตนเองเข้าไปด้วยถึงจะทำให้กลยุทธ์ของการเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนได้มีเป้าหมาย สามารถแก้ปัญหา รับผิดชอบการเรียนรู้ตนเอง โดยใช้วิธีการการจดบันทึก การวางแผนการเรียนรู้ การประเมินตนเอง ทำให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อผู้สอน ประกอบด้วยเตรียมการจัดการเรียนรู้ที่มีความรายละเอียดมากพอ การวางแผนที่สามารถจัดทำตารางเรียนรู้กับผู้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

กระบวนการสอนภาษาไทย

กระบวนการสอนภาษาไทย เป็นการแบ่งรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากล เป็น 5 หมวด ประกอบด้วย

หมวดที่ 1 พุทธิพิสัย มุ่งพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในข้อมูล ข้อเท็จจริง และมโนทัศน์ เช่น การสอนมโนทัศน์ การนำเสนอแนวคิดกว้าง การสอนแบบจำ และการใช้ผังกราฟิก

หมวดที่ 2 จิตพิสัย มุ่งพัฒนาเจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน โดยผสมผสานวิธีการเรียนรู้ที่กระตุ้นทั้งความรู้และความเข้าใจ เช่น แนวคิดของบลูม การสอนแบบซักถาม และบทบาทสมมติ

หมวดที่ 3 ทักษะพิสัย มุ่งพัฒนาความสามารถด้านการปฏิบัติและการแสดงออก เช่น การเรียนรู้ตามแนวคิดของซิมป์สัน แฮร์โรว์ และเดวิส

หมวดที่ 4 ทักษะกระบวนการ มุ่งพัฒนาทักษะทางความคิดและสังคม เช่น การสืบค้น แสวงหาความรู้ การคิดอุปมา การคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาตามแนวคิดของทอร์แรนซ์

หมวดที่ 5 การบูรณาการ พัฒนาองค์รวมของผู้เรียน โดยเชื่อมโยงเนื้อหาและวิธีการ เช่น การสอนทางตรง การสร้างเรื่อง วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (ทิตินา แชมมณี, 2548, 223-269.) โดยสอดคล้องกับวิธีการ การพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์ตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆอันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย ดังนี้

1) หลักการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ยึด

2) ประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

กระบวนการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็น สำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้ จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

การออกแบบการจัดการเรียนรู้ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะ สำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ

สาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับกระบวนการสอนภาษาไทย ดังนี้

1. เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการเป็นครูแบบมืออาชีพ มีการเตรียมการล่วงหน้า แผนการจัดการเรียนรู้ของครูสะท้อนให้เห็นถึงการใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อนวัตกรรม และจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็ก มาผสมผสานกันหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน
2. ช่วยส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการจัดการเรียนรู้ สื่อนวัตกรรมและวิธีการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนเอง
3. ทำให้ครูผู้สอนและครูที่จะทำการสอนแทนสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ
4. เป็นหลักฐานที่แสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป
5. เป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญในวิชาชีพครู ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานวิชาการ เพื่อประกอบการพิจารณาความดีความชอบประจำปี เพื่อขอเลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนระดับให้สูงขึ้น และเพื่อใช้ประกอบการขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู (บุรุษย์ ศิริมหาสาร, 2546)

กระบวนการสอนภาษาไทย นั้นจะเน้นเป็นรูปแบบของการสอนที่มีหลักสำคัญอันประกอบด้วย 1) การสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย เป็นรูปแบบการ จัดการเรียนรู้ 2) การมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิด ความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม 3) การสอนที่มุ่งพัฒนา ความสามารถของผู้เรียนด้านการปฏิบัติ การกระทำหรือการแสดงออกต่าง ๆ โดยรูปแบบที่สำคัญ เช่น รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติ 4) การสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ เป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาทักษะ 5) การสอนที่เน้นการบูรณาการ เป็นรูปแบบที่พยายามพัฒนาการเรียนรู้ด้าน ต่าง ๆ ของผู้เรียนไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้ผู้เรียนผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21

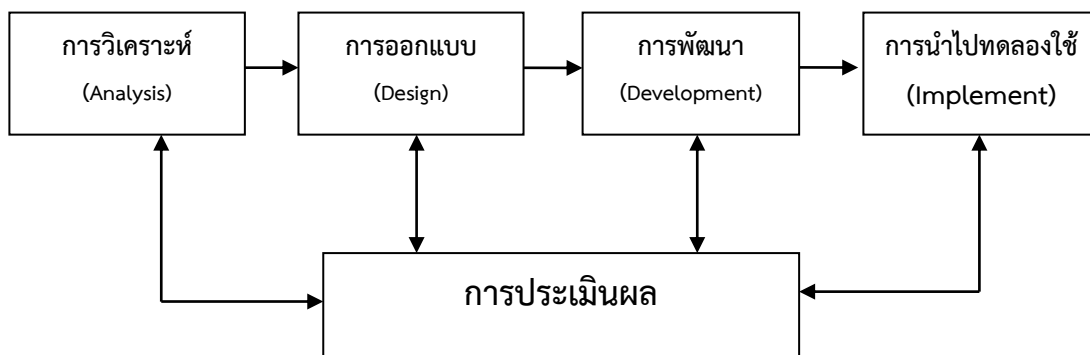
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 Strickland ในการนำเสนอขั้นตอนการออกแบบพัฒนารูปแบบ (Strickland, ADDIE, 2024, Online)

โดยหลักการนี้เป็นการนำเสนอขั้นตอนการออกแบบพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย การดำเนินการ อย่างเป็นระบบ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ (Analysis) 2) การออกแบบ (Design) 3) การพัฒนา (Development) 4) การนำไปทดลองใช้ (Implement) 5) การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเรียกว่า “ADDIE Model” โดยมีการกำหนดการพัฒนารูปแบบ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1) การศึกษาสภาพปัญหา คือ การเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพปัญหาหรือสภาพพื้นฐานของสิ่งที่จะต้องสร้างรูปแบบให้ชัดเจน

2) การพัฒนารูปแบบ คือ การศึกษาหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนาแล้วพัฒนารูปแบบตามหลักการ ที่กำหนดขึ้น

3) การเสนอรูปแบบ คือ การนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปเสนอเพื่อตรวจสอบหาคุณภาพของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งแสดงไว้ดังต่อไปนี้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงการพัฒนารูปแบบ ADDIE MODEL

โดย สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทักษะภาษาไทยของครู ประกอบด้วย หลักการที่ 1 ครูต้องมีความรู้และเข้าใจทฤษฎี แนวคิด และกระบวนการสอนคิดอย่างลึกซึ้ง เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนในมิติต่าง ๆ

หลักการที่ 2 ครูควรให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ฝึกคิดตั้งแต่การออกแบบทำงาน จนสรุปผล

หลักการที่ 3 ครูควรใช้คำถามกระตุ้นความคิด เช่น “ทำไม” “เพราะเหตุใด” “คิดอย่างไร” เพื่อพัฒนาการคิดของผู้เรียน

หลักการที่ 4 ครูฝึกให้ผู้เรียนคิดจากง่ายไปยาก เริ่มต้นจากพื้นฐานก่อนแล้วค่อยพัฒนาการคิดขั้นสูง

หลักการที่ 5 ครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดตลอดเวลา ผ่านกิจกรรมและสื่อที่กระตุ้นการคิด

หลักการที่ 6 ครูควรให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบที่หลากหลาย ไม่จำกัดอยู่คำตอบเดียว

หลักการที่ 7 ครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัยและคิดอย่างสร้างสรรค์อย่างสม่ำเสมอ

หลักการที่ 8 ครูลดบทบาทบรรยาย หันมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนแสดงบทบาทและคิดเอง

หลักการที่ 9 ครูสร้างห้องเรียนที่เอื้อต่อการคิด เช่น การจัดมุมการเรียนรู้ การตกแต่งหรือสีสันทของห้อง

หลักการที่ 10 ครูนำรูปแบบ เทคนิค และวิธีสอนที่ส่งเสริมการคิดมาใช้ในการจัดกิจกรรมอย่างเหมาะสม

หลักการที่ 11 ครูสร้างหรือจัดหาสื่อที่กระตุ้นการคิด เช่น เกม บทเรียนสำเร็จรูป ป้ายนิเทศ หรือแท็บเล็ต

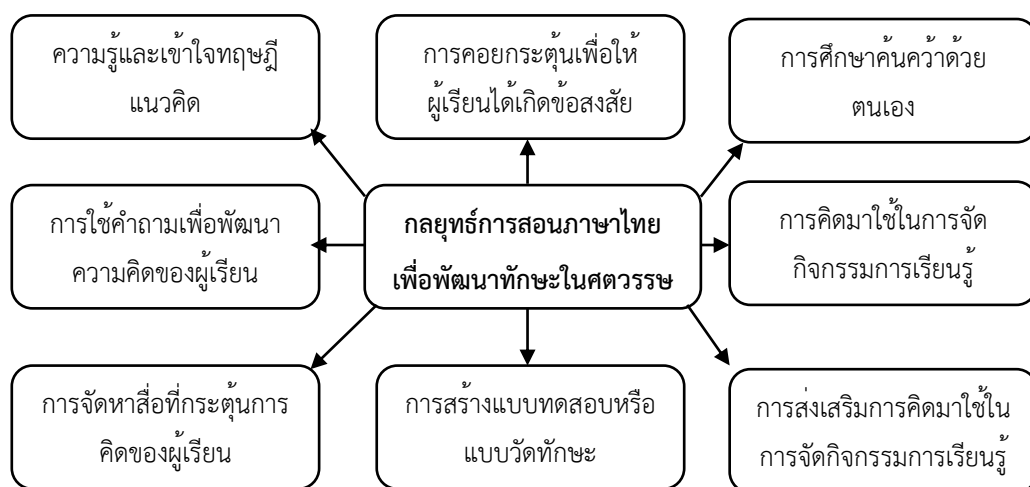
หลักการที่ 12 ครูสร้างแบบทดสอบและการประเมินที่หลากหลายเพื่อวัดทักษะการคิดขั้นสูง เช่น เรียงความ คำขวัญ คำประพันธ์ หรือสุนทรพจน์(ณัฐกิตติ์ นานา, 2558, 67-68.)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 เป็นนำหลักการในการสอนที่เป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการ 1) การวิเคราะห์ (Analysis) 2) การออกแบบ (Design) 3) การพัฒนา (Development) 4) การนำไปทดลองใช้ (Implement) 5) การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเรียกว่า “ADDIE Model” แล้วจึงนำแนวคิดทฤษฎีมาปรับใช้ให้เข้ากับการพัฒนาทักษะของครู โดยเน้นการสอนภาษาไทยให้ ครูต้องมีความรู้และเข้าใจทฤษฎีแนวคิด สามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดของตนเอง และเริ่มจากการรวบรัดทักษะ เปิดโอกาสให้

ผู้เรียนคิดได้ตลอดเวลา หาคำตอบได้หลากหลาย และต่อนอกนี้ผู้สอนต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนซักถาม รวมไปถึงการจัดกิจกรรม รูปแบบการสอนและเทคนิคการสอนที่มีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์ โดยผู้สอนจะต้องหาสื่อในการพัฒนาผู้เรียน เช่น ประเภท เช่น เกม บ้ายนิเทศ แท็บเล็ต บทเรียนสำเร็จรูป แบบฝึก หากนำมาใช้กับนักเรียนก็จะทำให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า หรือฝึกกระบวนการคิดตลอดเวลา และแบบทดสอบหรือแบบวัดทักษะการคิดอย่างหลากหลายและมีคุณภาพการวัดและประเมิน กลยุทธ์ในการสอนภาษาไทยจึงจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “กลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21” โดยผู้จัดทำได้จัดทำเป็นองค์ความรู้ใหม่ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ใหม่

ในส่วนขององค์ความรู้ใหม่นี้เป็นการอธิบายขยายความในเรื่องของ กลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 เป็นการกระจายหลักการของแต่ละรูปแบบ 8 อย่าง ประกอบด้วย

1) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เนื่องจากการศึกษาด้วยตนเองนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ ดังนั้น กลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะต้องรู้จักการค้นคว้าด้วยตนเองก่อน

- 2) การคอยกระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดข้อสงสัย เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการทำให้ผู้เรียนเกิดคำถาม และนำไปสู่การค้นคว้าด้วยตนเอง
- 3) ความรู้และเข้าใจทฤษฎีแนวคิด การที่จะเรียนรู้ทักษะเพื่อพัฒนาการสอนภาษาไทย เราต้องรู้จักแนวคิดและทฤษฎีซะก่อนจึงจะเข้าใจในเรื่องการสอนภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) การใช้คำถามเพื่อพัฒนาความคิดของผู้เรียน ในการพัฒนาผู้เรียนจะต้องให้ผู้เรียนรู้จักการตั้งคำถามเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้
- 5) การจัดหาสื่อที่กระตุ้นการคิดของผู้เรียน แต่ละสื่อต้องแล้วแต่ความถนัดของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนถนัดไม่เหมือนกัน
- 6) การนำไปสู่การสร้างแบบทดสอบหรือแบบวัดทักษะเกี่ยวกับกลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21
- 7) การส่งเสริมการคิดมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการคิดมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- 8) การคิดมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการเน้นกิจกรรม เพื่อให้กลยุทธ์ในการสอนภาษาไทยจึงจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป

ในส่วนของกลยุทธ์ในการสอนภาษาไทยจะเน้นไปที่ รูปแบบของการสอนที่มีหลักสำคัญ เช่น การสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย การพัฒนาผู้เรียนให้เกิด ความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม ตลอดจนเน้นการสอนที่เน้นการบูรณาการ เป็นรูปแบบที่พยายามพัฒนาการเรียนรู้ด้าน ต่าง ๆ ของผู้เรียนไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่เป็นกลยุทธ์ในการเรียนรู้ภาษาไทย การที่จะเรียนรู้ภาษาไทยได้ประสบความสำเร็จ โดยต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เรียนและผู้สอน ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ให้ผู้เรียนและผู้สอนได้เกิดประสบการณ์ใหม่ทำให้กลยุทธ์การสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เรียนนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยาวิทย์ บุญเชื้อ. (2548). รายงานการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาครูทั้งโรงเรียน
ประสบการณ์จากโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน.
กรุงเทพฯ: พิมพ์เพื่อการพิมพ์จำกัด.
- ณัฐกิตติ์ นาทา (2558). กลยุทธ์การสอนภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้น
สูง. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 13(1), 67-68.
- ทิตินา แหมมณี (2548). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ัญญารัตน์ ชื่นแสงจันทร์ (2563). ครูกับการจัดการเรียนรู้อาษาไทยในศตวรรษที่ 21. วารสาร
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, 1(1), 31-44.
- บุรชัย ศิริมหาสาร. (2546). เทคนิคการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึง
ประสงค์. กรุงเทพฯ: บุคพอยท์.
- พัชรี ทองเรือง ปัญญา เลิศไกร และ กันตณ หนูทองแก้ว. (2560). รูปแบบชุมชนแห่งการ
เรียนรู้ที่ยั่งยืน. นาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. 9(2).
- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2550). นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ *Backward Design*. กรุงเทพฯ:
ข้างทอง.
- ศูนย์พัฒนาและประยุกต์วิชาการ (2568). การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน (เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระการอ่าน). เรียกใช้เมื่อ 12
ม.ค. 2568 จ. ก <https://adacstou.wixsite.com/adacstou/single-post/2017/07/06/>
- สมพร โกมารทัต (2555). รูปแบบการจัดการโปรแกรมภาษาญี่ปุ่นระดับอุดมศึกษาเพื่อธุรกิจนำ
เที่ยว. ใน *ดัชนีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดัชนีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการศึกษา*.
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Office of the National Primary Education Commission. (2001). *Self-development
report of school personnel regarding to student-centered learning
process*. Bangkok: Office of the National Primary Education Commission.
- R., Oxford (1990). *Language Learning Strategies: What every teacher should
know*. Boston, MA.: Heinle & Heinle.

Strickland, ADDIE (2024). *Idaho State University College of Education Science, Math & Technology Education*. Retrieved from. <http://www.ed.isu.edu/addie/index.htm>

INVESTIGATING THE RELATIONSHIP BETWEEN WORKFORCE DIVERSITY AND ORGANIZATIONAL SUSTAINABILITY IN NIGERIA'S MANUFACTURING INDUSTRY: A CASE STUDY OF LAFARGE AFRICA PLC^{*}

Chinonso Chris Mbazuigwe¹ and Pongsiri Kamkankaew²

¹⁻²North-Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author's Email: ch_mb@yahoo.com

Received 24 August 2025; Revised 27 August 2025; Accepted 29 August 2025

Abstract

This study examines the relationship between workforce diversity and organizational sustainability in Nigeria's manufacturing industry. The study focuses on how gender, age, ethnic, and educational diversity influence sustainability practices and outcomes. A descriptive cross-sectional survey was used, targeting employees of Lafarge Africa Plc. The sample included 81 respondents selected through stratified random sampling. Data were collected using a structured questionnaire and analyzed with descriptive statistics and multiple regression. The findings show that gender and ethnic diversity show negative but significant effects, while age and educational diversity show positive and significant effects. The regression model explains 45.1% of the variance in organizational sustainability, showing that diversity is an important factor for long-term growth and competitiveness. The study highlights the need for firms in Nigeria to manage diversity carefully in order to reduce conflict,

Citation:

*

Chinonso Chris Mbazuigwe and Pongsiri Kamkankaew. (2025). Investigating The Relationship Between Workforce Diversity And Organizational Sustainability In Nigeria's Manufacturing Industry: A Case Study Of Lafarge Africa Plc. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 1090-1109.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

improve innovation, and build trust with stakeholders. These results suggest that effective diversity management can support sustainable performance in economic, social, and environmental dimensions of manufacturing firms in Nigeria.

Keywords: Workforce diversity, Organizational sustainability, Manufacturing industry, Nigeria

Introduction

The world is now more connected. People from many cultures work together more often. Many organisations use diversity to build a strong market position (Riffen & Morehead, 2014; Kamkankaew et.al., 2022). Managers also pay close attention to different attitudes and needs at work (Riffen & Morehead, 2014). Talented workers are rare, and firms try new ways to attract them (Gupta, 2013). Fair hiring brings people with different values, cultures, attitudes, and beliefs into one team (Gupta, 2013). Good management of this mix is very important. Poor management can hurt performance and morale (Wright & Snell, 1999). Success with diversity depends on how it is managed, not only on having a diverse team (Wright & Snell, 1999). When diversity is managed well, it supports innovation and long-term organisational sustainability (Shore et al., 2011).

This issue is also clear in Nigeria. Diversity has strong effects on how organisations reach their goals. Bringing different people together is only the first step. Managing that difference is a separate challenge. In many public settings, diversity rules are weak or missing (Oyedepi, 2016). Favouritism and nepotism often replace merit-based hiring, even with the Federal Character Principle in place (Oyedepi, 2016). Such practices stop institutions from building a fair and balanced workforce (Ogbo, Kifordu, & Wilfred, 2014). These gaps can also affect firms that supply or partner with the public sector. They can shape

norms and expectations inside the manufacturing industry (Oyedeji, 2016; Ogbo, Kifordu, & Wilfred, 2014). There is a clear need to improve how diversity is planned and managed in Nigeria to support fair access, strong teams, and reliable results (Oyedeji, 2016; Ogbo, Kifordu, & Wilfred, 2014).

Human resource managers now face fast change and rising uncertainty. Technology moves quickly (Kamkankaew, 2025). Markets shift often. In this setting, managing workforce diversity is a key task. It can raise output and support stable performance when done with care (Saxena, 2014). A diverse team can bring new ideas, better problem solving, and stronger ties with stakeholders (Shore et al., 2011; Saxena, 2014). These gains support economic results, social fairness, and responsible operations. These are the three pillars of organisational sustainability (Shore et al., 2011). People are the main asset of any organisation. Abilities, attitudes, and effort need regular development to meet harder tasks and reach set goals (Mullins, 2010). Leaders must support skills, use fair evaluation, and build inclusive communication to lift output and strengthen advantage (Griffin & Moorhead, 2014; Saxena, 2014). At Lafarge Africa Plc., engaged and loyal employees support daily work and help build customer loyalty through steady service. They add long-term value when they are seen, supported, and retained (Homan, 2014).

Nigeria's manufacturing industry also faces strong competition and fast change. Policy tools create openings, but outcomes depend on people and on daily management. Import limits, special initiatives, and sector "focus laboratories" aim to raise productivity and investment, yet firms still face power shortages, high logistics costs, and complex regulation (National Bureau of Statistics, 2014). These conditions test plant efficiency and supply chains. They also test teamwork and trust. Fair and inclusive practices reduce conflict, build learning, and support innovation in plants and across value chains (Robbins & Judge, 2013; Kreitz, 2008). Workforce diversity has therefore moved from a "good idea" to a core strategy for meeting complex goals in Nigeria (Kreitz,

2008; Saxena, 2014). Yet evidence from Nigeria's listed manufacturers is still limited. This study will examine how workforce diversity relates to organisational sustainability in Nigeria's manufacturing industry. It will show how effective diversity practices can turn policy openings into lasting strength in efficiency, innovation, and resilience (Shore et al., 2011; Saxena, 2014).

Objectives

This study aims to investigate the relationship of workforce diversity to organizational sustainability in Nigeria's manufacturing industry.

Literature Review

Organizational sustainability

Organizational sustainability means that a firm meets today's needs and also protects the needs of future generations (United Nations, 1987). It asks the firm to create value in three areas at the same time: economy, society, and environment, often called the triple bottom line of profit, people, and planet (Hart & Milstein, 2003; Elkington, 1997). It depends on strong inner values such as trust, honesty, and responsibility that guide daily action and support long-term survival (Arjoon, 2006). It also depends on legitimacy, which grows when managers and employees see sustainability as proper and important, and when stakeholders accept the firm's actions as right and sensible (Thomas & Lamm, 2012; Suchman, 1995). A sustainable firm builds capacity for the future and also helps communities improve, so internal success and social contribution move together (Cohen, 2010). It uses clear strategies, innovation, and management systems, and it reports results to stakeholders to show progress and to build transparency and trust (Batista & Francisco, 2018; Hahn & Kühnen, 2013). Such practices lift morale, teamwork, and loyalty, and they support fair and healthy workplaces (Florea, Cheung, & Herndon, 2013; Guest, 2011). They also reduce

waste and risk, improve reputation, and can create an advantage that rivals cannot copy (Pfeffer, 2010; Dillard, Dujon, & King, 2009; Barney, 1991; Choi & Ng, 2011). In Nigeria's manufacturing industry, this concept means steady profit with clean and safe operations, respect for workers and communities, and open reporting that prepares the firm for shocks, new rules, and global demands (Batista & Francisco, 2018).

Gender diversity

Gender diversity is a key idea that shows the fair and active involvement of different genders in organizations and society (Kamkankaew et.al., 2023). It is not limited to men and women but also includes a wider range of gender identities, which shows both social and biological differences (Polderman et al., 2018). In business and governance, gender diversity is often seen in leadership, such as women serving as board members, executives, or CEOs, and this representation helps bring fairness and new skills to organizations (Noland, Moran, & Kotschwar, 2016; Reddy & Jadhav, 2019). Gender diversity also plays a role in innovation, as diverse teams bring different problem-solving styles and perspectives that improve creativity and outcomes in research and corporate settings (Nielsen, Bloch, & Schiebinger, 2018; Zhang, 2019). At the same time, gender diversity supports legitimacy, fairness, and accountability, making organizations more acceptable to stakeholders and society (Thomas & Lamm, 2012). The concept is important because it shapes how firms make decisions, build trust, and balance social responsibility with economic performance. In this way, gender diversity is both a moral and practical issue, as it connects equality, creativity, and organizational growth in a global and competitive environment. In this study, the researcher can state the hypothesis as:

H1: Gender diversity has a positive impact on organizational sustainability.

Age diversity

Age diversity can be defined as the differences in age composition among employees within an organization, reflecting the presence of multiple generations working together. Scholars note that it represents not only demographic variation but also an important resource that combines creativity, knowledge, and experience to improve performance. For example, Rudolph and Zacher (2022) explain that age diversity weakens the negative link between an older workforce and innovation outcomes by creating a balance of perspectives that support adaptability. Similarly, Plečnik and Wang (2024) highlight that age-diverse management teams respond better to crises, such as the COVID-19 pandemic, because they mix creative ideas from younger leaders with the judgment of older ones. Waligóra (2024) adds that age diversity reflects broader demographic changes, such as longer working lives, which require organizations to manage generational differences fairly to prevent discrimination. De Saint Priest and Krings (2025) further emphasize that age diversity is not only about numerical balance but also fairness and inclusion, as diversity statements signal a commitment to integrating older workers into organizational life. Finally, Huang, Lu, and Wang (2025) focus on boards of directors, where age diversity provides both variety, by spreading knowledge across generations, and separation, which may create tension but also balance risk-taking with stability. In conclusion, age diversity goes beyond demographic difference to include fairness, inclusion, and the integration of multiple perspectives that support creativity, governance, and long-term sustainability. Based on this evidence, the research hypothesis is proposed as follows:

H2: Age diversity has a positive impact on organizational sustainability.

Ethnic diversity

Ethnic diversity refers to the presence and interaction of different ethnic, cultural, or racial groups within organizations and societies, and it is

widely recognized as an important factor influencing organizational sustainability. Scholars define it as both a demographic reality and a resource that can shape outcomes in positive or negative ways. Collier (2001) explains that ethnic diversity can appear as dominance, where one group forms a majority, or as fractionalization, where many small groups exist, with each form creating different risks and opportunities. Alesina and La Ferrara (2004) describe ethnic diversity as the coexistence of multiple groups that can lead to conflict and inefficiency, but also bring skills, ideas, and innovation that support growth. Similarly, Montalvo and Reynal-Querol (2017) highlight that diversity can be measured through fractionalization and polarization, showing how the balance of groups affects cooperation, governance, and conflict. In applied contexts, such as medicine, ethnic diversity is seen as the representation of minority groups in education and practice, which improves equity and service outcomes (Tiako, Johnson, Muhammad, Osman, & Solomon, 2022). Steele, Bostic, Lynch, and Abdelaaty (2022) emphasize that ethnic diversity shapes trust, redistribution policies, and social capital, making it central to institutional performance. In conclusion, ethnic diversity can be understood as the variation and representation of ethnic groups across organizations and societies, bringing both challenges and benefits. When managed well, it supports innovation, legitimacy, and global competitiveness; when poorly managed, it may create conflict or weaken trust. For this reason, ethnic diversity plays a central role in organizational sustainability, as it determines how effectively firms can balance social responsibility with economic success. Based on this evidence, the research hypothesis is proposed as follows:

H3: Ethnic diversity has a positive impact on organizational sustainability.

Educational diversity

Educational diversity can be understood as the inclusion of people with different educational backgrounds, qualifications, and experiences in the

workforce, which creates a wide mix of knowledge and skills that organizations can use for growth and sustainability. Scholars explain that diversity in education means more than just having people with different degrees; it also involves the fair and meaningful inclusion of workers with vocational, academic, and professional training, as well as people from different generations and abilities (Chavez, 2015; Bhattacharya, 2016). Bello-Pintado and Bianchi (2020) note that workers with different educational fields, such as engineering, social sciences, and management, bring different problem-solving approaches that strengthen innovation. Tuor Sartore and Backes-Gellner (2020) further explain that combining vocational and academic education improves teamwork and performance, while also raising individual opportunities such as higher wages. In health care and education, educational diversity has also been linked to cultural competence, where different educational experiences support fair treatment, inclusiveness, and improved service outcomes (Reese & Gilmartin, 2017; Johnstone & Kanitsaki, 2008). In conclusion, educational diversity is a strategic resource that enhances creativity, decision-making, and innovation, while also supporting fairness, cultural awareness, and equal opportunities. This makes it an important factor for organizational sustainability, as it helps firms adapt to change, improve legitimacy, and achieve long-term success. Based on this evidence, the research hypothesis is proposed as follows:

H4: Educational diversity has a positive impact on organizational sustainability.

Methodology

This study uses a descriptive, cross-sectional survey. The focus is on Lafarge Africa Plc in Nigeria's manufacturing industry. The population is 102 employees in management and staff of Lafarge Africa Plc. Unskilled workers and casual laborers are not included. A stratified random method is used to reduce

bias and to cover the two groups fairly. The sample size is 81. It is calculated with a standard formula for finite populations at a 5% margin of error. The 81 participants are shared between management and staff in proportion to their sizes. Data are collected with a structured questionnaire that uses a 5-point agreement scale from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). The tool has five sections: gender diversity, age diversity, ethnic diversity, educational diversity, and organizational sustainability. Two experts check the content for clarity. A pilot test with 30 people is used to refine wording and layout. Internal consistency is acceptable for all sections (α for gender diversity = 0.72, age diversity = 0.76, ethnic diversity = 0.72, education diversity = 0.78, sustainability = 0.74; overall α for 23 items = 0.74). The final questionnaire is self-administered in paper and online formats. Participation is voluntary. Informed consent, anonymity, and confidentiality are assured.

Primary data come from the questionnaire. Secondary data support the survey and help with triangulation. These include company HR records, diversity policies, and sustainability or CSR reports. They also include recent industry and national sources and academic materials. All data are cleaned, coded, and checked for missing values. Descriptive statistics (frequencies, means, and percentages) show the profile of respondents and the pattern of answers. Inferential analysis uses multiple regression to test how gender, age, ethnic, and educational diversity relate to organizational sustainability and innovation. Basic assumptions are checked for linearity, normality, independence, equal variance, and multicollinearity. Model fit is read with R^2 and the F-test. The effects of each predictor are read from unstandardized and standardized coefficients with 95% confidence intervals. The significance level is 0.05. These steps provide clear, reliable, and useful evidence on the link between workforce diversity and organizational sustainability in the study setting.

Results

Based on the research objectives, the study aimed to investigate the relationship of workforce diversity to organizational sustainability in Nigeria's manufacturing industry. The result will present as follow as:

Normal distribution Test Results

Table 1 Normal distribution Test Results

Variable	Skewness	Kurtosis	Normality Decision
Gender Diversity	-0.41	0.72	Normal
Age Diversity	-0.28	-0.34	Normal
Ethnic Diversity	-0.33	0.58	Normal
Educational Diversity	-0.47	-0.26	Normal
Organisational Sustainability	-0.29	0.45	Normal

Table 1 shows that the data are approximately normal for all variables in the sample from Nigeria's manufacturing industry. Skewness values are small and negative (−0.47 to −0.28), which means a slight left tilt. Kurtosis values are close to zero (−0.34 to 0.72), which means no heavy tails. Each variable is marked as normal. This covers gender, age, ethnic, and educational diversity, and organisational sustainability. These results support the use of parametric tests such as correlation and multiple regression in later analysis.

Correlation Analysis

Table 2 Correlation Analysis

Variables	GED	AGD	ETD	EDD	OSI
Gender Diversity (GED)	1.000				
Age Diversity (AGD)	0.41**	1.000			

Variables	GED	AGD	ETD	EDD	OSI
Ethnic Diversity (ETD)	0.36**	0.39**	1.000		
Educational Diversity (EDD)	0.42**	0.46**	0.43**	1.000	
Organisational Sustainability (OSI)	0.55**	0.51**	0.48**	0.57**	1.000

**** A significant at the 0.01 level**

Table 2 shows the correlation among workforce diversity variables and organisational sustainability in Nigeria's manufacturing industry. The results reveal that gender, age, ethnic, and educational diversity are all positively related to one another with moderate correlations ranging from 0.36 to 0.46. Each diversity variable also has a positive and significant relationship with organisational sustainability, with values between 0.48 and 0.57. The highest relationship is between educational diversity and organisational sustainability, while the lowest is between ethnic diversity and organisational sustainability. All relationships are significant at the 0.01 level, which suggests that workforce diversity is closely linked to the sustainability of organisations in the industry.

Table 3 Multicollinearity Testing

Variables	VIF	Tolerance
Gender Diversity (GED)	1.72	0.58
Age Diversity (AGD)	1.68	0.59
Ethnic Diversity (ETD)	1.55	0.64
Educational Diversity (EDD)	1.81	0.55

Table 3 presents the results of the multicollinearity test for the independent variables in the study. The variance inflation factor (VIF) values range from 1.55 to 1.81, which are below the common threshold of 10, while tolerance values range from 0.55 to 0.64, which are above the accepted minimum of 0.10. These results indicate that there is no serious multicollinearity problem among gender, age, ethnic, and educational diversity. This means the variables are suitable to be included together in the regression analysis without risk of distortion in the results.

Table 4 Multiple Regression Results

	Organisational Sustainability (OSI)				
	b	SE	β	t	p-value
a(constant)	8.322	0.623		16.276	0.000
GED	-0.376	0.142	-0.542	-3.034	0.000*
AGD	0.184	0.137	0.372	2.431	0.000*
ETD	-0.152	0.119	-0.252	-1.524	0.000*
EDD	0.136	0.137	0.258	2.476	0.000*
Model Summary: R = 0.672, R ² = 0.451, Adjusted R ² = 0.438, F = 1.97 p < 0.05					

* A significant at the 0.05 level

Table 4 shows the regression results for organisational sustainability (OSI). The model fits the data and explains about 45% of the change in OSI (R = 0.672, R² = 0.451, Adjusted R² = 0.438; F = 1.97, p < 0.05). The constant is 8.322. Gender diversity has a negative and significant effect on OSI (b = -0.376, β = -0.542, p < 0.05). Age diversity has a positive and significant effect (b = 0.184, β = 0.372, p < 0.05). Ethnic diversity has a negative and significant effect (b =

-0.152, $\beta = -0.252$, $p < 0.05$). Educational diversity has a positive and significant effect ($b = 0.136$, $\beta = 0.258$, $p < 0.05$).

Discussion

The findings show that gender diversity has a significant and positive impact on organizational sustainability in Nigeria's manufacturing industry, and the strong standardized coefficient ($\beta = -0.542$) confirms support for H1. This agrees with prior work that gender-diverse boards strengthen corporate social responsibility by bringing empathy, fairness, and care for the community into decision making (Chang, Wu, Lin, & Lin, 2024). Gender diversity is also linked to better ESG performance, stronger knowledge sharing, higher sensitivity to sustainability risks, and more effective stakeholder engagement and responsible investment (Paolone, Pozzoli, Chhabra, & Di Vaio, 2024). In a sector that faces regulatory and market pressures, gender-diverse boards can improve the quality of decisions, increase transparency, and reduce risk (Paolone et al., 2024). They also support innovation and ethical governance, reduce uniform thinking, and build stronger ties with stakeholders, which helps avoid social conflict (Florea, Cheung, & Herndon, 2013; Thomas & Lamm, 2012). Together, these effects help firms balance economic, social, and environmental goals, increase legitimacy and trust, and sustain long-term growth.

The findings show that age diversity has a significant and positive impact on organizational sustainability in Nigeria's manufacturing industry, with the standardized coefficient value ($\beta = 0.372$) confirming support for H2. This result supports the idea that a mix of younger and older employees creates an innovative climate where creativity and digital skills from younger workers are combined with experience and judgment from older workers (Rudolph & Zacher, 2022). Such a balance helps organizations face complex challenges and adapt to changing environments while maintaining stability. Age diversity also

strengthens employee commitment and reduces discrimination when inclusive practices make all workers feel valued, which improves motivation, loyalty, and teamwork (Waligóra, 2024). This climate of fairness and cooperation is essential for social sustainability in workplaces where workforce diversity is high. In addition, age-diverse leadership supports better decision-making, governance, and resilience, especially during crises, as seen when organizations balanced risk-taking and stability to achieve stronger problem-solving (Plečnik & Wang, 2024; Huang, Lu, & Wang, 2025). These findings confirm that age diversity improves innovation, fairness, and governance, which are important for the long-term sustainability of organizations.

The findings reveal that ethnic diversity has a significant and positive impact on organizational sustainability in Nigeria's manufacturing industry, with the standardized coefficient value ($\beta = -0.252$) confirming support for H3. This result is consistent with studies that show how ethnic diversity brings unique skills, values, and cultural perspectives that support creativity and long-term growth (Alesina & La Ferrara, 2004). Such diversity enhances innovation and adaptability, which are key to sustainability, but the benefits depend on effective management. Poor handling of ethnic diversity can lead to conflict, discrimination, and reduced cooperation, while inclusive leadership can turn differences into strengths that build resilience and competitiveness (Montalvo & Reynal-Querol, 2005). Ethnic diversity also influences how resources and policies are managed, as fair inclusion reduces risks of dominance by one group and promotes trust, legitimacy, and stability (Collier, 2001). Beyond internal benefits, ethnic diversity expands organizational links with global markets and international stakeholders, giving firms access to wider customer bases, stronger networks, and better competitiveness (Nathan, 2016). By embedding diversity into organizational culture, companies also build social capital, trust, and responsibility toward communities and the environment (Steele, Bostic, Lynch,

& Abdelaaty, 2022). These findings show that in Nigeria's manufacturing sector, ethnic diversity is not only a social value but also a strategic resource that supports innovation, legitimacy, and sustainable development.

The findings show that educational diversity has a significant and positive impact on organizational sustainability in Nigeria's manufacturing industry, with the standardized coefficient value ($\beta = 0.258$) confirming support for H4. Employees with different educational backgrounds provide varied skills, experiences, and perspectives that improve creativity, problem-solving, and decision-making. This mix allows organizations to design innovative strategies and adapt to dynamic environments, which are necessary for long-term sustainability (Ali, Kulik, & Metz, 2011; Jehn, Northcraft, & Neale, 1999). Educational diversity also enhances organizational reputation and strengthens stakeholder trust, as firms that value inclusiveness and fairness are perceived as more ethical and socially responsible (Florea, Cheung, & Herndon, 2013). Such reputation not only attracts skilled employees, investors, and customers but also reduces risks and builds loyalty. At the same time, challenges may occur when different educational backgrounds create communication gaps or conflicts, but effective human resource practices such as training, fair promotion systems, and inclusive policies can reduce these tensions and promote cooperation (Jehn et al., 1999; Florea et al., 2013). When managed well, educational diversity becomes a valuable resource that supports innovation, fairness, and legitimacy, all of which are crucial for achieving sustainable performance in economic, social, and environmental dimensions.

Recommendation

Based on the findings, firms in Nigeria's manufacturing industry should set clear goals for gender diversity and hire and promote women at all levels, including the board. Job ads should use neutral words. Pay and promotion

should follow fair rules. Strong anti-harassment policies should be enforced. Flexible shifts, childcare, and safe facilities should be offered. Mentoring and leadership training for women should be part of talent plans, as these steps can improve trust and ESG practice. Firms should also plan for age diversity. Recruitment should include both young and older workers. Mixed-age teams and reverse mentoring should be used. Training should fit different learning needs, with digital training for younger staff and health and safety support for older staff. Apprenticeships, internships, and NYSC placements should build a strong pipeline, while clear late-career paths help keep valuable knowledge. Ethnic diversity should be managed with fairness and respect. Hiring should use open criteria and reach across regions. Onboarding should include cultural awareness and language support. A clear grievance system should resolve conflict fast. Local hiring targets and supplier diversity that include qualified SMEs should be used, and diverse teams should guide market research and sales to reduce bias and build legitimacy. Educational diversity should drive learning and innovation. Cross-functional teams should join technical, business, and community experts. A skills matrix should track needs. Training should mix short courses, coaching, and on-the-job learning. Partnerships with universities, polytechnics, and TVET centers should support new skills. Job rotation and knowledge sharing should reduce silos. Management should track simple KPIs, such as leadership diversity, training hours, idea submissions, safety events, and turnover, and review them each quarter in the sustainability report to support continuous improvement and stronger performance.

References

Adams, R. B., & Ferreira, D. (2009). Women in the boardroom and their impact on governance and performance. *Journal of Financial Economics*, 94(2), 291–309. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2008.10.007>

- Alesina, A., & La Ferrara, E. (2004). *Ethnic diversity and economic performance* (NBER Working Paper No. 10313). National Bureau of Economic Research.
- Ali, M., Kulik, C. T., & Metz, I. (2011). The gender diversity–performance relationship: Does industry matter? *Industrial and Labor Relations Review*, 64(3), 442–467.
- Arjoon, S. (2006). Striking a balance between rules and principles-based approaches for effective governance: A risk-based approach. *Journal of Business Ethics*, 68(1), 53–82.
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120.
- Batista, A. A. da S., & de Francisco, A. C. (2018). Organizational sustainability practices: A study of the firms listed by the corporate sustainability index. *Sustainability*, 10(1), 226.
- Bello-Pintado, A., & Bianchi, C. (2020). Workforce education diversity, work organization, and innovation propensity. *Journal of Knowledge Management*, 24(6), 1231–1251.
- Bhattacharya, T. (2016). *Diversity at workplace and in education*. In N. Ghosh (Ed.), *Interrogating disability in India* (pp. 39–64). Springer.
- Chavez, M. J. A. (2015). Generational diversity in the academia: Ramifications and challenges for educational leaders. *Journal of International Education and Leadership*, 5(1), 1–9.
- Choi, Y., & Ng, A. (2011). Environmental and economic dimensions of sustainability and price effects on consumer responses. *Journal of Business Ethics*, 104(2), 269–282.
- Cohen, E. (2010). *CSR for HR: A necessary partnership for advancing responsible business practices*. Routledge.
- Collier, P. (2001). Implications of ethnic diversity. *World Bank Policy Research Working Paper*, 2858.

- Dillard, J., Dujon, V., & King, M. C. (2009). *Understanding the social dimension of sustainability*. Routledge.
- Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks: The triple bottom line of 21st century business*. Capstone.
- Florea, L., Cheung, Y. H., & Herndon, N. C. (2013). For all good reasons: Role of values in organizational sustainability. *Journal of Business Ethics*, 114(3), 393–408.
- Griffin, R. W., & Moorhead, G. (2014). *Organizational behavior: Managing people and organizations* (11th ed.). Cengage Learning.
- Guest, D. (2011). Human resource management and performance: Still searching for some answers. *Human Resource Management Journal*, 21(1), 3–13.
- Gupta, A. (2013). Workforce diversity and organizational performance. *International Journal of Business and Management Invention*, 2(6), 36–41.
- Hahn, R., & Kühnen, M. (2013). Determinants of sustainability reporting: A review of results, trends, theory, and opportunities. *Journal of Cleaner Production*, 59, 5–21.
- Hart, S. L., & Milstein, M. B. (2003). Creating sustainable value. *Academy of Management Executive*, 17(2), 56–69.
- Kamkankaew, P. (2025). The Application of Business Administration Theory. *Journal of Interdisciplinary Social Development*, 3(2), 1132-1163
- Kamkankaew, P., Meesubthong, C., & Sawang, K. (2023). Decoding, Connecting and Converting Cultural Understanding and Consumer Behavior: The Imperative of Applying Anthropology in Marketing Management. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 3(6), 1-26.

- Kamkankaew, P., Phattarowas, V., Khumwongpin, S., Limpiaongkhanan, P., & Sribenjachot, S. (2022). Increasing competitive environment dynamics and the need of hyper-competition for businesses. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 2(5), 9-20.
- Kreitz, P. A. (2008). Best practices for managing organizational diversity. *Journal of Academic Librarianship*, 34(2), 101–120.
- Mullins, L. J. (2010). *Management and organizational behavior* (9th ed.). Pearson Education.
- Nathan, M. (2016). Ethnic diversity and business performance: Which firms? Which cities? *Environment and Planning A*, 48(12), 2462–2483.
- Noland, M., Moran, T., & Kotschwar, B. (2016). Is gender diversity profitable? Evidence from a global survey. *Peterson Institute for International Economics Working Paper*, 16-3.
- Oyededeji, N. (2016). Federal character principle and organizational diversity in Nigeria. *Journal of African Public Administration*, 3(1), 45–58.
- Paolone, F., Pozzoli, M., Chhabra, M., & Di Vaio, A. (2024). Cultural and gender diversity for ESG performance towards knowledge sharing: Empirical evidence from European banks. *Journal of Knowledge Management*, 28(11), 106–131.
- Pfeffer, J. (2010). Building sustainable organizations: The human factor. *Academy of Management Perspectives*, 24(1), 34–45.
- Polderman, T. J. C., Kreukels, B. P. C., Irwig, M. S., Beach, L., Chan, Y. M., Derks, E. M., ... Davis, L. K. (2018). The biological contributions to gender identity and gender diversity: Bringing data to the table. *Behavior Genetics*, 48(2), 95–108.
- Riffen, P., & Morehead, A. (2014). Workforce diversity and organizational competitiveness. *Journal of Business Strategy*, 35(4), 45–52.
- Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2013). *Organizational behavior* (15th ed.). Pearson Education.

- Rudolph, C. W., & Zacher, H. (2022). How, why, and when is the average age of employees related to climate for innovation? The role of age diversity, focus on opportunities, and work engagement. *Group & Organization Management*, 47(3), 1–36.
- Saxena, A. (2014). Workforce diversity: A key to improve productivity. *Procedia Economics and Finance*, 11, 76–85.
- Shore, L. M., Randel, A. E., Chung, B. G., Dean, M. A., Ehrhart, K. H., & Singh, G. (2011). Inclusion and diversity in work groups: A review and model for future research. *Journal of Management*, 37(4), 1262–1289.
- Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review*, 20(3), 571–610.
- Thomas, T. E., & Lamm, E. (2012). Legitimacy and organizational sustainability. *Journal of Business Ethics*, 110(2), 191–203.
- Tuor Sartore, S. N., & Backes-Gellner, U. (2020). Educational diversity and individual pay: The advantages of combining academic and VET graduates in the workplace. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 12(13), 1–21.
- United Nations. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future*. Oxford University Press.
- Wright, P. M., & Snell, S. A. (1999). Toward a unifying framework for exploring fit and flexibility in strategic human resource management. *Academy of Management Review*, 23(4), 756–772.
- Zhang, L. (2019). An institutional approach to gender diversity and firm performance. *Organization Science*, 30(2), 355–376.

การประยุกต์ใช้เทคนิควิเคราะห์จัดกลุ่มเพื่อจำแนกระดับการบริหาร
จัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2*

AN APPLICATION OF CLUSTER ANALYSIS TECHNIQUE TO CLASSIFY
SAFETY MANAGEMENT LEVELS IN SCHOOLS UNDER PHETCHABURI
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

อมรรัตน์ สร้อยสังวาลย์¹, พูลสวัสดิ์ โคตพงศ์² และ พิชยา อานอาชา³
Amornrat Soisangwarn¹, Poonsawat Khotapong² and Phichaya Arnacha³

¹นักวิชาการอิสระ

¹Independent Scholar, Thailand

²สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2

²The Office of Phetchaburi Primary Educational Service Area 2, Thailand

³มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

³Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

Corresponding Author's E-mail: amornrat.res@gmail.com

วันที่รับบทความ : 5 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 18 สิงหาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 20 สิงหาคม 2568

Received 5 August 2025; Revised 18 August 2025; Accepted 20 August 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการความปลอดภัยใน
สถานศึกษา 2) จำแนกระดับการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาด้วยเทคนิคการ

* อมรรัตน์ สร้อยสังวาลย์, พูลสวัสดิ์ โคตพงศ์ และ พิชยา อานอาชา. (2568). การประยุกต์ใช้เทคนิควิเคราะห์จัดกลุ่มเพื่อ
จำแนกระดับการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2.
วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 1110-1129.

Amornrat Soisangwarn, Poonsawat Khotapong and Phichaya Arnacha. (2025). An Application of Cluster
Analysis Technique to Classify Safety Management Levels in Schools under Phetchaburi Primary
Educational Service Area Office 2. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5),
1110-1129.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

วิเคราะห์จัดกลุ่ม (cluster analysis) และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการความปลอดภัยตามกลุ่มที่จำแนกได้ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 จำนวน 94 คน ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นและสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการความปลอดภัยตาม 3 มาตรการหลัก ได้แก่ การป้องกัน การปลูกฝัง และการปราบปราม รวมทั้งปัญหาจากภัยคุกคามประเภทต่าง ๆ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สถิติเชิงอนุมาน และเทคนิค K-Means Clustering

ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานศึกษามีการบริหารจัดการความปลอดภัยระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการและกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ขณะที่ด้านการจัดทำข้อมูลสารสนเทศอยู่ในระดับที่ควรพัฒนา ภัยคุกคามที่พบ ได้แก่ การกลั่นแกล้งรังแก การทะเลาะวิวาท ภัยไซเบอร์และการพนัน 2) ผลการวิเคราะห์จัดกลุ่ม พบว่า จำแนกสถานศึกษาที่มีระดับการบริหารจัดการความปลอดภัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ระดับต่ำ กลุ่มที่ 2 ระดับค่อนข้างดี และกลุ่มที่ 3 ระดับดีมาก และ 3) แนวทางการพัฒนา ได้แก่ การเสริมสร้างระบบโครงสร้างและบุคลากรในกลุ่มระดับต่ำ การพัฒนาระบบสารสนเทศด้านความปลอดภัยในกลุ่มระดับค่อนข้างดี และการพัฒนาสถานศึกษาในกลุ่มระดับดีมากให้เป็นต้นแบบเพื่อขยายผลสู่สถานศึกษาอื่นในเขตพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อยกระดับการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: ความปลอดภัยในสถานศึกษา, การวิเคราะห์จัดกลุ่ม, การพัฒนาระบบบริหารจัดการความปลอดภัย

Abstract

The purposes of this research were to: (1) examine the current conditions of school safety management, (2) classify the levels of safety management in schools using cluster analysis, and (3) propose guidelines for developing safety management systems according to the identified groups. The sample consisted of 94 school administrators under the Phetchaburi Primary Educational Service Area Office 2, obtained through stratified random sampling by district and simple random sampling within each stratum. The research instrument was a questionnaire on school safety

management based on three major measures: prevention, promotion, and protection, including perceptions of problems and obstacles from various threats. Data were analyzed using descriptive statistics, inferential statistics, and K-Means Clustering analysis.

The findings were as follows: (1) Overall, schools demonstrated a high level of safety management, particularly in student support systems, organizational structure, and activities to enhance safety knowledge and awareness among stakeholders. However, safety information management remained at a level requiring improvement. Frequently encountered threats included bullying, student conflicts, cyber threats, and gambling. (2) The cluster analysis revealed three distinct groups with statistically significant differences at the .05 level: Group 1—low level; Group 2—fairly good level; and Group 3—very high level. and (3) Development guidelines for each group emphasize strengthening structures and personnel for the low-level group, enhancing information systems for the fairly good-level group, and promoting the very high-level group as model schools to disseminate best practices.

These findings provide practical implications for formulating strategies and policies tailored to different school contexts, aiming to enhance safety management effectively and sustainably.

Keywords: School Safety, Cluster Analysis, Safety Management System Development

บทนำ

ความปลอดภัยในสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของระบบการศึกษาและประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน สถานศึกษาที่ปลอดภัยไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ที่ลดความเสี่ยงจากอุบัติเหตุ ความรุนแรงหรือภัยคุกคามเท่านั้นหากแต่ยังเป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะชีวิต ความสามารถทางวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในระยะยาว (UNESCO, 2020) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยจึงเป็นรากฐานสำคัญของการส่งเสริมสิทธิของเด็กและเป็นการรับรองว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับโอกาสในการเติบโตในระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและความเสมอภาค (World Bank, 2021)

การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาไม่ได้หมายถึงเพียงการจัดการทางกายภาพ เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิดหรือการปรับปรุงโครงสร้างอาคารให้ปลอดภัยเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการออกแบบระบบบริหารจัดการภายในที่รัดกุม มีแผนเผชิญเหตุ มีมาตรการเชิงป้องกันและมีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยของผู้เรียนและบุคลากรอย่างแท้จริง แนวคิดการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาแบบองค์รวม (whole-school safety management) จึงได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างระบบความปลอดภัยเชิงรุกโดยครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ จิตสังคม รวมทั้งการส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมและการมีส่วนร่วมของชุมชน (International Institute for Educational Planning, 2019) ในบริบทของประเทศไทย การดำเนินงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษาได้รับความสำคัญเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ประกาศนโยบายสถานศึกษาส่งเสริมความปลอดภัยเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการสร้างระบบบริหารจัดการความปลอดภัยที่มีความรอบด้านและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในแต่ละพื้นที่โดยมีการกำหนดกรอบการดำเนินงานใน 3 มิติ ได้แก่ การป้องกัน (prevention) การปลูกฝัง (promotion) และการปราบปราม (protection) ซึ่งครอบคลุมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย การสร้างจิตสำนึกด้านความปลอดภัยให้กับครูและนักเรียน รวมทั้งการจัดการเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

อย่างไรก็ตาม แม้นโยบายดังกล่าวจะมีความชัดเจนและครอบคลุม แต่จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาจำนวนมากยังขาดการวิเคราะห์สถานการณ์และประเมินระดับความปลอดภัยอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับสภาพจริง สถานศึกษาจำนวนมากยังคงขาดข้อมูลเชิงวิเคราะห์ที่ชัดเจนในการจำแนกและประเมินระดับการบริหารจัดการด้านความปลอดภัย (ชิษณุชา ขุนจง, 2563; ศุภร ธนะภาณุ, 2564) ข้อจำกัดนี้ส่งผลให้การวางแผนพัฒนาและการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ไม่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างของแต่ละสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง (กนกอร อุ่นสถานนท์, 2563; ปัญญชิตา สมบัติเพิ่ม, 2565) ปัญหานี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาเทคโนโลยีหรือเครื่องมือที่สามารถจำแนกระดับของสถานศึกษาตามบริบทจริง เพื่อให้เกิดการสนับสนุนอย่างตรงจุด

ในทางสถิติ เทคนิคการวิเคราะห์จัดกลุ่ม (cluster analysis) เป็นวิธีการที่สามารถใช้จำแนกกลุ่มของข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายกันโดยไม่ต้องกำหนดเกณฑ์ล่วงหน้า (Hair et al., 2014) ซึ่งเหมาะสมกับบริบทที่มีความหลากหลายและซับซ้อน เช่น ระบบบริหารจัดการความ

ปลอดภัยในสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดทรัพยากรและรูปแบบการบริหารที่แตกต่างกัน การใช้เทคนิคการวิเคราะห์จัดกลุ่มสามารถช่วยให้เห็นภาพรวมของความแตกต่าง จำแนกระดับความพร้อมและออกแบบแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับลักษณะของแต่ละกลุ่มได้ (Liu et al., 2021) นอกจากนี้ ยังสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนเชิงนโยบายระดับเขตพื้นที่และระดับประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลข้างต้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาและประยุกต์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์จัดกลุ่มในการจำแนกระดับของสถานศึกษาตามลักษณะและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย ทั้งในเชิงกายภาพ จิตสังคม และระบบบริหารจัดการโดยผลการวิเคราะห์จะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับมาตรการความปลอดภัยที่มีความเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มสถานศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน เสริมสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ปกครองและสนับสนุนให้เกิดสถานศึกษาที่ปลอดภัยและน่าอยู่ในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2
2. เพื่อจำแนกระดับการบริหารจัดการความปลอดภัยของสถานศึกษาโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์จัดกลุ่ม (cluster analysis)
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการความปลอดภัยตามกลุ่มระดับที่จำแนกได้

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในสถานศึกษา มุ่งทำความเข้าใจทั้งมิติทางทฤษฎีและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการสร้างระบบความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี และกรอบการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา นโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยในสถานศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี และกรอบการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา

ความปลอดภัยในสถานศึกษาได้รับการยอมรับว่าเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและยั่งยืน การบริหารจัดการความปลอดภัยจึงไม่ใช่เพียงแค่การตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่เป็นการสร้างระบบเชิงรุกที่ครอบคลุมทุกมิติ โดยมีแนวคิดหลักที่ขับเคลื่อนคือ การจัดการความปลอดภัยแบบองค์รวม (Whole-School Safety Management) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยร่วมกัน กรอบความปลอดภัยรอบด้านในสถานศึกษา (Comprehensive School Safety Framework : CSSF) ของ ภาควิชาเครือข่ายความมั่นคงปลอดภัยด้านการศึกษาเพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและการฟื้นฟู (Global Alliance for Disaster Risk Reduction and Resilience in the Education Sector) (GADRRRES, 2022) กำหนดเสาหลักไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) สิ่งก่อสร้างและโครงสร้างพื้นฐานที่ปลอดภัย 2) การจัดการความต่อเนื่องทางการศึกษาและการรับมือภาวะฉุกเฉิน และ 3) การบูรณาการการเรียนรู้ด้านการลดความเสี่ยงภัยพิบัติในหลักสูตร กรอบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ความปลอดภัยไม่ควรถูกมองเป็นมาตรการเฉพาะกิจ แต่ต้องเป็นระบบที่ฝังรากในทุกกิจกรรมของโรงเรียน วงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) และมาตรฐาน ISO 31000:2018 ก็เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การบริหารจัดการความปลอดภัยมีความเป็นระบบและต่อเนื่อง วงจร PDCA ช่วยให้การดำเนินงานสามารถปรับปรุงพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ ส่วน ISO 31000 เน้นขั้นตอนสำคัญในการบริหารความเสี่ยง ตั้งแต่การระบุ วิเคราะห์ และประเมินความเสี่ยง เพื่อวางแผนป้องกันที่เหมาะสม

โดยสรุปแล้ว การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษามีมิติที่ซับซ้อนและครอบคลุมทั้งในมิติ ด้านกายภาพ เช่น การดูแลอาคารเรียนและสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัย ด้านจิตสังคม ซึ่งรวมถึงการสร้างบรรยากาศทางอารมณ์ที่ปลอดภัยและการป้องกันการกลั่นแกล้ง และ ด้านสิทธิมนุษยชน ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การบูรณาการแนวคิดและกรอบการปฏิบัติเหล่านี้เข้าด้วยกันจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถสร้างระบบความปลอดภัยที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

2. นโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายสถานศึกษาปลอดภัย โดยใช้กรอบมาตรการ 3 ด้าน ได้แก่ การป้องกัน (Prevention) ที่มุ่งลดความเสี่ยงจากภัยต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น การตรวจสอบอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

การปลูกฝัง (Promotion) ที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และการณรงค์และการคุ้มครอง/ปราบปราม (Protection) ที่ครอบคลุมการคุ้มครองสิทธิเด็ก การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (สพฐ., 2564) นโยบายดังกล่าวถือเป็นการวางรากฐานให้โรงเรียนมีทิศทางชัดเจนในการพัฒนาระบบความปลอดภัย นอกจากนี้ หน่วยงานอื่น ๆ ยังได้สนับสนุนมาตรการเพิ่มเติม เช่น กรมสุขภาพจิต (2564) จัดทำคู่มือการดูแลสุขภาพจิตนักเรียนเพื่อป้องกันปัญหาการกลั่นแกล้งและภาวะซึมเศร้า ขณะที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อการเฝ้าระวังและช่วยเหลือนักเรียนในภาวะวิกฤต การดำเนินงานเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดสากลที่มองว่าความปลอดภัยของผู้เรียนเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน และต้องอาศัยการบูรณาการหลายมิติทั้งเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรม และสังคม

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา

งานวิจัยในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นว่าแม้โรงเรียนส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยแต่ยังประสบปัญหาและมีข้อจำกัดในการดำเนินงาน เช่น ขาดระบบการประเมินความเสี่ยงและการติดตามผลที่เป็นระบบ (ชีษณุชา, 2563) รวมถึงขาดกลไกสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการ (กนกอร, 2563) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยบางเรื่องพบว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของมาตรการความปลอดภัยได้ (ปัญญ์ชิตา, 2565) ขณะเดียวกัน การปลูกฝังวัฒนธรรมความปลอดภัยในโรงเรียนผ่านกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของนักเรียนก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้มาตรการต่าง ๆ มีความยั่งยืน (วิทยา, 2566; จิระศักดิ์ & เจริญวิษญ์, 2565) ในระดับนานาชาติ งานวิจัยของ Shiwaku และ Shaw (2016) พบว่าการบูรณาการการเรียนรู้ด้านการลดความเสี่ยงภัยพิบัติ (Disaster Risk Reduction: DRR) ในหลักสูตรและการฝึกซ้อมแผนฉุกเฉินช่วยเพิ่มความพร้อมของครูและนักเรียนในการรับมือเหตุการณ์ไม่คาดคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่รายงานของ UNESCO (2020) และ UNICEF (2018) ยืนยันว่าความปลอดภัยในสถานศึกษาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความเสมอภาคและคุณภาพทางการศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาควรมีลักษณะองค์รวมและต่อเนื่อง ปัจจัยความสำเร็จสำคัญคือการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย และการพัฒนากลไกประเมินผลและสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย ดังนั้น ระบบความปลอดภัยที่มีประสิทธิผลจึงต้องอาศัยทั้งโครงสร้าง กระบวนการ และวัฒนธรรมที่เกื้อหนุนกัน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มั่นคงและยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 จำนวน 94 คน จากประชากรทั้งหมด 122 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) โดยจัดชั้นตามอำเภอ แล้วสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ภายในแต่ละชั้นตามสัดส่วนของจำนวนสถานศึกษา เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนซึ่งเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา ซึ่งสร้างขึ้นโดยผู้วิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (checklist) เพื่อรวบรวมข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ในการบริหาร ขนาดสถานศึกษาและอำเภอที่ตั้งสถานศึกษา

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยสถานศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ครอบคลุม 3 มาตรการหลัก ได้แก่

1) การป้องกัน ประกอบด้วย การกำหนดพื้นที่ความปลอดภัย การจัดทำแผนความปลอดภัยสถานศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของสถานศึกษา การจัดโครงสร้างบริหารจัดการความปลอดภัยสถานศึกษา การจัดทำข้อมูลสารสนเทศความปลอดภัยสถานศึกษา การสร้างการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย การจัดระบบช่องทางการสื่อสารด้านความปลอดภัยของสถานศึกษา การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการประเมินนักเรียนรายบุคคลด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญาและความต้องการช่วยเหลือ

2) การปลูกฝัง ประกอบด้วย การสร้างจิตสำนึก ความตระหนัก การรับรู้และความเข้าใจด้านความปลอดภัยให้แก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม การจัดกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจ พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยให้แก่นักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้ปกครอง การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะประสบการณ์และสมรรถนะด้านความปลอดภัยให้แก่นักเรียน

3) การปราบปราม ประกอบด้วยการจัดการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดเหตุความไม่ปลอดภัยในสถานศึกษา การช่วยเหลือเยียวยาฟื้นฟูจิตใจบุคคลผู้ประสบเหตุความไม่ปลอดภัยและการดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านความปลอดภัยสถานศึกษา เป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) และแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ เพื่อระบุและประเมินระดับปัญหาในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ได้แก่

1) ภัยที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์ (violence) ได้แก่ การล้วงละเมิดทางเพศ การทะเลาะวิวาท การกลั่นแกล้งรังแก การชุมนุมประท้วงและการจลาจล การก่อวินาศกรรม การระเบิด สารเคมีและวัตถุอันตราย และการล่อลวง ลักพาตัว

2) ภัยที่เกิดจากอุบัติเหตุ (accident) ได้แก่ ภัยธรรมชาติ ภัยจากอาคารเรียน สิ่งก่อสร้าง ภัยจากยานพาหนะ และภัยจากการจัดกิจกรรม

3) ภัยที่เกิดจากการถูกละเมิดสิทธิ (right) ได้แก่ การถูกปล่อยปละละเลย ทอดทิ้ง การคุกคามทางเพศ และการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสังคม

4) ภัยที่เกิดจากผลกระทบทางสุขภาพทางกายและจิตใจ (unhealthiness) ได้แก่ ภาวะจิตเวช ติดเกม ยาเสพติด โรคระบาดในมนุษย์ ภัยไซเบอร์ การพนัน มลภาวะเป็นพิษ โรคระบาดในสัตว์ และภาวะทุพโภชนาการ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (open-ended question) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ โดยส่งแบบสอบถามผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ไปยังผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้วิธีการทางสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

4.1 สถิติเชิงพรรณนา ใช้ความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและสภาพการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษารวมถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากภัยประเภทต่างๆ

4.2 สถิติเชิงอนุมาน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (analysis of variance: ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการบริหารจัดการความปลอดภัยระหว่างกลุ่มสถานศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์จัดกลุ่ม

4.3 การวิเคราะห์จัดกลุ่ม (cluster analysis) ประยุกต์ใช้เทคนิค K-Means Clustering ซึ่งเป็นการวิเคราะห์แบบไม่อิงตัวแปรอิสระ (unsupervised learning) เพื่อจัดกลุ่มสถานศึกษาตามลักษณะการบริหารจัดการความปลอดภัย โดยกำหนดจำนวนกลุ่ม (K) ล่วงหน้า การวิเคราะห์อิงจากคะแนนเฉลี่ยของ 3 มาตรการหลัก ได้แก่ มาตรการด้านการป้องกัน การปลูกฝัง และการปราบปราม ดำเนินการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS โดยใช้ฟังก์ชัน K-Means Cluster

4.4 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยสรุปสาระและประเด็นสำคัญ เพื่อนำเสนอในรูปแบบความเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 จำนวน 68 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 85.29 ขณะที่เพศหญิงมีเพียงร้อยละ 14.71 อายุเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในช่วง 40–49 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.18 รองลงมาคือกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 30.88) ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 100) และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการบริหาร 5–10 ปี (ร้อยละ 57.35) ด้านขนาดสถานศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก (นักเรียนต่ำกว่า 120 คน) คิดเป็นร้อยละ 72.06 ในด้านที่ตั้งของสถานศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอชะอำมากที่สุดร้อยละ 32.35 รองลงมา ได้แก่ อำเภอยางชุมน้อย ร้อยละ 29.41 บ้านลาด ร้อยละ 23.53 และแก่งกระจาน ร้อยละ 14.71 ตามลำดับ

2. การบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา

2.1 ตามมาตรการการป้องกัน การบริหารจัดการตามมาตรการการป้องกันมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การจัดระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.69 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.51 รองลงมา ได้แก่ การจัดโครงสร้างบริหารจัดการความปลอดภัยสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 (SD เท่ากับ 0.64) การสร้างการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและภาคีเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 (SD เท่ากับ 0.60)

ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดในมาตรการนี้คือการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 (SD เท่ากับ 0.73) รายการย่อยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในด้านนี้ คือจัดทำแหล่งเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาที่หลากหลาย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดรองลงมา คือ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศด้านความปลอดภัยสถานศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.38 (SD เท่ากับ 0.68) เมื่อพิจารณารายการย่อยพบว่ารายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือการจัดหาเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างครบถ้วนรอบด้าน การวิเคราะห์ข้อมูลและจัดระบบหมวดหมู่สารสนเทศ

2.2 ตามมาตรการการปลูกฝัง มาตรการการปลูกฝังมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมในทุกด้านใกล้เคียงกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการจัดกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจ พัฒนานักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยให้นักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้ปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.63 รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะประสบการณ์และสมรรถนะด้านความปลอดภัยให้กับนักเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 (SD เท่ากับ 0.69) และด้านการสร้างจิตสำนึกความตระหนักการรับรู้และความเข้าใจด้านความปลอดภัยให้แก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคมมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.57 (SD เท่ากับ 0.61) รายการย่อยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในด้านนี้คือการจัดทำศูนย์บริการสื่อด้านความปลอดภัยในสถานศึกษาเพื่อการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

2.3 ตามมาตรการการปราบปราม การบริหารจัดการตามมาตรการการปราบปรามมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากันทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดเหตุความไม่ปลอดภัยในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.58 ด้านการดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 (SD เท่ากับ 0.66) ด้านการช่วยเหลือ เยียวยา พ้นพหุจิตใจบุคคลผู้ประสบเหตุความไม่ปลอดภัยมีค่าเฉลี่ย 4.53 (SD เท่ากับ 0.66) เมื่อพิจารณารายการย่อยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้านพบว่าด้านการจัดการแก้ไขปัญหา ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการเตรียมบุคลากรและเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์เพื่อเตรียมรับสถานการณ์มีค่าเฉลี่ย 4.12 (SD เท่ากับ 0.84) ด้านการช่วยเหลือ เยียวยา พ้นพหุจิตใจ คือ ด้านจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือ เยียวยา พ้นพหุและให้คำปรึกษาโดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ย 3.94 (SD เท่ากับ 0.12) ด้านการดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายคือการดำเนินคดี จำแนกประเภทของเหตุที่เกิดขึ้น ติดต่อประสานงานผู้ปกครองเพื่อดำเนินการหรือดำเนินการแทนผู้ปกครอง มีค่าเฉลี่ย 3.82 (SD เท่ากับ 1.04)

3. ลักษณะภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

3.1 ภัยที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์ (violence) ที่พบมากที่สุด คือ การกลั่นแกล้งรังแกมีร้อยละการเกิด 66.18 มีค่าเฉลี่ยระดับปัญหาเท่ากับ 2.78 (SD เท่ากับ 1.82) ภัยที่เกิดจากการทะเลาะวิวาทเป็นภัยที่มีร้อยละการเกิดระดับใกล้เคียงกันคือร้อยละ 64.71 มีค่าเฉลี่ยระดับปัญหาเท่ากับ 2.75 (SD เท่ากับ 1.84) ส่วนภัยที่เกิดจากการล้วงละเมิดทางเพศมีร้อยละการเกิดน้อยกว่า โดยมีค่าร้อยละเท่ากับ 29.41 แต่มีค่าเฉลี่ยระดับปัญหามากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 (SD เท่ากับ 0.88)

3.2 ภัยที่เกิดจากอุบัติเหตุ (accident) ที่พบมากที่สุดคือภัยธรรมชาติและภัยจากการจัดกิจกรรม เกิดขึ้นร้อยละ 44.12 เท่ากัน มีค่าเฉลี่ยระดับปัญหาเท่ากับ 3.53 SD เท่ากับ 1.80 และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.27 SD เท่ากับ 0.91 ตามลำดับ รองลงมาคือภัยจากอาคารเรียน สิ่งก่อสร้าง เกิดขึ้นร้อยละ 35.29 มีค่าเฉลี่ยระดับปัญหาเท่ากับ 3.46 (SD เท่ากับ 0.93) ภัยจากยานพาหนะ เกิดขึ้นร้อยละ 29.41 มีค่าเฉลี่ยระดับปัญหาเท่ากับ 1.55 (SD เท่ากับ 0.60)

3.3 ภัยที่เกิดจากการถูกละเมิดสิทธิ์ (right) ที่มีร้อยละการเกิดมากที่สุดคือการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสังคมร้อยละการเกิดเท่ากับ 48.53 โดยมีค่าเฉลี่ยระดับปัญหาเท่ากับ 3.39 และ SD เท่ากับ 1.77 รองลงมา คือ การคุกคามทางเพศเกิดขึ้นร้อยละ 35.29 มีค่าเฉลี่ยระดับปัญหาเท่ากับ 4.21 (SD เท่ากับ 1.35) ภัยจากการปล่อยปละ ละเลย ทอดทิ้ง เกิดขึ้นร้อยละ 19.12 ค่าเฉลี่ยระดับปัญหาเท่ากับ 1.38 (SD เท่ากับ 0.77)

3.4 ภัยที่เกิดจากผลกระทบทางสุขภาพทางกายและจิตใจ (unhealthiness) ที่มีร้อยละการเกิดมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือการพนันร้อยละการเกิด 57.35 ค่าเฉลี่ยระดับปัญหาเท่ากับ 3.41 (SD เท่ากับ 1.60) รองลงมา คือ โรคระบาดในสัตว์ร้อยละการเกิดเท่ากับ 54.41 ค่าเฉลี่ยระดับปัญหาเท่ากับ 3.11 (SD เท่ากับ 1.84) และมลภาวะเป็นพิษร้อยละการเกิดเท่ากับ 45.59 ค่าเฉลี่ยระดับปัญหาเท่ากับ 3.61 (SD เท่ากับ 1.65)

4. ผลการวิเคราะห์จัดกลุ่มสถานศึกษา

จากการจัดกลุ่มด้วยเทคนิค K-Means Clustering โดยใช้โปรแกรม SPSS พบว่าจำแนกสถานศึกษาได้เป็น 3 กลุ่มหลัก มีระดับการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านความปลอดภัยที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่มีระดับการบริหารจัดการ "ต่ำ" มีค่าเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 2.50 – 3.00 ซึ่งต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สะท้อนให้เห็นว่ามีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในทุกด้านอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในด้านการจัดช่องทางสื่อสาร ด้านความปลอดภัยและการเสริมสร้างทักษะความปลอดภัยให้นักเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 แสดงถึงการขาดระบบเชิงโครงสร้างและการปลูกฝังจิตสำนึกความปลอดภัยอย่างเป็นระบบ สถานศึกษากลุ่มนี้ควรได้รับการอบรม พัฒนานองค์ความรู้ และการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างเร่งด่วน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่มีระดับการบริหารจัดการ "ค่อนข้างดี" สถานศึกษากลุ่มนี้มีค่าเฉลี่ยคะแนนการบริหารจัดการอยู่ระหว่าง 3.98 – 4.51 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการบริหารจัดการที่ดีในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และด้านการจัดทำแผนความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 อย่างไรก็ตาม ยังมีจุดที่สามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ในการจัดการข้อมูลสารสนเทศความปลอดภัยซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73

กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่มีระดับการบริหารจัดการ "ดีมาก" สถานศึกษากลุ่มนี้มีความโดดเด่นและมีศักยภาพสูงสุดในการบริหารจัดการความปลอดภัย โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเกือบทุกตัวแปรอยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.66 – 4.99) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะประสบการณ์และสมรรถนะด้านความปลอดภัยให้แก่นักเรียน และการจัดกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยให้แก่เกษตรกร บุคลากรทางการศึกษาและผู้ปกครอง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.99) ด้านการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการความปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.96) ด้านการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.92) และด้านการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.88) สถานศึกษากลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความพร้อมสูงและสามารถเป็นต้นแบบหรือพี่เลี้ยงให้กับสถานศึกษาอื่น ๆ ในเขตพื้นที่ได้

อภิปรายผล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 มีการบริหารจัดการความปลอดภัยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกมาตรการ ทั้งด้านการป้องกัน การปลูกฝังและการปราบปราม ซึ่งสะท้อนถึงความตระหนักและความมุ่งมั่นของผู้บริหารและบุคลากรในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับผู้เรียน ปัจจัยสำคัญที่อาจส่งผลต่อระดับความพร้อมนี้ ได้แก่ นโยบายและโครงสร้างการบริหารจัดการ

ที่ชัดเจน รวมถึงความเข้าใจบทบาทและความสำคัญของมาตรการความปลอดภัย สอดคล้องกับแนวคิดของ Quarantelli (2006) ที่เน้นความสำคัญของความพร้อมและโครงสร้างพื้นฐานต่อการจัดการภาวะวิกฤต รวมถึงรายงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ที่ระบุว่าบริบททางกายภาพและสังคมของสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ด้านการจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านความปลอดภัยยังมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ครบถ้วน เชื่อถือได้ และเอื้อต่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ (World Bank, 2021; สพฐ., 2564) ดังนั้น การบูรณาการมาตรการเชิงโครงสร้างและเชิงข้อมูลจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างระบบความปลอดภัยที่มีประสิทธิผลและยั่งยืน

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การจำแนกระดับการบริหารจัดการความปลอดภัยด้วยเทคนิค K-Means Clustering พบว่าสามารถจัดกลุ่มสถานศึกษาได้ตามระดับดีมาก ค่อนข้างดีและต่ำ ความแตกต่างนี้สะท้อนบริบทเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา เช่น ขนาด ทรัพยากร และสภาพภูมิศาสตร์ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการวางแผนและดำเนินมาตรการความปลอดภัย สอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Mannarino (2008) ที่ระบุว่าสถาบันที่มีโครงสร้างและเครือข่ายความร่วมมือมีความยั่งยืนด้านความปลอดภัยสูงกว่าและสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา อยู่แจ่ม (2566) รวมทั้ง จิระศักดิ์ สิมิต และ เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม (2565) ที่ชี้ว่าสถานศึกษาที่มีเครือข่ายภายนอกสามารถตอบสนองต่อเหตุการณ์ฉุกเฉินได้รวดเร็วและครอบคลุมมากกว่าสถานศึกษาที่ดำเนินงานโดยลำพัง ดังนั้น การจำแนกกลุ่มนี้จึงเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนามาตรการความปลอดภัยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละกลุ่ม

ส่วนวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ได้เสนอแนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยจำแนกตามความพร้อมของแต่ละสถานศึกษาเพื่อให้การดำเนินการสอดคล้องกับศักยภาพและบริบทที่เป็นจริง สำหรับกลุ่มสถานศึกษาระดับต่ำ การพัฒนาควรเริ่มต้นจากการวางรากฐานให้มั่นคง โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างโครงสร้างและบุคลากรเพื่อยกระดับศักยภาพในการบริหารจัดการและรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Cohen and Mannarino (2008) และวิทยา อยู่แจ่ม (2566) ที่ระบุว่าการมีทรัพยากรบุคคลและโครงสร้างที่พร้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญต่อการสร้างระบบความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ ในส่วนของกลุ่มสถานศึกษาระดับค่อนข้างดี การพัฒนาควรมุ่งเน้นไปที่การยกระดับด้วยระบบสารสนเทศด้านความปลอดภัยเพื่อส่งเสริมการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และการวางแผนเชิงรุก การมีข้อมูลที่ครบถ้วนและเชื่อถือได้จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์และคาดการณ์ภัยคุกคามได้

อย่างแม่นยำยิ่งขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของ World Bank (2021) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ที่ว่าข้อมูลคือหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการเชิงรุก ส่วนกลุ่มสถานศึกษาระดับดีมาก ซึ่งมีมาตรการที่ครอบคลุมอยู่แล้ว ควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นต้นแบบหรือศูนย์การเรียนรู้แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) เพื่อแบ่งปันความสำเร็จและองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการความปลอดภัยให้กับสถานศึกษาอื่น ๆ การขยายผลดังกล่าวไม่เพียงแต่จะช่วยขยายขอบเขตของความปลอดภัยให้กว้างขึ้น แต่ยังเป็นไปตามแนวทางของ World Bank (2021) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และปรับใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อการพัฒนาระบบความปลอดภัยอย่างยั่งยืนในระยะยาว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชี้ให้เห็นความแตกต่างด้านระดับความพร้อมในการบริหารจัดการความปลอดภัยของสถานศึกษาอย่างชัดเจน ข้อมูลสะท้อนทั้งความสำเร็จและจุดที่ควรพัฒนา สถานศึกษาที่มีความพร้อมสูงสามารถเป็นต้นแบบและพี่เลี้ยงให้กลุ่มอื่น ๆ ขณะเดียวกัน กลุ่มที่มีความพร้อมต่ำยังต้องได้รับการสนับสนุนเชิงโครงสร้าง การพัฒนาทรัพยากรบุคคลและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม สรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปประยุกต์ใช้

1.1 การพัฒนาระบบจำแนกสถานศึกษาตามระดับความพร้อม ผลการวิเคราะห์จัดกลุ่ม (Cluster Analysis) ได้จำแนกสถานศึกษาออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับการบริหารจัดการความปลอดภัยที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งข้อมูลนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรีเขต 2 หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้พัฒนากรอบแนวทางเพื่อจำแนกและจัดกลุ่มสถานศึกษาตามระดับความพร้อมด้านการบริหารจัดการความปลอดภัยได้อย่างแม่นยำขึ้น การจำแนกนี้จะช่วยให้การวางแผนหลักสูตรอบรมและกิจกรรมพัฒนาบุคลากรมีความเหมาะสมกับลักษณะและความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงเป้าหมายยิ่งขึ้น

1.2 การพัฒนาระบบประเมินตนเองด้านความปลอดภัย จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของคุณภาพการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาระบบเครื่องมือประเมินตนเองด้านความปลอดภัย โดยใช้เกณฑ์และตัวชี้วัดที่ได้จากการวิจัยเป็นฐานข้อมูลหลัก เครื่องมือนี้จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถประเมิน

ระดับความพร้อมของตนเองได้อย่างชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน สนับสนุนการจัดกลุ่มความพร้อมและการวางแผนพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทและส่งเสริมการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

1.3 การส่งเสริมบทบาทสถานศึกษาต้นแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ สถานศึกษากลุ่มที่มีระดับการบริหารจัดการ "ดีมาก" (กลุ่มที่ 3) มีความโดดเด่นและศักยภาพสูงในการบริหารจัดการความปลอดภัย ดังนั้นควรส่งเสริมให้สถานศึกษาเหล่านี้เป็นศูนย์กลางพี่เลี้ยง (mentor school) และศูนย์เรียนรู้ภายในเครือข่ายโรงเรียน รวมถึงส่งเสริมการจัดตั้งและขยายเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (professional learning community: PLC) ซึ่งจะสร้างกลไกการถ่ายทอดองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีอย่างยั่งยืน

1.4 การพัฒนาระบบบริหารจัดการความปลอดภัยภายในสถานศึกษา

1) การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลความปลอดภัย การวิจัยพบว่าการจัดทำข้อมูลสารสนเทศด้านความปลอดภัยสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำ ดังนั้นสถานศึกษาทุกแห่งควรจัดตั้งศูนย์ข้อมูลความปลอดภัยในสถานศึกษา พร้อมฐานข้อมูลภัยคุกคามและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละปีเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการวางแผนและติดตามผลการพัฒนามาตรการป้องกันได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2) การอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการประเมินความเสี่ยง การวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบจัดเก็บ วิเคราะห์ และรายงานข้อมูลให้มีความทันสมัยและครอบคลุมยิ่งขึ้นจึงควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูและผู้บริหารเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงในเชิงระบบ เช่น การใช้ การตรวจสอบรายการ (checklist), การวิเคราะห์ SWOT (SWOT analysis) หรือวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) เพื่อให้บุคลากรมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานในการจัดการความเสี่ยง

3) การส่งเสริมการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างทรัพยากรและพลังขับเคลื่อนในการสร้างระบบความปลอดภัยที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละโรงเรียน ควรส่งเสริมให้โรงเรียนนำแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมาใช้ โดยเฉพาะผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาติดตามผลการพัฒนาตามคลัสเตอร์ในระยะยาวด้วยวิธีการวิเคราะห์อนุกรมเวลา ควรดำเนินการวิจัยแบบติดตามผล (follow-up research) โดยเน้นการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาในแต่ละกลุ่มที่ได้จากการจัดกลุ่มด้วยการ

วิเคราะห์จัดกลุ่ม (cluster analysis) ในมิติอนุกรมเวลาเพื่อศึกษาพัฒนาการของการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง รวมถึงประเมินผลการเคลื่อนคลัสเตอร์ (cluster mobility) และปัจจัยที่ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาและเปลี่ยนระดับความพร้อมด้านการจัดการความปลอดภัยได้เมื่อเวลาผ่านไปซึ่งอาจใช้เทคนิค เช่น ห่วงโซ่มาร์คอฟ (Markov Chain Analysis) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสถานะของกลุ่ม

2.2 การขยายกลุ่มตัวอย่างและบริบทการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบข้ามบริบทควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ หรือต่างระดับการศึกษา เช่น ระดับมัธยมศึกษาหรือระดับประถมศึกษาเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางบริบทและสร้างข้อเสนอแนะที่มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยอาจใช้เทคนิคโมเดลพหุระดับ (multilevel modeling) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างระดับสถานศึกษาและเขตพื้นที่

2.3 การศึกษาปัจจัยเชิงลึกด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธีขั้นสูง ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการความปลอดภัย เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กรหรือแรงสนับสนุนจากชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed-method research) ในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เช่น การใช้การวิจัยแบบผสมผสานเชิงอธิบาย (explanatory sequential design) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเชิงลึกและนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงกลยุทธ์ การวิจัยแบบผสมผสานวิธียังช่วยให้เข้าใจปัจจัยแฝงที่ซับซ้อน เช่น แรงจูงใจของผู้บริหารที่ส่งผลต่อระดับความเข้มแข็งในการจัดการความปลอดภัยของสถานศึกษาอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.4 การพัฒนาเครื่องมือวัดที่ใช้ได้จริงในบริบทท้องถิ่นด้วยการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยันควรพัฒนาเครื่องมือวัดที่สามารถใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก หรือในพื้นที่ห่างไกล โดยเน้นการออกแบบให้เรียบง่าย สะท้อนความเป็นจริงและสามารถประเมินได้ด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งมีระบบดูแลความปลอดภัยที่เข้าถึงได้และยั่งยืน ซึ่งควรครอบคลุมทั้งด้านโครงสร้าง กิจกรรม และพฤติกรรมของผู้เรียน การใช้การวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis: CFA) ในการตรวจสอบความตรงของเครื่องมือวัดจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างเครื่องมือที่มีคุณภาพ

- กนกอร อุณสถานนท์. (2563). การบริหารด้านความปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 10(2), 1–14.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2546). *พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546*. ผู้แต่ง.
- กรมสุขภาพจิต. (2564). *แนวทางการจัดการปัญหาและส่งเสริมสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กฤษฎา ศรีสุชาติ. (2559). การพัฒนาตัวบ่งชี้และคู่มือโรงเรียนปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัด สพฐ. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- จิระศักดิ์ สิมิต และ เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม. (2565). สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการความปลอดภัยของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมเขต 29. *วารสารมหาจุฬาลงกรณปริทรรศน์*, 4(8), 125–136.
- ฉัตรชนก จงจิตต์. (2566). การประยุกต์ใช้วงจรคุณภาพ PDCA เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา. *วารสารวิชาการศึกษา*, 15(1), 45–60.
- ชีษณุชา ขุนจง. (2563). การจัดการความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา. *สารศาสตร์*, 3(2), 287–300.
- ปัญญาธิตา สมบัติเพิ่ม. (2565). แนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. ศูนย์วิจัยเพื่อสร้างเสริมความปลอดภัยและป้องกันการบาดเจ็บในเด็ก. (2562). *รายงานการวิจัยและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ความปลอดภัยในโรงเรียน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิทยา อยู่แจ่ม. (2566). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 16(2), 161–177.
- ศุภร ณะภาณ. (2564). การจัดการความปลอดภัยในโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดปทุมธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 1(2), 234–245.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *คู่มือการดำเนินงานความปลอดภัยสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *คู่มือระบบสารสนเทศเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (Student Care and Support System)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *รายงานผลการสังเคราะห์งานวิจัยและพัฒนาแนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบองค์รวม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *รายงานการวิจัยและพัฒนารูปแบบการช่วยเหลือความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุชีรา ใจหวัง และ จันทรีศม์ ภูติธริวัฒน์. (2561). การศึกษาการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 15(28), 50–61.
- อดิสร ดีปานธรรม, ปรีชา ดิลกภูมิสิทธิ์, และ กิตติวงศ์ สาสวด. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการด้านความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 16(31), 66–75.
- Cohen, J. A., & Mannarino, A. P. (2008). Trauma-focused cognitive behavioral therapy for children and adolescents: An empirical review. *Journal of Interpersonal Violence*, 23(1), 164–182.
- Deming, W. E. (1986). *Out of the crisis*. MIT Press.
- GADRRRES. (2022). *Comprehensive school safety framework 2022–2030*. Global Alliance for Disaster Risk Reduction and Resilience in the Education Sector.
- International Institute for Educational Planning. (2019). *Safety, resilience and social cohesion: A guide for education sector planners*. UNESCO.
- ISO. (2018). *ISO 31000:2018 risk management — Guidelines*. International Organization for Standardization.

- Quarantelli, E. L. (2006). The sociology of disasters: A social-scientific approach to emergency management. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 24(1), 51–78.
- Shiwaku, K., & Shaw, R. (2016). *Disaster risk reduction in school curricula: Case studies from thirty countries*. Springer.
- UNESCO. (2020). *Global education monitoring report 2020: Inclusion and education – All means all*. UNESCO Publishing.
- United Nations Children’s Fund (UNICEF). (2018). *Annual report 2018*. UNICEF.
- World Bank. (2021). *The World Bank annual report 2021: From crisis to green, resilient, and inclusive recovery*. World Bank.

กลยุทธ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์และช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มยอดขาย ของกลุ่มแม่ค้าทุเรียนหลงหลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์*

STRATEGIES FOR UTILIZING SOCIAL MEDIA AND MARKETING CHANNELS TO INCREASE SALES OF THE LONG-LAPLÆ DURIAN VENDORS GROUP IN UTTARADIT

จิตรเทพ เนื่องจำนงค์¹, วชิราพร หอมอ่อน², ญาณิศา เรืองฤทธิ์³ และ ธนเดช กังสวัสดิ์⁴

Jitthep Nueangchamnon¹, Wachiraporn Hom-on², Yanisa Ruangrit³ and Thanadech Kangsawat⁴

¹⁻⁴คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

¹⁻⁴Faculty of Management Science Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand

Corresponding Author's E-mail: wachiraporn.research@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 16 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 18 กันยายน 2568

Received 27 August 2025; Revised 16 September 2025; Accepted 18 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์การใช้สื่อสังคมออนไลน์และช่องทางการตลาดในปัจจุบันของกลุ่มแม่ค้าทุเรียนหลงหลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 2) ระบุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกลยุทธ์การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในการเพิ่มยอดขาย และ 3) เสนอแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาและปรับปรุงการใช้สื่อออนไลน์และช่องทางการตลาดให้สามารถขยายตลาดและเพิ่มยอดขายได้อย่างยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 ราย ซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่เป็นสมาชิกกลุ่มทุเรียนหลงหลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และมีประสบการณ์ขายทุเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ไม่

Citation:

* จิตรเทพ เนื่องจำนงค์, วชิราพร หอมอ่อน, ญาณิศา เรืองฤทธิ์ และ ธนเดช กังสวัสดิ์. (2568). กลยุทธ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์และช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มยอดขายของกลุ่มแม่ค้าทุเรียนหลงหลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 1130-1144.

Jitthep Nueangchamnon, Wachiraporn Hom-on, Yanisa Ruangrit and Thanadech Kangsawat. (2025).

Strategies For Utilizing Social Media And Marketing Channels To Increase Sales Of The Long-Laplæ Durian Vendors Group In Uttaradit. Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 1130-1144.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ต่ำกว่า 1 ปี ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เลือกใช้แพลตฟอร์ม Facebook เป็นช่องทางหลักในการขายสินค้า โดยมีการใช้กลยุทธ์สำคัญ เช่น การไลฟ์สด, การโพสต์ภาพสินค้าที่มีคุณภาพ การเล่าเรื่องราวของสินค้า การจัดโปรโมชั่น และการตอบกลับลูกค้าอย่างรวดเร็ว 2) ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกลยุทธ์การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในการเพิ่มยอดขาย ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสารกับลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความน่าเชื่อถือผ่านการโพสต์ภาพสินค้าที่มีคุณภาพ และการใช้โปรโมชั่นที่ดึงดูดความสนใจของลูกค้า และ 3) ความท้าทายที่ผู้ประกอบการพบ ได้แก่ ความรู้ด้านเทคโนโลยีที่ยังจำกัด ปัญหาการจัดส่งสินค้า และความสับสนในกระบวนการสื่อสารกับลูกค้า ซึ่งสามารถแก้ไขได้ด้วยการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการตลาดดิจิทัล การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และการรวมกลุ่มผู้ประกอบการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันในตลาดออนไลน์ให้ยั่งยืน

คำสำคัญ: ทูเรียนหลงหลินลับแล, การตลาดออนไลน์, สื่อสังคมออนไลน์, ผู้ประกอบการรายย่อย, กลยุทธ์การขาย

Abstract

This study aimed to (1) analyze the current use of social media and marketing channels by the Long-Laplae durian vendors in Uttaradit Province, (2) identify key factors influencing the effectiveness of online marketing strategies in boosting sales, and (3) propose strategic approaches to develop and improve the use of online media and marketing channels for sustainable market expansion and sales growth. A qualitative research method was employed. The sample consisted of 30 purposively selected participants who were members of the Long-Laplae Durian Vendor Group in Uttaradit and had at least one year of experience selling durians via social media platforms. Data were collected using semi-structured interviews and analyzed through content analysis. The results revealed that 1) most entrepreneurs choose to use the Facebook platform as the main channel for selling products, with the use of key strategies such as live streaming, posting high-quality product photos, telling product

stories, running promotions, and responding to customers quickly 2) key factors affecting the effectiveness of social media marketing strategies in increasing sales include the ability to communicate with customers effectively, building credibility through posting high-quality product photos, and using promotions that attract customers' interest and 3) the challenges that entrepreneurs face include limited knowledge of technology, product delivery problems, and confusion in the customer communication process, which can be solved by developing digital marketing knowledge, support from government agencies, and forming groups of entrepreneurs to strengthen their competitive potential in the online market sustainably

Keywords: Longlin Lablae Durian, Online Marketing, Social Media, Small Business Owners, Sales Strategy

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินธุรกิจในทุกระดับ โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรมที่เคยจำกัดอยู่กับระบบตลาดแบบดั้งเดิม ปัจจุบันผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้โดยตรงผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line, TikTok และแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซต่าง ๆ การค้าผ่านช่องทางเหล่านี้ช่วยลดข้อจำกัดด้านระยะทาง ต้นทุน และระยะเวลา อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้ประกอบการรายย่อยมีโอกาสสร้างแบรนด์ สื่อสารกับลูกค้า และขยายตลาดได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น (ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ, 2562)

จังหวัดอุดรธานีถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงทางการเกษตร โดยเฉพาะ “ทุเรียนหลงหลินลับแล” ซึ่งเป็นทุเรียนพันธุ์พื้นเมืองที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากมีลักษณะเฉพาะด้านรสชาติ กลิ่นหอม และคุณภาพของเนื้อทุเรียน อันสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของแหล่งผลิตที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2565) แม้ว่าทุเรียนหลงหลินจะเป็นสินค้าที่มีคุณภาพและความต้องการในตลาดสูง แต่ผู้ประกอบการในพื้นที่ลับแลยังคงประสบปัญหาในการกระจายสินค้าและเพิ่มยอดขาย โดยเฉพาะเมื่อพึ่งพาช่องทางตลาดแบบดั้งเดิมซึ่งมีข้อจำกัดทั้งในด้าน

การเข้าถึงลูกค้านอกพื้นที่ การพึ่งพาคนกลาง และความผันผวนของราคา การใช้สื่อสังคมออนไลน์จึงเริ่มได้รับความสนใจในหมู่ผู้ประกอบการทุเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงตลาดโดยตรง และลดข้อจำกัดดังกล่าว (สินีนาถ วิกรมประสิทธิ, 2563)

ผู้ประกอบการทุเรียนหลงหลินลับแลบางรายได้เริ่มพัฒนาแนวทางการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ โดยใช้เทคนิคหลากหลาย เช่น การถ่ายทอดสดการขายสินค้า การโพสต์เนื้อหาที่น่าสนใจ การรีวิวจากลูกค้า การจัดโปรโมชั่นออนไลน์ และการสื่อสารกับลูกค้าแบบรายบุคคล สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อยอดขายและภาพลักษณ์ของสินค้าในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีผู้ประกอบการจำนวนมากที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการวางกลยุทธ์ด้านการตลาดดิจิทัลอย่างเป็นระบบ (สินีนาถ วิกรมประสิทธิ, 2563) ปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคของผู้ประกอบการ ได้แก่ ความไม่เชี่ยวชาญด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การขาดความเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ การจัดการเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงความสามารถในการบริหารจัดการหลังการขาย เช่น การตอบกลับคำสั่งซื้อ การจัดส่ง และการบริการลูกค้าอย่างมืออาชีพ (ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านการพืชที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก, 2566)

จากปัจจัยดังกล่าว งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์และช่องทางการตลาดของผู้ประกอบการทุเรียนหลงหลินลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยมุ่งวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ความท้าทายในการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในอนาคต ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสร้างต้นแบบกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมกับบริบทของเกษตรกรรายย่อย และส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การใช้สื่อสังคมออนไลน์และช่องทางการตลาดในปัจจุบันของกลุ่มแม่ค้าทุเรียนหลงหลินลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์
2. เพื่อระบุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกลยุทธ์การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในการเพิ่มยอดขาย
3. เพื่อเสนอแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาและปรับปรุงการใช้สื่อออนไลน์และช่องทางการตลาดให้สามารถขยายตลาดและเพิ่มยอดขายได้อย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

กระบวนการที่ผู้บริโภคใช้ในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความต้องการส่วนตัว ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมและการตลาด ทฤษฎีหลาย ๆ แนวคิด เช่น ทฤษฎีการรับรู้และการประเมินค่า (Perception and Evaluation Theory) และทฤษฎีการตัดสินใจซื้อ (Decision-Making Theory) ช่วยอธิบายถึงวิธีที่ผู้บริโภครับข้อมูล ประมวลผล และตัดสินใจซื้อสินค้า โดยมีการปรับตัวตามประสบการณ์ที่ได้รับและความคาดหวังที่มีต่อสินค้าและบริการนั้น ๆ (Kotler, Philip, 2003)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารทางการตลาด

กระบวนการที่ใช้กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และองค์กรไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยมีจุดมุ่งหมายให้กลุ่มเป้าหมายตอบสนองตามที่กำหนด กระบวนการนี้ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ การระบุปัญหาหรือโอกาสในการสื่อสาร การกำหนดวัตถุประสงค์ การเลือกกลุ่มเป้าหมาย การสร้างสาร การเลือกใช้สื่อ การกำหนดงบประมาณ การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลการใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) เป็นการผสมผสานการใช้เครื่องมือสื่อสารหลายประเภทเพื่อให้เกิดการสื่อสารที่มีเอกภาพและมีผลกระทบต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงการเลือกสื่อที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ IMC จะใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายในลักษณะเป็นการรวมพลัง เพื่อให้เกิดผลการตลาดที่ดีทั้งในด้านภาพลักษณ์และผลกระทบในเชิงพฤติกรรม (ณัฐธิดา เสถียรพันธุ์, 2562)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตลาดดิจิทัล

เครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมการขายสินค้าและบริการไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้ช่องทางและเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อสร้างการรับรู้และความสนใจของผู้บริโภค การสื่อสารการตลาดคือการที่องค์กรใช้ช่องทางต่างๆ เช่น การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย และการตลาดทางตรงเพื่อให้ผู้บริโภครับรู้ถึงสินค้าหรือบริการ ในขณะที่เครื่องมือทางการตลาดดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ การตลาดเชิงเนื้อหา SEO และสื่อสังคมออนไลน์ ถูกใช้เพื่อดึงดูดและกระตุ้นความสนใจของผู้บริโภคผ่านเนื้อหาที่หลากหลาย เช่น บทความ รูปภาพ เพลง วิดีโอ และเรปอร์ต ซึ่งช่วยสร้างการรับรู้และภาพลักษณ์ตราสินค้า นอกจากนี้ การใช้

เนื้อหาที่มีคุณค่าและน่าสนใจยังช่วยให้ผู้บริโภคเกิดความไว้วางใจในแบรนด์ และสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างผู้บริโภคกับสินค้า (ปิยะบุตร โกศลกิตติพงษ์, 2565)

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค การสื่อสารทางการตลาด และการตลาดดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มยอดขายของกลุ่มแม่ค้าทุเรียนหลงหลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยการใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) และสื่อสังคมออนไลน์ช่วยเพิ่มการรับรู้และกระตุ้นความสนใจของผู้บริโภค นอกจากนี้ การใช้เครื่องมือการตลาดดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ SEO และการตลาดเชิงเนื้อหาช่วยสร้างภาพลักษณ์แบรนด์และความไว้วางใจจากลูกค้า ซึ่งจะช่วยเพิ่มยอดขายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษารั้งนี้ หมายถึง แม่ค้าทุเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจำหน่ายทุเรียนหลงหลินในพื้นที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยเฉพาะผู้ที่มีการใช้ช่องทางออนไลน์หรือสื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือในการขายสินค้า อย่างไรก็ตาม เนื่องจากไม่สามารถระบุจำนวนประชากรทั้งหมดได้อย่างแน่ชัด ผู้วิจัยจึงไม่สามารถกำหนดขอบเขตของประชากรได้อย่างเป็นทางการ

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลว่า ต้องเป็นแม่ค้าทุเรียนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มทุเรียนหลงหลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และมีประสบการณ์ในการจำหน่ายทุเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างน้อย 1 ปี จำนวนทั้งสิ้น 30 ราย การเลือกกลุ่มตัวอย่างในลักษณะนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถสะท้อนถึงพฤติกรรม กลยุทธ์ และความท้าทายในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการตลาดได้อย่างเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งออกแบบขึ้นโดยอิงจากกรอบแนวคิดด้านการตลาดดิจิทัล และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในธุรกิจขนาดเล็ก เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง

การออกแบบเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประเด็นคำถาม ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์โดยอ้างอิงจากวัตถุประสงค์ของการศึกษา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ กลยุทธ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Strategies) และองค์ประกอบทางการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing Mix)

ขั้นตอนที่ 2 โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลักได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (อายุ ประสบการณ์ด้านการขายทุเรียน ช่องทางการขายที่ใช้ เป็นต้น)

ส่วนที่ 2 แนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการขายทุเรียน (แพลตฟอร์มที่ใช้ รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา ความถี่ในการโพสต์ ฯลฯ)

ส่วนที่ 3 กลยุทธ์และความท้าทายในการทำตลาดผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงข้อเสนอแนะจากผู้ประกอบการ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย และด้านการตลาดดิจิทัล เพื่อประเมินความเหมาะสมของคำถาม ความครอบคลุมของเนื้อหา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ก่อนนำไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้ทดลองใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 3 ราย เพื่อประเมินความชัดเจนของคำถามและลำดับเนื้อหา จากนั้นจึงปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย ซึ่งเป็นแม่ค้าทุเรียนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มทุเรียนหลงหลินลับแล จังหวัดอุดรธานี และมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยผู้วิจัยได้นัดหมายผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้าเพื่อขอความยินยอมและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยก่อนทำการสัมภาษณ์ทุกครั้ง

การสัมภาษณ์ดำเนินการแบบพบตัว (face-to-face) ณ สถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก เช่น บ้านพักหรือพื้นที่ค้าขายของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์รายละประมาณ 30-45 นาที ซึ่งผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึกภาคสนาม และในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลยินยอม ได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล

เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ถอดความข้อมูลทั้งหมดเป็นลายลักษณ์อักษร และจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อเตรียมนำไปวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป โดยข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) โดยดำเนินการถอดความบทสัมภาษณ์ทั้งหมดที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การอ่านข้อมูลทั้งหมดอย่างละเอียด ผู้วิจัยทำการอ่านบทถอดความจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 30 รายอย่างรอบคอบ เพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของเนื้อหา คำตอบ และบริบทที่แวดล้อมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของแม่ค้าทุเรียน รวมทั้งตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ในเชิงลึก

ขั้นตอนที่ 2 การจัดหมวดหมู่ข้อมูล จากการวิเคราะห์เบื้องต้น ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา เช่น

1. แนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (เช่น ช่องทางที่ใช้ วิธีการโพสต์ การตอบโต้กับลูกค้า)
2. กลยุทธ์การขาย (เช่น โปรโมชั่น เทคนิคการปิดการขาย)
3. ความท้าทายในการทำตลาด (เช่น การแข่งขันสูง ความเชื่อมั่นของลูกค้า)

การจัดหมวดหมู่ดังกล่าวช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความเป็นระบบและสามารถเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดทางทฤษฎีได้อย่างชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละหมวด

ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละหมวดหมู่ โดยพิจารณาข้อคิดเห็น รูปแบบการปฏิบัติ และประเด็นที่เกิดซ้ำหรือเป็นแนวโน้มร่วมกันของผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์นี้ช่วยระบุ

องค์ประกอบเชิงกลยุทธ์ที่แม่ค้าใช้ในการส่งเสริมยอดขายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การทำ Live สด การใช้โปรโมชั่นราคาพิเศษ การรีวิวสินค้าโดยลูกค้าเก่า หรือการจัดกิจกรรมแจกของรางวัล

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปผลการวิเคราะห์

ในขั้นสุดท้ายผู้วิจัยได้จัดทำข้อค้นพบที่เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดทางการตลาดดิจิทัล และวัตถุประสงค์ของการศึกษา พร้อมยกตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ที่สะท้อนประเด็นสำคัญเพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการตีความ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ผลการวิจัยออกเป็น 3 หัวข้อดังนี้

1) วิเคราะห์การใช้สื่อสังคมออนไลน์และช่องทางการตลาดในปัจจุบันของกลุ่มแม่ค้าทุเรียนหลงหลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย ซึ่งเป็นผู้ประกอบการจำหน่ายทุเรียนหลงหลินในพื้นที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่มีประสบการณ์ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการจำหน่ายทุเรียนไม่น้อยกว่า 1 ปี พบว่า

ด้านอายุของผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลมีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 28–59 ปี โดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 36–45 ปี คิดเป็นประมาณ 43% ของกลุ่มตัวอย่าง รองลงมาคือกลุ่มอายุ 46–55 ปี ประมาณ 33% ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการกลุ่มนี้อยู่ในวัยทำงานและมีศักยภาพในการปรับตัวต่อเทคโนโลยี

ด้านระยะเวลาที่ประกอบอาชีพขายทุเรียน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการจำหน่ายทุเรียนมาแล้ว 5–10 ปี คิดเป็นประมาณ 60% ของกลุ่มทั้งหมด รองลงมาคือผู้ที่มีประสบการณ์ มากกว่า 10 ปี ประมาณ 25% และผู้ที่เริ่มต้นทำอาชีพนี้ภายในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี คิดเป็น 15%

ตารางที่ 1 ช่องทางการขายที่ใช้ในปัจจุบัน

ข้อที่	ความถี่ในการโพสต์	จำนวน (คน)	สัดส่วน (%)
1	Facebook	30	100
2	Line	24	80
3	Tiktok	15	50
4	Shopee/Lazada	6	20
5	หน้าร้าน	18	60
6	อื่นๆ	3	10
ผลรวม		30	100

ด้านช่องทางการขายที่ใช้ในปัจจุบัน (ผู้ให้ข้อมูลสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ช่องทาง)

1. Facebook เป็นช่องทางที่ผู้ประกอบการเลือกใช้มากที่สุด คิดเป็น 100%
2. Line ถูกใช้ควบคู่กันในอัตรา 80%
3. TikTok เริ่มมีการใช้มากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 30-40 ปี คิดเป็น 50%
4. การขายผ่าน Shopee/Lazada ยังมีไม่มากนัก คิดเป็นเพียง 20%
5. หน้าร้านแบบดั้งเดิม ยังคงมีการใช้อยู่ในสัดส่วน 60% โดยเน้นขายในพื้นที่ท้องถิ่นหรือลูกค้าประจำ
6. ช่องทางอื่น ๆ เช่น การฝากขายในร้านค้าหรือการร่วมงานแสดงสินค้า มีเพียงบางรายที่กล่าวถึง

2) ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกลยุทธ์การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในการเพิ่มยอดขาย

ตารางที่ 2 ความถี่ในการโพสต์ขายสินค้าออนไลน์

ข้อที่	ความถี่ในการโพสต์	จำนวน (คน)	สัดส่วน (%)
1	ทุกวัน	17	57
2	3 – 4 วันต่อสัปดาห์	9	30
3	สัปดาห์ละครั้ง	2	7
4	แล้วแต่มีโอกาส	2	6
ผลรวม		35	100

ความถี่ในการโพสต์ขายสินค้าออนไลน์มีผลสำคัญต่อประสิทธิภาพของกลยุทธ์การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (57%) โพสต์ขายสินค้าทุกวัน ซึ่งช่วยเพิ่มการมองเห็นและการเข้าถึงลูกค้าได้ดี ขณะที่กลุ่มที่โพสต์ 3-4 วันต่อสัปดาห์คิดเป็น 30% และกลุ่มที่โพสต์สัปดาห์ละครั้งมีสัดส่วน 7% ส่วนผู้ที่โพสต์ตามโอกาสมีเพียง 6% ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีหน้าร้านหลักหรือขายส่ง การโพสต์อย่างสม่ำเสมอจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มยอดขายและกระตุ้นความสนใจจากลูกค้าในสื่อสังคมออนไลน์

3) แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาและปรับปรุงการใช้สื่อออนไลน์และช่องทางการตลาดให้สามารถขยายตลาดและเพิ่มยอดขายได้อย่างยั่งยืน

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการทุเรียนหลงหลินลับแลเริ่มใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการจำหน่ายสินค้าอย่างจริงจังในช่วง 3-5 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ต้องหาช่องทางออนไลน์เพื่อเข้าถึงลูกค้าแทนการค้าขายหน้าร้าน ผู้ประกอบการหลายรายเริ่มต้นด้วยการโพสต์ขายในกลุ่ม Facebook ชุมชน หรือบัญชีส่วนตัว ก่อนจะขยายไปยังการถ่ายทอดสดและเปิดเพจธุรกิจอย่างเป็นทางการ ซึ่งแพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ Facebook เนื่องจากมีฐานลูกค้าที่รู้จักและติดตามอยู่แล้ว พร้อมทั้งสามารถใช้ฟังก์ชันต่าง ๆ เช่น การโพสต์ภาพ วิดีโอ และการถ่ายทอดสดเพื่อแสดงความสะดวกใหม่ของสินค้า ในขณะที่ Line และ TikTok ก็มีการใช้งานในบางกลุ่ม โดย Line ใช้สำหรับการติดต่อกับลูกค้าเก่าและยืนยันการจัดส่งสินค้า ส่วน TikTok ใช้ในการสร้างการรับรู้แบรนด์ แม้ว่าจะยังไม่สามารถใช้ปิดการขายได้เหมือนช่องทางอื่นๆ รูปแบบเนื้อหาที่ผู้ประกอบการใช้มีความหลากหลาย ทั้งการโพสต์ภาพถ่ายสินค้า วิดีโอถ่ายทอดสด และการจัด

โปรโมชั่น เช่น การซื้อ 2 แถม 1 หรือการจัดส่งฟรีในบางพื้นที่ ซึ่งสามารถกระตุ้นยอดขายได้ การใช้ข้อความเชิงบวกและภาษาที่เป็นกันเอง เช่น "ของจริงจากสวนลับแล" หรือ "เนื้อแน่น หอมหวาน" พร้อมทั้งการใช้ Emoji และแฮชแท็กเพื่อดึงดูดความสนใจ ก็เป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มการมีส่วนร่วมจากลูกค้า โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลจำหน่าย

กลยุทธ์และความท้าทายในการตลาดออนไลน์

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการทุเรียนหลงหลินลับแลจำนวน 30 ราย พบว่า กลยุทธ์ที่ใช้ในการดึงดูดลูกค้าผ่านช่องทางออนไลน์มีความหลากหลาย โดยกลยุทธ์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือการสร้างความน่าเชื่อถือของแบรนด์ท้องถิ่น เช่น การเน้นย้ำว่าทุเรียนมาจากสวนในพื้นที่ลับแล การเปิดเผยกระบวนการคัดเลือกและแพ็คเกจสินค้า รวมถึงการตอบสนองลูกค้าอย่างรวดเร็วและการใช้คอนเทนต์ในรูปแบบ Storytelling หรือไลฟ์สดเพื่อสร้างความมั่นใจ ส่วนในด้านการส่งเสริมการขาย ส่วนใหญ่จะเน้นกลยุทธ์ด้านราคา เช่น การจัดโปรโมชั่นลดราคา, แจกของแถม หรือส่งฟรีในบางพื้นที่ เพื่อดึงดูดลูกค้า นอกจากนี้ยังพบปัญหาในการสื่อสารกับลูกค้าเมื่อเกิดข้อผิดพลาดหรือปัญหาการขนส่ง และบางรายยังมีข้อจำกัดด้านความรู้เทคโนโลยีในการจัดการร้านค้าออนไลน์อย่างมืออาชีพ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของผู้ประกอบการ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังเห็นความสำคัญของการพัฒนาเนื้อหาการตลาดออนไลน์อย่างเป็นระบบ เช่น การเขียนคอนเทนต์ การสร้างแบรนด์ และการวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการในชุมชนเพื่อสร้างความแข็งแกร่งในตลาดออนไลน์

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้ประกอบการทุเรียนหลงหลินลับแลส่วนใหญ่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ Facebook เป็นช่องทางหลักในการจำหน่ายสินค้า เนื่องจากสามารถเข้าถึงลูกค้าได้ง่ายและมีระบบ Messenger ที่สะดวกในการติดต่อสื่อสาร ขณะเดียวกันยังมีการใช้ Line และ TikTok ร่วมด้วย โดยเฉพาะ TikTok ซึ่งได้รับความนิยมในกลุ่มผู้ประกอบการวัย 30-40 ปี ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณชัยศักดิ์ จุณณะปิยะ (2566) พบว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าและการใช้ช่องทางที่มีความเหมาะสมในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความถี่ในการโพสต์ขายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์มีผลต่อประสิทธิภาพของกลยุทธ์การตลาด โดยผู้ประกอบการที่โพสต์ทุกวันมีสัดส่วน 57% และสามารถเพิ่มการมองเห็นและการเข้าถึงลูกค้าได้ดี ขณะที่ผู้ที่โพสต์ 3-4 วันต่อสัปดาห์มีสัดส่วน 30% ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของการโพสต์ที่ต่อเนื่องในสื่อออนไลน์เพื่อสร้างความสนใจ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายสุนีย์ เกษม (2566) ที่กล่าวว่า การโพสต์สม่ำเสมอในช่องทางออนไลน์จะช่วยเพิ่มการรับรู้และกระตุ้นให้ลูกค้าเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าอย่างรวดเร็ว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผู้ประกอบการเห็นความสำคัญของการพัฒนาและปรับปรุงการใช้สื่อออนไลน์และช่องทางการตลาดเพื่อขยายตลาดและเพิ่มยอดขายอย่างยั่งยืน โดยมีการใช้คอนเทนต์ที่หลากหลาย เช่น การถ่ายทอดสดเพื่อแสดงสินค้าและการเน้นความน่าเชื่อถือของแบรนด์ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐธิดา เสถียรพันธุ์ (2562) ที่กล่าวถึงการสร้างแบรนด์และความสัมพันธ์ระยะยาวผ่านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่มีเนื้อหาที่น่าสนใจและเชื่อมโยงกับความต้องการของลูกค้า ซึ่งช่วยเพิ่มความไว้วางใจและความภักดีในระยะยาว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผู้ประกอบการทุเรียนหลงหลินลับแลส่วนใหญ่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะ Facebook เป็นช่องทางหลักในการขายสินค้า รองลงมาคือ Line และ TikTok การโพสต์ขายสินค้าทุกวันมีผลสำคัญในการเพิ่มยอดขาย โดยการโพสต์ภาพสินค้าและไลฟ์สดเป็นกลยุทธ์หลักในการสร้างความน่าสนใจและกระตุ้นยอดขาย นอกจากนี้ การตอบสนองลูกค้าอย่างรวดเร็ว การใช้โปรโมชั่น และการเน้นความน่าเชื่อถือของสินค้าก็มีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการยังเผชิญปัญหาด้านการขนส่ง การสื่อสารกับลูกค้า และความจำเป็นในการพัฒนาทักษะด้านการตลาดดิจิทัล ซึ่งต้องมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการตลาดออนไลน์ให้ยั่งยืน

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สนับสนุนการอบรมด้านการตลาดดิจิทัลแก่ผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร หรือสำนักงานเกษตรอำเภอ ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและจัดกิจกรรมฝึกอบรมที่ตอบโจทย์ผู้ประกอบการในระดับชุมชน โดยมุ่งเน้น

เนื้อหาที่ช่วยพัฒนาศักยภาพด้านการสร้างแบรนด์ การเขียนคอนเทนต์เชิงกลยุทธ์ การใช้สื่อโฆษณาออนไลน์ 1.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน ควรมีการประสานความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการในพื้นที่ให้อยู่ในรูปแบบของเครือข่ายหรือวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง มีการบริหารจัดการร่วมด้านระบบโลจิสติกส์ แพลตฟอร์มการขาย หรือกิจกรรมทางการตลาดที่ช่วยลดต้นทุน และเพิ่มขีดความสามารถในการต่อรองกับตลาดออนไลน์ในวงกว้าง 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป แม้ว่างานวิจัยฉบับนี้จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงกลยุทธ์และความท้าทายของผู้ประกอบการทุเรียนหลงหลินลับแลในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเพิ่มยอดขายได้อย่างชัดเจน แต่ยังมีข้อจำกัดบางประการที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาและต่อยอดงานวิจัยในอนาคตได้ ดังนี้ 2.1 ขยายขอบเขตกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายมากขึ้น การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นเฉพาะผู้ประกอบการที่เป็นสมาชิกของกลุ่มทุเรียนหลงหลินลับแล ซึ่งอาจยังไม่ครอบคลุมถึงผู้ขายอิสระ หรือผู้ที่อยู่นอกเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ 2.2 ศึกษาการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและพฤติกรรมผู้บริโภคควบคู่กัน งานวิจัยในอนาคตควรศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าผ่านระบบ CRM, การใช้ Chatbot หรือ AI ในการบริการลูกค้า ร่วมกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในช่องทางออนไลน์ 2.3 ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ในการศึกษาครั้งถัดไป อาจพิจารณาใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทั้งลึกและกว้างในเวลาเดียวกัน เช่น การใช้แบบสอบถามเพื่อวัดแนวโน้มพฤติกรรมหรือผลกระทบจากกลยุทธ์ที่ใช้ และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงเหตุผลและบริบททางสังคมที่ละเอียดมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2565). *สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ทุเรียนหลงหลินลับแล*. กระทรวงพาณิชย์.
- ณัฐธิดา เสถียรพันธุ์. (2562). กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ และใช้บริการ โรงภาพยนตร์ลิโด้ คอนเน็คท์ ของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

- ณชัยศักดิ์ จุณณะปิยะ. (2566). การตลาดสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 11(1), 64-76
- ชญรัช วิภัติภูมิประเทศ. (2562). สังคมวิทยาดิจิทัล แนวคิดและการนำไปใช้. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 6(1), 43-56.
- ปิยะบุตร โกศลกิตติพงษ์. (2565) การศึกษาปัจจัยการสื่อสารทางการตลาดดิจิทัลที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อโครงการจัดสรร ของกลุ่มลูกค้าเจนเอเรชันวาย ในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต*. วิทยาลัยการจัดการมหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านการพืชที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก. (2566). *รายงานแนวโน้มตลาดผลไม้ภาคเหนือ*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สายสุนีย์ เกษม. (2566). การตลาดเชิงเนื้อหาเพื่อเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายให้กลายเป็นลูกค้า. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 33(2), 227-242.
- สินีนารถ วิกรมประสิทธิ์. (2563). การสื่อสารการตลาดคุณภาพทุเรียนหลงลับแล-หลินลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 9(2), 76-86.
- Kotler, Philip. (2003). *Marketing Management*. 11th ed. Upper Saddle River, N.J. : Pearson Prentice Hall.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณี ท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารที่คณะและขอคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (ราย 2 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 เดือน กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 เดือน กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการทบทวนเอกสารวิชาการ ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่กำหนดไว้ โดยมีการทบทวนวรรณกรรมค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ และนำมาประมวลเรียบเรียงในรูปบทความ

4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นการค้นหาข้อดีและข้อไม่ดีของเรื่องที่จะวิจารณ์ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นการวิจารณ์เพื่อสร้างสรรค์

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 250-300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 6) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 7) วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 8) สมมติฐาน (ถ้ามี)
- 9) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 10) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 11) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 12) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 13) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 14) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 15) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) บทคัดย่อ (Abstract)
- 6) บทนำ (Introduction)
- 7) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 8) สรุป (Conclusion)
- 9) เอกสารอ้างอิง (Reference)

บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) ข้อมูลส่วนประกอบของหนังสือที่วิจารณ์ ดังนี้

- 5.1 ภาพปกหนังสือ
- 5.2 แปลจากหนังสือ:
- 5.3 ผู้เขียน:
- 5.4 ผู้แปล:
- 5.5 สำนักพิมพ์:
- 5.6 ปีที่พิมพ์:
- 5.7 จำนวนหน้า:

- 6) บทนำ (Introduction)
- 7) เนื้อเรื่อง (Content)
- 8) บทวิจารณ์
- 9) สรุป (Conclusion)

10) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคอนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เขียวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อหนังสือ. //(ครั้งที่พิมพ์). //สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษภา ผาทอง. (2548). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ). //ชื่อเรื่อง. //(เลขหน้าที่ย่อ). //สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุงศ์. (2556) *ชาวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้* (หน้า 39-68). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ชื่อวารสาร. //ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษภา ผาทอง และคณะ. (2562). *พระพุทธรูปศาสนากับการเมือง. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์*, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ใน ชื่อสารานุกรม, /(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). *หม้อคอกควาย*. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ*, (หน้า 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควง. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริจจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- เกษภา ผาทอง. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัด มหาสารคาม. ใน *รายงานการวิจัย*. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุรรักษ วิสุทโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และ วัฒนธรรม*, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่ำจวนจระ) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธ ธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). *รายงานการก้น้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการ คัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต)*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). *ศิลปะการแห่งโนราห์*. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Elizabet, B. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ของวารสารวารสารส่งเสริมและพัฒนานิชาการสมัยใหม่ ได้ที่

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/about> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : journalacademicpromotion@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารส่งเสริมและพัฒนานิชาการสมัยใหม่

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารส่งเสริมและพัฒนานิชาการสมัยใหม่ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารลิ่งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารส่งเสริมและพัฒนานิชาการสมัยใหม่

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย ที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

.....(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16.pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

1..... (16.pt)

2..... (16.pt)

3..... (16.pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16.pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล, การวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt).....ระบุนองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สักระยะที่
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความพร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัยและการนำผลการวิจัยไปใช้รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

.....(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

(14 pt)

แปลจากหนังสือ:

ผู้เขียน:

ผู้แปล:

สำนักพิมพ์:

ปีที่พิมพ์:

จำนวนหน้า:

บทนำ (18 pt)

(16 pt) บริบท ความเป้นมา ของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา

.....

.....

.....

.....

เนื้อเรื่อง (18 pt)

...(16.pt) องค์ประกอบของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา บท หมวดหมู่ ลักษณะ ชนิด ประเภท วัตถุประสงค์ สาระ ประเด็น แง่คิด มุมมอง ฯลฯ

บทวิจารณ์ (18 pt)

...(16.pt) นำเสนอหลักการ แนวคิด ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัยที่สะท้อนมุมมองเหตุผลความคาดหวัง ผลกระทบ สำคัญ ตามหลักทฤษฎีเชิงวิชาการ พร้อมเสนอแนะแนวทางเพื่อการแก้ไข การส่งเสริมและพัฒนาต่อยอด (อ้างอิงตาม)

จุดเด่น

จุดด้อย

สรุป (18 pt)

(16.pt) สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการศึกษาที่นำเสนอ สะท้อนคุณค่า การนำไปใช้ประโยชน์ เป็นความเรียงไม่ใส่เลขเป็นขอมাত্রา ไม่เยิ่น ไม่หนา ไม่แทรกภาพโมเดล สะท้อนคุณค่าทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt)

